

שבוע פרשת בהר־בחוקותי

(10 - 16 May 20)

ט"ז - כ"ב אייר תש"פ

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְכַהֲמֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קֹדְשִׁים לְאַהֲבָתֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאַהֲבָה, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן אב - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִּי־דָרְךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֶיךָ הַלְכוּ: ד אֵתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֶיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶיךָ לְשֹׁמֵר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בִּישָׁר לִכְבֹּב בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מָאֵד: ט בְּמֶה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדִבְרְךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשֶׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְרֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָל מִשְׁפָּטֶיךָ־פִּיךָ: יד בְּדָרְךָ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד עג

אגרות קודש

ב"ה, פסח שני, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"מ וכו' מהור"י שי

שלום וברכה!

מוסג"פ החוברת ל"ג בעומר הבע"ל, ובל"ס יזכה בה את הרבים באופן המתאים.

כמה טעמים נאמרו בשמחת ל"ג בעומר וחגיגתו. ואנו אין לנו אלא האמור בכתהאריז"ל ומובא בדא"ח, אשר יום זה הוא יום הסתלקותו של רבי שמעון בן יוחאי - **הילולא דרבי שמעון**

- אשר "הגיע בשעה ההיא לתחלת וראש כל המדרגות שלו.. וזה ה' ענין לימודו עם החברים בשעה ההיא.. והי' מאיר בו מבחי"י. הארת אורו של משיח"י.

ומדי שנה בשנה ביום זה מתעורר עוד הפעם מצב זה, כידוע.

ויתרון בדורותינו אלו, אשר, אף כי אכשיר דרא (בתמי"), בכל זה - בדורות הראשונים לא ניתן רשות לגלות רק לרשב"י וחבריו לבדם, אבל בדורות אלו האחרונים מותר **ומצוה לגלות** פנימיות התורה. ובלימוד זה דוקא יפקון מן גלותא ברחמים.

ואשרי האיש, אשר ביום סגולה זה, יום גילוי פנימיות התורה, יתחזק ויוסיף אומץ לקבוע שיעורים בפנימיות התורה

לעצמו, וגם בדיבוק חברים, וגם להשפיע, ככל יכלתו, על זולתו לעשות את זה.

ובאור לימוד זה דוקא נחי' גם בעסק חצוניות התורה ובכל דרכנו נדעהו, **שנדע את ה' ומה ה' דורש מאתנו**, הן בתפלה והן בעסק התורה ובקיום המצות והנהגת כל היום בכל פרטי מעשינו.

בברכה ופ"ש כל החבורה יחיו

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) מסכת שבת עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג) מדף סה עד דף עא
ג) מאמר ד"ה הנה מה טוב ומה נעים	ד) מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) יום ג' פרשת בהר-בחוקותי, ל"ג בעומר, ה'תשכ"ט	ה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ד) שיחת ש"פ בה"ב, מבה"ח סיון, התשכ"ג	ו) אדמו"ר הזקן
ה) שיחת יום ג', ל"ג בעומר, ה'תשמ"ב	ז) שולחן ערוך הלכות ברכת המזון
ו) לקוטי-שיחות פרשת בהר כך יב	ח) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	ט) לקוטי תורה בשברי לכם מטה לחם
ח) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	י) אדמו"ר הזקן
ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהר-בחוקותי. לא	יא) תורת חיים
י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בה"ב	יב) אדמו"ר האמצעי
יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בה"ב	יג) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)	יד) אדמו"ר ה"צמח צדק"
יג) לשבוע פרשת בה"ב	יז) תורת שמואל תרל"ב
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בה"ב	יח) אדמו"ר מוהר"ש
יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יט) קונטרס העבודה
יח) שיעורי רמב"ם	כ) אדמו"ר מוהרש"ב
יט) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בה"ב	כא) ספר המאמרים – קונטרסים
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בה"ב	כב) אדמו"ר מוהרי"צ
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בה"ב	כג) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
כ) מסכת סוטה עם ביאורים	כד) אדמו"ר מוהרי"צ
מדף לא עד דף לו	כה) ספר הזכרונות פרק יד
כא) נביאים וכתובים	כז) אגרות קודש
כב) ירמיה פרק לד, דניאל פרק ב-ג	כח) אדמו"ר מוהרי"צ
כג) משניות – מסכת תמורה	כט) חומש לקריאה בציבור
כד) ביאור קהתי	ל) קריאה התורה למנחת שבת-קודש
כה) עין יעקב מסכת מגילה	לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה
	לב) לוח זמנים לשבוע פרשת בה"ב
	לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש
	לח) שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

שנה לפני אמירת מאמר זה על ידי הרבי בשנת תשכ"ט), דמה שכתוב
 "והתהלכתיו" שמשמעותו לשון רבים (בשונה מ'והלכתי' בלשון
 יחיד), מורה על שני סוגי הלוק, הלוק במשמעות של התקרבות
 בין הקדוש-ברוך-הוא ובני ישראל מלמעלה למטה היינו הארה
 מלמעלה, מצד האלוקות, למטה
 והלוק בדרך של התעלות מלמעלה
 מצד בני ישראל למעלה וכפי
 שיבואר להלן.

והנה, יש בחינת ההלוק
 בעבודת ה' של האדם, כמו
 שכתוב⁸ בדברי הקדוש-ברוך-הוא
 לאברהם אבינו "התהלך לפני",
 וכן ישנו ענין ההלוק
 למעלה, באלוקות, כמאמר
 רבותינו ז"ל⁹ במדרש הלך
 הקב"ה מהלך ת"ק (500) שנה
 כו'. ובכל אחד מהם שתי
 ההליכות האמורות (הן בענין
 ההלוק בעבודת האדם, והן
 בענין ההליכה למעלה
 באלוקות) ישנן שתי בחינות
 הלוק, הליכה מלמעלה למעלה
 וגם הליכה ומלמעלה למטה כפי
 משמשיך ומבאר.

והענין בזה, דהנה בעבודת
 האדם ישנה ההליכה התקדמות
 והתקרבות לאלוקות מלמעלה
 למעלה שתחילתה מצד האדם
 וההליכה מלמעלה למטה
 שבאה בעקבות גילוי והארה מלמעלה,
 כמו שכתוב "אחרי הו'"
 אליהם תלכו", "אחרי"
 דיקא, והכתוב מדייק ואומר "אחרי"
 להורות שהוא ההלוק בבחינת

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד¹, ואיתא ומובא
 בזהר הקדוש² זמנא חדא, הנה צריכא עלמא למטרא כו',
 פעם אחת, היה צריך העולם לגשם, ולא ירד גשם, ועל-ידי שדרש רבי
 שמעון בן יוחאי בפסוק זה,
 "הנה מה טוב ומה נעים
 שבת אחים" גו', ירדו
 גשמים.

וצריך להבין³, הרי מצינו
 בגמרא⁴ גבי כמה תנאים
 ואמוראים שהצרכו לתפלות
 ותעניות בכדי לפעל ירידת
 הגשמים, כאשר היה צורך בגשם
 ולא ירדו גשמים ועד שגם
 ב'שלחן ערוך'⁵ חלק אורח-חיים
 הלכות תענית ישנם כמה פרטי
 דינים בענין התעניות
 הצריכים שצריך להתענות
 לירידת המטר, ואיך פעל
 זאת את ירידת הגשם רבי שמעון
 בן יוחאי על-ידי אמירת
 'תורה' ולא על ידי תפילות
 ותעניות?

וגם צריך להבין דבר נוסף
 בסיפור זה בזהר מה שענין
 ירידת גשמים על-ידי תפלות
 ותעניות מבאר בגמרא
 'תורה', בחלק הגלוי של התורה,
 התלמוד וספרי ההלכה וענין ירידת
 גשמים על-ידי אמירת
 'תורה' מבאר בזהר, שהוא
 תורת הסוד פנימיות התורה?
 (ב) ויבן בהקדים מה שכתוב
 בפרשת השבוע⁶ פרשת בחוקותי,
 הקדוש-ברוך-הוא מבטיח לבני ישראל
 כי אם יעסקו בתורה וישמרו את
 המצוות, אזי
 בתוכם, ומבאר על זה
 בדבור-המתחיל במאמר הפותח
 במילה "והתהלכתיו" לאדמו"ר
 מהר"ש משנת תרכ"ט⁷ (שנאמר
 לפני מאה שנה, כלומר, מאה

בס"ד. יום ג' פרשת בהר- בחוקותי, ל"ג בעומר, ה'תשכ"ט (הנחה בלתי מוגה)

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד¹,
 ואיתא בזהר הקדוש² זמנא חדא, הנה
 צריכא עלמא למטרא כו', ועל-ידי שדרש רבי
 שמעון בן יוחאי בפסוק זה, "הנה מה טוב ומה
 נעים שבת אחים" גו', ירדו גשמים. וצריך
 להבין³, הרי מצינו בגמרא⁴ גבי כמה תנאים
 ואמוראים שהצרכו לתפלות ותעניות בכדי
 לפעל ירידת הגשמים, ועד שגם ב'שלחן ערוך'⁵
 ישנם כמה פרטי דינים בענין התעניות הצריכים
 לירידת המטר, ואיך פעל זאת רבי שמעון בן
 יוחאי על-ידי אמירת 'תורה'. וגם צריך להבין
 מה שענין ירידת גשמים על-ידי תפלות ותעניות
 מבאר בגמרא 'תורה', וענין ירידת גשמים על-
 ידי אמירת 'תורה' מבאר בזהר, פנימיות התורה.
 (ב) ויבן בהקדים מה שכתוב בפרשת השבוע⁶
 והתהלכתיו בתוכם, ומבאר על זה
 בדבור-המתחיל "והתהלכתיו" תרכ"ט⁷ (שנאמר
 לפני מאה שנה), דמה שכתוב "והתהלכתיו"
 לשון רבים, מורה על שני סוגי הלוק, הלוק
 מלמעלה למטה והלוק מלמעלה למעלה. והנה,
 יש בחינת ההלוק בעבודת האדם, כמו שכתוב⁸
 "והתהלך לפני", וכן ישנו ענין ההלוק למעלה,
 כמאמר רבותינו ז"ל⁹ הלך
 הקב"ה מהלך ת"ק שנה כו'. ובכל אחד מהם (הן בענין ההלוק בעבודת
 האדם, והן בענין ההליכה למעלה) ישנן שתי בחינות הלוק, מלמעלה למעלה
 ומלמעלה למטה. והענין בזה, דהנה בעבודת האדם ישנה ההליכה מלמעלה
 למעלה וההליכה מלמעלה למטה, כמו שכתוב "אחרי הו' אליהם תלכו",
 "אחרי" דיקא, שהוא ההלוק בבחינת אחורים, וכתוב "והתהלך לפני", שהוא

(1) תהלים קלג, א. (2) ח"ג נט, ב. (3) ראה גם ד"ה בזהר זמנא חדא תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז ע' רצא ואילך). (4) תענית כג, א.
 (5) ראה שו"ע או"ח סתקע"ה. סתקע"ט ס"א. (6) בחוקותי כו, יב. (7) סה"מ תרכ"ט ע' קצד ואילך. (8) לך-לך יז, א. (9) קה"ר
 פ"ז, א (ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲחֹרִיִּים, כלומר, הליכה והתקדמות ברמה חיצונית בלבד וּכְתִיב במקום
2 אחר "הַתְּהִלָּה לְפָנָי", שְׁהוּא הַהִלּוּף בְּבַחֲיִנַת פָּנִים הליכה
3 והתקדמות נעלית יותר, ברמה פנימית.
4 וְכֵן לְמַעַלָּה יִשָּׁנּוּ שְׁתֵּי בַּחֲיִנּוֹת אֵלּוּ, דְּכִיּוֹן שְׁאֻמְרוּ חֻמְיָנוּ ז'
5 במשנה "דַּע מַה לְמַעַלָּה
6 מִמֶּךָ" ¹⁰, ולפי הפירוש הפנימי
7 הכוונה היא שעל האדם לדעת ולהכיר
8 בכך שְׁכָל הַעֲנִינִים שְׁלֻמָּעָלָה
9 באלוקות, היינו איך ומה יתגלה
10 ויומשך לו מלמעלה למטה תְּלוּיִים
11 בַּעֲבוּדַת הָאָדָם ¹¹, הִנֵּה עַל-
12 יָדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם בְּשִׁמְי
13 בַּחֲיִנּוֹת הַלּוּף אֵלּוּ, הֵן בַּבְּחִינַת
14 'אחוריים', הליכה רק בחיצוניות, והן
15 בחינת 'פנים', הליכה בפנימיות,
16 נַעֲשֶׂה גַם הַהִלּוּף לְמַעַלָּה
17 בְּשִׁנֵּי אֹפְנִים אֵלּוּ של 'אחוריים'
18 'רפנים' וכפי שממשיך ומבאר.
19 ג) וּבִאֹרֵי הַעֲנָן, הִנֵּה שְׁנֵי
20 אֹפְנֵי הַהִלּוּף מְלַמְּעָלָה
21 לְמִטָּה וּמְלַמְּטָה לְמַעַלָּה
22 בַּעֲבוּדַת הָאָדָם כְּפִי שֶׁהֵם
23 בְּכָלְלוֹת, באופן כללי, הֵם שְׁנֵי
24 הַעֲנִינִים תּוֹרָה שְׁהִיא עֲבוּדַת ה'
25 מלמעלה למטה וּתְפִלָּה שְׁהִיא עֲבוּדַת
26 ה' מלמטה למעלה, כפי שממשיך
27 ומבאר.
28 דְּבַתְּפִלָּה כְּתִיב ¹² סֶלֶם מִצָּב
29 אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה
30 וּפְסוּקַת זֶה הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה בְּחֻלּוֹמוֹ שֶׁל
31 יַעֲקֹב נִדְרָשׁ עַל עֵינֵי הַתְּפִלָּה שֶׁהָאָדָם
32 מִתְּפַלֵּל כִּשְׁהוּא נִמְצָא לְמִטָּה בֶּאֱרֵץ
33 וּמִתְּחַבֵּר אֶל הָאֱלֹקִיּוֹת שֶׁבְּשָׁמַיִם
34 לְמַעַלָּה, שְׁהוּא עֲנָן הַהִלּוּף
35 וְהַתְּעַלּוֹת וְהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הָאָדָם
36 לְאֱלֹקִיּוֹת מְלַמְּטָה לְמַעַלָּה.
37 אֲמָנָם הַתּוֹרָה הִיא בַּחֲיִינַת
38 "לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם" ¹³, ולשון
39 זֶה הָאִמּוֹר לִגְבֵי הַמָּן שֶׁאֵכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
40 בְּמִדְבָּר, נִדְרָשׁ עַל הַתּוֹרָה שֶׁהָרִי בְּתוֹרָה כְּתִיב ¹⁴ "הֲלֹא כֹה דִּבְרִי
41 כָּאֲשׁ", מָה אֵשׁ אֵינִי מְקַבֵּל טְמָאָה, אֵף דִּבְרֵי תּוֹרָה אֵינִי
- מְקַבְּלִין טְמָאָה ¹⁵, וגם אדם שאינו טהור ראוי ללמוד תורה, הִינֵנו, שְׁגָם אִפִּילוּ נִשְׁמָה בְּגוֹף וְגַם כְּמוֹ שְׁהוּא בְּמִצָּב בְּלִתִּי טָהוֹר, הִנֵּה גַם לְמִדָּה הַתּוֹרָה שְׁלֹו הוּא כָּאֲשׁ כו', שְׁזָהוּ לִימּוֹד הַתּוֹרָה עֲנָן הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הַגִּלּוּי הָאֱלֹקִי מְלַמְּעָלָה לְמִטָּה.
וְכַשֵּׁם שְׁהוּא בַּעֲבוּדַת הָאָדָם, שִׁישְׁנו גַם הִילּוּךְ מְלַמְּטָה לְמַעַלָּה, עֵינֵן הַתְּפִלָּה, וגם הִילּוּךְ מְלַמְּעָלָה לְמִטָּה, עֵינֵן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ-כֵן יִשָּׁנּוּ שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ גַם בְּסִדֵּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל הָאֹרֶךְ הַנִּמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וְהוּא עֲנָן בַּחֲיִינַת 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין' הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי הַמּוֹגְבֵּל הַמְּחַלְבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים כְּמוֹ שֶׁהִנְשֵׁמָה מִמֵּלֶכֶת אֶת הַגּוֹף וּבַחֲיִינַת 'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין' הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי הַבִּלְתִּי מוֹגְבֵּל הַמֵּאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּדֶרֶךְ 'סוֹבֵב' וּמְקִיף מְלַמְּעָלָה, וְשֵׁנִי עֲנִינִים אֵלָּה הֵם בְּדוּגַמַּת הַלִּיכָה מְלַמְּטָה לְמַעַלָּה וְהַלִּיכָה מְלַמְּעָלָה לְמִטָּה, כְּפִי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.
דְּהִנֵּה, בַּחֲיִינַת 'מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין' הִיא בַּחֲיִינַת הָאֹרֶךְ הָאֱלֹקִי שֶׁמְתַלְבֵּשׁ בְּכָל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא בְּפֶרֶט לְפִי עֶרְכּוֹ, וְלִפִּי יְכוּלָתוֹ לְקַלּוֹת וְלַחֲכִיל, שְׁלֻכָן הוּא בָּא בְּאֶפְסוֹ שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת לְאֹפְנִים רַבִּים וְשׁוֹנִים, שִׁישׁ בּוֹ כְּמָה וְכְמָה חֲלוּקֵי דְרָגוֹת הַבְּדִלִים מִהוֹתִיִּים לְפִי עֶרֶךְ חֲלוּקֵי הַדְּרָגוֹת שֶׁבְּעוֹלָמוֹת, שִׁישׁ בְּזָה חֲלוּקִים בְּדְרָגוֹת הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל הַעוֹלָמוֹת יֵשׁ הַבְּדִלִים שֶׁבְּאֵין-עֶרֶךְ לֹא כֹל יֶחֶס וְהַשּׁוּאָה, וְכְמוֹ הַחֲלוּקִים הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין הָאֱלֹקִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הָעוֹלָם הָרָאשׁוֹן וְהַנְּעִלָה בִּיּוֹתָר מִבֵּין אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַכְּלָלִיִּים אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁבּוֹ מֵאִיר אֹרֶךְ אֱלֹקִי נַעֲלָה בִּיּוֹתָר וְהַכֵּל בְּטֵל לִגְבִּיּוֹ בְּבִטּוֹל מוֹחֲלֵל לְהֶאֱלֹקוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַתְּחַתּוֹן בִּיּוֹתָר מִבֵּין אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת, שְׁהוּא חֲלוּקִים שֶׁבְּאֵין-

(10) אבות פ"ב מ"א. (11) ראה צוואת הריב"ש סקמ"ב. אג"ק מהור"י צ"ח ג' ע' שג (הועתק ב"היום יום" יג אייר). (12) ויצא כח, יב. זהר ח"א רסו, ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקי"ז תמ"ה (פג, א). (13) של"ה במסכת פסחים שלו קסה, ב. (14) ירמי' כג, כט. (15) ברכות כב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

למטה ומלמטה למעלה שבעבודת האדם בכל אחד משני
הענינים, תורה ותפלה כלומר, באופן כללי, התורה היא ענין ההלוח
מלמעלה למטה והתפלה היא ענין ההלוח מלמטה למעלה, אבל בפרטיות
יותר גם בתורה יש את שני האופנים וגם בתפלה יש שני הענינים, כפי
שמשיך ומבאר.

והענין הזה, שבתפלה גופא
עצמה, יש שני ענינים והם שאודות
אהבת ה' (שהיא עיקר העבודה שכל
של התפלה) נאמר בקריאת שמע
"ואהבת את ה' אלוךך בכל לבך
ובכל נפשך ובכל מאודך" ובענין זה
ישנו החלוק ההבדל שבין
העבודה ד"בכל לבך ובכל
נפשך" שהיא עבודה בדרגה
מסוימת להעבודה ד"בכל
מאדך" ¹⁹ שהיא עבודה נעלית עוד
יותר, וההבדל בין שתי הדרגות הוא
שהעבודה ד"בכל לבך
ובכל נפשך" היא עבודה ה'
של יהודי המתעורר באהבת ה' עם
עשרה כחות הנפש (המקבילים
לעשר הספירות העליונות, חכמה בינה
דעת חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד
מלכות), שהיא אמנם עבודה גדולה
וחשובה שבה האדם מפעיל את כל
כוחות נפשו אך מכלי-מקום זו עבודת
ה' במדידה והגבלה בהתאם
לכוחות וליכולות המוגבלים של
הנפש, והוא ענין ההלוח
מלמטה למעלה המוגבל לפי
ערכו של ה'מטה', התחתון, המהלך
כלפי מעלה, והעבודה ד"בכל
מאדך" היא העבודה
דמסירת-נפש שלמעלה
מהגבלה, כלומר, בעבודה של 'בכל
לבך', ו'בכל נפשך' האדם מפעיל את
כוחות נפשו. ואילו בעבודה של 'בכל
מאדך', ענין המסירות נפש, הוא
מבטל את הכוחות שלו ואת המהות
שלו ומתעלה מעל המגבלות שלו
והוא ענין ההלוח מלמעלה למטה
והשפעות הבאות מלמעלה.

ובמובן דרומה לאמור לעיל שבתפלה יש גם הלוח מלמטה למעלה וגם
הלוח מלמעלה למטה ישנם שני ענינים אלו גם בתורה גופא

ערך הבדל ללא כל יחס והשוואה. ועל זה על אור 'הממלא כל עלמין'
אמר רבותינו ז"ל ¹⁶ במדרש מה הנשמה ממלאה את הגוף,
כך הקב"ה ממלא את העולם, כי יש דימיון בין אופן התלבשות
הנשמה בגוף לאופן התלבשות אור ה'ממלא כל עלמין' בעולמות דקשם
שהוא הנשמה שמתלבשת בשר
הגוף, שעקרה מקום המשכן
העיקרי והמרכזי של הנשמה הוא
במח שבראש, כמו שכתוב
בתנ"א ¹⁷, ויש גם בחינת
הנפש האורות של הנשמה כמו
שהיא מתלבשת בשר
האברים, ועד לבחינת הנפש
כמו שהיא מתלבשת ומשפיעה
בעקב שברגל, חלק הכי
תחתון שבגוף, שאין זה דומה כלל לבחינת
הנשמה שבראש, הנה כמו-כן הוא בבחינת אור
ה'ממלא כל עלמין' (מה שהקב"ה ממלא את
העולם), שבא בהתחלקות בכל עולם לפי ערכו.
ולכן ההליכה שבבחינת אור ה'ממלא כל
עלמין' היא הליכה בהגבלה, והוא ענין ההליכה
מלמטה למעלה. מה שאין-כן ההליכה
שבבחינת 'סובב כל עלמין' היא הליכה בלי
גבול, והוא ענין ההליכה מלמעלה למטה.
ובפרטיות יותר (פירוץ ¹⁸ שכל הענינים ישנם
בכללות ובפרטיות) ישנם שני
אופני ההלוח מלמעלה למטה ומלמטה למעלה
שבעבודת האדם בכל אחד משני הענינים, תורה
ותפלה. והענין הזה, שבתפלה גופא ישנו
החלוק שבין העבודה ד"בכל לבך ובכל
נפשך" להעבודה ד"בכל מאדך" ¹⁹, שהעבודה
ד"בכל לבך ובכל נפשך" היא עבודת עשרה
כחות הנפש, שהיא במדידה והגבלה, והוא ענין
ההלוח מלמטה למעלה, והעבודה ד"בכל
מאדך" היא העבודה דמסירת-נפש שלמעלה
מהגבלה, והוא ענין ההלוח מלמעלה למטה.
ובמובן דרומה לאמור לעיל שבתפלה יש גם הלוח מלמטה למעלה וגם
הלוח מלמעלה למטה ישנם שני ענינים אלו גם בתורה גופא

מאירה בכל העולמות במידה שווה, והוא ענין ההליכה מלמעלה למטה
למטה והאור מאיר כפי שהוא בא ומתגלה ממקורו העליון.

ובפרטיות יותר (פירוץ ¹⁸ בקבלה וחסידות שכל הענינים ישנם
בכללות ובפרטיות) ישנם שני אופני ההלוח מלמעלה למטה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עצמה, והם 'גְּלִיָּא דְתוֹרָה' חלק הנגלה שבתורה היינו התלמוד וההלכה
2 ופְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה היינו הקבלה והחסידות. 'גְּלִיָּא דְתוֹרָה' היא
3 בְּחִינַת עֵץ הַדַּעַת טוֹב-וָרָע²⁰, הִינּוּ שְׁשִׁיכַת לְמַצִּיאוֹת הָרַע,
4 וְעַד לָרַע כְּפָשׁוּטוֹ, וּמִכָּל-שָׁפָן ואם חלק זה בתורה שייך לרע
5 כפשוטו, קל-וחומר שהוא שייך לָרַע
6 בְּדִקּוֹת וְדִקּוֹת דְּדִקּוֹת. ולכן חלק
7 זה בתורה הוא בדרך הילוך מלמטה
8 (שם נמצא הרע) למעלה מֵה־
9 שְׁאִין-בֶּן פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
10 הִיא בְּחִינַת עֵץ-הַחַיִּים
11 שְׁלֹמֶעֱלָה מְטוֹב-וָרָע²⁰ ולכן
12 חלק זה בתורה הוא בדרך הילוך
13 מלמעלה (שם אין מקום לרע) למטה.
14 (ד) וְהִנֵּה אֵיתָא מוֹבָא בְּגִמְרָא²¹
15 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר
16 כּוֹי בְּזִמְנָן שְׁיִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין
17 רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁל הַקְדוּשָׁה
18 בְּרוּךְ-הוּא, מְלַאכְתָּן נַעֲשִׂית עַל-
19 יְדֵי אֲחֵרִים, וְהֵם לֹא צְרִיכִים לַעֲבֹד
20 וְלַתּוֹרָה לַפְּרִסְתָּם שְׁנֵאֲמַר²²
21 בְּנִבּוּאָת יִשְׁעִי וְעַמְּדוּ זָרִים וְרַעוּ
22 צֹאנֶכְךָ וְגו', וּמִבְּאֵר
23 בְּמִאֲמָר²³ הַנּוֹכַח מִשְׁנַת תְּרַכ"ט,
24 שְׁעָנִין "עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל
25 מְקוֹם" הוּא עֲנִין הַעֲבֹדָה
26 ד'כָּל¹⁹ מֵאֲדָךְ²⁴, שְׁהִיא
27 כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, אֲהַבַת ה' בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
28 שְׁעַל-יָדָה בְּאִמְצָעוֹת עֲבוּדָה זו
29 מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִגָּלִים
30 בְּעוֹלָם אֵת בְּחִינַת 'סוֹבֵב כָּל
31 עֲלָמִין', הַאִדָּר אֱלֹהִי הַבְּלִי-גְבוּל,
32 וּמוֹכֵן שְׁעָנִין זֶה גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת
33 בְּעוֹלָם בְּצוּרָה כָּל כֵּךְ נַעֲלִית יְהוָה
34 לְעַתִּיד-לָבֹא, שְׁאֵץ בִּימּוֹת הַמִּשְׁחָה
35 יְקִינָם הַיַּעֲדָה הַנּוֹבֵא הַנּוֹכַח
36 "וְעַמְּדוּ זָרִים וְרַעוּ צֹאנֶכְךָ".
37 אֲמָנָם, אֶף-עַל-פִּי שְׁעָנִין זֶה
38 יְהוָה בְּצוּרָה מוֹשְׁלֶמֶת רַק לְעַתִּיד-
39 לָבֹא, וְאֵלּוּ בְּנוֹגַע לְזִמְנָן
40 שְׁקָדָם בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ אֲמָר²¹
41 בְּגִמְרָא, בְּהַמְשֵׁךְ לְדַבְרִים אֵלּוּ שֶׁל רַבִּי
42 שְׁמַעוֹן בֶּרֶךְ יוֹחָאי הִרְבָּה עָשׂוּ
- כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְעַלְתָּה בִּידָן, וְרַבִּים אֲחֵרִים עָשׂוּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
בֶּן יוֹחָאי וְלֹא עָלְתָה בִּידָן, וְזוֹה מוֹכֵן שְׁבוּמָן הוּא אִי אֲפֹשֶׁר לַעֲבֹד
אֵת ה' בְּדִרְגָּה כָּל כֵּךְ נַעֲלִית מִכָּל-מְקוֹם עַל-יְדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
יוֹחָאי שְׁלֹדַעְתּוֹ כֵּן יֵשׁ מְקוֹם לַעֲבֹדָת ה' כּוֹי גַּם בְּזִמְנָן הַגְּלוּת נִפְתָּח
הַצָּנוּר וְנוֹצְרָה הָאֲפִשְׁרוֹת
לְהַמְשִׁכָּה זֶה שֶׁל הַתְּגִלּוֹת אִדָּר
ה'סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין בְּעוֹלָם עַל יְדֵי
עֲבוּדָת ה' שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲלֵא
שְׁאֵץ בִּימֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּרֶךְ יוֹחָאי הָיָה
זֶה עֲדִין רַק לִיחִידֵי סְגוּלָּה,
וּבְזִמְנָנִים מִיחִידִים, הִינּוּ לֹא לְכָל
אֶחָד אֶלָּא לִיחִידִים בְּעִלֵי דְרָגָה גְבוּוָה
וְלֹא כָּל זִמְנָן אֶלָּא כַּעַת רְצוֹן מִיּוֹחֶדָת
וְאַחֲרֵיכֶּן בְּזִמְנָן הָאֲרִיז"ל הִנֵּה
"מִצָּנוֹה לְגָלוּת זֹאת
הַחֲקִמָּה"²⁵, שֶׁל תּוֹרַת הַסּוּד,
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וּבִפְרָט עַל-יְדֵי
הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב, הָרֹאשׁ
וְהַמְּיֻסָּד שֶׁל הַחֲסִידוֹת
הַפְּלִלִית, וְגִילָה אֵת פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
יֹתֵר מֵאִשֶׁר בְּדוּרוֹת שְׁקִדְמוֹ לוֹ
וּבִפְרָט עַל-יְדֵי אֲדָמוֹר
הַזָּקֵן, הָרֹאשׁ וְהַמְּיֻסָּד שֶׁל
חֲסִידוֹת חֲב"ד, שְׁגִילָה אֵת
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עוֹד יֹתֵר עַל יְדֵי
שְׁהַמְשִׁיךְ פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
בְּהִבְנָה וְהַשְׁגָּה בְּחֲקִמָּה-
בִּינָה-וְדַעַת שֶׁל הַשֹּׁכֵל הָאֲנוּשִׁי,
וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּעֻקְבוֹת הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל
פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּשִׁכְל, נִמְשָׁךְ הַדָּבָר
גַּם בְּכָל שָׂאֵר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ,
שְׁהֵרֵי הַמַּחַ שְׁלִיט עַל הַלֵּב²⁶,
וְהַשִּׁכְל שׁוֹלֵט עַל הָרַגֶּשׁ וּפּוֹעֵל בּו
וּמִשְׁפִּיעַ עָלָיו, הִנֵּה עֲכָשׁוּ אַחֲרֵי
הַתְּגִלּוֹת תּוֹרַת חֲסִידוֹת חֲב"ד
וְהַשְׁפַּעְתָּה נִמְשָׁךְ הַעֲנִין לְכָל
וְלֹא רַק לִיחִידֵי סְגוּלָּה, כִּפִּי שְׁהִיא
בְּעֵבֶר, הִינּוּ, שְׁאֲצֵל כָּל אֶחָד
וְאֶחָד גַּם מִי שְׁעָרִין לֹא הִגִּיעַ לְדִרְגוֹת
גְבוּוֹת בְּעֻבּוֹדָת ה', צְרִיכָה לְהִיּוֹת
הַעֲבֹדָה ד'כָּל מֵאֲדָךְ",
עֲבוּדָת ה' בְּהַתְּעוּרוֹת אֲהַבַת ה'

(20) רע"מ בוח"ג קכד, ב. הובא ונתבאר בתניא אגה"ק סכ"ו (קמב, א ואילך). (21) ברכות לה, ב. (22) ישעי' סא, ה. (23) סה"מ שם ע' קצז. (24) ראה חדא"ג מהרש"א ברכות לה, ב. אור תורה להרב המגיד נג, ד. לקו"ת שלח מב, ג. (25) אגה"ק שם (קמב, ב). (26) תניא פרק יב (יז, א) מוז"ג רכד, א. פנ"א (עא, סע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עבודת ה' מתוך ביטול מוחלט של הישות העצמית והתעלות מכל המגבלות, ולכן צריכה להיות התורה אחרי ההכנה וההקדמה של התפלה ודוקא, בכדי שגם למוד התורה על אף שבמהותו הוא עניין של הבנה והשגה שכלית וקשור עם מציאות האדם יהיה חדור עם המסירות-נפש שבתפלה.

וזהו גם-כן ההסבר לפי פנימיות הדברים לכך שמצינו בגמרא גבי רבי שמעון בן יוחאי, שאף ש"תורתו אוימנותו" 28 ולא היה מפסיק מלימוד התורה לשום דבר, בכל זאת היה אצלו גם ענין התפלה, פעמים לפעמים, היינו מומן לזמן, הוי מצלי, היה מתפלל פעמים לפעמים הוי קרא קריאת שמע, היה קורא קריאת שמע הנינו, שהתורה לא הייתה תורה של הבנה והשגה בלבד אלא היתה חדורה בענין התפלה ענין המסירות נפש וביטול המציאות. וכיון שעקר ענין "בכל מאדך" עבודת ה' במסירות נפש הנקראת 'עושים רצונו של מקום' יהיה לעתיד לבא (פנ"ל) ולכן גם עיקר קיום היעוד 'ועמדו זרים ורעו צאנכם' יהיה לעתיד לבוא, הנה עכשו שנמצאים אנו בזמן דעקבתא דמשיחא, בסוף הגלות, כאשר פעמי המשיח כבר נמצאים ועומדים כבר קרוב לביאת המשיח, כיוון שנמצאים בתקופה שהיא זמן "יפוצו מעינותיה חוצה" 29, וכידוע, שמלך המשיח אמר לבעל-שם-טוב שכאשר המעינות שלו, היינו המעינות של תורת החסידות, יפוצו ויתפשטו בעולם, אזי יבוא משיח, ובזמן כזה צריכה להיות העבודה ד"בכל מאדך" האמורה לעיל ביתר

שאת, ובאפן שתמשך ותפעל בכחות חכמה-פינה-דעת כוחות השכל וכל שאר כחות הנפש היינו הרגש וכו' עד לכת המעשה שהוא הכוח התחתון והנחות בכוחות הנפש, שכלם תהיה המשכת בחינת הפלי-גבול, והינו, שגם בפעל בקיום המצות, שאת, ובאפן שתמשך ותפעל בכחות חכמה-פינה-דעת כוחות השכל וכל שאר כחות הנפש היינו הרגש וכו' עד לכת המעשה שהוא הכוח התחתון והנחות בכוחות הנפש, שכלם תהיה המשכת בחינת הפלי-גבול, והינו, שגם בפעל בקיום המצות,

בתפילה בלי גבול, ועל-דרך-זה בתורה צריך להיות למוד פנימיות התורה וכל זה הוא הילוך מלמעלה למטה, כמבואר לעיל. ועוד זאת, מלבד האמור לעיל שלאחר גילוי פנימיות התורה יש בלימוד התורה הן את ענין ההילוך מלמעלה למטה והן את ענין ההילוך מלמטה

למעלה, על ידי התגלות פנימיות התורה נפעל דבר נוסף, והוא שענינו של רבי שמעון בן יוחאי הוא שפעל ההתקשרות והחיבור של פנימיות התורה עם גליא דתורה, שלא יהיו כשני דברים נפרדים, ופעולת החיבור והקישור היא שהמשיך רבי שמעון בר יוחאי פנימיות התורה בגלוי בנגלה דתורה' וגם כשלומדים את חלק הנגלה שבתורה, אפשר וצריך למצוא בו עצמו את עניני פנימיות התורה.

והמשמעות והתוכן של החיבור הזה בעבודה בעבודת ה' של כל אחד ואחד הוא ענין המשכת בחינת "בכל מאדך" עבודת ה' למעלה ממדידה והגבלה בבחינת "בכל לבבך ובכל נפשך" בתוך עניני עבודת ה' שהם כן במדידה והגבלה, שגם בחינת "בכל לבבך ובכל נפשך" שלכאורה זו עבודת ה' במידה מוגבלת ומצומצמת יהיו חדורים בענין "בכל מאדך", בלי גבול וגם בהם יורגש שעבודת ה' אמיתית היא למעלה ממדידה והגבלה.

ובכללות ענין זה של החדרת עבודת ה' למעלה מהגבלות, בכל מאורד, גם בשלבים הנמוכים של עבודת ה', הוא חבור התורה שענינה הבנה והשגה, דבר מוגבל עם התפלה שענינה מסירות נפש, למעלה ממדידה והגבלה, כמאמר

רבותינו ז"ל 27 בגמרא על אחד החכמים שאיחל לעצמו שתהא תפילתי סמוכה למשתי, מיד עם הקימה מהשינה הינו, שלמוד התורה צריך להיות אחר התפלה ודוקא ולכן יש להסמין את התפילה לקימה מהמיטה, כי תפלה הוא ענין המסירות-נפש

(27) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב. (28) שבת יא, א. (29) ראה אגה"ק דהבעש"ט — נדפסה בכתר שם טוב בתחילתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בפעל בקיום המצות שלכאורה היא פעולה חיצונית ואין הנפש נרגשת
2 בה כל כך, ובפרט מצות הצדקה שהיא שקולה כנגד כל
3 המצות³⁰, תהיה בלי מדידה והגבלה. ואף שגם בצדקה
4 ישנן כמה הגבלות כמבואר בהלכה כללים לגבי נתינת מעשר וחומש
5 וכד', הרי מבאר בארפה
6 ב'אגרת הקדש'³¹ שבספר
7 התניא, ובכללות גם ב'אגרת
8 התשובה'³² חלק נוסף מספר
9 התניא, שנתנית הצדקה יכולה
10 להיות באפן ד"בכל מאדף"
11 היינו ללא גבול. וכינון ש"צדקה
12 שקולה כנגד כל המצות",
13 הרי מוכן מזה שגם בכל
14 המצות אפשר יכול להיות
15 האפן ד"בכל מאדף" ולמרות
16 שלמצות יש כללים והלכות אין
17 לקיימן, קיום המצוות יכול להיות 'בכל
18 מאורך', ללא הגבלות.
19 (ה) וכן כשם שנתבאר לעיל שגם
20 בלימוד התורה וגם בעבודת התפילה
21 'בכל לבבך ובכל נפשך' וגם בקיום
22 המצוות שמצד מהותם הם מוגבלים,
23 יכולה להיות גם עבודה 'בכל מאורך',
24 למעלה מהגבלות, כך הוא גם
25 בנוגע לאפן ההנהגה האלוהית
26 מלמעלה, שאף-על-פי
27 שנמצאים בחשף פפול
28 ומכפף בזמן הגלות, ואין זה
29 כלל ענין מצב של גאולה
30 (על-דרך שמצינו בזמנו של
31 רבי שמעון בן יוחאי שהיה
32 אז גלות מר כו' ורבי שמעון
33 עצמו נרדף ונאלץ לברוח ולהסתתר),
34 מכל-מקום הקב"ה עוזר
35 עכשו למרות חושך הגלות ונותן
36 ברכה והצלחה גם בנוגע
37 להנהגת בני-ישראל בדרך
38 הטבע, שענין המרירות
39 וההעלם והסתור שכל אלה הם
40 מאפיינים של הגלות הם בענינים
41 של הבנה בלמוד התורה
42 ובקיום המצות שצריכים להיות
43 מתוך מאמץ וגייעה רבה, אבל
- בכמה ענינים של חיי בני ישראל בעולם נעשה הגלות קל יותר
מכפי שהיה בעבר, עם היותו עדין גלות מר, חשף פפול
ומכפף, והעלם והסתור גדול, אלא שזהו החושך וההעלם האמור
בעקר בענינים רוחניים ואילו בחייהם הגשמיים של בני ישראל יש
בימינו הקלות שלא היו בעבר. ולכן
צריכה להיות ההנהגה של כל
אחד ואחד מישראל, למרות שעדיין
שוררים בגלות מרה, מתוך פטחון
גדול בהקב"ה, שהוא
משגיח בהשגחה פרטית על
כל אחד ואחד, ועל-אחת-
כמה וכמה שיש השגחה פרטית
על כללות בני-ישראל בכל
מקום שהם, הן בארץ-הקדש
והן בחוץ-לארץ, כמו שכתוב
בתהלים כיצד הקדוש-ברוך-הוא שומר
על בני ישראל "הוי' צלף הצל
וההנהגה שלך על יד ימינך, ובזכות
השמירה וההנהגה הזו יומם השמש
לא יכבה וירח בלילה³³. וכמו
שכתוב בפסוק נוסף בתהלים יפול
אויבי ישראל מצדך אלף וירכבה
מימינך, אבל אליך לא
יגש"³⁴, ובני ישראל עצמם לא
יפגעו ולא ייזקו ואין צריך לזה
כדי לזכות לשמירה ולהגנה של
הקדוש-ברוך-הוא על בני ישראל
ענין של השתדלות יתרה,
כי-אם די במאמץ קטן מאד
במספר³⁵ במדרש אודות רבי
חנינא בן דוסא שבקשו ממנו
כשרצה לקחת לירושלים אבן גדולה
וכבידה שיתן אצבע קטנה
בלבו, ועל-ידי-זה העלו אחרים
את האבן הגדולה והקשה,
אבן איתן 'איתן' מלשון קשה וחזק,
באפן של עליה לרגל, לבית-
המקדש, בירושלים עיר
הקדש. וכמו-כן וכשם שהיה
אצל רבי חנינא בן דוסא כך גם על-

(30) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. (31) סוסי (קטו, סע"ב ואילך). (32) פ"ג (צג, א). (33) תהלים קכא, ה"ו. (34) שם
צא, ז. (35) קה"ר ושהש"ר בתחלתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יְדִי הַנְּהִיגָה עִתָּהּ עַל אֵף שְׁעִדִּין נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת מִתּוֹךְ בִּטְחוֹן חֶזֶק
2 בְּהֶקֶץ ה' שִׁישְׁמוּר וִיגֵן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּאִמּוֹר, יִקְוּ מִה שֶׁכְּתוּב
3 בְּתַהֲלִים³⁶ מְלָכִי צְבָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן גּוֹ', שְׁאֲמוֹת הָעוֹלָם
4 יִתְנַדּוּ וְיִשְׁלָכוּ (מ'וֹאֲרָפֶט זַי אַרְוִיס מְשִׁלִּיכִים אוֹתָם הַחוּצָה)
5 מִתּוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה
6 נִצָּחוֹן גָּמּוֹר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
7 אוֹרְבֵיהֶם, לֹא מֵאִמָּץ רַב אֶלָּא עַל-
8 יְדֵי הַשְׁתַּדְּלוּת קִטְנָה בְּיוֹתֵר,
9 רַק בְּכַדִּי שֶׁתְּהִיָּה אֲחִיזָה
10 לְשִׁמְרָה הַלּוּקִית בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע,
11 וְנִצָּחוֹן גָּמּוֹר זֶה שֶׁנִּפְעַל עוֹד
12 בְּזִמְן הַגְּלוּת, נַעֲשֶׂה גַם הַכֵּנָה
13 וְהַקְדָּמָה וְכָלִי רֹאוֹי לִכְךָ שִׁיִּסְתִּים
14 הַגְּלוּת הַמֵּר לַגִּמְרִי, וְיִתְחַל
15 עֲנִין 'אַתְחַלְתָּא דְגֵאוּלָּה',
16 וְאַחֲרֵי-כֵן תְּבוּאָה הַגֵּאוּלָּה
17 הַאֲמִיתִית וְהַשְּׁלָמָה עַל-יְדֵי
18 מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.
19 (ו) וְהָעֲנִין בְּזֶה כְּאִמּוֹר לְעִיל שְׁעוֹר
20 בְּזִמְן הַגְּלוּת יֵשׁ שְׁמִירָה וְהַגְנָה שֶׁל
21 הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל-
22 דֶּרֶךְ הַמְּבוּאָר לְעִיל שֶׁגַם בַּעֲבוּדָה שֶׁל
23 'בְּכַל לִבְכּוֹר וּבְכַל נִפְשָׁךְ' יֵשׁ פְּעוּלָה
24 וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל הַעֲבוּדָה 'בְּכַל מֵאוֹדֶךְ',
25 כְּפִי שֶׁהִיא בָּאָה לְיָדֵי בִּישׁוּי בְּכָלִית
26 הַעֲבוּדָה שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
27 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁצָרִיף לַעֲשׂוֹת בְּזֶה
28 הַחֲדָרִית עֲנִין הַמְּסִירוֹת נִפְשׁ, 'בְּכַל
29 מֵאוֹדֶךְ' בְּכַל פְּרָטִי עֲבוּדָת ה', אֵת
30 הַתְּלִי בּוֹ כָּל עֲבוּדָתוֹ בְּמִשְׁךְ
31 כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ גַם בַּעֲנִינִים
32 שֶׁלִּכְאוּרָה שִׁיכִים לְדִרְגוֹת יוֹתֵר
33 נְמוּכוֹת, כְּפִי שֶׁמְשִׁיחַ וּמְבָאָר.
34 דְּהִנֵּה, רֵאשִׁית הַעֲבוּדָה
35 וְעִקְרָהּ וְשִׁרְשָׁהּ הַתְּחַלְתָּהּ, הַעִיקָר
36 וְהַבְּסִיס לְעֲבוּדָת ה' הוּא עֲנִין
37 קְבָלִית-עַל³⁷, שֶׁהָאֵדָם מִקְבֵּל עַל
38 עֲצֻמוֹ עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְקָשׁוֹר עֲנִין
39 קְבָלִית-עוֹל שְׁתוּכָנוּ הוּא בִּישׁוּל
40 הַמְּצִיאוֹת הָאִשִּׁית וְהַרְצוֹנוֹת הָאִשִּׁים
41 כְּלִפִּי הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, עִם עֲנִין
42 הַמְּסִירוֹת-נִפְשׁ דְּ"בְכָל
- מֵאוֹדֶךְ" שֶׁבְּפִרְשָׁה רֵאשׁוֹנָה דְּקִרְיָאֵת-שְׁמַע הַמְּבוּאָר לְעִיל
(וְהוּא עֲנִין "תְּפִלְתִּי סְמוּכָה לְמִשְׁתִּי" חֵינּוּ עֲבוּדָת ה' שֶׁהָאֵדָם
עוֹסֵק בָּהּ תִּיכַף בְּתַחֲלִית הַיּוֹם). וּמִסִּירוֹת-נִפְשׁ זֶה, שֶׁהִיא הָרֵאשׁ
וְהַתְּחִלָּה שֶׁל עֲבוּדָת ה' צָרִיף לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵי-כֵן שִׁיְהִיָּה לָהּ פְּעוּלָה
וְהַשְׁפָּעָה גַם בַּעֲבוּדָה דְּ"בְכָל
לְבַבְכֶּם וּבְכָל נִפְשְׁכֶם" לְמִירוֹת
שֶׁלִּכְאוּרָה זֶה עֲבוּדָה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נְמוּכָה
וְלֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שֶׁהַמְּסִירוֹת-נִפְשׁ
וְהַקְבָּלִית-עוֹל צָרִיכִים לְקַבֵּל בִּישׁוּי בְּכַל
הַיּוֹמֹת וּבְכַל הַדִּרְגוֹת שֶׁל עֲבוּדָת ה'
אֶלָּא צָרִיף לְהַמְשִׁיךְ אֶת פְּעוּלָתָהּ
וְהַשְׁפָּעָתָה עַד "וְאַסְפֶּת דְּגֵנָךְ
וְתִירְשָׁךְ וְיִצְהָרְךָ"³⁸ חֵינּוּ גַם
כְּאִשּׁוֹר עוֹסְקִים בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם (דְּכִינּוֹן
שְׁנִמְצָאִים עֲדִין בְּזִמְן הַגְּלוּת,
הָרִי הַעֲבוּדָה בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם
כְּלוֹ אַחֲרֵי הַתְּחִלָּה הַעֲבוּדָה בְּתַפִּילָה
הִיא בַּעֲנִינִים אֵלּוּ שֶׁל עִיסוֹק
בַּעֲנִינֵי הָעוֹלָם כְּמוֹ עֲבוּדָת הָאֵדָמָה),
וְהֵינּוּ שְׁגַם בַּעֲבוּדָה בְּדַבְרִים
הַפְּשׁוּטִים שְׁבִמְשָׁךְ כָּל הַיּוֹם
כְּלוֹ, הוּא זוֹרַע אֵת הַמְּסִירוֹת-
נִפְשׁ וִישׁ לָהּ הַשְׁפָּעָה. וְכִידּוּעֵי³⁹
בְּתוֹרַת חֲב"ד פְּתָגָם וְתוֹרַת
רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ, שְׁהִרְגָעִים
דְּמִסִּירוֹת-נִפְשׁ בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע
צָרִיכִים לְהַמְשִׁיכֶם
(פֶּאֶרְשֶׁפְּרִיטֵן לְהַרְחִיב וּלְהַפִּיץ
אוֹתָם) בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם בְּאַפֵּן
שִׁיִּפְעָלוּ וְתִהְיֶה לָהֶם הַשְׁפָּעָה עַל
כָּל עֲנִינֵי הַיּוֹם כְּלוֹ, שְׁגַם
הַעֲנִינִים בַּעֲבוּדָת ה'
שְׁבִחִיצוֹנִיתָם הֵם בְּמִדְיָה וְהַגְּבִלָה, יְהִיָּה נִפְר
וְהַגְּבִלָה, כְּמוֹ הָאִמּוֹר לְעִיל אוֹדוֹת
אֶהְבָּת ה' 'בְּכַל לִבְכּוֹר' וּבְכַל נִפְשָׁךְ
וְכִלְלוֹת קִיּוֹם הַמְּצוּוֹת הַמַּעֲשִׂוִּת, וּבְכַל
זֹאת יְהִיָּה נִפְר בָּהֶם שְׁעוֹשָׂה
זֹאת יְהוּדִי שֶׁהוּא 'בְּעַל
מְסִירוֹת-נִפְשׁ' (א מְסִירוֹת-
נִפְשׁ אִיד יְהוּדִי שֶׁל מְסִירוֹת-נִפְשׁ),
שְׁאֵז כְּאִשּׁוֹר בְּכַל דְּבַר יֵשׁ רוּשָׁם
וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל עֲנִין הַמְּסִירוֹת-נִפְשׁ אוֹי

(36) שם סח, יג ובפירוש"י. — הקאפיטל שהתחילו לומר ב"א ניסן שנה זו (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך). וראה גם ד"ה והחרים גו' דאחרון של פסח ספ"ח (לעיל ע' 103). (37) תניא רפ"מ א. (38) עקב יא, יד. (39) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 339 ואילך. וראה גם קונטרס ענינה של תורת החסידות סוס"ט ואילך (תו"מ חמ"ה ע' 266 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנה גם כל הענינים כפי שהם במדידה והגבלה, הרי הם
2 באפן אחר לגמרי נעלה הרבה יותר, כי למרות שהם נראים כדברים
3 מוגבלים, ניכרת בהם הפעולה וההשפעה של המסירות-נפש.
4 ועל-ידי-זה ש'ממשיכים' ומרחיבים את ההשפעה של המסירות-נפש על
5 כל הענינים והעיסוקים במשך כל
6 היום כולו מ'משיכים' מלמעלה
7 למטה ומביאים לידי גילוי את ברפת
8 הו', שאפילו ענין הגשמים
9 שעל דרך הרגיל יכולים
10 לפעל על-ידי תפלות
11 ותעניות, בפסק-דין ב'שלחן
12 ערוף', אודות פרטי הזמנים שאם
13 הגשמים התעכבו עד אז, גוזרים
14 תעניות ופרטי ההלכות של תעניות אלו
15 שנהו פסק-דין שנה ב'כל
16 הזמנים' ולא ייתכן שינוי בהלכות
17 הפסקות בתורה, מכל-מקום הנה
18 בדורותינו אלה, ובפרט
19 בעקבתא דמשיחא, קרוב יותר
20 לביאת המשיח פועלים זאת את
21 ירידת גשמי הברכה על-ידי
22 תוספת התמדה ושקידה
23 בלמוד התורה בכלל
24 ובפנימיות התורה תורת
25 החסידות בפרט, כמו רבי שמעון בר
26 יוחאי שפעל ירידת גשמים לא על ידי
27 תעניות אלא על ידי אמירת תורה
28 ובאפן ש'ממשיכים' את
29 פנימיות התורה בהבנה
30 והשגה גם בעניני 'נגלה
31 דתורה', ועד להמשכת הפעולה
32 וההשפעה של פנימיות התורה גם
33 ל'כחות הגלויים' של האדם
34 בהקמה-בינה-ודעת שלו,
35 ועל-ידי-זה פועלים גם
36 ש'משך' ו'נתי' גשמיים
37 בעתם⁴⁰, ירידת הגשמים
38 כפשוטם, וכולל גם כל
39 המשכת הברכות מהקב"ה
40 ולא רק גשמים בלבד (במבאר
41 במפרשי התורה⁴¹), ובנוסף לכך
42 פועלים עוד, ו'שהמשכה תהיה
43 מתוך מנוחה שמחה וטוב
- לכב. וכל זה נעשה על-ידי העבודה הנעימה עבודה שאין בה
צער וטירחה אלא עונג בלמוד התורה, בשני חלקי התורה 'נגלה
דתורה' ופנימיות התורה, ועד שנעשים שני החלקים הללו
"תורה אחת (לכלנה)"⁴², בין ש'מחצתי ואני ארפא'⁴³,
כלשון הכתוב בשירת האזינו, ולפי
המשמעות הפנימית הינו, ש'מסירים את המחיצה
שישנה אצל אחרים המבדלת בין 'גלוי דתורה' לפנימיות
התורה⁴⁴, ונעשה למוד אחד,
כי הפעולה וההשפעה של פנימיות
התורה מגיעה וחודרת גם לחלק הנגלה
והלמוד בתורה הוא באפן
ש'מביא לידי מעשה'⁴⁵,
כלומר, שיש קשר ישיר וחיבור בין
הלימוד והמעשה, והענין והתוכן של
הלימוד מקבלים ביטוי במעשה
והינו, שאף-על-פי שהעשייה
קיום המצוות בפועל היא במדידה
והגבלה, תפילין עם ארבע פרשיות,
ציצית עם ארבע כנפות וכד' מכל-
מקום יש בזה במעשה המוגבל
הענין שלמעלה ממדידה
והגבלה, "בכל מאדך".
(ז) וזהו הביאור במובא בתחילת
המאמר מה שכתוב בזהר
"זמנא חדא הנה צריכא
עלמא למטרא", פעם אחת היה
צריך העולם לגשם וכאשר דרש
רבי שמעון בן יוחאי
בפנימיות התורה ירדו
גשמים, פי על-ידי למוד
פנימיות התורה, הנה בכל
עת שיש צורך בעולם להשפעה
וברכה ומסוימת - והרי תמיד
זקוקים לברכת הו' - נמשכת
ברכת הו' מידו המלאה
הפתוחה הקדושה והרחבה⁴⁶
של הקדוש-ברוך-הוא, ובלי

(40) בחוקותי כו, ד. (41) ראה רמב"ן ע"פ. (42) ע"פ שלח טו, טז. תניא ספמ"ו. (43) האזינו לב, לט. (44) המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה (סח"מ תרל"ח ע' קנב ואילך). (45) ראה קידושין מ, ב. ב"ק יז, א. (46) ברכה שלישית דברכת המזון.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְדִידָה וְהַגְבֵּלָה, שְׁזָהוּ הַחֲדוּשׁ בְּדַרְכּוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
2 יוֹחָאִי, שְׁעִינֵן הַבְּלִי-גְבוּל (הַתּוֹכֵן שֶׁל 'בְּכָל מֵאוֹדֶךְ', מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ) נִיכָר
3 וְנִרְגַשׁ בְּכָל דְּבַר וּדְבַר וְכֵן "לִשְׁאֵף-עַל-פִּי שִׁ"הֶרְבֵּה עָשׂוּ כְּרַבִּי
4 שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְלֹא עָלְתָה בִּידָן" לַעֲבֹד אֶת ה' בְּדֶרֶךְ זוֹ,
5 מִכָּל-מָקוֹם לְאַחֵר מִכָּן לְאַחֵר
6 שִׁ"פְּתַח" רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
7 יוֹחָאִי וְסָלַל אֶת הַדֶּרֶךְ לָכֵן, וְאַחֲרֵי-
8 כֵּן הַגְּלוּי שֶׁל הָאָרֶץ"ל, וְאַחֲרֵי-כֵּן הַגְּלוּי שֶׁל הַבְּעַל-
9 שִׁם-טוֹב, עַד לְהַגְּלוּי שֶׁל
10 אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן וְרִבּוּתֵינוּ
11 נִשְׁאִינֵנוּ שְׁלֹאֲחֵרֵינוּ עַד נִשְׂאִי
12 דִּרְנֵנוּ שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם הוֹסִיף עוֹד
13 וְעוֹד בְּגִלּוּי וְהַתְּפִשּׁוּת פְּנִימִיּוֹת
14 הַתּוֹרָה, אֲזִי זְכוּלִים לְהַמְשִׁיךְ
15 וְלַהֲבִיא לִידֵי גִילּוּי וְלִידֵי בִטּוּי אֶת
16 הָעֲנִינִים שֶׁל פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
17 בְּנִגְלָה דְּתוֹרָה' בְּגִלּוּי, וְגַם לְהַמְשִׁיךְ הָעֲנִינִן
18 דְּ"בְּכָל מֵאוֹדֶךְ" בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁבְּכָל הַיּוֹם בְּלוֹ,
19 וְעַל-יְדֵי-זֶה מִמְּשִׁיכִים בְּרַפְתְּ הוֹי' שְׂיֵהִיָּה "לְכָל
20 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם"⁴⁷, הֵינּוּ, שֶׁבְּכָל
21 מָקוֹם שֶׁהֵם, הֵן בְּחוּץ-לְאֶרֶץ הֵן בְּאֶרֶץ-הַקֹּדֶשׁ,
22 יֵהִיָּה אֶצְלָם אֹר לְמַעַל מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע לְגַמְרִי,
23 וּבִאֲפֹן שְׁבַע-שְׁנֵי קְטָנָה, אֲחִיזָה בְּעֵלְמָא בְּעִנְיָ
24 הַטֶּבַע, מִמְּשִׁיכִים בְּרַפְתְּ הוֹי' לְמַעַל מִדֶּרֶךְ
25 הַטֶּבַע כְּפִשּׁוּטוֹ בְּכָל הָעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִּים, לְמַטָּה
26 מַעֲשֶׂה טַפָּחִים, עַד לְבְּנֵי, חֲיִי, וּמְזוּנֵי רִיחִי',
27 וְעַל-אַחַת-כַּמָּה-וְכַמָּה שְׂיֵהִיָּה שְׁלוֹם וְשְׁלוֹה
28 וְשִׁקְט, שְׂיֻכְלוּ לַעֲסֹק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבִקְיֻם
29 מִצְוֹתֶיהָ מִתּוֹךְ הֶרְחָקָה. וְעִנְיָן זֶה מִמָּהֵר וּמִמְשִׁיךְ וּמִגְלָה לְמַטָּה מַעֲשֶׂה
30 טַפָּחִים אֶת בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ, שְׂאִי יְקוּיִם בְּפַעַל "וּפְרָצְתָּ יָמָה
31 וְקִדְמָה וְצִפּוֹנָה וְנִגְבָּה"⁴⁸, נִחְלָה בְּלֵי מְצָרִים⁴⁹, וְכֵן מֵה שֶׁפְּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ
32 "וְהִתְהַלַּכְתָּ בְּתוֹכָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹקִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם", עַד לְסִיּוֹם
33 הַיַּעֲוֹד "וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת"⁵⁰, בְּגֹאֲלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה.

(47) כמ"ש במצרים — בא י, כג. (48) ויצא כח, יד. (49) ראה שבת קיח, סע"א ואילך. (50) בחוקותי שם, יג.

צריך להתייגע, בסבלנות וקרוב הדעת אפשר, בעזרת השם יתברך להתגבר על הכול. בביטול הזולת והגבהת עצמו מפסידים, חלילה, הכול.

היום יום כ' אייר

בס"ד. שיחת ש"פ בהר"ב חוקותי, מבה"ח סיון, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

- 1 א. בהתחלת הפרשה – "וידבר גו' בהר סיני גו' כי תבואו אל הארץ" – מודגש המעבר מ"הר סיני" לארץ ישראל¹:
- 2 "בהר סיני" – היו בני במדריגה נעלית ביותר, שהרי אפילו קודם מ"ת כתיב² "ויחן שם ישראל נגד ההר", "כאיש אחד בלב אחד", ועאכו"כ לאחר שקבלו "תורה אחת" מ"הוי" אחד³.
- 3 והעילוי שלהם הי' לא רק מצד נשמתם, אלא גם מצד גופם – שהרי במ"ת הי' הענין ד"ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁴, דקאי על "הגוף החומרי"⁵, ולכן, במ"ת הי' גם הגוף של בני בתכלית השלימות, כדאיתא במדרז"ל⁶ "לא היו בהן סומין .. חרשין וכו'" – שבהיותם נשמות בגופים היו לפנים ממלאכי השרת⁷.
- 4 ונוסף לזה הי' גם העילוי מצד אכילתם ושתייתם – שאכלו מן שלא היתה בו פסולת, ושתי מים מבארה של מרים; ועד לעילוי שהי' אפילו בנוגע ללבושים (אף שהלבוש הוא נפרד מן האדם) – שלא זו בלבד ש"שמלתך לא בלתה מעליך", אלא ש"הי' גדל לבושן עמהם"⁸.
- 5 וכיון שלאחרי כל העילוי שהי' "בהר סיני", הוצרכו לילך מהר סיני ולבוא אל הארץ, הרי מובן, שהכניסה לארץ היא עלי' לגבי המעמד ומצב בהר סיני – בהתאם לסדר העבודה שצריך להיות באופן של "ילכו מחיל אל חיל"⁹ – כיון שדוקא שם יש מעלת העבודה של הפעולה בעולם, לעשות מארץ כנען "ארץ ישראל" (בדוגמת כללות המעלה שבירידת הנשמה לגוף לגבי מעמד ומצב הנשמה קודם ירידתה בגוף).
- 6 אמנם, כיון שכללות ענין העבודה הוא באופן שצריך להיות ענין הבחירה (דאל"כ הרי זה "נהמא דכסופא"¹⁰), וכמ"ש¹¹ "ראה נתתי לפניך גו' את החיים ואת הטוב" וגם את ההיפך, "ובחרת בחיים", ודוקא כאשר יהודי בוחזר בחיים ובטוב (בה בשעה שיכול לבחור גם בהיפך), אזי נעשית העלי' שע"י עבודתו – הנה גם הכניסה לארץ היא באופן שיש נתינת מקום לענין של ירידה, והיינו, מצד עצם ההתעסקות בעניני העולם, שמצד עצמו הרי הוא במעמד ומצב של חושך כפול ומכופל, ו"כל הדרכים בחזקת סכנה"¹².
- 7 ולהעיר גם מהמבואר במדרשי חז"ל¹³ שאילו זכו ישראל (ולא היו חוטאים) הנה מיד לאחר מ"ת היו נכנסים לארץ באופן של גאולה שלימה, אלא שמפני סיבות היתה הכניסה לארץ רק לאחר כו"כ מסעות שהיו באמצע, ולכן לא היתה באופן של גאולה שלימה.
- 8 ועד כדי כך, שמצד הירידה מ"הר סיני" להיכנס לארץ, יש נתינת מקום לירידה גדולה יותר, ועד לתכלית הירידה¹⁴ – אודותה מדובר בהמשך הפרשה – שמוכר עצמו לע"ז.

(8) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.
 (9) נצבים ל, טריט.
 (10) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ד. קה"ר פ"ג, ב (ב).
 (11) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 230, חיי"ט ע' 346.
 (12) וכמו בכללות העבודה – שהירידה לתאוות איסור באה לאחר הירידה לתאוות היתר, והיינו, שבתחלה הרי זה רק בענינים שהם "צורך הגוף וקיומו וחיותו ממש, אלא שכוונתו אינה לשם שמים כדי לעבוד את ה' בגופו", כי אם בשביל "רצון הגוף וחפצו ותאוותו" (תניא רפ"ז), ומזה בא סוכ"ס לתאוות איסור, ועד לענין של עבודה זרה רח"ל.

(1) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חיי"ז ע' 304 (גם מהתוועדות זו).
 (2) יתרו יט, ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.
 (3) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד.
 (4) תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).
 (5) מכילתא יתרו כ, טו. תנחומא יתרו ח. ועוד.
 (6) ראה ירושלמי שבת ספ"ו. דב"ר פ"א, יב. פרש"י בלק כג, כג.
 (7) עקב ח, ד ובפרש"י.
 (8) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

המשך השיחה – בנוגע לסדר גאולתו (כיון שבאים מ"הר סיני", שאז נעשה הענין ד"שטרי קודם"13),
 שלא נזכר שיכול להיגאל ע"י אביו, כי, מצד פנימיות הענינים¹⁴, האפשרות להימכר לע"ז היא ע"י הניתוק
 מאביו שבשמים ומבחי' אב שבנפשו (חכמה¹⁵), והיינו שבחי' אב אינה בגילוי אצלו; והגאולה ע"י עצמו
 נזכרה רק לבסוף, כיון שבתחלה צריכה לבוא הגאולה בדרך אתערותא דלעילא, ורק לאחר"ז יכולה להיות
 הגאולה גם בכח עצמו¹⁶ – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ז ע' 297 ואילך.

* * *

ב. על הפסוק¹⁷ "אם בחוקותי תלכו גו'", מבאר רבנו הזקן בלקוטי תורה¹⁷ שתיבת "בחוקותי" היא
 מלשון חקיקה. ומבאר, שהחילוק בין כתיבה לחקיקה הוא, שבכתיבה "האותיות הם מהות בפני עצמן
 ולא מעצמיות הקלף", משא"כ בחקיקה "שהכתב הוא מעצמן של הלוחות אשר נחקק מהם ובהם, ולא
 היו האותיות ענין ומהות בפני עצמן". וזהו "אם בחוקותי תלכו", שלימוד התורה צריך להיות באופן
 שהאדם הלומד נעשה דבר אחד עם התורה.

ונתבאר בא' ההתוועדויות¹⁸ הכרחו של רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ולא מלשון
 חוקים – כי, אם הוא מלשון חוקים, אינו מובן למה נקט חוקים דוקא, הרי ישנם עוד סוגים של מצוות:
 עדות ומשפטים, ובפרט שהסוג של חוקים הוא חלק מועט מכללות המצוות [ולהעיר מחילוקי הדעות
 בנוגע למנינם המדויק של החוקים¹⁹, אבל לכל הדעות מנינם הוא פחות מעשרה, והיינו, שאין בהם אפילו
 מספר עשרה שהוא מספר השלם²⁰], וא"כ הול"ל מצוות סתם, או עכ"פ להזכיר שם המתאים לרוב
 המצוות, ולא חוקים, שהם מיעוט המצוות בלבד. ולכן הוכרח רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" אינו מלשון
 חוקים, אלא מלשון חקיקה.

ג. אך עדיין צריך להבין:

כתב רבנו הזקן באגרת-הקודש²¹: "ולכן אמרו בזהר²² דאורייתא מחכמה נפקת, כי טעמי מצות לא
 נתגלו, והם למעלה מהשכל וההבנה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה,
 אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה
 שלמעלה מהשכל וההבנה". ולפי זה נמצא שרוב המצוות הם בבחי' חוקים.

(15) וכדאיתא בתניא (פי"ט כה, א), שכאשר מאיר בחי' חכמה שבנפש "כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש .. כדכתיב .. כהמס דונג מפני אש יאבדו וגו'"; משא"כ מצד בחי' אם (בינה), שהיא הבנה והשגה בשכל – הנה אף שאפשר שיהי' בשלימות, מ"מ אפשר גם שיהי' באופן אחר, כי מצד ההתרחבות דבינה יש מקום לכמה קוים כו'.
 (16) בסיום השיחה, בענין הגאולה, נזכר גם מארז"ל "אל תקרי חרות אלא חירות", חירות מיצה"ר, וחירות כפשוטה.
 (17) ריש פרשתנו (בחוקותי).
 (18) ראה גם שיחת ש"פ בחוקותי דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם חל"ג ע' 423 ואילך).

(19) ראה יומא סז, ב ובר"ח שם. במדבר"ר פי"ט, ה. פרש"י תולדות כו, ה. בשלח טו, כו. תו"כ ופרש"י אחרי יח, ד. שמונה פרקים להרמב"ם פ"ו. וראה גם חדא"ג מהרש"א ליומא שם.
 (20) ראה פרדס שער ב'.

(21) סי"ט (קכת, א).

(22) ח"ב סב, א. א. קכא, א. ח"ג פא, א. קכב, א. רסא, א.

(13) ולכן, אף שירד למטה כ"כ, מ"מ, אין זו ירידה מוחלטת, ואין אומרים "לידחי אבן אחר הנופל" (קידושין כ, ריש ע"ב. וש"נ), אלא יש ציווי להשתדל בגאולתו.

וככל הציוריים שבתורה, הנה ציווי זה הוא גם הבטחה – שמובטח לו שיעזרו לו מלמעלה (ע"י הבת-קול שיוצאת בכל יום כו' (אבות פ"ו מ"ב. ועוד)), ויזכה להיגאל ולבוא לארץ ישראל (כי תבוא אל הארץ"), ועד שנעשה "בן חורין", חירות מענינים המבלבלים מלימוד התורה ("אל תקרי חרות אלא חירות" (אבות שם)), ועד לחירות מיצר הרע (ראה זח"ב מ, א. קיג, סע"ב ואילך. ועוד) וחירות כפשוטו.

(14) כפי שמתבטא בתורה-שבכתב, שהיא בעולם האצילות (ראה לקו"ת ויקרא ה, סע"א ואילך. חוקת נט, ג ואילך. ובכ"מ), ששם "לא יגורך רע" (ראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ); משא"כ כפי שנמשך בתושבע"פ* עד להלכה למעשה, בעולם העשי, ש"הרשעים גוברים בו" (כמבואר בע"ח (שמ"ב ספ"ד) ובתניא (פ"ו. פכ"ד)), שלכן יכולה להיות מציאות של גאולת הנמכר לע"ז גם ע"י האב (היינו, שהירידה דנמכר לע"ז יכולה להיות גם כשישנו אב).

(*) אף שיש בה העילוי שבה מתגלה רצון העליון, וכמבאר בתניא אגה"ק (סכ"ט קנ, ב) ש"משום הכי כתיב על תושבע"פ אל תטוש תורת אמת", בדוגמת האם שמוציאה את הולד לידי גילוי.

- 1 ולכאורה הרי זו סתירה להמבואר בכמה ספרים שמנין החוקים אינו יותר מעשרה, ואילו רוב המצוות
2 יש להם טעם, וכפי שרואים "מעשה רב"²³, שכו"כ מהמפרשים [גם אלו שכתבו חיבורים ברוח הקודש,
3 כידוע²⁴ בשם רבנו הזקן, שכל המחברים עד הש"ך והט"ז (או עד המהרש"א²⁵) כתבו חיבוריהם ברוח
4 הקודש] ביארו טעמי המצוות!]
- 5 [וכמדובר כמ"פ שדוקא על הדברים הפשוטים אין איש שם על לב. ועד"ז בנדו"ד, שמכל ריבוי לומדי
6 תניא, לא ראיתי שמישהו יעורר על ענין זה! ואף ש"לא ראינו אינה ראי"²⁶, הרי כאן מדובר בדבר
7 הרגיל, שבזה גם "לא ראינו" הוא ראי"²⁷].
- 8 והביאור בזה – שבענין המצוות ישנם שני ענינים: (א) כללות המצוות, שהם במספר תרי"ג ולא יותר,
9 ובמנין זה, הנה רוב המצוות יש להם טעם, ואילו החוקים הם מיעוט; (ב) פרטי המצוות כפי שהם
10 בתורה, שעליהם נאמר²⁸ "ועלמות אין מספר", "אלו ההלכות"²⁹, והיינו שישנם בליגבול פרטי מצוות,
11 ובנוגע לפרטי המצוות – לא נתגלו הטעמים³⁰.
- 12 וזהו מ"ש רבינו הזקן ש"טעמי מצות לא נתגלו", כיון שמדבר אודות כללות ענין התורה שבה כלולים
13 כל פרטי המצוות שלא נתגלה טעמם.
- 14 ד. אך עפ"ז צריך להבין בפירושו רבינו הזקן ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ולא מלשון חוקים:
15 הן אמת שמצד מנין המצוות אי אפשר לפרש ש"בחוקותי" קאי על חוקים שמספרם מועט – אפשר
16 שפיר לפרש כן מצד פרטי המצוות כפי שהם בכללות התורה ("עלמות אין מספר"), שכיון שלא נתגלה
17 טעמם, הרי רובם הם בבחי' חוקים. וא"כ, הדרא הקושיא לדוכתא – מהו הכרחו של רבנו הזקן לפרש
18 ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, בה בשעה שאפשר לפרש כפשוטו, מלשון חוקים, כיון שמצד כללות
19 ענין התורה הנה החוקים הם הרוב?
- 20 ואין לומר שרבינו הזקן לא רצה לפרש בחוקותי מלשון חוקים, כיון שבלשון "חוקים" אפשר לטעות
21 שהכוונה למצוות שהם חוקים שהם במספר מועט לגבי כל המצוות, ולא לכללות התורה שמצדה החוקים
22 הם הרוב – שהרי על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" דרשו חז"ל³¹ "יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר
23 ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, ומה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה",
24 וא"כ מפורש להדיא ש"בחוקותי" קאי (לא על המצוות שהם חוקים, אלא) על ענין התורה.
- 25 והביאור בזה:
- 26 גם ע"פ האמור לעיל שמצד כללות התורה החוקים הם הרוב – הרי זה רק הרוב, ולא הכל, שהרי
27 ישנם הענינים שבהם "נתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו", ולכן אי-אפשר לפרש ש"בחוקותי" קאי
28 על החוקים, כיון שעדיין אין זה כל התורה כולה.
- 29 וכשם שהמשך הכתוב "ואת מצוותי תשמרו" קאי על כל המצוות (לא רק רובם), כך גם התחלת
30 הכתוב, "אם בחוקותי תלכו", צ"ל בנוגע לכל התורה, ולא רק בנוגע לרוב עניני התורה.
- 31 ובפרט ע"פ דרשת רז"ל³¹ בפירושו "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו", "היו עמלים בתורה על
32 מנת לשמור ולקיים", היינו, שמדובר אודות "תלמוד שמביא לידי מעשה"³², וא"כ, כדי שקיום המצוות
33 יהי' בשלימות, בהכרח שגם לימוד התורה יהי' בשלימות.
- 34 וכן מוכח גם מהמשך הפרשה בנוגע לענין השכר: "ונתתי גשמיכם בעתם גו'" עד "ואולך אתכם
35 קוממיות"³³, כדרשת רז"ל³⁴ "מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון" (או קומה אחת³⁵), שזהו

(29) כן הובא בתו"א שמות מט, ב. וראה שהש"ר עה"פ.

(30) ראה גם לקו"ש חיד"ע 106 בשוב"ג.

(31) תו"כ הובא בפרש"י עה"פ.

(32) קידושין מ, ב. וש"נ.

(33) כו, ד"ג.

(34) ב"ב עה, א. וש"נ.

(35) ראה לקו"ש חיד"ע 198 ואילך (בדעת ר"י שם).

(23) שבת כא, א. וש"נ.

(24) המשך תער"ב ח"ג ס"ע א'שפה (נעתק ב"היום יום" ו

שבט).

(25) ראה כתר שם טוב בהוספות סרי"ז. וש"נ.

(26) ראה עדיות פ"ב מ"ב. וש"נ.

(27) ראה שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"נ.

(28) שה"ש ו, ח.

תכלית השלימות בענין השכר – למעלה ממדרגת אדם הראשון קודם החטא. וכיון שהשכר הוא בשלימות, בהכרח שגם לימוד התורה המביא לידי שכר זה הוא בשלימות. ומזה מובן, שאי-אפשר לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חוקים, כיון שענין החוקים הוא רק ברוב התורה, ולא בכל התורה. ולכן הוצרך רבנו הזקן לפרש ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, שענין זה הוא בכל התורה – שלימוד כל התורה צריך להיות באופן של חקיקה. ה. והנה, נוסף על פירוש רבנו הזקן ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה, ישנו גם הפירוש הפשוט, ש"בחוקותי" פירושו חוקים.³⁶ ויש לבאר קשר ב' הפירושים – ע"ד שמצינו שהצ"צ מבאר השייכות של תיבות שונות שע"פ הקאָרקאָנדנציא שרשם אחד הוא.³⁷ ובהקדם הביאור בלשון רבנו הזקן באגה"ק שם: "וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו" – דלכאורה הול"ל שאין זה תכלית הטעם ופנימיותו וכיו"ב, ומהו דיוק הלשון "וגבולו"? ונקודת הביאור בזה – שישנם שני מיני הגבלה: הגבלה הבאה ע"י דבר נוסף, והגבלה עצמית שהיא מיני' ובי', שהגבלה זו אינה הגבלה אמיתית, דכיון שההגבלה באה מהדבר עצמו, הרי ביכולתו לצאת מהגבלה זו, וא"כ אינו מוגבל באמת. וזהו גם החילוק בין אותיות הכתיבה לאותיות החקיקה: אותיות בכלל הם מגבילים, אלא שבאותיות הכתיבה ההגבלה היא ע"י דבר נוסף, משא"כ באותיות החקיקה ההגבלה היא מיני' ובי', הגבלה עצמית. וזהו גם ענין החוקים – שאף שיש בהם ענין ההגבלה, מ"מ, הרי הגבלה זו היא הגבלה עצמית, כיון שענינים אלו אינם ע"פ שכל (בחי' הבינה), אלא הם מבחי' החכמה. [ולמעשה שכל מבוואר שענין אותיות החקיקה הוא בחי' כתר³⁸, אך יש לבאר זאת גם בחכמה גופא]. וזהו ביאור לשון רבנו הזקן "אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו" – כי, החילוק שבין הטעם המובן לנו לתכלית הטעם הוא לא רק חילוק שבין חיצוניות לפנימיות, אלא חילוק שבין ערוך, כמו החילוק בין אותיות הכתיבה לאותיות החקיקה, שמתבאר גם בענין ההגבלה, שאינה הגבלה אמיתית, להיותה הגבלה עצמית.³⁹ ו. וזהו גם מה שפרשת בחוקותי היא הכנה למתן-תורה – שלכן תקנו לקרות פרשת בחוקותי קודם מתן-תורה⁴⁰ [אלא שמפסיקין ביניהם בפרשת במדבר, כדי להפסיק בין (מה שנראה לכאורה, וגם נקרא בלשון) ה"תוכחה" למתן-תורה⁴¹] – כי, הענין ד"בחוקותי", הגבלה עצמית, קשור ונפעל ע"י הענין דמ"ת, שאז נתבטלה הגזירה, ונפעל ש"עליונים ירדו למטה"⁴², שהתורה כמו שהיא למעלה תרד למטה, שהו"ע הגבלה עצמית.

* * *

ז. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כי תבואו אל הארץ.

* * *

הביטול שלמעלה מכל עניני גילויים, כמו האהבה דבכל לבבך כ"ר.

(40) מגילה לא, ב.

(41) ראה תוס' שם בסוף העמוד.

(42) שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(36) ראה גם ד"ה אם בחוקותי דש"פ בחוקותי ה'ש"ת פ"ד (סה"מ ה'ש"ת ע' 91).

(37) ראה ס' החקירה (הוצאת תשס"ג) הוספה ג (קמז, ב ואילך). וש"נ. וראה גם תורת מנחם חל"ו ע' 253 הערה 20. וש"נ.

(38) ראה לקו"ת שם מו, סע"ב ואילך.

(39) ברשימה אחרת, שנתבאר גם הענין בעבודה – שהו"ע

ח. שבת זו היא שבת מברכים "ירחא תליתאי"⁴³, שבו ניתנה תורה לעם ישראל, לאחר שהביאו ערבים על התורה, באמרם "בנינו עורבים אותנו"⁴⁴.

וכיון שנמצאים תלמידי בתי-ספר ושיבות – ימסרו נא את "ערבותם", ונלך לקבלת-התורה ביחד, "הקטנים⁴⁵ עם הגדולים..."

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שהילדים יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון. ואח"כ צוה לנגן "ופרצת"].

* * *

ט. בהתחלת⁴⁶ פרק חמישי דפרקי אבות מונה התנא ענינים שונים שנקבעו במספר עשרה, ומונה אותם ע"פ סדר הדורות:

התנא מתחיל ב"בעשרה מאמרות נברא העולם". ובהמשך לענין האחרון בעשרה המאמרות⁴⁷, בנוגע לאדם הראשון – בא מיד לאח"ז "עשרה דורות מאדם ועד נח"; ואח"כ "עשרה דורות מנח ועד אברהם"; ואח"כ – "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו"; וכיון שאחד מנסיונותיו הי' "ברית בין הבתרים", שאז הודיע לו הקב"ה אודות גלות מצרים – אזי ממשיך מיד לאח"ז "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים במצרים ועשר על הים"; ממצרים הלכו בני"י למדבר – אזי מונה מיד לאח"ז "עשרה נסיונות ניסו אבותינו את הקב"ה במדבר"; מהמדבר נכנסו בני"י לארץ-ישראל, שתכליתה הוא בנין בית-המקדש – באים מיד לאח"ז "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית-המקדש".

ורק לאחר שמנה את כל הענינים שבמספר "עשרה", עד לזמן בית-המקדש – שונה התנא: "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות".

ואינו מובן כלל: מדוע קבע התנא את המאמר "עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות" לבסוף, ולא קבעו לפי הסדר, מיד לאחר עשרה המאמרות⁴⁸?

גם אינו מובן – מדוע מונה את ה"עשרה נסים" קודם ה"עשר מכות": הרי לדברי המפרשים⁴⁹ התבטאו העשרה נסים בכך ש"הפלה גו' בין מצרים ובין ישראל"⁵⁰, שהמכות הזיקו רק למצריים, ולא לישראל, וא"כ היו הניסים שייכים רק לאחר שכבר אירעו המכות, ולמה מונה את העשרה נסים לפני עשר המכות?

יתירה מזו אינו מובן: מדוע גם הניסים שנעשו לישראל על הים נימנו לפני עשר המכות שהיו במצרים – הרי העשרה נסים שנעשו על הים היו בודאי אחרי עשר המכות שבמצרים, וא"כ, הי' לו למנות תחלה את עשר המכות שבמצרים, ורק לאח"ז את העשרה נסים שעל הים?

ואין לומר שהתנא קבעם בסדר זה בכדי לחסוך כמה תיבות – כי: (א) בלאה"כ הי' יכול לחסוך כמה תיבות ולומר "עשרה נסים נעשו לאבותינו ועשר מכות למצרים במצרים ועשרה נסים ומכות על הים", (ב) בשביל לחסוך כמה תיבות לא הי' התנא משנה את סדר הדורות.

הזקן.

(47) השיטות במנין י' מאמרות – הובאו בתורה שלמה בראשית א אות מ. ולהעיר מס' הבהיר אות קמא ואילך.
(48) כן הקשה גם בדרך חיים – להמהר"ל – משנה ב'. מדרש שמואל שם.

(49) רמב"ם, רבינו יונה, מדרש שמואל במקומו.

(50) וראו ט, ד.

(43) שבת פח, א.

(44) ראה תנחומא ויגש ב. שהש"ר פ"א, ד (א).

(45) לשון הכתוב – תהלים קטו, יג.

(46) מכאן עד סוף השיחה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א

(באידית), ונרפס בלקו"ש ח"ד ע' 1220 ואילך. במהדורא זו

ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

בהתחלת השיחה נזכר שהמשנה בפרק שלומדים ביום הש"ק

זה – נתבארה ג"כ במאמר דלעיל*, המיוסד על מאמר אדמו"ר

י. והביאור בזה:

בכדי שיוכל להתקיים "והפלה גו' בין מצרים ובין ישראל", שבאותה שעה שאצל המצריים אירעו המכות, לא פגעו בישראל כלל – אף שגם בני"ז היו אז עובדי עבודה זרה⁵¹ – ה' מוכרח להאיר אור שלמעלה מהשתלשלות: מצד סדר ההשתלשלות לא ה' יכול להתקיים באותו הזמן "נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵². וזהו פירוש "עשרה ניסים נעשו לאבותינו" – נס מלשון הרמה⁵³, כלומר שהקב"ה הרים והגבי' את ישראל למעלה מהשתלשלות, ולכן לא הזיקו להם המכות⁵⁴. ובזה יובן הטעם שהתנא מקדים את ה"עשרה ניסים" קודם עשר המכות: בכדי שעשר המכות יהיו באופן המתאים, שיהיו הכנה ליציאת מצרים (לא רק שהמכות לא יזיקו לישראל, אלא אדרבה, שישברו את קליפת מצרים, ועי"ז ישברו גם את גלות ושעבוד מצרים) – היו מוכרחים לבוא תחילה ה"ניסים", דהיינו, הגבהת בני"ז למעלה מהשתלשלות; ודוקא לאחר ה"ניסים" היו יכולים לבוא המכות באופן שיביאו ליציאת מצרים. יא. תכלית וגמר יציאת-מצרים נשלם רק בקריעת ים-סוף⁵⁵. כל זמן שלא ה' עדיין הנס דקריעת ים-סוף, לא נסתיימה עדיין היציאה ממצרים: הן מצד המצריים – שגם לאחר מכת בכורות, ולאחר ששחררו את בני"ז ממצרים⁵⁶, עדיין רדפו המצרים אחרי בני"ז כדי להלחם בהם, ורק בקריעת ים-סוף נתבטלה לגמרי קליפת מצרים, ו"אחד מהם לא נותר"⁵⁷; והן מצד בני"ז – שאפילו לאחר העשרה ניסים ולאחרי יציאת מצרים היתה סברה אצל חלק מבני"ז ("שכולם קומה אחת שלימה"⁵⁸) "לשוב למצרים"⁵⁹. ורק בקריעת ים-סוף, ע"י הגילויים שהיו אז, נתעלו ישראל למדריגה עליונה כ"כ שקליפת מצרים אינה תופסת שם מקום כלל, וממילא היתה יציאתם ממצרים בשלימות⁶⁰. וזה ה' תוכנם של העשרה ניסים ועשר המכות שבקריעת ים-סוף, שגמרו והשלימו את הניסים והמכות שבמצרים: ע"י העשרה ניסים שעל הים – נתעלו ישראל למדריגה שהיא למעלה לגמרי מבחי' מצרים, ואינה נותנת שום מקום למצרים, וע"י עשר המכות שעל הים – נתבטלה קליפת מצרים לגמרי. יב. התחלת כל על"י – אפילו כשעומדים עדיין במדריגה תחתונה – צריכה להיות באופן שתביא לידי תכלית העילוי; תכלית העילוי צריכה להיות בכח ובהעלם בהתחלה⁶¹. ומזה מובן, שבהתחלת העל"י שע"י העשרה ניסים שבמצרים, ה' בהעלם בכח, שסוף-כל-סוף יתעלו ישראל בתכלית העילוי ע"י העשרה ניסים שעל הים. וכן הוא בנוגע לשבירת קליפת מצרים, שבעשר המכות שבמצרים, ה' בהעלם גם הכח שסוף-כל-סוף תישבר הקליפה לגמרי ע"י עשר המכות שעל הים. ועפ"ז יובן ג"כ הטעם שהתנא מקדים את העשרה ניסים שעל הים לפני עשר המכות שבמצרים: כאמור, הוצרך להיות תחלה ענין הניסים, ורק לאחר"ז היו המכות יכולים להיות באופן הנרצה. ולכן,

(51) ילקוט ראובני שמות יד, כז. זח"ב קע, ב.

(52) זח"ב לו, א.

(53) תו"א יתרו ע, סע"ד.

(54) ראה לקו"ש ח"ג ע' 864 ואילך ובהמצויין שם (ואף שבעיקר ה' זה במכת בכורות (כמבואר שם*)) – בכללות, כן הוא בנוגע לכל המכות.

(55) ראה גם תורת מנחם חל"ו ריש ע' 329. וש"נ.

(56) וכבר הגיעו לפי החירות, ואיתא במדרש (לקח טוב ושכל טוב בשלח יד, ב. חזקוני שם בשם מדרש) שכל עבד שה' בורח ומגיע לפי החירות ה' נעשה "בן חורין" (מהנחה בלתי מוגה).

(57) תהלים קו, יא.

(58) ראה לקו"ת ר"פ נצבים. – והרי זה ענין נעלה יותר מזה ש"כל ישראל חברים" (חגיגה כו, א. ירושלמי שם פ"ג סה"ו. מדרש תהלים קכב, ג), כך, שהחסרון בחלק מבני"ז הוא חסרון בכללות ה"קומה" של בני"ז (מהנחה בלתי מוגה).

(59) מכילתא בשלח יד, יג.

(60) ואז נפעל גם בהחיבור דלמעלה מן הזמן עם הזמן שה' ביצי"מ (כנ"ל בשוה"ג להערה 54) – שיהי' לא רק לפי שעה, אלא ישאר כן (מהנחה בלתי מוגה).

(61) וע"ד הלשון בנגלה דתורה (פסחים לא, א. ועוד): "איגלאי מילתא למפרע" (מהנחה בלתי מוגה).

(*) שלכן היתה מכת בכורות בחצות הלילה דוקא. כי בזמן זה מאיר אור שלמעלה מהשתלשלות (כמ"ש הצ"צ במאמרו ד"ה ויחלק עליהם לילה אור"ת לך לך עג, סע"א ואילך). ויתרה מזו – שהאור שלמעלה מהשתלשלות גופא מקושר עם ההשתלשלות. ועפ"ז יובן ג"כ תוכן ב' הדעות בענין זה (מכילתא עה"פ ב יב, כט) – אם "וצרו חלקו" (דהיינו שהקב"ה העמיד הגלגל) או "יודע שעותיו ועתותיו הוא חלקו" (שלא העמיד הגלגל אלא צמצם וכיוון לאותו רגע) – שלב' הדעות ה"רע חייבור הלמעלה מן הזמן עם הזמן, למעלה מהשתלשלות עם השתלשלות (מהנחה בלתי מוגה).

- 1 בכדי שהמכות במצרים יהיו באופן שיביאו לידי המכות שעל הים – היו הניסים שבמצרים צריכים לכלול
2 בתוכם את הניסים שעל הים.
- 3 יג. כל הענינים שהמשנה מונה במספר עשרה – החל מעשרה המאמרות ועד לעשרה הניסים
4 שבבית המקדש – הם ענינים הקשורים עם השתלשלות: לא רק הניסים שבמצרים והניסים שעל הים,
5 אלא אפילו הניסים שבבית המקדש (שאמיתית הגמר של יציאת מצרים היתה "על ירדן ירחו"⁶², הכניסה
6 לארץ ישראל, שעיקרה הוא בית המקדש, כנ"ל), הרי הם ענינים שיש להם שייכות להשתלשלות⁶³.
- 7 ואח"כ מונה המשנה את ה"עשרה דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות", שכל עשרה דברים אלו
8 הם ענינים שלמעלה מהשתלשלות⁶⁴, ולכן נבראו בערב שבת בין השמשות, שהוא המעבר מהשתלשלות
9 ללמעלה מהשתלשלות.
- 10 "בין השמשות" מתפרש בכללות בשלשה אופנים⁶⁵: א) ספק יום ספק לילה; ב) יום ולילה; ג) מציאות
11 בפני עצמו, לא יום ולא לילה. וזה גופא שענין מסויים יכול לחבר את שני ההפכים דיום ולילה – הרי
12 זה ראוי שהוא למעלה משניהם, ויש לו שייכות ללמעלה (מהזמן) מהשתלשלות.
- 13 ענין זה הוא ב"בין השמשות" של כל יום, ובפרט בבין השמשות של ערב שבת⁶⁶,
- 14 – שהרי שבת הוא למעלה מהגבלות הזמן, ולכן בשבת בראשית לא הי' לילה, כמארוז⁶⁷ "ל"ו שעות
15 שימשה אותה האורה", ולא היתה הגבלת הזמן הנחלק ליום וללילה (ואף שהי' זה כבר לאחר חטא עץ
16 הדעת, מ"מ, מצד מעלת השבת, שהוא למעלה מעניני העולם, נתעכבה התחלת פעולת החטא עד לאחר
17 השבת⁶⁸, והשבת הי' כולו אור⁶⁹) –
- 18 שהוא מחובר מערב שבת ושבת, ולכן ודאי שיש לו שייכות ללמעלה מהשתלשלות, שהרי בו הוא
19 המעבר מהשתלשלות (ששת ימי החול) ללמעלה מהשתלשלות (שבת)⁷⁰ – ולכן נבראו בו עשרת הדברים
20 שמונה במשנה, שכולם אינם מוגדרים בהגדרת ההשתלשלות⁷¹.
- 21 ו"עשרה דברים" אלו הם למעלה גם מה"עשרה ניסים" שבבית המקדש, כי, בניסים שבבית המקדש
22 הי' שייך שהי' באופן אחר, והי' נס ש"לא הפילה כו' לא הי' פסול כו'", משא"כ "בין השמשות" של
23 כניסת השבת הוא דוגמת "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁷², שבו לא הי' שייך מלכתחילה⁷³
24 כל המציאות ד"ירעו" ו"שחיתו"⁷⁴, ואדרבה – "וראו כל בשר יחדיו (גם בעלי חיים הטמאים ומזיקים
25 כו') כי פי הוי' דיבר"⁷⁵.

(69) ועפ"ז יובן מ"ש בכהאריז"ל (שער הגלגולים הקדמה כג ובכ"מ. ומרומז בגמרא (כתובות קג, ב)) שהנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום אינו רואה חיבוט הקבר כי כו' כבר קדושת שבת מאירה אז – כי שבת הוא למעלה מכל ענין החטא ופגם. (70) אבל אינו כשבת ממש, דשבת הוא בחי' מחשבה שלמעלה לגמרי מדיבור (שרש הבריאה), וביה"ש הוא בחי' הגיון, ממוצע בין מחשבה לדיבור (ראה ד"ה טוב טעם תש"ג סעיפים ט"ז ט"ז (סה"מ תש"ג ע' 38 ואילך)). (71) ומזה יובן מעלת התורה שקדמה לעולם, ומוכדלת באין ערוך ממנו (דוגמת שבת) שנעלית גם מבחי' ביה"ש, שלכן לא מנה עשה"ד בפרק זה, כמבואר בשיחת ש"פ בחוקותי הנ"ל (הערה 63). (72) סוף תמיד. (73) וכמ"ש (זכרי' יג, ב) "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שלא יהי' שייך כלל ענין הטומאה (מהנחה בלתי מוגה). (74) ישע"י יא, ט, סה, כה. (75) שם מ, ה.

(62) ראה לקו"ת שלח נ, ג. מסעי פט, ב.
(63) כי גם בנסים יש סדר*, לפי ששייכים להשתל'. וגם ביהמ"ק (ונסים שנעשו בו) ענינו שהוא תכלית שלימות הבריאה (דירה בתחתונים), אבל לא למעלה מהבריאה. וראה שיחת ש"פ בחוקותי תשי"ט ס"י (תורת מנחם חכ"ה ע' 298).
(64) ועייג"כ בדרך חיים שם – להמחר"ל – שמבאר זה.
(65) הגאון הרוגצ'ובי (הובא בס' מפענח צפונות ע' קעז). – וראה גם לקו"ש ח"ב ע' 81 הערה 23 ובשוה"ג שם.
(66) ראה פרש"י שבת פו, ב ד"ה וליטבלו. תענית כה, א ד"ה כל היכא. כתובות קג, א ד"ה בי משמא**.
(67) ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה. ב"ר פ"א, ב. פ"ב, ו. ספ"ב. שו"ט צב, א. ועוד.
(68) וכדאיתא בפדר"א (פ"כ). וראה גם פסחים נד, א. מדרש תהלים (שם) שכשראה אדה"ר שהחשיך היום, נתיירא, עד שנודמנה לו אש כו', והיינו, שחשכת הלילה הו"ע שנעשה ע"י החטא (מהנחה בלתי מוגה).

(*) כמבואר (ראה ב"ר פנ"ט, ה) עה"פ (בשלח יז, טו) "הוי' נס" – שיש חילוקי מדריגות בנסים (מהנחה בלתי מוגה).
(**) ושם, שסתם "בי שמשי" קאי על בין השמשות של ערב שבת דוקא, והיינו לפי שטיקור ענין בין השמשות – חיבור זמן ולמעלה מהזמן – הוא בע"ש דוקא, כי, בין השמשות שבכל יום הוא חיבור שני זמנים, משא"כ בין השמשות דע"ש הוא (לא רק חיבור שני זמנים, אלא) חיבור זמן ולמעלה מהזמן, כדלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).

בס"ד. שיחת יום ג', ל"ג בעומר ה'תשמ"ב. לילדים ולילדות, "צבאות השם", שיחיו

בלתי מוגה

א. אמרו את י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל.

ב. כנס זה מתקיים בל"ג בעומר - יום שמחתו של רבי שמעון בר יוחאי, אשר שמחה זו היא "שמחה גדולה".

ושמחה זו שייכת לכל אחד ואחת מישראל - שהרי רשב"י ציוה שכל אחד ואחת מישראל וכל בני ישראל ישמחו ביום שמחתו (בל"ג בעומר), הן בנוגע לדורו, והן בנוגע לדורות שלאחרי זה, עד סוף כל הדורות.

ג. מהותה של שמחה זו היא - מפני שביום זה הייתה הסתלקותו של רשב"י, ואז נפעל עליו נעלה ביותר בנוגע לאופן אחדותו ויחודו של רשב"י עם הקב"ה ("בְּחֵד קְטִירָא אֶתְקַטְרָנָא כו'").
ועניין זה (שמחה גדולה כתוצאה מאחדותם של בני ישראל עם הקב"ה) שייך לכל אחד ואחת מישראל - כפי שאמרתם זה עתה (בי"ב הפסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל) "ישמח ישראל בעושיו", היינו, שבני ישראל שמחים בהקב"ה ("בעושיו"), וכן "ישמח ה' במעשיו", היינו, שהקב"ה שמח בבני ישראל ("במעשיו").

ומזה מובן שביום ל"ג בעומר ישנה נתינת כוח מיוחדת בנוגע לכללות העניין דשמחת בני ישראל על אחדותם עם הקב"ה - "ישמח ישראל בעושיו".

ואף-על-פי שאין אנו יכולים להידמות לרשב"י - הרי ידוע המשל מ"ענק" שמגביה "ילד קטן" על כתפיו וראשו, שאז מסוגל הילד הקטן לראות למרחק רב ביותר, היות שה"ענק" הגביהו למעלה.

ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעניינינו:

אופן עבודתו של רשב"י היא הוראה ונתינת כוח לכל הדורות כולם - בדוגמת ה"ענק" שבכוחו מתעלה הילד הקטן למעלה (היות שה"ענק" מגביהו), ולכן, כאשר מנצלים את הכוחות הנ"ל (בהתאם להוראות של רשב"י), ועושים זאת מתוך שמחה - הרי בודאי שמצליחים בזה באופן נעלה ביותר.

ד. נוסף על כללות ענין השמחה דל"ג בעומר (יום שמחתו של רשב"י) - ישנם הוראות מיוחדות שלמדים מאופן עבודתו של רשב"י (כדלקמן), והוראות אלו שייכות במיוחד ל"צבאות השם".
ובהקדים:

התפקיד העיקרי של "צבאות השם" הוא ללמוד תורתו של הקב"ה [בהתאם לאופן עבודתו של רשב"י - "תורתו אומנתו", היינו, שזהו עיקר ענינו], והלימוד הוא "על מנת לעשות" (כפי רצונו של הקב"ה) - קיום המצוות בפועל.

[ומאחר שאתם שייכים ל"צבאות השם" - בודאי שהנהגתכם היא באופן האמור, ובודאי משפיעים אתם על ילדים אחרים שגם הם יצטרפו לשורות של "צבאות השם").

ועניין זה מודגש בפרשת השבוע: "אם בחוקותי תלכו" - "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" - קיום המצוות.

וכל זה נעשה באופן ד"והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם" - היינו, שיודעים שהקב"ה הוא ה"מפקד העליון" של כל אחד ואחת מבני ישראל, ולכן מתנהג כל אחד ואחת מישראל על פי ציווי הקב"ה, ובפרט כאשר מדובר אודות "חיילים" ב"צבאות השם", שכללות הנהגת הצבא מבוססת על העיקרון דהקדמת נעשה לנשמע.

- 1 והנה, נוסף על התפקיד הכללי של "צבאות השם", שהם צריכים לקיים את הפקודות של ה"מפקד
- 2 העליון" (הקב"ה) - ישנה "פקודת-יום" הקשורה במיוחד עם ל"ג בעומר, כפי שלמדים זאת מההוראות
- 3 המיוחדות של רשב"י (של"ג בעומר הוא יום שמחתו), כדלקמן.
- 4 ה. ידועה תורתו של רשב"י בספר הזוהר - "אַנְן בְּחִיבוּתָא תְּלִיא מִלְתָּא, דְּכְתִיב וְאֵהְבֵת אֶת ה'
- 5 אֱלֹהֶיךָ, וְכְתִיב מֵאֵהְבֵת ה' אֶתְכֶם, וְכְתִיב אֵהְבֵתִי אֶתְכֶם אִמְרֵי ה'". ועל-פי המבואר במקום אחר בזוהר
- 6 אודות הקשר שבין הקב"ה ישראל ותורה, מובן, שצריכים להיות ג' העניינים דאהבת הקב"ה ישראל
- 7 והתורה ביחד.
- 8 זאת אומרת, שרשב"י מדגיש שצריך להיות כללות העניין דאהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה,
- 9 ובאופן שג' עניינים אלו נעשים לדבר אחד: יהודי אחד אוהב את חבירו היות שהוא אוהב את התורה,
- 10 ובתורה ישנו ציווי "ואהבת לרעך כמוך"; ואהבת התורה ביחד עם אהבת ישראל - היא מפני אהבת ה'
- 11 ("ואהבת את ה' אֱלֹהֶיךָ").
- 12 וכללות העניין דאהבת ישראל מודגש גם בתורתו של רשב"י בספר הזוהר על הפסוק "הנה מה טוב
- 13 ומה נעים שבת אחים גם יחד" - כידוע שמקשרים תורה זו עם ל"ג בעומר (או שבת שלפניו).
- 14 וכפי שאמרתם זה עתה (באמירת י"ב הפסוקים ומאמרי חז"ל) - "ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא
- 15 אומר זה כלל גדול בתורה", שעניין זה נאמר על-ידי רבי עקיבא - רבו של רשב"י.
- 16 וזוהי ההוראה המיוחדת הקשורה עם ל"ג בעומר ("פקודת היום") - שצריכים להשתדל ביותר בנוגע
- 17 לכללות העניין דאהבת ישראל, ביחד עם אהבת התורה ואהבת הקב"ה.
- 18 ו. והנה, כאשר מתנהגים באופן האמור לעיל (אהבת ישראל כו'), ביחד עם כללות העניין דלימוד
- 19 התורה וקיום מצוותיה - זוכים לברכותיו של הקב"ה המנויות בפרשתנו, החל מהברכה ד"ונתתי גשמיכם
- 20 בְּעֵינֵיכֶם", ביחד עם כל הברכות המנויות בפרשה.
- 21 כולל - הברכה ד"ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה", היינו, שגם כאשר בני ישראל נמצאים
- 22 עדיין בימי הגלות האחרונים, הרי הם במעמד ומצב ד"קוממיות", "בקומה זקופה", ובפרט כשמדובר
- 23 אודות ענייני תורה ומצוותיה.
- 24 ועניין זה מודגש ביותר בתורתו של רשב"י:
- 25 איתא בגמרא (מגילה כט, א): "רשב"י אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום
- 26 שְׁגָלוּ שְׁכִינָה עִמָּהֶן".
- 27 ומזה מובן שגם בהיותם בזמן הגלות נמצאים בני ישראל במעמד ומצב ד"קוממיות", "בקומה זקופה"
- 28 - בְּיָדָעַם שְׁמֹלַךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקִּבְ"ה נִמְצָא בִּיחַד עִמָּהֶם "בְּכָל מָקוֹם שְׁגָלוּ", כולל - גלותנו זה, "גלות
- 29 אדום". ומובן, שכאשר הקב"ה הולך ביחד עם כל אחד ואחת מישראל, הרי כללות הנהגתו היא באופן
- 30 ד"קוממיות", "בקומה זקופה".
- 31 ובקרב ממש זוכים לתכלית השלימות ש"ואולך אתכם קוממיות" - בגאולה האמיתית והשלימה,
- 32 וכהמשך תורת רשב"י (הנ"ל) - "ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן, שנאמר ושב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת
- 33 שְׁבוּתְךָ, וְהָשִׁיב לָא נֹאמַר אֵלָא וּשְׁב, מִלְּמַד שֶׁהַקִּבְ"ה שָׁב עִמָּהֶן מִבֵּין הַגְלוּיּוֹת".
- 34 ובפשטות - הקב"ה לוקח את כל אחד ואחת מישראל, כולל - כל ילד וכל ילדה, ומוציאו מהגלות,
- 35 וכמו שנאמר "ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל".
- 36 ומזה מובן גודל השמחה של כל אחד ואחת מכם - כאשר אתם יודעים שעל-ידי הנהגתכם בלימוד
- 37 התורה וקיום מצוותיה, ממהרים ומזרזים אתם את כללות עניין הגאולה עבורכם, עבור הוריתכם ועבור
- 38 כלל ישראל, ואפילו עבור "שכינתא בגלותא".
- 39 ז. ויהי רצון שבקרב ממש, "נֵאוּ", נזכה כולנו יחד בתוככי כלל ישראל לצאת מן הגלות - "שלימות
- 40 העם", ביחד עם כל ענייני התורה ומצוות דזמן הגלות - "שלימות התורה", ובאים "עם ענני שמיא",

1 "כָּעֵב תְּעוֹפִינָה וְכִיּוֹנִים" - "אֶל אֲרֻבוֹתֵיהֶם", לֹאֲרֻצָּנוּ הַקְדוּשָׁה, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹלוֹתֶיהָ - "שְׁלִימוֹת
2 הָאָרֶץ".

3 דִּהְנָה, מֵאֲחֵר שֶׁהִקְבֵּה נָתַן אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת -
4 מוֹבֵן, שֶׁכָּל הָעֲנִינִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בַכִּיּוֹן הֶהָפְכִי, לְקַחַת חֲלָקִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּלְתִיתָם לְגוֹיִים, רַחֲמָנָא לִיצְלָן -
5 אֵין לָהֶם מִמְּשׁוֹת כָּלִל, כִּי "עוֹצוּ עֲצָה וְתוֹפֵר דְּבָרוֹ וְלֹא יָקוּם כִּי עֵימָנוּ אֶל"!

6 הִקְבֵּה נָתַן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִבּוֹלוֹתֶיהָ, בָּאוּפֵן נִיצְחִי - "נִחַלַת עוֹלָם" לִ"עַם עוֹלָם"
7 מִ"אֱלֹוִקֵי עוֹלָם"; אֲלֹא בְנוֹגַע לְחֲלָקִים מִסּוּיִימִים שְׁבָה (אוֹתָם חֲלָקִים שְׁעִדִּין לֹא נִיתְּנוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל), רְצוֹנוֹ
8 שֶׁל הִקְבֵּה שְׁבָאוּפֵן זְמַנִּי יִהְיוּ הֵם בְּרִשּׁוֹת אַחֲרִים (אֲבָל גַּם אוֹמוֹת הָעוֹלָם יוֹדְעִים - "מִן־לִיִּהּוּ קָזִי" -
9 שְׁחֲלָקִים אֱלוֹ שִׁיכִים לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל); אֲבָל כֹּאשֶׁר מְדוּבָר בְּנוֹגַע לְאוֹתָם חֲלָקִים שֶׁנִּיתְּנוּ כִּבְר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל,
10 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִתִּישְׁבוּ שֶׁם וְעוֹסְקִים שֶׁם בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם מִצְוֹתֶיהָ - הִרִי בּוֹדָאֵי שְׁאֵין אִפְשָׁרוֹת לֹאֲפִי
11 אֶחָד לְתַת חֲלָקִים אֱלוֹ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְכָל הִ"עֲצוֹת" וְדִיבּוּרֵי שְׁטוֹת וְהַבֵּל בַּכִּיּוֹן הֶהָפְכִי (לְתַת מִחֲלָקִים
12 אֱלוֹ לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם) - אֵין לָהֶם מִמְּשׁוֹת כָּלִל, "עוֹצוּ עֲצָה וְתוֹפֵר דְּבָרוֹ וְלֹא יָקוּם", וְטַעַם הַדְּבָר -
13 "כִּי עֵימָנוּ אֶל"!

14 וּמֵאֲחֵר שֶׁהִקְבֵּה הוּא "בַּעַל הַבֵּית" הַיְחִיד שֶׁל הַבְּרִיָּאָה כּוֹלָה, וְכִפִּי שְׁאִמְרָתָם זֶה עֲתָה (בִּי"ב הַפְּסוּקִים
15 וּמֵאֲמָרֵי חִז"ל) "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹוִקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", "אֶת הַשָּׁמַיִם - לְרִבּוֹת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְאֶת
16 הָאָרֶץ - לְרִבּוֹת תּוֹלְדוֹתֶיהָ" - הִרִי בּוֹדָאֵי שֶׁ"דְּבָר אֱלֹוִקֵינוּ יָקוּם לַעַד"!

17 וַיְהִי רְצוֹן שְׁעַל־יְדִי־זֶה שְׁאִתָּם מִנְּצָחִים אֶת הִ"יִצֵּר" בְּכָל יוֹם וְיוֹם - יִצְלִיחוּ גַם אוֹתָם יְהוּדִים (שְׁעִדִּין
18 חוֹשְׁבִים וּמְדַבְּרִים בָּאוּפֵן בְּלִתִּי רְצוֹי - לְתַת חֲלָקִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִים) לְנִצָּח אֶת הִ"יִצֵּר" שְׁלָהֶם, וְנִיצְחוֹן
19 הִיִצֵּר יִהְיֶה בָּאוּפֵן דִּ"וֹאֲהַבַת אֶת ה' אֱלֹוִקִיךָ בְּכָל לִבְכֶּךָ", "בִּשְׁנֵי יִצְרִיךָ", וְעַד לְמַעֲמַד וּמַצֵּב דִּ"בְּכָל מְאוּדָךְ"
20 - לֹא כָל חֲשׁוֹנוֹת, וְלֹא חִשְׁבוֹתִים פּוֹלִיטִיִּים שֶׁבְּלֹאֹ קָזִי אֵין לָהֶם מִמְּשׁוֹת כָּלִל, מֵאֲחֵר שֶׁהֵם נִגְדֵי רְצוֹנוֹ
21 שֶׁל הִקְבֵּה.

22 וְעַל־יְדִי־זֶה תִּתְּגַלֶּה אֲהַבַת הִקְבֵּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל - "אֲהַבְתִּי אֲתָכֶם אִמֵּר ה'" - גַּם בְּנוֹגַע לְאוֹתָם יְהוּדִים
23 שֶׁמִּסִּיבּוֹת שׁוֹנוֹת וּמִשׁוֹנוֹת חֲשָׁבוּ עֲצָה וְדִיבְרוּ דְּבָר בְּלִתִּי רְצוֹי (נִגְדֵי רְצוֹנוֹ שֶׁל הִקְבֵּה), כּוֹלֵל, הַחֲזָרָת שְׁטַחִי
24 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִים - כִּי מֵאֲחֵר שֶׁהֵם מִנְּצָחִים אֶת הִ"יִצֵּר", וּמַגִּלִּים אֶת הִ"חֲלָק אֱלֹוֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ"
25 שֶׁבִּנְפֶשָׁם, אֲזִי מִתְּגַלֶּה אֲהַבַת הִקְבֵּה אֵלֵיהֶם, וּבָאוּפֵן דִּ"שִׁמַּח ה' בְּמַעֲשָׁיו", הֵינּוּ, שֶׁהִקְבֵּה יִכּוֹל לְשִׁמּוֹחַ
26 וְלִהְיוֹת פֶּאֶר בָּהֶם, מֵאֲחֵר שֶׁנִּתְּגַלֶּה אֲצֵלֶם הָעֲנִיִן דִּ"נִּצְרֵר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדִי לְהִתְפָּאֵר" (כִּפִּי שְׁאִמְרָתָם זֶה עֲתָה
27 - בְּאִמְרֵת יִ"ב הַפְּסוּקִים וּמֵאֲמָרֵי חִז"ל).

28 וּבִקְרֹב מִמַּשׁ זֻכִּים לְגֹאֲלוֹהֶם הָאִמִּיתִית וְהַשְּׁלִימָה - בָּאוּפֵן דִּ"שְׁלִימוֹת הָעָם", "שְׁלִימוֹת הַתּוֹרָה",
29 וְ"שְׁלִימוֹת הָאָרֶץ".

30 ח. יִשְׁנוּ עֲנִיִן נֹסֵף הַקְשׁוֹר עִם הַקְּבִיעוֹת דִּל"ג בְּעוֹמֵר בִּשְׁנָה זֹאת - בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּשְׁבּוּעַ:
31 עֲנִינֵנוּ הַמִּיּוּחַד דְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי הוּא - "שֶׁהוֹכֵפֵל בּוֹ כִּי טוֹב", "טוֹב לְשָׁמַיִם וְטוֹב לְבְּרִיּוֹת".

32 וּמִזֶּה מוֹבֵן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵכֶם, בְּתוֹכְכִי כָּלִל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם, צָרִיךְ לְהִתְנַהֵּג בָּאוּפֵן דִּ"טוֹב"
33 (אֲהַבָה, חֶסֶד וְרַחֲמִים) הֵן בְּנוֹגַע לְעֲנִינִים רוּחָנִיִּים - "שְׁמַיִם", וְהֵן בְּנוֹגַע לְעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים - "בְּרִיּוֹת".

34 כּוֹלֵל - "טוֹב לְשָׁמַיִם וְטוֹב לְבְּרִיּוֹת" כְּפִשּׁוּטוֹ, הֵינּוּ, שֶׁנוֹסֵף עַל זֶה שֶׁהִתְנַהֵּג הוּא בָּאוּפֵן הַמִּתְנַהֵּם,
35 הִרִי הוּא מִשְׁתַּדֵּל לְפַעוֹל עַל חֲבֵרָיו ("טוֹב לְבְּרִיּוֹת") שֶׁגַּם הֵם יִצְטָרְפוּ לְשׁוֹרוֹת דִּ"צְבָאוֹת הַשָּׁם", וּמִשְׁתַּדֵּל
36 שְׁלֵכַל אֶחָד מֵהֶם יִהְיֶה אוֹת בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה - עַל־יְדִי־זֶה שִׁירְכְּשׁוּ (בְּמִמוֹנָם הַפְּרִטִי) אוֹת אֶחָד בַּסֵּפֶר תּוֹרָה.
37 וְנוֹסֵף לָזֶה:

38 מֵאֲחֵר שֶׁל"ג בְּעוֹמֵר חַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי - יִשְׁנָה הַדְּגָשָׁה מִיּוֹחַדָּת אוֹדוֹת הַהִכָּנָה לְקַבֵּלַת הַתּוֹרָה בִּ"יִרְקָא
39 תְּלִיתָאִי".

40 דִּהְנָה, ל"ג בְּעוֹמֵר הוּא יוֹם מִיּוֹחַד וְעִיקָרִי בִּימֵי הַסְּפִירָה, שֶׁכָּלֵלוֹת תּוֹכְנָם הוּא - הַכָּנָה לִ"זְמַן מִתָּן
41 תּוֹרָתָנוּ", הַכָּנָה לְקִרְאָת קַבְּלַת הַתּוֹרָה בְּשִׂמְחָה וּבִפְנִימִיּוֹת.

- 1 [ועניין זה שייך במיוחד ל"צבאות השם" - כי ההכנה למתן תורה היא על-ידי הקדמת נעשה לנשמע,
 - 2 והרי עניין זה הוא יסוד ה"צבא" כולו, ובפרט - "צבאות השם"].
 - 3 ולכן, כאשר ל"ג בעומר חל ב"יום תְּלִיתָאִי" - מודגש ביותר כללות עניין ההכנה לקבלת התורה
 - 4 בשמחה ובפנימיות ב"יִרְחָא תְּלִיתָאִי".
 - 5 וההכנה לקראת "זמן מתן תורתנו" - מתבטאת גם בקבלת החלטה טובה שכל אחד ואחת מכם יהיה
 - 6 נוכח בבית הכנסת בשעת קריאת "עשרת הדברות" בחג השבועות, "זמן מתן תורתנו",
 - 7 והדברים אמורים גם בנוגע לילדים קטנים ביותר - כי "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשביט
 - 8 אויב ומתנקם", היינו, שעל-ידם שורפים ומְכַלִּים את שְׂיָרֵי הגלות האחרונים.
 - 9 ט. והמעשה הוא העיקר:
 - 10 להתנהג בפועל ממש בהתאם להוראות שלמדים מל"ג בעומר (כנ"ל בארוכה), ולהתנהג כן במשך כל
 - 11 הימים שלאחרי זה.
 - 12 ועל-ידי-זה זוכים לצאת מהגלות בקרוב ממש, "נֶאֱו", "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", ובאופן
 - 13 ד"הם הכירוהו תחילה" - אַתֶּם, "צבאות השם", תלכו בראש, ובעקבותיכם ילכו גם המבוגרים - הוריתם,
 - 14 שחינכו אתכם באופן המתאים, והמורים והמורות, המדריכים והמדריכות - שלימדו אתכם את הדברים
 - 15 המתאימים, בתוככי כלל ישראל, ויוצאים מהגלות ביחד עם השכינה - "יִשָּׁב ה' אלוקיך את שבותך".
 - 16 ובמהרה בימינו ממש, באים "עַם עֲנִי שְׁמָא" לארצנו הקדושה כפי שהיא בשלימותה - "שלימות
 - 17 הארץ", ביחד עם "שלימות הָעַם" ו"שלימות התורה".
 - 18 ובארץ הקודש עצמה - באים לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי, שהוא כבר "בְּנוֹי
 - 19 ומשוכלל" בשמים, אלא שמחכים שבני ישראל יוסיפו בלימוד התורה וקיום מצוותיה, ואז יתגלה בית
 - 20 המקדש ויבוא מן הַשָּׁמַיִם - למקומו ב"הר הבית", בירושלים עיר הקודש, שהיא "עיר הבירה" דארץ
 - 21 הקודש.
 - 22 ושם נזכה לראות "את פני האדון ה'" - ראיית אלוקות במוחש, באופן ד"ותחזינה עינינו",
 - 23 ביחד עם ראיית "מֶאֵן פְּנֵי הָאֲדוֹן ה' דָּא רִשְׁבִּי" - מאחר שזוכים לתחיית המתים, ואז זוכים לראות
 - 24 את רשב"י וכל שאר התנאים והאמוראים, וכל גדולי ישראל,
 - 25 במהרה בימינו ממש.
- * * *
- 26 י. גודל מעלתם וזכותם של ילדי ישראל - לא רק בנוגע לעצמם, אלא בנוגע לכלל ישראל, ובנוגע
 - 27 לגאולת כלל ישראל - מודגשת ביותר בתורתו של רשב"י, בהקדמת ספר הזוהר, כדלקמן.
 - 28 [ולהעיר - שכללות העניין דספר הזוהר קשור עם עניין הגאולה, כמו שכתוב ב"רעיא מהימנא" (זוהר
 - 29 חלק ג קכד, ב),
 - 30 - דְּקָאֵי עַל מִשָּׁה רַבִּינוּ (רַעְיָא מְהִימָנָא), והרי כל דברי התורה שנאמרו על-ידי משה רבינו, שייכים
 - 31 לכל אחד ואחת מבני ישראל באופן של ירושה, כפי שאמרתם זה עתה (באמירת י"ב הפסוקים ומאמרי
 - 32 חז"ל) "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" -
 - 33 "בְּהָאֵי חִיבּוּרָא דִּילָךְ דָּאִיהוּ סַפֵּר הַזוּהַר . . יִפְקֹון בֵּי מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי כו'"].
 - 34 בהקדמת ספר הזוהר (ש"ב"י יִפְקֹון מִן גְּלוּתָא בְּרַחֲמֵי) בתחילתה - איתא: "בראשית (התחלת כל
 - 35 העניינים), רבי שמעון פֶּתַח (דרך חדשה), הניצנים נראו בארץ עַת הַזְמִיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו,
 - 36 הניצנים אֵלֶּיךָ אֵינֶנּוּ אֶבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב) . . וְכֵדִין נִרְאוּ בָּאָרֶץ וְאַתְּגַלּוּ תִּמְנָן . . וְאַלְמָלָא דְּנִרְאוּ . .
 - 37 עֲלָמָא לֹא אֶתְקַיֵּים. וּמֵאֵן מְקַיֵּים עֲלָמָא וְגֵרִים לְאַבְרָהָם דְּאַתְּגַלְיִין, קֵל יְנוּקֵי דְּלַעְזָן בְּאֹרֵייתָא (קולם של
 - 38 ילדי ישראל שעוסקים בתורה, וכתוצאה מזה - מקיימים את המצוות, כי הלימוד מביא לידי מעשה),
 - 39 וְבִגְדֵינָא אֵינֶנּוּ רַבִּינָן דְּעֲלָמָא, עֲלָמָא אֶשְׁתַּזִּיב".

זאת אומרת: מבלי הִבֵּט על זה שאומות העולם מתקוטטים ומכים זה את זה, ורוצים לגנוב זה מזה
וכו' - נפעל כללות העניין דקיום העולם על ידי לימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד - על ידי "קל
ינוק"י ("רִבְיָיִן דְּעֵלְמָא") דְּלַעָאן בְּאוּרִייתָא".

ועל־ידי־זה נפעל כללות העניין דְּ"עֵלְמָא אֶשְׁתַּזִּיב", ועד שזוכים לתכלית השלימות דקיום והצלת
העולם - בגאולה האמיתית והשלימה, שאז יקויים היעוד "לתקן עולם במלכות שד"י", וכמו שנאמר "אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לְעֶבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד".

ועל־פי־זה מובן, שכללות העניין דְּ"עֵלְמָא אֶשְׁתַּזִּיב", ועד לתכלית השלימות שבזה, כפי שיהיה מעמד
ומצב העולם בגאולה העתידה - הרי זה תלוי בפעולתם של ילדי ישראל, "רִבְיָיִן דְּעֵלְמָא".

יא. בהמשך להמדובר לעיל אודות קיום העולם - הנה מאחר ש"על שלושה דברים העולם עומד, על
התורה ועל העבודה (תפלה) ועל גמילות חסדים", לכן, בעמדנו ב"כנס" זה, נקיים עתה את ג' העניינים
דתורה, תפילה וצדקה (כנהוג בכל ה"כנסים" ד"צבאות השם"):

"תורה" - י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל שאמרתם זה עתה.

"תפילה" - בסיום ה"כנס" תאמרו את התפלה הקשורה עם עניין הגאולה: "יהי רצון מלפניך ה'
אלוקינו ואלוקי אבותינו שְׂיִבְנֶה בית המקדש במהרה בימינו ("נאו"), ותן חלקנו בתורתך", - שאז ילמדו
תורה ביתר שמחה וחיות, בתכלית השלימות, ויקיימו את המצוות בתכלית השלימות - "כמצוות רצונך".

ומאחר שתוכן תפילה זו קשור עם השמחה הִכִּי גדולה - "שמחת עולם על ראשם" שתהיה בגאולה
העתידה - לכן תִּתְּקַר תפילה זו באופן של ניגון - בניגון (על תיבות אלו) הידוע ומורגל אצל רבים מבני
ישראל (כי נוסף על זה שתיבות ה"נ"ל שייכים לכל אחד ואחת מישראל, הרי סוף כל סוף שייך גם ניגון
זה לכל אחד ואחת מישראל).

"צדקה" - בסיום ה"כנס" אֶתֵּן מטבעות (למדריכים ולמדריכות) עבור כל אחד ואחת מכם, כדי לתת
לצדקה ב"יום זכאי" דל"ג בעומר.

וכמו כן תנגנו את הניגון על הפסוק "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עימנו א־ל" - היינו,
שכל ה"עצות" של ה"יצר" (שעימו לוחמים אֶתֵּם בכל יום) בְּטִלוֹת לגמרי מכל וכל, וטעם הדבר - כי
עימנו א־ל", ולכן, "הקב"ה עוזרו". ומאחר ש"עימנו א־ל", מובן, שאף־על־פי שנמצאים אנו עדיין
בחשכת הגלות, קודם אתחלתא דגאולה, במעמד ומצב רחוק לגמרי מהמעמד ומצב דגאולה.

- הרי "תשועת ה' בְּהֶרֶף עֵינַי", ולכן, בְּרִגְעַ בְּמִימְרָא, "נאו", נפעל העניין דְּ"קֶץ שָׁם לחושך", וזוכים
לְאַתְחֵלְתָא דְּגְאוּלָּה, ביחד עם שלימות הגאולה - בביאת משיח צדקנו,

ובאופן דְּ"שלימות העם", "שלימות התורה" ו"שלימות הארץ" - גם כאשר נמצאים ברגעי הגלות
האחרונים, כפי שהיה ב"ימי צאתך מארץ מצרים", ש"לכל בני ישראל היה אור במושבותם" (עוד טרם
היציאה ממצרים).

ולאחרי כל ה"נ"ל,

- אמירת התפילה "שְׂיִבְנֶה בית המקדש כו'", ואמירת הפסוק "עוצו עצה ותופר וגו'", וכן אמירת
הפסוק "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך" (שאומרים בסיום התפלה, לאחר הפסוק דְּ"עוצו
עצה ותופר וגו'") - מתוך ניגונים של שמחה, וכן נתינת הצדקה מתוך שמחה -

תלכו מתוך שמחה ל"נאות דשא" (כנהוג אצל ילדי ישראל בל"ג בעומר), כדי לראות את העניינים
הנפלאים שברא הקב"ה בעולמו - "בריות טובות ואילנות טובות".

וכאשר עושים את כל העניינים ה"נ"ל מתוך כוונה לקיים את הציורי של הקב"ה, ה"מפקד העליון"
של "צבאות השם" - ממהרים ומזרזים את מילוי ברכותיו של הקב"ה האמורות בפרשתנו,

החל מהברכה דְּ"ונתתי גשמיכם בעתם", עד לסיום העניין - "והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי
לעם", "ואולך אתכם קוממיות".

- 1 ובמהרה בימינו ממש, "נאו", "תחזינה עינינו" את בנין בית המקדש "שיבנה במהרה בימינו",
- 2 ומתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

- 3 יב. האמור לעיל אודות יציאתכם ל"נאות דשא" - קשור גם עם המבואר בתורתו של רשב"י בהקדמת
- 4 ספר הזוהר (האמורה לעיל):
- 5 בתורת רשב"י הנ"ל על הפסוק "הניצנים נראו בארץ גו'", איתא: "הניצנים דא עובדא דבראשית,
- 6 נראו בארץ - אִימְתִי, ביום השלישי, דְּקָתִיב ותוצא הארץ, דְּיָדִין נראו בארץ". זאת אומרת, שהפסוק
- 7 "הניצנים נראו בארץ" קשור עם יום השלישי, שאז "ותוצא הארץ דשא עשב גו' ועץ עושה פרי גו'".
- 8 ולכן, כאשר אתם יוצאים עתה ל"נאות דשא", כדי לראות דשאים ואילנות וכיוצא באלו - תזכרו
- 9 בוודאי שדשאים ואילנות אלו נבראו על ידי מאמרו של הקב"ה - ביום השלישי - "תִּדְשָׁא הארץ גו' עץ
- 10 פרי גו'", כמודגש בתורת רשב"י הנ"ל (של"ג בעומר הוא יום שמחתו).
- 11 ועל-ידי-זה תזכרו ש"האדם עץ השדה" - היינו, שנותנים כוחות לכל אחד ואחת מכם להיות "עץ
- 12 עושה פרי", על ידי לימוד התורה וקיום המצוות ("מֵאִי פִּירִי - מצוות"), ולעשות זאת בשמחה, ובהצלחה
- 13 רבה.
- 14 יג. ויהי רצון שעל ידי הפעולות בכל העניינים האמורים לעיל - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד
- 15 "הקיצו ורננו שוכני עפר", ונזכה לראות את רשב"י, רבי עקיבא - רבו של רשב"י, ומשה רבינו ("רַעְיָא
- 16 מְהִימְנָא"), וכל בני ישראל שהיו במשך כל הדורות.
- 17 וכולם יחד יתאחדו בשמחה גדולה ביותר — על-ידי אחדותם של בני ישראל באופן של "אהבת
- 18 ישראל" ("כלל גדול בתורה") בימינו אלו, ובפרט על ידי האחדות עם "תורה אחת".
- 19 ומאחר שעל התורה נאמר "דְּרַכֶּיָּה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" - הנה על-ידי-זה נזכה בקרוב
- 20 ממש לקיום היעוד "ונתתי שלום בארץ" - בארצנו הקדושה, וכן בכל מקום (בחוץ לארץ) שבו נמצאים
- 21 בני ישראל, ועל-ידי-זה - שלום אמיתי בכל העולם כולו.
- 22 ועד שזוכים להתגלות אלויות (באופן ד"ותחזינה עינינו") בכל העולם כולו - שעניין זה קשור עם
- 23 כללות עניין השלום, כי שמו של הקב"ה "שלום" -
- 24 במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 25 ניגנו "יהי רצון מלפניך כו' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו כו'". "עוצו עצה ותופר וגו'". "אך
- 26 צדיקים יודו לשמך וגו'".
- 27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן מטבעות (של עשר סֶעֻנֵט) למדריכים ולמדריכות שיחיו, כדי לחלק לכל
- 28 אחד ואחת מהילדים והילדות שיחיו - ב' מטבעות: מטבע אחת - לצדקה, והב' - לעשות בה כטוב
- 29 בעיניהם].

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

- 7 רבי יוחנן וריש לקיש.
- 8 הגמרא מבארת מה דין העושה עבירה אחת כמה פעמים ונודע לו
- 9 בין כל פעם ופעם: אָמַר עוֹלָא, לְמַאן דְּאָמַר שְׁאֵשׁ וְדַאי לֹא כְּעִיא -
- 10 אינו צריך יְדִיעָה בְּתַחֲלִילָה, ויכול להביא אשם ודאי אף אם עדיין
- 11 לא נודע לו שחטא,
- 1 ריש לקיש שחייב אחת, מכל מקום לא קשה לו מהפסוק 'על
- 2 חטאתו והביא' שממנו דורש רבי יוחנן שחייב שתיים, שְׁרִישׁ לְקִישׁ
- 3 הִיכִי מוֹכִי לִיה לְקָרָא - איך הוא מעמיד את הפסוק 'על חטאתו
- 4 והביא', בְּלֹאֲחֵר כְּפָרָה - במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני
- 5 לאחר שהקריב את החטאת על הכזית הראשון, שאז מודה הוא
- 6 שחייב שתי חטאות. ואין להוכיח מדבריהם באיזה מקרה נחלקו

לקוטי שיחות פרשת בהר כרך יב

27 "מה להנך (גזל ואונאה) שכן שלא מדעת [אונאה
28 — לא ידעי ב', גזל — על כרחי שקל"12], תאמר
29 בריבית דמדעתי [נותן לו"12],

30 ומכיון שהריבית שאני מגזל ואונאה, דלקיחת
31 הממון הוא "מדעתיה" דהלואה, לכן אתי שפיר שלא
32 אסרה התורה לקחת ריבית (הקלה מגזל ואונאה)
33 אלא מ"אחיך" אבל לא מעכו"ם (וגר תושב).

34 אמנם זה שיש גם "מצות עשה להשיך לעכו"ם",
35 צריך ביאור: אף שהלואה נותן את הריבית מדעתו
36 ומרצונו — אבל הרי התורה קראה בשם "נשך"13
37 וסוף סוף יש "בכולן (גזל אונאה וריבית) חסרון
38 ממון שמחסר את חבירו"14 — ואם כן מהו הטעם
39 שנצטוונו לחסר ממנו של העכו"ם על ידי נשך?

40 ב. ויובן זה בהקדים ביאור פלוגתת הפוסקים
41 אם מועילה מחילה בריבית: דעת הגאונים15 שגם
42 אם המלוה כבר גבה את הריבית, אין מחילת הלואה
43 מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה.
44 והטעם לזה: "כל ריבית שבעולם מחילה היא, אבל
45 התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו. לפיכך אין
46 המחילה מועילה בריבית". אבל דעת הרא"ש16
47 (וכן נפסקה ההלכה בטור ושולחן ערוך17), שאין
48 מחילה מועילה להתיר את לקיחת הריבית מעיקרא
49 (כי כל ריבית שבעולם מחילה היא והתורה אסרה
50 מחילה זו), אבל "אם (כבר) לקח ממנו ריבית
51 וצריך להחזירה לו, מועילה מחילה לפוטרו כמו
52 בכל גזל"18.

53 והנה טעמים של הגאונים שאין מחילה מועילה
54 כלל בריבית גם לאחר שנתנה הלואה מדעתי
55 להמלוה

56 [אף שחידוש זה, ש"התורה לא מחלה ואסרה
57 מחילה זו" הוא, לכאורה, רק בנידון מחילת הלואה

1 א. כתוב בפרשתנו1: "וכי ימוך אחיך גר'
2 ותושב וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרבית גר'".
3 ופירשו חז"ל בגמרא2, שמה שנאמר "אל תקח
4 מאתו נשך ותרבית" קאי רק על "אחיך" ולא על
5 "גר ותושב" [שלכן נאמר "אל תקח מאתו" בלשון
6 יחיד, ולא "אל תקח מאתם" בלשון רבים]. ומה
7 שנאמר "גר ותושב" הוא רק לענין "וחי עמך" —
8 "שאתה מצווה להחיותו"3, אבל לא לענין "אל
9 תקח מאתו נשך ותרבית".

10 וכתב הרמב"ם4: "העכו"ם וגר תושב לזין מהם
11 ומלזין אותן בריבית. . לאחיך אסור ולשאר העולם
12 מותר. ומצות עשה להשיך לעכו"ם5 שנאמר6 לנכרי
13 תשיך, מפי השמועה למדו שזו מצות עשה".

14 והיינו שישנם ג' דינים בהלוואה בריבית:
15 ישראל — אסור להלוותו בריבית, גר תושב — מותר
16 להלוותו בריבית, עכו"ם — מצוה לקחת ממנו
17 ריבית.

18 והנה מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם
19 (ומגר תושב) — אף ש"אסור לגזול או לגנוב כל
20 שהוא דין תורה בין מישראל בין מנכרי"7 וגם
21 "אסור (מדאורייתא8) לרמות את בני אדם במקח
22 וממכר. . ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר
23 זה"9 —

24 מובן הוא, כי שאני10 ריבית מגזל ואונאה,
25 וכדאיתא בגמרא11 (שגם בישראל לא מצינו למילף
26 האיסור דלקיחת ריבית מאיסורי גזל ואונאה, כי)

(1) כה, לה"ו.

(2) ב"מ ע"א, סע"א.

(3) רש"י שם.

(4) הל' מלוה ולוה רפ"ה.

(5) וכ"כ בסהמ"צ מ"ע קצח, וכן פסק אדה"ז ביו"ד הל' ריבית
סע"ה, שהוא מ"צ. וראה במ"כ הרמב"ם שם. מפרשים לסהמ"צ
להרמב"ם שרש ו. ב"ח ליו"ד ר"ס קנט.

(6) תצא כג, כא.

(7) לשון אדה"ז — בשולחן ריש הל' גזילה וגניבה, מרמב"ם
ריש הל' גניבה. טושו"ע חו"מ ריש סי' שמח. ובנוגע לגזילה ראה
רמב"ם ריש הל' גזילה ואבידה. טושו"ע שם ר"ס שנט (ראה ש"ך
שם סק"ב בשם המהרש"ל, שהרמב"ם והסמ"ג ס"ל שהוא
מדאורייתא).

(8) שו"ע אדה"ז הל' אונאה וגניבת דעת סי"א.

(9) רמב"ם הל' מכירה רפ"ח, וראה טושו"ע חו"מ סרכ"ח
ס"ו.

(10) ראה בכ"ז רמב"ן תצא שם, כ'. אברבנאל תצא שם ד"ה
והתשובה הד'. שו"ת צ"צ יו"ד ספ"ג.

(11) ב"מ סא, א.

(12) רש"י שם.

(13) ראה פרש"י משפטים כב, כד: כנשיכת נחש שנושך
חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש. . עד שהריבית עולה ומחסר
ממון הרבה. וראה תנחומא משפטים ט. שמור"ר פל"א, ו.

(14) לשון רש"י ב"מ שם (ד"ה למה לי).

(15) הובא ברמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד הי"ג. וברא"ש
וחידושי הריטב"א החדשים (והובא בשיטמ"ק) לב"מ שם.

(16) ב"מ שם. וכ"ה דעת הרמב"ם (לפי פ"י המ"מ והריטב"א
הנ"ל) שם.

(17) יו"ד סי' קס ס"ה. וכ"ה בשו"ע אדה"ז הל' ריבית ס"ה.

(18) ל' הטושו"ע שם.

שחייבתו התורה אין זה ד"לשמים הוא חייב", אלא³⁰
 דרמא חיובא עלי' להחזיר את הממון שחיסר את³¹
 חבירו שלא כדין, והיינו שנתחייב (מצד מצוה זו)³²
 בחיוב לחבירו, ועל זה מהני מחילה.³³
 וכמבואר בדברי הריטב"א הנ"ל (לשיטת³⁴
 הגאונים) שענין החזרת הריבית מפתא חיובא³⁵
 דרמא רחמנא עלי' (ולא מטעם שעבוד ממון) ה"ה³⁶
 "כענין פריעת בע"ח מצוה", אלא שהריטב"א חילק³⁷
 (לדעת הגאונים) בין פריעת בעל חוב להחזרת³⁸
 ריבית, דבפריעת בעל חוב "איכא דין ממון לחבירו³⁹
 ומהניא מחילה אבל הכא לשמים הוא חייב",⁴⁰
 ושיטת הרא"ש היא שגם ענינה של מצות החזרת⁴¹
 ריבית הוא שחייבתו התורה להחזיר את הממון⁴²
 שחיסר את חבירו, ואינו בגדר "חיוב לשמים"⁴³.
 ונמצא שבין לשיטת הגאונים ובין לשיטת⁴⁴
 הרא"ש (והטור שולחן ערוך)⁴⁵ נחשב ממון הריבית

1 והסכמתו לתת את הריבית, אבל לאחר נתינת
 2 הריבית לא מצינו שהתורה אסרה המחילה]
 3 מבאר הריטב"א¹⁹, וזה לשונו: "תביעת ריבית
 4 לא היא כשאר תביעות בגזל ואונאה וכיוצא בהן
 5 דאית ליה על חברי' שעבוד ממון, אלא חיוב הוא
 6 שחייב הכתוב להחזיר איסור שבלע . . דחיובא
 7 דרמא עלי' רחמנא הוא, וכענין חוב למאן דאמר
 8 פריעת בעל חוב מצוה ושעבודא לאו דאורייתא,
 9 אלא דהתם איכא דין ממון לחבירו ומהניא מחילה,
 10 אבל הכא לשמים הוא חייב, וכיון שכן לא תועיל
 11 לו מחילת חבירו".
 12 והיינו, שכוונת הגאונים בהוכחה ש"כל ריבית
 13 שבעולם מחילה כו" היא²⁰:

14 מכיון ש"כל ריבית שבעולם מחילה היא" אלא
 15 ש"התורה לא מחלה ואסרה", הרי מזה מוכח
 16 שהאיסור דלקיחת ריבית וחיוב החזרתה אינו בגדר
 17 דין ממון שהוא חייב לחבירו (מאחר שהלה מחל את
 18 הריבית), אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה
 19 על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים (ובחיוב החזרתו
 20 ללוה הוא משועבד לגבוה) – ולכן "אין המחילה
 21 מועילה בריבית" גם אחרי שקבל אותה המלוה, כי
 22 אינו יוצא ידי חובתו לשמים עד שיחזיר את
 23 ה"איסור שבלע".

24 ג. והנה על פי זה צריך לומר דסברתו של
 25 הרא"ש (והטור והשולחן ערוך) דמהני מחילה
 26 בריבית (לאחרי שבא לידי המלוה):
 27 עם היות שחיוב החזרת הריבית הוא חיובא
 28 דרמא רחמנא עלי', ואינו מטעם שעבוד ממון (כמו
 29 שהוכיח הריטב"א שם²¹), בכל זאת, חיוב זה

(19) ב"מ שם.

(20) בשו"ת אבני' (י"ד) (ח"א) סקמ"ו סק"ג, שסברת
 הגאונים "כל ריבית שבעולם מחילה הוא והתורה לא מחלה כו"
 וסברת הריטב"א "לשמים הוא חייב" ב' טעמים הם. אבל ע"פ
 מ"ש לעיל בפנים שהחידוש ש"התורה לא מחלה" מצינו רק
 בנידון המחילה לתת את הריבית ולא בנוגע להמחילה שלאחרי
 נתינת הריבית – הרי מוכן, שהסברא "התורה לא מחלה כו"
 (כשלעצמה) אינה מספקת שמשו"ז לא תועיל מחילה גם אח"כ
 [ולהעיר גם משו"ע אדה"ז (הל' רבית שם) שכותב "כל רבית
 שבעולם מחילה כו" והתורה לא מחלה ואסרה מחילה זו", ומ"מ
 פוסק כהרא"ש שהמחילה שלאחר נטילת הריבית מועילה],
 ולכן צריך לומר, שהסברת הריטב"א ד"לשמים הוא חייב"
 היא הסברה בדברי הגאונים "התורה לא מחלה כו", כבפנים.
 (21) מהא ד"רבי יוחנן סבר (ב"מ סא, ב) דריבית קצוצה אינה
 יוצאה בדינין וגם לד"ה אם מת בניו פטורין אלא בדבר המסויים
 מפני כבוד אביהן בלבד" (שם סב, א).

(22) וההוכחות שברטב"א שם (הובאו בהערה הקודמת) ה"ה
 רק שאינו שעבוד ממון אלא חיובא דרמא רחמנא עלי' ולא כבגזל
 ואונאה שישנו שעבוד ממון, עיי"ש. אבל לא לענין זה ש"לשמים
 הוא חייב".

(23) אבל ראה רמב"ן בסהמ"צ מ"ע יז (במנין המצות שלו),
 ובמג"א שם.

העירני ח"א: דבשו"ת אבני נזר (סימן קס"ח סק"א) כתב
 שס"ל להרמב"ם (לפי ביאור המג"א שהטעם מה שלא מנה
 הרמב"ם מצות החזרת ריבית הוא "לפי שהיא נכללת במצות
 השבת הגזילה") שהוא "חיובא דממונא", ושם סק"ב שאלו
 הסוכרים דמהני מחילה סבירא להו כשיטה זו.

אבל** ראה ב"י (י"ד) סק"ס ד"ה ומ"ש רבינו. שם סק"ס א
 ד"ה וריבית דאורייתא (מהנמק"י (פרק א"ג) בשם הרשב"א
 והר"י). וכן פסק בשו"ע שם ס"ה: "דהא דריבית קצוצה יוצא
 בדינין, היינו לומר דכופין אותו . . כדי שיקיים המצוה, אבל אין
 ב"ד יורדין לנכסיו***" - הרי משמע שס"ל להמחבר שהריבית
 הוא ממנו של המלוה, ומכיון שגם המחבר (י"ד סי' קס ס"ה)
 פוסק כהרא"ש ש"מועילה מחילה לפטרו" [וראה אבני נזר שם:

(*) וי"ל (בדוחק עכ"פ) שגם המג"א סובר שממון הרבית הוא נחשב
 לממנו של המלוה והחיוב להחזירו הוא רק מצוה, ומה שריא נחשבת
 במצות השבת הגזילה הוא רק מצד זה שענינה של מצות החזרת ריבית
 הוא להחזיר את הממון שחיסר את חבירו (כבפנים), דוגמת השבת
 הגזילה.

(**) וכן מוכח מזה שלא הובא בטור וכו' (ענין זה שכ' הרמב"ן או
 המג"א) שצריך להחזיר ריבית כמו שצריך להחזיר הגזילה כו'. (ומובן
 שאין זה דומה למ"ש הטור (בשם הרא"ש) שמועילה מחילה כו' כמו
 בכל גזל וראה מחנ"א (הל' מלוה ולוה דיני רבית סימן י"ד, מש"כ
 בהרא"ש).

(***) במחנ"א (שם סי' א') כתב דלדעת הרא"ש יורדין לנכסיו, אבל
 עיי"ש שא"ז מטעם שעבוד ממון כ"אדנותינן לנכסיו כדי שיקיים
 המצוה דכמו שכופין אותו בגופו כופין אותו בממונו. וראה פס"ד
 להצ"צ חידושים על הרמב"ם בתחלתו (ע' שלט). קצתו סל"ט סק"א.
 סי' ר"צ סק"ג.

לי"ל³³ השכל מחייב זה³⁴ - הרי מוכן, שגם²²
הניצוצות שבהריבית יש להם איזו שייכות לשרש²³
נשמתו. אולם מאחר שהתורה אסרה את הריבית,²⁴
לא ניתן לו לברר ניצוצות אלו, וסדר עבודתו בהם²⁵
הוא בדרך דחיה (כמו בניצוצות שבכל דברים²⁶
האסורים³⁵).

אמנם לאחר שלקח המלוה את דמי הריבית²⁸
וכבר נעשו חלק מממונו ואין עליו חיוב להחזירה²⁹
מצד דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרמא³⁰
רחמנא עלי' כנ"ל - הנה אף שעבר איסור בזה³¹
וחייב להחזיר את הריבית, מכל מקום, כל היכא³²
שישנה דרך אחרת המאפשרת שלא יצטרך³³
להחזירה - צריך להשתדל שתשאר הריבית בידו,³⁴
מכיון שהניצוצות שבה שייכים לשרש נשמתו.³⁵

וזהו הטעם (הפנימי) שמדת חסידות היא שלא³⁶
לקבל החזרת הריבית מהבא לצאת ידי שמים, כי³⁷
הניצוצות שבדמי הריבית, שייכים לשרש נשמתו³⁸
של המלוה.³⁹

ה. על פי כל הנ"ל יש לבאר גם הטעם שנצטוונו⁴⁰
ליקח הריבית מן הגוי - אף שאסור לחסר ממנו⁴¹
על ידי גזל ואונאה - כי ניצוצות אלו שבדמי⁴²
הריבית של הגוי הלוה מ ישראל, שייכים הם⁴³
להמלוה, ועליו לברר את הניצוצות מרשות⁴⁴
הקליפה ולהעלותם לקדושה³⁶.

ועל פי זה יובן גם מה שיש אומרים³⁷ דהמצוה⁴⁶
ד"לנכרי תשיך" היא (לא רק ליקח ממנו ריבית,⁴⁷
אלא גם) מצוה להלוות את הנכרי בכדי לקחת ממנו⁴⁸
ריבית - כי מזה שהנכרי זקוק להישראל שילוח לו⁴⁹
מעות, מוכח, שהניצוצות הנמצאים במעותיו של⁵⁰
נכרי זה שייכים הם לישראל. ולכן מצוה להלוותו⁵¹
בכדי לקחת ממנו ריבית בכדי להעלות את ניצוצות⁵²
אלו לקדושה.⁵³

(משיחת שבת פרשת משפטים, תשכ"ג)

שהתורה גזרה שאף שנתחייב שלא יקח" (מל"מ פ"ח מהל' מלוה
ולוה ה"א ד"ה מי שהי"). וראה צפע"נ עה"ת תצא כג, כ (ע' ריז):
"שבאמת הוא חייב לו ריבית כו' רק שהתורה אסרה זה".

(33) ב"מ סג, ב.

(34) ועד כדי כך דחמשינ דעבדין טבין מן מאתים דלא עבדין
(ירוש' פאה פ"ח ה"ח).

(35) ראה לקו"ת שה"ש ו, ד.

(36) ראה אוה"ת דברים ד"ה לנכרי תשיך (ע' תתרח): "ולכן
יש ליקח ממנו (מהנכרי) רבית". וראה גם אוה"ת (יהל אור)
לתהלים טו, א סק"ד: "אמנם לעכומ"ז הותר הנשך. . . שתתמלא
מל' דאצילות מחורבנם של ג' קליפות".
(37) ראה כנה"ג ליו"ד סי' קנט.

1 לממונו של מלוה²⁴ ואין עליו חיוב להחזירו מצד
2 דין ממון כשלעצמו, אלא מצד חיובא דרחמנא.

3 ד. ועל פי זה יש לבאר, בפנימיות הענינים, פרט
4 בדין החזרת ריבית:

5 המלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר
6 הריבית אין מקבלים ממנו²⁵, ואף על פי שאין
7 מקבלים ממנו חייב להחזיר לצאת ידי שמים ומכל
8 מקום מדת חסידות שלא לקבל ממנו²⁶, והביאור
9 בזה:

10 אמרו רז"ל²⁷ "התורה חסה על ממון של
11 ישראל", והטעם לזה יש לומר:

12 פסוק דין הוא "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל
13 דרכיך דעה"²⁸ - במילא כיון שזהו ממנו עליו
14 לקיים פסק דין זה גם בכל ממנו²⁹, ובלשון
15 הרמב"ם³⁰ "לא יהיה בלבו לקיבוץ ממון בלבד
16 אלא כו".

17 בסגנון תורת החסידות - בממונם של ישראל
18 ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשרש נשמתו"³¹.

19 והנה מכיון שהטביע הקב"ה את עולמו באופן
20 וסדר זה, שהאדם יכול להרויח בכספו על ידי
21 שילוח אותו בריבית³² ויתירה מזו ש"אגר נטר

"ודברי המחבר לפענ"ד סותרין זא"ז וצ"ע" - על כרחך צ"ל
שהטעם לזה הוא לפי שענינה של מצוה זו הוא להחזיר את
הממון שחיסר את חברו, כנ"ל בפנים. וראה בהנסמן לקמן הערה
הבאה.

(24) ראה חידושי הריטב"א קדושין ו, ב. חידושי הריטב"א
החדשים ב"מ סה, א בשם הרמב"ן (הובא בשטמ"ק שם).

במחנא" (הל' מלוה ולוה דיני ריבית ס"ב) רוצה להוכיח
מכ"מ (דלא כהריטב"א) דכשהריבית הוא בעין לא קנה המלוה
את הריבית, אבל ראה שעה"מ (פ"ח מהל' אישות הל' טו) שהשיג
עליו. וראה גם אבני מילואים סי' כח סקכ"ב. פנ"י ב"מ סא, ב.
ח"י רעק"א שם, א"ב. ועוד.

(25) ב"ק צד, ב. רמב"ם פ"ד מהל' מלוה ולוה ה"ה. טוש"ע
יו"ד סי' קסא ס"ו.

(26) שו"ת הריב"ש סי' תיו. הובא בב"י יו"ד סי' קסא ד"ה
והיכא. משא"כ בגוילה - ראה טוש"ע חו"מ ר"ס שסו ובחכמת
שלמה (למהרש"ק) שם.

(27) ר"ה כז, א. וש"נ.

(28) אבות פ"ב, מ"ב. משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907,
932.

(29) להעיר מהציווי דלא תשחית גוי' (אלא כיון שזהו היזק -
ולא רק מניעת ריוח - הוזהרה תורה אפילו משל הפקר (ואפילו
על של נכרים שנלחמים עמם) - הל' שמירת גוף כו' - לאדה"ז
- סי"ד).

(30) הל' דיעות פ"ג ה"ב (וסיים הענין בה"ג שם).

(31) כתר שם טוב סי' ריח (בהוצאת קה"ת). אור תורה להה"מ
קא, ד (בהוצאת קה"ת).

(32) ראה אברבנאל שבהערה 10. וגם לאחר שהתורה אסרה
ריבית הנה "הריבית חוב הוא שנתחייב הלוה וחייב לשלם אלא

בראשית מד, יח - ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואף יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה

צד

ביאור המשנה (כלים פכ"ה מ"ד) הרבע וחצי רבע דהוא רמז ליוסף (יסוד) ויהודה (מלכות), דבזמן הזה יוסף למעלה מיהודה, ולעתיד לבוא יהודה יהי במעלה על יוסף, "אשת חיל עמרת בעלה" וכו'

הרבע¹ וחצי הרבע, נטמא הרבע - לא נטמא חצי

(1) משניות מבוארת קהתי: הרבע, וחצי הרבע - כלי מידה המורכב משתי מידות, שאחת היא רובע הקב (כ- $\frac{1}{2}$ ליטר), ואחת חצי רובע, ודופן מפרידה בין זו לזו (הר"ש; ברטנורא).

נטמא הרבע, לא נטמא חצי הרבע; נטמא חצי הרבע, לא נטמא הרבע - כל מידה היא כלי בפני עצמו, ואם נטמא אחת מהם במשקים טמאים, לא נטמא חברתה.

אמרו - תלמידים - לפני רבי עקיבא: הואיל וחצי הרבע אחורים לרבע - שהרי הכלי נקרא על שם הרובע שהוא העיקר, והוא ה"תוך", כלום כלי שנטמא תוכו, לא נטמאו אחוריו? ולמה שנינו: נטמא הרובע, לא נטמא חצי הרובע?

אמר להן - רבי עקיבא לתלמידים: של כת קודמין היא - ויש גורסים: של בת קודמין היא? - בת היינו מידה, כלומר מניין אנו יודעים איזו משתי המידות קודמת, שהיא תיחשב ה"תוך", וחברתה ה"אחוריים", כלום באמת ברור לכם, שהרובע הוא הקודם, והוא ה"תוך", וחצי הרובע אחוריים לרובע?

או שמא הרבע אחורים לחצי הרבע, והרי כלי שנטמאו אחוריו, לא נטמא תוכו! - כלומר הואיל ולא ברור איזו משתי המידות היא ה"תוך" ואיזו ה"אחוריים", לפיכך יכולים אנחנו לדון את זו שנטמא כאחוריה של חברתה, וזהו שנינו: נטמא הרובע, לא

הרבע, נטמא חצי הרבע - לא נטמא הרבע. אמרו לפני רבי עקיבא: הואיל וחצי הרבע אחורים לרבע, כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו? אמר להן: של כת קודמין היא, או שמא הרבע אחורים לחצי הרבע! כלי שנטמאו אחוריו - לא נטמא תוכו.

כלים פרק כה משנה ד

הרובע וחצי הרובע, כגון חתיכת עץ עבה וארוכה ובו שתי מדות חקוקות זו אצל זו, אחד מחזיק רובע ואחד מחזיק חצי רובע, ודופן מפסיק בין זו לזו.

כלי שנטמא תוכו, בתמי', וכי כלי שנטמא תוכו לא נטמאו אחוריו, ואמאי תנן לא נטמא חצי רובע, והלא אחוריו של רובע היא.

[שלות] קודמין היא, כל אחת מהן לותה הקדימה מחברתה, כלומר שאין להם קדימה זו על זו, וכשם שאתה אומר שחצי רובע אחוריים לרובע, כך תאמר שהרובע אחוריים לחצי רובע, וכשנטמא הרובע, אחוריו של חצי רובע נטמאו ולא תוכו.

וגירסת רבותי, של כת קודמין היא, שכתות של תלמידים היו יושבים לפניו שורות, אמר להם שאלה זו כבר שאלוה ממני הכת של תלמידים יושבים בשורה הקודמת, וכך השבתי להם או שמא וכו'.

פי' הרע"ב

נטמא חצי הרובע; נטמא חצי הרובע, לא נטמא הרובע, שכן כלי שנטמאו אחוריו לא נטמא תוכו (הגר"א).

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו, וזה עתה נתקבל מכתבו מד' אייר, וחבל אשר כנראה ממכתבו נפלה רוחו, ובודאי הוא מעצת היצר, כי כבר הורגלו כל עם ישראל בעליות וירידות במשך דברי הימים שלהם, ובפרט היראים בישראל, ובפרטי פרטיות עדת החסידים, אשר מזמן לזמן היו להם כמה מכשולים והעלמות והסתרים. בכל זה הנה סוף כל סוף דידן נצח. וכדברי כ"ק רבנו הזקן, אז ער האט אויסגעפועלט דורך זיינע מסירות נפש אז חסידים זאלן מצליח זיין.

ויוסיף אומץ להיות כלי הראוי וצנור המתאים למילוי שליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שהיא להפיץ אור התורה והמאור שבתורה וזהי תורת החסידות במקומו ומדינתו עתה, ואז בטח יהי הכל בהצלחה, ובהצלחה מופלגה. וכמו שכתבתי זה מכבר, שזה יהי ג"כ הצנור לחיים מאושרים לו ולזוגתו שתי בגשמייות וברוחניות ובדור ישרים יבורך.

המחכה לבשורות טובות, בברכה ופי"ש סייעתי דילי,

מ. שניאורסאהן

תהיה לכם ושבבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו

ב. יש ליישב בתחלת הפרשה מה שכתוב וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם. דכתב ג' אמירות, ועוד דפתח בלשון רבים כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם, וסיים בלשון יחיד שש שנים תזרע, וחזר לומר וקדשתם את שנת החמישים וגו', משום דמדבר בג' זמנים, אחד לשעתה דהיינו בימי יהושע דאז היו כל יושבי' עלי' ועל זה אמר בלשון רבים, ועוד על ימי עזרא דאז לא היו יושבי' עלי' אלא מקצתן ולכך אמר בלשון יחיד, ועוד לעתיד לבוא דהיינו לאחר שיחזרו כל יושבי' לכך חזר ואמר בלשון רבים.

אכן למאן דאמר דלא מנו יובלות כל זמן שלא היו כל יושבי' עלי' אלא כדי למנות שמיטות שהיו נוהגים אפילו אין יושבי' עלי' אבל יובלות אינו נוהג אלא כל זמן שכל יושבי' וכדמסיק שם⁵, יוצדק טפי מה שפתח בלשון רבים ובאמצע אמר לשון יחיד הרי תחלה אמר לשון רבים ואחר כך לשון יחיד, ובדין יובלות אמר איפכא והעברת שופר הרי לשון יחיד, וקדשתם את שנת וגו' הרי לשון רבים, וזהו וידבר ה' אל משה לאמר לאותו דור, ואחר כך דבר אל בני ישראל מה ששייך לדור אחר, ואמרת אלהם לדור שלעתיד לבוא.

וזה שמפרש ואזיל כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם לכולכם בזמן שכל יושבי' עלי' ולא מיבעי אז אלא אפילו בזמן שקצתם עלי' והיינו לענין שמיטה כי שש שנים תזמור כרמך וגו' אפילו מקצתם עלי', אכן לענין יובלות נהי שוהעברת שופר וגו' אפילו במקצתם עלי' היינו לצורך שמיטה הנ"ל, אבל לענין קדושה וקדשתם וגו' כולכם דוקא בזמן שכל יושבי' עלי' וכאמור.

זרע ברכ'

ג. יובל היא תהיה לכם. ד' פעמים אמר יובל, הג' עם תהי' לכם (פעם א' בפסוק י', פעם ב' בפסוק יא, פעם ג' בפסוק יב), והד' בלא לכם (בפסוק יג), לרמז שגאולת הג' גליות על ידי בשר ודם, רצה לומר בזכות בשר ודם שהם אברהם יצחק יעקב, אבל הגאולה מגלות ד' היא בעבור שמו, לכן לא אמר לכם. ונראה שמטעם זה היא גאולת עולם, וזה שכתוב⁶ ישראל נושע בה' רצה לומר כשישראל נושע בה' בעבור כבוד ה' היא תשועת עולמים.

צמח דוד⁸

כה, ד – ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור

א. רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה. תוספתא שביעית פרק א הלכה א.

רבן גמליאל ובית דינו התקינו וכו', לפום מאי דמסיק רב אשי בגמ' רפ"ק דמ"ק דף ד' דר"ג וב"ד ס"ל כר' ישמעאל דמדאורייתא ליכא איסור כלל לחרוש כל ערב שביעית אלא דהלכה למשה מסיני היא, שבזמן הבית אסור בעבודה ל' יום לפני ראש השנה, ושמאי והלל הוסיפו על ההלכה וגזרו שיהו אסורין בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד העצרת. ולפי המסקנא לא צריכין למ"ש שם מעיקרא שהתנו בדידהו כל הרוצה לבטל יבא ויבטל, שחששו שמא יתקלקלו הקרקעות עיי"ש, אלא לא תקנו שמאי והלל אלא להוסיף על זמן ההלכה ומיהו דוקא בזמן ההלכה שלא שייך התוספת אלא היכא דאיכא העיקר.

ולפ"ז צריכים לפרש מאי דקתני הכא התקינו דומיא דההיא דמפרש תלמודא גבי רבן יוחנן בן זכאי (סוכה מא) דיום הנף מאי התקין דרש והתקין, ה"נ דרשו כמ"ש התנו שם דדייקי מאי שייכות יש לתוספת שביעית עם ניסוך המים דבכל מקום שונה להו כי הדדי עשר נטיעות ניסוך המים וערבה הלכה למשה מסיני אלא למילף מה ניסוך המים דוקא בזמן הבית אף תוספת שביעית לא אסיר אלא בזמן הבית.

נמצא דבמהרה יבנה בית המקדש ויחזור הדבר לאיסורו ל' יום לפני ראש השנה באופן דאיכא נפקותא בין דין ג' אילנות ובעשר וכו' אפילו לאחר תקנת רבן גמליאל, והיינו טעמא דהרמב"ם ז"ל בפר ק ג' אף על גב דפסק כתקנת רבן גמליאל, מכל-מקום פסק גם כן לדין ג' אילנות וכו'.

חסדי דוד² על תוספתא, ועיין גם כן רבינו נתן אדלר ז"ל מס' שביעית פ"ב מ"א

כה, י – וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דורו³ בארץ לכל יושביה יובל⁴ היא

- (1) עיין עוד בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן קט, ובהנסמן שם. פרשת שמיני סימן סט, ובהנסמן שם. פרשת קדושים סימן קלא. ועוד.
- (2) ר' דוד פאדרו ז"ל, מנח"ס משכיל לדוד על פירש"י עה"ת, ועוד.
- (3) עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ויחי סימן שמו ("דרר" ר"ת "דוד רגל רביעי" – רמז למשיח).
- (4) עיין עוד רמזים וביאורים בענין יובל, בילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת וירא סימן ריא ("יובל" ר"ת "לא ידע בשכבה ובקומה" – רמז למשיח). פרשת יתרו סימן צד. צה. ("יובל" ר"ת "בתוף וכנור יזמרו לו" – רמז למשיח). ועיין גם כן שם סימן עג. פרשת בשלח סימן מד. פרשת משפטים סימן צ. פרשת כי תשא סימן קטו. קמ. ועיין בענין אין העולם פחות מפי"ה יובלות וכו' פרשת וישלח סימן שכו.

(5) עיין ערכין לב:

(6) ר' ברכ' ז"ל, תלמידי המגלה עמוקות, נדפס תצ"ד.

(7) עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן יד. קיא. שלד. קסה. פרשת שמות סימן קנח. קנט. קפד. רמג. (קפב). פרשת וארא סימן קכג. קעט. קפ. קפא. פרשת בשלח סימן תנח.

(8) ר' יוסף חיים ז"ל, אב"ד שאלונקי.

כו, ג – אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם

א. אם בחוקותי תלכו. כתב הגאון בספר ברכת טוב ז"ל בליקוטיו דף כג וזה לשונו, אם בחוקותי תלכו רצה לומר כשבחוקותי תלכו יהי' הגאולה הנרמז במילת אם, בגאולת מצרים על ידי אהרן משה, דיוונים על ידי אלעזר מתתיהו, דאחשורוש על ידי אסתר מרדכי, דלעתיד לבא על ידי אליהו משיח, וזהו אם הבנים שמחה עכ"ל.

גם הרב הקדוש מ"מ בספר סמוכים לעד ז"ל דכתב בכוונת הסמיכות משם הרב מנחה בלולה ז"ל ד'אם' ראשי תיבות אליהו משיח לרמזו למאמר רז"ל בשבת דף קיח אם שמרו ישראל שני שבתות כראוי מיד נגאלים ולזה סמך (כו, ב) שבתותי תשמורו מיד אם בחוקותי תלכו, כלומר מיד אליהו משיח מתגלי עכ"ל.

ברכת טוב

כו, ד – ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי

ב. ונתנה הארץ יבולה. לא כדרך שהיא עושה עכשיו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. ומנין שהארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. וכן הוא אומר (בראשית א, יא) תדשא הארץ דשא עשב מלמד שבו ביום שהי' נזרעת בו ביום עושה פירות.

ועץ השדה יתן פרי. לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. ואומר (בראשית א, יא) עץ פרי עושה פרי למינו, מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות.

תורת כהנים

ג. ונתנה הארץ יבולה. שהארץ תצמיח מית' לעתיד. יבולה כתיב, אם יבֹלָה המות אף על פי כן יחי'.

[ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, וכי היום אין הגשמים יורדים ואין הארץ נותנת יבולה, אלא זה רמז לתחיית המתים שתי' בעתה, הקב"ה מוריד הנשמה מן השמים, כענין שנאמר (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל זו הנשמה, והארץ מצמחת מית' מלמטה, כענין שנאמר (שם) ואל הארץ לדין עמו, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה].

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

זה שבזמן הזה באים עניני האדם באופן של טירחא ויגיעה, ועובר זמן רב עד שמציאים פירות, הן בעשבים והן בפירות האילן, אינו רק בסיבת חטא עץ הדעת' שירד

מצב העולם, "ארורה" האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה גו' בזעת אפיך תאכל לחם גו', אלא לפי שעניני גשמיית העולם אינם "כלים" כביכול להשפעת הקב"ה. והיינו שגם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי, ונשפע לו כל טוב גם בצרכיו הגשמיים, אין זה בא תיכף ומיד, כי דבריו הגשמיים אינם מיוחדים עם שרשם ברוחניות, השפעת ה'. וזהו החידוש שיהי' לעתיד לבוא בימות המשיח, שלא יהי' הפסק בין הפעולה והצמיחה בגשמיית, לפי שלעתיד יהיו הדברים הגשמיים בהתאחדות עם שרשם ומקורם – דבר הוי'.

וחילוק זה בין העבודה באופן של חקיקה והתאחדות בזמן הזה והחידוש שיהי' לעתיד לבוא, מובן על פי משל מהחילוק בין חקיקה על גבי האבן וחקיקה שהיא מעבר לעבר. וכמבואר בחילוקם³, דאזויות החקיקה על דרך משל באבן טוב אף שהאותיות הם מיני' ובי' דהאבן, מכל מקום, כיון שאותיות אלו יש להם מקום אחיזה בהאבן יש להם דמיון ושייכות לאותיות הכתיבה⁴, שגם הן מעלימות קצת, הן משחירות ה"טוהר" של האבן טוב, ואילו אותיות החקוקות מעבר לעבר (כמו האותיות שבלוחות⁵) אין להם מקום אחיזה ומובדלות לגמרי מאותיות הכתיבה.

וכן הוא בנמשל⁶: כאשר איזה דבר חקוק בהאדם דוגמת אותיות החקיקה באבן טוב, היינו שחקוק וחודר בתוכו (לא כאותיות הכתיבה שהן על הקלף) אבל אינו חודר לתוך העצם שלו ממש, הרי כשם שאצל האדם אינו העצם שלו ממש, כן הוא גם בהתוצאה מזה, שאינה באופן שחודר עד לכל דבריו החיצוניים שלו; אבל כאשר התורה ומצוות נחקקים באדם מעבר לעבר, שזהו כל העצם שלו, הרי זה חודר ופועל מעבר לעבר, בכל כוחותיו ועניניו עד בכל הדברים שבעולם, ולכן נראה ונגלה גם בגשמיית העולם שאין הפסק בין פעולת האדם והפירות הצומחים, שההשפעה של הקב"ה נשפעת תיכף ומיד ממש בלי הפסק כלל.

וענין זה יהי' בגילוי לעתיד לבוא, שאז תהי' בגלוי החקיקה שבלוחות, כמו שכתוב⁷ "חרות על הלוחות", ואמרו רז"ל⁸ אל תקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות כו', שחירות זו תהי' לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש. לקוטי שיחות חלק לז פרשת בחוקותי

(2) בראשית ג, יז ואילך.

(3) המשך תרס"ו עמוד תפג ואילך. המשך תער"ב חלק א' עמוד תק. ספר המאמרים תש"י עמוד 63. ובכמה מקומות.

(4) ועד שאפשר למלאות דיו, היינו שנותנין מקום לאותיות הכתיבה המעלימים לגמרי (תרס"ו ותש"י שבהערה הקודמת).

(5) כמרו"ל (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק ח' עמוד 131 ביאור החילוק בעבודת האדם (לגבי קב"ע).

(7) תשא לב, טז.

(8) אבות פרק ו, ב.

(9) ראה שמות רבה פרק מא, ז, וש"נ.

(1) להעיר מנצח ישראל להמהר"ל פ"ג. נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ז.

♦ יום ראשון ט"ז אייר ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר:

מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כלן נאמרו מסיני, ובא הפתוח ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כלם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחרו ונשנו בערבות מואב.

נ"י ב'הר סיני' מה ענין שמטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא, מה שמטה נאמרו כללותיה, פרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כלן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה בתורה כהנים. ונראה לי שפך פרושה: לפי שלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 276)

לכל" (פסוק ה וברש"י). אף זהו בפרטיות, כשמודיקים בלשון; ובכללותיות, הן 'פרט' והן 'דקדוק' כולל שניהם. ולכן, לאחר שמפרט חלוקות אלו אינו חוזר עליהן, אלא פותב בהמשך "כללותיהן ודקדוקיהן".

כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה (רש"י כה, א) כללותיה - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (משפטים כג, יא). פרטותיה - "לא תזרע... לא תזמור" (פסוק ד). דקדוקיה - "לא תקצור, להיות מחזיק בו פשאר קציר, אלא הפקר יהיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 283)

(בזמן קריאת-שמע), ואילו עבודת כל היום היא עבודה מסודרת, על-פי טעם ודעת. לכן אומר רבי ישמעאל, שרק 'כללות' (יסוד העבודה) נאמרו ב'סיני', הרומז למסירות-נפש 'סיני' הוא מדבר, לא מקום 'שוב וסדר', ואילו 'פרטות' (פרטי העבודה) נאמרו ב'אהל מועד', הרומז לעבודה מסודרת.

מצד שני, עבודת בעל-תשובה היא מתוף מסירות-נפש תמידית, כך שגם פרטי העבודה חדורים במסירות-נפש, ולכן סבור רבי עקיבא, שאף הפרטות נאמרו מסיני.

מה שמטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (רש"י) זו היא דעתו של רבי עקיבא, ואילו לפי רבי ישמעאל "כללות נאמרו בסיני, ופרטות ב'אהל-מועד" (זבחים קטו). רבי ישמעאל - הינו עבודת הצדיק. שכן רבי ישמעאל היה כהן, שמצד תולדתו "קדוש הוא לאלקיו". רבי עקיבא - הינו עבודת בעל-תשובה, כי רבי עקיבא היה בן גרים (ראה סדר הדורות, ערך רבי עקיבא). והנה, בעבודת הצדיק, די במסירות-נפש בתחילת היום

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארעא די אנא ייהב לכון ותשמט ארעא שמטתא קדם יי:

(ב) וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תֵבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וּשְׁבַתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה:

נ"י שבת לה' • לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית.

שפתי חכמים

בין דשמיטה לא נשנית שם אלא ברמז, 'שמטה שמוט', אם בן צריך אני לומר שכללותיה ופרטותיה נאמרו כלן מסיני, ואם בן למה נאמר כאן 'בהר סיני', אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמר למשה שמסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן, ודרי בגין אב לכל התורה כולה: תורה ב

(ב) ו ואם תאמר, היאך תלוי זה בזה. ויש לומר, לפי שפעמים אין אדם חורש את האדמה אלא מפני טובתו,

ויש לומר דלכך פירש רש"י ונראה לי שפך פירושה, לפי שלא מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, שכללותיהן נאמרו בפרשת משפטים, אם בן יכול אני לבא לידי טעות ויכול לומר דלכך נשנו כל המצות בערבות מואב משום פרטותיהן ודקדוקיהן, אבל אינם מסיני, והא דכתיב לקמן בסוף הספר 'אלה המצות' וגו', דמשמע דכל המצות נאמרו בסיני, דלמא אכללות של מצות קאי ולא על הפרטות, אבל

פרק כה (א) ואם תאמר, מנא ליה לרש"י דכלם נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, ודאי מוכח יתור לשון של 'בהר סיני' יש ללמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נאמרו בהר סיני, מפל מקום שמא בא ללמד על שמיטה עצמה ולא על שאר מצות. וגם היא גופה תקשה לך מנלן, דלמא 'בהר סיני' אתא דלא תימא 'באהל מועד' דכתיב ברישא דפרשת ויקרא אכלהו פרשיות שאחר פרשת ויקרא קאי, משום הכי כתיב כאן 'בהר סיני'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת בהר התשי"ט)

הבריאה, הוא באופן של "מקדשא וקיימא", שהוא ענין הקדושה הבאה מלמעלה. ואילו ענין השבת הקשור עם יציאת מצרים, הוא באופן שבא על-ידי עבודת האדם - "לעשות את השבת".

וכמו כן, ישנם ב' ענינים אלו בשנת השמיטה: ישנה קדושת שנת השמיטה שבאה מלמעלה, ללא הקדמת עבודת האדם - שעל זה נאמר "כי תבאו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה"; וישנה קדושת השמיטה שבאה על-ידי עבודת האדם - שעל זה נאמר "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתך".

ואף שענין זה בא על-ידי העבודה מלמעלה, הנה ההמשכה שנעשית על-ידי העבודה היא נעלית יותר מאתערוותא דלעילא שפדעצמה - שזהו מה שנאמר "ובשנה השביעית שבת שבתך שבתך", היינו, לא רק שבת סתם, אלא "שבת שבתך", כפי שנאמר ביום הפיפורים, שזהו מעין ודוגמת "יום שכולו שבת כו'".

ידועה הקושא, שמשגנון לשון הכתוב משמע, שפאשר "תבאו אל הארץ", הנה מיד צריך להיות "ושבתה הארץ שבת לה" - היפך הדין, ששנת השמיטה באה לאחר שש השנים שבהם עוסקים בעבודת האדמה, כמפורש בהמשך הכתוב: "שש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית שבת שבתך גו'?"

והבאור בזה - נרמז בפרוש רש"י "שבת לה", כשם שנאמר בשבת בראשית:

בשבת (שבת בראשית) - ישנם ב' ענינים: (א) ענין השבת כפי ששיר לבריאת העולם - "ויכולו השמים והארץ גו'", שעל זה נאמר "זכר למעשה בראשית", (ב) ענין השבת כפי שהוא מצד (וקשור עם) יציאת מצרים - "זכר ליציאת מצרים".

ושני ענינים אלו ישנם בכל שבת, ונחלקים לשני זמנים: ליל שבת - שאז אומרים "ויכולו", ויום השבת - שבתפילת שחרית אין אומרים "זכר למעשה בראשית".

וכללות החילוק ביניהם - שענין השבת הקשור עם

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה לקושיחות כרך כב, עמוד 143 - מתוך 'לקראת שבת')

שלמות היות העבד ביציאתו בשמיטה

ענגיל כלל ה' בארוכה), שישנם דוגמאות רבות לכך שאף מדאורייתא, פעמים שהמצוה מתקיימת בשלמותה (לכתחלה), ופעמים שאינה בשלמותה, ואבהו דכולהון הא דאמרינן בקדשים "שנה עליו הכתוב לעבד" (יומא נא, ב). ועל-דרך זה יש לומר גם בבאור דברי הזהר. דהן אמת שלא פליג הזהר על כך שיוצא העבד בשביעית למכירתו. אלא פסבירא-ליה שאם חלה שנת שחרורו בשנת שמטת הקרקעות, הרי שאז יציאתו לחרות היא בשלמותה. דכיון שבשנת השמיטה ישנה מנוחה כללית, הרי כשיוצא לחרות, מנוחתו הפרטית היא בשלמותה. מה-שאינן אם יוצא בשנה אחרת, הרי אין יציאתו אז בשלמותה. וזו הסבה שקורא הזהר לשנת שחרור העבד "שמיטה", דכיון ששחרורו מהנה עבודו מנוחה פרטית, כשנת השמיטה שבה מנוחה כללית, הרי כשמשחרר אכן בשנת השמיטה, אזי, כנ"ל, גאלתו ומנוחתו בשלמות יומו.

ושבתה הארץ שבת ליהנה: (כה, ב)

בזהר (פרשתנו קח, א) מביא על כך את הפסוק "כי תקנה עבד עברי . . . ובשביעית יצא לחפשי חנם", ומבאר שבשנת השמיטה צריך להיות כל איש וישראל במנוחה, דכשם שהקרקע נחה בשביעית אף העבדים צריכים לנוח, ולכן יציאתם לחפשי היא בשנת השמיטה.

וידועה התמיהה בזה במפרשי הזהר (תו"ש למשפטים שם. מקדש מלך ורמ"ז לזהר שם. ועוד): הלכה רוחת היא בחז"ל בכל מקום, שעבד יוצא לחפשי בשנה השביעית למכירתו, ולא בשנת שמטת הקרקעות. ודחך גדול לומר שנהלק על-זה הזהר, וסבירא-ליה שיוצא כבר בשנת השמיטה (גם אם לא מלאו שבע שנים למכירתו).

ויש לומר בזה:

מצינו בפרמה וכמה מצות יסוד, שאפילו בדאורייתא איכא לכתחלה ובדיעבד. וכמבאר באחרונים (עיין לקח טוב להגרי

(ג) **שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה:**
ג שית שנין תזרע חקלך ושית שנין תכסח פרמך ותכניש ית עללתה:

שפתי חכמים

כדי שתהא הארץ שמנה. לכך פירש רש"י יבשם שנאמר בשבת בראשית, כלומר דהתם פתיב יוים השביעי שבת לה, והטעם משום שהקדוש ברוך הוא שבת ביום ברוך הוא שבת ביום השביעי, ולא בא הכתוב להזהיר שלא יחרוש האדמה אלא בשביל השם, ולא יהא כננתו בשביל טובתו: תורה ג

(ד) וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ שֶׁבֶת לִיהוָה שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמֶךָ לֹא תִזְמַר:

ד ובשנת השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת
דתשמיט קדם יי חקלקל לא תזרע וכרמך לא
תכסח:

זש"י יְהִיָּה לְאַרְץ • לַשְּׂדוֹת: וְלַכְרָמִים • לֹא תִזְמַר • שְׂקוּצִיצִין וְמוֹרוֹתֶיהָ; וְתַרְגוּמוֹ: "לֹא תִכְסַח"ה, וְדוּמָה

לו (ישעיה לג יב) "קוצים כסוחים", (תהלים פ יז) "שרפה באש
כסוחה".

(ה) אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת-עֲנָבֵי נֹזְרְךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שַׁבְּתוֹן יִהְיֶה לְאַרְץ:

ה ית פתי דחצדך לא תחצד וית ענבי שךך
לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא:

זש"י אֵת סְפִיחַ קִצִּירְךָ • אָפְלוּ לֹא זִרְעָתָהּ וְהִיא צִמְחָה מִן הַזֶּרַע שֶׁנָּפַל בָּהּ בְּעַת הַקִּצִּיר, הוּא קְרוּי 'סְפִיחַ'. לֹא תִקְצֹר • לִהְיוֹת מַחֲזִיק בּוֹ בְּשָׂאָר קִצִּירָיו,

אֵלֶּא הַפֶּקֶר יִהְיֶה לְכָל. נֹזְרְךָ • שֶׁהִנְרַת וְהַפְּרַשָׁת בְּנֵי-אָדָם מֵהֶם וְלֹא הַפְּקָרְתָּם. לֹא תִבְצֹר • אוֹתָם אֵינָךְ בּוֹצֵר, אֵלֶּא מִן הַמִּפְקָר.

(ו) וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֲכֹלָהּ לָךְ וּלְעִבְדְּךָ וּלְאֻמָּתְךָ וּלְשִׁכִּירְךָ וּלְתוֹשֶׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ:

ו ויהי שמיטת ארעא לכוון למיכל לך
ולעבדך ולאמתיך ולאגירך ולתושבך דדנרין
עמך:

זש"י וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ וְגו'. אֶף-עַל-פִּי שְׂאֻסְרֵתִים עֲלֶיךָ, לֹא בְּאֲכִילָהּ וְלֹא בִּהְנָאָה אֲסֻרִּים, אֵלֶּא שְׂלֹא תִנְהַג בָּהֶם כְּעַל הַבֵּיתִי, אֵלֶּא הִכָּל יִהְיוּ שְׂוִים בָּהּ, אִתָּהּ וּשְׁכִירְךָ וְתוֹשֶׁבְךָ. שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֲכֹלָהּ.

(ח"ט) מִן הַשְּׁבוּתָא אִתָּהּ אוֹכֵל, וְאִי אִתָּהּ אוֹכֵל מִן הַשְּׁמוּר. לָךְ וּלְעִבְדְּךָ וּלְאֻמָּתְךָ • (ט"ח) לְפִי שְׂאֻמְר תְּשֻׁמַּת כִּי יא) : "וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ", יָכוֹל יִהְיוּ אֲסוּרִים בְּאֲכִילָהּ לַעֲשִׂירִים? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "לָךְ וּלְעִבְדְּךָ

שפתי חכמים

מותר בהנאה ובאכילה. ויש לומר, לעיל הוכחנו מכאן, שאם לא כתיב קרא זה 'וְהִיְתָה לָכֶם לְאֲכֹלָה' הייתי אומר 'לא תקצר' אפילו באכילה ובהנאה אסור: ט "שבות" הוא לשון רשות, כלומר מה שהוא רשות לכל אחד לאכול ממנו, דהיינו הפקר, אתה אוכל: י פירוש, מן הפירות של שביעית ששמר לעצמו מלהפקירן לכל, מדכתיב 'וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ' ולא כתיב 'וְהִיְתָה תְּבוּאוֹת שַׁבַּת הָאָרֶץ' וגו', אלא 'שבת' לשון שבות. ואף על גב דלעיל כתיב 'לא תבצר' ופירש רש"י אותם אינך בוצר אלא מן ההפקר, יש לומר דלעיל לא מייירי אלא בענבים, והכא כולל כל יוצא מן הארץ. אי נמי היא גופא מהכא נפקא, דאי לאו האי קרא הוה אמינא 'לא תבצר' כלל, כדפירשתי לעיל: כ והא דכתיב 'וְהִיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֲכֹלָה' וקמרה נמי לדידיה, הוה אמינא דקא אס הוא גם כן עני, מדכתיב 'וְאָכְלוּ אֲבִינֵי עִמָּךְ', משום הכי כתיב 'לָךְ וּלְעִבְדְּךָ' וגו', היינו עשיר, דאף הוא אוכלו. ואם תאמר,

היה לו למכתב אלא 'את ספיח לא תקצר', ועל זה פירש 'להיות מחזיק' וכו'. אי נמי דקשה ליה, ואיך כתב 'לא תקצר', והא כתיב 'וְהִיְתָה וְגו' לָכֶם לְאֲכֹלָה לָךְ' וגו', שמע מינה דמותר לאכול, ואין סבא שייכל מן השדה בבחמה בלא קצירה, ועל זה פירש 'להיות מחזיק בו: ז ה'רא"ם פירש, באזהרה ראשונה השמיענו שאפילו הספיחים שצמחו מעצמם אינו רשאי לקצור מהם אלא מן ההפקר, והוא הדין ענבים שנהיו בלא זמירה ודפירה. ואזהרה השנייה היא, שאפילו הענבים שהפריש בני אדם מהם, או אפילו עבר וחרש וזרע, וחקור והפקירם, מותרים באכילה, ויכול לבצור מהם גם הוא כאחד מן העניים. והוא הדין פורעים, אם הפריש בני אדם מהם, או אפילו עבר וחרש וזרע, וחקור והפקירם, הם מותרים באכילה, ויכול גם הוא לקצור מהם כאחד מן העניים הקוצרים:

(ו) ח ואם תאמר, הרי גם לעיל פירש 'לא תקצר' 'להיות מחזיק בו בשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל, דמשמע

(ד) ג דאם לא כן היה ראוי לאסור אף לעשות גומא בארץ. לכן פירש רש"י לשדות ולכרמים, והוכחנו מדכתיב 'שךך לא תזרע וכרמך לא תזמר', משמע דקא שדות וכרמים אסור אבל גומא מותר. והא דלא פירש רש"י זה לעיל גבי 'ושבתה הארץ', יש לומר דהוה אמינא מנא לן, דלמא אף חפירת קרקע אסור, אבל הכא כתיב בהדיא שדה וכרם: ד והא דלא פירש רש"י זה לעיל גבי 'ושש שנים תזמר פרמך', יש לומר דלעיל הוה אמינא ד'תזמר' לשון נטיעה הוא, כלומר שלא ישע וזמורות להיות כרם, אבל הכא כתיב 'וכרמך לא תזמר', דכתיב 'פרמך' ברישא, שמע מינה שהוא כרם נטוע כבר, ואם כן מאי 'לא תזמר', אלא על פרמך פירושו לשון ברייתות הוא: ח והא דלא פירש 'בתרגומו', יש לומר שאף הוא לשון מקרא 'קוצים כסוחים'. וכן בפרשת ויצא 'חום' פירש רש"י 'שחום', והוא בתרגומו, ולמה לא פירש 'בתרגומו', אלא משום שאף הוא לשון משנה 'שחמתית' כו: תורה ה (ה) ו דקשה לו, 'קצירך' למה לי, לא

שיעור יומי ליום ראשון ט"ו אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי

וְלֹאֲמַתָּךְ, הָרִי בְּעֵלִים וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת אֲמֹרִים כָּאֵן. וְלִשְׂכִירְךָ וְלַתּוֹשֶׁבֶת • אֶף־הַנְּכָרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטרישיחות חלק ט, עמוד 407)

וְלִבְהֶמְתָּךְ - בְּכָל עֲנִינֵי הָאָדָם, גַּם בְּאֲכִילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, שֶׁבָּהֶם הוּא דוֹמָה לְבִהֵמָה.

"שַׁבַּת הָאָרֶץ" - שְׁבִיתָת וּבִיטוּל הָאֲרָצִיּוֹת וְהַחֲקָרִיּוֹת (שַׁבַּת מַלְשׁוֹן "וְהִשְׁבַּתִּי מִיָּה רָעָה") צָרִיכִים לִהְיוֹת לֹא רַק בְּשַׁעַת עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָה, אֲלָא גַם, **"לֹאֲכֹלָה..."**

(ז) **וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בְּאֲרָצְךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוֹאָתָהּ לֵאמֹר:**
וְלִבְעִירְךָ וְלַחֲיָתָא דִּי בְּאַרְעָךָ תִּהְיֶה כָּל־עֲלֻלָתָהּ לְמִיָּכָל:

אוֹכֵלֶת מִן הַשָּׂדֶה, הָאֵכֶל לְבִהֶמְתָּךְ מִן הַבֵּית. כָּל־לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה, כָּל־הִי לְבִהֶמְתָּךְ מִן הַבֵּית (ת"כ, תענית ח).

כִּי־**וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלַחֲיָה** • אִם חֲיָה אוֹכֵלֶת, בְּהֵמָה לֹא כָּל־שֶׁכֶּן, שְׁמֻזְזוֹנִיתִיָּה עֲלִידָה! מַה תִּלְמוּד־לוֹמַר "וְלִבְהֶמְתָּךְ"? מִקֵּישׁ בְּהֵמָה לַחֲיָה: כָּל זֶמֶן שֶׁחֲיָה

ח וְתַמְנֵי לָךְ שֶׁבַע שְׁמִטִּין דְּשָׁנִין שֶׁבַע שָׁנִין שֶׁבַע זְמַנִּין וְיִהְיוּ לָךְ יוֹמֵי שֶׁבַע שְׁמִטִּין דְּשָׁנִין אַרְבַּעִין וְתִשַּׁע שָׁנִין:

(ח) **וּסְפַרְתָּ לָךְ שֶׁבַע שָׁבָתוֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שֶׁבַע שָׁבָתוֹת הַשָּׁנִים תִּשַּׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה:**

וְגו' • מַגִּיד לָךְ, שְׂאָף־עַל־פִּי שְׁלֹא עֲשִׂיתָ שְׁמִטוֹתַי, עֲשֵׂה יוֹבֵל לְסוֹף תִּשַּׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: יַעֲלֶה לָךְ חֲשׁבוֹן שָׁנוֹת הַשְּׁמִטוֹת לְמִסְפַּר תִּשַּׁע וְאַרְבָּעִים.

כִּי־**שָׁבָתוֹת שָׁנִים** • שְׁמִטוֹת שָׁנִים, יָכוֹל יַעֲשֶׂה שֶׁבַע שָׁנִים רְצוּפוֹת שְׁמִטָּה וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל אַחֲרֵיהֶם? תִּלְמוּד־לוֹמַר: שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים, הָיוּ אוֹמְרִים: כָּל־שְׁמִטָּה וְשְׁמִטָּה בְּזִמְנָהּ (ט"ו) • וְהָיוּ לָךְ יְמֵי שֶׁבַע

ט וְתַעֲבֹר שׁוּפָר יִבְכָּא בִּירוּחָא שְׁכִיעָאָה בַּעֲשָׂרָא לִירוּחָא בְּיוֹמָא דְּכַפּוּרָא תַּעֲבֹרוּן שׁוּפָרָא כָּל־אַרְבָּעוֹן:

(ט) **וְהִעֲבַרְתָּ שׁוּפָר תְּרוּעָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבַעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוּפָר בְּכָל־אַרְבָּעִים:**

שְׁתֵּי חֲכָמִים

הַכִּי: 'וְהָיוּ לָךְ תִּשַּׁע וְאַרְבָּעִים', אִזּוֹ 'וְהִעֲבַרְתָּ שׁוּפָר' וְגו' וְתַקְרָא יוֹבֵל: **ב** וְאִם תֹּאמַר, וְכִי צָרִיךְ הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַ מִנֵּן. וְתִירֵץ הָרֹא"ם דְּמִנְהַג הַכְּתוּב כִּי הוּא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. וְנִרְאֶה לִי, לְפִי שֶׁשְּׁנֵת הַיּוֹבֵל עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן, כְּלוֹמַר שֶׁהוּא שְׁנֵת הַיּוֹבֵל וְבוֹ מִתְחִילִין לְסַפּוֹר הַשְּׁמִיטָה אַחֵר הַיּוֹבֵל **ו** רֹאשׁ הַשָּׁנָה דָּף טו, אִם כֵּן הִיִּיתִי אוֹמֵר גַּם שְׁנֵת הַשְּׁמִיטָה עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן, וְאִם כֵּן לֹא יִהְיֶה חֲשׁבוֹן הַשָּׁנִים רַק אַרְבָּעִים וְשִׁלֹּשׁ, לְכָךְ פִּירֵשׁ רִש"י אַרְבָּעִים וְתִשַּׁע. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, דְּכַתִּיב 'שֶׁבַע שָׁבָתוֹת הַשָּׁנִים' וְאַחֵר כֵּן כַּתִּיב 'וְהִעֲבַרְתָּ שׁוּפָר וְגו' בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים', וְאִם כֵּן הִיִּיתִי אוֹמֵר אַרְבָּעִים וְתִשַּׁע שָׁנִים כָּלִים בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְאִם כֵּן יִהְיֶה עֲשָׂרָה יָמִים יִתְרִים, לְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י אַרְבָּעִים וְתִשַּׁע: תוֹרָה ט

לְגוֹיִם לְבִהֵמוֹת וּלְחַיּוֹת אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן קֹדֶשׁ, אִם כֵּן יוֹתֵר יֵשׁ סִבְרָא לְהַתִּיר לְבִהֵמָה שְׁמֻזְזוֹנָה בְּאֲכִילָתָהּ, שֶׁהִיא בְּרִשְׁתָּךְ וּמוֹזוֹנִיתִיָּה עֲלִידָה, מַה שְּׁאִין כֵּן חִיָּה, לְכֵן מַה תִּלְמוּד־לוֹמַר 'וְלִבְהֶמְתָּךְ'. וְלֹאֲפּוֹקִי מִמָּה שֶׁהִקְשָׁה הָרֹא"ם, עֵינִי שָׁם: **ב** כְּלוֹמַר, מַה שְּׁאֲסַפְתָּ מִפִּירוֹת שְׁבִיעִית לְבִהֶמְתָּךְ צָרִיךְ אֵתָּה לְבַעֲרָם מִן הַבֵּית כְּשֶׁכָּלָה לַחֲיָה מִן הַשָּׂדֶה, וְצָרִיךְ לְהַפְקִיר כָּל מַה שְּׁאֲסַף מִן הַפִּירוֹת שֶׁל שְׁבִיעִית לְבֵית: תוֹרָה ח **(ח)** **פִּירוֹשׁ**, דְּשְׁמִיטָה נִקְרְאָת 'שָׁבָת', כְּדִכְתִּיב 'אִזּוֹ תִרְצָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבֻתוֹתֶיהָ', וְכֵן תִּתְּנָה אוֹנְקְלוֹס 'שֶׁבַע שְׁמִטִּין דְּשָׁנִין'. וְהוֹכַחְתָּ הוּא מִדְּכַתִּיב 'שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים', דְּמִשְׁמַע דְּקֹאֵי אֲשָׁנִים וְלֹא אֲשֻׁבוּעוֹת שָׁנִים דּוּמִיָּא ד'שֶׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת תִּתְּנֶנָּה' שֶׁתִּתְּנָה אוֹנְקְלוֹס 'שֶׁבַע שְׁבֻעִין שְׁלֵמִין: **ע** פִּירוֹשׁ, וְדִירוֹשׁ קִרָּא

לְמָה כַּתִּיב כָּאֵן 'לְעִבְדְּךָ וְלֹאֲמַתָּךְ', לֹא יִהְיֶה לוֹ לְכַתּוּב רַק 'לָךְ', שֶׁהָרִי עֲנִיִּים כְּכָר כַּתִּיב דְּכַתִּיב 'וְאֶכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עַמְּךָ'. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכָאן מִדְּבַר קוֹדֶם בִּיעוֹר, שִׁישׁ עֲדִינן תְּבוּאָה בְּשָׂדֶה, שְׁאִין בַּעַל הַבֵּית צָרִיךְ לִיתֵּן עַל הַשָּׂדֶה מִשְׁלוֹ, וְכֹא לְהוֹדִיעַ שְׁפוּלָן אוֹכְלִין מִן הַשָּׂדֶה, וְהֵתֵם מִדְּבַר לְאַחַר בִּיעוֹר, שֶׁבַע־הַבֵּית צָרִיךְ לִיתֵּן עַל הַשָּׂדֶה, וְלִהְיוֹת כַּתִּיב 'וְאֶכְלוּ אֲבִיוֹנֵי עַמְּךָ', שֶׁהֵם אוֹכְלִין וְאִין צָרִיכִים לִיתֵּן עַל הַשָּׂדֶה: **ל** (נחלא **ע**אָפְשֶׁר דְּאִי אָפְשֶׁר לוֹמַר יִשְׂרָאֵל, 'וְשִׁכִּיר' הִינֵנו קִנְיָן שָׁנִים וְתוֹשֶׁב' הִינֵנו קִנְיָן עוֹלָם כָּל שְׁכִיר וְתוֹשֶׁב שְׁבִימָקְרָא, דְּהָא כְּכָר כַּתִּיב 'וְלְעִבְדְּךָ וְלֹאֲמַתָּךְ' שֶׁהֵם עֲבָדִים, וְקָא מִשְׁמַע לָן שְׁאָף עַל פִּי שְׁנִקְרָאָה הַשָּׁנָה 'קֹדֶשׁ', אֲפִילוּ הַכִּי מוֹתְרִין הַפִּירוֹת לְנִכְרִים: תוֹרָה ו **(ז)** **נחלא** **ע**אָפְשֶׁר) וְהָכִי פִירוֹשׁ, מֵאַחֵר שֶׁכְּנָת הַפִּסּוּק לְהַתִּיר הַפִּירוֹת וְאֲפִילוּ

שיעור יומי ליום ראשון ט"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי לז

לומר לך: תקיעת עשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ראש-השנה דוחה שבת בכל ארצכם, אלא בבית-דין בלבד.

כ"י • והעברת • לשון (שמות לו) "ויעבירו קול במחנה", לשון הכרזה. ביום הכפרים • (ת"כ) ממשמע שנאמר: "ביום הכפרים", איני יודע שהוא בעשור לחדש? אם כן, למה נאמר "בעשור לחדש"? אלא

יתקדשון ית שנת חמשים שנים שנים ומקורו חריותא בארעא לכל יתבהא יוכלא היא תהי לכוז ותתובון גבר לאחסנתה וגבר לנרעיתה תתובון:

(י) וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיביה יוכל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו ואיש אל-משפחתו תשובו:

ואינו ברשות אחרים. יוכל הוא • שנה זאת מכללת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה? "יוכל" שמה, על שם תקיעת שופר. ושבתם איש אל-אחוזתו • שהשדות חוזרות לבעליהן. ואיש אל-משפחתו תשובו • לרבות אתי הנרצע.

כ"י • וקדשתם • (ת"כ) בכניסתה מקדשין אותה בבית-דין ואומרים: "מקדשת השנה!". וקראתם דרור • לעבדים, בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר. (ר"ה ט) אמר רבי יהודה: מהו לשון "דרור"? כמדיר ביד-דירא וכו', שדר בכל מקום שהוא רוצה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התורהדיות תשמ"ג ח"ג ע' 1466. ע"פ ביאורי החומש)

אכילה ושתיה כדי לשפר את מקום מגוריו. לכן גם כאן מפרש רבי יהודה שהאפשרות לבחור את מקום המגורים היא תכונתו החשובה ביותר של בן-חורין, עד כדי כך שהחרות עצמה נקראת בשם "דרור" על-שם תכונה זו.

וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה (כה, י) במקרא מובא מאמרו של רבי יהודה: "פחות ממיקלך וממשתיף ותוסיף על דירתך". כלומר: מקום המגורים הוא חשוב ביותר, עד כדי כך שפדאי לאדם למעט בצרכי

יא יוכלא היא שנת חמשים שנים תהי לכוז לא תורעון ולא תחזדון ית פתהא ולא תקספון ית שבקהא:

(יא) יוכל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תורעו ולא תקצרו את-ספיתיה ולא תבצרו את-נוזריה:

שפתי חכמים

בתיב 'ואיש אל משפחתו'. ויש לומר דמה שפירש על 'וקראתם דרור' לעבדים בין נרצע כו' הוא יליף מאיש אל משפחתו תשובו, כי זהו עיקר הפסוק. וראיה לדברי, שהרי פירש רש"י בואלה המשפטים על ('לעולם בהם תעבדו') ['ועבדו לעלם'], עד היובל, ומקשה או אינו אלא לעולם ממש, תלמוד לומר 'ואיש אל משפחתו תשובו', ולא מביא קרא דיקראתם דרור, אלא שמע מינה דזה עיקר. ועוד יש לומר, דאי לא בתיב אלא 'וקראתם דרור' לבד, הוה אמינא הני מילי שיוצא ביובל היכא שמכרוהו בית דין, אכל מוכר עצמו לא, לכה נאמר 'ואיש אל משפחתו תשובו', או להיפך: תורה יא

בשופר, נפטרים עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: ר' ומוכיל סחורתא בכל מדינתא. ופירש הערוך, 'כמדיר בי דייקא', פירוש שירון נושא הסבל הסותר ומוליק סחורה בכל מקומות. 'מדיר' לשון ריצה, 'דייקא' לשון סבל, מדור בשני ווי". ורש"י פירש שם 'כמדיר בי דייקא', מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה: ש ולפי זה מקרא מסורס הוא, וצריכין לומר 'ושבה אחוזתו אל איש', כלומר ולא שהבעלים חוזרים לשדות כמובן מ'ושבתם איש וגו': ת פירוש, הנרצע שפגע בו יוכל קודם שש לרציתו, כדתנא בתורת כהנים ובקידושין דף ט"ז ע"א. ואם תאמר, והלא כבר בתיב 'וקראתם דרור', ופירש לעבדים בין נרצע כו', ולמה

(ט) לא העברה ביד (בראש השנה דף ל"ד: תורה י) ק כלומר, ולא בעשור לחדש שבו העברת השופר של יובל, דאם כן 'את שנת החמשים שנה' למה לי, הא ממילא שמעינן דשנת החמשים שנה מקדשין. ואין להקשות, דמהכא ממשע דמתחלת השנה נעשו בני חורין, ולעיל בתיב 'והעברת שופר וגו' בעשור לחדש', לענין מה היא העברת שופר בעשור, הא כבר מקודשת השנה לכל מילי מתחלת השנה. כבר תירצו בגמרא פרק קמא דראש השנה, מראש השנה עד יום הכפורים לא היו העבדים נפטרים לבתיהם, ולא משתעבדין לאדוניהם, אלא אוכלים ושותים ועטרותיהן בראשיהן, בין שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין

כָּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁבְעִית, כִּךְ נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל, נִמְצְאוּ שְׁתֵּי שָׁנִים קְדוֹשׁוֹת סְמוּכוֹת זו לְזוֹ: שְׁנַת תְּשַׁע וְאַרְבָּעִים – שְׁמֹטָה, וּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים – יוֹבֵל.

כִּי יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה • מֵה תִּלְמוּד-לומֵר? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקִדְשָׁתָם וְגו'", כִּדְאִיתָא בִּרְאשֵׁי-הַשָּׁנָה וּבִתְחִילת כְּהָנִים. אֶת-נִזְרִיהָ • אֶת הַעֲנָבִים הַמְשְׁמְרִים, אֲכָל בּוֹצֵר אֶתָּה מִן הַמִּפְקָרִים.

(יב) כִּי יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן-הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ אֶת-תְּבוּאָתָהּ:

כִּי יִקְדָּשׁ תִּהְיֶה לָכֶם • (נ"ח) תּוֹפְסֶת דְּמִיָּה כְּהִקְדָּשׁ, יָכוֹל תִּצָּא הִיא לְחִלְדִּין? תִּלְמוּד-לומֵר: "תִּהְיֶה", בְּהִיָּתָהּ תִּהְיֶה. מִן-הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ • (נ"ח) עַל-יְדֵי

(יג) בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ: כִּי בְשִׁמְתָא דִּיּוֹבֵלָא הָדָא תְּתוּבִין גְּבֵר לְאַחֲסִנְתָּהּ: כִּי יִקְדָּשׁ אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ • וְהָיָה כָּכָר נֶאֱמַר: "וְשִׁבְתֶּם אִישׁ אֶל-אֲחֻזָּתוֹ"? אֵלָּא לְרִבּוֹת הַמוֹכֵר שָׂדֶהוּ וְעַמֵּד בְּנוֹ וְגִּלְגָּלָהּ, שְׁחֻזְרָתוֹ לְאֲבִיו בַּיּוֹבֵל.

(יד) וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קִנְיָה עַמִּיתְךָ אֶל-תּוֹנוֹ אִישׁ אֶת-אֲחִיו:

כִּי יִכִּי-תִמְכְּרוּ וְגו' • לִפִּי פְשׁוּטוֹ, כְּמִשְׁמַעוֹ. וְעוֹד יֵשׁ דְּרָשָׁה: מִנֵּיין כְּשֶׁאֲתָה מוֹכֵר, מִכֵּר לְיִשְׂרָאֵל חֶבְרָךְ? תִּלְמוּד-לומֵר: "אוֹ קִנְיָה – מִיַּד עַמִּיתְךָ". אֶל-תּוֹנוֹ • (נ"ח, כ"ב נח) זוֹ אֲנֹאֲתִי מִמּוֹן.

(טו) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עַמִּיתְךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי-תְבוּאוֹת יִמְכְּרֶלָּךְ:

טו בְּמִנֵּיין שְׁנֵי בְּתֵר יוֹבֵלָא תִּזְבֵּן מִן חֶבְרָךְ בְּמִנֵּיין שְׁנֵי עַלְלָתָא יִזְבֵּן לָךְ:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

לְהַקְשׁוֹת מִנָּה לָן, דְּלִמָּא אָף עַל פִּי שְׂכֵלָה לְחִיָּה מִן הַשָּׁדָה אִי אֲתָה צָרִיךְ לְבַעַר מִן הַבֵּית, וְהָא דְכְּתִיב 'מִן הַשָּׁדָה תֹּאכְלוּ' פִּירוּשׁוֹ שְׁמָה שְׁאֲתָה מְבִיא מִן הַשָּׁדָה בִּיּוֹמוֹ אֲתָה תֹּאכְלָה וְלֹא מֵה שְׁאֲתָה אֲצִרְתָּ מִמֶּנּוּ בְּבֵית, דִּישׁ לומֵר אִי אֲתָה מוֹדֶה כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁמְיָהּ כִּי נֶאֱמַר בַּיּוֹבֵל, וּבְשִׁמְיָהּ כְּתִיב 'וְלִבְהִמְתָּךְ וְלִחְיָה' וּפִירֵשׁ רִשִּׁי אִם חִיָּה אוֹכֵלֶת בְּהֶמָּה לֹא כָּל שָׂפָן, וּמִתְרַץ כָּלָה לְחִיָּה מִן הַשָּׁדָה כָּלָה לְבִהֶמְתָּךְ מִן הַבֵּית, וְהוּא הָדִין גְּבִי יוֹבֵל נָמִי, לְכָךְ פִּירֵשׁ רִשִּׁי כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר וְכו'; תוֹרָה יג (יג) וְ כָּלֹמֵר, וְלֹא תֹאמְרוּ בֵּינוּ דְּבָנֵינוּ יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לֹא יוֹשֵׁב הַשָּׁדָה לְאֲבִיו בַּיּוֹבֵל: תוֹרָה יד (יד) בְּכַרְשֵׁת קְדוֹשִׁים פִּירֵשְׁתִּי: תוֹרָה טו

וְהָכָא נָמִי כְּתִיב 'אֶת נִזְרִיהָ', וְהָתָם קָאִי עַל עֲנָבִים דְּכְתִיב שֶׁם בְּהִדְיָא יָאֵת עֲנָבֵי נִזְרִיךְ לֹא תִבְצֵר', הָכָא נָמִי קָאִי עַל עֲנָבִים, וְלָכָךְ פִּירֵשׁ רִשִּׁי 'כְּשֶׁם', כָּלֹמֵר דְּשָׁנַת שְׁמִיטָה וּשְׁנַת יוֹבֵל שְׁוִין כָּכָל דְּבָר: תוֹרָה יב (יב) ג' פִּירוּשׁ, אִי פְּרָקִינְהוּ לְפִירוּת שְׁבִיעִית אוֹ דִּיּוֹבֵל בְּדָמִים, הֵנִי דְּמִים תְּפִיסִי בְּקִדּוּשָׁה, כְּמוֹ הַקֹּדֶשׁ שְׁפָדוּהוּ בְּדָמִים שְׁהִדְמִים נִתְפָּסִין וְנִעֲשׂוּ הַקֹּדֶשׁ: ד' כְּמוֹ הַקֹּדֶשׁ שְׁפָדוּהוּ בְּדָמִים שְׁהִדְמִים נִתְפָּסִין בְּמִקְוָמוֹ וְהוּא יוֹצֵא לְחֻלְדִּין, אָף פִּירוּת שְׁבִיעִית כֵּן, תִּלְמוּד לומֵר 'תִּהְיֶה': ה' וְאִם תֹּאמְרוּ, לְמָה מְפָרֵשׁ רִשִּׁי 'כְּשֶׁם', דְּכָכָר פִּירֵשׁ לְעִיל גְּבִי 'נִזְרִיהָ', וְיֵשׁ לומֵר דְּרִאָּנָה הוּא לְפִירוּשׁוֹ שְׁפִירֵשׁ כָּלָה לְחִיָּה מִן הַשָּׁדָה אֲתָה צָרִיךְ לְבַעַר מִן הַבֵּית, וְאִין

(יא) כָּלֹמֵר, כִּדְאִיתָא בִּרְאשֵׁי הַשָּׁנָה וּבְתוֹרַת כְּהָנִים, רוֹצֶה לומֵר, כָּל מְקוֹם דְּשִׁיף לומֵר קֹדֶשׁ, כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב וְשַׁבָּת, מוֹסִיפִין מִחוּל עַל הַקֹּדֶשׁ, וְהָכָא בַּיּוֹבֵל גַּם כֵּן כְּתִיב 'וְקִדְשָׁתָם', הָיָה אֲמִינָא הָכָא נָמִי מוֹסִיפִין מִשְׁנֵה שְׁלֵאֲחֵר הַיּוֹבֵל לַיּוֹבֵל, לְכָךְ נֶאֱמַר 'יוֹבֵל הוּא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים', דְּוָקָא שָׁנָה זוֹ וְלֹא יוֹתֵר, וְאִין צָרִיךְ לְהוֹסִיף מִשְׁנֵה שְׁלֵאֲחֵרֶיהָ: ב' וְאִם תֹּאמְרוּ, לְמָה מְפָרֵשׁ רִשִּׁי כְּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר גְּבִי 'לֹא תִבְצֵרוּ אֶת נִזְרִיהָ' יוֹתֵר מִגְּבִי 'לֹא תוֹרְעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ'. וְיֵשׁ לומֵר דְּלָכָךְ פִּירֵשׁ רִשִּׁי כְּשֶׁם כו', לִפִּי שְׁכֻתוֹב בַּיּוֹבֵל 'לֹא תִבְצֵרוּ אֶת נִזְרִיהָ' סָתָם, וְאִיכָּא לְמִימַר דְּלִמָּא שְׁאֵר פִּירוּת וְלֹא עֲנָבִים, לְכָךְ פִּירֵשׁ כו', דְּהָתָם גְּבִי שְׁמִיטָה נָמִי נֶאֱמַר וְאֶת עֲנָבֵי נִזְרִיךְ לֹא תִבְצֵר,

שיעור יומי ליום ראשון ט"ז אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת בהר-בחוקותי לט

שנאמר: "במספר שנים תבואות ימכר-לך", לפי מנין שני תבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכר לו. ורבתינו דרשו (ערכין כ): מכאן, שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאל פחות משתי שנים^ט, שתעמד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפלו יש שלש תבואות באותן שתי שנים, כגון שמכרה לו במקומותיה, ו"שני" אינו יוצא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון; ומעוט 'שנים' - שנים.

כ"י - במספר שנים אחר היובל תקנה • זהו פשוטו לישב המקרא על אפניו, על האונאה בא להזהיר. בשתמכר, או תקנה קרקע, דע כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה לעשות, ימכר המוכר ויקנה הקונה, שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מעטות וזה מוכרה בדמים יקרים, הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרבות ואכל ממנה תבואות הרבה, הרי נתאנה מוכר; לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן, וזהו

טז לפום סגיאות שניא תסגי זבינוהי ולפום זעורית שניא תזער זבינוהי ארי מנין עללתא הוא מנין לך:

(טז) לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו • פי מספר תבואות הוא מכר לך:

כ"י - תרבה מקנתו • תמכרנה ביקר. תמעט מקנתו • תמעט בדמיה.

יז ולא תוננו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך • ארי אנא יי אלהכון:

(יז) ולא תוננו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך • אני יהוה אלהיכם:

לכך נאמר: "ויראת מאלהיך"; הידע מחשבות, הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מפיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר בו: "ויראת מאלהיך".

כ"י - ולא תוננו איש את-עמיתו • כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאותו של יועץ. ואם תאמר: מי יודע אם נתפונתי לרעה?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 146)

ואף שיש להשתדל למצא חדוש דין, ורק כשאין חדוש אומרים "לעבר עליו בשני לאוין" – הוא רק אם זהו אותו הלוא, ואלו אונאת דברים כוללת גם עצה שאינה הוגנה וגם שלא יקניט את חברו (שלא שיר ל"לפני עור").

ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו (רש"י כה, יז) וקשה, "לפני עור לא תתן מכשול" (לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, רש"י) למה לי, והרי זה בכלל אונאת דברים. ויש לומר, שהוא לעבר עליו בשני לאוין.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 147)

פרש שהחסרון הוא רק בנתינת העצה (העצה היא להנאת היועץ, לא לטובת השואל). ואלו ב"משגה עור", שהוא אחד מאחד-עשר אורחים שבתורה, פרש שהעצה עצמה היא רעה.

ולא תוננו איש את עמיתו (כה, יז) ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו (רש"י) בפרשת תבא, לגבי "משגה עור בדרך", נקט רש"י "ומשיאו עצה רעה". ויש לומר, שכאן מירי באונאת דברים, ולכן

שפתי חכמים

מקנתו' שיקנה בזול. והא דאמר 'תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר' ולא נקט 'תרבה בדמיה' כמו שנקט 'תמעט בדמיה', כדי שלא נחשוב שפירוש ירבה וימעט דמיהן יותר מכדי שוון, אכל מתמכרנה ביוקר אינו משמע ביותר מכדי שויו אלא ששויו רב. ר"א:ם: תורה יז

וכפי מספרם יהיה חשבון, לכן פירש רש"י השני פסוקים על מספר השנים הנשארות. ר"א:ם: ט משום דקשה להו לפרש שיהא הפסוק הראשון דבוק לאחרון: תורה טז (טז) * משום ד'תרבה' ו'תמעט מקנתו' משמע שירבה וימעט קנייתיו, ואין זה כננת הכתוב, משום הכי פירש 'תרבה מקנתו' תמכרנה ביוקר, ו'תמעט

(טו) ח פירוש פשוטו וכו'. פירוש קרא ד'מספר שנים' הוא מה שפירש אחריו 'לפי רב השנים' וכו', והוא דבק עם 'אל תוננו'. ואף על פי שהפסוק הראשון תפס השנים שעברו אחר היובל תמורת השנים שנשארו עד היובל שבפסוק האחרון, מפני שמתחייב זה מזה, פי הקונה והמוכר אינם מביטים אלא על השנים הנשארים עד היובל

(יח) וְעִשְׂתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ יח וְתַעֲבִדוּן ית קִימִי וְיֵת דִּינִי תִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן יתְהוּן וְתִתְבּוֹן עַל אֲרָעָא לְרַחֲצָן: וְעִשְׂתֶּם אִתְּם וּישְׁבַתֶּם עַל־הָאָרֶץ לִבְטַח:

כ"י: וְישְׁבַתֶּם עַל־הָאָרֶץ לִבְטַח • שְׁבַעוֹן שְׁמִטָּה, יִשְׂרָאֵל גּוֹלִים, שְׁנָאֵמַר (ויקרא כו לה): "אֲזוּ תִרְצֶה הָאָרֶץ | אֶת שְׁבַתְתֶּיהָ" "וְהִרְצֵת אֶת־שְׁבַתְתֶּיהָ"; וְשְׁבָעִים שָׁנָה שֶׁל גְּלוּת בְּבָל, כְּנֶגֶד שְׁבָעִים שְׁמִטּוֹת שְׁבַטְלוֹ, הָיוּ.

♦ יום שני י"ז אייר ♦

(יט) וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרוֹיָה וְאִכְלֶתֶם לְשָׁבַע וּישְׁבַתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ:

כ"י: וְנָתַנָּה הָאָרֶץ וְגו' וּישְׁבַתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ • שְׁלֹא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרַת. וְאִכְלֶתֶם לְשָׁבַע • אִף בְּתוֹךְ הַמַּעֲסִל תִּהְיֶה בּוֹ בְּרָכָה.

(כ) וְכִי תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ:

כ"י: וְלֹא נֶאֱסַף • אֵלֶּם הַבֵּית. אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ • כְּגוֹן יֵין וּפְרוֹת הָאֵילָן וְסִפְיָחֵי הַבָּאִים מֵאֲלֵיהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 189)

וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית (כח, כ) שֶׁשׁ שָׁנִים וְהַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית הֵם כְּנֶגֶד שֵׁית אֲלָפֵי שָׁנִין דְּהוּי עֲלֵמָא וְהָאֵלֶּף הַשְּׁבִיעִי. וְנִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה - פִּיּוּד יָכוֹל הַדוֹר שְׁלֹנּוּ, הִירִיד וְהַחֲלֵשׁ, לְהַבִּיא אֶת הַגָּאֲלָה? עַל כֵּךְ בָּאָה שֶׁשׁ שָׁנִים.

(כא) וְצוֹיֹתַי אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעִשְׂתֶּם אֶת־הַתְּבוּאָה לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים:

כ"י: לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים • לְמַקְצַת הַשְּׁשִׁית, מְנִיסֵן וְעַד רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְלְשִׁבְעִית וְלְשְׁמִינִית, שִׁיזְרְעוּ בַּשְּׁמִינִית בְּמַרְחֶשֶׁן וְיִקְצְרוּ בְּנִיסָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (קטעים מהתוועדות שבת פרשת בהר ה'תש"ט. תורת מנחם כרך כה, ע' 275-279; 285-283, בלתי מוגה)

בְּעֵנִין הַנ"ל - "וְצוֹיֹתַי אֶת בְּרַכְתִּי גו' בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית, וְעִשְׂתֶּם אֶת הַתְּבוּאָה לְשִׁלֵּשׁ הַשָּׁנִים" - יֵשׁ גַּם הוֹרָאָה בְּנוּגַע לְיוֹקֵר הַזָּמָן, שְׁזָהוּ עֵינֵן הַקְּשׁוּר גַּם עִם יְמֵי הַסְּפִירָה:

שפתי חכמים

(יח) כּ וּפִירוּשׁ וְעִשְׂתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְגו' דְּהִתְחַלֵּת הַקָּרָא מִיְיָרִי בְּחֻקֹּת וּמִשְׁפָּטִים שֶׁל שְׁמִיטָה, דָּאֵם לֹא בֵּן מַה עֵנִין וְהָ לָאָן: תוֹרָה יט (יט) ל' רוּצָה לֹמַר, וְהָלֹא בְּהִדְיָא כְּתוּב וְנָתַנָּה הָאָרֶץ אֶת פְּרוֹיָה, וּמִמִּילָא שְׁמַעֲיָנָן דְּאוּכַל לְשָׁבַע, וְלָמָּה כְּתִיב וְאִכְלֶתֶם לְשָׁבַע, לְכָךְ פִּירֵשׁ רַש"י בְּתוֹךְ כּו'. וְהָא דְּמִהִפָּךְ רַש"י לְפָרֵשׁ תַּחֲלָה מֵלֵת וּישְׁבַתֶּם לִבְטַח שְׁבַתְבוֹת

אַחַר מֵלֵת וְאִכְלֶתֶם לְשָׁבַע, מִשּׁוּם דְּרַש"י פִּירֵשׁ לְעֵיל מִיְיָרִי וּישְׁבַתֶּם עַל הָאָרֶץ לִבְטַח מִשּׁוּם עוֹן שְׁמִיטָה יִשְׂרָאֵל גּוֹלִין כּו', וְקִשָּׁה לוֹ וְלָמָּה כְּתִיב עוֹד וּישְׁבַתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ, וּמִתְרַץ שְׁלֹא תִדְאָגוּ מִשְׁנַת בְּצֻרַת, וּכְדִי לְהוֹדִיעַ הַקָּפֶּרֶשׁ שְׁבִין וּישְׁבַתֶּם עַל הָאָרֶץ לִבְטַח וּבִין וּישְׁבַתֶּם לִבְטַח עָלֶיהָ. הָרָא"ם: תוֹרָה כ (כ) וְהוּא מִלְשׁוֹן כְּנִיסָה אֶל הַבֵּית.

אֲבָל אֵין לֹמַר וְלֹא נֶאֱסַף בַּשָּׁדָה אֶל הַגְּדִישׁ, וְהוּא מִלְשׁוֹן קִיבוּץ אֶל מְקוֹם אֶחָד, אִם כֵּן מַה תּוֹעֵלֶת בָּזָה אִם הִיָּה נֶאֱסַף בַּשָּׁדָה בְּגִדִישׁ וְלֹא הִיָּה נֶאֱסַף לְבֵית: נ' מִדְּכִתִּיב 'הֵן לֹא נִזְרַע', מִמִּילָא ד'לֹא נֶאֱסַף' הַתְּבוּאָה, וְלָמָּה כְּתִיב וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵנוּ, אֲלֵא וְדֹאֵי כֵךְ פִּירוּשׁוֹ, וְלֹא נֶאֱסַף אֶת תְּבוּאָתֵנוּ כְּגוֹן יֵין וּפִירוֹת וְסִפְיָחִים שְׁאִינֶם צְרִיכִין וְיִרְעָה: תוֹרָה כא

הרי מובן, שהעבודה עכשו היא למעלה אפילו מ"יום שפולו שבת ומנוחה".
וכל זה הוא ב"שעה אחת" - שכל שעה, אם מנצלים אותה כדבעי, אזי היא נעלית יותר מהגילויים שלעתידי, למעלה גם מהעילוי של "יום שפולו שבת ומנוחה לחי העולמים". וזהו גם ענין "ופרצת" בנוגע לזמן - שנוסף על שמירת הזמן באופן שכל כמות הזמן ממולא בלימוד התורה וקיום המצוות, צריך להיות גם "ופרצת" בנוגע ל**איכות** הזמן. הינו, שמילוי הזמן בעניני תורה ועבודה, יהיה מתוך מסירה ונתינה וחיית כו', כך שגם מיעוט הזמן בכמות - כולל ריבוי זמן באיכות, על-דרך שבשנה הששית נעשית צמיחת תבואה לשלש השנים.

ישנו אופן שממלאים את הזמן בתוכן של עבודת ה', ומצד זה הנה גם ריבוי זמן נחשב "כמים אחדים"; וישנו אופן שהזמן אינו ממולא כו'. אדם יכול להיות שבועים שנה, שמונים שנה ומאה ועשרים שנה, ולא לפעול מאומה; ויכול להיות מעמד ומצב ש"בשעה אחת" הרי הוא "קונה עולמו", עד כדי כך, שרבונו הקדוש מקנא בו!
וזהו גם פרוש מאמר רבותינו ז"ל "זפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא":

ב"כל חיי העולם הבא" נכללים כל פרכי המדרגות: תענוג המורגש, תענוג הבלתי מורגש כו', עד לדרגת "יום שפולו שבת ומנוחה". וכיון שכל זה נעשה על-ידי העבודה עכשו,

כב ותזרעון ית שתא תמינתא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד שתא תשיעתא עד מעל עללתא תיכלון עתיקא:

(כב) **וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד-בוא תבואתה תאכלו ישן:**

לעשות לארבע שנים: בששית שלפני השמיטה השביעית, שהן בטלן מעבודת קרקע שתי שנים רצופות: השביעית והיובל; ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כן.

ז"ל **עד השנה התשיעת** - עד חג הסוכות של תשיעית, שהיא עת בא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית, ופעמים שהיתה צריכה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 172)

הבינה, 'עלמא דחירו', בטול **במצאות**. לכן נאמר "לשלש השנים", שכן הצורך לתרץ קשיא ("מה נאכל") קיים רק בדרגת 'שמיטה', ואלו בדרגת 'יובל' אין מלכתחלה מקום לקשיא כלל.

ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע . **השביעית והיובל** (רש"י כה, כב) **שמיטה** - היא עבודה של קבלת על מלכות שמים, בטול **היש**. כלומר, העובד הוא 'יש' ומציאות, אלא שמבטל את ישותו. **יובל** - הוא בספירת

כג וארעא לא תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא ארי דירין ותותבין אתון גדמי:

(כג) **והארץ לא תמכר לצמחת פי'לי הארץ כייגרים ותושבים אתם עמדי:**

לצמחת • לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. **פי'לי הארץ** • (ת"ח) אל תרע עינך בה, שאינה שלך.

ז"ל **והארץ לא תמכר** • (ת"ח) לתן 'לאו' על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה.

שפתי חכמים

הרא"ם: תורה כג (כג) **ע** פאלו אמר, לא יכבשנה הלוקח תחת ידו מלהחזירה, עד שנמצא שנומכת לצמיתות: **ע** והא דלא נקט רש"י כמו דכתיב בקרא שהיא שלו, מפני כי אין טעם בדבר לאמר לא יכבשנה הלוקח בידו מלהחזיר לבעלים מפני ששלי הארץ, אלא מפני ששלם היא היה לו לומר, או מפני שהארץ אינה שלך, ולכן אל ירע בעיניו מלהחזירה, לכן נקט הרב שאינה שלך. הרא"ם: תורה כד

השנים, כמו שפירש רש"י, שזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן, אבל באמת לא היו אוכלין עד שנה תשיעית שהוא חג הסוכות, והא דכתיב 'ואכלתם וגו' עד השנה התשיעית, רבותא קמשמע לן, לא מיבעיא לשלש שנים שמניסן של ששית עד ניסן של שמינית, אלא אפילו עד סוף השמינית שהיא תחלת השנה התשיעית וספיק לכם הישן, שתאכלו ממנה כמו בכל שנה ושנה שאוכלין מן הישן עד חג הסוכות של שנה הבאה כו'.

(כב) **ע** משמע שלא היו אוכלין מן התבואה עד חג הסוכות, ולעיל פירש רש"י 'לשלש השנים', קצת הששית מניסן עד ראש השנה, ולשביעית ולשמינית, שזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן, משמע שהיו אוכלין מיד בניסן, וקשיא אהדדי. ויש לומר, לעיל כתיב 'וכי תאמר', כלומר אם תאמרו 'מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף', והשיב הקדוש ברוך הוא על דבריהם, 'וצייתי את ברכתי, ועשת את התבואה לשלש

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התנועותיות תשמ"ה ח"ד ע' 2066, ע"פ ביאורי החומש)

פי גרים ותושבים אתם עמדי (כה, כג)

הבטוי "גרים" מת'חס למעמדם של בני ישראל לאחר הבטחת הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", אף לפני הקניסה לארץ וכבושה בפעל; בשלב זה היו בני-ישראל

בבחינת "גרים", שזכויותיהם בארץ חלקיות בלבד. הבטוי "תושבים", מת'חס למעמדם של בני ישראל לאחר שנכנסו לארץ, כבשו אותה וקבלו את הפעלות עליה.

(כד) ובכל ארץ אחותכם גאלה תתנו לארץ: ס

כד ובכל ארעא אחסנתכון פרקנא תתנו לארעא:

אחותו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים, או הוא או קרובו, ואין הלוקח יכול לעכב.

נש"י. ובכל ארץ אחותכם • (ת"כ) לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפרש ב'קדושין' בפרק ראשון (דף כ"א). ולפי פשוטו, סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר

(כה) כי-ימוך אחיך ומכר מאחותו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו:

כה ארי יתמסכן אחוה ויזבן מאחסנתה וייתי פריקה דקריב לה ויפרוק ית ויבגי אחוהי:

לעצמו. וגאל את ממכר אחיו • (ת"כ) ואין הלוקח ש יכול לעכב.

נש"י. כי-ימוך אחיך ומכר • (ת"כ) מלמד, שאין אדם רשאי למכר שדהו אלא מחמת דחק עני. מאחותו • ולא פלה, למדה תורה דרך ארץ, שישיר שדה

(כו) ואיש כי לא יהיה-לו גאל והשיגה ידו ומצא בדי גאלתו:

כו וגבר ארי לא יהי לה פריק ומדבק ידה וישפח כמסת פרקנה:

נש"י. ואיש כי לא יהיה-לו גאל • (קידושין שם. ת"כ) וכי יש לך אדם בישאל שאין לו גאלים? אלא גואל שיוכל לגאל ממכרו.

שפתי חכמים

בידו, ואם היה בדרבי רש"י שאין לו גואל שיוכל לגאל, שאין לו השגת יד, שוב אין ראיה מן המקרא הנה דקרא וגאל את ממכר אחיו ברשות קמיי, דלמא בחובה קמיי, ומאי ואם אין לאיש גואל, שאין לו גואל שיש לו השגת יד לגאול. ואם בן לפי פירוש הרא"ם והיו דברי רש"י סותרים זה את זה, דלעיל פירש כמאן דאמר דברשות קמיי, כמו שפירש הרא"ם, והכא פירש כמאן דאמר חובה. ואף כי הרבה פעמים מצינו שרש"י פירש פעמים כי האי מאן דאמר ופעמים כי האי מאן דאמר אף על פי ששניהם סותרים זה את זה, היינו בשני מקומות, אכל במקום אחד כי הכא קשה. לכן נראה דרש"י סובר כמאן דאמר חובה, ולעיל נמי בחובה איירי, ודלא כהרא"ם. ואם תאמר, מה מתורץ בזה, וכי יש לך אדם בישאל שאין לו גואל שהוא עשיר שיוכל לגאול ממכרו. ויש לומר דהכי

דאמר וגאל רשות, ובא הכתוב של וגאל לומר שאין הלוקח יכול לעכב, דאם לא בן וגאל למה לי, בשלמא למאן דאמר חובה שפיר, שבא הכא הכתוב לחייב היותר קרוב שיגאלנה, אלא למאן דאמר רשות וגאל למה לי, וכי תעלה על דעתך שאם רצה לגאול שלא יהא רשאי לגאול, אלא על ברחק הא קא משמע לן, שאין הלוקח יכול לעכב: תורה כו

(כו) ת כלומר, וכי יש לך בישאל מנוטלי חלק בארץ שאין לו גואלים מרע יעקב: א כלומר שהם עניים. כתב הרא"ם, אכל בקידושין שנו אלא זה שיש לו ואינו רוצה שהרשות בידו, ומכאן הביא רבי יהושע ראיה דהאי קרא ד'וגאל את ממכר אחיו' רשות, דקאמר התם אתה אומר רשות או אינו אלא חובה, תלמוד לומר ואיש כי לא יהיה לו גואל, וכי יש לך אדם בישאל שאין לו גואלים, אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות

(כד) צ דאם לא בן, ובכל למה לי, אלא לרבות גאולה אף בקרובים לבתי עני חומה ועבד עברי הנמכר ל'ישראל: ק כתב הרא"ם, לא ידעתי מי הכריחו לומר שהוא סמוך לפרשה שלאחריו ולא לראש הפרשה עצמה, ובא לומר כאן שאין הלוקח יכול לעכב, אלא גאולה יתנו לארץ. עד כאן. ונראה דהוכרח רש"י לפרש בן, דקשה לו למה לי הקרא ובכל ארץ אחותכם וגו', והא בפרשה שניה בתיב שאין הלוקח רשאי לעכב, לכן פירש שאף המקרא הנה סמוך לפרשה שלאחריו. ודו"ק: תורה כה

(כה) ר דכיון שאין רשאי למכור אלא מפני דחקו, מאי האי דכתיב 'מאחותו', כיון שהשעה דוחקתו שצריך למכור אפילו בלו, לכן פירש למדה תורה כו, כלומר אף אם השעה דוחקתו יצמצם את עצמו במה שיוכל ולא למכור בלו, אלא ישיר לעצמו וכו'. וקל להבין: ש כתב הרא"ם, כמאן

(כו) וְחָשַׁב אֶת־שָׁנִי מִמֶּכְרוֹ וְהָשִׁיב אֶת־הָעֶדְף לְאִישׁ
אֲשֶׁר מָכַרְלוֹ וְשָׁב לְאַחֲזָתוֹ:

כ"י. וְחָשַׁב אֶת־שָׁנִי מִמֶּכְרוֹ. כמה שנים היו עד
היובל? כך וכך; ובכמה מכרתי? כך וכך; וכך;
עתיד היית להחזירה ביובל, נמצאת קונה מספר
התבואות כפי חשבון של כל שנה - אכלת אותה

(כח) וְאִם לֹא־מָצָאָה יָדוֹ דִּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמֶּכְרוֹ
בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בִּיבֹל וְשָׁב
לְאַחֲזָתוֹ: ׀

כ"י. דִּי הָשִׁיב לוֹ. (ערכי ל) מִכָּאן, שְׁאִינִי גֹאֵל לְחֻצְאִין. עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. (ת"ס) שְׁלֹא יִכְנַס לְתוֹךְ אוֹתָהּ
שְׁנָה כְּלוּסִי, שֶׁהַיּוֹבֵל מְשַׁמֵּט בְּתַחֲלָתוֹ.

♦ יום שלישי י"ח אייר ♦

(כט) וְאִישׁ בֵּי־יִמְכֹר בֵּית־מוֹשֵׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה
גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֵּם שְׁנַת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תְּהִיָּה גְאֻלָּתוֹ:

כ"י. בֵּית־מוֹשֵׁב עִיר־חוֹמָה. (ת"ס) בֵּית בְּתוֹךְ עִיר
הַמְּקֻפָּת חוֹמָהּ מִימֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן. וְהִיתָה
גְּאֻלָּתוֹ. לִפִּי שְׁנָאֵמַר בְּשָׁדָה שִׁיכּוֹל לְגַאֲלָה מִשְׁתִּי
שָׁנִים וְאֵילֶךְ כָּל זְמַן שִׁירְצָה, וּבְתוֹךְ שְׁתֵּי שָׁנִים
הָרִאשׁוֹנִים אֵינוֹ יָכוֹל לְגַאֲלָה, הֶעֱרַף לִפְרֹשׁ בָּזָה שֶׁהוּא

(ל) וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שְׁנָה תְּמִימָה וְקָם
הַבֵּית אֲשֶׁר־בְּעִיר אֲשֶׁר־לוֹ חֹמָה לְצִמִּיתָת לִקְנָה
אֹתוֹ לְדֹרְתּוֹ לֹא יֵצֵא בִּיבֹל:

כ"י. וְקָם הַבֵּית וְגו' לְצִמִּיתָת. יֵצֵא מִכְּחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעַמְדוֹ בְּכַחוֹ שֶׁל קוֹנֶה. [אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה. "לו"]

שפתי חכמים

פירוש, אין לו גואל הקרוב שיוכל
לגאול ממכרו, לפי שהמצוה מושלת
על הקרוב לו ביותר, ואותו קרוב אינו
עשיר כל כך שיוכל לגאול
ממכרו: תורה כו
(כו) ב פירוש, לא הלוקח הראשון
שמכר לשני שגם הוא נקרא מוכר
(ערכי דף א), דאם בן נמצא דמוכר שדה
אחוזתו לפעמים יפסיד, דשמא קנה
לוקח ראשון במנה ומכר
במאתים: תורה כח
(כח) ג דאם לא בן 'די' למָה לי, אלא
לומר שאם מצאָה ידו בדי גאולת כל
השדה הוא גואל, ואם לאו לאו:
ד בערכין דף ל' פירש רש"י, בין
השמשות של ערב שנת היובל נפקא
שביעית, והיא שעתא תרווייהו
משמטים. עד כאן לשונו: תורה כט
(כט) ה פירוש, שבתחלה הוקפה ואחר
כך נתנישבה. ואמר 'מימות יהושע'
כו', דמסתמא אין הכתוב מדבר אלא
בעיר שמוקפת בשעת כיבוש, שהוא

תחילת ישיבתן בארץ: ו כלומר, ולא
של ממכרו, דומיא ד'ומצא כדי
גאולתו' דלעיל, דהתם על כרחך צריך
לומר 'גאולתו' של ממכר ולא
'גאולתו' של אחוזה, דאחוזתו לשון
נקבה, אבל הכא דבית לשון זכר הוא,
וגם לא הווכר פה ממכר עד שיפול
עליו בנוי של 'גאולתו', על כרחך צריך
לומר שפירוש 'גאולתו' של בית,
רא"ם: תורה ל
(ל) ז כלומר, אף על פי שהיה בידו של

לכתב "לא" בפנים, תקנו "לו" בפסוק; זה נופל על זה]. **לא יצא פיכל** • אמר רב ספרא: [אף] אם פגע בו יוכל בתוך שנתו, לא יצא.

קרינן, אמרו רבותינו זכרונם לברכה: אף-על-פי שאין לו עכשו, הואיל והיתה לו קדם לכן. ו"עיר", נקבה היא, והצריך לכתב "לה", אלא מתוך שצריך

לא ובתי פצחיה די לית להון שור מקף סחור סחור על חקל ארעא ותחשב פרקנא תהי לה וביובלא יפוק:

(לא) ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו וביכל יצא:

הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים – אם לא נגאלו. גאלה תהיה לו • (ת"כ) מיד אם ירצה, ובזה יפה כחו מכל שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים. וביכל יצא • בחנם.

כ"י • ובתי החצרים • פתרגומו: "פצחיה", עירות פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג כח): "הערים וחצריהם"; (בראשית כה טו) "בחצריהם ובטירתם". על-שדה הארץ יחשב • הרי הן כשדות

לב וקרני לינאי בתי קרני אחסנתהון פרקו עלם תהי ללינאי:

(לב) וערי הלויים בתי ערי אחוזתם גאלת עולם תהיה ללויים:

באלפים אמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה.

כ"י • וערי הלויים • אך בעים ושמונה עיר שנתנו להם. גאלת עולם • גואל מיד אפלו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם

לג ודי יפוק מן לינאי יפוק זבין ביתא וקרנא אחסנתה ביובלא ארי בתי קרני לינאי היא אחסנתהון בגו בני ישראל:

(לג) ואשר יגאל מן-הלויים ויצא ממכר-בית ועיר אחוזתו ביכל פי בתי ערי הלויים הוא אחוזתם בתוך בני ישראל:

לומר: "ואשר יגאל מן-הלויים", אף הגואל מיד לוי, גואל גאלת עולם. ויצא ממכר-בית • הרי זו מענה אחרת, ואם לא גאלה, יוצאה ביובל, ואינו נחלט לסוף שנה בבית של ישראל. פי בתי ערי הלויים היא אחוזתם • לא היה להם נחלת שדות וקרמים, אלא ערים לשבת ומגורשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאלה כשדות, כדי שלא תפקע נחלתם מהם.

כ"י • ואשר יגאל מן-הלויים • ואם יקנה בית או עיר מהם. ויצא פיכל • אותו ממכר של בית או של עיר, וישוב ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאלה זו, לשון מכירה. דבר אחר: לפי שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים", יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט? תלמוד-

שפתי חכמים

קאמר שיש ללוי לפדותו לעולם, אלא אפילו לוי שקנה מלוי פודה המוכר גאולת עולם: י היינו לפי פירוש דבר אחר בו, ולא אגאלת עולם דלעיל מיניה קאי דמייירי בפדיון, אבל לפי פירוש ראשון בלה חדא מילתא היא: ב והא דקאמר ויש להם גאולה כשדות' ולא קאמר נמי ויוצאין ביובל כשדות', לא דוקא הוא, אלא הוא הדין נמי ויוצאין ביובל וחד מיניהו נקט. כתב הרא"ם, אף קשה, כי זה הטעם 'פי בתי ערי הלויים' וגו' לא שייך אלא בישראל הקונה מן הלויים,

השנה יצאה מרשותו של מוכר וכו'; תורה לא (לא) ח כלומר, בלא השלמה. דגבי שדה אחוזה תנא, אכלה שנה ופגע בו יוכל משלים לו עוד שנה אחר היובל, להכי איצטריך וביובל יצא, קרא תיכא הוא לומר שייצא בחנם בלא השלמה (בשרבן דף כט: תורה לב (לג) פירוש דבר אחר, ואשר יגאל הוא גאולה ממש, לשון פדיון ולא לשון קנין, ואדלעיל קאי דכתיב 'גאלת עולם תהיה ללויים', בא הכתוב לומר שלא בישראל שקנה מלוי בלבד

קונה, מפל מקום היה גם כן בכחו של מוכר, שעדיין היה בידו לפדותו, ועמד בידו של קונה, ששוב אין יכול להוציאו מידו. וכתב הרא"ם, אבל יש לתמוה, למה לא פירש דמלת 'קם' אצמיתות' קאי, דעד השתא היה בידו של קונה קנין של שנה כו'. וצריך לומר דדיוקא דרש"י הוא מדכתיב בקרא 'לצמיתות לקונה' וגו', 'לקונה' תיכא הוא, פשיטא דאקונה קאי, אלא 'לקונה' דיוקא הוא, לקונה ולא למוכר, כלומר דעד השתא היה ברשות של מוכר לפדותו, ועכשיו אחר שעברה

שיעור יומי ליום שלישי י"ח אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי

(ד) וישדה מגרש עריהם לא ימכר פי-אחות עולם
הוא להם:
לד וחקל נוח קרויהו לא ידבן ארי אחסנת
עלם הוא להוין:

כ"י- וישדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה, ומכרה גזבר, אינה יוצאה לכהנים ביובל, כמו שנאמר

(ה) וכי-ימוד אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך:
לה וארי יתמספן אחוה ותמוט ידה עמך ותתקף בה דר ותותב ויחי עמך:

כ"י- והחזקת בו • (ת"כ) אל תניחהו שירד ויפל ויהיה קשה להקימו, אלא חזקהו משעת מוטת היד, למה זה דומה? למשאווי שעל החמור; עודהו על החמור, אחד תופס בו ומעמידו; נפל לארץ, חמשה אין

(ו) אל-תקח מאתו נשד ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך:
לו לא תסב מנה בחבולא ורבייתא ותחיל מאלהיך ויחי אחוה עמך:

כ"י- נשד ותרבית • חד שוינהו רבנן, ולעבר עליו בשני לאוין. ויראת מאלהיך • לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרש הימנו, ומורה לעצמו החרב בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו,

(ז) את-פספך לא-תתן לו בנשד ובתרבית לא-תתן אכלך:
לו ית פספך לא תתן לה בחבולא ותרביתא לא תתן מיכלך:

שפתי חכמים

בן ילפינן 'אחזות' 'אחזות' מבתים וערים, מה בתים יכולין למכור, אף שדה מגרש יכולין למכור דוקא דבתים שלא ימכר ממכר עולם, ואם בן ביון דילפינן דין אחד להם לבתים וערים וישדה מגרש, אם בן לערבינהו קרא ולכתבינהו גבי הדדי, אלא על כרחיך 'לא ימכר' למכר גזבר הוא דאיתא. וכו' יתורץ נמי הקושניא השניה שהקשה הרא"ם על מתניתא דתורת כהנים: תורה לה

(לה) מ פירוש, אכל לא גר ותושב דוקא, דוקא ד'גר בארצכם לא תנו אתו', ואזהבתם את הגר, משום דברישיא דקרא כתיב 'וכי ימוד אחיד ותושב לאו אחיד הוא ביון שהוא אוכל נבלות, אף שמקיים שבע מצות בני נח ואינו עובד עבודת אלילים: תורה לו

מכר עולם, כדתנן בתורת כהנים, 'לא ימכר' מכר גזבר או 'לא ימכר' מכר עולם, פירוש שאין הלוי יכול למכרו, תלמוד לומר 'כי אחזות עולם', ולא הביא ממה שכתוב 'גאלת עולם תהיה ללוים', שמע מינה דסבירא ליה דהנהו קראי דלעיל בבתים וערים קמיירי ולא בשדה מגרש, וכיון שכן הוא, למה לא יפרשו 'לא ימכר' שלא יוכל הלוי למכור השדה מגרש שלו, וקראי דלעיל בבתים וערים בלבד קא מיירי ולא בשדה מגרש וכו', וצריך עיון. ונראה לי דהכי קא יליף מקרא ד'כי אחזות עולם', כלומר אלו לא נאמר 'כי אחזות עולם', הוה אמנא 'לא ימכר' דכתיב בשדה מגרש פירושו לא יוכל למכור הלוי שדה מגרש שלו, וקרא ד'גאלת עולם' מיירי בבתים וערים ולא בשדה מגרש, אכל השתא דכתיב 'כי אחזות עולם הוא להם', אם

אכל פשהקונים הם לזים דלא שייך האי טעמא, שהרי נשאר ביד לוי ולא יופקעו נחלתם, דלמא דינם בבתי ערי חומה של ישראל כו'. ושמא יש לומר, משום שרוב הקונים מן הלויים הם ישראלים, מפני שהם הרוב, נתנה התורה הטעם בעבורם ולא חששה למיעוטא דקונים שהם לזים. ולי נראה, מיתורא דקרא יש ללמוד דאין לחלק בין הקונים, הן שהם ישראלים או לזים דין אחד להם, מדכתיב 'היא אחזתם בתוך בני ישראל', בתוך בני ישראל' למה לי, אלא לדרשא קאתי, לומר שנתלת לזים תהיה בשלימות כמו שהוא בתחלה בתוך בני ישראל, ואם אינו ענין לקונים ישראלים תנהו לקונים לזים שיתורו ביובל: תורה לו

(לד) ל כתב הרא"ם, ויש לתמונה, דמדחוצרך להביא ראיה מקרא דאחזות עולם הוא להם שלא ימכר

לח אָנא יי אַלֶּהֶכּוֹן דִּי אַפְקִית יתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרִים לְמִתָּן לְכוֹן ית אַרְעָא דְכִנְעֵן לְמַהוּי
לְכוֹן לְאַלְהֵי:

(לח) אָנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן לְהוֹיֹת לָכֶם
לְאֱלֹהִים: ׀

עליכם מצותי, אפלו הן כבדות עליכם. לתת לכם
את-ארץ כנען • בשכר שתקבלו מצותי. להיות לכם
לאֱלֹהִים • (ת"כ) שְׁכַל הָדָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָנִי לוֹ
לְאֱלֹהִים. וְכָל הַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה, כְּעוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

כ"י • אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי וְגו' • וְהִבְחַנְתִּי בֵּין כְּבוֹר לְשֹׂאִינוֹ
בְּכוֹר, אִף אָנִי יוֹדֵעַ וְנִפְרָע מִן הַמְלִיחָה מַעוֹת לְיִשְׂרָאֵל
בְּרַבִּית, וְאוֹמֵר: 'שָׁל נִכְרֵי הֵם'. דָּבָר אַחֵר: "אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", עַל־מִנַּת שְׁתַּקְּבִלוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 97)

ומדוע היא מזכרת לגבי אסור רבית דוקא. וכדי לתרץ
שאלה זו מוסיף "ואפלו הן כבדות עליכם".

ואפלו הן כבדות עליכם (רש"י כה, לח) לרש"י הקשה: הרי
יציאת מצרים היא היסוד לקיום כל מצות התורה כלה,

♦ יום רביעי י"ט אייר ♦

לט וַאֲרִי יתְמַסְפֵּן אַחִיךָ עִמָּךְ וַיִּזְדַּבֵּן לָךְ לֹא
תַפְלַח בָּהּ פְּלִחֵן עֲבָדִין:

(לט) וְכִי־יָמוּךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּרְתָּ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
עֲבֹדַת עָבֵד:

כ"י • עֲבֹדַת עָבֵד • עֲבוֹדָה שֶׁל גָּנָא, שִׁיחָא נִכְרַ בָּהּ כְּעָבֵד: שְׁלֹא יוֹלִיךְ כָּלִיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, וְלֹא יַנְעֵל
לוֹ מַנְעָלָיו.

מ פִּגְאִירָא כְּתוּבָא יְהִי עִמָּךְ עַד שְׁמָא
דִּיּוֹבְלָא יַפְלַח עִמָּךְ:

(מ) כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד
עִמָּךְ:

כ"י • כְּשֹׁכֵר כְּתוּשָׁב • עֲבוֹדַת קֶרֶקַע וּמְלָאכַת אֲמָנוּת, כְּשֹׁאֵר שְׂכִירִים הַתְּנַהֵג בּוֹ. עַד שְׁנַת הַיָּבֵל • אִם פָּגַע
בּוֹ יוֹבֵל לִפְנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, הַיּוֹבֵל מוֹצִיאֹ.

מא וַיִּפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמָּה וִיתוֹב
לְזַרְעִיתָהּ וּלְאַחֲסָנָתָא אֲבִהֻתוֹהִי יְתוֹב:

(מא) וַיִּצָּא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֶׁבֶל אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב:

בְּנָיו. וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו • (ת"כ. מכות יב) אֶל כְּבוֹד
אֲבוֹתָיו, וְאִין לְזַלְזֹלוֹ בְּכָךְ. אֲחֻזָּת • חֲזָקָת.

כ"י • הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִם הוּא
נִמְכַּר, בְּנָיו מִי מִכְּרָן? אֶלָּא מִפְּאֵן, שָׂרְבוּ חֵיב בְּמִזְוֹנוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 152)

הַפֶּשֶׁט אֶפְשָׁר לִמְכֹּר בּוֹ, כִּי מִצַּד הַסְּבָרָא אֵין הַבְּדֵל בֵּין בֶּן
לְבַת, וְזֶה שְׁנֵאמַר "בְּתוֹ" הוּא מִצַּד הַדִּינִים הַמְּחַדִּים בְּאֻמָּה
(כְּגוֹן יְעוֹד); אֶלָּא שֶׁהָאֵב לֹא מִמֶּשׁ אֶת זְכוּתוֹ וְלֹא מִכְּרָן.

בְּנָיו מִי מִכְּרָן (רש"י כה, מא) וְאֵלּוּ בְּגִמְרָא נֵאמַר "מִי
נִמְכָּרִים". וַיֵּשׁ לְבָאֵר: מִי נִמְכָּרִים - לְפִי רַז"ל אֵין בְּכָלֵל
אֶפְשָׁרוֹת שְׂאֵב יִמְכֹּר אֶת בְּנוֹ, כִּפִּי שֶׁדָּרְשׁוּ בְּגִמְרָא מִן
הַכְּתוּב "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בְּתוֹ לְאֻמָּה". מִי מִכְּרָן - בְּדִרְךְ

שפתי חכמים

(מא) ׀ לֹא אֶל אֲחֻזַּת קֶרֶקַעוֹתָיו, דָּאִם
בֶּן 'אֲבוֹתָיו' דְּכְתִיב בְּקֶרֶא לְמָה לִי.
וְעוֹד הָא לֹא בְּמוֹכַר אֲחֻזָּתוֹ קִמְיָרִי
אֶלָּא בְּכָבוֹד אֲבוֹתָיו הוּא, כְּלוֹמַר שְׁלֹא
יִזְלָזְלוּ אוֹתוֹ שְׁהוּא עָבֵד: תורה מב

מִשְׁפַּחְתּוֹ תְּשׁוּבוּ' בְּנִרְצָע שְׁפָגַע בּוֹ
יּוֹבֵל קוֹדֵם שֵׁשׁ לְרִצְיַעַתּוֹ. וְעָבֵד
לְעוֹלָם' בְּנִרְצָע שְׁפָגַע בּוֹ יּוֹבֵל אַחֵר
שֵׁשׁ לְרִצְיַעַתּוֹ. בְּרִייתָא פֶּרֶק קִמָּא
דְּקִידוּשִׁין דָּף כ': תורה מא

(מ) נ פִּירוּשׁ, אַרְבַּעָה קֶרְאִי כְּתִיבִי, חַד
'עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ', וְאוֹקְמוּהָ
בְּמוֹכַר עֲצָמוֹ שְׁפָגַע בּוֹ יּוֹבֵל קוֹדֵם שֵׁשׁ.
'וְשֶׁבֶל אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ' בְּמִכְרֻהוּ בֵּית דִּין
שְׁפָגַע בּוֹ יּוֹבֵל קוֹדֵם שֵׁשׁ, 'וְאִישׁ אֶל

(מב) **כִּי־עֲבַדְתָּ אֶת־הָאֱלֹהִים אֲתָם מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם** מב אַרְי עֲבַדִּי אֲנֹן דִּי אֶפְקִית יְתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לֹא יִזְדַּבְּנוּן זְבוּן עֲבָדִין:

לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד:

נש"י **כִּי עֲבַדְתָּ הֵם • (ת"כ) שְׁטָרֵי קוּדֵם.** לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד • בְּהִכְרֹזָה: 'כָּאן יֵשׁ עֶבֶד לְמִכְרָא! וְלֹא יַעֲמִידֵנוּ עַל אֶבֶן הַלֶּחֶם.

(מג) **לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וִירָאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ:** מג לֹא תִפְלַח בֵּה בְּקִשְׁיֵי וְתִדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ:

נש"י **לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ • מְלָאכָה שְׁלֹא לְצַרֵּךְ דְּבִי** שְׁמָא תֵּאמֶר: אֵין מִכִּיר בְּדָכָר אִם לְצַרֵּךְ אִם לָאו, לְעֻנּוּתוֹ, אֵל תֵּאמֶר לוֹ: "הֵחֵם לִי אֶת הַכּוֹס הַזֶּה!" וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ, "עֵדֶר תַּחַת הַגָּפֶן עַד שְׁאֲבוּא!"

(מד) **וְעֲבַדְתָּ וְאָמַתְךָ אֲשֶׁר יְהוֹיָלָךְ מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבִתֶּיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה:** מד וְעֲבַדְתָּ וְאָמַתְךָ דִּי יְהוֹן לָךְ מִזְּמַנָּא דִּי בְּסַחְרֵיכֹן מִגְּדוּן תִּקְנִין עֲבָדִין וְאָמָה:

נש"י **וְעֲבַדְתָּ וְאָמַתְךָ אֲשֶׁר יְהוֹיָלָךְ • אִם תֵּאמֶר:** אִם־כֵּן, בְּמָה אֶשְׁתַּמֵּשׁ? בְּעֲבָדִי אֵינוֹ מוֹשֵׁל, בְּשִׁבְעָא אָמוֹת אֵינוֹ נוֹחַל, שְׁהָרִי הַזֶּה־רַתְּנִי (דְּבָרִים כ טז): "לֹא תַחֲיָה כָּל־נִשְׁמָה", אֲלֵא מִי יִשְׁמִשְׁנִי? מֵאֵת הַגּוֹיִם •

(מה) **וְגַם וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֻחָזִיה:** מה וְאִף מִבְּנֵי תוֹשְׁבֵי אֶרֶץ אֲרִיזִין דְּדִירִין עִמָּכֹן מִגְּדוּן תִּקְנִין וּמִזְרַעֲיָתְהוֹן דְּעִמָּכֹן דִּי אֲתִילִידוּ בְּאַרְעֵכֹן וְיִהוֹן לְכֹן לְאַחְסָנָא:

נש"י **וְגַם וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים • (קִידוּשִׁין טז) שְׁבִאוֹ** מִסְּבִיבוֹתֶיכֶם לְשֹׂא נָשִׁים בְּאַרְצְכֶם וְיִלְדוּ לָהֶם, הֵבִן הוֹלֵךְ אַחֵר הָאֵב וְאֵינוֹ בְּכָלֵל "לֹא תַחֲיָה", אֲלֵא אִתָּהּ מִתֵּר לְקֻנּוּתוֹ כְּעֶבֶד. מֵהֶם תִּקְנוּ • אוֹתָם תִּקְנוּ.

(מו) **וְהִתְנַחֲלֶתֶם אוֹתָם לְבָנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחֻזָּה לְעַלְמָא בְּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֻחוֹ לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ: ס** מו וְתַחֲסִין יְתְהוֹן לְבָנֵיכֹן בְּתִרְכֹן לִירִתָּא אַחְסָנָא לְעַלְמָא בְּהוֹן תִּפְלַחוּן וּבְאֲחֵיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבֵר בְּאַחְוָהִי לֹא תִפְלַח בֵּה בְּקִשְׁיֵי:

שפתי חכמים

(מה) ע וְאִם תֵּאמֶר, לְמָה צָרִיךְ רִש"י לְפָרֵשׁ 'אוֹתָם תִּקְנוּ' וְיֵשׁ לוֹמֵר, אִם לֹא פִירֵשׁ כֵּן, הֵייתִי אוֹמֵר, אִם הָיוּ לָהֶם עֲבָדִים הַנִּמְכָּרִים לָהֶם, אוֹתָם עֲבָדִים תִּקְנוּ מֵהֶם. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר, לָכֵךְ פִּירֵשׁ רִש"י 'אוֹתָם תִּקְנוּ', רֹצֵחַ לוֹמֵר הָאֲבוֹת שֶׁל בָּנִים מוֹתֵר לְקֻנּוּת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּנֵיהֶם שְׁמוֹתֵיהֶם לְקֻנּוּת, אֲבָל אֵי פִירוּשׁ שֶׁל 'מֵהֶם' בְּמִשְׁמַעוֹ, הֵייתִי אוֹמֵר פִּירוּשׁ מִן הָאֲבוֹת מוֹתֵר לְקֻנּוּת הַבָּנִים, אֲבָל הָאֲבוֹת עֲצָמָן אֲסוּרִין לְקֻנּוּת לְעֲבָדִים,

לָכֵךְ פִּירֵשׁ 'מֵהֶם תִּקְנוּ' אוֹתָם תִּקְנוּ, אֲפִילוּ הָאֲבוֹת עֲצָמָן מוֹתֵר לְקֻנּוּת כְּמוֹ הַבָּנִים. וְאִם תֵּאמֶר, וְלָמָּה לֹא פִירֵשׁ רִש"י זֶה לְעֵיל גְּבִי 'מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה', וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּלַעֲלִיל לֹא צָרִיךְ רִש"י לְפָרֵשׁ מִיָּד, לְפִי שֶׁהַכְּתוּב גּוֹפִיָּה מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ 'מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה', אֲבָל כָּאן שְׁלֹא כְּתִיב בְּפִסּוּק מִיָּד בְּתַרְיָה, וְלֹא יִדְעִינוּ אֵהֵיכָא קָאִי 'מֵהֶם תִּקְנוּ', דְּלָמָּא קָאִי אֲבָהִמוֹת וְהָיוּ

פִּירוּשׁוֹ, מֵהֶם תִּקְנוּ בְּהִמּוּת, לָכֵךְ צָרִיךְ רִש"י לְפָרֵשׁ 'אוֹתָם תִּקְנוּ', רִא"ם. וְאִם תֵּאמֶר, מִנָּא לִיָּה לְרִש"י לְפָרֵשׁ 'אוֹתָם תִּקְנוּ', דִּילָמָּא 'מֵהֶם' בְּמִשְׁמַעוֹ הוּא וְלֹא 'אוֹתָם'. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּלַעֲלִיל בְּפִרְשַׁת שְׁמוֹת כְּתִיב 'וְתִמְלֹא הָאָרֶץ אוֹתָם', וּפִירֵשׁ רִש"י מֵהֶם, וְשֵׁם מוֹכֵרָא שְׁפִירֵשׁ 'אוֹתָם' הוּא מֵהֶם, שְׁמַע מִינָּה דְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל 'אוֹתָם' מֵהֶם, הֵכָא נִמִּי דְּפִירוּשׁוֹ שֶׁל 'מֵהֶם' אוֹתָם: תוּרָה מו

וְהִנַּחֲלָתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם. וְהִנַּחֲלָתֶם כְּמוֹ
'וְהִתְחַזְקֶתֶם'. אִישׁ בְּאָחִיו. לְהָבִיא נָשִׂיא בְּעַמּוֹ
וּמִלֵּךְ בְּמִשְׁתָּתוֹ, שְׂלֵא לְרִדּוֹת בְּפָרָךְ.

כ"י - וְהִנַּחֲלָתֶם אֹתָם לְבָנֵיכֶם. הִתְחַזְקוּ בָהֶם
לְנַחֲלָה לְצִדֵּק בְּנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם; וְלֹא יִתְּכֶן לְפָרֶשׁ:
"הִנַּחֲלִי לָבְנֵיכֶם", שְׂאֵם-כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתֵּב

מזוּ וְאִי תִדְבֹק יָד עָרַל וְתוֹתֵב עִמָּךְ
וְיִתְמַסְפֵּן אַחֲרֶךְ עִמָּה וְיִזְדַּבֵּן לְעָרַל תוֹתֵב
עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמִי יִרְעִית גִּיּוֹרָא:

(מז) וְכִי תֵשִׁיג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמִן אַחֲרֵי עַמּוֹ
וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֹקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר:

עַמּוֹ, עַל-יְדֵי שְׁלֵמֵד מִמַּעֲשָׂיו. מִשְׁפַּחַת גֵּר • (קידושין ב.
ב"מ ע"א) זֶהוּ עוֹבֵד כּוֹכָבִים. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "לְעֹקֵר", זֶה
הַנִּמְכָּר לְעַבְדוֹת אֱלִילִים עֲצֻמָּה לְהִיּוֹת לָהּ שִׁמְשׁ. וְלֹא
לְאַלְהוֹת, אֲלָא לְחֹטֵט עֲצִים וְלִשְׂאֵב מִיָּם.

כ"י - יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב • גֵּר וְהוּא תוֹשֵׁב, כְּתָרְגוּמוֹ: "עָרַל
תוֹתֵב", וְסוּפּוֹ מוֹכֵיחַ: "וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב". וְכִי תֵשִׁיג
יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ • מִי גֵרִם לוֹ שִׁיעָשִׂיר? דְּבֻקּוֹ
עִמָּךְ. וּמִן אַחֲרֵי עַמּוֹ • מִי גֵרִם לוֹ שִׁיעָמוֹךְ? דְּבֻקּוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוירשיחות כרך יז, עמוד 297 - מתוך 'לקראת שבת')

גם הנמכר לגר - "גאלה תהיה לו"

חֲסֵרָה לוֹ בְּחִינַת "אָבָא", הֵינּוּ הַחֲקִמָה שֶׁבִּנְפֶשׁ הַרוּחָה
אֲלֻקוֹת תְּדִיר, וְלִכּוֹן יוֹכֵל מִצְבוֹ לִירֵד כָּל כָּף. וְלִכּוֹן לֹא נִמְנָה
כָּאֵן אָבִיו, לְהוֹרֹת שִׁמְצָב זֶה נּוֹבֵעַ מִכָּף שְׂאִין לוֹ "אָב".
וְאֵם כֵּן, אֵף שְׂאָדָם הַנִּמְצָא בְּמִצְבָּ שִׁכְזָה, אֵינוֹ יוֹכֵל לְפָדוֹת
אֶת עַצְמוֹ כָּלֵל, הָרִי מִבְּטָח לוֹ שִׁיעָדָה, כְּמִדָּק בְּלִשׁוֹן
הַכְּתוּב "גָּאֵלָה תִּהְיֶה לוֹ" - לְשׁוֹן הַבְּטָחָה, שֶׁלְּהִיּוֹתוֹ בֶּן לְעַם
יִשְׂרָאֵל, הָרִי וְדָאִי הַדָּבָר שִׁיעָדָה בְּסוּף. וְאַחֵר שִׁיעָדוּהוּ
מִלְּמַעְלָה בְּאַתְעֵרוּתָא דְּלַעֲיֵלָא (קְרוּבִי), הָרִי הַתְּכֵלִית הִיא
שֶׁלְּבִסּוּף תִּהְיֶה עֲבוּדוֹתָ אֶת ה' מִצַּד עַצְמוֹ. וְלִכּוֹן נִכְתָּב בְּסוּף
"הַשִּׁיעָה יָדוֹ", הֵינּוּ, שֶׁעָלִיו לְצָאָה שְׂלֵא יִהְיֶה זֶה כְּמַתְנֶה
מִלְּמַעְלָה, אֲלָא יִרְפֵּשׁ גָּאֵלָתוֹ בְּעַצְמוֹ.

וְנִמְכָּר לַגֵּר תוֹשֵׁב . . גָּאֵלָה תִּהְיֶה-לוֹ אֶחָד מֵאָחִיו
יִגָּאֵלָנוּ: אוֹ-יָדוֹ אוֹ בֶן-יָדוֹ יִגָּאֵלָנוּ . . אוֹ-הַשִּׁיעָה יָדוֹ
וְנִגָּאֵלָ: (כה, מז"מט)

צִדִּיק לְהִבִּין: א. הָרִי מִנָּה כָּאֵן הַכְּתוּב קְרוּבִי הַמְּחִיבִים
לְפָדוֹתוֹ לְפִי סֵדֶר קְרִבְתָּם, וּמִדּוּעַ לֹא נִכְתָּב אָבִיו, שֶׁהוּא
הַקְּרוּב בְּיוֹתֵר. ב. מִדּוּעַ אֵם "הַשִּׁיעָה יָדוֹ" מוֹפִיעַ לְבִסּוּף, הָרִי
אֵם יֵשׁ לוֹ מִמּוֹן מְחִיב הוּא תַּחֲלָה לְפָדוֹת עַצְמוֹ.
וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּזֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוֹת:

אִישׁ יְהוּדִי הַנִּמְכָּר לְגוֹי, וְעַד לְעַבְדוּת-זָרָה, מוֹרָה שֶׁנִּשְׁמַתוֹ
נִמְצָאָת בְּמַעֲמָד וּמִצְבָּ רֹחֲנִי נִמּוּךְ וְיִרְדּוֹ בְּיוֹתֵר, שֶׁלִּכּוֹן תִּתְּכֶן
אִפְשָׁרוֹת שִׁיעָה עֲבָד לְעַבְדוּת-זָרָה. מִצְבָּ שִׁכְזָה יְסוּדוֹ
בְּשִׁכְחָה' אוֹדוֹת אָבִיו שֶׁבְּשִׁמְשׁ [וּבִסְגוּן תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת:

מֵאָחִיו מִחַבֵּר דִּיזְדַּבֵּן פְּרָקָא תִּהְיֶה לָהּ חֵד
מֵאָחִיו: יְפָרְקָהּ:

(מח) אַחֲרֵי נִמְכָּר גָּאֵלָה תִּהְיֶה-לוֹ אֶחָד
יִגָּאֵלָנוּ:

לְפִי הַמַּגִּיעַ כָּכֵל שָׁנָה וְשָׁנָה יִנְכָּה לוֹ הַנִּכְרִי מִן דְּמִיו:
אֵם הָיוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה מִשְׁנִמְכָּר עַד הַיּוֹכֵל, וְקִנְאָה
בְּעֲשָׂרִים מִנָּה, נִמְצָא שִׁקְנָה הַנִּכְרִי עֲבוּדוֹת שָׁנָה בְּמִנָּה;
וְאֵם שָׁהָה זֶה אֲצִלוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים וְכָא, יִנְכָּה לוֹ
חֲמֵשָׁה מְנִים וְיִתֵּן לוֹ הַעֲבָד חֲמֵשָׁה-עֶשֶׂר מְנִים, וְזֶהוּ
"וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים".

כ"י - גָּאֵלָה תִּהְיֶה-לוֹ • מִיָּד, אֵל תִּנְיָחָהוּ שִׁיעָמָע
עַד שְׁנַת הַיּוֹכֵל, שֶׁהָרִי כָּל עַצְמוֹ לֹא קִנְאָה אֲלָא לְעַבְדוֹ
עַד הַיּוֹכֵל, שֶׁהָרִי בַּיּוֹכֵל יֵצֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַטָּה:
"וְיֵצֵא בְּשַׁנַּת הַיּוֹכֵל", וּבְנִכְרִי שִׁתַּחַת יָדָה הַכְּתוּב
מִדְּבָרֵי (כ"ק קיג), וְאֵף-עַל-פִּי-כֵן, לֹא תִבָּא עָלָיו בְּעַקִּיפִין
מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם. אֲלָא כְּשֶׁבָּא לְגָאֵל, יִדְבֹק בְּחִשְׁבוֹן,

מט אוֹ אַחַת אֲבֹהֵי אוֹ בֶּר אַחַת אֲבֹהֵי
יְפָרְקָהּ אוֹ מִקְרִיב בְּשָׂרָה מִזְרַעֲיָתָהּ
יְפָרְקָהּ אוֹ דְּתִדְבֹק יָדָה וְיִתְפָּרֵק:

(מט) אוֹ-יָדוֹ אוֹ בֶן-יָדוֹ יִגָּאֵלָנוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחַתוֹ יִגָּאֵלָנוּ אוֹ-הַשִּׁיעָה יָדוֹ וְנִגָּאֵל:

שפתי חכמים

אתה יכול לעשות לו עד שיאמר
הכתוב עליו 'וְיֵצֵא בְּשַׁנַּת הַיּוֹכֵל'
וגו': תורה מט

ירושלמי 'טמועת שמשא'. ורצה לומר,
אל תניחיהו עד שיהא טמון בין עובדי
אלילים: צ מסברא אומר כן, דאי
בעובד אלילים שאינו תחת ידו, מה

(מח) פ מצאתי בשם הערוך, 'מטמון'
תרגום 'טמיע', ובערוך הגדול מצאתי
'ויתפרוהו ממטמונים' תרגום 'מן
טומעניא', 'כי בא השמש' תרגום

שיעור יומי ליום רביעי י"ט אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בהר-בחוקותי מט

(ג) וְחָשַׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמָּכָרָה לֹא עַד שְׁנַת הַיָּבֵל
וְהָיָה כֶּסֶף מִמָּכָרָהּ בְּמִסְפַּר שָׁנִים בֵּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה
עִמּוֹ:

נ"י - בֵּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ • חֲשׁוֹבֹן הַמַּגִּיעַ לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, יִחְשׁוֹב כְּאִלּוּ נִשְׁכַּר עִמּוֹ כָּל שָׁנָה בְּמִנְהָ, וַיִּנָּקֶה לוֹ.

(גא) אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהּ יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ:

נ"י - אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים • עַד הַיּוֹבֵל. לְפִיָּהּ • הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁפָּרִשְׁתִּי.

(גב) וְאִם-מְעַט נִשְׁאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחָשַׁב
לֹא כִּפְי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ:

(גג) בְּשָׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ
לְעֵינָיו:

נ"י - לֹא-יִרְדְּנוּ בַּפֶּרֶךְ לְעֵינָיו • כְּלוּמַרְק, וְאַתָּה רוֹאֶה.

(גד) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא
וּבְנָיו עִמּוֹ:

נ"י - וְאִם-לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה • בְּ"אֵלֶּה" הוּא נִגָּאֵל, וְאִינוּ נִגָּאֵל בְּשֵׁשׁ. (הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ • הַנִּכְרִי חַיִּב בְּמִזְוֵנוֹת בְּנָיו).

(גה) כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר-
הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

נ"י - כִּי-לִי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים • שְׁטָרֵי קוֹדֶם. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כָּל הַמִּשְׁעָבֶדֶן מִלְמָטָה, כְּאִלּוּ מִשְׁעָבֶדֶן מִלְמָעְלָה.

שפתי חכמים

תאמר אם כן במי אשתמש, שהרי אפילו מלאכה שהוא לצורך אסור להשתמש בדפירש רש"י, וגם מתוך מה שפירש רש"י 'ואתה רואה', לפי שאתה יכול לראות אם אומר עשה לי מלאכה זו עד שאבא אפילו הוא לצורך נקרא רדוי הואיל ואמר עד שאבא: תורה נד

להשתמש בעבד עברי. ויש לומר, דמה שפירש רש"י לעיל 'לא תרדה בו בפרך' מלאכה שלא לצורך כדי לענותו, הכי פירושו, שלא תאמר לו היום לי כוס זה ואינו צריך לו, או גדור תחת הגפן זו עד שאבא אפילו הוא לצורך, שמא לא יבא לעולם. אם כן מתוך הכל, מה שפירש רש"י ואם

(גג) ק ואם תאמר, והיאך אני יודע אם בנותו לרדותו בפרך, שהרי לעיל פירש רש"י 'לא תרדה בו בפרך' מלאכה שלא לצורך, וזה אינו יכול לידע שמא הוא לצורך. ועוד קשה מה שפירש רש"י לעיל, 'אם תאמר במי אשתמש' כו'. ומאי קשה ליה לרש"י, והרי כל מה שהוא צורך לו מותר

כו (א) **לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם וְאִבְנֵי מִשְׁפַּת לֹא תִתְּנוּ בָּאֲרֻצֵּיכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

א לא תַעֲבִידוּן לְכוֹן טַעֲנוֹן וְעֵלֶם וְקָמָא לֹא תִקְיְמוּן לְכוֹן וְאִבְנֵי סִגְדָא לֹא תִתְּנוּן בָּאֲרֻצֵּכוֹן לְמַסְגַּד עֲלֶיהָ אֲרִי אֲנָא יי אֱלֹהֵיכֶם:

מוכר אֲחֻזָּתוֹ; לא חֲזַר בו, סוף מוכר אֶת בֵּיתוֹ; לא חֲזַר בו, סוף לִוְנָה בְּרִבִּית – כָּל אֱלוֹ הָאֲחֻזָּנוֹת קָשׁוֹת מִן הָרָאשׁוֹנוֹת; לא חֲזַר בו, סוף מוכר אֶת עַצְמוֹ; לא חֲזַר בו, לא דִּיּוּ לִישְׂרָאֵל, אֲלָא אֲפִלּוּ לְנִכְרִי. וְאִבְנֵי מִשְׁפַּת • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ (שְׁמוֹת לג כב): "וְשַׁכְתִּי כִּפִּי", שְׁמַכְסִין הַקֶּרֶקַע בְּרֻצָּפָת אֲבָנִים. לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ • אֲפִלּוּ לְשָׁמַיִם, לְפִי שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם הִיא, וְאִסְרָה תוֹרָה לַעֲשׂוֹת בָּן, חוּצִי מִן הַמִּקְדָּשׁ.

כ"י • לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים • (ת"י) כִּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שְׁלֹא יֹאמַר: הוֹאִיל וְרַבִּי מְגֵלָה עֲרִיזִיתִי, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי עֹבֵד עֲבֹדַת אֱלִילִים, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ. הוֹאִיל וְרַבִּי מַחֲלֵל שִׁבְתָּ, אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ; לִכְךָ נִצְאָמְרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, וְאֵף הַפְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ נִצְאָמְרוּ עַל הַסֵּדֶר: בַּתְּחִלָּה הִזְהִיר עַל הַשְּׁבִיעִיּוֹת; וְאַם חֲמַד מִמּוֹן וְנִחְשָׁד עַל הַשְּׁבִיעִיּוֹת, סוּפוֹ לְמַכּוֹר מִטְּלִטְלִיּוֹ, לִכְךָ סִמָּךְ לֵאמֹר: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר, (מִה כְּתִיב בַּה? "אוֹ קִנְיָה מִיֵּד עֲמִיתְךָ", דְּבַר הַנִּקְנָה מִיֵּד לֵיֵד); לֹא חֲזַר בו, סוף

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על"פ לְקוּשִׁירִיחוֹת כִּדָּךְ I, עֲמוּד 177 – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת')

שְׁלֹא יֹאמַר אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ

מִצְוָה (מב), הִיָּה מְקוֹם לְחֻשׁוֹב שֶׁנִּפְקְעוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּרֵי עֲרִיזוֹת, וְהוּא מוֹחִיב בְּעֲרִיזוֹת כִּכּוֹן נֹחַ בְּלִבָּד, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֲרֵתוֹ. שִׁבְתָּ: מִפִּיּוֹן שֶׁעַל־פִּי תוֹרָה הוּא מִשְׁעָבֵד לְרַבּוֹ, הִיָּה מְקוֹם לְחֻשׁוֹב שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁאֲצֵל רַבּוֹ אֵין שִׁבְתָּ, וְ"עִכּוֹ" שֶׁשִּׁבְתָּ חִיב מִיתָה, וּמִמִּילָא חָל עָלָיו חִיּוֹב הַתּוֹרָה לְשַׁרְתּוֹ אֵף בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּ, וְעַל־זֶה הַתּוֹרָה מְזַהֲרֵתוֹ.

עֲבֹדָה־זָרָה: יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֵין הַכֹּהֵן כָּאֵן לְעֲבֹדָה־זָרָה כְּפִשְׁוּטָה, שִׁבְזָה גַם הַעֲכוֹ"ם מוֹחִיב, אֲלָא הַכֹּהֵן ל"שִׁתּוּף" שֶׁבִּגְיָ נֹחַ מִתְּרִים בָּזָה, וְהַבְּאוּר בָּזָה: מִכִּיּוֹן שֶׁהַקֶּבֶ"ה נִתֵּן מְקוֹם שֶׁאֲמוֹת הָעוֹלָם יִחְשְׁבוּ שְׁלֹכּוֹכִים וּמַזְלוֹת יֵשׁ זָעָה בְּהַשְׁפָּעָה אֱלֹקִית, אִם כֵּן הִיָּה מְקוֹם לוֹמַר דְּמֵאֲחֵר שֶׁהַעֲבָד סְמוּךְ עַל שְׁלֹחַן רַבּוֹ, וּמִקְבֵּל הַשְּׁפָעוּתִיו מִמֶּנּוּ, אִם־כֵּן "אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ", שֶׁגַם הַשְּׁפָעוּת בָּאָה עַל־יְדֵי רַבּוֹ, בְּאִפְסָן שֶׁרַבּוֹ מִקְבֵּל זֹאת (לְפִי טְעוּתוֹ), וְלָכֵן שְׁלָלָה זֹאת הַתּוֹרָה.

לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפֶסֶל וּמִצֵּבָה לֹא־תִקְיְמוּ לָכֶם . . אֶת־שַׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים – כִּנְגֵד זֶה הַנִּמְכָּר לְנִכְרִי, שְׁלֹא יֹאמַר הוֹאִיל וְרַבִּי מְגֵלָה עֲרִיזִיתִי אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי עֹבֵד עֲבֹדַת אֱלִילִים אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, הוֹאִיל וְרַבִּי מַחֲלֵל שִׁבְתָּ אֵף אֲנִי כְּמוֹתוֹ, לִכְךָ נִצְאָמְרוּ מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. (כו א-ב וּבִפְרוּשׁ רש"י)

וְצִוִּינוּ לְהִבִּין: מִה הַהִנֵּה־אֲמִינָא לוֹמַר שִׁיְהִיָּה מִתֵּר בְּדִבְרִים אֱלוֹ, שְׁלָכֵן הַפְּתוּב הַצָּר לְשׁוֹלְלָם?

וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁבְּשִׁלְשֹׁת עֲנִינִים אֱלוֹ, יֵשׁ הִנֵּה־אֲמִינָא מִיּוֹחֲדַת שֶׁהַעֲבָד יְהִיָּה מִתֵּר בְּכָף:

גִּלּוּי עֲרִיזוֹת: מִכִּיּוֹן שֶׁ"לְהוֹלִיד וְלָדוֹת" זֶה חֶלֶק מַעֲבֹדַת הָעֲבָד לְאֻדּוֹנוֹ, וְאַם יֵשׁ לְרַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית מוֹסֵר אוֹתָהּ לוֹ הַלְוִיָּד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (רֹאה שְׁקֵל־אִזְטֵרִיא בּוֹה ב'מִנְחַת חִינוּךְ' סוף

(ב) **אֶת־שַׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:** בֵּית יוֹמִי שֶׁבִּיא דִּילִי תִטְרוֹן וּלְבִית מִקְדָּשִׁי תְהוֹן דְּחִלִין אֲנָא יי: פ פ פ

כ"י • אֲנִי ה' • נִצְמָן לְשִׁלָּם שְׁכָר:

נ"ז פְּסוּקִים, חֲטִי"ל סִימָן. לֵאחֻז"ה סִימָן. חֲסֵלַת פִּרְשֵׁת בַּהֲר

שְׁפָתֵי חֲכָמִים

עֲרִיזוֹת: שׁ וְאַם תֹּאמַר, מִנָּא לִיָּה לְרִשְׁ"י שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלַעִיל בְּפִרְשֵׁת וְיִשָּׁב בְּתִיב 'לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֲרֻצָּה', שְׁמַע מִינָּה דִּהִשְׁתַּחֲוָה בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלָיִם הִיא: ת וְאַם תֹּאמַר מִנָּא לִיָּה לְרִשְׁ"י, דְּלִמָּא אֵף בְּמִקְדָּשׁ אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בָּן, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכְתִיב בְּקָרָא וְאִבְנֵי מִשְׁפַּת

מְכוּוֹנִים דְּבֹר כִּנְגֵד דְּבֹר, 'לֹא תִנְאָף' כִּנְגֵד 'לֹא יִהְיֶה לָךְ', דְּהִינּוּ גִילּוּי עֲרִיזוֹת. אִי נָמִי עַל דְּרַף שֶׁאֲמָרוּ לֹא עֲבָדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבֹדָה זָרָה אֲלָא בְּדִי לְהַתִּירָם בְּעֲרִיזוֹת, וְהָא דְּהוֹפִיר שִׁבְתָּ דְּהָא כָּל הַמַּחֲלֵל שִׁבְתָּ בְּאֱלוֹ כִּפֵּר בְּכִרְיָאָת שְׁמִים וְאֶרֶץ. אִי נָמִי, כְּגוֹן שִׁיָּקְנָה הָעֲבָד לְמִשְׁכָּב זָכוֹר, וְהִינּוּ

פְּרָק כו (א) ר וְאַם תֹּאמַר, בְּשִׁלְמָא עֲבֹדָה זָרָה וְשִׁבְתָּ בְּתִיבֵי בְּקָרָא הָכָא בְּפִירוּשׁ, אֲלָא גִילּוּי עֲרִיזוֹת לֹא הוּוּכַר בְּקָרָא, לְמָה נִקְט רש"י גִילּוּי עֲרִיזוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, אֵף שְׁלֹא נִכְרַ בְּקָרָא גִילּוּי עֲרִיזוֹת, רַמּוֹ גַם כֵּן עַל גִּילּוּי עֲרִיזוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהוֹפִיר עֲבֹדָה זָרָה, בְּדָאֵמַר בְּמִקְדָּשׁ 'שְׁנֵי שְׁדִּיךְ' וְכו', שֶׁהָיוּ הַשְּׁנֵי לִחוּחוֹת

(ג) אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם גַּם אִם בְּקִנְיִי תִּהְיוּ וְזֶה פְקוּדֵי תִּטְרוּן וְתַעֲבִדוּן יִתְהוּן:
אתם:

שְׁתַּחֲוּוּ עֲמִלִים בַּתּוֹרָה. וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ. הֵיוּ עֲמִלִים בַּתּוֹרָה עַל־מִנַּת לְשֹׁמְרֵי וְלִקְנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ה א): "וְלִמְדֶתֶם אֹתָם וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשֹׂתָם".

כִּי־אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ. יְכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת? כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר: "וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְגו'", הֲרֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת אָמור! הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם "אם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ"?

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום ד' פרשת בחוקותי, י"ד אייר, פסוק שני ה'תשד"ח)

בהנה, גם פֶּאֶשֶׁר אֵין אֶצְלוֹ עֲנִין שֶׁל חֶסְרוֹן הַדּוֹרֵשׁ תִּיקוּן, אֶלֶא תָמִיד שׁוֹאֵף הוּא לְהַתְעַלּוֹת לְדֶרֶגָה נְעִלִית יוֹתֵר.

"בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ" מוֹרָה עַל עֲבוּדָה שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל הִלִּיכָה, "לֵכוּ מִחִיל אֶל חִיל". הֵינּוּ, שְׂאִינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּאוֹפֶן עֲבוּדָתוֹ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

בְּדַבּוּר, וְאַחֲרֵיכֶן "וְעִשִּׂיתֶם אוֹתָם" הֵינּוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה, וְחֹשֵׁב כָּאֵן אֶת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּכָל ג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה.

עֲנִין "בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ" קָאֵי עַל בַּחֲנִינֵת הַחֻקִּיקָה שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהֵינּוּ קִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַחֲשָׁבָה (שֶׁהִיא בְּבַחֲנִינֵת חֻקִּיקָה), וְמָה שֶׁתּוֹב "וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" קָאֵי עַל קִיּוֹם הַמִּצְוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

מִסְתַּפֵּל בָּהּ בְּאוֹרֵי־אֵת וּמְקַיֵּם עֲלֶמָּה. וְעַד שֶׁבָּאִים לְכָל הַיְעוּדִים שֶׁלְאַחֲרֵי־זֶה, וְיִשְׁבְּתֶם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם, וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ, עַד וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת. וּבִפְרָט עַל־פִּי הַבְּטָחַת וְדַבְּרִי כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֶדְמוּר, שֶׁאֲנוּ עוֹמְדִים כְּבוֹר בְּזִמְן דְּעֻקְבָּתָא דְּעֻקְבָּתָא דְּמִשְׁיָחָא. וְיִקְוִים מִיָּד מָה שֶׁתּוֹב וְהַתְּהַלְלָתִי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹקִים, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשֶׁ, בְּבִיאַת מִשְׁיַח צְדִיקֵנוּ.

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ גו', דְּהֵינּוּ הַעֲבוּדָה ג' הַלְבוּשִׁים דְּמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה, דְּאָף שֶׁהֵם לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ, מְכַל־מְקוֹם עַל־יָדָם הוּא קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ (כְּדֹאֵיתָא בְּתַנְיָא בְּתַחֲלָתוֹ), וְעַל־דִּרְגָּה קָאֵי כְּפִירוֹשׁ ה'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' (דְּתּוֹרָה כְּפִירוֹשָׁה נִתְּנָה) עַל עֲנִין הַעֲמֵל בַּתּוֹרָה, בַּחֲנִינֵת הַיְגִיעָה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִינֵת אוֹתִיּוֹת הַחֻקִּיקָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ, עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לְכָל הַבְּרָכוֹת הַמְּנוּיּוֹת בְּהַמְשֹׁךְ הַפְּרָשָׁה. וְכְּדֹאֵיתָא ב'זֹהֲרִי דְּקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא אֶסְתַּפֵּל בְּאוֹרֵי־אֵת וּבְרָא עֲלֶמָּה, בַּר נֶשׁ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 79)

הַתּוֹרָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת חֻקִּיקָה בְּלִב, הִיא צְרִיכָה לְהִתְמַזְגַּע עִם הָאָדָם וּלְחַדֵּר בְּכָל מַהוּתוֹ. וְדַבֵּר זֶה בָּא לְיַד בְּטוֹי בְּכָר שֶׁהַשְּׁפָעָתָה מְקִיפָה גַם אֶת חַיֵּי הַגִּשְׁמִיִּים וּמְבִיאָה לוֹ שְׁכָר גִּשְׁמִי.

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ. . וְנִתְּתִי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם (כו, ג"ד) יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה, הֲרֵי הַעֲקָר הוּא הַשְּׁכָר הַרוּחָנִי. וְנֶשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה "בְּחֻקֹּתַי" הוּא גַם מִלְשׁוֹן חֻקִּיקָה. כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא נִתֵּן לְהַפְרִיד בֵּין אוֹת הַחֻקִּיקָה בְּאֶבֶן וּבֵין הָאֶבֶן עֲצֻמָּה, כְּמוֹ כֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך י, עמוד 313 – מוֹתוֹר 'לקראת שבת)

למוד התורה באופן דיגיטלי

וְצִרִיךְ לְהִבִּין (כְּפִי שֶׁהִקְשִׁינוּ בְּמִפְרָשִׁים), מֵהִיכֵן לְמַד רַש"י בְּפֶשֶׁט הַפֶּתוּב דְּקָאֵי עַל עֲמַל הַתּוֹרָה, וְלֹא עַל לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכָל־לוֹת?

וְנֶשׁ לִזְמֹר הַבְּאוּר בְּזֶה: תְּלַמּוּד תּוֹרָה הֲרֵי הוּא אֶחָד מִתְּרִי"ג הַמִּצְוֹת, וְלִכֵּן אֵי־אֶפְשָׁר לִזְמֹר שֶׁ"בְּחֻקֹּתַי" קָאֵי עַל לְמוּד

אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ – יְכוֹל זֶה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ הֲרֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת אָמור, הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ, שְׁתַּחֲוּוּ עֲמִלִים בַּתּוֹרָה (כו, ג. וּבִפְרוּשׁ רַש"י)

שפת חכמים

וְכִרְוֹנָם לְבָרְכָה אֶל תְּהִיּוּ בְּעֶבְרִים הַמְשֻׁמָּשִׁין אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, לְכָר פִּירֶשׁ עַל מִנַּת לְקַיֵּם כו', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלִמְדֶתֶם אוֹתָם וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹתָם', שְׁמִשְׁמַע שִׁישְׁמְרוּ בְּלִבָּם בְּעַת שֶׁעֲמִלִים בָּהּ לַעֲשׂוֹת כָּל הָאָמור כְּה: תורה ד

לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהָ, מִשְׁמַע בְּאַרְצְכֶם אֶסְרָה תּוֹרָה, אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ לֹא אֶסְרָה תּוֹרָה: תּוֹרָה בַּחֲסִלַת פֶּרֶשׁת בַּהר

(ג) הִכִּי גִרְסִינוּ, כִּשֶּׁהוּא אוֹמֵר 'וְעִשִּׂיתֶם אוֹתָם' הֲרֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת אָמור וכו', וְאִם כֵּן פִּירוּשׁ 'אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ' בְּעֲמִלִים סֶתֶם, וְאֶת מִצְוֹתַי

התורה כפשוטו, דהרי זה נכלל ב"ואת מצותי תשמרו", אלא מכרחים לומר דאיידי בהוספה מיוחדת בלמוד התורה, שאינה כלולה בחיוב של מצות תלמוד תורה - "עמלים

(ה) ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו:

כ"ט • בעתם • (ת"כ, תענית כב) בפשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בבלי רביעית, רש"י ישן) בבליה

שבתות. ועץ השדה • (ת"ט) הן אילני סרקן, ועתידין לעשות פרות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לו, עמוד 81 - מתוך 'לקראת שבת')

סבת היעודים הגשמיים

ובכל עניני הגשמיים השייכים אליו. ולכן: אם השקר על למוד התורה לשמה היה רק שייזכה למעלות רוחניות וענינים נעלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השקר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שקר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעות לו טובות גשמיים בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצות, ונתתי גשמיכם בעתם, אזי נראה ונפר שהתורה והמצות אינם רק למוד ועשייה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: (כו ד)

והקשה האברבנאל: מדוע השקר על עמל בתורה וקיום המצות הוא שקר גשמי, והרי עיקר שלמות השקר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית? ויש לומר הבאור בזה: על התורה נאמר "כי הוא חייך וארך ימך", ופרשו, לא רק שהתורה מביאה חיים לאדם, אלא שהיא היא החיים של כל אחד ואחד מ ישראל. והינו שבנוגע לאיש ישראל, אין התורה דבר נוסף על מציאותו ופרט מסים בחייו, אלא היא מהותו וחיייו ממש. וענין זה שהתורה היא חיינו, מתבטא כאשר התורה פועלת ומשפיעה לא רק על עניני נשמתו אלא גם בענינים גופניים

(ה) והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:

ה ויערע לכו דישא ית קטפא וקטפא יערע לאפוקי בר זרעא ותיכלין לחמכון למשפע ותיתבון לרחצן בארעכון:

כ"ט • והשיג לכם דיש את-בציר • שיהא הדיש מרבה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע. ואכלתם לחמכם לשבע • (ת"ט) אוכל קמעא, והוא מתברך במעיו.

(ו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא-תעבר בארצכם:

וואתן שלמא בארעא ותשרון ולית דמניד ואבטל חיתא בשתא מן ארעא ודקטלין בחרבא לא יעדון בארעכון:

שפתי חכמים

(ד) ו ואם תאמר, מנא ליה לרש"י, דלמא 'בעתם' פירוש בעת שצריכים אתם לגשמים. ויש לומר, מדכתיב 'גשמיכם', ולא כתיב 'גשם', אלא 'גשמיכם' משמע גשם שלכם, רצה לומר בעת שצריכין לו, ואם כן 'בעתם' למה לי, אלא בא ללמדך בפשעה שאין וכו' ה כדאמרינן בערב פסחים דף ק"ב. ובמקצת פירושים לא גרסי אלא 'לילי שבתות', משום

ד'בעתם' קאי אלעיל דכתיב בסוף פרשת בהר 'את שבתתי תשמרו', ודרשינן סמיכות. עיין לקמן בפרישת עקב עוד על זו: ו מדכתיב 'ועץ השדה', דהוא מיותר, אלא 'השדה' משמע אילנות שגדלין בשדה שאין דרכן לעשות פרי, דהיינו אילן סרק: תורה ה

(ה) ו פירוש, דקשה לרש"י, דאין זה

מכלל ברבא אם יתעבב הדיש עד סמוך לבציר, ועל זה פירש וכו'; ח מדכתיב בתחלה 'והשיג לכם דיש' וגו', משמע שיהא להם תבואה מרובה, אם כן למה ליה למכתב 'ואכלתם לשבע' פשטא שיאכלו לשבע כיון שיש להם הרבה תבואה, אלא רבויא קא משמע לן, אפילו אם אוכל קמעא כו' תורה ו

כ"י וְנִתְּתִי שְׁלוֹם • שְׁמָא תֹאמְרוּ: הָרִי מֵאֵכֶל וְהָרִי מִשְׁתֶּה, אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוֹם! תִּלְמֹד-לוֹמַר אַחֵר כָּל זֹאת: "וְנִתְּתִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ"; מִכָּאן, שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּלֵט כְּנֶגֶד הַכֹּל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם

וּבֹרָא אֶת הַכֹּל". וְחֶרֶב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם • (ת"כ)
אֵין צָרִיף לוֹמַר שֶׁלֹא יָבוֹאוּ לְמִלְחָמָה, אֲלֵא אֶפְלוּ לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אַרְצְכֶם מִמְּדִינָה לְמְדִינָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך I עמ' 192)

וְהַשְׁבֵּתִי חַיָּה מִן הָאָרֶץ (כו, 1) ר"ל אִמְרוּ "מִשְׁבִּיתִין שֶׁלֹא יִזְקוּ", וְהֵינּוּ שֶׁהַמִּזְיק עֲצֻמוֹ הוֹפֵךְ לטוֹב, בְּחִינַת 'אֶתְהַפֵּקָא'. וְכֵן מְצִינוּ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, שֶׁשְׁתֵּי הַלֶּחֶם חִבִּים לְהִיּוֹת חֶמֶץ, אִף שֶׁבִּפְסֻחַ הַחֶמֶץ אֲסוּר. שָׁכַן, מִי שֶׁנִּמְצָא

בְּשֵׁלֶב שֶׁל 'יְצִיאַת מִצְרַיִם' חֵיב לְהַרְחִיק אֶת ה'חֶמֶץ', הַגְבָּהָה וְהַתְנַשְּׂאוֹת; אִף לְאַחֵר הַבְּרוּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּעֵת סְפִירַת הָעֵמֶר, הוֹפֵךְ ה'חֶמֶץ' עֲצֻמוֹ לְמַצּוֹה, בְּבִחִינַת "וַיִּגְבֶּה לְבֹו בְּדַרְכֵי ה'".

(ז) וְרִדְפֹתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנִפְלוּ לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב:

זוֹתֵרְדִּפּוֹן יֵת בַּעֲלֵי דְבִיכּוֹן וַיִּפְלוּן קְדַמִּיכוֹן לְחֶרֶבָא:

כ"י וְרִדְפֹתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם לְחֶרֶב • (ת"כ) אִישׁ בְּחֶרֶב רָעָהוּ.

(ח) וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנִפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחֶרֶב:

ח וַיִּרְדְּפּוֹן מִנְכוֹן חֲמֵשָׁא מֵאָה וּמֵאָה מִנְכוֹן לְרַבּוּתָא יַעֲרָקוֹן וַיִּפְלוּן בַּעֲלֵי דְבִיכּוֹן קְדַמִּיכוֹן לְחֶרֶבָא:

כ"י וְרִדְפוּ מִכֶּם • (ת"כ) מִן הַחֲלָשִׁים שֶׁבְכֶם וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שֶׁבְכֶם. חֲמֵשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה רַבְּבָה • (ת"כ) וְכִי כֹף הוּא הַחֲשָׁבוֹן, וְהֵלֵא לֹא הָיָה צָרִיף לוֹמַר, אֲלֵא: "וּמֵאָה מִכֶּם שְׁנֵי אֲלָפִים יִרְדְּפוּ?!" (נש מדקדקים בלשון רש"י, שְׁהוּא כְּמוֹ כָּפֵל בְּאַרְבִּיכוֹת: וְכִי כֹף הוּא הַחֲשָׁבוֹן, וְהֵלֵא לֹא הָיָה צָרִיף לוֹמַר, וּכְמוֹ כֵּן מִדְּקָדִיקִים כָּל גְּדוּלֵי הַמִּפְרָשִׁים וְחֲשׂוּבֵיהֶם בִּלְשׁוֹן רִש"י בְּפֶרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית: לֹא הָיָה צָרִיף לְהַתְחִיל, וְיֵמָּה טַעַם פֶּתַח? שֶׁגַּם כֵּן כָּפֵל, וְעַיִן

שֶׁ בִּישׁוּכֶם, וְכֵאן נִרְאֶה לְפָנֶיךָ לְמוֹרֵי הַנְּאֻן הַמִּפְלָג, מוֹרְנוּ הֶרֶב רַבִּי מֹשֶׁה חִירָף גַּרְוִי, שְׁמֵלַת 'רַבְּבָה' סוֹבֵל שְׁנֵי פְרוּשִׁים: פְּרוּשׁ אַחֵר עֲשָׂרַת אֲלָפִים, וְעַל זֶה מִקְשָׁה רִש"י: "וְכִי כֹף הוּא הַחֲשָׁבוֹן? וּפְרוּשׁ ב', רַבְּבָה, מִסְפֵּר מִרְבָּה, עַל שֵׁם רַבִּי, וְזֶה הַפְּרוּשׁ שׁוֹלֵל רִש"י בְּאִמְרוֹ: וְהֵלֵא לֹא הָיָה צָרִיף לוֹמַר וְכִי וְר"ק), אֲלֵא אֵינּוּ דוֹמָה מַעֲטִין הַעוֹשִׂין אֶת הַתּוֹרָה לְמִרְבִּים הַעוֹשִׂין אֹתָם הַתּוֹרָה. וְנִפְלוּ אֹיְבֵיכֶם וְגו' • שִׁיְהִיו נוֹפְלִין לַפְּנִיכֶם שֶׁלֹא כְּדֶרֶךְ הָאָרֶץ.

שפתי חכמים

מִדְּכַתִּיב לְעִיל מִיָּהּ וְנִתְּנָה הָאָרֶץ וְיִבְלָהּ וְגו' שְׁמִדְבָר בְּעִנְיָן תְּבוּאָה, וְאַחֵר 'וְנִתְּתִי שְׁלוֹם' כְּתִיב גַּם כֵּן 'וְאֶכְלֶתֶם לֶשֶׁן נוֹשֵׁן' וְגו' שְׁמִדְבָר בְּתוּבָה, 'וְנִתְּתִי שְׁלוֹם' כְּתִיב בְּאִמְצַע, וְלִמָּה כְּתִיב בְּאִמְצַע, אֲלֵא שֶׁשְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל: יֵאָדָּה עַל פִּי שְׁאִין בְּמִקְרָא כֵּן אֲלֵא כְּתִיב 'עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבּוֹרָא רַע', אִף שֶׁנָּה מִשׁוּם לִישָׁנָא מַעֲלִיא כְּדָאמֵר בְּבִרְכּוֹת: בִּדְקֻשָּׁה לְרִש"י, דְּהִיָּה לֹא לְמַכְתָּב 'וְחֶרֶב לֹא תָבֹא בְּאַרְצְכֶם', וְעוֹד הָא כְּתִיב 'וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבַטְח' 'וְנִתְּתִי שְׁלוֹם', אֲלֵא אֵין צָרִיף לוֹמַר שֶׁלֹא תָבֹא חֶרֶב לְמִלְחָמָה, אֲלֵא אֶפְלוּ כו': תורה ז

וְאִם כֵּן לִמָּה כְּתִיב 'לְחֶרֶב', אֲלֵא לְחֶרֶב רָעָהוּ: תורה ח
(ח) מִדְּלֹא כְּתִיב 'וְרִדְפוּ חֲמֵשֶׁה מִכֶּם מֵאָה' כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב אַחֵר כֹּף 'וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה', אֲלֵא לִכְךָ שְׁנֵה וְכו', לוֹמַר לֵךְ דְּהֵא 'מִכֶּם' אֵין פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ אֲלֵא 'מִכֶּם' לְשׁוֹן 'מִרְ', כְּמוֹ 'וּמִרְ אַחִיף עֲמוֹ', דְּהֵינּוּ עֲנִי, וְסַתֵּם עֲנִי הוּא חֲלָשׁ: ג וְהֵלֵא שִׁיף חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ לְרַבְּבָה לְפִי חֲשָׁבוֹן חֲמֵשֶׁה אֲנָשִׁים לְמֵאָה. וּבְמִצְאָתִי בְּשֵׁם מִהֲרָר יַעֲקֹב מֵאוֹרֵלֵינִי שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ הַפְּסוּק, 'וְרִדְפוּ מִכֶּם חֲמֵשֶׁה מֵאָה', וּמֵאָה פְּעָמִים חֲמֵשֶׁה אִישׁ יִרְדְּפוּ רַבְּבָה. מִצְאָתִי: ח כְּתִב הָרֹא"ם, וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ, דָּאִם כֵּן בְּאִמּוֹת הָעוֹלָם דְּכְתִיב בְּהו 'אִיכָה יִרְדֹּף אַחֵר אֲלֵף וּשְׁנַיִם יִנִּיסוּ רַבְּבָה', הָיָה לוֹ לוֹמַר 'וּשְׁנַיִם יִנִּיסוּ שְׁנֵי אֲלָפִים'. בְּסִפְרָא אִמְרֵי נַעַם מִקְשָׁה קוּשִׁיא זו, וְתִירֵץ בְּשֵׁם רַבִּינוּ תָּם, דְּהֵבָא רּוֹדְפִים וְהוֹרְגִים קָאָמֵר,

וכו': תורה ט

~ נקודות משיחות קודש ~

האויב, פאָשר פֿלגה של גבורים מסתתרת במאָרב. הכתוב מלמדנו, שהשונא פחד מן החלשים עצמם, ולא מן הגבורים המסתרים.

מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (רש"י כו, ח) התבות "ולא מן הגבורים שבכם" נראות מיתרות לקאורה. ויש לבאר, דהנה אחד מתכסיי המלחמה הוא, ששולחים קבוצה חלשה של חילים בראש, להטעות את

(ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את-בריתי אתכם:
ט ואתפני במימרי לאוטבא לכוּן ואפש יתכוּן ואסגי יתכוּן ואקם ית קימי עמכוּן:

ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל-לא): "וכרתי את-בית ישראל ואת-בית יהודה ברית חדשה, לא כברית וגו'".

כ"י ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה? למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא ב'תורת כהנים'. והפריתי אתכם. (ת"ט) בפריה ורביה. והרביתי אתכם. (ת"ט) בקומה וקופה. והקימתי את-בריתי אתכם. (ת"ט)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך י, עמוד 327 – מתוך 'לקראת שבת')

השכר המיוחד של בני ישראל על עמלם בתורה

כפשוטם, שהרי בזה נתברכו גם אמות העולם "פרו ורבו", אלא הפונה היא לסוג ברכה אחרת לגמרי. פרו: שהפרה עצמה היא באפן של רביה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פריה שאחד מוליד אחד, אבל לא מחיב שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עקר, ויש רביה שאחד מוליד הרבה. אבל בברכת "והפריתי" אצל בני ישראל הפונה היא, שאפילו כשאחד יוליד אחד, זה יהיה באפן של רביה, הינו שיהיה לזה המושך עד סוף כל הדורות, על-דרך שנאמר באברהם **"וארבה"** את זרעו ואתן לו את יצחק" (שנולד לו בן אחד, אף באפן של רבוי). ולכן היה מקרה רש"י לפרש את "והרביתי אתכם" שמדבר ברבוי איכותי ולא רבוי פמותי – שזה כבר נאמר – ולכן פרש בקומה וקופה, רבוי באיכות.

ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את-בריתי אתכם:

והפריתי אתכם – בפריה ורביה. והרביתי אתכם – בקומה וקופה. (כו, ט. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: רש"י הרי כתב בפרשת בראשית: "פרו – אחד מוליד אחד ולא יותר. רבו – שאחד מוליד הרבה", ומדוע שנה כאן בפרושו, ופרש שהפריה והרביה שניהם פוללים במלת "והפריתי", ואלו "הרביתי" מדבר על ענין אחר לגמרי?

יש לומר, שמכיון שקאן מדבר על שכר מיוחד שמגיע לישראל על ההוספה בשמירת התורה ומצות, "שתהיו עמלים בתורה", לכן גם השכר הוא שכר מיוחד לישראל, ולכן אי-אפשר לומר שהפונה היא על שכר של פריה ורביה

♦ יום חמישי כ' אייר ♦

(י) ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו: יותיכלון עתיקא דעתיק ועתיק מן קדם חדתא תפנון:

שפתי חכמים

דלא דרשו כלום גבי ישמעאל דכתיב 'ולישמעאל שמעתיך והפריתי אותו' ולא דרשו כלום במלת 'אותו', יש לומר דגבי ישמעאל מלת 'אותו' מיעוט הוא. אותו אברך בברכת פריה ורביה ולא בני קטורה, אף שהם גם כן בני אברהם, ודו"ק: ק הרא"ם פירש, מכיון שפרים ודאי מתרביין, אלא ודאי מלשון התרברבות הוא, דהיינו קומה וקופה: תורה י

הרבה מאד וצריך פנאי לעשות עמקם חשבון לפרוע כל הזכויות (נחלת יעקב), ועיין במה שכתבתי בפרשת כי תשא ובפרשת אחרי מות: א ואם תאמר, דלמא 'והפריתי' 'והרביתי' תרומיהו קאי אפריה ורביה, כמו בכל מקום דכתיב פריה ורביה בהדדי. ויש לומר, מדלא כתיב 'והפריתי' 'והרביתי' אתכם, אלא 'והפריתי אתכם' כו', דמשמע דשני ענינים הם, (מהרא"י) והא

(ט) ולא עבדו לו באמונה, חוץ מאחד שעבד לו באמונה, נכנסו הפועלים לטול שכרם ונכנס עמקם גם הפועל ההוא, אמר לו המלך, בני אפנה לך, כי אלו עשו עמי מלואכה מועטת ואני נותן להם שכר מועט, אבל אתה חשבון רב יש לי עמך, כך הקדוש ברוך הוא, לאמות העולם משלם שכרם במהירות, וכשבא לישראל פונה מכל עסקיו, ששכרם

שיעור יומי ליום חמישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקות נה

שִׁיחֵיו הַגִּרְנוֹת מִלֵּאוֹת חֲדָשׁ וְהַאֲצֵרוֹת מִלֵּאוֹת יֶשֶׁן,
וַיִּצְרִיכֵם אַתֶּם לַפְּנוֹת הַאֲצֵרוֹת לְמָקוֹם אַחֲרֵי, לְתֵת
הַחֲדָשׁ לְתוֹכָן.

כ"י • וְאַכְלֵתֶם יֶשֶׁן נוֹשָׁן • (ת"כ) הַפְּרוֹת יִהְיוּ מִשְׁתַּמְרִין
וְטוֹבִים לְהַתִּישָׁן, שִׁיחֵי יֶשֶׁן הַנוֹשָׁן שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים
יָפֵה לְאָכֹל מִשָּׁל אֶשְׁתֶּקֶד. וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ •

(יא) וְנִתְּתִי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: יא וְאַתֶּן מִשְׁכָּנִי בִּינִיכֹן וְלֹא יִרְחַק מִימְרִי
יְתִכֹן:

מִגֵּן גְּבוּרִים", לֹא קָבַל הַמְּשִׁיחָה, שְׁמוֹשְׁחִין מִגֵּן שֶׁל
עוֹר בְּחֶלֶב מִבְּשָׁל כְּדִי לְהַחֲלִיק מֵעָלָיו מִכַּת חֵץ אוֹ
חֲנִית, שֶׁלֹּא יִקָּב הָעוֹר.

כ"י • וְנִתְּתִי מִשְׁכָּנִי • זֶה הַמִּקְדָּשׁ. וְלֹא-תִגְעַל
נַפְשִׁי • אֵין רוּחִי קָצָה בָּכֶם. כָּל 'עֲלִילָה', לְשׁוֹן פְּלִיטָה
דָּבָר הַפְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ (שְ�מוּאֵל ב א כא): "כִּי שָׁם נִגְעַל

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם
תִּהְיוּ-לִי לְעָם:

כ"י • וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגֵן-עֵדֶן כְּאֶחָד מֵכֶם וְלֹא תִהְיוּ מְזַדְּעִים מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ
מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

בַּעֲנֵן "וְשִׁמְתִי כֹדֶד שְׁמִשְׁתִּיר", קִדּוֹן וְכִדּוֹן, דְּלַעֲתִיד-לְבֹא
יִהְיוּ ב' הַמַּעֲלוֹת דַּעֲבוּדָה מִלְמָטָה לְמַעֲלָה וּמִלְמָעֵלָה לְמָטָה.

וְהִתְהַלַּכְתִּי הוּא ב' הַלִּיכּוֹת, מִלְמָעֵלָה לְמָטָה וּמִלְמָטָה
לְמַעֲלָה, הֵינּוּ שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יִהְיוּ ב' הַמַּעֲלוֹת, וְכַמְבָּאָר גַּם

יג אָנֹכִי אֶלְהִיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִהֵיכָל לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מִטַּת עַלְכֶּם
עֲמִמָּא מִנְכֹּן וְדַבְרִית יִתְכֹּן לְחִירוּתָא:

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִהֵיכָל לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מִטַּת עַלְכֶּם
וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת: פ

מֶרֶאשׁ הַשּׁוֹר וְיִתִּיר הַקָּשֶׁר, כְּמוֹ (ירמיה כו ב): "עֲשֵׂה לָךְ
מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת", קַבִּילִי "א בְּלַע"ז. קוֹמָמִיּוֹת •
בְּקוֹמָה זְקוּפָה.

כ"י • אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֹא אֲנִי שְׁתַּמְּנִינוּ בִּי, שְׂאֲנִי
יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֵלֹהִי, שְׁהִירִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם וַעֲשִׂיתִי לָכֶם נְסִים גְּדוֹלִים. מִטַּת • כְּמִין יִתֵּד
בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעַל הַמַּעַפְכִּים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כה עמ' 314)

כָּלִי, כָּל מִצִּיאֹתוֹ הִיא הַמִּצִּיאֹת שֶׁל אֱלֻקִּיּוֹת וְגַם הַגְּבֻהָתוֹ
הִיא הַגְּבֻהָת הָאֱלֻקִּיּוֹת. וְעַל-דֶּרֶךְ "עֶבֶד מֶלֶךְ, מֶלֶךְ": מִפְּנֵי
שֶׁכָּל מִצִּיאֹתוֹ הִיא הֵיכָל עֶבֶד הַמֶּלֶךְ, נַעֲשֶׂה הוּא מִצִּיאֹת
הַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, וְכָל שִׁגְדֵל הַמֶּלֶךְ מִתְגַּדֵּל אִף הוּא.

וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת (כו, יג)
פֶּרֶשׁ רש"י: "בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְקָשָׁה, הִרִי "הַמְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה
זְקוּפָה. . . כְּאֵלּוֹ דּוֹחַק רִגְלִי שְׁכִינָה". וְשֶׁ לוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ 'קוֹמָה
זְקוּפָה' שֶׁבָּאָה מִבְּטוֹל מְחֻלָּט: הָאֵדָם אֵינוֹ מִצִּיאֹת לַעֲצֻמוֹ

שפתי חכמים

מִקְדָּשׁ דְּאֶקְרִי מִשְׁכָּן דְּכִתִּיב וְנִתְּתִי
מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם, וּפִירֵשׁ רש"י,
כְּשֶׁנֶּאֱמַר קָרָא זֶה כְּבֹר הוֹקֵם הַמְּשַׁכֵּן,
שְׁהִירִי בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים נִכְתָּב קָרָא זֶה,
וְכָל אוֹתוֹ הַסֵּפֶר בָּאֵהֶל מוֹעֵד נֶאֱמַר,
כְּדִכְתִּיב וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהֶל מוֹעֵד,
וְעַל אֵיזֶה מִשְׁכָּן הִיָּה מִכְּטִיחֹן אִם לֹא
עַל הַמִּקְדָּשׁ כו', עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ: תוֹרָה יב

(י) דְּרַקְשָׁה לְרִשְׁי, מַה בְּרָכָה יֵשׁ בּוֹ
שְׁתֵּאכְלוּ יֶשֶׁן וְכו': שֶׁ רוֹצֵה לִּזְמֹר,
שְׂאֵין דְּרָכּוֹ שֶׁל חֲדָשׁ לְהִיּוֹת נִשְׁאָר
בְּגֵרָן, אֲלֹא מִרְקָבָת אִם נִשְׁאָר בְּגֵרָן,
הַלֵּכֶךְ צִרִיכִין לְתֵתוֹ בְּאוֲצֵרוֹת: ת אָבֵל
לֹא נִקְט רש"י שׁוֹרְקִין הִזְשֵׁן לְאִיבוֹר,
דְּאִם כֵּן מַה בְּרָכָה יֵשׁ בָּהּ. וְעוֹד, אֵיךְ
יֵאכְלוּ יֶשֶׁן נוֹשָׁן. וְשִׁמְעָה מִינָהּ יֶשֶׁן נָמִי
הוּא יוֹתֵר טוֹב מִן הַחֲדָשׁ. אֲלֹא עַל

כְּרִיכָה צִרִיךְ לִזְמֹר לְהוֹצִיאוֹ מִן הָאוֹצָר
וְלִיתֵן בְּמָקוֹם אַחֵר בְּבֵית, שְׁהַאֲוָצָר
שׁוֹמֵר הַחֲדָשׁ שֶׁלֹּא תִרְקַב, וְהִזְשֵׁן בֵּינוֹן
שְׁעִבְרָה עָלָיו הַשְׁנָה אֵין נוֹחַ
לְהַתְקַלְקֵל: תוֹרָה יא
(יא) אָבֵל אֵינוֹ מִשְׁכָּן כְּמִשְׁמַעוֹ,
דְּבִאֲרָץ יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּה לָהֶם הַמְּשַׁכֵּן
אֲלֹא דוֹקָא בְּמִדְבָּר. בְּמִסְכַּת עִירוּבִין
בְּשִׁמְעָתָא קַמִּיִּיתָא גְּרַסִּינוּ, בְּשִׁלְמָא

(יד) וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִי-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:

בַּמִּרְדּוֹד (בראשית י ט): "גִּבּוֹר-צִיד לִפְנֵי ה'", שְׁמִכִּירוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמֶרֶד בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סֹדוֹם (בראשית יג א): "רָעִים וְחֹטְאִים לֵה' מָאד" – מִכִּירִים אֶת רְבוּנָם וּמִתְכַּנְּנִים לְמֶרֶד בּוֹ. וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ת"כ) מִשְׁלָא תִלְמָדוֹ, לֹא תַעֲשׂוּ; הֲרֵי שְׁתֵּי עֲבֻרוֹת.

כ"י • וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי • לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה וְלִדְעַת מִדְּרַשׁ חֻכְמִים. יְכוּל לְקִיוֵם הַמִּצְוֹת? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" – הֲרֵי קִיוֵם מִצְוַת אֱמֹר! הֵא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי"? לִהְיוֹת עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה. וּמָה תִלְמֹד-לִמֹּר "לִי"? אֵין "לִי" אֲלָא זֶה הַמִּכִּיר אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְכַּנֵּן לְמֶרֶד בּוֹ, וְכֵן

טו וְאִם בְּקִנְיֵי תְּקוּצוֹן וְאִם יֵת דִּינֵי תִרְחָק נִפְשָׁכּוֹן בְּדִיל לֹא לְמַעַבְדּוֹ יֵת כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִיּוֹתֵיכּוֹן יֵת קִנְיֵי:

(טו) וְאִם-בְּחֻקְתִּי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נִפְשָׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתִי לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי:

לְהַפְרֹכֶם אֶת-בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעֶקֶר; הֲרֵי שְׁבַע עֲבֻרוֹת: הָרִאשׁוֹנָה גִּוְרַת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לְמַד, וְלֹא עֲשֵׂה, מוֹאָס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא אֶת הַחֻכְמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים, כּוֹפֵר בְּמִצְוֹת, כּוֹפֵר בְּעֶקֶר.

כ"י • וְאִם-בְּחֻקְתִּי תִמְאָסוּ • מוֹאָס בְּאַחֲרִים הָעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נִפְשָׁכֶם • שׁוֹנֵא הַחֻכְמִים. לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת • מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים מִעֲשׂוֹת. אֶת-כָּל-מִצְוֹתִי • כּוֹפֵר [בְּמִצְוֹת] שֶׁלֹּא צוִיתִים, לְכַךְ נֶאֱמַר: "אֶת-כָּל-מִצְוֹתִי", וְלֹא נֶאֱמַר: "אֶת-כָּל-הַמִּצְוֹת".

טז אִף אֲנִי אֶעֱבֹד דָּא לִכּוֹן וְאַסְעֵר עֲלִיכּוֹן בְּהִלְתָּא יֵת שְׁחַפְתָּא וְיֵת קִדְחָתָא מִחֲשָׁכּוֹן עֵינִין וּמִפְּחָן נֶפֶשׁ וְתוֹרְעוֹן לְרַקְנוֹן וְזַרְעוֹן וְיִיכְלָנָה בְּעֲלֵי דְכִבְיָכּוֹן:

(טז) אִף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשְּׁחַפָּה וְאֶת-הַקִּדְחַת מְכֻלֹּת עֵינִים וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ וְזַרְעָתָם לְרִיק וְרַעְכָּם וְאֲכַלְהוּ אִיבֵיכֶם:

עֵינִים וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ • הָעֵינִים צוֹפוֹת וְכֻלּוֹת לְרֹאוֹת שֶׁיִּקַּל וְיִרְפָּא, וְסוֹף שֶׁלֹּא יִרְפָּא, וְיִדָּאבוּ הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תַּאֲוָה שְׂאִינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'כְּלִיּוֹן עֵינִים'. וְזַרְעָתָם לְרִיק. תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאִם תִּצְמַח, "וְאֲכַלְהוּ אִיבֵיכֶם".

כ"י • וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • וְצוִיתִי עֲלֵיכֶם. שְׁחַפָּה • חֲלִי שֶׁמִּשְׁחַף אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲנַפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דּוּמָה לְנִפּוֹחַ שֶׁהוֹקְלָה נִפְחָתוֹ וּמִרְאִיתוֹ פָּנָיו זְעוּפָה. קִדְחַת • חֲלִי שֶׁמִּקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמִחֲמָמוֹ וּמִכְעִירוֹ, כְּמוֹ (דברים לב כב): "כִּי-אֲשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי". מְכֻלֹּת

שְׁתֵּי חֻכְמִים

ו רֹצֵחַ לוֹמֵר, מִרְאִית פָּנָיו שֶׁל בֶּשֶׂר שֶׁנִּפּוֹחַ וְזַעֲפָה, שְׂאִינוֹ אֲדוֹם כְּשֶׁאֵר בֶּשֶׂר שֶׁל אָדָם בְּרִיא: † דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי, דְּבִתְחִלָּה אֱמֹר 'וְזַרְעָתָם לְרִיק וְרַעְכָּם', דְּמִשְׁמַע שֶׁלֹּא יִצְמַח, וְאַחֲרַי כֶּף אֱמֹר 'וְאֲכַלְהוּ אִיבֵיכֶם', דְּמִשְׁמַע שֶׁיִּצְמַח. אוֹ יֵשׁ לוֹמֵר דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי, הֵיאָךְ יִזְרַע הַזֶּרַע לְרִיק, הֵא בְּקִרְקָה הוּא זֶרַע. וּמִתְרַץ, 'לְרִיק' כְּלוֹמֵר שֶׁלֹּא יִצְמַח וְכו': תּוֹרָה יו

(יד) ב פִּירוּשׁ, דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי לְמָה שֶׁנָּה הַכְּתוּב, דְּלַעֲלֵל כְּתִיב 'אִם בְּחֻקְתִּי תִלְכוּ, דְּהֵינּוּ שְׁתִּהְיוּ עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה, וְהִקָּא כְּתִיב 'וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, דְּהִיָּה לוֹ לְמַכְתָּב 'אִם בְּחֻקְתִּי לֹא תִלְכוּ'. בְּשִׁלְמָא אִי מִיִּירֵי נִמִּי בְּמִדְרַשׁ חֻכְמִים, אֲתִי שְׁפִיר דְּתִלִּי בְּשִׁמְיָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּדְרַשׁ חֻכְמִים הֵיא נִקְרֵאת קְבֻלָּה, שֶׁהֵם קְבֻלוֹ אִישׁ מִפִּי אִישׁ: † דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא לְמִדּוֹ וְדָאִי לֹא יוֹדְעִין לַעֲשׂוֹת. וּמִתְרַץ דָּאִין הֵכִי נִמִּי,

דְּאֱמֹר הַפְּסוּק בֵּן, הוֹאִיל וְלֹא תִלְמָדוֹ וְדָאִי 'לֹא תַעֲשׂוּ: תּוֹרָה טו (טו) ד דָּאִם לֹא בֵּן, הֵא לַעֲלֵל כְּתִיב 'וְלֹא תַעֲשׂוּ', דְּהֵינּוּ מוֹאָס הַמִּצְוֹת, אִם בֵּן 'וְאִם בְּחֻקְתִּי תִמְאָסוּ' לְמָה לִי, אֲלָא מוֹאָס בְּאַחֲרִים, וְכֵן הוּא פִּירוּשׁ 'זֹאת מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נִפְשָׁכֶם' וְגו': תּוֹרָה טו (טו) ה דְּקִשָּׁה לְרִשִּׁי, דְּיִהְיֶה קִדְחַתִּי מִשְׁמַע לְשׁוֹן פְּקוּדוֹן, וּמָה פְּקוּדוֹן שְׁנִיךְ הֵכָא, לְכָךְ פִּירֵשׁ שֶׁהוּא לְשׁוֹן צוּאוֹה:

(י) וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגְפָתֶם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם
שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתַּם וְאִין־רִדְף אֶתְכֶם:

ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור,
ושבפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד.
דבר אחר: "וירצתם לריק ורצכם", כנגד הבנים
והבנות - הפתוב מדבר, שאתה צמל בהם ומגדלן
והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר-
טפחתי ורבייתי איבי כלם". ונתתי פני בכם. כמו
שנאמר בטובה: "ופנית איביכם", כך נאמר ברעה:
"ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו:
פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם
לפני אויביכם. (ת"כ) שיהא הפנות הורג אתכם
מבפנים ובעלי דבכיון מקיפין אתכם מבחוץ.
ורדו בכם שנאיכם. (ת"כ) שאני מעמיד שונאים
אלא מכם ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי
אלילים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה
שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג-ד): "והיה אם-זרע ישראל
ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם
וישחיתו את-יבול הארץ", אבל בשעה שאעמיד
עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות
שלכם, וכן הוא אומר (מלכים ג א): "ואשר אכלו שאר
עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'". ונסתם. מפני
אימה. ואין-רדף אתכם. מבלי כח.

וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגְפָתֶם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם וְנִסְתַּם וְאִין־רִדְף אֶתְכֶם:
להרע לכם. ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו
בכם.

פירש"י (טו-יז) אגדת 'תורת כהנים' מפרשה זו:
אף-אני אעשה-זאת. אני מדבר אלא ב'אף', וכן;
"אף אני אלך עמם בקרי". והפקדתי עליכם.
שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה
פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה. בהלה.
מכה המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מפתח מתן
[פי' מגפה]. את-השחפת. יש לה אדם שהוא חולה
ומטל במטה, אבל בשרו שמור עליו! תלמוד-
לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא
נשחף, אבל נח ואינו מקדיח? תלמוד-לומר "ואת
הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא
מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיהיה? תלמוד-לומר:
"מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיהיה,
אבל אחרים סבורים שיהיה? תלמוד-לומר: "ומדיבת
נפש". וירצתם לריק ורצכם. זרעה ואינה
מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? ומה
תלמוד-לומר: "ואכלהו אויביכם", הא כיצד? וזרעה
שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שניה מצמחת

(י) וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְתַּף לִי־פָרָה
אֶתְכֶם שִׁבְעַת עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְתַּף לִי־פָרָה
אֶתְכֶם שִׁבְעַת עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:
שפתי חכמים
(יז) ח' יש מפרשים שהוא לשון המתנה,
כלומר שהבריות ממתנות וצופות
שכל שעה יקל ממנו החלי וירפא.
ובשמות נבדלים הבריות שמת מיתה
פתאומית. ויש מפרשים אותו לשון
מתנים, רצה לומר מכה המתחלת
במתנים, ואותה מכה מבהלת אותו,
ולשון 'מתן' מלשון אוון ששמע על הר
סיני וכו', כלומר שהיה לו לומר
'אוננים', הוא הדין נמי לשון מתנים: ח'
רצה לומר, וכשאירע פעם שנית
שמצמחת: י' רצה לומר, ומאספין להן
תבואה כדי שיהא להם לאכול
בשצרון על עירות ישראל: כ' ואם
תאמר, מנא ליה לרש"י לפרש כך, הא
כתיב 'ונגפתם לפני אויביכם', משמע

שנגנפו לפני אויביהם. אי נמי
מדכתיב 'ונגפתם' שהוא לשון מגפה,
שהוא מיתה בידי שמים: ל' דקשה
לרש"י, 'בכם' למה לי, דהא כתיב
'ונגפתם', אלא על פרוך לדרשא אתי.
והוצרך לומר תרתי, 'מכם ובכם',
משום דמהמדרש משמע שהרודים
יהיו מכם, ובקרא משמע שירדו בהם,
משום הכי פירש תרווייהו: מ' דהא
כתיב אחריו 'ואין רודף', אם כן למה
ניוסו, אלא מפני אימה: נ' דקשה
לרש"י, ברכה הוא שאין רודף אותם.
ומתרץ, משום שאין בהם כח לא
צריכין לרדוף אותם, דסבורין מה לנו
לרדפם, והא אין בהם כח
למלחמה: תורה יח

שיהיו הורגים אותם בחרבם. ויש לומר
דהוכחת רש"י מדכתיב 'ונתתי פני
בכם', משמע שהוא מיתה בידי שמים,
דהיינו כרת, שמת על משתו קודם זמנו,
כדכתיב בפרשת קדושים 'ושמתי אני
את פני באיש ההוא ובמשפחתו
והכרתי אותו', משמע כל מקום שכתוב
'פני' שהוא כרת, וכתוב אחריו 'ונגפתם'
לפני אויביכם, משמע מיתה בידי אדם
בסוף. ומתרץ שהכי פירשו, הא
דקאמר ונתתי פני בכם היינו שתהא
המנת הורגת אתכם מבפנים שהוא
כרת, והא דקאמר ונגפתם לפני
אויביכם הכי פירשו, ובעלי דבכיון
מקיפין אתכם מבחוץ, רצה לומר
עומדין מבחוץ ושמהים במיתתן, נמצא

וְשִׁי' וְאִם עַד-אֵלֶּה. וְאִם בְּעוֹד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ. חֲטָאֲתִיכֶם • (ת"כ) שָׁבַע פְּרַעְנִיּוֹתָי עַל שָׁבַע עֲבֻרוֹת וְיִסְפְּתִי. עוֹד יִסְוֶרֶינִי אַחֲרַיִם. שָׁבַע עַל-

וְשִׁי' וְשִׁבְרֹתִי אֶת-גְּאוֹן עֲזֻכֶּם וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בְּבִרְזֹל וְאֶת-אַרְצְכֶם בְּנַחֲשָׁה: יט וְאֶתְּכַבֵּר יְתִי קִרְתָּכֶם וְאֶתֶּן יֵת שְׁמִי דִי עֲלֵיכֶם תְּקִיפִין כְּפִרְזֹל מִלְּאֲחֵתָא מִטְרָא וְאַרְעָא דְתַחֲוִיתֶיכוֹן חֲסִינָא כְּנַחֲשָׁא מִלְּמַעְבַּד פִּירִין:

וְשִׁי' וְשִׁבְרֹתִי אֶת-גְּאוֹן עֲזֻכֶּם • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כד כא): "הִנְנִי מַחְלִל אֶת-מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֲזֻכֶּם". וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם בְּבִרְזֹל וְאֶת-אַרְצְכֶם בְּנַחֲשָׁה. זוֹ קֶשֶׁה מְשַׁל מִשָּׁה, שֶׁשֵּׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כח כג): "וְהָיוּ שְׁמִיד אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ נַחֲשֵׁת וְגו'", שֶׁהָיוּ

(כ) וְתִם לְרִיק בְּחֻכֶּם וְלֹא-תִתֶּן אַרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ וְעַיִן הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּה: כ ויסופון לריקנו חיליכון ולא תתן ארעכון ית עללתה ואילן ארעא לא יתן אבה:

וְשִׁי' וְתִם לְרִיק בְּחֻכֶּם • הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נָכַשׁ, שְׁלֹא כִסָּה, שְׁלֹא עָדַר, וּבִשְׁעַת הַקָּצִיר בָּא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, אֵין בְּכָף כְּלוּם, אָבֵל אָדָם שֶׁעָמַל וְחָרַשׁ וְזָרַע וְנָכַשׁ וְכִסָּה וְעָדַר, וּבָא שְׂדֵפוֹן וּמִלְקָה אוֹתוֹ, הָרִי שְׁנִיו שֶׁל זֶה קֵהוֹת. וְלֹא-תִתֶּן אַרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהּ • (ת"כ) אָף מֵה

(כא) וְאִם-תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹו לְשִׁמְעַ לִי וְיִסְפְּתִי עֲלֵיכֶם מִכָּה שָׁבַע בְּחֲטָאֲתִיכֶם: כא ואם תהכון קדמי בקשיו ולא תבינו לקבלא למימרי ואוסף לאתתאה עליכון מחא שבע בחוביכון:

וְשִׁי' וְאִם-תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי • רְבוּתֵינוּ אָמְרוּ: עֲרֵא, בְּמִקְרָה, שְׂאִינוּ אֵלָּא לְפָרָקִים, בֵּן תִּלְכּוּ עֲרֵא בְּמִצּוֹת. וּמִנְחָם פֶּרֶשׁ לְשׁוֹן מְנִיעָה, וְכֵן (משלי כה יז): "הִקְרַר גִּלְדָּךְ", וְכֵן (משלי יז כח): "קִרְרֹתֶיךָ", וְקָרוֹב לְשׁוֹן זֶה לְתַרְגּוּמוֹ

שפתי חכמים

דָּאם בֵּן לֹא הָיָה לוֹ לְמַכְתָּב 'לְרִיק' אֵלָּא 'וְתִם בְּחֻכֶּם': ש דָּקְשָׁה לְרִשִּׁי, לָמָּה לוֹ לְמַכְתָּב 'אַרְצְכֶם', הָיָה לוֹ לְכָתוֹב 'וְלֹא תִתֶּן הָאָרֶץ', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְעִיל בְּבִרְכָּה וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ, אֵלָּא 'אַרְצְכֶם' מִשְׁמַע אָף מֵה שְׂאֵתָם מְבִיאִים שֶׁם בִּשְׁעַת הַזָּרַע מִשְׁלָכֶם, אֲפִילוּ זֶה לֹא תוֹצִיא. אֵי נִמִּי דִּיִּיק מִדְּכָתִיב 'יְבוּלָהּ', לְשׁוֹן מוֹבִיל, שֶׁהוּא מְבִיא. רֵא"ם: ת דָּקְשָׁה לְרִשִּׁי, שֶׁהָיָה לוֹ לְמַכְתָּב 'וְעַיִן לֹא יִתֵּן פְּרִיָּה', אָבֵל 'הָאָרֶץ' לָמָּה לִּיהִ: תורה כא

נִפְרַע מֵאָדָם יוֹתֵר מִמֵּה שֶׁהִרְשִׁיעַ בְּגִדּוֹ: תורה יט
(יט) צ בֵּינוֹן שֶׁהָיָה לַחֵה הַפִּירוֹת נִרְקָבִין: תורה כ
(כ) ק נוֹכַח, שֶׁמִּלְקֵט עֲשָׂבִים רָעִים מִתּוֹךְ הַזֵּרְעִים. כִּסָּה, קוֹצֵר. עוֹדֵר, חוֹפֵר: ר וּפִירוֹשׁ 'וְתִם לְרִיק בְּחֻכֶּם', אַחֵר הָעֵמֶל וְהַטֵּרַח שֶׁטִּרְחָתָם, שְׂאוֹ שְׁנִיו קֵהוֹת. שְׂאֵם פִּירוֹשׁ 'בְּחֻכֶּם' עַל מִמוֹנָם הֵבֵא מִכָּסֶּם, לֹא הָיָה צָרִיךְ לְמִימַר, דְּבָכָר בְּתִיב 'וְנָתַתִּי שְׁמִיכֶם בְּבִרְזֹל' וְגו', וּמִסְתָּמָא וְתִם לְרִיק, גַּר אֲרִיָּה גַם אֵין לוֹמַר שִׁיתוֹם בַּח גּוֹפֶם,

(יח) ה דָּקְשָׁה לְרִשִּׁי, דִּ'וָּאם עַד אֵלֶּה מִשְׁמַע שֶׁקָּבַע לָהֶם זְמַן, וְהָכִי קָאָמַר, וְאִם עֲבַר הַזְמַן וְעָדִין לֹא תִשְׁמָעוּ לִי, וְיִסְפְּתִי לִיסְרָה וְגו', וְזֶה לֹא יִתְּנוּ לוֹמַר שֶׁיִּקָּבַע לָהֶם זְמַן לַעֲבוֹר עַל הַמִּצְוֹת, לְכָךְ פִּירֵשׁ דִּ'עַד' כְּמוֹ 'בְּעוֹד', דָּאָם לֹא כֵן וְאִם עַל אֵלֶּה מִיבְעִי לִיהִ: ע לֹא שְׂאוּסִיף עוֹד לְהִבְיֵא עֲלֵיכֶם הִיסוּרִים הִרְאִשׁוּנִים פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהָרִי יִסּוּרִים הַשְּׁנִיִּים אֵינָם מִמִּין הִרְאִשׁוּנִים: פ דָּקְשָׁה לְרִשִּׁי, דְּהַפְסוֹק מִשְׁמַע שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִפְרַע לָהֶם שָׁבַע פַּעְמִּים עַל הָעֲבֻרוֹת, וְזֶה אֵינוֹ, דָּאֵין

(כב) וְהִשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת־חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם
וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׂמוּ
דְרִכֵיכֶם:

ערוד נושף וממית. וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם • אלוֹרֵי הַקִּטְנִים.
וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם • מבחור. וְהִמְעִיטָה
אֶתְכֶם • מבפנים. וְנָשְׂמוּ דְרִכֵיכֶם • שבילים
גְּדוֹלִים ושבילים קטנים, הרי שבע פרענויות: שן
בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, וְשִׁפְלָה, וְהִכְרִיתָה,
וְהִמְעִיטָה, וְנָשְׂמוּ.

כ"י • וְהִשְׁלַחְתִּי • לשון גְּרוּי. וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם • אין
לי אלא חיה משפלה, שדרכה בכף. בהמה, שאין
דרכה בכף, מנין? תלמוד-לומר (דברים לב כד): "ושן-
בהמת אשלח בם", הרי שמים. ומנין שתהא ממיתה
בנשיכתה? תלמוד-לומר (סו): "עם-חמת זחלי עפר",
מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין;
כבר היו שנים בארץ-שראל: חמור נושף וממית,

(כג) וְאִם־בְּאֵלָה לֹא תֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קְרוּ:
כ"י • לֹא תֹסְרוּ לִי • לשובו אלי.

(כד) וְהִלַּכְתִּי אִתְּךָ אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם
גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נָקֵם־בְּרִית
וְנֹאסְפֹתֶם אֶל־עַרְיֶיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתַּתֶּם בִּיד־אֹיֵב:

כ"י • נָקֵם־בְּרִית • יש נקם שאינו בברית, בדרך שאר
נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקהו. דבר אחר:
"נקם ברית" – נקמת ברית אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם, כֹּל הַבָּאָת
חֶרֶב שֶׁבִמְקָרָא, היא מלחמת חילות אויבים.
וְנֹאסְפֹתֶם • מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור.

שפתי חכמים

צדקהו, ועבר על השבועה וסימא את
עיני צדקהו. ופירוש 'כשאר נקמות',
כלומר אם עברו על דברי תורה כגון
גזל ועבירות וכדומה להן: ה' רוצה לומר
התורה: 'דקשה לרש', דאף אפשר
שחבר יזה אותם מעצמו. והא דלא
פירש זה לעיל גבי 'חבר לא תעבר
בארצכם', יש לומר משום דכתיב
לעיל 'ונתתי שלום', דמלת 'שלום' הוא
היפך המלחמות, כדכתיב 'אני שלום
וכי אדבר המה למלחמה', בודאי קאי
אחיל המלחמה, אכל הקא לא נזכר
שום אויב אלא כדכתיב 'והבאתי
עליכם חרב', משום הכי פירש דמלת
'חרב' יורה על חיל האויבים: כ דאם

שהיתה מבחוץ בשדה יבריתו אותם
מכל וכל, אכל האדם שהוא בפנים
בתוך העיר משום הכי לא יברית כלם
אלא ימעיט אותם: תורה כג
(כג) 1 דלשון 'לא תוסרו לי' אין מיושב
בפסוק, בודאי לא ירצו לקבל היסורין.
לכך פירש שאם בכל אלה היסורין לא
תירצו לשוב אלי: תורה כד
(כה) 1 רוצה לומר, 'והבאתי עליכם
חרב נקמת נקם ברית' משמע אותו
חרב שכתוב בברית, דהיינו תורה,
אכל יש עוד נקם שאינו בברית והוא
סימת וכו': ח סימת עינים אינו כתיב
בתורה, אי נמי הכי פירשו, 'נוקמת
נקם ברית' שהוא השבועה שנשבע

(כב) א דאין שייך לשון שליחות אלא
בבר דעת: כ וכן כתיב גם כן
'והשלחתי בכם' גוי לגזירה שוה:
ג רש"י מביא זה, שאל תקשה ליה
ותתמה, הלא מצינו שבהמה ממיתה
בנשיכתה, והביא מעשה דכבר היו כו':
ד רוצה לומר, כשמותים בגיו של אדם
כשהם קטנים נקרא 'משפל', כמו
שמצינו ברבקה שאמרה 'למה אשפל
גם שניכם יום אחד', ובאותו זמן היו
קטנים, וצריך עיון. עיין פרשת תולדות:
ה והא דשנה רש"י הלשון ונקט
'מבפנים' גבי בני אדם, יש לומר דקשה
ליה למה לא כתיב 'והכריתה'
בהמתכם ואתכם', אלא משום דבהמה

(כו) בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לָּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
לַחֲמֶכֶם בַּתָּנוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל
וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ׀

את השִּׁבְרִים לַחֲלֶקֶם בִּינִיהֶם. וְאָכַלְתֶּם וְלֹא
תִשְׁבְּעוּ. ׀ זה מאַרְה בַּתָּנוּר הַמַּעֲמִים בַּלָּחֶם, הָרִי שִׁבַּע
פְּרָעָנִיּוֹת: חֶרֶב, מַצּוּר, דָּבָר, שִׁבְרֵי מִטֶּה לָּחֶם, חֶסֶר
עֲצִים, פֶּת נְפוּלָה, מַאֲרָה בַּמַּעֲמִים; ׀ וְנִתְמַתָּ ׀ אֵינָה מִן
הַמִּנְיָן, שֶׁהִיא הַחֶרֶב.

כ"י ׀ מִטֶּה־לָּחֶם • לְשׁוֹן מִשְׁעָן, כְּמוֹ (יְרֵמְיָה מ"ח יז):
"מִטֶּה־עֹז". בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לָּחֶם • אֲשֶׁבֶר לָכֶם
כָּל מִסְעָד אֲכָלִי, וְהֵם חֲצִי רָעָב. וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים
לַחֲמֶכֶם בַּתָּנוּר אֶחָד • מַחֲסָרָם עֲצִים. וְהִשִּׁיבוּ
לַחֲמֶכֶם בַּמִּשְׁקָל • שֶׁתִּהְיֶה הַתְּבוּאָה נִרְקָבֶת וְנִעֲשִׂית
פֶּת נְפוּלָה וּמִשְׁתַּבֶּרֶת בַּתָּנוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת וְשׁוֹקְלוֹת

(כו) וְאִם־בָּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
(כח) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם
אֶרְאֶנִּי שֹׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:

(כט) וְאָכַלְתֶּם בִּשְׂרֵי בְנֵיכֶם וּבִשְׂרֵי בְנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:
(ל) וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם
וְנִתְתִּי אֶת־פְּגִרְיָכֶם עַל־פְּגִרִי גְלוּלֵיכֶם וְנִעַלְהָ נַפְשִׁי
אֶתְכֶם:

כ"ט וְאִם־בָּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
(כח) וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם
אֶרְאֶנִּי שֹׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם:

כ"י ׀ בְּמֹתֵיכֶם • מַגְדָּלִים וּבִרְנִיּוֹת. חַמְנֵיכֶם • מִין
עֲבוּדֹת אֱלִילִים שֶׁמַּעֲמִידִין עַל הַגָּזוֹת, וְעַל שֵׁם
שֶׁמַּעֲמִידִים בַּחֲמָה קְרוּיִין 'חַמְנִים'. וְנִתְתִּי אֶת־

(לא) וְנִתְתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמַדְתִּי
מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם:

כ"י ׀ וְנִתְתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה • יָכוֹל מֵאָדָם?
כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאָרֶץ", הָרִי אָדָם
אֲמוּר! הָא מֵה אֲנִי מֵקִים: "חֲרָפָה"? מַעֲבָר וְשֹׁב.
וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם • יָכוֹל מִן הַקְּרָבָנוֹת?

שְׁפָתֵי חֲכָמִים
נְתוּנִים בְּיַד הָאוֹיְבִים עַל יְדֵי
הַדָּבָר: תוֹרָה כו
(ל) ׀ רִשִּׁי רוּצָה לְפָרֵשׁ הֵיכָא בָּא מַה
שֶׁבִּתְבַּב בְּקָרָא וְנִתְתִּי אֶת פְּגִרְיָכֶם עַל
פְּגִרִי גְלוּלֵיכֶם, דְּמִשְׁמַע כִּשְׁהֵם מֵתִים
הֵם נוֹפְלִים עַל עֲבוּדָה זָרָה
שֶׁלָּהֶם: תוֹרָה לא
בְּשַׁעַת שִׁבְרִי, וְהַמְכוּן פֶּה שִׁישְׁבָר,
וְלֹא בַּעַת שִׁישְׁבָר: ׀ (גור אֲרִיָּה) דְּאִי
אֲפֻשֶׁר לוֹמַר מִחֲמַת חֶסְרוֹן לָחֶם, דְּהָא
כְּבָר כְּתִיב 'בְּשִׁבְרִי לָכֶם' וְגו'; ׀ דָּאִם
לֹא כֵן יְהִי שְׁמוּנָה, רַק הוּא הַחֶרֶב
דְּכְתִיב בְּרִישָׁא דְקָרָא, וּפִירוּשׁוֹ וְעַל יְדֵי
הַחֶרֶב דְּהִינּוּ חֵילוֹת הָאוֹיְבִים אֲתָם

לֹא כֵן, מַה עֲנִין הַדָּבָר אֲצִל וְנִתְתֶּם
בְּיַד אוֹיֵב. וְאִם עַל פִּי שְׁעִשׂוּ כָּל רַעוֹת
לֹא הָיוּ מְלִינִים אֶת הַמּוֹת, לְפִי שֶׁהָאָרֶץ
אֵינָה יְכוּלָה לְסַבּוֹל, שֶׁמִּסְרִיחַ מִיַּד אִם
מְלִינִין אוֹתוֹ: תוֹרָה כו
(כו) ׀ הוֹצֵרָה לְפָרֵשׁ מֵלֵת 'בְּשִׁבְרִי'
אֲשֶׁבֶר, מִפְּנֵי שְׁמֵלֵת 'בְּשִׁבְרִי' פִּירוּשׁ

שיעור יומי ליום חמישי כ' אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת בהר-בחוקות סא

”ונתתי את פגריכם וגו’”, הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדויות, “ולא אריח” קרבנות, הרי שבע.

בנים ובנות, והשמידת במות – הרי שתיים. כריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא על-ידי השמידת הבידניות, יפלו החמנים שבאש הגנות ויפרתו.

לב ואצדי אנא ית ארעא ויצריון עלה בעלי דכביכון דיתבין בה:

(לב) והשמותי אני את-הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה:

כ”י – והשמותי אני את-הארץ. זו מדה טובה לישאל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

לב ויתכון אבדר ביני עממא ואגרי בתריכון דקטלין בתרפא ויהי ארעכון צדיא וקריכוון יהון חרפא:

(לב) ואתכם אזור בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה:

שמריק את המים ואין סופן לחור. והיתה ארצכם שממה. שלא תמחרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה – נראות לכם חרבות; שבשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחור, כאלו אין פרמו וביתו חרבים, כך שנויה ב'תורת כהנים'.

כ”י – ואתכם אזור בגוים. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתנחמין; וישאל נזרו בכמורה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה. והריקתי. כששולף החרב, מתרוקן הנדן. ומרשו: חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהרב, כאדם

לד ככן תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין די צדיאת ואתון בארע בעלי דכביכון ככן תשמט ארעא ותרעי ית שמטהא:

(לד) אז תרצה הארץ את-שבתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת את-שבתיה:

השמה. לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שממה'.

כ”י – אז תרצה. תפיס את כעס המקום, שפעס על שמטותיה. והרצת. למלך את שבותיה. (כל ימי

שתי חכמים

שבתותיה, ומפני שתכלית התפייסות הארץ הוא כדי שתחזור ותפייס את המקום, כתב רש"י וזרנו לברכה מתחלה התכלית ואמר 'תפייס את כעס המקום'. והראיה על זה, שהרי גבי 'והרצת' פירש 'למלך', פירוש שחסר מלת 'למלך', וגבי מלת 'תרצה' הארץ' לא פירש חסירות מלת 'למלך' לומר תפייס למלך מפעסו, אלא על כרחק צריך לומר דלעיל לא פירש רק הכונה ואמר תפייס את כעס המקום. (גור אריה) פירוש מלת 'תרצה' מלשון פיוס, שהם קרובים בענין; ואמר 'תפייס כעס המקום', שאין לפרש שתפייס השמיטות, שאין שייך לפייס השמיטות שכבר עברו עליהם, אלא יפייסו כעס המקום שפעס על השמיטות. אבל 'והרצת את

לשוננו: ב' כלומר, מה שכתוב בקרא 'ושממו עליה אויביכם', שלא יוכלו לדור בארצכם מחמת שממון: תורה לג (לג) דלשון ריק לא נופל אחרב, כמו שפירש בפרשת בשלח. 'הנדן' רצה לומר תיק החרב: ק וילך בתיב 'והריקתי: ר רוצה לומר אותן מים: תורה לד (לד) ש כתב הרא"ם, אין פירוש 'תפייס כעס המקום' אמלת 'תרצה', כי מלת 'תרצה' היא פעל יוצא לשני, ותפייס כעס המקום הוא פעל יוצא לשלישי, פירוש הארץ תרצה את כעסו של מקום. אלא פירוש 'תפייס כעס המקום' הוא פירושו של 'והרצת את שבתותיה' דכתיב בסיפא דקרא, ופירוש מלת 'תרצה' הוא תפייס, ופירושו אז תתפייס הארץ מן

(לב) ע דקשה לרש"י, למה לא מנה אותן בכלל הפורעניות ויהיו שמונה, לכן פירש זו מדה טובה וכו'. ואין להקשות למה לא מנה בכלל הפורענות 'אתכם אזור' וגו' שהוא יותר קשה. ויש לומר, מאחר שהפסיק במדה טובה, לא חשיב בכלל הפורענות דלעיל, וקל להבין. וידלא כהרא"ם שפירש 'זו מדה טובה' קושטא דמלתא קאמר, אבל אינו רוצה לומר אם לא יהיה מדה טובה אלא פורענות אם כן יהיה שמונה, דאם כן תקשה לך 'אתכם אזור בגוים' שהיא מדת פורענות והא יהיו שמונה, אלא על כרחק צריך לומר שאין הכתוב מקפיד אם נשלם מספר שבע פורעניות שמוסיף עוד פורעניות אחרים נוספים על השבע, עד כאן

(לה) **כָּל־יְמֵי הַשָּׁמֶה תִּשְׁבֶּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבַתָּה** (לה) **כָּל־יְמֵי הַשָּׁמֶה תִּשְׁבֶּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבַתָּה**
בְּשַׁבְּתוֹתֶיכֶם בְּשַׁבְּתֵיכֶם עָלֶיהָ:
 לה כל יומין די צדיא תשמיט ית די לא
 שמיטת בשמיטכון פד הויתון יתבין עלה:

— מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות ושלש עשרים ושנים, כמו שאמרו באגדת חלק', ושל אמן שנים, ואחת עשרה ליהוקים ונגדן לצדקיהו, צא וחשב לארבע מאות ושלשים ושלש שנה, שמיטין ויובלות שבהן, והם שש עשרה למאה: ארבע עשרה שמיטין ושנים יובלות. הרי לארבע מאות שנה, ששים וארבע. לשלשים ושלש שנה, חמש שמיטות. הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתרה שנוכסה בשמיטה, המשלמת לשבעים (נ"א: ואותו יובל שגלו, שלא נגמר, בעולם נחשב להם); ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים (ד"ב לו כא): "עד־רצתה הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה".

ז"ל את אשר לא־שבתה • שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביהזקאל (ד יד): "ואתה שכב על־צדך השמאלי וגו' וכלית את־אלה, ושכבת על־צדך הימני שניתה ונשאת את־עון בית־יהודה ארבעים יום", ונבואה זו נאמרה ליהזקאל בשנה החמשית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושלש, ואם תאמר: שנות מנשה חמשים וחמש היו

לוידישטארוין ככון ואעל תברא בלפהון בארעא דסנאיהון וירדוף ויהיון קל טרפא דשקוף ויערקון פמעירוק מן קדם דקטלין בחרפא ויפלין ולית דרדוף:

(לו) **והנשארים בכם והבאתי מרד בלבכם בארצת איביהם ורדף אתם קול עלה נדף ונסו מנסת־חרב ונפלו ואין רדף:**

אחר ומקשקש' ומוציא קול, וכן תרגומו: "קל טרפא דשקוף" — לשון חבטה; "שדופת קדים" — שקיפן קדום' לשון משקוף, מקום חבטת הדלת, וכן תרגומו של "חבורה" — 'משקופי'.

ז"ל והבאתי מרד • פחד ורף לבב. מ"ם' של "מרד", יסוד נופל הוא, כמו מ"ם' של 'מועד' ושל 'מוקש'. ונסו מנסת־חרב • כאלו רודפים והורגים אותם. עלה נדף • שהיו דוחפו ומפחו על עלה

לוינתקלון גבר באחוהי במקדש דקטלין בחרפא ורדוף לית ולא תהי לכון תקומה קדם בעלי דכביכון:

(לז) **וכשלו איש־באחיו במפני־חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם:**

שפתי חכמים

הארץ הרב בראיות. והביא התרגום 'דשקוף', שפירושו הכאה, לא שפירוש מלת 'נדף' דשקוף, ד'נדף' לשון דחיפה הוא, רק שמן הדחיפה התחדש המלה, בדרך התרגום פירש הכונה ולא הטעם בהרבה מקומות. והקדים לזה פירוש 'ינוסו מנוסת חרב' כמנוסת חרב, לא מנוסת חרב ממך, כדי שיפול עליו הפירוש של 'קול עלה נדף', דהא שהם נסים לא מפני שהאויב הורג אותם אלא מרוב מרד מרד שבלבם, הר"א: תורה לו

ומתרחץ דעשה תשובה וכו': ב אף על פי שלא עברו רק על ששים ותשעה שמיטות ויובלות, מפל מקום הנה גלות שבעים שנה שלמים, דמה שלא המתין הקדוש ברוך הוא עד שעברו שבעים שמיטות צדקה עשה להם, כך פירש רש"י בפרשת ואתחנן בפסוק 'כי תוליד' וגו'; תורה לו
 (לז) ג כאלו אמר ונסו כמנוסת חרב, לא מנוסת חרב, שהרי בתיב אחריו 'אין רודף'; ד פי פירוש 'נדף' נדף, ואין העלה הנדף מוציא קול רק בשדחף אצל עלה אחר, גם אין העלה נדף מעצמו רק על ידי הרוח, לכן

שבתותיה' שהוא לשון הפעיל, שלא כתב 'ותרצה שבתותיה' כמו בראש המקרא, פירושו 'והרצת למלך שבתותיה', שהוא פעל יוצא לשלישי, שהארץ תפייס השמיטות למלך: תורה לה
 (לה) ת ארבעים יום מרמו על ארבעים שנה שהיה יהודה אחר גלות עשרת השבטים: א כלומר, ומנשה נולד מיד כשגלו עשרת שבטים, ושנותיו היו חמשים וחמש, ומצינו שמנשה היה רשע, ואם בן בימי מנשה הכעיסו לפניו חמשים וחמש שנה לבד מה שהכעיסו לפניו בשאר שנות מלכים.

כ"י וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאָחִיו • כְּשִׁירְצוֹ לָנוּס, יִכְשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִבְהִלּוּ לְרוּץ. כְּמִפְנֵי-חֶרֶב • כָּאֵלּוּ בֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים שֶׁיָּהָא בִלְבָבָם פָּחַד, וְכָל

שָׁעָה סְבוּרִים שְׁאָדָם רוֹדְפָם. וּמִדְרָשׁוֹ (ט"ז): "וְכָשְׁלוּ אִישׁ-בְּאָחִיו", זֶה נִכְשַׁל בְּעֹנּוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זֶה נִכְשַׁל בְּעֹנּוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה (רש"י כו, לו) אֵיתָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁדְּבָרֵי הַתּוֹכָחָה, לְפִי הָאֻמָּת, אֵינָם אֵלָּא בְּרֻכּוֹת. וְאֵף כָּאן: הַבְּרָכָה הִיא, שְׁאֵחָד

יָכוֹל לַעֲזֹר וּלְהוֹעִיל לַחֲבֵרוֹ, מִכֵּיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה, הֵינּוּ שֶׁהֵם מְעֲרִבִים זֶה בְּזֶה וְעֲרִבִים וְנִעְיָמִים זֶה לָזֶה, שֶׁלֹּא עוֹזְרִים וּמוֹעִילִים אֶחָד לַשֵּׁנִי בַּחֲפֶז לֵב וּבְשִׁמְחָה.

(לח) וְאֶבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאָכַלְתֶּם אֶתְכֶם אֶרֶץ אֲבוֹתֵיכֶם:

לח וְתִבְדִּיחַ בֵּינִי עַמִּמָּא וְתִבְדִּיחַ וְתִבְדִּיחַ אֶרֶץ בְּעָלֵי דְבְּבִיכּוֹן:

כ"י וְאֶבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם • כְּשֶׁתִּהְיוּ פְּזוּרִים, תִּהְיוּ אֲבוּדִים זֶה מִזֶּה. וְאָכַלְתֶּם אֶתְכֶם • אֵלּוּ הַמַּתִּים בְּגוֹלָה.

(לט) וְהִנְשֹׂאֲרִים בָּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֵם בְּאַרְצָת אֲבוֹתֵיכֶם וְאֵף בְּעוֹנֵת אֲבֹתָם אֲתֶם יִמְקוּ:

לט וְדִישְׁתַּאֲרוֹן בְּכוֹן יִתְמָסוֹן בְּחוֹבִיהוֹן בְּאַרְעָתָא בְּעָלֵי דְבְּבִיכּוֹן וְאֵף בְּחוֹבֵי אֲבִהֵתְהוֹן בִּישָׂא דְאַחִידִין בִּידֵהוֹן יִתְמָסוֹן:

כ"י בְּעוֹנֵת אֲבֹתָם אֲתֶם • (ת"כ) כְּשֶׁעוֹנוֹת אֲבוֹתָם אֲתֶם – כְּשֶׁאֲחוּזִים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. יִמְקוּ •

לשון הַמָּסָה, כְּמוֹ "יִמְסוּ", וְכִמְזוּהוּ (זכריה יד יב): "תִּמְקְנָה בְּחִרְיָהוֹן", (תהלים לח) "נִמְקוּ חֲבוּרָתִי".

(מ) וְהִתְדוּ אֶת-עוֹנֵם וְאֶת-עוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מַעֲלִיבֵי וְאֵף אֲשֶׁר-הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

מ וְיִידֵהוֹן יֵת חוֹבִיהוֹן וְיֵת חוֹבֵי אֲבִהֵתְהוֹן בְּשִׁקְרוֹהוֹן דְּשִׁקְרוֹ דְּדָמִי וְאֵף דְּהִלִּיכוּ דְּדָמִי בְּקִשְׁיוֹ:

(מא) אֶף-אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתָם • אֲנִי יִכְנָע לְבָבָם הָעָרֹל וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם:

מא אֵף אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּהוֹן בְּקִשְׁיוֹ וְאֵלֶךְ יִתְהוֹן בְּאַרְעָה בְּעָלֵי דְבְּבִיחֵהוֹן אוֹ כְּכוֹן יִתְכַּר לְפָהוֹן טַפְשָׁא וּבְכוֹן יִרְעוֹן יֵת חוֹבִיהוֹן:

כ"י וְהִבֵּאתִי אֹתָם • (ת"כ) אֲנִי בְּעֶצְמִי אֲבִיאֵם! זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְגָלִינוּ בֵּין הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם! אֲנִי אֵינִי מִיָּחֶס, אֵלָּא מִמַּעֲמִיד אֲנִי אֶת נִבְיָאִי וּמַחֲזִירֵן לְתַחַת כִּנְפִי, שְׁנֵאֲמַר (יחזקאל כ לב-לג): "וְהִעֲלֵה עַל-רוּחְכֶם

הֵיוּ לֹא תִהְיֶה וְגו' חִי-אֲנִי וְגו' אִם-לֹא בִּיד חֲזָקָה וְגו'". אוֹ-אִזּוּ יִכְנָע • כְּמוֹ (שמות כג): "אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא", אִם אִזּוּ יִכְנָע. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי, שְׁמָא, אִזּוּ יִכְנָע לְבָבָם וְגו'. וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם • יִכְפְּרוּ עַל עוֹנֵם בְּיִסוּרֵיהֶם.

שפתי חכמים

תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה בְּעַל כְּרָחַם, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְקָשָׁה מְּוָה, דְּהָא רִשְׁי בְּפִרְשֵׁת מִשְׁפָּטִים מִפְּרֹשׁ 'או' לֹא הִיָּה תָם אֵלָּא 'נֹדַע' וְכו'. וְנִרְאֶה לִי דְּהִכִּי פִירוּשׁוֹ, 'או' לֹא אֶצְטְרֵךְ לְמִלּוּךְ עֲלֵיהֶם בְּעַל כְּרָחַם אִם 'או' מַעֲצָמָם יִכְנָע לְבָבָם הָעָרֹל, וְאִזּוּ יִתְדוּ אֶת עוֹנֵם וְיִתְכַּפְּרוּ בִּיסוּרִים, וְאִם יַעֲשׂוּ כֵן אִזּוּ יִכְנָעוּ אֶת בְּרִיתִי וְגו' וְיִהְיֶה פִירוּשׁ 'או' אִזּוּ יִכְנָעוּ כְּמוֹ פִירוּשׁ 'או נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא' לְפִי מַה שֶּׁפִּירֵשׁ רִשְׁי לְעִיל. וְכֵּן יִתְוַרֵן נִמִּי מֵאִי לְשׁוֹן אַחֵר שֶׁל רִשְׁי. וְדוּק: ' דְּקָשָׁה לִּיהִי, מִי מִרְצָה אֶת עוֹנֵם, וּמִתְרַץ דִּירְצוֹ קָאִי

שְׁמַע מִיָּה מִיָּה לְמִדְרָשׁ שְׂבִיבָא תַּחַת כִּנְפֵי בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם: מ כתב הר"ם, לֹא הִבְנֵיתִי כִּנְתִּי הֶרֶב בְּזֶה, דְּלִפִּי זֶה יִהְיֶה הַמּוֹבָן מִמֶּנּוּ שְׂאֲנִי בְּעֶצְמִי אֲבִיאֵם תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה אִם יִכְנָע לְבָבָם הָעָרֹל, אֲכַל אִם לֹא יִכְנָע לְבָבָם לֹא אֲבִיאֵם תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה, וְזֶה הִפְךָ מִן הַמִּדְרָשׁ שֶׁהִבֵּא 'אִם לֹא וְגו' בְּחֻמָּה שְׂפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם, עַל כְּרָחַךְ מִמְּלִיךְ אֲנִי מִלְּכוּתִי עֲלֵיכֶם. אֲכַל הִיָּה לוֹ לְפָרֵשׁ 'או' אִזּוּ כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁפִּירוּשׁוֹ אִזּוּ אֲנִי אֲבִיאֵם תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה בְּעַל כְּרָחַם, אוֹ אִזּוּ יִכְנָע לְבָבָם מַעֲצָמָם לֹא אֶצְטְרֵךְ לְהִבֵּיאֵם אֲנִי

(לו) ה וְיִהְיֶה פִירוּשׁ 'כְּמִפְנֵי חֶרֶב/ כְּמוֹ שֶׁנִּכְשַׁל הָאִישׁ מִפְּנֵי חֶרֶב הָרוֹדֵף אַחֲרָיו, כִּי הוּא נִכְשַׁל מִפְּנֵי עוֹן חֲבִירוֹ: תוֹרָה לח (לח) ו לֹא אֲבוּדִים מִמֶּשׁ, דְּהָא כְּתִיב 'וְאֵף גַּם זֹאת וְגו' לֹא מֵאֻסְתִּים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכָלֹתָם: תוֹרָה לט (לט) ו דְּקָשָׁה לְרִשְׁי, 'אֲתֶם' לְמָה לִּי. וְעוֹד קָשָׁה, וְהָא כְּתִיב 'לֹא יוֹמְתוּ אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם' וְגו', לְכָךְ פִּירֵשׁ כְּשֶׁאֲחוּזִין וְכו': תוֹרָה מ (מא) ח פִּירוּשׁ, מִדְּכְתִיב 'וְהִבֵּאתִי אֹתָם' וְלֹא כְּתִיב 'וְהוֹלַכְתִּי אֹתָם' כְּמוֹ 'וְיֹלֵךְ ה' אִתְּכֶם וְאֶת מִלְּכָם' וְכו', אֵלָּא

(מב) וזכרתי את-בריתי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף אֶת-בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר:

מב ודכירנא ית קנמי דעם יַעֲקֹב וְאֵף ית קנמי דעם אַבְרָהָם אֲזָכֹר דכיר וְאֵף ית קנמי דעם אַבְרָהָם אֲזָכֹר דכיר:

כלומר, כדאי הוא יַעֲקֹב הקטן לך; ואם אינו כדאי, הרי יִצְחָק עמו. ואם אינו כדאי, הרי אַבְרָהָם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה 'זכירה' ביצחק? אלא אפרו של יִצְחָק נראה לפני צביו ומנח על המזבח.

כ"י וזכרתי את-בריתי יַעֲקֹב • בחמשה מקומות נכתב מלא; ואלהיו חסר בחמשה מקומות: יַעֲקֹב נטל אות משמו של אלהיו ערבון, שיבא ויבשר גאלת בניו. וזכרתי את-בריתי יַעֲקֹב • למה נמנו אחרונות?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 133)

יצחק נשרף על המזבח כקרבן בכל רגע מחדש; בכל רגע "צביו ומנח על המזבח" האפר שנוצר על ידי שרפתו, כביכול, ברגע זה. ולכן לא נאמרה בו זכירה, שכן אין צורך לזכור מארע המתרחש ברגע זה עצמו.

אפרו של יצחק נראה לפני צביו ומנח על המזבח (רש"י כו, מב) יש לשאל, הרי אפר הקרבנות אינו נשאר על המזבח, אלא יש לקים בו מצות תרומת והוצאת הדשן. ויש לומר, שהעקדה היא בגדר פעלה מתחדשת, כאלו

(מג) וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵהֶם וְתָרַן אֶת-שִׁבְתֹּתֶיהָ בַּהֲשָׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת-עֹנָם יַעַן וּבִיעַן בְּמִשְׁפְּטֵי מֶאֱסוֹ וְאֶת-חֻקֵּי גְעֻלָּה נַפְשָׁם:

מג וְאֵרָעָא תתרטש מנהון ותרעי ית שמשא בדיצדיאת מנהון ואנון ירעון ית חוביהון לנטין חלה ברבן איתי עליהון דדיני קצו וית קנמי רחוקת נפשהון:

כ"י וַיַּעַן וּבִיעַן • גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו.

מד ואף ברם דא במהויהון בארע בעלי דבניהון לא ארטשונן ולא ארחקונן לשיציותהון לאשנאה קנמי עמהון ארי אנא יי אלהיון:

(מד) וְאֵף גַּם-זֹאת בְּהִיוֹתָם בָּאָרֶץ אִיְבֵיהֶם לֹא מְאֻסִּים וְלֹא-גְעֻלָּתִים לְכָלֹתָם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

כ"י וַיַּעַף-גַּם-זֹאת • ואף אפלו אני עושה עמהם זאת הפרענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ איביהם, לא מאסתיים לכולותם ולהפר בריתי אשר אתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 292)

פלה (וכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי, שבעיניו הוא כשוק של בשמים). הוי אומר: יהודי אינו 'אוכל' מהגלות, ואין זה אלא שרים רע מקיף אותו מבחוץ; וירי זה עצמו הופך ל'ריח ניחוח', בבחינת 'תרון האור מן החשך'!

לֹא מְאֻסִּים וְלֹא גְעֻלָּתִים לְכָלֹתָם (כו, מד) בזהר מבאר שבני ישראל נמצאים בגלות, הנמשל לשוק של בורסקי, אבל הקב"ה אינו מואס בהם, ואדרבה, בעיני ה' הוא כשוק של בשמים: לא מאסתיים מצד כללותם - לשון

(מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה:

מה ודכירנא להון קים קדמאי די אפקית יתהון מארעא דמצרים לעיני עממיא למחוי להון לאלהא אנא יי:

כ"י ברית ראשנים • של שבטים.

שפתי חכמים

התוספות לא תתקשר מלת 'יען וביען' עם 'במשפטי מאסו', והיה כאלו אמר 'יען אשר במשפטי מאסו, וביען אשר חקותי געלה נפשים', ר"ס: תורה מד

בחמשה חמשי תורה, כמו שנכתב 'ישראל' חמש פעמים בפסוק אחד כנגד חמשה חמשי תורה: תורה מג (מג) ל כי פירוש 'יען' בכל מקום הוא גמול. והוסף מלת 'אשר', כי בזולת

על היסורים, שהם יכפרו על עונם: תורה מב (מב) ב לא ידעתי טעם לחמשה מקומות, כי היה מספיק זה במקום אחד. ושמה היה זה כאלו נשבע

(מו) אֱלֹהֵי הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיָדוֹ וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה:
 כז"י וְהַתּוֹרָה • אַחַת בְּכֶתֶב וְאַחַת בְּעַל־פֶּה, מַגִּיד, שֶׁכֶּלֶם נִתְּנוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי.

♦ יום שישי כ"א אייר ♦

כז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) וַדַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר בְּעַרְפּוֹ נִפְשֹׁת לַיהוָה:
 ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי
 יפרש נדר בפרסן נפשתי קדם יי:

כז"י • כִּי יִפְלֹא • יִפְרִישׁ בְּפִיו. בְּעַרְפּוֹ נִפְשֹׁת. לִתֵּן עַרְףׁ נִפְשׁוֹ, לומר: 'ערף דבר שנפשו תלויה בו' –
 על"י.

(ג) וְהָיָה עַרְפּוֹ הַזֶּכֶר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפּוֹ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל בַּשָּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
 ג ויהי פרסנה דכורא מבר עשרין שנין ועד
 בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשים סלעין
 דכספ בסלעי קודשא:

כז"י • וְהָיָה עַרְפּוֹ וְגו' • אִין 'ערף' זֶה לְשׁוֹן דְּמִיסָה, הַעַרְףׁ הַקָּצוּב עָלָיו בְּפִרְשָׁה זֹה. עַרְפּוֹ • כְּמוֹ 'ערף';
 אֵלֶּא בֵּין שֶׁהוּא יָקָר בֵּין שֶׁהוּא זֹל - כְּפִי שְׁנִי, הוּא וְכַפֵּל הַכְּפִי"ן, לֹא יִדְעָתִי מֵאִינְהֶם לְשׁוֹן הוּא.

(ד) וְאִם־נִקְבְּהָ הוּא וְהָיָה עַרְפּוֹ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל:
 ד וואם נקובתא היא ויהי פרסנה תלתין
 סלעין:

(ה) וְאִם מִבֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עַרְפּוֹ הַזֶּכֶר עֶשְׂרִים שָׁקֶלִים וְלִנְקֻבָּה עֶשְׂרֵת שָׁקֶלִים:
 ה וואם מבר חמש שנין ועד בר עשרין שנין
 ויהי פרסנה דכורא עשרין סלעין ולנקובתא
 עשר סלעין:

כז"י • וְאִם מִבֶּן־חֲמִשׁ שָׁנִים • לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קִטָּן, שְׁאִין בְּדַבְרֵי קִטָּן כְּלוּם, אֵלֶּא גְדוֹל שְׁאָמַר: 'ערף קטן
 הָיָה, שֶׁהוּא בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים, עַל"י.

שפתי חכמים

פָּרָק כז (ב) מ לֹא־פּוֹקֵי יָד וְרָגֶל שְׂאִין נִפְשׁוֹ תְּלוּיָהּ בּוֹ, אִם אָמַר עַרְףׁ יָד אוֹ עַרְףׁ רָגֶל לֹא אָמַר כְּלוּם, וּפְטוּר מִכְּלוּם: תורה ג
 (ג) ג רוצה לומר, כְּשֶׁאָר דָּבָר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ דְּמִים שְׁאָמַר הַנּוֹדֵר דְּמִי פְּלוּנִי עָלַי, שֶׁשְּׁמִין לְפִי הַיָּקָר וְהַזּוֹל שְׁבָאוֹתוֹ וְמוֹ, אֲבָל הַקֹּדֶשׁ זֶה אֵינוֹ כּוֹ, אֵלֶּא כְּפִי שְׁנִי הַתְּנוּב בְּפִרְשָׁה וכו': ס כתב
 הָרֵא"ם, תִּימָה וְהֵלֵא בַּתּוֹרָה כְּהַנִּים מִיָּתִי לָהּ, וּבְפָרָק קָמָא דְּעַרְכִּין דָּף ד' שְׁנוּ בְּהִדְיָא שֶׁהוּא כ"ף הַכְּנוּי, דְּתַנְיָא 'בְּעַרְפּוֹ' עַרְףׁ כָּל גּוֹפּוֹ הוּא נּוֹתֵן וְאֵינוֹ נּוֹתֵן עַרְףׁ אֵיבְרִיו, יִכּוֹל שְׁאֵנִי מוֹצִיא אֶבֶר שֶׁהַנְּשִׁמָּה תְּלוּיָהּ בּוֹ, תִּלְמוּד לומר 'נִפְשׁוֹת', אֵלֶּמָּא פִּירוּשׁ 'בְּעַרְפּוֹ' עַרְףׁ כָּל גּוֹפּוֹ הוּא וְלֹא עַרְףׁ מִקְצָתוֹ, וְאָמַרוּ וְלֹא עַרְףׁ אֵיבְרִיו, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ. וְלֹא

יִדְעָתִי מֵאִי קִשְׁיָא לוֹ עַל רִשְׁי וְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָּהּ, דְּרִשְׁי וְכָרוֹנוֹ לְבִרְכָּהּ כְּתִב עַל שְׂאָר 'ערף' דְּכְתִיב בְּפִרְשָׁה שְׂאִין שְׂיִיף בּוֹ כָּלֵל פִּירוּשׁ רְבוּתִינוּ וְכָרוֹנָם לְבִרְכָּהּ, וְאִין לומר מְדַחֵד לְדְרִשְׁיָא כְּתִב הַשְׂאָר 'ערף' אַגַּב זֶה אֵף עַל פִּי שְׂאִין שְׂיִיף בּוֹ הַדְרֵשׁ רְבוּתִינוּ וְכָרוֹנָם לְבִרְכָּהּ, דְּנִרְאָה לִיָּה לְרִשְׁי וְחִק לְפִרְשׁ בֶּן: תורה ד

וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עִרְכָּךָ
הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקִלִים בָּסָף וְלִנְקָבָה עִרְכָּךָ שְׁלֹשֶׁת
שָׁקִלִים בָּסָף:

(ו) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עִרְכָּךָ
הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקִלִים בָּסָף וְלִנְקָבָה עִרְכָּךָ שְׁלֹשֶׁת
שָׁקִלִים בָּסָף:

וְאִם מִבֶּן שְׁתַּיִן שָׁנִים וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא
וְיֵהִי פִרְסָנָה חֲמִשׁ עָסְרֵי סָלְעִין וְלִנְקָבָתָא
עָסֵר סָלְעִין:

(ז) וְאִם מִבֶּן־שְׁתַּיִם שָׁנָה וְלַעֲלָא אִם־זָכָר וְהָיָה
עִרְכָּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלִנְקָבָה עֲשָׂרָה שָׁקִלִים:

פוחתת אלא שליש בערפך, (ערכין ט) דאמרי אנשי:
סבא בביתא — פחא בביתא, סבתא בביתא — סימא
בביתא, וסימנא טבא בביתא.

כ"י וְאִם מִבֶּן־שְׁתַּיִם שָׁנָה וְגו'. כְּשֶׁמִּגִּיעַ לִימֵי
הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ
פּוֹחַת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעִרְכּוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)

רק בִּיחָס לנהול הבית וכדומה, אֲבָל בְּדָבָרִים שֶׁמֻּחוּץ לְבֵית,
כְּגוֹן רִבּוֹנוֹת וְהִנָּהֳגַת הַצִּבּוּר, יֵשׁ מַעֲלָה בְּכָךְ שָׂרֵב וּמִנְהִיג
צָבוּר הוּא זָקֵן וּבָעַל נְסִיוֹן.

סָבָא בְּבֵיתָא, פָּחָא בְּבֵיתָא (רש"י כז, ז) יֵשׁ לִשְׁאֹל, אִם כֵּן
רְאוּי שְׂלֵא יִהְיֶה לְזָקֵן עֶרֶךְ כָּלֵל, וּמִדּוּעַ יֵשׁ לוֹ עֶרֶךְ, וְאִם יוֹתֵר
מִזְקָנָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שְׂרָשׁ"י מֵיִשָּׁב זֹאת בְּדִיוֹק לְשׁוֹנוֹ: הַפְּנוּהָ

ח וְאִם מִסָּבִין הוּא מִפִּרְסָנָה וְיִקְיָמָנָה קָדָם
פְּהִינָא וְיִפְרוּס יָתָה פְּהִינָא עַל מִימְרֵי דִי תִּדְבֹק
יְדָא דְנוֹדְרָא וְפִרְסָנָה פְּהִינָא:

(ח) וְאִם־מִן הוּא מִעִרְכָּךָ וְהֶעֱמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן
וְהֶעֱרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁגֶּיךָ הַנִּזְרֶה
וְעִרְכָּנוֹ הַכֹּהֵן: ׀

מה שיש לו, וסדרנו וישאיר לו כדי חיו: מטה,
פר, פסות וכלי אמנות; אם היה חמר, משאיר לו
חמורו.

כ"י וְאִם מִן הוּא שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגַּת לַתֵּן הָעֶרֶךְ
הַזֶּה. וְהֶעֱמִידוּ לְנֶעְרֹךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וְעִרְכָּנוֹ לִפִּי
הַשְּׁגַת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיד. עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁגֶּיךָ. לִפִּי

ט וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרִיבֵין מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יי
כָּל דִּי יִתֵּן מִנָּה קָדָם יי יֵהִי קוֹדֶשׁ:

(ט) וְאִם־בְּהֶמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כָּל־
אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

כ"י כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אָמַר: 'רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה', דְּבָרָיו קִיְמִינֵץ וְתִמְכַּר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמֶיהָ חֲלִין, חוּץ
מִדָּמִי אוֹתוֹ הָאֵבֶר.

כ"י כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אָמַר: 'רִגְלָהּ שֶׁל זוֹ עוֹלָה', דְּבָרָיו קִיְמִינֵץ וְתִמְכַּר לְצָרְכֵי עוֹלָה וְדָמֶיהָ חֲלִין, חוּץ
מִדָּמִי אוֹתוֹ הָאֵבֶר.

י לֹא יִחַלְפָנָה וְלֹא יַעֲבֹר יָתָה טָב בְּכִישׁ אוֹ
כִישׁ פָּטָב וְאִם חֲלָפָא יִחַלֵּף בְּעִירָא בְּעִירָא
וְיֵהִי הוּא וְחֲלוּפָהּ יֵהִי קָדִישׁ:

(י) לֹא יִחַלְפָּנוּ וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹרַע
בְּטוֹב וְאִם־הִמִּיר יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּהֶמָּה וְהָיָה־הוּא
וְתִמְוֹרָתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:

כ"י טוֹב בְּרַע. תָּם בְּבַעֲלָא מוּם. אוֹרַע בְּטוֹב. (ת"כ, תמורה ט) וְכָל־שֹׁכֵן טוֹב בְּטוֹבֵר וְרַע בְּרַע.

שפתי חכמים

דְּכַתִּיב 'רַע' וְכַתִּיב 'מוּם' גְּבִייהּ, שְׁמַע
מִנָּה דְּכָל רַע שְׁנַאֲמַר בְּקוֹדְשִׁים מוּם
הוּא, דְּכַתִּיב 'כִּי יִהְיֶה בּוֹ מוּם פֶּסֶחַ אוֹ
עוֹר כָּל מוּם רַע' בְּפֶרֶשֶׁת רֵאשִׁי: ר וְאִם
תֹּאמַר, מֵאִי כָּל שֹׁכֵן הוּא זֶה, דְּלִמָּא
דְּקָא רַע שְׁאִינוּ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ אֲסוּר לִיתֵּן
בְּהַקְדָּשׁ הַטּוֹב, אֲבָל בְּשִׁשְׁנֵיהֶם טוֹבִים

מִמֶּנּוּ לְכָלוּל כָּל מַה שְׁהוּא מִקְדִּישׁ
בְּעִשָּׂה הַקֹּדֶשׁ: תוֹרָה י
(י) ק בְּלוּמֵר, שְׁלֹא יִתֵּן תָּם שְׁאִינוּ שֶׁל
הַקֹּדֶשׁ בְּבַעֲלָא מוּם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם
תֹּאמַר, מִנָּה לִיָּה לְרַשִּׁי, דְּלִמָּא
בְּמִשְׁמַעוֹ שְׁמִנָּה בְּחֻשָּׁה. וְיֵשׁ לוֹמֵר
שְׁמִינֵינוּ בְּמִקּוֹם אַחֵר גְּבִי קֹדְשִׁים

(ז) ע מִלְשׁוֹן 'מִפֶּחַ יְקוֹשׁ' הוּא, כְּלוּמֵר
שְׁהוּא רַע בְּבִית: פ אוֹצֵר טוֹב, 'מִטְמֵנִי
מִסְתָּרִים' תִּרְגָּם 'סִימָא
דְּמִשְׁמִרָן': תוֹרָה ח
(ט) ז מַה שְׁאִין כֵּן בְּעֶרֶךְ אָדָם, דְּבַעֲיִנן
דְּבָר שְׁנַפְשׁוֹ תְּלִיזָה בּוֹ, דְּכַתִּיב בִּיה
'נִפְשׁוֹת', אֲבָל כָּאֵן כְּתִיב 'כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן'

(יא) וְאִם כָּל־בְּהֶמְה טִמְאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֶמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

וְאִם כָּל־בְּהֶמָה טִמְאָה • (ת"כ, תמורה לב) בְּבִעֻלַת מוֹם - הַפְּתוּב מִדְּבַר, שֶׁהָיָא טִמְאָה לְהַקְרִיבָהּ; וְלִמְדוֹד הַפְּתוּב, שְׁאִין קֹדְשִׁים תְּמִימִים יוֹצְאִין לַחֲלִין בְּפִדְיוֹן אֶל־אִם־כֵּן הוּמָמוּ.

(יב) וְהַעֲרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְכָּהּ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה:

וְאִם כָּל־בְּהֶמָה טִמְאָה לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֶמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: לְשָׂאֵר כָּל אָדָם הַבָּאִי לְקַנּוֹתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.

(יג) וְאִם־גָּאֵל יִגְאָלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל־עֶרְכָּהּ: יִגְאָלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל עֶרְכָּהּ: יִגְאָלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל עֶרְכָּהּ: יִגְאָלָנָה וְיֹסֵף חֲמִישְׁתּוֹ עַל עֶרְכָּהּ:

וְאִם־גָּאֵל יִגְאָלָנָה • בְּבִעֻלִּים הַחֲמִיר הַפְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִישׁ (ת"כ). וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ בֵּיתוֹ, וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֹׂר שְׁנִי - הַבָּעֲלִים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְלֹא שָׂאֵר כָּל אָדָם.

(יד) וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהַעֲרִיבוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יָקוֹם:

(טו) וְאִם־הַמִּקְדִּישׁ יִגָּאֵל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישִׁית בְּסֶף־עֶרְכָּהּ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

♦ שבת קודש כ"ב אייר ♦

(טז) וְאִם מִשְׁדָּה אַחֲזָתוֹ יִקְדֹּשׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּהּ לְפִי זֶרְעוֹ זֶרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בְּחִמְשִׁים שֶׁקֶל בְּסֶף:

שפתי חכמים

(יא) ש' דְּהוּכַחַת רש"י מסוף הפרשה דְּכַתִּיב שֶׁם 'וְאִם בְּבֶהֱמָה הַטִּמְאָה; וְשֶׁם אִי אֶפְשָׁר לומר אֶל־א שְׁמִדְבָּר בְּבֶהֱמָה טִמְאָה מִמֶּשׁ, וְקָאִי אֶפְסוּק דְּכָאן כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ שֶׁם, וְאִם בֵּן שְׁמַע מִינָהּ דְּכָאן מְדַבֵּר בְּבִעֻלַת מוֹם. ר"א"ם. אִי נָמִי מְדַכְּתִיב 'אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַה' יִתִּירָא הוּא, דְּפִשְׁטָא דְּאִין מְקַרְבִּים טְמֵאִים לַה', אֶל־א לְלַמֵּד שֶׁבְּבִעֻל מוֹם הוּא מְדַבֵּר. נִרְאָה לִי: תורה יב

(יב) ת' דְּקוּשָׁה לְרִשְׁי, דְּבִתְחִלָּה כְּתִיב 'כְּעֶרְכָּהּ הַכֹּהֵן בֵּן יָקוֹם', וְאַחֲרַיָּא כְּתִיב שֶׁהָאִירִף שֶׁם בְּקוּשִׁית: תורה יא

קָא מִשְׁמַע לֵן קָרָא ד'אם הִמָּר' דְּהָיָה קֹדֶשׁ, דְּהָא אֶתְרוּוִיָּהּ קָאִי, וְהַשְׁתָּא בֵּינּוֹן שְׁאֲפִילוֹ בְּעַל מוֹם בְּתָם הָיָי בְּעַל מוֹם קֹדֶשׁ, מְכַל שְׁכֵן תָּם בְּתָם דְּהוּא קֹדֶשׁ בֵּינּוֹן דְּשִׁנְיָהֶם טוֹבִים. וְאִין לְהַקְשׁוֹת לְמָה נִקְט' רש"י 'רַע בְּרַע', יֵשׁ לומר דְּהוּא אֶמְרִינָן דְּוִקָא אִם יָמִיר בְּטוֹב דְּאֵלִימָא קְדוּשָׁתָהּ דְּטוֹב לִיחּוּל עַל תְּמוּרָתוֹ, אֶבֶל אִי הָיָה יָמִיר בְּרַע הָיָה אֶמְיָא דְּלֹא אֵלִימָא קְדוּשָׁה דְּבִעֻל מוֹם דְּלִיחּוּל, קָא מִשְׁמַע לֵן דְּהָא כְּתִיב נָמִי 'טוֹב בְּרַע'. וְדו"ק. עֵינּוֹן בְּהָרָא"ם שֶׁהָאִירִף שֶׁם בְּקוּשִׁית: תורה יא

לֹא מִשְׁמַע מִזֶּה שְׁכָל שְׁכֵן אֲסוּר. וְעוֹד, לְמָה צִרְיָה לְכַתּוּב כָּלֵל 'אוֹ רַע בְּטוֹב; הָא כָּל שְׁכֵן הוּא, דְּהָא אֶפִּילוֹ טוֹב בְּרַע אֲסוּר. וְעוֹד, לְמָה מְפָרֵשׁ רש"י כָּל שְׁכֵן טוֹב בְּטוֹב אֲרַע בְּטוֹב, אֲשׁוּב בְּרַע' דְּהָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ. וְיֵשׁ לומר דְּהָכִי פִירוּשׁוֹ, דְּוִדָאִי צִרְיָה לְכַתּוּב 'אוֹ רַע בְּטוֹב' מִשּׁוּם סִיפָא דְּקָרָא 'וְאִם הִמָּר יָמִיר וְגו' וְהָיָה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, דְּמִשְׁמַע בְּדִיעְבַּד יִהְיֶה שְׁנֵיהֶם קֹדֶשׁ, לְכָךְ אֵינְצִטְרִיר 'אוֹ רַע בְּטוֹב' לְרִבּוּתָא, דְּאֶפִּילוֹ כְּשִׁנוּתָן רַע חוֹלִין בְּטוֹב הַקֹּדֶשׁ הָיָה אֶמְיָא לֹא חָל עָלָיו קְדוּשָׁה כָּלֵל.

נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה בְּדָמִים הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל, כְּשֶׁאֵר כל השדות המכורות. וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם, וזה המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשו אפרשנו על סדר המקראות.

כ"י וְהָיָה עֲרֶכְךָ לְפִי זָרְעוֹ • וְלֹא כִפִּי שׁוֹנֶיָהּ, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה, פִּדְיוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁוֶה בית כור שעורים בחמשים שקלים, כֶּךָ גִּזְרַת הַכֶּתוּב, והוא שְׂבֹא לְגָאֵלָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. ואם בָּא לְגָאֵלָה בְּאֶמְצָעוֹ, נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה; לפי שאינה הקדש אלא למנן שני היובל, שאם

(י) אִם-מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שָׂדֶהוּ בְּעֶרְכָּךָ יָקוּם: יוֹאם מִשְׁתָּא דְיּוֹבֵלָא יִקְדֵּשׁ חֲקֵלָה כְּפִרְסָנָה יָקוּם:

כ"י אִם מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ וְגו' • אִם מִשְׁעַבְרָה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, מִיד הַקֹּדֶשׁ, וְכֹא זֶה לְגָאֵלָה מִיד.

(יח) וְאִם-אַחֵר הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שָׂדֶהוּ וְחִשְׁבֵּלוֹ הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכָּךָ:

ושמונה פונדיון – הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון – קלבוין לפרוטרוט. והבא לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל. ונגרע מערכך • מנן השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון.

כ"י וְאִם-אַחֵר הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ • וְכֵן אִם הַקֹּדֶשׁ מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל וְנִשְׁתַּחֲה בִיד גִּזְרִי, וְכֹא זֶה לְגָאֵלָה אַחֵר הַיּוֹבֵל. וְחִשְׁבֵּלוֹ הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתְרֹת • כִּפִּי חֲשׁוֹבֹן, כִּי צֶדֶק הָרִי קֶצֶב דְּמִיָּה שֶׁל אַרְבָּעִים וְחֲשַׁע שָׁנִים חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל, הָרִי שֶׁקֶל לְכָל שָׁנָה, וְשֶׁקֶל יֵתֵר עַל כָּלָן; וְהַשֶּׁקֶל אַרְבָּעִים

(יט) וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיֹסֵף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף-עֲרֶכְךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:

יט וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא דְאִקְדֵּשׁ יֵתָהּ וְיֹסֵף חֲמִשׁ כֶּסֶף פְּרָסָנָה עַל־הִי וְיִקָּם לָהּ:

כ"י וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל • הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ, יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל הַקֶּצֶבָה הַזֹּאת.

שפתי חכמים

במה שנים משהקדיש, והכתוב כתב האחד והוא הדין למי שְׂבֹא אחר שהקדיש במה שנים: ד כלומר, הכרעה לכל סלע. ופרוטרוט לשון פרוטה, כלומר על יד על יד: ה שאותן שנים נשתתה ביד הקדש, לפיכך מונין לו מאותן שנים, שהרי מה שצריך הגואל ליתן אינו אלא כפי המנין שמשנת הפדיון עד שנת היובל שהגואל אוכל פירותיו, לא כפי מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל פירותיו: תורה יט

שקום ביד מי שהוא עומד, ומלת 'קום' לא תסבל ענין נתינה, פירש מלת 'קום' יהיה, מפני שזאת המלה תסבל שיהיה בקיומו, או שיהיה השיעור שיתן, שהוא מענין נתינה: תורה יח (יח) ג פירוש, מה שאמר הכתוב וְחִשְׁבֵּלוֹ לֹא הַכֹּהֵן וְגו' ואינו נותן כל החמשים שקל, לאו דוקא כשהיה הקדש מאוחר משנת היובל, גם אם היה הקדש מיד אחר שנת היובל, אלא שהגואל לא בא לגאול אלא אחר

יוֹאם גָּאֵל יִגָּאֵלָה וְיֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ עַל עֲרֶכְךָ, וְיִתְרַץ דְּכֹאן בְּאֶדָם אַחֵר הַבָּא לִקְנוֹת וְכֹאן בְּכַעֲלִים הַרוֹצִים לִפְדוֹת: תורה יג

(טז) א פירוש 'לפי זרעו', לפי כמות הזרע שיוכל לזרוע בה, דהיינו לפי גדולה, לא לפי שווייה, שאם היתה גדולה שיכול לזרוע בה חמר שעורים אף על פי שהיתה זיבורית נותן ערך הכתוב בפירוש: תורה טז

(יז) ב ופירש 'יהיה' במקום 'קום', מפני שכונת הכתוב על הנתינה לא על

(כ) וְאִם-לֹא יִגָּאֵל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-הַשָּׂדֶה
לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגָּאֵל עוֹד:

נש"י וְאִם-לֹא יִגָּאֵל אֶת-הַשָּׂדֶה • המקדיש • ואם-מכר • הגזבר • אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגָּאֵל עוֹד •
לשוב ביד המקדיש.

(כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בְּיָד קֹדֶשׁ לַיהוָה בְּשָׂדֶה
הַחֵרֶם לַפֶּהַן תִּהְיֶה אַחֲזוֹתוֹ:

נש"י וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בְּיָד • מיד הלוקחו מן
הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאים מיד לוקחיהם
ביוכל. קדש לה • לא שישוב להקדש ביד הפית,
לנד הגזבר, אלא בשדה החרם הנתון לפהנים,

(כב) וְאִם אֶת-שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אַחֲזוֹתוֹ
יִקְדִּישׁ לַיהוָה:

נש"י וְאִם אֶת-שָׂדֶה מִקְנָתוֹ וגו' • חלוק יש בין
שדה מקנה לשדה אחזה, ששדה מקנה לא תתחלק
לפהנים ביוכל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד
היוכל, שהרי ביוכל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב
לבעלים, לפיכך אם בא לגאולה, יגאל בידמים הללו
הקצובים לשדה אחזה. ואם לא יגאל וימכנה גזבר

(כג) וְחִשְׁבֵּלוּ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְפָּךְ עַד שְׁנַת
הַיָּבֹל וְנָתַן אֶת-הָעֶרְפָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:

(כד) בְּשְׁנַת הַיָּבֹל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשְׁרֵי קִנְיָהּ מֵאִתּוֹ
לְאֲשֶׁר-לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:

(כה) וְכָל-עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה
יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:

נש"י וְכָל-עֶרְפָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ • כל ערפך
שכתוב בו 'שקלים', יהיה בשקל הקדש. עשרים
גרה • עשרים מעות, כך היו מתחלה ולאחר מכן

שפתי חכמים

(כז) * דקשה לרש"י, דהפסוק משמע
דכל ערף לא יהיה פחות משקל, וזה
אינו, דהא מסדרין לו לפי מה שיש
לו, וישאיר לו כדי חיו בדלעיל:
ב דסלע ארבעה דינרין, ודינר שש

השדה ביוכל מיד ההקדש, ואיך אמר
'והיה השדה בצאתו' וכו'; מפיני
שקדש לה" נאמר על הקדש ביד
הפית וגם לפהנים, חור ופירש בשדה
החרם לפהן; תורה, כב

(כ) ו פירוש, שהוא המוכר, ולא
המקדיש הגזבר למעלה: ז פירוש,
ביוכל: תורה כא
(כא) ח פירוש, ולא מיד ההקדש, כי
לא מצינו בשום מקום שצוה שיצא

(כו) אַדְּ-בָכּוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדִּישׁ
אִישׁ אֹתוֹ אִם-שׁוֹר אִם-שֶׂה לַיהוָה הוּא:

כ"ג - לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ • לָשֶׁם קָרְבָן אַחֵר, לִפִּי שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות כרך יו, עמוד 333 - מות"ק 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ קִימִים גַּם בְּאֶדָם עֲצָמוֹ:
בְּכוֹר - מוֹרָה עַל הַבְּחִינָה הָעֲלִיזָה שֶׁבִּנְפֶשׁ - חֻקָּה שֶׁבִּנְפֶשׁ,
וְלִכְּנֹן הוּא קְדוּשׁ מַעְצָמוֹ, פִּי עֲנִין הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ הַבָּאָה
מִהַחֲקָה שֶׁבִּנְפֶשׁ, אֵינָה בָּאָה עַל-יְדֵי עֲבוּדָה אֲלָא הִיא יְרוּשָׁה
לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וְקְדוּשָׁה זֹאת נִמְצָאת בְּתַמִּידוּת גַּם בְּזִמְנֵי
הַגְּלוּת, כִּי בַחֲיִינָה הַחֲקָה שֶׁבִּנְפֶשׁ הִיא בְּשִׁלְמוֹת תָּמִיד.
מַעֲשֵׂר - בִּנְפֶשׁ יֵשׁ עֶשֶׂר כּוֹחוֹת, וְחוּבַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
שֶׁלְּכָל-הַפְּחוֹת הַכֹּחַ הַעֲשִׂירִי שֶׁבִּנְפֶשׁ יִהְיֶה קְדֹשׁ, הֵינּוּ הַכֹּחַ
הַאֲחֵרוֹן שֶׁבִּנְפֶשׁ הַשִּׁיר לְמַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה. וּמִפְּנֵי
שְׁעִנָּן זֶה תִּלּוּי בְּעֲבוּדַת הָאָדָם, לִכְּנֹן יֵשׁ חִלּוּקִים בְּזֶה בֵּין
זִמְנֵי הַבֵּית (שֶׁהָאֱלֹקוֹת הָאִירָה בְּגִלּוֹי), לְזִמְנֵי הַגְּלוּת (דְּמִסְפָּנִי
חֲטָאִינוּ גָּלִינוּ כו').

אַדְּ-בָכּוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה . . לַיהוָה הוּא: . .
וְכָל-מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאֵן . . הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה-קְדֹשׁ (כו, כו - לב).

בְּסוּף הַפְּרָשָׁה מְצִינוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּנוֹגְעַת לְקַרְבָּנוֹת: בְּכוֹר
וּמַעֲשֵׂר. הַבְּכוֹר נוֹהֵג גַּם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, וְאֵלּוּ הַמַּעֲשֵׂר בִּפְעֵל
אֵינָנו נוֹהֵג בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, כִּי חֻקִּים גָּזְרוּ שֶׁלֹּא לִמְנוֹת אֶת
הַבְּהֵמוֹת.

וַיֵּשׁ לְבָאָר הַטֶּעַם עַל כֹּף בְּפִנִּימִיּוֹת הָעֲנִינִים:

בְּכוֹר - קְדוּשָׁתוֹ מְלַמֶּעֱלָה, וְאֵינָנו תִּלּוּי מַעֲשֶׂה הָאָדָם, וְזֶה
מוֹרָה עַל הַמִּשְׁכַּת הַקְּדוּשָׁה מְלַמֶּעֱלָה, לֹא קֶשֶׁר לְמַעֲשֶׂה
הַתַּחֲתוֹנִים. וְאֵלּוּ מַעֲשֵׂר קְדוּשָׁתוֹ תִּלּוּיָהּ בְּסִפִּירַת הָאָדָם,
וְזֶה מוֹרָה עַל עֲבוּדַת הָאָדָם מְלַמֶּטָה לְמַעֲלָה, וְלִכְּנֹן כּוֹתֶבֶת
הַתּוֹרָה הַבְּכוֹר לִפְנֵי הַמַּעֲשֵׂר, לְהוֹרֹת לָנוּ שֶׁקּוֹדֶם נִתְּנִים
הַכּוֹחוֹת מְלַמֶּעֱלָה, וְרַק לְאַחֲרֵי-זֶה וּבְכֹחֵם מְגִיעָה וּבָאָה
עֲבוּדַת הָאָדָם מְלַמֶּטָה לְמַעֲלָה.

כִּזְוָאם בְּבַעֲרִיא מִסְּאֵבָא וַיִּפְרוֹק בְּפִרְסָנָהּ
וַיּוֹסֶף חֲמִשָּׁה עֲלוּיָהּ וְאִם לֹא יִחְפָּק וַיִּזְדַּבֵּן
בְּפִרְסָנָהּ:

(כו) וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְפָּךְ וַיִּסֹּף
חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו וְאִם-לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְפָּךְ:

שֶׁלְּמַעֲלָה דְּבַר בְּפִדְיוֹן בְּהֵמָה שְׁהוּמָה, וְכֵאֵין
דְּבַר בְּמִקְדִּישׁ בְּהֵמָה טְמֵאָה לְבִדָּק הַבֵּית. וּפְדָה
בְּעֶרְפָּךְ • כִּפִּי מִזֶּה שִׁיעָרִיכָנָה הַכֹּהֵן. וְאִם-לֹא יִגָּאֵל •
עַל-יְדֵי בְעָלִים (ת"כ). וְנִמְכַּר בְּעֶרְפָּךְ • לְאַחֲרִים.

כ"ג - וְאִם בְּבִהְמָה הַטְּמֵאָה וְגו' • אֵין הַמִּקְרָא הַזֶּה
מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׁאֵין לוֹמַר בְּבָכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה
"וּפְדָה בְּעֶרְפָּךְ" ל. וְחִמּוּר אֵין זֶה, שֶׁהָרִי אֵין פְּדִיּוֹן
פֶּטֶר חִמּוּר אֲלָא טָלָה, וְהוּא מִתְּנָה לַכֹּהֵן וְאֵינוֹ
לְהַקְדֵּשׁ. אֲלָא הַכָּתוּב מוֹסֵב עַל הַהַקְדָּשׁ, שֶׁהַכָּתוּב

כח בְּרִם כָּל חֲרָמָא דִּי יִחְרַם גְּבֵר קָדָם יִי מְכָל
דִּי לֵה מֵאֲנָשָׁא וּבַעֲרִיא וּמַחְקֵל אַחֲסִנְתָּהּ לֹא
יִזְדַּבֵּן וְלֹא יִחְפָּק כָּל חֲרָמָא קָדָשׁ קוּדְשִׁין
הוּא קָדָם יִי:

(כח) אַךְ כָּל-חֲרָם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל-
אֲשֶׁר-לֹו מֵאָדָם וּבִהְמָה וּמִשְׁנֵה אַחֲזִיתוֹ לֹא יִמְכֹּר
וְלֹא יִגָּאֵל כָּל-חֲרָם קִדְשִׁי-קִדְשִׁים הוּא לַיהוָה:

יִגָּאֵל • אֲלָא יִנָּתֵן לַכֹּהֵן. לְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: 'סֶתֶם חֲרָמִים
לְכַהֲנָיִם', מִפְּרֶשׁ מִקְרָא זֶה בְּסֶתֶם חֲרָמִים; וְהָאוֹמֵר:
'סֶתֶם חֲרָמִים לְבִדָּק הַבֵּית', מִפְּרֶשׁ מִקְרָא זֶה בְּחֲרָמֵי
כַּהֲנָיִם (עֲרִיכִין כח), שֶׁהַכָּל מוֹדִים שֶׁחֲרָמֵי כַּהֲנָיִם אֵין לָהֶם
פְּדִיּוֹן, עַד שֶׁיִּבְאֹו לִיד כַּהֲנֵי, וְחֲרָמֵי גְבֵהִים נִפְדִּים.

כ"ג - אַךְ כָּל-חֲרָם וְגו' • (תּוֹרַת כַּהֲנִים): נִחְלָקוּ רַבּוּתֵינוּ
בְּדִבְרֵי, יֵשׁ אוֹמְרִים: 'סֶתֶם חֲרָמִים לְהַקְדֵּשׁ', וְיֵמָה
אֲנִי מִקְנִים (בַּמְדַּבֵּר יח יד): "כָּל חֲרָם בִּישְׁרָאֵל לָךְ יִהְיֶה"?
בְּחֲרָמֵי כַּהֲנָיִם, שֶׁפֶּרֶשׁ וְאָמַר: "הָרִי זֶה חֲרָם לַכֹּהֵן!"
וַיֵּשׁ שְׁאִמְרוּ: 'סֶתֶם חֲרָמִים לְכַהֲנָיִם'. לֹא יִמְכֹּר וְלֹא

שפתי חכמים

גְּמִוּרִין לְכָל דְּבִרְיָהֶם, וְאִם רוּצָה קוֹנָה
אוֹתָן מִן הַכֹּהֵן וְהָרִי הֵן כְּחוּלִין מִמֶּשׁ:
פִּירוּשׁ, חֲרָמֵי בִדָּק הַבֵּית בְּעוֹדָן בִּידָּו,

טְמֵאָה אֲלָא בְּחִמּוּר בְּלִבָּד: תּוֹרָה כח
(כח) מ פִּירוּשׁ, לְבִדָּק הַבֵּית: ג פִּירוּשׁ,
וְאַחֲרֵי שֶׁיִּבְאֹו לִיד הַכֹּהֵן הָרִי הֵן חוּלִין

מֵעַה, נִמְצָא עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מַעוֹת
לְטָלָה: תּוֹרָה כו
(כו) ל שְׁהָרִי אֵין הַבְּכוֹרָה נוֹהֵג בְּבִהְמָה

שיעור יומי לשבת קודש כ"ב אייר ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת בהר-בחוקות עא

קִדְּשִׁים וְעַל קִדְּשִׁים קָלִים וְנוֹתֵן לִכְהֵן, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת עֲרֵכִין: 'אִם גֵּר, נֹתֵן לְדִמְיָהּ, וְאִם נִדְּבָה, נֹתֵן אֶת טוֹבָתָהּ'. מֵאֲדָם • (עֲרִיכִין כח) כַּגֹּן שֶׁהַחֲרִים עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים.

כָּל-חֶרֶם קִדְּשִׁים הוּא לַה'. הָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְבִדָּק הַבֵּית', מְבִיא רָאִיָּה מִכָּאן; וְהָאוֹמֵר: 'סֵתָם חֲרָמִים לְכַהֲנִים', מְפָרֵשׁ "כָּל חֶרֶם קִדְּשִׁים הוּא לַה'", לְלַמֵּד שֶׁחֲרָמֵי כַּהֲנִים חָלִים עַל קִדְּשֵׁי

כֵּס כָּל חֲרָמָא דִּי יִתְחַרֵּם מִן אֲנָשָׁא לֹא יִתְפָּרֵק אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל:

(כט) כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵּם מִן-הָאָדָם לֹא יִפְרָה מוֹת יוֹמָת:

יוֹמָת • הָרִי הוֹלֵךְ לְמוֹת, לְפִיכָךְ לֹא יִפְדָּה, אֵין לוֹ לֹא דָמִים וְלֹא עֲרָף.

כֵּס • כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵּם וְגו' • (ת"ס) הַיּוֹצֵא לְהַרְגָּה, וְאָמַר אַחֵר: 'עֲרָכּוּ עָלַי'! לֹא אָמַר כָּלוּם. מוֹת

לְכָל מַעֲשֵׂא דְאֲרַעָא מִזְרַעָא דְאֲרַעָא מִפְּרִי אֵילָנָא דִּינִי הוּא קוֹדֶשָׁא קִדְּשָׁא יִי:

(ל) וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לִיהוָה הוּא קִדְּשָׁא לִיהוָה:

לְךָ לַעֲלֹת וּלְאָכֹלשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד כג): "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָר. לַה' הוּא • קִנְאוֹ הַשֵּׁם, וּמִשְׁלַחְנוֹ צֹהַר

כֵּס • וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ • בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - הַכְּתוּב מִזְרַע הָאָרֶץ • דִּגְן. מִפְּרִי הָעֵץ • תִּירֹשׁ וְיִצְהָר. לַה' הוּא • קִנְאוֹ הַשֵּׁם, וּמִשְׁלַחְנוֹ צֹהַר

לֹא וְאִם מִפְּרִי פִּירוֹךְ גִּבֹּר מִמַּעֲשֵׂרָה חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עֲלוּהִי:

(לא) וְאִם-גִּבֹּר יִגְאֹל אִישׁ מִמַּעֲשֵׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסֵּף עָלָיו:

וְיֹאכֵל בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד כח): "וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וְגו'".

כֵּס • מִמַּעֲשֵׂרוֹ • וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר חֲבֵרוֹ: הַפּוֹדָה מַעֲשֵׂר שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין מוֹסִיף חֲמִשָּׁה. וְמָה הִיא גִּבֹּרָתוֹ? פִּדְּנוֹ, כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאִכְלָה בְּכָל מְקוֹם, וְהַמְעוֹת יַעֲלֶה

שְׁתֵּי חֲכָמִים

נִדְּבָה לִכְהֵן, וְהַחֲרָם שֶׁהוּא לְשִׁמִּים פּוֹדָה אוֹתוֹ וְנוֹתֵן דָּמִיו לְבִדָּק הַבֵּית, וְלֹא כְּחֶרֶם הַכַּהֲנִים שֶׁאֵין יָכוֹל לְפָדּוֹתוֹ עַד שֶׁיָּבֵא לֵיד הַכְּהֵן, וְהוּא פִּירוֹשׁ 'כָּל חֶרֶם קִדְּשִׁים'. וְאַחֵר כֶּף חֲזוֹר לְפָרֵשׁ מִשְׁפָּטֵי הַמּוֹחֲרִמִּים, וּפִירֵשׁ 'מֵאֲדָם' וְלֹא כָּל אָדָם אֲלֵא עֲבָדֵי הַכְּנַעֲנִים בְּלִבָּד, וְכָל חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵּם (לה) וְגו' בַּיּוֹצֵא לִיהֲרֹג שֶׁהוּא חֲשׁוֹב כְּמֹת וְאֵין לוֹ דָּמִים. הָרֹא"ם: תוֹרָה ל (ל) ק מִדְּכָתִיב כָּאן 'קִדְּשׁ לַה', וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי כְּתִיב בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבֵּית, דִּילְפִּינִי 'קִדְּשׁ' 'קִדְּשׁ' מִהַדְרִי. לְאַפּוֹקִי מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן חוֹלִין גְּמוּרִין הֵם, דְּכְתִיב 'וְנִחְשֹׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כְּדִגְן מִן הַגֵּרֶן: ר' הוֹאִיל דְּמִיירִי כָּאן בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי כְּתִיב דִּגְן וְתִירוֹשׁ, אִם כֵּן וְדָא מִיירִי גַם כָּאן מִזְרַע הָאָרֶץ' דִּגְן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר, דְּהוּא מִזְרַע הָאָרֶץ: ש' לֹא שֶׁהוּא לַה' מִמֶּשׁ שִׁיחָא אֲסוּר בְּהִנָּא: תוֹרָה לֹא

שִׁמְתִּין בְּקֶרְבָּן זֶה לְהַקְרִיב עַד שֶׁיִּגְיַע מִשְׁמֵר שְׁלוֹ כְּדִי שִׁיחֶיהָ לוֹ הַעוֹר שֶׁל קֶרְבָּן וְשֶׁאֵר דְּבָרִים, דְּהֵינּוּ דְּבָר מוֹעֵט, דְּשִׁמָּא יֵאבֵד הַקֶּרְבָּן וְלֹא יִהְיֶה כָלוּם, דְּהַבְעֵל הַבֵּית אֵינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ, וּבְשִׁיעוֹר זֶה צָרִיךְ לִיתֵּן בַּעַל הַבֵּית שֶׁהַחֲרִים בְּהִמָּה שֶׁל נִדְּבָה לִכְהֵן: תוֹרָה כֵּס (כט) ז אֲבָל לֹא נִגְמַר דֵּינוּ לְמִיתָה, אֲפִילוֹ הוּא מְכָה שְׁחִין נוֹתֵן כְּפִי קֶצֶב הַשָּׁנִים. וְמָה שֶׁפִּירֵשׁ הַפְּסוּקִים שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר, כִּי מִתְחַלֶּה פִּירֵשׁ 'כָּל חֶרֶם קִדְּשִׁים הוּא', וְאַחֵר כֶּף חֲזוֹר לְמַפְרַע וּפִירֵשׁ 'מֵאֲדָם וּבְהִמָּה', וְאַחֵר כֶּף פִּירֵשׁ 'כָּל חֶרֶם אֲשֶׁר יִחַרֵּם', מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְפָרֵשׁ כָּל מִשְׁפַּט הַחֲרָם עַל הַסֵּדֶר, וּמִפְּנֵי שֶׁפִּירֵשׁ 'אֵף כָּל חֶרֶם' שֶׁחֲרָם הַכַּהֲנִים לֹא יִמְכַּר לְאַחֵר וְלֹא יִגְאֹל הוּא עֲצָמוֹ רַק נִתֵּן לִכְהֵן, סִיּוּם שֶׁחֵל עַל קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים וְקִדְּשִׁים קָלִים וְנוֹתֵן דָּמֵי הַנֶּדֶר וְטוֹבַת הַנָּאָה שֶׁל

וּיְפָלוּ הַדָּמִים לְבִדָּק הַבֵּית וְיִצְאוּ הַנֶּבְסִים לְחוּלִין: ע רּוֹצֵה לוֹמַר, הֵינּוּ שֶׁאִמַּר 'הָרִי עָלַי', וְאִם כֵּן חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ אִם נִבְּדָה, חֵיִל חֲרָמִים, וְלִכְךָ צָרִיךְ לִיתֵּן דָּמֵי שְׁנֵיהֶם לִכְהֵן בֵּינָם שֶׁהַחֲרָם לִכְהֲנִים, וְהַכְּהֵמָה נִקְרָאת לְמוֹפֶת בְּשִׁבִּיל הַנֶּדֶר שֶׁנֶּדֶר כְּבִיר: כ כָלוּמַר, שֶׁאִמַּר 'הָרִי זֶה', אִם כֵּן אֵינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ אִם נִבְּדָה, וְאֵינוֹ חֵיִל הַחֲרָם אֲלֵא בְּכָדֵי טוֹבַת הַנָּאָה, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לִכְהֵן אֲלֵא טוֹבַת הַנָּאָה, דְּהֵינּוּ מָה שֶׁכֵּהֵן אַחֵר רּוֹצֵה לִיתֵּן לְבַעַל הַבֵּית זֶה שִׁמְתִּין בְּקֶרְבָּן זֶה לְהַקְרִיבוֹ עַד שֶׁיִּגְיַע מִשְׁמֵר שְׁלוֹ כְּדִי שִׁיחֶיהָ לוֹ הַעוֹר שֶׁל קֶרְבָּן וְכֵן שֶׁאֵר דְּבָרִים. לְפִי שֶׁהָיוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת, וְכָל מִשְׁמֵר הָיָה נוֹטֵל שְׁבוּעָה אַחֶר, דְּבִכָּל שְׁבוּעָה הָיָה מִשְׁמֵר אַחֵד מִקְרִיבִים כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת, וְכָל מָה שֶׁרָאִי לִכְהֲנִים נוֹטֵלִין אוֹתוֹ מִשְׁמֵר שֶׁל אוֹתוֹ שְׁבוּעָה. וְמָה שֶׁנוֹתֵן כֵּהֵן אַחֵר לְבַעַל הַבֵּית זֶה

(לב) וְכָל-מַעֲשֵׂךְ בָּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט הָעֵשִׂירִי יִהְיֶה-קָדֵשׁ לַיהוָה:

לב וְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְעַן כָּל דִּיעֲבֵר תַּחַת חֲטָרָא עֲשִׂירָאָה יְהִי קָדִישׁ קָדִים יי:

רש"י: תחת השֹׁבֵט • כְּשֶׁבֶא לַעֲשֹׂתוֹ, מוֹצִיאֵן בַּפֶּתַח זֶה אַחֵר זֶה, וְהָעֵשִׂירִי מִכָּה בַשֹּׁבֵט צְבוּעָה בְּסִיקְרָא לְהִיּוֹת נֶכֶד שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, בֶּן עוֹשֶׂה לְטָלָאִים וְעַגְלִיסִית שֶׁל כָּל

שָׁנָה וְשָׁנָה. יְהִי־קָדֵשׁ • לְקָרֵב לַמִּזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאִמּוּרָיו, וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל לְבָעָלִים, שֶׁהֵרִי לֹא נִמְנָה עִם שְׂאֵר מִתְּנֻנּוֹת כִּהְנֶה, וְלֹא מְצִינוּ שֶׁיְהִי בְשָׂרוֹ נִתֵּן לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

מוֹצִיאֵן בַּפֶּתַח (רש"י כז, לב) אֵין הַכֹּהֲנָה שְׁמוּצִיאֵם בְּדִדִּים, אֲלֹא גוֹרֵם לָהֶם שְׂיָצָאוּ. שָׁפֵן אִמּוּרָו בְּגִמְרָא "יעבר כתיב, וְרש"י לֹא בָא לְפָרֵשׁ מִלַּת "יעבר", וְלָכֵן לֹא הִעֲתִיקָה בְּדִבּוּר הַמִּתְחִיל'.

(לג) לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרִנוּ וְאִם-הִמָּר יִמְרִנוּ וְהִיָּה-הוּא וְתִמּוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל:

לג לֹא יִבְקֹר בֵּין טֹב לְבִישׁ וְלֹא יִחַלְפֶנָּה וְאִם חֲלָפָא יִחַלְפֶנָּה וְיִהִי הוּא וְחִלּוּפָה יְהִי קֹדֶשׁ אֵלָּא יִתְפָּרֵק:

רש"י: לֹא יִבְקֹר וְגו' • לְפִי שְׁנֶאֱמַר (שם יב): "וְכָל מִכְבָּר בְּדִרְיָם", יָכוֹל יִהְיֶה בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "לֹא יִבְקֹר". "בֵּין-טוֹב לָרַע": בֵּין תָּם

בֵּין בַּעַל מוֹם, חֲלָה עָלָיו קִדְשָׁהּ; וְלֹא שִׁיקְרִיב בַּעַל מוֹם, אֲלֹא יֶאֱכָל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר וְאִסּוּר לְגַזֵּז וְלַעֲבֹד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 135)

אֲלֹא יֶאֱכָל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר (רש"י כז, לג) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מַה עֲנִינָה שֶׁל אֲכִילָה זֶה, וְהִרִי הַדִּין שֶׁל נֶאֱכָל לְשִׁנֵּי יָמִים וְלִילָה אַחֵד, וְכֵן הַדִּין שְׁנֶאֱכָל בְּכָל הָעִיר - אֵינֶם אֲלֹא בְּתָם וְלֹא

בְּבַעַל מוֹם. וְעַל כִּרְחֻקִּי, שֶׁהַכֹּהֲנָה הִיא כְּפִשּׁוּטִי: הָאוֹכֵל צָרִיךְ לְכַנּוֹת בַּעֲת הָאֲכִילָה שֶׁהוּא אוֹכֵל מַעֲשֵׂר (וְזֶהוּ מִדְּאוּרֵייתָא). וְלִכְאוּרָה חֲדוּשׁ גָּדוֹל הוּא, וְלֹא אֶשְׁתַּמִּיט בְּמִקּוֹם אַחֵר.

(לד) אֲלֵה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

לד אֵלֶּיךָ פְּקוּדֵיָא דִּי פְקִיד יי יֵת מֹשֶׁה לְנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְּסִינַי: חֲזַק

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקות

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסג - רסז

שפתי חכמים

(לב) ת לפי שאין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, שנאמר 'מעשר בקר וצאן'; תורה לג

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

אמר ריש לקיש משום בר תומני, לעולם מדובר בשאכל שני חצאי זיתים ממין אחד, ואפוא קרי ליה - ומדוע קורא לו התנא שני מיני, מכיון שמדובר שאכלו בשני תמחויין, ומשנה זו בשיטת רבי יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין, ולכן שני החצאים אינם מצטרפים לחיוב חטאת. והא קא משמע לן - ודבר זה משמיעה לנו המשנה, דאמר רבי יהושע שתמחויין מחלקין בין לקולא, ששני חצאי זיתים בשני תמחויין אינם מצטרפים לכזית לחיבו חטאת, ובין לחומרא, שאם אכל שני זיתים בשני תמחויין חייב שתי חטאות. הגמרא מקשה על פירוש זה: מדיסיפא - מכך שבסיפא באוכל שני חצאי זיתים משני מינים פירשנו שמדובר ששניהם היו ממין אחד ושני תמחויין, ופטר משום שתמחויין מחלקים,

משיבה הגמרא: אמר ליה רב אסי, מר ארישא מתני לה - אתה שונה את דברי ריש לקיש שהעמיד משנה זו כדעת רבי יהושע שתמחויין מחלקים על הרישא שאם אכל שני חצאי זיתים ממין אחד מצטרפים, ולכן קשיא ליה ו-לך, שהרי עולה מדבריו שאף שבשני כזיתים מחלקים התמחויין בכזית אחד מצטרפים, אבל אפוא מתינין לה - אנו שונים את דברי ריש לקיש אלו על הסיפא שאם אכל שני חצאי זיתים משני מינים אינם מצטרפים, ולכן לא קשיא לן, וכך אנו שונים, ששנינו בסיפא של המשנה (בריתות יא), אם אכל שני חצאי זיתים משני מיני, פטור, ועל דין זה הקשתה הגמרא, צריקא למיפר - וכי צריך להשמיענו שפטור, הרי פשוט הדבר שאינם מצטרפים כיון שהם שני איסורים. וליישוב קושיא זו

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשְׁגִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל
 מַעְלֵי חִרְפָּה וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדִבְרֶךְ: כו דְּרָכֵי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדֶךְ־שֶׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִּי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוֹץ בִּי תַרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בֹ חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֶעֱבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכֶךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אֱמֶרְתֶךָ אֲשֶׁר לִירֵאתֶךָ:
 לט הֶעֱבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאֱמֶרְתֶךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדִבְרֶךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד בִּי לְמוֹשָׁפֶטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתְנִי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתֶךָ חֲיִתְנִי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּחֲלִי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאֱמֶרְתֶךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדְנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדִבְרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אָנִי שִׁגְגָה וְעִתָּה אֱמַרְתֶךָ
 שְׁמִרָתִי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זָדִים אָנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתְנִי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתֶךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֶׁקֶר עוֹתוֹנֵי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
 יִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה לִפְנֵי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתֶּךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: כב כָּלוּ עֵינֵי לֹאֲמֶרְתֶךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמְהָ יִמְיַעֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרָדְפִי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרְנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאָנִי לֹא־עֹזְבֹתִי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעֻמּוֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עֲמִדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִיֵּיתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצּוֹתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצּוֹתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־כֵּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבָתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כַּדְבָּרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֻקֶּיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקָנִי זָדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאֲמַרְתִּי
 צִדְקָךָ: קכד עָשָׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן
 אֲהַבְתִּי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נַפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֵאָבְתִּי: קלב פִּנְה־אֱלִי וּחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פָּעַמִּי הִכֵּן בְּאֲמַרְתָּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשֹׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֵת צִדֵּק עֲדוֹתֶיךָ וְאֱמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וּנְבוֹנָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צֹר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאֲנִי מִצּוֹתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קכו קָרָאתִיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשׁוּעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קכח קִדְמוּ עֵינִי אֲשֵׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתָּךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קד קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קה קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנג קִדְּם יָדַעְתִּי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאֲמַרְתְּךָ חִינִי:
 קנה רַחוּק מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מַעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּסְטָמָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְבָּרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אֲמֶרְתְּךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 קסה שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרַתִּי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
 קסח שְׁמִרַתִּי פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דֶּרֶכִּי נִגְדֶּךָ:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ הַבִּינֵנִי:

שְׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִהֲיִתָּן לֵךְ וּמִהֲיִסִּיף לָךְ
 לִשְׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פְּאִמְרָתְךָ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּפְעֲנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמֶרְתְּךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרָתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׂעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתַהַלֵּלךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֲבָד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא

רַתְּמִים: ה אוֹיֵה־לִּי כִּי־גִרַתִּי מִשָּׁד שְׁכָנָתִי
 עַם־אֲהֲלִי קָדֵר: ו רַבַּת שְׁכֵנֹה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֲמָה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

ולא הועיל, ליתוב אפֿרֿשֿת דְּרָכִים - ישב במקום ששני דרכים [או
 יתור] פורשים לכאן ולכאן, וכי חזי שומשֿמָנָא גִמְלָא - כשיראה
 נמלה גדולה דְּדְרִי מִיָּד - הנושאת איזה דבר, לִישְׁקָלִיה וְלִישְׁדִּיִּיה
 בְּגוֹבְתָא דִּנְחָשָׁא - יטלנה ויטילנה לתוך קנה חלול של נחושת,
 וְלִישְׁמִיָּא בְּאֶבְרָא - ויסתום פיו בעופרת, וְלִיתְחַמֵּי בְּשִׁיתִין גּוֹשְׁפִּינִי
 - ויחתמנו בשישים חותמות, וְלִבְרוּלִיה - וינענענו, וְלִדְרִיָּה -
 וישאנו, וְלִיָּמָא לִיָּה - ויאמר לנמלה, מַעֲנִיךָ עָלֶי - משאך עלי,
 כלומר מה שהיית נושאת אשאנו אני, וְטַעֲנִיָּא עָלֶךָ - ומשאי עליך,
 כלומר החולי שאני נושא תשאי את.
 מביאה הגמרא קושיא על לשון זו: אָמַר לִיָּה רַב אֲחָא בְּרִיה -[בנו]
 דְּרַב הוּנָא לְרַב אִשִּׁי, וְדִיָּלְמָא אִינִישׁ אֲשָׁבְחִיה וְאִיפְסֵס בִּיה - והרי
 יתכן שאדם אחר כבר מצא נמלה זו, והפסיק על ידה חולי כזה
 כשנתן חוליו על הנמלה, וכשאדם זה יאמר 'משאך עלי', הרי הוא
 מקבל עליו את החולי שהיה לחבירו. מתקנת הגמרא את הלשון:
 אָלָא לִיָּמָא לִיָּה - יאמר לנמלה, מַעֲנִיָּא וְטַעֲנִיךָ עָלֶךָ - משאי
 ומשאך עליך, כלומר בין החולי שאני נושא ובין המשא שעליך,
 תשאי את.
 ממשיכה הגמרא לבאר הרפואה לחולי זה: וְאִי לֹא הוּעִיל, או אינו
 יכול לעשות כך, לִישְׁקוֹל בְּוָא דְּתָרָא - יטול כלי חרס קטן חדש,
 וְלִיָּוִיל לְנִתְרָא - וילך לנחר, וְלִיָּמָא לִיָּה - ויאמר לו, נִתְרָא נִתְרָא -
 נחר, נחר, אוֹזְנִין בְּוָא דְּמִיָּא לְאוֹרְחָא דְּאִיקְלָע לִי - הלויני קיתון מים
 לאורח שנודמן לי, וְלִיתְרָא שֶׁב וְיִמְנֵי עַל רִישִׁיה - ויקיפנו שבעה
 פעמים סביבות ראשו, וְלִישְׁדִּיָּין לְאֲחֻזִּיָּה - יזרקוהו לאחוריו לנחר,
 וְלִיָּמָא לִיָּה - ויאמר לנחר, נִתְרָא נִתְרָא - נחר, נחר, שְׁקוֹל מִיָּא
 דִּיתְבָּת לִי - טול את המים שנתת לי, דְּאוֹרְחָא דְּאִיקְלָע לִי בִּיּוֹמִיה
 אֲתָא וְבִיּוֹמִיה אֵיל - שהאורח שנודמן לי ביומו בא וביומו הלך,
 כלומר הלך באותו יום שבא.
 הגמרא מביאה רפואה למין אחר של חולי השחפת: אָמַר רַב הוּנָא,

ומביאה ברייתא בענין זה: תָּנוּ רַבֵּנָן בְּבִרְיָתָא, יוֹצֵאִין בְּאֶזְן תְּקוּמָה
 בְּשִׁבְתָּ - מותר לאשה לצאת לרשות הרבים בשבת עם אבן שאינה
 נשברת, שנושאות אותה נשים מעוברות כסגולה שלא יפילו
 עובר. וּמִשּׁוֹם ו-בשם רַבִּי מֵאִיר אָמְרוּ, מותרת לצאת אף בְּמִשְׁקַל
 - בדבר שמשקלו כמשקל אָזְן תְּקוּמָה, שאף הוא מועיל לסגולה
 שלא תפיל עובר. מוסיפה הברייתא: וְלֹא הִתִּירוּ זֹאת רַק בְּאוֹפֶן
 שֶׁהִפִּילָה כִּבְרֵת עוֹבְרָה בַּעֲבָר, ועלולה להפיל שוב, אָלָא אִם
 לֹא הִפִּילָה אֵלָא חוֹשֶׁשֶׁת שְׁמָא תִּפִּיל. וְכֵן לֹא הִתִּירוּ רַק בְּאוֹפֶן
 שִׁידוּעָה לַה כִּבְרֵת שְׁעִיבָה - שהיא מעוברת, אָלָא אִם רַק חוֹשֶׁשֶׁת
 שְׁמָא תִּתְעַבֵּר וְתִפִּיל.
 הגמרא מביאה תנאי בהיתר זה: אָמַר רַב יִימָר כִּרְ שְׁלֵמָא מִשְׁמִיָּה
 דְּאֲבִי, וְמָה שְׁנִינֵי שֶׁאֵף דְּבַר הַנִּשְׁקָל כִּנְגַד אֲבָן תְּקוּמָה מוּעִיל,
 הוּא דוּקָא דְּאִיבּוֹן וְאִיתְקַל - באופן שנמצא הדבר שזה מאליו
 למשקל האבן, ולא שחיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכוונו למשקלה
 [ובאופן זה אסור לצאת עמה בשבת].
 הגמרא מביאה ספק בתנאי זה: בְּעִי ו-נסתפקו אֲבִי, מִשְׁקַל דְּמִשְׁקַל
 - אם שקלו דבר כנגד משקל האבן [ולא כנגד האבן עצמו], מֵאִי -
 מה הדין בו, האם גם הוא מועיל כמשקל הראשון ומותר לצאת בו
 בשבת, או לא. לא. מסיקה הגמרא: תִּיקוּ - תעמוד שאלה זו בספק,
 שלא נפשטה.
 הגמרא מביאה מיני רפואות נוספות על ידי לחשים: וְאָמַר אֲבִי,
 אָמַרְהָ לִי אֵם, לְאֲשָׁתָא בִּת יוֹמָא - לשחפת שאוחזת את האדם כל
 יום, יַעֲשֶׂה רְפוּאָה זו, לִישְׁקוֹל וְזוּא חִיוּרָא - יטול זה חרש של כסף
 צרוף, וְלִיָּוִיל לְמִלְחָתָא - וילך למקום יצור המלה, וְלִיתְקוֹל מִתְקָלִיה
 מִלְחָא - וישקול מלח כנגד משקל הזוה, וְלִצִּיבִיָּה בְּחִלְלָא דְּכִי צִוָּא
 - ויצירו ויניחו בחלל בית הצואר, דְּהִינּוּ מִתַּחַת לַגְּרוֹנוֹ כִּנְגַד
 פִּתְחֵי חִלּוֹקֵי מַלְמַעְלָה, כְּשֶׁהוּא כְּרוֹךְ בְּגִידָא בְּרָקָא - חוט של שער
 עגול בצורת ניר. וְאִי לֹא - ואם אין לו דברים אלו, או שעשה כך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז אייר מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט אייר מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז אייר מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' אייר מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח אייר פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א אייר מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב אייר פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סח, והמשל בזה... עד עמ' 136, בפועל ממש.

ליקוטי אמרים

מהעולם המגולה. ההשפעה שבבחינת "אתכסיא" - מכוסה -
היא בבחינת "עלמא דאתכסיא" - עולם מכוסה - . שלמעלה
במדרגה מההשפעה שבהתגלות, שהיא בבחינת "עלמא
דאתגליא" - עולם מגולה - . ולכן נקראת השפעה זו "מקיף
מלמעלה", מפני שהיא
למעלה במדרגה. ולקרב
אל השכל יותר, -
להבין בקלות יותר את
אופן ההשפעה והפעולה
של "סובב כל עלמין",
שאר איך-סוף נמצא בכל
מקום בעולם, ובכל זאת
אור זה "סובב" ו"מקיף",
מכיוון שאין אור זה בא
בצורה של התלבשות
גלויה - הוא בדרך
משל, כמו האדם
שמציד בדעתו איזה
דבר שראה או שראה,
הנה אף שכל גוף עצם
הדבר ההוא וגבו ותוכו
ותוך תוכו, כלו מציד
בדעתו ומחשבתו, מפני
שראהו כלו או
שראהו, הנה נקראת
דעתו מקפת הדבר
ההוא כלו, - וזה
מבחינת ה"דעת", שדעתו

מקיפה את הדבר מכל צדדיו הפנימיים והיצוניים. וכך גם
מבחינת הדבר עצמו - והדבר ההוא מקף בדעתו ומחשבתו,
רק שאינו מקף בפעל ממש, רק בדמיון מחשבת האדם
ודעתו. - הדבר מוקף, אבל לא בפועל ממש. שכן, מחשבתו
של אדם מוגבלת, ולא שייך שתקיף ממש את הדבר; היא רק
מהרהרת באותו דבר, ורק מבחינה דמיונית אותו דבר מוקף.
אבל תקדוש-פרוה הוא דכתיב ביה: - שלגביו כתוב: "כי
לא מחשבותי מחשבותיכם כו'", - מחשבותיו של הקב"ה
כביכול, שונות לגמרי ואינן כלל בגדר מחשבות האדם, הרי
מחשבתו ודעתו - של הקב"ה, שיודע כל הנבראים, מקפת
כל נברא ונברא מראשו ועד תחתיתו, ותוכו ותוך תוכו,
הכל - מוקף במחשבתו של הקב"ה, בפעל ממש. - שלא כמו
שהדבר הוא באדם, שההקפה היא רק בדמיון, אלא כאן מדובר
בפועל ממש.

1 להבהרת הענין, מביא רבנו זקן להלן, משל ודוגמה מהאדמה
2 הגשמית, המורכבת מ"דומם" ו"צומח" (הנחותים בארבעת
3 הסוגים: דומם, צומח, חי, מדבר), שהחיות שבדומם וצומח
4 מצומצמת בהרבה מאשר החיות שבשאר שתי הבחינות חי
5 ומדבר, הרי שהחיות
6 האלקית ב"ארץ" מתגלה
7 רק באותה מדה שהיא
8 באה לידי ביטוי ב"דומם"
9 וצומח" - ובכל זאת -
10 "מלא כל הארץ כבודו",
11 שהארץ מלאה באור איך-
12 סוף ברוך-הוא, אלא
13 שהאור בא בה באופן של
14 סובב ומקיף. ובלשון
15 ה"תניא":
16 והמשל בזה, הנה הארץ
17 הלזו הנשמיית, אף
18 ש"מלא כל הארץ
19 כבודו", והינו אור איך-
20 סוף ברוך-הוא, - לא רק
21 הארה מצומצמת, אלא
22 הארץ מלאה באור שהוא
23 איך-סוף, כמו שכתוב:
24 "הלא את השמים ואת
25 הארץ אני מלא, נאם
26 ה' - הרי שהוא אומר
27 "אני מלא", והכוונה היא
28 לאור איך-סוף ברוך-הוא,
29 ואור זה "מלא" בשמים ובארץ, אף-על-פי-כן אין מתלבש
30 בתוכה - ב"ארץ", בבחינת גלוי ההשפעה, רק חיות מעט
31 מועד, בחינת דומם וצומח לבד. - עד כמה שהחיות נראית
32 ב"דומם" ו"צומח" - הארץ היא דומם, וממנה בא ה"צומח", וכל
33 אור איך-סוף ברוך-הוא - הממלא את כל הארץ באופן בלתי
34 גלוי, נקרא 'סובב' עליה, אף שהוא - אור זה נמצא בתוכה
35 ממש, - הרי, שלמרות ש"מלא כל הארץ כבודו", בכל זאת,
36 זהו רק באופן של "סובב ומקיף". מדוע, אכן, זה נקרא "סובב"
37 ו"מקיף"? - הרי זה: מאחר שאין השפעתו - של אור זה,
38 מתגלית בה - בארץ, יותר, - מאשר החיות שבדומם וצומח,
39 רק - אור איך-סוף זה, משפיע בה בבחינת הסתר והעלם,
40 וכל השפעה שבבחינת הסתר נקרא מקיף מלמעלה, -
41 השפעה שמקיפה מלמעלה, כי "עלמא דאתכסיא" - העולם
42 המכוסה, הוא למעלה במדרגה מ"עלמא דאתגליא".

יום שני י"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, למשל כדור הארץ הלזו... עד עמ' 136, במ"א:

ליקוטי אמרים

למשל כדור הארץ הלזו הרי ידיעתו ית'

מקפת כל עובי כדור הארץ וכל אשר בתוכו ותוך תוכו עד תחתיתו הכל בפועל ממש שהרי ידיעה זו היא חיות כל עובי כדור הארץ כולו והתהוותו מאין ליש רק שלא היה מתהווה כמות שהוא עתה בעל גבול ותכלית וחיות מועטת מאד כדי בחי' דומם וצומח. אם לא ע"י צמצומים רבים ועצומים שצמצמו האור והחיות שנתלכש בכדור הארץ להחיותו ולקיימו בבחי' גבול ותכלית ובבחי' דומם וצומח בלבד אך ידיעתו ית' המיוחדת במהותו ועצמותו. כי הוא המדע והוא היודע והוא הידוע ובידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים ולא בידיעה שחזן ממנו כידיעת האדם. כי כולם נמצאים מאמיתתו ית'. ודבר זה אין ביכולת האדם

1 לְמַשֵּׁל, כְּדוֹר הָאָרֶץ הַלְזוּ, - המשל בא להמחיש כיצד
2 נברא פרטי מוקף במחשבה ובידיעה שלמעלה - הָרִי יִדְעָתוֹ
3 וְתַבְרָךְ מִקְפַּת כָּל עֻבֵי כְּדוֹר הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ
4 וְתוֹךְ תוֹכוֹ עַד תַּחְתִּיתוֹ, - את הַכֹּל - מקיפה ידיעתו של
5 הקב"ה, בְּפֶעֶל מִמֶּשׁ,
6 שֶׁהָרִי יִדְעָה זֶה - של
7 הקב"ה, הִיא חַיּוּת כָּל
8 עֻבֵי כְּדוֹר הָאָרֶץ כְּלוּ, 1
9 וְהַתְּהוּוֹתוֹ מִ"אֵין" 2
10 לִ"יֵשׁ". - כדור הארץ 3
11 כולו, נוצר (ומתהווה) 4
12 תמיד) "מאין ליש", וזאת 5
13 מפני שהידיעה שלמעלה 6
14 יודעת את כל כדור 7
15 הארץ. רק שְׁלֹא הָיָה 8
16 מִתְּחִילָה - כדור הארץ, 9
17 בְּמֹת שֶׁהוּא עֲתָה, 10
18 בְּעַל גְּבֹל וְתַכְלִית 11
19 וְחַיּוּת מוֹעֵטת מְאֹד, 12
20 כְּדִי בְּחִינַת דּוֹמָם 13
21 וְצוֹמָח, - ולא למעלה
22 מזה - אִם לֹא - מה

23 שכדור הארץ נתהווה עַל־יְדֵי צִמְצוּמִים רַבִּים וְעִצּוּמִים,
24 שֶׁצִּמְצָמוּ הָאֹר וְהַחַיּוּת שֶׁנִּתְלַכֵּשׁ בְּכָדוֹר הָאָרֶץ לְהַחְיּוֹתוֹ
25 וּלְקַיְּמוֹ בְּבַחֲנִית גְּבֹל וְתַכְלִית, וּבְבַחֲנִית דּוֹמָם וְצוֹמָח
26 בְּלִבָּד. - שההארה הבאה על ידי צמצומים, נותנת חיות
27 בכדור הארץ, באופן שכדור הארץ יהיה בבחינת גבול,
28 ובבחינת "דומם" ו"צומח" בלבד. ואילו הידיעה שלמעלה,
29 שהיא מאוחדת עם הקב"ה עצמו - "מקיפה" מעל כדור הארץ,
30 מכיוון שהידיעה היא "אין־סוף", וכדור הארץ הוא בעל גבול.
31 והגם שהידיעה היא החיות והתהוות של כדור הארץ מאין
32 ליש, הרי שישנו בידיעה זו, כדור הארץ כולו על כל פרטיו
33 - בכל זאת זה נקרא רק שהידיעה היא בבחינת "מקיף", היא
34 "מקיפה" את כדור הארץ. אֲךָ יִדְעָתוֹ וְתַבְרָךְ הַמְיֻחָדָת
35 בְּמַהוּתוֹ וְעִצּוּמֹתוֹ, כִּי הוּא הַמֶּדַע וְהוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַיּוֹדֵעַ,
36 - כפי שכבר למדנו בפרק ב', מה שהרמב"ם אומר שבהקב"ה
37 ענין הידיעה והשכל אינו כמו הידיעה והשכל באדם - כשאדם,
38 למשל, יודע ומבין דבר הלכה, ישנם כאן שלשה דברים: (א)
39 "היודע" - נפש האדם היא היודעת ומבינה את ההלכה; (ב)
40 "מדע" - כוח ההבנה שבו נפש האדם יודעת ומבינה; (ג) "יודע"
41 - ההלכה, שאותה נפש האדם יודעת ומבינה. ואילו, בהקב"ה -
42 הוא המדע הוא היודע והוא הידוע - שלשת הדברים הם הוא -
43 הוא עצמו יתברך. הרי שהידיעה היא דבר אחד עם הקב"ה,
44 ובידיעת עצמו כְּבִיכּוֹל - הקב"ה, יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, -
45 שהרי, כל הנבראים באים מאמיתת הימצאו, ובידיעת עצמו
46 הוא יודע את כל הנבראים, וְלֹא בִיְדִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ בִיְדִיעָת

47 הָאָדָם, - שכן, אדם יודע דבר בידיעה שחזן ממנו, הידיעה
48 מקרבת ומוסיפה את הדבר לנפשו. ואילו, מה שהקב"ה יודע את
49 כל הנבראים, אין זה חס־ושלום בידיעה שחזן ממנו, אלא
50 "בידיעת עצמו", כִּי כָּלָם - כל הנבראים, נִמְצָאִים מֵאִמִּיתוֹ
51 וְתַבְרָךְ, - שמוזה שהוא
52 נמצא באמת, נמצאים כל
53 הנבראים. וממילא
54 כאמור, בידיעת עצמו
55 כביכול, הוא יודע את כל
56 הנבראים. וְדָבָר זֶה אֵין
57 בְּיָכֻלֶת הָאָדָם לְהַשִּׁיגוֹ
58 עַל בּוֹרְיוֹ וְכו', - שכל
59 האדם אינו מסוגל להבין
60 ידיעה כזו, שמי שיודע
61 ובמה שיודע והדבר
62 שיודע - הם כולם הוא
63 עצמו. שכן, כשאדם רוצה
64 להבין דבר, הוא מתאר
65 את הדבר כפי שזה אצלו,
66 אלא - הוא גם מבין,
67 שאצל הקב"ה אותו דבר
68 הוא באופן נעלה ומופשט
69 בהרבה. כך הידיעה שלמעלה, מכיוון שהיא אחרת לגמרי
70 מאשר הידיעה שבאדם, - אין לאדם שום ציור לתאר בו ידיעה
71 כזו, ולכן אין שכלו מסוגל להבין זאת. הנהגה - על מה
72 שהרמב"ם אומר, שהידיעה למעלה היא באופן שהוא המדע
73 והוא היודע וכו', שה"מדע", השכל והידיעה, הוא "הוא" - הוא
74 עצמו כביכול (ובידיעת עצמו כביכול, הוא יודע כל הנבראים
75 הבאים ממנו) - ישנם גדולי ישראל שאינם מסכימים לדעתו של
76 הרמב"ם. אחד מגדולי ישראל אלה, הוא המהר"ל מפראג,
77 שבהקדמה לספרו "גבורות ה'", סותר את דברי הרמב"ם. אחת
78 מקושיותיו העיקריות, היא: התואר של ידיעה ושכל, משמעו
79 הגדרה מסויימת, זהו ענין של הבנה ולא ענין של רגש וכדומה.
80 אס־כן כיצד אפשר לומר על הקב"ה, שהוא מוגדר באיזה גדר
81 שהוא? הקב"ה הוא הרי פשוט בתכלית ואינו מוגדר חס־ושלום
82 בשום דבר! וגם כשאומרים שהידיעה והשכל למעלה הם (לא
83 כמו באדם, אלא) בצורה מופשטת ובלתי מושגת, באופן של
84 "הוא היודע והוא המדע וכו'" - הרי בכל זאת, זהו בגדר של
85 שכל וידיעה ולא של משהו אחר, דבר שאי־אפשר ליחסו
86 להקב"ה. והמהר"ל מפראג אומר שם, שחכמינו ז"ל קוראים
87 להקב"ה "הקדוש ברוך הוא" - לא השכל ברוך־הוא, מפני
88 ש"קדוש" משמעו, שהוא מובדל ונעלה לגמרי מכל דבר
89 שיכולים לציין בתואר מסויים; ומחמת העובדה שהוא קדוש
90 ומובדל מהכל - לכן הכל בא ממנו, כי אין הוא מוגבל בשום
91 דבר שבגללו יהיה נמנע דבר אחר. אלא - אומר המהר"ל - ענין
92 השכל הוא פעולה בלבד של הקב"ה, ומה שאומרים "יודע

1 אלקים" יש לכך אותה משמעות כמו ל"ויאמר אלקים" או
2 ל"ייעש אלקים", כלומר: הוא יצר וברא את הפעולה של שכל
3 וידיעה. ב"הגהה" אותה אנו עומדים ללמוד, אומר רבנו הזקן,
4 שחכמי הקבלה הסכימו לדעת הרמב"ם, שהידיעה שלמעלה
5 היא באופן של "הוא
6 המדע והוא היודע וכו'".
7 אלא שדבר זה אמור רק,
8 כשאור איך-סוף ברוך
9 הוא מצמצם עצמו בעשר
10 הספירות: חכמה, בינה,
11 דעת וכו', זאת אומרת,
12 אחרי שהאורות התלבשו
13 בכלים, כשאור החכמה
14 מתלבש בכלי של ספירת
15 החכמה, ואור הבינה –
16 בכלי של ספירת הבינה;
17 כלומר, קיים כבר ענין
18 החכמה והידיעה, וא
19 החכמה והידיעה הן דבר אחד עם הקב"ה. אך, כפי שהקב"ה
20 הוא בעצם, לפני שהוא מצמצם עצמו בעשר הספירות – הוא
21 אז למעלה לגמרי משכל וידיעה, למעלה גם מהדרגה
22 העליונה ביותר, השכל המופשט והכללי מושג של הוא המדע
23 והוא היודע וכו' (כפי שהרמב"ם אומר). בהתאם להסברה זו,
24 שתורת החסידות מסבירה את הענין, ובעיקר לפי קבלתו של
25 האריז"ל, שגילה את ענין הצמצום – יוצא, ששניהם, גם
26 הרמב"ם וגם המהר"ל, צודקים: כפי שהקב"ה הוא בעצם, לפני
27 שהוא מצמצם את עצמו – צודק המהר"ל, שהוא למעלה מכל
28 גדר של שכל וידיעה, גם משכל מופשט כזה של הוא המדע
29 הוא היודע וכו'; אך, אחרי שהקב"ה צמצם את עצמו בעשר
30 הספירות – צודק הרמב"ם – כי ספירות אינן "נבראים", אלא –
31 אלקות, והן דבר אחד אתו יתברך, כמו הלשון: "איהו וחיוהי
32 חד, איהו וגרמוהי חד" – שאור איך-סוף ברוך-הוא והאורות
33 והכלים של הספירות, הם "חד", דבר אחד, והו אותו ענין של
34 הוא המדע הוא היודע וכו'. שכן, ענין הידיעה של הספירות
35 הוא דבר אחד עם הקב"ה, ולא ענין של "בריאה", כדעת
36 המהר"ל, כי על מה שהמהר"ל אומר, שידיעה ושכל הם
37 "בריאה" – ישנן קושיות חזקות. שהרי אנו מוצאים, שפסוקי
38 התורה מייחסים את ענין הידיעה לו יתברך: "ולתבונתו אין
39 מספר" וכדומה, גם על פי השכל, אי אפשר היה לומר, שכל
40 ענין הידיעה למעלה בא על ידי נברא שברא הקב"ה. אלה הן
41 נקודות מתוכן ההגהה הבאה: הנהה (כמו) שכתב הרמב"ם
42 ו"ל, – שבהקב"ה – הוא המדע והוא היודע והוא הידוע.

ליקוטי אמרים

הנהה

(כמ"ש הרמב"ם ו"ל והסכימו
עמו חכמי הקבלה כמ"ש
בפרד"ם מהרמ"ק ו"ל וכו' לפי
קבלת האר"י ו"ל בסוד הצמצום
והתלבשות אורות בכלים כמ"ש
פ"ב):

ותוכו בפועל ממש ומהווה אותו עי"ז מאין ליש וכמ"ש
במ"א:

43 וְהַסְכִּימוּ עִמּוֹ חֲכָמֵי הַקְּבָלָה, – שגם על פי קבלה – הענין
44 אמת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפֶרֶדְס' מְהֵרָמָ"ק ו"ל. – רבי משה
45 קורדובירו, וְכֵן הוּא לְפִי קְבָלַת הָאֲרִיז"ל, – האריז"ל
46 גילה את ענין הצמצום, שלפיו מודגשת יותר ההפלאה, איך
47 אור איך-סוף ברוך-הוא
48 מופלא ולמעלה בלי גבול
49 מענין ה"ספירות".
50 בהתאם לכך היה מקום
51 לומר, שענין זה של "הוא
52 המדע והוא היודע וכו'"
53 אינו נכון, שתואר מיוחד
54 של חכמה וידיעה יצוין
55 בתור דבר אחד עם אור
56 איך-סוף – ובכל זאת
57 הדבר כך הוא (כמו)
58 שסובר הרמב"ם) גם לפי
59 קבלתו של האריז"ל –
60 אלא, מתי הדבר כך? –
61 בְּסוֹד הַצְּמֻצוֹם וְהַתְּלַבְּשוֹת אֲוֵרוֹת בְּכָלִים, – כשאורות
62 הספירות מתלבשים בכלים של הספירות, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל
63 פֶּרֶק ב': – הרי למדנו בפנים ה"תניא", שהידיעה שלמעלה
64 היא דבר אחד אתו יתברך, שהוא איך-סוף – ולהלן יוסבר,
65 שמכיוון שהידיעה היא "איך-סוף", לכן אין זה נקרא שהיא
66 מתלבשת בכדור הארץ, אלא, היא מקיפה עליו. וכך נבין זאת
67 גם ביחס לנבראים. ובלשון ה"תניא": הָרִי יִדְעָה זֶה, מֵאַחֵר
68 שֶׁהָיָה בְּבְחִינַת "אֵין-סוּף", – ובלי גבול, אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם
69 "מֵתְלַבְּשֵׁת" בְּכַדּוֹר הָאָרֶץ שֶׁהוּא בָּעַל גְּבוּל וְתַכְלִית, –
70 והידיעה היא הרי "איך-סוף", אֵלָּא "מִקְפֵּת" וְ"סוֹכְכֶת", –
71 את כדור הארץ. אָף שִׁדְעָה זֶה כּוֹלֵלֶת כָּל עֲבֹי וְתוֹכוֹ
72 בְּפֶעַל מְמֶשׁ, – שלא כמו שהדבר באדם, שאצלו זה דמיון
73 בלבד, אלא, בידיעה למעלה ישנו כל כדור הארץ על תוכו
74 וברו, וּמֵהֵנָּה אֵתוֹ – את כדור הארץ, עַל-יְדֵיָּהּ – שהידיעה
75 שלמעלה כוללת אותו בתוכה, מֵ"אֵין" לְ"יֵשׁ", – ההתהוות
76 מאין ליש היא דוקא על ידי הידיעה שלמעלה הסובבת
77 ומקפת, ולא על ידי ההארה הבאה למטה אחרי הצמצום,
78 מההארה הזו באה רק חיות הנברא באופן של דומם וצומח;
79 הרי למרות שהידיעה שלמעלה פועלת בנברא לברוא אותו
80 מאין ליש, בכל זאת נקרא הדבר שהידיעה סובבת ומקיפה על
81 הנברא בלבד, ולא שהיא מתלבשת בו, כיוון שידיעה זו היא
82 "איך-סוף" ואילו הנברא הוא "בעל גבול". וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
83 בְּמָקוֹם אַחֵר: – שהתהוותו של נברא מאין ליש, היא דוקא
84 על ידי האור של "סובב כל עלמין".

יום שלישי י"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 136, פרק מט והנה אף... עד עמ' סט, ובנים.

ליקוטי אמרים

- 1 **פֶּרֶק מֵט.** בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שמאחר שהאור והחיות
2 הנמשכים מהקב"ה, הם "כשמו" – אור אינסוף, הרי, אם האור והחיות
3 היו נמשכים בסדר של מדריגות – לא היה העולם הזה מתהווה כפי
4 שהוא אכן נתהווה, באופן של גבול ותכלית. לכן היו הרבה צמצומים
5 באור, כדי שתוכל להיות
6 התהוותם של נבראים בעלי
7 גבול מאור אינסוף שהוא
8 בלי גבול. כל הצמצומים
9 האלה נעשו – כפי שיתבאר
10 להלן – בגלל אהבת הקב"ה
11 לישראל, שיהיה עולם שבו
12 יעשה יהודי את העבודה
13 בקיום התורה והמצוות. בפרק
14 מ"ט, אותו אנו עומדים
15 ללמוד, יסביר רבנו חזקן, ענין
16 הצמצומים באופן כללי,
17 ויסיים, שכשם שהקב"ה בגלל
18 אהבתו לישראל, סילק
19 והרחיק את כל מה שהפריע
20 להתהוות העולמות
21 והנבראים – כך על יהודי,
22 "כמים הפנים", בגלל אהבתו
23 להקב"ה, לסלק ולהרחיק את
24 כל הדברים המפריעים
25 בעבודת ה', וכשם שהקב"ה
26 המשיך אור וחיות ממנו יתברך שלא לפי סדר של מדריגות (שכן, אז,
27 כאמור, לא היו נוצרים נבראים מוגבלים) – כך על יהודי בעבודתו את
28 ה', לא להסתפק בעבודה מדודה ומוגבלת, אלא עליו לעשות את
29 עבודתו באופן בלתי מוגבל, להפקיד את הכל בגלל אהבתו את ה';
30 ואפילו ההגבלות שהטביע הקב"ה בעולם – לא תפריעה לו בעבודתו את
31 ה'.
32 **וְהֵנָּה, אֵף כִּי פֶרְטִי בְּחִינַת הַהִסְתָּר וְהַהֶעֱלֵם אֹרֵי אֵינְסוֹף**
33 **בְּרוּךְ־הוּא, בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלֹּת הָעוֹלָמוֹת** – המשתלשלים ויורדים
34 מטה מטה, **עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הָהַנֶּשְׁמִי** – היו זקוקים להרבה
35 צמצומים והעלמות והסתרים, כדי שהאור ירד למדריגה כזו
36 שיוכל להתהוות עולם גשמי – הרי שהפרטים של העלמות
37 והסתרים הם כל כך רבים, עד שהם – **עֲצָמוֹ מִסְפָּר**, – ההעלמות
38 וההסתרים הם בלי מספר בכמות, ובאיכות הם וימינים ממינים
39 שונים, – שאינה דומה איכותו של צמצום והסתר אחד, לצמצום
40 והסתר שני, **כִּידוּעַ לְמוֹעָמִים מַעֲיָן הַחַיִּים**, – לאלה שטעמו
41 מחכמת הקבלה. אף דרך כלל הם שלשה מיני צמצומים
42 **עֲצוּמִים בְּלָלִים**, לְשֵׁלֶשֶׁת מִינֵי עוֹלָמוֹת בְּלָלִים, וּבְכָל בְּלָל
43 יֵשׁ רְבוּא רַבּוּת פְּרִמִּיִּים. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת: בְּרִיאָה
44 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה. כִּי עוֹלָם הָאֲצִילוֹת הוּא אֱלֹהוֹת מְמַשׁ, – ואינו
45 נחשב כענין של בריאה יש מאין, אלא נקרא "אצילות", מלשון
46 האצלה והפרשה, ש"עולם האצילות" הוא הארה שנאצלה
47 והופרשה מהקב"ה, והוא אלקות ממש. וּבְכִי לְבִרָא עוֹלָם
- הַבְּרִיאָה, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת וּמְלָאכִים עֲלִיוֹנִים, אֲשֶׁר עֲבוּדָתָם לַה' – היא, בְּבְחִינַת חֻכְמַת־בִּינְהֻדָּעַת הַמִּתְלַבָּשִׁים בָּהֶם, – שאלקות מתגלה בהם באופן של הבנה, המתגלה על ידי חכמה, בינה ודעת, וְהֵם – הנשמות והמלאכים, מְשִׁינִים וּמְקַבְּלִים מֵהֶם – מחכמה, בינה ודעת – המאירות בהם. – הרי, כדי שיתהווה עולם כזה עם נבראים שאינם בטלים ומאוחדים עם אלקות, כמו הנשמות והנאצלים שב"עולם האצילות", אלא, יש בהם ענין ההשגה וההבנה, וכל ענין של השגה, הוא הרי בחינה של "יש", שיש מי שמשגיג, – הרי כדי לברוא את "עולם הבריאה" – הִיָּה תַחֲלָה צְמֻצוֹם עֲצוֹם, בְּנוֹכַח לְעֵיל. – היו זקוקים לצמצום רב וחזק, שיאיר אור מצומצם, שממנו יוכלו להתהוות נבראים שהם בבחינת בריאה "יש מאין". וְכֵן מְבַרְאָה לְיִצְיָה, – כדי שיתהווה "עולם היצירה" שהוא למטה בהרבה מ"עולם הבריאה", היו צריכים שוב לצמצום עצום חזק, כִּי אֹרֵי מַעַט מוֹעֵד הַמִּתְלַבָּשׁ בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, – כלומר, לגבי האור של "עולם האצילות", נקרא האור שב"עולם הבריאה" – "מעט מזער", אף, עֲדֵין – אור זה שב"עולם הבריאה", הוּא בְּבְחִינַת אֵינְסוֹף לְגַבִּי עוֹלָם הַיְצִירָה, – ולכן היה צריך להיות צמצום גדול באור המאיר ב"עולם הבריאה", כדי שאותו אור יהיה שייך להתלבש ב"עולם היצירה", וְאִי אִפְשָׁר – שהאור של "עולם הבריאה" יוכל לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ – ב"עולם היצירה", אֲלָא עַל־יְדֵי צְמֻצוֹם וְהַעֲלֵם – באותו אור. וְכֵן מִיִּצְיָה לְעֲשִׂיָּה – גם כן היה צריך להיות צמצום רב וחזק באור של "עולם היצירה", שיהיה שייך ל"עולם העשיה", שהוא למטה מ"עולם היצירה", [וְכֵן מִשְׁתַּבָּא בְּמִקּוֹם־אַחֵר בְּאֹר שְׁלֹשָׁה צְמֻצוּמִים אֱלֹ בְּאִרְיכוּת, – כדי לְקַרֵּב אֶל שְׁכֻלְנוּ הַדֵּל – ששכלנו הדל יהיה מסוגל להבין זאת]. וְתַכְלִית כָּל הַצְמֻצוּמִים הוּא, – המטרה והיעד שלהם הם, כִּי לְבִרָא גּוֹף הָאָדָם הַחֲמֻרִי, וּלְאֲכַפֵּי־אֶסְרָא־אֲחֵרָה, – להכניע את ה"טרא-אחרא", על ידי עבודת האדם, וְלַחֲיוֹת יִתְרוֹן הָאֹר מִן הַחֲשָׁךְ, – כשמרחיקים את החושך, ויתירה מזו, כשהחושך עצמו נהפך לאור – מיתוסף על ידי כך יתרון באור – וזה נעשה על ידי: בְּהַעֲלוֹת הָאָדָם – כשאדם מעלה למדריגה נעלה יותר, אֵת נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוֹנִית – הנפש החיונית מקבלת חיות מן הקליפות, ועל ידי עבודת האדם, היא מתעלה

הקב"ה להאדם התחתון, - האדם שבעולם התחתון, וזאת כדי
להעלותו לה, - כלומר: שיהיה עולם כזה, שבו ישנה עבודה
המרוממת את האדם להקב"ה. כיצד, שייך הדבר, שאהבה
תגרום לצמצום וסילוק - אהבה היא הרי חסד והתפשטות,
ואילו צמצום וסילוק הם
ענין של גבורה והיפך
ההתפשטות? אלא, יוסבר
להלן, מוצאים אנו אהבה
המביאה לצמצום, וזה בא
לידי ביטוי בלשון הגמרא:
"אהבה דוחקת את
הבשר", וכדלהלן: פי
"אהבה דוחקת הבשר"
- בשר אין בו משום
הפרעה ועיכוב לאהבה.
משמעות הדבר, שהקב"ה
מצד אהבתו לבני ישראל,
סילק בביכול לצד, את

אורו הגדול וצמצמו בצמצומים רבים. ואם כך - הרי, על-אחת
במה-יבמה, בפעלי פסלים לאין קץ, - מחייב הדבר, פי
ראוי לאדם גם-כן להניח ולעזוב כל אשר לו מנפש ועד
בשר ולהפקיר הכל - שעזיבת האדם את עניניו, לא תהיה
מתוך חשבון ומדידה, אלא בלי חשבון וגבול, באופן של הפקר,
שכל עניניו אינם תופסים מקום אצלו - וזאת, בפעיל לדבקה
בו יתברך בדביקה חשיקה וחסידה, - בחשק ותענוג רצוני
פנימי, ולא יהיה שום מונע מפית ומפחית - לא גוף ולא
נפש, - שגם ענינים פנימיים לא ימנעו, ולא קמון, ולא אשה
וכנים - שהם ענינים חיצוניים - לא יהיה בהם משום מניעה
לענינים שעל ידם מתדבק האדם עם הקב"ה; וכל האמור,
משמעו: שהאדם מסלק את כל המונעים, גם את אלה שנובעים
מהענינים הנחוצים ביותר, בגלל אהבתו להקב"ה.

ונכללת בקדושה, ולבושיה - מחשבה, דיבור ומעשה, וכל
כחות הגוף כל - מעלה אותם האדם על ידי עבודתו, לה'
לברו, בנזכר לעיל באריכות, - כיצד, על ידי תורה ומצוות
שיהודי לומד ומקיים, מתעלים נפשו האלקית, נפשו החיונית,

לבושיה, וכל כחות
הגוף. פי זה תכלית
השתלשלות העולמות.
8 - מה שהעולמות
9 השתלשלו ממדריגה
10 למדריגה, מעולמות
11 עליונים יותר לעולמות
12 תחתונים יותר, הרי
13 התכלית היא - "עולם
14 הזה", שבו פועל יהודי על
15 ידי עבודתו שתהיה
16 "אתכפא סטרא אחרא"
17 (שבירת הקליפה) ועל-
18 ידיה נעשה "יתרון האור

מן החושך". להלן יוסבר, שכשם שהקב"ה הסיר והרחיק את כל
המניעות להתהוות העולם הגשמי, וצמצם את האור הבלי-
גבול, כדי שיוכלו להתהוות נבראים בעלי גבול - וכל זה נעשה
בגלל אהבתו לבני ישראל - כך גם, "כמים הפנים", זה צריך
לעורר בבני ישראל אהבה להקב"ה, באופן שגם הם ירחיקו
ויסירו את כל מה שמונע את עבודת ה', שעבודתם לא תהיה
מדודה ומוגבלת, אלא בלי חשבון ובלי גבול. והנה, "כמים
הפנים לפנים", - כשאדם מסתכל במים, משתקפים מהם
אותם פנים שהוא הראה, כך גם "לב האדם לאדם" - האהבה
בלב של אחד לשני - מעוררת בלב השני אהבה לראשון: כמו
שהקדוש-ברוך-הוא, בביכול, הניח וסלק לצד אחר, הך
משל, את אורו הגדול תכלית, - ובלי גבול, וננו
והסתירו בג' מיני צמצומים שונים, והכל בשביל אהבת -

יום רביעי י"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סט, וכו' יובן טוב... עד עמ' ע, ית' כנ"ל.

אחרות שתיקנו חכמים
למצוות שונות, שבחן
מדובר מתוכן המצוה
(כמו למשל הברכה על
תפילין - "להניח תפילין" -
הרי מדובר בברכה אודות

תפילין, וכך גם ביחס למצוות אחרות), ואילו בברכות קריאת
שמע לא מדובר לגמרי אודות קריאת שמע - ולמה קראו

ליקוטי אמרים

ובזה יובן טוב טעם

ודעת לתקנת חכמים שתקנו ברכות ק"ש שתיים לפני
כו' דלכאורה אין להם שייכות כלל עם קריאת שמע
כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקי. ולמה קראו אותן ברכות

תפילין, וכך גם ביחס למצוות אחרות), ואילו בברכות קריאת
שמע לא מדובר לגמרי אודות קריאת שמע - ולמה קראו

63 וכו' יובן טוב טעם

64 ודעת לתקנת חכמים

65 שתקנו ברכות קריאת

66 שמע שתיים לפני

67 כו"2, דלכאורה אין

68 להם שייכות כלל עם

69 קריאת שמע, כמו שכתבו הרשב"א ושאר פוסקים, -

70 שאין לברכות אלו שייכות לקריאת שמע - שלא כמו בברכות

1. בבא מציעא פד, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אינו תניא. והעיקר - לא נתבארו בתירוצו. ואדרבא - בקושייתו מדייק (בסיומה) "לפני דוקא", ואינו מזכיר "לאחרי", גם לא תיבת "כו". ועוד דלאחרי - שייכת, דמדברת בקעומ"ש וביצי"מ (דהיינו ק"ש - כדלעיל ספמ"ז). ותיבת "כו" - מרבה דערבית, או מרמז הסיום דמאמר חז"ל זה: שתיים לפני... ובערב (ברכות יא, א), והיינו הך. ואף שלקמן מפרש הברכות דבבוקר - מהם יובן גם לאלו שבערב". 3. מובא ב"בית יוסף", אורח חיים סימן מז.

45 הָאָדָם תְּחַמְרֵי לְמַדָּה זֹאת? - לאהבת ה' כזו, ששום דבר לא
46 יהיה בו משום מניעה לה, לְכַךְ סִדְרוּ תַחֲלָה - לומר, בְּרִכַּת
47 "יוצר אור", וְשֵׁם - בברכת "יוצר אור", נֶאֱמַר וְנִשְׁנָה
48 בְּאִרְכּוּת - כי בהתבוננות נדרש שכל ענין יהיה באריכות,

בהרבה פרטים, עֲנִין וְסִדֵּר

הַמְלָאכִים "העומדים"

בְּרוֹם עוֹלָם, "להודיע" -

לאדם, גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל

הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵיךְ

שָׂכָלָם - כל המלאכים,

בְּטָלִים לְאוּרֵי וְתַבְרָה,

"וּמְשִׁמְעִים בִּירָאָה בּוֹ,

- שהם עומדים ביראה

ובביטול לפני הקב"ה,

וּמְקַדְּשִׁים בּוֹ, וְאוֹמְרִים

בִּירָאָה קְדוֹשׁ כּוֹ",

בְּלוֹמַר, - משמעות

אמירתם "קדוש", שֶׁהוּא -

הקב"ה, מְכַבֵּל מֶהֱן וְאֵינִי

מְתַלַּשׁ בְּהֵן בְּבַחֲנֵית

גְּלוֹי, אֵלָּא - היכן מתגלה

הקב"ה? - במקום ש"מְלֵא

כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", הִיא

בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה -

מלכות דאצילות, מקור נשמות ישראל למעלה, הנקראת

"ארץ", וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, - שבארץ שלמטה, ישנן נשמות

ישראל המקיימות תורה ומצוות - הרי כאן דוקא "מלא כבודו"

יתברך, כאן הוא מתגלה ומתלבש, בְּנוֹכַח לְעֵיל, - את כל

האמור, משיגים המלאכים העליונים, השרפים, איך הקב"ה

קדוש ומובדל מהם - ודוקא "כל הארץ" - "מלא כבודו". וְכֵן -

מסופר גם ב"ברכת יוצר", ש"הַאֲפִינִים וְחַיִּים הַקְּדוֹשׁ -

שמקומם בעולם ובמדרגה שלמטה מהשרפים, והם אינם בעלי

השגה גדולים כל כך, להבין שאור אינסוף קדוש ומובדל מהם,

אלא עבודתם היא - בְּרַעַשׁ גְּדוֹל וְכוּ', - ובהתפעלות המדות,

הם שרים: בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, - מהמקום שם הוא

נמצא, לְפִי שְׁאֵין יוֹדְעִים וּמְשִׁיגִים מְקוֹמוֹ, - המקום בו

מתגלה אור אינסוף - שלא כמו שהשרפים יודעים. ולכן

אומרים האופנים וחיות הקודש "ממקומו" סתם, מהמקום שם

הוא נמצא - יימשך ויתגלה; וְכֵמוֹ שְׁאוֹמְרִים: "כִּי הוּא לְבָדוֹ

מְרוֹם וְקְדוֹשׁ". - שכל הענינים האמורים, של ביטול ויראה,

של המלאכים השונים - שרפים, אופנים וחיות הקודש - מדובר

אודותם בברכה ראשונה; וכשאדם מתעמק בכל זה - הוא מבין

מכך גדולת ה', איך כל המלאכים בטלים לו יתברך. וְאַחֲרֵי־כֵן

בְּרִכָּה שְׁנִיָּה, - המסבירה את אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני

1 אוֹתָן "בְּרִכּוֹת קְרִיאַת-שְׁמַע"? וְלָמָּה תִּקְנוּ אוֹתָן לְפָנֶיהָ

2 דִּיןָקָא? - מאחר שאין להן שייכות לקריאת שמע? מסביר רבנו

3 הזקן להלן: עֲנִינָן של ברכות אלו יש בו משום הכנה, שיוכלו

4 לקיים את ענין קריאת שמע, שהרי עיקר ענינה של קריאת

5 שמע, הוא להגיע

6 ל"ואהבת את ה' אלקיך

7 בכל לבבך - בשני יציריך" 1

8 - שתהיה ליהודי אהבה 2

9 להקב"ה גם בנפשו 3

10 הבהמית ויצרו הרע. וכדי 4

11 להגיע לכך - נדרשת 5

12 התבוננות בענינים 6

13 אודותם מדובר בברכות 7

14 קריאת שמע; התבטלותם 8

15 של המלאכים, וכדומה. 9

16 הרי, שמפני שלגבי כל 10

17 מצוה, המצוה עצמה היא 11

18 מן התורה, והברכה 12

19 (שהיא מדרבנן) תיקנו 13

20 חכמים כדי שעל-ידיה 14

21 יהיה יהודי כלי להמשכה 15

22 העליונה הנמשכת בנפש 16

23 היהודי על ידי אותה 17

24 מצוה - כך גם תיקנו 17

25 החכמים ברכות קריאת שמע, כדי שאותו יהודי יוכל על ידן

26 לקיים את ענין קריאת שמע. ובלשון ה"תניא": אֵלָּא מְשֻׁם

27 שְׁעָנָךְ - עֲנִין, קְרִיאַת-שְׁמַע - הוא, לְקִיָּם "כָּל לְבָבְךָ בּוֹ"

28 "בְּשֵׁנֵי יִצְרִיךָ בּוֹ", - שיהודי יאהב את הקב"ה בכל לבו,

29 גם בנפשו הבהמית ויצרו הרע, דִּהְיִינוּ לְעַמּוֹד נֶגֶד כָּל מוֹנֵעַ

30 מְאַהֲבַת ה'; - שגם הנפש הבהמית והיצר הרע, המפריעים

31 לאהבת ה', ייחדר בהם רגש אהבת ה'. וכך גם שאר הענינים,

32 שאפשר הדבר שהם יפריעו לאהבת ה' - לא יפריעו, כי גם הם

33 כלולים במשמעות המלה "לבבך" וְלִלְבָבְךָ "הַן הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ,

34 - הם מתוארים במלה "לבבך", מִפְּנֵי שְׁלֻבָּבוֹ שֶׁל אָדָם קְשׁוּרָה

35 בְּהֵן בְּמַבְעֵי, כִּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכְרוֹנִם-לְבָרְכָהּ עַל

36 פְּסוּקָה: "הוּא אִמֶּר וַיְהִי - "זוֹ אִשָּׁה", "הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד"

37 - "אֵלֹהֵי בָנִים"; - זו משמעות "לבבך", שהדברים אליהם קשור

38 לבו של האדם - לא יפריעו לאהבת ה' וְנִפְשָׁהּ, וְ"מֵאֲדָרָה"

39 בְּמִשְׁמַעוֹ, חַיִּי וּמוֹזֵנִי, - "נפש" משמעה חיים, ו"מאד" - כסף,

40 כלומר מזונות ופרנסה - לא יהיה בכל אלה משום הפרעה,

41 אלא: לְהַפְקִיר חֵבֶל בְּשִׁבְלֵי אֶהֱבֵת ה'. - הרי, שגם הענינים

42 הפנימיים ("מבית") כמו הנפש הבהמית ויצר הרע, וגם הענינים

43 החיצוניים ("מחוץ") כמו אשה, ילדים ופרנסה - לא יהיה בכל

44 אלה משום מניעה לענינים הקשורים לאהבת ה'. וְאַיֵךְ יָבֵא

4. ברכות נד, א. 5. שבת קנב, א. 6. תהלים לג, ט. 7. על מה שרכנו הזקן מוסיף כאן המלה "כלומר" - מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערה: "לא כפי' בכ"מ, כשמודיע על א' שהוא קדוש וכיו"ב - שתוכן ההודעה, שמכירו ומשיגו ויודע שהוא קדוש (וכקושיית חז"ל (ברכות, ב): קדוש הוא - מנא ידעה) כ"א כלומר - להיפך - קדוש שאינו יודע כי מובדל מהם [ובזה מתורץ שכיון ש"בטלים" איך משמיעים ומקדישים? אלא שזה גופא משמיעים שהם בטלים וכו']". 8. בברכות קריאת שמע.

1 יתרה - הוא יותר מאשר על קרבת אלהים שבכל צבא
2 מעלה; - קירובם של צבא מעלה בא הרי מהרחמנות שעליהם
3 - ועל בני ישראל היתה רחמנות של הקב"ה במידה רבה יותר,
4 לקרב אותם הרבה יותר. בברכת "אהבת עולם" אומרים להלן:
5 "ובנו בחרת מפל עם
6 ולשון", - שמשמעו, הוא

7 - שהקב"ה בחר את חנוך
8 החמרי הנדמה
9 בחרותו לגופי אמות
10 העולם; - שכן, בחירה
11 שייכת דוקא בשני דברים
12 שווים, שעליהם מתאים
13 לומר שבחורים בדבר
14 אחד ולא בשני, למרות
15 שהם דומים אחד לשני,
16 ואילו בשני דברים שונים,
17 לא מתאים לומר "בחירה"
18 במשמעותה האמיתית,
19 לבחור באחד מן השנים, ולכן אי אפשר לומר ש"ובנו בחרת"
20 הכוונה מצד נשמות ישראל, כי נשמתו של יהודי היא "חלק
21 אלקה ממעל" - אין לה דמיון ונקודת-מפגש לנפש של גוי
22 להבדילו; אלא הכוונה ב"ובנו בחרת" היא על גופו של יהודי,
23 שבחיצוניותו ובחומריותו הוא דומה לגופו של גוי - והקב"ה
24 בחר בגוף יהודי, שיהיה כלי לנשמה, ושעל ידי הפעולות
25 הנעשות עם הגוף (שהרי כל פעולה גשמית של מצוה, באה על
26 ידי הגוף דוקא), יתאחד יהודי עם הקב"ה - וכפי שרבונו הזקן
27 מסביר: "וּבְחִירָתוֹ וְכוּ' לְהוֹדוֹת וְכוּ'", ופרוש הודאה -
28 המעלה המיוחדת של ביטול הבא מתוך הודאה, ויתבאר
29 במקום אחר: "וּלְיִחְדָּךְ כּוּ", לבלל ביחודו ויתבאר, -
30 להיכלל לגמרי באחדות ה', כְּנֻכָּךְ לְעִיל. רבונו הזקן יסביר
31 להלן, שבשעה שיתעמק יהודי בענינים אודותם מדובר בקריאת
32 שמע, יביא אותו הדבר לקיים קריאת שמע, שיגיע לאהבה
33 גדולה לה.

1 ישראל, שמבלי הבט על עבודתם הגדולה וביטולם של כל
2 המלאכים העליונים - בחר הקב"ה שתענוגו יהיה מעבודת
3 נשמות ישראל למטה, שזהו מפני: "אֲהַבְתָּ עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ ה'
4 אֱלֹהֵינוּ", כלומר, שְׁהֵינִי - הקב"ה, כָּל צָבָא מַעְלָה
5 הַקְדוּשִׁים, - את
6 המלאכים והשרפים של
7 העולמות העליונים -
8 הניח בצד, שאין הם
9 תכלית הכוונה, וְהַשְׁרָה
10 שְׂכִינָתוֹ עָלֵינוּ - בני
11 ישראל, לְהִיּוֹת נִקְרָא
12 "אֱלֹהֵינוּ", כְּמוֹ "אֱלֹהֵי
13 אֲבֹרָהֶם כּוּ" - שכן,
14 אברהם היה כולו בטל
15 ומאוחד בהקב"ה, כך הוא
16 נקרא "אלקינו" - האלקה
17 שלנו, על ידי תורה
18 ומצוות שיהודי מקיים,
19 שעל ידן מתאחד יהודי עם הקב"ה, כְּנֻכָּךְ לְעִיל. וְהֵינִי, כִּי
20 אֲהַבְתָּ דוֹחֶקֶת הַבְּשָׁר, - אהבה פועלת צמצום והעלם - כך
21 חייבה אהבתו של הקב"ה לבני ישראל, ופעלה שיצמצם את
22 עצמו ויבחר בעבודת נשמות ישראל, כפי שהן למטה בגוף
23 ובעולם הגשמי. וְלָכֵן נִקְרָא - אהבתו של הקב"ה, "אֲהַבְתָּ
24 עוֹלָם", - כמו שאנו אומרים "אהבת עולם אהבתנו", שְׁהֵינִי
25 בְּחִינַת צִמְצוּם - שצמצם הקב"ה את אורו הגדול הַבְּלִי
26 תְּכִלִּית - ובלי גבול, לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבִחִינַת גָּבֹל הַנִּקְרָא
27 "עוֹלָם", - "עולם" הוא מושג (של מציאות, וגדר) של מקום
28 חזון - ענין של גבול, ההגבלות הקשורות לזמן ולמקום -
29 והקב"ה צמצם עצמו ב"גבול" זה - כְּעִבּוֹר אֲהַבְתָּ עִמּוֹ יִשְׂרָאֵל,
30 כִּדִּי לְקִרְבָּם אֵלָיו, לְבָלֵל בִּיחּוּדוֹ וְאֲחִדּוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ. - על ידי
31 תורה ומצוות. וְזֶה שְׁאוּמְרִים בהמשך ברכת "אהבת עולם
32 אהבתנו": "הַמְלָכָה גְּדוּלָּה וְיִתְרָה", - ברחמנות גדולה ורבה
33 יותר מאשר על אחרים, ריחם הקב"ה עלינו, פְּרוּשׁ - המלה

יום חמישי כ' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, והנה כאשר ישים המשכיל... עד עמ' ע, ומאורו כנ"ל:

79 מסוגל יהודי במיוחד לעורר אהבה זו. ואז - תתלחט נפשו -
80 באהבה להקב"ה, ותתלפש ב"רוח נדיבה", להתנבך להניח
81 ולעזוב כל אשר לו מנגד, - שכל אלה לא יהיו אצלו העיקר,
82 ורק לדבקה בו ויתבאר
83 ולבלל באורו פְּדִיקָה
84 חֲשִׁיקָה וְכוּ', בְּבִחִינַת
85 נְשִׁיקָה וְאֲתַדְבָּקוֹת
86 רוחא פְּרוּחָא -
87 התדבקות רוח ברוח,
88 שרוח האדם תתאחד
89 ברוח שלמעלה, כְּנֻכָּךְ
90 לְעִיל - שכשם

67 וְהֵנָּה, כְּאֲשֶׁר יֵשִׁים הַמְשַׁכִּיל אֵלָּה הַדְּבָרִים אֵל עִמָּךְ דְּלִבָּא
68 וְזִמְחָא - כשיתעמק בהם מתוך עומק הלב והמוח, אֵזִי מְמִילָא,
69 "בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים", - מה שהקב"ה מראה אהבה גדולה
70 כל כך לבני ישראל,
71 תעורר גם בבני ישראל
72 אהבה גדולה להקב"ה -
73 בכך מסיים רבונו הזקן
74 להסביר את ענין האהבה
75 של "כמים הפנים לפנים"
76 שהחל להסביר בפרק מ"ו,
77 ועליה הוא אומר,
78 שבקריאת שמע וברכותיה

ליקוטי אמרים

12 והנה כאשר ישים המשכיל אלה הדברים אל עומקא
13 דלבא ומוחא אזי ממילא כמים הפנים לפנים תתלהט
14 נפשו ותתלבש ברוח נדיבה להתנבך להניח ולעזוב
15 כל אשר לו מנגד ורק לדבקה בו ית' וליכלל באורו
16 בדביקה חשיקה וכו' בבחי' נשיקין ואתדבקות רוחא
17 ברוחא כנ"ל. אך איך היא בחי' אתדבקות רוחא ברוחא

1 שב"נשיקין" בגשמיות, נעשה לא רק דביקות מפה לפה, מפיו של
2 אחד לפיו של שני, אלא גם התחברות הרוח וההבל של השני –
3 כך גם באופן היחוד ברוחניות, שרוח האדם שלמטה מתאחדת
4 עם הרוח שלמעלה – זאת ירצה האדם מפאת אהבתו הגדולה
5 להקב"ה, להיכלל באורו
6 יתברך בבחינת "נשיקין".

7 אף אף היא פְּחִינָה 1
8 אֶתְדַבְּקוּת רִוְחָא 2
9 בְּרִוְחָא? – על ידי מה 3
10 מניעים להתדבקות רוח 4
11 ברוח, למילוי רצונו 5
12 "לדבקה בו יתברך וכו'?" – 6
13 לְוָה אָמַר – אחרי "ואהבת 7
14 בכל לבבך" וכו'; "וְהָיָה 8
15 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כֹּחַ עַל 9
16 לְבָבְךָ, וְדַבַּרְתָּ בָּם כֹּחַ", 10
17 – האדם מגיע לדביקות 11
18 האמורה על ידי 12
19 התעמקותו בתורה ועל 13
20 ידי הדיבור בתורה, וְכַפּוֹ 14
21 שְׂפָתָיו בְּעֵץ חַיִּים,

22 שִׁיחוד הַנְּשִׁיקִין – שבו ישנו ענין הדביקות של "רוח ברוח",
23 עֲקָרָו הוּא יְחִיד הַכְּמָה-בִּינָה-דַעַת בְּחֻמְהָ-בִּינָה-דַעַת,
24 וְהוּא – ענין, עֵינֵי הַתּוֹרָה; – ההתעמקות העמוקה והבנת
25 התורה, שעל-ידן מתאחדים חכמתו, בינתו, דעתו ושכלו של
26 האדם בחכמה-בינה-דעת ושכל שלמעלה שבתורה, וְהִפְּהָ –
27 על ידי שהאדם מדבר בפיו בתורה "ודברת בם", הוּא מוֹצֵא –
28 מקור הרוח וְגִלּוּי – של הרוח, בְּפִחִינָה גִלּוּי, וְהִנֵּנוּ בְּחִינָה
29 הַדְּבָרִי הַתּוֹרָה, – שבדברו דברי תורה, באה ה"רוח"
30 באופן של התגלות, – הרי שעיקר היחוד ודביקות "רוח ברוח",
31 בא על ידי העיון בתורה, וטעמו של דבר מסביר רבנו הזקן להלן:
32 "כִּי עַל מוֹצֵא פִי ה' יְחִיהֶה הָאָדָם". – הרי שענין הפה הוא
33 להיות ה"מוצא" של ה"רוח". הרי שהעיקר הוא ההבנה בתורה,
34 שעל ידה באה הדביקות של "רוח ברוח"; אִם-כֵּן מדוע נדרש
35 לאהבה זו, לבטא דברי התורה בדיבור? יסביר רבנו הזקן להלן,
36 אכן, לגבי ה"אדם", לגבי הנפש האלקית, עיקר היחוד והדביקות
37 העליונה ביותר, באים על ידי ההבנה בתורה. אך, הכוונה
38 העליונה היא הרי שאור איך-סוף ברוך-הוא יימשך גם בנפש
39 החיונית ובעולם – דבר זה בא דוקא על ידי שהאדם מוציא בפיו
40 את דברי התורה. שכן, הדיבור שהוא ענין גשמי, שייך רק על
41 ידי הנפש החיונית, וממילא נמשך על ידי הדיבור קדושה ואור
42 איך-סוף בנפש החיונית; והיות שהכוח לדיבור בא ממה שהאדם
43 אכל ושתה דברים גשמיים, מהם נוצר דם וחיות גשמיים, ונתנו
44 לו כוח לדבר את הדיבורים – נמשכים על-ידיה קדושה ואור
45 איך-סוף בכל עניני העולם, ומתבצעת הכוונה העליונה שאור
46 איך-סוף יימשך למטה בעולם, שיהיה "מלא כל הארץ כבודו".

ליקוטי אמרים

לזה אמר והיו הדברים האלה כו' על לבבך ודברת בם
כו' וכמ"ש בע"ח שיחוד הנשיקין עיקרו הוא יחוד חב"ד
בחב"ד והוא עיון התורה והפה הוא מוצא הרוח וגילוי
בבחי' גילוי והיינו בחי' הדבור בד"ת. כי על מוצא פי
ה' יחיה האדם ומ"מ לא יצא ידי חובתו בהרהור ועיון
לבדו עד שיוציא בשפתיו כדי להמשיך אור א"ס ב"ה
למטה עד נפש החיונית השוכנת בדם האדם המתהווה
מדומם צומח חי כדי להעלות כולן לה' עם כל העולם
כולו ולכללן ביחודו ואורו ית' אשר יאיר לארץ
ולדירים בבחי' גילוי ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וכו'
שזהו תכלית השתלשלות כל העולמות להיות כבוד ה'
מלא כל הארץ הלזו דוקא בבחי' גילוי לאהפכא חשוכא
לנהורא ומיריא למיתקא כנ"ל באריכות. וזהו תכלית
כוונת האדם בעבודתו להמשיך אור אין סוף ברוך

לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵיךְ-סוֹף בְּרִוְחָהוּא לְמַטָּה עַד נֶפֶשׁ הַחִיּוֹנִית
הַשּׁוֹכֵנָה בְּדָם הָאָדָם, הַמִּתְהַוָּה מְדוּמָם-צוּמָח-חַי, – שהאדם
אוכל ושותה, מכך נוצר אצלו הדם בו שוכנת הנפש החיונית –
ובכל אלה נמשך אור איך-סוף, על ידי שהוא מוציא דברי תורה
בדיבור, בְּדִי הַעֲלֹת פֶּלֶן – את נפש החיונית והדומם, צומח,
חי, של העולם, לה' עם כל העולם בלוי, וְלִכְלֹל בְּיָחוּדוֹ
וְאֹרֹו יִתְבָּרֵךְ, אֲשֶׁר יֵאִיר לָאָרֶץ וְלַדְּרִים בְּפִחִינָה גִלּוּי,
"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְכוּ"¹⁰, שְׁזָהוּ תְּכֵלִית
הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת, לְהִיּוֹת כְּבוֹד ה' מֵלֵא כָל הָאָרֶץ
הַלּוֹז דְּיוֹקָא בְּפִחִינָה גִלּוּי, לְאַהֲפָכָא חֲשׁוֹכָא לְנִהוּרָא – להפוך
את חושך (הקליפות) לאור (הקדושה). וּמִרְיָא לְמִתְקָא, –
ומיריות (העולם, שמקבל את חיותו מ"קליפת נוגה" – להפוך)
למתוק (לטוב ולקדושה), בְּנִזְכָּר לְעִיל – בפרק ל"ו, בְּאִרְיָכוֹת –
שבכך מתבטאת כל תכלית סדר ההשתלשלות כולו. וְזָהוּ
תְּכֵלִית פְּנִינָה הָאָדָם בְּעִבּוּדָתוֹ, לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ אֵיךְ-סוֹף
בְּרִוְחָהוּא לְמַטָּה, – ולכן, למרות שבעבודתו הרוחנית ובהבנתו
העמוקה בתורה – באפשרותו למלא את ה"מבוקש" של אהבתו,
להיות דבוק בהקב"ה בדביקות "רוח ברוח" – אבל צריכה להיות
הכוונה בעבודתו: לא מה שטוב רק לו ולנפשו האלקית, אלא
למלא מה שהקב"ה רוצה, שיימשך אור איך-סוף למטה בעולם,
דבר שנוצר על ידי הדיבור בתורה (ועל ידי מעשה המצוות).
אלא שבכל זאת, לפני שהאדם מגיע ל"הדברים האלה על
לבבך" ול"דברת בם" – שהם תורה, אומר הכתוב "ואהבת את ה'
אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", כי לפני המשכת אור
איך-סוף ברוך-הוא למטה על ידי תורה נדרשת בתחילה

1 "העלאת מ"ן", התעוררות מלמטה של אהבת האדם, שעל-ידי
2 זה נמשכת לאחר מכן המשכה על ידי תורה ומצוות. רק שצריך
3 תחלה העלאת מ"ן נוקבין", - שבלשון הקבלה, הכוונה היא
4 להתעוררות תשוקה ועליה מהמקבל. "נוקבא" היא בחינת

5 ה"מקבל", למסר לו נפשו
6 ומאדו, כנוקב לעיל: -

7 שובי שתהיה ההמשכה
8 על ידי תורה ומצוות כמו
9 שצריך להיות, צריכה
10 להיות בתחילה "העלאת מ"ן" של אהבת האדם באופן של
11 מסירת "נפשו ומאדו" להקב"ה - למסור, כאמור, את הכל לה'.
12 בכך סיים רבנו הזקן להסביר ענין "אהבה כמים הפנים לפנים",
13 אודותיו החל לדון בפרק מ"ו והמשיך בכך עד לסוף פרק זה.
14 ביאור מכ"ק אדמו"ר שליט"א בתניא סוף פרק מ"ט אך איך היא
15 בו והפה הוא... יחי' האדם ומ"מ לא יצא בו' שזהו תכלית בו'.
16 (1) תוכן כוונתו בהנ"ל, (2) לכאורה "הפה... האדם" מיותר, (3)
17 "כי על... האדם" - מדלא מוסיף ביאור בזה דכוונתו כאן
18 כפשוטו הכתוב וא"כ מאי השייכות להענין המדובר כאן? (4)
19 מוצא הרוח וגילוי - הפי', ומאי מוסיף על "בבחי' גילוי" הסמוך
20 לו? (5) ההכרח לכהנ"ל בגר'ד בספמ"ט? (6) ובפרט שזהו תכלית
21 ההשתל' - מקומו בפל'ו וכדמסיים "וכנ"ל באריכות" וכאן גם
22 בקיצור, לכאורה, אינו ענין. י"ל בדא"פ: עפ"י משנ"ת כאן
23 התוצאות דואהבת גו' שבא בהמשך להענינים שבברכות ק"ש
24 - שכאשר ישים המשכיל אלה הדברים בו' תתלהט נפשו בו'
25 לדבקה בו' ית' וליכלל באורו בו' - עלי' מלמטלמ"ע - לכאורה,
26 כלות הנפש באהבה בו', ומבאר: אך (דלא קס"ד הנ"ל) איך
27 היא בו' לזה אמר (מחדש חידוש גמור) והיו הדברים... לבבך
28 (עין בתורה. ועוד יותר) דוברת במ (היפך מעלי' מלמטלמ"ע)
29 - כי צ"ל אתדבקות רוח ברוח, ורוח דלמע' היינו חב' דלמע'
30 תורה, ועי' העין (עין לעיל פ"ה) מתייחדים חב"ד בחב"ד.
31 (והנה לכאורה אפ"ל דכשידבר אח"כ בהא דמעין מגלה אח"כ
32 היחוד דחב"ד בחב"ד, וזהו פעולת דוברת במ ותו לא (היפך
33 המבואר פמ"ה ופמ"ו וממש"נ ישקני מנשיקות פיהו, ומהמשל
34 באדם דנושק פה לפה ולא - במוח ובפה מספר ע"ד היחוד
35 דחב"ד) ומבאר: והפה (דלמע' ודאדם התחתון) הוא מוצא (בלי
36 תוס' ביאור), היינו כפשוטו - מוציא הרוח (החכ' שמעין) וגילוי
37 (דהעין) ומסקנתו) בבחי' גילוי (עלמא דאתג' ולא רק מסקנא
38 בשכל) והיינו בחי' הדבור (בחי' גילוי) בד"ת (ולא רק עין כ"א
39 מסקנא וגילוי דהעין). כי על כל מוצא (כפשוטו, כנ"ל, כשיצא
40 מן) פי ד' יחי' האדם (כפשוטו כנ"ל שזהו גילוי ומסקנת העין.

ליקוטי אמרים

ובלימוד התורה עצמה - ה"ז דבר הלכה ולא העין והשק"ט),
(אלא שעדיין אינו מובן דבשלמא העין בתורה מוכרח, כי
אחרת אפ"ל אתדבקות ברוח דלמע' - אבל מהו ההכרח
דכאשר ישים אל לבו ויתלהט וירצה לכלול באורו - יבוא
ויוכרח גם לדוברת במ -
תנועה הפכית -
מלמעל"ט. ולזה מבאר
דאמת כן הוא) ומ"מ לא
יצא יד"ח בו' כדי
להמשיך בו' (אבל לכאורה עפ"ז - ה"ז ענין וחובה בפ"ע, ואין
לזה שייכות לאתדבקות שלו רוח ברוח בו' דבזה עבודתו בק"ש
ועי' ההכנה דברכות ק"ש. ומתרג' דשייך, כי ע"י דוברת בו'
יעלה) כולן בו' ולכללן ביחודו ואורו (אותם הענינים שפועל
בעצמו ע"י העין). (ועדיין אינו מובן - השייכות דמוכרחת
העבודה להעלות הדצ"ח והעולם - לתוכן ברכות ק"ש
והתחלת ק"ש (עד הכתוב ד"היו הדברים) כ"א והו' ציווי
ועבודה וענין בפ"ע (ואפילו יחוד הדבור שלו בדבור, אינו עיקר
המסקנא דכשיתלהט, ותנועה הפכית וכן"ל, אף שהיא מענינה
ובאדם עצמו). (לזה מבאר) שזהו תכלית השתל' בו' וזהו
תכלית כוונת בו' (שההשתל' בו' להיות כבו' בו' ושהאדם
יעבדו ית' - זהו תוכן ומסקנת בר' ק"ש וכו'), (ועדיין אינו מובן
השייכות לואהבת. ומתרג' רק (וא"א בלאה"כ) שצריך תחלה
בו' למסור לו נפשו ומאדו (תוכן שמע גו' ואהבת גו'). ע"פ הנ"ל
מבוארים כמה ענינים בתניא: בפ"ה מתחיל בהלכה ופס"ד (ולא
סתם ידיעת התורה כסיומו - כשמדבר בנוגע ליחוד סתם ולא
"מכל צד ופינה"). בפמ"ה ופמ"ו מדייק - דבר ה' זו הלכה (ולא
שק"ט לבד), ועוד. לכאורה צע"ג בתניא (כאן ובפמ"ה, מ"ו)
שמפרש נשיקין דהיינו דבור (בד"ת) - והרי כל העילוי דנשיקין
- שאינו יכול לבוא בהגבלה דדבור, ומובן עפמשנ"ת בלק"ת
שה"ש (א, ד). דמש"נ על התורה ישקני גו' - דכמו אה"ר דהאב
בו' כ"א בבחי' צמצום גדול בו' כך בו'. ועפמשנ"ת שם וברמז
ובביאור יותר בד"ה שה"ש (בס' הנחות הר"פ ז"ל ע' קמ"ב)
יתוס' ביאור אין דעם אויפטו (בחידישו) של דוברת במ, ואין
שאי"ר רק "סיפור" ע"ד הנעשה בחב"ד, וההכרח דהקדמת בכל
מאדך ועוד ואין שאעפ"י עיקרו בחב"ד - כי אז נעשה החידוש
וההמשכה שהקב"ה יחי' יושב. והצע"ג - שבכ"מ הבי' דנשיקין
דהיינו מהאה"ר של הנושק ומאי השייכות לחב"ד מוחין. אלא
שהענין שהאהבה פנימית מאכט איבער (או מאכט אויף) חב"ד,
וכדלמע' ששמו הגדול נמשך בו'. ועיין בס' דרוש חנוכה
(רע"ג, א): "נשיקה... הוא יציאת... מפני' הלב והשכל" עכלה"ק.

יום שישי כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

83 ה, שכל אחד מהם, מבאי את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות
84 אלו נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.

81 פָּרָק נ. כדי להקל על הכנת פרק נ, אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
82 הקדמה קצרה לפחות¹: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת

ליקוטי אמרים

פרק נ והנה כל בחי' ומדרגות אהבה הנ"ל הן מסטרא דימינא ובחי' כהן איש

חסד וגו' כסף הקדשים מלשון נכסוף נכספת לבית אביך. אך יש עוד בחי' אהבה העולה על כולנה כמעלת הוזהב על הכסף והיא אהבה כרשפי אש מבחי' גבורות עליונות דבינה עילאה דהיינו שע"י התבוננות בגדולת א"ס ב"ה דכולא קמיה כלא ממש חשיב תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפאר' גדולתו ולאסתכל' ביקרא דמלכא כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעל'

כל בחינות האהבה האמורות, כמעלת הוזהב על הכסף, - מעלתה וחשיבותה של אהבה זו, אינה מתבטאת בכמות, בחזק, אלא באיכות. עליונותה של אהבה זו, מתוארת במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הוזהב לגבי כסף אינה בכמות בלבד, שזהב שוה יותר מכסף - שהרי, כמות גדולה יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של זהב - אלא, חשיבותו ומעלתו של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך שבוזהב ישנו סוג מסויים המצננץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון הקודש זה נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א מציין את ה"זהר" בו נאמר "נהיר ונצץ לעינין" - מאיר ומנצץ לעינים), וכל סוגי הוזהב, יש להם שייכות לאותו סוג של זהב (כפי שמוזכר בזהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו⁴. - כך גם ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות הנפש, שאינם קיימים בשאר האהבות. **וְהִיא אֲהָבָה בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ**, - אהבה בוערת - שלא כמו האהבות האמורות, שהן בעיקר אהבה כמים, שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת", דומה למים הנמשכים: "זכור אב נמשך אחריו כמים" - אלא, היא אהבה כרשפי אש⁵, **מִבְּחִינֵי גְבוּרֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה עֲלֵאָה**. - שורש אהבה זו הוא בחינת גבורה של ספירת ה"בינה" העליונה, דְּבִינָה, - כיצד נוצרת אהבה זו? - **שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּבַנְנוּת בְּגִדְלַת אֵינִי-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, דְּכָלָא קָמִיה כְּלָא מִמֶּשׁ חָשִׁיב** - שהכל לגביו נחשב לכלום, תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפארת גדלתו, וְלֵאסְתַּכְלָא בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא, - ולהסתכל ביקור המלך - ואילו יעמוד באהבה כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעלה, - לא אהבה הנמשכת למשהו, אלא אהבה

1 ברם, קיים צד שווה בכל בחינות ואופני האהבה האמורים, והוא
2 שהאהבה, בכל האמור, מבוססת על תשוקה ורצון להיות דבוק בהקב"ה,
3 או שאלקות תהיה בהתגלות בנפשו. לפיכך, מחייבת אהבה זו, באופן
4 ישיר, את ענין לימוד התורה וקיום המצוות, כי על-ידיה מתדבק יהודי
5 בהקב"ה, ואלקות מתגלית
6 בנפשו. בפרק נ' ידובר אודות
7 סוג של אהבה, המתבטא, לא
8 בכוסף ותשוקה להיות דבוק
9 באלקות, אלא בצמאון
10 ובתשוקה לאלקות עד כלות
11 הנפש, שנפשו כלה לאלקות;
12 כלומר: ה"יעד" של אהבה זו,
13 הוא: שהנפש תתנתק מהגוף
14 ומכל הענינים הקושרים
15 אותה לגוף, ולהגיע בכלות
16 הנפש.

17 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה
18 והמצוות, כי לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה
19 לבושה בגוף, ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור -
20 להתכלות ולהתנתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי
21 העבודה בתורה ומצוות הבאה מאהבה זו - ואופן העבודה בתורה
22 ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית
23 בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בלהבה של אהבה, בתנועה של "רצוא",
24 בתנועה של "ריצח" וכליון - חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה
25 העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש בגוף
26 ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות
27 ונצירת בת תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות
28 הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות
29 לבוש בגוף, ולקיים תורה ומצוות - ובכך לבצע את הכוונה העליונה.
30 האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים בבחינה של
31 "כסף", מלשון "כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין - חסד
32 דרועא ימינא. ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות
33 מחולקות בשלושה קווים: קו הימין - קו החסד, קו השמאל - קו הגבורה,
34 וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד
35 היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין, מאידך, קו השמאל מורכב
36 מבינה, גבורה ויהוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו
37 השמאל. לפי זה יוצא, שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת
38 "חסד" ו"כסף" והן "ענפי" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה
39 נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
40 ה"בינה". וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינֹת וּמְדִרְגֹת אֲהָבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל
41 הֵן מִסְטְרָא דִּימִינָא, - מצד ימין, וּבְחִינַת "כֶּהֱן" - הנקרא,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבואר דבני' מביאים זה לבית ה', ושייך - לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפי' שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאותי? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א). שהוזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבוה מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל), ובבמד"ר (פי"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוויין הרבה, וכי"ז מתאים לזח"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק יתיר (כנ"ל מעלת הוזהב על הכסף) כו' דנהיר ונצץ לעינין (כתבו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדר' אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ מש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'".

מבחינת הגבורות העליונות של "בינה עילאה", יצא שרש
 הלויים למשה - אופן עבודת הלוים בא מבחינת זו. [ולעתיד
 שהעולם יתעלה - יהיו הם - הלוים, הבהנים¹¹, - שלא כפי
 שהמצב הוא כעת, שהכהנים הם העיקר, והלוים טפלים בלבד
 לכהנים, ככתוב: "וילוו
 עליך וישרתוך"¹², שהלוים
 טפלים לכהנים, וכמו
 שכתב האר"י ז"ל על
 פסוק: "והכהנים
 הלויים"¹³ - שהלוים של
 עכשו יהיו כהנים
 לעתיד¹⁴]. ועבודת
 הלוים היתה להרים קול
 רנה ותודה, בשירה -
 בפה, וזמרה, - בכלי שיר,
 כנגון ונעימה, - שכפי
 הרגיל, ישנו בניגון שתי
 תנועות הפכיות: תנועות
 של מרירות וגבורה ותנועות של שמחה וחסד. בבחינת "רצוא
 ושוב", - שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא
 ושוב" - רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שהיא בחינת
 אהבה עזה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב,
 כשלהבת היוצא מן הכבוק, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת

העולה מתוך אש שלהבת של כלות הנפש, ולפרד מהפתיחה
 והעצים שנאחות בהן, - משמעות הדבר ביחס לנשמה, היא:
 להתנתק מהגוף שהוא כפתיחה (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים (כנ"ל
 פרק כ"ט) לגבי אור ואש הנשמה. והינו, עלידי התגברת יסוד
 האש אלחי שבנפש
 האלהית, - שלא כמו
 בשאר האהבות הבאות
 מיסוד המים שבנפש
 האלקית, ומה פאה -
 הנפש, לידי צמאון, -
 כמו שהדבר בגשמיות,
 שעל ידי התגברות יסוד
 האש - נעשה אדם צמא,
 כך גם ברוחניות - שעל
 ידי התגברות יסוד האש
 של הנפש האלקית - נוצר
 צמאון בנשמה, וכמו
 שכתוב: "צמאון לך
 נפשי"¹⁵, ואחר כך - מגיעה הנפש, לבחינת "חולת אהבה"¹⁶,
 - שהנפש חולה מאהבה - כמו שצמאון בלתי רווי - מביא למצב
 של חולי, ואחר כך פאה - הנשמה, לידי כלות הנפש ממש,
 - שלולא התנועה של "שוב" - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש
 בלה, כמו שכתוב: "גם בלתי נפשי". והנה, מכאן -

ליקוטי אמרים

6. "היינו בגוף עצמו חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיין לקוטי תורה ריש פ' אחר) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים
 סג, ב. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אפ"ל דהרא" סתם שיש צמאון בנפש: 1) דמאי קמ"ל: 2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמך
 ל' "כמ"ש כי חולת אהבה אני", 3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לראי'
 כיון שהמדובר בנה"א (ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלקי ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז)
 בע"ת, כ"א הוא בדרגה שמתבונן בו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גור. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דודו - נה"א שאין לו
 יצה"ר) [והיתרוץ בסיום הכתוב - בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודה), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמי'
 כלא ממש]. ועוד יש להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גר, (דרישי: אלק' אלי אתה
 אשחרך). ועד"ז לקמן הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כל' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפה"א דצדיק). וגם בזה יש
 להוסיף דהראי' גם ע"ז שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) -
 ועפ"ז מובן מה שמביא גם התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל; "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא
 כדלעיל, אלא שהעולם צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדויק ומוסיף
 בזה שהלויים של עכשו יהיו כהנים לעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמוזה ידעינן
 שלא יהי' בה שינוי (רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד.
 וא"ת א"כ (דלעת"ל יולדו הלוים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלוים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק
 ועד"ז בתפלה וכו') היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש החדש (כדלעיל בפרקין).
 ולעתיד לבא הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר
 שליט"א, נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות
 (באות רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי'
 ההלכה כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית
 שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת.
 ומובן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללוים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'.
 וכן בענין הבעל חי שעתידי ליטור שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתרץ שאז ישנה סימנו ויעלה גרה. וכן
 במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חדשה מאתי תצא - חידוש
 תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה
 מקור הנבואה. וזהו הדיק "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי.

- 1 האש פורצת בחזק רב, ושבה מיד – "רצוא ושוב", **בְּרִיאָתָא** –
 2 כמו שאנו מוצאים, **בְּמִקְרָא [פֶּרֶק ב' דְּהִגְיָה¹⁵]**. – שהכוונה
 3 במה שכתוב לגבי חיות הקודש "החיות רצוא ושוב כמראה
 4 הבזק", היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחזק ומיד
 5 שבה ונעלמת; כך גם
 6 באהבה זו, שבתחילה היא
 7 בתנועה של "רצוא",
 8 בריצה ובכלות הנפש, אך
 9 מיד לאחר מכן בא
 10 ה"שוב" – כפי שכתוב
 11 ב"ספר יצירה" "אם רץ
 12 לבך שוב לאחד" שהכוונה
 13 היא: כשלבך "רץ" בכלות
 14 הנפש – שוב וחזור
 15 ל"אחד", הימנע מכל ושוב
 16 למצבך, כדי להמשיך התגלות אחדות ה' בעולם; כלומר: הוא
 17 חש ומרגיש שהכוונה העליונה איננה בענין של כלות הנפש,
 18 אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות, שעל־ידיה
 19 ממשיכים אלקות באופן שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות
 20 ה', בעולם. **וְאִי אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר עֵינֵי זֶה הַיֵּטֵב בְּמִכְתָּב, רַק כָּל**
- אִישׁ נִלְכָּב** – שיש בו בשלימות ענין של "לב", וְנִבְּוֹן, –
 ומשתמש בכוח הבינה, הַמְשְׁכִיל עַל דְּבָר – משתמש בכוח
 החכמה, וּמַעְמִיק לְקֹשֶׁר דַּעְתּוֹ וְתַבּוּנָתוֹ בָּהּ – ומשתמש
 בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הִנָּנוּ בְּנַפְשׁוֹ הַמְשַׁכֵּלָה, כָּל
 חֵד לְפָנִים שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה
 – כל אחד לפי השיעור
 שלו, **וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל כּו'**
 וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל כּו'] – יש
 מי שמתפעל מהתבוננות
 זו, ויש מי שמתפעל
 מהתבוננות אחרת, ואינה
 דומה התפעלות האחד
 להתפעלות השני, אַחֲרֵי
 קְדִימַת יְרֵאת חֲטָא, –
 בתחילה ישנה יראת חטא,
 הפחד להיכשל בחטא, לְחִיּוֹת סוּר מֵרַע בְּתַכְלִית שְׁלֵא לְחִיּוֹת
 "עֲזוּנֵיכֶם מִבְּדִילִים" כּו' חֲסִי־שְׁלֹם. – כלומר: בכל צורה
 של התפעלות האהבה, מן ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של
 יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת – אין
 באפשרותו להגיע לאהבה.

יום שבת קודש כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה:

- 41 להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש
 42 – אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות – כי,
 43 דבר זה שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן
 44 מדובר שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה
 45 מן הגוף; הרי סדר
 46 העבודה בלימוד התורה
 47 וקיום המצוות מאהבה זו
 48 (שהרי תכליתה של כל
 49 עבודה היא הרי לא
 50 האהבה עצמה, אלא
 51 שהיא תביא ותוסיף חיות
 52 בלימוד התורה ובקיום
 53 המצוות) הוא באופן של
 54 "שוב" בלבד – הימנעות
 55 מכלות הנפש, כי הוא חש
 56 ומרגיש שהכוונה
 57 העליונה איננה בענין
 58 כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה ומצוות.
 59 ובשלון ה"תניא":
 60 וְהֵנָּה, סֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת
 61 מִבְּחִינַת אֲהֶבָה עֲזָה זֶה, הִיא בְּבִחִינַת "שׁוּב" לְבָר, –
 62 הימנעות מכלות הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא
- אִישׁ נִלְכָּב** – שיש בו בשלימות ענין של "לב", וְנִבְּוֹן, –
 ומשתמש בכוח הבינה, הַמְשְׁכִיל עַל דְּבָר – משתמש בכוח
 החכמה, וּמַעְמִיק לְקֹשֶׁר דַּעְתּוֹ וְתַבּוּנָתוֹ בָּהּ – ומשתמש
 בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר הִנָּנוּ בְּנַפְשׁוֹ הַמְשַׁכֵּלָה, כָּל
 חֵד לְפָנִים שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה
 – כל אחד לפי השיעור
 שלו, **וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל כּו'**
 וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל כּו'] – יש
 מי שמתפעל מהתבוננות
 זו, ויש מי שמתפעל
 מהתבוננות אחרת, ואינה
 דומה התפעלות האחד
 להתפעלות השני, אַחֲרֵי
 קְדִימַת יְרֵאת חֲטָא, –
 בתחילה ישנה יראת חטא,
 הפחד להיכשל בחטא, לְחִיּוֹת סוּר מֵרַע בְּתַכְלִית שְׁלֵא לְחִיּוֹת
 "עֲזוּנֵיכֶם מִבְּדִילִים" כּו' חֲסִי־שְׁלֹם. – כלומר: בכל צורה
 של התפעלות האהבה, מן ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של
 יראת חטא, כדי שיהיה "סור מרע" בתכלית; אחרת – אין
 באפשרותו להגיע לאהבה.

ליקוטי אמרים

והנה סדר העבודה בעסק התורה

והמצוות הנמשכת מבחי' אהבה עזה זו היא בבחי' שוב
 לבר כמ"ש בספר יצירה ואם רץ לבך שוב לאחד פי'
 ואם רץ לבך היא תשוקת הנפש שבלב בחלל הימני
 כשמתגברת ומתלהבת ומתלהטת במאד מאד עד
 כלות הנפש ממש להשתפך אל חיק אביה חיי החיים
 ב"ה ולצאת ממאסרה בגוף הגופני וגשמי לדבקה בו ית'
 אזי זאת ישיב אל לבו מארזו"ל כי ע"כ אתה חי בגוף
 הזה להחיותו כדי להמשיך חיים עליוני' מחיי החיים ב"ה

- אִי – או צריך להיות
 "שוב לאחד", לשוב ל"אחד", זאת ישיב אל לבו – והיינו
 שעליו להתבונן בַּמֶּאֱמָר בְּרַבְרֵינוּ וְזִכְרוֹנֵם לְבִרְכָה¹⁶, בִּי "עַל
 בְּרִיךְ אַתָּה חַי" – על אף שרצונך ותשוקתך הם למה שהוא
 היפך החיים – כלות הנפש, אבל בניגוד לרצונך, עליך לחיות,
 בגוף תָּהָה לְחַיּוּתוֹ, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלִיּוֹנִים מִחַי

ליקוטי אמרים

למטה ע"י תורת חיים להיות דירה בתחתוני' לאחדות ית' בבחי' גילוי כמש"ל וכמ"ש בז"הק למהוי אחד באחד פי' שהיחוד הנעלם יהיה בבחי' עלמא דאתגליא וז"ש לכה דודי וכו' ובוה יובן מארז"ל ע"כ אתה חי וע"כ וכו' ואלא אך יהיה רצונו וכמ"ש במ"א באריכות על משנה זו ע"כ אתה חי בעזרת חיי החיים ב"ה:

1 החיים בְּרוּךְ-הוּא לְמַטָּה, עַל-יְדֵי "תּוֹרַת חַיִּים", - שעל ידי
2 תורה ממשיכים את החיים העליונים למטה, לְהִיּוֹת דִּירָה
3 בַּתַּחְתּוֹנִים לְאַחֲדוּתוֹ יִתְבַּרְךָ בְּבִחִינַת גִּלּוּי, - כמו שבדירה
4 מתגלה האדם בכל מהותו כמו שהוא, כך גם למטה, בנבראים
5 התחתונים, תהיה התגלות
6 אמימת ענין אחדות ה',
7 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, - 1
8 שוודי תכלית הכוונה של 2
9 עבודת האדם, לעשות את 3
10 העולם לדירה לו יתברך. - 4
11 וזהו "שוב לאחד": שוב 5
12 מאהבתך ומכלות נפשך, 6
13 בשביל ה"אחד", כדי
14 לגלות אחדות ה' בעולם. וְכֵּן שֶׁבְּתוֹב בְּהֵרָה קְדוֹשׁ: "לְמַהּ
15 אֶחָד בְּאַחַד", - שיהיה אחד באחד, פְּרוּשׁ שֶׁהֵיחוד הַנֶּעְלָם
16 יִהְיֶה בְּבִחִינַת "עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא". - עולם מגולה. כלומר:
17 שהיחוד שהוא "נעלם", יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא",
18 שיתגלה למטה. "אחד באחד" היינו: שה"אחד" של עולם
19 ומדריגה עליונה יותר, יתגלה ב"אחדות" של העולם והמדריגה
20 התחתונים יותר. וְזֶה שְׁאֻמְרִים: "לְכָה דוּדִי וְכוּ'". - לקראת
21 כלה", שלקראת "כלה" - כלות הנפש שבאהבה זו, יהיה "לכה
22 דודי" - הליכה והמשכה מ"דודי" - להמשיך אלקות למטה. וְכֵּן
23 יוֹכֵן מֵאַמֵּר רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּרֵנוּ לְכַרְכְּהָ: "עַל כִּרְחֹק אֵתָּה חַי,
24 וְעַל כִּרְחֹק וְכוּ'", - אתה מת" - ההוראה בעבודת ה' ממאמר
25 על כרחך "אתה חי", היא: אדם צריך שיהיה לו רצון ותשוקה
26 להיפך מהחיים, לכלות הנפש, והחיים בגוף צריכים להיות בו
27 בעל-כרחו, כנגד רצונו: מאידך גיסא, מהמאמר השני ("על

17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

20 שהוא משיב פירותיו ויבקשו עליו רחמים, הרי זה כִּי הָאֵל תָּנָא -
21 כפי תנא זה של הברייתא, הסובר שצריך החולה להודיע צערו
22 לרבים ויבקשו עליו רחמים.
23 הגמרא חוזרת לענין הרפואות אם יש בהן משום דרכי האמורי,
24 וגמריא ברייתא בענין זה: תָּנָא בְּפֶרֶק אֲמוּרָאִי - שנה אחד
25 החכמים ברייתא בפרק אחד השנוי בתוספתא (שבת פ"א - פ"ח)
26 בהלכות דרכי האמורי, קָמִי -לפני דְּרָכֵי חַיָּא בַּר אֲבִין. אָמַר לִיה
27 רבי חייא בר אבין לאותו חכם, בּוֹלְהוּ - כל ההלכות השנויות שם,
28 אל תטעה לגרוס בהן 'אין בו משום דרכי האמורי', אלא אֵת בְּהוּ
29 מְשוּם דְּרָכֵי הָאֲמוּרִי - יש בהן איסור משום דרכי האמורי, ותגרוס
30 בכל אחד 'יש בו משום דרכי האמורי', לְכָר מְהֵרָה - חוץ משתי
31 הלכות אלו שאומר לך, שכן לבדן אין בהן משום דרכי האמורי.
32 ההלכה הראשונה היא, מִי שֶׁשָּׁשׁ לוֹ עֵצִים בְּגִירוֹ, מְבִיא מֵאוֹתוֹ הַמֵּין
33 של העצם, וּמִנֵּיחַ לִיה - לעצמו על קֶדְקְדוֹ ו-ראשו', וְלִמָּא הֵבִי -
34 ויאמר כך, חד חד נְחִית פֶּלַע פֶּלַע נְחִית חד חד, ומעשה זה אין בו
35 מְשוּם דְּרָכֵי הָאֲמוּרִי. וההלכה השניה היא, לְאִידָא - לסגולה
36 שיחלץ עצם של דג שנתקע לאדם בצינור הַנְּשִׁט וּשְׁבו עוֹבֵר
37 המאכל בגרונו, לִמָּא הֵבִי - יאמר כך, נִנְעָצְתָא בְּמַחְט, נִנְעָלְתָא
38 בְּתִרְסִים, שְׂחָא שְׂחָא - רד רד.

1 הָאֲמוּרִי. וקשה על זה, וְהַתְנִיא בברייתא, אִילָן שְׁמִשִּׁיר פִּירוֹתָיו -
2 שמרוב שהוא שמן וכוחו רב פרותיו נושרים, סוֹקְרוֹ (וְצוֹבֵעַ אִתּוֹ)
3 בְּסִיקְרָא - צובעו בצבע אדום, וְטוֹעֲנֵי בְּאֲבָנִים. מבאת הגמרא את
4 הטעם בעשיית דברים אלו, ואת הקושיא מכך: בְּשִׁלְמָא - אמנם
5 מובן הטעם שטוֹעֲנֵי בְּאֲבָנִים, שהוא כִּי הֵבִי דְּלִיכּוּשׁ חִילָה - כדי
6 להכביש כוחו שלא ישיר פירותיו, ורפואה הניכרת היא, ולכן אין
7 בה איסור משום דרכי האמורי, אֵלָא מה שסוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא, מֵאִי
8 רְפוּאָה קַעְבִּיד - איזו רפואה הוא עושה, לכאורה רפואה שאינה
9 ניכרת היא, ומדוע אינה אסורה מחמת שיש בה משום דרכי
10 האמורי.
11 מתרצת הגמרא: מה שצובעו באדום אינו לרפואה, אלא לסימן כִּי
12 הֵבִי דְּלִיחּוּיָא אִינְשֵׁי - כדי שיראוהו אנשים וידעו שמשיב פרותיו,
13 וְלִיבְעוּ עֲלֵיהֶם רַחֲמֵי - ויבקשו עליו רחמים שיחדל מכך. וּבִתְנִינָא
14 בברייתא לענין מצורע, נאמר בתורה לגבי מצורע (ויקרא יג מה)
15 וְסִמָּא מֵמָא יִקְרָא, ודורשים מכך, שצָרִיךְ לְהוֹדִיעַ את צַעְרוֹ שהוא
16 מצורע לרבים, וְזֶה יוֹעִיל לוֹ שְׂרָפִים וְיִבְקְשׁוּ עָלָיו רַחֲמִים שיתרפא
17 מצרעתו.
18 הגמרא מוסיפה ענין הקשור לכך: אָמַר רַבִּינָא, כְּמָאן תְּלִינֵן בּוֹכְסִי
19 בְּדִיקָלָא - כדעת מי אנו תולים אשכול תמרים על דקל, לסימן

יום ראשון

יום ששי

טז אייר, לא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, ששי עם פירש"י
תהלים: עט"ב.
תניא: אך ידיעתו . . . במ"א.

אאמו"ר כשהי' נוטל צפרניו, הי' מערב עמהם קיסם, קודם השריפה.
אאמו"ר אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער – איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו –
כשנכנס אליו ליחידות: אלי' איך בין דיר מקנא. פאָהרסט אויף מערק זעהסט א סך
מענשען, איז ווען אינמיטען עסק רעדט מען זיך מיט יענעם פאנאנדער אין א אידישען
וואָרט א עין יעקב וואָרט, און מ'איז מעורר אויף לערנען נגלה און חסידות, פון דעם
ווערט א שמחה למעלה. און די מעקלעריי צאָהלט דער אויבערשטער אָפּ בבני חיי
ומזוני. און וואָס גרעסער דער מאַרק מעהר ארבעט, איז גרעסער די פרנסה.

אָדוני אָבי מורי ורבי [הרש"ב] כְּשֶׁהָיָה נוֹטֵל צִפְרָנָיו, הָיָה מְעָרֵב עִמָּהֶם קִיסָם קֹדֶם הַשְׂרָפָה.
אָדני אָבי זְקֵנִי מורי ורבי [מהר"ש] אָמַר לְהַחֲסִיד ר' אֱלִיהוּ אֲבֵעֶלְעֵר – אִישׁ פְּשׁוּט מִצַּד
כְּשֶׁרוֹנוֹתָיו וִידִיעוֹתָיו – כְּשֶׁנִּכְנַס אֵלָיו לִיְחִידוּת: אֱלִיהוּ, אָנִי מִקְנָא בָּךְ. אַתָּה נוֹסֵעַ לִירִידִים, נִפְגָּשׁ
עִם הַרְבֵּה אֲנָשִׁים, כְּאִשּׁוֹר תּוֹף כְּדִי הָעֶסֶק מְשׁוּחָחִים עִם הַזּוּלָּת בְּעֵינֵי יְהוּדִי, 'וואָרט' [=פִּתְגָּם]
מ'עֵין יַעֲקֹב", וּמַעֲוָרִים אוֹדוֹת לְמוֹד נִגְלָה וְחִסְדוֹת – מִכָּךְ נּוֹצֵרֶת שְׂמִיחָה לְמַעַלָּה. וְאַתָּה דְּמִי
ה'תּוֹנֵף" מְשַׁלֵּם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּבִנְיַי חַיִּי וּמְזוֹנִי. וְכָכָל שֶׁהַשּׁוֹק גָּדוֹל יוֹתֵר, יוֹתֵר עֲבוּדָה – כָּךְ
הַפְּרִנְסָה גְּדֻלָּה.

יום שני

שבת

יז אייר, לב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: פג"ז.
תניא: פרק מט. והנה . . . "138" אהבת ה'.

אין אומרים צדקתך.

בק"ש שיש אומרים בבוקר – קודם התפלה – כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ
כופלים ג' התיבות, ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפלין דר"ת ושמ"ר אין כופלים,
אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד – לערך – סיפר הצ"צ תורת הבעש"ט: עם שטעהט כי תהיו
אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט
דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האָט טובע געווען בארץ, אז
הכל הי' מן העפר, אָט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואָס ליגען
אין אידען, וואָס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ. וסיים הבעש"ט: איך
וויל מאכען פון אידען, אַז זיי זאָלען געבען דעם יבול, וואָס דעם אויבערשטענס ב"ה
א ארץ חפץ קען געבען.

בקריאת שְׁמַע שׁוֹשׁ אומרים בבקר – קֹדֶם הַתְּפִלָּה – כְּדִי לְצַאת חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע בְּזִמְנָהּ, גַּם
בְּן כּוֹפְלִים ג' הַתְּבוֹת ["אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם"], וּמְסִימִים בְּתִבַּת "אֱמֶת". בְּקְרִיאַת שְׁמַע דְּתַפְלִין דְּרַבְּנּוּ-
תָּם וְשִׁמוּשָׁא-רַבָּא אֵין כּוֹפְלִים, אָבֵל אומרים "אֱמֶת".

ל"ג בְּעֹמֶר שְׁנַת תר"ד – לְעֶרֶךְ – סִפֵּר ה'צִמְח צֶדֶק" תּוֹרַת הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב: כְּתוּב "כִּי תִהְיוּ
אִתְּם אֶרֶץ חֶפֶץ אָמַר ה' צְבָאוֹת". כִּשֵּׁם שֶׁהַחֲכָמִים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר לְעוֹלָם לֹא יִשְׁיִגּוּ אֶת אוֹצְרוֹת

הטבע הגדולים שה' יתברך הטביע בארץ, שהכל היה מן העפר, כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבויים ביהודים, שהם הארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא. וסים הבעל-שם-טוב: רצוני להפיק מהיהודים שהם יתנו את היכול שהארץ חפץ של הקדוש-ברוך-הוא יכולה לתת.

יום שלישי

יום ראשון

יח אייר, לג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תנאי: ואיך יבא . . . 138- וקדוש.

אצל אדמו"ר האמצעי הי' לג בעומר מיו"ט המצויינים. מען פלעגט ארויסגעהן אויפ'ן פעלד, ער פלעגט זיך ניט וואשען, אבער נעהמען משקה, וואס מצד הבריאות האט ער עס ניט געטארט. מען האט דעמאלט געזעהן א סך מופתים. דאס רוב מופתים איז געווען בנוגע קינדער. און א גאנץ יאהר האט מען געווארט אויף לג בעומר.

אצל אדמו"ר האמצעי היה לג בעמר מיו"ט [יום-טוב] המצינים [=חגים חשובים]. היו יוצאים לשדה, הרבי לא היה נוטל ידיו אף היה אומר 'לחיים' על 'משקה' - דבר שמטעמי בריאות היה אסור עליו. היו רואים אז הרבה מופתים. רב המופתים היו בנוגע לילדים, וכל השנה יחלו וצפו ללג בעמר.

יום רביעי

יום שני

יט אייר, לד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שני עם פירש"י.
תהלים: צ-צו.
תנאי: ואח"כ . . . -ע- ית' כנ"ל.

חסידות איז א ג-טליכער פארשטאנד, דער פארשטאנד וואס ווייזט דעם מעגשען ווי קליין ער איז, און ווי גרויס ער קען זיך דערהויבען.

חסידות היא הבנה אלקית, ההבנה המראה לאדם עד כמה הוא קטן, ולא יזו גדלות הוא יכול לרומם את עצמו.

יום חמישי

יום שלישי

כ אייר, לה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: צז-קג.
תנאי: והנה כאשר . . . -ע- בד"ת.

ניטא בא וועמען איבערנעמען זיך. מען בעדארף הארעווען, מיט סבלנות און קירוב הדעת קען מען, בעזה"י, אלס דורכזעצען, מיט ביטול הזולת והגבהת עצמו ווערט מען חלילה אלץ אן.

"אין כלפי מי להתנער מאחריות". צריך להתנגע, בסבלנות וקירוב הדעת - אפשר, בעזרת ה' יתברך, לסדר הכל. בכטול הזולת והגבהת עצמו - מפסידים, חלילה, הכל.

יום
שישי

יום רביעי

כא אייר, לו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: כי על . . . ע" ומאדו כנ"ל.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצות ובחזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

שבת
קודש

יום חמישי

כב אייר, לז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: פרק נ. והנה . . . 140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם הי: דער רבי – רבנו הזקן – האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער ג"טליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם הי: הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בחדירות. פעם הרבי – ה'ריש מתיבתא' והגאון – הי' בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

20 אחת לכל שבת ושבת, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת על כל
21 שבת ושבת, ומסר הכתוב לחכמים לפרש באיזה אופן מדבר כל
22 פסוק, ופירשו שהפסוק המחייב חטאת אחת מדבר בשוכח עיקר
23 שבת, שהכל שגגה אחת, והפסוק המחייב חטאת על כל שבת
24 מדבר בשוכח שהיום שבת אבל יודע עיקר שבת, שהימים
25 שבינתיים נחשבים ידיעה לחלק.
26 מתקין לה רב נחמן בר יצחק, אדרבה, איפכא מסתברא, שמהפסוק
27 'ושמרו בני ישראל את השבת' שנוכרה בו השבת בלשון יחיד יש
28 ללמוד שמירה אחת לכל שבת ושבת – שלכל שבת יש שמירה בפני
29 עצמה, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת על כל שבת ושבת,
30 ומהפסוק 'ואת שבתותי תשמרו' שנוכרה בו השבת בלשון רבים
31 יש ללמוד שמירה אחת לשבתות הרבה – שלכל השבתות יש
32 שמירה אחת, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת אחת על כמה
33 שבתות.
34 שנינו במשנה (לעיל טו): 'היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה
35 בשבתות הרבה [לפי שלא ידע שמלאכות אלו אסורות], חייב על
36 כל אב מלאכה ומלאכה. וברישא שנינו, היודע עיקר שבת [ואבל
37 שכח שהיום שבת] ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על
38 כל שבת ושבת.

1 דמשכח שירתא ומקרי ונפיק – שלפעמים מזדמנת שיירה היוצאת
2 בערב שבת ויוצא עמהם, ולכן אין לו לעשות מלאכה אלא
3 בשמיני.
4 שנינו במשנה (לעיל טו): 'היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה
5 בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת. וברישא שנינו, השוכח
6 עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא
7 חטאת אחת. הגמרא מבארת מניין למדו הלכות אלו. שואלת
8 הגמרא: מנהני מילי – מה המקור לדינים אלו שלפעמים חייב
9 חטאת על כל שבת ושבת ולפעמים חייב חטאת אחת על כמה
10 שבתות.
11 משיבה הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, הרי קראי בתיבי
12 – שני פסוקים כתובים, האחד (שמות לא טו) 'ושמרו בני ישראל את
13 השבת', שנוכר בו 'שבת' בלשון יחיד, משמע שאין הכתוב מקפיד
14 אלא על שבת אחת, ובתיב פסוק נוסף (שמות לא יג) 'ואת [את]
15 שבתותי תשמרו', שנוכר בו 'שבתות' בלשון רבים, משמע
16 שמקפיד על כולם, הא כיצד ניישב הפסוקים שלא יהיו סותרים, כך
17 יש לבאר, הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת' מלמד שיש שמירה
18 אחת לשבתות הרבה, דהיינו שיש אופן שמביא חטאת אחת על
19 כמה שבתות, והפסוק 'ואת שבתותי תשמרו' מלמד שיש שמירה

הרחקת הכותל מחלון בית הכנסת יום ראשון ט"ז אייר ה'תש"פ

ונחלקו הפוסקים בשיעור ההרחקה מחלון בית הכנסת: לדעת ה'אגודה' (הובא בב"א אור"ח ס' ק"ג) בית הכנסת צריך אור גדול יותר וצריך להרחיק יותר מארבע אמות. וכן פסק ב'שולחן ערוך' (אור"ח שם ס"ד).

וכתב ה'נודע ביהודה' (מהדו"ת אור"ח ס' ט"ז) שדין זה הוא חידוש של ה'אגודה' ואינו במשמעות שאר הראשונים, ואדרבה מתשובת הרשב"א (ח"ג סי' קנ"ח) משמע ששיעור הרחקת ארבע אמות מחלון חבירו הוא שיעור קבוע, ושיעור חכמים שאם הרחיק ארבע אמות, אף שעדיין מאפיל קצת על החלון הן של חבירו והן של בית הכנסת – אין צריך להרחיק יותר.

אך להלכה מסיק ה'נודע ביהודה': "כיון שבעל האגודה היה קדמון... וה'בית יוסף' הביאו בשולחן באור"ח סי' ק"ג לפסק הלכה בלי שום חולק... בוודאי שאין לזוז מפסק רבינו בעל ה'שולחן ערוך'. וצריך להרחיק יותר מד' אמות לפי ראות עיני החכמים. ועל כל פנים אינו צריך להרחיק יותר משמונה אמות, וההבדל שבין ארבע לשמונה יכריעו החכמים לפי ראות עיניהם שיסיפק לבית הכנסת".

הלכות שכנים פרק ז, הלכה א: ואם בא חברו לבנות בתל כנגד החלון כדי שיסיר הנזק ראיתו - צריך להרחיק את הבתל מנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.
החובה להרחקת הכותל ארבע אמות היא כאשר בעל החלון החזיק בו בהיתר, כגון "שמחל לו בעל החצר או... שבא וסייע עמו או שידע הנזק ולא ערער" (להלן ה"ו). אבל אם החלון לא הוחזק בהיתר אין צריך להרחיק את הכותל ארבע אמות (סמ"ע חו"מ סי' קנד ס"ק ג).

וזאת אם החלון פתוח לחצר חבירו, אך אם החלון פתוח לרשות הרבים, וחברו מהצד השני של רשות הרבים רוצה לבנות כותל כנגדו, רשאי לעשות כן גם אם אין ביניהם ארבע אמות. ואין זה נחשב שבעל החלון החזיק בהיתר, כי כשפתח את חלונו לרשות הרבים, לא היה חבירו יכול למחות נגדו כיון שזו דרך הרבים שכל אחד יכול לפתוח לשם חלון, וכיון שלא היה יכול למחות אין זו חזקה, ואינו יכול 'להחזיק' באויר של חבירו, ואילו עתה כשרוצה לבנות את הכותל אינו מוזיקו אלא רק מונע ממנו את האור שברשותו, ורשאי לעשות זאת (שו"ע חו"מ סי' קנד סטו וסלא, סמ"ע שם סק"ח).

שדה אחת, קופצים רבים יום שני י"ז אייר ה'תש"פ

כלומר: זכותו של בעל השדה למכור למי שירצה אלא שמוטל איסור על הלוקח שאינו בן המצר לקנות את השדה כאשר בן המצר רוצה בכך. ומכאן שכאשר הלוקח הוא גוי שאין מוטל עליו דין זה, המחילה חלה.

ולכן, כאשר באים כמה בני המצר לקנות את השדה, המוכר מצידו רשאי למכור למי מהם שירצה, ומאידך לא מוטל איסור על אחד מהם לקנות את השדה לעצמו על חשבון האחרים, שהרי גם לו נתונה זכות הקנייה מכוח היותו בן המצר כמותם, ולכן הוא זוכה בשדה ואינו צריך לחלוק אותה עם האחרים.

ורק כאשר אדם אחר שאינו מבני המצר קנה את השדה, מאחר ואין לו את זכות הקנייה, הרי זה נחשב כאילו קנייתו נעשתה בשליחות בני המצר, ולכן השדה מתחלקת בין כולם.

(חדושי הגר"ח על הת"ש ב"מ קז, ב. וחדושי הגר"ח על ב"מ סי' קד)

הלכות שכנים פרק יב, הלכה ה: הוי בני המצר רבים - כלם זוכים בזה השדה הנמכרת, והיא ביניהם לפי מנינם, ונותנין בלן הדמים ללוקח; והוא, שבאין בלן פעם אחת.
מדברי הרמב"ם עולה שמדובר באופן שאדם אחר שאינו מבני המצר קנה את השדה, והדין הוא שיכולים בני המצר לממש את זכותם ולקנות ממנו את הקרקע, ואם באו כולם יחד – השדה מתחלקת ביניהם.
ומשמע, שאם מלכתחילה באים בני המצר לקנות את השדה מבעל הקרקע, יכול הוא למכור את הקרקע לאחד מהם ואין האחרים מוציאים ממנו (מגיד משנה. לחם משנה).
וטעם הדבר:

בגמרא מבואר שאם בעל השדה מכרה לגוי שאינו בעל המצר, המכירה חלה ואין בעל המצר יכול לבטלה. ומכאן, שדין 'בר מצרא' אינו מוטל על המוכר אלא על הלוקח.

מתי צריך להמתין לבן המצר? יום שלישי י"ח אייר ה'תש"פ

נפסק ב'שולחן ערוך' (חו"מ סי' קעה סל"ד) ללא חולק. מאידך, כתב הרמ"א (שם, סל"ב) שאם בן המצר היה אנוס מלתבוע את ביטול המכירה, לא איבד את זכותו ויכול לתבוע זאת לאחר מכן. ולכאורה הדברים סותרים זה לזה!

ומבאר ה'נתיבות המשפט' (שם, חידושים כט): כאן מדובר במקרה שכן המצר היה חולה או אנוס בעת המכירה, ומאחר ולא היתה אפשרות למכור לו, לא חל דין מצרנות והותר למכור לאדם אחר, ושוב לא יוכל לטעון

הלכות שכנים פרק יד, הלכה ג: היה בן המצר במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר זמן הכריא החולה, או הנדיל הקטן, ובא החולף - אינו יכול לסלקו.

אם בן המצר שוהה בחו"ל ועומד לחזור בתוך ימים ספורים – האם ניתן למכור את השדה לאדם אחר בהיעדרו, או צריך להמתין שישוּב כדי לאפשר לו לקנות אותה? והנה, בהלכה זו נפסק שאם בן המצר היה במדינה אחרת בעת המכירה, אין הוא יכול לטעון לביטולה כשיחזור. וכן

בהלכה זו מדובר באונס מתמשך, כגון שנמצא במדינת
הים ואין ידוע מתי יחזור. ולכן אין המוכר צריך להמתין
לשובו כי שמא יביתיים יפסיד את הלוקח. אך אם העיכוב
הוא זמני ואין חשש שהלוקח ינמנע מחמתו מקיים העסקה –
יש להמתין לשובו של בן המצר, ואם לא עשו כן ומכרו את
הקרקע בהעדרו, יוכל לתבוע את ביטול העסקה בשובו (ראה
'נתיב המצרות' ע' קט, 'בית אהרן וישראל' קנ, ע' נד).

לביטול המכירה לאחר מכן, כי זכות המצרות חלה רק בעת
המכירה ולא לאחר זמן.
אך דברי הרמ"א אמורים במקרה שהיה נוכח בעת
המכירה והביע את רצונו לקנות וממילא חל החיוב למכור
לו, ולכן אף אם התעכב זמן מה בהבאת המעות, אם העיכוב
היה מחמת אונס, לא איבד את זכותו.
ויש שביארו באופן אחר:

יום רביעי י"ט אייר ה'תש"פ

שותפות ב'דבר שלא בא לעולם'

כמשכירים עצמם זה לזה למעשה ידיהם, הרי גם פועל
שמשכיר את עצמו צריך לעשות קנין (משיכת כלי העבודה
או קבלת חלק מהשכר), ובלעדי זה אין התחייבות, והרי
השותפים לא עשו קנין להשכרת גופם זה לזה. אמנם, פועל
שהתחיל במלאכתו לבעל הבית – התחלת המלאכה היא
הקנין, ולפי זה בשותפים שהתחילו במלאכתם, יסכים
הרמב"ם שנעשו כשכירים זה לזה. וכן כתב הטור (ח"מ רס"ו
קעו): "אם התחילו השותפים לעשות – אז נתקיים הקנין".

ואת קושיית הראב"ד מהאומרת 'יקדשו ידי לעושיהו'
מיישב ה'כסף משנה', שאין זה דומה, כי יכולה לאסור את
מעשי ידיה אף שלא באו לעולם כי האיסור חל מתורת הנדר.

וה'חתם סופר' (שם) מוסיף הסבר:

אמירת 'יקדשו ידי לעושיהו' היא כנדר להקדש ו'אמירה
לגבוה כמסירה להקדש', היינו שעצם האמירה נחשבת כקנין
ולכן נאסרו מיד מעשי ידיה, אבל התחייבות השותפים
נחשבת קנין רק לאחר שהתחילו במלאכתם או בעשיית קנין
באמירה מפורשת שמשכירים גופם זה לזה.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ד, הלכה ב: האַמְנִין
שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּאִמְנוּת - אֵף עַל פִּי שְׁקֵנוּ מִיָּדָם, אֵינֶם שְׂתַּפִּין...
שְׁאִין אֲדָם מִקְנֵה לְחֵבְרוֹ דְּבַר שְׁלָא בָּא לְעוֹלָם.

והראב"ד הביא שרבותיו חולקים וסוברים שאפשר
לעשות שותפות ב'דבר שלא בא לעולם', כי אדם יכול
להקנות את עצמו לחברו, וכמו שהעבד משעבד את גופו
לעשות מלאכות שלא באו לעולם כי גופו בעולם, כך גם
השותפים, אף שמלאכתם עדיין אינה בעולם, כל אחד מהם
מקנה את גופו לחברו ומשתעבדים זה לזה (ראה כסף משנה).
וכמו האומרת 'יקדשו ידי לעושיהו' (נדרים פה, ב) שאוסרת את
מעשי ידיה לבעלה בנדר אף שלא באו לעולם כי הידיים ישנן
בעולם.

וה'כסף משנה' (בה"א) מבאר את שיטת הרמב"ם:

אין השותפים דומים לעבד, כי העבד גופו משועבד, אבל
שותפים אינם משעבדים את גופם זה לזה, והתחייבותם
לשותפות ברווחים היא כמכירת דבר שלא בא לעולם.
ומוסיף ה'חתם סופר' (ח"מ סי' צו): אף אם נאמר שנעשו

יום חמישי כ' אייר ה'תש"פ

למהותו של 'היתר עיסקא'

השקעה המניבה רווחים, אך אין דרך להתיר הלוואה שנועדה
לצורך אחר (הוצאות וכדומה).

אך יש שחידשו שניתן לעשות 'עיסקא' שבה המלווה
שותף גם ברווחים עקיפים מההשקעה, היינו כאשר כסף
העיסקא אינו מניב פירות בעצמו אך מאפשר למקבל להרוויח
ממקום אחר, ולפי זה אפשר לערוך 'היתר עיסקא' גם
להלוואה לצרכים אישיים, שכן בכך מתאפשר ללווה לעבוד
ולהרוויח לפרנסתו וכך יש לנותן המעות חלק ברווחים (שואל
ומשיב מהד"ק ג, קס).

אך רבים חולקים על כך וסוברים שרק כאשר יש רווח
מהמעות עצמם נחשב המלווה כשותף ורשאי לקבל מהרווח,
וכן כתב אדמו"ר הזקן (שו"ע הלכות רבית, סמ"ב), שאם הלווה
מוציא מהחצי הנוסף (שאינו הלוואה אלא פיקדון) לפרנסתו או
לדירתו הרי זו ריבית גמורה.

ומכל מקום, אם יש ללווה עסק אחר המניב רווחים, ניתן
לציין בהיתר עיסקא שהמקבל רשאי להשתמש בכסף לצרכיו
הפרטיים ותמורת זאת הוא מקנה לנותן חלק באותו עסק, וכך
הוא רשאי ליטול חלק מרווחיו (ראה שו"ע אדה"ז שם, סמ"ג).

הלכות שלוחין ושותפין פרק ו, הלכה ב: תִּקְנוּ
חֲכָמִים, שְׁכָל הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְחֵבְרוֹ לְהַתְעַפֵּס בָּהֶן - יִהְיֶה חֲצִי
הַמְּעוֹת בְּתוֹרַת הַלּוֹאֶה... וְהַחֲצִי הָאֲחֵר בְּתוֹרַת פְּקֻדוֹ... וְלִפְיָכֶךָ
יִהְיֶה שֶׁכֶּר זֶה הַחֲצִי אִם תְּרוֹיחוּ, לְבַעַל הַמְּעוֹת.

תמצית דברי הרמב"ם בהלכה זו היא שהנותן מעות
לחברו לצורך השקעה משותפת – חצי מהם מוגדרים כפיקדון
(ונשארים בבעלות הנותן), וחצי מהם כהלוואה (בבעלות המקבל).
לפיכך צריך המקבל (המשקיע את המעות) לקבל יותר ממחצית
הרווחים, כי אם יתחלקו בהם בשווה נמצא שאינו מקבל
תמורה על עבודתו (שהרי החצי שמקבל הוא עבור חלקו בקרן),
והמלווה נהנה ממנו בחינם וזהו 'אבק ריבית'.

וזה הבסיס של ההיתר למתן הלוואות למטרת רווח המוכר
בשם 'היתר עיסקא', היינו שההלוואה מוגדרת מלכתחילה
כשותפות בה המלווה והלווה משתתפים בהשקעה (ומחצית
מהמעות הם כפיקדון של המלווה בקופת ההשקעה המשותפת), ולכן
התשלום הנוסף על הקרן אינו ריבית אלא הרווח של
המלווה בעבור חלקו בהשקעה.

ולפי זה, היתר עיסקא תקף רק כלפי הלוואה לצורך

יום שישי כ"א אייר ה'תש"פ

חלוקת השותפים בהפסד

ההשותף המודה בהפסד משלים את מחצית ההפסד גם אם צריך לשלם מביתו, ובמקום אחר (שם ס' קעו ס"ו) פסקו כדעת הרמ"ה, שהשותף משלם מביתו רק את מה שהביא לשותפות?

ותירץ הב"ח (שם ד"ה ומ"ש בשם הרמ"ה):

אם ההפסד הוא כתוצאה מהתעסקות וניהול המשא ומתן, הרי הוא מתחלק בין השותפים בשווה ולא נקבע לפי הממון שהביאו לשותפות, ולכן לפעמים צריך לשלם מביתו, אך אם ההפסד לא נובע מההתעסקות בעסקה, אלא מסיבה חיצונית (שריפה שכלתה את הסחורה או אנסים שנטלו מהסחורה) השותף אינו משלם מביתו.

וה'תומים' (חור"מ ס' צג סק"א) מחלק:

מלשון הרמב"ם "טען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות דינרים" משמע שכבר היו רווחים מהעסקה וכל אחד מהשותפים נטל את חלקו, ולכן כאשר נוצר אחר כך הפסד חמש מאות דינרים (והשותף השני מודה בו), עליו לשלם מהרווחים שקיבל, כי הרווח משועבד לקרן, ולא מסתבר ששותף אחד ייטול מהרווחים והשני יפסיד מהקרן. וגם הרמ"ה שכתב שאינו משתעבד לשלם מביתו, יודה שצריך לשלם מהרווחים.

הלכות שלוחין ושותפין פרק י, הלכה ה': ראוּבֵן שֶׁהִטִּיל לְבָיִם אַרְבַּע מֵאוֹת דִּינָרִים, וְהִטִּיל שְׁמֹעוֹן מֵאוֹתֵימָה, וְנִשְׁתַּתְּפוּ וְנִשְׁאָו וְנִתְּנוּ בְּיָחַד... וְטָעַן רְאוּבֵן שֶׁפָּחַת מִן הַקֶּרֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת - אֵין אוֹמְרִין: 'שֶׁבַע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשְּׁתֵּפוּיִן שֶׁפָּחַתוּ בָּהּ, וְיִשְׁלַם שְׁמֹעוֹן חֲמִשִּׁים מִבֵּיתוֹ'... טָעַן רְאוּבֵן שֶׁשְׁמֹעוֹן יָדַע בְּרָאִי בְּפָחַת זֶה שֶׁפָּחַתוּ... וְשֶׁבַע שְׁמֹעוֹן שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּרָאִי בְּזֶה הַהִפְסָד, וְיִפְטֹר. כתב ה'משנה למלך':

משמע מדברי הרמב"ם שאם שמעון מודה שסכום ההפסד (פ'חת') הוא חמש מאות דינרים, עליו לשלם לראובן חמישים מביתו (כדין שותף המשתתף במחצית ההפסד, שזהו מאתיים וחמישים - ראה לעיל פ"ד ה"ג). וכן פסקו הטור (חור"מ ס' צג ס"ב) וה'שולחן ערוך' (שם ס"ג).

והביא את דעת הרמ"ה, שהשותפים חולקים בהפסד בשווה, אף שלא השקיעו בעסק בשווה (אלא האחד מאתיים והשני שלוש מאות) רק בממון שהביא לשותפות, אבל אם חצי ההפסד גדול מהסכום שהביא שמעון, אינו משלם לראובן את ההפסד מביתו, שלא כדברי הרמב"ם שאם הודה בגודל ההפסד, עליו להשתתף במחצית ההפסד ואם חסר בממון שהשקיע צריך להביא מביתו.

ויש לתמוה על הטור וה'שולחן ערוך' שפסקו כהרמב"ם

שבת קודש כ"ב אייר ה'תש"פ

למי הסמכות לכפות?

בהלכה שלפנינו, שמונעו משפחה כנענית שהוא אסור בה) אין צריך בית דין והרשות מסורה לכל אדם, אך כפייה על קיום מצות-עשה אינה מסורה לכל אדם אלא רק לבית דין.

וה'תורות הדשן' (ס' ירח) כתב, 'כל מי שהוא תחת ידו של אדם ורואה בו שעושה דבר עבירה רשאי להכותו ולייסרו ולהפרישו מן העבירה ואין צריך להביאו לבית דין'. ומדבריו יש לדייק שאדם רשאי להפריש מאיסור בעצמו דוקא את הכפוף למרותו ונתון תחת ידו כגון עבד, אך לא בסתם אדם (וראה שו"ת מהר"א ששון ס' פו, י"ש"ב"ק פ"ג ס' ט).

ויש שכתבו שמלשון הרמב"ם 'חבל בו פטור' משמע שאין הדבר מותר לכתחילה, אלא שבדיעבד פטור מתשלומין, ולפי זה אין להתיר כלל לאדם פרטי נקיטת פעולה בגופו כדי לכפות קיום מצוה או למנוע עבירה על איסור, והרשות מסורה רק לבית דין (מרומי שדה ב"קכח, א).

הלכות עבדים פרק ג, הלכה ה': נִרְצַע שְׁמֹסֶר לוֹ רְבוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, וְהִנֵּיעַ יוֹבֵל, וְהָיָה רְבוֹ מְסֻרָה בּוֹ לְצִאתָּהּ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְצִאתָּהּ, וְחָבַל בּוֹ - פְּטוּר, שֶׁהָיָה נֶאֱסָר בְּשִׁפְחָהּ. מכאן שהרואה את חברו עובר איסור, רשאי למנוע אותו מכך בכוח ואפילו עד כדי חבלה.

וה'נתיבות המשפט' (ס' ג סק"א) למד מכאן גם לגבי כפייה על מצות-עשה, כדברי הגמרא (כתובות פו, א) שאדם שאינו רוצה לקיים מצות סוכה או לולב 'מכין אותו עד שתצא נפשו', רשות זו נתונה לכל אדם ולא דוקא לבית דין.

אך ה'קצות החושן' (משוכב נתיבות שם) הקשה על כך, הרי אם הכריחו אדם לתת גט לאשתו, אף אם הוא חייב בכך מצד הדין, הגט פסול מן התורה אלא אם כן שלושה דיינים מוסמכים כפו עליו לעשות כן. ואם רשות הכפייה על קיום מצוה נתונה לכל אדם, מדוע הגט פסול?

אלא מכאן מוכח כי רק לגבי מניעה ממעשה איסור (כמו

מהנכון אשר יבדקו את התפלין שלו, וכן המזוזות שבדירו, שתהיינה כולן כשרות כדין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב אייר ה'תש"פ

בחלון (מגיד משנה). [וראה להלן הלכה ד.]. (12) ברייתא שם. (13) היינו, דרך החלון לתוך הבית פנימה.

יום ראשון ט"ז אייר ה'תש"פ

הלכות שכנים

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי החלונות שיש לאחד על האחר, וכל ענייני החלונות בשלימות.

ג. היתה¹⁴ החלון למעלה בפתל, וכנה חברו פתל¹⁰ כנגד החלון מלמטה: אם היה מראש הפתל שפנה¹¹ עד החלון גבה ארבע אמות או יותר - אינו יכול¹² למנוע אף על פי שלא הרחיק מפתל החלון כלום; שהרי לא האפיל עליו¹⁵, ואינו מזיקו בראיה¹⁶. אבל אם נשאר גבה מראש הפתל עד החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הפתל, כדי שלא יעמד על ראש הפתל וישיקף מן החלון; או יגביה הפתל על החלון ארבע אמות, ויהיה הפתל רחוק מן החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציין²⁰ ויראה.

(14) משנה וברייתא שם. (15) והמדובר, באופן שאין מקום לטענת הדרושה. המובאת לקמן פרק ט הלכה ט (סמ"ע) סימן קנד סעיף קטן נב). (16) כיוון שישנה הרחקה של ארבע אמות בין הכותל והחלון.

ד. בנה¹⁷ פתל אחד¹⁸ בצד¹⁹ החלון - צריך להרחיק מן החלון טפח²⁰, ומגביה הפתל ארבע אמות²¹ על החלון, או²² כונס²³ ראש הפתל, כדי שלא יושב עליו²⁴ ויציין ויראה.

(17) ברייתא שם כב: ולפי פירושה בגמרא. (18) כי אם בנה שני כתלים, הוא דין אחר, ויבואר להלן הלכה ה. (19) בצידו ולא למולו, כגון שהכותל שבו החלון הוא ממזרח למערב, והכותל השני מן הצפון לדרום. (20) בגמרא שם: "כמלוא רוחב חלון". אבל ברי"ף ורא"ש שם נוסף "וכמה - טפח" (וכן הוא בכתב יד ה' בדקדוקי סופרים שם). (21) אבל לרש"י שם דיבור המתחיל והלא מציץ, ותוספות שם דיבור המתחיל במדיר, לא מועיל כאן גובה ארבע אמות, לפי שיוכל לעמוד בסוף הכותל ולשחות ולהציץ. וראה במגיד משנה שהכריע כרבינו על רקע המציאות. [ואף על פי שכתבנו למעלה (בהלכה ב) שאם הרחיק יותר מארבע אמות צריך להגביה יותר מארבע אמות - אין זה אלא בכותל שממול אבל לא בכותל שמן הצד, ועיין מגיד-משנה]. (22) שם כרב זביד. (23) כלומר, עושה אותו צר למעלה.

ה. בנה²⁴ שני פתלים משני צדי החלון - צריך להיות ביניהם רחב ארבע אמות²⁵, והחלון באמצע הארבע²⁶. ולא²⁷ יספיק על גביהן, אלא אם כן הרחיק הספיק מן הפתל שיש בו החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו²⁸. לפיכך, מי²⁹ שבא לפתח חלון לחצר חברו, בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין למעלה בין למטה - בעל החצר מעבב עליו. שהרי

א. מי² שהיתה לו חלון בפתל, וכא חברו ועשה חצר³ בצדו - אינו יכול לומר לבעל החלון: סתם חלון זה, כדי שלא תביט ב⁴; שהרי החזיק בהזק⁵ ואם⁶ בא חברו לבנות פתל כנגד החלון כדי שישור הזק ראיתו - צריך להרחיק את פתלו מנגד החלון ארבע אמות⁷, כדי שלא יאפיל עליו⁸.

(2) בבא בתרא כב. במשנה. ושם מבואר שיש בחלונות דין חזקה. וראה למעלה פרק ב הלכה יד. (3) [לא כתב "לעשות חצר", אלא "ועשה חצר", כלומר, עשה את החצר ושתק ולא מיחה על זה שיש חלון בכתלו של חברו, ולפיכך החזיק בו (ראה להלן הלכה ו). והשמיענו רבינו כאן שאף על פי שהחלון היה מקודם, לפני שעשה את החצר, ואז לא היה שום הזק ראייה, ולא היה דין חזקה, עד שעשה חברו המצר, ושתק ולא מיחה בידו, ואם כן לא עשה מעשה להחזיק, ואף על פי כן הוא קונה בחזקה. ולהוציא מדברי ר"י מיגאש שכתב (בתחילת מסכת בבא בתרא) לפי תירוצ אחד, שזהו החילוק בין הזק ראייה בחצר השותפין, שאין שם חזקה, לפי שאין שם מעשה, לבין חלון שיש בו חזקה להזק ראייה, לפי שעשה מעשה בפתיחת החלון. ואם כן מוכרחים לחלק ביניהם באופן אחר: שבחצר השותפין שניהם מזיקים זה את זה בהזק ראייה ויכול לטעון שלפיכך לא מיחה, מפני שגם חברו ניזוק על ידו, ואילו בחלון אין בעל החלון ניזוק כלל, וכמו שכתב הר"י מיגאש שם לפי תירוצ אחר. או כמו שכתב הרא"ש (בבא בתרא פרק א סימן ב) שבחצר השותפין הוא הזק תמיד ואילו בחלון אינו מזיקו אלא בשעה שעומד ליד החלון ומסתכל]. (4) והיינו, הזק ראייה. (5) [כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד שבכל ההרחקות מועילה חזקה לאלתר, ובלי טענה, עיין שם]. (6) משנה שם. (7) ודי בזה, אף אם הוא עוד מאפיל עליו, שכן הם שיעורי החכמים: לא פחות ולא יותר (שולחן ערוך סימן קנד, סעיף כא). (8) ברייתא שם כב:

ב. היתה⁹ החלון למטה בפתל - כופה את חברו לבנות כנגדה ברחוק ארבע אמות¹⁰ ולהגביה הבנין ארבע אמות¹¹, כדי¹² שלא יביט בו מן החלון¹³.

(9) משנה וברייתא שם. (10) כדי שלא יאפיל, כנ"ל. (11) כלומר, ארבע אמות מעל לראש החלון ויש אומרים שאין זה אלא באופן שהרחיק ארבע אמות כדין, אבל אם הרחיק יותר - יש להגביה יותר, שאם לא כן, יוכל להציץ

מיימוני. (37) מכנגד, והוא הדין בגובה, וכן בצדדין לפי השיעורים המתאימים. (38) למעלה הלכות א"ה.

1 אוֹמֵר לוֹ: תִּזְקַק לִי בְּרֵאִיָּה; וְאָף עַל פִּי שְׁהִיא
2 גְּבוּהָה, תַּעֲלֶה בְּסֶלֶם וְתִרְאֶה.

ז. הִתְהַ39 חֲלוֹן קִטְנָה שָׁאִין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס
מִמֶּנָּה, וְהִיתָה לְמַעַלָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת40 - בַּעַל הַחֲצֵר
יָכוֹל לִבְנוֹת41 כְּנֶגְדָּהּ וּבִצְדֶיהָ. שְׁהִי טוֹעֵן וְאוֹמֵר:
לֹא הִנְחֵיתִיךָ לְפִתְחָהּ42, אֲלָא מִפְּנֵי43 שְׁהִיא קִטְנָה
וּגְבוּהָה; אֲבָל שֶׁתִּזְקַק עָלֶיךָ שְׁאַרְחִיק הַבִּנְיָן - לֹא
הִנְחֵיתִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים44? בְּשִׁפְתָּתָהּ לְתַשְׁמִישׁ45
אוּ פְדֵי שִׁיפְנָס בֵּה הָרוּחַ; אֲבָל אִם פִּתְחָהּ לְאוֹרָה46,
אֲפִלּוּ הִיתָה קִטְנָה47 בִּיּוֹתָר וּגְבוּהָה בִּיּוֹתָר, הוּאִיל וְלֹא
עָרַעַר - הִחֲזִיק, וְאִין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ
אוּ מִצְדָּדֶיהָ עַד שְׁיִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, פְּדֵי שְׁלֹא
יִאֲפִיל עָלָיו, שְׁהִי מַחֲל לוֹ עַל הָאוֹרָה. וְכֵן48 מִי
שְׁהִיתָה לוֹ חֲלוֹן מִחוּצָתָהּ, וְכָא חֲבָרוּ וּבִנְהָה49 כְּנֶגְדָּהּ אוּ
מִצְדָּדֶיהָ בְּלֹא הִרְחָקָהּ, אוּ סִתְמָהּ, וְשִׁתַּק בַּעַל הַחֲלוֹן
- אִינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר וְלַעֲרַעַר לְפִתְחָהּ הַחֲלוֹן אוּ לְהִרְחִיק
הַבִּנְיָן; שְׁכִינֵן שֶׁשִּׁתַּק - מַחֲל. שָׁאִין אָדָם עֲשׂוֹי
שְׁסוֹתְמִין אוֹרוֹ בְּפָנָיו וְשׁוֹתַק, אֲלָא אִם בֵּן מַחֲל.

(39) משנה וגמרא שם. (40) רבינו לשיטתו, שרק אם מצטרפים שני התנאים האלו, אין בה דין חזקה. (41) אבל אינו יכול לדרוש את סתימת החלון. (42) ומשמע שעל הפתיחה עצמה אינו יכול לערער ואינו יכול לכופ אותה לסתום. (43) שאז אין ההיזק-ראייה גדול ביותר. והרשב"ם כתב שאם החלון קטן אין בו קבע, ולפי זה יכול הוא למחות אף על הפתיחה. (44) שם נט. מימרא של שמואל. (45) אם כי יש בה גם אור (כסף-משנה). (46) והכל תלוי בדעתו של הפותח (כסף משנה). ויש אומרים שצריך שיהא ניכר בחלון שהוא עשוי לאורה, כגון שהוא צר מבחוץ ורחב מבפנים (הגהות מיימוני). (47) וצריך שיהיה לפחות כמלוא מקדח (כסף משנה בשם הרמב"ן). (48) כלומר: כשם שיש דין חזקה בפתיחת החלון, כן יש דין חזקה בסתימתו. (49) בגמרא: "ולסתום", ולדעת רבינו, אף בניית כותל מול החלון, בכלל זה. ולדעת הראב"ד בהשגתו כאן אין חזקה בבניין כותל אלא לאחר שלושים יום, כמו בסוכה, להלן פרק ח הלכה ז (לחם-משנה).

ח. מִי50 שְׁהִי לוֹ חֲלוֹנוֹת לְמִטָּה בְּכִתְלוֹ, וְכָא חֲבָרוּ
לִבְנוֹת בְּפִנְיָהֶן, וְאוֹמֵר לוֹ: אֲנִי אֶפְתַּח לָךְ חֲלוֹנוֹת
אֲחֵרוֹת בְּכִתְלֵךְ זֶה עֲצָמוֹ לְמַעַלָּה מֵאֵלּוּ - הֲרִי זֶה
מַעֲכָב עָלָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: בַּעַת שֶׁתִּפְתַּח הַחֲלוֹנוֹת
תִּרְעִיד אֶת הַכֶּתֶל וְתִקְלַקֵּל אוֹתוֹ. וְאֲפִלּוּ אָמַר: אֲנִי
אֶסְתֵּר כָּל הַכֶּתֶל, וְאִבְנָה אוֹתוֹ לָךְ חֲדָשׁ, וְאֶעֱשֶׂה בוֹ
חֲלוֹנוֹת לְמַעַלָּה, וְאֶשְׁכַּר לָךְ בֵּית שְׁתִּדּוּר בוֹ עַד
שְׁאִבְנָה - יָכוֹל לַעֲכָב עָלָיו, וְאוֹמֵר לוֹ: אִין רְצוֹנִי
שְׁאֲטִירָח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם51. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הִיָּה שֵׁם
טֶרַח כָּלִיל52, וְאִין צָרִיךְ לִפְנוֹת - אִינוּ יָכוֹל לַעֲכָב
עָלָיו, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁהִיָּה חֲבָרוּ סוֹתָם חֲלוֹן זֶה
שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲלוֹן מִלְמַעְלָה; שְׁזוֹ מִדַּת

(24) משנה שם כב. וכפירושה הסופי בגמרא שם כב: (25) כי אחרת הצל מאפיל. (26) היינו, שרוחב החלון הוא בכלל הארבע (ולא כשיטת הטור, שצריך ארבע אמות מחוץ לרוחב החלון - סמ"ע סימן קנד סעיף קטן נז). ואם החלון רחב ארבע אמות, צריך להרחיק שני הכתלים מן החלון טפח, לפחות, מכל צד כמבואר למעלה (מגיד משנה). (27) אינו בתלמוד, אבל הוא פשוט, ונלמד ממה שכתב למעלה (מגיד משנה). (28) כדין כותל מכנגד שצריך ארבע אמות. והמדובר, כשאי אפשר לעלות על גבי הסיכוך, שאם לא כן יש גם חשש שמא יציץ ויראה (למעלה הלכה ב"ג). (29) שם נט. וכדעת רבי אילעא, שאמר שם שאפילו בחלון המצרית (כפירוש רבינו בסוגייה זו, ראה להלן הלכה ר"ז) ואפילו למעלה מארבע אמות - יכול בעל החצר למחות בידו.

ו. הֲרִי53 שֶׁפִּתַּח חֲלוֹן לְחֲצֵר חֲבָרוּ, וּמַחֲל54 לוֹ בַּעַל
הַחֲצֵר; אוּ שְׁגִלָּה דַּעְתּוֹ שְׁהִינְחוּ, כְּגוֹן שֶׁכָּא וְסִיעַ
עִמּוֹ; אוּ שְׁיַדַע הַנֶּזֶק וְלֹא עָרַעַר - הֲרִי זֶה הִחֲזִיק
בְּחֲלוֹן, וְאִינוּ יָכוֹל אַחֵר כְּךָ55 לְחַזֵּר וְלַעֲרַעַר עָלָיו
לְסִתְמָה56. וְכִיצַד57 דִּינָה שֶׁל חֲלוֹן זֶה, שְׁהִינְחָה
לְפִתְחָהּ? אִם58 רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִפְנֵס מִמֶּנָּה,
אוּ59 שְׁהִיתָה לְמִטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אָף עַל פִּי שָׁאִין
רֹאשׁוֹ נִכְנָס מִמֶּנָּה - אִין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת
כְּנֶגְדָּהּ אוּ מִצְדָּדֶיהָ, אֲלָא אִם בֵּן הִרְחִיק60 אַרְבַּע
אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ61.

(30) שם נח: במשנה, שחלון צורית יש לה חזקה, ומפרשה רבינו בחלון שיש בה היזק ראייה, ואף על פי כן יש לה חזקה. (31) רבינו לשיטתו שבנוקין אין צורך לא בחזקת שלוש שנים ולא בטענה, ראה למעלה פרק ה הלכה ה. (32) היינו, אפילו מיד, שהרי לדעת רבינו אין צורך בשלוש שנים. (33) והיינו, בכל החלונות, אף בחלון קטן, ואף אם הוא למעלה מארבע אמות, שאף על פי שאין בהם דין חזקה לעניין שלא יכול השני לבנות כותל על ידו, יש בהם חזקה לעניין זה, שאינו יכול לסתום את החלון. (34) משנה וגמרא שם נח: ונט. (35) במשנה שם, חילקו בין חלון צורית, שיש בה חזקה ובין חלון מצרית, שאין בה חזקה, ופירושו שחלון מצרית היא קטנה, שאין ראשו של אדם יכול להיכנס בה, ואם כן חלון צורית, היא חלון שראשו של אדם יכול להיכנס בה. (36) בגמרא שם מבדילים רבי זירא ורבי אילעא, בין חלון שהוא למטה מארבע אמות, שיש בה דין חזקה לבין חלון שהוא למעלה מארבע אמות, שאין בה דין חזקה; ולדעת רבינו (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל למטה) המדובר על חלון קטן, אבל בחלון גדול, אף למעלה מארבע אמות יש בו דין חזקה. אך הראב"ד (בהשגתו כאן) והרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רבי זירא) פירשו להיפך, שהמדובר בחלון גדול, אבל בחלון קטן אף למטה מארבע אמות אין בה חזקה, וראה מגיד משנה והגהות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 סְדוּם⁵³. וְכֵן⁵⁴ כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בּוֹ, וְאֵין חֲבֵרוֹ
2 מִפְּסִיד וְאֵין חֶסֶר כָּלוּם - כּוֹפִין עָלָיו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זה נהנה וזה לא חסר... וכופין אותו שזו מדת סדום"

יש לחקור מה יהיה הדין בזה נהנה וזה חסר בחסרון לאחר זמן, אלא שעל-ידי הנאת חברו יוקדם החיסרון וההיזק, ואם לא יוקדם לא יינה חברו כלל, ויזק זה בוודאי לאחר זמן.

אם הטעם הוא שאין לו לעכב הנאת חברו שאינה גורמת לו לחסרון, הרי שיש לכופף אותו גם במקרה הנ"ל (שהרי החסרון יבוא ממילא).

אבל אם הטעם הוא שכופין אותו רק כאשר אין הנאת חבירו קשורה עם החסרון שלו, הרי שכאן אין כופין אותו. בנוסף יש לחקור מה יהיה הדין בנוגע לקבוצה שלמה המהנים זה את זה ואינם רוצים להנות אחרים, האם יש לכופף להנות אחרים, שהרי בין כך יהיו חסרים והלא כך היה בסדום שלא רצו לגרום הנאה לאחרים אבל בינם לעצמם היו מהנים זה את זה, וכופין על מדת סדום. או שמא אין לכופף כיון שבכלל זאת מהנים זה את זה.

ויש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע לגרום הנאה לחברו עד כדי כך שכופין על עניין זה ואפילו בני נח חייבין בצדקה ועל כך נענשו אנשי סדום על ש"יד עני ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טז, מט). ומה שלא נמנתה בשבע מצוות יש לומר א. שנמנו רק מצוות שב ואל תעשה. ב. שכלולה במצוות דינים שעניינה יישוב העולם.

(על פי י"ן מלכות' ספר קנין סימן יז).

(50) שם ז. מימרא של רב חמא. (51) בגמרא שם השיבו כך על הטענה שישתור את כל הבית, ואילו על סתירת הכותל לבדו, השיבו שכותל חדש אחד עם שלושה כתלים עתיקים לא יחזיקו מעמד. (52) מכלל שאם יש טורח כל שהוא יכול לעכב עליו, ובכלל זה גם בית התבן ובית העצים כמו שאמרו בגמרא שם (לחם משנה). (53) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו מהמבואר למעלה. וראה בבבא בתרא נט. (54) שם נט. בקשר לפתיחת החלון למעלה מארבע אמות, כשאין שום היזק לשני.

3 ט. אֲבָל⁵⁵ בַּעַל הַחֲלוּנוֹת שֶׁרָצָה לְשַׁנּוֹת מְקוֹם חֲלוּנוֹ,
4 בֵּין לְמַעַלָּה בֵּין לְמַטָּה⁵⁶; אֲפִלּוּ⁵⁷ הָיְתָה גְדוֹלָה,
5 וְאָמַר: אֶפְתָּח אַחֲרָת קִטְנָה⁵⁸, וְאָסַתָּם זֶה - בַּעַל
6 הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו. וְכֵן⁵⁹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִרְחִיב בַּחֲלוּן
7 כָּל שֶׁהוּא.

(55) בבא בתרא ס. במשנה, ושם שאין בעל הפתח יכול לשנות את הפתח, להרחיבו או לעשותו שניים, והוא הדין, לדעת רבינו, בחלון, אם כי לא הוזכר מפורש. (56) שאם היה למעלה מארבע אמות אסור לעשותו למטה ששם מוזיק יותר בראייה, ואם היה למטה אסור לעשותו למעלה, וכן

דעת רב משה גאון (מגיד משנה). שכשהיה למטה, ידע בעל החצר שבעל הכותל מצוי תמיד ליד החלון ונשמר ממנו, אבל כשעושהו ואינו מצוי תמיד ליד החלון אינו יודע להישמר ממנו בעת שעולה על דעתו לטפס על הסולם ולהופיע פתאום על יד החלון, ולא ידע לשמור ממנו (לחם משנה). (57) מפני הטעמים האמורים. (58) במקום אחר, או למעלה או למטה. (59) שם ס. במשנה, בפתח, והוא הדין בחלון.

8 י. שְׁנֵי⁶⁰ אֲחִינִי⁶¹ שֶׁחָלְקוּ חֲצֵר מְדַעְתָּן⁶², וְשָׁמוּ
9 הַבְּנוּיִן⁶³ וְהָעֵצִים זֶה כְּגֵד זֶה, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עַל שׁוֹמֵת
10 הָאֵוִיר⁶⁴, וְהִגִּיעַ לְאַחַד מֵהֶן בַּחֲלָקוֹ תִּרְבֵּץ הַחֲצֵר⁶⁵,
11 וְלִשְׁנֵי הָאֲכַסְדָּרָה⁶⁶, אִם רָצָה⁶⁷ בַּעַל הַחֲצֵר לִבְנוֹת
12 כְּתֵל בְּסוֹף חֲלָקוֹ - בּוֹנֶה⁶⁸ בִּפְנֵי הָאֲכַסְדָּרָה, וְאֵף עַל
13 פִּי שְׁמֵאֲפִיל עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא שָׁמוּ הָאֵוִיר.

(60) שם ז. כרב חמא. (61) והוא הדין שותפים (הגהות מיימוני). (62) ושכחו לשום את האוויר, שאילו היו חולקים בבית-דין, היו וודאי עושים השומא כהוגן ולא היו מסיחים דעתם מלשום את האוויר.

(63) היינו, שזה שקיבל את הבניין העלה לזה בדמים את ההפרש, ששורים הבניין והעצים נגד המגרש הריק. (64) יש אומרים שאין זה אלא אם הדגישו שהעלאת דמים זו מכוונת כלפי הייתרון של העצים והבניין, ולכן אין האוויר בכלל השומא, אבל אם שמו סתם: חלק זה נגד חלק זה - גם האוויר בכלל השומא (מגיד-משנה). (65) בגמרא שם: "תרביצא", ופירש רש"י שם: "גינה". ואם כן לדעת רבינו היא גינת החצר. (66) בגמרא שם: "איספלידא", ומפרשה רבינו "אכסדרה" וכן פירשה הר"י שם בתוספות, וכתב שם שרק באכסדרא, שיש לה שלושה כתלים והרביעית פרוצה, יכול להאפיל, שהרי יש בה הרבה אור, אבל בבית רגיל אינו יכול להאפיל, "שבית בלי אור אינו שווה כלום" (רמ"א סימן קנד סעיף כז). (67) והיינו, מיד, לפני שזה יחזיק בו, וראה רש"י שם דיבור המתחיל בדנפשא. (68) ואין זה יכול להסתמך על חזקת האבות, שאין הירוש יכול לטעון, שהוא רוצה לגור כמו שגור אבותיו (הגהות מיימוני).

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבאר משפטי הזיזין שיש לאחד על האחר, והסולמות והצינורות המקלחות מים, ונעיצת הקורות בכתלים.

14 א. הַמְּבַקֵּשׁ² לְהוֹצִיא זֵיז³ מִכְּתָלוֹ עַל אֵוִיר חֲצֵר
15 חֲבֵרוֹ כָּל שֶׁהוּא⁴ - בַּעַל הַחֲצֵר מַעֲכָב עָלָיו⁵; שֶׁהָרִי
16 מְזִיקוֹ בְּרֹאשׁוֹ⁶ בַּעַת שְׁתוּלָה בּוֹ⁷ וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ⁸.
17 הוֹצִיא אֶת הַזֵּיז וְלֹא מָחָה בּוֹ לְאַלְתֵּר בַּעַל הַחֲצֵר -
18 הָרִי הַחֲזִיק בַּעַל הַזֵּיז⁹.

(2) משנה וגמרא בבא-בתרא נט. ונט: (3) "הוא הבנין היוצא מן הכותל" (רבינו בפירוש המשנה שם). (4) אפילו הוא פחות מטפח. (5) שם, בדברי רב הונא. (6) ולולא טענה זו, לא היה יכול למנוע את בעל הזיז מלהשתמש באויר חצרו, שהרי זה נהנה וזה לא חסר, וכופין אותו על

מני, וכפירושה על-ידי אביי. (17) היינו, וזו שרחבו טפח וארכו ארבעה. (18) שכין שנתרצה לו באורך של ארבעה, שהוא מקום חשוב, נתרצה לו גם ברוחב ארבעה, שאין מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה (רשב"ם). ורבינו כאן לשיטתו להלן (פי"א ה"ד) שבנקים ושעבודים לא צריך טענה, ומספיקה מחילה או העדר מחאה. ולדעת הראב"ד, לא החזיק אלא אם הוא מחמת טענה "לפי שזה מקום חשוב, ואינו נקנה במחילה, אלא דוקא בטענת מכר או מתנה" (מגיד-משנה). (19) ורק עד ארבעה רוחב ולא יותר, ואפילו יש באורך יותר מארבעה (מגיד-משנה בשם רשב"ם). (20) שיעור זה לא נזכר בגמרא, אבל סברא היא, שהרי דירת-בית היא עשרה טפחים, וכמו כן תשמיש הזיו (מגיד-משנה). והרי"ף כתב שמשאיר לו תחת הזיו שיעור ארבעה טפחים.

- ד. המעמיד²¹ סלם קטן²², שאין²³ לו ארבעה¹⁴ (חוקין) [חוקין]²⁴, בצד פתלו בתוך חצר של חברו²⁵ או בתוך שדהו²⁶ - לא החזיק בנק זה²⁷; וכל זמן שיצאה פעל החצר - בונה בצד סלם²⁸ ומבטל תשמישו. ואם²⁹ היה סלם גדול³⁰, שיש לו ארבעה (חוקין) [חוקין]³¹ או יתר - החזיק; ואם בא לבנות ולבטל - פעל הסלם מעבב עליו עד שיצחק פשעור, שהרי מחל³² לו להעמיד סלם גדול. לפיכך³³, כשיבוא פעל הגג להעמיד סלם גדול - פעל החצר יכול למחות, כדי שלא יחזיק עליו. אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול למנועו³⁴; שהרי אומרים לו: אין עליך הפסד בזה³⁵, כל זמן שתצרה³⁶ - תטלנו³⁷.

(21) שם נח: במשנה. (22) והיינו "סולם המצרי" שבמשנה, שם. (23) כפירושם של תלמידי רב ינאי, שם נט. (24) כ"ה ברמב"ם בדפוס רומי, וכן הוגה בכ"י רומי בגמרא שם, וכן הוא בעיטור ערך מחאה (דק"ס שם עמוד 180 הערה ח). אבל ברמב"ם כ"י תימן: "חוקים" = חוקים. וכ"ה בגמרא שם בספרים שלפנינו. והם שלבים = מדריגות. (25) שסומך את הסולם על כותלו בצד השני, שבתוך חצר חברו, וכן פירשו הרשב"ם והרא"ש. וראה בסמ"ע סימן קנג, ס"ק כט. (26) פירט גם שדה וגם חצר, להורות כי החצר הזה דומה לשדה שאין בו היזק ראייה, היינו שאין שם בית (ש"ך שם ס"ק י', בשם ב"ח). שאם לא כן, ודאי יכול למנוע מלהעמיד סולם קטן, כשם שיכול למנוע מלהוציא זיו (למעלה הלכה א), וראה להלן בסוף ההלכה. (27) מכיון שהוא קטן, אין בעל החצר מקפיד עליו, ואינו מוחה. ואין שתיקה זו נחשבת כמחילה, שהיא היסוד של החזקה. (28) אבל אינו יכול למנוע מלהשאיר את הסולם, ראה להלן בסוף ההלכה. (29) משנה, שם. (30) והיינו "סולם צורי" שבמשנה, שם. (31) ראה למעלה הערה כג. (32) רבינו לשיטתו, שמחילה לבד מספיקה לרכישת חזקה זו. (33) מסקנת רבינו, ואינה מפורש במקור התלמודי. (34) כלומר: כל זמן שאינו רוצה לבנות במקום הסולם, אינו יכול להכריח אותו לסלקו. (35) והוא בכלל מה שאמרו

מדת סדום (שם). (7) שאם כי אינו ראוי לשימוש מלא, לרגל קוטן שטחו - ראוי הוא לתלות בו חפצים, ואז בעת פעולת-שימוש זו, עלול הוא להזיק בראיה. (8) היינו, מבלי להכנס לחצר חברו, אלא מוציא ידו דרך חלון ותולה. ואינו יכול לטעון: אחזיר את פני ולא אזיקך, כי בעל החצר טוען כנגדו: שמא תפחד לעשות כך, או תעשה עצמך מפחד, ובינתיים תסתכל בחצר, ותזיקני בראיה (גמרא שם). (9) כלומר, מכיון שיכול היה למחות ולא מיחה, החזיק זה לאלתר ואינו צריך לחזקת שלש שנים (ראה להלן פי"א הלכה ד). ומועילה חזקה בהיזק ראייה באופן זה (ראה למעלה פ"ז הלכה א). וחזקה זו אינה אלא לענין שיכול להשתמש בזיו זה בחצר חברו, וכן למנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, אבל אינו יכול למחות בבעל החצר מלבנות תחת הזיו, כשם שיכול למנוע בזיו שהוא טפח (להלן הלכה ב). וזה לשון המשנה שם: "הזיו עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות, פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות". ומפרשה רב הונא שם, בבעל הגג שהוא יכול למחות בבעל החצר בזיו טפח ואינו יכול למחות בפחות מטפח, אבל בעל החצר יכול למחות אפילו בפחות מטפח, וברור הדבר שאם לא מיחה בעל החצר, שוודאי החזיק בעל הגג, אפילו בזיו פחות מטפח. ואם כן, מה שאמרו במשנה שבפחות מטפח אין לו חזקה, על-כרחו שאין זה לענין השימוש בו, שלענין זה בוודאי יש לו חזקה, מאחר שלא מיחה בו בעל החצר, אלא לענין מניעה מבעל החצר לבנות תחתיו, ועל זה אמרה המשנה שאינו יכול למחות בו, אבל לענין שימושים יש לו חזקה ויכול לעכב לבעל החצר מלהשתמש בו. וכן הוא בפירוש המשניות לרבינו שם.

- ב. היה¹⁰ הזיו טפח¹¹ - החזיק¹² באויר¹³ החצר כנגדו; ואם רצה פעל החצר לבנות תחת הזיו ולבטל תשמישו - פעל הזיו מעבב עליו. ואם אין בזיו טפח - לא החזיק באויר החצר¹⁴; וכל עת שיצאה פעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיו - אין פעל הזיו יכול לעבב עליו¹⁵.

(10) שם, במשנה. (11) שזהו מקום חשוב. (12) היינו, אם לא מיחה בעל החצר, כמבואר למעלה. (13) היינו, למניעת הבנין במקום הזיו, זכות שיש רק בזיו טפח. וזה פירוש הפסקא במשנה: "הזיו עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות". (14) אבל החזיק בזיו להשתמש בו ולמנוע מבעל החצר מלהשתמש בו, כמבואר למעלה. (15) וזהו הפירוש של הפסקא במשנה: "פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול למחות", וכדברי רב הונא.

- ג. היה¹⁶ הזיו שהוציא רחב טפח, ומשוף באויר חצרו של חברו ארבעה טפחים¹⁷, ולא מחה בו - החזיק בו בארבעה על ארבעה¹⁸; ואם רצה להרחיב את הזיו עד שיעשה ארבעה על ארבעה¹⁹ - הרי זה מרחיב. ואין פעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו כלום, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים²⁰, כדי שישתמש בזיו.

(16) שם בגמרא, מימרא של רבי אסי או רבי יעקב בשם רבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לגמרי) - שאין המדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (כמו שפירש הרשב"ם), אלא בחזקת בעל החצר על בעל הגג (וכמימרא של שמואל שם נט. שהובאה למעלה). ולפי"ז ברור הדבר כי לבעל הגג יש חזקה על המרזב, ובעל החצר אינו יכול לעקרו ואולי אף לא להתזירו מצד לצד (ראה למעלה הערה מב). אלא שהראב"ד השיג על רבינו והעיר עליו: הלא הלכה זו רב יהודה אמרה בשם שמואל, ואם כן האיך אפשר לפרשה במשנתנו? (46) כן מפרש רבינו בדברי רבי חנינא (שם נח): בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם היה ארוך מקצרו, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו" - שאף לפי דבריו אין המדובר בחזקת בעל הגג אלא שוב בחזקת בעל החצר, כנ"ל. [והמזחילה יש לה חזקה", כלומר: אם בעל הגג רוצה לקצר את המזחילה כדי למעט את מימיו של בעל החצר - בעל החצר מעכב עליו. ועיין ראב"ד]. (47) לא כתב רבינו אלא צינור בלבד, אבל במזחילה מעכב בעל החצר שלא להתזירו ושלא לקצרו, כנ"ל. (48) שם מדברי רב ירמיה בר אבא בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם רוצה לבנות תחתיו בונה, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו". [וכאן גם רבינו מודה שהמדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה למעלה). ומזחילה יש לה חזקה, שאם יבנה בעל החצר יערער יסודות המזחילה הבנויה על-פי הרוב באבן וטיט. ולכן לא הזכיר רבינו אלא צינור ולא מזחילה, והראב"ד חשב, כנראה, שגם בבא זו מתפרשת בחזקת בעל החצר על בעל הגג, ולכן שאל: מה לו לבעל החצר, אם בעל הגג עצמו רוצה לערער בנין המזחילה שלו?]. (49) כמבואר למעלה הלכה א. והמדובר בצינור שגדלו טפח (ראה למעלה הלכה ב, שגם בזיז הדין כן). וראה בסמ"ע סימן קנ"ט ס"ק כא. (50) ואין הבנין מפריע לזה. מה שאין-כן בזיז, שצריך לתלות עליו.

- 16 ו. מ"י⁵¹ שהיורד מי גגו על חצר חבירו, ולא מחה
- 17 בו, והחזיק בדבר זה: אם המים מנטפין⁵², ורצה
- 18 לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור - עושה⁵³. וכן⁵⁴
- 19 אם היו באין דרך צנור ממקום אחר, והלך⁵⁵ על
- 20 רחב הכתל והחזיר נוטפין - עושה. ואפילו⁵⁶ לבנות
- 21 על גגו פמין צריך⁵⁷, עד שיירדו המים במהרה⁵⁸
- 22 לחצר חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה
- 23 לירד לחצר חבירו.

(51) בבא-ביתא ו. ויכוח בין רב נחמן ורב יוסף, שנמסר בשני לשונות. (52) שהן יורדין טיפין טיפין על פני הכותל. (53) שהמים יורדים עכשיו במרוכז דרך הצינור, וזה יותר נוח לבעל החצר, ולפיכך הכל מודים בזה שמותר. (54) לפי הלשון הראשון, סובר כן רב יוסף. ואילו לפי הלשון השני, סובר כן גם רב נחמן. (55) שהסיר את הצינור, והמים שוב מתפשטים על פני כל הכותל. (56) כרב יוסף לפי הלשון האחרון, "ועבד עובדא בצריפא דאורבני". (57) בנין, שאין לו גג וראשי הדפנות דבוקות זו בזו, כזה: A. וראה בפ"ד מהלכות סוכה הלכה ז. (58) שמתוך שהגג משופע, יורדים המים במהירות יתר, וכן כתב ר"י מיגאש.

חז"ל בכמה מקומות: כופין על מדרס סדום, שהרי זה נהנה וזה לא חסר. (36) היינו, להנות במקום הסולם. (37) ואין כאן משום היזק ראייה כמו בזיז (למעלה הלכה א), מכיון שאינו יכול להשתמש בסולם זה אלא אם נכנס לחצר חבירו, ועל זה הוא צריך לבקש רשות מחבירו, ואם צפוי לו היזק ראייה, יכול חבירו למנוע זאת ממנו תמיד (מגיד-משנה), וראה למעלה הערה כה, מה שכתבנו בשם הב"ח.

- 1 ה. הרוצה³⁸ להוציא צנור³⁹ על חצר חבירו, כדי
- 2 שיקלח שם המים, או שעשה מזחילה⁴⁰ על כתלו,
- 3 כדי שיהיו המים נזחלין ויורדין לחצר חבירו - בעל
- 4 החצר מעכב עליו⁴¹. ואם⁴² לא מחה בו - החזיק זה
- 5 בצנור⁴³. רצה אחר כך לסתם⁴⁴ הצנור - בעל החצר
- 6 מעכב עליו; שעשה שהחזיק בעל הגג לשפך מימיו
- 7 לחצר חבירו, כך החזיק בעל החצר שיהיו מימיו גגו
- 8 של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג לעקור
- 9 הצנור מצד זה ולהחזירו בצד אחר⁴⁵, או שהיה ארוך
- 10 ורצה לקצרו⁴⁶ - אין בעל החצר יכול לעכב עליו;
- 11 שלא החזיק אלא במימי הגג, והרי הם באים אצלו
- 12 מכל מקום⁴⁷. וכן⁴⁸ אם רצה בעל החצר לבנות תחת
- 13 הצנור - אין בעל הגג יכול לעכב עליו; שאין
- 14 הצנור עשוי לתשמיש פזיז, כדי שיחזיק באויר
- 15 החציר⁴⁹, שאינו עשוי אלא לקליח המים⁵⁰.

(38) שם נח: במשנה. ויוצא גם מהמימרא של רב יהודה בשם שמואל, שם נט. (39) הוא "מרזב" שבמשנה שם, והוא ה"צינור" שבדברי שמואל שם, והוא עשוי כך שמימיו מקלחין מרחוק לתוך החצר ולא זוחלים על פני הכותל. וקובעים אותו פעם פה ופעם פה במזחילה (=הוא הצינור הגדול המחובר לגג). (40) משנה, שם. והוא צינור גדול נמשך לאורך הכותל, שמימיו נזחלים מעל הגג על פני הכותל. (41) מכיון שנראה במשנה שם שיש להם חזקה (ראה להלן) - ודאי יכול לעכב, שכל שיש לו חזקה - יכול הוא למחות (הגר"א סימן קנ"ט ס"ק כב). (42) משנה, שם. (43) במשנה, שם: "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה (ראה להלן), המזחילה יש לה חזקה". ורבינו התחיל בצינור (=במרזב) ובמזחילה, וגמר בצינור בלבד. וכוונתו לומר שאפילו צינור יש לו חזקה, וכל-שכן מזחילה, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק כג. [ואין רבינו מחלק במרזב בינו לבין מקומו, כמו ששנו במשנה שם, משום שרבינו מפרש משנתנו לענין חזקת בעל החצר, אם בעל הגג רשאי לעקור את המרזב ממקום למקום או לקצרו כדלהלן, ולא בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה להלן). ומתוך זה, שאנו דנים אם בעל הגג יכול לעקרו או לקצרו, אנו למדים, שבעל החצר ודאי אינו יכול לעקרו, ואולי גם לא לשנותו ממקום למקום, הרי שבעל הגג החזיק בצינור]. (44) שם נט. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (45) רבינו מפרש מה שאמר (שם נח): רב יהודה בשם שמואל, בפירושו למשנה שם "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה": "הכי קאמר, המרזב אין לו חזקה מרוח אחת (שאפשר להתזירו בצד אחר), ויש למקומו חזקה משתי רוחות" (שאי אפשר לעקרו

בנייתו (מ"מ). וראה להלן. ובכ"י תימן: בו. (77) מיד, ואינו צריך חזקת ג' שנים, כיון שטוען שהוא שותף מתחילת הבנייה (מגיד-משנה), ומקור להלכה זו מה שאמרו (בבא בתרא ו.י): "אמר רב הונא, בי כוי לא הוי חזקה", וזהו ההלכה המבוארת להלן: "היו קורותיו של ראובן בתוך הכותל וכו'", ולדעת רבינו שאם החזיק בקורה אחת אינו יכול להחזיק בקורה שניה, כנ"ל, מה חידוש יש כאן בדין זה של "בי כוי" שעוד לא נשתמש כלל בכותל? אלא על-כרחנו שכאן מדובר בטענת שותפות, ומשמיענו בזה שכל זמן שלא השתמש אין לו חזקה - הרי שאם כבר השתמש יש לו חזקה (הגר"א סימן קנג, ס"ק מט). (78) כדין כל מחזיק בקרקע שלש שנים, וטוען שלקחה (פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

ט. הוי"ו קורותיו של ראובן בתוך הכתל⁸⁰, ובבד שמועון מקומות חפורין להכניס⁸¹ בהן ראשי הקורות - לא החזיק⁸² בהן שמועון להכניס בה⁸³ קורות, ואינו יכול לטען שהוא שותף בו. שהרי אין לו בו תשמיש⁸⁴, ויכול⁸⁵ ראובן לטען: שאני חפתי מקומות אלו בצדד, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לך, ותכניס הקורות בלא חפירה בכתל, כדי שלא יתמטמט⁸⁶ כתלי בעת חפירה.

(79) שם, מימרא הנ"ל של רב הונא. (80) ובזה הוחזק הכותל בשלו. (81) מוכנות להכניס, אבל זה עדיין לא הכניס. (82) מטעם מחילה, לפי שלא היה לו עדיין מה למחול ונגד מה למחות. (83) בכ"י תימן: בהן. (84) כנ"ל, שהמדובר בטענת שותפות. (85) כן הוא שם, בסוף דברי רב הונא. (86) יתמוטט. ובכ"י תימן: "יתנדנד".

פרק תשיעי

(1) נכתבו קצת מן הדברים שאין אדם רשאי לעשות בתוך שלו סמוך לרשות חבירו כדי שלא יזיק את חבירו, אם בשניהם שווים כאחד, אם כשהאחד בעל עלייה והשני בעל הבית התחתון. ולא נשלמו.

א. לא יחפר אדם² בור³ ולא שיח⁴ ולא מערה⁵, ולא יביא⁶ אמת המים, ולא יעשה ברכת המים לשרות⁸ בה בגדים לכבס, בצד כתלו⁹ של חבירו¹⁰, אלא אם כן הרחיק מכתל שלשה טפחים, ויסיד¹¹ בסיד לכתל בור זה או מקנה המים זה או כתל האמה מצד חבירו, כדי שלא יבליעו המים¹² ויזיקו¹³ כתל חבירו.

(2) במשנה (בבא-בבא יז.): "לא יחפור אדם בור סמוך לבור של חבירו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא נברכת כובסין אלא-אם-כן הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים וסד בסיד". ופירש הראב"ד (ב'שיטה מקובצת' שם יט.) שהמשנה הנ"ל מחולקת לשתי בבות: א. "לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו". ב. "ולא שיח ולא מערה וכו' וסד בסיד". והבבא הראשונה עוסקת בבור שאין בו מים, אלא שמכיון שהבור הוא עמוק מוזק בחפירה, ועל זה אמרו שם: "כל מרא ומרא דקא מחיית, קא מרפית

ז. כתל⁵⁹ שבין ראובן ושמעון: אם היו שותפין בה - שניהם משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן⁶⁰, וזה חופר מצד זה ומכניס קורותיו. היה הכתל של ראובן לבדו - אין שמעון יכול להשתמש בו⁶¹. חפיר⁶² שמעון בכתל זה, והכניס בה קורה אחת, ושתק⁶³ ראובן ולא מחה בו - החזיק במקום הקורה. אפלו היה קטנה, ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה - מחליף⁶⁴. היה⁶⁵ הקורה ספת עראי⁶⁶: כל שלשים יום - לא החזיק בה סתם, שהרי ראובן אומר: לא מחלתי והנחתי, אלא מפני שהוא עראי; לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם⁶⁷ ספת ימי החג היא: כל שבעת ימי החג⁶⁸ - לא החזיק; לאחר⁶⁹ שבעה - החזיק. ואם⁷⁰ חפר ראש הקורה בכתל בטיט⁷¹ - מיד החזיק. והוא⁷² שייבא ראיה שראובן סיע עמו, או ראה ולא מחה.

(59) בבא-בבא ה. (60) אף אם כבדים הם, אבל לא יותר על המדה, והולכים בזה אחר המנהג (רמ"א סימן קנג סעיף יד). (61) פשוט. וכן נראה במשנה שם, ובגמרא שם ו. כמימרא של רב נחמן שתוכנה הובא להלן. (62) שם ו. וראה למעלה הערה נ. (63) רבינו לשיטתו, שבחזקות אלו אין צורך לא בשלש שנים ולא בטענה (מגיד-משנה). (64) כלשון שני של רב נחמן, וכרב יוסף. (65) שם ו: מימרא של רבינא. (66) סוכה קייצית שעשויה לצל בלבד (שם). (67) שם. (68) שבעה לאו דוקא, אלא שמונה, שהרי בשמיני-עצרת אינו יכול לסתרה (הגהות מיימוניות בשם 'תוספות'). (69) מפני שסוכה זו נעשתה לשם חג, ועכשיו לא צריך יותר לסוכת חג, ואם כן ברור שדעתו לקבע, או אולי לסוכת החג לכל שנה ושנה. מה-שאינ-כן בסוכת צל, שאין דרכה אלא לשלשים יום, וראה ברש"י שם ד"ה ואי סוכה דמצוה. (70) שם. (71) שזה סימן ברור שכוונתו לקבע. (72) תוספת של רבינו בהתאם לשיטתו. ומקור דבריו בבבא-בבא מא. (הגר"א שם ס"ק מז).

ח. מי⁷³ שהחזיק בכתל זה בקורה אחת - אינו יכול להחזיק בקורה שניה; שהרי לא מחל לו אלא על האחת. במה דברים אמורים? פשהודה שאין הכתל זה⁷⁴ שלו, אלא חבירו מחל לו על הכנסת קורה זו; אבל אם טען: שכתל זה⁷⁵ שותף אני בה⁷⁶, הואיל והשתמש בה בקורה אחת - נאמן⁷⁷, ומשתמש בכלל, אחר שישבע שבועת הסת⁷⁸ שהוא שותף בכל הכתל.

(73) אין מקור מפורש להלכה זו, אך היא יוצאת מהויכוח שבין רב נחמן ורב יוסף (שם ו.) אם מחזיקים מקורה קטנה לכבדה (ראה למעלה) - הרי שאף המיקל לא היקל אלא באופן זה, אבל לענין הכנסת קורות נוספות - לא נחלקו (מגיד-משנה). (74) בכ"י תימן: "הכותל הזה". (75) שעד עכשיו היה בחזקת השני (כסף-משנה). (76) מתחילת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהלכות שבת שם. (17) והם מחלידים את האדמה מתחת לכותל, והופכים אותה עפר תיחוח (שם יט. ב'תוספות' ד"ה משום, בשם ר"ח). (18) כאן ברור, שמספיק אמצעי אחד אף לרבינו. בגירסתנו מפורש במשנתנו שם: "או סד בסיד", ואף לדברי ה'תוספות' (שם ד"ה וסד בסיד) שהעלו מתוך דיון את הגירסא: "וסד" (=ב"ו"ו החיבור) - יוצא מפורש, מתוך השקלא וטריא בגמרא יט. שכאן מספיק אמצעי אחד. וראה בלחם-משנה למעלה הלכה א. (19) אף זה, המשך המשנה שם. (20) בשקלא-וטריא בגמרא שם, סמכו את הטעם של כל הבבא הזאת: משום רטיבות. אך בזרעים, נאמר טעם מיוחד, והוא: "שמחלידים את הקרקע ומעלים עפר תיחוח" (שם יט:) וכתב רבינו בלשון כללית, כי המדובר גם כשזרעו במפולת יד, בלי מחרישה, שהרי אז יש טעם אחר לאסור, כמו שהעלו בגמרא. וראה בלחם-משנה. (21) בגמרא שם, ציינו, שמדובר כאן בחרישה לאילנות, ובארץ ישראל, שאין צורך בבריכת מים, כי אחרת הרי יש נימוקים אחרים לאסור. ורבינו כתב בלשון סתמית, הכוללת כל המקרים, וראה לחם-משנה. (22) במשנה, שם: "מי רגלים". ובגמרא (שם יט:) פירשה לדעת רבה בר בר חנה, המתיר להשתין מים בצד כתלו של חבירו, ב"שופקין". ופירשה רבינו "גומא" (דלא כרש"י ור"י מגי'אש שפירשו שמקבץ מי רגלים ושופכם בבת אחת). ואע"פ שרבינו פסק (להלן הלכה ו) שלא כרבה בר בר חנה, אלא "לא ישתין אדם מים בצד כתלו של חבירו אלא-אם-כן הרחיק ממנו שלשה טפחים" - כתב רבינו כאן "גומא" משום שכותל האמור כאן כולל גם כותל-אבנים שהמשתין מים אצלו אין צריך להרחיק אלא טפח אחד בלבד (ראה להלן שם), ואילו ב"גומא" צריך להרחיק גם ממנו שלשה טפחים (כסף-משנה בשם המגיה). (23) ודוקא מי רגלים, אבל לא סתם מים, ואין זה דומה לבור ונברכת הכובסין, שהם תדירים יותר (מגיד-משנה). (24) והיינו גם כותל-אבנים, ראה למעלה הערה כ. (25) ולא הזכיר רבינו "סיד". וכן אינו במשנה שם. ועיין ב'טורי' סימן קנה, ובהגהת הרמ"א שם סעיף ה, וביאור הגר"א שם סעיף-קטן יד.

- ג. מְרַחֲקִין²⁶ אֶת הָרְחִים [מִן הַכֶּתֶל] שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
מִן הָרְחִים הַתַּחְתּוֹנָה²⁷, שֶׁהֵן²⁸ אֲרָבָעָה מִן
הָעֲלִיּוֹנָה²⁹, כְּדֵי שְׁלֹא יִנִּיד אוֹתוֹ³⁰, או כְּדֵי שְׁלֹא
יִבְהֲלֵנוּ בְּקוֹל הָרְחִים³¹.

(26) המשך המשנה, שם. (27) הוא "השכב" שהוזכר במשנה. (28) שהריחיים מורכבות משתי אבנים זו על גבי זו, שהעליונה קצרה מהתחתונה טפח. (29) הוא "הרכב" שבמשנה, שם. (30) שם יח. ובאופן שהריחיים גדולים ויש בהם תנועה רבה. (31) באופן שאין תנועה גדולה, כגון בריחיים קטנים (שם כ:).

- ד. מְרַחֲקִין³² אֶת הַתַּנּוּר מִן הַכֶּתֶל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים
מִן הָרְחִים³³, שֶׁהֵן אֲרָבָעָה מִשְׁפֹּתוֹ³⁴, כְּדֵי שְׁלֹא יִחַם
הַכֶּתֶל.

(32) סוף המשנה, שם. (33) הוא "הכליא" שבמשנה.

לה לארעא" (= כל חפירה וחפירה שאתה מכה, אתה מרפה את קרקע). ובבבא זו לא נזכר "וסד בסיד", כיון שאין מתנוג (= לחות מים) אלא נדנוד על-ידי החפירה בלבד. ואילו הבבא השניה בדבר שיח ומערה, שאינם עמוקים ואין חפירתם מזקת כל כך, מדובר כשיש בהם מים, ועל זה אמרו (שם יט.): "רישא היזיקא דמתונתא" (= ברישא, ההיזק משום לחות המים). ולפיכך צריך גם הרחקה שלשה טפחים וגם לסוד בסיד. ומה שאמרו בגמרא (שם יז:) "אמר רב יהודה, מכותל בור שנינו" אין זה אלא על הבבא הראשונה, אבל הבבא השניה שנזכר בה "מכותל חבירו" מדובר בכל כותל בנין, וכנראה שזוהי גם דעת רבינו כמו שיבאר להלן ('דגל ראובן' חלק שלישי סימן מ). (3) רבינו שינה מדרכו של התנא. שחילק המשנה לשתי בבות, ודיבר בבבא הראשונה בבור שאין בו מים, שאין בו צורך לסוד בסיד - אלא כלל בור ושיח ומערה וכו' והמדובר בבור שיש בו מים, כמו שיח ומערה ואמת המים וכו', וכמו שמסיים בסוף: "כדי שלא יבליעו המים וכו'". ודין בור שאין בו מים הביא להלן הלכה י, עיין שם ('דגל ראובן' שם). (4) אף הוא מין בור, שהוא ארוך ואינו עמוק כליכך כמו בור. (5) אף היא כבור, אלא שהיא מרובעת ומכוסה בתקרה. (6) תעלה שרחבה אמה. (7) במשנה: "נברכת", והיא חפירה בקרקע, ובה מתקבצים מי הגשמים. ויש צורך לפרט אמת המים לחוד ובריכה לחוד, שבאמת המים, המים נגריים תמיד. ובבריכה המים נקווים ועומדים, ויש בכל אחד מהם חיוב ושלילה (גמרא שם יט.). וראה פירוש המשניות לרבינו. (8) בגמרא שם יט, חילקו בין "מחמצץ" המתאים לזה שהובא כאן, לבין "נדיין" שדינו הובא להלן, הלכה ה. (9) היינו כותל בנין של חבירו, וראה למעלה הערה א. (10) כן הוא בדפוס רומי, וכעין זה בכ"י תימן, וכן נכון. (11) "ו" החיבור מורה, שצריך שני דברים: גם הרחקת שלשה טפחים, גם לסוד בסיד. וכן הוא בגמרא שם יט. "פשיטא, דוסד בסיד, תנן". כלומר, שצריך שניהם, ואע"פ שדחו זאת בסוגיא הנ"ל - סובר רבינו שאין להתחשב עם הדיחוי, וה"פשיטא" הנ"ל נשארת בתקפה. (12) שם יט. וראה למעלה הערה א. (13) וצריך לומר שזהו כמו נזק בידים, שהרי בלי זה אנו פוסקים כרבי יוסי, שעל הניזק להרחיק את עצמו, וראה דברי רבינו להלן בפרק י הלכה ה.

- ב. מְרַחֲקִין¹⁴ אֶת הַגֶּפֶת¹⁵ וְאֶת הַזֶּפֶת¹⁶ וְאֶת הַמֶּלַח
וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַפְּלָעִים¹⁷ מִכֶּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה
טַפְחִים, אִין¹⁸ סָד בְּסִיד. וּמְרַחֲקִין¹⁹ אֶת הַזֵּרְעִים²⁰
וְאֶת הַמַּחְרֶשֶׁה²¹ וְאֶת הַגָּמָא²² שֶׁמִּתְקַבֵּץ בָּהּ מִיָּמִי
רְגֵלִים²³ מִן הַכֶּתֶל²⁴ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים²⁵.

(14) המשך המשנה, שם. (15) "פסולת הזיתים, אחרי שמוציאין את השמן" (רבינו בפירוש המשניות). [ובמסכת שבת פ"ד משנה א, כתב רבינו: "וכן פסולת השומשמיין". וכן בגמרא שם מז: וראה בפ"ד מהלכות שבת הלכה א והערה ב.]. (16) בכ"י תימן: "הזבל" (וכן הוא במשנה, שם). וכן הגיה מרכבת-המשנה מדעתו, וראה לחם-משנה. וכל אלו מקלקלים את הכותל מחמת החום שבהם, ראה

שאינה מפריעה לזקיפת הסולם, אבל בנייה בשטח הסמוך למזחילה, מפריעה לזקיפת הסולם (מגיד-משנה). (50) להעמיד. (51) לנקות את המזחילה מהכלוך והצורות הנופלים בה, שמעכבים את קילוח המים. (52) ורבינו לשיטתו, שלא צריך בענינים אלו לא טענה ולא חזקת שלש שנים, בניגוד לשיטת ראשונים אחרים. (53) ואף שלא החזיק אלא במזחילה, ולא בשטח שמסביב לה - אם לא נתנן לו האפשרות לתקן את המזחילה, תתקלקל ולא יהנה ממנה כלום (מגיד-משנה). ואין כאן משום הרחקת נזק, שהרי אין כאן היזק מיידי.

ט. ⁵⁴ ואובין ⁵⁵ שְׁהִיָּה פְתָלוּ סְמוּךְ ⁵⁶ לְכַתֵּל שְׁמַעוֹן ⁵⁷ בְּמִין גַּם ⁵⁸, וְכֹא רְאוּבֵן לַעֲשׂוֹת כְּתָל שְׁנֵי כְּנָגְד פְתָל שְׁמַעוֹן, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַשְּׁלִשָּׁה כְּתָלִין בְּמִין בִּי"ת - ⁵⁹ הָרִי שְׁמַעוֹן מַעֲכָב עָלָיו, עַד שֶׁיִּרְחִיק מִכְּנָגְדוֹ ⁶⁰ אֲרַבַּע אַמּוֹת; פְּדֵי שְׁהִיָּה הַמָּקוֹם בֵּין שְׁנֵי הַכְּתָלִים רָחֵב, פְּדֵי שְׁדוּשׁוֹ ⁶¹ בּוֹ רַבִּים וְתַתְּחוּק הָאֲרֶץ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ⁶² בְּכַתֵּל גִּנְהָ ⁶³ אוֹ ⁶⁴ בְּכַתֵּל חֲצָר בְּעִיר חֲדָשָׁה ⁶⁵; אָבֵל בְּעִיר יִשְׁנָה - כְּכֹר נִתְחַזְּקָה, וּבִגְנֵה כְּנָגְדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ כְּתָל שְׁמַעוֹן שְׁבוּנָה כְּנָגְדוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת - אֵינּוּ מִרְחִיק, אֶף עַל פִּי שְׁמוֹנֶע הַרְגֵּל מִלְּהִלֵּךְ שָׁם; שֶׁהַכְּתָל שֶׁהוּא פָּחוֹת מֵאֲרַבַּע אַמּוֹת אֵינּוּ צָרִיךְ חֲזִיק הָאֲרֶץ ⁶⁶.

(54) שם כב. במשנה: "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו - לא יסמוך לו כותל אחר, אלא אם-כן הרחיק ממנו ארבע אמות". ובגמרא שם הקשו: "וקמא היכי סמיך?" (=הכותל הראשון האריך סמך), ומתוך רבא: "הכי קתני, מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בארבע אמות - לא יסמוך לו כותל אחר" (כן הנוסחא שם בכ"י מינכן, ובפירוש ר"י מיגאש ובעוד כמה מקורות. ראה בדקדוקי סופרים שם, ולא גרסינן "ברחוק ארבע אמות ונפל"). ופירשה ר"י מיגאש: "שרוחב כותלו סמוך לאורך כותלו של חבירו (כמין גאם, וכמו שכתב רבינו כאן ובפירוש המשנה) לא יסמוך לו כותל אחר כנגד ארכו, כנגד אורך כותלו של חבירו לעשות ממנו (בית) [בי"ת]" (כדברי רבינו, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה והגר"א סימן קנה, ס"ק לב). (55) ומן הצד לא צריך הרחקה, שאין בו משום חסור דוושא (=דריסה), גמרא הנ"ל. (ועוד שם: "הכא במאי עסקינן, מן הצד"). (56) ולשמעון היה מותר לבנות כותל זה, כיון שכותל של ראובן לא היה אז, וראה להלן הערה ע. (57) אות יונית, דומה ל"ך" עברית. (58) מכנגד כותלו של שמעון. (59) שידרסו. ויש מפרשים, שהמדובר כאן כשקנו שניהם הקרקע מן המלך, שבסתמא נשתעבדו להם ארבע אמות קרקע חוץ מן הכותל לשם דוושא (מגיד-משנה). (60) שם, בדברי רב ורבי אושעיא. (61) מתוך שלא מרבים ללכת בגינה בפנים, צריכה היא דישה מבחוץ (רש"י שם ד"ה אלא כותל גינה). (62) רבי אושעיא, ולפי הכרעת רבי יוסי בר חנינא, אף לרב. (63) שעדיין לא הספיקו לדוש כהוגן את הקרקע, ונקראת חדשה עד חמשים שנה (רמ"א סימן קנה סעיף יג, וראה סמ"ע שם ס"ק לג). (64) כתב הראב"ד שסברא יפה היא, ולפי נוסחת ר"י מיגאש, שהובאה למעלה: "הכי קתני, מי

(34) שהתנור רחב מלמטה ועולה ומתצצר, ושפתו העליונה פחותה מן הקרקעית טפח.

ה. אָכֹן ³⁵ שֶׁהַפּוֹכֵס מִכָּה בְּגָדִים עָלֶיהָ עַד שֶׁיִּתְלַבְּנוּ צָרִיף לְהִרְחִיק אוֹתָהּ אֲרַבַּע אַמּוֹת מִכְּתָל שֶׁל חֲבֵרוֹ; שֶׁבִּיעַת שֶׁהַפּוֹכֵס מִכָּה עָלֶיהָ, הַמִּים נִתְּזִין ³⁶ וּמִזִּיקִין לְכַתֵּל ³⁷.

(35) ברייתא ומימרא של רבה בר אבוא (שם יט.). (36) ואז הם נתזין אף למרחוק, ולפיכך צריכה הרחקה יותר גדולה. בניגוד ל"נברכת הכובסין" שבמשנה (שם יז). ששורים בה הבגדים שאין צורך להרחיק אלא שלשה טפחים בלבד, כמבואר למעלה הלכה א (גמרא שם יט.). (37) מכיון שכאן לא הבדיל רבינו בין כותל אבנים לכותל לבנים (כמו שחילק להלן הלכה ו) - נראה שכאן אין חילוק בדבר (מגיד-משנה), וראה הגהות מיימוניות שיש חולקים בזה.

ו. לֹא ³⁸ יִשְׁתִּין אָדָם מִים בְּצֵד כְּתָלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵלָּא אִם בֶּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּכַתֵּל לִבְנִים; אָבֵל בְּכַתֵּל אֲבָנִים ³⁹ - יִרְחִיק טַפַּח. וְאִם הָיוּ הָאֲבָנִים ⁴⁰ צְחִיחִין ⁴¹ סַלַּע - מִשְׁתִּין ⁴² בְּצֵדוֹ בְּלֹא הִרְחָקָה.

(38) תוספתא בבא-בבא פ"א, הובאה שם יט: (39) שהם חזקים יותר. (40) שאבנים אלו, מהם עשוי הכותל, הם ממין הסלע. ולרש"י שם פירוש אחר, וראה ביאור הגר"א סימן קנה, ס"ק לו. (41) יבש מאוד, ואין הרטיבות מזקת לה כלל. (42) כנראה מלשון רבינו שרק להשתין מותר, אבל גומא של מי רגלים צריך להרחיק. אך אין זו דעת ה"בית יוסף" לפי רבינו, וראה סמ"ע שם ס"ק כב.

ז. מִרְחִיקִין ⁴³ אֶת הַסֵּלֶם מִתְּשׁוּבָּה אֲרַבַּע אַמּוֹת, פְּדֵי שֶׁלֹּא תִקְפֹּץ הַנִּמְיָה ⁴⁴ בַּעַת שְׁמַנִּיחַ הַסֵּלֶם ⁴⁵, וְתַעֲלֶה לְשׁוּבָה וְתֵאכֵל הַגּוֹזְלוֹת ⁴⁶.

(43) שם כב: במשנה. (44) חיה קטנה, הטורפת עופות. (45) שאז נקרא זה מזיק בידים, שגם רבי יוסי (שרבינו פוסק כמותו, לקמן פ"ה ה"ה) מודה בזה. (46) אם כי אין זה אלא גרם נזק בלבד, והגורם נזק פטור מלשלם - לא פטרוהו אלא כשכבר עשה ההיזק, אבל לעשות לכתחילה ההיזק - אסור (בגמרא שם). [והמדובר כשהנמיה אינה של בעל הסולם, שאם היא שלו, חייב הוא על נזקה כדין שורו שהזיק, ראה פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה א.].

ח. וּמִרְחִיקִין ⁴⁷ אֶת הַכְּתָל מִן הַמְּזֻחִילָה ⁴⁸ שֶׁל חֲבֵרוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת, פְּדֵי שֶׁיְּהִיָּה מְקוֹם ⁴⁹ לְבַעַל הַמְּזֻחִילָה לְזִקְהָ ⁵⁰ סֵלֶם וְלִתְקֵן ⁵¹ מְזֻחִילָה שְׁלוֹ, הוֹאִיל ⁵² וְהִחֲזִיק בָּהָּ ⁵³.

(47) המשך המשנה, שם. (48) הצינור הגדול המחובר מסביב לגג, ובו יורדים המים מן הגג אל החצר דרך הצינור הקטן. וראה למעלה פ"ח הלכה ה. (49) ואם כי למעלה שם מבואר שלא אסרו לבנות מתחת למזחילה אלא כדי שלא יערער את הבנין - כל זה אינו אלא בבונה תחתיה,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פירשו ה'תוספות' בבא-קמא סא: ד"ה לא יעמוד אדם (ולא כפירוש רש"י שם ד"ה לא יעמיד, שבני העיר מעכבים, והיינו, שהבית הוא כולו של אדם אחד). (77) היינו, מפי התנור עד התקרה (רש"י לב"ב שם, ד"ה אלא אם כן). (78) חלל ריק (רש"י שם). (79) שלא תשרף התקרה (רש"י שם). ואם לא הרחיק כשיעור הנ"ל, הרי הוא כמזיק בידים ('קצות החושן' סימן קנה ס"ק א, וראה עוד להלן הערות פד, פה, פז). (80) משנה, שם. (81) הטיח של התקרה. (82) וכמו כן ארבע אמות למעלה ממנו, שלא תשרף התקרה (רש"י שם ד"ה עד שיהא תחתיו). (83) הוא "בנין עשוי לבשל, ששופתין בו שתי קדרות" (פירוש המשניות לרבינו), ואין האש גדולה כל-כך. (84) למטה. אבל למעלה, צריך גם בכירה ארבע אמות (סמ"ע סימן קנה ס"ק ב). (85) ברייתא שם, וכפי שפירש אותה אביי, שלא תהא סותרת את משנתנו. (86) שמסיקים בו ביתר תדירות (רש"י שם ד"ה בדנחתומין). (87) ואינו כמזיק בידים (ראה למעלה הערה עו). (88) כדעת חכמים במשנה שם, ולא כרבי שמעון. וכן פסק הרי"ף שם. ואע"פ שאם "הרחיק האש כראוי ועברה והזיקה - פטור, שזו מכה בידי שמים היא" (פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב), כרבי שמעון בבא-קמא סא: במשנה - שם הרחיק כראוי, באופן שיצא גם מכלל הזיק של "אש", אבל כאן שלא הרחיק אלא ארבע אמות, לא יצא אלא מכלל "אדם המזיק", אבל מכלל "אש" לא יצא ('קצות החושן' שם, ועיין רי"ף בבבא-קמא שם). (89) [במגדל עוז הביא "שנתבאר", וכן נכון]. (90) [בהלכות נזקי ממון שם, שאם לא הרחיק כראוי, ועברה האש והזיקה - חייב לשלם].

- יב. מ"י⁹¹ שְׁהִיְתָה לוֹ חֲנוּת תַּחַת אוֹצֵר⁹² חֲבֵרוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה⁹³ בָּהּ לֹא נִחְתוֹם⁹⁴ וְלֹא צִבְעָה⁹⁵ וְלֹא רִפֵּת בָּקָר. וְלֹא יִכְנִיס שָׁם אֶסְפִּסְתָּא⁹⁶ וְכִיּוּצָא בְּהֵן מִדְּבָרִים⁹⁷ שְׁעוּלָה מֵהֶם הֶבֶל חֵם הִרְבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהָחֵם⁹⁸ מִפְּסִיד פְּרוֹת הָאוֹצֵר⁹⁹. לְפִיכָךְ, אִם¹⁰⁰ הָיָה אוֹצֵר יֵין בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שָׁאֵין הָחֵם מִפְּסִידוֹ¹⁰¹ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה בְּחִנּוּתוֹ כָּל מְלֹאכֶת אֵשׁ שְׁפִירָצָה; אֲבָל¹⁰² לֹא יַעֲשֶׂה רִפֵּת בָּקָר¹⁰³, מִפְּנֵי שֶׁמִּפְּסִיד רֵיחַ הַיֵּין. וְאִם¹⁰⁴ הַחֲזִיקוּ הַחֲנוּת בַּתְּחִלָּה לְרִפֵּת אוֹ לְנִחְתוֹם וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁰⁵, וְאַחֵר כֶּף רָצָה בַּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲשׂוֹת עֲלִיתוֹ אוֹצֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֹת בִּידוֹ¹⁰⁶.

(91) סוף המשנה, שם. (92) עלייה, שאוצרים בה תבואה, שמן ויין וכדומה (פרט לשומשמן, רימונים ותמרים, שאין החום מזיק להם, ראה להלן). (93) במשנה שם: "לא יפתח", ולפיכך כתב ה'טור' (סימן קנה) בשם הרשב"ם שאפילו אם היתה לו חנות של נחתומים או של צבעים בבית אחר, אסור לפתוח אותה חנות לבית שתחת האוצר, שההבל עובר ממקום למקום. וכן הביא הרמ"א (שם, סעיף ב בהגהה). ורבינו שינה מלשון המשנה, וכתב "יעשה", ולא כתב "יפתח". ולפי"ז יתכן שדווקא לעשות בה אסור, אבל לפתוח חנות אחרת לבית שתחת האוצר - אין איסור. (94) במשנה, שם: "חנות של נחתומין". (95) מעבדה לעשיית צבע, שגם בה מסיקים הרבה. ובמשנה שם: "[חנות] של צבעין". (96) שחת, תבואה שלא הביאה

שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו בארבע אמות - מפורש בגמרא שהכותל של חבירו היה ארבע אמות, הרי שאם היה פחות מארבע אמות - אין בו דין "דוושא" (הגר"א סימן קנה ס"ק לו, וראה במגיד-משנה).

- י. מ"י⁶⁵ שָׁבָא לַחֲפֹר בּוֹר⁶⁶ בְּסוּף שְׂדֵהוּ לְסַמֵּךְ לְמַצָּר חֲבֵרוֹ⁶⁷: אִם שְׂדֵה חֲבֵרוֹ אֵינוֹ עָשׂוּי לְבוֹרוֹת - סוּמָךְ, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְמַחֹת בִּידוֹ⁶⁹. וְאִם יִמְלֹךְ חֲבֵרוֹ לַחֲפֹר בּוֹר בְּצֵדוֹ - צָרִיךְ לְהִרְחִיק מִן פֶּתֶל הַבּוֹר שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, עַד שִׁיְהָא בֵּין חֲלָל שְׁנֵי הַבוֹרוֹת שְׁשֶׁה טַפָּחִים⁷⁰. וְאִם⁷¹ הָיְתָה שְׂדֵה חֲבֵרוֹ עָשׂוּיָה⁷² לְבוֹרוֹת - אֵינוֹ סוּמָךְ⁷³, עַד שִׁירְחִיק⁷⁴ מִן הַמַּצָּר שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים וַיִּחְפֹּר. וְכַשִּׁיכּוֹא חֲבֵרוֹ לַחֲפֹר - יִרְחִיק גַּם הוּא שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ וַיִּחְפֹּר.

(65) בבא-בתרא יז: (66) היינו בור בלי מים, וכל ההיזק הוא עצם החפירה בלבד, וראה למעלה הערה א. (67) לגבול חבירו. ולחבירו אין שם בור. (68) שהוא בית הבעל, שדי לו במי גשמים, ואין משקים אותו בידים. (69) בטענה, שמא ימלך וירצה פעם לחפור בור. (70) כיון שהראשון עשה כדין, וסמך בהיתר - צריך השני להרחיק כשיעור, וכן כתבו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה אביי). ויש אומרים, שזה יכול לטעון שאינו מחוייב לסבול בגלל זה, שוויתר מקודם ונתן לזה לחפור בלי הרחקה (מגיד-משנה). (71) כרבא ולא כאביי, וכפי הלשון השני. (72) כגון בית השלחין, שצריך להשקות אותה בידים. (73) מכיון שלא הזכיר רבינו דין סמיכה למצר כשאין עוד הניזק שם, אלא בבור בלבד ולא ביתר ההרחקות - סובר המגיד-משנה (למעלה הלכה ד) שרק בבור הלכה כרבא, ולא ביתר ההרחקות, לפי שהלכה כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק את עצמו, ורק אם זהו "גירי דיליה" (=חיצו של המזיק), אז חייב הוא להרחיק, וכל זמן שאין הנזק קיים, אי-אפשר לומר שאלו הם חצים שלו, ורק בבור אמרו בגמרא שעצם החפירה מזיק לקרקע חבירו, אפילו אם אין לחבירו בה לא כותל ולא בור, וראה 'תוספות' שם יז. ד"ה לא יחפור, והגהות מיימוניות כאן אות ב, ולחם-משנה כאן. (74) לא הזכיר כאן רבינו ענין הסיד כמו בהלכה א, לפי שכאן מדובר בבור ריק שאין בו מים, שהוא עשוי לתשמישים אחרים, וכל ההיזק אינו אלא החפירה. וזוהי הבבא הראשונה שבמשנה, בתחילת פרק לא יחפור, ראה למעלה הלכה א והערה א.

- יא. הַבֵּית⁷⁵ וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנֵים⁷⁶ - לֹא יַעֲשֶׂה בַּעַל הַבֵּית תַּנּוּר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֲלֵא אִם בֵּין יָשׁ לוֹ עַל גִּבּוֹ⁷⁷ גִּבְהָ⁷⁸ אַרְבַּע אַמּוֹת⁷⁹. וְכֵן⁸⁰ לֹא יַעֲמִיד בַּעַל הָעֲלִיָּה תַּנּוּר, עַד שִׁיְהִי תַּחְתּוֹ מַעֲזִיבָה⁸¹ שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים⁸². וּבִכְיֶרְהָ⁸³ - טַפָּח⁸⁴. וְאִם⁸⁵ תַּנּוּר שֶׁל נִחְתוֹמִים⁸⁶ הוּא - צָרִיךְ שִׁיְהָא תַּחְתּוֹ אַרְבַּעַה טַפָּחִים. וּבִכְיֶרְהָ שֶׁל נִחְתוֹמִין - שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים. וְאִם עַל פִּי שְׁהִרְחִיק הַשְּׁעוּר⁸⁷, אִם יֵצֵאת הָאֵשׁ וְהִזִּיקָה - מְשַׁלֵּם מֶה שִׁהִיְקָה⁸⁸, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁸⁹ בְּמָקוֹמוֹ⁹⁰.

(75) שם כ: במשנה. (76) ושניהם מעכבים זה על זה, וכן

נזי"ה העיר⁹. וְכָל אֵילָן הַנִּמְצָא קָרוֹב לְעִיר¹⁰ פָּחוֹת
מִזֶּה - קוֹצְצִין אוֹתוֹ¹¹. וְאִם הָאֵילָן קָדָם - נוֹתְנִין לוֹ
בְּנֵי הָעִיר דְּמִיּוֹ¹². וְאִם הִיא הַדָּבָר סָפֵק, וְלֹא נִדְעָ
אִי זֶה מֵהֶם קָדָם - אֵין¹³ לְבַעַל הָאֵילָן דְּמִים, אֶלָּא
נוֹטֵל עֲצֵיו וְהוֹלֵךְ¹⁶.

(2) בבא בתרא כד: במשנה. (3) ודין הרחקת זרעים מן העיר, ראה בפרק י"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה ד. ועיין לחם משנה כאן. (4) אילן שגדלים בו חרובים. (5) אילן שגדלים בו תאנים מדבריות. (6) מפני שהחרוב והשקמה ענפיהם מרובים (רש"י שם) ולדעת אבא שאל (במשנה שם) יש להרחיק כל אילן סרק חמישים אמה, [ואף על פי שבפירוש המשניות שם פסק רבינו כמותו - כאן בספרו לא הביא את דברי אבא שאל. ועיין תוספות יום טוב, בבא בתרא פרק ב משנה ז. (7) שם, דברי עולא. (8) שתפארת היא לעיר, שסביבה ימצא מגרש פנוי (רש"י שם). (9) נראה בגמרא שם שאין זה אלא בארץ ישראל, וכן פירשו רש"י והרשב"א שם (מגיד משנה). וכן כתב הטור (חושן משפט סימן קנה). ודווקא בזמן שהיא ביד ישראל (תוספות יום טוב שם). ולכן נשמטה הלכה זו ולא נכתבה בשולחן ערוך חושן משפט. (10) והעיר קדמה לאילן (משנה שם). (11) ואינו נותן דמים מאחר שנטעו האילן באיסור. (12) דמי האילן, אבל חייב הוא לקצוץ קודם שמקבל את דמיו, מפני שקדירה של שותפים לא קרה ולא חמה (גמרא שם). כלומר, אם לא יקצצנו כל זמן שלא ייתנו דמים - יחשב העניין עד לאין סוף. ולמדו מכאן, שיחיד המתדיין עם הציבור בעניין מיסים שהציבור גובה ממנו - שחייב הוא לסלק מקודם מה שתובעים ממנו, ואחרי כן יבוא איתם לדין (משנה למלך בשם המרדכי). (13) שהרי לקצוץ הוא חייב בכל אופן, בין אם האילן קדם ובין אם העיר קדמה, ודמים אינו נוטל אלא אם קדם האילן, ובכל ספק בממון אמרו המוציא מחבירו עליו הראייה (גמרא שם).

ב. מִרְחִיקִין¹⁴ גֵּרָן¹⁵ קְבוּעָה¹⁶ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים¹⁷ אַמָּה, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ הָרוּחַ הַתֶּבֶן בְּעַת שְׂזוּרָה וַיִּזְיק לְבָנֵי הָעִיר. וְכֵן¹⁸ לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם גֵּרָן קְבוּעָה בְּתוֹךְ שָׁלוֹ, אֶלָּא אִם בֵּין הִיא לֹא חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִזְיק הַתֶּבֶן לְנִטְעַת חֲבֵרוֹ¹⁹ אוֹ לְגִירוֹ²⁰.

(14) שם במשנה. (15) מקום שדשים בו תבואה, וזורים אותה ברוח, ויש שם הרבה מרץ, תבן ועפר. (16) ונקרא קבוע אם יש בו כל כך הרבה תבואה, שצריך להשתמש ברחת לזריית המרץ (שם מימרא של רבי יוסי בר חנינא). (17) אבל בגורן שאינו קבוע אין להרחיק כלל, שאין ההיזק קבוע (כרב אשי שם, ולא כאבבי שאף בגורן שאינו קבוע יש להרחיק, אלא שדי בפחות מחמישים אמה - בכדי שלא יזיק). (18) המשך המשנה שם, אמנם שם הוזכרו שתי הלכות נפרדות: א' שירחיק אדם בתוך שלו חמישים אמה מכל רוח, היינו, בגורן שיש לו בתוך העיר. ב' שירחיק מנטיעותיו של חבירו ומגירו. וכן כתבם הטור כשני דינים. אך רבינו הזכיר רק דין אחד, זה של ההרחקה מנטיעות ומגיר, וכן נראה מפירושו של רב אשי בגמרא שם שאין כאן

שליש, והיא כרפת בקר (מימרא של רב ששת, שם). (97) כנראה שאף מרפת בקר עולה הבל, אלא שבה יש גם ריח רע, ראה לחם-משנה. (98) כן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח, ד"ה לא יפתח). ולא כרש"י (שם ד"ה אוצר) שפירש: "שהעשן קשה להם". (99) אף יין של חוץ-לארץ בכלל שהחום מזיק לו (מימרא של רב יוסף שם), וראה להלן. (100) משנה וברייתא שם. (101) שהיין הישראלי הוא חריף, ואין החום מפסידו ואדרבא עוד משביחו, משא"כ ביין מחו"ל, שאף חום הנר מזיק לו (שם). (102) במשנה וברייתא שם. (103) שריחה רע. והשמיט רבינו כאן "אספסתא", שאע"פ שדומה לרפת בקר לענין החום - אינה דומה לענין ריח רע (לחם-משנה, וראה בסמ"ע שם ס"ק ח). (104) ברייתא שם. (105) בברייתא שם לא נזכרה אלא רפת בקר. אך אותו הטעם הוא ביתר הדברים. וכן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח, ד"ה ואם היתה). (106) בברייתא שם, נאמר: "אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר - מותר". הרי שאף לאחר שזה פתח את האוצר, אינו צריך זה לסלק את הרפת.

יג. כְּדִי לְבַעַל הַבֵּית וְרִבִּין¹⁰⁸ עָלֵיתוּ, אוֹ¹⁰⁹ שְׂרָפָה בַּה חֲלוֹנוֹת¹¹⁰, כְּדִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ אוֹצָר, וְקָדָם זֶה וַעֲשֵׂה תַנּוּר קָדָם שְׂכִנְיָס פְּרוֹת לְאוֹצָר; אוֹ¹¹¹ שֶׁהִתְחִיל לְאוֹצָר שׁוּמְשָׁמִין¹¹² אוֹ רְמוֹנִים אוֹ תְּמָרִים וְכִיּוֹצָא בֵּהֶן¹¹³, וְקָדָם זֶה וַעֲשֵׂה הַתַּנּוּר קָדָם שְׂאֵצֵר הַחֲטִיץ; אוֹ¹¹⁴ שֶׁעֲשֵׂה בְּעַל הַחֲנוֹת¹¹⁵ מְחֻלָּה¹¹⁶ עַל גִּבָּה לְהַבְדִּיל בֵּין הַחֲנוֹת וּבֵין הָאוֹצָר - בְּכָל אֶלּוֹ בְּעַל אוֹצָר מַעֲפֵב עָלָיו¹¹⁷, וְאִם עֶבֶר וַעֲשֵׂה תַנּוּר וְכִיּוֹצָא בּוֹ - אֵין בְּעַל הָאוֹצָר יָכוֹל לְהַסִּיר הַתַּנּוּר בְּכָל אֶלּוֹ.

(107) שם כ: שורה של בעיות, שלא נפתרו. (108) זילף מים על פני הרצפה. (109) גם זו בעיא שם, ושתייהן של אב"י. (110) והאוצר זקוק להרבה אור לחלונות. (111) בעיא של רב הונא בריה דרב יהושע, שם. (112) אין בגירסא שלנו בגמרא שם. (113) שאין החום מזיק להם (סמ"ע שם ס"ק י). (114) אף זו היא בעיא של אב"י, שם. (115) ובקודמים עשה הכל בעל האוצר. (116) זהו פירושו של רבינו ל"בנה עליה על גבי ביתו" (שם). וכן פירשו ר"ח ור"י מיגאש (מגיד-משנה). ורש"י פירש שבעל האוצר בנה אותה, עיין שם. (117) שכולן בעיות שלא נפתרו: בכיבד וריבץ וריבה, מי מהם זכה להיות הראשון ומי הוא השני. ומספק אין לו לעשות לכתחילה, ואם עבר ועשה אין מבטלים מעשיו מספק.

יום שני י"ז אייר ה'תש"פ

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) נתבארו בו הדברים שמרחיקין מן העיר כדי שלא יזיקו לבני העיר, וקצת מהדברים שיש על השכנים להרחיק זה מזה, מאותן דברים שלא נתבארו בפרק תשיעי.

א. מִרְחִיקִין² אֶת הָאֵילָן³ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים וְעֶשְׂרִים אַמָּה, וּבְחֲרוֹב⁴ וּבְשִׁקְמָה⁵ - חֲמִשִּׁים אַמָּה, מִפְּנֵי⁷

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בבא אחת, וכן נראה בפירוש המשניות של רבינו שאף את המשנה הוא מפרש כאילו יש בה רק הלכה זו, וראה סמ"ע סימן קנה סעיף קטן נא ולהלן בראש הפרק הבא, וראה דבריו שם. (19) שהוא שורף את לב הנטיות (גמרא שם). (20) מקום חרוש שלו. שהמוץ מרבה זבל יותר מדי, ושורף את הזרעים שיזרעו בו (גמרא ורש"י שם).

ג. מרחיקין²¹ את הנבלות ואת הקברות ואת הברסקין²² מן העיר חמשים אמה²³.

(21) שם כה. במשנה. (22) מקום עיבור עורות. (23) משום ריח רע (רש"י שם).

ד. ואין²⁴ עושין ברסקין²⁵ אלא למזרח²⁶ העיר, מפני שרוח מזרחית חמה²⁷, וממעטת²⁸ הַזֶּק ריח עבוד העורות.

(24) המשך המשנה שם. (25) אפילו אם מרחיק חמשים אמה, ודווקא בורסקי, אבל בנבילות וקברות, שכל ריחם אינו אלא לפני שכלה הבשר, לא החמירו. (26) כתנא הראשון שם ולא כרבי עקיבא. (27) ראה גיטין לא: ורש"י שם. (28) כן הוא בפירוש המשניות לרבינו "כי רוח מזרחית, ייתכן שתתקן ביאוש ריח הבורסקי (=ריח רע של בורסקי) ולא יגיע מזה נזק לבני אדם". ושם הוסיף עוד טעם שבארצות המזרח הקרוב, רוח זו ממעטת לנשוב בכלל.

ה. מי²⁹ שבא לעשות משרה³⁰ של פשתן בצד ירק של חברו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין את הירק; או שנטע פרחין³¹ קרוב מן הבצלים של חברו, שהן מפיגין טעמן; או שנטע חרדל בצד פירות דבורים, שהרי הדבורים אוכלין העלין³² ומפסידין³³ את הדבש; וכל אלו וביוצא בהן - אין³⁴ צריך להרחיק בכדי שלא יזיק³⁵, ועל הנזק³⁶ להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנזק; ושה³⁷ בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא לחברו מאליו. במה³⁸ דברים אמונים שאינו מרחיק? כלשהיה הנזק בא מאליו אחר שיפסקו³⁹ מעשיו של מזיק; אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו - הרי זה כמי שמזיק בידו. הא למה זה דומה? למי שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חברו, ואמר: ברשותי אני עושה! שמונעין אותו⁴⁰. וכן⁴¹ כל הרחקות האמורות למעלה בענין זה, אם לא הרחיקו - הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך⁴² צריך שירחיק משרה מן הירק וברשין מן הבצלים וחרדל מן הדבורים שלשה טפחים או יתר מעט, כדי שלא יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק מאליו - אין צריך.

ו. מי⁴³ שהיה לו אילן⁴⁴ בתוך שדהו קרוב⁴⁵ לבור חברו - אין בעל הבור יכול לעקב עליו ולומר לו: הרי שרשי האילן נכנסים לבור שלי ומפסידין אותו. שדה נזק הבא מאליו הוא לאחר זמן, ובעת שננטע אינו מזיק⁴⁶; ובשם⁴⁷ שדה חופר בתוך שלו, כך זה נוטע בתוך שלו. וכן⁴⁸ ראובן שחפר בור, וירד ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר, והעצים שלו. ואם⁴⁹ היה קרוב לאילן שמעון בתוך שש עשרה אמה⁵⁰ - השרשים של

(29) שם כה. במשנה. (30) מקום ששורין בו את הפשתן. (31) בעודם ירוקים הם דומים קצת לבצלים ולשומים (תוספות יום טוב כלאים פרק א משנה ב). (32) אבל לא

אלא בבא אחת, וכן נראה בפירוש המשניות של רבינו שאף את המשנה הוא מפרש כאילו יש בה רק הלכה זו, וראה סמ"ע סימן קנה סעיף קטן נא ולהלן בראש הפרק הבא, וראה דבריו שם. (19) שהוא שורף את לב הנטיות (גמרא שם). (20) מקום חרוש שלו. שהמוץ מרבה זבל יותר מדי, ושורף את הזרעים שיזרעו בו (גמרא ורש"י שם).

1 ג. מרחיקין²¹ את הנבלות ואת הקברות ואת
2 הברסקין²² מן העיר חמשים אמה²³.

(21) שם כה. במשנה. (22) מקום עיבור עורות. (23) משום ריח רע (רש"י שם).

3 ד. ואין²⁴ עושין ברסקין²⁵ אלא למזרח²⁶ העיר, מפני
4 שרוח מזרחית חמה²⁷, וממעטת²⁸ הַזֶּק ריח עבוד
5 העורות.

(24) המשך המשנה שם. (25) אפילו אם מרחיק חמשים אמה, ודווקא בורסקי, אבל בנבילות וקברות, שכל ריחם אינו אלא לפני שכלה הבשר, לא החמירו. (26) כתנא הראשון שם ולא כרבי עקיבא. (27) ראה גיטין לא: ורש"י שם. (28) כן הוא בפירוש המשניות לרבינו "כי רוח מזרחית, ייתכן שתתקן ביאוש ריח הבורסקי (=ריח רע של בורסקי) ולא יגיע מזה נזק לבני אדם". ושם הוסיף עוד טעם שבארצות המזרח הקרוב, רוח זו ממעטת לנשוב בכלל.

6 ה. מי²⁹ שבא לעשות משרה³⁰ של פשתן בצד ירק
7 של חברו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין
8 ומפסידין את הירק; או שננטע פרחין³¹ קרוב מן
9 הבצלים של חברו, שהן מפיגין טעמן; או שננטע
10 חרדל בצד פירות דבורים, שהרי הדבורים אוכלין
11 העלין³² ומפסידין³³ את הדבש; וכל אלו וביוצא
12 בהן - אין³⁴ צריך להרחיק בכדי שלא יזיק³⁵, ועל
13 הנזק³⁶ להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע
14 לו הנזק; ושה³⁷ בתוך שלו הוא עושה, והנזק בא
15 לחברו מאליו. במה³⁸ דברים אמונים שאינו
16 מרחיק? כלשהיה הנזק בא מאליו אחר שיפסקו³⁹
17 מעשיו של מזיק; אבל אם היו מעשיו של זה
18 שעושה ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו -
19 הרי זה כמי שמזיק בידו. הא למה זה דומה? למי
20 שעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חברו, ואמר:
21 ברשותי אני עושה! שמונעין אותו⁴⁰. וכן⁴¹ כל
22 הרחקות האמורות למעלה בענין זה, אם לא
23 הרחיקו - הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך⁴² צריך
24 שירחיק משרה מן הירק וברשין מן הבצלים וחרדל
25 מן הדבורים שלשה טפחים או יתר מעט, כדי שלא
26 יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק
27 מאליו - אין צריך.

(29) שם כה. במשנה. (30) מקום ששורין בו את הפשתן. (31) בעודם ירוקים הם דומים קצת לבצלים ולשומים (תוספות יום טוב כלאים פרק א משנה ב). (32) אבל לא

1 שְׁמֵעוּ, וְקוֹצְצִין וְנוֹתְנִין לוֹ. וְאִם⁵⁸ אֵין צָרִיף לְחַפֵּר
2 בּוֹר, וְיִצְאוּ הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל שְׁמֵעוֹן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - הֲרִי
3 הוּא מַצְמִיק⁵⁹ שְׁלִשָּׁה טַפְחִים, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲכֹב
4 הַמַּחְרָשָׁה; וְכָל שְׂרֵשׁ שְׁמָצָא בְּתוֹךְ שְׁלִשָּׁה טַפְחִים
5 - קוֹצְצִין⁶⁰, וְאִינוּ⁶¹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִיבֹשׁ הָאֵילָן שֶׁל
6 חֲבֵרוֹ, שְׂדֵה⁶² בְּתוֹךְ⁶³ שְׁלוֹ הוּא חוֹפֵר.

(50) בבא בתרא כה: במשנה ורכבי יוסי וכמו שפסק שם רב יהודה בשם שמואל. (51) הטור (סימן קנה) כתב: "אם היה לחבירו בור אצל שדהו מותר ליטע לו אילן סמוך לו" (הביאו הרמ"א שם סעיף לב). [אבל מדברי רבינו נראה שלכתחילה אסור, וזהו מפני שיונק משדה חבירו ובוזה מודה רבי יוסי שאסור (וראה בתוספות בבא בתרא כו: דיבור המתחיל גולן). ואף על פי שתיקן יהושע שאילן הסמוך למיצר מביא ביכורים וקורא עליהם ואינו גולן (בבא בתרא כז:) - לא תיקן שמותר לעשות כן, אלא שאם עשה אינו גולן וראה בתוספות שם, אבל להלן הלכה ח שכתב שחייב להרחיק ארבע אמות מן הגפנים (מחמת עבודת הכרם) - נראה שיותר מזה אינו צריך והרי ניקת האילנות היא עד שש עשרה אמה]. (52) היינו, מחוץ לד' אמות או שיש גדר בין השדות, ראה להלן הלכה יא. (53) ואין זה "גירי דיליה". (54) מדברי רבי יוסי במשנה שם. (55) כלומר, כשם שזה נוטע בשלו, כן בעל הבור רשאי לעשות בשדה כרצונו. (56) שם כו: לפי פירוש רש"י דיבור המתחיל בתוך שש עשרה אמה, והפירוש האחרון של התוספות שם, דיבור המתחיל עד דאמרי ליה. (57) שעד כאן יונקים השורשים והם נחשבים כגופו של אילן. (58) משנה שם כו. (59) חורש בעומק. (60) ואם הוא בתוך שש עשרה אמה, נותנו לבעל האילן (סמ"ע סימן קנה סעיף קטן ט). (61) זה מוסב על כל הנאמר בהלכה זו. (62) היינו, בעל הבור ובעל שדה הניר. (63) סיום דברי רבי יוסי במשנה (שם כה:).

7 ח. מִי⁶⁴ שְׁהִיתָ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ נְטוּעָה גִפְנִים אוֹ שָׁאֵר
8 אֵילָנוֹת, וְכֵא הוּא לְנָטֵעַ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ גִפְנִים בְּצַד
9 גִפְנִים אוֹ אֵילָנוֹת בְּצַד אֵילָנוֹת - צָרִיף לְהִרְחִיק⁶⁵
10 אַרְבַּע⁶⁶ אַמּוֹת⁶⁷. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶⁸? בְּאֶרֶץ
11 יִשְׂרָאֵל⁶⁹; אֲבָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ⁷⁰ - מֵרַחֵק בֵּין גִפְנִים
12 לְגִפְנִים שְׁתֵּי אַמּוֹת, וּבֵין⁷¹ גִפְנִים לְשָׁאֵר אֵילָנוֹת⁷² אוֹ
13 בֵּין אֵילָנוֹת לְאֵילָנוֹת⁷³ - אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכָל מְקוֹם⁷⁴.
14 הָיָה⁷⁵ גָּדֵר בֵּינֵיהֶם - זֶה סוּמָךְ⁷⁶ לְגָדֵר, וְזֶה סוּמָךְ
15 לְגָדֵר, בְּכָל מְקוֹם. מִי⁷⁷ שְׁהִיָּה אֵילָן חֲבֵרוֹ נוֹטֵה
16 לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ - קוֹצֵץ בְּמִלָּא⁷⁸ מִרְדֵּעַ⁷⁹ עַל גְּבִי
17 הַמַּחְרָשָׁה⁸⁰. וּבְחֵרוֹב וּבְשִׁקְמָה - קוֹצֵץ כָּל הַנוֹטֵה⁸¹,
18 עַד שְׁהִיָּה שְׁקוּלָה⁸² כְּגֹדֶר הַמָּצֵר. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטֵה
19 עַל בֵּית הַשְּׁלֵחִין⁸³ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ⁸⁴ עַל בֵּית הָאֵילָן -
20 קוֹצֵץ אֶת כָּל הַנוֹטֵה, עַד שְׁהִיָּה שְׁקוּלָה כְּגֹדֶר הַמָּצֵר.

(64) שם כו. במשנה. (65) שלא יצטרך להיכנס במחשבתו לתוך שדה חבירו. (66) שזהו שיעור עבודת הכרם (ברייתא שם). (67) נראה שיותר מארבע אמות אין להרחיק. וראה

להלן. (68) מימרא של שמואל שם, וכן יוצא מתוך השוואת הברייתא והמשנה הנראות כסותרות. (69) שמחרשתם רחבה וצריכה ארבע אמות. (70) שאין מחרשתם רחבה ואינם צריכים ארבע אמות לעבודת הכרם. (71) וזה לשיטת רבינו בניגוד לזו של הראב"ד, רש"י ועוד מפרשים, שכוונת רב יוסף הייתה, שבין אילנות לגפנים אף בבבל צריך יותר הרחקה, והיינו, כמו בארץ ישראל: ד' אמות. (72) מלשון זו משמע, שהמזיק יש לו גפנים ולניזק אילנות, וכן הוא בגמרא כתב"ד רומי בבבא בתרא שם: "אבל גפנים לאילנות". אבל בגמרא שלפנינו: "אבל אילן לגפנים". וכן פירש רבינו במשנה שם: "ואם היה שדה חבירו ובא לסמוך לו שדה האילן מרחיק ד' אמות בכל מקום". (73) בגמרא שם מפורש שמאילן לאילן דינו כמגפנים לגפנים, ולפיכך כתב המגיד-משנה שטעות סופר היא בדברי רבינו. ובשולחן ערוך (סימן קנה סעיף כה) העתיק: "אבל בחוצה לארץ מרחיק בין גפנים לגפנים ובין אילנות לאילנות שתי אמות ובין גפנים לשאר אילנות ארבע אמות". (74) בגמרא שם: "אבל אילן לגפנים בעי טפ"י" ופירש ר"י מיגאש (בשם רבו הר"ף, שרבא הרחיק שתי אמות כדין הרחקה בבבל ועל זה אמרו לו שמאילן לגפנים צריך להרחיק יותר, כלומר ארבע אמות. (75) המשך המשנה שם. (76) שאז אין חשש שייכנס במחרשתו. וראה בסמ"ע שם סעיף קטן סג אם זה מוסב גם על סמיכת אילן לגפנים. (77) שם כז: במשנה. (78) עד הגובה הזה. (79) מלמד הבקר, ולשון רבינו בפירוש המשניות: "הוא עץ המלמד, שיש בשתי קצותיו שיני ברזל". (80) שהענפים לא יפריעו לו בעת החרישה, אבל מה שנבזה יותר ואינו מפריע לו אינו יכול לקצוץ. (81) מפני שאלו יש להם צל מרובה והוא מזיק לשדה. (82) כעין משקולת הבנאים, כלומר, שיהיה שווה עם המצר, ולא יטה כלום מחוץ למצר. (83) כמו "השלהין", והוא מלשון עייפות. "והוא עייף" (בראשית כה, כט) תירגם אונקלוס: "והוא משלהי". והוא: שדה שזקוקה למים מחוץ לגשמים ולה מזיק הצל יותר מלשדה אחרת. (84) כן הוא בתוספתא בבא בתרא סוף פרק א (לפי נוסחת הדפוס): "בית השלחין ובית האילן כנגד המשקולת".

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו גם כן הדברים שאין אדם רשאי לעשות כדי שלא יזיק לחבירו, ודיני המחזיק לעשות נזק לחבירו מה דינו בדברים אלו.

א. מִי²¹ שֶׁעָשָׂה גֶרֶן בְּתוֹךְ שְׁלוֹ, אוֹ קִבְעָ²² בֵּית הַכֶּסֶּא,
אוֹ מְלֹאכָה²³ שִׁישׁ²⁴ בָּהּ אֶבֶק וְעֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן -
צָרִיף לְהִרְחִיק כְּדִי שְׁלֹא יִגְיעַ הָעֶפֶר אוֹ רֵיחַ בֵּית
הַכֶּסֶּא אוֹ הָאֶבֶק לְחֲבֵרוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִזְיקוּ. אֲפֹלוּ²⁵
הִיתָה הָרוּחַ הוּא שְׁמִסְעִי²⁶ אוֹתוֹ בָּעֵת שֶׁעוֹשֶׂה
מְלֹאכָתוֹ, וּמוֹלִיכָה אֶת הָעֶפֶר אוֹ נִעְרֵת הַפֶּשֶׁתַּן וְהַמֵּץ
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן וּמַגִּיעֵתָ לְחֲבֵרוֹ - הֲרִי זֶה חֵיב לְהִרְחִיק²⁷
כְּדִי שְׁלֹא יִגְיעוּ²⁸ וְלֹא יִזְיקוּ וְאֲפֹלוּ עַל יְדֵי הָרוּחַ
מַצִּיחָה²⁹; שְׁפָל אֵלוֹ כְּמִי שֶׁהִזְיקוּ בְּחִצְיוֹ³⁰ הֵן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכן ה'בית יוסף' בסמ"ק קנה, התלבטו למצוא מקור לדברי רבינו כאן לחיוב התשלומין, ובביאור הגר"א (שם ס"ק מב) מביא מקור לזה מהמשנה בבבא-בבא כ: "לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא-אם-כן יש על גביו גובה ארבע אמות - ואם הזיק משלם מה שהזיק", וראה למעלה פ"ט הלכה יא. וראה בלחם-משנה שדן בעמדת רבינו ביחס ליתר ההרחקות, אם לא הרחיק והזיק, אם חייב לשלם.

ד. כָּל הַהֲרָחָקוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּפָרְקִים שֶׁל מַעֲלָה²², אִם
לֹא הֲרָחִיק, וְרָאָה חֲבֵרוֹ וְשִׁתָּק - הָרִי זֶה מְחַל²³,
וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְהַצְרִיכוֹ וּלְהֲרָחִיקוֹ. וְהוּא שִׁירָאָה
מִמֶּנּוּ שֶׁמְחַל, כְּגוֹן שֶׁשִּׁיעַ עֲמוֹ מִיָּד, אוֹ²⁴ שֶׁאָמַר לוֹ
לַעֲשׂוֹת, אוֹ שֶׁרָאָהוּ שֶׁעָשָׂה בְּצִדּוֹ בְּלֹא הֲרָחָקָה וְשִׁתָּק
וְלֹא הִקְפִּיד עַל זֶה - זָכָה. שֶׁכָּל הַמְּחַזִּיק בְּנֹזֶק - זָכָה
בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָה²⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁתָּחִזִּיק
בְּשֶׁאֵר נִזְקִין, חוּץ מֵאַרְבָּעָה מִיָּנִי²⁶. נִזְקִין אֵלּוּ
הָאֲמוּרִים בְּפָרְקִי זֶה, שֶׁהֵן: הָעֶשֶׂן²⁷, וְרִיחַ בֵּית
הַפֶּסֶא²⁸, וְהָאֶבֶק²⁹ וְכִיּוֹצָא בּוֹ, וְנִדְנוּד³⁰ הַקֶּרֶקֶע;
שֶׁכָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאֶפְלוֹ שִׁתָּק הַנֹּזֵק
בְּמָה שְׁנִיִּם - הָרִי זֶה חֹזֵר וְכּוֹפֶהוּ לְהֲרָחִיק. וְכֵן הִזָּק
רָאִיָּה בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיף מְחִיצָה³¹ - כּוֹפֶהוּ לַעֲשׂוֹת
מְחִיצָה בְּכָל עֵת שִׁירָצָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנָה³². וְלָמָּה שְׁנוֹ
נִזְקִים אֵלּוּ מִשְׁאֵר נִזְקִין? לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם
סוֹבֵלֵת נֹזֶק מֵאלוֹ, וְחֲזָקָתוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵל, שֶׁהִזָּק הִזָּק
קְבוּעַ. וְאִם³³ קָנוּ מִיָּדוֹ שֶׁמְחַל בְּנִזְקִים אֵלּוּ - אֵינוֹ
יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(22) תשיעי ועשירי. (23) שיטת רבינו שבנזקין זכו בתשמישים, בניגוד לחזקת קרקע, אין צורך לא בחזקת שלש שנים ולא בטענת מכר או מתנה. ויש חולקים על זה, ראה למעלה פרק ח הלכה ג, ובהערה יז שם. (24) והיינו, בדרך לא זו אף זו. (25) לעיל פ"ו הלכה יב, פ"ז ה"ו ועוד. (26) בכ"י אברבנאל: "ממיני". (27) בבא-בבא כג. לדברי רב מרי. (28) לדברי רב זביד שם. (29) כן נראה שם כו. במעשה דבי בר מריון שהיו מנערים פשתן כמה פעמים ואח"כ חייבום להרחיק, והרי לדעת רבינו יש חזקה לנזקין לאלתר, ואין צורך בשלש שנים - הרי שבזה אין חזקה כלל (הגר"א סימן קנה, ס"ק קא). (30) כן נראה שם כה: שהיו כותשין שומשמן והיו מנדנדים, ואח"כ חייבום להפסיק - הרי שאין בזה דין חזקה (הגר"א שם). וראה בראב"ד. (31) שיש בה דין חלוקה, או שאין בה דין חלוקה ורצו לחלוק (למעלה פ"ב הלכה יד). (32) למעלה שם. ועיין שם הערה צא. (33) כן נראה ממה שאמרו שם: "אין חזקה לנזקין" - מכלל דראיה יש (בבא-בבא מט:), היינו, טענת מכר או מתנה (תוספות' שם ד"ה אין חזקה).

ה. מִי³⁴ שֶׁהֲחִזִּיק³⁵ לַעֲשׂוֹת מְלֹאכֶת דָּם אוֹ נְבִלוֹת
וְכִיּוֹצָא בָּהֶן בְּמָקוֹמָן³⁶, וְיִבְאוּ הָעוֹרְבִים וְכִיּוֹצָא בָּהֶן
בְּגִלְלֵי הָדָם וְיֹאכְלוּ, וְהָרִי הֵן מְצָרִין לְחֲבֵרוֹ בְּקוֹלָם
וְצִפְצוּפָם אוֹ בָּדָם שֶׁפָּרְגְּלִיהֶם, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין עַל
הָאֵילָנוֹת וּמִלְכֻלְכִין פְּרוֹתֵיהֶם, אִם³⁷ הָיָה חֲבֵרוֹ

(2) בבא-בבא כד: במשנה. והמדובר כאן בגורן שאינו קבוע, וכמו שאמר אב"י שם שבאופן זה אינו צריך להרחיק חמשים אמה כבגורן קבוע (ראה למעלה פ"י הלכה ב) אלא בכדי שלא יזיק. ואף רב אשי לא חלק אלא בפירוש המשנה, אבל בעצם ההלכה - לא נחלק עליו (לחם-משנה, והגר"א סימן קנה, ס"ק צג). (3) כן נראה שם כג. מתוך דברי רב זביד. (4) שם כו. על רקע של עובדא מסויימת. (5) כגון ניפון פשתן, בעובדא הנזכרת שם. (6) שם כו. כאמימר ומר בר רב אשי, ולא כרבינא. וכן פסק הרי"ף שם. (7) שאז אין זה אלא גרמא, כדברי רב אשי בבבא-קמא ס. ושלדעת רבינא אין שום חיוב להרחיק בזה (בבא-בבא כזא שם). (8) שגרמא בנזקין, אע"פ שאין בו חיוב תשלומין (כדלהלן בהלכה ב) - אסור. (9) בלי רוח. (10) בכ"י תימן: "המצויה". ודוקא מצויה, אבל אין לחשוש שמא תולידם רוח שאינה מצויה, כמו שהוכיחו ה'תוספות' שם ד"ה זיקא. (11) ואף רבי יוסי, שסובר שעל הנזק להרחיק עצמו, ורבינו פוסק כמותו (למעלה פ"י ה"ה) - מודה בזה, כיון שזה בא על-ידי חציו (למעלה שם).

ב. אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב לְהֲרָחִיק כָּל פֶּךְ¹², אִם
הוֹלִיכָה הָרוּחַ הַמְּצוּיָה הַמֵּין וְאֵת הָעֶפֶר וְהַזִּיקָה בָּהֶן
- פְּטוֹר מִלְּשִׁלֵּם¹³; שֶׁהָרוּחַ הוּא שֹׁפֵעַ אוֹתוֹ, וְאֵין
נֹזֵק זֶה בְּאֵל מִכָּח מִזִּיק עֲצָמוֹ¹⁴.

(12) כמו שנתבאר למעלה הלכה א. (13) בבא-קמא ס. כרב אשי, ולא כרבא ורבי זירא, וכן פסק הרי"ף בבבא-בבא כזא פרק לא יחפור, שהסיק מתוך השוואת המקורות של בבא-בבא כו. ושל בבא-קמא ס. שיש לחלק בין חיוב ההרחקה וחיוב התשלומין. (14) ואע"פ שלענין ליבה וליבתה הרוח, פסק רבינו בפ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ז - שחייב, מפני "שהוא גרם, וכל הגורם להזיק משלם נזק שלם" - שם באש ודאי כיוון להזיק, אבל כאן בגורן ודאי לא כיוון להזיק, ורבינו לשיטתו שבדיני דגרמי אינו חייב לשלם אלא במתכוין, ראה בפ"ו מהלכות סנהדרין הלכה א והלכה ד (הגר"א סימן תיח, ס"ק יט). ועיין בפ"ח מהלכות מכירה הלכה יג ובהערות שם, ובפרק ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגיד-משנה שם.

ג. הַכּוֹתֵשׁ¹⁵ אֵת הָרִיפּוֹת¹⁶ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן בְּתוֹךְ שְׁלוֹ,
וּבִעַת שֶׁמֶכָּה מְנַדְּגָה לְחֹצֵר חֲבֵרוֹ, עֵד¹⁷ שֶׁנִּדְּגָה¹⁸
פְּסוּי הַחֲבִית עַל פִּי הַחֲבִית¹⁹ - הָרִי זֶה מִזִּיק
בְּחִצּוֹ²⁰, וְחֵיב לְהֲרָחִיק כְּדִי שֶׁלֹּא יִנְדָּג, אוֹ יִכְטֹל
מִלֵּאכָתוֹ שֶׁמְזַקֵּת. וְאִם²¹ הִזִּיק בְּעַת הַנִּדְנוּד - חֵיב
לְשִׁלֵּם, שֶׁהָרִי מִכָּחוּ בְּאֵל הַנֹּזֵק.

(15) בבא-בבא דף כה: ודף כו. כרב אשי. (16) "חיטים כתשוות" (רש"י בשמואל-ב יז, יט). ובגרמא נזכרו "שומשמים". (17) אבל אם רק החצר מתנדנדת, אין זה נזק (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (18) כלומר: החצר נדנדה את הכיסוי. (19) והיינו, כשהחבית עומדת על החצר, בניגוד לפירוש רש"י שם שהיא עומדת על החומה. וראה ביאור הגר"א סימן קנה, ס"ק לט. (20) והוא אדם המזיק, ובוזא אף רבי יוסי מודה כנ"ל. (21) הלחם-משנה

פרק שנים עשר

1 נתבארו בו משפטי השותפין בשדה אחת ואחד מהם בעל
2 המצר שלה ובאו לחלוק בה, ונמשך לזה דין המוכר קרקעו
3 לאחד ובעל המצר רוצה לקנותו שהוא קודם לכל אדם,
4 ונתבארו בו מקצת מדיני דבר זה.

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה ונטל
26 כל אחד חלקו: אם היתה פלה שוה, ואין שם מקום
27 טוב ומקום רע, אלא הפל אחד - חולקין לפי המדה
28 בלבד. ואם אמר אחד מהם: תנו לי חלקי מצד זה,
29 כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי, ויהיה הפל שדה
30 אחת - שומעין לו²⁴, וכופה אותו על זה; שעפ"כ
31 בדבר זה - מדת סדם היא³. אבל אם היה חלק אחד
32 במקנה טוב, או קרוב לנהר ויתר, או קרוב לדרך⁵,
33 ושמו אותה היפה פנגד הרע⁶, ואמר: תנו לי
34 בשומא שלי מצד זה - אין שומעין לו, אלא נוטל
35 בגורל. אמר להם: תנו לי (בשומא שלי מצד זה)⁸
36 חצי מדה מן הצד הרע⁹ בלא שומא, ונטל אותה מן
37 הצד הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה שלי -
38 הורו מקצת הגאונים ששומעין לו¹⁰, ולזה דעתו
39 נוטה, וכן ראוי לדון.
40

2) כיון ש"היתה כולה שוה, ואין שם מקום טוב ומקום רע
אלא הכל אחד". וזהו מה שאמרו בבבא בתרא יב: "תרת
ארעתא אחד נגרא (=שתי שדות ליד נהר אחד, או ליד דרך
אחת). אמר רב יוסף, כגון זה כופין על מדת סדום", שכיון
ששתי השדות שוות אינם יכולים לעכב ולומר "מעלינן ליה
עילווי (=מעלים אנו את מחירה, כי היא שוה אצלנו יותר)
כי נכסי דבי בר מרין (שנכסיו היו משובחין, והיה מוכרם
ביוקר)". וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ולחם-משנה
והגר"א סימן קעד ס"ק ג. ובאור-שמש ציין גם למשנה
במסכת דמאי פרק ו משנה ח, ובפיה"מ להרמב"ם שם.
3) שזה נהנה וזה לא חסר. (4) מקור הלכה זו הוא בדברי
רב יוסף (שם): "ההוא דזבן ארעא אמצרא דבי נשיה (=קנה
שדה ליד השדות של בית חמיו), כי קא פלגו (=כשמת
חמיהם ורצו לחלוק בנכסיו), אמר להו פליגו לי אמצראי
(=חלקו לי ליד קרקעי). אמר רבה, כגון זה כופין על מדת
סדום. מתקיף לה רב יוסף, אמרי ליה אחי מעלינן ליה
עילווי כנכסי דבי בר מרין". ועוד שם: "תרי ארעתא אתרי
נגרי (=שתי שדות על שתי דרכים), אמר רבה כגון זה כופין
על מדת סדום. מתקיף לה רב יוסף, זימנין דהאי מדוויל
והאי לא מדוויל (=לפעמים זו שותה מן הנהר, וזו לא
שותה) והלכתא כרב יוסף" - הרי שכשיש יתרון לשדה אחת
על השניה - אין שומעין לה. (5) זהו פירושו של רבינו
למילה: "ויגרא", שהוזכרה בגמרא שם (לחם-משנה והגר"א
שם ס"ק ז). וראה להלן הלכה ג ובסמ"ע שם ס"ק ו.
6) כלומר: יפה במדה קטנה כנגד רעה במדה יותר גדולה.
7) כלומר: היפה הקטנה. (8) כל המוקף בסוגריים אינו
בכ"י תימן, וכן אינו במגיד-משנה ובהגהת מהר"י אבוהב.
ונראה שנכפל בטעות מהשורה הקודמת, וראה בשו"ע חו"מ
סימן קעד סעיף א. (9) היינו, שהוא מסכים לקבל את

1 קפדן³⁸ או חולה שצפצפוהו הזה מדיקו, או שפרות
2 שלו נפסדין לו בדם - חייב לבטל אותה המלאכה,
3 או ירחיק עד שלא יבוא לו הזק מחמתו; שהזק זה
4 דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו, שאין לו חזקה³⁹.
5 וכן⁴⁰ בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהן אמן,
6 ולא מחו בו, שהרי החזק⁴¹, והיו העם נכנסין
7 ויוצאין לקנות, ושתקו - לא החזיק בדבר זה, ויש
8 להם בכל עת לעקב ולומר: אין אנו יכולין לישן
9 מקול הנכנסין והיוצאין; שזה הזק קבוע הוא כמו
10 העשן והאבק. וכן הורו הגאונים.

(34) שם כב: וכג. עובדא של רב יוסף. (35) כמו שיוצא
מפורש מתוך השקלא-וטריא. (36) כן הוא בתוספות שם,
ד"ה אתו אומני. (37) כמסקנת הגמרא שם. (38) והוא
שמוחזק ונודע שאין דעתו סובלת זאת (מגיד-משנה בשם
מפרשים). (39) כיון שהוא קפדן. אבל באחר שאינו קפדן
- אין זה כריח בית הכסא, ויש לו חזקה. (40) כל ההלכה
הובאה למעלה פ"ו הלכה יב, בשינוי לשון קצת. ועיין שם
בהערות. (41) ואינם יכולים למחות מפני הקול של כלי
המלאכה שמזיק להם.

11 ו. מ⁴² שהחזיק בנזק שיש לו חזקה, כגון שפתח
12 חלון⁴³, או העביר אמת המים⁴⁴, או שלא הרחיק מה
13 שראוי להרחיק⁴⁵, והרי המחזיק טוען: אמה אמת
14 לי לעשות, או מחלת לי אחר שראיתי, או הפר הנזק
15 ושתקת ולא מחית בי, והנזק אומר: עכשו הוא
16 שראיתי, ולא ידעתי מקדם, או שאמר: בשראיתי
17 מחיתי בך, ואמה אמת: עמה ארחיק או אסתם,
18 ואמה מדה אותי מיום אל יום כדי שתקבע החזקה
19 - בכל אלו וכיוצא בהן על הנזק להביא ראיה; ואם
20 לא הביא - ישבע המחזיק הסת ויפטר⁴⁶.

(42) יוצא לפי שיטת רבינו בהלכה ז. (43) שיש בו היזק
ראיה, ויש בו חזקה (למעלה פ"ו ה"א). (44) למעלה פ"ט
הלכה א. (45) כמו שזכר בפרקים האחרונים.
(46) שכשם שבחזקת שלש שנים נשבע המוחזק שבועת
היסת ומעמידים השדה בידו, ועל המערער להביא ראיה
(פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב) - כמו כן בחזקת נזקין
לאלתר (סמ"ע סימן קנה, ס"ק צג. והגר"א שם ס"ק קכה),
וכדין כל תביעת ברי, שהנתבע נשבע שבועת היסת דרבנן
ונפטר (מגיד-משנה).

21 ז. החזיק בנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית
22 הכסא וכיוצא בהן, וטען המחזיק שקנה מידו של נזק
23 - על המחזיק להביא ראיה⁴⁷ שקנה מידו; ואם לא
24 הביא - ישבע הנזק הסת שלא קנו מידו על כך,
25 ויסלק זה החזק.

(47) כיון שאין לו למחזיק דין חזקה - אינו מוחזק, ודינו
ככל המוציא מחבירו, שעליו להביא ראיה (מגיד-משנה).

22) בבא-מציעא קח. כרב נחמן ולא כרב יהודה בשם רב, וכפירוש רב האי ברא"ש שם (פ"ט סימן כא). 23) לדעת רב האי שם, מדובר כשהיו שלשה או ארבעה אחים או שותפים. וזהו החידוש כאן, שאם בא אחד מהם לסלק את הלוקח, והלה טוען: שמא יקבל השותף הזה חלקו בצד אחר, ולא יהיה "בר מצרא" שלו - שאין זו טענה כלל, לפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ז אייר - ספר קנין - הלכות שכנים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה שאמרו שם: "הני ד' בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין, זביניה זביני" (מגיד-משנה). (43) שאז אין להם טענת בר מצרא, כמבואר להלן פ"ד הלכה ג. (44) שם בגמרא: "ולשותפי לית בה משום דינא דבר מצרא". ולא כרש"י שפירש שהשותפות היא בקרקע, עיין שם.

- 1 ו. המוכר⁴⁵ כל נכסיו⁴⁶ לאחד - אין בעל המצר של
- 2 שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי
- 3 היא והאחרת⁴⁷ קנה פאחד⁴⁸. וכן⁴⁹ המוכר לפעלים
- 4 הראשונים⁵⁰, או⁵¹ הלוקח⁵² מן העובד פוכבים - אין
- 5 בו דין בן המצר.

(45) שם קח: (46) והם במקומות שונים. (47) [בכ"י תימן: "ואחרות". וראה בסמ"ע סימן קעה ס"ק סב, שפירש גם לפי נוסחתנו שהמדובר כשיש לו הרבה שדות, "והאחרת" ר"ל והאחרות, שאם אין לו אלא שתי שדות - יש כאן דין בר מצרא ששכח הדבר שבן המצר יקנה את שתייהן, ואין כאן שום הפסד למוכר, ראה להלן]. (48) ואילו בן המצר, אינו רוצה לקנות אלא אחת ויש הפסד למוכר (תרומת-הדשן סימן שלח, ולחם-משנה להלן פ"ג הלכה ח). ויש אומרים שאפילו אם רוצה בן המצר לקנות את כל הנכסים אינו מסלק את הלוקח "לפי שאינו מצוי שיקנה אדם כל נכסיו ביחד, לפיכך כשיודמן אחד שרוצה לקנותם], אין לו להודיע למצרן, שמא בתוך כך יחזור בו הלוקח, והרי זה דומה למוכר מקום רחוק כדי לגאול מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאול יפה בדמיו" שאין בהם דין בר מצרא (להלן הלכה ט) לפי שאין לנו להפסיד המוכר מחמת הטוב והיושר ללוקח, כמו שכתב רש"י שם קח: ד"ה אין (רא"ש פ"ט דבבא-מציעא סימן כו, וסמ"ע שם ס"ק סג בשם ה"טור). וראה בהגהות מיימוניות ובמגיד-משנה. [ואמנם אם טען כן בן המצר לפני שמכר לאחר, יתכן ששומעין לו, וכן כתב הרמ"א סימן קעה סעיף לו לגבי "בעלים הראשונים"]. (49) שם. (50) שמן הראוי הוא שתשוב השדה לאשר קנהו מאתו, יותר משתבוא לאיש נכרי, ואפילו אם הוא בן המצר (מגיד-משנה). (51) בבא-מציעא שם. (52) שיכול הלוקח לטעון: הברחתי ארי מן המצר שלך, וחייב הנך להחזיק לי טובה בזה, כי מי יודע אם אתה היית מצליח לסלקו מן המצר שלך.

- 6 ז. המוכר⁵³ לעובד פוכבים⁵⁴ - משמתין⁵⁵ אותו, עד
- 7 שיקבל עליו כל אנס שיבוא מן העובד פוכבים, עד
- 8 שיינהג העובד פוכבים עם בן המצר שלו בדיני
- 9 ישראל בכל. ואם אנסו שלא בדין ישראל - משלם
- 10 המוכר⁵⁶.

(53) שם. (54) שאין דין בר-מצרא אלא על הלוקח ולא על המוכר (גמרא ורש"י שם). (55) מטילים עליו שמתא. (56) כיון שקיבל עליו אחריות. אבל אם לא קיבל עליו אחריות - אינו חייב לשלם (מגיד-משנה), שהרי זה כמו גרמא בנזקין (הגר"א שם ס"ק צג).

- 11 ח. השכירות - אין בה משום דין בן המצר⁵⁷.

(57) שלשה פירושים להלכה זו: א. שהמדובר בפעולת

ובזה יובן גם לשון הרמב"ם בדין "זבין לעכו"ם" שכתב: "משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מן העכו"ם עד שינהג העכו"ם עם בן המצר שלו בדיני ישראל" ומשמית את הטעם שהובא בגמרא "עכו"ם לאו בר ועשית הישר והטוב הוא" ומוסיף עד שינהג העכו"ם עם בן המצר כו" כי לשיטתו הדין של בר-מצרא הוא לא רק שהלוקח צריך לנהוג באופן ה"ישר והטוב" אלא שהדין הוא גם על הקרקע ולכן משפיע בה גם לאחר שנמכרה לגוי.

(על פי לקו"ש חלק ר"ט ע' 56)

(26) שם, כנהרדעי ולא כרב נחמן. (27) אפילו בעל-כרחו של המוכר (הגהת הרמ"א בסימן קעה סעיף ה). (28) יוצא מתוך הסוגיא בבא-מציעא קח. (29) כן נראה שם, שאמרו על בן המצר: "לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי" - לשון הנאמר בשליח בכתובות צט: (מגיד-משנה להלן פ"ג הלכה ז). ברם אינו כשליח ממש (אור-שמח להלן פ"ג, עיין שם הלכה יא) וראה להלן הלכה יא. ובפרק יד הלכה ד והערה לא. (30) שכשם שאם הוא עצמו מוכר יש בו דין בן מצר, כן יש דין בן מצר בשלוחו שהוא כמותו, ומקור לזה ממה שאמרו בבבא-מציעא קח: שבמכירה למזונות האשה אין דין בר מצרא (ראה להלן הלכה ט), וסתם מכירה למזונות היא ע"י האלמנה שהיא כשלוחה (כתובות צח). - הרי שרק במזונות אין דין בר מצרא, אבל באופן אחר יש דין בר מצרא בשליח (הגר"א סימן קעה ס"ק יד). (31) שמכרו לאיזה צורך שהוא, ולא לצורך מזונות, ראה להלן הלכה ט ובראב"ד ומגיד-משנה. וגם דין זה, שבב"ד יש דין בר מצרא - נלמד מדין מזונות הנ"ל, שגם ב"ד מוכרים למזונות - הרי שבאופן אחר יש דין בר מצרא גם בבית-דין (הגר"א שם). (32) בבבא-מציעא שם אמרו: "שכן ותלמיד-חכם, תלמיד-חכם קודם. קרוב ות"ח, ת"ח קודם", וממה שאמרו "קודם - קודם", ולא אמרו "אין בו דינא דבר-מצרא", כמו שאמרו שם ביתר הדברים - נראה שכאן מדובר רק בדין קדימה, וכגון ששניהם אינם בני מצרא, אבל אם השכן או הקרוב בני מצרא - הם קודמים לתלמיד-חכם, שאף הוא צריך לקיים ועשית הישר והטוב. וראה ברי"ף, ברש"י וב'תוספות' שם. (33) אבל לא בר מצרא. (34) הוא העיקרון המוסרי של עשיית הישר והטוב, שנצטוונו לעשותו. ויש שלא נצטוונו עליה, והיא ההקדמה במכר שלא בדין בר מצרא, שאינה אלא מדת חסידות. ראה להלן פ"ד הלכה ה. (35) לשון הגמרא שם קח. בדברי נהרדעי. (36) שהחכמים הם שקבעו מה הם דרכי היושר, שהתורה מצווה עליהם, אך עצם העיקרון - יסודו בתורה גופא. (37) כלומר, שלמוכר לא איכפת למי הוא מוכר, ואין לו כל הפסד בדבר, ראה להלן. (38) שם קח: בסוף הסוגיא. (39) ובגמרא אמרו שמחלקים אותה ב"קרן זיל", היינו בארבעה אלכסוניות כזו: שייגיע לכל אחד מהמצרנים לצד המצר שלו. (40) היינו, לא לפי הרוחות, אחד לכל רוח, כדעת יש אומרים, אלא לפי המניין. שאם יש שנים ברוח אחד, וליתר הרוחות שלשה, אחד לכל רוח - מחלקים את השדה לחמשה חלקים. (41) שם. (42) כן מפרש רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

66) באופנים שאין בהם דין בר-מצרא, כמבואר למעלה הלכה ט. (67) שזכותו של בן המצר היא רק מדבריהם (מדברבן), ולפיכך הוא נקרא "מוציא" ועליו להביא ראיה (מגיד-משנה). ומכאן שהלוקח אינו נחשב לשליח ממש (ראה למעלה הלכה ה), שאם כן היה בן המצר נחשב למוחזק (אור-שמח). (68) כדין כל מוחזק הכופר בטענת המוציא, שנשבע שבועת כופר הכל, מדברבן.

יב. אַפְלוּ⁶⁹ הָיָה שֵׁם בְּדָבָר סֶפֶק⁷⁰ - אֵין הַלּוֹקֵחַ
מִסְתַּלֵּק אֶלֶּא בְּרֹאֵיהֶ⁷¹ בְּרוּרָה שֶׁהֵבִיא בַּעַל הַמִּצָּר.
לְפִיכָף⁷², אִם טָעַן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר⁷³: גִּזְלוֹן אֶתָּה לְשֹׁדֵה
זוֹ, אָרִיס⁷⁴ אֶתָּה לְשֹׁדֵה זוֹ, אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ מִמְשָׁפֶן⁷⁵ -
צָרִיךְ בַּעַל הַמִּצָּר לְהֵבִיא רֹאֵיהֶ שֶׁהוּא בַּעַל הַמִּצָּר,
וְשֶׁהִקְרַעַז זֶה בְּחֻזְקָתוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

69) זה מסברת רבינו. (70) שאין הלוקח בא בטענת ודאי, אלא טוען מספק, שמא מכר לו המוכר משום מס וכיוצא בו (סמ"ע סימן קעה, ס"ק עט). (71) שהרי הוא המוחזק, ואין מוציאין ממנו מספק. והרי זה דומה לאומר לחבירו: מנה לי בידך, והלה אומר: אני יודע אם נתחייבתי לך - שפטור (בבא-קמא קיא). ורמב"ם פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח. (72) רוצה לומר, כיון שבספק אין מוציאין מידי הלוקח - הוא-הדין אם הוא טוען טענה רחוקה, כגון זו הבאה - אין מוציאין מן הלוקח. (73) לבן המצר. (74) ולאריס אין דין בן המצר, אף שיש לו חלק ביבול. (75) ראה למעלה הלכה ח והערה נו, שהשוכר אין לו טענת בן המצר, כיון שאין לו בגוף השדה. והממשכן - גם הוא אין לו בגוף השדה, והרי הוא כשוכר שאין לו טענת בן המצר, כנ"ל.

יג. הַמוֹכֵר⁷⁶ לִיתּוּמִים קְטָנִים⁷⁷ - אֵין בּוֹ דִין בַּעַל
הַמִּצָּר. הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר שְׁעוֹשִׂין חֶסֶד עִם אֱלוֹי יִתְר
מִבַּעַל הַמִּצָּר⁷⁸.

76) שם. (77) דוקא יתומים קטנים. אבל יתומים גדולים, או קטנים ואינם יתומים - יש בהם דין בן המצר (מגיד-משנה). (78) שכל דינו, אף הוא, אינו אלא מטעם טוב ויושר (כנ"ל הלכה ה).

יד. וְכֵן⁷⁹ הַמוֹכֵר לְאִשָּׁה⁸⁰ - אֵין בּוֹ דִין בַּעַל הַמִּצָּר,
מִפְּנֵי שֶׁאֵין דְּרָכָה לְטָרֵחַ תְּמִיד וְלִקְנוֹת. הַזֹּאִיל
וְלִקְחָהּ, חֶסֶד הוּא שֶׁתַּעֲמֹד הַקְרַעַז בִּידָהּ.

79) שם. (80) שאינה אשת איש, שאם היא אשת איש, הרי היא שלוחה של בעלה (רי"ף). ויש אומרים שאף באשת איש הדין כן, אם ידעו שיש לה ממון, באופן שאין שום מקום לטענת ערמה, שהיא שליחת בעלה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

טו. מִכָּר⁸¹ לְטַמְטִים וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - בַּעַל הַמִּצָּר יָכוֹל
לְסַלֵּקוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֶפֶק אִשָּׁה.

81) יוצא, ממה שכתב רבינו למעלה הלכה יב, שבספק אין בעל המצר מוציא מידי הלוקח.

טז. הֵיתָה⁸² הַקְרַעַז שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהַבְנִין אוֹ

שכירות (במקום פעולת מכירה בדין בן המצר), כגון שהשכיר חצר לראובן, ושמעון בן המצר רוצה לסלק את השוכר והוא רוצה לשכרה (כסף-משנה בשם ה'טור'), שאין כאן דין בן המצר, משום שיכול המשכיר לומר לבן המצר: ראובן נאמן עלי שיפרע דמי השכירות, ואתה אינך נאמן עלי. ועוד שלפעמים יש לבן המצר בני בית מרובים (הגר"א סימן קעה ס"ק קמח). ב. שהמדובר בפעולת מכירה (כבכל דיני בן-המצר) אלא שבן-המצר אינו אלא שוכר הדר ליד החצר המכורה (כסף-משנה), שכיון שאין גוף החצר שלו אין לו דין בר-מצרא (הגר"א שם ס"ק קמט). וראה להלן הלכה יב והערה עד. ויש חולקים בזה וסוברים שדין השכירות כדין המקח ('טור') שם בשם הרא"ש. ג. כשהקונה דר בשכירות בחצר ובן המצר רוצה לסלקו, ודבר זה נלמד ממה שכתוב בהלכה הבאה שהממשכן מקום ואח"כ מכור לבעל המשכון, אע"פ שאין כאן אלא "מקום" ולא בית דירה, אין בו דין בר-מצרא, כיון שהמקום ממושכן אצלו - קל-וחומר לשוכר שדר באותה חצר, שוודאי אין בו דין בר-מצרא (מגיד-משנה וכסף-משנה).

ט. הַמִּמְשָׁפֶן⁵⁸ מְקוּם⁵⁹, וְאַחֵר כִּף מְכָרוֹ לָזֶה שֶׁהוּא
מִמְשָׁפֶן בִּידוֹ - אֵין בּוֹ מְשֻׁם דִּין בֶּן הַמִּצָּר. וְכֵן⁶⁰
הַמוֹכֵר מְקוּם רְחוֹק כְּדִי לְגַאֵל מְקוּם קְרוֹב, אוֹ
שְׁמֹכֵר רַע כְּדִי לְגַאֵל יָפֶה בְּדָמָיו, אוֹ שְׁמֹכֵר כְּדִי לְתֵן
מִנֶּת הַמֶּלֶךְ⁶¹, אוֹ שְׁמֹכֵר לְקַבּוּרָה⁶² אוֹ לְמִזְוֵן הָאִשָּׁה⁶³
אוֹ הַבְּנוֹת⁶⁴ - אֵין בְּאֶחָד מֵאלֵּו דִין בֶּן הַמִּצָּר, אֶלֶּא
זֶכֶה לְהִלָּקֵחַ.

58) שם קח: (59) היינו, שטח קרקעי מסויים ולא בית. וראה למעלה הערה נו, ובהגהות מיימוניות אות י בשם ר"ת. (60) שם. (61) מס גולגולת. (62) שהבעל חייב בקבורת אשתו (פי"ב מהלכות אישות הלכה ב). (63) האלמנה. (64) שתנאי כתובה הוא - שבנות אשתו ממנו, ניזונות מנכסיו אחר מותו, עד שתתארסנה (הלכות אישות שם).

י. וְלָמָּה אֵין בָּהֶן דִּין בֶּן הַמִּצָּר? שֶׁכָּל אֱלוֹ טְרוּדִין⁶⁵
הֵן לְמַכֵּר, וּמְשֻׁם צָרָף גְּדוֹל מוֹכְרִין, וְאִם תֹּאמַר יֵשׁ
בָּהֶן דִּין בֶּן הַמִּצָּר - לֹא יִמְצָאוּ לִזְקָה, שֶׁהִרִי אֹמַר:
לָמָּה אֶטְרַח וְאֶקַּח כְּדִי שְׁיִבֹּא זֶה וְיִסְלַק אוֹתִי? וְאֵין
הַבְּעָלִים יְכוּלִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבִיא בַּעַל הַמִּצָּר מַעוֹת
וְיִקְנֶה.

65) בשדה קרוב ויפה, שמא בינתיים עד שיוודע למצרן, יקנה אחר אותה שדה, שהוא רוצה לקנות (שו"ע סימן קעה, סעיף מב). ובמנת המלך שמא "יכעוס שוטר המלך" (רש"י שם). במזונות, שמא בינתיים לא יהיה להן ממה להתפרנס, ובקבורה משום בזיון המת (רש"י שם).

יא. הִרִי שֶׁטָּעַן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר: מִפְּנֵי הַמָּס וְכִיּוּצָא
בּוֹ⁶⁶ מִכָּר לוֹ הַמוֹכֵר, וּבַעַל הַמִּצָּר אֹמַר: שֶׁקָּר אֶתָּה
טוֹעֵן, לְבַטֵּל זְכוּתִי - עַל בַּעַל הַמִּצָּר לְהֵבִיא רֹאֵיהֶ⁶⁷,
וְאַחֵר כִּף יוּצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ; וְאִם לֹא הֵבִיא רֹאֵיהֶ
- יִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ הֶסֶת⁶⁸.

במקום אחר, ואין כאן משום עשיית הישר והטוב. ועוד שהמוכר אומר לו, לזה אני רוצה ליתן מתנה ולך אין אני רוצה, ועיין לחם משנה להלן פרק י"ד הלכה ד, וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן קא. (4) שם, מימרא של אמימר. (5) במקרה ויחטפו את השדה ממקבל המתנה. (6) כן כתב הרי"ף שם. (7) כלומר, ויש כאן הערמה, כמו שכתב הרי"ף. (8) כמה צריך בן המצר לשלם ללוקח. ואף זה ברי"ף שם.

ב. אָמַר הַלּוֹקֵחַ: כֵּן הוּא, וְהַעֲרָמָה עָשִׂינוּ, וּמְכִירָהּ הִיא, בְּכָךְ וּבְכָךְ קִנִּיתִיהָ - נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ²¹ וְנוֹטֵל, כְּדִין הַשְּׁלוּחִין²². וְיִרְאֶה לִי, שְׁצָרִיךְ לְטַעַן דְּמִים שֶׁהוּא רְאוּיָן אוֹ יֵתֵר מֵעֵט; אָבֵל אִם אָמַר עַל שְׁוֹה מֵאָה: בְּמֵאתִים קִנִּיתִי - אֵינוֹ נֶאֱמָר²³.

(9) המשך דברי הרי"ף שם. (10) באחיות חפץ של קדושה, כגון תפילין או ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים א מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (11) שנשבעים ונוטלים (פרק ט מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ה). ולוקח זה הרי הוא כאילו שלוחו של בן המצר (למעלה פרק י"ב הלכה ה). (12) חזקה אין אדם קונה שווה מנה במאתיים (מגיד משנה). ואף על פי שלהלן פרק י"ד הלכה ד כתב רבינו: "לקח שווה מנה במאתיים - טען בן המצר שעשו קנוניא ביניהם - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ ונוטל מאתיים וזו" - כאן שנתפס בהערמה, אינו נאמן. ועוד ששם מדובר באופן שירוע שנתן מאתיים, אלא שהוא טוען שעשו קנוניא ביניהם (לחם משנה).

ג. הִיָּה¹³ כְּתוּב בַּשֹּׁטֶר מִתְּנָה: וְקִבְּלָתִי עָלִי אֲחֵרִיּוֹת מִתְּנָה זֹו, שֶׁאִם תִּצָּא מִיָּדוֹ אֶתֶּן לוֹ מֵאֵתִים - נוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמִּצָּר מֵאֵתִים וְאַחֵר כֶּף מִסְלָקוֹ, וְאִם עַל פִּי שְׁאִינוֹ שְׁוֹה אֶלָּא מִנָּה¹⁴.

(13) אף זה ברי"ף שם. (14) אף כאן לא נתפס בהערמה ולפיכך נאמן הוא על כך, כמו שכתב רבינו להלן פרק י"ד הלכה ד.

ד. הַחֲלִיף חָצֵר¹⁵ בְּחָצֵר - אֵין בָּהּ דִּין בְּעַל הַמִּצָּר¹⁶. הַחֲלִיף חָצֵר בְּבִהְמָה אוֹ בְּמִטְלָטְלִין - רּוֹאִין דְּמִי¹⁷ אוֹתָהּ הַבִּהְמָה אוֹ דְּמִי אוֹתָם הַמִּטְלָטְלִין, וְנוֹתֵן לוֹ בֶּן הַמִּצָּר וּמִסְלָקוֹ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: תֵּן לִי כֶּמָּה¹⁸ שֶׁלִּקְחָתִי בּוֹ, שֶׁזֶו הַעֲרָמָה הִיא¹⁹, וְאֵינָהּ מוֹעֵלַת כְּלוּם.

(15) מכאן שאף בבתיים יש דין בן מצר (מגיד משנה, וראה למעלה פרק י"ב הלכה יז). (16) שהמוכר יכול לטעון, שהוא מעוניין רק בחצירו של הלוקח שהיא טובה בעיניו ואינו רוצה כתמורה את החצר של בן המצר. (17) ואינו חייב להמציא לו בהמה או מטלטלין כיוצא בהן. ועל אחת כמה שאינו יכול לטעון שרק בהמה זו או מטלטלין אלו טובים בעיניו, כמו שטוען כן בהחליף חצר בחצר (למעלה). וראה עוד להלן. (18) בכסף משנה להלן פרק י"ד הלכה א הביא "כמו" וכן הוא בשולחן ערוך שם סעיף כד. ופירש

הָאֵילָנוֹת שֶׁל אֶחָד: אִם יֵשׁ לְבַעַל הַבִּנְיָן אוֹ לְבַעַל הָאֵילָנוֹת זְכוּת⁸³ בְּקִרְקָע - כָּל אֶחָד מֵהֶן בֶּן הַמִּצָּר⁸⁴ שֶׁל חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ, אִם מָכַר אֶחָד מֵהֶן חֵלְקוֹ - חֲבֵרוֹ מִסְלָק הַלּוֹקֵחַ. אָבֵל אִם אֵין לְבַעַל הָאֵילָנוֹת אוֹ לְבַעַל הַבִּנְיָן זְכוּת בְּקִרְקָע, אֶלָּא כָּל זְמַן שְׁיִרְצֶה אוֹמַר לוֹ: עָקֹר אֵילָנְךָ אוֹ הִרֵס בְּנִינְךָ, וּמָכַר בְּעַל הַשָּׂדֶה - זָכָה הַלּוֹקֵחַ, וְאֵין בְּעַל הָאֵילָנוֹת אוֹ בְּעַל הַבִּנְיָן מִסְלָק אוֹתוֹ; וְאִם מָכַר בְּעַל הַבִּנְיָן אוֹ בְּעַל הָאֵילָן - הִרִי בְּעַל הַקִּרְקָע מִסְלָק אוֹתוֹ.

(82) בבא-מציעא שם, לפי דעת הרי"ף. (83) כגון שקנה שלשה אילנות, שקנה קרקע עמהן (פרק כד מהלכות מכירה הלכה א), או כגון שמכר את השדה ושייר לעצמו אילנות, שאפילו בשני אילנות השאיר קרקע לעצמו (שם הלכה ח), כמו שכתב הרי"ף שם. ויש אומרים, שאפילו אם אין לו לזה אלא זכות זמנית במקום זה, ובאותו זמן אינו יכול לומר לו עקור אילנך ובנייך - נחשב כבעל זכות בקרקע. וראה באר-הגולה סימן קעה אות ק, וסמ"ע שם ס"ק צד. (84) מהשו"ע סימן קעה סעיף נא, נראה שיש לו אף דין של שותף, שהוא יותר מבר-מצרא, וראה סמ"ע שם ס"ק צג.

יז. הִיָּה⁸⁵ מִפְסִיק בֵּינוֹ וּבֵין מִצָּר שֶׁל חֲבֵרוֹ רֶכֶב⁸⁶ דְּקָלִים אוֹ בִּנְיָן גְּבוּהָ⁸⁷ וְחִזָּק אוֹ גְּמָא⁸⁸ וּכְיוּצָא בִּהֶן - רּוֹאִין: אִם יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶפְלוֹ תֵּלָם⁸⁹ אֶחָד בְּתוֹךְ הַדֶּבֶר הַמִּפְסִיק, עַד שְׂיִתְעַרְבוּ שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת - הִרִי זֶה בֶּן מִצָּר שָׁלוֹ, וּמִסְלָק הַלּוֹקֵחַ; וְאִם לֹא - אֵינוֹ מִסְלָק הַלּוֹקֵחַ⁹⁰.

(85) בבא-מציעא שם. (86) הרבה דקלים יחד, סמוכים ורכובים זה על זה. (87) כפירוש אחר ברי"ף שם למילה התלמודית: "משוניתא". (88) מלשון הפסוק באיוב ח, יא: "היגאה גמא בלא בצה", והיינו קנה הגדל בביצה, מקום שאי-אפשר לזרוע, וראה סמ"ע סימן קעה ס"ק מו. (89) שורת המענה. (90) ואע"פ שבתים מחולקים בכתלים, ובכל זאת יש בהם דין בן המצר (ראה להלן פ"ג הלכה ד) - בתים דרכם לחברם בפתחים שבין אחד לשני (מגיד-משנה בשם רשב"א). ויש חולקים וסוברים שבבתים באמת אין דין בר-מצרא מהטעם הנ"ל (שם בשם ר"ת).

יום שלישי י"ח אייר ה'תש"פ

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) נתבארו בו מקצת מדיני בעל המצר במתנה ומכירה וחליפין, ולא נשלמו.

א. הַנּוֹתֵן² מִתְּנָה - אֵין³ בָּהּ דִּין בֶּן הַמִּצָּר. הִיָּה⁴ כְּתוּב בַּשֹּׁטֶר מִתְּנָה, שְׁאֲחֵרִיּוֹת⁵ מִתְּנָה זֹו עַל הַנּוֹתֵן - יֵשׁ בָּהּ דִּין בֶּן הַמִּצָּר; הוֹאִיל⁶ וְיֵשׁ בָּהּ אֲחֵרִיּוֹת - מְכִירָהּ הִיא, וְלֹא כְּתוּב מִתְּנָה אֶלָּא לְבִטּוֹל זְכוּת בֶּן הַמִּצָּר⁷. וְכִמָּה נוֹתֵן לֹא? מֵה שֶׁהִיא שְׁוֹה.

(2) בבא מציעא קח: (3) שאין המקבל יכול להשיג מתנה

לְסַלְקוֹ; אֲבָל כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֵבֶל מִקְדָּם³⁶ - שְׁלוֹ הוּא²⁵
אוֹכֵל³⁷, וְאֵין מִחֻשְׁבִּין אוֹתָן³⁸.²⁶

(29) וכן המצר מחה מייד, אחרת הרי זו מחילה ואיבד זכותו, ואינו יכול לסלקו עוד (כסף משנה בשם רבינו ירוחם. וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף ל). (30) כמו שיבוא הפירוט בסוף ההלכה. (31) המקור לזה ממה שאמרו (בבא מציעא קח.) גבי בן מצר: "לתיקוני שדרתיך וכו'", ביטוי הנאמר (כתובות צט:) לגבי שליח (מגיד משנה. וראה למעלה פרק י"ב הלכה ה). (32) כדין כל בעל חוב הטורף מן הלקוחות של הלווה - שכאן לא קנה בן המצר מאת הלווקח, אלא מאת המוכר, על ידי הלווקח, שהיה שלוחו. (33) זהו פירוט הדברים שהובאו בתחילת ההלכה. (34) [כדין יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשותו שידו על התחתונה (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה ד) שאם השבח יתר על היציאה נוטל את היציאה ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח מתוך היציאה (מגיד-משנה שם, וכן נראה בבבא קמא קב.). אבל מכיוון שרבינו לא כתב שאם הייתה השדה עומדת ליטע, נוטל כדין אריס, שהרי אף יורד שלא ברשות אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו ליטע אותה (רמב"ם שם) ונותנים לו כאריס (סמ"ע סימן שעה סעיף קטן א) - נראה שאפילו בשדה העומדת ליטע ידו על התחתונה, מפני שאין לדמות יורד לתוך שדה חבירו, שהכוונה ליטול כאריס, לשליח שנוטע לטובת המשלח ואינו מתכוון כלל ליטול כדין אריס ועיין לחם משנה]. (35) שאז אומר לו: לתקן שלחתיך ולא לעוות. (36) לפני שבא בן המצר לסלקו. (37) שלפני שבאה תביעת בן המצר לסילוק הלווקח, הרי זה נחשב כלוקח ולא כשליח (מגיד-משנה ולחם-משנה), או מפני שהוא כשליח ולא שליח ממש, וראה אור שמח. (38) [אבל מה שהפסיד מנכים לו, שהוא כלוקח שקנה שדה לפירות עד זמן מסויים (למעלה פרק כ"ג מהלכות מכירה הלכה ו) שאוכל פירותיה, ואין לו רשות להרוס. ועיין לחם משנה וסמ"ע סימן קעה סעיף קטן י].

ח. אֶחָד שֶׁלָּקַח שְׂדֵה אַחַת מִשְׁנִים, וְבָא בַּעַל הַמָּצָר²⁷
לְסַלְקוֹ מִמַּחְצִית בִּלְבַד שֶׁלָּקַח מִן הָאֶחָד - אֵינּוּ יָכוֹל²⁸
לְסַלְקוֹ³⁹; אוּ מִסַּלְקוֹ מִכְּלָה, אוּ מִנִּיחַ כְּלָה. אֲבָל²⁹
הַמוֹכֵר קֶרֶקַע לְשָׁנִים - יֵשׁ לְבַעַל הַמָּצָר לְסַלְקוֹ שְׁנֵיהֶם,³⁰
אוּ לְסַלְקוֹ אֶחָד וְלַהֲנִיחַ אֶחָד⁴⁰.³¹

(39) מאותו חצי בלבד. שכיוון שהחצי השני בידו, הרי הוא עצמו בן המצר. (40) שהרי מסלקים אותו כולו משדה זו, ואין לו שום טענת בן המצר.

ט. בֶּן הַמָּצָר שֶׁבָּא לְסַלֵּק אֶת הַלּוֹקַח, וְקָדַם שִׁיטְלָקוֹ³²
מִכָּר לֵאמֹר⁴¹ אֶת הַשְּׂדֵה שֶׁיֵּשׁ לוֹ עַל הַמָּצָר - אֲבָד אֶת³³
זְכוּתוֹ⁴².³⁴

(41) היינו, ללווקח עצמו. אבל בכתב-יד תימן חסרה המלה "לו", וכן הוא בטור ושולחן-ערוך סימן קעה סעיף טו. ומבואר שם שהמדובר כשמכר לאחר. וראה להלן. (42) וגם זה האחר שקנה (ראה למעלה), אין לו זכות בן מצר

הסמ"ע שם סעיף קטן מא שדורש דווקא בהמה או מטלטלין, וכן הוא בכתב-יד תימן: "כמין". (19) בין המוכר והלווקח, שהרי כשיהיה לו דמי שווייה יוכל לקנות אחרים (סמ"ע שם), מה שאין כן בקרקע, שלפעמים צריך דווקא קרקע זו ולא אחרת.

ה. מִכָּר²⁰ לוֹ קֶרֶקַע מֵעַט בְּאֻמָּצָה שְׂדֵהוּ, וְאַחֵר בֶּן¹
מִכָּר לוֹ קֶרֶקַע בְּצַד אוֹתָהּ שְׂדֵה שְׂבָאֻמָּצָה²¹ - רוֹאֵין:²
אִם אוֹתוֹ הַמֵּעַט שֶׁמִּכָּר לוֹ תַּחֲלָה הִיא עֲדִית אוּ³
זְבוּרִית²² לְגַבִּי זֹאת הַקֶּרֶקַע שֶׁמִּכָּר לוֹ בְּאַחֲרוֹנָה -⁴
זָכָה הַלּוֹקַח, וְאֵין בֶּן הַמָּצָר יָכוֹל לְסַלְקוֹ, שֶׁהִרִי הוּא⁵
עֲצָמוֹ בֶּן מָצָר הוּא מִפְּנֵי אוֹתוֹ מֵעַט שֶׁקָּנָה בְּאֻמָּצָה;⁶
וְאִם²³ אוֹתוֹ מֵעַט שֶׁקָּנָה בְּאֻמָּצָה כְּמוֹ זֹאת שֶׁמִּכָּר לוֹ⁷
בְּסוּף מָצָדוֹ - הִרִי זֶה מִפְּרִים²⁴, וְכֵן הַמָּצָר מִסַּלֵּק⁸
אוֹתוֹ מִן הַשְּׂדֵה שֶׁקָּנָה בְּסוּף²⁵.⁹

(20) ושדות המוכר מקיפות מכל צד, שעדיין אין מקום לטענת בן מצר. (21) ומעכשיו יש טענות מצד בני המצר. (22) היינו, שיש איזה שינוי שהוא, בין הקרקע שקנה ויתר השטח, לטוב או לרע, שאז אנו אומרים, שיש טעם מוסבר למה קנה הלווקח דווקא חתיכת קרקע זו, וזה בגלל השוני שבה, שרצוי לו מאיזה טעם שהוא, ואין אנו חושדים בו בהערכה לסלק את טענת בן המצר. (23) בגמרא שם. (24) שכיוון שכל השטח שווה, למה בחר הלווקח דווקא בזה שבאמצע, אלא אל כורחך שיש כאן כוונת הערמה. (25) אבל אינו יכול לסלקו מן הקרקע המעט שקנה בתחילה באמצע השדה (סמ"ע שם סעיף קטן מח).

ו. הַמוֹכֵר²⁶ עַל תְּנָאי, בֵּין שֶׁהִתְנָה מוֹכֵר בֵּין שֶׁהִתְנָה¹⁰
לּוֹקַח - אֵין בַּעַל הַמָּצָר יָכוֹל לְסַלְקוֹ עַד שִׁיטְלָקוֹ מִמּוֹ¹¹
הַתְּנָאִים²⁷, וְיִזְכָּה הַלּוֹקַח בְּקֶרֶקַע, וְלֹא תִשָּׂאֵר בָּהּ¹²
עָלֶיהָ עֲמוֹ כְּלָל²⁸, וְאַחֵר בֶּן יִסַּלֵּק אוֹתוֹ.¹³

(26) המפרשים לא ציינו כל מקור, והמגיד-משנה כותב, שזה נראה פשוט. (27) שכל זמן שלא נתקיימו התנאים, אין כאן מכירה כלל. (28) פירוש, שלא יישאר למוכר שום קשר בקרקע זו. ובכתב-יד תימן: "ולא תישאר בה עילה כלל", וכן הוא בשולחן-ערוך סימן קעה סעיף י. ובדפוס רומי: "ולא תישאר בה עילה כלל". וצריך להיות כנ"ל.

ז. הַלּוֹקַח שֶׁבָּנָה²⁹ וְהִשְׁבִּית אוּ סָתַר וְהִפְסִיד - בֶּן¹⁴
הַמָּצָר מִסַּלְקוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ דָּמִים הָרְאוּיִין³⁰ לוֹ; וְהִרִי¹⁵
הוּא בָּכָל מַעֲשָׂיו כְּמוֹ הַשְּׁלִיחַ³¹. וְכֵן אִם לָוֶה הַלּוֹקַח¹⁶
קָדַם שִׁיטְלָק אוֹתוֹ בֶּן הַמָּצָר³², וְסַלְקוֹ בֶּן הַמָּצָר -¹⁷
אֵין בַּעַל חוֹב שְׁלוֹ טוֹרֵף מִיַּד בֶּן הַמָּצָר. זֶהוּ הַעֲקָר¹⁸
בְּכָל אֵלּוּ הַדִּינִין: שֶׁכָּל הַלּוֹקַח בְּצַד מָצָר חִבְרוֹ -¹⁹
הוּא כְּמוֹ שֶׁלִּיחַ לְחִבְרוֹ, וְלִתְקַן שְׁלָחוֹ וְלֹא לַעֲנוֹת.²⁰
לְפִיכָךְ³³: אִם הִשְׁבִּית - נוֹטֵל הוֹצָאָה³⁴, וְאִם²¹
הִפְסִיד³⁵ וְחָפַר וְהָרַס אוּ אֲבָל הַפְּרוֹת - מִנְּפִין אוֹתוֹ²²
מִן הַדָּמִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂמַחֲשִׁבִין לוֹ²³
הַפְּרוֹת? בְּשִׂאכָלָן אַחֵר שֶׁבָּא בֶּן הַמָּצָר וְהִבִּיא מַעוֹת²⁴

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח אייר - ספר קנין - הלכות שכנים קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וסילק את הלוקח, שזכה בה (למעלה פרק י"ב הלכה ה) ובית הדין מקדים ומסלק עבור הקטן.

(טור ושולחן-ערוך שם) לפי שהלוקח הראשון יכול לטעון, אף הוא, טענת בן-מצר כנגדו, שהרי כל זמן שלא סילקהו, השדה בידו.

יד. **בַּעַל שְׂהִיָּה אֲשֶׁתּוֹ בֶּן הַמָּצֵר - הָרִי זֶה מְסָלֵק**
את הלוקח; **שָׂבֵל נִכְסֵי אֲשֶׁתּוֹ**⁵⁶ **בְּרִשְׁתּוֹ**⁵⁷, **וְכָל זְכוּת**
שֶׁתּוֹבֵא לְיָדָהּ - זְכוּת הוּא לֹא⁵⁸. **אִפְּלוּ קָנּוּ מִיָּד אֲשֶׁתּוֹ**
שְׂמִיחָהּ בְּזְכוּת זוּ לְלוֹקֶחַ - אֵינוֹ מוֹעִיל⁵⁹, **אֲלָא**
הַבַּעַל מְסָלֵקוּ. **עֲמִדָּה הָאִשָּׁה מִדַּעְתָּהּ וְסִלְקָהּ אֶת**
הַלוֹקֶחַ, וְכֵן הַעֲבָד שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּנִכְסֵי אֲדוֹנָיו
שֶׁסָּלֵק אֶת הַלוֹקֶחַ: אִם רָצָה הַבַּעַל אוֹ הָאֲדוֹן -
מְקַיֵּם עַל יְדֵיהֶן, וְאִם רָצָה - לֹא יְקַיֵּם⁶⁰, **וְתַחֲזֹר**
לְלוֹקֶחַ וְיַחֲזִיר הַדָּמִים.

(56) אפילו נכסי מלוג וכן הוא בחושן משפט סימן קעה סעיף יד. (57) שהבעל נחשב כלוקח בנכסי אשתו, כמבואר בכתובות צה:.. (58) אף על פי שבנכסי מלוג, אין לו אלא פירות. וראה למעלה פרק י"ב הלכה טז. (59) [שהיא אינה יכולה לוותר על זכותו בתור בן-מצר]. (60) כדין אשה שקנתה ועבד שקנה שאם רצה הבעל או העבד - מקיים, ואם לא רצה - מבטל (למעלה פרק ל מהלכות מכירה הלכות ב - ג).

פרק ארבעה עשר

(1) נתבאר בו תשלום דיני בעל המצר וענייניו בשלימות, ונשלמו ההלכות.

א. **הַרוֹצֶה² לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ, וְהִבִּיא בֶּן הַמָּצֵר שְׁלוֹ וְזֶה**
שְׂרוּצָה לְקַח מִמֶּנּוּ לְבֵית דִּין, וְאָמַר לְבֶן הַמָּצֵר: אִם
תִּרְצֶה לְקַנּוֹת בְּכָךְ וּבָךְ - עֲשֵׂה, וְאִם לֹא - סִלֵּק אֶת
עַצְמְךָ, וְהָרִי זֶה לּוֹקֶחַ; הָרִי זֶה לֹא נִשְׁאַרָה לוֹ טַעְנָה,
אֲלָא אוֹ מִבִּיא מַעוֹת מִיָּד³ וּיְקַנֶּה, אוֹ בְּטָלָה זְכוּתוֹ.
אָמַר⁴: אֶטְרֹךְ⁵ וְאָבִיא - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁶. אֲלֹף⁷
וְאָבִיא: אִם הוּא אָמוּד שֵׁישׁ⁸ - מִמְּתִינִין לוֹ עַד
שִׁילָף וְיָבִיא, וְאִם אֵינוֹ אָמוּד - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ,
שְׂאִינוֹ רוֹצֶה אֲלָא לְהַשְׁמִט. לְפִיכָךְ אוֹמְרִים לוֹ: אוֹ
תּוֹצִיא עֲתָה זִזִּים, אוֹ בְּטָלָה זְכוּתְךָ. שְׂאִין⁹ קוֹבְעִין
זְמַן לְבַעַל הַמָּצֵר. הוֹצִיא¹⁰ בֶּן הַמָּצֵר הַמַּעוֹת, וְהוֹצִיא
הַלוֹקֶחַ מַעוֹת, אִם הָיָה שָׂל לּוֹקֶחַ טוֹבִים¹¹ מִזִּזְיוֹ¹²
אוֹ מִמְּהָרִים לְצֹאת יוֹתֵר מִזִּזְיוֹ¹³ - בְּטָלָה זְכוּתוֹ,
וְאֵין לוֹ דִּין בֶּן הַמָּצֵר. הִנֵּה¹⁴ רוֹצֶה הַלוֹקֶחַ לְקַנּוֹתָהּ
לְכָנוֹת בָּהּ בָּתִּים, וְכֵן הַמָּצֵר רוֹצֶה לְזַרְעָהּ¹⁵ - הַלוֹקֶחַ
זֹכֶה, מִשּׁוּם יְשׁוּב¹⁶ הָאָרֶץ¹⁷, וְאֵין בָּהּ דִּין בֶּן הַמָּצֵר.

(2) מקור הלכה זו בבבא-מציעא קח: וראה להלן. (3) כלומר נותן מעות מיד מבלי כל טריחה ושהות, וראה להלן. (4) בבא-מציעא שם. (5) שאין לו במזומן, והוא צריך לעשות מאמצים להשיג את הכסף הדרוש. (6) שעשיית הטוב והישר הזאת אינה צריכה לגרום למוכר שום אי-נעימות ושום הפסד. (7) שהכסף מוכן בביתו, ויש רק ללכת ולהביאו. (8) כלומר, אמונהו שעשיר הוא ויש לו ממון בביתו ('דרישה' סימן קעה אות מא). (9) וזה

1 י. **שְׁלִיחַ שְׂמִכְרָ⁴³ וְהָרִי הוּא בַּעַל הַמָּצֵר - אֵינוֹ מְסָלֵק**
2 **אֶת הַלוֹקֶחַ; שְׁהָרִי הוּא מְכַר לוֹ, וְאֵין לָךְ מַחֲלָה**
3 **גְּדוֹלָה מִזֹּאת⁴⁴.**

(43) שבעל השדה עשהו שליח למכור שדהו. (44) כן נראה בגמרא בבא מציעא קח. "אתא אימליך ביה, אמר ליה איזיל אזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקני מניה" וראה להלן פרק י"ד הלכה ב. ומשמע דווקא אם אמר לו בלבד אבל אם עשה גם מעשה - בוודאי מחל לו וכן אמרו בבבא בתרא ל: שדיבור עביד איניש דמיקרי ואמר, ולא מעשה. וראה עוד להלן פרק י"ד שם.

4 יא. **בַּעַל חוֹב שָׁל מוֹכֵר שְׂטוּרָה⁴⁵ הַשְּׂדֵה מִיָּד בַּעַל**
5 **הַמָּצֵר - הָרִי בַּעַל הַמָּצֵר חוֹזֵר וְטוֹרֵף מִן הַלוֹקֶחַ⁴⁶**
6 **שֶׁסָּלֵק, וְהַלוֹקֶחַ חוֹזֵר וְנוֹטֵל מִן הַמוֹכֵר.**

(45) כדין בעל חוב שטורף מן הלוקחות. (46) שהרי הלוקח אינו שליח ממש, אלא כמו שלוחו (למעלה פרק י"ב הלכה ה ופרק י"ג הלכה ז), ואם כן הוא לוקח, ובן המצר נחשב כלוקח מן הלוקח, והוא חוזר על הלוקח הראשון, במקרה של טריפה מצד בעל החוב. והמדובר, כשיש למוכר לשלם, אלא שלפי שבעל המצר אינו יכול לתבוע מהמוכר, שהרי יאמר לו: "לאו בעל דברים ידידי את", - הוא תובע מהלוקח, שממנו לקח את השדה, והלוקח חוזר ותובע מהמוכר. שאם אין למוכר לשלם, אין סברא שהלוקח יפסיד, שהרי לא נהנה כלום אלא קיים המצוה של ועשית הישר ולמה יפסיד? (כסף משנה).

7 יב. **כָּל בַּעַל חוֹב⁴⁷ שֶׁשְׂטוּרָה בְּחוֹבוֹ⁴⁸ - יֵשׁ לְבַעַל הַמָּצֵר**
8 **לְסָלְקוֹ. לֹא יֵהָא כַּחַ הַטּוֹרֵף גְּדוֹל מִכַּח הַלוֹקֶחַ⁴⁹.**
9 **וְאִם יִרְצֶה הַנְּטוּרָה⁵⁰ לְתֵן הַדָּמִים שֶׁהָיָה עָלָיו בְּחוֹבוֹ**
10 **- תַּחֲזֹר לוֹ שְׂדֵהוּ⁵¹ לְעוֹלָם⁵², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר**
11 **בְּמָקוֹמוֹ⁵³.**

(47) של בעל השדה. (48) שיש לו על בעל השדה. (49) שבן המצר מסלקו, כמו כן מסלק הוא את בעל החוב. (50) בעל השדה, הלווה. (51) כלומר, בעל המצר מחזיר לו, כשם שהבעל-חוב היה צריך להחזיר, שלא יהא כוח בעל-המצר שבא מכוח הבעל-חוב, גדול מבעל חוב עצמו. (52) בהתאם לכלל הידוע: "שום לעולם חוזר" (בבא מציעא לה:). (53) לקמן פרק כ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה טז. ושם הלכה יז מבואר שאם הגבהו הלווה מדעתו אין השדה חוזרת. וראה בלחם משנה, ובסמ"ע סימן קעה סעיף קטן לג.

12 יג. **קָטַן שֶׁהָיָה בֶּן הַמָּצֵר, וְרָאָה בֵּית דִּין שְׁזָכוֹת הוּא**
13 **לֹא⁵⁴ - מְסָלְקִין לוֹ אֶת הַלוֹקֶחַ⁵⁵, אוֹ יֵטֵל לוֹ הֶלְקוֹ**
14 **עִם שְׂאָר בַּעֲלֵי הַמָּצֵר כְּמוֹ שְׂיִרְאוּ.**

(54) ובית דין מצווין לעשות לזכותו של הקטן (גיטין נב:). (55) כדין שדה שיש לה בני מצר רבים וקדם אחד מהם

כלל גם את המקרה המובא בגמרא, שכן המצר המציא כסף צרור, שאין המוכר יכול לפתחם כי אם לאחר זמן, שהרי גם לזה דרוש זמן-מה, והכלל הוא שאין קובעין זמן (מגיד-משנה). (10) שם. (11) בעלי משקל יותר. (12) של בן המצר. ואף כי לזוויז של בן המצר מעלה אחרת, שהם ממהירים לצאת (רש"י שם, ד"ה זוויז טבי). (13) של בן המצר. ואף כי זוויז של בן המצר טובים יותר (רש"י שם). כללו של דבר: אין המוכר צריך להפסיד אף במשהו בגלל עשיית הטוב והישר. (14) שם, ולפי הגירסא והפירוש של רש"י, רי"ף ועוד ראשונים, שבתים עדיפים מזרעים. (15) ויתכן ש"לזרעה" דוקא, אבל "לנטעה", הנטיעה עדיפה מביתים, מפני שהאילנות מושרשים בקרקע יותר מביתים, משא"כ בזרעים ('טור' סימן קעה, ושו"ע שם סעיף כו). (16) שבתים קבועים ויציבים יותר מזרעים. (17) כל הארץ, ולא דוקא ארץ ישראל (ב"י סימן קעה, באר-הגולה שם אות צ, וסמ"ע שם ס"ק מג. וראה אור-שמח למעלה פ"ד הלכה י).

1 ב. בַּאֲ18 לֹא־קָח וְנִמְלַךְ בֵּין הַמָּצָר, וְאָמַר לוֹ: הֲרִי
2 פְּלוּנִי בֵּין הַמָּצָר שֶׁלֹּךְ רוּצָה לִמְכּוֹר לִי שָׂדֶה זֶה, אֵלֶּךְ
3 וְאָקַח מִמֶּנּוּ? וְאָמַר לוֹ: לֵךְ וְקַח! - לֹא בָטַל
4 זְכוּתוֹ19, וַיֵּשׁ לְסַלֵּק אוֹתוֹ אַחֵר שִׁיקָהּ, אֲלֵא אִם בֵּין
5 קִנּוּ מִיָּדוֹ20. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁצָּרִיךְ קִנּוּ?
6 כְּשֶׁמַּחֲלֵל לוֹ קֹדֶם שִׁיקָהּ; אֲבָל21 אִם מַחֲלֵל לוֹ זְכוּתוֹ
7 אַחֵר שֶׁלָּקַח, כְּגוֹן שֶׁבֶא בֵּין הַמָּצָר וּסְכֵם עֲמֹו22, אוֹ
8 שֶׁבֶצֶר23 מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בּוֹנֶה וְסוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא
9 וּמִשְׁתַּמֵּשׁ וְלֹא מַחֵה בּוֹ וְלֹא עֲרֵעֵר - הֲרִי זֶה מַחֲלֵל24,
10 וְשׁוֹב אֵינּוּ יֹכֹל לְסַלֵּקוֹ.

18) בבא-מציא קח. וכנהרדעאי, וכמו שנפסקה ההלכה כמותם. (19) שכן המצר יכול לטעון שדבריו לא נאמרו ברצינות (רש"י שם ד"ה נהרדעאי). (20) ואין זה קנין דברים שאינו קנין (למעלה פ"ב הלכה י', ופ"ה מהלכות מכירה הלכה יד), כי לבן המצר זכות מסויימת בשדה חבירו, ועליה חל הקנין (סמ"ע, סימן קעה ס"ק נא, וראה באר-הגולה שם אות ג). (21) זו סברת הגאונים (מגיד-משנה) ובהתאם לשיטת רבינו (למעלה פ"א הלכה ד), שבזכות לתשמישים שונים אין צורך לא בחזקת שלש שנים ולא בטענה. (22) וכל-שכן אם אמר לו בפה מלא, שהוא מוחל לו ומוותר על זכות המצרנות, שוודאי אינו יכול עוד לסלקו (ב"ב מא. הגר"א שם ס"ק עד). (23) בבבא-בתרא ל: אמרו שאם המצרער קנה מהמחזיק, אין זו הוכחה לדברי המחזיק, לפי שעשוי אדם לקנות דין ודברים שיש עליו, אבל בשכירות לא שייך לומר כן (הגר"א שם ס"ק עה). (24) שאין אדם רואה שבונים וסותרים בשדה שיש לו עליה זכות בן-מצר לקנותה - ושותק, ראה בבא-בתרא ס. (הגר"א שם ס"ק עו). ומחילה אינה צריכה קנין, ראה 'תוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין, וביאור הגר"א שם ס"ק עג. ויש שכתבו שאם שהה בן המצר שיעור זמן כדי שילך ויביא מעות ויתבענו בדין ולא תבעו - איבד זכותו (מגיד-משנה בשם רב האי ורי"ף), אפילו לא ראהו בונה וסותר וכו' (כסף-משנה). וכאן בדברי רבינו מדובר כשתבעו תוך הזמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ח אייר – ספר קנין – הל' שלוחין ושותפין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

למשלח, שאם כי על עצם הפעולה יש שליחות, והרי זה כאילו הניח המשלח תפילין - אין זה נחשב כאילו הניח תפילין על ידו של עצמו, אלא כאילו הניח על ידו של השליח, ראה ב'קצות החושן' סימן קפב סעיף-קטן א. (7) ראה דברי רבינו למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכות יא-יב. ומקור הדברים בבבא-מציעא צח: במשנה: "אמר לו השואל שלח וכו'", הרי שבאמירה בלבד נעשה שליח (הגר"א שם ס"ק ג.) (8) כן אמרו בבבא-קמא קד. בענין מינוי שליח: "היכי דמי, אי דלא עשאו בעדים, מנא ידעינן". הרי שעל עצם קיום השליחות אין פקפק, אלא השאלה היא מהיכן אנו יודעים שמינהו שליח (הגר"א שם ס"ק ה.) וכל זה בשליחות של ממון, אבל בשליחות לקבל גט או קידושין, צריך עדים, ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה טו. (9) בהתאם לכלל האמור בקידושין סח: "לא נבראו עדים אלא לשקרנים" (=נגד השקרנים).

- 21 ב. שְׁלִיחַ שֶׁעָבַר¹⁰ עַל דְּבָרֵי מְשַׁלְחוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם¹¹. וְכֵן אִם טָעָה¹² בְּכָל שֶׁהוּא¹³, בֵּין בְּקֶרְקַע¹⁴
- 22 בֵּין בְּמִטְלָטְלִין¹⁵ - חֻזָּר¹⁶; שֶׁהָיָה הוּא אוֹמֵר: לְמַעַן
- 23 שְׁלִיחוֹתֵי שְׂדֵדְתִּיךָ, וְלֹא לְעֹנֵת. וְלֹא אָמְרוּ, שֶׁהָיוּ הַנְּיָה
- 24 בְּמִטְלָטְלִין - שְׁתּוּת, וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׂטִירוֹת וְהַקֶּרְקָעוֹת
- 25 - אֵין בָּהֶן הוֹנֵיָה, אֲלֵא בְּמוֹכֵר שְׁלוֹ אוֹ קוֹנֶה לְעַצְמוֹ;
- 26 אֲבָל שְׁלִיחַ שֶׁטָּעָה בְּכֹל שֶׁהוּא¹⁷ - חֻזָּר¹⁸.

(10) במזיד. (11) כתובות צח: וראה להלן הלכה ד. (12) בשוגג. (13) היינו, אפילו פחות משתות. (14) כתובות צט: תשובת רב נחמן. (15) קידושין מב: מימרא של רבא. (16) [כלומר, המקח בטל. וכן אמרו בכתובות ק. "והלכתא, שליח [שטעה] כאלמנה [שמכרה בטל אם טעתה]", כמבואר שם צח. במשנה. אלא שדעת רבינו בפ"ב מהלכות מכירה הלכה ד, שאף באופן שהמקח בטל, אין המאנה יכול לחזור, אלא המתאנה בלבד חוזר. וזהו כוונת רבינו גם כאן]. (17) אפילו בפחות משהו פרוטה (יקר תפארת להרדב"ז). (18) כתובות צט: וכן כתב רבינו בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט.

- 28 ג. נִתְּן¹⁹ מַעוֹת לְשֹׁלְחוֹ לְקִנּוֹת לוֹ קֶרְקַע, וְקָנָה לוֹ
- 29 שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת²⁰ - הָרִי זֶה עֵוֹת, וְהַשְּׁלִיחַ לֹקַח אוֹתָהּ
- 30 לְעַצְמוֹ שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה²¹, וְחֻזָּר וּמוֹכְרָהּ
- 31 לְמַשְׁלָח²² בְּאַחֲרִיּוֹת; הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָהּ בְּמַעוֹתֵיו²³,
- 32 וְהַאֲחִרִּית עַל הַשְּׁלִיחַ²⁴. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָה לְפִיכָה²⁵,
- 33 אִם הִתְנֶה עָלָיו שֶׁעָשָׂהוּ שְׁלִיחַ בֵּין לְמַעַן בֵּין לְעֹנֵת,
- 34 אִפְּלוּ מִכָּר לוֹ שְׁוֵה מֵאָה בְּדִינָר, אוֹ לְקַח שְׁוֵה דִּינָר
- 35 בְּמֵאָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֻזָּר בּוֹ²⁶, וְחֵיב הַמְּשַׁלֵּחַ לְתֵן לוֹ
- 36 כְּפִי הַתְּנָאִי.

(19) בבא-בבא קמא: פסקו של רב נחמן. (20) שכתוב מפורש בשטר: "שלא באחריות", שאילו כתוב סתם, וחסרה המילה "באחריות", רואים את ההשמטה הזאת כטעות הסופר, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות מכירה הלכה ג (כסף-משנה). (21) שהוא משאיר אותה בידו בצורה זו שלקחה, ללא אחריות, וכנראה שכוונת רבינו בתוספת

כאן, שאין משביעין השליח אלא אם טוען שנשאר בידו כלום, אבל כאן שהעדים מעידים שנתן מאתים, ואין לו טענה אלא שמא אמנה היתה, אין זו אלא שבועת היסט רגילה ולא שבועת השומרים (הגר"א סימן קעה ס"ק כז). (38) כלומר, לפני השבועה, כדין שבועת היסט. ואילו בשבועת השליח, הוא נשבע ואח"כ נוטל (הגר"א שם).

- 1 ה. כָּל הָרוּצָה³⁹ לְמַכֵּר קֶרְקַע, וּבָאוּ שְׁנַיִם, כָּל אֶחָד
- 2 מֵהֶן אוֹמֵר: אֲנִי אֶקַּח בְּדָמַי אֵלּוּ, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן
- 3 בַּעַל הַמָּצָר: אִם הָיָה הָאֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר, וְהָאֶחָד
- 4 מִשְׁכְּנֵי הַשָּׂדֶה - שָׁכֵן הָעִיר קוֹדֵם. שָׁכֵן וְתַלְמִיד חֶכֶם
- 5 - תַּלְמִיד חֶכֶם קוֹדֵם. קְרוֹב וְתַלְמִיד חֶכֶם - תַּלְמִיד
- 6 חֶכֶם קוֹדֵם. שָׁכֵן וְקְרוֹב - הַשָּׁכֵן קוֹדֵם⁴⁰, שָׁגַם זֶה
- 7 בְּכָלל הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר הוּא⁴¹. קְדָם⁴² אֶחָד וְקָנָה - זָכָה,
- 8 וְאֵין חֻבְרוֹ שְׂרָאוֹי לְקָדָם לוֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ, הוֹאִיל וְאֵין
- 9 אֶחָד מֵהֶן בַּעַל הַמָּצָר. שְׁלֹא צוּוּ חֶכְמַיִם בְּדִבְרֵי הַזֶּה
- 10 אֲלֵא דֶרֶךְ חֲסִידוֹת, וְנִפְּשׁ טוֹבָה הִיא שֶׁעוֹשָׂה כָּךְ.

(39) בבא-מציעא קח: ולפי פירוש הרי"ף ורש"י. (40) בעיא שם שנפתרה, מן הפסוק (משלי כז, י) "טוב שכן קרוב מאח רחוק". (41) ולפיכך הובאה הלכה זו בסוגיא זו של בן המצר, אע"פ שאינם שוים, כדלהלן. (42) כדעת הרי"ף, ויש חולקים על זה (הגהות מיימוניות).

סליקו ליהו הלכות שְׁכָנִים

הלכות שלוחין ושותפין

- 11 עֲנִין אֵלּוּ הַהֲלָכוֹת לִידַע דִּין שְׁלֹחוֹ שֶׁל אָדָם
- 12 וְשִׁתְּפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן בְּמִקְחָן וּמִמְכָּרָן. בְּהַפְסְדָן
- 13 וּשְׁכָרָן.
- 14 וּבִאֹרֶךְ כָּל הַדִּינִין הָאֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק ראשון

(1) ביאר בו רבינו דיני שליחות, ושליח ששינה או טעה מה דינו.

- 15 א. הָאוֹמֵר לְשֹׁלְחוֹ²: צֹא וּמְכֹר לִי קֶרְקַע³ אוֹ
- 16 מִטְלָטְלִין⁴, אוֹ⁵ קָנָה לִי - הָרִי זֶה מוֹכֵר וְלוֹקַח
- 17 וְעוֹשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְכָל מַעֲשָׂיו קִיּוּמִין⁶. וְאֵין הָעוֹשָׂה
- 18 שְׁלִיחַ צָרִיף קִנְיָן⁷ וְלֹא עֲדִים⁸, אֲלֵא בְּאִמְרָה בְּלִבָּד
- 19 בֵּינוּ לְבֵין חֻבְרוֹ. וְאֵין צָרִיכִין עֲדִים אֲלֵא לְגִלּוֹת
- 20 הַדִּבְרֵי, אִם כָּפַר אֶחָד מֵהֶם, כִּשְׂאָר כָּל הַטָּעוֹת⁹.

(2) ענין "שלוחו של אדם כמותו" - נידון בהרחבה בקידושין מא. מא: ומג. ושם צויינו כל המקורות המקראיים לכך. (3) כתובות צח. צט: וק. (4) שם צח: והיא ממסכת מעילה. ואם כי המדובר בה הוא במתנה - מתנה הרי היא כמכר. (5) שם צט. ממסכת מעילה. (6) ש"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין שם). כלומר, מעשי השליח נחשבים כמעשי המשלח. אבל אין אנו אומרים שגופו נחשב כגוף המשלח, ולפיכך, באופן שדרוש לנו גופו של המשלח, כגון בהנחת תפילין, אין אנו אומרים שהנחת תפילין של השליח מועילה

מִלִּים זֶה - לְצִיּוֹן, שֶׁהַשְׁלִיחַ צָרִיךְ לְהַשְׁאִיר אֶת הַמִּצְוָה כִּמוֹ
שֶׁהוּא גֵרֵם לוֹ בְּמַעֲשָׂיו, לְהוֹצִיא מִדַּעַת רִשְׁי" (ד"ה זֵיל
זִבְנִיהָ), שֶׁהוּא חַיִּיב עוֹד פַּעַם לְקַנּוֹת מִן הַמוֹכֵר וּלְכַתּוֹב עַל
שְׁמוֹ שֹׁטֵר חֹדֶשׁ, וְרָאָה סִמֵּן קֶפֶס ס"ק י. וְאֵין אִנּוּ
אוֹמְרִים שֶׁהַמִּקָּח בָּטֵל אַחֲרֵי שֶׁהַשְׁלִיחַ טָעָה בְּשִׁלְחוֹתוֹ, כִּמוֹ
שֶׁכָּתַב רִבִּינוּ לַמַּעֲלָה הַלְכָה ב - שֶׁלְדַעַת רִבִּינוּ יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין
אִם הוֹדִיעַ הַשְׁלִיחַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ, שֶׁאִזּוּ הַפַּעֲלָה בָּטֵלָה אִם לֹא
בּוֹצֵעָה כְּרָאוּי, לְבִין אִם לֹא הוֹדִיעַ הַשְׁלִיחַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ, שֶׁאִזּוּ
מַעֲשֵׂה הַשְׁלִיחוֹת נִשְׁאָר קַיִּים, וְרַק הַשְׁלִיחַ נוֹשֵׂא בְּאֲחֵרִיתוֹ
הַהוֹצָאָה שֶׁל הַשִּׁנּוּי, רָאָה לַהֲלֹךְ פֶּרֶק בַּהֲלָכָה ד' וְהַעֲרָה לֵט,
וּבְרָאב"ד וּכְסָף-מִשְׁנָה כֹּאן. (22) הֵינּוּ, מִרְצוֹנוֹ שֶׁל
הַמִּשְׁלַח, אֲבָל אֵין לְהַכְרִיחוֹ עַל כֵּךְ (כְּסָף-מִשְׁנָה בְּשֵׁם הַר"ן),
וְרָאָה בְּסִמּוֹךְ. (23) שֶׁל הַמִּשְׁלַח, שֶׁאִם קָנָה הַשְׁלִיחַ
בְּמַעֲוֵתוֹ, וְלֹא בְּמַעֲוֵת הַמִּשְׁלַח - אִינוּ צָרִיךְ לְתַקֵּן אֶת
הַמַּעֲוֹת וּלְחַזּוֹר וּלְמַכּוֹר לַמִּשְׁלַח, אֲלֹא קָנָה לְעַצְמוֹ (סִמֵּן
סִמּוֹן קֶפֶס, ס"ק יא. וְרָאָה לַמַּעֲלָה פ"ז מִהֲלֻכּוֹת מַכִּירָה,
הַלְכָה י). (24) שֶׁזֶּהוּ מִדִּינֵי הַשְׁלִיחוֹת, שֶׁהוּא נוֹשֵׂא
בְּתוֹצְאוֹת כָּל עֵינּוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשִׁלְחוֹתוֹ. (25) שֶׁבִּכְל
דְּבַר שֶׁבִּמְמוֹן - תִּנָּאוּ קַיִּים (כְּסָף-מִשְׁנָה). (26) שֶׁהָרִי אֵין
אוֹנָאָה לְקַרְקָעוֹת, אֲפִילוֹ מִכֵּר שׁוֹה אֶלֶף בְּדִינָר אוֹ שׁוֹה דִּינָר
בְּאֶלֶף (פ"ג מִהֲלֻכּוֹת מַכִּירָה, הַלְכָה ח), וְדִין שְׁלִיחַ שֶׁטָּעָה
שֶׁחֲזוֹר אֲפִילוֹ בְּכָל-שְׁוֹהוּ אֵין כֹּאן, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּנָה עִמּוֹ בֵּין
לְתַקֵּן בֵּין לַעֲוֹת. וְכֵל זֶה אִינוּ אֲלֹא בְּשִׁלְחוֹת שֶׁטָּעָה, אֲבָל אִם
שִׁנָּה בְּשִׁלְחוֹתוֹ - בָּטֵלָה הַשְׁלִיחוֹת (סִמֵּן שֶׁם ס"ק ז. וְכֵן
נִרְאָה מִדְּבַר הַרְדַּב"ז).

ח. הַנּוֹתֵן⁴² מַעֲוֹת לְשְׁלּוּחוֹ לְקַח בְּהֵם חֲטִיִּם אוֹ מִין
מִמִּינֵי סְחוּרָה, וְלֹא לְקַח - אֵין לוֹ עָלָיו אֲלֹא
תְּרַעֲמֵת⁴³. נִתָּן⁴⁴ לוֹ מַעֲוֹת לְקַח בְּהֵן חֲטִיִּם, בִּין⁴⁵
לְאִכִּילָה⁴⁶ בִּין לְסְחוּרָה⁴⁷, וְהָלַךְ וְלָקַח בְּהֵן
שְׁעוּרִים⁴⁸: אִם פָּתְחוּ⁴⁹ דְּמֵי זֶה שְׁלָקָה - פָּתְחוּ
לְשְׁלִיחַ⁵⁰, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁנֵּה; וְאִם הוֹסִיפוּ דְּמֵיהֶן -
הוֹסִיפוּ לְבַעַל הַמַּעֲוֹת⁵¹. הִנֵּה⁵² הַשְּׁעוּרִים⁵³ קָצוּבִים⁵⁴
וְיָדוּעִים, וְהוֹסִיפוּ לְשְׁלִיחַ בְּמִנְיָן⁵⁵ אוֹ בְּמִשְׁקָל⁵⁶ אוֹ
בְּמִדָּה⁵⁷ - כָּל שֶׁהוֹסִיפוּ לוֹ הַמּוֹכְרִים הָרִי הוּא שָׁל
שְׁנֵיהֶם⁵⁸, וְהוֹלֵךְ הַתּוֹסֵפֶת הַשְּׁלִיחַ עִם בַּעַל הַמַּעֲוֹת.
וְאִם⁵⁹ הִנֵּה הַדְּבָר שֶׁאֵין לוֹ קָצָבָה⁶⁰ - הַפְּלוֹ⁶¹ לְבַעַל
הַמַּעֲוֹת.

(42) תּוֹסַפְתָּא בְּבֹא-מַצִּיעָא פֶּרֶק ד' בְּסוֹף, הוֹבָאָה בִּירוּשְׁלַמִּי
שֶׁם פ"ה הַלְכָה ג, וְרָאָה לַהֲלֹךְ פֶּרֶק ז' הַלְכָה ו. (43) אֲבָל
אִינוּ חַיִּיב לְשַׁלֵּם לוֹ בַּעַד הַנּוֹק, שֶׁהָרִי לֹא הִזִּיקוֹ בִּידֵיָּם.
(44) בְּבֹא-קֶמָא קַב: כְּבִרְיָתָא הַשְּׁנִיָּה, וְכִרְבִּי יְהוּדָה שְׁאוּמֵר
שֶׁאֵין הַשְׁלִיחַ קוֹנֵה בְּשִׁנּוּי. (45) לְפִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁם,
מַחֲלֵק רַבִּי מֵאִיר בֵּין לְאִכִּילָה וּבֵין לְסְחוּרָה, וְיוֹצֵא שְׁלֹרֵבִי
יְהוּדָה לֹא קַיִּים הַבְּדֵל זֶה. (46) שֶׁכֹּאֵן מַקְפִּיד הַמִּשְׁלַח, וְיֵשׁ
כֹּאֵן שִׁנּוּי בּוֹלֵט. (47) שֶׁהַמִּשְׁלַח מַעֲוִינִין רַק לְהַרְוִיחַ,
וְאִפְשָׁר הִיָּה לוֹמֵר שֶׁלֹּא אֵיכַפֵּת לוֹ אִם הַשְׁלִיחַ קָנָה חֲטִיִּים
שֶׁבִּיקֵשׁ אוֹ מִין אַחֵר. (48) [בכ"י תִּמְנָן נֹסֵף: "אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ
לְקַנּוֹת שְׁעוּרִים, וְהָלַךְ וְלָקַח חֲטִיִּים", וְכֵן בְּבִרְיָתָא שֶׁם. וְזֶה
מֵה שֶׁכָּתַב רִבִּינוּ "אִם פָּתְחוּ דְּמֵי זֶה שְׁלָקָה" - כְּלוּמֹר, אוֹ
הַשְּׁעוּרִים אוֹ חֲטִיִּים. רָאָה לַהֲלֹךְ פ"ב הַלְכָה ב]. (49) נַעֲשׂוּ
זוֹלִים יוֹתֵר. וְאִם אִירַע אוֹנֵס אַחֵר שֶׁלֹּא מַחֲמַת הַשִּׁנּוּי, פְּטוֹר
הַשְׁלִיחַ (ש"ך סִמּוֹן קֶפֶס ס"ק ט. רָאָה לַהֲלֹךְ פ"ה הַלְכָה ב).
(50) שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְשִׁלְחוֹת הַהַפְסָד, כְּדִין שְׁלִיחַ
שִׁנָּה, שְׁאוּמֵר לוֹ הַמִּשְׁלַח "לְתַקֵּן שְׁלַחְתִּיךָ וְלֹא לַעֲוֹת".
רָאָה לַמַּעֲלָה הַלְכָה ג. (51) לְפִי שֶׁאֵין הַשְׁלִיחַ קוֹנֵה בְּשִׁנּוּי,
כִּנֵּל. וּבִגְמָרָא שֶׁם אִמְרוּ שֶׁהֵם חוֹלְקִים בְּרוּחוֹ, - לְפִי שֶׁשֵּׁם
מְדוּבָר, שֶׁנָּתַן לוֹ מַעֲוֹת לְמַחֲצִית שְׁכָר, וְאִילוֹ רִבִּינוּ מְדוּבָר
בְּשִׁלְחוֹת גִּרְדָּא וְלֹא בְּשׁוֹתְפוֹת (הַגְהוֹת מִיִּמּוֹנִית אוֹת ד).
וּלְפִיכֵן הוּא הַזּוֹכֵה, לְמִירוֹת הַשִּׁנּוּי שֶׁל הַשְׁלִיחַ, שֶׁהָרִי הַמִּקָּח
נִקְנָה בְּמַעֲוֵתוֹ, וְרָאָה לַמַּעֲלָה הַלְכָה ג. (52) כְּתוּבוֹת צַח:
וְכִרְבִּי יוֹסִי. (53) הַמַּחֲרִי. (54) קְבוּעִים, כְּמוֹת מְסוּיִמָּת
בְּסִכּוּם מְסוּיִים. (55) שֶׁנָּתַן לוֹ מִסְפֵּר יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל דְּבָרִים
מִכְפִּי שֶׁמַּגִּיעַ לוֹ לְפִי הַמַּחֲרִי הַיְדוּעִי וְהַקְּבוּעִי. (56) שֶׁהַמִּקָּח
שׁוֹקֵל יוֹתֵר מִכְפִּי שֶׁמַּגִּיעַ לְפִי הַתְּשׁוּלָּה. (57) שֶׁהַחֲפֵץ תּוֹפֵס
מִידָה יוֹתֵר גָּדוֹלָה מִכְפִּי שֶׁיֵּצֵא לְפִי הַסִּכּוּם שֶׁשׁוּלָּם.
(58) לְפִי דַעַת רִשְׁי" (הַבִּיאוּ הַכְּסָף-מִשְׁנָה), הֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין

ד. הָאוֹמֵר²⁷ לְשְׁלּוּחוֹ: מְכָר לִי מִשְׁדָּה שְׁלִי בֵּית
סָאָה²⁸, וּמְכָר לוֹ בֵּית סָאָה²⁹ - הָרִי זֶה מוֹסִיף³⁰ עַל
דְּבָרָיו³¹, וְקָנָה הַלּוֹקֵחַ בֵּית סָאָה בְּלִבְדוֹ³². אֲמַר³³ לוֹ:
מְכָר לִי בֵּית סָאָה³⁴, וּמְכָר לוֹ בֵּית סָאָה - הָרִי זֶה
מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו³⁴, וְלֹא קָנָה הַלּוֹקֵחַ³⁵. אֲמַר³⁶ לוֹ:
מְכָר לִי שְׁדָה לְאָדָם אַחֵר³⁷, וְהָלַךְ הַשְּׁלִיחַ וּמְכָרָהּ
לְשִׁנּוּי³⁸ - מְמַכְרוֹ בָּטֵל, שֶׁהָרִי עָבַר עַל דְּבָרָיו.
אֲמַר³⁹ לוֹ: מְכָר לִי שְׁדָה, וְלֹא פָּרַשׁ⁴⁰ - אֲפִילוֹ מְכָר
לְמֵאָה, מְמַכְרוֹ מְמַכְרוֹ⁴¹.

(27) כְּתוּבוֹת צַח: וְצֵט. (28) שֶׁאֲפִשָׁר לְזוֹרַע בּוֹ סָאָה אוֹ
סָאָתִים. וְהוּא שֹׁטֵחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה (בְּבֹא-
בְּתָרָא כו:). (29) שֹׁטֵחַ שֶׁל חֲמִשִּׁים עַל מֵאָה אַמָּה (שֶׁם).
(30) אֲבָל לֹא מַעֲבִיר. (31) וְאִינוּ בְּכָלל מִשְׁנָה מְדוּבָרִי (שֶׁם)
צֵט. לְפִי הַלְשׁוֹן הַשִּׁנִּי. (32) אֲבָל אִינוּ קוֹנֵה מֵה שֶׁהוֹסִיף
הַשְׁלִיחַ. (33) הִיא בְּעִיא שֶׁם, לְפִי הַלְשׁוֹן הַשִּׁנִּי.
(34) שֶׁאֲע"פ שֶׁאֲפִשָׁר לוֹ לְמַכּוֹר עֲכָשִׁיו גַּם אֶת הֵיתֵר - אֵין
בַּעַל הַקְּרָקַע מְרוּצָה לְהַרְבוֹת בְּמַכִּירוֹת וּבְשִׁטְרוֹת, שֶׁזֶה
יַעֲרַעַר אֶת הָאִימוֹן בּוֹ, שִׁיחֲשָׁבוּ שֶׁהֵעֵנִי וְהוּא מוֹכֵר כָּל נַכְסֵי
(שֶׁם). וְאֲע"פ שֶׁלֹּא נִפְשָׁטָה הַבְּעִיא שֶׁם, פֶּסֶק אוֹתָהּ רִבִּינוּ
לְקוּלָּא לְגַבִּי הַמוֹחֲזָק, הוּא הַמוֹכֵר, בַּעֲלִיָּה הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל
הַקְּרָקַע (כְּסָף-מִשְׁנָה). (35) כֵּן גַּם בְּכ"י תִּמְנָן, וְכֵן בְּסִפְרִים
מְדוּיָקִים (כְּסָף-מִשְׁנָה). וּבְדִפּוּס רוֹמִי: "וְקָנָה הַלּוֹקֵחַ",
וְנוֹסַח מְשׁוּבָשֵׁת הִיא (כְּסָף-מִשְׁנָה). (36) שֶׁם צֵט: כְּדָבָר
פְּשוּט. (37) כֵּן הוּא לְפִי גִירְסַת הַר"ח וְהַרְי"ף, שֶׁהַמִּשְׁלַח
אִמֵּר "לֹא אַחֵר", וְלֹא פִירֵשׁ לֵאמֹר: "וְלֹא לְשִׁנּוּי". וְלֹא

67) קידושין מג: מסקנת הגמרא סמוך למימרא של רבא בשם רב נחמן. (68) ותנאי זה של עמידת שלשתן הוא הכרחי, כמו שמתברר בהמשך. (69) כדין כופר הכל, שהרי הוא נשבע ונפטר. (70) מעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ, כדין "חנוני על פנקסו" (שבועות מה). שאם אמר לחנוני: תן סאתים חטים לפועלים ואני אחזיר לך, ואחר-כך טוען חנוני שנתן, והפועלים טוענים שלא קיבלו, שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (פט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ה), ואף כאן דין הפועל או הבעל-חוב כדין הפועלים ב"חנוני על פנקסו", שהרי הם נשבעים ונוטלים. ובנוסחאות מדוייקות מפורש כאן: "נשבע שבועת התורה" (כסף-משנה). ברם ה'תוספות' המיוחסות לר"י הזקן והר"ן הביאו בשם רבינו שאף הבעל-חוב והפועל נשבעים שבועת היסוד. וכן נראה קצת בכ"י תימן, ששם נשמטה שורה שלמה בטעות הדומות "נשבע היסוד" - "נשבע היסוד" - הרי שהיה כתוב כאן "היסוד", וכן נראה מדברי רבינו להלן שכתב: "הלוא אינו יכול להשביעו היסוד שלא פרעו השליח". ואע"פ שנאמן השליח בשבועתו ביחס לדין ודברים שלו עם הלוא - אינו נאמן ביחס לדין ודברים שבין הלוא והמלוה, מפני שהלוא האמין לשליח, שהרי מסר לו ממונו, אבל המלוה לא האמין לו (רש"י שם). (71) לפטרם משבועת היסוד. (72) כן בגמרא שם. (73) כלומר, אלמלא היו

אנו יודעים למי התכוון כאן המוכר לוותר, למשלח או לשליח, ולפיכך אנו מקיימים חלוקה. אבל מדברי רבינו נראה שאפילו המתנה מכוונת מפורש לשליח, אנו מקיימים חלוקה, מכיוון שסוף-סוף הרווח בא על-ידי המעות של המשלח (כסף-משנה, ועיין לחם-משנה). (59) כרבי יוסי של הברייתא האחרת, ואולי בזו אף רבי יהודה מודה, וראה 'תוספות' שם ד"ה כאן שנה רבי. (60) אלא לפעמים המחיר הוא גבוה יותר ולפעמים נמוך יותר. (61) שכאן אין ויתור כלל מצד המוכר, אלא שהפעם מכר יותר בזול, כפי ההזדמנות.

1 ו. מ"ה ⁶² שהיה חייב לחברו ממונו ⁶³, בין משום מלוה
2 בין משום פקדון או שכירות, ונתן המעות ביד
3 השליח ואמר לו: הולך ממון זה לבצל חובי - אין
4 השליח צריך להטפל לו ולתן לו בפני עדים. ואם
5 אמר לשליח: אל תפרע חוב זה אלא בעדים, ופרעו
6 שלא בעדים - חייב לשלם ⁶⁴. וכן ⁶⁵ אם היה החוב
7 בשטר, בין שאמר ⁶⁶ לו: קח השטר ותן לו המעות,
8 בין שאמר לו: תן המעות וקח השטר, ונתן בלא
9 עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם. שהרי לתקן
10 שולחו, ולא לצות.

(62) ר"ף ב'כתובות' פרק הכותב, וראה להלן. (63) שכן פעולה או שכן בהמה וכלים. (64) אם המקבל טוען שלא קיבל. והרי הוא כמזיק בידים, שהרי מסר ממון חברו לאחר (אור-שמח). ויתכן כי חייב גם מדין שומר. (65) כתובות פה. מסקנה סופית של הגמרא על רקע עובדא אחת, וכהסתייגות מדברי רב אשי, שנאמרו בסמיכות לעובדא זו. (66) ומכאן, שאם לא הזכיר כלל את השטר, אינו חייב (הגהות מיימוניות וכסף-משנה).

11 ז. השולח ⁶⁷ מעות שפידו ביד שלוחו, ואמר לו:
12 הולך ממון זה לפלוני שאני חייב לו, והלך ונתן
13 שלא בעדים, השליח אומר: נתתי, ובצל חוב או
14 הפועל אומר: לא לקחתי, והרי ⁶⁸ שלשתי עומדין -
15 השליח נשבע הסת ⁶⁹ שנתן, ובצל חוב או הפועל
16 נשבע ⁷⁰ [שבועת התורה] שלא לקח, וישלם הלא
17 לבצל חוב או לבצל הפקדון. ואפלו היו השלוחין
18 שנים - אין עדותן מועילה ⁷¹, מפני שהן נוגעין
19 בעדותן, שהרי ⁷² חייבין ⁷³ להשבע הסת. במה דברים
20 אמורים? בשהיה השליח מכחיש את בעל חוב ⁷⁴
21 והרי שלשתי עומדין; אבל אם בא השליח ואמר:
22 נתתי במה שאמרתי לי - אינו יכול להשביעו הסת
23 שעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת
24 ודאי שלא נעשה שליחותו ⁷⁵. וכן אם מתו השלוחין
25 או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע -
26 הלוא אינו יכול להשביעו הסת ⁷⁶ שלא פרעו
27 השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי
28 שלקח. אלא מחירים ⁷⁷ הלוא הרים סתם, ומשלם
29 החוב שעליו. וכן כל פיוצא בזה.

30 ח. ראובן ⁷⁸ ששלח כתב ⁷⁹ לשמעון ואמר לו ⁸⁰: מנה
31 שיש לי בידך, שלחתי לי ביד לוי ⁸¹, אם רצה
32 לשלחו ⁸² - אינו חייב באחריותו, בין שהיה מלוה
33 בין שהיה פקדון ⁸³. והוא שייביר ⁸⁴ שהוא כתב ידו.
34 ואם טען המלוה ואמר: לא כתבתי ולא שלחתי לך
35 - ישבע ⁸⁵ הלוא הסת ⁸⁶ שכתב ידו בא אליו ולפיכך
36 שלח, ויפטר ⁸⁷. וכן הוור רבות ⁸⁸. אבל אם לא
37 היה הכתב כתב ידו, או שאין הלוא יודע שהוא
38 כתב ידו, או אפלו ⁸⁹ היו כתובין בו סימנין ואותיות
39 שביניהן ביהוד ⁹⁰, אם טען ראובן ואמר: לא שלחתי
40 כתב, ואחרים רמו בו - שמעון חייב ⁹¹ באחריותו,
41 ומשלם לו ראובן ⁹² אחר שיתרים ⁹³ על מי ששלח
42 כתב זה מדעתו ולא יודה ⁹⁴. ויש מי שהורה, שישבע
43 ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נוסף: "שבועת התורה". והש"ך סימן קכא ס"ק סב, העיר: הלא אין נשבעין על טענת 'שמא'. וראה למעלה הלכה ז שטענת הוודאי של המלוה שלא קיבל חובו מהלוה על-ידי השליח, מועילה לחייב את השליח להשבע שבועת היסת, אע"פ שהלוה אינו יודע אם השליח עשה שליחותו או לא. (97) ומשלם עשרים לשמעון, כפי הודאתו. (98) שהרי שמעון הנתבע, טוען ברי שנתן. (99) כאן מתחיל ענין חדש. עד כאן היה מדובר שראובן לזה משמעון על-ידי השליח, ומכאן והלאה המדובר להיפך ששמעון לזה מראובן, וראובן קיבל חובו משמעון הלוה, ע"י השליח. וכן נראה ממה שכתב רבינו "אם היה חייב לראובן" (כסף-משנה) והיינו ששמעון טען ששילם לראובן חמשים על-ידי השליח, והשליח טוען כמותו. ואילו ראובן טוען שלא קיבל אלא עשרים, ותובע את השלושים הנשארים. (100) וכן כתב רבינו למעלה בהלכה ז, שהשליח נשבע שבועת היסת שנתן, והמלוה נשבע שלא לקח, וישלם הלוה חובו (כסף-משנה).

יום רביעי י"ט אייר ה'תש"פ

פרק שני

(1) נתבאר בו דין מי שאינו נעשה שליח, ודין סרסור שהוא כמו שליח, וכמו כן דיני שמירה שעל השליח.

- א. אין² העובד פוכבים נעשה שליח³ לדבר מן הדברים שבעולם⁴. וכן⁵ אין ישראל נעשה שליח לעובד פוכבים⁶ לדבר מן הדברים. שנאמר⁷: בן תרימו גם⁸ אתם - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית⁹. והוא הדין לכל התורה פלה¹⁰. ומה¹¹ משלחכם¹² בן ברית, אף בכל התורה פלה המשלח בן ברית¹³.

(2) קידושין מא: ובבא מציעא עא: (3) היינו, שאין ערך חוקי לשליחות, ואין מעשי השליח מתייחסים למשלח. ומכיוון שלא כתב רבינו כאן שאינו נעשה שליח לישראל - נראה שאפילו לגוי אינו נעשה שליח, וראה במשנה למלך. (4) כלומר, הדברים שצריכים למעשה הבעלים או שלוחם. (5) בבא מציעא שם. (6) לפי שאין הגוי יכול למנותו שליח. (7) כן הוא בקידושין שם ובבבא מציעא שם. (8) שהמלה "גם" מרבה את השליח, ואחרי שלמדנו דין השליחות ממקום אחר, הרי שהיא באה לציין פרט חדש בשליחות, והוא, שאין שליח אלא בן ברית (סמ"ע סימן קפה סעיף קטן א). (9) מושג רחב יותר מ"בן ישראל", וכולל גם עבדים כנענים (ראה להלן הלכה ב), שאף על פי שאינם מחויבים אלא בחלק מן המצוות, - נקראים הם בני ברית לפי שיש להם חלק בברית שבין נותן התורה ומקיימיה, ראה גיטין כג: ורש"י שם דיבור המתחיל אף שלוחכם בני ברית [וכן נראה בבבא קמא טו.]. ולענין שליח העבד בגירושין, עיין פרק ו מהלכות גירושין הלכה ו. (10) שהכל נלמד מתרומה. בניגוד לדברי רב אשי בבבא מציעא שם, שרק בתרומה אין שליחות לגוי. (11) אף זה שם. (12) היינו, ה"אתם" הנאמר בתרומה. (13) בניגוד

(78) ר"ף בבא-קמא פרק הגזול עצים. (79) שכתב וחתם, או אפילו כתב הסופר והוא חתם (ש"ך סימן קכא ס"ק יד). (80) כלומר: כך כתוב באותו כתב: "מנה שיש לי בידך וכו'". (81) ומכאן שדווקא אם סימן לו אדם מסוים, וכך היא הנוסחה ברי"ף שלפנינו, וכן הביא הכסף-משנה. (82) אבל אינו יכול להכריח את הלוה, וכך מפורש ברי"ף, וראה להלן פ"ג הלכה ה. (83) כן נראה ברי"ף, שכתב "אותו דבר שיש לי בידך" (בתרגום שלנו), משמע כל דבר, בין מלוה ובין פקדון. (84) הלוה או הנפקד, שאם לא כן אינו יכול לטעון טענת ודאי שפרע לו, והרי זה כאומר איני יודע אם פרעתיך, שחייב לשלם לו (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כסף-משנה). (85) היינו, שאין עדים שזה היה כתב ידו, שאילו יש עדים - אין מקום לשבועה. וראה להלן. (86) שהרי הוא כאילו טוען: ברי שפרעתיך. (87) והמדובר במלוה על-פה שיש לו מיגו לטעון לא היו דברים מעולם (סמ"ע שם ס"ק י). (88) מלשון זו נראה שהלכה היא ואינה תלויה במנהג, כמו שכותב הרי"ף. [ואע"פ שבגמרא לא נזכר דין כתב אלא שליח שעשאו בעדים (בבא-קמא קד. ולהלן פ"ג הלכה ה), סובר רבינו שכתב ידו אף-על-פי שאינו כשטר, שהרי הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים (בבא-בבא קעו, ופי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ג) - הרי הוא על-כל-פנים בעדים]. (89) [בכ"י תימן: שאין הלוה יודע אם הוא כתב ידו או אינו, אפ' (= אפילו) היו כתובין בו וכו'. וכן נראה בכסף-משנה שהעתיק "אפילו היו כתובים", בהשמטת המילה "או" שלפניה. וכן הועתק בשו"ע חושן-משפט סימן קכב סעיף ד, ועיין משנה-למלך. (90) כלומר: המלוה והלוה עשו להם סימני-היכר מיוחדים. (91) שהרי הוא כאומר איני יודע אם פרעתיך, אחרי שהוא אינו יודע אם זה היה כתב ידו (כסף-משנה). והיינו כשמואל שאמר (בבא-קמא שם) "אין משלחין מעות בדיוקני, ואפילו עדים חתומים עליה". וכן פסק הרי"ף (כסף-משנה). והיינו שהעידו העדים שזוהי חתימה שלו, אבל לא ראו שחתם. ולפיכך יש מקום לטענת המלוה, ואחרים זייפו דיוקני שלו. ולא הוצרך רבינו להזכיר שהיו עדים מכירים דיוקני שלו, מאחר שכתב "סימנים ואותיות שביניהם ביחוד", כלומר ששניהם מכירים הדיוקני, ואעפ"כ יש לטעון שאחר זייפו (לחם-משנה). (92) כן בכ"י תימן. (93) יטיל חרם, תחליף לשבועת היסת. (94) כדי שיתאמץ לזכור, שמא שלח באמת והסיח את דעתו מזה.

- ט. לוי שפא בשליחות ראובן⁹⁵ ולקח חמשים משמעון, וכן ראובן ואמר: לא שלחתי לך אלא עשרים, ועשרים פלגד הביא - הרי ראובן נשבע⁹⁶ שלא שלחו להביא אלא עשרים, ועשרים פלגד הביא לו, כדין כל מודה מקצת⁹⁷, ולוי נשבע הסת⁹⁸, שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן, וישלם שמעון⁹⁹ מביתו¹⁰⁰, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

(95) ללוות כסף משמעון (כסף-משנה). (96) בכ"י תימן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החנווני ממנו והשתמש בה לצרכו, הרי זה שואל שלא מדעת ודינו כגזולן שחייב בהשבה, כן מפורש בגמרא שם. וכתבו רבינו בפרק ג מהלכות גזילה הלכה טו (רדב"ז). (28) עבד השמן ועבד האיסר (=העודף). כדעת החכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה, שאמר שעל מנת כן שלחו. (29) שהוא זקוק לשמן, אבל לא התכוון לעשות את הקטן שליח. (30) כשם שאמרו בגמרא שם, שאם מסר השולח לקטן את הצלוחית פטור עליה החנווני אם שברה הקטן, מפני שהיא אבידה מדעת, - הוא הדין אם אמר לו שלח לי עם הקטן, שפטור (כסף משנה). ועוד שכל המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה היא, אם התכוון לעשות את הקטן שליח או לא, ואם כן, כשאמר מפורש שעושה שליח - בוודאי פטור לכל הדעות. וראה תוספות בבא קמא קד. דיבור המתחיל רבה ולהלן הלכה ג.

- ג. האומר: ³¹ לחברו: מנה שיש לי בידך, בין מלוא ¹²
- בין פקדון, שלחמו לי ביד פלוני, אפלו היה קטן ³², ¹³
- אם רצה לשלחו בידו - נפטר, ואינו חייב באחריותו. ¹⁴
- וכן ³³ שנים שהתנו ביניהם, שפל מן שירצה לשלח ¹⁵
- לחברו משלח ביד מן שירצה המשלח - הרי זה ¹⁶
- משלח ביד מן שירצה לו שהוא ראוי ³⁴ להוליך דבר ¹⁷
- זה. ואם נגנב או אבד בדרך, או שפפר בו השליח ¹⁸
- הרי המשלח פטור ³⁵. שפל תנאי שבממון - קיים ³⁶. ¹⁹

(31) בבא מציעא צח: בסוף המשנה, שאם המשאל אומר לשואל לשלח לו בחזרה את הפרה ששאל ממנו, ביד שלוחו או ביד בנו, פטור השואל מכל התחייבות, וראה בכסף משנה. (32) שם במשנה: "ביד בני או ביד שלוחי", ו"בני" היינו קטן, שאם לא כן היינו "שלוחי" (כסף משנה). וכתב הסמ"ע (סימן קפח סעיף קטן ט) שאפילו אם לא ידע המשלח שהוא קטן, ואחר כך נתברר הדבר - פטור המשלח, וזהו החידוש שהשמיענו כאן רבינו, מה שלא שמענו בהלכה ב. (33) ר"ף בבא קמא פרק הגזול עצים (דפוס ווילנא לז עמוד ב). (34) ואם שלח ביד מן שאינו ראוי, הרי זה כאילו אבדו בידים (רדב"ז). וראה במשנה למלך להלן הלכה ז. (35) אם טוען זה שנשלח אליו, כי שליח זה אינו ראוי לשליחות זו ואם נגנב או נאבד או כפר השליח, המשלח ישלם - אין טענתו טענה ופטור המשלח. ובאופן זה פטור גם משבועה, כיוון שכך התנו אבל אם כפר בעצם התניית התנאי או שהכחישו באומר לו: לא שלחת לי על ידי שליח זה - חייב הוא להישבע שבועת היסת וכמו שכתב הראב"ד (רדב"ז). (36) בבא מציעא נא. כרבי יהודה.

- ד. השליח ³⁷ שקנה או שמכר, והודיע שהוא שליח ²⁰
- בדבר זה לפלוני, אף על פי שמשה ³⁸ או שהמשיך ³⁹, ²¹
- ונמצא שעבר על דעת המשלח - בטל המקח ²²
- ומחזיר. ואם ⁴⁰ לא הודיע שהוא שליח - נקנה ²³
- המקח, ויהיה הדין בינו ובינו זה ששלחו. ²⁴

(37) ראה למעלה פרק א הלכות ב"ג. (38) כקונה. (39) שמכר, ונתן לקונה לעשות משיכה. (40) בבא בתרא קסט: אמרו ששליח ששינה וקנה שלא באחריות אף על פי

לדברי רב אשי (בבא מציעא שם לפי לשון שני) שישאל נעשה שליח לגוי.

- ב. עושה אדם שליח איש או אשה ¹⁴, ואפלו אשת ¹
- איש ¹⁵. ואפלו עבד ¹⁶ ושפחה ¹⁷, הואיל והן בני דעת ²
- וישנן במקצת מצות, נעשין שלוחין למשא ומתן ¹⁸. ³
- אבל מי שאינו בני דעת, והן חרש שוטה וקטן - ⁴
- אינן נעשין שלוחין ¹⁹, ולא עושין שליח ²⁰. אחד ⁵
- הקטן ואחד הקטנה ²¹. לפיכך ²², השולח ²³ בנו קטן ²⁴
- אצל החנווני ²⁵, ומדד לו באסר שמן, ונתן לו את ⁷
- האסר ²⁶, ואבד את השמן ואת האסר - החנווני חייב ⁸
- לשלם ²⁸; שלא שלחו אלא להודיעו ²⁹, ולא היה לו ⁹
- לשלח אלא עם בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם ¹⁰
- פרש ואמר: שלח לי עם הקטן - הרי זה פטור ³⁰. ¹¹

(14) משנה בעירובין עט: שמזכה העירוב על ידי בתו ואשתו, וזיכוי זה הוא מטעם שליחות, הרי שאשה נעשית שליח (כסף משנה), וכן הוא בגיטין סב: שהאשה נעשית שליח לקבלת הגט, ובקידושין נב. אמרו שהאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושה. (15) שאינה לגמרי ברשותה. עירובין שם במשנה שמזכה על ידי אשתו. וכן בגיטין כג: במשנה שבין הנשים המביאות גיטה - אף צרתה ויבימתה. (16) עבד כנעני. כן מפורש בגיטין כג: ש"העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו". (17) כנענית. כן מפורש בגיטין שם שהשפחה זוכה בשטר השחרור עבור העובר שלה. (18) זה מוסב על עבד ושפחה. שרק למשא ומתן נעשים שלוחים, אבל לגיטין וקידושין לא. לפי שאינם בתורת גיטין וקידושין (גיטין כג: ופרק ו מהלכות גירושין הלכה ו). (19) גיטין כג. במשנה, וההנמקה בגמרא שם. (20) גיטין סה. במשנה "שאין קטן עושה שליח". (21) גיטין שם במשנה, בקטנה שאינה עושה שליח להבאת הגט, ועל זה בא הסיכום: "שאין קטן עושה שליח". וכתב כן רבינו בכדי שלא לתת מקום לטעות, שקטנה שעדיפה מקטן, שהוא אין לו קניין חצר, והיא יש לה (פרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט) - יש להם גם שליחות ולפיכך השמיענו שאף הקטנה אינה בכלל שליחות (הרדב"ז). (22) כלומר, כשם שהדין הוא שאינו נעשה שליח אלא בר דעת - כמו כן היא דעת בני אדם, שאינם רוצים לעשות שליח אלא בר דעת. (23) בבא בתרא פז: במשנה, וכחכמים ולא כרבי יהודה. (24) תוספת פירוש של רבינו וכן כתב בפירוש המשניות שם. וכן הוא בסוף המשנה: "בזמן שהצלוחית ביד התניוק". (25) בחנווני הרגיל אצלו, הדברים אמורים, שכבר מסר לו שני איסרים קודם לכן ועכשיו לא מסר לבנו הקטן כלום (כפירוש אית דמפרשי שהביא הרשב"ם שם פח. דיבור המתחיל ורבי יהודה סבר). ובנוסחאות אחרות במשנה שם: "השולח את בנו אצל חנווני ופונדיון (שני איסרים) בידו", ועיין רשב"ם שם. (26) כלומר, החנווני נתן לו את האיסר העודף מן הפונדיון שקיבל מאביו. (27) לא הזכיר רבינו את הצלוחית לפי שכאן מדובר כשהחנווני נתן לו בצלוחיתו. ואם הביא הקטן צלוחית משלו ושברה - פטור החנווני, שהרי השולח איבדה מדעת במסרו לקטן. ואם לקחה

שעיוות - המקח קיים (ראה למעלה פרק א הלכה ג) ובכתובות ק. אמרו ששליח שטעה מקחו בטל (ולמעלה שם הלכה ב). ומתוך סתירה זו בא רבינו לירי חילוק זה: אם לא הודיע שהוא משלח - מקחו קיים. ואם הודיע - מקחו בטל (כסף משנה, וראה למעלה פרק א).

ה. ראובן⁴¹ שקנה שדה משמעון, ואמר לו: ללוי קניתי אותה⁴², וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר לשמעון: לעצמי קניתי, חזר וכתב שטר מכר בשמי - אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן⁴³. ואם התנה עמו בתחלה⁴⁴ ואמר לו: לעצמי אקנה, וזה שאכתב שטר בשם לוי, כדי שלא ידעו בי שאני הוא הקונה - הרי זה כופהו לחזר ולכתב שטר אחר בשמו.

(41) בבא קמא קב: בברייתא ובגמרא שם קג. (42) וכוונתו הייתה שלא ידעו שהוא הקונה, כדלהלן. (43) אלא צריך לבקש מלוי, שעל שמו נכתב השטר, שיכתוב לו שטר לראובן (שם קג). ולא יכול הקונה לטעון שהמוכר צריך היה מייד להעלות על דעתו שהקונה וודאי קנה לעצמו, כי מי זה יקנה שדה לאחרים. (44) בגמרא שם אמרו שאפילו אם לא התנה עם המוכר, אלא לעדים בפני המוכר: "עוד שטר אחד תכתוב לי על שדה זו" כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר ואינו יכול לטעון כי היה סבור שלוי יכתוב לו שטר זה, שהרי אמר לעדים בפניו. וצריך עיון למה השמיט זאת רבינו, ועיין כסף משנה, לחם משנה ומשנה למלך.

ו. הסרסור⁴⁵ - שליח⁴⁶ הוא, אלא שהוא נוטל שכר שליחותו⁴⁷. לפיכך⁴⁸, אם שנה דעת הפעלים - משלם מה שהפסיד. כיצד? ראובן שנתן חפץ לשמעון הסרסור, ואמר לו: מכר לי זה, ואל תמכר בפחות ממאה, והלך ומכרו בחמשים⁴⁹ - משלם⁵⁰ החמשים מביתו. מכר במאתים - הפל לראובן⁵¹. וכן כל פיוצא בזה. ראובן אומר: במאה אמרתי לך⁵², והסרסור אומר: בחמשים אמרתי לי, וכן בחמשים מכרתי - נשבע הסרסור שבועת התורה, שהרי הודה במקצת⁵³. ואם כבר נתן לו החמשים⁵⁴ - נשבע שבועת הסת שפעשה שליחותו, וזוהי הלוקח⁵⁵. ואם ידע הלוקח שהפך זה של ראובן הוא⁵⁶, וזה המוכר לו סרסור הוא - יחזיר החפץ לבעלים⁵⁷, ויחרים⁵⁸ על מי שנתן לו רשות למכור בחמשים או שרצה⁵⁹ בחמשים וחזר בו אחר שקניתי⁶⁰.

(45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור

שהוא שליח ומקבל שכר עבודתו, דומה הוא לאלמנה המוכרת שהיא כשליחם של היורשים (עיין כתובות ק). ושכרה אתה גובה מהם כתובתה (כסף משנה). (46) ולא שותף, וראה סמ"ע שם סעיף קטן א. (47) ראה להלן הלכה ז. (48) כלומר, מכיוון שהוא שליח, חלים עליו כל דיני השליחות, ואילו היה דינו כשותף היה יכול לומר לו: לטובת העניין כיוונתי ומכרתי בזול ולא היה צריך לשלם לו ההפסד, וכן הוא הדין אם מכר ביוקר היה צריך לקבל חלקו בריווח (סמ"ע שם). (49) ולא הודיע ללוקח שהוא שליח, ואם כן המקח קיים. כמבואר למעלה הלכה ד. (50) כמו שכתב למעלה הלכה ד. (51) כמו שכתב למעלה פרק א הלכה ה, וראה שם ההבדל בין דבר שיש לו מחיר קבוע לבין דבר שאין לו מחיר קבוע. (52) ואינו מכחיש דברי הסרסור שאומר שמכר, אלא שטוען שמכרו במאה (כסף משנה וש"ך סימן קפה סעיף קטן ו). (53) שכיוון שמודה במכר כנ"ל - אין כאן אלא תביעה כספית, שמגיע לו מאה, וזה מודה בחמישים. ויש שהטעימו "שכיוון שהזכיר לו, בשעה שמסר לו החפץ, סכום מעות - אינו תובע הבגד אלא המעות" (רדב"ז). והראב"ד כתב: "אין כאן שבועת התורה, לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו, ואינו יודע שנמכר, אלא מפי שמעון, ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסויים אלא בגדו - הילכך יישבע הסרסור שבועת היסט ויפטר". ובמשנה (שבועות מג). מפורש כדברי רבינו, שהרי שם נאמר "המלווה על המשכון ואבד המשכון - סלע הלוויתני עליו ושתיים היה שווה, והלה אומר לא כי אלא סלע הלוויתך עליו וחמישה דינרים היה שווה - חייב [שבועה]" וראה בנתיבות המשפט שם ובאבן האזל. (54) שאז נחשב כופר הכל על התביעה של יתר החמישים. והוא הדין אפילו אם לא נתן לו, אלא שאמר לו "הילך" (כסף משנה). וראה בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ג. (55) בהתאם לדברי רבינו למעלה בהלכה ד, שאם לא הודיע השליח ללוקח על שליחותו - המקח קיים, והשליח אחראי למשלח בעד הנזקים שגרם על ידי השינוי שלו. (56) ממשמעות הלשון נראה קצת, שאף השליח לא אמר כלום, אלא הלוקח מעצמו ידע של מי החפץ, דינו כאילו הודיעו השליח, ברם צריך שיידע שהחפץ הוא של אותו המשלח ולא די שיידע שהוא סרסור מבלי לדעת מי הוא משלחו, וראה בש"ך סימן קפה סעיף קטן ז. (57) כמו למעלה בהלכה ד. אלא שכאן מחדש רבינו, שאף שהשליח מכחיש שעבר על דברי המשלח, בטל המקח, והשליח אינו יכול לשמש כעד נגדו, מאחר שהוא מחוייב שבועה ועד הנשבע אינו עד, כמו שמביא רבינו למעלה פרק א הלכה ז. והראב"ד כתב שאין צריך להחזיר, כי יכול לטעון שהמוכר והסרסור עשו עליו קנוניא, ולדעת רבינו מסתלק חשש זה על ידי החרם שמטיל הלוקח, ועיין באר הגולה שם אות י. (58) ורק חרם, אבל להשביעו שבועת היסט אינו יכול, אחרי שהוא טוען שמא, ואין מטילים שבועת היסט אלא בטענת וודאי (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). אך יש להבין מדוע אין מצרפים טענת הברי של השליח לטענת השמא של הלוקח, לחייב את המוכר בשבועה, כמו שמצרפים טענת הבעל-חוב לטענת שמא של המשלח למעלה פרק א הלכה ז. (59) כלומר: לא אמר לשליח למכור בחמישים,

41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60

(45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא קבלו ממנו ודעתו להחזיר, הריהו כשואל אחרי ימי השאלה (פרק ג מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ב). (74) מאונסים. אבל עדיין דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה, שהרי נהנה והתפאר בכלי זה בבית חמיו וזהו שכרו. וכן מפורש בברייתא שם, ושם: "בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר" (כסף משנה והגהות מיימוני). (75) נדרים שם ובבא מציעא שם. (76) שאצלו גם החזרה היא כהליכה. שהרי אם יודמנו לו קונים בדרך - ימכור להם (גמרא שם). (77) [גם כאן לא נזכר בגמרא שצריך שיהיו דמיו קצובים ושיהא חביב על הלוקח, לפי שגם כאן אין חיובו מטעם לוקח, אלא מטעם סרסור ומכיוון שאין שכרו קצוב מהמשלח אלא מרוויח מהכלי עצמו כפי הנראה בעיניו - דינו כשואל, ואינו דומה לסרסור שלמעלה (הלכה ו-ז) שמקבל שכר קצוב מהמשלח ואינו אלא שומר שכר בלבד].

- ט. כָּל שְׁלִיחַ⁷⁸ שִׁטְעַן שְׂאֲרָעוֹ אֲנֵס פְּלוֹנִי וְהַפְסִיד כֶּף וְכֶף - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁷⁹ עַל טַעֲנָתוֹ, וְיִפְטָר. וְאִם הָיָה הָאֲנֵס בְּמִקּוֹם שֶׁאֵפְשָׁר⁸⁰ לְהִבְיֹא עָלָיו עֲדִים, אוֹ דָּבָר שֶׁהוּא גָּלוּי⁸¹ וְיָדוּעַ, שֶׁהָרִי יִמָּצֵא עֲדִים - הָרִי זֶה צָרִיף לְהִבְיֹא רָאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ; וְאִם לֹא הִבְיֹא עֲדִים - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וּמִשְׁלֵם⁸². מַעֲשֵׂה⁸³ בְּאֶחָד שֶׁאֲמַר לְשַׁלּוּחַ: קֵנָה לִי⁸⁴ אֶרְבַּע מֵאוֹת גְּרָבִי יֵין מִמְּעוֹת שֶׁהָיָה לִי בְּיָדוֹ⁸⁵, וְקֵנָה לוֹ, וְנִמְצְאוּ חֲמִין - אֲמָרוּ חֲקָמִים: מִנֵּן גָּדוֹל בָּזָה שֶׁהַחֲמִין, קוֹל יֵשׁ לוֹ⁸⁶; הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לְהִבְיֹא רָאִיָּה - יִבִּיא רָאִיָּה שְׁלֵא הָיָה הַיֵּין חֲמִין בְּשַׁעֲהַ שֶׁלָּקַח וְיִפְטָר, וְאִם לֹא יִבִּיא רָאִיָּה - יִשְׁלֹם⁸⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה מְדַבְּרִים שֶׁהָרָאִיָּה מְצוּיָה בָּהֶן. אֲבָל דָּבָר הַנֶּעֱלָם, שֶׁאֵין רָאִיָּתוֹ מְצוּיָה - יִשְׁבַּע עָלָיו. וְכֵן הָדִין בְּכָל טַעֲנָה שִׁטְעַן הַשְּׂתָף⁸⁸ וּבִפְיּוּצָא בְּיוֹ⁸⁹. וְכֵן הָדִין בְּטַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין: אִם הָרָאִיָּה יְכוּלָה לְהִיּוֹת - אוֹ יִבִּיא רָאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ⁹⁰ אוֹ יִשְׁלֹם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁹⁰.

(78) ברייתא בבבא מציעא פג. בשם איסי בן יהודה, ושם פסק רבא כאסי, במעשה שהיה עם שליח שארעו אונס. (79) היינו, שכולל אף שבועות שלא שלח בהן יד ושלם פשע (סמ"ע סימן קפז סעיף קטן א). (80) ששכחים שם עוברים ושבים. (81) כמו המעשה שהובא להלן. (82) כדעת הר"ח והרי"ף שם. (83) שם. (84) בכתב"ד תימן ובדפוס רומי: לו. וכן הוא בשולחן ערוך סימן קפז סעיף ב. (85) כתב כן מפני הבבא דלהלן: "אבל דבר הנעלם - יישבע עליו" ואם לא נתן בידו מעות אינו נשבע, שהרי כלל בדינו: "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שבועות מד:). כלומר נשבעין לפטור ולא ליטול. (86) כלומר, שהדברים מקבלים פרסום, וידוע הדבר ברבים מתי ואיך ואצל מי קרה מאורע זה, של חמין יין בכמות גדולה כזאת. (87) שהמשלח יכול לטעון, שהשליח קנה יין חמוץ במחיר מוזל, אחרת הרי קל בידו להוכיח את ההיפך. (88) [ראה להלן פרק ט הלכה א, שתקנת חכמים היא שמשבעין את השותף בטענת ספק. וסובר רבינו שבכל

אלא כשזה מכר בחמישים ומסר את התמורה למשלח - נתרצה. (60) זה לשון החרם של הלוקח, שאם לא כן, היה צריך לומר "שקנה".

- ז. כָּל סְרָסוֹר שֶׁהוֹדִיעַ⁶¹ לְלוֹקַח שֶׁחָפֵץ זֶה אוֹ קָרָע זֶה שֶׁל רְאוּבֵן, וְאַחַר שֶׁקֵּנָה הַלוֹקַח אֲמַר רְאוּבֵן: אֵינִי רוֹצֵה לְמַכּוֹר בְּדָמִים אֵלּוּ - מִחֲזִיר הַלוֹקַח; שֶׁהָרִי לֹא פָסַק לוֹ דָּמִים וְאֲמַר לוֹ: מִכּוֹר לָךְ בְּכֶף וְכֶף⁶². [כָּל⁶³] סְרָסוֹר⁶⁴ שֶׁאֲבָד הַחָפֵץ מִיָּדוֹ⁶⁵ אוֹ נִגְנַב אוֹ נִשְׁבַּר⁶⁶ - חֲזִיב⁶⁷ לְשֵׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר.

(61) ודווקא שהודיע השליח בעת המכירה שהחפץ של פלוני המשלח, ולא מספיקה לעניין זה הידיעה שיש ללוקח (משנה למלך). (62) וכיוון שלא אמר לו כלום על המחיר, הרי זה כאילו אמר לו לחזור ולשאל על המחיר בעת המכר, והלוקח שיידע מזה, חייב היה להעלות על דעתו אפשרות זו. (63) בדפוס רומי: "וכן". ותיקן הכסף-משנה לפי ספרים מדוייקים "כל", ובכתב"ד תימן: "וכל", וכן הוא במגדל עוז. (64) בבא בתרא פז. במשנה, ולפי פירוש הריב"ם בתוספות שם דיבור המתחיל נשברה. (65) בעודו בידו קודם שמכר. וראה שולחן-ערוך, חושן משפט סימן קפה סעיף ז, וסמ"ע שם סעיף קטן יח. (66) על ידי אי זהירותו של הסרסור, שדינו כגניבה ואבידה (הגהות מיימוני אות ג בשם הריב"ם). ובשולחן ערוך שם נשמטו המלים "או נשבר". (67) כדן נושא שכר, שחייב בגניבה ואבידה.

- ח. הַלוֹקַח⁶⁸ בָּלִים מִבֵּית הָאֲמִן⁶⁹ לְשַׁגְרֵן לְבִית חֲמִיו⁷⁰, וְאֲמַר לוֹ: אִם מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנִּי - אֲנִי אֶתֵּן לָךְ אֶת דְּמֵיהֶם, וְאִם לֹא - אֶתֵּן שְׂכָר מוֹעֲטוֹ⁷¹, וְנֶאֱנָסוּ בַּהֲלִיכָה - הָרִי זֶה חֲזִיב לְשֵׁלֵם⁷²; וְאִם נֶאֱנָסוּ בַּחֲזָרָה⁷³ - פְּטוּר⁷⁴. נִטְלָן⁷⁵ עַל מִנַּת לְמַכְרָן לְאַחֲרִים, וְאֲמַר לוֹ: אִם יִמְכְּרוּ בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי אוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי - אֶתֵּן לָךְ דָּמִים כֶּף וְכֶף, וְאִם לֹא יִמְכְּרוּ - אֲחֲזִירֶם לָךְ, וְנֶאֱנָסוּ, בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזָרָה⁷⁶ - חֲזִיב לְשֵׁלֵם⁷⁷.

(68) נדרים לא: ובבא מציעא פא. (69) בעל מלאכה. (70) כמתנה לארוסתו. (71) והיינו, תמורת ההנאה שהיה למשגר בהתפארות זו שגילה נכונות להעניק מתנות (בבא מציעא שם ורש"י שם דיבור המתחיל לפי טובת הנאה). (72) [בלוקח כלים מן האומן על מנת לבקרו (פרק ד מהלכות מכירה הלכה יד) הביא רבינו שאינו חייב אלא אם היו דמי הכלי קצובים והיה הכלי חביב על הלוקח (מקורו מהגמרא בנדרים לא: ובבא בתרא פח). לפי שהחיוב הוא מטעם "לוקח", כמו שכתב רבינו שם: "מעת שהגביהו נעשה ברשותו" ואם לא נתקיימו התנאים הנ"ל - לא קנה. אבל בלוקח כלים לשגרן לבית חמיו לא נזכר בגמרא שאינו חייב אלא באופנים הנ"ל, לפי שחיובו אינו מטעם לוקח אלא מטעם סרסור, ומכיוון שהוא נהנה ומתפאר בכלי - דינו כשואל ולא רק כשומר שכר (ראה למעלה הלכה ז). ולפיכך העתיק רבינו הלכה זו כאן בדיני סרסור ולא בהלכות מכירה, ראה אבן האזל בהלכות מכירה שם]. (73) אחרי

הארמית: "אורכתא" שבגמרא שם. ופירושה בשתי הלשונות: שלטון, שהמשלח משליט את השליח על הפקדון ומקנה לו. (10) בקנין סודר, ורק במעות צריך 'קנין אגב' (להלן הלכה ז). ומקור קנין זה במעשה דרב פפא (ב"ק שם), שהקנה לשליח את הממון בקנין גמור (ש"ך שם ס"ק יג). (11) היינו, בכתב ההרשאה. ראה להלן. (12) היינו, לשון שיש בה משום הקנאה גמורה. (13) כלומר, שלא כתב לו דון וזכה והוצא לעצמך (כסף-משנה). שם ע. מימרא שניה של נהרדעי. (14) ה'טור' (חושן-משפט סימן קכב) כתב הטעם, "משום שיש לו לחוש שמא ביטל המשלח את השליחות או מת [המלוה], שאילו מת או ביטל השליחות קודם שיתן לשליח, ונתן אח"כ לשליח ונאבד - חייב באחריותו, אע"פ שלא ידע שמת המשלח או ביטל השליחות". ומכיון שרבינו העתיק דברי הגמרא כלשונם ולא ביארם, נראה שגם בלי חשש אחר, רשאי הנפקד לסרב מלדון עם זה שאין לו הרשאה, בטענה, כי: הראשון נוח לי, והשני קשה ממנו. (15) "דון וזכה והוצא לעצמך" כנ"ל, ויש מקום לטעות כי הקנה לו בלב שלם, והרי הוא כשותף למחצה, כדעה אחת בגמרא (ב"ק ע.). (16) כמסקנת הגמרא שם: "והלכתא, שליח שווייה". (17) זוהי תוצאה מזה שאנו אומרים שהוא שליח ולא שותף. (18) שם, מדברי רב אשי.

ב. הקנה¹⁹ לזה שהרשה שלישי או רביע²⁰ מה שיש לו ביד חברו - הרי זה עושה דין על הפל²¹; הואיל ודן על חלקו, והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.

(19) בבא-קמא שם, מימרא של אביי. (20) כן הוא בגמרא שם, וכתב הראב"ד "דוקא שלישי או רביע, אבל אם אמר לו מאה דינרים ממה שיש לי ביד פלוני יהיו שלך, לא ידון אלא על המאה". (21) וכן הוא להלן הלכה ג, בשותף שיש לו הרשאה - שיכול לדון על הכל.

ג. אחר²² מן האחים שלא חלקו או מן השתתפין שפא לתבע - תובע על הפל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון - אין צריך הרשאה משאר שתתפין. ואין השתתף האחר יכול לומר לשתתפו שדן: אלו הייתי אני שם, הייתי תובע טענות אחרות ומחייב בעל דיני; שהרי אומר לו: למה לא באת לתבע גם אתה? לפיכך, אם היה²³ במדינה אחרת - יש לו לחזור על בעל הדין ולדון עמו, ולומר לו: אני אני מודה בכל מה ששענן שתף שלי. לפיכך יש²⁴ לנתבע לעצב ולומר לזה: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה; שהרי ממון שניכם בדי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או שתתפך ויתבע גם הוא.

(22) בכתובות צד. "אמר רב הונא, הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד, ואזל חד מיניהו בהדיה לדינא, לא מצי אידך למימר ליה: את לאו בעל דברים ידידי את, אלא שליחותיה עבד". ולבסוף מסיק, שאין הדברים אמורים אלא כשהאח או השותף השני נמצא בעיר, אבל אם אינו

השבועות נוהג דין זה של איסי בן יהודה ואף בשבועה דרבנן]. (89) [האריסין והאפוסטרופין וכו' להלן פרק ט הלכה א]. אין הדברים מובנים, שהרי כל עיקר ההלכה של איסי בן יהודה נאמרה בשבועת השומרים ונלמדה ממה שאמרה תורה (שמות כב, ט'): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - שאם יש רואה יביא רואה ויפטר (בבא מציעא שם). אבל בעל הנתיבות (סימן קפו) כתב שהחידוש הוא באופן שאין דין שבועה מן התורה, כגון, שמפקיד טוען ברי ויש לנפקד מיגו שאז אין נשבעין מדאורייתא. (90) פרק ג מהלכות שכירות הלכה א.

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו כל דיני הרשאה.

א. מי² שהייתה לו קרקע³ תחת יד אחד, או שהיה לו מטלטלין⁴ פקדון⁵, ורצה לעשות שליח לדון⁶ עם זה ולהוציא⁷ הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה פותב⁸ לו הרשאה⁹. וצריך לקנות מידו¹⁰ שהרשאו. ואומר¹¹ לו: דון וזכה והוצא לעצמך. וכיוצא¹² בענינים אלו. ואם לא פתב לו¹³ - אינו יכול לדון עמו, מפני שהוא אומר לו: אין אתה בעל דיני¹⁴. ואף על פי שכתב לו פן¹⁵ - אינו אלא שליח¹⁶, וכל מה שיזכה בו - הרי הוא משלחו¹⁷. וכל ההוצאות¹⁸ שיוציא השליח על דין זה שהרשה - הרי המשלח חייב בזה; שפך פותבין בהרשאה: כל שתוציא בדין זה - עלי לשלמו.

(2) בבא-קמא ע. וקד: (3) ראה בשולחן-ערוך סימן קכג סעיף א, שבקרקע יכול לכתוב הרשאה אפילו אם כפר בה השני, וכן נראה מדברי רבינו להלן הלכה ו, שכתב שבמטלטלין או במעות אינו יכול לכתוב הרשאה אם כפר בו - הרי שבקרקע אין הדין כן, עיי"ש ועיין עוד בסוף הלכה ז. ושכל טעמה של הלכה זו הוא משום שנראה כמשקר, ובקרקע אין זה נראה כשקר, לפי שהדבר ידוע ומפורסם שקרקע זו שלו, ועיין רב"ז להלן הלכה ו. (4) אבל מעות אינו יכול להקנות אלא בקנין אגב (להלן הלכה ז). (5) אם לא כפר בו הנפקד, ובכלל זה גזילה כשלא כפר בה הנגזל. וכלשון השני של נהרדעי (בבא-קמא שם), ולא בא למעט אלא מלוה, שאינו יכול להקנותה בשום פנים, כדלהלן הלכה ז (לחם-משנה ורדב"ז). (6) לנהל משא ומתן, כשיש לנתבע טענות מסוימות, אבל אינו כופר בעיקר הדבר, ראה למעלה בהערה הקודמת. וראה עוד להלן הלכה ה, שאף בגביית החוב צריך הרשאה. (7) דוקא להוציא מיד חבירו, אבל האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין, או קנה לי - אין צריך קנין - אלא באמירה בלבד (למעלה פרק א הלכה א, וראה בש"ך ח"מ סימן קכב ס"ק יב). (8) כן בגמרא (ב"ק שם): "לא כתבינן אורכתא (=הרשאה) אמטלטלי דכפריה - אבל לא כפריה - כתבינן". אבל נראה שהעיקר הוא הקנין (ראה להלן), ואילו הכתיבה אינה אלא לראיה, ובמקום שאין צורך בראיה, אין צורך בכתיבה, וכן נראה במעשה דרב פפא (ב"ק קד:): שם הוזכר הקנין ולא הוזכרה הכתיבה. (9) תרגום עברי של המלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 **בַּעַל דִּינָיו³⁴ עַד שֶׁיָּבוֹא בְּהִרְשָׁאָה עַל הַפְּקָדוֹן³⁵. וְכָל**
11 **הַבָּא³⁶ בְּהִרְשָׁאָה - הָרִי הוּא בְּכָלל הַנֶּאֱמָר בָּהֶן:**
12 **וְאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוּיוֹ³⁷.**

31 בבא־קמא קד. כרב חסדא ורב יוחנן ורבי אלעזר, ולא כרבה. וכן פסק הרי"ף. 32 שרק לענין הרשאה, שהיא בקנין - יש הבדל בין פקדון של מטלטלין לבין פקדון של מעות (למעלה הלכה א, ולהלן הלכה ז). וכן בין פקדון לבין מלוה (שם ושם). אבל בשליחות לחדר - אין הבדל ביניהם. וראה להלן הערה לד. 33 המדובר כאן כשלא אמר המפקיד או המלוה לנפקד או ללוה ששלח לו חובו על־ידי שליח זה, ולפיכך צריך שיעשה השליח בעדים, שמכיון שהטריח להביא עדים - ודאי קיבל אחריות הכסף עליו משבא ליד שלוחו (גמרא בבא־קמא שם), אבל אם אמר לנפקד או ללוה שלח לי על־ידי שליח זה - משבא ליד שליח זה, פטור הנפקד או הלוה מאחריות. ראה פ"ג מהלכות שאלה ופקדון הלכה א, ובלחם־משנה. 34 מקורו מהא דבבא־קמא ע. שאפילו אם כתב לו הרשאה - אם לא כתב לו "דון וזכה והוצא לעצמך" - יכול לומר לו: אין אתה בעל דיני. ראה למעלה הלכה א. 35 אבל על המלוה אינו יכול לכתוב הרשאה, כדלהלן הלכה ז (כסף־משנה). 36 שבועות לא. מימרא של רב. 37 [רש"י שם פירש: "שהוא מתעבר על ריב לא לו, ושמא הראשון נוח לו ונוח לפשרה, יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים". ולפי"ז לעולם אסור. וכן נראה מדברי רבינו. אבל הראב"ד כתב: "דוקא כשהוא עם בעל דינו בעיר אחת - אבל אם היה בעל דינו בעיר אחרת, מציל ממון חבירו הוי". ונראה שלמד כן מתוך אותו הפסוק עצמו "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו" - דוקא בתוך עמיו, כלומר אם הוא באותה העיר].

13 **ו. הַתּוֹכֵעַ³⁸ חֲבֵרוֹ בְּדִין בְּמַטְלָטְלִין אוּ בְּמַעוֹת**
14 **שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלוֹ, וְכַפּוּר³⁹ בוֹ - אֵינוֹ יוֹכֵל לִכְתּוֹב**
15 **הִרְשָׁאָה עָלָיו, שֶׁנֶּמְצָא זֶה בְּמִשְׁקָר⁴⁰; שֶׁהוּא אוֹמֵר**
16 **לוֹ: הִרְשִׁיתִּיךָ לְטַל מֵה שֵׁשׁ לִי בֵּיד פְּלוֹנִי, וְכִבֵּר**
17 **אִמְר פְּלוֹנִי שֶׁאֵין לוֹ אֶצְלוֹ פְּלוֹנִי. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַבֵּב**
18 **לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה - אֵינוֹ יוֹכֵל לְהִרְשׁוֹת אַחֵר עָלָיו**
19 **לְהַשְׁפִּיעוֹ; שֶׁאֵין שָׁם דָּבָר שִׁיקָנָה לוֹ, וְאֵין אָדָם**
20 **מְרִשָּׁה עַל תְּבִיעַת דְּבָרִים, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים נִגְנָנִין אֵלָּא**
21 **עַל תְּבִיעַת הַמָּמוֹן⁴¹.**

38 בבא־קמא ע. כלשון השני של נהרדעי. 39 ויילא, היינו, לפני שכתב ההרשאה, אבל אם כפר אחרי ההרשאה, ראה לקמן הלכה יא. 40 כן הוא שם בגמרא, לפי הלשון השני. ולולא טעם זה, היה אפשר לכתוב הרשאה אף באופן שכפר בו. ואע"פ שאינו יכול להקדישו (פ"ו מהלכות ערכין הלכה כב) ואם כן אינו יכול להקנותו לאחרים - הרשאה אינה קנין גמור, ויש בה גם משום שליחות, ראה למעלה הערה טו, ו'נמוקי יוסף' לבבא־קמא שם (דפוס ווילנא דף כז ע"א). 41 ראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד. ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה להרשות שליח להביאן - אין הקננן⁴² מידו מועיל

בעיר יכול לטעון: אילו הייתי שם הייתי טוען טענות יותר טובות, ושלשה פירושים לדבר: רש"י והמאירי והרי"ד מפרשים שה"אידך" הזה הוא השותף השני, והוא בא לטעון לבעל דין שידון עמו שוב הפעם על חלק שלו. ועל זה אמרו שאם הוא בעיר, שהיה יכול לבוא, אינו יכול לטעון כן. ואם אינו בעיר, יכול לטעון כן. ה"ר"ן מפרש שה"אידך" הזה הוא בעל הדין שטוען לשותף הזה שלפנינו, ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אין הבע"ד יכול לטעון לשותף שלפנינו לאו בעל דברים ידידי את, ואם השותף השני אינו בעיר, יכול הבע"ד לטעון כן. ורבינו והרא"ש (בכתובות פ"י סימן יב) מפרשים בצד אחד כרש"י שה"אידך" הזה הוא השותף השני, ובצד שני כה"ר"ן שהוא טוען לשותף הזה שלפנינו. ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אינו יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את. ואם לא היה בעיר, יכול לטעון כן. ובכסף־משנה הביא ה"ר"ן את דברי רבינו, וצ"ע. ועיין לחם־משנה. 23 לדברי רש"י, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו, זה נלמד ממה שאמרו שהשותף השני (כשלא היה בעיר) יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את, ואילו הייתי בעיר הייתי טוען טענות טובות יותר - שיכול לחזור לבעל־דין לדון עמו שוב הפעם, על חלקו. 24 לדברי ה"ר"ן, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו זה נלמד ממה שאמרנו שהשותף השני יכול לחזור לבעל־דין לדון עמו שוב הפעם, ואם כן יכול הבע"ד לסרב לכתחילה לדון עם השותף הזה. והרא"ש (שם) חולק על הלכה זו, וכתב שאין הבע"ד יכול לעכב, דמה איכפת לו שידון עמו על הכל, שאם יזכה בדין נגדו יפטר עכ"פ מחלקו.

1 **ד. הַבַּעַל²⁵ בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ²⁶ - צָרִיךְ הִרְשָׁאָה²⁷. וְאִם**
2 **יֵשׁ פְּרוֹת²⁸ בְּקִרְקָע - מִתּוֹךְ שֵׁשׁ לְדוֹן²⁹ עַל הַפְּרוֹת,**
3 **שֶׁהֵרִי הֵן שָׁלוֹ, דִּן עַל הָעֵקֶר, וְאֵין צָרִיךְ הִרְשָׁאָה**
4 **מֵאִשְׁתּוֹ; שֶׁאִם אֵין לוֹ קִרְקָע - אֵין לוֹ פְּרוֹת³⁰.**

25 גיטין מח: מימרא של אביי. 26 היינו נכסי מלוג, וראה שו"ע סימן קכב סעיף ח. 27 שקנין פירות, שיש לו לבעל, אינו קנין הגוף (רש"י שם). 28 בגמרא שם אמרו: "ולא אמרינן אלא דלא נחית אפירי, אבל נחית אפירי - מיגו דמשתעי דינא אפירי, משתעי דינא אגופא" ופירש רש"י, דלא נחית לפירא - שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל, אבל רבינו גרס: "ולא אמרן אלא דליכא פירא, אבל איכא פירא וכו'". וכן הביא המאירי, וכ"ה בכ"י מינכן שם (שם בהערות). "שכל שיש שם פירות, הואיל ויכול לדון על הפירות, שהם שלו לגמרי - דן על העיקר" (מאירי שם, בשם 'יש פוסקים'). 29 לדעת המאירי הנ"ל, אע"פ שלמעשה אין לו דין ודברים על הפירות - כיון שיכול לדון עליהם, דן הוא על העיקר. 30 ולפיכך הוא עדיף משותף, שלמעלה בהלכה ג.

5 **ה. מִי³¹ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּיד חֲבֵרוֹ פְּקָדוֹן אוּ מְלֻנָּה, בֵּין**
6 **בְּמַטְלָטְלִין בֵּין מַעוֹת³², וְעָשָׂה שְׁלִיחַ בְּעַדֵּים³³**
7 **לְהַבְיֵאן לוֹ - הִרְשׁוֹת בֵּיד זֶה שֶׁהֵם אֶצְלוֹ: אִם רָצָה**
8 **לָתֵן - נִפְטָר, וְאֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרֵיתוֹ, שֶׁהֵרִי נִתַּן**
9 **לְשִׁלּוּחוֹ; וְאִם לֹא רָצָה לָתֵן - אֵינוֹ נֹתֵן, שֶׁאֵין זֶה**

מכירה הלכה ת. (49) כמבואר למעלה בהלכות מכירה, שם הלכה יא. (50) כלומר: בפקדון. (51) וקנין סודר לא מועיל אף לפי דברי הגאונים, שהרי אין מטבע נקנה בחליפין (למעלה בהלכה זו, ועיין כסף-משנה). (52) זה מוסב רק על התקנה השנייה, ולא על התקנה הראשונה לכתוב הרשאה אף על המלוה (כסף-משנה, ועיין לחם-משנה). (53) כלומר: מי יאמר על זה. ובפירוש התלמוד לרבינו במסכת גיטין (הובא בכפתור ופרח פי"ד) כתב: "ובאמת מי יאמר" - הרב ניסן זק"ש. (54) שמא הוא מזרע גרים, שאין להם חלק בא"י (כסף-משנה). (55) וכן דחו ה'תוספות' בבא-בבא מד: ד"ה דלא הוה, דברי האומרים כדעת הגאונים. ועיין הגהות מימוניות. (56) למעלה הלכה ה. (57) היינו, עוד פרט אחד בצירוף הסתייגות מסויימת, אשר לתקנה הראשונה. (58) היינו, כשאין השטר תחת ידו, אחרת הרי אפשר להקנותו בכתיבה ומסירה, כמבואר למעלה. (59) והקרקע היא בעין, ואין זה נראה כל-כך כמשקר, ראה למעלה הערה ב. (60) מפני שאז נראה כמשקר, כנ"ל בהלכה ו.

ח. מיו⁶¹ ש'הרשעה לאחד, ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר - הרי זה מבטל⁶². ואין⁶³ למרשעה לכתב הרשעה לאחר; שזה⁶⁴ אומר: אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר⁶⁵. לפיכך, אם התנה עליו ש'הרשעה הוא לאחר, ואחר לאחר - הרי השליח פותב הרשעה לשני, ושני לשלישי, הפל לפי תנאו. (61) כן כתב הר"ף בבא-קמא פרק 'מרובה'. (62) שאע"פ שהרשהו בקנין - יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה טו והערה לט, וש"ך סימן קכב ס"ק ט. (63) ר"ף, שם פרק 'הגזול עצים'. (64) המרשה. (65) בבא-מציעא לו. ט. הבא⁶⁶ בהרשעה ש'מחל לזה הנתבע, או ש'מכר לו⁶⁷, או ש'מחל לו על השבועה, או ש'עשה עמו פשרה⁶⁸ - לא עשה כלום; ש'הרי אומר לו: לתקן שליחתיך ולא לענות⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם התנה עמו: בין לתקן בין לענות, אפלו מחל לו על הפל - הרי זה מחול.

(66) כן כתבו הגאונים (כסף-משנה בשם 'נמוקי יוסף' בבא-קמא פרק 'מרובה'). (67) כגון שהרשה אותו לקחת חפץ ממנו והלך ומכרו לו (רדב"ז). (68) ראה למעלה הערה לו, בדברי רש"י שבוועות לא. (69) שהרי יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה סא. ובכל שליח אמרו כן (למעלה פ"א הלכה ו). (70) כמו למעלה פ"א הלכה ג.

י. ראובן⁷¹ ש'בא בהרשעה ותבע ש'מעון - אין ש'מעון יכול לדחותו ולומר לו: ש'מא המ'שליח אותך הרשעה אחר ובטל שליחותך? ש'הרי ראובן אומר לו: תן לי הפקדון שיש לי בידך, וזו הרשאתי תהי אצלך. ואם המפקיד הרשעה אחר - הוא הפסיד על עצמו; וש'מעון פטור, ש'הרי בהרשאתו נתן.

(71) המפרשים לא ציינו כאן מקור, אבל דברים שבהגיון הם.

1 בזה, שאין המטבע נקנה בחליפין⁴³. אלא פיצד
2 עושה⁴⁴? נותן לו קרקע כל שהוא⁴⁵, ומקנה לו
3 המעות על גבה כדי להוציאן בהרשעה זו, והולך
4 ודן עמו ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו
5 יכול לכתב הרשעה עליה⁴⁶, ואפלו היה החוב
6 ב'שטר; מפני שהמלוה להוצאה נתנה, ואין אדם
7 מקנה לחברו דבר שאינו בעולם. ואין לו דרך
8 שיקנה אדם חוב בזה אלא במעמד שלשתן⁴⁷, והוא
9 דבר שאין לו טעם, כמו ש'בארנו⁴⁸, או בהקנת שטר
10 החוב עצמו ב'כתיבה ומסירה⁴⁹, מפני שהוא מקנה
11 השעבוד בו. זהו הדין ש'רצה לי מן הגמרא. אבל
12 הגאונים תקנו ש'כותבין הרשעה אף על המלוה, כדי
13 שלא יטל כל אחד ממון חברו וילך לו למדינה
14 אחרת. ועוד תקנו, שאם הרשהו לטל מעות שיש
15 לו ביד חברו⁵⁰ או לתבע ממנו הלוואה, ולא היתה
16 למקנה קרקע - מקנהו ארבע אמות מחלקו ש'בארין
17 ישראל, ומקנה לו המעות על גבן⁵¹. ודברים אלו⁵²
18 דברים קלים הן עד מאד ורעועים. שזה, מי יאמר⁵³
19 שיש לו חלק בארץ ישראל?⁵⁴ ואפלו הוא ראוי,
20 אינו פרשותו⁵⁵. והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו
21 אמרו, שאין אומרים: יקב הדין את ה'הר, ואינה
22 אלא כדי לאיים על הנתבע. אם רצה לדון ולתן
23 בהרשעה זו - נפטר. ולמה יפטר? שאין זה הבא
24 בהרשעה זו הרעועה פחות מ'שליח ש'עשהו
25 בעדים⁵⁶. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין
26 פופין לתן לו ולא להשבע עד ש'יבוא בעל דינו.
27 וכן⁵⁷ הורו, שאם היתה לו מלוה אצל חברו, בין
28 ב'שטר בין בעדי קנין, אף על פי ש'כפר בה בבית
29 דין - כותבין עליו הרשעה⁵⁸, מפני שהוא כפירת
30 ש'עבוד קרקע⁵⁹; אבל אם מלוה על פה היא ש'כפר
31 בה - לא תקנו ש'יכתבו עליה הרשעה⁶⁰.

(42) כלומר, קנין סודר. (43) כן הוא בבא-מציעא מו. בפקדון שכפר בו, שמן הדין אינו יכול להקנות לו, היו כותבים עליו הרשאה לולא הטעם של מחזי כשיקרא (למעלה הלכה ו), משום שהרשאה אינה קנין גמור ויש בה גם משום שליחות (ראה למעלה הערה לט), ואם-כן צריך עיון, למה לא מועיל קנין חליפין. (44) עובדא של רב פפא, שם. (45) שקרקע כל שהו, מספיק לקנין אגב' (פאה פ"ג מ"ו). (46) כן הוא בבא-בבא בתרא קמח. שאין הבריא יכול להקנות הלוואה. ובמעשה של רב פפא (ב"מ שם) לא גרסו "דרב פפא הוה מסיק (=תובע הלוואה) תריסר אלפי דינרי", שאם כן מפורש שגם בהלוואה מועיל 'קנין אגב', אלא "דרב פפא הוה ליה תריסר אלפי דינרי", ובפקדון הדברים אמורים, וראה ב'תוספות' בבא-בבא עז: ד"ה רב פפא. ואף כאן צריך עיון, למה לא מועיל קנין בהלוואה לגבי הרשאה, כשם שמועיל בפקדון שכפר בו (ראה למעלה הערה מב). (47) בבא-בבא בתרא שם. (48) פ"ו מהלכות

והניח זה בידו וזה חביתו שנסתתפו בהן - הרי אלו
שתפין¹². כללו של דבר: בכל הדרכים שקונה
הלוקח, באותן הדרכים עצמן קונין השתפין זה מזה
הקמזון המטל פיניהם להשתתף בו.

(2) רכוש, כולל כסף ומטלטלין. (3) שאין השותפות נקנית
בדיבור גרידא (חושן-משפט סימן קעו סעיף א). וצריך
לקנות גוף הממון, אבל עם עשה קנין שיתתפו - אין זה
אלא כדברים בעלמא (למעלה פ"ה מהלכות מכירה, הלכה
יד). (4) בבא-בטרא פו. שכס נקנה בהגבהה, וראה למעלה
פ"ג מהלכות מכירה הלכה א, ולהלן הערה י. (5) יש
אומרים, שכס אחד לאו דוקא, והוא-הדין אם כל אחד
מגביה כסו של השני (כסף-משנה). וראה בחושן-משפט
שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ד. (6) ומטלטלין אינם נקנים
בשטר (בבא-קמא עט:). (7) בבא-מציעא מו. ולמעלה פ"ו
מהלכות מכירה, הלכה א. (8) שם מד. במשנה, שמטלטלין
נקנים בחליפין. וכ"ה בקידושין כח. במשנה. (9) אף
שעדיין לא הביא, שחליפין קונים בכל מקום. (10) כלומר,
כל אחד מהם קנה חלק חבריו לשותפות, ולא שהחליפו של
זה בזה ושל זה בזה. (11) הכסף-משנה מקשה: מה קנייה
יש בעירוב הפירות? ולפיכך פירש: "שעירבו פירותיהם
והגביהם כל אחד מהם, דומיא דמעות". אבל הסמ"ע סימן
קע"ו ס"ק ח כתב, שהעירוב עצמו הוא קנין, שכל אדם
רוצה שפירותיו יהיו נפרדים, ואם הסכים לערוב, זה נחשב
לקנין. ולפיכך, במעות שאין אדם מקפיד על תערובתו - אין
התערובת קנין. ואמנם לא הזכיר רבינו למעלה בשותפות
מעות אלא הגבהה, ולא תערובת. [ונראה שמקור דבר זה,
שעירוב הוא קנין, הוא ממה שאמרו בביצה לח: במסקנת
הגמרא שם, לדעת אב"י ורבא ורב אשי, שכשם שאיסור
בטל ברוב היתר, כן בטל ממון בממון של אחר, ואם נתערב
לו קב של חיטין בעשרה קבין של חיטין, בטל הקב הזה
בחיטים של חיטין, אלא שצריך לשלם לו תמורת הקב הזה,
הרי ביטול הוא קנין. ואין קנין זה ככל הקנינים, שעל-ידיהם
קנה החפץ, וכתוצאה מזה נאסר החפץ על כל העולם בלאו
של "ולא תגזול" (ויקרא יט, יג) - אלא כאן בביטול, הדבר
נעשה בהיפך: על-ידי הביטול נתבטל איסור של "ולא
תגזול", כשם שכל איסורי מאכלות בטלים ברוב, וממילא
נעשה שלו וקנה. ומתוך זה יש ללמוד שגם בתערובת של
עשרה קבים שלו בשל עשרה קבים של חבריו, כיון שכל
אחד מהם אסור לו להוציא חיטים מחמת שמעורבות בהן
חיטיו של חבריו, שכן בתערובת היתר ואיסור "חד בחד"
(= אחד באחד), הכל אסור - כל אחד קונה חיטיו של חבריו,
ונעשים שותפים. ובמעות שאין הקפדה על עצם המטבעות
אלא על שווים ולא שייך בהם ביטול, אין התערובת קנין,
וכמו שכתב הסמ"ע הנ"ל. (12) שחצרו קונה להם, לכל
אחד ואחד. ומה שאמרו (בבא-בטרא פד:): שחצר השותפין
אינו קונה, אינו אלא בחצר שיש לשניהם בו זכות להשתמש
בו בכל אשר ירצה, כשמונית המקנה את החפץ בחצר
להקנותו לחבירו - אין זו יציאה מרשותו, שכיון שהניח
חפץ במקום זה, הוברר הדבר שהמקום הזה הוא שלו,
ונמצא שהחפץ עורנו ברשותו, אבל בחצר ששכרוהו
במיוחד להשתמש בו רק דברים המשותפים לשניהם, ואם

יא. ראובן⁷² שפא בהרשאת שמעון ותבע לוי, ואמר
לוי: לא היו דברים מעולם⁷³, אבל ישבע שמעון
ויטל⁷⁴ - מוציאין ממון מיד לוי, ויהיה מנה בבית
דין עד שיבוא שמעון⁷⁵ וישבע ויטל. וכן כל
הדברים שתולה לוי בשמעון - ידון ראובן, ויהיה
הממון מנה בבית דין עד שיבוא שמעון וישאל.
ויש לראובן להחריש⁷⁶ על מי שטוען טענת שקר
כדי לעכב הממון ולאחרו. נתחייב לוי שבועה - אינו
יכול לעכב ולומר לו: איני נשבע עד שאחריש בפני
שמעון⁷⁷ על מי שטוען עלי שקר; שאין זה החכם
אלא תקנה קלה שתקנו הגאונים האחרונים, כדי
שיכוננו בעלי דינין טענותיהן, ואין מעכבין שבועתו
של זה מפני תקנה זו הקלה⁷⁸.

(72) אף כאן לא צויין המקור על-ידי המפרשים. (73) לאחר
שנכתבה ההרשאה אמר כן, אבל בעת שנכתבה ההרשאה
לא אמר כן, אחרת אין לכתוב הרשאה (למעלה הלכה ז).
ועיין השגת הראב"ד וכסף-משנה. וכן נראה בשבועות לב:
ועיין שם ב'תוספות' ד"ה היכא. (74) המדובר בשני
אופנים: א' כשאין שטר ביד התובע. שדין הוא שהנתבע
הכופר בכל נשבע שבועת היסת ופטור, אלא שיכול הוא
להפך השבועה על התובע שישבע ויטול (פ"א מהלכות
טוען ונטען הלכה ו). ב' כשיש שטר ביד התובע, ואעפ"כ
יכול הנתבע לומר לתובע: השבע לי שלא פרעתין (פ"ד
מהלכות מלוה ולוה הלכה ב), ועיין ש"ך סימן קכ"ס ס"ק יט.
(75) ויש אומרים, שקובעים זמן מסוים לבואו של זה, כי
שמא המשלח רמאי ורוצה להתחמק משבועה (שו"ע שם
סעיף ח, וסמ"ע שם ס"ק יג). (76) תקנת הגאונים היא,
שכל מי שמטילים עליו שבועה, בין דאורייתא בין דרבנן,
יש לו זכות להטיל חרם על המשביע (פ"א מהלכות טוען
ונטען הלכה יא). (77) ועד שיבוא - לא אשבע.
(78) בניגוד למה שאמרנו למעלה, שיכול לעכב הממון
וליתנם ביד הב"ד, אם אומר שישבע שמעון ויטול - ששם
הוא דין הגמרא, ולא תקנה קלה של הגאונים.

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני שותפות והיאך הם משתתפים, וכיצד
הם חולקים.

א. פשיטתו השתפין להשתתף - במה יקנה כל אחד
מהן ממון² חברו להשתתף בו³? אם במעות
נשתתפו - יביא זה מעותיו ויביא זה מעותיו, ויטילו
אותן לכיס אחד, ויגביהו⁴ את הפיס שניהם⁵. אבל
אם כתבו שטר⁶ והעידו עדים, אף על פי שקנו מיד
שניהם שייביא זה מאה וזה מאה וישתתפו בהן -
לא קנו, ועדין לא נעשו שתפין, שאין המטבע נקנה
בחליפין⁷. לפיכך, אם נשתתפו בשאר המטלטלין -
כיון שקנו⁸ מידם שייביא⁹ זה חביתו של יין וזה בידו
של דבש והרי נשתתפו בהן¹⁰, נעשו שתפין בהן.
וכן אם ערכו פירותיהן¹¹, או ששכרו מקום בשתפות

נתעסקו, אבל אם לא נתעסקו והמעות קיימים, חולקים לפי המעות (להלן). (20) נראה שהטעם הוא שיתכן ומזלו של השותף גורם, בלי לשים לב לכמות הממון שהשקיע. (21) כפירושו של רב המנונא למימרת שמואל, ש"אפילו שור לחרישה ועומד לטביחה - השכר לאמצע, שזוהי נוסה הסוגיא, ושלפיכך הכריע הרי"ף כמותו. (22) לדעת הכסף-משנה אף אם עמד לכתחילה לחרישה, ואחר-כך טבחוהו - מחלקים חלק כחלק (ודלא כרש"י שפירש שפלוגתא רבה ורב המנונא היא כשעמד לחרישה ושוב טבחוהו. ואף בזה אמר רב הונא השכר לאמצע). (23) והיינו כרב המנונא, אלא שרב המנונא הזכיר שור העומד לחרישה ושוב עמד לטביחה, ורבינו מוסיף שהדין כן אף אם מתחילה עמד לטביחה. (24) שם צג: במסקנת הגמרא. (25) שהוסיפו את ערך המטבע או החסירו אותו. (26) [כן מצאנו בגמרא (בבא-מציעא מו:)] "מטבע שפסלתו מדינה או פסלתו מלכות". (27) בהתאם לכלל הידוע, שכל תנאי בממון - קיים. (28) נקט רבינו דוגמא זו, להודיענו שאפילו התנו להוסיף לממטע ולממטע למרבה - תנאים קיים, שהכל הולך אחרי התנאי.

ד. השתתפין²⁹ שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפות זמן קצוב - כל אחד ואחד מהן מעכב על חברו, ואינו יכול לחלק עד שיגיע הזמן או עד שיקלה ממון השתפות, ואין אחד מהן יכול לטל חלקו מן השתפות³⁰ ולא בשכר³¹ עד סוף הזמן. נשתתפו³² סתם, ולא קבעו להם זמן - הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהן³³; וזה נוטל חלקו מן הסחורה, וזה נוטל חלקו. ואם לא היתה פאותה סחורה דין חלקה³⁴, או שהיתה בחלקתה הפסד³⁵ - הרי אלו מוכרין אותה³⁶ וחולקין את הדמים. היתה³⁷ זמן ידוע למכירת אותה סחורה - יש לכל אחד מהן לעכב שלא יחלקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה. ואין אחד נוטל מן הקרן ולא מן הרוח עד זמן החלקה, אלא אם התנו ביניהם. היתה להם חוב אצל אחרים³⁸ - אינו יכול לומר לחברו: לא נחלק עד שנגבה כל חוב³⁹ שיש לנו; אלא חולקין⁴⁰, וכשיפרעו החובות⁴¹ - יטל כל אחד חלקו. היתה עליהן חוב לאחר: אם אינן אחראין זה לזה⁴² - חולקין⁴³, ולכשיגיע זמן החוב לפרעו - יתן כל אחד חלקו; ואם הן אחראים⁴⁴ - כל אחד מהן מעכב לחלק עד שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב. ולמה מעכב? שהרי חברו אומר לו: הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן בדמים אלו עד שיגיע הזמן. אמר לו חברו: נחלק, וטל אתה דמים כנגד כל השטר, ונעשה מהן סחורה לעצמך, ותשלם כל השטר בזמנו - יש לו לעכב עדן ולומר לו: שמא נפסיד, והשנים יותר מרויחין מן האחד⁴⁵.

כן כשהמקנה מניח החפץ בחצר הרי הוא מונח גם ברשותו של הקונה, ונמצא שהוצא החפץ מרשות היחיד שלו והניחו ברשות השייכת גם לקונה (נתיבות המשפט' סימן קעו, 'משפט האורים' ס"ק ב, ועיין אור-שמח).

ב. האמנין שנסתתפו באמנות, אף על פי שקנו מידם - אינן שתפין. כיצד? שני חייטים או שני אורגים שהתנו ביניהם, שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהן בשוה - אין פאן שתפות כלל; שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם¹³. אבל אם היו לוקחין הפגדים בממון עצמן¹⁴ ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין¹⁵ השתי והערב ממעותיהן¹⁶ ואורגים ומוכרין, ונשתתפו¹⁷ במעות שלוקחין בו - הרי אלו שתפין, וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ובמשאן ובמתנן - הרי אלו לאמצע.

(13) למעלה פרק כב מהלכות מכירה, הלכה א. לפי שדעת רבינו שהשותפות חלה על הרווחים, והרי אינם בעולם, אבל הרב"ד סובר שמהותה של השותפות היא, שכל אחד מהם משעבד גופו לחבירו, למעשה ידיו, וגופו הריהו בעולם [וראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד, ובהערה סב שם]. (14) פירוש: כן היה דרכן, אבל כאן לא עשו כן, ראה להלן 'פרישה' סימן קעו ס"ק ד). והמדובר בחייטים. (15) כלומר: או שלוקחין, וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף ג. וכאן מדובר באורגים. (16) ראה למעלה הערה יג. (17) כלומר, שינו מהמנהג (שכל אחד לוקח בממון עצמו, כנ"ל) ונשתתפו במעות, לפני שקנו הבגדים והשתי והערב ('פרישה' שם). ומכיוון שהם מצויים בשוק, אינם בכלל דבר שלא בא לעולם אע"פ שעדיין לא קנו (סמ"ע שם, ס"ק יא).

ג. השתתפין¹⁸ שהטילו לפיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות, ונתעסקו¹⁹ פלן בממון, ופחתו או הותירו - השכר או הפחת ביניהם בשוה לפי מנינם²⁰, ולא לפי המעות. ואפילו²¹ לקחו שור לטביחה, שאילו טבחוהו היה נוטל כל אחד מפשרו כפי מעותיו²², אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו - השכר או הפחת לאמצע²³. במה דברים אמורים? כשנשארו ונתנו במעות שנסתתפו בהן; אבל²⁴ אם המעות קיימין, ועדין לא הוציאו אותן, ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששנה²⁵ המלך או אנשי המדינה²⁶ - חולקין השכר או ההפסד לפי המעות. במה דברים אמורים? בסתם; אבל אם התנו²⁷ שישל בעל המאה²⁸ שלשה רבעים מן השכר, וישל בעל המאתים רביע, ואם נפחתו - לא יפחת זה שישל שלשה רביעי השכר אלא רביע ההפסד, ויפסיד זה שנוטל רביע השכר שלשה רבעים מן הפחת - הרי אלו חולקין כפי מה שהתנו, שכל תנאי שבממון - קיים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5 עד שִׁיקְנוּ⁵² אוֹתָן הַפְּרוֹת וַיִּמְכְּרוּ, אוֹ עַד שֶׁיֵּשֶׁב
6 בַּחֲנוּת⁵³. שָׁזָה כָּמִי שֶׁקָּבַע זְמַן הוּא.

(46) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ד. (47) כלומר, לקנות ולמכור שם סחורה. וראה סמ"ע שם ס"ק נו. (48) היינו, לקנות פירות ולהביא לכאן על-מנת למכרם. (49) כלומר, לשאת ולתת בכסף זה בחנות זו. (50) אבל המקבל יכול לחזור בו, שהרי הוא כפועל, ראה פ"ט מהלכות שכירות הלכה יד. (51) כלומר, לאחר שנשא ונתן שם. (52) בכ"י תימן: שיקנה. (53) כלומר, עד שישא ויתן בחנות. ואם יש שם דברים שיש זמן ידוע למכירתם - עד שיגיע הזמן (רדב"ז).

יום חמישי כ' אייר ה'תש"פ

פָּרֶק חֲמִישִׁי

(1) ביאר בו רבינו היאך צריך השותף להתנהג בסחורה המשותפת, ואם אחד מהם בא לחלוק שלא מדעת חברו.

7 א. הַמְשַׁתְּתֵּף עִם חֲבֵרוֹ בְּסֵתֶם - לֹא יִשְׁנֶה מִמֶּנְהָ
8 הַמְדִּינָה² בְּאוֹתָהּ הַסְּחוּרָה. וְלֹא יִלָּךְ לְמָקוֹם אֲחֵר³,
9 וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף בָּהּ עִם אֲחֵרִים⁵, וְלֹא יִתְעַסֵּק בַּסְּחוּרָה
10 אַחֲרֶיהָ⁶, וְלֹא יִמְכַּר בַּהֶקְפָּה⁷, אֶלָּא דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ
11 לְהִמְכַּר תָּמִיד⁸ בַּהֶקְפָּה, וְלֹא יִפְקִיד בְּיַד אֲחֵרִים⁹,
12 אֶלָּא אִם בֶּן הַתָּנִי בַּתְּחִלָּה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מַדְעַת חֲבֵרוֹ¹⁰.
13 עֲבַר וְעָשָׂה שְׂלֹא מַדְעַת חֲבֵרוֹ, וְאַחֵר כֶּף הוֹדִיעֵנו
14 וְאָמַר לוֹ: עָשִׂיתִי כֶּף וְכָךְ, וְהִסְפִּים לְמַעֲשָׂיו - הֲרִי
15 זֶה פְּטוּר¹¹. וְאִין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ צְרִיכִין קִנְיָן¹²,
16 אֶלָּא בְּדָבָרִים בְּלָכָד.

(2) ראה להלן הלכה ב, שהנותן מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חיטים, אין ליקח בהם שעורים. והמקור מבבא קמא קב: ואף כשהשתתף בסתם - אם יש מנהג הרי זה כאילו התנה (סמ"ע קעו סעיף קטן לא) וראה במגדל עוז מקור להלכה זו בתשובות הגאונים. (3) פן יארע אונס בדרך. כן הוא בכתובות ק: "רבינא הווה בידיה חמרא (=יין) דרבינא זוטא וכו' הווה מסיק ליה לסיכרא (=רצה להוליכו למקום ששמו "סיכרא") אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מהו למשקליה בהדיה (=האם מותר לי לקחת אתי יין זה?) נשקליה, דילמא מיתניס (=אקחהו שמה יקרה אונס), נשבקיה, דילמא מתקיף (כן הוא נוסחת הרי"ף, וזה פירושה: נשאר אותו כאן, שמה יחמיץ), אמר ליה זיל לא עדיף מדיך (=הולך אותו כשם שאתה מוליך את שלך)". הרי שדווקא אם יש חשש שמה יחמיץ כאן - אז התירו לו, אבל באופן אחר אסור אף אם מוליך גם את שלו, ועיין ר"ן שם. ולהלן הזכיר רבינו גם "פירש בים". (4) היינו, בסחורה או בממון השותפות, כדלהלן הלכה ב. (5) מקור הלכה זו במשנה פסחים פט: "הממנה עימו אחרים בחלקן (שלא בידיעת בני החבורה) רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו". כלומר, אומרים לו טול חלקך וצא, שאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו (רע"ב שם). (6) תוספתא בבא מציעא פרק ד (הוצאת צוקרמנדל עמוד 380 A, ותוכנה הובא להלן

שלפנינו: "הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי (=שנים שעשו עסק ביחד, כלומר נשתתפו) ורווח (=הרוויחו), ואמר ליה חד לחבריה, תא ליפלוג (=בוא ונחלק), אי אמר ליה אידך נרווח טפי - דינא הוא דמעכב (= אם השני מתנגד וטוען שרוצה להרוויח יותר - דין הוא שמעכב החלוקה)". ומפרשה רבינו, בשנים שעשו שותפות וקבעו זמן מסויים, ועיין רש"י והרי"ף שם. ובנוסחאות אחרות שם: "הני בי תרי דקבילו עיסקא בהדי הדדי" (ראה ב'בעל המאור' שם). ולפי זה, המדובר כאן בשנים שקבלו עיסקא משלישי, ועיין רש"י ו'תוספות' שם. (30) שזהו ביטול השותפות. (31) שם במסקנא, שכל שותף יכול לטעון, כי הוא רוצה להמשיך בשותפות בכל הכסף, הקרן והרווח יחד, עד הזמן הקצוב, בטענה כי מזלם של שנים עדיף יותר להביא ברכה. (32) כן נראה שם לא: מתוך פסק דינו של רבה בר רב הונא, על רקע העובדא של איסור ורב ספרא, ושם סט. מדברי רב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (33) וראה להלן פ"ה הלכה ט, כשחולק שלא לדעת חברו. (34) ראה בפ"א מהלכות שכנים הלכה ד. (35) בבבא-מציעא ז: ח. שטלית מוזהבת שאינה בכדי חלוקה, ובהמה טמאה שאם יחלוקה תיפסד - מוכרים אותה ומתחלקים בדמיה. (36) המדובר כשאין כאן טענת "גוד או אגוד", כלומר: קנה או אקנה (ראה בהל' שכנים שם ה"ב), אבל אם טוען "גוד או אגוד" - אין מוכרים אותה לאחר (ש"ך סימן קעו, ס"ק כט). (37) גיטין לא: ברייתא של רבי יהודה, וכפי פירושו של רבא שם. וראה בר"ח ו'תוספות' שם ד"ה לשותפים. (38) קרי: חובות אצל אחרים. (39) כלומר, כל החובות. (40) כלומר, חולקים אף לפני שגבו כל החובות. וממשיך רבינו לפרש איך חולקין? - וכשיפרעו החובות וכו'. (41) כלומר, לאחר פרעון כל חוב - חולקים, ומכאן שאין חולקים בשטרות, באופן שכל אחד יגבה חלקו - לפי שיכול לומר לו: כוחם של שנים, עדיף לגבות החוב (רדב"ז, ועיין ב'טור' סימן קעו בשם הרא"ש). (42) כגון שלוו שניהם סכום כסף באופן שעל כל אחד חלה חובת תשלום על מחצית הסכום בלבד. והמדובר כשפירשו בשטר שאינם אחראים זה לזה (ראה בפכ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ט, וברדב"ז וכסף-משנה כאן) ואינם ערבים זה לזה. (43) יכול אחד להכריח את השני לפרק את השותפות, והוא ישלם את חלק החיוב שהוא חייב בו. ואין השני יכול לטעון, כמו בסמוך, שהשנים טובים מן האחד, מכיון שאין שעבוד האחד על השני ואין קשר ביניהם, וראה סמ"ע שם ס"ק נד. (44) שאפשר לתבוע מכל אחד מהם את תשלום כל החוב. כגון שלוו בשטר אחד, שמן הסתם הם אחראים זה לזה, כיון שלא פירשו שאינם אחראים (הלכות מלוה ולוה שם, ועיין רדב"ז כאן). (45) בבבא-מציעא שם בסיום המימרא של רבא (שתוכנה הובא בתחילת הלכה זו), שאם קבעו זמן, אין האחד יכול להכריח את השני להתחלק, ואף כאן הם משועבדים זה לזה עד זמן פרעון החוב.

1 ה. הַנּוֹתֵן⁴⁶ מְעוֹת לְחֲבֵרוֹ לִילָךְ לְמִדִּינָה פְּלוּגִית
2 לְסְחוּרָה⁴⁷, אוֹ לְקָנוֹת לוֹ פְּרוֹת לְסְחוּרָה⁴⁸, אוֹ לֵישֵׁב
3 בּוֹ בַּחֲנוּת⁴⁹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ וּלְהַחֲזִיר הַמָּמוֹן⁵⁰
4 מִיַּד הַשֹּׁתֵף, עַד שֶׁיִּלָּךְ לְמָקוֹם שֶׁהָתָנִי וַיַּחֲזֹר⁵¹, אוֹ

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"בבעלים". ראה בפרק כ"א מהלכות אישות הלכה ט ובמשנה למלך כאן. (18) כן כתב רבינו למעלה (פרק א הלכה ה) לגבי שליחות, והוא הדין כאן, שהשותפות לא נתבטלה על ידי זה. (19) בבא קמא קב: כברייתא האחרונה, וכרבי יהודה. (20) למעלה בפרק א הלכה ה כתב רבינו: "בין לאכילה ובין לסחורה", ולכאורה הוא הדין כאן, ולסחורה לאו דווקא, אלא שסתם שותפות היא לסחורה, וכן דעת הרא"ש ושאר פוסקים. (21) לשון הברייתא שם. (22) ברייתא שם וכרבי יהודה. (23) שהשותפות אינה מתבטלת בשינוי זה וכו'. (24) נלמד מהקודם, שהרי אף כאן שינה ממגמת השותפות (כסף משנה). (25) שעבר על מה שכתב רבינו למעלה (הלכה א) שלא יתעסק בסחורה אחרת, ואף כאן, אי אפשר שלא התעסק איתו. ועיי' ש"ך סימן קעו סעיף קטן כב. (26) ואין לשותף הראשון חלק לא בהפסד ולא בשכר, אלא אם כן התנו כן ביניהם.

- ג. הנותן מעות לחברו לקח בהן פירות למחצית
שכר - רשאי לקח לעצמו²⁷ מאותו המין²⁸; ויִשְׁאוּ
מוכר - לא ימכר שניהם פאחד²⁹, אלא מוכר אלו
בפני עצמן [ואלו בפני עצמן]. ולא יקח לעצמו³⁰
חטים ולחברו שעורים, אלא בקלן חטים או בקלן
שעורים, פדי שניהיו מעות שניהם שוין בפלה³¹.

(27) ומה שאמרנו למעלה (הלכה א) "המשתתף עם חברו - לא יתעסק בסחורה אחרת" - אין זה אלא כשעשו ביניהם שותפות לכל ענייניהם, אבל כאן שלא עשו ביניהם שותפות כללית, אלא באופן עראי, לקנות פירות אלו ולמכרם, לא נאסר לו לעסוק בסחורה אחרת. וכהאי גוונא כתב הש"ך ביורה דעה סימן קעו סעיף קטן סז בשם הפרישה. והמדובר כאן כשקונה בכסף הוא ולא ממעות השותפות, וראה להלן. (28) יש שכתבו שכיוון שקונה בכסף הוא, אין הבדל בין אותו המין למין אחר (וראה להלן) ואדרבא אם מותר לקנות מאותו המין, שיש מקום לחשד, שיחשבו הרואים שמשלשל לסלו מאותם הפירות השייכים לשניהם (ראה ברדב"ז), כל שכן שמותר לקנות ממין אחר (ראה בבית יוסף שם סימן קעז). ויש אומרים שלא הותר אלא אותו המין, אבל מין אחר אסור. (29) שמא מה שקנה לעצמו אינו משוכח כל כך כמו של השותפות, ונמצא חברו נפסד בכך (כסף משנה). (30) יש מפרשים שכאן מדובר בכסף של השותפות, ולפיכך אסור לקנות לחברו מין אחד ולעצמו מין אחר. ואילו ב"לעצמו" שלמעלה שהוא בכסף של עצמו, מותר בין באותו המין ובין במין אחר. ויש אומרים שהבבא הזו היא המשך מהבבא הקודמת ושתייהן עוסקות בכסף של עצמו ולפי זה לעולם אסור לקנות ממין אחר כמו שביאר רבינו להלן (אבן האזל). (31) בכתב יד תימן: "בחבילה" וכן גרס רבינו ירוחם (הובא בכסף משנה) וכן הוא בתוספתא שם. ואפשר לפרשו מעניין "יחד", כלומר, שהיה ריווח והפסד שניהם ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חברו (בית יוסף שם). ונראה שכל זה מחמת חשד, שלא יאמרו: לעצמו דאג, ולחברו לא דאג.

- ד. אחד מן השתפין שאמר: נוליד הסחורה למקום

(פרק ז הלכה ז), ש"המושיב את חברו בחנות למחצית שכר, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין ענינו על החנות בשעה שעוסק באומנותו". ושם בתוספתא ובדברי רבינו שאם היה שותף עימו בחצר (בתוספתא: בחנות) מותר. וכאן השמיט זאת רבינו בהסתמכו על מה שכתב להלן. (7) פסחים קיג. "שרי כיסין, פתח שקיך" (=קבל המעות תחילה ותנם בתוך כיסך ואחר כך פתח השק ותן ללוקח). ועוד אמרו בכתובות עו: "סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי, לא יהיב אינש חיותא" (=מן הסתם לא ייתן המוכר את הבהמה כל זמן שלא נתן הלוקח את הכסף). (8) ואם קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אסור למכור בהקפה (כסף משנה) ואפשר שאפילו אם רוב בני אדם מוכרים בהקפה וקצת שלא בהקפה - אין למכור בהקפה, שאין הולכין בממון אחר הרוב (בבא בתרא צב: ולמעלה פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה ה) ואין היתר אלא בדבר שדרכו להימכר תמיד בהקפה (ראה באור שמח להלן הלכה ב ובנתיבות המשפט שם חידושים אות כג). (9) שאין השואל רשאי להשאיל (לאחרים) ואין השוכר רשאי להשכיר - שאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר (בבא מציעא לו. ופרק א מהלכות שכירות הלכה א). ושותף הרי הוא כשומר כמו שאמרו בבבא בתרא מב: (10) ש"כל תנאי שבממון קיים" (בבא מציעא צד:). (11) שהרי מחל. (12) כמו שכתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות מכירה הלכה יא שתחילה אינה צריכה קניין.

- ב. אחד מן השתפין שעבר¹³ ומכר בהקפה, או
פרש¹⁴ בים¹⁵, או הלך למקום אחר, או שנשא ונתן
בסחורה אחרת, וכן כל פיוצא באלו הדברים - כל
פחת שביבא מחמת שעבר¹⁶ חייב לשלם לבדו¹⁷; ואם
היה¹⁸ שם שכר - השכר לאמצע, כמו שהתנו
ביניהם בשכר. לפיכך, הנותן¹⁹ מעות לחברו בתורת
שתפות לקח בהן חטים לסחורה²⁰, והלך וקנה
שעורים, או שנתן לו מעות לקנות שעורים, וקנה
חטים: אם²¹ פחתו - פחתו לזה שעבר, ואם²²
הותירו - הותירו לאמצע²³. וכן²⁴ אם הלך ונשתתף
עם אחר בממון השתפות: אם הפסיד - הפסיד
לעצמו, ואם נשתפר - השכר לאמצע. אבל אם
נשתתף עם אחר בממון עצמו²⁵: אם פחת - פחת
לעצמו²⁶, ואם הרויח - הרויח לעצמו. ואם התנו
ביניהן - הכל לפי התנאי.

(13) יוצא מתוך מה שנאמר בהמשך הדברים לפיכך הנותן מעות לחברו וכו'. (14) הפליג, נסע בספינה. (15) שמא תארע תקלה בים. ראה ברש"י לכתובות ק: דיבור המתחיל מהו לאמטויי. (16) אבל בהפסדים אחרים שלא באו מחמת שעבר, אינו חייב (ש"ך סימן קפג סעיף קטן ט. וראה במשנה למלך למעלה פרק א הלכה ב). (17) אף על פי ששותפין משועבדים אחד לחברו והרי זו "פשיעה בבעלים" שפטור עליה (פרק א מהלכות שכירות הלכה ג) - כאן חייב הוא מטעם מזיק בידיים וכו' אינו פטור אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בקשתו הרי הוא כשלוחם (כסף משנה בשם הרא"ש, ועיין בסמ"ע סימן קעח סעיף קטן א). (40) גובי המכס. יש אומרים שהיינו דווקא אם המוכסים אמרו כן מעצמם, מבלי שפנה אליהם. שאם לא כן, הרי הוא שלוחם של השותפין כמבואר למעלה (כסף משנה בשם הרא"ש). (41) ואין לכולם חלק בזה. (42) תוספתא בבא מציעא, הובאה בבבא קמא קט"ז: ונתפרשה שם על ידי רמי בר חמא. (43) שכל זמן שלא גילה את דעתו, מן הסתם הוא מתכוון להציל בשביל כל השותפים, כדרכו של שותף. (44) בתוספתא שם: "ואם היתנה עימם בבית דין מה שהציל הציל לעצמו". אבל כבר כתב באור זרוע בבא קמא סימן תנט שמשוגיית הגמרא שם נראה שאין צריך להתנות בבית דין דווקא, עיין שם. ואף על פי שכתב רבינו להלן הלכה ט שחלוקת שותפות צריכה בית דין - כאן במקום הפסד לא הצריכו כן. (45) שהרי נתחלק מן השותפות. ואף על פי שלא הגיע עוד הזמן לחלוקת השותפות (ראה למעלה פרק ד הלכה ד) - כיוון שיש כאן הפסד התירו לו לחלוק (שיטה מקובצת שם בשם רבינו יהונתן). (46) שכיוון שיכולים להציל, אין זה הפקר. (47) שאז יש לזה דין הפקר.

ח. דבר⁴⁸ הדיוע⁴⁹ לשני שותפין, אף על פי שהוא ברשות אחד מהן - אינו יוצא מחזקתו של שני כל ימי השתפות⁵⁰; ואינו יכול לטען שחזקתו ממנו או שנתנו לו במתנה⁵¹, ונאמר לאחר שהמוציא מחברו עליו הראיה, אלא הרי הוא בחזקת שניהם עד שייביא האחר ראיה⁵².

(48) כן כתב הר"ף בבבא בתרא פרק א, ודייק כן מהגמרא שם ד. (49) שמפורסם ברבים שהוא שייך לשותפים. (50) משמע אפילו היה מונח שם זמן רב (חזון המשפט סימן קעט סעיף א, ועיין סמ"ע ו"ש"ך שם). ובלבד שיהא בתוך ימי השותפות, אבל אחרי ימי השותפות, יש להם חזקה זה על זה (ר"ף שם). (51) כי שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ואין הוכחה, מזה שהחפץ ברשותו, שחבירו מכרו לו או נתנו לו במתנה (הר"ף שם). (52) בעדים (כסף משנה בשם הרא"ש).

ט. אחד⁵³ מן השתפין שפא לחלק⁵⁴ שלא מדעת חברו - חולק בפני שלשה, ואפילו⁵⁵ הן הדיוטות⁵⁶; ובלבד שיהיו נאמנין⁵⁷, ויודעין בשומא⁵⁸. ואם חלק להם⁵⁹ בפחות משלשה - לא עשה כלום⁶⁰. במה דברים אמורים⁶¹? בשחלקו פרות⁶²; אבל אם היו מעות⁶³ - המעות בחלוקים הם, ויש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח⁶⁴ חלק חברו בבית דין. במה דברים אמורים⁶⁵? פשהי המעות פלן מטבע אחד ושיון; אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן ישנים, ואין צריך לומר אם היו מקצתן יפות ומקצתן רעות - הרי הן כפרות, ואין חולקין אותם אלא בבית דין.

(53) בבא מציעא לא: פסקו של רבה בר רב הונא בעובדה של איסור ורב ספרא, וכתיקונו של אביי. (54) אחרי תום זמן השותפות או שלא היה זמן בכלל (הגהת מיימוני אות

1 פלוני, שהיא בלקר³², ונמכר שם³³, אף על פי שקבל עליו כל אנס או כל פחת שיבוא - הרי חברו מעבב עליו; שהרי אומר לו: אין רצוני שאתן מעות שבידי, ואהיה רודף אחריך לדין להוציא ממך³⁴.
5 וכן כל פיוצא בזה.

(32) כלומר, למקום פלוני שהסחורה נמכרת שם ביוקר. (33) וראה למעלה (הלכה א) שבלי רשות מהשותף השני אסור להוליך למקום אחר. (34) מקור הלכה זו בירושלמי בבא קמא (תחילת פרק שלישי) בדין שור שעלה על שור אחר להרגו, שמותר לבעל השור הניזק לשמוט את שורו מתחת לשור המזיק, ובעל השור המזיק אינו יכול לטעון: אשלם לך נזקך, לפי שאומר לו: איני רוצה לחזר אחריו בבתי דינים, ומטעם זה הצריכו חכמים להרחיק נזקים מחבירו, אף כאלה שהמזיק חייב לשלם לניזק, עיין בבא בתרא כ: ולמעלה פרק ט מהלכות שכנים הלכה יא.

ה. אחד מן השתפין שפא לישן את הפרות עד זמן הדיוע³⁵ - אין חברו מעבב עליו. ואם אין זמן לאותן פרות - חברו מעבב עליו.

(35) כגון התאריכים של מכירת פירות שונים, עליהם מוסר רבי יהודה בברייתא ובתוספתא שם. ובתוספתא שם נוסף: "אם היה ערב שביעית - מותר, שמתחילה לא לקחו אלא על מנת כן" (כלומר, ליישן פירות של ערב שביעית לצורך שביעית).

ו. שתפין ששמו פרותיהן ונשתתפו בהן - יש להן אוניה זה על זה³⁶. ערבו פרות בלא שומא³⁷ ומכרום, ונשאו ונתנו בדמיהן - הרי אלו מחשבינן את הפרות כמה היו שוין בעת שנשתתפו, ומחשבינן את השכר או ההפסד.

(36) שאם נתברר שלא שמו כהוגן את פירותיו של אחד מהם, אף על פי שהם שותפים ואפשר שהם מוחלים זה לזה - יש בהם דין אונאה כבכל מקח וממכר. וראה ברבב"ז. (37) ומכיוון שלא דקדקו לכתחילה בזה, יש וודאי מקום לחשוב שמחלו זה לזה, ואף על פי כן אין אנו אומרים כן (ראה בסמ"ע שם סעיף קטן יב"ג).

ז. שתפין שמחלו להם מוכסין³⁸ - מחלו לאמצע³⁹. ואם אמרו⁴⁰: משום פלוני מחלנו - מה שמחלו מחלו לו⁴¹. היות⁴² באין בדרך, ועמדו עליהן לסטים וגזלו את השניא, והציל אחד מן השתפין - הציל לאמצע⁴³. (אפילו אין יכולים חבריו להציל, דלא פלג, פיון דלא אמר כלום). ואם אמר⁴⁴: לעצמי אני מציל (אם יכולים להציל - הציל עד כדי חלקו⁴⁵) לעצמו, והיותר שלהם⁴⁶; ואם אין יכולין להציל⁴⁷) - הציל לעצמו.

(38) גובי מכס. (39) אף על פי שרק אחד ביקש שימחלו. ויש אומרים שאף על פי שבקשתו הייתה שימחלו למענו, והסכימו לו - השכר לאמצע. שכיוון שעשו זאת על פי

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבאר בו כל דיני "עיסקא" שהיא מחצית מלוה ומחצית פיקדון. ולא נשלמו.

א. שְׁנֵים שֶׁהָן נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמִמּוֹן הַשְּׁתַּפּוּת², אִף
עַל פִּי שְׁהִמְמוֹן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה נִקְרָאת
שְׁתַּפּוּת, וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הָרִי הוּא לְאִמְצָע³.
וְיֵשׁ לָהֶם לְהַתְנוּת בְּשֹׂכֵר וּבַהֲפָסֵד כָּל מָה שִׁירָצוּ,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. אֲבָל⁴ אִם הָיָה הָאֶחָד בְּלִבָּד הוּא
שְׁנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּמִמּוֹן הַשְּׁתוּף, אִף עַל פִּי שְׁהִמְמוֹן
מִשֵּׁל שְׁנֵיהֶם⁵ - הָרִי זֶה הַשְּׁתַּפּוּת נִקְרָאת עֶסֶק⁶, וְזֶה
הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן נִקְרָא מִתְעַסֵּק, שֶׁהָרִי הוּא לְבִדּוֹ
מִתְעַסֵּק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן, וְשִׁתְּפוֹ שְׂאִינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן
נִקְרָא בְּעַל הַמַּעוֹת.

(2) כלומר: הממון ניתן על-ידי אחד מהן, לשם רווחים משותפים, ואף זה שלא הטיל מממונו כלום - מקבל מחצה, כמו הראשון שהטיל כל ממונו, כי כך התנו ביניהם כתמורת המשא-ומתן של השני המשקיע בזה יחד עם הראשון. (3) ואין צורך לשלם לשני שכרו כפועל, כמו בעסק דלהלן הלכה ב, שאף אם נאמר שגם כאן יש חצי מלוה וחצי פקדון כדלהלן - אין כאן ריבית, שהרי שניהם מתעסקים: זה במלוה וזה בפקדון, ואין כאן ריבית. (4) בבא-מציעא קד: (5) כן נראה בעובדא של רבי אליעזר מהגרוניא (שם סט.), שאף שהשתתף בממון עם הרועה, לולא היה אריסו המשועבד לו, היה חייב לשלם לו שכרו, כדין עסק, כדלהלן הלכה ב. (6) ודינו מפורש להלן בהלכה הבאה. ובאופן ששניהם משתתפים בממון - חלקו של בעל המעות, הוא "עסק" והוא נחלק לחצי מלוה וחצי פקדון (לחם-משנה).

ב. תִּקְנוּ חֻקִּים⁷: שֶׁכָּל הַנוֹתֵן מַעוֹת לְחִבְרוֹ
לְהַתְעַסֵּק בָּהֶן - יִהְיֶה חֲצִי הַמִּמּוֹן בְּתוֹרַת הַלּוֹאָה,
וְהָרִי הַמִּתְעַסֵּק חֵיב בְּאַחֲרֵיוֹתוֹ אִף עַל פִּי שֶׁאֵבֵד
בְּאַנְסָה⁸, וְהַחֲצִי הָאֲחֵר בְּתוֹרַת פְּקָדוֹן, וְהָרִי הוּא
בְּאַחֲרֵיוֹת בְּעַל הַמַּעוֹת⁹. וְאִם נִגְבַּח אוֹ אֵבֵד הַחֲצִי שֶׁל
פְּקָדוֹן - אֵין הַמִּתְעַסֵּק חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁰. וּלְפִיכָךְ יִהְיֶה
שֹׂכֵר זֶה הַחֲצִי, אִם הָרוּיִת, שֶׁל בְּעַל הַמַּעוֹת. וּלְפִי¹¹
תִּקְנָה זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה הַשֹּׂכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד שֶׁל
כָּל הַמִּמּוֹן לְאִמְצָע בְּשׁוּה. שֶׁאִם אֵתָּה אוֹמֵר כֵּן,
נִמְצָא בְּעַל הַמִּמּוֹן נוֹטֵל שֹׂכֵר חֲצִי מַעוֹתָיו שֶׁהָן
פְּקָדוֹן, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוֹם, אֲלָא זֶה הַמִּתְעַסֵּק טוֹרֵחַ
לוֹ בְּחֲצִי שֶׁל פְּקָדוֹן מִפְּנֵי מַעוֹתָיו שֶׁהָלוּהוּ, וְנִמְצָא
בְּאֵין לִידֵי אֲבֵק רִבִּית¹². וְהֵיאֵךְ יַעֲשִׂי¹³, אִם רוֹצֵה
לְהִיּוֹת הַשֹּׂכֵר אוֹ הַהֲפָסֵד לְאִמְצָע בְּשׁוּה¹⁴? יִתֵּן
לְמִתְעַסֵּק שֹׂכְרוֹ שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם¹⁵ מִימֵי הַשְּׁתַּפּוּת
כְּפֻעַל בְּטִל¹⁶ שֶׁל אוֹתָהּ מְלָאכָה¹⁷ שֶׁבִּטֵּל מִמֶּנָּה¹⁸.
וְאִם¹⁹ הָיָה לוֹ עֶסֶק אַחֵר²⁰ כָּל שְׁהוּא²¹ לְהַתְעַסֵּק בּוֹ
עִם מַעוֹתָיו שֶׁל זֶה²² - אִינוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׂכֵר
שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם²³, אֲלָא אֶפְלוּ הַעֲלָה²⁴ לוֹ דִּינָה כָּל
יְמֵי הַשְּׁתַּפּוּת - דִּי²⁵; וְאִם פָּתְחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - יִהְיֶה

ג'. וראה למעלה פרק ד הלכה ד. (55) כדברי אב"י בשם רב נחמן. לפי שאינו צריך אלא לברור, ולא להוצאת פסק דין (גמרא שם). (56) כלומר, כולם הם הדיוטות (סמ"ע סימן קעו סעיף קטן מו). (57) שאם לא כן, היאך נאמין להם (כסף משנה) ועוד שהרי נקראו "בית דין" (בית-דין של הדיוטות), ואם אינם נאמנים, אינם נקראים בית דין (רדב"ז). (58) פשוט. שאם לא כן היאך יחלקו (כסף משנה). (59) כלומר, חילק אותה, את השותפות. (60) מצורה מוחלטת זו משמע שאפילו אם הפסיד בחלוקה זו, יכול הוא לחזור בו (וראה ברמ"א סימן קעו סעיף יח). (61) בבא מציעא ט. וט: כדברי רב נחמן ורב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (62) שצריכים שומא, שיש בהם כמה מינים (גמרא שם). (63) שכולן שוות, ראה להלן. (64) שאף על פי שעל עצם החלוקה, אין צורך בבית דין - צריך להודיע להם על החלוקה. וראה סמ"ע שם סעיף קטן מט. (65) גמרא שם.

י. אִסוּר⁶⁶ לְהַשְׁתַּתֵּף⁶⁷ עִם עוֹבֵד פּוֹכְכִים, שֶׁמָּא יִתְחַיֵּב לוֹ חִבְרוֹ שְׁבוּעָה, וְיִשְׁבְּעוּ בִּירְאָתוֹ⁶⁸. וְכִבְרֵי בְּאַרְנוּ בְּמִקּוֹמוֹ, שֶׁאִסוּר לְעַשׂוֹת סְחוּרָה⁶⁹ בְּפִתּוֹת שְׁבִיעִית, [וְלֹא בְּכֹרוֹת], וְלֹא בְּטִרְפוֹת, וְלֹא בְּנִבְלוֹת, וְלֹא בְּתְרוּמוֹת, וְלֹא בְּשִׁקְצִים וּרְמָשִׁים. וְאִם עֵבֶר⁷⁰ וְעִשָּׂה - הַשֹּׂכֵר לְאִמְצָע⁷¹. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁאִם הַפְּסִיד - הַפְּסִיד לְעַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר⁷².

(66) סנהדרין סג: דברי אביו של שמואל. ויש שכתבו שבזמן שאין הגויים נשבעים בעבודה זרה אין איסור זה (הגהות מיימוני וכן כתב הרדב"ז בשם רבינו בתשובה). (67) אבל מותר לשאת ולתת איתו (הגהות מיימוני אות ד). (68) בעבודה זרה. כלומר: ונמצא שהישראל גורם לאחרים שיישמעו שם האליל. (69) לכתחילה, אבל בדיעבד מותר ליהנות מהריוח כדלהלן. (70) השותף. (71) נלמד מן הירושלמי (הביאו הגהות מיימוני אות ד) שאף את הגניבה שגנב אחד מן השותפים - חולקים. (72) והרי זה כשותף ששינה, שכתב רבינו למעלה הלכה ב.

יא. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין אוֹ מִן הַמִּתְעַסְקִין⁷³ שָׁמַת - בְּטִלָּה⁷⁴ הַשְּׁתַּפּוּת אוֹ הָעֶסֶק, אִף עַל פִּי שֶׁהִתְנוּ לְזִמְן קָבֹעַ; שֶׁכֹּפֶר יֵצֵא הַמִּמּוֹן לְרִשּׁוֹת הַיּוֹרְשִׁים. וְכֵּזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנוֹם⁷⁵.

(73) ראה לקמן פרק ו הלכה א הגדרת רבינו לשותפים ומתעסקין. (74) משמע שגם השותף וגם היורשים יכולים לבטל את השותפות, שהיא בטלה מאליה עם מות אחד השותפים, וראה סמ"ע סימן קעו סעיף קטן נ. (75) והרא"ש (פרק ט דבבא מציעא סימן לו) הביא לזה מקור מדברי התוספתא (פרק ט דבבא מציעא) "המקבל שדה מחבירו ומת - לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו וכו'". ומה שאמרו בגמרא בבא מציעא קט. "האי שתלא דשכיב (המקבל שדה לשתול ומת), יורשים דיליה מסתלקין בלא שבחא, ולא מילתא היא", הוא מפרש דלאו מילתא דמסתלקין בלי שבח אלא מסתלקין בשבח. אבל לעולם מסתלקין, כנ"ל.

מותר", וכן מפרשה רבינו ולא כפירש"י שם. (30) כמסקנת הגמרא שם, בעובדא של ר"א מהגורניא.

ג. ועוד³¹ תקנו חכמים: שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל יום, ולא התנו ביניהן שום תנאי - שיהיה שכר המתעסק באותו חצי של פקדון שלישי רוח הפקדון, שהוא שתות רוח כל הממון. לפיכך, אם הרויחו - יטל המתעסק שני שלישי הרוח: חצי הרוח של חצי המעות שהן מלוה, ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון, נמצא הכל שני שלישי הרוח; ויטל בעל המעות שלישי הרוח. ואם פחתו - יפסיד המתעסק שלישי הפחתה³², שהרי הוא חיב בחצי הפחתה מפני שחצי המעות מלוה, ויש לו שתות בשכרו באותו החצי של פקדון³³, ונמצא שגשאר עליו מן הפחתה שלישי; ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחתה³⁴.

(31) יוצא מתוך השקלא-וטרוא בגמרא שם סח: סט. מסביב לעובדא של רב עיליש, וראה בסמוך. (32) לדעת רבינו, יש למקבל שתי עדיפויות, גם בזמן הרווח וגם בזמן ההפסד, ומה שמשמע בגמרא שיש רק עדיפות אחת, או בשכר או בהפסד, שהרי אמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד, אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר", זה אינו אלא אם התנו כך, כמו שמסביר רבינו בהלכה ד. והראב"ד סובר, שיש רק עדיפות אחת, או בשכר - כמו שהוא מזכיר כאן, או בהפסד - וכסברת ה"ש מי שטועה" (להלן הלכה ד). ולפי זה, מה שאמרו שם "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד וכו'" זהו לפי תקנת חכמים, ולא כשכך התנו. (33) כדי שלא יהיה אבק ריבית. (34) והואיל ויש כאן רווח רב והפסד מועט למתעסק, צריך שיהיה לו עסק אחר (לחם-משנה להלן הלכה ד).

ד. יש מי שטועה ואומר: שהנותן עסק סתם, אם יהיה שם שכר - יטל המתעסק חצי, ואם יהיה שם הפסד - יפסיד שלישי³⁵. ואין הדבר כן, אלא אם כן התנו על דבר זה בפירוש³⁶. וכן אם התנו, שייפסיד המתעסק מחצה, ואם יהיה שם שכר - יטל שני שלישי הרוח - הרי זה מתר. וכן³⁸ אם התנו, שאם יהיה שם שכר - יטל המתעסק תשיעיתו, ואם יהיה שם הפסד - יפסיד עשיריתו, הואיל והתנו שיהיה רוח המתעסק יותר על הפסדו - תנאו קנס, ותוספת זו פנגד עמלו. ורבותי הורו, שאין התנאי³⁹ זה מועיל אלא אם כן היה למתעסק עסק אחר; אבל אם אין לו עסק אחר⁴⁰ - צריך שיהיה שכר המתעסק יתר על הפסדו בשתות⁴¹, כמו שבארנו⁴². שזה דבר אסור⁴³ הוא, ואין התנאי מועיל בו⁴⁴. ולא יראה לי⁴⁵.

(35) ולפי דבריהם, תקנת חכמים היתה רק על עדיפות אחת,

לממצע פשוה. וכן אם אמר לו²⁶: פל הרוח יהיה לך שלישי²⁷ או עשיריתו בשכרך, הואיל²⁸ ויש לו עסק אחר - הרי זה מתר²⁹; ואם הפסידו - יפסיד מחצה. ואם היה זה המתעסק אריסו³⁰ והיה לו עסק אחר - אינו צריך להעלות לו שכר אחר פלל; שהאריס משעבד הוא לבצל השדה.

(7) חכמי נהרדעא (שם קד:?) (8) כדין מלוה שניתנה להוצאה (קידושין מז.). (9) ודינו כשומר חנם, כדלהלן, ואע"פ שהוא נוטל שכר על ההתעסקות - כיון שאינו נוטל שכר על השמירה, הרי הוא כשומר חנם. והראב"ד סובר, שדינו כשומר שכר. (10) ששומר חנם פטור על גניבה ואבידה (פ"ד מהלכות שאלה ופקדון הלכות א"ב). (11) בבא-מציעא סח. במשנה. (12) ואיסורו מדרבנן (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה א.). ואילו ריבית דאורייתא היא "ריבית קצוצה", שהלוה על-מנת לשלם לו בהוספה (שם). (13) והיינו בסתם, כשלא התנו ביניהם כל תנאי שהוא, בעת יצירת העסק, שהרשות בידם להתנות על מינימום של שכר, ככל תנאי של ממון, ובלבד שלא יהיה בו משום אבק ריבית, וראה להלן הלכה ד. (14) שאם רוצה בעל המעות בהפרשים, כשכר והפסד בהתאם להלכה ותקנת חכמים, אינו צריך לשלם שכר כפועל, ראה להלן הלכה ג. (15) אבל לא שכר חד פעמי (הרי"ף שם). (16) ברייתא שם, המוסיפה ביאור לדברי המשנה. (17) שם, כאביי המבאר את הברייתא. (18) שאם עסק במלאכה כבדה, אך משתלמת יותר, כמה רוצה לקבל עבור עבודה זו הקלה ממנה (רש"י שם). ויש מפרשים, כפועל בטל שלא עבד כלום, כמה יקבל בעד עבודה קלה כזו. ומפני שאין כאן אלא אבק ריבית - הקילו (רא"ש שם סימן לט.). (19) שם סט. וראה ברי"ף שם. (20) מאותו המין. כסף-משנה בפירוש אחד. וראה להלן פ"ח הלכה א, ובהערה יט שם. (21) ראה בפירוש המשניות לרבינו במשנה בבא-מציעא שם. (22) כלומר, ביחד עם העסק שהוא עוסק במעותיו של זה. (23) שכיון שאינו מתבטל כלל מעסקו הפרטי, והוא עוסק בו בדבכר עם ה"עיסקא", ואין כאן טירחא יתירה - אין כאן אבק ריבית. ואע"פ שכל עיסקא היא חצי מלוה וחצי פקדון, ואין כאן ריבוי טירחא, שהרי הוא עוסק בין כה וכה בשביל חלקו, חצי הפקדון? תירצו בזה ה"תוספות" (שם ד"ה דאמרי) שהיה להם להתחלק: יום לזה ויום לזה. (24) היינו, שהוא עושה כן בעת החלוקה, אבל אם התנה מתחילת העסק, לא צריך, לשיטת רבינו, שיהיה לו עסק אחר, כדברי רבינו להלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (25) שם סט. מימרא של שמואל, שגם רב מודה בה (כסף-משנה). (26) אף כאן, כמו למעלה בענין שכר דינר, המדובר בשאמר כן בעת החלוקה, ולכן צריך שיהיה לו עסק אחר, אבל אם התנה כן בתחילה, אין צורך שיהיה לו עסק אחר כדלהלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (27) היינו, חוץ ממה שהוא נוטל חלק שוה בשוה עם בעל הממון. (28) שאם אין לו עסק אחר, לא מספיק מותר בשכר, אלא צריך גם להפחית מן ההפסד, כדלהלן הלכה ג. (29) כרב, שם, שאומר: "מותר שלישי בשכרך - הרי זה

כפי התנאי⁵⁸, ואִתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם לִי שְׁנִים, שֶׁהֵן
שְׁלִישׁ חֶלֶק הַפְּקָדוֹן⁵⁹. נִמְצָא בְּעַל הַמְּעוֹת חֵיב לָתֵן
לוֹ דִּינָר בְּשֹׁכֵר שֶׁהִפְסִיד שְׁבַע. וְאִלּוּ הִפְסִיד אַרְבָּעָה
עָשָׂר - הָיָה חֵיב בְּעַל הַמְּעוֹת לָתֵן לוֹ שְׁנֵי דִינָרִין.
וְהָ תָמָה גְּדוּל, וְדָבָר שָׁאִין הַדַּעַת סוֹכֵלֶת אוֹתוֹ, וְאִין
זֶה אֶצְלִי אֵלָא כְּמוֹ דְּבָרֵי הַחֲלוּם. אֲבָל הַדָּרָךְ וְהַדִּין
הָאֵמֶת שִׁירָאָה לִי: שֶׁכָּל שְׁנֵי הַמְּתַעֲסָק, אִם יִהְיֶה
שֶׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַחֶלֶק שֶׁהָיָה מְרוּיָח.
וְכֵן אִם הִתְנוּ עַל הַהֶפְסֵד, וְהִרְוִיחוּ - יִטַּל כְּמוֹ אוֹתוֹ
הַחֶלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ חֶלֶק חֲבֵרוֹ⁶⁰.
נִמְצָאָה אִתָּה אוֹמֵר לִפִּי מִדָּה זֹאת: שֶׁאִם הִתְנוּ שְׁיִטַּל
הַמְּתַעֲסָק רְבִיעֵי הַשֹּׁכֵר, וְהַפֶּסֶד - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם
שְׁתוּתוֹ⁶¹; וְאִם הִתְנוּ שְׁיִפְסִיד רְבִיעֵי, וְהִרְוִיחוּ - נוֹטֵל
מִחֲצָה⁶². וְעַל דָּרָךְ זֶה לֹא תִמְצָא תָמָה, וְיִצָּא הַדִּין
בְּקוֹר הַצָּדִק.

46) המדובר שהתנו על השכר ולא התנו על ההפסד. וזהו
כעין מה שאמרו (שם) "אי פלגא באגר - תרי תילתי
בהפסד". 47) שזה מקביל לחלק שיש בו. 48) כדי שלא
יהיה בזה משום ריבית. נמצא שבעל הממון מחזיר לו שליש
ממה שהוקצב לו לחלק שכרו, כלומר: שליש משלשה
רבעים. ומקור דבריהם ממה שאמרו שם: "אי פלגא באגר
- תרי תילתי בהפסד", כלומר אם התנו מחצה על מחצה
ברווח - אם היה הפסד, מוסיף לו בעל הממון שליש
מהמחצה שהיה ראוי לו, דהיינו שתות מכל מה שהיה ראוי
לשניהם ונותנים למתעסק, ונמצא בעל הממון מפסיד שני
שליש, והמתעסק - שליש, ראה בכסף-משנה. 49) שהיו
צריכים לחלקם: שמונה-עשר שהם שלשה רבעים -
למתעסק, וששה שהם רביע - לבעל הממון.
50) שהמתעסק מקבל שליש מהחלק שהיה ראוי לבעל
הממון, היינו שתים מששה, ונמצא הוא מפסיד רק ששה
עשר, ובעל הממון מפסיד שמונה. 51) רבינו רוצה
להראות את המסקנה מרחיקת לכת משיטה זו, והוא
שלפעמים יצא, שהמתעסק לא יפסיד כלום. והיינו, שאם
חלקו הוא רביע, והוא צריך מצד הדין לשאת ברביע הפסד,
אך לפי שיטה זו, יש לנכות למתעסק שליש מחלק המלוה,
שהוא במקרה זה שליש משלשה רבעים, שהוא רביע,
המקביל לגובה חלק ההפסד. 52) כלומר שליש משלשה
רבעים, דהיינו רביע. 53) היינו, שהפעם התנו רק על
ההפסד, ולא התנו על השכר, כעין מה שאמרו שם: "אי
פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". 54) היינו: רביע המגיע
מחלקו, ועוד שליש מחלק בעל המעות, שזה כאן: שליש
משלשה רבעים, שהוא רביע, הרי ביחד שני רבעים, שהם
מחצה. 55) רבינו רוצה כאן להוכיח, כמו שמעיר הראב"ד
בהשגתו השניה, עד כמה שיטה זו יכולה להביא לידי
דברים תמוהים, ואף לקוי הצדק שהמתעסק יקבל שכר
במקרה של הפסד. 56) בשיעור זה של אחד משבעה.
57) שאף-על-פי שהוא מפסיד אחד משבע לחלקו - מקבל
הוא שליש משש השביעיות של בעל הממון, דהיינו שתי
שביעיות מהכל. 58) שהוא אחד משבעה. 59) לפי

כגון זו שהזכיר רבינו בהפסד, וראה הערה לא. 36) כמו
שכתבנו למעלה בהלכה ג. 37) שכאן יש עדיפות בשכר,
ולדעת רבינו - זה אפשרי רק בהתנו. 38) שהעיקר הוא,
שיהיה למקבל איזו עדיפות שהיא, כדי שלא יהא משום
ריבית. 39) בכ"י תימן: "תנאי", וכן נכון. 40) מקורם
מגמרא בבא-מציא סט. שלא התירו במותר דינר אלא
בשיש לו עסק אחר (למעלה הלכה ג), ואינם מחלקים בין
התנה ללא התנה, וראה בלחם-משנה. 41) מקורם שם
מח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". 42) בהלכה
ג. 43) מצד הריבית שבו. 44) שאין תנאי מועיל אלא
בממון בלבד, אבל לא במקום שיש עמו גם איסור.
45) שלדעת רבינו, יש חילוק בין התנה ללא התנה. ומה
שאמרו שם סט. במותר שליש, שצריך שיהיה לו עסק אחר,
זהו כשלא התנו. ואף מה שאמרו שם סח: "אי פלגא בהפסד
- תרי תילתי באגר" - כשהתנה כן. ואמנם אם לא התנו כן,
צריך שיהיו לו שתי עדיפויות (למעלה הלכה ג). ואז, כיון
שיש לו רווח רב, אין צריך עסק אחר, וראה למעלה הערה
לא.

ה. הזורו רבותי: שֶׁאִם הִתְנוּ, שְׁיִטַּל⁴⁶ הַמְּתַעֲסָק
שְׁלִשָּׁה חֲלָקִים מִהַשֹּׁכֵר, וּבְעַל הַמְּעוֹת רְבִיעֵי הַשֹּׁכֵר
נִמְצָא רְבִיעֵי הַמְּעוֹת בְּלֹכֵד בְּתוֹרַת פְּקָדוֹן, וּשְׁלִשָּׁה
רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלּוֹאָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שֶׁם הַפֶּסֶד
- יִפְסִיד הַמְּתַעֲסָק שְׁלִשָּׁה רְבִיעֵי הַפֶּסֶד⁴⁷ פְּחוֹת
שְׁלִישׁ הָרְבִיעִי⁴⁸, וְיִפְסִיד בְּעַל הַמְּעוֹת רְבִיעֵי וּשְׁלִישׁ
רְבִיעֵי, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? נָתַן לוֹ מֵאָה
דִּינָרִים עַל תְּנָאִי זֶה, וְחִסְרוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים⁴⁹ - בְּעַל
הַמְּעוֹת מִפְּסִיד שְׁמוֹנֶה, וְהַמְּתַעֲסָק מְשַׁלֵּם שְׁשֶׁה
עָשָׂר⁵⁰. וְעַל דָּרָךְ זֶה לְעוֹלָם: כָּל חֶלֶק שֶׁיֵּשׁ לְבַעַל
הַמְּעוֹת בְּשֹׁכֵר, אִם יִהְיֶה שֶׁם רוּחַ - נוֹטֵל כְּמוֹ
שֶׁהִתְנוּ, וְאִם יִהְיֶה שֶׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד אוֹתוֹ הַחֶלֶק
וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצָא⁵¹ לְמַד לִפִּי מִדָּה זֹאת: שֶׁאִם
הִתְנוּ שְׁיִטַּל הַמְּתַעֲסָק רְבִיעֵי הַשֹּׁכֵר, אִם פְּחָתוֹ - לֹא
יִשְׁלַם הַמְּתַעֲסָק כָּלוּם; שֶׁהָרִי רְבִיעֵי הַהֶפְסֵד שֶׁהוּא
חֵיב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְּלוּהָ, יֵשׁ לוֹ כְּנֻגְדוֹ שְׁלִישׁ מֵה
שְׁיִטַּל בְּעַל הַמְּעוֹת⁵², שֶׁהוּא רְבִיעֵי, וְנִמְצָא זֶה כְּנֻגְד
זֶה. וְכֵן⁵³ אִם הִתְנוּ עַל הַפְּחָת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרוּחַ:
אִם פְּחָתוֹ - פְּחָת הַמְּתַעֲסָק כְּפִי מֵה שֶׁהִתְנוּ, וְאִם
הוֹסִיפוּ - נוֹטֵל הַמְּתַעֲסָק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֶלֶק שֶׁהָיָה
מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֵה שְׁיִטַּל בְּעַל הַמְּעוֹת.
בִּיצֵד? הִתְנוּ, שֶׁאִם הָיָה שֶׁם הַפֶּסֶד - יִפְחָת הַמְּתַעֲסָק
רְבִיעֵי, וְהַפְּחָתוֹ - מְשַׁלֵּם רְבִיעֵי הַפְּחָת, וְאִם הוֹתִירוּ
- נוֹטֵל מִחֲצָה⁵⁴. וְאִף עַל פִּי שְׁדִּכְרִים אֵלּוּ שֶׁהוּר
דְּבָרֵי טַעַם הֵם, אִם תֵּלַךְ עַל דָּרָךְ זֶה, שְׁמָא⁵⁵
הַמְּתַעֲסָק אֶפְשָׁר שִׁפְחָת וְיִטַּל שֹׁכֵר. בִּיצֵד? כְּגוֹן
שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ, שְׁיִטַּל הַמְּתַעֲסָק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשֹׁכֵר,
וּפְחָתוֹ⁵⁶ - נִמְצָא נוֹטֵל הַמְּתַעֲסָק אֶחָד מִשְׁבָּעָה יִתְרוֹ⁵⁷
עַל זֶה הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁפְּחָתוֹ שְׁבַעָה דִּינָרִים
- הָרִי הַמְּתַעֲסָק אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי חֵיב לָךְ דִּינָר אֶחָד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למתעסק, ושליש לבעל הממון. ושליש מן ההפסד למתעסק, ושני שלישים לבעל הממון. (3) [שדינו נזכר למעלה שם הלכה ב: ש"יתן למתעסק שכרו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל]. (4) כלומר, כל הממון, שלא נשאר כלום. (5) [בנותן סתם. ובהתנו: שישלם לו כפועל בטל, כנ"ל]. (6) למעלה שם הלכה ב וג. (7) כלומר, במקרה שאבד. (8) כלומר, לעולם חייב המתעסק להחזיר לבעל הממון את חצי הקרן שקיבל בתורת מלוה. ומקור דברי רבינו מהא דלהלן. (9) בבא-בבא ע. ע: כדייני ארץ ישראל, וכרבא שפסק כמותם, וכן פסק הרי"ף בבבא-מציעא פרק המקבל. (10) שעם מות המתעסק - בטלה השותפות (ראה למעלה פ"ה הלכה יא). ובעל הממון תובע מן היתומים את כל הסכום שהשקיע בעסק, ובתוספת רווחיו. (11) כדין כל הנפרעים מן היוורשים, שאינם נפרעים אלא בשבועה (כתובות פז. ופי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ונוסח השבועה כאן הוא כנוסח השבועה ב'שנים אוחזין בטלית': "שבועה שאין לי בה פחות מחציה". מכיון שאינם נוטלים אלא חצי טענתם (בבא-מציעא ב. ופ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז) - כן גם כאן, כיון שאינו נוטל אלא חצי טענתו, נשבע שאין לו אצלו פחות מחצי הסכום שנתן לו (הגהות מיימוניות). (12) אבל לא את חלק הפקדון, שאילו היה הנפקד חי, היה יכול לטעון: נאנסו, ואנו טוענים כן ליתומים, מה-שאין-כן במלוה, שגם הלוה עצמו לא היה יכול להפטר בטענת אונס. (13) בבא-בבא ע. ע: ואלמלי היתה קיימת האפשרות שבעל הממון לא יקבל את מחצית ממנו, כגון כשאבד כל הממון, היינו צריכים לטעון כן ליתומים. (14) כלומר, אין בעל הממון מקבל כלום חוץ מהמלוה, ואין כאן נטילת ריבית כלל. (15) באופן שהתנו שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה. (16) והכלל הוא: את חלק ההלוואה מקבל בעל הממון תמיד בחזרה, כמבואר למעלה. (17) בכ"י תימן: שפחת. (18) למעלה פ"ו הלכה ה, שהמתעסק משלם תמיד רק שני שלישים של ההפסד, והיינו, כאן שתות. וראה בראב"ד ובלחם-משנה.

ב. המתעסק¹⁹ שהפסיד²⁰, וחזר וטרח עד שהרוויח²⁹ - אינו יכול לומר לבעל המעות: בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה, ותפסיד שני שלישים²¹, ונחשב הרוח שהרווחנו באחרונה, ותטל שלישי²²; אלא מחשב באחרונה בלבד על הרוח או על ההפסד, ואין לו אלא פרוח שהוסיף על הקרן.³⁴

(19) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא. (20) ולא הודיע זאת לבעל הממון, ולפיכך מחשבין את ההפסד והרווח ביחד כבסמך, אבל אם הודיעו - יש להפריד: חשבון ההפסד לחוד וחשבון הרווח לחוד (גמרא שם. וכן יש לפרש בדברי רבינו. כסף-משנה). (21) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה הלכה ג. (22) כמו שכתב רבינו שם.

ג. נתן²³ לו מאתים יריעות במאתים דינרים בעסק, וכתבן שני שטרות, מאה בכל שטר - מחשב לו על כל שטר בפני עצמו, ובעל המעות הוא שהפסיד על עצמו²⁴. נתן לו מאה יריעות במאה דינרים, וחזר

העיקרון של רבותיו, שהמתעסק מקבל תמיד שליש מחלקו של בעל הממון, בין ברווח בין בהפסד. (60) שברוח מודה רבינו, שהמתעסק מקבל שליש מחלקו של בעל המעות, ויוצא ששיטת רבינו היא בשתי פנים: השליש שבהפסד שמנכים למתעסק, הוא שליש מחלקו-הוא. וברוח, השליש שמוסיפים למתעסק הוא שליש מחלקו של בעל המעות. ולפי זה, מה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", פירושו: אי פלגא באגר למתעסק - יש לו רק תרי תילתי בהפסד מחלקו, כשם ש"אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" מדובר במתעסק. ואילו למפרשים אחרים, יש הכרח לחלק בין שתי הבבות, שהבבא "אי פלגא בהפסד וכו'" מדברת במתעסק, ואילו הבבא "אי פלגא באגר וכו'" מדברת בבעל הממון. (61) שמנכים מהחלק שלו שליש, היינו חלק שנים-עשר מהכל, ונשאר רק שתות. (62) שמוסיפים לרביע שלו, שליש משלושת הרבעים של בעל הפקדון, דהיינו רביע.

פרק שביעי

(1) המשך דיני "עיסקא".

א. הנותן מעות לחברו סתם² להתעסק בהן, או שהתנו בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה³, ונאבד הממון⁴ - יש מי שהורה, שישלם המתעסק שלישי⁵, כמו שבארנו⁶ אם אבד⁷ מקצת הממון. ויראה לי, שהוא משלם מחצה שהוא בתורת מלוה⁸. וזה שאמרו חכמים: משלם שלישי בהפסד - בשלא הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממנו. כיצד? ראובן שנתן לשמעון מאה ועשרים דינר, ונשא ונתן, ופחת תשעים - הרי שמעון משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל ששים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה - אין אומרים יפסיד שמעון חמשה ושלישים. שאם אתה אומר כן, נמצא ראובן נוטל חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מששים. לפיכך, שטר עסק⁹ היוצא על היתומים¹⁰, שהיה אביהן מתעסק בו - נשבע¹¹ בעל השטר וגובה מחצה שהוא בתורת מלוה¹², אף על פי שלעולם טוענים לזורש¹³. הנה למדת, שאינו נוטל לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר, שאין פוחתין לו פאן כנגד שכרו שנחשק בפקדון? שהרי אבד כל החצי של פקדון, ולא נשאר פאן פקדון כלל שנאמר: אם לא יטל שכרו - יראה קרובית; שהרי חצי המלוה בלבד נוטל¹⁴. וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד הממון כלו¹⁵ - משלם הרביע כלו שהוא בתורת מלוה¹⁶. אבל אם נשאר מן הממון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט שתות ההפסד שפחתו¹⁷, יבוא הכל רביע הממון או יתר - הרי זה משלם שתות בלבד, מן הטעם שפכר בארנו¹⁸.

(2) שדינו נזכר למעלה פ"ו הלכה ג: שני שלישים מן הרווח

מוציאין (ט"ז שם ס"ק לח, ועיין ש"ך שם). (33) למעלה הלכה א, וראה דברינו שם. (34) בבא-מציעא קד: כרבא ולא כרב אידי בר אבין, וכמו שהכריע הר"ף. (35) ואין דינם כמטלטלין של יתומים, שאינם משתעבדים לבעל-חוב (פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ח), לפי שהעסק נשאר תמיד ברשותו של בעל המעות, ולא ניתן למתעסק אלא להתעסק, ועם מותו של זה בטל העסק והוא חוזר לבעליו. (36) ואין דינו כגובה חובו מן היתומים שאינו גובה אלא בשבועה (פי"ד שם הלכה א), שהכל ברשות בעל הממון, כנ"ל. (37) שהם שייכים רק לבעל המעות (הרי"ף שם), וראה הערה לג. (38) כל זה בדברי הר"ף שם.

ו. הנותן³⁹ מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית שֶׁכָּר, וְלֹא לָקַח - אֵין לוֹ עָלָיו אֲלֵא תַרְעֻמָּת. ⁴⁰ וְאֵם נֹדַע בְּרֹאֵיהָ בְּרוּרָה שְׁלֵקָח וּמְכָרָה - הָרִי זֶה מוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַשֶּׁכָּר בְּעַל בְּרָחוּ.

(39) בבא-מציעא פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 381, 4) והובאה בירושלמי (שם פרק ה הלכה ג) וממנו ברי"ף שם. (40) שלא הזיק לחבירו בידיים, אלא גרם לו הזיק. והוא-הדין לכל הגורם לחבירו שלא יוכל להשתמש בכספו לשם רווח, שאינו חייב לשלם (ירושלמי שם). (41) תוספתא וירושלמי שם. (42) בממון של העיסקא, אבל אם הניח מעות העיסקא, ולקח ומכר במעותיו הוא - "מה שעשה עשוי, והרי הוא מכלל הרמאין" (פ"ז מהלכות מכירה הלכה ז).

ז. נִתְּן⁴³ לוֹ מְעוֹת לָקַח בֵּהֶן פְּרוֹת לְמַחְצִית שֶׁכָּר - לֹא־קָח בֵּהֶן מִכָּל מִין שְׁיִרְצָה, וְלֹא יִקַּח לֹא כְּסוֹת וְלֹא עֵצִים. ⁴⁴ וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָה. ⁴⁵ הַמוֹשִׁיב ⁴⁶ אֶת חֲבֵרוֹ בְּחִנּוּת לְמַחְצִית שֶׁכָּר, אִם הָיָה אִמֶּן - לֹא יַעֲסֹק בְּאִמְנוֹתוֹ, לְפִי שְׁאִין עֵינָיו עַל הַחִנּוּת בְּשַׁעַה שְׁעוֹסֵק בְּאִמְנוֹתוֹ. וְאֵם ⁴⁷ הָיָה שֶׁתָּף עִמּוֹ בְּחֶזֶר - מִתָּרָם. ⁴⁸ וְלֹא ⁴⁹ יִהְיֶה לֹא־קָח ⁵⁰ וּמוֹכֵר דְּבָרִים אֲחֵרִים. ⁵¹ וְאֵם לָקַח וּמְכָר - הַשֶּׁכָּר לְאִמְצָעָה. ⁵²

(43) תוספתא שם (עמוד 380, 32), ירושלמי ורי"ף שם. (44) שהרי נתן לו מעות ליקח בהן פירות, ואלו אינם פירות (כסף-משנה). (45) דברים שאינם בכלל פירות. (46) תוספתא שם (עמוד 380, 8) והביאה הר"ף שם. וראה למעלה פ"ה הלכה א והערה ה. (47) תוספתא שם. (48) שהשותף יכול לעסוק בינתיים בלקוחות. (49) תוספתא שם. (50) אף בכספו. (51) שצריך להתעסק רק בחנות המשותפת. (52) כאילו נשא ונתן בכסף השותפות.

יום שישי כ"א אייר ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות.

א. הנותן² ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שֶׁצֵּאוּ הָאֵפֹרוֹחִים, וַיִּגְדֵּל אוֹתָן בְּעַל הַתְּרַנְגּוּלִים, וַיְהִי הָרוּחַ בִּינֵיהֶם - צָרִיף לְהַעֲלוֹת שֶׁכָּר עִמָּלוֹ וּמִזְנוֹ. ⁴ וְכֵן ⁵ הַשֶּׁם עֲגָלִים

וְנָתַן לוֹ בְּעֶסֶק אַחֵר מֵאֵה חֲבִית שֶׁל יֵין בְּמֵאָה דִּנְרִין, וְכָתַב לוֹ שֶׁטֶר עֶסֶק בְּמֵאֵתִים דִּנְרִין - אֵינוֹ מִחֻשָּׁב לוֹ אֲלֵא בְּשֶׁטֶר אֶחָד, וְהִתְעַסֵּק הוּא שֶׁהַפְסִיד עַל עֲצָמָיו²⁵. פִּיזָד? שְׁאֵם מְכָר הַמֵּאָה יְרִיעוֹת בְּמֵאָה וּשְׁלֹשִׁים, וְהִמָּאָה חֲבִית בְּשִׁבְעִים - בְּעַל הַמְּעוֹת נוֹטֵל הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁשָּׂעָה שֶׁטֶר אֶחָד, הָרִי הַכֹּל מֵאֵתִים, וְלֹא הָרִיחַ כָּלוּם²⁶. אֲבָל אִלּוּ הֵנִיחָם שְׁנֵי עֶסְקִים כְּשֶׁהָיוּ - הָיָה מְרוּיַח הַמְּתַעֲסֵק בְּחֻלְקוֹ בְּבִגְדִים עֲשָׂרִים²⁷, וּמִפְּסִיד בְּחֻלְקוֹ בְּחֲבִית עֲשָׂרָה²⁸, וַיְהִי נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּזְהָה.

(23) שם קד: מימרא של רבא. (24) אם באחד יש הפסד ובשני רווח, כמו שמבאר רבינו להלן. (25) כעין זה ברי"ף שם. (26) ומכאן שאם לא הרוויח ולא הפסיד, לא מקבל המתעסק כלום בשביל טרחתו. (27) היינו, שני שלישים. (28) היינו, שליש. ורבינו לשיטתו למעלה פ"ו הלכה ג.

ד. אֵין²⁹ הַמְּתַעֲסֵק יָכוֹל לְחַלֵּק הַמְּעוֹת שֶׁל עֶסֶק אוֹ סְחוּרָה, וְלֹא־מֵר: אֲטֵל אֶת הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת מְלוֹה לְעִצְמִי, וְאֶשֶׂא וְאֶתֶּן בּוֹ, וְאֶנִּיחַ הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת פְּקֻדוֹן בְּבֵית דִּין; שְׁלֹא נָתַן לוֹ מִמּוֹן זֶה אֲלֵא לְהִתְעַסֵּק בְּכָלוֹ. וְאִם חָלַק וַעֲשָׂה זֶה, אֲפִלּוּ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל - לֹא עָשָׂה כָּלוּם, אֲלֵא הַשֶּׁכָּר אוֹ הַהֶפְסֵד בִּיגִינָה עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(29) כן הכריע הר"ף שם נגד רבותיו, בהסתמכו על מימרא של רבא (שם קד:), שאין המתעסק יכול להוציא את חלק המלוה לצרכיו, אחרי שהעסק ניתן לו להתעסק בכולו יחד, ואינו יכול להזניח את החלק של הפקדון ולעסוק רק בשלו. והרי"ף מוסיף, שאם ניתן לו למתעסק לעשות כחפצו, בטלה כל התקנה שתיקנו חכמים בעסק.

ה. הַמְּתַעֲסֵק שֶׁנָּתַן³⁰ מִתְּנָה לְאֲחֵרִים מִן הַמְּטַלְטְלִין שֶׁל עֶסֶק³¹ אוֹ מִמְּעוֹת הָעֶסֶק, וְהִכִּיא בְּעַל הַמְּעוֹת רֹאֵיהָ בְּרוּרָה שְׁאֵלוֹ הַמְּטַלְטְלִין אוֹ הַמְּעוֹת מִשֶּׁל עֶסֶק הֵן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאֲפִלּוּ שָׁנָה הַמְּקַבֵּל אוֹתָם, וּמְכָרָם וְנָתַנָּם מִתְּנָה לְאֲחֵרִים, אוֹ הַפְסִיד - חֵיב לְשַׁלֵּם³². וְהַכֹּל בְּרֹאֵיהָ בְּרוּרָה. כָּכָר בְּאִרְנוֹ³³, שֶׁהִתְעַסֵּק שְׁמֵת - נִשְׁפָּע בְּעַל הַמְּעוֹת וְגוֹבֶה מִחֻצָּה. וְאֵם³⁴ יֵשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁהַמְּטַלְטְלִין אֵלּוּ מִן הַמְּעוֹת שֶׁל עֶסֶק הֵם - נוֹטֵל אוֹתָם בְּעַל הַמְּעוֹת³⁵ בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁶. וְאֵין בְּעַל חוֹב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטְלִים מֵהֶם כָּלוּם³⁷; אֲלֵא³⁸ אִם כֵּן הָיָה בֵּהֶם רוּחַ - הָרִי חֵלֶק הָרוּחַ שֶׁל מֵת שֶׁל יוֹרְשֵׁיו, וַיִּטֵּל בְּאוֹתוֹ חֵלֶק בְּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה.

(30) אבל אם מכר, אין בעל המעות יכול להוציא מהלוקח, שלשם כך עומד העסק (ש"ך יו"ד סימן קעז ס"ק נט). (31) בין מחלק הפקדון ובין מחלק המלוה, שכולם לא ניתנו אלא לעסוק בהם, ולא ליתנם במתנה. (32) המתעסק או המקבל מתנה. ויש אומרים, כי מן המקבל מתנה השני אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזונו שבזה יש תועלת גם לבעל הבית כי לולי זה לא יוכל להמשיך ולעבוד, אלא גם נותן לו תיכף ומיד "שכר עמלו" מלבד השכר שיקבל כשותף מיד בסיום וגמור העבודה. ובמכל-שכן וקל-וחומר אם מזונו צריך ליתן לו יותר מסעודת שלמה המלך בשעתו (משנה בבא מציעא ריש פרק ז.) הרי ששכר עמלו על-אחת-כמה-וכמה, ומזה יכולים רק לשער מהו השכר והריוח שלעתידי-לבוא יקבל כל יהודי על עבודתו.

ויש להוסיף על פי המבואר ב'עץ חיים' (בתחילתו) שסיבת בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כוחותיו ופעולותיו כו' והגם שגם קודם בריאת העולם והבאתם לידי פועל היו כוחותיו בשלימות, שהרי למעלה אין כח חסר פועל, בכל זאת רצונו של הקב"ה שיבואו כוחותיו גם לידי פועל, בעולם הזה. ועניין זה משתקף בהלכה הנ"ל כי תפקיד התרגולים להוציא לידי פועל את האפרוחים שבביצים. ועל-דרך-זה גם עגלים וסייחים וכן חמור המובא בהמשך ההלכה שהם העבודה עם נפש הבהמית - "חמור שונאך".

ובאופן אחר קצת:

עבודתם של ישראל היא לגלות את האור האלוקי שנמצא בעולם בהעלם, ועבודה זו ניתנה לבעל התרגולים שפעולתם היא לחמם את הביצים עד שיתבקעו ויצאו מהם אפרוחים, ועניינו בעבודה שעל ידי החום והקדושה מגלים את הניצוץ האלוקי שבהעלם בענייני העולם. עד שמגדלין את האפרוחים ונעשים בעצמם תרגולים, היינו שהוא עצמו מפיץ חום של קדושה. ומורמוז בזה שתפקידו של התרגול לעורר יהודי לקום משנתו לשרת את קונו. ההוראה הנלמדת מהלכה זו שיהודי יכול להיות סמוך ובטוח שלא זו בלבד שלעתידי-לבוא יהיה "הריוח ביניהם" בסיום העבודה אלא שכבר בתחילת העבודה "צריך (הקב"ה) להעלות שכר מזונו ועמלו" כדי שיוכל לעבוד את ה' במנוחה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שמדובר בכל יהודי אפילו בפשוט שבפשוטים כבעל התרגולים או רועה שמגדל עגלים וסייחים שגם להם מספק הקב"ה שכר מזונו ועמלו כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי.

(על פי "זיון מלכות" ספר קנין סימן כ)

(2) בבא מציעא סח. במשנה. (3) ראה רש"י שם דיבור המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל פרק ו הלכה ב. (4) בכתב-יד תימן במקום "שכר עמלו ומזונו" - "שכרו כפועל בטל". וכן בדפוס רומי. ובכ"י אברבנאל: "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזונו לעבודה זו. (5) המשך המשנה שם. (6) ששמים את

1 וְסִיחִים עַל הָרוּעָה לְהִיטֵם מִתְעַסֵּק בָּהֶן שְׂגִידָלוֹ,
2 וְהַשֹּׂכֶר לְאִמְצָע - חֵיב לְהַעֲלוֹת לוֹ שֹׂכֶר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ
3 בְּכָל יוֹם⁷ כְּפֻעֵל בָּטָל. וּמִגְדָּל⁸ אוֹתָן עַד שֶׁיִּהְיוּ
4 הָעֲגָלִים בְּנֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים⁹, וְהַחֲמֹר עַד שֶׁתִּהְיֶה
5 טוֹעֵנָתָ¹⁰. וְאִינוּ יָכוֹל לְמַכֵּר שְׁלָא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ בְּתוֹךְ
6 זְמַן זֶה¹¹. וְכֵן¹² הַשֵּׁם בְּהִמָּה עַל הַמִּפְטָם לְהִיטֵם
7 מִפְטָם אוֹתָהּ¹³, וְהַשֹּׂכֶר לְאִמְצָע¹⁴ - צָרִיךְ לִתֵּן עֲמָלוֹ
8 כְּפֻעֵל בָּטָל. וְאִם¹⁵ אָמַר לוֹ: הֲרִי הָרָאשׁ וְהָאֲלִיָּה¹⁶
9 שְׁלִיךְ בְּעִמְלָךְ יֵתֵר עַל מַחְצִית הַשֹּׂכֶר - מִתֵּר¹⁷. הֵיוּ
10 לְמִפְטָם בְּהֵמֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּפְטָם אוֹתָם עִם זֶה
11 הַשּׁוּמָה אֲצִלּוֹ, וְכֵן¹⁸ אִם הָיוּ לוֹ עֲגָלִים וְסִיחִין
12 אַחֲרֵיהֶם אוֹ בִיצִים אַחֲרוֹת¹⁹ שָׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
13 מִתְעַסֵּק בְּשָׁלוֹ וּבְשָׁל חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוֹ לֹא הָעֲלָה לוֹ אֵלָּא
14 דָּבָר מוּעָט²⁰ בְּכָל יְמֵי הַשְּׁתַּפּוּת²¹ הַזֹּאת - דִּיּוֹ, וְחֻלְק
15 בְּשֹׂכֶר בְּשׁוּהָ. וְאִם²² הָיָה²³ אָרִיסוֹ, הוֹאִיל וְהוּא
16 מְטַפֵּל בְּשָׁלוֹ²⁴ וּבְשָׁל בְּעַל הַשְּׂדוֹת - אֵין צָרִיךְ
17 לְהַעֲלוֹת לוֹ כְּלוּם²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

'שלוחין ושותפין' בפנימיות העניינים מלמד על כל יהודי שהוא שלוחו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ועל ידי שממלא שליחותו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.

ומכיון ש"שלוחו של אדם כמותו", חייבת להיות מציאותו של השליח דומה למשלח - "מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית". ולכן יכולה שליחות זו להעשות רק על ידי יהודי שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש". ועניין השליחות הוא מצד עצם מציאותו של יהודי, ועל-ידי העבודה נעשה גם שותף לקב"ה.

שהרי ידוע המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה .. בתחילה יראה ואח"כ שקטה .. מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלין התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו ובוהו" וא"כ מובן בפשטות שבעבודתו של יהודי נעשה הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ובזכותו אין הקב"ה מחזיר את העולם לתוהו ובוהו, ולא עוד אלא שפועל עליו גדול יותר בעולם, על-דרך שטר שיצא עליו ערעור ונתקיים בבית-דין שיש לו תוקף גדול יותר משטר שלא יצא עליו ערעור ומעולם, כך גם העולם הזה אחר שישראל מקיימים בו תורה ומצוות ומתקיים בזכותם.

והחידוש שבהלכה זו שלא רק שיהודי נעשה שותף לקב"ה ובסיום וגמור העבודה - לעתידי-לבוא מתחלק הרווח והשכר בין הקב"ה ובני ישראל אלא שכבר בתחילת העבודה נותן הקב"ה שכר עמלו ומזונו לכל אחד ואחד מישראל כדי לאפשר לו את מילוי השליחות. ולא רק שנותן לו שכר

דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח: מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של "שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה). (33) היינו, בלי תוספת שטר. (34) על סמך אמו שהוא נגור אחריה.

ד. השם³⁵ בהמה לחברו, עד מתי חייב לטפל בה? 14
באתונות - שמונה עשר חדש; ובגדרות, והן הצאן 15
והבקר - ארבעה ועשרים חדש. ואם בא³⁶ לחלק 16
בתוך זמן זה - חברו³⁷ מעכב עליו, מפני שנשתתפו 17
סתם. לפי³⁸ שאינו דומה טפילה של שנה ראשונה, 18
שהיא מרבה, והרוח מועט, שאינה משתמנת 19
בתחלה אלא בקשי, לטפילה של שנה האחרת, 20
שהיא מועט, והרוח מרבה, שהרי היא משתמנת 21
הרבה ומוספת בכל יום, לפיכך מעכב עליו עד סוף 22
שנה שניה. ולדה³⁹ בהמה השומה⁴⁰ אצלו - הרי 23
הולד מפלל הרוח לאמצע. מקום⁴¹ שנהגו לגדל 24
ולדותם - יגדלו⁴² ואחר כך ימכרו. מקום שנהגו 25
שלא לגדל - חייב המתעסק להטפל בולדות, בדקה 26
שלשים יום ובגסה חמשים יום⁴³, וחולקין. רצה⁴⁴ 27
להטפל בהן יתר על זמן זה - שם אותן בפני 28
שלשה⁴⁵ ביום שלשים וביום החמשים, וכל 29
שנייהו אחר כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, 30
וחברו רביע הרוח; שהרי יש לו חצי הולד, ומפני 31
שנתעסק בחצי של חברו נוטל חצי אותו החצי⁴⁶, 32
הרי שלשה רבעים⁴⁷. ואם לא התנה בן בפני שלשה 33
- הרי מחל, והולדות ביניהן בשוה⁴⁸ כמות שהן. 34
מקום⁴⁹ שנהגו להעלות⁵⁰ שוה פתח⁵¹ למעות 35
העסק⁵² - מעלין, ויהיה כל השקר שנוטל המתעסק 36
בשקר שנושא⁵³ על כתפו⁵⁴ בכלל שקר המעות⁵⁵. 37
וכן⁵⁶ אם דרך להעלות שקר בהמה⁵⁷ - מעלין לו. 38
מקום⁵⁸ שנהגו להעלות שקר ולדות בשקר עמלו⁵⁹ 39
- מעלין. וכל המתעסק⁶⁰ או המשתתף סתם - לא 40
ישנה ממנהג המדינה. 41

(35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל 35
הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברשי" שם דיבור 36
המתחיל אלא]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא. 37
וכפירוש שני שברשי" שם דיבור המתחיל אלא, שבעל 38
הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. ראה שולחן ערוך יורה 39
דעה סימן קעז סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם 40
סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו 41
אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם 42
עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כתנא קמא ולא כרבי 43
יוסי, וכן אמרו גם לענין בכור (בכורות כו: ופרק א 44
מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רשי" 45
בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום 46
הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק הלכה ט. אבל 47
שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי 48

שוויים באותו הזמן, לחלק את הריוח לאמצע אחרי 49
תקופת-מה של גידול. (7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב. 50
(8) סוף המשנה שם. (9) כך מפרש רבינו מה שנאמר 51
במשנה שם "עד שיהו משולשין", וראה פירוש המשניות 52
שם. ורשי" שם פירש באופן אחר. (10) "והוא שתוכל 53
לשאת משא" (פירוש המשניות שם). (11) "מפני 54
שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה 55
ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה [המשותפת 56
ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר 57
הסחורה בזמן הידוע למכירתה"]. (12) יוצא מתוך הדין 58
ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר 59
מהגרוניא (בבא מציעא סט.). (13) שזהו תפקידו של 60
המפסם. (14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע, 61
היינו מחצה מלוה ומחצה פיקדון. (15) מימרא של רב 62
והעובדא של רבי אלעזר (שם). (16) בכתב-יד תימן: "או 63
האלייה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב. 64
(17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חברו - 65
אין כאן משום אבק ריבית. (18) לפי מסקנת הגמרא על 66
הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף 67
העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני. 68
(19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים. 69
ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה 70
(פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה 71
יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש 72
לו. (20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר 73
שליש", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין ברבא"ד. 74
(21) כלומר, העסק שביניהם. וכן קוראו רבינו למעלה שם: 75
"שבכל יום ויום מימי השותפות" (לחם משנה). (22) שם 76
בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגרוניא. 77
(23) המתעסק. (24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה. 78
(25) "שהאריס משועבד הוא לבעל השרה" למעלה שם, 79
מהגמרא שם. 80

ב. השם עגלים או סחין או הושיב תרגולים או 1
שם בהמה על הפסם למחצית שקר, ולא העלה לו 2
שקר - הרי דינו כדין העסק של מעות: רואין בכמה 3
שמין בהמות או הביצים, וכמה הרויחו, ונוטל 4
המתעסק שגי שליש השקר; ואם הפסידו - משלם 5
שליש ההפסד²⁶. 6

(26) כמבואר למעלה שם הלכה ג.

ג. שמין²⁷ פרה וחמור וכל דבר שדרפו לעשות²⁸ 7
ולאכל, ויהיה השקר לאמצע²⁹. אף על פי שזה 8
מתעסק³⁰, הרי יש לו רוח אחר לעצמו בעבודת 9
הבהמות, שהרי שוהב³¹ אותה או עובד בה ונהנה 10
בשכרה ובעבודתה. ואין³² שמין³³ עגל עם אמו³⁴, 11
ולא סח עם אמו; שהעגל והסח אינו עושה כלום, 12
ויש בו עסק. 13

(27) שם סט: במשנה. (28) מלאכה. (29) ללא שכר כפועל 14
בטל. (30) הוא לבדו, והוא גם מטפל בחלק חברו. 15
(31) משכיר לאחרים. (32) כן פסק הרי"ף בפרק איזהו נשך 16

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

6 שְׁהִיְתָה מִשָּׁל שְׁמֵעוֹן - בְּכָל זֶה מִתְרַ6
7 אֲבָק רִבִּית. וְשְׁמֵעוֹן הַמִּטְפֵּל בַּעֲבֹדֶת הָאָרֶץ
8 וּבִהְיוֹתָהּ וּבִמְכִירֶת הַפְּרוֹת, הוּא הַנֶּקְרָא אָרִיס65.
9 אָרִיס אֹמֵר: לְמַחְצָה יִרְדְּתִי, וּבַעַל הַשָּׂדֶה אֹמֵר
10 לְשֹׁלִישׁ הַיִּרְדָּתִי - הוֹלְכִין אַחֵר מִנְהֵג הַמְדִּינָה66,
11 וְזֶה שְׁטַעַן שְׁלֹא בִּמְנַהֵג - עָלָיו לְהֵבִיא רֹאֵה67.

(61 כלומר: השבח. 62) וזהו הנקרא "אריס למחצה".
(63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביע". (64) שבקרקע
אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל
הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא
שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם קי. וכרב נחמן
ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שלישי ואם רביע.
(67) בעדים או בשטר.

ו. בַּעַל68 שְׁהוֹרִיד אָרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְגִרְשָׁה: אִם
12 הָיָה הַבַּעַל אָרִיס69 - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק בַּעַל נִסְתַּלְקוּ
13 הַסֵּם70, וְאִין לָהֶם מִן הַהוֹצָאָה אֲלֵא שְׁעוֹר הַשִּׁבְחָה,
14 וּבִשְׁבוּעָה71. וְאִם72 אִין הַבַּעַל אָרִיס - עַל דַּעַת
15 [מִנְהֵג73] הָאָרֶץ יִרְדּוּ, וְשָׁמִין לָהֶם בְּאָרִיס74.
16

(68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב
יהושע. (69) כלומר: "יודע בטיב אריסות, שאם לא ירדו
אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו
לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גזילה ואבידה
הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדין הבעל עצמו שהוציא
הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה
ופרך כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גזילה
מפורש: "ששמין להם וידם על התחתונה", כלומר: אם
ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם
השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל
עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדתי
בירידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך,
דינם כדינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם
אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן
זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל"
(משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם
שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא
שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן
כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן.
(72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על
דעת הקרקע". (74) נידם על העליונה: אם הייתה
ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח
יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן
נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית
הגמרא שדינו כיורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל
עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעא לאריסי קיימא"
(כלשון הגמרא שם) והרי זה כיורד ברשות. וראה בתוספות
ר"ד שם בסוף הסוגייה].

ז. הָאֶחָיִין75 או שָׁאֵר הַיּוֹרְשִׁין שְׁלֹא חָלְקוּ יִרְשֶׁת
17 מוֹרִישָׁן, אֲלֵא בְּלֵן מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ בִּיחָד - הָרִי הֵן
18

בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא
בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל
על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף
בחצי של חבירו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה.
(47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חבירו, אחרי שבין
כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש
(כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם,
הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחה הפעוטה
שיש לו ברביע של חבירו אינו צריך לקבל שכר מיוחד
(לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם
שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן
הוא שם בגמרא בתשובת אב"י לרב מנשיא בר גדא שחילק
לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל
חבירו כלום, וראה בט"ז יורה דעה סימן קצו סעיף קטן לב.
וכן אמרו במי שהניח בנים גדולים וקטנים (בבא בתרא
קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם
אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים -
השביחו לעצמן" (כסף משנה בשם קצת מפרשים).
(49) שם סח: בבביתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם
דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא
הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל
לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם.
(53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם
לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם
המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון
הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח.
(55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה
בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם
בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בבביתא. (57) היינו,
שהנוהג באותו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר
עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול
(לחם משנה), ואף שבבביתא נאמרו שתי ההלכות ביחד:
"מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה
מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות שם) - אין פירושן שווה,
ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש
גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים
להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בבביתא הנ"ל הייתה כמו
שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות
לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי
רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה
של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא
אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולהעלות
וולדות בשכר עמלו ומזונו מעלין". (59) היינו, שנותנים
וולדות בעד שכרו (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה
שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך
הבביתא שם.

ה. רְאוּבֵן שְׁהִיְתָה לוֹ שָׂדֶה, וְהוֹרִיד שְׁמֵעוֹן לְתוֹכָהּ
1 לְזַרְעָה או לְנִטְעָה, וְלִהְיוֹתָ עָלֶיהָ הוֹצָאוֹת, וְלִמְכֹּר
2 הַפְּרוֹת, וְכָל הַיִּתֵּר עַל הַהוֹצָאָה61 יִהְיֶה בִּינְיָהם, בֵּין
3 שְׁהִתְנוּ שְׁיַחְלְקוּ בִּשְׁוֵה62, בֵּין שְׁהִתְנוּ שְׁיִטֵּל רְאוּבֵן
4 יִתֵּר63, בֵּין שְׁהִיְתָה הַהוֹצָאָה בְּלֵא מִשָּׁל רְאוּבֵן, בֵּין
5

היתומים, אין משביעין אותו, פן ימנע מקבלת המינוי. וכדעת אבא שאול בגיטין נב. ונב: וראה להלן הלכה ד. (6) כתובות פו: במשנה. (7) בשו"ע חו"מ סימן צג סעיף א הוסיף המחבר: "שנושא ונותן בעניני בעל הבית", היינו מנהל הבית. ורש"י בשבועות מח: ד"ה בן הבית, פירש "אחד מן האחין". אבל דעת רבינו להלן הלכה ה, שכל שליח בכלל זה, וראה סמ"ע שם ס"ק ד. (8) בנקיטת חפץ (להלן הלכה ד). (9) שלא מצינו מן התורה אלא שבועה של מודה במקצת, ואף זו בטענת ודאי, ולא בספק (הגהות מיימוניות). (10) כן פירשו משנה זו בגמרא (שבועות מח:). (11) השאלה והתשובה בגמרא (שם מח:). (12) אף שבדרך כלל אין משביעין על ספק (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ב. ואין¹³ כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשד המשביע אותן בשתי כסף, שהן שתי מעין¹⁴ של כסף¹⁵, כמו שיתבאר¹⁶. אבל אם חושדין בפחות מזה - אינם נשבעין.

(13) שבועות מח: מימרת רב יוסף בר מנימי בשם רב נחמן. (14) כל מעה היא ששית מדינר, ובה שלשים ושתים פרוטות. (15) מלשון רבינו נראה שהוא סובר כדעת רבו ר"י בן מיגאש, שאין צורך כאן בהודאה במקצת, וכן כתבו הר"ן בשבועות שם, והכסף-משנה כאן בדברי רבינו. [ואע"פ שלפי תחילת הסוגיא בשבועות שם שאמרו "כמאן כשמואל" (שאמר שחייבים שבועה מן התורה על טענת שתי כסף, אם הנתבע מודה במקצת וכופר במקצת) - על כרחינו שאין חייבים שבועה זו אלא בהודאה במקצת, שאם לא כן למה צריך שתי כסף, הלא הכפירה אינה צריכה להיות יותר מפרוטה (עיין שבועות לט:). - הנה, למסקנה שם שאמרו: "אימא כפירת טענה, כרב" (שסובר שאין חייבים בשבועה מן התורה אלא בתובעו שתי כסף ופרוטה, והוא כופר בשתי כסף ומודה בפרוטה (שם לט:). על כרחינו שכאן אין צורך בהודאה, שאם לא כן, למה לא הצריכו טענת שתי כסף ופרוטה, אלא ע"כ שלפי המסקנה אין צורך אלא בכפירה ולא בהודאה]. (16) להלן פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א, ועיין שם הלכה ז.

ג. מכאן הורי רבותי, שאם מת השתף האחד - אין היורש יכול להשביע שתפו של אביו בטענת שמה; שהרי אינו יודע הדבר שחשדו בו אביו בודאי, כדי שיחשד אותו זה היורש בשתי כסף. ויש מי שהורה, שמשביע אותו היורש בטענת שמה. וזה¹⁷ ראוי לדון, שהרי היורשין משביעין את האשה שנעשית אפוטרופא בחיי בעלה¹⁸.

(17) שאנו טוענים ליתומים. (18) כן נראה בכתובות פו. סז. שאם לא פטר אותה הבעל משבועת אפוטרופוס, משביעין אותה היורשים אף שאינם יודעים אם חשד אותה אביהם בשתי מעות, שהרי סתם יורשים אינם יודעים.

ד. אף על פי שאין שם עדים שזה אריסו או שתפו, אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר: שתפו או אריסו

1 בשתפין לכל דבר⁷⁶. אחד מן האחין או מן השתפין⁷⁷ שנפל לאמנות המלך⁷⁸ - הרוח⁷⁹ לאמצע⁸⁰. חלה⁸¹ אחד מהן⁸² ונתרפא - נתרפא מן האמצע. ואם⁸³ חלה בפשיעה, כגון⁸⁴ שהלך בשלג או בחמה בימי החם עד שהלך וכיוצא בזה⁸⁵ - הרי זה מתרפא משל עצמו.

(75) בבא בתרא קמד: במשנה, וראה להלן פרק ט מהלכות נחלות הלכה א. (76) בירושה המשותפת היא. וראה בראב"ד. (77) במשנה שם "אחין השותפין" ומפרשה רבינו: אחין או השותפין (כסף משנה). (78) "גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך" (הלכות נחלות שם הלכה ו). (79) והוא הדין ההפסד (מגיד משנה בהלכות נחלות שם בשם הירושלמי). (80) "אם מחמת אביהם מינוהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמר: נעמיד תחתיו בנו, כדי לעשות חסד עם היתומים וכו' ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו - הרי זה לעצמו" (הלכות נחלות שם מן הסוגייה בבבא בתרא שם וראה בראב"ד וכסף משנה כאן). (81) משנה שם. (82) באונס. (83) אף זה שם. (84) לפי המימרא המפורסמת של רבי חנינא: "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", הם קור וחום (רשב"ם ותוספות שם). (85) כגון, "שאכל המאכלות שהם מפורסמות ברעה" (פירוש המשניות לרבינו שם).

פרק תשיעי

(1) ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאריסין והאפוטרופסין.

א. השתפין² בלן³, והאריסין, והאפוטרופין⁴ שמונו אותם בית דין⁵ על היתומים, והאשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית או⁶ שהושקה בעלה חנונית, וכן הבית⁷ - כל אחד מאלו נשבע⁸ מדבריהם⁹ בטענת ספק¹⁰, שמה גזל חברו במשא ומתן או שמה לא דקדק בחשבון שביניהם. ולמה¹¹ תקנו חכמים שבועה זו? מפני שאלו מורין לעצמן, שכל מה שיקחו מנכסי בעל המעות - ראוי הוא להם, מפני שנושאים ונותנים וטורחין. לפיכך¹² תקנו להם חכמים שחביבין שבועה בטענת ספק, כדי שיעשו כל מעשיהן בצדק ואמונה.

(2) שבועות מה: במשנה. (3) כתב כן לכלול גם המתעסקים, שכולם חייבים להשבע, שאע"פ שנוטלים שכם - מורים הם היתר לעצמם, מאחר שאינם נוטלים שכם משלם, אלא כפועל בטל בלבד (למעלה פ"ו הלכה ב) בניגוד לדעת רבינרתם בתוספות' שבועות מח: ד"ה דמורו בה, שהם אינם צריכים שבועה (רדב"ז, וראה ברמ"א חושן משפט סימן צג סעיף ד, ובש"ך שם ס"ק ט). (4) המילה "אפוטרופוס" מורכבת משתי מלים לטיניות: פטר (=אב) פוס (=בן). (5) שלא ימנע מקבלת מינוי זה בגלל הטלת שבועה עליו, אחרי שעצם המינוי המצביע עליו כעל אדם נאמן, גורם לו סיפוק רב, אבל אפוטרופוס שמינוהו אבי

האחד נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או
המעות עם³¹ השני בלא משקל ולא מדה ולא מנין
- הרי שניהם נכנסין לספק, ויש לכל אחד מהן
להשביע את חברו שבועת השתתפין. אבל אם היה
האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
כלל - אין נשבע אלא זה שנושא ונותן.

(30) דבר פשוט בטעמו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שאמרו
במשנה שם: "השותפין" בלשון רבים, כשניהם עוסקים
שניהם נשבעים, ו"בן הבית" בלשון יחיד, שרק הוא העוסק
והוא הנשבע (הגר"א סימן צד ס"ק יד). (31) אצל, ובשו"ע
(חור"מ סימן צג סעיף ה): "ביד".

ז. חלקו³² השתתפין והאריסין, ונתגרשה³³ האשה,
ונפרד מעליו בן הבית, והביא לו השליח³⁴ סחורה
שקנה לו או מעות שמכר לו בהן, ושתק, והלכו להם
ולא תבעם מיד - אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת
ספק³⁵. אבל אם היה לו טענת ודאית³⁷ - משביעו
עליה³⁸, ומגלגל בה³⁹ כל מה שירצה⁴⁰. וכן אם
נתחבב לו שבועה אחר זמן, בין של תורה בין של
דבריהם⁴², כגון שנעשה⁴³ לו שתף או בן בית פעם
אחרת - הרי זה יכול לגלגל עליו: שלא גזלתני
בשתתפות זו שבינינו ולא פשהית שתפי או אריסי או
בן ביתי או אפטרופי בראשונה. וכן כל פיוצא בזה.

(32) שבועות מה. במשנה. (33) המשנה לא הזכירה אלא
שותפין ואריסין, אבל הוא-הדין לכולם (כסף-משנה בשם
הרי"ף). (34) כלומר, אחד מאלו הרשומים למעלה, שהם
כשלוחים של בעל המעות. (35) שמתוך זה שלא תבע
בשעת חלוקה, נראה שאין כאן שום חשד. (36) משנה,
שם. (37) על השותף והאריס וכו'. (38) שכיון שטוען
ודאי, יכול להשביעו בכל זמן שירצה. (39) משנה, שם
"נתגלגל לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל",
ולפי המסקנה שם המדובר בה גם בשבועה דרבנן שגם בה
מגלגלין, וראה בסמוך. (40) אף טענות ספק של שותפות.
(41) אף בלא זו נלמדת מהמשנה הנ"ל. (42) בעיא שנפתרה
(שם). (43) אף שגם השבועה האחרת היא רק 'שמא',
ומכאן שאפשר לגלגל שבועה אף משבועת 'שמא' על
שבועת 'שמא' (כסף-משנה).

ח. השתתפין⁴⁴ שחלקו, ונשאר להם חובות אצל
אחרים - אינן יכולין להשביע זה את זה מספק;
שהרי חלקו, והחוב שנשאר - דבר ידוע הוא, בכל
מה שיפצעו יקח זה חלקו מן החוב וזה חלקו מן
החוב. וכן אם נשאר להם מעות בפסי, וכבר ידעו
אותן⁴⁵, ועדיין לא נטלו כל אחד חלקו - אין
משביעין זה את זה; שהמעות פחלוקין הם⁴⁶. וכן
אם עשו חשבון כל השתתפין⁴⁷, ונשאר לאחד מהן
אצל חברו דבר קצוב וידוע, אף על פי שעדיין לא
נטלו - הרי חלקו. אבל אם נשאר ביניהם כל שהוא
מן הפרות, ועדיין לא חלקו אותן ולא ידעו

או בן ביתו אני, אבל לא גזלתי פלוס¹⁹ - הרי זה
נשבע בנקיטת חפץ²⁰; שאין אומרים 'מגו' לפטרו
שבועה, אלא לפטרו ממון²¹. איזהו²² בן הבית שיש
לו להשביע בטענת ספק? זה שמכניס פועלים
ומוציא פועלים, ומכניס לו פרות ומוציא לו
פרות²³: אבל בן הבית שאינו נושא ונותן, אלא נכנס
ברגלו ויוצא בלבו - אינו יכול להשביע מספק. וכן
אפטרופוס שמנהו אבי יתומים - אין היתומים
משביעין אותו בטענת ספק²⁴. וכן האשה²⁵ שלא
נעשית אפטרופא בחיי בעלה, ולא נשאה ולא נתנה
לאחר קבורת בעלה - אין משביעין אותה מספק.
וכן אם נשאה²⁶ ונתנה בין מיתה וקבורה - אין
משביעים על זה שגשתמש בין מיתה לקבורה;
שאם אתה אומר שתשבע על זה - לא תמכר
לקבורה, ונמצא המת מתגול.

(19) ויש לו מיגו, שיכול היה לכפור ולטעון שאינו אריס
ואינו שותף וכו'. (20) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר
תורה או תפילין, כדין כל השבועות המנויות במשנה
שבועות שם, וראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה
ב. (21) כדעת רבו ר"י בן מיגאש (הובא ברא"ש, פרק כל
הנשבעין סימן ד) וראה בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ח,
ופי"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג. והטעם בזה כתב הט"ז
(חושן-משפט ריש סימן רצו) שכשם שב"חוקה" אין
סומכים עליה במקום שאפשר לברר (פסחים ד). כמו כן
ב"מיגו" אין סומכין אלא-אם-כן אי-אפשר לברר, ומכיון
שאפשר לברר על-ידי השבועה - צריך לברר. (22) שבועות
מח: (23) שאז הוא מורה היתר לעצמו. (24) גיטין נב.
ונב: כאבא שאול, וראה לעיל הל' א והערה ד.
(25) כתובות פז. בבביתא. (26) שם, כרב מתנא ולא כרב
יהודה בשם רב, וכן פסק הרי"ף שם.

ה. המשלח²⁷ ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח
מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה, אף על פי
שלא נתן לו שכר²⁸ על זה, ואין לו חלק ולא הנאה
בשליחות זו, הואיל ונשא ונתן במקומו חברו - הרי
זה כבן בית²⁹, ויש לו להשביע מספק, שלא גזל לו
פלוס בעת שהביא לו הסחורה שקנה או מקצתה או
המעות שמכר לו מהן.

(27) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (28) כלומר,
אם מקבל שכר, בוודאי ובוודאי שיש להשביעו (ראה
למעלה הלכה א והערה ב) שאז אין חשש שימנע מלעשות
שליחותו של חברו, שהרי הוא עושה זאת בשכר, אלא
אפילו אם אינו מקבל שכר על זה, שיש חשש שמא ימנע
מלעשות גמילות חסד לחבירו (ראה למעלה שם הערה ד -
סמ"ע סימן צג ס"ק י). ועוד: כשעשה בחינם בוודאי עושה
כן לשם מצוה ואין לחשו (ט"ז שם), ובכל זאת משביעין
אותו. (29) הרשב"א חולק על רבינו, וסובר שלא אמרו כן
אלא "בן בית" (כסף-משנה).

ו. השתתפין³⁰ שנושאין ונותנין ביחד, או שהיה

היסת שאינה אלא מדרבנן, היה בדין שישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו שבועת היסת (אור-שמח). (6) כדין כל כופר בכל. [נשך נוח לו לתובע, שעיקר השבועה יהיה על הטענה הוודאית, אולי יפרוש הנתבע משבועה, מאחר שהתובע יודע כי הוא נשבע לשקר, ובאופן זה מוכרח הוא לומר שאינו חושד בשותף כי גזל ממנו שתי כסף, ראה למעלה פ"ט הלכה ב ודרב"ז כאן. ועיין אור-שמח]. (7) משביעו על הטענות האמורות דרך גלגול שבועת השותפין. (8) שהיא חמורה משבועת היסת, וראה למעלה הערה ג.

- ב. התובע⁹ שתפו להשביעו שבועת השותפין, הנתבע אומר: כפר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום¹⁰, והתובע אומר: עדין לא חלקנו ולא עשינו חשבון¹¹, או שאמר התובע: חלקנו על מנת שאשביע אותך שבועת השותפין בכל עת שארצה, ועדין לא נשבעת, ואתה מודה אותי מיום ליום - אינו יכול להשביעו בטענת ספק¹². ואפלו אמר הנתבע: בן חלקנו, ונשאר לך אצלי, וזה הנשאר אינו אלא חוב שזקקתו עלי, או פקדון הנחת אצלי¹³, אף על פי שיש עדים שהיה שתפו - אינו יכול להשביעו בטענת ספק. ואינו יכול להשביע הסת שפבר חלקו או שלא נשתתפו מעולם, ואפלו על ידי גלגול. לפי שאין משביעין הסת ואין מגלגלין אלא אם טענו דבר שאם יודה בו יהיה חיב לשלם ממון¹⁴; אבל דבר שאפלו הודה בו אינו חיב אלא שבועה - אינו נשבע עליו ואפלו על ידי גלגול. וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה.

(9) ר"ף פרק כל הנשבעין. (10) ולאחר שחלקו - אין עוד שבועת השותפין, למעלה פ"ט הלכה ז. (11) ואינו תובע ממנו אלא שבועת השותפין בלבד. (12) שיש כאן ספק ספקא, ששבועת השותפין גופה היא ספק, וכאן ספק חדש אם יש מקום עוד לשבועת שותפין זו. (13) והשותפות איננה קיימת עוד. (14) [ובשבועה דאורייתא נאמר (שמות כב, י) "ולקח בעליו ולא ישלם", והוא-הדין לשבועה דרבנן].

- ג. טען¹⁵ שעדין שתפי אתה ונשאר לי אצליך כף וכף¹⁶, וזה אומר: כפר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום, או לא היית שתפי מעולם - הרי הנתבע נשבע הסת¹⁷ שאין לו בידו כלום, ומגלגל עליו: שלא גזלתי כלום מעולם¹⁸; ואינו מגלגל עליו שלא היה שתפו או שפבר חלקנו, מן הטעם שבארנו¹⁹.

(15) ר"ף שם, וכ"ה בתשובות הגאונים (מגדל-עוז). (16) והיא טענה ודאית. (17) כדין כופר בכל, על טענה ודאית. (18) שזוהי תביעת ממון. וראה למעלה פ"ט הלכה ז שזע"פ שחלקו, מגלגלים עליו שבועה ממקום אחר. (19) למעלה הלכה ב.

- ד. טען²⁰ שעדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך

1 משקלם⁴⁸, או שנשאר ביניהם צד מן השתפות שלא עשו בו חשבון, ולא ידע כל אחד מהן כמה חלקו המגיעו - הרי השתפות קיימת עדין, ומשביעין זה את זה.

(44) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (45) כלומר, ידעו שיש כסף בכיס, אף שלא ידעו הסכום, כיון שבמעות יכול כל אחד לחלוק שלא מדעת חבריו, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ט (אור-שמח). (46) למעלה פ"ה שם. (47) בכ"ז תימן: כל השותפות. (48) [כלומר: ולפיכך לא חלקו אותם. אבל אפילו אם ידעו משקלם, אם לא חלקו אותם - אין דינו כאילו חלקו, שהרי בפירות אין לחלוק שלא מדעת חבריו, כמבואר למעלה בפ"ה שם].

ט. מי⁴⁹ שתבע את חברו אחר חלקה - אינו יכול להשביעו אלא על ידי גלגול, כמו שבארנו⁵⁰. אבל יש לו להחרים⁵¹ סתם על מי שגזלו כלום בשהיה שתפו או אריסו או בן ביתו ולא יודה במה שגזל.

(49) ר"ף שם. (50) למעלה הלכה ז. (51) תקנת הגאונים היא שיש להחרים, אף במקום שאין להשביע, וראה גם למעלה פ"ג הלכה יא.

פרק עשירי

(1) המשך דין שבועת השותפין.

- א. שתף² שטען על חברו שפבר היה תנאי ביניהם, והלה אומר: לא היה תנאי זה מעולם; או ששטען שהקרבן שלי היה כף וכף, והלה אומר: אינו אלא פחות מזה; או ששטען שפבר נתתי לך השתפות, והלה אומר: לא לקחתי; או שפסחורה זו משלי היה, והלה אומר: משל אמצע; וכל פיוצא בטענות אלו⁴ - הרשות ביד התובע בשבועה⁵. פיצד? אם רצה התובע שלא ישבע השתף שבועת השותפין, וינשביעו הסת⁶ על הטענה שכופר בה ואומר: לא היו דברים מעולם - הרי זה משביעו; ואם רצה - מגלגל⁷ עליו כל אלו הדברים בשבועת השותפין⁸, ומשביעו בטענת ספק: שלא גזלת כלום כל ימי השתפות, ושהיה בינינו תנאי כף, ושזו הפסחורה שלך, ושנתת לי כף וכף. וכן כל פיוצא בזה.

(2) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (3) ובאופן שלא יהיה הנתבע מודה במקצת, כגון שאת חלקו הוודאי כבר קיבל התובע, והדיון הוא על החלק הנשאר בידי הנתבע, ובו הוא כופר הכל, וראה סמ"ע סימן צג, ס"ק כא. (4) שהן טענות ודאיות, ואינן מסוג החששות שעליהן חלה שבועת השותפין, וחייבים עליהן שבועת היסת מדרבנן. (5) ראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יד, שהטוען חברו שתי טענות ונתחייב לו שתי שבועות, אחת קלה ואחת חמורה, אין משביעין אותו שתיהן, אלא משביעין אותו על החמורה ומגלגלים על-ידה את השנייה. וכאן שיש על התובע שבועת השותפין שהיא שבועת המשנה, ושבועת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אייר - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) כדין כל התובע חבירו טענת 'בריי', והנתבע אומר: איני יודע אם אני חייב לך (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח).
36) כלומר, לא רק שאין מוציאים בשבועת השותפין מכיסו של השותף, אלא שלפעמים מעכב זה מממון השותפים כגון שהוא בידו, ואף זה בכלל מה שנאמר, שאין השותף מהנשבעין ונוטלין (סמ"ע שם ס"ק כח). 37) הוא מאה דינרים. 38) שמה שנשאר, אף שהוא ביד אחד מהם, הרי הוא מהשותפות, והוא כאילו מונח ברשות שניהם, ויש לשניהם חלק שווה (סמ"ע שם). 39) הוא טעם גם למה שנאמר בתחילת ההלכה.

- ו. טעון⁴⁰ שמעון, שיש ללוי עליו⁴¹ חוב בזה⁴² השתפות מנה: אם היה בידו כדי החוב והיה יכול לתנו ללוי - נאמן⁴², ונותנין החוב ואחר כך מחשביין⁴³; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן⁴⁴ להוציא⁴⁵ מיד ראובן⁴⁶ או מן הסחורה הידועה לשתפות, שמה קנוניא הם עושין שמעון ולוי על נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר⁴⁷ - אין ראובן⁴⁸ חייב לשלם ממנה כלום. אבל אם טען שמעון, שראובן יודע בודאי⁴⁹ שזה החוב שעלי מחמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין מממון⁵⁰ השתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזרתי לפי⁵¹, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או לשנים - אינו נאמן, שמה קנוניא הוא עושה על נכסי ראובן. וכיצד דיין בדין זה? לוי כבר נפטר בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון⁵² ראיה - ישלם מביתו⁵³, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר⁵⁴. וכן כל פיוצא בזה.

40) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). 41) על שמעון, ואין לשמעון ראיה שיש כאן חוב, והחוב הוא על השותפים. ומן הביטוי "עליו", נראה שאף שיוצא שטר-חוב עליו, על שמו של שמעון, אין לו ראיה שהחוב אינו עליו, אלא על השותפות. 42) אחרי שיש בידו כדי החוב, הרי כאילו הכסף ברשותו והוא בעלים עליו. או מפני שבידו היה לתת מקודם את החוב ללוי, טרם שסיפר עליו. 43) אחרי סילוק החוב, עושים חשבון של ההון הנשאר לחלוקת השותפות. 44) אחרי שאין בידו ראיה. 45) ודינו כדין כל מוציא מחבירו. 46) היינו, מחלקו של ראובן. שאילו מחלקו הוא, בוודאי נאמן. וזה בהתאם לשיטת רבינו, שהשותף חייב מכיסו לכסות את חלקו בהפסד. 47) והיא כתובה על שמעון ולא על השותפות. 48) אבל שמעון חייב לשלם את חלקו, אחרי שהודה. 49) ראה למעלה הערה כח בשם הש"ך. 50) שאף שהשטר הוא על שמו של שמעון, הרי כתוב בו מפורש שההלוואה ניתנה מממון השותפים. והמדובר כשהשטר בידי ראובן, וראה להלן. 51) לאוצר השותפות. 52) המדובר כשהשטר בידי ראובן, כנ"ל, ולפיכך אינו נפטר אלא מחלקו של שמעון, שאין

1 בְּטַעֲנַת סֶפֶק, וְהִלָּה אֹמֵר: לֹא נִשְׁתַּתְּפֵנוּ מֵעוֹלָם²¹,
2 וְהִבִּיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהָיָה שִׁתְּפוֹ, וְחִזֵּר הַנִּתְבַּע אַחֵר
3 בְּךָ וְאָמַר: חֲלַקְנוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהָיָה הַחֶזֶק
4 בְּפִרְךָ²² לְשִׁבּוּעָה זֹאת, וְיִשְׁבַּע²³ שְׁבוּעַת הַשִּׁתְּפִין. וְכֵן
5 כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(20) רי"ף שם. (21) שאם היה טוען: נשתתפנו וחלקנו, היה פטור משבועה, כמבואר למעלה הלכה ב"ג (רדב"ז).
(22) שהאומר לא השתתפתי - כאומר לא חלקתי, ועל השותפות עצמה הרי יש עדים, וכאילו יש עדים שעדיין הם שותפים (סמ"ע סימן צג ס"ק כ). (23) ואע"פ שהוא חשוד לשקר ביחס לשותפות - אין זה חשוד על גזילת ממון, שיחכן והיה שותף ולא נשאר בידו כלום (סמ"ע שם).

- ה. ראובן²⁴ שֶׁהָטִיל לְפִיס²⁵ אַרְבַּע מֵאוֹת דִּינָרִים, וְהָטִיל שְׁמֵעוֹן מֵאֲתַיִם, וְנִשְׁתַּתְּפוּ²⁶, וְנִשְׁאָו וְנִתְּנוּ בְּיַחַד, וְהָיָה הַמָּמוֹן כֻּלּוֹ בְּיַד רְאוּבֵן, וְטַעַן רְאוּבֵן שִׁפְחַת מִן הַקֶּדֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִּינָרִין²⁷ - אֵין אוֹמְרִים: יִשְׁבַּע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשִּׁתְּפִין שִׁפְחָתוֹ בְּךָ, וְיִשְׁלַם שְׁמֵעוֹן חֲמִשִּׁים מִבֵּיתוֹ²⁸; אֲלָא יִשְׁבַּע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשִּׁתְּפִין שִׁפְחָתוֹ²⁹, וְיִלָּךְ בְּמִנְהָ שֶׁבִּידוֹ בְּלֶכֶד, וְלֹא יִשְׁלַם שְׁמֵעוֹן כָּלום. טַעַן רְאוּבֵן, שֶׁשְׁמֵעוֹן יוֹדֵעַ בְּבוֹדָאִי³⁰ בְּפִחַת זֹאת³¹ שִׁפְחָתוֹ³² - יִגְלַל עַל שְׁמֵעוֹן³³ שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּבוֹדָאִי סָכוּם הַפִּחַת הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְעַסַּק שְׁמֵעוֹן בְּשִׁתְּפוֹת זֹאת³⁴ - יִשְׁבַּע שְׁמֵעוֹן הַסֵּת³⁵ שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּבוֹדָאִי בְּזֶה הַהֶפְסֵד, וְיִפְטֹר. וְלֹא עוֹד³⁶, אֲלָא אִם הָיָה זֶה הַמִּנְהָ³⁷ הַנִּשְׁאָר בְּיַד שְׁמֵעוֹן - חוֹלְקִים אוֹתוֹ בְּשֹׁרֶה³⁸. שֶׁאִין³⁹ הַשִּׁתְּף מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין בְּדִי שִׁישְׁבַּע וְיִטַּל מֶה שֶׁבִּידוֹ חֲבֵרוֹ; אֲלָא נִשְׁבַּע וְנִפְטֹר, אוֹ נוֹטֵל מִדְּבָר שֶׁהוּא תַּחַת יָדוֹ. וְהִזְהֵר בְּדִין זֶה, שֶׁכָּבֶר טַעוֹ בּוֹ פְּעֻלֵי הוֹרָאָה.

24) גאונים (מגדל-עוז). 25) של שותפות. 26) ולדעת רבינו למעלה (פ"ד הלכה ג) - אע"פ שאין השקעתם שוה, השבר או הפחת ביניהם בשוה, והראב"ד מודה בשכר וחולק בפחת. 27) שנמצא שכל אחד מהם צריך להפסיד מאתיים וחמשים דינרים. 28) שאף ששמעון צריך לשלם מחצית מן ההפסד כדין שותף שמשותף במחצה שבר מחצה הפסד, "אין השותף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטול מה שביד חבירו" כמו שכתב רבינו להלן בסוף ההלכה. 29) כאן לא הוסיף רבינו "כך", שאינו נשבע על כל הסכום, אחרי שאינו מקבלו כולו, ונראה כאילו נשבע על שקר. וכן מצאתי בדין "שנים אוחדים בטלית" וכו' בבא-מציעא ה: (כסף-משנה, וראה בסמ"ע סימן צג ס"ק כד). 30) שאם אין ראובן טוען כן, שברור לו, ששמעון יודע על הפחת, ברור הדבר ששמעון אינו יודע, שהרי לא היה שמעון בשעה שנתעסק, ומכיון שהוא עצמו מודה ששמעון אינו יודע אין צורך להשביעו (ש"ך שם ס"ק טו). 31) בכ"י תימן: "בפחת זה". 32) ותובע את החמישים הנותרים. 33) מתוך שבועת השותפין שהיא חמורה, ראה למעלה הערה ג. 34) שאז אין מקום לשבועת השותפין.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובינוני - מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע וכנגד עולם העשיה שרובו רע.
ולפי זה צריך להבין, מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שב"ד החזקה' דיני עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגה נעלית יותר ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי - בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו" ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות, הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כא)

(1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט: "לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו. (5) ראה ספר המצוות שם מל"ת רס. (6) שלא ניתן לאחרים, שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא כה, מז-ג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך לעיניך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג. (11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם, לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח: (15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פרק ראשון¹

(1) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עבריה, ושאסור לעבוד בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת עצמו.

א. עבד עברי האמור בתורה, זה ישראל² שמכרו³

ראובן גובה ממנו תחילה אלא אם אין לו לשמעות לשלם, ואם השטר בידי שמעון - נפטר לוי גם מחלקו של ראובן, שהרי יש לשמעות "מיגו" שהיה יכול להעלים את השטר (כסף-משנה). (53) ואם אין לו - יתבע מלוי (כסף-משנה). (54) היינו כשטוען: "קבעתי לו זמן לשנה או לשנים", אבל אם טען "נפרעתי" - אינו יכול לתבוע את לוי כלל (סמ"ע סימן צג ס"ק לא).

סליקו להו הלכות שלוחין ושתפין

יום ש"ק כ"ב אייר ה'תש"פ

הלכות עבדים

- 1 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשָׂה,
- 2 וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) דִּין קָנִין
- 3 עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמְכֹּר מִמִּכְרַת עֶבֶד. (ג) שְׁלֹא
- 4 יַעֲבֹדְנוּ בְּפִרְיָ. (ד) שְׁלֹא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. (ה)
- 5 שְׁלֹא נִנְחֵם גֵּר תּוֹשֵׁב לְדֹרֹת בּוֹ. (ו) בְּפִרְיָ. (ז) לְהַעֲנִיק
- 6 לּוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפְשִׁי. (ז) שְׁלֹא יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפִדּוֹת
- 7 אִמָּה הָעֲבָרִיָּה. (ט) לְיַעֲדָה. (י) שְׁלֹא תִמְכֹּר. (יא)
- 8 לְעֶבֶד. (יב) בְּעֶבֶד פְּנֻעִי לְעוֹלָם, אֲלֵא¹⁵ אִם פֶּן הִפִּיל לּוֹ
- 9 אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אִיכָרָיו. (יב) שְׁלֹא¹⁶ לְהַסְגִּיר עֶבֶד
- 10 שֶׁפָּרַח מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (יג) שְׁלֹא¹⁷
- 11 לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנִּצָּל אֵלָינוּ.
- 12 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד עברי..". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא הממשיך בחינת הדעת בנשמות בי"ע היותר נמוכות שהן בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמשכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו, ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות בי"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" ומה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש.

בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות בי"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה

שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.
ג. עבד עברי ששכרוהו בית דין - אין מוכרין אותו אלא לישראל¹⁹ או לגר צדק²⁰. וכן המוכר עצמו²¹ - אינו רשאי למכר עצמו לעבד פוכבים, ואפלו לגר תושב. ואם עבר ומכר עצמו²² אפלו לעבד פוכבים²³, ואפלו לעבדות פוכבים עצמה - הרי זה מכור; שנאמר: או לעקר משפחת גר. לעקר - זה הנמכר לעבדות פוכבים עצמה.

(19) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני שם סימן תרסו)] "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך", וכן הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב יד תימן. [וכן נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכר עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא בדינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי (בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר תושב וגו' או לעקר וגו'", מדבר במוכר עצמו, ואילו במכרוהו בית דין בפסוק "כי ימכר לך" (דברים טו, יב) לא נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח]. (23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה יב.

ד. באמר לך: הריני מוכר עצמי לעבד פוכבים - אין אתה זקוק²⁵ לו, עד שיימכר. אבל²⁶ לאחר שנמכר לעבד פוכבים, אף על פי שעבר ועשה שלא כהלכה - מצוה לפדותו²⁷, ולא ישמע²⁸ בהם; שנאמר: אחרי נמכר גאולה תהיה לו.

(24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא שם נוסף: "מייד". (28) יתבולל.

ה. אחד²⁹ המוכר את עצמו או ששכרוהו בית דין³⁰ - אינו נמכר בפרהסיא³¹ על אבן המקדש³², ולא בסמטא, בדרך שהעבדים נמכרין; שנאמר: לא ימכרו ממכרת עבד - אינו נמכר אלא בצעצה ודרך כבוד.

(29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) [צריך עיון שהפסוק "לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין

1 אותו בית דין על פרחו, או המוכר עצמו לרצונו.
2 כיצד? גנב ואין לו לשלם את הקרן³ - בית דין מוכרין אותו, כמו שאמרנו בהלכות גנבה⁴. ואין לך איש בישראל שמוכרין אותו בית דין, אלא הגנב בלבד. ועל זה ששכרוהו בית דין הוא אומר: כי תקנה עבד עברי⁵. ועליו הוא אומר במשנה תורה: כי ימכר לך אחיך העברי⁶. מוכר עצמו כיצד? זה ישראל שהעני ביותר, נתנה לו תורה רשות למכר את עצמו; שנאמר: כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך. ואינו⁸ רשאי למכר את עצמו ולהצניע את דמיו, או לקנות בהם סחורה או כלים, או לתנם לבעל חוב⁹, אלא אם כן צריך לאכלן בלבד¹⁰. ואין אדם רשאי למכר את עצמו, עד שלא ישאר לו כלום, ואפלו כסות¹¹ לא תשאיר לו, ואחר כך ימכר את עצמו.

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם. (7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם" - [עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:). (8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיוון שאין לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב, שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור - שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא אם כן העני". (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה, להלן פרק ד הלכה ב].

ב. כבר בארנו¹², שאין האשה נמכרת בגנבתה, וכן אינה מוכרת את עצמה¹³. ואינה¹⁴ קונה לא עבד עברי¹⁵ ולא עבד כנעני¹⁶, מפני החשד. ואין¹⁷ הגר ונקנה בעבד עברי; שנאמר: ושב אל משפחתו - מי שיש לו¹⁸ משפחה.

(12) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז), האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו' הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה". [ולפיכך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא

(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
(47) שום מלאכה לרבים. (48) ספרא שם הלכה ב.

טו. בברייתא דראב"י. (31) בפומבי. (32) אבן גבוהה
שעליה מעמידים העבדים למכירה.

ח. אַנְשִׁים⁴⁹ שְׁאִינָן נוֹהֲגִין בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְרִדּוֹתָן⁵⁰
בְּחִזְקָה וּלְהַשְׁתַּעֲבֹד⁵¹ בָּהֶן. מִלֶּךְ⁵² שָׁנֹר, שְׁפָל מִי
שְׁלֹא יִתֵּן הַמֶּסֶ הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ, יִשְׁתַּעֲבֹד
לְזֶה שְׁנָתָן הַמֶּסֶ עַל יָדוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
יֹתֵר מִדִּי⁵³, אֲבָל⁵⁴ לֹא פִּעֲבָד⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אֵינּוּ נוֹהֲגִים
בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ פִּעֲבָד⁵⁷.

(49) בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא כרב סעורם אחי רבא
שעשה כן, והסכים לו רבא. (50) עיין שם שרב סעורם
רתמם למרכבתו של רבא. (51) בגמרא שם למדו זאת ממה
שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסמוך לזה:
"ובאחיכם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם
באחיכם. (52) שם, מימרא של רב ששט על רקע השקלא
וטריא בין רב פפא ורבא. (53) כן הוא שם בגמרא: "דיהבי
זווי אכראג דאינשי ומשתעבדי בהו טפיי" (וראה בתוספות
שם דיבור המתחיל ומשתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפיי")
ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה טז)
שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה
מהלכות מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין גופו
להשתעבד בו (ראב"ד כאן). (54) יוצא מתוך ההמשך, וראה
בסמוך. (55) כנעני, היינו עבדות עבד בדרך ביזיון, שמכיוון
שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא לפועל העובד
מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות גזילה שם).
[וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא הביאו הפוסק
"לעולם בהם תעבדו" - ובאחיכם", אלא לגבי אלה הנוהגים
שלא כשורה, ולא לגבי המס]. (56) ברייתא שם.
(57) כנעני (גמרא שם). [ולפי זה ייתכן כי גם עבד עברי שאינו
נוהג כשורה מותר לעבד בו עבדות עבד, וצריך-עיון].

ט. כָּל⁵⁸ עֶבֶד⁵⁹ עֲבָרִי אוֹ אִמָּה הַעֲבָרִיָּה - חַיֵּב הָאֲדוֹן
לְהַשְׁוֹתָן לוֹ בְּמֵאָל וּבְמִשְׁקָה, בְּכִסּוֹת⁶⁰ וּבְמִדּוֹר.
שְׁנֵאֲמַר: כִּי טוֹב לוֹ עֲמֹק⁶¹ - שְׁלֹא תִהְיֶה אִתָּה אוֹכֵל
פֶּת נֶקִי, וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קֶבֶד⁶²; אִתָּה שׁוֹתֶה יַיִן יִשָּׁן,
וְהוּא שׁוֹתֶה יַיִן חֲדָשׁ; אִתָּה יִשָּׁן עַל גְּבִי מוֹכִינִי, וְהוּא
יִשָּׁן עַל גְּבִי הַתֵּבֶן; אִתָּה דֶּרֶךְ⁶³ בִּכְרֶךְ וְהוּא דֶּרֶךְ
בִּכְפָּר⁶⁴, אוֹ אִתָּה דֶּרֶךְ בִּכְפָּר וְהוּא יוֹשֵׁב בִּכְרֶךְ⁶⁵; שְׁנֵאֲמַר:
וְיָצָא מֵעֵמֶךְ. מִכָּאֲן⁶⁶ אָמְרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד
עֲבָרִי - פְּקוּזָה אֲדוֹן לְעַצְמוֹ⁶⁷. וְחַיֵּיב⁶⁸ לָנוּחַ בּוֹ מִנְהַג
אֲחֵרוֹ; שְׁנֵאֲמַר: וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאֵף עַל פִּי
כֵן, צָרִיךְ הָעֶבֶד לָנוּחַ בְּעַצְמוֹ מִנְהַג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאוֹתָן
הָעֲבֻדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ.

ו. כָּל עֶבֶד³³ עֲבָרִי אֲסוּר לַעֲבֹד בּוֹ בְּפֶרֶךְ. וְאִיזוֹ הִיא
עֲבֻדַּת פֶּרֶךְ? זוֹ עֲבֻדָּה שְׁאִין לָהּ קֶצֶר³⁴, וְעֲבֻדָּה
שְׁאִינוּ צָרִיךְ לָהּ, אֲלֵא תִהְיֶה מִחֲשַׁבְתּוֹ לְהַעֲבִידוֹ
בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יִבְטֹל. מִכָּאֲן³⁵ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֹא
יֹאמַר לוֹ: עֲדֹר³⁶ תַּחַת הַגָּפְנִים עַד שְׁאֵבֹא³⁷; שֶׁהִרִי
לֹא נִתֵּן לוֹ קֶצֶר. אֲלֵא יֹאמַר לוֹ: עֲדֹר עַד שֶׁעָה
פְּלוּגִית, אוֹ עַד מְקוֹם פְּלוּגִי. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ: חֲפֹר
מְקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינּוּ צָרִיךְ לוֹ. וְאֲפֹלוּ לְהַחֵם לוֹ כּוֹס
שֶׁל חֲמִין אוֹ לְהֵצֵן, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לוֹ - אֲסוּר, וְעוֹבֵר
עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ. הָא
אֵינּוּ עוֹשֶׂה לוֹ אֲלֵא דָּבָר קָצוּב שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ. וְכֵן
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁנֵאֲמַר לוֹ, אִם רָדָה בּוֹ בְּפֶרֶךְ - הֲרִי
יִשְׂרָאֵל מִצּוֹיִן לְמָנְעוֹ. וְאִם הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֹא
תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִרְדְּנוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ. וְאִין³⁸ אָנוּ
נִזְקָקִין לִיבְנֵס לְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְלִבְדֵּק
אֲחֵרָיו שְׁלֹא יַעֲבִידֵנוּ בְּפֶרֶךְ; שְׁנֵאֲמַר: לְעֵינֶיךָ - בְּזִמָּן
שְׁאֵתָה רוּאָה.

(33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה
שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש
כאן עיניו נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ
לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.

ז. כָּל עֶבֶד³⁹ עֲבָרִי אֲסוּר לִישְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ
בְּדָבָרִים בּוֹזִים, שֶׁהֵם מִיַּחֲדִים לְעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים⁴⁰,
כְּגוֹן שִׁוְלִיף אֲחֵרָיו בְּלִי לְבֵית הַמֶּרְחֵץ, אוֹ יַחֲלִץ לוֹ
מִנְּעָלָיו⁴¹; שְׁנֵאֲמַר: לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד. אֵינּוּ
נוֹהֲגִים בּוֹ אֲלֵא כְּשִׁכָּר; שְׁנֵאֲמַר: כְּשִׁכָּר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה
עִמָּךְ. וּמִתֵּר⁴² לְסַפֵּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וְלִכְבֵּס לוֹ כְּסוּתוֹ,
וְלִגְפוֹת לוֹ עֶסֶת; אֲבָל⁴³ לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בֶּלֶן
לְרִבִּים⁴⁴, אוֹ סֵפֶר לְרִבִּים, אוֹ נַחֲתוֹם לְרִבִּים. וְאִם⁴⁵
הִיָּתָה אֲמָנוּתוֹ זֹאת קֹדֶם שִׁימְכָר - הֲרִי זֶה יַעֲשֶׂה.
אֲבָל⁴⁶ לֹא יִלְמְדֵנוּ בְּתַחֲלָה מְלָאכָה כָּלָל⁴⁷, אֲלֵא
אֲמָנוֹת שֶׁהֵיָה בָּהּ - הִיא שְׁעוֹשָׂה כְּשֶׁהֵיָה עוֹשֶׂה
מִקֹּדֶם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁸? בְּעֶבֶד עֲבָרִי, מִפְּנֵי
שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפֹלָה בְּמִכְרָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא נִמְכָּר -
מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ פִּעֲבָד, שֶׁהִרִי אֵינּוּ עוֹשֶׂה מְלָאכָה
זוֹ אֲלֵא בְּרִצּוֹנוֹ וּמִדַּעַת עַצְמוֹ.

(39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בברייתא בקידושין כב:
במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול
לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו
לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל
ומשתה, אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם
לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים לשרתו
בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד מצות
וחיוב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על עבודתו.

ושרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

(לקו"ש ח"י" ע' 394 הע' 53)

58) ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. 59) אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"ז) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. 60) נקיייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. 61) בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. 62) פת מעורבת בסובין. 63) אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). 64) [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קין]. 65) [וישיבת כרכים קשה - כתובות שם]. 66) קידושין כ. בברייתא. 67) שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). 68) ספרא שם פרק ז הלכה א. 69) שם דרשו מהפסוק כי ימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. 70) ספרא שם.

1. י. אין⁷¹ אמה העבריה⁷² נוהגת ולא עבד עברי נוהג
2. אלא בזמן שהיוכל נוהג⁷³, בין עבד עברי שמוכר
3. עצמו⁷⁴ בין זה שמכרוהו בית דין⁷⁵. וכבר בארנו⁷⁶
4. מתי בטלו היוכלות.

71) ערכין כט. בברייתא. 72) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג". 73) שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבוד עימך". 74) שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. 75) כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביוכל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. 76) פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פרק שני

1) ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

5. א. עבד² עברי שמכרוהו בית דין³ [המוכר עצמו]⁴
6. נקנה בכסף ובשורה כסף⁵ ובשטר⁶. פיצד⁷ בשטר?
7. פותב לו על הנגר או על החסר⁸: הריני מכור לך⁹,
8. הריני קנוי לך; ונותן לו השטר.

2) קידושין יד: במשנה. 3) שם יד: וטז. למדו קנין כסף

9. ב. מכרוהו¹⁰ בית דין¹¹ - עובד שש שנים מיום
מכירתו, ובתחלת השנה השביעית שלו¹² יצא בן
חורין. ואם פגעה בו שנת השמיטה בכלל השש -
הרי זה עובד בזה¹³. אכל אם פגעה בו שנת יובל,
אפלו נמכר שנה אחת לפני היובל - הרי זה יצא
לחירות. שנאמר: עד שנת היובל יעבד עמך¹⁴; בשנת
היובל הזאת וגומר¹⁵.

10) קידושין יד: במשנה. 11) ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. 12) היינו, שצריך לעבוד שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה למלך. 13) ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השביעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). 14) צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. 15) בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביוכל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה כב. (26) נלמד בקל-וחומר מברר שלמעלה (כסף-משנה). (27) שם, בשם רב ששת. (28) שהוא מעשה קל.

ו. המוכר²⁹ עצמו לעובד פוככים, אם לא נפדה - 17
אינו יוצא אלא ביובול³⁰; שנאמר: ואם לא יגאל 18
באלה, ויצא בשנת היבל הוא ובניו עמו. 19

(29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קראו שם בשם "חכמים" (כסף-משנה). (30) ולא בשש, אלא במיתת האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיין רב"ז).

ז. הנמכר לעובד פוככים³¹, אם לא השיגה ידו 20
לגאל - קרוביו פודין אותו³². וקרוב קרוב קודם³³; 21
שנאמר: או דודו או בן דודו יגאלנו³⁴. ובית דין נופין 22
את קרוביו³⁵ לפדותו, שלא יטמע בעובדי פוככים. 23
לא פדאוהו קרוביו, או שאין ידם משגת - מצוה 24
על כל אדם מישאל לפדותו³⁶. ובין שפדאוהו 25
קרובים בין שפדאוהו שאר אדם - יצא לחרות³⁷. ויש 26
לו ללוות³⁸ ולגאל את עצמו מן העובד פוככים. 27
וגואל לחצאין³⁹. אכל הנמכר לישראל - אין 28
הקרובים פודין אותו⁴⁰, ואין לוה וגואל, ואינו גואל 29
לחצאין⁴¹. אלא כיצד דינו? אם השיגה ידו לתן כפי 30
השנים הנותרות - נותן ויוצא; ואם לאו - לא יצא. 31

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר (ויקרא כה, מט) "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו' או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז]. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רב"ז). (36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג, שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם ראשונה ובפעם שנייה, ועיין כסף-משנה כאן. ומקור דבר זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין גאולת קרובים, אמרו (שם כא:) ששנה עליה הכתוב לקבעה חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה". (37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים (= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה למעלה הלכה ו. (38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד הנמכר לגוי אינו לוהו וכו' (ראה להלן), ופירש"י שם משום שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו". כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פי"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם

ג. המוכר¹⁶ עצמו - יש לו למכור עצמו ליתר על 1
שש. הרי שמכר עצמו לעשר שנים או לעשרים 2
שנה, ופגע בו יובל, אפלו אחר שנה - הרי זה יוצא 3
ביובול¹⁷; שנאמר: עד שנת היבל יעבד עמך. 4

(16) ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר. (17) [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב), אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו אלא "המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מזיעא עט) שאם מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובול, משום שמפורש בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל - אינה נצמתת"].

ד. אחר¹⁸ המוכר עצמו או שמכרוהו בית דין וברר 5
- חייב להשלים שש¹⁹. ואם²⁰ פגע בו יובל - יוצא 6
לחרות. 7

(18) קידושין טז: ויז. ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים יעבוד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". (19) כלומר, כל מה שהחסיר בימי הברית. (20) כן אמר רב ששת שם, על הסתירה שבין שתי הבריות.

ה. חלה²¹, בין שחלה שנה אחר שנה או שחלה 8
חללים מקטעים²²: אם הפל פחות מארבע שנים²³ 9
- עולין למנין שש; אבל אם חלה ארבע שנים²⁴ - 10
חייב להשלים כל ימי החלי; שנאמר: כשכיר²⁵ 11
קתושב. ואם פגע בו יובל - יצא²⁶. במה דברים 12
אמורים²⁷ שמחשבין ימי החלי? כשהיה חליו כבד, 13
שאינו יכול לעשות מלאכה; אבל אם לא היה חליו 14
כבד, אלא יכול לעשות מעשה מחט²⁸, אפלו חלה 15
כל שש - עולין לו. 16

(21) שם יז. ברייתא. (22) כן נראה בסוגיא שם, שהביא שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקן בין חולה לחולה (כסף-משנה). (23) גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו עולה למנין שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר, ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק "כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). (24) כלומר, שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. (25) ושכיר, זמנו שלש שנים, שהרי נאמר בישיעה (טז, יד) "שלש שנים כשני שכיר, ועבד עובד "משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח)

47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף.
48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש (למעלה הלכה ג.) 49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן הערה נ. 50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו).
51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "שיב גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין לחם-משנה.

ט. פל עבד⁵² עברי⁵³ או עבריה שפיצא⁵⁴ בגרעון⁵⁵ כסף, והבריאה והוספו דמיו, או נשחף⁵⁶ ופחתו דמיו - מחשבין לו להקל עליו. פיצד? הרי שנמכר במאה, והרי הוא עתה שוה מאתים - אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי מאה⁵⁷; נמכר במאתים, והרי הוא שוה מאה - מחשב עמו על פי השנים הנותרות לפי מאה⁵⁸.

52) קידושין כ. בברייתא. 53) בין נמכר לגוי ובין לישראל (גמרא שם). 54) [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"].
55) חלה במחלת השחפת. 56) כפי מה שהיה שוה בעת הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). 57) כפי שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

י. הנמכר⁵⁹ לעובד פוכבים, הואיל ויש לגאל עצמו לחצאין כמו שבארנו⁶⁰, פועמים יהיה להקל ופועמים להחמיר. פיצד? להקל? קנה אותו במאתים⁶¹, ונשחף, והרי הוא עתה שוה מאה, ונתן לו חמשים, חצי דמיו, והבריאה, והרי הוא שוה מאתים - נתן לו מאה, שהן חצי דמיו הנשאר, ויוצא⁶². פיצד? להחמיר? קנה אותו במאתים, ונתן לו חצי דמיו שהן מאה, ונשחף, והרי עתה שוה מאה - נתן לו חמשים, שהן דמי חציו הנשאר. ונמצא שנתן מאה וחמשים, אף על פי שהוא עתה שוה מאה.

58) קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי שם, ראה למעלה הערה לח. 59) למעלה הלכה ז.
60) שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין שם בגמרא. 61) ומה שנתן חמשים על החצי הראשון - נתן, שהרי גואל לחצאין.

יא. הרב⁶² שמחל לעבד על הפסד שנשאר לו לעבד כנגדו - אינו מחול לו⁶³, עד שיכתב לו שטר שחרור. פיצד? הרי שקנהו בששים, ועבד שנה או שנתיים, ואמר לו: שאר הדמים מחולין לך, לך לך לך! - לא נפטר משעבודו עד שיכתב לו שטר.

62) קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. 63) שעבד עברי גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא על קנין הגוף.

"והשיגה ידו", בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול, שכיון שגאולת קרובים אינה חובה, אין הברל בין השיגה ידו ללא השיגה ידו. ולא מסתבר לומר שבא ללמד שאם השיגה ידו אין הקרובים יכולים לגאול. 39) שם כ: בעיא שרב ששת פתרה לשלילה, שאין גואל לחצאין, וכן מפורש בדברי רבינא, שם כא. אבל רבינו סמך על מה שאמר רב אשי (כן הנוסחא במאירי שם עמוד 120) אם תמצא לומר נגאל לחצאין (מאיר שם). 40) [כלומר, אין חייבים לפדותו (כסף-משנה). וכדעת רבי, שאמר (שם טו: וכא).] ומה מי שאינו נגאל באלה" (=נמכר לישראל, אינו נגאל בקרובים). וכל זה אינו אלא לענין חיוב, אבל יכולים הם לפדותו, שהרי רבי עצמו אמר (שם כ). "ונמכר לגר תושב" שגר זה - גר צדק הוא, ושם מפורש "או דודו או בן דודו יגאלנו" הרי שיש גאולת קרובים בעבד הנמכר לגר צדק שהוא כישראל גמור לכל דבריו, והוא-הדין לענין זה, שהרי אין בו הטעם "שלא יטמע" (אלא שאינו קונה העבד כישראל הקונה עבד, בבא-מציעא עא. עיין שם, ועיין כסף-משנה להלן הלכה יב) ועל כרחינו שלענין גר צדק (והוא-הדין לענין ישראל) מתפרש הכתוב "או דודו וגו'" לענין רשות לגאול, וראה להלן. 41) [שהרי נאמר "או השיגה ידו ונגאל", ולענין נמכר לגר צדק (שדינו כישראל), שאין מחייבים הקרובים לפדותו, כנ"ל, אי-אפשר לפרש "או השיגה ידו וגו'" כמו שפירשנו לענין נמכר לגוי (ראה למעלה הערה לא) אלא כמו שפירשנו לענין מוכר שדה אחוזה (ראה למעלה שם) שאינו לווה וגואל ואינו גואל לחצאין].

ח. אחד⁴² המוכר עצמו, בין לישראל בין לעובד פוכבים, ואחד שמכרוהו בית דין⁴³ - הרי זה מגרע⁴⁴ מפדיונו ויוצא. פיצד? הרי שמכרוהו בששים⁴⁵ דינרים, ועבד ארבע שנים, ומצאה ידו - הרי זה נותן עשרים⁴⁶ דינרים⁴⁷ ויוצא לחרות. וכן אם מכר עצמו בארבעים דינרין לעשר שנים⁴⁸ - הרי זה מגרע ארבעה דינרין לכל שנה שעבד, ונותן הנשאר כסף או שוה כסף⁴⁹, ויוצא. וכן הנמכר לעובד פוכבים - מחשב הדמים לפי השנים הנשארות עד שנת היובל⁵⁰; שנאמר: וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היובל. פיצד? מכר עצמו במאה, ונשאר ליובל משנת מכירה עשר שנים - מחשב עשרה לכל שנה שעבד, וגורע הדמים ומשיב השאר כסף, לא תבואה ולא פלים; שנאמר: כסף ממכרו - בכסף הוא נגאל מיד העובד פוכבים, ואינו נגאל בשוה כסף⁵¹.

42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. 43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח].
44) מנכה את השנים שעשה כבר. 45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. 46) בעד השנתיים הנותרות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה.

אֵשָׁה הוּא, וַיֵּצֵאָהָ אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שְׂפִינָן שְׂנֻקָּהּ זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אֶשְׁתּוֹ? אָבֵל לֹא בָּא לְלַמֵּד אֶלָּא שֶׁהָאָדָם חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ. וּבִמְכָר עֲצָמוֹ נֶאֱמָר: וַיֵּצֵא מֵעַמֶּךָ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ.¹⁰ וּבִנְמֻכָּר לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים נֶאֱמָר: וַיֵּצֵא בִשְׁנַת חֵיבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. אַחֲדָם¹¹ אֵשָׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּשְׁנַת מְכִירָה, אוֹ אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ אַחֵר מְכִירָתוֹ. וְהוּא¹² שֶׁיִּקְנָהּ מִדַּעַת הָאָדָם; אָבֵל אִם לִקְחָהּ שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ.

(2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא דרשב"י שמות כא, ג, ו'בספרא' בהר פרק ז הלכה ג. (4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא שם). (5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה - מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו אינו חייב במזונות ארוסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה מזונות - היה אפשר לחייב את האדון (אורש-שמת, ועיין רמב"ן על התורה שמות כא, ג). (6) במכילתא דרשב"י שם מפורש: "גרושה וחלוצה לכהן הדיט", והרי חלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7) מכילתא דרשב"י שם, שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב הוא להוציאה. (8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין רבינו עד איזה גיל חייב במזונותם. וראה בכסף-משנה. ומסתימות לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא כל זמן שאין להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים ממש (משנה-למלך). [ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת ג) - כיון שהעבד נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד]. (9) קידושין שם, ומכילתא שם. (10) קידושין ומכילתא שם, וספרא בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה, נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא "בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא "אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר - שכיר", שכולם חייב גם במזונות אשתו וגם במזונות בניו]. (11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן ("אשה" ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת משלקחו רבו" (שם). (12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

ב. אף על פי שֶׁהָאָדָם חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת אֶשְׁתּוֹ וּבָנָיו - אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם פְּלוֹם¹³, אֶלָּא הָרִי מַעֲשֵׂה הָאֵשָׁה וּמַצִּיאתָהּ לְבַעֲלָהּ. וְכֵל שְׁזוֹכָה הַבַּעַל בְּאֶשְׁתּוֹ¹⁴ - זוֹכָה זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֹבֵד עֲבָרִי¹⁵.

(13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם. ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן).

יב. אָדָם⁶⁴ שְׁמַת: אִם הָיִיתָ בֶּן זָכָר - הָרִי⁶⁵ הָעֶבֶד⁶⁶ עוֹבֵד הַבֶּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשׁ⁶⁸, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים שְׁמָכָר עֲצָמוֹ לְהָרִי⁶⁹, אוֹ עַד שִׁפְגָע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד שִׁיגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיָתֵן הַשָּׂאֵר; אָבֵל אִם לֹא הָיִיתָ בֶּן זָכָר - הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת וְלֹא אֶת הָאֵח, וְאֵין צָרִיךְ לומר שְׁאֵינוֹ עוֹבֵד שָׂאֵר הַיּוֹרְשִׁי⁷⁰. וְהַנְמֻכָּר לְגֵר צָדֵק⁷¹ אוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷² - אֶפְלוֹ הַבֶּן⁷³ אֵינוֹ עוֹבֵד, אֶלָּא פִּיּוֹן שְׁמַת הָאָדָם יֵצֵא לְחֵירוֹת. נִמְצְאָתָ אוֹמֵר, שֶׁעֹבֵד עֲבָרִי נִקְנָה⁷⁴ בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטָּר⁷⁵, וְקוֹנָה אֶת עֲצָמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים: בְּשָׁנִים⁷⁶, אוֹ בַּיּוֹבֵל, אוֹ בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בְּשִׁטָּר שְׁחֹרֹר⁷⁷, אוֹ בְּמִיתַת אָדָם בְּלֹא בֶּן⁷⁸; וּבַעֲבוֹד פּוֹכְכִים אוֹ בְּגֵר - אֶפְלוֹ הָיִיתָ בֶּן⁷⁹. מַצָּה לומר לוֹ 'צֵא' בְּשַׁעַת יִצְיָאָתוֹ⁸⁰. אָף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ - הָרִי הוּא יֵצֵא בְּחֻמֵּם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שִׁטָּר. אֶפְלוֹ חִלָּה וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיִּב לוֹ פְּלוֹם; שְׁנֵאֲמַר: יֵצֵא לְחַפְשִׁי חֻמֵּם⁸¹.

(64) שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים. (65) שם בברייתא. (66) ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה ד. (67) שנאמר שש שנים יעבוד, אפילו לבן (גמרא שם). (68) במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לש. (69) והוא הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (70) שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא ליורש". (71) וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא. השווה דין גר צדק כדן הגוי, וראה כסף-משנה כאן, ולמעלה הלכה ז והערה לט. (72) בברייתא, קידושין שם. והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה). (73) [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. (74) קידושין יד: במשנה. (75) כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה למעלה הערה ג. (76) שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי התנאי במוכר עצמו. (77) ברייתא, שם טז. (78) כמבואר למעלה בהלכה זו. (79) כמבואר למעלה. (80) כשהוא יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו' (דברים טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות כא, ב). (81) כל הנ"ל במכילתא שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) כלל בו רבינו דין חיוב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

א. כָּל עֶבֶד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדָם חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת אֶשְׁתּוֹ הַנְּשׂוּאָה לוֹ, וְלֹא אֶרְוָסָה⁴ וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם⁵. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה מִתֵּרֶת לוֹ; אָבֵל אִם הָיְתָה מְאִסּוּרִי לְאוֹיֵן, אֶפְלוֹ שְׁנֵי⁶ - אֵינוֹ חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאֲמַר: אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעַמֵּד עִמּוֹ⁷. וְכֵן חַיִּב בְּמִזְוֹנוֹת בָּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמָר: אִם בַּעַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב אייר - ספר קנין - הלכות עבדים קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד שמואל (שם כא:) שהלכה כמותו בעניני איסור. 31) ראה למעלה הלכה ג. והערה כא.

ה. אם³² היו לו אשה ובנים, אף על פי שמוסר לו רבו שפחה פנענית - אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו; שגאמר: אשתו עמו³³. ואינו³⁴ יכול לתן לו שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו העברים פדרך שנותן לפנעני³⁶; שגאמר: יתן לו אשה³⁷. נרצע שמסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע יוכל, והיה רבו מסרב בו לצאת, ואינו רוצה לצאת, וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם. 33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו". ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. 34) מכילתא דרשב"י שם. 35) שם. 36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. 37) אשה אחת ולא שתים. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר. וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה למלך. 38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא עבד איניש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא (משנה-למלך).

ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע, ועובד⁴⁰ עד שנת היובל, או עד שימית האדון.

39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר, ראה למעלה הלכה ג. 40) משנה, שם יד:

ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את הדין⁴¹. מפני השמועה⁴² למוכרו⁴³: ועבדו - לו ולא לבנו; לעלם - לעולמו של יובל⁴⁴. נמצאת למד, שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביוכל ובמיתת האדון⁴⁵.

41) קידושין יז: וכו': 42) המסורת. 43) שם כא: 44) אבל לא במוכנו של "נצח" או עולמית. 45) אבל לא בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

ח. עבד⁴⁶ עבדי פהו אינו נרצע, מפני שנעשה בעל מום⁴⁷. והרי הוא אומר: ושם אל משפחתו⁴⁸ - לחזקה שהיה בזה, ואינו שם לשורה⁴⁹ שהיה בזה. 31

46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר

14) לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה ג. 15) שנאמר: "אם בעל אשה הוא" - "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

ג. מי שמכרוהו בית דין¹⁶ - יש¹⁷ לרבו לתן לו שפחה פנענית. בין האדון בין בנו¹⁸ של אדון, אם מת אביו - הרי זה נותן לו שפחה. וכופהו¹⁹ על זה, כדי שיליד ממנה²⁰ עבדים²¹. והרי היא מתרת לו כל ימי עבדותו²²; שגאמר: אם אדניו יתן לו אשה וגומיר²³. והמוכר עצמו - אסור²⁴ בשפחה פנענית פשא²⁵ר כל ישראל²⁶.

16) ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. 17) כלומר, הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י). 18) מכילתא דרשב"י שם. 19) קידושין טו. וראה להלן. 20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית" - הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי, הוא כדי להוליד ולדות]. 21) שהרי נאמר "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" ומכאן שולל שפחה כמותה (קידושין סו: וסח). 22) [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן, שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא, הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה באור-שמח]. 23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית. 24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. 25) [שאסורים בשפחה כנענית מדברי סופרים (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה". וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

ד. אינו²⁶ עבד עברי מתר בשפחה פנענית עד שתהיה לו אשה ישראלית ובנים²⁷; אבל אם אין לו אשה ובנים - אין רבו מוסר לו שפחה פנענית²⁸. ודבר זה קבלה²⁹ הוא. אפלו היה הנמכר פהו³⁰ - הרי זה מתר בשפחה פנענית כל ימי עבדותו³¹.

26) קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. 27) כלומר, שתהיה לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך, אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך). 28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. 29) דברים שקיבלו איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא בפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא, בגפו יצא" - "אם יחיד נכנס, יחיד יצא". ועיין רדב"ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכהן נעשה בעל מום על-ידי-זה. (57) קידושין שם
בביריתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף
כל של מתכת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של
מתכת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע
בדלת (קידושין כב: בביריתא). (59) היינו, שמה שכתוב
בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין
ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה,
אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה
להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון.
(61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא
דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בביריתא.
(64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבועה
בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. (66) מכילתא
דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם.
(68) סוטה ח. בביריתא. (69) כן בביריתא שם.
(70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא,
ורוצה להפטר מהם מהר.

- י. ואם אמר יאמר העבד - עד שיאמר וישנה⁷¹.
העבד - עד שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר
אחר שש - אינו נרצע, עד שיאמר וישנה בסוף
שש⁷² בתחילת פרוטה אחרונה⁷³. כיצד? כגון
שנשא מן היום שנה פרוטה מדמי מכירתו או יתר
מעט. אבל אם נשאר פחות משנה פרוטה⁷⁴ - הרי
זה פאומר אחר שש.

(71) קידושין כב. בביריתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י,
ו'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) בכתב-יד מינכן
בקידושין שם: "תנו רבנן: "אם אמור יאמר", עד שיאמר
וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש
ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר
העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו
נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר
בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד",
עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא
אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן:
"אם אמור יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר
כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא אמר בסוף שש - אינו
נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן
אינה בכ"י שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש
למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו
נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר
בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמור יאמר העבד",
עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר
בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה
אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת
הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר
"אם אמור יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף
שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים
(ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה
אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר
כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה,

בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של און
(להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן
ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות
לז. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי
(קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן
הכרשינה" (=שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב
כשיעורי כרשינה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם)
ומתוך: "שמא יבוא לידי כרשינה", ועיין משנה-למלך.
ומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין
זה חשש שמא יבוא לידי כרשינה, אלא הוא נעשה בעל מום
בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי
בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכוון
שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב
לענין רציעה. הרי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו
ככרשינה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין
סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב
(אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר
של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת.
שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין
כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין,
הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי
הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אביו בסוכה שם, החולק
על 'מיגו' זה. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר
המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה
לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה,
י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו.). (49) מכות יג. כרבי
יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

- ט. כיצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה⁵⁰,
ואומר דבריו⁵¹ לפניהם. ומגישו לסוף שש⁵² אל
הדלת או אל המזוזה כשהן עומדין בפניו⁵³. בין
דלת ומזוזה של אדון בין של כל אדם⁵⁴. ונוקב את
אזנו הימנית⁵⁵, בגופה של אדון⁵⁶, במרצע של
מתכת⁵⁷, עד שיעצ להלכת⁵⁸; שנאמר: ונתת באזנו
ובדלת. ולא נאמר מזוזה⁵⁹, אלא⁶⁰ שהיה עומד⁶¹
בין אצל דלת בין אצל מזוזה; ומה⁶² מזוזה⁶³
כשהיא עומדת⁶⁴, אף דלת כשהיא עומדת⁶⁵; אבל
הרציעה - בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה⁶⁶.
האדון⁶⁷ הוא שרוצע בעצמו; שנאמר: ורצע אדניו
- לא בנו ולא שלוחו ולא שליח בית דין. ואין⁶⁸
רוצעין שני עבדים פאחד, שאין⁶⁹ עושין מצות
חבילות חבילות⁷⁰.

(50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את
אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים
בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים
מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צויין המקור
לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו)
וקידושין טו. (56) היינו, בתנך ולא בעור הרך (אליה). וכן
מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין
עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין

יב. מה⁷⁹ בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר
עצמו - אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע⁸⁰.
מוכר עצמו - אסור⁸¹ בשפחה פנענית, ומכרוהו בית
דין - רבו מוסר לו שפחה פנענית. מוכר עצמו -
נמכר לעובד פוככים, ומכרוהו בית דין - אינו נמכר
אלא לישוראל⁸²; שנאמר: כי ימכר לך אחיך - אין
בית דין מוכרין אותו אלא לך⁸³. מוכר עצמו - נמכר
לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין - אינו נמכר
אלא לשש⁸⁴. מוכר עצמו - אין מעניקין לו⁸⁵,
מכרוהו בית דין מעניקין לו⁸⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו אין מעניקין לו".

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה)
שגם בזמן הזה שאין חיובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד
עברי "ישמע חכם ויוסיף לקח, שאם שכר מבני ישראל
ועבדו .. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך".
והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי
דבריו אלו יכולים להתקיים רק להדעה שמצות הענקה
היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית-דין. אבל לדעה
שחיוב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת
גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו
ומכרוהו בית-דין, שהרי המוסר מחייב ליתן לשניהם והלא
הרמב"ם פסק כדעה הזו שחיוב הענקה הוא רק במכרוהו
בית-דין, ולא שכיח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה
מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".
ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו
בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים:
(א) ש"אין לך בו אלא חידוש"ו וכל מה שחידשה תורה הוא
חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה
ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא
למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני, הרי לא מיעטה תורה הענקה
לשכיר שהרי אינו בגדר "מוכר את עצמו" ממילא אפשר
ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו
בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו
שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה'חינוך'
מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה
תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי
שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו.
(ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו
של העבד.

שאו עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה
אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל
מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה
בעודנו עבד. (73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת
הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה,
והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת
הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו
למעלה הלכה ט שרצועים אותו מעומד, מוכח מזה
שרצועים בלילה, ושלא כדברי הספרי פ' ראה (לדברים טו,
טו). וראה בכסף-משנה. (74) [בעת אמירה ראשונה,
כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר,
כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק
"לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו,
שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם
לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם
תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר
הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא
להשיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם
זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. היתה⁷⁵ לעבד שפחה פנענית ולו ממנה פנים,
ולרבו אין אשה ויכנים⁷⁶ - אינו נרצע; שנאמר: כי
אהבך ואת ביתך⁷⁷. לרבו אשה ויכנים, ולו אין אשה
ויכנים - אינו נרצע; שנאמר: אהבתי את אדני את
אשתי ואת בני. הוא אוהב את רבו, ורבו אינו אוהבו
- אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו אוהבו,
והוא אינו אוהב את רבו - אינו נרצע; שנאמר: כי
אהבך. הוא חולה, ורבו אינו חולה - אינו נרצע;
שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו חולה, והוא אינו
חולה, או שהיו שניהם חולים⁷⁸ - אינו נרצע;
שנאמר: כי טוב לו עמך - עד שיהיו שניהם
בטובה.

(75) קידושין שם בברייתא. (76) יש אומרים כי "בנים"
אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך",
ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב.) אבל בנים לא נכללו בזה
(תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת
מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים
שהעבד אומר, ויתכן כי לבו כל עמו. אבל כאן זוהי עדות
התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את
אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך
לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי
אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי
הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את
אדוני", וראה משנה-למלך. (78) זו היא בעיא בגמרא שם,
וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם
שוים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהביעא לא נפתרה - פסק
רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור
לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם
שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות
חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וביקר תפארת].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 בְּרַכָּה¹⁰⁰ מִחֲמַת עֲצָמָיו¹⁰¹, הוּא שְׁחִיב לְהַעֲנִיק לוֹ
18 מֵהֶם; אֲכָל הַכֶּסֶּפִּים וְהַבְּגָדִים¹⁰² - אֵינוֹ חֵיב לָתֵן לוֹ
19 מֵהֶם¹⁰³. וְכַמָּה¹⁰⁴ נֹתֵן לוֹ? אֵין פְּחוּת מִשּׁוּה שְׁלֹשִׁים
20 סָלַע¹⁰⁵, בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִמִּינֵי הַרְבֵּה¹⁰⁶; וְשְׁלֹשִׁים¹⁰⁷ שֶׁל קֶנֶס הָעֶבֶד, שְׁנֵאמַר בּוֹ: יִתֵּן
21 לְאֶדְוָיו¹⁰⁸. בֵּין¹⁰⁹ שְׁנֵתְבָרֵךְ הַבַּיִת בְּגָלְלוֹ בֵּין שְׁלֹא
22 נִתְבָּרֵךְ; שְׁנֵאמַר: הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ - מִכָּל מְקוֹם. אִם
23 כֵּן¹¹⁰, לָמָּה נֵאמַר: אֲשֶׁר בִּרְכָךְ? הַכֹּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן
24 לְיָי¹¹¹.

91) כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי הענקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו. 92) 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: 93) למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש כבסמוך. 94) בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבעל (למעלה הלכה ז). 95) סימני נערוה. 96) אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין הענקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. 97) כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. 98) ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. וניתכן גם ששחררו מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-ירות וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך". 99) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. 100) ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). 101) שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). 102) "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו כספים שעומדים לעיסקא ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("יקר תפארת' להרדב"ז). 103) כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהענקה כלל. וראה במשנה-למלך. 104) שם יז. בברייתא. 105) כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: - משנה-למלך). 106) כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). 107) ההשוואה בגמרא שם. 108) וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). 109) 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. 110) 'ספרי' וגמרא שם. 111) אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

טו. אם¹¹² בִּרְכָךְ¹¹³, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרַח, 26

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומזה משמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני, היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שה'חנינוך' 'נוטה מדעת הרמב"ם' כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו בית-דין (שההענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 153)

79) דברי סיכום של רבינו. 80) למעלה הלכה ו. 81) למעלה הלכה ג. 82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. 83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. 84) למעלה פ"ב הלכה ב-ג. 85) כדעת תנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו). וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. 86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידיים ריקניות ('יקר תפארת' להרדב"ז).

1 יג. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׁאֵין הָאִשָּׁה נִרְצָעַת. וְכֵן
2 יֵרָאֶה מֵעֲנֵן הַכְּתוּב, שֶׁהָרִי אֹמֵר בְּנִרְצָע: אֶהְבֵּתִי אֶת
3 אֶדְנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי⁸⁷. וּמָה⁸⁸ שְׁנֵאמַר: וְאִף
4 לְאִמָּתָךְ תַּעֲשֶׂה כֵן⁸⁹ לְהַעֲנִיק⁹⁰. שְׁפֹשֶׁם שְׁמִצּוֹת
5 עֲשֶׂה לְהַעֲנִיק עֶבֶד עֲבָרִי, כֹּף מַעֲנִיק אָמָה הָעֲבָרִיָּה.

87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'". 88) כל השקלא-וטריא ב'ספרי' ובקידושין יז: 89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. 90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

6 יד. כָּל הַמְּשֻׁלַּח עֲבָדוֹ וְאִמָּתוֹ רִיקָם - עוֹבֵר בְּלֹא
7 תַּעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם. וְהָרִי הַכְּתוּב
8 נִתְקַן לַעֲשֶׂה⁹¹, שְׁנֵאמַר: הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ. אֶחָד⁹²
9 הַיּוֹצֵא בְּסוּף שָׁשׁ⁹³, או שְׂיָצָא בַּיּוֹבֵל, או בְּמִיתַת
10 הָאָדָוִן⁹⁴, וְכֵן הָאָמָה הָעֲבָרִיָּה שְׂיָצָאת בְּאֶחָד מִכָּל
11 אֵלֹה או בְּסִימָנִין⁹⁵ - הָרִי אֵלֹה מַעֲנִיקִין לָהֶם⁹⁶. אֲבָל⁹⁷
12 הַיּוֹצֵא בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף - אֵין מַעֲנִיקִין לָהֶם. שְׁנֵאמַר:
13 וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֲפָשִׁי מַעֲמָךְ; וְזֶה לֹא שְׁלַחוּ חֲפָשִׁי,
14 אֲלֵא הָעֶבֶד נָתַן שְׂאֵר הַדָּמִים שֶׁנִּשְׁאָר לוֹ לַעֲבֹד בְּהֵן
15 וְאַחֵר כֹּף יָצָא⁹⁸. הָעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֵּאָנָה מִגְּרָנָה
16 וּמִיָּקֶבֶד - בְּעֲנֵן⁹⁹ צֵאן גֶּרֶן וְיָקֶב, דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ט"ז אייר – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הדין להענקה, וראה במשנה-למלך). (117) ברייתא שניה, שם. (118) [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבירה הלכה יג), ומקור הדברים מהברייתא דשם]. (119) [זכותו בענק הוא כזכותו במציאתה, ולא כזכותו במעשה ידיה (כתובות מו:), ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.)] - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיעה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מז:), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. (120) כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. (121) [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחיך" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מז:), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. (122) שם מג.

1 וַיֵּצֵא לַחֲרוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲנִיקוֹ; שְׁנֵאמַר: וְכִי
2 תִּשְׁלַחְנָה וְגוֹמְרֵי. 114 עֵנֶק 115 עֶבֶד עֲבָרִי - לְעַצְמוֹ, וְאֵין
3 בְּעַל חֹב גּוֹבֶה הֵימָנוּ. 116 וְעֵנֶק 117 אָמָה הָעֲבָרִיָּה, וְכֵן
4 מְצִיאָתָהּ 118 - לְאֲבִיהָ 119. וְאִם מֵת אָבִיהָ קִדְּם שְׂיָבוֹא
5 לְיָדוֹ 120 - הָרִי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ, וְאֵין לְאֲחִיהָ בָּהֶם
6 כָּלוּם 121; שְׁאֵין אָדָם 122 מוֹרִישׁ זְכוּת שְׂיָשׁ לוֹ בְּבִתּוֹ
7 לְבָנוֹ.

(112) קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). (113) שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכ"ה למעלה פ"ב הלכה ד). (114) כלומר, אע"פ שיציאתו על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). (115) שם טז: בברייתא. (116) שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה הענקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההענקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבה לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראב"ה" (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ז כ"ב אייר ה'תש"פ

כמותך עד שתדון עמו או לבוש כמותו עד שתהיו שווין כו".

והגם שעניין הלבוש לא ישנה מאומה במעמדו ומצבו של העני, ציוותה התורה "בצדק תשפוט עמיתך" שיש לעשות כל התלוי בו כדי להשוותו בדין.

ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מישראל, לעשות כל התלוי בו לטובתו של יהודי אחר, גם אם מדובר בהטבת מצב רוחו לשעה אחת בלבד! ואין צריך לומר שלא לפגוע בו או לומר לו מילים קשות, כי גם רגע אחד בצער של יהודי - נוגע.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר שופטים סימן יא)

(2) שבועות ל, א. (3) תוספתא סנהדרין פ"ו, ה"ב: "ולא יהא מאריך פניו כנגד אחד ולא מעיז כנגד אחד". ובכתובות מו, א דרשו: "לא תלך רכיל בעמך - אזהרה לבית-דין שלא יהא רך לזה (=לשון רך לי תהיה, רש"י) וקשה לזה".

14 ב. שְׂגִי בַּעֲלֵי דִינֵין, שְׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים
15 יְקָרִים, וְהַשְׁנִי מְלַבֵּשׁ בְּגָדִים בְּזוּיִין - אוֹמֵר לְמַכְבֵּד:
16 אוּ הַלְבִּישָׁהוּ כְּמוֹתָךְ עַד שֶׁתְּדוֹן עִמּוֹ, אוּ לְבַשׁ
17 כְּמוֹתוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה שְׁוִין, אַחֵר כִּף תַּעֲמִדוּ בְּדִין 17.

(4) שבועות לא, א, ומפרש רש"י: שלא תגרום לנו לישא לך פנים, או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך וכו',

יום ראשון ט"ז אייר ה'תש"פ

הלכות סנהדרין

פרק אחד ועשרים

(1) מתבאר בו 'מצוות עשה' לשפוט משפט צדק. השוויית זכויות הופעת בעלי הדין. יחס בית הדין לתלמיד חכם המופיע בדין. דין מי מקדימים בתור בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעלי הדין. אזהרה לדיין לא לשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דין חבירו. שאסור לדיין להיות מליץ וסניגור לדברי בעל הדין. המקרים המיוחדים בהם מותר לדיין לסעוד מעט לאחד מבעלי הדין.

8 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשֹׁפֵט הַשּׁוֹפֵט בְּצִדֵּק. שְׁנֵאמַר:
9 בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ. אֵי זֶהוּ צִדֵּק הַמִּשְׁפָּט? זֶה
10 הַשְׁוִיָּת שְׁנֵי בַּעֲלֵי דִינֵין כָּל דִּבְרָא. לֹא יִהְיֶה אֶחָד
11 מְדַבֵּר כָּל צָרְפוֹ, וְאֶחָד אוֹמֵר לוֹ: קֶצֶר דְּבָרֶיךָ! וְלֹא
12 יִסְבִּיר פָּנִים לְאֶחָד וַיִּדְבֵּר לוֹ רַכּוּת, וַיִּרַע פָּנָיו לְאַחֵר
13 וַיִּדְבֵּר לוֹ קִשּׁוֹת 13.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה לשפוט השופט בצדק כו".

ובהמשך לזה כתב "...היה אחד מהם מלוכב בגדים יקרים, והשני מלוכב בגדים בזויין, אומר למכובד או הלבשיהו

ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן³⁰, אלא אם ³⁴

(16) בדפ' רומי ובכת"י: התלמוד. (17) בסורא ובפומבדיתא
שבבבל. (18) שלא יקפידו עמי הארץ, ויירבו כשיצו
לעמוד. הואיל ובדיעבד כשרה עדות אפילו בישיבה,
כמבואר בירושלמי סנהדרין פ"ז ה"ח, שאפילו הדיינים

זה אלם הוא ולפיכך אינו טוען, ועלינו לפתוח לו פה שיוכל לטעון זכויותיו. וכן אמרו (כתובות לו, א ובגיטין לז, ב) "כגון זה, פתח פיך לאלם הוא". השווה ה'ל' שמיטה ויובל פ"ט, הכ"ד: "כשיביא בעל-חוב את שטריו... אומרים לנתבע שלם לו, ואם טען הנתבע איה פרוזבול שלו? אומר (=הדיין) לתובע, היה לך פרוזבול ואבד? אם אמר הן - נאמן", וזה נקרא בגיטין שם "פתח פיך לאלם". (48) הרבה צריך לשקול ולהבחין בין סעד קל זה, לאיסור של "עושה עצמו כעורכי הדיינים", בזה שמלמדו טענות ודרכים איך לזכות על-ידו. ומצינו ברבי יוחנן (כתובות נב, ב) שהצטער מאד על שסייע במידת מה לאחד מבעלי הדין, ע"י הדרכה בטענות, ולבסוף הרגיש והתחטא: "עשינו עצמנו כעורכי הדיינים", ומפרש רש"י: עורך הדין לפני הדיינים לזכותו... שעורך את הדיינים להפוך לבם לטובתו של זה.

יום שני י"ז אייר ה'תש"פ

פרק שנים ועשרים

(1) בו מתבאר מצוות לא-תעשה, שלא יירא הדיין מפני איש בעל זרוע. שמצוה על הדיין לומר לבעלי הדין בתחילה: בדין אתם רוצים, או בפשרה. האיסור לדיין לומר: אני זיכתי וחברי חייבו. מנהג דייני ירושלים בסדרי הדין. הליכות נקיי הדעת שבירושלים בדרכי חברתם.

- א. שנים שבאו לפניו לדין, אחד ב' ואחד ג' ²⁴ ואחד קשה ²⁵ עד שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה ²⁶ - אתה רשאי לומר להם: איני נזקק לכם! ²⁷ שמה יתחייב הקשה, ונמצא רודף אחר הדין ²⁸. אבל משתשמע את דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי לומר: איני נזקק לכם! ²⁹ שנאמר: לא תגורו מפני איש ³⁰. שלא תאמר: איש פלוני רשע הוא, שמה יתחייב את בני, שמה ידליק את גדישי, שמה יקצץ נטיעותי ³¹. ואם היה ממנה לרבים - חייב להזקק להם ³².

(2) נוח. (3) בעל מריבה ומטריח דיינים. (4) מי זכאי ומי חייב. (5) לעיין בדינכם ולפסוק לכם. (6) להפוך את הדין לזכותו. (7) סנהדרין ו, ב, וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל ונמצא חזק: שאם היו שניהם חזקים, אין לו לחוש, שהשני יסייעו, וכך נפסק להלכה בחושן משפט יב, א. (8) ספרי דברים אות יז. (9) אפילו בתחילה, שאין לו לחוש לקשה, שהרבים יסייעוהו ויצילוהו (רדב"ז).

- ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני וחובה לעשירי ³⁵, אם שתק - הרי זה עובר משום לא תגורו מפני איש ³⁶. ועל זה נאמר: מדבר שקר תרחק ³⁷. ומניין לדון שלא יושב תלמיד בור ³⁸ לפניו? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק ³⁹.

(10) ורבו טועה בדין. (11) סנהדרין שם - לא תכניס דברך

- 1 פן היה מפיר לשון בעלי דינין ושומע טענותיהם.
- 2 ואם אינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם - יעמד
- 3 התרגמן להודיע אותם פסק הדין ³¹, ומאי זה טעם
- 4 חייב זה וזכה זה ³².

(30) שאין האמת יכולה להתברר אלא כששומע מפי בעלי-הדין עצמם (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק יד). (31) מכות ו, ב, וראה בחו"מ כח, ו לענין לשון העדים, שאין מעמידים מתרגם בין הדיין והעדים. (32) ראה לעיל פ"ו, ה"ו.

- 5 ט. צריך הדין לשמע טענות בעלי דינין ולשנות טענותיהן ³³. שנאמר: ויאמר המלך, זאת אומרת זה
- 6 בני החי ובגוף המת ³⁴. ומצדק את הדין בלבד, ואחר
- 8 כך חותכו ³⁵.

(33) לחזור עליהן בפני בעלי הדין, שמה לא עמד היטב על דברי טענותיהם, וכששונה אותן בפניהם יגיבו על כך ויתקנום, וגם שתהא דעת הצדדים נוחה, שלא יערערו על הדיינים, לומר שפסקו ולא הבינו טענותיהם כראוי (סמ"ע לחו"מ סי' יז, ס"ק טו). (34) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, הרי שחזר על דבריהן. (35) סנהדרין ז, ב, שנאמר: "ושפטם צדק" - מה שהוא צדק ואמת בלבד, אותו תשפוט לאחרים. אבל כל עוד לבו נוקפו, לא יחתוך הדין.

- 9 י. מניין לדון שלא יעשה מליץ ³⁶ לדבריו של בעל
- 10 דין ³⁷? שנאמר: מדבר שקר תרחק. אלא יאמר ³⁸ מה
- 11 שנראה לו וישתק ³⁹. ולא ילמד אחד מבעלי דינין
- 12 טענה כלל. אפילו הביא ⁴⁰ עד אחד - לא יאמר לו:
- 13 אין מקבלין עד אחד! אלא יאמר לנטען ⁴¹: הרי זה
- 14 העיד עליך! הלאי שיודה ויאמר: אמת העיד! עד
- 15 שישמען הוא ויאמר: עד אחד הוא, ואינו נאמן
- 16 עלי ⁴². וכן כל פיוצא בזה ⁴³.

(36) סניגור. (37) לומר, יפה הוא טוען ועיי"ז הוא מעודדו ונעשה לו סניגור. (38) הבעל-דין. (39) הדיין, ולא יגיב (שבועות ל, ב), וראה בסמ"ע שם, יז. (40) התובע. (41) הנתבע. (42) ירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח, רב הונא היה מבזה את הדיין, שהיה אומר: אין מקבלים עד אחד. (43) וכן אמרו (אבות פ"א, מ"ח) "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים" ומפרש רבינו שם: "אע"פ שידע בו שהוא העשוק, ושחברו טוען עליו שקר... עם כל זה אין מותר לו שילמדוהו טענה, שתצילהו ותועילהו כלל".

- 17 יא. ראה הדין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש
- 18 לאמרה ואינו יודע להפרי ⁴⁴ הדברים, או שראוהו
- 19 מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה
- 20 והפעם נסתלק ⁴⁵ ממנו, או נשתבש מפני הסכלות -
- 21 הרי זה מתר לסערו מעט, להבינו ⁴⁶ תחלת הדבר,
- 22 משום פתח פיך לאלם ⁴⁷. וצריך להתחייב בדבר זה
- 23 הרבה, שלא יהיה כעורכי הדיינים ⁴⁸.

(44) לנסחם ולהסבירם. (45) בכת"י תימן: נסתלקה. (46) להסבירו. (47) ירושלמי סנהדרין שם. כאילו בעל-דין

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(25) רשאים הם. (26) קבלת קניין סודר (ראה לעיל פרק ז, הלכה ב ובביאורנו), המבטאת את הסכמתם והתחייבותם ההדדית (סנהדרין ו, א) "פשרה צריכה קניין".

- ו. יָפָה פֶּתַח פְּשָׁרָה מִכֹּחַ הַדִּין. שְׁשֹׁנֵי הַדְּיוֹטוֹת שָׁדְנוּ
- אֵין דִּינִיָּהָ דִין²⁷, וַיֵּשׁ לְבַעְלֵי דִינֵין לַחֲזֹר בָּהֶן;
וְאִם עָשׂוּ פְשָׁרָה²⁸ וְקָנוּ מִיָּד - אֵין יְכוּלִין לַחֲזֹר
בָּהֶן²⁹.

(27) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה י, שאין בית דין פחות משלושה, אבל אחד מומחה מותר לו לדון יחידי ודינו דין, שם הלכה י. (28) אפילו אחד עשה פשרה ביניהם. (29) כי קבלת הקניין מידם מחייבתם, ולפיכך, נקט רבינו שהמפשרים היו שניים, כדי שיהיו עדים שהסכימו וקנו מידם, אבל כל שהצדדים אינם מכחישים את הקניין אפילו אחד מפשר ביניהם מועיל (סנהדרין שם, וכן דעת הרדב"ז בהבנת דברי רבינו). ומובן, שאם קנו מיד שניהם, שדיין אחד ידון להם - דינו דין, ואין יכולים לחזור בהם, כמבואר לעיל פרק ז, הלכה ב, אלא שסתם דין אינו על ידי קניין, וכל פשרה אינה מועילה אלא על ידי קניין (כסף משנה).

- ז. אֶסוּר לְאֶחָד מִן הַדִּינִים, שְׁשִׁיצָא מִבֵּית דִּין, לֹאמַר:
אֲנִי הוּא הַמְּזַכֵּה אוֹ הַמְּחַיֵּב, וְחִבְרֵי חוֹלְקִין עָלַי;
אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁהֵם רָבוּ עָלַי? וְאִם אָמַר פֶּן - הָרִי
הוּא בְּכָלֵל הוֹלֵךְ רָכִיל מִגִּלָּה סוֹדֵר³⁰. וּמַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד
אֶחָד, שֶׁהוֹצִיא דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ לְאַחַר
שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְהוֹצִיאָהוּ בֵּית דִּין מִבֵּית
הַמִּדְרָשׁ, וְהִכְרִיזוּ עָלָיו: זֶה מִגִּלָּה סוֹד הוּא!³¹

(30) משנה בסנהדרין כט, א. (31) שם לא, א ודבר לשון הרע היה (=רש"י שם). ובכלל זה, שלא יאמר אחד לנידון, הדיין עשה לך שלא כדין במה שחייב אותך, כמוכח מסוגיית התלמוד בבא קמא צט, ב בעובדה של שחיטה מוגרמת (ש"ך לחושן משפט יט, סעיף קטן ב).

- ח. שָׂאֵל אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינִים לְכַתֵּב לוֹ פֶּסֶק דִּין³² -
כּוֹתֵבִין לוֹ כָּךְ: כָּא פְּלוֹנִי לְבֵית דִּין שָׁל פְּלוֹנִי עִם
פְּלוֹנִי בַּעַל דִּינוֹ שֶׁטָּעְנוּ בְּכָךְ, וְיָצָא זָכָאִי אוֹ חֵיב³³.
וְנוֹתְנִין לוֹ. וְאֵין מְזַכְרִין שֵׁם הַמְּזַכֵּר וְלֹא שֵׁם
הַמְּחַיֵּב³⁴, אֲלֵא: בֵּית דִּין שָׁל פְּלוֹנִי, מִדְּבָרֵיהֶם
נִדְּרָה פְּלוֹנִי³⁵.

(32) שרוצה להראותו לבית דין גדול, אולי יוכל לסתור הדין, ראה לעיל פרק ו, הלכה ו ובביאורינו שם. (33) ואין צריכים לכתוב לו הטעמים והראיות, אלא הטענות והפסק דין (חושן משפט יד, ד). כי כל בית דין יפה, כשישמע הטענות יידע לפסוק לפיהן, שתורה אחת לכולנו (סמ"ע שם). (34) במקרה והדין נחתך על פי רוב דעות נגד דעת המיעוט. (35) מסגנון זה יבינו שלא נחתך על פי דיעה אחידה, ולא יזכירו את שם הדיין החולק, כדי שלא ילכו רכיל, וגם לא יסתמו לכתוב: פלוני יצא זכאי, שזה נראה כשקר, כאילו כל הדיינים זיכוהו פה אחד (סנהדרין ל, א כדעת רבי אליעזר).

מפני איש, ומפרש: לא תגורו מלשון כנוס, ככתוב (דברים כח, לט): "ויין לא תשתה ולא תאגור". וכתב הסמ"ע לחושן משפט ט, יח: הוא הדין כששניהם עניים או עשירים, אלא נקט: אחד עני, להורות שאפילו הוא חושש משום כבוד רבו, ומשום כבוד העשיר, בכל זאת לא ישתוק. (12) שבועות לא, א, שגורם לפסוק דין שקר. (13) עם הארץ, ויישא וייתן עימו ויטעהו. (14) שם ל, ב, וברש"י.

- ג. וּמִנֵּין לְתַלְמִיד שֶׁרָאָה רָבוּ שְׁטוּעָה בְּדִין, שְׁלֵא
יֹאמַר: אֲמַתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין וְאֶסְתַּרְנוּ וְאֶבְנֵנוּ¹⁵,
כְּדִי שֶׁיִּקְרָא הַדִּין עַל שְׁמִי? תַּלְמוּד לֹאמַר: מְדַבֵּר
שֶׁקֶר תִּרְחֶק¹⁶.

(15) מלשון בניין, וכן הנוסח בתלמוד (שם לא, א). (16) ובחושן משפט סימן ט, ח מסיים: אלא יאמר לו דרך כבוד: רבי! כך וכך לימדתי. וראה הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה ט.

- ד. מִצְוָה לֹאמַר לְבַעְלֵי דִינִים בְּתַחֲלָה: בְּדִין אַתָּם
רוֹצִים אוֹ בְּפִשְׁרָה¹⁷? אִם רָצוּ בְּפִשְׁרָה - עוֹשִׁין¹⁸
בִּינִיָּהָ פְשָׁרָה. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁעוֹשִׂין פְשָׁרָה תָּמִיד -
הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. וְעָלָיו נֶאֱמַר: מִשְׁפַּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ
בְּשַׁעְרֵיכֶם. אִי זֶהוּ מִשְׁפַּט שֵׁשׁ עֲמֹ שְׁלוֹם¹⁹? הָרִי
אוֹמַר: זֶה בְּצוּעִי²⁰. וְכֵן בְּדוֹד הוּא אוֹמַר: וַיְהִי דוֹד
עָשָׂה מִשְׁפַּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ. אִי זֶהוּ מִשְׁפַּט שֵׁשׁ
עֲמֹ צִדְקָה²¹? הָרִי אוֹמַר: זֶהוּ בְּצוּעַ וְהִיא הַפְּשָׁרָה²².
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? קִדְּם גָּמַר דִּין. אַף עַל פִּי
שֶׁשָּׁמַע דְּבָרֵיהֶם וַיֵּדַע לְהִיכֵן הַדִּין נוֹטָה - מִצְוָה
לְבַעַל. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁגָּמַר הַדִּין וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי
אַתָּה זָכָאִי, אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חֵיב - אֵינוֹ רָשָׁאִי
לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בִּינִיָּהָ²³, אֲלֵא יִקַּב הַדִּין אֶת הַהֵר²⁴.

(17) הסכם על ידי ויתור מסויים מכל צד. פשרה - לשון פורשים, לא חס ולא קר (פירוש המשנה לרבינו כתובות פרק י, משנה ה). והבדל יש בין דין לפשרה, שבראשון, אחד יוצא זכאי והשני חייב, ובפשרה אין הזכאי זוכה בכול, ואין החייב מפסיד הכול. (18) הדיינים מפשרים. (19) "והלא במקום שיש משפט אין שלום?" שהחייב יוצא מקופת ובלתי מרוצה. (20) מיעוט הדין. (21) "והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה?" שמשמעה: ויתור ועשייה לפנים משורת הדין. (22) סנהדרין ו, ב. שהפשרה כאילו מבצעת וחותרת התביעה בין שני הצדדים כנ"ל. (23) לומר לצדדים: יריאים אנו שמא טעינו בדין ודיינים אחרים יהפכו את פסק דיננו (תוספות שם דיבור המתחיל: נגמר הדין). (24) לנהוג לפי מידת הדין ללא משוא פנים ורחמים. וראה בתוספות שם, אם חייב בית הדין שבועה לאחר מהם, רשאי הבית דין לפשר ביניהם, כדי להיפטר מעונש שבועה. וכן בחושן משפט יב, ב.

- ה. אַף עַל פִּי שֶׁרָצוּ בְּעָלֵי הַדִּין בְּפִשְׁרָה בְּבֵית דִּין -
יֵשׁ לָהֶם²⁵ לַחֲזֹר וְלַתְּבַע אֶת הַדִּין, עַד שֶׁיִּקְנוּ מִיד
שְׁנֵיהֶם²⁶.

כלומר, הנותן והמקבל נעשים לב אחד, כיון שלקח ממנו שוחד, נתקרבה דעתו אצלו ונעשה כגופו, "ואין אדם רואה חובה לעצמו" (שם). (5) כמו שאמרו (תמורה ד, ב) כל דבר שאמרה תורה אל תעשה ונעשה, אינו עשוי ואינו מועיל, ושם ו, ב הסיקו, שרביית שלקח המלוה יוצאה ללווה ע"י תביעתו בבית-הדין, וממנה למד רבינו לענין שוחד (ביאור הגר"א לחו"מ ט, ב). וכן אמר הנביא שמואל (שמואל-א, יב, ג) "ומיד מי לקחתי כופר ואעלים עיני בו ואשיב לכם".

ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה, כן הנותן. וכן אמר: ולפני עור לא תתן מכשל.⁶

(6) כמו שאמרו לענין איסור ריבית (בבא-מציעא עה, ב) שהלווה הנותן עובר משום ולפני עור וגוי. הוא-הדין לענין שוחד (ביאור הגר"א שם ס"ק ג).

ג. כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכר לחזונו ולסופריה⁷ - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הפצע. וכן עשו בני שמואל. ולכן נאמר להם: ויטו אחרי הפצע ויקחו שחד¹⁰. ולא שחד ממון בלבד, אלא אפלו שחד דברים. ומעשה בדין אחד, שהיה עולה בדוגית¹¹ קטנה לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעליהו, והיה לו דין, ואמר לו הדין: הריני פסול לך לדין¹². ומעשה באחד, שהעביר אברה¹³ - נוצה של עוף - מעל רדיד¹⁴ הדין, ואחר פסה רק¹⁵ מלפני הדין, ואמר לו: הריני פסול לך לדין. ומעשה באחד, שהביא מתנה אחת ממתנות כהנה לדין כהן, ואמר לו: פסול אני לך לדין. ומעשה באריס¹⁶ אחד של דין, שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת. פעם אחת הקדים והביא בתמישי בשבת, מפני שהיה לו דין. ואמר לו הדין: הריני פסול לך לדין. אף על פי שהתאנים משל דין, הואיל והביאן שלא בזמן - נפסל לו לדין¹⁷.

(7) שמשיו המזמינים את הנתבעים לדין. (8) הכותבים את פסקי הדין. (9) בכת"י תימן: בהן. (10) ואמרו (שבת נו, א) "כל האומר בני שמואל חטאו (במקח שוחד והטיית דין) אינו אלא טועה... ומה אני מקיים "ויטו אחרי הפצע"? שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם... והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם". (11) סירה, מלשון הכתוב (עמוס ד, ב) "ואחרייתכן כסירות דוגה". (12) כתובות קה, ב. (13) כנף, הנוצות הגדולות. בכנף, מלשון הכתוב (דברים לב, יא) "ישארו על אברתו". ובכת"י תימן, תיבה זו איננה. ויתכן, שסגנון זה נמשך אחר הכתוב (איוב לט, יג) "אם אברה חסידה ונוצה". (14) צעיף עליון, ככתוב (ישעיה ג, כג) "והצניפות והרדידים". (15) שעל הארץ. (16) פועל המעבד אדמת בעל השדה, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול, והשאר לבעל השדה. (17) כתובות שם, וכן סנהדרין ז, ב. וכתב הסמ"ע לחו"מ סי' ט, ס"ק ד שאפילו שוחד דברים ממש,

ט. כן היה מנהגם של אנשי ירושלים: מכניסין בעלי דינים ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים ושומעים דבריהם. ומציאין כל אדם לחוץ³⁶, והדינים נושאים ונותנים ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך מכניסין בעלי דינים, וגדול שבדינים³⁷ אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. כדי שלא ידע אחד מפעלי דינים אי זה דין הוא מי שזנף אותו, ולא אי זה דין הוא שחיבו³⁸.

(36) שלא ישמעו את הוויכוח של הדיינים מי המזכה ומי המחייב, וגם שלא ישאו פנים לאחד מבעלי הדין (פירוש המשנה לרבינו שם פרק ג, משנה ז). (37) לחלוק לו כבוד, שכן מידת החכמים, שאינם מדברים בפני מי שהוא גדול מהם, כדברי המשנה באבות פרק ה, משנה ז (תוספות יום טוב שם). (38) משנה בסנהדרין כט, ובגמרא שם ל, א כדברי רבי נחמיה שם. ורבינו בפירושו שם הוסיף: "כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם".

י. דין שהוא יודע בחברו שהוא גזלן או רשע³⁹ - אסור להצטרף עמו. שנאמר: מדבר שקר תרחק⁴⁰. וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין: אין יושבים בדין עד שידעו עם מי הם יושבים⁴¹, ולא חותמים את השטר עד שידעו מי חותם עמהם⁴², ולא נכנסים לסעודה עד שידעו מי מסב עמהן⁴³.

(39) עובר עבירות שבין אדם לשמים. (40) שבועות ל, ב, וזה עלול להטעותו ולהטותו מדרך האמת. (41) שמא יצטרף עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים (לעיל פרק ב, הלכה י"ד). (42) שמא יחתמו עימם עד אחד פסול, ומבטל עדות כולם ונמצאו בושים בדבר (סנהדרין כג, א וברש"י). (43) שגנאי הוא לתלמיד חכם לישב אצל עם הארץ בסעודה (שם וברש"י), וראה ברכות מג, ב "שישה דברים גנאי לו לתלמיד חכם... ואל יסב בחבורה של עמי הארץ", וכן בהלכות דעות פרק ה, הלכה ב, ובהלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה י"א.

יום שלישי י"ח אייר ה'תש"פ

פרק שלשה ועשרים

(1) איסור לקיחת שוחד אפילו לזכות את הזכאי. מקרי שוחד דברים, שצריך הדין להתרחק מהם. האיסור לדון לאהובו או לשנוא עליו. חרדת הדיין מאימת הדין.

א. לא תקח שחד. אין צריך לומר לענות את הדין², אלא אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור, ועובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל ארור לקח שחד⁴. וחייב להחזיר השחד כשיחבצנו הנותן⁵.

(2) לזכות את החייב, שעל זה הוא מוזהר משום: לא תטה משפט. (3) שלא יחייבו אם זכאי הוא (כתובות קה, א וברש"י). (4) ושם עמ' ב אמרו: "מה שוחד? שהוא חד",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=מחמת אהבה); לא תנכרוהו (=מחמת שנאה), וכן בבאורי הגר"א (חו"מ ז, ל). (28) 'ספרי' דברים, פט"ז: "ושפטם צדק - צדיק בצדקו, תובע ומביא ראיות" (ביאור הגר"א שם, אות לא), כוונת הספרי, שלא ידון הדיין ע"פ השערה, מתוך נאמנות של בעל-דין אחד נגד חבירו, אלא שיהיה "צדיק בצדקו", במה שנוגע לדין זה, ע"פ ראיות והוכחות, ומכאן, שיותר טוב שלא יכיר הדיין את הבעל-דין ואת מעשיו, כדי שהכרעת המשפט תוחלט רק ע"פ צדקת המשפט הנידון (באר אליה, להרב ר' א"י הכהן קוק).

ז. פל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה - 18
אסורין לישיב בדין זה עם זה²⁹. שד"ר זה גורם
ליציאת משפט מעקל³⁰, מפני השנאה שביניהן דעת
פל אחד נוטה לסתור דברי חברו.²¹

(29 סנהדרין כט, א. (30) מלשון הכתוב (חבקוק א, ד) "על כן יצא משפט מעוקל".

ח. לעולם יראה דין עצמו כאלו חרב מנחת לו על צוארו³¹, וגיהנם פתוחה לו מתחתיו³². וידע את מי הוא דן, ולפני מי הוא דן³³, ומי עתיד להפריע ממנו אם נטה מקו האמת. שנאמר: אלהים נצב בעדת אל³⁴. ואומר: ראו מה אתם עשים, כי לא לאדם תשפטו כי ליה³⁵.

(31) סנהדרין ז, א וכגירסת הר"ף שם, ונוסח התלמוד: כאילו חרב מונחת לו בין ירכיו. (32) שם. החרב - רומז לעונש בעולם-הזה, והגיהנם - לעולם-הבא (סמ"ע לחו"מ ח, ח). (33) את הקב"ה (סנהדרין ו, ב). (34) מכאן, שהוא דן לפני הקב"ה, והכתוב מסיים: "בקרב אלהים ישפוט", כלומר: הקב"ה הנזכר בראש הפסוק, ישפוט בקרב אלהים - הם הדיינים להפריע מהם (סמ"ע שם, יא). (35) הרי שהוא כדן את הקב"ה.

ט. פל דין שאינו דן דין אמת לאמתו - גורם לשכינה שתסתלק מישראל³⁶. וכל דין שנוטל מזה ונותן לזה שלא בדין - הקדוש ברוך הוא גובה ממנו נפשות. שנאמר: וקבע את קרעיהם נפש³⁷. וכל דין שדן דין אמת לאמתו, אפילו שעה אחת - פאלו תקן את כל העולם פלו³⁸, וגורם לשכינה שתשרה בישראל. שנאמר: אלהים נצב בעדת אל³⁹. ושם לאמר הדין: מה לי ולצרה הזאת? תלמוד לומר: ועמכם בדבר משפט⁴¹ - אין לדין אלא מה שעיניו רואות⁴².

(36) סנהדרין ז, א. (37) שם. (38) שבת י, א "כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". (39) סנהדרין שם. (40) שם יטעה יענש. (41) לפי הטענות שעמכם במשפט, לפי אותם דברים תשפטו, ולא תיענשו (שם ו, ב וברש"י). (42) עליו להתכוון להוציא לאמיתו, ושוב לא יענש (שם וברש"י).

י. ולעולם יהיו בעלי דינים לפניו פרשעים⁴³,³⁸

כגון להקדים שלום לדין, כשלא היה דרכו להקדים לו עד כה - אסור. כמו שאסרו זה לענין ריבית, ראה הל' מלוה ולוה פ"ה, ה"ב.

ד. פל דין ששאל שאלה¹⁸ - פסול לדין לזה
שהשאל¹⁹. במה דברים אמורים? בשאל היה לו
לדין להשאל; אבל היה לו להשאל - פשר, שהרי
גם זה שואל ממנו.⁴

(18) כלים, או חפץ שימושי איזה שהוא. (19) כתובות קה, ב ורש"י שם מפרש: שרגיל לשאול, משמע מזה, שאם אינו רגיל לשאול ממנו אלא במקרה בלבד, מותר לו לדונו, וכן בשו"ע חו"מ סי' ט, סע' א.

ה. פל דין שנוטל שכרו לדון - דיניו בטלים²⁰.
והוא שאל²¹ יהיה שכר הנפך; אבל אם היה עוסק
במלאכתו, ובאו לפניו שנים לדין, ואמר להן: תנו לי מי שיעשה תחתי עד שאדון לכם, או תנו לי שכר בטלתי - הרי זה מתר. והוא שהיה הדבר נפר שהוא שכר הבטלה בלבד ולא יותר²², ויטל משניהם פשוה זה בפני זה²³ - פגון זה מתר²⁴.

(20) משנה, בבכורות כט, א. וכתב הר"ן בקידושין סוף פ"ב, שלא דין זה בלבד, שנטל עליו שכר, הוא בטל, אלא כל דיניו שדן קודם לכן בטלים אלא-אם-כן ידוע שלא נטל בהם שכר, זהו ששינוי: "דיניו בטלים". (21) כבר העיר ה"פרי חדש", שהנוסחה האמיתית היא: "והוא שיהיה שכר הניכר", וכן הנוסח בדפ' וינציאה, כלומר: שיהא ניכר ששכר זה הוא שכר הדיינות. (22) כתובות קה, א. ובירושלמי סנהדרין פ"א, ה"א אמרו: נותנים לדין שכר בטלו, ולעד שכר בטלו. (23) שאם יטול מזה שלא בפני זה, יחשוב חבירו שנתן לו יותר, או הנותן עצמו יחשוב שלא נטל רק ממנו ויחשדהו שנוטל שוחד (כסף-משנה). (24) ואם הוא שכר בטלה, אלא שאינו ניכר לאחרים, על זה שינוי (כתובות קה, א) "מכוער הדיין שנוטל שכר לדון, אלא שדינו דין".

ו. אסור לדין לדון למי שהוא אוהבו, אף על פי שאינו שושבינו²⁵ ולא רעו אשר פנפשו; ולא למי ששונאו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו²⁶; אלא צריך שהיה שני בעלי דינים שוין בעיני הדינים ובבלבם²⁷. ואם לא היה מכיר את אחד מהם ולא מעשיו - אין לה דין צדק פמוהו²⁸.

(25) ידידו המלווה אותו בימי חופתו. "רעה דוד" (שמואל-ב, טו, לו) מתרגם יונתן: "שושבינא דדוד". (26) כתובות קה, ב, אוהבו - לא יראה לו חובה; שונאו - לא יראה לו זכות. ובשבת קיט, א אמר רב בר רב אשי: פסול אני לדון לתלמיד-חכם, מתוך שחביב עלי כגופי, ואין אדם רואה חובה לעצמו, וראה סנהדרין כט, א. ומדקדוק לשון רבינו: אסור לדין לדון, נראה שאין זה אלא איסור, אבל אין הדין נפסל משום כך (רדב"ז, וכן בשו"ע חו"מ ז, ז). (27) סנהדרין ז, ב, "לא תכירו פנים במשפט - לא תכירהו

תורה שני עדים? שפזמן שיבואו לפני הדין שני
עדים - ידון על פי עדותן, אף על פי שאינו יודע
אם באמת העידו או בשקר.²²

(2) שהיה אדם תובעו ממון והוא פפר. (3) אע"פ שבדרך כלל אין עד אחד נאמן לפסול את חברו לשבועה. (4) התובע. (5) כתובות פה, א. (6) שהם פסולים לעדות לגמרי. (7) שם, רבא האמין את אשתו בעדות כזו, בהיותו משוכנע שהיא לא תשקר. (8) מידי המלוה הטוען את הלווה. (9) שהם פסולים לעדות, כי אילו עד אחד כשר, נאמן לטעון שטר פרוע הוא זה, לחייב את המלוה להשבע, אפילו כשאין דעת הדיין סומכת על דבריו, כמבואר בהל' מלוה ולווה פ"ד, ה"א. (10) כתובות שם, וכפירוש ה'תוספות' שם בשם רבינו חננאל. (11) על הלווה. (12) שלוח ממנו כסף, ואין לו לשלם אלא לאחד מהם. (13) שלא ערערו עליו לומר: פרוע הוא. (14) כדעת רב אלפס שם: "בשודא דדיינא", וכפי שפירשו הרא"ש שם פ"ט, אות ו. (15) וגם לא יקרענו, אלא שלא יגבה בו. ויתכן, אם ילך לבית-דין אחר, שאינו סומך על עד פסול זה, יגבה בו (רא"ש שם בשם רש"י). וכן סיכמו בכתובות פה, א שלא קורעים השטר לגמרי. (16) מצויינים ובוררים ביותר. (17) שנוכל לחשוד בו, שהסתכל בסימנים והתחקה עליהם. (18) אין אנשים אומדים אותו על כך (רש"י לגיטין נב, ב). (19) כגון שהיה עני, והחפץ הוא דבר יקר מאד. (20) שהוא מוחזק כעשיר, ואנשים אומדים אותו בחפץ כזה. (21) אבל אילו היה הנפקד "אמור בו" - אין סימני המפקיד מועילים לו, כי שמא קנהו הנפקד ממנו (כתובות פה, ב) והשווה הל' שאלה פ"ו, ה"ד. וכתבו ה'תוספות' שם, אע"פ שאילו היה הנפקד חי וטוען שלי הוא החפץ הוא נאמן, אע"פ שאינו אמור, כי אולי מציאה מצא או קיבלו במתנה, בכל זאת אין אנו טוענים כן לטובת היתומים, כי זהו דבר נדיר מאד. (22) ומכאן, שאם יודע הדיין שהעידו שקר, עליו לדון כפי מה שהוא יודע ולא יחוש לעדים (רדב"ז, וראה בסמוך ה"ג).

ב. כל אלו הדברים הן עקר הדין. אבל משרבו בתי
דינין שאינן הגונים, ואפילו היו הגונים במעשיהם
- אינן חכמים פראוי ובצעלי בינה, הסכימו רב בתי
דינין ישראל: שלא יתפכו שבועה²³ אלא בראיה
ברורה. ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו בעדות
אשה או פסול. וכן בשאר כל הדינין. ולא ידון הדין
בסמיכת דעתו ולא בידיעתו, כדי שלא יאמר כל
הדייט: לפי מאמין לדברי זה, ודעתו סומכת על זה.
וכן אין מוציאים מן היתומים אלא בראיה ברורה,
לא בדעת הדין ולא באמון המת²⁴ או הטוען²⁵. ואף
על פי כן, אם העיד אדם נאמן בדבר מכל הדברים,
ונסתה דעת הדין שאמת הוא אוֹמֵר - ממתין בדין²⁶,
ואינו דוחה עדותו, ונושא ונותן עם בעלי דינין עד
שיודו לדברי העד, או יעשו פשרה²⁷, או יסתלק מן
הדין²⁸.

ובחזקת שפל אחד מהן טוען שקר⁴⁴, ודון לפי מה
שתראה מן הדברים. וכשיפטר מלפניו - יהיו
בעיניו בעדיקים, כשקבלו עליהם את הדין, ודון כל
אחד מהם לכף זכות⁴⁵.

(43) שלא יטה לבן לאחד מהם, לומר: איש פלוני חשוב הוא ולא יטעון שקר, שאם אתה אומר כן, אין אתה רואה לו חובה (אבות פ"א מ"ח וברע"ב). (44) כדי שיחפש בטענותיהם וברמאות של כל אחד, ועי"ז ירד לאמיתת הדין (תוספות יו"ט שם). (45) שלא תחשוד בחייב לומר: גזול היה זה, אלא תזכהו לומר: שמא טועה היה ולא נתכוון לגזול (שם וברע"ב).

יום רביעי י"ט אייר ה'תש"פ

פרק ארבעה ועשרים

(1) דיני ממונות שחותכים בהם על פי אומדנות חזקות, למרות שאין בהם ראיות ברורות. אזהרה לדיין לא לחתוך הדין כשיודע בו שהוא מרומה. הסמכות לדיין לענוש ולהכות משום סייג וגדר בלבד. שלא יהיה כבוד הבריות קל בעיני הדיין.

א. יש לדין לדון בדיני ממונות על פי הדברים
שדעתו נוטה להן שהן אמת, והדבר חזק בלבו
שהוא כן, אף על פי שאין שם ראיה ברורה. ואין
צריך לומר, אם היה יודע בודאי שהדבר כן הוא,
שהוא דן כפי מה שידע. כיצד? הרי שנתחייב אדם
שבועה בבית דין², ואמר לדון אדם שהוא נאמן
אצלו ושדעתו סומכת על דבריו, שזה האיש חשוד
על השבועה - יש לדין להפך השבועה³ על
שכנגדו⁴, וישבע ויטל; הואיל וסמכה דעתו של דין
על דבריו זה⁵. אפלו היתה אשה או עבד⁶ נאמנים
אצלו, הואיל ומצא הדבר חזק ונכון בלבו - סומך
עליו ודן. ואין צריך לומר, אם ידע הוא עצמו שזה
חשוד. וכן אם נצא⁸ שטר חוב לפניו, ואמר לו אדם
שסמך עליו, אפלו אשה או קרוב⁹: זה פרוע הוא!
אם סמכה דעתו על דבריו - יש לו לומר לזה: לא
תפרע אלא בשבועה¹⁰. או אם היה עליו¹¹ שטר חוב
לאחר¹² - יתן לזה שלא נפגם שטרו כלל¹³, ויניח
זה שנפגם שטרו בדברי האחר¹⁴. או ישליך השטר
בפניו¹⁵ ולא ידון בו. כפי מה שיראה. וכן מי שבא
וטען שיש לו פקדון אצל פלוני שמת בלא צואה,
ונתן סימנים מבהקין¹⁶, ולא היה זה הטוען רגיל
להכנס בבית זה האיש שמת¹⁷, אם ידע הדין שזה
המת אינו אמוד¹⁸ להיות לו חפץ זה¹⁹, וסמכה דעתו
שאינו זה החפץ של מת - מוציאו מן היורשין ונותנו
לזה האמור בו²⁰ ונתן סימנים²¹. וכן כל פיוצא בזה.
שאיין הדבר מסור אלא ללבו של דין, לפי מה
שיראה לו שהוא דין האמת. אם כן, למא הצריכה

23 שִׁיבְכֵּה הַלֵּכָה לְדִוְרוֹת. וּמַעֲשֵׂה וְהִלְקוּ אָדָם שְׂבַעַל
24 אִשְׁתּוֹ תַּחַת אֵילָן.⁴¹ וּמַעֲשֵׂה בְּאֶחָד שָׂרֵכֶב עַל סוֹס
25 בְּשִׁבְתּוֹ בִּימֵי יוֹנִים.⁴² וְהִבְיֵאוּהוּ לְבֵית דִּין וּסְקִלּוּהוּ.⁴³
26 וּמַעֲשֵׂה וְתָלָה שְׂמֵעוֹן בֶּן שִׁטָּח שְׂמוֹנִים נְשִׁים.⁴⁴ בְּיוֹם
27 אֶחָד בְּאֶשְׁקֶלוֹן. וְלֹא הָיוּ שָׁם כָּל דְּרָכֵי הַדְּרִישָׁה
28 וְחֻקֶּיהָ וְהַתְּרָאָה, וְלֹא בַּעֲדוֹת בְּרוּרָה, אֲלָא הוֹרָאָה
29 שְׁעָה כְּפִי מָה שְׁרָאָה.⁴⁵

(38) שיתכוון לבוד מלכו חיוב מיתה לשאינו חייב.
(39) גדר. (40) הרסו את הגדר וזולזלו בו. (41) בפרהסיא,
והרי זו פריצות גדר הערוה. וכלשון רבינו בהל' איסורי
ביאה פכ"א הי"ד: "שלא יראה כזנות, וירגילו עצמם לידי
זנות". (42) שהיוונים גזרו גזירות על ישראל, והיו המצוות
בזויות בעיניהם. (43) אע"פ שאין זה אלא איסור מדרבנן
בלבד, ואין עליו עונש מיתה, כמבואר בהל' שבת פכ"א
ה"ט. (44) מכשפות. (45) שהיו בנות ישראל פרוצות
בכשפים, ותלאן לפרסם חומר העוון, ודן את כולן ביום
אחד, אע"פ שאין דנים שנים ביום אחד - מפני קרוביהן
שלא יתקשרו להצילן (סנהדרין מה, ב וברש"י), ושאר כל
ההוראות מנויות שם מו, א.

ה. וכן יש לבית דין בכל מקום ובכל זמן להלקות
אדם ששמועתו רעה.⁴⁶ והעם מרננים עליו.⁴⁷ שהוא
עובר על העריות. והוא שיהיה קול שאינו פוסק,
כמו שבארנו.⁴⁸ ולא יהיו אלו אויבים ידועים
שמוציאין עליו שמועה רעה.⁴⁹ וכן מבזין את זה
ששמועתו רעה, ומתפרסין את יולדתו.⁵⁰ בפניו.⁵¹

(46) ששומעים עליו, שהוא עובר עבירות (קידושין פא, א),
שנאמר (שמואל-א ב, כד) "אל בני, כי לא טובה השמועה
אשר אנכי שומע". (47) מדברים בו. "ודבת עם" (יחזקאל
לו, ג) מתרגם יונתן: ורננת עם. (48) בהל' סוטה פ"ב,
הי"ד. (49) כי אם יש לו אויבים - הם הם שהוציאו הקול
ואין חוששים לו (יבמות כה, א). (50) אמו. (51) מגילה
כה, ב, ומפרש רש"י שם, ד"ה: בגימ' ול ושי"ל בשם תשובות
הגאונים: מותר לבזות גם את אמו שילדתו. וכתב הר"ן שם:
כל זה באדם רגיל, אבל תלמיד-חכם - אסור לבזותו אלא
פסוה כלילה, והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"א.

ו. וכן יש לדון תמיד להפקיר ממון שיש לו בעלים,
ומאבד ונותן.⁵² כפי מה שיראה לגדר פריצות הדת
ולחזק הבדק.⁵³ או לקנס אדם.⁵⁴ זה והרי הוא אומר
בעוזה: וכל אשר לא יבוא לשלשת הזמים בעצת
השרים והזקנים יחרם כל רכושו. מפאן, שהפקיר
בית דין - הפקיר.⁵⁵

(52) מזה לזה. ובכת"י ימין: ומאבד זכותם כפי מה שיראה.
(53) הסדק, שנראה בחומת הדת. (54) תקיף ואנס.
(55) מועד קטן טז, א. ובגיטין לו, ב. ושם הוסיפו עוד מקור,
שנאמר (יהושע יט, נא) "אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר
הכהן... וראשי האבות" וגו' - וכי מה ענין ראשים אצל
אבות? לומר לך, מה אבות מנחילים את בניהם כל מה
שירצו, אף ראשים מנחילים העם כל מה שירצו.

(23) על התובע. (24) אם הוא אמור או לא. (25) דעת
הגאונים, הובאה ברי"ף לכתובות פ"ט. (26) משהה הדין
ומחמיצו. (27) רי"ף שם. (28) וכתוב ב"הגהות
מיימוניות": צריכים הדיינים להתרחק בכל יכלתם, שלא
יקבלו עליהם דין תורה (אלא דרך פשרה), כי מאד נתמעטו
הלבבות. וברירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: בימי שמעון
בן שטח ניטלו דיני ממונות, אמר רבי שמעון בר יוחאי:
ברוך ה' שאיני חכם לדון. ופירש ה"פני משה": איני יכול
לדון, ואין עלי עונש המשפט, וחושך עצמו מן הדין היה.

ג. ומניין לדון שהוא יודע בדין שהוא מרמה?²⁹ שלא
לאמר: אחרתכנו.³⁰ ויהיה הקולר.³¹ תלוי בצוארי
העדים? תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק.³² כיצד
יעשה? ידרש בו ויחקר הרבה בדרישה ובחקירה
של דיני נפשות.³³ אם נראה לו לפי דעתו [שאין בו
רמאות - חותף את הדין על פי העדות. אצל אם
היה לבו נוקפון] שיש בו רמאות; או שאין דעתו
סומכת על דברי העדים, אף על פי שאינו יכול
לפסלן; או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל
ערמה, והשיא.³⁴ את העדים, אף על פי שהם פשרים
ולפי תמם העידו, וזה הטעם; או שיראה לו מפלל
הדברים, שיש שם דברים אחרים מסתרי.³⁵ ואין
רוצים לגלותם - כל אלו הדברים וביצא בהן אסור
לו לחתוף אותו הדין, אלא יסלק עצמו מדין זה,
וידיננו מי שלבו שלם בדבר.³⁶ והרי הדברים
מסורים ללב. והכתוב אומר: כי המשפט לאלהים
הוא.³⁷

(29) שמבין מדברי העדים שאין עדותם אמת. (30) אפסקנו.
(31) שלשלת העוון. (32) שבועות ל, ב. (33) שהיא
מדוקדקת מאד, ומבוארת בהל' עדות פ"א, ה"ד-ה.
(34) שידלם או הסיתם. (35) נעלמים. (36) ודוקא שלא
נחברר אצלו שהוא מרומה, אבל אם יודע הדיין בבירור
שעידי שקר הם, אינו רשאי להסתלק מן הדין אלא ידון כפי
ידיעתו את האמת (רדב"ז). "וכשהיה הרא"ש רואה באומד
מוכח, שהדין מרומה, היה כותב ונותן ביד הנתבע, שאין
לשום דיין להשתדל בדין זה" (שו"ע חו"מ טז, ג). וכתוב
בהגהות מיימוניות, כל זה כשהתובע רמאי, אבל אם הנתבע
טוען ברמאות - יש לחתכו, ואין הדיין יכול להסתלק, שלא
יהא חוטא נשכר. וכן בשו"ע שם סעיף ד. (37) שאל יתנצל
הדיין לומר, איני רואה בטענות שום צד של רמאות, כי
דברים אלה מסורים ללב, והקב"ה יודע מה שבלבו, ועל
כגון זה נאמר (ויקרא כה, יז) "ויראת מאלהיך" (סמ"ע
לחו"מ טו, יא). וראה בבא-מציעא נח, ב "כל דבר המסור
ללב, נאמר בו: ויראת מאלהיך".

ד. יש לבית דין להלקות מי שאינו מחזיק מלקות,
ולתרג מי שאינו מחזיק מיתה. ולא לעבר על דברי
תורה,³⁸ אלא לעשות סג.³⁹ לתורה. וכיון שרואים
בית דין שפרצו העם בדבר,⁴⁰ יש להן לגדר ולחזק
הדבר כפי מה שיראה להם. הכל הוראת שעה, לא

התורה⁷² - גופו מחלל על הבריות; והמכבד את
התורה - גופו מכבד על הבריות⁷³. ואין כבוד
התורה אלא לעשות על פי חקיה ומשפטיה⁷⁴.

(69) לגדור פרוצות הדת, ולעשות סייג לתורה, וכן אמרו
(אבות פ"ב, מ"ב) "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".
(70) של החכמים, שעליהם אמרה תורה (דברים יז, יא) "לא
תסור מן הדבר אשר יגידו לך" (ברכות יט, ב) וכדברי רבינו
בהל' אבל פ"ג הי"ד: "מיטמא (הכהן) בטומאה מדבריהם
לכבוד הבריות, כיצד? אבל שהלך בבית הפרס, הכל
הולכים אחריו שם לנחמו" וכו'. (71) כדברי רבי עקיבא,
במשנה בבאקמא צ, ב. (72) העוסקים וההוגים בה.
(73) אבות פ"ד מ"ו, וכפירוש רבינו והרע"ב שם. (74) כמו
שאמרו (מדרש 'שמות רבה' פרשה ל אות כג) "שלא נתן
לכם הקב"ה את התורה, אלא על-מנת שתעשו את הדינים",
וכשהוא משתדל לעשות סייג לתורה ולדון את הפורצים
בה, הרי זה מכבד את התורה.

יום חמישי כ' אייר ה'תש"פ

פרק חמשה ועשרים

(1) האיסור לפרנס ומנהיג, לנהוג בשררה ובגסות על הציבור.
הכיבוד ההדדי בין הדיין והציבור. שאסור לפרנס ולדיין
להתבזות בפני הציבור. שלא לפגוע בכבודו של שליח בית
דין, המוזמן לבוא לבית-דין ולא בא, מה עונשו. זמנים
ירועים שאין קובעים בהם ימי דיון לבעלי דין.

א. אסור לאדם לנהג בשררה על הצבור ובגסות
הרוח², אלא בענוה ויראה. וכל פרנס³ המטיל אימה
ותרה על הצבור שלא לשם שמים - נענש, ואינו
רואה לו בן תלמיד חכם. שנאמר: לכן יראוהו
אנשים, לא יראה כל חכמי לב⁴.

(2) יהירות. (3) מנהיג. "את שלושת הרועים" (זכריה יא, ח)
מתרגם יונתן: ית תלתא פרנסאי. (4) ראש השנה יז, א,
אליהוא אמר לאיוב: לפי שהיית מטיל אימה יתירה על דורך
חינם, לפיכך, לא זכית להתקיים לך בנים חכמי לב (רש"י
לאיוב שם), ובסנהדרין צב, א אמרו: "כל פרנס שמנהיג את
הציבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא". והשווה הלכות
תשובה פרק ג, הלכה י"ג.

ב. וכן אסור לו לנהג בהן קלות ראש, אף על פי
שהן עמי הארץ⁵. ולא נפסיע⁶ על ראשי עם הקדש⁷.
אף על פי שהן הדיטות ושפלים - בגי אברהם
יצחק ויעקב הם, וצבאות השם שהוציא מארץ
מצרים בכת גדול ובקיד חזקה. וסובל טרח הצבור
ומשאן. כמשה רבנו, שנאמר בו: באשר ישא האמן
את הינק⁸. והרי הוא אומר: ואצוה את שפטיכם. זו
אזהרה לדין, שישביל את הצבור באשר ישא האומן
את הינק. צא ולמד ממשה, רבן של כל הנביאים.
בין ששלחו הקדוש ברוך הוא במצרים, ונאמר:
ויצום אל בני ישראל. אמרו מפי הקבלה¹⁰, שאמר

ז. וכן יש לדין לנדות⁵⁶ ולהחרים⁵⁷ מי שאינו בן
נדוי, כדי לגדר פרץ, כפי מה שיראה לו והשעה
צריכה לכה. ויאמר, שנדהו והחרמהו⁵⁸ על דעתו⁵⁹.
ויפרסם חטאו ברבים. שנאמר: אורו מרוז אמר
מלאך יי⁶⁰, אורו ארור ישביה, כי לא באו לעזרת
י⁶¹.

(56) להרחיקן, שאומר: פלוני יהא בשמתא. (57) לומר
עליו: פלוני מוחרם, כמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ב.
והמנודה - אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך
עשרה, ולא יושבים בארבע אמותיו, אבל מלמד הוא
לאחרים ומלמדים אותו, ונשכר לאחרים, ושוכר. יותר עליו
המוחרם, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו, אינו נשכר
ואין נשכרים לו, ואחרי שישב בנידוי שלשים יום ולא ביקש
להתירו - מנדים אותו שנית, ישב שלשים יום אחרים ולא
ביקש להתירו - מחרימים אותו (שם ד"ו). (58) בכת"י
תימן: או שהחרימהו. (59) השליח אומר: שמנדהו על
דעתו של גדול בית-הדין, כדי שהחוטא יחוש לנפשו, שאם
לא ידגיש שליח בית-הדין, שזה על דעת גדול בית-הדין,
אין להאשים את החוטא כשלא יחוש לדבריו (כסף-משנה).
(60) הרי שמחרימו על דעת הגדול. (61) הרי שמפרסם
חטאו ברבים (מועד קטן טז, א).

ח. וכן יש לדין לעשות מריבה עם הראוי לריב
עמו, ולקללו ולהפותו ולתלש שעריו, ולהשביעו
באלהים בעל פרוחו שלא יעשה או שלא עשה.
שנאמר: ואריב עמם ואקללם⁶², ואכה מהם אנשים
ואמרטם, ואשביעם באלהים⁶³.

(62) את אלה שהושיבו נשים נכריות. (63) שלא יתנו
בנותיהם לבני הגויים (מועד קטן, שם).

ט. וכן יש לו לכפות⁶⁴ ידים ורגלים, ולאסור בבית
האסורים, ולדחף ולסחב על הארץ. שנאמר: הן
למות⁶⁵ הן לשרש⁶⁶, הן לענש נכסין⁶⁷ ולאסורין⁶⁸.

(64) לקשור. (65) ארתחשסתא מלך פרס נתן רשות לעזרא
לענוש את העבריינים כל אחד כראוי לו וכראות עיניו.
(66) לעקרו מן השורש אותו ואת זרעו (רש"י לעזרא שם),
אבל בתלמוד מועד קטן שם, אמרו: לשרשי - זו הרדפה,
ומפרש רבינו: לסחוב על הארץ (כסף-משנה). (67) עונש
ממון. (68) מפרש רבינו: לאסור בבית הסוהר, אבל רש"י
שם מפרש: לקשרו על העמוד ולהלקותו, וכן בעזרא מפרש
רש"י: "ולאסורין - לייסרו ביסורין", ועונש בית הסוהר לא
הוזכר בדבריו.

י. כל אלו הדברים - לפי מה שיראה הדין שזה
ראוי לכה ושהשעה צריכה. ובכל יהיו מעשיו לשם
שמים⁶⁹. ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי
הוא דוחה את לא תעשה של דבריהם⁷⁰. וכל שכן
כבוד בגי אברהם יצחק ויעקב⁷¹, המחזיקין בתורת
האמת, שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם; אלא
להוסיף בכבוד המקום בלבד. שכל המבזה את

לסדר הפעולות שבית דין נוקט לגביית החוב מידי הלווה למלווה (הערוך). ויש מפרשים: לשון חרב שלופה, ככתוב (תהילים נה, כב) "והמה פתיחות". ורש"י שם מפרש: לשון קללה הוא בארמית, כמו פתיחה שבש"ס, שהוא "שטר שמתא". (22) בבא קמא קיב, ב, כי הואיל ויצטרך לשלם דמי סופר הדיינים, כשיתירו לו את נידויו, כמבואר בסמוך הלכה ח, אין אנו מוציאים ממון פחות משני עדים (שם).

ו. אין שְׁלִיחַ בֵּית דִּין חֵיב בְּאִמִּירַת דְּבָרִים²³ מִשּׁוּם²² לְשׁוֹן הָרַע.²⁴ וְכָל הַמְצַעֵר שְׁלִיחַ בֵּית דִּין - יֵשׁ לְבֵית דִּין²⁴ רְשׁוּת לְהַפְתּוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.²⁵

(23) דברי הגנאי של הנתבע לדיין. (24) מועד קטן טז, א. שנאמר: "העניי האנשים ההם תנקר" ומניין ידע משה לכתוב את זה בספר, אם לא שהשליח סיפר לו (רש"י שם). (25) קידושין יב, ב. מכת מרדות - מפורשת לעיל פרק י"ח, הלכה ה.

ז. שְׁלִיחַ שְׁאָמַר: פְּלוֹנִי שְׁלַחְנִי בְּשֵׁם אֶחָד מִן הַדֵּינִים, וְלֹא רָצָה בְּעַל דִּין לְבֹא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא שֶׁל שְׁמָתָא, עַד שְׁאִיאֵמַר מִשֵּׁם שְׁלִשְׁתָּן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁהֲלֹף הַשְּׁלִיחַ בְּיוֹם שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לִישִׁיבַת הַדֵּינִים; אָבֵל בְּיוֹם הַיָּדוּעַ שְׁהַדֵּינִים יוֹשְׁבִים בּוֹ לְדִין - הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁכָּל הַדֵּינִים מְקַבְּצִין, וְאִף עַל פִּי שָׂבָא הַשְּׁלִיחַ בְּשֵׁם אֶחָד - כְּאֵלוֹ כָּא בְּשֵׁם שְׁלִשְׁתָּן.²⁶

(26) סנהדרין ח, א. ודווקא, שיהא שווה לשני הדיינים הנשארים, אבל לא שיהא הפחות שבכולם (ש"ך לחושן משפט יא, ג).

ח. מִי שֶׁשְּׁלַחוֹ לוֹ בֵּית דִּין לְבֹא, וְלֹא בָּא לְדִין - מְנַדִּין אוֹתוֹ.²⁷ וְכוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא, וְנוֹתֵן שֶׁכֶר הַסּוֹפֵר.²⁸ וּבִעַת שְׂיִבּוֹא קוֹרְעִין הַפְּתִיחָא.²⁹ כְּתָבוּ לוֹ פְּתִיחָא מִפְּנֵי שְׁלֹא קָבַל הַדִּין, פִּינֹן שְׁאָמַר: הֲרִינִי מְקַבֵּל הַדִּין - קוֹרְעִין נְדוּיוֹ.³⁰ קָבְעוּ לוֹ בֵּית דִּין זְמַן שְׂיִבּוֹא הַיּוֹם, וְלֹא בָּא פֶל אוֹתוֹ הַיּוֹם - כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא לְעֶרֶב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה בְּמִדְיָנָה³¹, וּמֶרֶד וְלֹא בָּא; אָבֵל אִם הָיָה בְּכַפְּרִים³² וְיוֹצֵא וְנִכְנָס - קוֹבְעִים לוֹ זְמַן שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי וְשְׁנֵי.³³ וְאִם שָׁלַם יוֹם שְׁנֵי וְלֹא בָּא - אֵין כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא עַד לְמַחֲרָ.³⁴

(27) מרחיקים אותו מן הציבור, אין כוללים אותו בעשרה לכל דבר שצריך עשרה ואין יושבים עימו בארבע אמותיו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ד. (28) כשיבוא לבקש היתר נידויו, משלם שכר כתיבת הפיתחא. (29) אבל לא כשיבטיח לבוא ועדיין לא בא. (30) אף על פי שעדיין לא קיימו בפועל, כי שמא אין לו כסף כעת, ומשתדל להשיג, אבל כשלא הופיע לפני בית הדין, הרי זו חציפות ואין מתרצים לו עד שיבוא ממש (בבא קמא קיג, א וברש"י). (31) בעיר. (32) שהם חוץ לעיר

לָהֶם לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן: עַל מְנַת שִׁיחִיו מְקַלְלִים אֶתְכֶם וְסוֹקְלִין אֶתְכֶם בְּאֲבָנִים.

(5) שאינם בני תורה, וחכמינו אמרו (נדרים פא, א) "מפני מה אין מצויים תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהם... משום שקורים לאנשים חמורים" (=מבזים אותם מפני תורה שבהם, רש"י). (6) בכתב יד תימן: ולא יפסע. (7) סנהדרין ז, ב. כשהיה המתורגמן דורש היו הציבור יושבים לארץ, והמפסיע ביניהם לילך ולישב במקומו, נראה כמפסיע על ראשם (רש"י). (8) שם ח, א. (9) בכתב יד תימן: הקדוש-ברוך-הוא להם במצרים נאמר וכו'. (10) ספרי פרשת בהעלותך אות צא.

ג. כְּדֶרֶךְ שְׁנַצְטִיחַ הַדִּין לְהִגַּב בְּמַצָּנָה זֹ, כִּף נִצְטִיחוּ הַצְּבוּר לְהִגַּב כְּבוֹד בְּדִין. שְׁנֵאֵמַר: וְאַצָּנָה אֶתְכֶם. זֹ אוֹהֲרָה לְצָבוּר שְׁתַּהֲרָה אִימַת הַדִּין עָלֶיהֶן.¹¹ וְלֹא יִתְבַּעַה בְּפִנְיָהֶם, וְלֹא יִנְהָג קָלוֹת רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ.¹²

(11) סנהדרין שם. (12) כמבואר בסמוך הלכה ד.

ד. פִּינֹן שְׁתַּמְנָה אָדָם פְּרָנָס עַל הַצְּבוּר, אֲסוּר בְּעִשְׂתִּית מְלֹאכָה בְּפִנֵּי שְׁלִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְבַּעַה בְּפִנְיָהֶם.¹³ אִם הִמְלֹאכָה בְּרַבִּים אֲסוּרָה עָלָיו, קָל וְחֹמֶר לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת.¹⁴ וְלִהְשֹׁתָּפֶר בְּפִנֵּי רַבִּים וּבְכַנְיִסַּת עַמִּי הָאָרֶץ וּבְסַעֲדַת מִרְעוֹת.¹⁵ אוֹי לָהֶם לְאוֹתָן הַדֵּינִים שְׁנִהְגוּ בְּכִף מַעֲלָבוֹן תּוֹרַת מִשָּׁה! שְׂבִזוּ דִּינָיָה, וְהַשְּׁפִילוּהָ עַד אָרֶץ, וְהַגִּיעוּהָ עַד עֶפְרָיִם,¹⁶ וְגִרְמוּ רָעָה לָהֶן וּלְכַנֵּי בְּנֵיהֶם בְּעוֹלָם הָהָא וּלְעוֹלָם הַבָּא.¹⁷

(13) קידושין ע, א. שגנאי הוא ושפלות לדור שכפופים לזה, שאין לו מי שיעשה מלאכתו (רש"י). ובירושלמי סנהדרין פרק ב, הלכה ו אמרו: כל דיין, שאין לו מי שישמשנו אסור לו לקבל מינוי דיין, וכן בשולחן ערוך חושן משפט ח, ד. (14) אפילו בסעודת מצוה. (15) שהיא סעודת הרשות, הרי זה קל וחומר בנו של קל וחומר (סמ"ע שם סעיף קטן כב). (16) על פי מליצת הכתוב בישעיה כה, יב. (17) פסחים מט, א "וגורם שם רע לו ולבניו עד סוף כל הדורות". והשווה הלכות דעות פרק ה, הלכה ב"ג, ובביאורנו שם אות יד בשם ה"זוהר".

ה. אֲסוּר לְהִגַּב קָלוֹת רֹאשׁ בְּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין.¹⁸ וְהָרִי הַשְּׁלִיחַ נֶאֱמָן כְּשֵׁנִים לְעִנְיֵן הַנְּדוּי. שְׁאֵם אָמַר: פְּלוֹנִי הִקְלַנִי,¹⁹ אוֹ הִקְלָה הַדִּין, אוֹ לֹא רָצָה לְבֹא לְדִין - מְשַׁמְתִּין²⁰ אוֹתוֹ עַל פִּיו. אָבֵל אֵין כּוֹתְבִין פְּתִיחָא²¹ עָלָיו עַד שְׂיִבּוֹאוֹ שְׁנֵים וְיָעִידוּ עָלָיו שְׁנִמְנַע לְבֹא לְבֵית דִּין.²²

(18) ההולך להזמין איש לדין. (19) ביזה אותי. (20) מנדים, וכמבואר לעיל פרק כ"ד, הלכה ז ובביאורנו שם. (21) שטר-שמתא. המודיע שפלוגי נתנדה על שלא רצה לבוא לדין. ומוסרים אותו בידי התובע, ראה בהלכות מלווה פרק כ"ב, הלכה ג. ונקרא פיתחא - שוויה הפתיחה וההתחלה

ולא ביקש להתירו מנדים אותו שנית, וכשישב שלושים יום אחרים בנידויו - מחרימים אותו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ו. נמצאת ההתראה שמתיים במסרב לשלם, משמשת כנידיו של שלושים יום הראשונים, ואם ישב אחריה שלושים יום בנידיו ולא יתבע להתירו, מחרימים אותו (כסף משנה).

יום שישי כ"א אייר ה'תש"פ

פרק נְשֵׂאָה וְעֶשְׂרִים

(1) דיני מקלל נשיא, דיין, אביו, או אחד משאר ישראל. חומר עוון מחורף תלמיד חכם, או המבזה את בית הדין. האיסור להישפט בפני ערכאות של גויים.

- 26 א. כָּל הַמְקַלֵּל דִּין מַדְיָנִי וְיִשְׂרָאֵל - עוֹבֵר בְּלֹא
- 27 תַּעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל. וְכֵן אִם קָלַל
- 28 הַנָּשִׂיא, אֶחָד רֹאשׁ סִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה או הַמְלִיךָ³ - הָרִי
- 29 זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר: וְנָשִׂיא בַעֲמֻךָ לֹא
- 30 תֵּאָדָר. וְלֹא דִין וְנָשִׂיא בַלְבָּד, אֲלֵא כָּל הַמְקַלֵּל אֶחָד
- 31 מִיִּשְׂרָאֵל - לוֹקָה, שְׁנֹאמֵר: לֹא תִקְלָל חֵרֶשׁ. וְלִמָּה
- 32 נֹאמֵר חֵרֶשׁ? שְׁאִפְלוּ זֶה שֶׁהוּא אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְלֹא
- 33 נִצְטָעַר בְּקָלָהּ זֶה - לוֹקָה עַל קָלָתוֹ. וְיִרְאָה לִי,
- 34 שֶׁהַמְקַלֵּל אֶת הַקָּטָן הַנִּכְלָם - לוֹקָה. (הָרִי הוּא
- 35 בַּחֲרֵשׁ⁶).

(2) אלהים זה, חול הוא (סנהדרין סו, א), ומכוון אל הדיין המכונה בשם זה, ככתוב (שמות כב, ז) "ונקרב בעל הבית אל האלקים". (3) וב'ספר המצוות' ל"ת שטז, כותב רבינו: "ושם זה כלומר: נשיא, מניחו הכתוב על המלך אשר בידו השלטון, והוא אמרו: "אשר נשיא יחטא" (ויקרא ד. כב). והחכמים אומרים אותו בסתם על ראשי ישיבה של שבעים זקנים בלבד... לפי שענין לאו זה להזהיר מלקלל כל מי שיש בידו שלטון, והוא במעלה הגבוהה ביותר, בין שזו מעלה שלטונית או מעלה תורנית, והיא הישיבה". וכן אמרו (בבא-בבא ד, א) "ולא יהא אלא נשיא, וכתוב נשיא בעמך לא תאור". (4) שבועות לו, א. (5) כמו שאמרו במכילתא (שמות כא, יז) "לא תקלל חרש - דיבר הכתוב באומללים שבאדם". וב'ספר המצוות' ל"ת שיו, כותב רבינו: "והיה עולה על דעתנו שכונת התורה, שאסרה קללת אדם מישראל, היא: אם הוא שומע את זה, מחמת הבושה והצער המגיעים לו, אבל קללת החרש כיון שאינו שומע... אין חטא בדבר - לפיכך השמיענו שאסור... לפי שאין התורה מביטה על מצב המתחרף בלבד, אלא הביטה גם על מצב המחרף, שהזהיר שלא יעורר נפשו לנקמה ולא ירגילנה לכעוס". ומקור הדברים ב'פסיקתא' הובאה בכסף-משנה: "ולא תקלל חרש - מרבה אני אפילו בר ישראל שאינו שומע, ק"ו לפניו". וצ"ל: ק"ו לפקח (באר אליהו להרב קוק לחו"מ סי' כז, ס"ק ה), וראה בסמוך בביאורנו אות ו. (6) כמו שאמרו (בבא-קמא פו, ב) קטן יש לו בושת - שכשמכלימים אותו הוא נכלם, ומכאן למד רבינו לענין חיוב קללתו (כסף-משנה). וראוי להעיר, שב'טור' חו"מ סימן כז מביא דברי רבינו בנוסח זה: שהמקלל את הישן

והרי הוא טרוד ואנוס. (33) שהם ימי ישיבה קבועים של הדיינים, ואם לא יבוא ביום שני, מזמנים אותו ליום חמישי, ואם לא יבוא, מזמנים אותו שוב ליום שני הבא (רש"י שם). והוא הדין אם הדיינים יושבים בקביעות בכל יום, שולחים לו שלוש הזמנות זו אחר זו בכל יום שהוא, וכמבואר בחושן משפט יא, א. (34) בבא קמא שם.

- 1 ט. אין קובעין זמן³⁵ לא בימי ניסן ולא בימי תשרי,
- 2 מפני שהעם טרודין במועדות. ולא בערב שבת ולא
- 3 בערב יום טוב. אבל קובעין פניסן שכיבוא אחר ניסן,
- 4 ובתשרי שכיבוא אחר תשרי. אבל לא קובעין בערב
- 5 שבת שכיבוא אחר שבת, מפני שהכל טרודין בערב
- 6 שבת³⁶.

(35) לבוא לדין. (36) ויכול להתנצל ולומר: מפני טרדות שבת ויום-טוב שכחתי את דבר ההזמנה (בבא קמא שם).

- 7 י. מי שהוא במדינה, והלך שלים בית דין ולא
- 8 מצאו - אין קובעין לו זמן עד שימצאו אותו השליח
- 9 ויאמר לו. היה בכפר חוץ למדינה, אם דרכו לבוא
- 10 באותו היום - אומר השליח אפילו לאחד מן
- 11 השכנים, אפילו לאשה: אם יבוא פלוני, הודיעוהו
- 12 שבית דין קבעו לו זמן שכיבוא³⁷ לבית דין. ואם לא
- 13 בא - מנדין אותו לערב. במה דברים אמורים?
- 14 כשאין הדרך שדרכו לילך בה³⁸ על מקום בית דין;
- 15 אבל אם דרכו עליהן - אין מנדין אותו עד שיודיעו
- 16 השליח בעצמו; שמה לא אמרו לו השכנים, שהרי
- 17 הם אומרים: דרכו על פתח בית דין, וכבר הלך
- 18 אליהם ונפטרו³⁹. וכן אם לא בא במדינה עד למחר
- 19 - אין סומכין על השכנים, שמה שכתבו ולא אמרו
- 20 לו.

(37) ובכתב יד תימן: שיבוא היום. (38) חזרה לביתו. (39) נמצא שלא קיבל בכלל את ההזמנה, וצריך השליח להזמינו בעצמו (שם).

- 21 יא. מי שפא לבית דין וקבל הדין, ואמרו לו לשלם,
- 22 והלך ולא שלם - אין מנדין אותו⁴⁰ עד שיתרו בו
- 23 שני וחימשי ושני, ואחר כך מנדין אותו עד שיתן
- 24 מה שהוא חייב. ואם עמד שלשים יום ולא תבע
- 25 להתיר נדויו - מחרימין אותו⁴¹.

(40) לאלתר, שהרי לא התחצף, אלא משתמט מלשלם. (41) והחרם חמור מהנידוי, שאינו שונה לאחרים ואין שונים לו ואינו נשכר ואין נשכרים לו, כמבואר בהלכות תלמוד תורה פרק ז, הלכה ה. ולדעת הרשב"א הובאה ברדב"ז כאן: החרם - הוא מן התורה; ונידוי אינו אלא מדברי חכמים. וראה תשובות הרשב"א תקצא וב'נודע ביהודה' מהדורא תניינא יורה דעה קמו. ודווקא כאן, שהסירוב הוא בענייני ממון - אזי מתרים בו תחילה, אבל כשהתחצף כלפי הדיינים, או שאמר אני מקבל עלי הדין, מנדים אותו לאלתר, כמבואר במועד קטן טז, א. ואם עמד שלושים יום

שבועות פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם. והגר"א לחו"מ כז, ב מביא ראייה לזה מדברי הש"ס (סנהדרין ס, א) בקשר לפסוק (שופטים ג, כ) "ויאמר אהוד, דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא" - ומה עגלון מלך מואב שהוא גוי ולא ידע אלא בכינוי - עמד, ישראל ושם המפורש על-אחת-כמה וכמה (=שצריך לקום עם הזכרות), הרי שהשמות שקוראים הגויים נקראים כינוי. (16) כל הלשונות הללו הוא משמש: אם חכם נידהו בלשון ארור צריכים לפרוש ממנו; אם השביעו חבירו ב"ארור" וקיבלו עליו - הרי זו שבועה, וכן המקלל את חבירו בלשון: ארור הוא לה', קללה היא וחייב המקלל (שבועות לו, א וברש"י). והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ג.

- ד. אינו לוקה עד שיתרו בו בפני עדים, כשאר כל חייבי לאוין¹⁷. אבל אם לא היתה שם התראה¹⁸; או שקלל בלא שם ובלא פנוי, כגון שאמר: ארור פלוני; או שהיתה הקללה בלא מכלל הדברים, כגון שאמר: אל יהי פלוני ברוך לי, או אל יברכהו¹⁹, או כפיצא בדברים אלו - אינו לוקה²⁰.

(17) ראה לעיל פט"ו, ה"ד. וכבר ביארנו לעיל פ"ח ה"ב, למה לוקה המקלל את חבירו, למרות שהוא לאו שאין בו מעשה. (18) רבינו משמיענו, שלא נאמר הואיל ודרך המקלל לקלל מתוך ריתחא וכעס, לא יצטרך התראה (כסף-משנה). (19) שמשמעו: יהיה מקולל, שכשהקב"ה מסתיר פניו ממנו מלברכו, הרי הוא מקולל ממילא (סמ"ע לחו"מ כז, ז). (20) משנה בשבועות לה, א וכדעת החכמים, שאין אומרים בזה: "מכלל לאו אתה שומע הן", וכחסבר הרמב"ן הובא בר"ן שם, שהתורה כתבה (ויקרא ה, א) "ושמעה קול אלה" - אינו חייב (=בשבועת העדות) עד שישמע קול אלה עצמה, ולא ששמעה ברכה הנשמעת מתוכה קללה. וכן לענין מקלל חבירו.

- ה. אף על פי שאינו לוקה, אם חרף תלמיד חכם - מנדין אותו²¹. ואם רצו הדנינים להפכות מפת מרדות²² - מפיץ. ועונשין אותו כפי מה שיראו²³, שהרי בזה את הקולל²⁴. ואם חרף עם הארץ - עונשין הדנינים בדבר כפי מה שהשעה צריכה לו²⁵ לפי המחרף ולפי זה שנתחרף²⁶.

(21) קידושין ע, ב. (22) נוסף על הנידוי, או שרואים שהנידוי קל בעיניו וההכאה קשה לו (סמ"ע שם כז, ט). (23) קידושין שם. (24) זה שקנה חכמה. וראה ברכות יט, א "בית-דין מנדים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ו, ה"ב. (25) דעת רב שרירא גאון, הובאה ברא"ש לב"ק פ"ח אות טו, בקשר למה שאמרו בגמרא שם צא, א "ביישו בדברים - פטור מכלום" - שמנדים אותו עד שיפסנו כראוי לפי כבודו, וכמו שאמרו בערכין טו, א "נמצא האומר בפיו, חמור מן העושה מעשה". וראה הל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ה. (26) כמו שאמרו (ב"ק פג, ב) "הכל לפי המבייש והמתבייש" - שאינו דומה מתבייש מן הקטן, למתבייש מאדם גדול ומכובד, שזה שביישו זה הקל - בשתו מרובה (הל' חובל פ"ג, ה"א).

חייב מפני שהוא כחרש, והכסף-משנה סובר שזוהי הגירסא הנכונה.

- ב. המקלל את המת - פטור⁷. הואיל ומקלל כל אדם מישראל⁸ - חייב, למה יחד לאו על דין ולא על נשיא? לחיבו שפטים. נמצאת למד: שהמקלל אחד מישראל, בין איש בין אשה, בין גדול בין קטן - לוקה אחת; ואם קלל דין - לוקה שפטים; ואם קלל נשיא - לוקה שלש. וכן נשיא שקלל אביו - חייב משום ארבעה שמות: שלשה של כל אדם, ואחד משום האב¹⁰.

(7) 'תורת כהנים' פ' קדושים: "לא תקלל חרש - אין לי אלא חרש, מניין לרבות כל אדם? תלמוד-לומר: ונשיא בעמך (=כל מי שבעמך) לא תאור, אם כן למה נאמר חרש? מה חרש מיוחד שהוא בחיים (=שאינו חסר לו, אלא חוש השמע בלבד), יצא המת שאינו בחיים". וכן אמרו (סנהדרין פה, א) "ונשיא בעמך - במקוים שבעמך" ולא מי שנגמר דינו למיתה, שאין חייבים על קללתו, כמבואר בהל' ממרים פ"ה, ה"ב. וראה שם ה"א. (8) למעט גויים, כמו ששנינו במס' סופרים פ"ד, ה"ט: "גויים ומתים פטור", וכגירסת הגר"א שם. (9) כך הוא הנוסח בכת"ה התימנים. ובדפוסים כתוב: וכן נשיא, וזוהי טעות גלויה וניכרת. (10) ובמכילתא (שמות כב, כז) אמרו: "מכאן אמרו: יש מדבר דבר אחד, וחייב עליו משום ארבעה דברים: משום האב, ומשום דין, ומשום נשיא, ומשום בעמך".

- ג. המקלל עצמו - לוקה, כמו שקלל אחרים. שנאמר: השמר לך ושמר נפשך¹¹. ואחד המקלל עצמו או חבירו או נשיא או דין - אינו לוקה עד שיקלל בשם מן השמות, כגון יה ואלהים ושדי וכיוצא בהן¹², או בכנוי מן הפנויים¹³, כגון חנון וקנא וכיוצא בהן¹⁴. הואיל והוא חייב אם קלל בכל הפנויים, כך אם קלל בכל לשון - חייב; שהשמות שקוראין בהן הגוים להקדוש ברוך הוא - הרי הן בכל הפנויים¹⁵. וארור - בו שבועה, בו קללה, בו נדוי¹⁶.

(11) שבועות לו, א, "וכל מקום שנאמר: השמר, פן ואל - אינו אלא לא-תעשה" (שם). (12) והם מנויים בהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. (13) תארי כבוד שמכנים בהם את שם ה'. (14) כגון רחום, ארך אפים ורב חסד (שבועות לה, א) "בכולם עובר בלא-תעשה", והשווה הל' שבועות פ"ב, ה"ב. ולדעת הרמב"ד אינו לוקה כשמקלל בכינוי מן הכינויים עד שיקלל בשם מן השמות שאינם נמחקים, והוא סובר שכן הוא בירושלמי, וכוונתו לירושלמי שבועות פ"ד, ה"י: "קללם בכינוי, רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרים" (פרי חדש). אבל יש לדחות שזה מדובר במקלל אביו ואמו ולענין מיתה, כמבואר במשנה, שם לה, א. אבל המקלל את חבירו, שהוא בלאו, לוקה גם בכינוי, כמפורש במשנה שם, וכמבואר שם בגמרא (לו, א) "אמר רבי ינאי ודברי הכל", שגם החכמים מודים לרבי מאיר בזה. (15) השווה הל'

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) שלא לתת יד לבעלי זרוע שאינם מצייתים לדיננו (רדב"ז). ומקור הדברים בתשובת רב פלטי גאון, הובאה בראש"ל לב"ק פ"ח אות יז, בקשר למה שאמרו (שם צב, ב): קראת חברך ולא ענך, דחה קיר גדול והשלך עליו - "מכאן לראובן שיש לו תביעה על שמעון ומסרב לבוא עמו לדין, שרשאי להביאו לערכאות של נכרים, כדי להוציא את שלו מתחת ידו", וכן בהגהות מיימוניות.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִייעָן

יום ש"ק כ"ב אייר ה'תש"פ

הלכות עדות

יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת: שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמִשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַעֲדִי לְבֵית דִּין לְמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדוּת. (ב) לְדַרֵּשׁ וּלְחַקֵּר הָעֵדִים. (ג) שְׁלֹא יוֹרֶה הָעֵד בְּדִין זֶה שֶׁהָעֵד עָלָיו בְּדִינִי נִפְשׁוֹת. (ד) שְׁלֹא יָקוּם דָּבָר בְּעַד אַחֵד. (ה) שְׁלֹא יַעֲדִי בְּעַל עֲבֵרָה. (ו) שְׁלֹא יַעֲדִי קְרוֹב. (ז) שְׁלֹא לְהַעֲדִי בְּשִׁקָּר. (ח) לַעֲשׂוֹת לְעַד זִמָּם בְּאִשְׁרֵי זָמָם. וּבְאִשְׁרֵי מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) מתבארת בו המצוה, על היודע עדות לחבירו שיבוא לפני בית-דין ויעיד. האישים הפטורים מלהעיד, משום כבודם. חקירת העדים ובדיקתם בשאלות שונות.

א. הָעֵד מִצְוָה לְהַעֲדִי בְּבֵית דִּין בְּכָל עֲדוּת שְׂיֻדָּע. בֵּין בְּעֲדוּת שְׂיֻחִיב בָּהּ אֶת חֲבֵירוֹ², בֵּין בְּעֲדוּת שְׂיֻחִיבָהּ בָּהּ³. וְהוּא שְׂיֻחִיבָהּ לְהַעֲדִי⁴ בְּדִינִי מְמוֹנוֹת⁵. שְׂנֵאֲמָר: וְהוּא עֵד אוֹ רֵאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנִשְׁא עֲוֹנוֹ⁶.

(2) לשלם לתובע כפי תביעתו, נמצא שהוא מעיד לטובת התובע ולרעת הנתבע. (3) כגון שיודע ששטר זה הוא פרוע, ומעיד לטובת הלווה ומזכהו מלשלם. ודקדק רבינו לכתוב: "את חבירו" למעט גוי, שאינו חייב להעיד לו (סמ"ע לחו"מ סי' כח, ס"ק ב). (4) אבל אם לא תבעו הבעל-דין, אינו חייב להעיד מעצמו, שנאמר: אם לוא יגיד וגו' לו - בוא"ו, קרא בו: לו לא יגיד, ונשא עונו, ואם לאחר לא יגיד - פטור (שבועות לה, א). (5) אבל בדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב להעיד, כדי להנמק מהרוצח, וכדברי הרא"ש (מכות פ"א, אות יא), שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד, לקיים מה שנאמר: ובערת הרע מקרבך (כספ-משנה). (6) זה מוסב על תחילת ההלכה, לומר שמכאן אתה שומע שמצוה להעיד, שהרי אם לא יגיד ישא עוון. ושיעור הכתוב כך הוא: או ראה או ידע - יגיד, ואם לא יגיד - ונשא עונו (רדב"ז). ומדברי רבינו משמע, שאפילו עד אחד חייב להעיד, שאע"פ שאין עד אחד מחייבו ממון - מחייבו שבועה, ואולי לא ירצה הנתבע להשבע וישלם, נמצא מרויח התובע בעדותו, אבל אם אינו יכול לחייבו גם שבועה, פטור מלהעיד (חו"מ סי' כח סעיף א), וראה בסמון

1. אף על פי שיש לו לדין או לנשיא²⁷ למחל על כבודו - אינו יכול למחל על קללתו. וכן שאר העם, אף על פי שמחל המקלל - מלקין את המקלל; שפכר חטא ונתחייב²⁸. אבל מי שנתחייב נדוי מפני שהפקיר²⁹ בבית דין, ורצו בית דין למחל על כבודו ולא נדוהו - הרשות בידן³⁰. והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא. כגון שהיו העם מבצטין בדברי תורה ובדינים, הואיל ופקרו³¹ העם בדבר - צריכין לחזק ולענש כפי מה שיראה להם³².

(27) בנשיא תורה ידובר כאן, אבל נשיא שהוא מלך במובן המדיני - אין כבודו מחול (קידושין לב, ב). וראה הל' מלכים פ"ב, ה"ג. (28) כיון שהתורה חייבתו מלקות, חטא למקום, ואין מחילת זה מועילה לו (כספ-משנה). וב"אור שמח" מסביר, שאין זה עדיף ממקלל עצמו שלוקה כלעיל ה"ג. ובוודאי המקלל עצמו מחל על כבודו כלפי עצמו. ומה גם לפי המבואר לעיל אות ד שהחטא הוא מצד המחורף, שלא ירגיל את נפשו לנקמה וכעס, ובמובן זה אין מחילת המקולל מצילתו. (29) התחצף. (30) שאפילו נשיא שמחל על כבודו - כבודו מחול (קידושין לב, ב). ומצינו ברבי יהושע בן לוי ששלח לקרוא לאדם אחד שלש פעמים - ולא בא, שלח לו: אלמלא אני שלא מחרמתי אדם מימי הייתי מחרימך, שעל עשרים וארבעה דברים מגדים - וזה אחד מהם (ירושלמי מו"ק פ"ג, ה"א). והשווה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ג: "אע"פ שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד להנהיג עצמו בדבר זה... וחכמים גדולים היו משתבחים... שמעולם לא נדו אדם... וזו היא דרכם של תלמידי חכמים שראוי לילך בה". (31) כפרו ופרקו העול. (32) וכן אם ביזו תלמיד-חכם או חרפוהו בפרהסיא "אסור לו למחול על כבודו, ואם מחל נענש, שזה בזיון תורה". וראה בביתאורנו שם.

2. כָּל הַדֵּין בְּדִינִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים³³ וּבַעֲרֻפָּאוֹת³⁴ שְׁלֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ דִּינֵיהֶם בְּדִינִי יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה רָשָׁע, וְכֹאֲלוֹ חָרָף וְגִדָף וְהָרִים יָד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. שְׂנֵאֲמָר: וְאֵלֶּה הַמְּשַׁפְּטִים אֲשֶׁר תִּשֹּׂם לַפְּנֵיהֶם. לַפְּנֵיהֶם - וְלֹא לַפְּנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים³⁵; לַפְּנֵיהֶם - וְלֹא לַפְּנֵי הַדְּיוֹטוֹת³⁶. הֵיטָה יָד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים תִּקְיֶפָה, וּבְעַל דֵּינָו אֵלֶם, וְאֵינִי יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִינִי יִשְׂרָאֵל - יִתְפַּעֲעֵנוּ לְדִינִי יִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה. אִם לֹא רָצָה לְבֹא - נוֹטֵל רְשׁוֹת מִבֵּית דִּין, וּמַצִּיל בְּדִינִי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִיָּד בְּעַל דֵּינָו³⁷.

(33) בכתב-יד התימנים: בדיני גוים. (34) מקום מושב משפטיהם. (35) מדרש תנחומא פ' משפטים אות ג: "שכל מי שמניח דיני ישראל והולך לפני גוים, כפר בהקב"ה תחילה ואחר-כך כפר בתורה, שנאמר: כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים" - כשאויבינו פלילים, זוהי עדות לעילוי יראתם (רש"י לשמות שם). (36) שאינם מומחים (גיטין פח, ב). ובשו"ע חו"מ סי' כו סע' א "ויש ביד בית-דין לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד עכו"ם מעל חבירו".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וראה הל' שגגות פ"י, ה"ז: "המלך וכהן משיח מביאים קרבנם על שבועת העדות".

ה"ב בביאורנו אות יג, והשווה לקמן פ"ז, ה"ז "עד אחד שכבש עדותו - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני שמים" (ע"פ בבא-קמא נו, א).

ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְדָרֵשׁ אֶת הָעֵדִים¹⁸ וּלְחַקְרָן¹⁹ וּלְהִרְבּוֹת בַּשְּׁאֵלָתָן. וּמִדַּקְדָּקִין עֲלֵיהֶן, וּמְסִיעִין²⁰ אוֹתָן מִעֲנִין לְעֲנִין בְּעַת הַשְּׁאֵלָה, כְּדִי שִׁישְׁתְּקוּ²¹ אוֹ יִחְזְרוּ בְּהֵן²² אִם יֵשׁ בְּעֵדוֹתָן דִּפּוּ²³. שְׁנֵאמַר: וְדִרְשָׁתָּ וְחִקְרָתָּ וְשָׁאֲלָתָּ הֵיטֵב. וְצִרִיכִין הַדִּנִּים לְהִזְהֵר בְּעַת חִקְרֵית הָעֵדִים²⁴, שְׁמָא מִתּוֹכָהּ יִלְמְדוּ לְשֹׁקֵר. וּבִשְׂבַע חֻקִּירוֹת בּוֹדְקִין אוֹתָם: בָּאִי זֶה שָׂבֹעַ?²⁵ בָּאִי זֶה שָׁנָה? בָּאִי זֶה חֹדֶשׁ? בְּכֶמֶה בַּחֹדֶשׁ? בָּאִי זֶה יוֹם מִימֵי הַשְּׁבִתָּה? וּבְכֶמֶה שְׁעוֹת בַּיּוֹם? וּבָאִי זֶה מְקוֹם?²⁶ אֲפֹלוֹ אָמַר: הַיּוֹם הִרְגוּ, אוֹ אָמַשׁ הִרְגוּ - שׁוֹאֲלִין לָהֶן: בָּאִי זֶה שָׂבֹעַ? בָּאִי זֶה שָׁנָה? בָּאִי זֶה חֹדֶשׁ? בְּכֶמֶה בַּחֹדֶשׁ? בָּאִי זֶה יוֹם? בָּאִי זֶה שְׁעָה?²⁷ וּמְקַלֵּל הַחֻקִּירוֹת, יִתֵּר עַל הַשְּׂבַע הַשְּׁוֹת כֻּלָּם²⁸: שְׁאֵם הָעֵידוֹ עָלָיו שֶׁעֲבַד עֲבֹדָה זָרָה - שׁוֹאֲלִין לָהֶן: אֵת מָה עֲבַד?²⁹ וּבָאִי זֶה עֲבֹדָה עֲבַד?³⁰ הָעֵידוֹ שֶׁחָלַל אֶת הַשְּׁבִתָּה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָן: אִי זֶה מְלָאכָה עֲשָׂה? וְהֵיאֵף עֲשָׂה?³¹ הָעֵידוֹ שֶׁאָכַל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים - שׁוֹאֲלִין אוֹתָן: אִי זֶה מְאָכַל אָכַל? וְכֶמֶה אָכַל?³² הָעֵידוֹ שֶׁהִרְגָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ - שׁוֹאֲלִין אוֹתָן: בְּמָה הִרְגָּה?³³ וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה - הָרִי הוּא מְקַלֵּל הַחֻקִּירוֹת³⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות עשה לדרוש את העדים..... אם יש בעדותן דופי".

עניין זה הובא בסיום מסכת יבמות, כי יש בו תוכן זהה לכללות ויסוד המסכת.

בסיום המסכת נאמר: "דבר תורה, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר: משפט אחד יהיה לכם. ומפני מה אמרו (חכמים) דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה, כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין".

ואף "שנצטוו לחתוך את הדין עלי פי שני עדים כשרים", והגם שיתכן שהעידו שקר - הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן, ואעפ"כ מצוה לחקור את העדים ולהרבות בשאלתן, כי אף שהתורה מצד עצמה כפי שהיא מצד 'גדרי הנותן' קובעת ש"עלי פי שני עדים יקום דבר" יש בה גם מ'גדרי המקבל', שמצדם יתכן שיש דופי בעדותן, ולכן אמרה תורה ש"אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה".

באו חכמים והתחשבו עוד יותר בגדרי העולם והמקבל, ומצד החשש שלא תנעול דלת בפני לוויין, עקרו דין תורה שחייב חקירה ודרישה בדיני ממונות.

זהו גם תוכנה הכללי של מסכת יבמות, שמצד דין תורה "מצות יבום קודמת למצות חליצה", אבל חכמים שהתחשבו בגדרי העולם - באו ותיקנו ש"עכשיו שאין

1 ב. הִיָּה הָעֵד חָכֵם גָּדוֹל, וְהִיָּה בְּבִית דִּין⁷ פְּחוּת מִמָּוֶה
2 בְּחֻמָּה, הוֹאֵל וְאֵין כְּבוֹדוֹ שִׁילָף לְפָנֵיהֶם - עֲשֵׂה
3 שֶׁל כְּבוֹד תּוֹרָה⁸ עֲדִיף, וְיֵשׁ לוֹ לְהִמָּנֵעַ¹⁰. בְּמָה
4 דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּעֵדוֹת מָמוֹן; אָכַל בְּעֵדוֹת
5 שֶׁמְפָרִישׁ בָּהּ מִן הָאִסּוּר¹¹, וְכֵן בְּעֵדוֹת נִפְשׁוֹת¹² אוֹ
6 מִפּוֹת¹³ - הוֹלֵךְ וּמַעִיר. שְׁנֵאמַר: אֵין חֻמָּה וְאֵין
7 תְּבוּנָה לְגַגֵּד יֵי. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם - אֵין
8 חוֹלְקִין כְּבוֹד לְרַב¹⁴.

(7) בכת"י התימנים: והיה בית-דין. (8) שנצטוונו לכבד את החכמים, ככתוב: "והדרת פני זקן" וכמבואר בהל' תלמוד תורה פ"ו, ה"א. (9) שבועות ל, ב. (10) אינו חייב לילך, אבל בית-דין שולח אליו שלשה אנשים ומעיד בפניהם (חור"מ סי' כח סעיף ה, ובסמ"ע שם). (11) כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה להנשא, ועד זה יודע שבעלה חי. (12) שיוודע להעיד זכות על הנידון, ובעדותו יצילנו מעונש מות. וכן להיפך, אם בעדותו יבררו את האמת ויחייבוהו מיתה, חייב להעיד, כדי לקיים: ובערת הרע מקרבך, ואם לא יעיד - הרי זה כאילו הרג את הנרצח, כיון שיוודע לנקום את נקמתו ואינו נוקם (כסף-משנה). (13) אם דנים את הנידון על עבירה שיש בה עונש מלקות, אם יודע לו זכות לפטור, יעיד משום פגמו של לוקה, שהתורה קוראת: רשע. וכן שמא תארע לו תקלה ע"י ההכאה והרי זו כדיני נפשות, ואם יודע לו חובה - מצוה להעיד, משום: ובערת הרע מקרבך (משנה-למלך). (14) לגדול (שבועות ל, ב). ובכת"י התימנים: "אין משגיחים על כבוד הרב". והשווה הל' תלמוד תורה פ"ה, ה"ג. ועד אחד לא יעיד אלא כשרוצה להפריש מן האיסור שעדיין לא נעשה, אבל אם כבר נעשה האיסור, לא יעיד - שאינו אלא כמוציא שם רע על חבריו, שהרי עדותו של אחד אינה מתקבלת בבית-דין, ואין זו אלא הוצאת שם רע (הגהות מיימוניות לקמן פ"ה, ה"א). וכן בחור"מ סי' כח, סעיף א.

9 ג. בְּהֵן גָּדוֹל - אֵינוֹ חַיֵּב לְהָעִיד¹⁵. אֲלֹא עֵדוֹת שֶׁהֵיא
10 לְמִלָּה יִשְׁאָל בְּלִבְדוֹ¹⁶ - הוֹלֵךְ לְבִית דִּין הַגָּדוֹל
11 וּמַעִיד בָּהּ. אָכַל בַּשְּׁאֵר הָעֵדוֹת - פְּטוּר¹⁷.

(15) שזולזל הוא לו לבוא להעיד לבעל-דין (סנהדרין יח, ב וברש"י). (16) שם, כרב יוסף. וכל זה מצד הדין, אבל ממעשה שאירע בימי שמעון בן שטח, שגזרו חכמים לא לדון את מלכי ישראל, שאינם נכנעים לדברי תורה, כמבואר לעיל בהל' סנהדרין פ"ב, ה"ה ובביאורנו שם - אינו מעיד אלא למלכי בית דוד בלבד, שכשרים הם ודנים אותם, כמבואר שם יט, א (כסף-משנה להל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). וראה לקמן הל' מלכים פ"ג, ה"ז. (17) שאין זה כבוד לילך ולהעיד (הל' כלי המקדש פ"ה, ה"ט). ומובן, שבעדות להפריש בה מן האיסור, גם כהן גדול מעיד, כמבואר לעיל ה"ב, ש"אין חולקים כבוד לרב" (לחם-משנה, וכן ב'תוספות' לסנהדרין יח, ב, דיבור-המתחיל: מעיד),

הַעֲדִים אוֹ לֹא יִזְמוּ; וְשָׁאִין אָנוּ יְכוּלִים לְהִזְמֵם הָעֲדִים 5
עַד שְׂכִינֵנוּ הַזֶּמֶן וְהַמָּקוֹם.⁴⁰ 6

35) בניגוד לבדיקות, שאינן בגוף העדות, וכפי שיתבאר בסמוך ה"ו. 36) הנידון. 37) מה עשה ואיך עשה. 38) מתי עשה, ואיפה מקום המעשה. 39) יוכחשו, ע"י שיבואו עדים אחרים להזימם. 40) ואז ישמעו אחרים ויבואו להזים, לומר: והלא באותו מקום ובאותו יום עמנו הייתם. וכלל הוא: "כל עדות שאי"תה יכול להזימה - לא שמה עדות" (סנהדרין מא, א), הואיל ואי"אפשר לקיים בה: ודרשת וחקרת ודרשו השופטים והנה עד שקר העד (רש"י שם). וראה ברש"י לפסחים יב, א ד"ה: דהויא ליה, שהתורה אמרה: ודרשו השופטים והנה עד שקר העד... ועשיתם לו כאשר זמם וגו' - עדות שאתה יכול לקיים בה תורת הזמה - היא עדות, ואם לא - לא. ובנוגע לדרישות, שהן כוונת המעשה, אע"פ שאין בהן משום הזמה - בכל זאת הואיל והן נוגעות בגוף המעשה שהוא עיקר העדות, ודאי שהן מעכבות, שבלעדן אין העדות ראויה להתקיים (לחם-משנה).

ו. וְעוֹד מִרְבִּין לְבִדֵּק הָעֲדִים בְּדִבְרֵים שְׁאִינֶן עֶקֶר 7
בְּעֵדוֹת וְאִינֶה תְּלוּיָה בָהֶם. וְהֵם הַנִּקְרָאִים בְּדִיקוֹת.⁴¹ 8
וְכָל הַמִּרְבָּה בְּבִדִּיקוֹת - הֵרִי זֶה מְשַׁבַּח. פִּיּוֹד הֵן 9
הַבְּדִיקוֹת? הֵרִי שְׁהַעֲיֵדוֹ עָלָיו שְׁהַרְג, וְנִחְקְרוּ בְּשִׁבְעַ 10
חֲקִירוֹת שְׁמִינִי, שֶׁהֵן בְּכּוֹנֶת הַזֶּמֶן וְכּוֹנֶת הַמָּקוֹם, 11
וְנִדְרְשׁוּ בְּכּוֹנֶת הַמַּעֲשֶׂה, וְכּוֹנֵנוּ הַמַּעֲשֶׂה.⁴² וְכּוֹנֵנוּ הַכָּלִי 12
שְׁהַרְגוּ בּוֹ.⁴³ בּוֹדֵקִין אוֹתָן עוֹד וְאוֹמְרִים לָהֶן: מָה 13
הִיא לְבוֹשׁ הַהַרְג אוֹ הַהוֹרְג, בְּגָדִים לְבָנִים אוֹ 14
שְׁחָרִים? עֶפֶר הָאָרֶץ שְׁנִהַרְג עֲלֶיהָ - לָבֶן אוֹ אֶדָם? 15
אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הֵם הַבְּדִיקוֹת. מַעֲשֶׂה שְׁאֶמְרוּ 16
הָעֲדִים: הֲרָגוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי תַּחַת הַתְּאֵנָה.⁴⁴ וּבְדִקְוֹ 17
הָעֲדִים וְאָמְרוּ לָהֶם: תְּאֵנִים שְׁלֵה שְׁחֹרֹת הִיוּ אוֹ 18
לְבָנוֹת? עֶקֶצִין.⁴⁵ שֶׁל אוֹתָם הַתְּאֵנִים אֶרְכּוֹת הִיוּ אוֹ 19
קֶצֶרוֹת? וְכָל הַמִּרְבָּה בְּבִדִּיקוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - הֵרִי 20
זֶה מְשַׁבַּח.⁴⁶ 21

41) סנהדרין מ, א. וחילוק בדין ישנו בין חקירות ודרישות לבדיקות, כמבואר בסמוך פ"ב, ה"א. 42) בכת"י התימנים, תיבות אלו אינן. 43) ראה לעיל ה"ד ובביאורנו אות לא. 44) עץ התאנה. 45) עוקץ - זנב הפרי במקום חיבורו לאילן. 46) סנהדרין שם.

1 מתכוונין לשם מצוה" ולדעת אבא שאול "הכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות ולשום דבר אחר - כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר" - "אמרו מצוות חליצה קודמת למצוות יבום".

(מתוך ההדרן למסכתות ב"ד, טה"ש תנש"א ח"ב ע' 848).

18) לבדקם, אם עדותם מכוונת. 19) שבע חקירות המנויות להלן. 20) מעבירים. 21) ימנעו עצמם מלהעיד מחמת ריבוי השאלות ועומק החקירה. סנהדרין לב, ב: "מסיעים את העדים ממקום למקום" - ומפרש רבינו: מענין לענין. 22) על מה שכבר הספיקו להעיד לפני גמר החקירה. 23) פגם וספק. 24) שלא יאמרו: שמא כך וכך היא מעשה, או אם הדבר היה כך היה פלוני זכאי, ומתוך דבריהם לומדים העדים לשקר (אבות פ"א, מ"ט): "הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדברך" וכו'. 25) שמיטה, של יובל. 26) סנהדרין מ, א, שכל שבע חקירות אלו, מביאות העדים לידי הזמה, שיבואו עדים אחרים ויאמרו: והלא עמנו הייתם באותו יום במקום פלוני. ולפיכך שואלים אותם באיזו שעה? כי שמא אין עדים להזימם לכל היום, ויש עדים להזימם לאותה שעה (רש"י שם). וכן אמרה תורה (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת ושאלת היטב" - הרי שלש חקירות: "והוגד לך ושמעת ודרשת היטב (שם יז, ד) - הרי שתיים אחרות: "ודרשו השופטים היטב" (שם יט, יח) - הרי שתיים נוספות, נמצאו שבע חקירות הן (גמרא שם). 27) שם עמ' ב, והכל כדי להטריחם ולהכביד עליהם, אולי ישתקו או יחזרו בהם, כלעיל אות כ (רש"י, שם). 28) בכל עדות שהיא. 29) לאליל פעור או מרקוליס (ובמשנה, שם: את מי עבד). 30) בזביחה או בהשתחוואה. שאלו החקירות שייכות לגוף המעשה, בעוד ששבע חקירות הקודמות הן חקירות חיצוניות ואינן בגוף המעשה. 31) ביחיד, או בשנים בשותפות, נתכוון לאותה מלאכה, או נתכוון לעשות מלאכה זו ונעשתה לו אחרת (ראה ה' שבת פ"א, ה"ח, טו). 32) כשיעור החיוב, או פחות ממנו (ראה ה' שביתת עשור פ"ב, ה"א-ה). 33) בסייף או ברומח. 34) כדין החקירות, אבל שמן הנכון הוא: "דרישות", כמבואר בסמוך ה"ה. והשווה לקמן פ"ג ה"ג: "שהרי הכחישו בדרישה".

2 ה. הַחֲקִירוֹת וְהַדְרִישוֹת הֵן הַבְּדִיבִים שֶׁהֵן עֶקֶר 3 הָעֵדוֹת.³⁵ וּבָהֶן יִתְחַיֵּב³⁶ אוֹ יִפְטֹר. וְהֵן כּוֹנֶת הַמַּעֲשֶׂה 4 שְׁעֵשֶׂה³⁷, וְכוּיֹן הַזֶּמֶן וְכוּיֹן הַמָּקוֹם³⁸, שְׁבָהֶן יִזְמוּ³⁹

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז כ"ב אייר ה'תש"פ

יום ראשון ט"ז אייר ה'תש"פ

מצות עשה רלו.

בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי-יְרִיבֶן אֲנָשִׁים וְהָכָה- 23
אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינִי 24
קְנָסוֹת. וְגַשׁ פְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנָסוֹת פְּלִס, וְהוּא אָמְרוּ 25

22 הַמַּצְוָה הָרְלוֹ – הַצּוּי שְׁנַצְטִינֵנוּ בְּדִין חוֹבֵל

יום רביעי י"ט אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שגצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה ששאר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
השרקות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום חמישי כ' אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שגצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה ששאר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
השרקות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שישי כ"א אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שגצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר

יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפנה
בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא) קמא.

יום שני י"ז אייר ה'תש"פ

המצוה הרל"ו — הצווי שגצטוינו בדין חובל
בחבירו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-
איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני
קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו
יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפנה
בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,
כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים
מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם
נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או
את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא
יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות
אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה
בפרק ח' (מבבא) קמא.

יום שלישי י"ח אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שגצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה ששאר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
השרקות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

אֶת־זֶה לַעֲלֹל (לא תעשה רמג) וּבָאָר הַפְּתוּב שֶׁהוּא נִהְרָג
 (הגונב נפש ומכור). וְדִינִי מִצְוָה זוֹ עִם שְׁלֹפְנִיָּה (רנו)
 מְבַאֲרִים בְּגִמְרָא קְדוּשִׁין בְּפֶרֶק א' (כ.).

הַמִּצְוָה הָרִנ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַעֲבִיד עֶבֶד
 עֲבָרִי בְּדָבָר שֶׁאֵין לָנוּ צֶרֶף בּוֹ, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא "עֲבוּדָת
 פֶּרֶךְ", וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ" (שם,
 מג), וְלֹא נַעֲבִידֶנּוּ אֲלָא כְּשִׁיכְרִיחֵנוּ הַצֶּרֶף לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ
 עֲבוּדָה אֲזִי נִטִּיל אוֹתָהּ עָלָיו. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר):
 "לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ — שְׁלֹא תֹאמַר לוֹ הֵחֵם אֶת־הַכּוֹס
 הַזֶּה וְהוּא אֵינוֹ צָרִיד לוֹ", וְכֵן כָּל־הַדּוּמָה לָזֶה. וְאָמְנָם
 הֵבִיאוּ מִשָּׁל מִן־הַקֶּלֶה בְּיוֹתֵר שֶׁבְּמִלָּאכּוֹת וְהַפְּשׁוּטָה
 שֶׁבִּבְהֵן, וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ מֵתֵר אֲלָא בְּשַׁעַת הַצֶּרֶף.

הַמִּצְוָה הָרִנ"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַעֲבִיד עֶבֶד
 עֲבָרִי בַּעֲבוּדוֹת שִׁישׁ בֵּהֶן זִלְזוּל גָּדוֹל וְהַשְׁפָּלָה, שֶׁבְּכַמוֹתָן
 עוֹבֵד עֶבֶד כְּנַעֲנִי, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ
 עֲבֹדַת עֶבֶד" (שם, לט) וּבִסְפָּרָא (פרשת בהר): "שְׁלֹא יִטּוֹל
 אַחֲרָיִךְ בְּלִינְטָא וְלֹא יִטּוֹל לְפָנֶיךָ בָּלִים לְמַרְחֵץ". וְלִינְטָא
 מִחֻצְלַת קִטְנָה שִׁישֵׁב עָלֶיהָ כְּשִׁיגַע, וְלִזְכָּח אוֹתָהּ הַעֲבֹד
 וּמִוִּלְכָּה אַחֵר אֲדוֹנָיו. וְכֵן כָּל־הַדּוּמָה לַעֲבוּדוֹת אֵלוֹ
 מִזֶּה מִלְּהַשִּׁילֵן עַל עֶבֶד עֲבָרִי, אֲלָא רַק יִשְׁמְשֻׁנוּ בְּדָבָרִים
 שֶׁשֶּׁמֶשׁ בָּהֶם הַשְּׁכִיר וְהַפּוֹעֵל שֶׁהִסְפִּים עִמּוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ
 עֲבוּדָה מְסִימָת, אָמַר ה': "כְּשִׁכִּיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ"
 (שם, מ).

הַמִּצְוָה הַפְּשִׁלִּימָה מֵאַתִּים וְשִׁשִּׁים — הַאֲזַהְרָה
 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַנִּיחַ גּוֹי הַגֵּר בְּאַרְצֵנוּ שִׁיעֲבִיד בְּפֶרֶךְ עֶבֶד
 עֲבָרִי שֶׁמְכַר לוֹ אֶת־עַצְמוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "לֹא־
 יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לַעֲנִיָּה" (שם, נג) וְלֹא נֹאמַר הוּאִיל וְעֶבֶד זֶה
 פֶּשַׁע בְּעַצְמוֹ וּמִכָּר עַצְמוֹ לְגוֹי נַעֲזָבֵנוּ לְקַבֵּל פְּרִי מַעֲשָׂיו,
 אֲלָא נִפְקָח עַל הַגּוֹי בְּכֶף וְנִמְנָעֵנוּ מִלְּהַעֲבִידוֹ עֲבוּדַת פֶּרֶךְ.
 וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שם): "לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לַעֲנִיָּה — אֵין אִתָּהּ
 מִצְוָה אֲלָא לַעֲנִיָּה", כְּלוּמַר: שֶׁאֵינֶךָ מְחַיֵּב לִפְקַח עָלָיו
 בְּכִיתוֹ אִם הוּא מַעֲבִידוֹ עֲבוּדַת פֶּרֶךְ אוֹ לֹא, אֲלָא כָּל־זְמַן
 שֶׁנִּקְרָא הוּא שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת נִזְהָרֵנוּ עָלָיו.

בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וּכְבָּר לְמַדּוֹ עַל אִפְּן (קנין) זֶה
 מִמֶּה־שֶּׁאָמַר יְתַעֲלָה: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתְךָ וְגו'"
 (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז:): "דְּכָר הַנִּקְנָה מִדִּי
 לְדִי, כְּלוּמַר הַמְּשִׁיכָה". וּכְבָּר נִתְבָּרַר, שֶׁדָּבָר תּוֹרָה מַעוֹת
 קוֹנוֹת, וְאֵין הַמְּשִׁיכָה בְּמִשְׁלֹטִין אֲלָא תִּקְנַת חֲכָמִים: וְכֵן
 הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט:): כְּדִרְךָ
 שֶׁתִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין
 (שה"משיכה" לרשותו מטיילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה
 נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁזֶה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּר — תִּקְנָהּ,
 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ: אֲבָל שָׂאָר הַדְּרָכִים שֶׁבֵּהֶן נִקְנָת
 הַתִּקְרָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוּמַר שֶׁטֶר וְחֻזָּקָה — הַסְמִיכוֹן
 לַפְּסוּקִים. וּכְבָּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוּמַר: יִדְעִית
 הַדְּרָכִים שֶׁבֵּהֶן מִתְקַים הַמִּקְח בְּכָל־סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א'
 מִקְדוּשִׁין וּפֶרֶק ד' וּפֶרֶק ח' (בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק
 ד' וּפֶרֶק ה' וּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ז' (בבא) בְּתָרָא.

יום ש"ק כ"ב אייר ה'תש"פ

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.

הַמִּצְוָה הָרִל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בְּדִין עֶבֶד עֲבָרִי,
 וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד וְגו'" (שמות כא, ב).
 וּכְבָּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִסְקֵי הַתּוֹרָה, וְהַלְכוֹת
 מִצְוָה זוֹ נִתְבָּאָרוּ כֻּלָּן בְּרִישׁ מַסֶּכֶת קְדוּשִׁין (יד:).

הַמִּצְוָה הָרִנ"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַכּוֹר עֶבֶד
 עֲבָרִי כְּדִרְךָ שֶׁנִּמְכָּרִים הַעֲבָדִים וְהוּא: שִׁיעֲמַד בְּמִקּוֹם
 מְכִירַת הַעֲבָדִים וְיִכְרִיזוּ עָלָיו וַיַּעֲלוּ הַקּוֹנִים אֶת דָּמָיו זֶה
 עַל זֶה — אֵין עוֹשִׂין כֵּן בְּשׁוּם פְּנִים, אֲלָא (נמכר) בְּהֻצָּעָה
 וּבְדִרְךָ נֶאֱדָה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה בְּאֲזַהְרָה עַל כֶּף: "לֹא
 יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד" (ויקרא כה, מב) וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת
 בהר): "לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד — שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סִמְטָא
 (מכרו שוק) וַיַּעֲמִידוֹ (במכרו) עַל אֶבֶן הַלִּקְחָ וּבְכָלֵל לֹא
 זֶה בָּלִי סִפֵּק אֲזַהְרָה לְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁאִם
 מוֹכְרוֹ הָרִי הוּא מוֹכְרוֹ כְּאֵלוֹ הוּא עֶבֶד כְּנַעֲנִי וְנִמְצָא עוֹבֵר
 עַל אָמְרוֹ: "לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּפְּרֵת עֶבֶד"; וּכְבָּר הִזְכַּרְנוּ

כאשר תוך כדי העסק משוחחים עם הזולת בענייני יהודי... ומעוררים אותו אודות לימוד נגלה וחסידות – מכך נוצרת שמחה למעלה..
 ועבור זה משלם הקדוש־ברוך־הוא בבני חיי ומזוני. וככל שפעולה זו רבה יותר – התשלום רב יותר

היום יום ט"ז אייר

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקריאו לו ויעלצו כך אוהבי שמך, וימר עובדו מיראה, ולכן
הקריאו לו אשר צפנת ליראיך.

הדרן עלך כשם השמים

מי שקינא פרק שישי

הפרק עוסק בדיני העדות על סוטה.
משנה. מי שקינא לאשתו שלא תיטת עם פלוני, ונסתרה אחר
קיניו, אפילו שבע על כך שנסתרה מעוף הפורח, כלומר שלא
שמע בעדות גמורה אלא רק מעד אחד, ואף אם הוא פסול לעדות
כגון עבד או שפחה, אם בעלה אינו רוצה להשקותה, אזי יוציא את
אשתו בגט, ויתן כתובה, דברי רבי אליעזר. רבי אליעזר סובר בזה
כשיטתו בתחילת המסכת שאין צריך עדות גמורה על הסתירה, וגם
הפסולים לעדות נאמנים בזה, כמו שנאמנים להעיד על טומאתה,
משום שסתירה הוקשה לטומאה, לפיכך נאסרת לבעלה בעדותם עד
שישקה אותה מים המאריים, ואם אינו רוצה להשקותה, יוציא ויתן
כתובה. רבי יהושע אומר, אינה נאסרת לבעלה אם אין שני עדים
כשרים על הסתירה, אולם יכול לקיימה רק עד שישיאו ויתנו כה
מוזרות בלבנה - שנשים השזורות חושי פשתן בלילה, יסאו ויתנו,
כלומר ידברו על פריצותה, שבהגיע למצב זה, מכוון הדבר,
ויוציאה בגט, שהרי במצב כזה שנושאות ונותנות בה מוזרות בלבנה,
אין המים המאריים בודקים אם זינתה, כמו שלמדנו לעיל.
אם אמר עד אחד, אני ראיתי שנשטמאת בסתירה זו שעליה העידו
שני העדים לפי רבי יהושע או בסתירה שנודעה על פי עוף הפורח
לפי רבי אליעזר, לא היתה שותה, כי אחרי שקיבלנו עדות
שנסתרה, עד אחד נאמן להעיד שנטמאה, משום שרגילים לדבר,
ואין צורך לבדוקה, ונאמנותו היא אף להפסידה כתובתה, וכפי
שנדרש מהפסוקים בהמשך המשנה. ממישיבה המשנה, ולא עוד,
ולא רק עד כשר נאמן, אלא אפילו עבד, אפילו שפחה המעידים
שנטמאה, הרי אלו נאמנים שנטמאה אינה שותה, ונאמנים אף
לפוסלה מכתובתה. ממישיבה המשנה, חמותה, וכת חמותה,
וצרתה, ויבתה, וכת בעלה מאשה אחרת, אף ששונאות אותה
ואינן נאמנות בשום עדות שהיא לרעתה, הרי אלו נאמנות לעדות
זו שנטמאה כנסתרה, אבל ולא נאמנות נשים אלו לפוסלה
מכתובתה, שהואיל ושונאות אותה, אינן נאמנות להפסידה, אלא
נאמנותן היא רק לענין שלא תשקה.
המשנה מביאה את הדרשה לכך שעד אחד ואפילו פסול לעדות
נאמן שנטמאה במקרה שכבר הועדה שנסתרה, ומקדימה לבאר,
שלולי גזירת הכתוב היינו מצריכים לכך שני עדים. שהיה בדיון
שנאמר שעד אחד לא ידחה נאמן שנטמאה, מקל וחומר, ומה אם

במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל משמע שגם אלו
שעדיין היו במקור ברכו את ה' כשהיו במקלות על הים. (שואלת
הגמרא, והא לא חזו. משיבה הגמרא, אמר רבי תנחום, כרם
נעשה להן באספקלריא - מראה המאירה וראו).
שנינו במשנה, בו פיוס דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד
איוב כו'. את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה, שנאמר "הן יקטלני
לו אייחל", ועדיין הדבר שקול, לו אני מצפה או אני מצפה. מקשה
הגמרא, וליחזי האי 'לא' כיצד הוא כתוב, אי בלמ"ד אלה בתיב
'לא' הוא, שפירשו איני מצפה, ואי בלמ"ד וי"ו בתיב, 'לו' הוא
שפירשו שמצפה, ומפני מה אומרת המשנה הדבר עדיין שקול,
וצריך להביא פסוק נוסף.
דוחה הגמרא את הקושיא, וכל היבא בתיב בלמ"ד אלה, לא
הוא, אלא מעתה, ככל צרתם לא צר, בתיב 'לא' בלמ"ד
אלה, הכי נמי דלא הוא, האם תפרש שהכוונה היא שהקדוש
ברוך הוא אינו נמצא עמם בצרתם, וכי תיבא הכי נמי, שכן הוא
הפירוש, והבתיב בהמשך הפסוק, ופלאך פניו הושיעם, הרי
שהקדוש ברוך הוא כן נמצא ומושיע להם בצרתם. אלא (לאו),
משמע הכי, ומשמע הכי - פעמים שהכוונה כך ופעמים שהכוונה
כך, לכן אומרת המשנה הדבר עדיין שקול.
תניא רבי מאיר אומר, נאמר ראיה אלהים באיוב, ונאמר כי ירא
אלהים אתה באברהם, מה ירא אלהים האמור באברהם
מאברה, אף ירא אלהים האמור באיוב מאברה, ואברהם גופיה
מנין שמאברה, בתיב 'ירע אברהם אברה'.
שואלת הגמרא, מאי איבא בין עושה מאברה לעושה מיראה.
ומשיבה, איבא הא דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גדול
העושה מאברה יותר מן העושה מיראה, שהה העושה מיראה,
תלוי זכותו ומינה לאלה דור שלאחריו, וזה העושה מאברה, תלוי
לאלפים דור. ומנין שכן הוא, כיון שהבא בתיב, לאלפים לאהבי
ולשומרי מצותי, הרי שלאזהביו הוא תולה אלפים, והתם בתיב,
ולשומרי מצותי לאלה דור, הרי שלשומרי מצותיו שאינם עושים
מאברה אלא מיראה, תולה אף.
מקשה הגמרא, התם נמי - בפסוק של אלה דור בתיב, לאוהביו
ולשומרי מצותי לאלה דור. מתרצת הגמרא, האי לדסמך ליה
והאי לדסמך ליה - לאלפים סמוך לאהבי, ולאלף דור סמוך
ולשומרי מצותי.
הנהו תרי תלמידי דהו יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה לרבא,
אקריין בחלמי - הקריאו לי בחלומי את הפסוק 'מה רב טובך
אשר צפנת ליראיך', וחד אמר ליה לרבא, אקריין בחלמי
וישמחו כל חוסי בך לעולם ויגנו ויעלצו בך אוהבי שמך. אמר
להו רבא, תרויבכו רבנן צדיקי גמורי אתון - שניכם צדיקים
גמורים, אלא שמר עובד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, ולכן

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד ושלושים לעומר עמוד ב

במשנה מתפרשים כך, כשיש עדויות סותרות אם נטמאה האשה, עד
אחד אומר שכן, ושניים פסולים אומרים שלא, או הפוך, מקבלים את
דברי השנים שהם רוב הדעות. ואיבא דאמרי דעה אחרת בדברי
רבי נחמיה, כל היבא דאמא עד אחד כשר מעיקרא - כל מקום
שבא עד אחד הכשר לעדות בתחילה ואמר שנטמאה, ונתקבלה
עדותו, אפילו מאה נשים נמי, אם יבואו אחר כך להכחישו, כולן
בעד אחד דמיין, ואין עדותו מתקבלת, כי לראשון הכשר יש נאמנות
כשנים כשרים, וכבר לא הולכים אחר רוב דעות של פסולים, אלא
אומרים בזה 'אין דבריו של אחד, במקום שנים'.

בולה עוסקת בענין שונה, בפסולי עדות, ורבי נחמיה היא.
דתניא, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינת תורה עד אחד,
הרי שהוצאה עדות זו מכלל כל עדויות שבתורה ולא צריך בה תורת
עדות, ולפיכך פסולים וכשרים שווים בה והלף אחד רוב דעות,
כלומר, מקבלים את העדות שיש בה יותר עדים מן העדויות
האחרות, אפילו אם הם פסולים, ואפילו העידו זה אחר זה וכבר
נתקבלה עדות אחרת. ועשו שתי נשים באיש אחד, בשני אנשים
באיש אחד, כלומר שאם נשים, הפסולות לעדות, הכחישו עד אחד
כשר, הרי הן נאמנות בעדות כזו כמו שני עדים כשרים שהכחישו עד
אחד, שגם בזה הולכים אחר רוב דעות. ושני המקרים האחרונים

סוטה. פרק חמישי - בשם שהמים דף לא עמוד א

רש"י

במקלות. כשנהגלו על הים: מקור. אף אותם שבמקור: וליחיו האי לא כו'. ואמאי אמר הדבר עדיו שקול. ח"ו. דלא הוא. ודיק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: באברהם. כי ירא אלהים אתה (וגלגלם ככ). תלי. וכתוה לדורותיו להגן עליהם עד אלפים דור: לאלפים אלהי. סמן אזהביו לאלפים, ואידך קרא סמן לאלף דור אל שומרי מצותיו. דהיינו מיראה, ואין אלו דומין לפרוש מאהבה לפרוש מיראה (ושל דף ככ). דנהנו מאהבת שבר ומיראת פורענות הקלות והענין, והכא מאהבת המקום ומיראתו שמוראו גדול ומשל על הבריות: וישמחו כל חסידו בך וגו'. סיפיה דקרא ויעלצו בך אודיבי שמך.

הדרן עלף בשם שהמים

מתני' מי שקינא לה ונסתרה. אם לאחר שקינא לה נסתרה: אפי' שמע מעוף הפורה. שנסתרה יוציא ויתן כתובה. ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק (שיל דף כ) סתירה לא בעיא עדות ואפלו עבד ואפלו שפחה נאמנין. דהיינו נמי כעוף הפורה, דאיתקש לטמאה דכלהו מהמיני בה. הלקח נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה. כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים אינה נאסרת עליה. ור' יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מידה כשישאו ויתנו מוזרות בלגנה בפריצותה מכוער הדבר ותצא. דקא אפלו מיא תו לא בדיק לה בדתניא בפ"ק (שיל דף ו) וטוהרה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה: אני ראיתיה שנשטמאת. באותה סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי יהושע ולרבי אליעזר ע"פ עוף הפורה: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה בכתבה שרגלים לדבר, ומקראי ילפינן לה לקמן במתני': הרי אלו נאמנים אף לפסלה בכתבתה. שלא תשתה ולא תטול בכתבה: המוטה ובת המוטה וצרתה ויבמתה. אשת אחי בעלה, אף היא בצרתה ושוואתה שדואגת הימנה שסופה להיות צרתה, אם ימות בעלה בלא בנים תתייבם בבעלה, ובת בעלה מאשה אחרת, אלו המש נשים שזונות אותה. וביבמות (דף ק"ז): מפרש טעמא אמאי סנו לה. ואין נאמנות לה לשום עדות שהיא לרעתה: הרי אלו נאמנות. לה לעדות זו, שהתורה האמינה כל עדות שיש בה. ומידה לא לפסלה מכתבה הואיל ושוואות אותה, אלא שלא תשתה שקה בדיו. שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא ממזרת הכותב: הראשונה. סתירה שאין אוסרתה אסור עולם אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעין למימר מגורה שורה. ורבי יהושע היא: עדות האמהוניה. סמאיה: כל עדות שיש בה. נאמן בה. ובגמרא ילפינן לה דהכי קאמר, תרי ליה בה אלא אחד, וקאמר ודיא לא נתפשח למיסקיה, אלמא קדמיקן:

שאוסרתה

"במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל". והא לא חזו? אמר ר' תנחום: פרס נעשה להן כאספקלריא המאורה וראו: בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס לא עבד איוב כו': וליחיו האי "לא", אי בלמ"ד אל"ף פתיב, לא הוא. אי בלמ"ד וי"ו פתיב, לו הוא? וכל היכא דכתיב בלמ"ד אל"ף, לא, הוא? אלא מעתה "בכל צרתם לא צר" דכתיב בלמ"ד אל"ף, הכי נמי "לא" הוא? וכי תימא הכי נמי? והכתיב "ומלאך פניו הושעם"! אלא לאו, משמע הכי ומשמע הכי. תניא ר' מאיר אומר: נאמר "ירא אלהים" באיוב, ונאמר "ירא אלהים" באברהם. מה "ירא אלהים" האמור באברהם, מאהבה. אף "ירא אלהים" האמור באיוב, מאהבה. ואברהם גופיה מנלן? דכתיב "ורע אברהם אהבי". מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה? איכא הא דתניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור, וזה תלוי לאלפים דור. הכא פתיב: "לאלפים אלהי ולשמרי מצותי", והתם פתיב: "ולשמרי מצותו לאלף דור". התם נמי פתיב "להאביו ולשמרי מצותו לאלף דור"? האי לרסמיך ליה והאי לרסמיך ליה. הנהו תרי תלמידי דהוה יתבי קמיה דרבא, חד אמר ליה: אקריין בחלמאי "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". וחד אמר ליה: אקריין בחלמאי "וישמחו כל חוסי בך לעולם ויגנו ויעלצו בך אהבי שמך". אמר להו: תרויכו רבנן צדיקי גמורי אתון. מר מאהבה, ומר מיראה:

הדרן עלף בשם שהמים

מי שקינא לאשתו ונסתרה, אפילו שמע מעוף הפורה, יוציא ויתן כתובה, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה. אמר עד אחד "אני ראיתיה שנשטמאת" לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד, אפילו שפחה, הרי אלו נאמנים, אף לפוסלה מכתובתה. המוטה ובת המוטה וצרתה ויבמתה ובת בעלה, הרי אלו נאמנות. ולא לפוסלה מכתובתה, אלא שלא תשתה. שהיה בדיו, ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם

תוספות

ואידך דהיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דלר' יוסי הגלילי נמי עוברים אמורים שירה ובפ"ק דכתובות (דף ו) דרש לה דברכת תננים בעשרה מדוהו מצי למיכתב מבטן ישראל וכתבי ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים הכי ואתון המלאכים שאמרו מה אנש כי זוכרנו אמר להן הקב"ה באו וראו את השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף הן ואמרו שירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ור"ש בן אלעזר (מנסיא) אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה: גדול העושה מאהבה. בירושלמי (ברכות פ"ט) ר"ע הוה מתרין קמיה טורנטורפוס הרשע אתה עונתא דקריה שמע שרי קרי וגחך א"ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין את א"ל תיפה רוחיה דהוואר רשיעא לא חרש אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי חייתי קורא הפסוק הזה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך רחמתיה בכל לבי רחמתיה בכל נפשי רחמתיה בכל ממוני לא דות בדיק ליה וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואתאי ענתיה דקריה שמע ולא איפליג עליה בגין כן אנא קרי וגחך:

הדרן עלף בשם שהמים

מי שקינא לה. פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה דלאחר ששנה שברוקה חמים הוא חוזר לקניו, ה"ג בסדר המשנה משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורה וחכי מסתברא ונראה דה"פ מאחר שקינא לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי עכשיו קצת רגלים לדבר מכוער הדבר ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו לב"ה ודאמר אפילו אם הקדישה בחשילי היינו רשות מידה מצוה ליכא אלא בבד"ה ואם מקיימה דומה לאדם שנפל זבוב לתוך תמחו שמוצצו ואוכלו ולבית שמאי חובה הואיל וקינא לה רגלים לדבר מידה כתובתה גובה הואיל ולא נסתרה והשתא אתי שפיר דרבי יהושע אבל לפירוש רבינו שלמה דפירש משקינא לה אפי' שמע מעוף הפורה שנסתרה דעוף פורח היינו עבד ושפחה שנאמרו בעידי סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובתה וכי היה רבי יהושע מחייב כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה והלא אין חמים בודקין אותה כדאמרין בפרק קמא (לעיל דף ו) ומאחר שהיא גרמה תשיאסר עליו ואין יכולה לשתות היא כארסיה ושומרת יבם שלא שותות ולא טולות כתובה מידה מצי למימר הא דאמרין אין חמים בודקין אותה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלגנה דוקא לאחר קניו ועידי סתירה לרבי יהושע אבל כאן אין עידי סתירה אלא שמזרות בלגנה נשאות ונותנות בפריצותה:

כאן

אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים? תלמוד לומר: "ועד אין בה", כל עדות שיש בה. קל וחומר לעדות הראשונה מעתה: ומה אם עדות

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לא עמוד ב

תוספות

רש"י

בבא בתא כן בזה אחר זה. קשיא דהבא משמע כיון שנתקבל עדותו של ראשון ואע"פ שלא עשו ע"י עדותו שום מעשה ולא שום הוראה רק שלא העיד השני בתוך כדי דיבור של ראשון הוי דבריו של שני במקום ראשון כדבריו של אחד במקום שנים הכי משמע לפירוש רש"י והא בפרק האשה שהלכה (יבמות דף ק"ה) תנן עד אומר מת וניסת ובא אחר ואמר לא מת לא תצא וקא דייק בגמ'

טעמא דניסת הא לכתחילה לא תנשא והאמר עולא וכו' ומשני הכי קאמר עד אומר מת והיתירה לינשא אבל אחר ואמר לא מת לא תצא מהתירה הראשון והא ה"מ דבזה אחר זה מיירי דהא ניסת בנתיים ואפ"ה בכה"ג בזה אחר זה אם לא ניסת לא תנשא אפ"ה היתירה לינשא דאמר לא תצא מהתירה הראשון ופירש גמ' רש"י ה"מ דדוקא שהיתירה קודם שיבא עד השני המוכחשו אבל אם קודם שהיתירה מודה עולא דלא תסבין אקמא דאבתי לא אחשביניה כחרי לחכי נראה לפרש הבא בזה אחר זה שקיבלו עדות הראשון והורו ע"פ עדותו מיהו תימה עולא גופיה דאמר הכי אליביה תני לא היתה שוטה מה דחוקיה למימר הכי והא מתניתין לא משמע ששדה השני אחר הראשון עד שדורו אסורה עליו ואמרנו אינה שוטה וי"ל דמתניתין בסתם קתני אי נמי רבי יצחק ועולא הזה מותרצי להחיא דהאשה וזוטא כדמותרצי אליבא דר' יוחנן בפי ש' דכתובות (דף כב) משום לזות שפתים וזהויה דהאשה רבה (יבמות דף פ"ה) לא דימא לתרידיו משום דגברא אתי וקא:

עדות אחרונה שאוסרתה איפור עולם, הרי היא מתקיימת בעד אחר. עדות הראשונה שאין אוסרתה איפור עולם, אינו דין שתתקיים בעד אחר? תלמוד לומר: "כי מצא בה ערות דבר" ולהלן הוא אומר "על פי שנים עדים... יקום דבר". מה להלן על פי שנים, אף כאן פי שנים. עד אומר "נמאמת" ועד אומר "לא נמאמת", אשה אומרת "נמאמת" ואשה אומרת "לא נמאמת", היתה שוטה. אחר אומר "נמאמת" ושנים אומרים "לא נמאמת", היתה שוטה. שנים אומרים "נמאמת" ואחד אומר "לא נמאמת", לא היתה שוטה גמ' האי תלמוד לומר "כי מצא בה ערות דבר"? תלמוד לומר "בה" ולא בקינוי, בה ולא בסתירה מיבעי ליה? הכי נמי קאמר, תלמוד לומר "בה" בה ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. וטומאה בעלמא בלא קינוי ובלא סתירה, דלא מהימן עד אחר, מנלן? נאמר כאן "דבר", ונאמר להלן "דבר". מה להלן בשני עדים אף כאן בשני עדים: עד אומר נמאמת: טעמא דקא מכחיש ליה, הא לא קא מכחיש ליה, עד אחד מהימן, מנהני מילי? דתנו רבנן: "ועד אין בה" בשנים הכתוב מדבר. אתה אומר בשנים, או אינו אלא באחד? תלמוד לומר: "לא יקום עד אחד באיש", ממשמע ששנאמר "לא יקום עד" אינו יודע שהוא אחד? מה תלמוד לומר "אחד"? זה בנה אב, כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שנים, עד שפירוש דף הכתוב "אחד". ואמר רחמנא תרי לית בה אלא חד, "והיא לא נתפשה" אסורה. ויבין דמדאורייתא עד אחד מהימן, איך הוכי מצי מכחיש ליה? והא אמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים! אלא אמר עולא: תני, לא היתה שוטה, וכן אמר ר' יצחק, לא היתה שוטה. ור' חייא אמר היתה שוטה. לר' חייא קשיא דעולא? לא קשיא, כאן בבת אחת, כאן, בזה אחר זה. תנו, עד אומר "נמאמת" ושנים אומרים "לא נמאמת" היתה שוטה, הא חד וחד, לא היתה שוטה. תיובתא דר' חייא! אמר לך ר' חייא: ולימעימך, אימא סיפא, שנים אומרים "נמאמת" ואחד אומר "לא נמאמת" לא היתה שוטה. הא חד וחד, היתה שוטה. אלא פולה בפסולי עדות ר' נחמיה היא. דתניא, ר' נחמיה אומר: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באיש אחד בשני אנשים באיש אחד, ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד אחד פשר מעיקרא, אפילו מאה נשים נמי, בעד אחד דמין.

שאוסרתה איפור עולם. כדאמר (שלי דף כח) בסוטה ספק מנטמאה ונטמאה, וכ"ש ודאית: עד אומר נמאמת ועד אומר לא נמאמת. ואוקי חז' בברי' חז' הרי היא כספיקא ושוטה: ושנים אומרים לא נמאמת. כלומר לא נטמאת בפניך, שכשכאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת, הרי נסתלק העד הזה ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא כספיקא אם נטמאת קדם שכאו אלו ומצאנו והיתה שוטה. ובגמ' מפרש לזמאי איצטריך כל הך בבי' גמ' קא בקינוי כו'. למאי איצטריך הנהי שוה הא כתיב גמ' טמאה ונע אין בה מיעוטא הוא, בה עד אחד נאמן ולא בעדות אחרת והיא לא עדות סתירה כשאר כל עדות שבתורה וספקא בעלמא. עד א' שהעיד על אשה שלא קא לא בעלה ואמר נטמאת מנין דלא מדיקון ולא אמרין אשמתא אשה המנינה רחמנא לא שוה לאחר קמי ולא שוה בלא קמי, תלמוד לומר כו', וכי המנינה רחמנא בטמאה שחור קמי ויש עדי סתירה שנים ועד מעיד שנטמאת שרגלים לדרב. ובפרק קמא (שלי דף ג) פרכין והא כי כתיב קמי בתר הכי כתיב, ומשנין ועבר כתיב שכבר עבר: הא לא מכחיש ליה כו'. הוא הדין דתנא ליה למבעי ארישא דקתני ביהדיא אחר אומר אני ראיתיך שנטמאת לא היתה שוטה אלאמא מדיקון, אלא משום דבעי לאקשויי עלה כי מכחיש ליה מאי הוי הא המנינה רחמנא להאי דאמר נטמאת כבי תרי וחד ליה האי דמכחיש ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים: הרי כאן שנים. הרי הוא בשנים: קשיא דעולא. דכיון דהאמינה תורה הרי דעמידתו במקום שנים: כאן בבת אחת. מתני' כשהעידו שניהם בתוך כדי דיבור דנטלו דבריו מיד דלא נתקיימה עדותן בב"ד, והיכא האמינהו תורה כשנים כגון אם העיד עדותו וקצא, דהו לא מצי חד לאכחושיה: הא חד וחד. על כרחיך לא היתה שוטה תנא ברישא, דאי היתה שוטה קתני הא וכו' למא ליה, השתא בזה הוי הכחשה תרי מבעיא פשיטא דאין אחד במקום שנים, ומתני' לדיקא דידיה תנא ליה, דאי לאשמועינן היא גופה פשיטא דלא איצטריך: אסר לך ר' חייא ולימעימך. דסבירא לך דמתני' לגופיה לא איצטריך, דהא פשיטא דאין א' במקום שנים, ולדיקא אתא, סיפא מאי תידוק מנה, אלא מתני' לא לדיקא אתא אלא לאשמועינן היא גופה איצטריך, דשנים דקא תנא בפסולי עדות קאמר כגון נשים או עבדים, ואשמועינן דשתי נשים מבטלות דברי עד א' בין ברישא בין בסיפא. ולקמן פריך תרתי למא ליה, והאי דלא שני ר' חייא מציגתא בזה אחר זה, משום דקא דייק מתני' בבת אחת דקתני ושנים אומרים לא ראיתה (נטמאת) אלאמא בזה הדין קתנה, דלעולם במקום שנים לא האמינה תורה עד אחד: כל מקום שהאמינה תורה כו'. הוציאנו לעדות זה מכלל כל עדות שבתורה לפיכך פסולין וכשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות הסוברים דבר: ואיכא דאמרי כל היכא דאתא עד כשר מעיקרא ואמר נטמאת ונתקבלה עדותו ואחר כך באו מאה נשים בעד א' דמין וחד ליה קמא שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים ואינה שוטה:

והבא

והבא

מחו

ביאורים למסכת סוטה דף לא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שהראשון הוכחש היא שותה, הא אם לא קא מְכַחֵש ליה, עד
57 אחד מְהִימֵן שנטמאת. מבררת הגמרא, מְהִימֵן מִיָּלִי שעד אחד נאמן
58 לומר שנטמאת. ומבארת הגמרא, דְּבָנוּ דְּרַגְנָן בְּבִרְיָא, וְעַד אֵין פֶּה
59 בְּשֵׁנִים הֶכְתוּב מְדַבֵּר, שכונת הפסוק שאין עדות גמורה של
60 שני עדים שזינתה. דנה הברייתא, אִתָּה אוֹמֵר בְּשֵׁנִים, אוֹ אוֹלֵי אֵינוֹ
61 אֵלָּא בְּאֶחָד, שכונת הפסוק שאין אפילו עד אחד שזינתה. וכדי
62 לברר את כוונת הפסוק מביאה הברייתא עוד דרשה אחרת, תְּלִמּוּד
63 לוֹמֵר, 'לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאֵישׁ וְגו'', והיה מקום להקשות על פסוק
64 זה, מִשְׁמַעַן שְׁנַאמֵר 'לֹא יָקוּם עַד', וכי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כִּבְר שֶׁהוּא אֶחָד,
65 מִה תְּלִמּוּד לוֹמֵר 'אֶחָד'. אלא שוֹת בְּנָה אֵב - לִמּוּד שֶׁל 'בְּנִין אֵב',
66 שֶׁל מְקוֹם שְׁנַאמֵר 'עַד', הֵרִי בָּאן שֵׁנִים, עַד שִׁפְרוּם לָךְ הֶכְתוּב
67 'אֶחָד'. ועל פי זה חזרת הגמרא ומבארת את הפסוק 'עד אין בה
68 והיא לא נתפשה', וְאִמֵּר דְּהִמְנָא תִּרִי לִית בָּהּ - הַכוּנָה ב'עד אין
69 בה' היא שאין עדות של שנים, אֵלָּא רק חד מעיד בה שנטמאה,
70 והפסוק ממשיך, וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, כלומר שלא היתה אנוסה ולכן
71 היא אֲסוּרָה. הרי שהאמינה כאן התורה לעד אחד ואסרה את
72 האשה מחמת עדותה.
73 מקשה הגמרא על דין המשנה שהעד השני האומר 'לא נטמאת' יכול
74 להכחיש את הראשון האומר 'נטמאת' ולכן היא שותה. וְכִיּוֹן
75 דְּמִדְּאוֹרְיָתָא עַד אֶחָד מְהִימֵן שנטמאה, אם כן אִידֵךְ, הִכִּי מִצִּי
76 מְכַחֵשׁ לִיה - השני, איך יכול להכחישו, וְהָא אִמֵּר עוֹלָא, כֹּל
77 מְקוֹם שֶׁהָאִמִּינָה תוֹרָה עַד אֶחָד, הֵרִי בָּאן תוֹקֵף שֶׁל שֵׁנִים, וְאֵין
78 דְּבִרְיוֹ שֶׁל אֶחָד המכחישו נחשבים בְּמִקּוֹם שֵׁנִים. עונה הגמרא,
79 אֵלָּא אִמֵּר עוֹלָא, תִּנִּי - אֵכָן יֵשׁ לִשְׁנוֹת בְּמִשְׁתַּנּוּתוֹ 'לֹא הִיתָה
80 שוֹתָה', ולא כמו ששינו 'היתה שותה', כי באמת הראשון נאמן
81 כשנים שנטמאה, והשני שהוא רק עד אחד אינו יכול להכחישו. וְכִי
82 אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁצִּירִךְ לִשְׁנוֹת 'לֹא הִיתָה שוֹתָה'. וְרַבִּי חִיָּיא אִמֵּר,
83 הַגִּירָסָא נִשְׁאֵרָת 'הִיתָה שוֹתָה'. שואלת הגמרא, לְרַבִּי חִיָּיא קִשְׁיָא
84 דְּעוֹלָא, שכיוון שהאמינה תורה את הראשון על כך שנטמאה, הרי
85 הוא כשנים, כפי שלימד עולא, אם כן מדוע שותה. עונה הגמרא, לֹא
86 קִשְׁיָא, כָּאֵן בְּמִשְׁתַּנּוּתוֹ, מדובר שהעידו שניהם בְּבֵית אֶחָד, שבתוך
87 כדי דיבור מאז שהעיד הראשון, העיד גם השני, שאז בטלו דבריו של
88 הראשון מיד, כי עדיין לא הספיקה עדותו להתקיים בבית דין, שלא
89 האמינה תורה עד אחד אלא אם העיד עדותו ויצא בלי שיוכחש, ורק
90 באופן זה כבר לא ניתן להכחישו בעד אחד. לפיכך במשנתנו אין
91 לראשון תוקף של שנים. ואילו כָּאֵן דְּבִרְבִּי עוֹלָא שעד אחד נחשב
92 כשנים, מדובר ששני העדים באו להעיד בְּבֵית אֶחָד זֶה, ורק על מקרה
93 כזה אנומים שאין דבריו של אחד מהם שנים.
94 הגמרא מקשה על רבי חייה מהמשך משנתנו, תִּנִּי, עַד אוֹמֵר
95 'נְטִמָּאת', וְשֵׁנִים אוֹמְרִים 'לֹא נְטִמָּאת', הִיתָה שוֹתָה. ויש לדייק
96 מזה, דווקא אם הכחישוהו שנים היתה שותה, הָא חֵד וְחֵד - במקרה
97 שרק אחד הכחישו, דהיינו במקרה הקודם במשנה, לֹא הִיתָה שוֹתָה,
98 וכך יש ודאי לגרוס שם. ובהכרח אי אפשר לגרוס שם 'היתה שותה',
99 כי אם זו הגירסה שם, אזי קשה מה חידשה המשנה במקרה השני,
100 ששנים יכולים להכחיש את העד הראשון, הרי כבר למדנו מהמקרה
101 הראשון שאפילו אחד יכול להכחישו. אלא ודאי שהמקרה השני
102 הובא כדי לדייק שצריך לגרוס 'לא היתה שותה' במקרה הראשון,
103 כפי שדייקנו. הרי מכאן תִּיּוֹבְחָא דְּרַבִּי חִיָּיא, שגרוס שם 'היתה
104 שותה'.
105 משיבה הגמרא, אִמֵּר לָךְ רַבִּי חִיָּיא, וְלִמְעֻמְיָךְ - לשיטתך הסוברת
106 שהמשנה הביאה מקרה נוסף רק כדי לדייק ממנו, אִמֵּינָא סִיפָא - מה
107 תעשה עם המקרה השלישי במשנה, 'שנים אוֹמְרִים נְטִמָּאת, וְאֶחָד
108 אוֹמֵר לֹא נְטִמָּאת, לֹא הִיתָה שוֹתָה', וכי תדייק ממנו, הָא חֵד וְחֵד,
109 הִיתָה שוֹתָה, הרי דייקת מהמקרה השני בדיוק הפוך. אֵלָּא ודאי
110 שהמקרים האלו לא נאמרו כדי לדייק מהם, אלא שסוף המשנה

1 עדות ראשונה - על הסתירה, שאין אוֹסְרָתָה על בעלה אוֹסֵר
2 עוֹלָם, אלא רק עד שתשתה ותמצא טהורה, אִינָה מְתַקְנִימָת
3 בְּפָחוֹת מְשֵׁנִים, עדות אֶחָרָנָה - שהעידו שנטמאה לאחר שהועדה
4 שנסתרה, שאֲוִסְרָתָה לבעלה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא חמורה יותר, האם
5 אינו דין שלא תִּתְקַצֵּים בְּפָחוֹת מְשֵׁנִים. אך דוחה המשנה, תְּלִמּוּד
6 לוֹמֵר - לפיכך כתוב 'עד אין פֶּה', לומר שכל עדות שִׁישׁ בָּהּ
7 שנטמאה, העדות נאמנת, אפילו היא של עד אחד.
8 מקשה המשנה שיש לומר ההפך, קֵל וְחוֹמֵר לְעִדוֹת הָרִאשׁוֹנָה
9 מִעֵתָה - מאחר ולמדנו שלטמאה מספיק עד אחד, נלמד קל וחומר
10 לעדות סתירה שיספיק עד אחד, וכך נלמד את הקל וחומר, וְכָה אִם
11 עדות אֶחָרָנָה - שנטמאה, שאֲוִסְרָתָה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא חמורה,
12 הֵרִי היא מְתַקְנִימָת בְּעַד אֶחָד, כמו שדרשנו, עדות הָרִאשׁוֹנָה -
13 שנסתרה, שאין אוֹסְרָתָה אוֹסֵר עוֹלָם, והיא קלה יותר, האם אינו
14 דין שֶׁתִּתְקַצֵּים בְּעַד אֶחָד. דוחה המשנה, תְּלִמּוּד לוֹמֵר 'כִּי מִצָּא
15 בָּהּ עֵרוֹת דְּבָר', וְלִחְלֹן אֶחָד אוֹמֵר 'עַל פִּי שֵׁנִים עֲדִים אוֹ עַל פִּי
16 שלשה עדים יָקוּם דְּבָר', דורשים גזירה שוה 'דבר' 'דבר' להשוות
17 בין עדות על אשה שמצא בה ערות דבר, כגון עדות זו שנסתרה, ובין
18 עדות ממון, מִה לְחֵלּוֹן, בעדות ממון, עַל פִּי שֵׁנִים, אִף כָּאֵן, על פִּי
19 שֵׁנִים.
20 אם עַד אוֹמֵר 'ראיתי שהאשה נְטִמָּאת', וְעַד אֶחָד אוֹמֵר 'לֹא
21 נְטִמָּאת', או אם אִשָּׁה מעידה עליה ואומרת 'נְטִמָּאת', וְאִשָּׁה
22 אחרת אוֹמֵרָת 'לֹא נְטִמָּאת', הִיתָה שוֹתָה, שכיון שהעדים
23 מכחישים זה את זה, ממילא זה ספק ככל סוטה, ושותה. אם אֶחָד
24 אוֹמֵר 'נְטִמָּאת', וְשֵׁנִים מכחישים אותו ואומרים 'לֹא נְטִמָּאת'
25 בפניך, שכשנאבת ומצאת שנסתרה יחד, גם אנו היינו עמך, ובפנינו לא
26 נטמאת. הִיתָה שוֹתָה, שהרי נסתלקה עדותה ובטלו דבריו של העד
27 האחד מפני השנים, ויש עדיין ספק שמא נטמאה קודם שבאו העדים
28 ומצאום, לפיכך שותה כסוטה רגילה. אם שֵׁנִים אוֹמְרִים 'נְטִמָּאת',
29 וְאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא נְטִמָּאת', לֹא הִיתָה שוֹתָה, שאין אחד נאמן נגד
30 השנים.
31 גמרא. שנינו במשנה שלדברי רבי יהושע לומדים מגזירה שוה 'דבר'
32 'דבר', שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה. מקשה על כך הגמרא,
33 הָאִי תְּלִמּוּד לוֹמֵר 'כִּי מִצָּא בָּהּ עֵרוֹת דְּבָר' - וכי הלימוד לדברי
34 רבי יהושע שעד אחד אינו נאמן להעיד שנסתרה לומדים מהגזירה
35 שוה, הרי בפסוק עצמו ממנו דורשים שהעד נאמן שנטמאה יש
36 לימוד אחר לזה. תְּלִמּוּד לוֹמֵר 'עד אין פֶּה', שוה מיעוט, דווקא בָּהּ,
37 בעדות שנטמאה, עד אחד נאמן, וְלֹא בְּקִינּוֹ, ודווקא בָּהּ הוא נאמן,
38 וְלֹא בְּסִתְרָתָהּ, שאין עד אחד נאמן להעיד שקינא לה בעלה או
39 שנסתרה, אלא צריך שני עדים כשאר כל עדויות שבתורה, ואת
40 המיעוט הוזה מִיָּבֵעִי לִיה - היתה המשנה צריכה להביא, ומדוע
41 דרשה זאת המשנה מ'דבר' 'דבר'. מתרצת הגמרא, הִכִּי נִמִּי קְאָמֵר
42 - כך אכן אומרת גם משנתנו, 'תְּלִמּוּד לוֹמֵר בָּהּ, בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוֹ,
43 בָּהּ וְלֹא בְּסִתְרָתָהּ', ובאמת מכאן נדרש הדין, אלא שמילים אלו
44 חסרות במשנה. והגזירה שוה מלמדת דין אחר, וגם הוא חסר
45 בגירסתנו, וכך צריך להוסיף במשנה, 'עדות על מוֹמָאָה בְּתִיָּבָא,
46 שהאשה נטמאה, בְּלֹא שהיה קִינּוֹ וְכֹלָא שהיתה בְּתִיָּבָא, דְּלֹא
47 מְהִימֵן עַד אֶחָד - שבזה, הדין הוא שאין עד אחד נאמן, מְגִלָּן - מנין
48 לומדים זאת. על כך אמרה המשנה, 'נְטִמָּאת כָּאֵן' כי ימצא בה ערות
49 דְּבָר, וְנִיאֵמֵר לְחֵלּוֹן 'על פי שני עדים וגו' יָקוּם דְּבָר', מִה לְחֵלּוֹן בְּשֵׁנִי
50 עֲדִים, אִף כָּאֵן בְּשֵׁנִי עֲדִים', והגזירה שוה נאמרה לגבי דין זה, שעד
51 אחד אינו נאמן להעיד על אשה שנטמאה כשבעלה לא קינא לה,
52 ורק אם קינא לה ונסתרה נאמן, כמו שדרשה המשנה מ'ועד אין בה',
53 כי אז יש רגלים לדבר.
54 שנינו במשנה, שאם עַד אוֹמֵר נְטִמָּאת, ועד אחר אומר לא נטמאת,
55 היתה שותה. מדייקת הגמרא, מְעַמָּא דְּקָא מְכַחֵשׁ לִיה - רק מטעם

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עבודת היום שלפני ולפנים בודש הקדשים, שאז היה קורא בתורה
 את פרשת העבודה ומברך עליה שמונה ברכות. ופרשת המלך -
 פרשת 'הקהל', שהמלך היה קורא בספר דברים על בימת עץ בעזרה
 בסוכות שאחר השמיטה. ופרשת עגלה ערופה - מה שאומרים
 הזקנים והזקנות כשנמצא חלל שלא נודע מי היכהו אחרי שעורפים
 את העגלה, כמו שכתוב, 'וענו ואמרו, ידינו לא שפכו את הדם הזה
 וגו'. ומשנות מלחמה בשעה שמונה אל העם - הדברים שהכוהן
 שנמשח לכך אומר אל העם הקרבים למלחמה, כמו שכתוב 'ואמר
 אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל
 ירך לבבכם וגו'.

מכאן עד סוף המסכת הולכת המשנה ומבארת את הפרטים שזכרו.
 מקרא ביכורים ביצד - דהיינו מנין שצריך לאומרו בלשון הקודש.
 שנאמר בפרשת ביכורים, 'וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן
 בברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו הלויים
 ואמרו', מזה שנאמר בשניהם עניה ואמירה דורשים גזירה שוה, מה
 לחלן הברכות והקללות היו דווקא בלשון הקודש כפי שדורשת
 הגמרא. אף כאן בפרשת ביכורים, בלשון הקודש.
 חליצה ביצד - מנין שצריכה להיות בלשון הקודש. מבארת המשנה,
 נאמר בחליצה, 'ועניתה ואמרה', ולחלן בברכות וקללות שבהר
 גריזים וזר עיבל הוא אומר, 'וענו תלויים ואמרו', לומדים בזה
 גזירה שוה, מה לחלן, בברכות וקללות בלשון הקודש, אף כאן,
 בחליצה בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, אין צורך ללמוד זאת
 מגזירה שוה, שמהפסוק עצמו שנאמר בחליצה נלמד הדבר, שכתוב
 'ועניתה ואמרה ככה', שמשמע, עד שתאמר בלשון הזה - שבלשון
 הזה שכתוב צריכה היא לומר, בלשון הקודש.

ברכות וקללות שבהר גריזים וזר עיבל, ביצד היה הדבר. בין
 שיעברו ישראל את הירדן בכניסתם לארץ, ובאו אל הר גריזים
 ואל הר עיבל ששם שבעה שבעים שנים, שפצד שכם, שפאצל - על יד אלוני
 מורה, ואנו למדים שהרים אלו זהו מיקומם, שנאמר 'ונתתה את
 הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, הלא הנה בעבר
 הירדן וגו' אצל אלוני מורה', ולחלן הוא אומר, 'ועברו אברהם
 בארץ עד מקום שכם, עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור
 לחלן לגבי אברהם, נתפרש שהוא על יד שכם, אף אלון מורה
 האמור כאן, הרי הוא על יד שכם. ששה שבעים עלו לראש הר
 גריזים, וששה שבעים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים
 והאזן עומדים למטה באמצע, בין שני ההרים, והכהנים מקיפין
 את הארון, והלויים את הכהנים, וכל ישראל מקיפין את הארון
 וההרים, שנאמר 'וכל ישראל וזקניו ושוטריה ושופטיה עומדים
 מזה ומזה לארון וגו'. הפכו הלויים את פניהם כלפי הר גריזים,
 ופתחו בברכה, 'ברוך ה' אלהי אשר לא יעשה פסל ומסכה', ואלו
 שבהר גריזים ואלו שבהר עיבל עזינין אמן. ואז הפכו הלויים את
 פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה, 'ארוך האיש אשר יעשה
 פסל ומסכה', ואלו ואלו עזינין אמן, וכך היו עושים גם בשאר
 הברכות והקללות, עד שנומרו ברכות וקללות שנאמרו שם. ואחר
 כך הביאו את האבנים שנטלו מן הירדן כדי לעשות את ציווי
 התורה, לבנות מזבח בהר עיבל ולכתוב על האבנים 'את כל דברי
 התורה וגו' באר היטב, וקנו את המזבח, וסדוהו בסיד, וכתבו
 עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, כל שפה בכתבה
 ובלשונה, שנאמר 'באר היטב', ונטלו את האבנים - פירוק את
 המזבח אחרי שגם העלו בו עולות ושלמים, כמו שציוותה תורה
 'והעלית עליו עולות וגו', ולקחו את אבניו כדי להקימם במקום
 שילינו באותו לילה, כפי שציווה ה' ליהושע לעשות, ובאו

והא - מה שאמרה המשנה 'אחד אומר נטמאת, ושנים אומרים לא
 נטמאת, היתה שותה', כמא עסקינו, כגון דאמרי אשה מעיקרא
 - שאשה היא שבאה ראשונה ואמרה 'נטמאת', ולכן הולכים אחר
 רוב דעות של הפסולים ומקבלים את עדות השנים, ותרצה לך רבי
 נחמיה הכי - ה'איכא דאמרי' יפרשו את דברי רבי נחמיה לפי דעתם
 כך, רבי נחמיה אומר, כל מקום שהאמינה תורה עד אחר, הלך
 אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת, בשני אנשים
 באיש אחד, דהיינו דוקא כשגם העד הראשון היה אשה או עד פסול
 אחר מקבלים את עדותן של שתי הנשים, אבל שתי נשים באיש
 אחד הכשר לעדות, כי פלגא ופלגא דמי, כלומר, כל אחת מעדויות
 אלו נחשבת כאילו היא של עד אחד, ואין הולכים אחר רוב דעות.
 הגמרא שבה לדון בגוף תירוץ של רבי חייא, ששני המקרים
 האחרונים במשנה עוסקים בפסולי עדות, ומקשה על כך הגמרא,
 ותרמי - שתי המקרים שאמרנו שעוסקים בפסולי עדות, למה לי,
 הרי כדי לומר שהולכים בפסולים אחר הרוב היה מספיק למשנה
 להביא דוגמא אחת. מתרצת הגמרא, מהו דתימא, כי אוליין פתר
 - מה שהולכים אחר רוב דעות נאמר רק לחומרא - אם לפי רוב
 הדעות צריכה לשתות, אבל לקולא - אם לפי רוב הדעות יש להקל
 מעליה שלא תשתה, כגון בששתים אומרות 'נטמאת' ועד אחד אומר
 'לא נטמאת', אולי בזה לא אוליין אחר רוב דעות, אלא נשאר את
 הענין בספק בגלל שהיתה הכחשה כל שהיא, ותשתה, קא משמע
 לן שהולכים גם במקרה כזה אחר רוב דעות, ואינה שותה, כי הדין
 נאמר בין לחומרא ובין לקולא.

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין פרק שביעי

משנה. דברים אלו נאמרין בכל לשון - בכל שפה, ואין צריך
 לאומרם בלשון הקודש, פרשת סוטה - מה שאמר הכהן לסוטה,
 כמפורש בפסוקים, 'והשביע אותה הכהן ואמר אל האשה, אם לא
 שכב וכו'', ואינו צריך לומר לה בדרך שכתוב בלשון הקודש, אלא
 אפילו בשפה אחרת. וידיי מעשר, שמוצוה להתוודות בפסח של
 שנה רביעית ושביעית של מחזור השמיטה, שאז הזמן שחייב להוציא
 ולבער מן הבית את כל מעשרותיו של גידולי קרקע ולעשות בכל
 אחד כדילו, ואחר כך אומר הידיד 'ביערתה הקודש מן הבית וכו'
 הכתוב בתורה, ויכול לאמרו בכל שפה, ואין אומרים שהכתוב חייבו
 לומר דווקא בלשון זו הכתובה. קרית שמע, ותפלה, וברכת המזון,
 ושבעות העדות - אם חבירו ביקש שיעיד עבורו בתביעת ממון
 שתבע בבית דין, ונשבע בשקר שאינו יודע עדות זו, או שהלה
 השביעו שיעיד עבורו וכפר בשקר שאינו יודע, חייב קרבן 'עולה
 ויורד' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ושבעות
 הפיקדון - שכפר לחבירו על תביעת פיקדון או ממון ונשבע על כך
 בשקר, או שהשביעו התובע וכפר בשקר, מתחייב קרבן 'אשם
 גולות' האמור בפרשה, גם אם השבועה נאמרה בכל לשון. ואף
 בדברים שנסדר ונכתב מצוות דיבורם בתורה, אין צריך לאומרם
 בלשון הקודש, כפי שלומדת הגמרא על פי הנאמר בהם.
 ואלו נאמרין דווקא בלשון הקודש, ואינם נלמדים מהדברים
 הקודמים לאומרם בכל לשון, משום שנכתב בהם לימוד לעכב שלא
 לומר אותם בלשונות אחרים, מקרא ביכורים - הקריאה של 'ארמי
 עובד אבי וגו' שהמביא ביכורים צריך לקרוא. וחליצה - כל סדר
 האמירות הכתוב בפרשת חליצת יבמה. ברכות וקללות שאמרן
 יהושע וישראל בהר גריזים וזר עיבל כמו שנצטוו בתורה. ברכת
 כהנים - נשיאת כפיים. וברכת כהן גדול ביום הכיפורים אחר

סוטה. פרק שישי - מי שקינא דף לב עמוד א

רשי

תוספות

והכא במאי עסקינן. דקתני עד אחד אומר גטמאת ושנים אומרים לא גטמאת היתה שותה ואוקימנא בפסולי עדות ובין בבא אחת בין בזה אחר זה כר' נתנא. ועל דהך ר' דקדח דקדח אחר זה איצטריך עקר לאשמעין. דאי בבת אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא. בחד נחד נמי היתה שותה. ואלא בזה עסקינן דההוא דאתא מעקרא ואמר גטמאת אשה הוהא הלכך אפי' בזה אחר זה אהו תרתי ומבטלי לה:

והרצה לרבי נתנא הכי כו'. דהא דאמרן לעיל ונעשו שתי נשים באיש אחד כו' לא סיפא דמלתיה דרבי נתנא הוא. אלא פירושא דמלתיה דהא. דאגו פרשין לה הכי: כי פלגא ופלגא דפי. כלומר כי חד וחד, ואי בבת אחת אהו אוקרי תרי לבתרי חד ואוקמיה אספיקא. ואי בזה אחר זה וההוא דהאמנה תורה קדם ואתא ברישא הוה ליה פשנים ונהך בחד ואין דבריהם במקומו, והיכא דשתים אומרות גטמאת ועד אחד כשר אומר לא גטמאת היתה שותה דכי חד נחד נגדה, ומתניתין דקתני לא היתה שותה כגון דההוא חד הוה פסול: ותרתי במסולי עדות לפה ל. למתני מתני' הלך אחר רוב דעות: לחומרא. ששתיהן לקולא. להקל מגליה שלא תשתה: לא אוליג. בחר רוב דעות בפסולי עדות, והיכא דשתים אומרות גטמאת ואחד אומר לא גטמאת כיון דאיכא חזקה כל דהו ניקא אוקי תאי לבתרי נהך ואוקרי מלתא אספיקא ותשתה, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין (בכל לשון). גרסינן: פרשת סוטה. מה שהבחנו אומר לה. ולא אמר' צריך לאמרה בלשון הקדש כדרך שנכתב. ובספרי אמר' דאי לא כתיב קרא להמיר בכל לשון בדלקמן היא נגמר מבימה בקל וחומר, ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות בלשון הקדש, סוטה חמורה לא כל שכן וידוי מעשר. בשנה השלישית בערתי הקדש מן הבית וקדים טו שהוא מוציא כל מעשרותיו ומקצוץ מביתו ואין יבול עוד להשהותם, ונתון מעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעניים, ומעשר שני של שתי שנים שעבר מעלדו לירושלים עכשיו אם לא העלדו, ומתורה בערתי הקדש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר ראשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו בכל לשון כדלית' לקמן, ולא אמרין בלשון זה הזקיקו הכתוב לאמרה בלח' וישבועת העדות ושבועת הפקדון, בכל לשון שהשיעורו וכפר ולא הוזהר התיב לר' עולה ויורד האמור בשבועת העדות ואשם גולות בשבועת הפקדון: ואלו נאמרין

מהו דתימא כי אוליג בחר רוב דיעות לחומרא אבל לקולא לא קמי'. ואם תאמר הא ממתני' בפרק האשה שהלכה (יבמות ד' קיז) וממתני' דפרק עגלה ערופה (לקמן דף מז.) שמענין לה י"ל דהבא איצטריך דאפילו לקולא אנ"ג דרגלים לדבר ועוד דלא תנא פסולי עדות בהדיא במתני' להכי תנא גבי כל חד וחד:

והכא במאי עסקינן, כגון דאתאי אשה מעיקרא, ותרצה לר' נתנא הכי, ר' נתנא אומר: כל מקום שהאמנה תורה עד אחד, הלך אחר רוב דעות, ונעשו שתי נשים באשה אחת בשני אנשים באיש אחד. אבל שתי נשים באיש אחד, כי פלגא ופלגא דמי. ותרתי בפסולי עדות, למה ל? מהו דתימא: כי אוליג בחר רוב דעות, לחומרא. אבל לקולא לא אוליג, קא משמע לן:

הדרן עלך מי שקינא

אלו נאמרין בכל לשון: פרשת סוטה, וידוי מעשר, קרית שבע, ותפלה, ובכרת הפזון, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון. ואלו נאמרין בלשון הקודש: מקרא ביפורים, וחליצה, ברכות וקללות, ברכת כהנים, ובכרת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה, ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם. מקרא ביפורים

ביצד? "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך" ולהלן הוא אומר "ועניו הלויים ואמרו". מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. חליצה ביצד? "וענתה ואמרה" ולהלן הוא אומר "ועניו הלויים ואמרו", מה להלן בלשון הקודש, אף פאן בלשון הקודש. ר' יהודה אומר, "וענתה ואמרה ככה", עד שתאמר בלשון הוה. ברכות וקללות ביצד? כיון שעברו ישראל את הירדן וכאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון, שביצד שבם, שבאצל אוליג מורה. שנאמר: "הלא הבה בעבר הירדן וגו'", ולהלן הוא אומר "ויעברו אברהם בארץ עד מקום שבם עד אלון מורה". מה אלון מורה האמור להלן שבם, אף אלון מורה האמור פאן שבם. ששה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה שבטים עלו לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והארון עומדים למטה באמצע. הכהנים מקיפין את הארון והלויים את הכהנים, וכל ישראל מופאן ומפאן, שנאמר: "וכל ישראל וזקניו ושומרי ושמעיו ושפתי עומדים מזה ומזה לארון" הפכו פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה, "ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו, עונין "אמן". הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה: "ארוי האיש אשר יעשה פסל ומסכה" ואלו ואלו עונין "אמן", עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח, וסדרוהו בסיד, וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון. שנאמר: "באר היטב" ונטלו את האבנים וכאו ולט

בלח". ולא אמרין נגמר מתקן דלעיל שנכתב ונסדר עליהן כל מצות דבורם ואין צריך לאמרן בלח"ק בדכתיב בקללה. משום דבדכתיב כתיב עובא: מקרא פבורים. שהיה קורא מארמי אובד אבי עד סוף כל הפרשה ותליצת בקום. היא אומרת מאן יכמי וגו' והוא אומר לא תפצתי לקחתה. ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאש וגו': ברכות וקללות. שאמרן יהושע וישראל בחר גרזים ורע עיבל: ברכת כהנים. נשיאות פנים: ברכת כהן גדול. ביום הכפורים אחר עבודת היום שלפני ולפניהם היה קורא בתורה את הפרשה ומבקר שמנה ברכות כדמפרש במתניתין: ופרשת המלך. מפרש בסוף פירקא, והיא פרשת הקהל: ופרשת עגלה ערופה. ידעו לא שפכו וגו' כפר לעמך ישראל וגו' (קדים לה) פרשת משוח מלחמה. (ס ו) וזהו בקרבם אל וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו' כי ה' אלהיכם וגו': ביצד. כמו מנן: ויהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גרזים, ולקמן מפרש התם גופיה מנא לן: אינו צריך. ללמדה בגזירה שה שבעצמה היא למדה: וענתה ואמרה. ככה. דמשמע בלשון זה תאמרו: שבשומרון. אצל שומרון: למטה באמצע. בין שני ההרים: מפאן ומפאן. על ההרים: הפכו. הלויים פניהם כלפי הר גרזים ופתחו בברכה. כל האזורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה: אלו ואלו. שבהר גרזים ובהר עיבל. והא כדכתיב ואלה יעמדו לברך, לא שהיו השבטים מקבצין ומקללין. אלא הלויים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם לרע גרזים בברכה ולרע עיבל בקללה: הביאו את האבנים. בדכתיב ובנית שם מזבח וגו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת באר היטב. ונטלו את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשקלים בדכתיב והעליה עליה עולות (ס ו):

ולט

הדרן עלך מי שקנא

ה"ג בסדר המשנה

אלו

נאמרין בלשונם. ופירוש כל אדם בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי: שמע ותפלה. תימה אמאי שירי הלל וקידוש של שבת וברכת הפירות וברכת המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפרק מי שמתו (ברכות דף כא.) משמע דתפלה וקריית שמע דרבנן ועד הדהם (דף כב.) משמע דקידוש דאורייתא והכי משמע נמי בריש מסכת נזיר (דף ג.) בשלמא מקרא מגילה איכא למימר להכי שירי דתנא בפ"ב דמגילה (דף ז.) הלעז ששמע אשורית יצא אלא הני אמאי שירי ונראה דהני נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם:

אידו

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לב עמוד ב

תוספות

רש"י

ולנו במקומו. בבית מלונם בגלגל נשם הקימו את האנבים: נמ' ח"ג. ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת, ומתאי קרא קליף לה בספר, וליג ואמר הבתן לאשה: אל תאשה משמע דברים הנכסין בלבה שתהא מברת בלשון: על מה היא שותה. כדמפרש ואזיל שאומר לה פריצות גרם לך שתשתה: ובמה היא שותה. בכלי מאוס במקדה של תרש: ועל מה נטמאת. מי הביאה לידי טמאה שחוק וקלות ראש, כדי לרש את הנשים שלא יקלו ראשן עם האנשים, שעל ידי כך באות לידי נצבתה בטנה: ובמה היא נטמאת. משמיעין אותה הבלכות הנשים המקארים, על איזו טמאה הן בודקין אותה, שאם נטמאה והיא מודה וברצון בדיקה, ואם שוגגת כגון אמרו לה מת בעליך או אנוסה לא יבדקה: וכל כך לפה. לנו להודיע בהלכות הנשים: בשלמא הנה קמיתא משום ונזקרו כל הנשים (ויקרא כג, אלא הך למה? שלא להוציא לעו, שאם נטמאת באנס או שוגגת ולא נבדקה, שלא תהא סבורה אלו נטמאתי מודה גם כן לא היו בודקים אותי: ח"ג. ודיו מעשר מנול דתיב ואמרת וגו', וילף אמירה אמירה מוסקת: א"ל רב ובדי לאביו וילף אמירה אמירה מלוח, א"ל דנין אמירה גירדתא מאמירה גירדתא, ואין דנין אמירה גירדתא מעניה ואמירה: שבו, לא עברתי ממנוחתי ולא שכחתי (ויקרא טו, היינו שבח עצמו: בקול נמוך. מדלא בתיב ביה עניה: וגוהו. כגון ארמי אובד אבי היינו וגוהו, שמתרין שאבין לכן הארמי היה רשע: מפני מה תתנו. שיהא אדם אומר תפלתו בלחש כדאשכחא בחנה וקולה לא ישמע (שם פ' א, שלא לבייש את עוברי עברה. ישמע נשמוח פ' א, שלא לבייש את עוברי עברה. צרות שעברו עליה, דהיינו צרות שעברו על ישראל, צרת לכן הארמי צרת מצרים: שיהי לא חלק הקתוב מקום בין הטאת לעולה. לא קבע לשחיטת חטאת מקום בפני עצמו, שלא יבינו שהיא חטאת ומתבייש: שם שם קרא. כלומר סורו מעלי שטמא הוא: והאיך א"ל. כלומר ודרי יש סימנים אחרים להביעה: למעלה פסוח הסיקא. דתיב (ויקרא ז) על קרנות ובעולה לא כתב קרנות, ודוא נותן דמים למטה מחוט הסיקא: וכן שאר כל הדמים: הים כהן. לחודיה הוא דרע ולא שאר כל העולם ואין בשת כהן: פספסא. הנקבות של נקבה: פאליה. בנזב ולא נבר: שעירה מאי איכא למיטר. שאין לה נזב ונבר הנקבות: דאיבעיא ליה לאתויי בשעה אם היה לו בשת. שדרי כל החטאות של יחיד רצה כשבה רצה שעירה חוץ מחטאת עבודת כוכבים שפתיב עז בה שתהא בפרשת שלח לך אנשים: הים יצירי וניכסיה. הטיל גזול הקתוב בתיבויש שתהא על הפכה מעונש גדול כזה. כהנכבה. בלשון הקדש: חטאת לא שמע צריך שלשמי לאונו. פלוגתא היא במסכת ברכות (דף טו):

ליבא

איהו הוא דקא מכספי נפשיה. תימה הוא אמר בשמעתא קמיתא דמנחות (דף ג.) דבין זכרים ולנקבות לאו דעתיהו דאינשי ואמר רבי הוה דווקא אמרי והבין דאין מעשיו ומכוחים מפני שזמנאן חושמין על דברו שהוא שוחט חטאת לשם עולה אבל בסתמא כי הכא ודאי מרגישים בדבר:

ליבסוף וילוייל כי היכי דליכפר ליה. וא"ת

יחלוק כמו כן בקביעות מקום שחיטתה כי היכי דליהוי ליה כפרה גמורה י"ל כיון שחלק הכתוב בדבר אחד שיש דכיר בדבר מה צריך יותר. מיה: ורבי שלא יקראנה למפרע מנליה. תימה דהכא משמע דבין רבי ובין רבנא אית להו דקריאת שמע דאורייתא וכן תנא דפליגי התם בקורא את שמע ולא השמיע לאונו וכן ב"ש ובי"ה התם בפרק קמא דברכות (דף י') דתנן בית שמי אמורים בערב כל אדם יטה ויקרא ויבשר יעמוד שנאמר בשכב ובקומך ובי"ה אמורים בשעה ששני אדם שוכבין אלמא דתרווייהו סבירא להו דקרא משתעי בק"ש וסתמא דגמרא נמי התם פריך תנא היבא קאי דקתני מאימתי תנא אקרא קאי דתיב בשכב ובקומך ותו פ"ב (שם דף יג.) בפלוגתא דרבי וזוטא ורבי יאשיה דתניא והיו יקראם למפרע הדברים על לבבך רבי וזוטא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה אמר מר רבי וזוטא וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דתיב לדבר במ ד"ה הא כתיב ודברת במ וכו' אמר מר רבי יאשיה וכו' מ"ש מכאן ואילך מצות כוונה דתיב על לבבם ד"ה כתיב על לבבך אלא עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה מ"ש עד כאן מצות כוונה וקריאה דתיב ודברת במ ד"ה כתיב לדבר במ ההוא בדברי תורה כתיב מדיקאמר ההוא בדברי תורה מכלל ודברת במ דוקא בק"ש ותו התם הפועלים שעשו מלאכה עם בעל הבית קורין ק"ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלים ומברכין ולאחריה שתיים כיצד ברכה ראשונה כתיבה שניה כולל בונה ירושלים בברכת הארץ ולא מברך הטוב והמשיב משום דמדרבנן היא דבינה תקנה מכלל דק"ש דחייב לקרות דאורייתא ובפרק מי שמתו (ברכות ד' כא.) בגמרא בעל קרי פריך סתמא דגמרא קריאת שמע דרבנן אהא דקאמר דק"ש וברכת המנוח דאורייתא ותו אמרין התם (דף כא. ע"ש) אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויצא ספק לא אמר חוזר ואומר מאי טעמא ק"ש מדרבנן דדוקא לומר דכל הני דמשמע מנייהו דאורייתא הוי אסמכתא בעלמא דאין שיעור הגמרא לדייק כל כך בעל אסמכתא רבי ורבנן ועוד דאמר לימא קסבר כל התורה בכל לשון נאמרה ואי הוי אסמכתא בעלמא לא הוה צריך למידק מיניה: ורבנן סביר לה כמ"ד הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא. תימה מאי דדוקיה למימר הכי הוה מצי למימר ורבנן תרתי שמעין מיניה כדאמר בפרק היה קורא (ברכות דף טו.) דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא ומפרש בגמרא מ"ט ד' יוסי משום דתיבויש שמע השמיע לאוניך ותיק שמע בכל לשון שאתה שומע ואידך תרתי ש"מ: כל

מאי טעמא דרבי? אמר קרא: "היו" בהווייתן יהו. ורבנן, אמר קרא "שמע", בכל לשון שאתה שומע. ורבנן נמי, הא כתיב "היו" ההוא, שלא יקראנה למפרע. ורבי, שלא יקראנה למפרע מנליה? נפקא ליה מ"דברים" "הדברים", ורבנן: "הדברים" לא משמע להו. ורבי נמי, הכתיב "שמע"? ההוא מיבעי ליה להשמיע לאוניך מה שאתה מוציא מפיך. ורבנן סביר לה כמאן דאמר: הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא. לימא קסבר רבי, כל

ביאורים למסכת סוטה דף לב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְנָתַן, הָאֵם צָרִיךְ לֵאמֹר בְּקוֹל רִם, וְהָאֵמֶר רַבִּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבִּי
שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי, מִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ שְׁצִיר אִדָּם לומר את התפלה
בְּלִחָשׁ, הִסִּיבָה הֵיא, כִּדְּרֵי שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עֹבְדֵי עֲבִירָה הַמְתוּדִים
בְּתַפְלָתָם עַל עֲבִירוֹת שְׁבִידָם, וְהִדְבֵּר נִלְמַד מִהַתוֹרָה, שֶׁחֲרִי לֹא חָלַק
הַתְּבוּב מִקּוֹם בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה - לֹא קָבַע הַכְּתוּב לְשִׁחִית חֲטָאֵת
מִקּוֹם נִפְרָד לְעַצְמוֹ, אֲלָא הֵיא נִשְׁחַטֵּת הִיכֵן שֶׁנִּשְׁחַטֵּת גַּם הַעוֹלָה, בְּצֵד
צִפּוֹן שֶׁל הַזֹּהֶרָה, כִּדְּרֵי שְׁלֵא יֵכִינֵה הַרְוֹאִים שְׁהֵיא חֲטָאֵת וְלֹא יִתְבַּיֵּשׁ
עוֹבֵר הָעֵבֶרִיָּה שֶׁהֵיאָדָּה. נִתְבָּאֵר מִזֶּה, שֶׁאֵין לֵאדָם לומר גִּנּוּתוֹ בְּקוֹל
רִם, וְלִפְיֵךְ הַגְּמָרָה מִתְקַנֵּת אֶת הַדְּבָרִים, לֹא תִימָא, גִּנּוּתוֹ, שְׁכֵן לֹא
עַל זֶה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי שֶׁרָאִי לֵאמֹר בְּקוֹל, אֲלָא אֵימָא,
צִעְרֵי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי הַתְּכוּן שֶׁרָאִי לֵאדָם לומר את צַעֲרוֹ
בְּקוֹל כִּדְּרֵי שִׁידְעוֹ עַלֵי הַרְבִּים, וְלִמְדִים זֹאת מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים, שֶׁאִמְרָם
'אֲרָמִי עוֹבֵד אֲבִי' בְּקוֹל, מִשּׁוּם שֶׁמְזִכֵּר שֶׁם צִרוֹת שֶׁעָבְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל
אֲצֵל לִבָּן הָאֲרָמִי וּבִמְצָרִים, כִּדְּרֵי תִימָא כִּךְ גַּם בְּבִרְיָאָה, שֶׁמִּזֶּה שֶׁנִּאמַר
בְּמַצְרַע 'וְיִטְמָא מִמָּא וְיִקְרָא' כְּלוּמָר, שֶׁהַמַּצְרַע צָרִיךְ לְהִשְׁמִיעַ
שֶׁהוּא טִמָּא וְיִסְרוֹ מַעֲלִיו, לִמְדִים גַּם, שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹדִיעַ צִעְרֵי לְרַבִּים,
וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים, וְכָל מִי שֶׁאֵינֶה בּוֹ דְּבָר מַצְרַע, צָרִיךְ
לְהוֹדִיעַ לְרַבִּים, וְרַבִּים מְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.
נִתְבָּאֵר רַבִּי יוֹחֵן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי, מִפְּנֵי מַה תִּקְנוּ
תְּפִלָּה בְּלִחָשׁ, שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עֹבְדֵי עֲבִירָה, שֶׁחֲרִי לֹא חָלַק
הַתְּבוּב מִקּוֹם בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָה, וְלֹא - וְכִי לֹא
עֲשֵׂתָה תוֹרָה חִלּוּק בֵּין חֲטָאֵת לְעוֹלָה, וְהָאֵימָא חִלּוּק בְּדִינֵיהֶם
לְגַבִּי הַזֹּאת דְּמִיָּם, שֶׁדָּם חֲטָאֵת נִתֵּן לְמַעַלָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא
שֶׁבְּמִזְבֵּחַ, וְרִם עוֹלָה נִתֵּן לְמַטָּה מִחוּט הַסִּיקְרָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה,
הֵתֵם בְּהוֹאֵת דָּם חֲטָאֵת, רַק הַכֶּתֶן הוֹזֵק אֶת הָדָם, הוּא דִּידְעָה,
וְחוּץ מִמֶּנּוּ אֵין אַחֲרִים שִׁידְעִים שְׁהֵיא חֲטָאֵת, וּמִמִּילָא אֵין הַחוּטָא
מִתְבַּיֵּשׁ. הַגְּמָרָה שְׁבָה וּמִקְשָׁה, וְהָאֵימָא - הִרִי יֵשׁ סִימָן אִם זֶה חֲטָאֵת
אוֹ עוֹלָה, שְׁהִי חֲטָאֵת בִּאֵר רַק נִקְבָּה, וְאֵילוֹ קָרְבֵן עוֹלָה יִכּוֹל
לְהוֹיֵת רַק וְכִי, אִם כֵּן הִרְוֹאִים יִדְעוּ שׁוֹ חֲטָאֵת, לְמִירוֹת שֶׁנִּשְׁחַטֵּת
בְּמִקּוֹם שֶׁנִּשְׁחַטֵּת גַּם הַעוֹלָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה, הֵתֵם מִיבִסְטָא בְּאֵלֶיהָ
- הַנִּקְבוֹת שֶׁל הַנִּקְבָּה מִכּוּסָה עַל יַד הַזֶּנֶב, וְלִכֵּן לֹא נִיכֵר שׁוֹ חֲטָאֵת.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה, תִּינַח בְּכֶשֶׁת, שִׁישׁ לֹה זֶנֶב, אֲבָל אִם הֵבִיא שְׁעִירָה
לְחֲטָאֵת שֶׁאֵין לֹה זֶנֶב, מָאִי אֵימָא לְמִימֵר. עוֹנָה הַגְּמָרָה, הֵתֵם, אִיהוּ
דְּקָא מִיבִסְטָא נִפְשִׁיָּה - בְּמִקְרָא כֹּהֵ, שְׁהֵיא שְׁעִירָה לְחֲטָאֵת, הִרִי
שֶׁהוּא זֶה שֶׁמִּבִּישׁ אֶת עַצְמוֹ, דְּאֵיבְעֵי לִיָּה לְאִתְוִי בְּכֶשֶׁת, וְקָא
מִיָּתִי שְׁעִירָה - שְׁהֵיא צָרִיךְ לְהִבִּיא כְּבֶשֶׂה אֵילוֹ רֵצָה שְׁלֵא
לְהַתְבַּיֵּשׁ, וּבְמִקּוֹם זֶה הֵבִיא שְׁעִירָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה, חֲטָאֵת
דְּעִבְדִּית בְּכֶשֶׁת - שֶׁמִּבִּיא מִי שֶׁנִּשְׁכַּל בְּשׁוּגָה בְּעוֹבֶדֶת כּוֹכְבִים, דְּלֹא
סִנִּי דְּלֹא שְׁעִירָה - שְׁאִי אִפְשָׁר שְׁלֵא לְהִבִּיא שְׁעִירָה, שְׁהִי נִאמַר
בִּה 'עוֹ בַּת שְׁנֵתָה', מָאִי אֵימָא לְמִימֵר, הִרִי רְוֹאִים שֶׁהַתוֹרָה לֹא
דֹּאגָה שְׁלֵא לְבִישׁ אֶת עוֹבֵר הָעֵבֶרִיָּה. עוֹנָה הַגְּמָרָה, הֵתֵם בְּחֲטָאֵת
עַל עֲבוּדָה זֹרָה, נִיבִסְטָא וְנִיזִיל, כִּי תִיכִי דְנִכְפַּר לִיָּה - כֵּאֵן בִּאמַת
הִטִּיל עַלֵי הַכְּתוּב שִׁתְּבִישׁ, כִּדְּרֵי שְׁתֵּחָא לוֹ כִּפְרָה מִעֲבִירָה גְּדוּלָה כּוֹז.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, קְרִית שִׁמְעוֹ נִאמַרְתָּ בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַת הַגְּמָרָה, מְנָלָן.
וּמִבְּרַת, דְּבִתִּיב, 'שִׁמְעוֹ יִשְׂרָאֵל', וְדוֹרִשִׁים מִזֶּה, שִׁנִּינוּ לומר בְּכָל
לִשׁוֹן שֶׁאֵתָה שׁוֹמְעֵי.
מִבִּיאָה הַגְּמָרָה מִחֲלּוּקָת כּוֹז, תִּנּוּ רִבְּנָן, קְרִית שִׁמְעוֹ נִתֵּן לְקָרָא
אוֹתָהּ רַק בְּכִתְבָּהָ, וְלֹא בְּשִׁפּוֹת אַחֲרוֹת, דְּכִדְּרֵי רַבִּי. וְחֻקִּים
אוֹמְרִים, בְּכָל לִשׁוֹן. מִבְּרַת הַגְּמָרָה מָאִי מִטְּמָא דְרִבְּנָן, אֵמֶר קְרָא
בְּפִרְשָׁת 'וְאֶהְיֶה' הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו', מִשְׁמַע שֶׁפְּתוּחֵיהֶן יִהְיוּ
- דְּבִרֵי הַקְּרִיאָה שֶׁמֶע צָרִיכִים לְהוֹיֵת כְּמוֹ שֶׁהֵם, וְלֹא בְּשִׁפּוֹת אַחֲרוֹת.
וְרִבְּנָן דּוֹרִשִׁים, אֵמֶר קְרָא, 'שִׁמְעוֹ', מִשְׁמַע בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁאֵתָה שׁוֹמְעֵי.
שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה, וְרִבְּנָן נִמְי, הָאֵם בְּתִיב 'וְהָיוּ', וּמִדּוּעַ אֵינִם לִמְדִים
מִזֶּה כְּדְּבִרֵי רַבִּי, לְקָרָא קְרִיאָה שֶׁמֶע כְּהוּוִיתָה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָה, הָהוּא - הֵם דּוֹרִשִׁים אֶת הַפְּסוּק הַהוּא לְדִין אַחֵר,

וְלִנּוּ בְּמִקְוָאָה, בְּבִית מְלוֹנָה בְּגִילְגַל, וְהִקְיִמוּ שֶׁם אֶת הָאֲבָנִים.
נִמְרָא. הַגְּמָרָה מִבִּיאָה אֶת הַדְּרָשׁוֹת לְדְּבָרִים שֶׁנִּאמַרְתִּים בְּכָל לִשׁוֹן.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁפָרְשֵׁת סוֹמְחָה נִאמַרְתָּ בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַת הַגְּמָרָה,
מְנָלָן - מִדִּיכֵן לִמְדִים זֹאת. וּמִשְׁבִּיבָה, דְּבִתִּיב, 'וְאֵמֶר תִּכְתֹּב לֹאשָׁה',
וְדוֹרִשִׁים מִזֶּה בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר.
אֲגַב מַה שֶׁלִּמְדִינוּ שֶׁהֵאשָׁה צָרִיכָה לְהִכֵּן אֶת דְּבָרֵי הַכֶּהֱן, מִבִּיאָה
הַגְּמָרָה אֶת הַבְּרִייתָה הַבֹּאֵה, תִּנּוּ רִבְּנָן, מִשְׁמִיעֵינוּ אוֹתָהּ בְּכָל לִשׁוֹן
שֶׁהֵיא שׁוֹמְעָה - מִסְבִּירִים לְסוֹטָה בְּשִׁפּוֹת שְׁהֵיא מִבִּינָה, אֶת הַדְּבָרִים
הַבִּאִים, עַל מַה הֵיא שׁוֹתָה, וּבְמָה הֵיא שׁוֹתָה, עַל מַה נִּטְמָאָה,
וּבְמָה הֵיא נִטְמָאָה. וּמִפְרֶשֶׁת הַבְּרִייתָה, עַל מַה - בְּגִלְגַל מַה הֵיא
שׁוֹתָה, עַל עֲסָקִי קִינִי וְסִתִּירָה, דְּהֵינּוּ שֶׁמִּסְבִּירִים לָהּ, מַה גֵּרַם לָךְ
לְהִגִּיעַ לָכֶךְ שֶׁמִּשְׁקִים אוֹתָךְ, פְּרִיצוֹתָ, שְׁקִינָא לָךְ בַּעֲלֶךְ וְנִסְתַּרְתָּ, הֵיא
שֶׁהֵיאָה אוֹתָךְ לֹזֶה. וּבְמָה הֵיא שׁוֹתָה, בְּמִקְדָּה שֶׁל חֶרֶשׁ -
מִסְבִּירִים לָהּ שִׁישְׁקוּהָ בְּכּוֹס שֶׁל חֶרֶשׁ, שֶׁהוּא כְּלִי מָאוֹס. עוֹד מִסְבִּירִים
לָהּ עַל מַה נִּטְמָאָה - שֶׁאֵם אֲכָן נִטְמָאָה, מַה הֵבִיאָה לִידֵי כִי, עַל
עֲסָקִי שְׁחֹק וְנִלְוִית - קְלוֹת רָאשׁ. וְכֵל הַחֶסֶבֶר הַזֶּה נִעְוֵד בְּשִׁבְלִי
שִׁיחֻדוֹ נִשְׁמֵם מוֹסֵר שְׁלֵא יִקְלוֹ רָאשׁוֹן עִם הָאֲנָשִׁים כִּדְּרֵי שְׁלֵא יִגְעוֹ עַל
יַדִּי זֶה לְעוֹנֵשׁ הַכְּתוּב בְּסוֹטָה שֶׁנִּטְמָאָה. שֶׁנִּאמַר בִּה 'צִבְתָּה בְּטֵנָה
וְנִפְלָה רִכְבָּה'. וּמִמְשִׁיכָה הַבְּרִייתָה לְבִאֵר, וּבְמָה הֵיא נִטְמָאָה, בְּשׁוּגָה
אוֹ בְּמִידָה, בְּאִזְנֵם [או] בְּרִצְוֹן - מִסְבִּירִים לָהּ מִחֲלּוּכַת הַמִּים
הַמֵּאֲרָרִים, שֶׁבִּאִיזָה אוֹפֵן הֵם יִבְדְּקוּ אוֹתָהּ, רַק אִם נִטְמָאָה בְּמִידָה
וּבְרִצְוֹן, אֲבָל אִם הִיתָה שׁוּגָה, כִּגוֹן שֶׁאִמְרוּ לָהּ שִׁמַּת בַּעֲלָהּ, וְהֵיא
חִשְׁבָה שֶׁאִינָה אִשֶׁת אִישׁ, אוֹ אִם הִיתָה אֲנוּסָה, לֹא יִבְדְּקוּ הַמִּים.
וְכָל כִּךְ לְמָה - מִדּוּעַ מִרְחִיבִים לָהּ גַּם בְּהַלְבוֹת אֵלּוּ, הִסִּיבָה הֵיא,
שְׁלֵא לְהוֹצִיאָה לְעוֹ עַל מִים הַמֵּרִים, שֶׁאֵם נִטְמָאָה בְּאִזְנֵם אוֹ בְּשׁוּגָה
וְיִשְׁקוּהָ, וְתִרְאָה שֶׁהִמִּים לֹא בִּדְקוּהָ, שְׁלֵא תִהְיֶה סְבוּרָה, אֵילוֹ נִטְמָאָה
בְּמִידָה גַּם כֵּן לֹא הִיוּ הַמִּים בּוֹדִקִים אוֹתָהּ.
שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שִׁידְיֵי מַעֲשֵׂר נִאמַר בְּכָל לִשׁוֹן, מִבְּרַת הַגְּמָרָה, מְנָלָן,
וּמִבְּרַת, דְּבִתִּיב, 'וְאֵמֶרְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעִרְתִּי
הַקּוֹדֵשׁ מִן חֵבֶת', וְלִיָּה 'אֵמֶרְתָּ' מִסּוֹטָה - דּוֹרִשִׁים גּוֹיָרָה שֶׁהוּא
שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' 'אֵמֶרְתָּ' מִפְרֶשֶׁת סוֹטָה שֶׁגַּם בִּה כְּתוּב לִשׁוֹן 'אֵמֶרְתָּ',
שֶׁהַפְּסוּק בֹּא לְהַשְׁוֹת אֶת דִּין וִידֵי מַעֲשֵׂר לֹזֶה שֶׁל סוֹטָה, שֶׁגַּם הוּא
יִכּוֹל לְהֵאמֵר בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה, אֵמֶר לִיָּה
רַב וְכִדְּרֵי לְאִבְי, וְלִיָּה 'אֵמֶרְתָּ' מְנָלָן - אוֹלִי נִלְמַד גּוֹיָרָה שֶׁהוּא שֶׁל
'אֵמֶרְתָּ' מִהַבְּרָכוֹת וְקִלְלוֹת שֶׁבִּהֵר גְּרִיזִים וְהֵר עֵיבַל שֶׁנִּאמַר בָּהֶם
לִשׁוֹן 'אֵמֶרְתָּ', וְנִדְרָשׁ לְהִפְיֵךְ, מַה לְחֵלָן בְּלוּם, הִיָּה צָרִיךְ לומר אֶת
הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, כִּפִּי שְׁדוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָה לִקְמוֹן, אֵמֶר
כֵּאֵן בּוֹיָדִי מַעֲשֵׂר יִהְיֶה חַיִּיב לֵאמֹר בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. עוֹנָה לוֹ אֲבִי,
דְּנִין מִיָּדִי גְּרִידָתָא - לִשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' בְּלָבָד, מִמִּיָּדִי גְּרִידָתָא
- מִלִּשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' בְּלָבָד, וְלִפְיֵכֶךְ דּוֹרִשִׁים אֶת דִּין וִידֵי מַעֲשֵׂר
מִסּוֹטָה, שְׁהִי בְּשִׁנֵּיהֶם כְּתוּב לִשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' בְּלָבָד, וְאֵין דְּנִין
מִלִּשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' - לִשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' בְּלָבָד, מִמִּיָּדִי גְּרִידָתָא -
מִלִּשׁוֹן שֶׁל עֲנִיָּה וְאֵמֶרְתָּ, וְלִכֵּן לֹא דּוֹרִשִׁים אֶת דִּין וִידֵי מַעֲשֵׂר,
שֶׁנִּאמַר בּוֹ לִשׁוֹן שֶׁל 'אֵמֶרְתָּ' בְּלָבָד, מִפְרֶשֶׁת הַלּוּיִם שֶׁבִּה כְּתוּב 'וְעֵנִי
הַלּוּיִם וְאִמְרוּ'.
תִּנּוּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחֵי אוֹמֵר, אִדָּם אוֹמֵר שְׁכַחוּ בְּקוֹל נְמוּד,
וְנָתַן בְּקוֹל רִם, כְּלוּמָר, רֵאִי שֶׁאִדָּם הַמְשַׁבַּח אֶת עַצְמוֹ יֵאמֵר שְׁבָחוּ
בְּקוֹל נְמוּךְ, וְכִשְׁמִגְנָה עַצְמוֹ, יֵאמֵר אֶת גִּנּוּתוֹ בְּקוֹל רִם. וּמִנֵּהן לְמִדָּם
זֹאת, שְׁכַחוּ בְּקוֹל נְמוּד לִמְדִים מִן וִידֵי הַמַּעֲשֵׂר, שֶׁאִמְרוּ בּוֹ 'לֹא
עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי', דְּהֵינּוּ שֶׁבֶח עַצְמוֹ, וְאִמְרוּ אוֹתוֹ
בְּקוֹל נְמוּךְ שְׁהִי בּוֹיָדִי מַעֲשֵׂר לֹא כְּתוּב לִשׁוֹן 'עֲנִיָּה' לְחַיִּיב אֵמֶרְתָּ
בְּקוֹל רִם. גִּנּוּתוֹ בְּקוֹל רִם נִלְמַד מִמִּקְרָא בִּיכּוּרִים שֶׁנִּאמַר בּוֹ 'וְעֵנִיתִי
וְאִמַּרְתִּי וְגו' אֲרָמִי עוֹבֵד אֲבִי וְגו'', וְהֵינּוּ גִנּוּת, שֶׁמִּתוּדִים שֶׁאִבִּיהֶם
לִבָּן הָאֲרָמִי הִיָּה רִשְׁעֵי וּבִיקֵשׁ לְעַקּוֹר אֶת הַכֵּל, וְצָרִיךְ לֵאמֹר בְּקוֹל רִם
שֶׁנִּאמַר 'וְעֵנִיתִי', שֶׁהוּא לִשׁוֹן הַרְמַת קוֹל. מִקְשָׁה עַל כִּךְ הַגְּמָרָה,

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

השרת, שהמידה הממונה על ה'בת קול' יודעת שבעים לשון, 50
 דלא שמועי עבדא - משום שתפקידה להשמיע דברים, והיא עשויה 51
 להשתלח לפעמים לאנשי עמים שונים המבינים אחת מכל השפות. 52
 ואי בעית אימא תירוך אחר, במקרים האלו, מי שאמר את הבת קול 53
 בארמית, המלאך נבריא'ל, הוה, שהוא יודע את כל השפות, דאמר 54
 מר, בא נבריא'ל אל יוסף הצדיק ולימרו שבעים לשון, כדי שפרעה 55
 ומצרים יקבלוהו למשנה למלך. 56
 שנינו במשנה שברכת המזון נאמרת בכל לשון, ומסבירה הגמרא 57
 שאין לזה דרשה, אלא כיוון שחיבה התורה לברך, דבתיב, ואבית, 58
 ושבעת וברכת את ה' אלהיך, ולא קבע הכותב לשון מסויימת 59
 לברך בה, לכן אתה יכול לברך בכל לשון שאמרת מברך. 60
 שנינו במשנה ששבעת העדות נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 61
 מניין לומדים זאת, דבתיב, ונפש כי תחטא ושמינה קול אלה, 62
 ולא נאמר והשביעה באלה, משמע מכך, בכל לשון שהיא 63
 שומעת. 64
 שנינו במשנה ששבעת הפקדון נאמרת בכל לשון. הגמרא מסבירה 65
 מניין לומדים זאת, אתיא בגזירה שוה תחטא תחטא משבעת 66
 העדות. 67
 הגמרא סיימה לעסוק בדברים הנאמרים בכל לשון, ועוברת לעסוק 68
 בחלק השני של המשנה, שם שנינו, ואילו נאמרין בלשון הקודש, 69
 מקרא כיבורים וחליצה כו' וממשיכה המשנה עד מקרא כיבורים 70
 כיצד - מניין שבלשון הקודש, שנאמר בפרשת ביכורים, ויענית 71
 ואמרת לפני ה' אלהיך, ולחלן בברכות וקללות של הר גריזים וחר 72
 עיבל הוא אומר, ויענו הלויים ואמרו אל כל איש ישראל, 73
 ודורשים גזירה שוה של 'עניה ואמירה', מה עניה האמירה לחלן 74
 אצל הלויים, נאמרה בלשון הקודש, אף כאן במקרא ביכורים, צריך 75
 לאמרו בלשון הקודש. 76
 שואלת הגמרא, ולויים גופיהו, מנלן שאמרו את הברכות והקללות 77
 בלשון הקודש. עונה הגמרא, אתיא בגזירה שוה קול' קול' מנשה, 78
 בתיב קא בלויים קול רם, ובתיב ה'תם במתן תורה, מנשה ידבר 79
 והאלהים יענו בקול, מה לחלן בלשון הקודש ניתנה התורה, אף 80
 כאן בלויים, היו צריכים לומר בלשון הקודש. 81
 שנינו במשנה חליצה ביצד - מניין שנאמרת בלשון הקודש, נאמר 82
 בחליצה ו'ענתה ואמרה', ולחלן הוא אומר ו'ענו הלויים ואמרו', מה 83
 לחלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, 84
 ו'ענתה ואמרה ככה' עד שתאמר בלשון הזה וכו'. ממשיכה הגמרא 85
 לברר את שיטתם, שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מגזירה שוה, האי 86
 ב'כ'ה' מאי עבדי ליה - מה ילמדו מיתור תיבת 'ככה'. מתרצת 87
 הגמרא, כחכמים מיבעי להו - דורשים מיתור תיבת 'ככה' לדבר שהוא 88
 מעשה מעבב - דהיינו ממה שהסמך הפסוק 'ככה' ליעשה, 89
 דורשים שרק דבר שהוא מעשה מעבב, דהיינו חליצה וריקה, אבל 90
 האמירה אינה מעבבת. 91
 שואלת הגמרא, ורבין יהודה שלמד מתיבת 'ככה' שלשון הקודש 92
 מעבב, מהיכן ילמד הלימוד לדבר שהוא מעשה מעבב. מתרצת 93
 הגמרא, מ'כ'ה' ב'כ'ה' - שהיתה התורה יכולה לכתב 'כ'ה', דהיינו 94
 ו'ענתה ואמרה כ'ה' יעשה לאיש', ולמה כתבה 'ככה', לדרוש לדבר 95
 שהוא מעשה מעבב. שואלת הגמרא, ורבנן מה ילמדו מיתור 96
 התורה שכתבה 'ככה' ולא 'כ'ה'. מתרצת, 'כ'ה' ב'כ'ה' לא משמע 97
 להו לרבנן לדרוש, שכך דרך התורה לפעמים לכתוב 'ככה' ולא 'כ'ה'. 98

כל התורה בכל לשון נאמרה ולפיכך יהא מותר לקרוא קריאת 1
 התורה בבית הכנסת בכל שפה, דאי סלקא דעתך שרבי סובר שכל 2
 התורה רק בלשון הקודש נאמרה, אם כן, ויהי דבתיב דחמנא 3
 ללמד שקריאת שמע נאמרת רק בלשון הקודש ככתבה, למה לי, 4
 הרי ודאי שאין לקרואה בלשון אחרת. דוחה הגמרא, יתכן שרבי 5
 סובר שהתורה נאמרה רק בלשון הקודש, ובכל זאת איצטריך את 6
 הדרשה של ויהי, משום דבתיב שמוע, והיה מקום לדרוש מזה 7
 כחכמים שאפשר לומר קריאת שמע בכל לשון, לכן כתבה התורה 8
 ויהי ללמד שלא נדרוש כך, אלא נדרוש משמע שצריך להשמיע 9
 לאוזנו. 10
 וממשיכה הגמרא לברר, לימא - האם נאמר שקסברי רבנן, כל 11
 התורה כולה בלשון קודש נאמרה, דאי סלקא דעתך שסוברים 12
 חכמים שבכל לשון נאמרה, שמוע דבתיב דחמנא ללמד שאפשר 13
 לקרוא קריאת שמע בכל לשון, למה לי, הרי ודאי שאפשר לקרואה 14
 בכל לשון. דוחה הגמרא, יתכן שחכמים סוברים שהתורה נאמרה 15
 בכל לשון, ובכל זאת איצטריך את הדרשה של שמוע, משום 16
 דבתיב ויהי, והיה מקום לדרוש מזה כרבי שאפשר לומר קריאת 17
 שמע רק בלשון הקודש, לכן כתבה התורה שמוע ללמד שלא נדרוש 18
 כך, אלא נדרוש מיהי שלא יקראה למפרע בסדר הפוך. 19
 שנינו במשנה שתפלה נאמרת בכל לשון. מסבירה הגמרא שהמקור 20
 לדין זה הוא מסברא ולא צריך לימוד לזה, שהרי התפילה, בקשת 21
 רחמי היא, ולכן, כל חיבי דבני, מצלי - בכל דרך שיכול לבקש 22
 בתפילה ככוונה, בה יתפלל, ואם יודע לכוון את ליבו בשפה 23
 מסויימת, שיתפלל בה. 24
 מקשה הגמרא, ותפלה, האם אכן נאמרת בכל לשון, והאמר רב 25
 יהודה, לעולם אל ישאל אדם ערכיו בלשון ארמית, דאמר רבי 26
 יוחנן, כל השואל ערכיו בלשון ארמי, אין מלאכי השרת נוקטין 27
 לו לסייע, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. מתרצת 28
 הגמרא, לא קשיא, הא ביהודה, הא בצבור, מה שאמר רבי יהודה 29
 שאין להתפלל בארמית, נאמר לגבי יחיד המתפלל, כי הוא צריך 30
 שסייעהו מלאכי השרת, ואילו דברי משנתנו שתפלה נאמרת בכל 31
 לשון, נאמרו לגבי תפילת ציבור, והם אינם צריכים סיוע ממלאכי 32
 השרת. 33
 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן, ואין מלאכי השרת מכירין 34
 בלשון ארמי, והתניא ברייתא הסותרת לזה, שפעם כשהלכו פרחי 35
 כהונה מבני בית חשמונאי להלחם עם יוונים לפני יום הכיפורים, 36
 ונמשכה מלחמתם גם ביום כיפור, ויוחנן בהן גדול שעבד עבודת 37
 היום של יום כיפור, שמוע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא 38
 אומר, נצחו מלאי הדגלו לאמנא קרבא לאנמוכיא - נצחו 39
 הצעירים שהלכו להילחם באנטוכיא. וכן למדנו עוד ברייתא, ושוב 40
 מעשה בשמעון הצדיק, ששמוע בת קול מבית קדש הקדשים 41
 שהוא אומר, בטיילת עבדתא דאמר שנאה לאיתאא על היכלא 42
 - התבטל החייל שאמר השונא להביא על ההיכל, ונהרג ונסקל 43
 מלך יון, ובטלו גזירותיו, ובטלו השונא להביא על ההיכל, ונהרג 44
 משמעון הצדיק, איזו עשה היתה אותה שעה, וביונו - ראו 45
 שהשעה שרשמו היתה מכוונת, שבדיוק אז אכן התבטל החייל, נהרג 46
 ונסקל ובוטלו גזירותיו, ובטלו ארמי היה הבת קול אומר, וזה 47
 סותר את דברי רבי יוחנן שמלאכי השרת אינם מכירים לשון ארמית. 48
 מתרצת הגמרא, אי בעית אימא, בת קול שאני - שונה ממלאכי 49

בימי רבנו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פרוסת הלחם שיש לי, היא שלך כמו שלי. והיו מקדימים תיבת "שלך" - שלך כמו שלי.

היום יום ט"ו אייר

תוספות

1 הַתּוֹרָה כּוֹלֵה בְּכָל לֶשׁוֹן נֶאֱמָרָה. פִּי רִ"ח אֶפְסֵיטָא דְּבִשְׁעַת מֵרִית יִינָנו לְמִשְׁה בִּלְשׁוֹן
 2 קוֹדֶשׁ וְהָיָה דְּקֶאֱמַר הָבָא (בְּכָל לֶשׁוֹן) חֵינּוּ אִם יִנְתֵּנָה לְהַעֲתִיקָה בִּלְשׁוֹן אַחֵר אוּ לֹא
 3 וּמִפְּדִירוּשׁוֹ שְׂמַע וְלִהְיוֹת לֹא יִנְתֵּנָה לְהַעֲתִיקָה בִּלְשׁוֹן אַחֵר לֹא יִנְתֵּנָה לְקִירוֹא בְּכּוּ כֵּן בִּלְשׁוֹן
 4 אַחֵר דְּמִי שְׂחִיָּה קִירוֹא אוֹתָהּ בִּלְשׁוֹן פֶּרְסִי וְהָיָה כְּתוּבָה לֶשׁוֹן עֵבְרִי כִּבְּאִילוּ הִיָּה קִירוֹא בְּעַל פֶּה
 5 כְּדִאֲמֵרָא בִּפְ' שְׁנֵי דְּמִגְלִיָּה (קָף יוֹ) קִרְאָה תְּרֻגּוֹם
 6 לֹא יִצְאָה דְּהִכִּי דְּמִי אִילֵּמֶן דְּכַתְּבִינָא מִקְרָא וְקָא
 7 קִרִּי תְּרֻגּוֹם חֵינּוּ עַל פֶּה הוּא לֹא צִירְכָא דְּכַתְּבִינָא
 8 תְּרֻגּוֹם וְקָא קִרִּי תְּרֻגּוֹם וְלֹא יִדְעָנָה לְפִירוּשׁוֹ הִכִּי
 9 סֻלָּק עֲדֵתִיה לְמִימַר אִילֵּבָא דְּרִבִּי דְּבִכָּל לֶשׁוֹן
 10 יִנְתֵּנָה לִכְתֹּב אִם כֵּן הָא דֹּאֲמֵר רִבִּי קִישׁ בְּכַתְּבָהּ
 11 חֵינּוּ בְּכָל לֶשׁוֹן שְׂחִיָּה בְּכָל לֶשׁוֹן יִנְתֵּנָה לִכְתֹּב אִם
 12 כֵּן חֵינּוּ רֶשֶׁן וְקוֹדֶשׁ מִיָּדָה אִילֵּבָא דְּאִילֵּבָא
 13 דְּרִבִּי בִּלְשׁוֹן תְּרֻגּוֹת נֶאֱמָרָה וְהוּא מִנֵּי קִמְעֵינֵי לִיה
 14 וְהָא פְּלוּגְתָּא הִיא בִּפְ' כְּדִמְגִלִּיָּה (קָף ט) תֵּן אִין בִּין
 15 סְפָרִים לְמַחוּזוֹת וְתַפְלִין אִלָּא שְׂחִסְפִּירִים נִתְבָּחִין
 16 בְּכָל לֶשׁוֹן וְתַפְלִין וּמַחוּזוֹת אִינֵן נִתְבָּחִין אִלָּא
 17 אֲשִׁרִית בְּלִבְד רִשְׁבִּיג אֹמֵר אִף סְפָרִים לֹא תִּתִּיר
 18 שְׂכִיתָבָא אִלָּא יוֹנִיתָ בְּלִבְד וְיִ"ל מִהָא דֹּאֲמֵר רִבִּי
 19 שְׂחִיָּה שְׂמַע בְּכַתְּבָה לִכְאֵל לְמִידָּה מִנֵּיה דְּאִילֵּבָא
 20 לְמִימַר כְּתַבְתָּה מִיחֻדָּה לֹא כְּשִׁנְתַּבְתָּה יִיחִיד בְּכוּן
 21 בְּמַחוּזוֹת וְתַפְלִין דְּכִ"ע מוֹדוּ דְּבִלְשׁוֹן קוֹדֶשׁ וְהָא
 22 דְּקֶאֱמַר לִינָא סָקֵר רִבִּי כָּל הַתּוֹרָה בְּכָל לֶשׁוֹן
 23 נֶאֱמָרָה הִפ' לִית לִיה דְּרִשְׁבִּיג דֹּאֲמֵר דּוּקָא יוֹנִיתָ
 24 וְלִרְבִּנָּה דֹּאֲמֵרִי בִּלְשׁוֹן קוֹדֶשׁ לִית לָהּ דְּרִבִּנָּה
 25 דֹּאֲמֵרִי סְפָרִים נִתְבָּחִים בְּכָל לֶשׁוֹן כֵּךְ צִירִךְ לְפִרְשׁ
 26 לְפִי פִירוּשׁ רִ"ח:

ברכת

28 שֶׁבַע הַיָּגִירָא דְלֵא גֵרָם מִנָּהן וּפִי
29 מִשּׁוֹם דְּלֵא בְּעִי קִרָא דְּמִדְּבָרָא תִּיתִי דְּלִיבְעִי לִשְׁוֹן
30 הַקְּדוּשׁ וּמִיָּדוּ נִרְאָה עִיקָר בְּגִיטָת הַסְּפָרִים דְּגִרְסִי
31 בְּרוּ מִנָּהן דְּסִדְרָא יִנְלֹף בִּרְכָה מִבְּרִכּוֹת הָרַ גְּרִיזִים
32 דְּכַתְּבִי בְּרוּ אֵלֶּה יַעֲמִידוּ לְבִרְכָּר (וְנִמְסִי כֹ) מִזֶּה לַהֲלֹךְ
33 בְּלִשְׁוֹן קוֹדֶשׁ אֲרָא דְּרוּת בְּהָאִי יִנְלֹף יִלְפִינָן
34 בְּפִירְקָא (מִנְהֵן דִּלְתֵּי) בִּרְכַת כְּתוּבָה בְּלִשְׁוֹן קוֹדֶשׁ
35 לְהִכִּי כְּתִיב וּבִרְכַת אֵת ה' כְּלוֹמֵר מֵאַחֵר שֶׁהִבְרַח
36 וְהִשְׁבַּח כְּלָפִי הַשְׂכִּינָה תוֹכֵל לְבִרְכָּר בְּכָל לִשְׁוֹן
37 שֶׁתִּרְצֶה וּמִמַּחֲמֹה בְּלִשְׁוֹן שְׁאֵתָה מְכִיר שְׁתַּחֲוֹת שְׁבַח
38 אֶלְהִבָּה" בְּלִבְבִּי שְׁלֵם לְהִנְאֻתָךְ וְהִכִּי נִמִּי אִידֵּא
39 בִּירוּשְׁלַיִם דְּמִפְּרִיקָא דְּרֵמֵר הִתְּמוּ וּבִרְכַת כְּדִי שִׁתָּא
40 יוֹדֵעַ דְּלֵא מִבְּרִיךְ וְהַמְעַמֵּעַ בְּפִירָא בִּינֵד מִבְּרִיכֵין
41 (נִכְסֹת קֹדֶשׁ מֵ) אִפִּילוּ אִמְרוּ בְּלִשְׁוֹן חוֹל שְׁלֵא
42 כְּתִיקוֹנָה יֵצֵא דְּחִמָּא דְּבִנְיָמִין רְעִיא כְּרַךְ רִפְתָּא

בחר דרך אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא
אין דמי להאי דהבא כתיב את ה אבל הם לפני ה דלחכי כתיב לפני ה' משמעת דבעורה
יש אי לא קורא אמינא גינלף קול ממשע להכי כתיב ושמעתה משמעת בכל לשון
שמעת דומיא דשמעתה דר גינלף ודר עיבל הוה לישן חקודש אדרבה גינלף משמעת טוה
אי לא דכתיב ושמעתה אל הדינא אי הן לן למילף קול קול או אלה אלה: **אתיא**
יש אדרבה בלא גיורא שוה דתחטא ותחטא הוה משמע טפי דבכל לשון דהוה ליפנין מעילה
קט לה נמי הבא: **ווענית** ואמרת ולחלן הוא אמר ועו הלויס ואמרו. תימא אדרבה לילף
הבא עניה עניה גמיר ור ליעל פריך וגינלף אמירה אמירה מלויס ומזהר דנין עניה ואמירה
אי קול. אין לומר אדרבה גינלף קול ממשעתה הפקדון דעניה קול מעניה וקול
הבא דכל האמור בפרשה אמרי קריאה מעכבא דאין שלשת נכח האמור דלחכי אתני
במאן מרבותיו טל לא כרבי אליעזר ולא כר' עקיבא דתוייהו מדור דקריאה לא מעכבא
מעכבא מעשה באיש בעי' ואם אית לך למימר דרבי יהודה סבר דדוקא בלשון קודש מעכב
קריאה בלשון חול מעכב ומסבירא טפי למימר דסבירא ליה דקריאה מעכב ופליג אתנא
ורבי אליעזר דבברא זה חכמי אמר בעלמא כגון בפרק רבי אליעזר דמילא (שם) קה
דמלה:

1 לִיאָם קֶסֶר רִבִּי. מִדִּיאָטְרִיךְ קָרָא שְׁתָּהָא קִרְיָתָא שְׁמַע בְּכַתְבָּהּ: כָּל הַתּוֹרָה בְּכָל לִשׁוֹן
 2 נִאֲמָרָה. לִקְרוֹת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת: מִשּׁוּם דְּרַבְתִּי שְׁמַע. אִיצְטְרִיךְ וְהָיוּ דְלֵאל תִּרְדְּשִׁיהּ לִקְרִית
 3 שְׁמַע בְּכָל לִשׁוֹן אֱלֵא לְהַשְׁמִיעַ לְאַנְוִי: תִּפְּלָה. דִּקְהֵנִי מִתִּי. בְּכָל לִשׁוֹן לֹא צִירִי קָרָא, דְּהָא
 4 רִמְיָא נִינְוָה. וְהָוָה לִשְׁמָא דִּידָע לְכוּן בְּלוּ לְצִילָא. יְחִיד. צִירִי שְׁסִייעֵדוּהוּ מִלְּאָבִי הַשְׁתָּה,
 5 צָבֹר לֹא אִצְרִי לְהוּ דְּרַבְתִּי (וְאִזְוּ לֵא) וְהָן אֵל כְּבִיד
 6 לֹא יִמָּאס, אִינוּ מִוָּאס בְּתַפְּלָתָן לֵב דְּרַבִּין: שְׁמַע
 7 מִלֵּיא דְּאִזְלוּ לְאִתְּהָא קְרָבֵא בְּאַנְוִיבֵא. וְשִׁיבֵו
 8 פְּרִיז כְּהֵנָּה בְּבֵית חֲשׁוּבֵא: לְהִלָּחֵם עִם יוֹנִים
 9 לְפָנֵי יוֹם הַכְּפָּרִים וְלַחְמוֹן בְּיוֹם הַכְּפָּרִים, וְשְׁמַע
 10 יוֹחֵן בֶּת קוֹל בְּשִׁקְלָה עוֹבֵד עֲבוֹדַת יוֹם הַכְּפָּרִים: וְשְׁמַע
 11 גְּבִידָתָא. חֵיל. לִשׁוֹן הַעֲבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבוֹדָה
 12 גְּדוּלָּה (וְחִסְלָא נָא): שְׁמַע לְקָלֵךְ. שֵׁם מֶלֶךְ יְהוָה שְׁמַעֵי בֵּת
 13 קוֹל. אוֹתָהּ מִדָּה הַמִּקְנָה עַל כִּר יוֹדַעַת בְּשִׁבְעִים
 14 לִשְׁוֹנוֹ, מִכְּנֵי שְׁעִשְׁרֵי הַלְשָׁמַיעַ וְהָיָא מִשְׁתַּלְתָּא
 15 כָּלֵל הַלְשׁוֹנוֹת פְּעִימִים לְהוּ וְעִפְסִים לְהוּ: דְּאָסֵר
 16 מִי. לִקְמוֹן בְּפִרְקָא וְהָן יִלָּא: לְיִסּוֹף שְׁבַעִים
 17 לִשְׁוֹנוֹ: ח"ו. בְּרַבִּת הַמּוֹן דְּרַבְתִּי וּבְרַבָּה, וְלֹא
 18 פְּרִסְיוֹן מִקְּלוֹ, דְּלֹא גִבְיָא קָרָא. דְּמִתְּיָבֵא מִתִּי
 19 דְּבַעֲיָן לִשׁוֹן קִדְשׁ: בְּכָל לִשׁוֹן שְׁתָּה מְפָרָה. לֹא
 20 קָבַע לוֹ הַתְּכוּב לִשׁוֹן: שְׁבֻעוֹת הַעֲדוּת מִקְּלוֹ. דְּאִי
 21 לֵא בֵּת קָרָא אִיבָא לְמִימֵר דְּבִימֵר דְּיוֹמָא
 22 לְשִׁבְעוֹת הַיּוֹם וְהָרִים יוֹדֵר עֵיבֵל שְׁהָוּ בְּלִשׁוֹן
 23 הַקֹּדֶשׁ: וְשְׁמַעֵהּ, מְדֵלֵא כְּתִיב וְהִשְׁבִּיעֵנִי בְּאֵלֵי:
 24 יִצְנֵנוּ בְּקוֹל. בְּמִתּוֹן תּוֹרָה, וּבְלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ נִתְּנָה:
 25 לְיָדֵי שְׁהָוָא מַעֲשֵׂה מִצְוָה. בְּהָ. בְּגוֹן חֲלִיצָה
 26 חֲקִיקָה, דְּבָקָה מִשְׁמַע עֲבוּבָא דְּאָסֵר לִשְׁוֹנוֹ,
 27 וְסִכּוּ לַעֲשׂוֹה לִזְמַר שְׁהַמַּעֲשֵׂה עֲבוּבָא:
 28 לִיאִיתָהָ עַל הִכְלָא וְנָהָ

18 וַיִּכְתְּבוּ אוֹתָהּ שְׁעָה וַיְבִיּוּנָהּ
19 בְּעִת אֵימָא: בַּת קוֹל שְׁאֵנִי, דְּלֵאשְׁמֻעֵי עֲבִידָא. וְאִי בְּעִת אֵימָא:
20 גְּבַרְיָאל וְלִמְרֹדוּ שְׁבַעִים לָשׁוֹן: בְּרַבַּת הַמְּזִיז: דְּכַתִּיב: "וְאֶכְלֶת וְשָׂנִי
21 בְּכָל לָשׁוֹן שְׂאֵתָהּ מִבְּרֶךְ: שְׁבוּעַת הָעֲדוּת: דְּכַתִּיב: "וְנִפְשׁ כִּי
22 בְּכָל לָשׁוֹן שְׁהִיא שׁוֹמַעַת: שְׁבוּעַת הַפְּקֻדִין: אֲחִיא "תְּחַסָּא" "תַּחַ
23 נֶאֱמָרִים בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ: מִקְרָא בִּיפּוּרִים וְחִלְצִיָּה כו', עַד מִקְרָא פ
24 לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ" וְחִלְזָן הוּא אוֹמֵר "וְעֲנֵנו הַלָּוִים וְאִמְרוּ אֵל כָּל
25 הָאֲמֹרֶה לְחֵלֶן בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, אֵף פֶּאן בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. וְלֹוִים גּוֹפִיּוּ
26 מִמַּשְׁה, פְּתִיב הָכָא "קוֹל רָם" וּכְתִיב הָתָם: "מַשְׁה יִדְבֵּר וְהָאֱלֹהִים
27 הַקּוֹדֵשׁ, אֵף פֶּאן בְּלָשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. חִלְצִיָּה פִּיצֵד וּרְבֵנָּה הִיא "כָּכָה"
28 לְדַבֵּר שְׁהוּא מַעֲשֶׂה מַעֲכָב. וּר' יְהוֹרֵדָה, מוֹ"כָה", "כָּכָה". רַבְנָן, "כִּי

ואמר רב דינא יד ברבא ראשונה ומאמרת לפני ה' אלהיך דכתיב גבי יודי ומעשר לא יילידיה מתורה ולחכי אינטרן גזירה שוה דאמירה אמירה: **שנועתי** העדות מנא לך, נראו שהיא שומעת מדלא כתיב והשביעה בשבעות האלה אבל לפירוש רש"י דפי' אי לאו קרא איהא בלשון חול ועוד נילף אלה אלה מסוטה דכתיב בה בשבעות האלה לחכי אית לך כל תחטא תחטא. נראה דהא גזירה שוה לאו דוקא נקט לה הכא דהא מהכא תיתי דבעי בלשון מעילה מסוטה אלא אגב דילפינן בשבעות (ק"ל). בהא גזירה שוה דאמרת ממונן הכיתוב מה ואמרת לפני ה' אלהיך ותאמרת לפני ה' אלהיך מויריזי מועשה דאמרת ליה ילפינן ואיתא במענה גזירתא ואין דגין עניה גזירתא מעניה גזירתא (ד"ל ואין דגין עניה גזירתא מעניה גזירתא) גמיר ואין דגין עניה וקול מקול גזירה: **ורבי** יודרה מבח ככה. לא ידענא אי דרש ר' יודרה ככה וממילא הו' לשון קודש נמי עיכובא דפרשה נאמרה בלשון קודש ותימה לומר כן ולא פליגי אלא ברקיקה (בימוס דף קד:) דלר' אליעזר מעכבא כיון דהו' מועשה ולרבי עקיבא אבל אם לא קראה כלל אינו מעכב גם הוא סברא תמוה שאם לא קראה כלל אינו מעכב דמתניתין בפרק מצות החיצה (ט"ז ע"ב דף קד:) דקא סבר רבי יודרה לא נחלוך רבי עקיבא

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לג עמוד ב

תוספות

רש"י

קלס) גבי פלוגתא דב"ש ובה' תמיה לרבי כיון דהטיל הכתוב כבה בין קריאה למעשה (וינאם) דלעכבו תרתייהו ותו איכא למיתמה אדרבה הוה לן למימר אליבא דרבי יהודה אפילו אי לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעכבא ולא מעשה דהא שמעינן ליה בפ"ק דר"ה (ק"ט) דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאמר יובל א"פ שלא שמוטו א"פ שלא תקעו יובל א"פ

שלא שילחו ת"ל היא דברי רבי יהודה ומפרש טעמא מקרא נדרש לפניו ולא לאחריו ולא לפני פניו כלומר עיכובא דהאי נדרש דוקא אוקראתם דרור שלפניו ולא אושבתם איש אל אחותו של אחריז ולא אתקיעה שלפני פניו ויל דה"פ ורבי יהודה האי דמעשה מעכב מכה כבה דאי לא הוה כתיב אלא כה ה"א דדרשין ליה דוקא אקריאה שלפניו להכי כתיב כבה יתירא למדרשיה נמי אמעשה שלאחרי:

מול הגלגל סמוך לגלגל. משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמר (תולין ק"ז ע"ג) ממול ערפו מול הרואה את העורף ולהכי אמר רבי אלעזר מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל ירושלמי מה מקום ר"א הר גריזים ודר עיבל שתי גבושתי היו עשוי וקראו זה הר גריזים וזה הר עיבל על דעתיה דרבי יהודה מאה ועשרים מיל הלכו באתרו היום על דעת ר"א לא זוז ממקומם ותו בירושלמי דר' ישמעאל אומר כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר י"ד שנים נאמרו ד' שנים שביבשו ושבע שנים שחילקו ודכוותיה לא נאמרו ברבות וקללות אלא לאחר י"ד שנים התיב ר' תינא קמיה ר' מנא והכתיב והיה בערבם את הירדן תקימו את האבנים האלה אל' אבנים הקימו אותם מיד ברבות וקללות לאחר י"ד שנים נאמרו:

ובשהחזירוהו למקומו. ואי קשה דהא דברי הימים (כ ט) כתיב וישאו הלויים את הארון תריץ דהאי אחד מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים ליום דהא כתיב הים ויעלו את הארון ואת אהל מועד וגו' וכתבי העלו אותם הכהנים הלויים ופירוש הכהנים הארון והלויים אהל מועד וכליו וכתבי ויביאו הכהנים את ארון ביה מן מקומו וכתבי במלכים וישאו הכהנים את הארון וכתבי ויעלו את ארון ה' ואת אהל מועד וגו' וכתבי ויעלו אותם הכהנים והלויים אי נמי הכהנים נשלחו ממקומו אשר נטה לו דוד ומסורו ללויים הלויים נשאו עד הויכח והכניסוהו הכהנים לדבר דהיי כל המקראות מקיימים ועל דא אמר רבי יוסי כשהחזירוהו למקומו:

יתר

ו' יהודה, האי 'וענתה ואמרה' מאי עבדי ליה? מוכעי ליה לאמורי ללויים, דבלשון הקודש וילף 'קול' מ'משה' 'ענייה' 'גמיר', 'קול' 'קול' לא גמיר. תניא נמי הכי, ר' יהודה אומר: כל מקום שנאמר 'פה' 'פכה', 'ענייה' ו'אמירה' אינו אלא לשון הקודש; 'פה' 'פה תכרכו' 'פכה' דחליצה, 'ענייה' ו'אמירה' ללויים. ברכות וקללות ביצד? בין שעברו ישראל את הירדן כו': תנו רבנן: 'הלא הפה בעבר הירדן' מעבר לירדן ואילך דברי ר' יהודה. 'אחרי דרך מבוא השמש' מקום שחפה זורחת, 'בארץ הפגנני הישב בערבה' אלו הר גריזים וזה עיבל, שישבין בהם בותיים. 'מול הגלגל' סמוך לגלגל, 'אצל אלוצי מרה' שכם. ויהלך הוא אומר 'יעבר אכרם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה אלון מורה האמור להלן שכם, אף כאן שכם. תניא, אמר ר' אלעזר בר' יוסי: בדבר זה ויפתו ספרי כותיים. אמרתם להם: ויפתם תורחכם ולא העליתם בידכם כלום. שאותם אומרים אלוצי מורה שכם, אף אנו מודים שאלוצי מורה שכם. אנו למדינה בגזרה שוה, אתם במה למדתם? ר' אלעזר אומר: 'הלא הפה בעבר הירדן' סמוך לירדן, דאי מעבר הירדן ואילך, הלא פתיב 'והיה בערבכם את הירדן'. 'אחרי דרך מבוא השמש' מקום שחפה שוקעת, 'בארץ הפגנני', ארץ חוי היא? 'היישב בערבה' והלא בין הרים וגבעות הן יושבין? 'מול הגלגל' והלא לא ראו את הגלגל? ר' אלעזר בן יעקב אומר: לא בא הכתוב אלא להראות להן דרך בשניה, בדרך שהראה להן בראשונה. 'דרך' בדרך לכו, ולא בשדות וברמים. 'היישב' ביישוב לכו, ולא בפדורות. 'בערבה' בערבה לכו, ולא בהרים וגבעות. תנו רבנן: ביצד עברו ישראל את הירדן? בכל יום ארון נוסע אחר שני דגלים, והיום נסע תחילה, שנאמר: 'הנה ארון הברית ארון כל הארץ עבר לפניכם'. בכל יום ויום ליום נושאין את הארון, והיום נושאוהו כהנים, שנאמר:

"והיה כגוף פפוח רגלי הכהנים נשאי ארון ה' וגו' תניא, ר' יוסי אומר: בשלשה מקומות נשאו כהנים את הארון: בשעברו את הירדן ובשהחזירוהו למקומו.

ובין

ו' יהודה האי גזרה שוה דעניה ואמירה מאי עבדי ליה: עניה עניה גמיר. גזרה שוה דעניה עניה למד מרבו. גיש דקול קול לא שמע, ואין האדם דן גיש אי"ב קלה: כל מקום שנאמר כה כבה עניה ואמירה. בדבר התלוי בדבור, אינו אלא לשון קדש: ח"נ בה כה תכרכו. כלומר לענין נשואות כפיים איתקור, דלפי לה רבנן לקמן (ח"נ) בגזרה שוה, ואתא ר' יהודה למימר בגופה פתיב: ד"ג כבה דחליצה עניה ואמירה דלויים, ולא גריסין מלויים. כלומר לענין לויים אמר דלפי לה רבנן בקול קול, ואתא אינהו למימר דמעניה עניה וקלפה. מבימה דכתיב כה כבה: הלא תפח בעבר הירדן. כשהיו ישראל במדבר נאמר להם סימני הר גריזים ועיבל ומקומם שהם בעבר השני של ירדן, ישראל היו למורה הירדן דכתיב בני גד ובני ראובן לקחו נחלתם מעבר לירדן ירדו קדמה מן הירדן וי"א י"ג, ונאמר להם שהתרים האלה במערב הירדן ומעבר הירדן ואילך הרבה להלן מן הירדן לצד מערב ולא סמוך לירדן: אחרי דרך מבוא השמש. ומהו מבוא השמש וזה מורן שהשמש באה משם. כלומר רחוק ממורן: שני ירדן, ומצדו בבראשית רבה כל מקום שנאמר אחרי מפלג שיושבים בהם בותיים. עקשיו הן יושבין בהן, שהיושבין בהם סתריב כשהגלגל עשרת השבטים, דכתיב וקבא מלך אשור אנשים מבבל ומכחות ומצא וגו' ירושלים בערי שמרון וק"ס י"א, והנה ערי שמרון גינהו כדנתיא במתניתין שבשמותיה: תנא לא גרס, דכלהו חזא ממתניתא היא בספרי: ספרי בותיים. שיש להם תורה שבכתב ואין מאמינים בתורה שבבעל פה: בערבכם. משמע בו ביום תקימו את האבנים ביד עיבל: אחרי דרך. מפלג מן המערב, דאחרי לשון הפלגה, והאי מבוא השמש מערב הוא, לשון כי בא השמש (פלאשית ח"נ) מקום שחפה שוקעת מפלג משקיפתה, והיינו לצד מורן סמוך לירדן מדי: בארץ הפגנני ארץ החוי היא. בנתיבותא. איה ארץ הפגנני אלא ארץ החוי. דהא שכם חוי היא דכתיב (ס"ט) וקבא יעקב שלם וגו', וכתבי (ס"ט) שכם בן חמור החוי נשיא הארץ: היישוב בערבה. אינו אלא ערבה: מול הגלגל. רחוקים מן הגלגל הם, והסמיכים הקלו לא עליהם נאמרו וקלמה נאמרו: ר"א בן יעקב אומר לא בא הכתוב כו', ורבי אלעזר נמי אדרבי אלעזר בן יעקב סמוך, וכוותיה מפרש לקרא: בדרך שהראה להם בראשונה. בצאתם ממצרים בעמוד ענן לנתיבות הדרך, כך פה עקשיו ליישר דרכיהם ולחזותם הדרך, לפי שגלוי לפניו שעתיד הענן לפסוק במיתת משה ולא ילך עם יהושע הורה להם לאחר שיעברו את הירדן לכבוש את הארץ לכו דרך כבושה ודרך יישוב ודרך ארץ הפגנני שהיא ערבה. ואל יקפו סמוך לשפת הירדן דרך ארץ החוי שהיא הרים וגבעות, אלא יקנסו לתוכה מצד מערב רחוק מן

הירדן ויקפיו ויכבשה: אחר שני דגלים. בדכתיב בפרשת נשא גבי מסעות דגלגל: לפניכם. משמע לפני כלכם: בכל יום היו תלויים נושאים. בני קתה, בדכתיב ומשמרתם הארון ותשלחו וגו' (מפקד ג) ובשעברוהו ויחזקו ויחזקו את הארון בריה ד' וגו': ובשהחזירוהו למקומו. בימי שלמה לבית קדשי הקדשים, דכתיב וקבאו כל ידני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מק"ס א' ח"נ) והיינו החזירוהו למקומו, ששהגלגל בימי עלי מתוך בית קדשי הקדשים של משכן שעשה משה משם נטל, שהמשכן נקבע בשילה. ובשהחזירוהו פלשתים לא היה לו מקום קבוע שהרי חרב משכן שילה ונשתתה בבית אבינודב, ומשם הביאו דוד לסוף עשרים שנה לבית עובר אדם ומשם לעיר דוד עד שבה שלמה את בית המקדש ובנה לו הדביר לפנים מן ההיכל ואמה טרקסין חוצצת במקום הפרוכת והוא קרוי מקומו המיוחד בדכתיב ויביאו הכהנים את ארון בריה ד' אל מקומו אל דביר

הבית וגו' (ק"ס)

ביאורים למסכת סוטה דף לג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אלוני מורה' היא העיר שכם.
 תניא, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי, בדרבן זה - על ידי גזירה שזה
 זה, וזוהי ספרי בותיים - הוכחתי להם שספריהם מזויפים,
 שמתברכים בלבם שזה גרזים הוא המקום אשר יבחר ה', וכך
 אמרתי להם, ויפתם תורתכם ולא העלייתם בידכם כלום, ואין
 אתם יודעים היכן הר גרזים, אלא שאתם אומרים שהוא אצל
 אלוני מורה' הוא שכם, ואף אנו אומרים שאלוני מורה' הוא שכם,
 אבל אנו למדינה בנזרה שזה כדלעיל, ואתם נזהר למדתם, שהרי
 אינכם מודים בגזירה שזה שאינה מפורשת בתורה שבכתב. עד כאן
 דעת רבי יהודה, שהר גרזים וזה עיבל הם בתוך ארץ ישראל, רחוק
 מערבה מן הירדן.
 רבי אלעזר אמר, שהר גרזים וזה עיבל קרובים מאד לירדן, וכך
 מבאר את הפסוק 'הלא המה בעבר הירדן' פירושו סמוך לירדן,
 דא' פירושו מעבר הירדן ואלף - הרחק מן הירדן, כמו שאמר רבי
 יהודה, הלא כתיב בפרשת כי תבא "והיה בעברכם את הירדן
 תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל",
 משמע שתקימום בו ביום, אם כן רואים שזה עיבל היה סמוך לירדן.
 והמשך הפסוק לפי זה, שהר גרזים וזה עיבל 'הלא המה אחרי דרך
 מבוא השמש' פירושו רחוק ממקום שהשמש שוקעת, ודחינו רחוק
 מהמערב, שבצד מערב השמש שוקעת, ומבוא השמש' לשון
 שהשמש באה לשם, ואחר' הוא לשון רחוק הרבה. עד כאן תיאר
 מקום הר גרזים וזה עיבל לדעת רבי אלעזר, ואומר שהמשך הפסוק
 כבר אינו מתאר את מקומם, שהרי הפסוק ממשיך 'בארץ הכנעני'
 ושכם אינה בארץ הכנעני, אלא ארץ חוי היא, כנאמר 'שכם בן
 חמור החוי'. והמשך הפסוק גם כן אינו מתאר מקומם שהרי ממשיך
 'היושב בערבה' - במישור, והם אינם בערבה, והלא בין הרים
 ונבקעות הן יושבין. וכן ההמשך אינו מתאר מקומם, שהרי ממשיך
 'מול הגלגל, והלא לא ראו את הגלגל'. עד כאן דעת רבי אלעזר
 החולק על רבי יהודה. אם כן למה נאמרו הסימנים האלו שבסוף
 הפסוק, על זה רבי אלעזר בן יעקב אומר, לא בא הכתוב אלא
 להראות להן דרך פשניה - כשיכנסו לארץ ישראל כעת עם יהושע,
 בדרך שהראה להן בראשונה, בימי צאתם ממצרים בעמוד ענן
 לנחותם הדרך, כי כשימות משה לא ילך לפניהם ענן. על זה אומר
 להם הפסוק 'דרך מבוא השמש' להורותם שבעבר לבו ולא בשדות
 וברמים, 'היושב להורותם שבישוב לבו ולא במבצרות, בערבה'
 להורותם שבערבה - במישור לבו ולא בהרים ונבקעות.
 תנו רבנן, ביצד עברו ישראל את הירדן, בכל יום מאז שיצאו
 ממצרים היה ארון נוסע אחר שני דגלים, כמבואר בפרשת במדבר,
 שהארון נסע אחר דגל יהודה ודגל ראובן, והיום שעברו בו את
 הירדן, נסע תחילה, שנאמר 'הנה ארון הברית ארון כל הארץ
 עובר לפניכם', משמע לפני כולכם. ועוד חילוק, בכל יום ויום מאז
 שיצאו ממצרים, הלויים בני קהת נושאים את הארון, והיום -
 כשעברו את הירדן נושאוהו כהנים, שנאמר 'ותיה בנות כפות
 רגלי הכהנים נושאי ארון ה' וגו'.'
 תניא, רבי יוסי אומר, בשלשה מקומות נושאו כהנים את הארון,
 ואילו הם, בשעברו את הירדן כדלעיל, ובששהיבוי את יריחו שבע
 פעמים כדי לכבושה, ובששתחזירוהו למקומו בימי שלמה לבית
 קדשי הקדשים.

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלא למד מהגזירה שזה של 'וענתה
 ואמרה' יענו הלויים ואמרו' כרבנן שחליצה נאמרת רק בלשון
 הקודש, אלא למד זאת מתיבת 'ככה' היא 'וענתה ואמרה' מאי
 עבד ליה - מה ילמד מהגזירה שזה הוה של 'עניה ואמרה', מתרצת
 הגמרא, מפי' ליה - צריך רבי יהודה את הגזירה שזה כדי
 לאמרו - ללמד מפרשת חליצה ללויים שהברכות והקללות בהר
 גרזים ובהר עיבל דב'לשון הקודש חייבים להאמר. ולא סובר כרבנן
 שלמדו לעיל דין זה מגזירה שזה 'קול' 'קול' ממש. שואלת הגמרא,
 ולי'לף רבי יהודה גזירה שזה 'קול' 'קול' ממש כמו שלמדו רבנן.
 מתרצת הגמרא, רבי יהודה 'עניה עניה' נמיר, 'קול' 'קול' לא נמיר
 - לא קיבל ללמוד גזירה שזה מרבו אלא 'עניה עניה', ואין אדם דן
 גזירה שזה אלא אם כן קבלה מרבו. מביאה הגמרא ראיה לתירוצה,
 תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר, כל מקום שנאמר בתורה
 במצות התלויות בדיבור, לשונות 'בה' 'בכה' 'עניה ואמרה', אינו
 יוצא ידי חובתו אלא בלשון הקודש. ומפרטים היכן מצינו כן, 'בה'
 נאמר בתורה בפרשת נשיאת כפים של הכהנים 'בה תברכו',
 ולומדים מתיבת 'בה' שדווקא בלשון הקודש, ואין צריך ללמוד
 מגזירה שזה 'ברכה ברכה' כמו שלמדו רבנן להלן. 'בכה' נאמר
 בתורה בפרשה דחליצה וכדלעיל. 'עניה ואמרה' נאמרה בתורה
 בפרשת ברכות וקללות הלויים. הרי לנו מפורש שרבי יהודה למד
 שברכות וקללות דלויים נאמרים בלשון הקודש ממה שכתבה התורה
 'עניה ואמרה', ולא מגזירה שזה 'קול' 'קול'.
 שנינו במשנה ברכות וקללות ביצד, בין שעברו ישראל את
 הירדן ובאו אל הר גרזים ואל הר עיבל שבשומרון שבצד שכם
 שבאצל אלוני מורה, שנאמר 'הלא המה בעבר הירדן וגו'', ולהלן
 הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה', מה
 אלון מורה האמור להלן שכם, אף אלון מורה האמור כאן שכם בו.
 כשהיו ישראל במדבר מעבר הירדן המזרחי, נאמרו להם סימני מקום
 הר גרזים וזה עיבל שהם בעבר הירדן המערבי שהוא ארץ ישראל.
 ונחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר בצורת הדרשות מן הפסוקים לדעת
 את מקומם המדויק.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא
 השמש בארץ הכנעני היושב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מורה',
 ומבאר רבי יהודה 'הלא המה בעבר הירדן' משמע מעבר לירדן
 ואלף - מרחק רב בתוך ארץ ישראל מערבה, רחוק מן הירדן, ודבר
 רבי יהודה, וממשיך רבי יהודה לבאר את המשך הפסוק, 'אחרי דרך
 מבוא השמש' משמע רחוק ממקום שהשמש זורחת, ומבוא השמש' לשון
 ממזרחו של ירדן, שבצד מזרח השמש זורחת, ודחינו רחוק
 מהמערב באה משם, ואחר' הוא לשון רחוק הרבה. והמשך הפסוק
 'בארץ הכנעני היושב בערבה' מלמדנו שאלו הר גרזים וזה
 עיבל, שיושבין בהם עכשיו בותיים, שהושב אותם סנחריב שם
 כשהגלה את עשרת השבטים. עוד ממשיך הפסוק 'מול הגלגל'
 משמע סמוך לגלגל, מקום הרואה את הגלגל. והמשך הפסוק 'אצל
 אלוני מורה' היא העיר שכם, ולומדים זאת מגזירה שזה, שהרי
 ולי'לף - לעיל בספר בראשית הוא אומר 'ויעבר אברם בארץ עד
 מקום שכם עד אלון מורה', מה אלו מורה האמור להלן בספר
 בראשית, היא העיר שכם, שהרי הפסוק אומר במפורש 'עד מקום
 שכם עד אלון מורה' משמע שהוא אותו מקום, אף כאן בפסוק 'אצל'

פסח שני עניינו הוא שאין דבר "אבוד" תמיד אפשר לתקן ולהשלים. גם מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו - "לכם" שהיה זה ברצונו, למרות כל זה אפשר לתקן.

היום יום י"ד אייר

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מִה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לָבֶם" וגו', הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי
הכהנים לזכרון להיות סימן לָבֶם לדרות שֶׁעָבְרוּ אֹתָם
וּמְשִׁיבָה הִבְרִייתָא. עוֹדִים נִמְצְאִים בִּירְדֵּן כְּדִלְעִיל, אָמַר לָהֶן יְהוֹשֻׁעַ
כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק "שָׂאוּ לָבֶם מִזֶּה מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן מִמִּצְבַּת רִגְלֵי
הַכֹּהֲנִים הַבֵּין שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים וְהַעֲבַרְתָּם אוֹתָם עִמָּכֶם
וְהִנַּחְתָּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן אֲשֶׁר תִּלְוֶנוּ בּוֹ הַלֵּילָה" וגו', הם האבנים
שֶׁהִקִּימוּ בְּהָר עֵיבֵל וּבְנוּ הַמִּזְבֵּחַ וּקְפִלּוֹם וּקְבָעוֹם בְּגִלְגַּל. וּמִבְרַת
הִבְרִייתָא, יָכוֹל יִקְמוּ אֶת הָאֲבָנִים בְּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן, וְעוֹנָה, תִּלְמוֹד
לִזְמַר "אֲשֶׁר תִּלְוֶנוּ בּוֹ הַלֵּילָה", עַד כָּאֵן הִבְרִייתָא.
מִסְפַּרְתָּ הַגִּמְרָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אֲבָא חֲלַפְתָּא וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
מִתְנִי וְחֲנִינְיָא בֶּן חֲכִינְיָא, שִׁלְשַׁתָּם עָמְדוּ עַל אוֹתָן אֲבָנִים שֶׁהִקִּימוּ
עַם יִשְׂרָאֵל בִּירְדֵּן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְיִשְׁעִירוֹם - אִמְדוּ אֶת מִשְׁקֻלָּם, וּמִצְאוּ
שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן שְׁקוּלָהּ כַּאֲרֵבָעִים סָאָה. וְגַמְרִי - וַיְדוּעַ
וּקְבָלְנוּ מִרְבּוּתֵנוּ וּמִאֲבֹתֵינוּ, דְּמַעְיֹנָא דְּמִדְלִי אֵינִישׁ לְכַתְּפִיה -
שִׁמְשָׁאוּ שְׂאֵדָם מִגְבִּיהָ עַל כְּתָפוֹ בְּלִי סִיוֵעַ שֶׁל אַחַר, תִּלְקָהָ
דְּמַעְיֹנִיהָ הָיוּ - זֶהוּ רַק שְׁלִישׁ מִמָּה שִׁיכּוֹל לִישָׁא כְּשֶׁאֲחָר מִסִּיעַ לוֹ
לְהוֹעֵל עַל כְּתָפוֹ, וְאֵם הָאֲבָנִים שִׁשִּׁיעֵרוּ הַחֲכָמִים דְּלֵעִיל הִיתָה כָּל
אַחַת כְּאַרְבַּעִים סָאָה וְאוֹתָם אָמַר יְהוֹשֻׁעַ "הִרִימוּ לָבֶם אִישׁ אֶבֶן אַחַת
עַל שְׁכָמוֹ" שֶׁכָּל אֶחָד יִרִים לְבָדּוֹ, מִכָּאֵן אֲתָה מְחַשֵּׁב לְאֲשָׁכּוֹל
שֶׁנִּשְׂאוֹ הַמְּרָגְלִים מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לַמְּדַבֵּר בִּימֵי מִשָּׁה, וְחִסְעִינוּ זֶה לָזֶה
עַל כְּתָפָם, שְׁהִיָּה פִי שֶׁלֹּשׁ, דְּהֵיִינוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים סָאָה. וּמִבִּיאָה
הַגִּמְרָא הֵיכֵן מִצִּינוּ שֶׁהֵאֲשָׁכּוֹל הִיָּה גְדוֹל מֵאֵד, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם
זִמְרָה וְאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׂאֻהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים", וּמִבְרַת
הַגִּמְרָא, מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׂאֻהוּ בְּמוֹט" וְכִי אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁבְּשָׁנִים,
וְהִי כְּתוּב בַּמְּפָרֵשׁ "וַיִּשְׂאֻהוּ" בִּלְשׁוֹן רִבִּים, מִה תִּלְמוֹד לִזְמַר -
לְצוּר מִה כְּתָבָה הַתּוֹרָה בְּשָׁנִים, וְעוֹנָה, לְלַמְּדֵנוּ שֶׁנִּשְׂאוֹ הָאֲשָׁכּוֹל
בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, וְלֹא בְּמוֹט אֶחָד.
וּמִפְרֶשֶׁת הַגִּמְרָא כִּיצַד נִשְׂאוֹ הָאֲשָׁכּוֹל בְּשָׁנֵי מוֹטוֹת, אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
מוֹרְטִי - מִשְׁאוֹ, וְמוֹרְטִי דְּמוֹרְטִי - וּמִשְׁאוֹ תַּחַת מִשְׁאוֹ, דְּהֵיִינוּ
שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמִרְחָק זֶה מִזֶּה אֲוֹרְכֶם מִצִּדּוֹ, אֲרַבְעָה נוֹשָׂאִים כָּל
אֶחָד בְּקֶצֶה מוֹט, וְתַחְתָּם שְׁנֵי מוֹטוֹת בְּמִרְחָק זֶה מִזֶּה אֲוֹרְכֶם מִמִּזְרָח
לְמַעַרְב וְאַרְבָּעָה נוֹשָׂאִים כָּל אֶחָד בְּקֶצֶה מוֹט, הָאֵל בִּיצַד, שְׁמֹנֶה
נִשְׂאוֹ אֲשָׁכּוֹל, אֶחָד נִשָּׂא רִימוֹן, וְאַחַד נִשָּׂא תַּאֲנִיָּה, וְיֹשֻׁעַ וְכָלֵב
לֹא נִשְׂאוּ כָּלֵם. וּמִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא, לְמַה יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב לֹא נִשְׂאוּ כָּלֵם,
אִי בְּעִית אֵימָא מִשּׁוֹם דְּחִשְׁבִּי - שְׁהִיוּ חֲשׁוּבִים יוֹתֵר מִשְׂאֵר
הַמְּרָגְלִים, וְהַמְּרָגְלִים בְּעֶצְמָם לֹא נָתְנוּ לָהֶם לִישָׁא. וְאִי בְּעִית אֵימָא,
שְׁלֹא הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֲצָה, לִכֵּן הֵם לֹא נִטְלוּ חֵלֶק בְּהַבָּאָה הַפִּירוֹת
שֶׁמִּטְרַתָּה הִיתָה לְהוֹצִיא דָּבָה עַל הָאָרֶץ, כִּשֶּׁם שְׁפִירוֹתֶיהָ מִשּׁוֹנִים כִּךְ
יִשְׁבִּיבָה מִשּׁוֹנִים וּגְבוּרִים וּגְבוּדִים.
חֲזוּרַת הַגִּמְרָא לְבֹאֵר מַחְלוקַת שֶׁבְּבִרְיָאָה לְעִיל, שְׂרִיב יְהוּדָה הַסּוֹבֵר
שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר
שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים יֵתֵר מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת מִיל, פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי יִצְחָק
נִפְתָּא. תָּד - רַבִּי אֲמִי אוֹ רַבִּי יִצְחָק נִפְתָּא אָמַר, לְדִבְרֵי רַבִּי יְהוֹדָה
שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שְׁנֵים עָשָׂר מִיל,

וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁמַעְבּלוּ רִגְלֵי כֹהֲנִים בְּמִים כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַיַּרְדֵּן בִּשְׁפָה
הַמְּזֻרְחִית, חֲזוּרַת הַמִּים לְאַחֲזֹרֵיהֶם שֶׁנִּעְצְרָה וַיִּמָּת הַיַּרְדֵּן בְּמִקּוֹם
מִמְּנוֹד הַכְּהֲנִים, וְכָל הַמִּים שֶׁהִגִּיעוּ לָשֶׁם נִעְצְרוּ וְעָלוּ זֶה עַל זֶה לְגוּבָה,
שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּכְבּוּ נִשְׂאֵי הָאָרֶץ עַד הַיַּרְדֵּן וּרְגֵלֵי הַכְּהֲנִים נוֹשָׂאֵי
הָאָרֶץ נִטְבְּלוּ בְּקֶצֶה הַמִּים וגו'" וַיַּעֲמֵדוּ הַמִּים הַיַּרְדֵּים מִלְּמַעְלָה
קָמוּ נִד אֶחָד.
וּמִבְרַת הִבְרִייתָא, וְכִמָּה גִבְהָן שֶׁל מִים - לֵאמֹר גוּבָה נִעְרַמוּ
הַמִּים. וּמִבְּאֵרֵת, גוּבָה שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל בְּגִבְהָ
מִחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁגוֹרֵל מִתְּחֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַנִּיתוֹ שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַל
שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, וְעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן כִּךְ כְּסֹדֵר חֲנִיתָן, אִם כֵּן שְׁהוּ
בְּמַעֲבַר שִׁיעוֹר מִהַלֵּךְ שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַד שֶׁעָלוּ הָאֲחֵרוֹנִים מִהַיַּרְדֵּן,
וּבִאוּתוֹ זְמַן גַּם גָּבְהוּ הַמִּים הַיַּרְדִּים בִּירְדֵּן גוּבָה שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, דְּבִרִּי
רַבִּי יְהוֹדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי יְהוֹדָה, לְדִבְרֵיךְ
שֶׁגָּבְהוּ הַמִּים שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, קִשָּׁה, הֲאֵם אֲדָם קָל לָרוֹץ יוֹתֵר מִמֵּם,
אוּ מִים קָלִים לָרוֹץ יוֹתֵר מֵאֲדָם, הָיוּ אוֹמְרֵי וְדֹאֵי שְׁמִים קָלִים לָרוֹץ
יוֹתֵר מֵאֲדָם, אִם כֵּן הַמִּים הִתְאֲסָפוּ לְגוּבָה שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עוֹד לִפְנֵי
שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל מִהַלֵּךְ שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, וְאַחַר כִּךְ חֲזוּרַת לְמִקּוֹמָם, וְכָאֵן
הַמִּים שֶׁחֲזוּרִים לְמִקּוֹמָם וְשׁוֹמְפִין אוֹתָן אֲנִשִּׁים שֶׁלֹּא עָבְרוּ עֲדִין.
אֱלִיאָה סוֹבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ מִים גְּדוֹשִׁין וְעוֹלִין
בִּיפִין עַל גְּבִי בִיפִין - אֲוִלְמוֹת עַל גְּבִי אֲוִלְמוֹת, יֵתֵר מִשְׁלֵשׁ מֵאוֹת
מִיל גוּבָה, עַד שֶׁרָאוּ אוֹתָן כָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרֵב, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי
כְּשִׁמְעוּ כָּל מַלְכֵי הָאֲמּוֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְכָל מַלְכֵי
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל עַד עֲבָרָם וַיִּפְּסוּ לָבֶכֶם וְלֹא הָיָה בָהֶם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל". אֲמֹרֶת הַגִּמְרָא, וְאָף - וְכִמוֹ כֵּן מִצִּינוּ אֲעַל רִחֵב הַיּוֹנָה,
שֶׁאֲמָרָה לְשִׁלּוּחֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהֵם כָּבֵל וּפִינִיחַס, לִפְנֵי שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן
כִּי שֶׁמַּעֲנוּ אֶת אֲשֶׁר הוֹכִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוֹף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם
מִמִּצְרַיִם" וגו', וְכַתִּיב "וַיִּשְׁמַע וַיִּפְּסוּ לָבֶכֶם וְלֹא קָמָה עוֹד רוּחַ
בְּאִישׁ מִפְּנֵיכֶם" וגו', שֶׁהֵם עֲדִין הִיוּ מִפְּחָדִים מִקְרִיעֶת יָם סוֹף.
וּמִמְשִׁיבָה הִבְרִייתָא, עוֹדִים נִמְצְאִים בִּירְדֵּן, בְּעוֹד הַכְּהֲנִים עוֹמְדִים
שֶׁם וְהֵעַם עוֹבְרִים, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק "וְהַכְּהֲנִים
נִשְׂאֵי הָאָרֶץ עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן עַד תּוֹם כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת
יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה מִשָּׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ", הִרִי
שִׁיהוֹשֻׁעַ דִּיבֵר אֵלֵיהֶם בְּעוֹדֵם עוֹמְדִים בִּירְדֵּן, אֶת אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ
מִשָּׁה, וְכִךְ אָמַר לָהֶם, דַּעוּ עַל מוֹה - בִּשְׁבִיל מַה אֲתָם עוֹבְרִים אֶת
הַיַּרְדֵּן, עַל מִנָּת שֶׁתּוֹרִישוּ - שֶׁתִּכְבְּשׁוּ אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם,
שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה עַל יַד מִשָּׁה "וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
מִפְּנֵיכֶם" וגו', אִם אֲתָם עוֹשִׂין כֵּן לְכַבּוֹשׁ אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן, מוֹטֵב,
וְאִם לֹא כָאֵן מִים וְשׁוֹמְפִין אוֹתֵיכֶם. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא עַל לִשׁוֹן
הִבְרִייתָא, מֵאִי 'אוֹתֵיכֶם'. וּמְשִׁיבָה, כּוֹנֵת הַמִּילָה 'אוֹתֵיכֶם' הִיא,
אוֹתֵי וְאוֹתֵיכֶם.

וּמִמְשִׁיבָה הִבְרִייתָא, עוֹדִים נִמְצְאִים בִּירְדֵּן, בְּעוֹד הַכְּהֲנִים עוֹמְדִים
שֶׁם כְּדִלְעִיל, אָמַר לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק "הִרִימוּ לָבֶם
אִישׁ אֶבֶן אַחַת עַל שְׁכָמוֹ לְמִסְפַּר שְׁכָמֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" וגו', וְכַתִּיב
"לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְזֹאת אוֹת בְּקִרְבְּכֶם כִּי יִשְׁאֲלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר לֵאמֹר

הַמִּשְׁךְ בִּיאור לַמִּסְכַּת סוֹטָה לְיוֹם שְׁנִים וְשִׁלּוּשִׁים לְעוֹמֵר עֲמוּד ב

לְקַרְא בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁאֵתָה שׁוֹמַע, כְּחֻכְמִים. עוֹנָה הַגִּמְרָא, הָהוּא,
הַמִּלָּה שְׁמַע, מִיִּבְעֵי לִיָּה רַבִּי לְדַרְשָׁה אַחֲרָת, שֶׁבְּקִרְיָתָ שְׁמַע צִרִיךְ
לְהַשְׁמִיעַ לְאֻזְנֵיךְ מִה שֶׁאֵתָה מוֹצִיא מִפִּיךָ. וּמִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא, וְרַבִּנָּן
שֶׁדְּרָשׁוּ מִשְׁמַע, לְקַרְא בְּכָל לִשׁוֹן שֶׁאֵתָה שׁוֹמַע, וְלֹא דְרָשׁוּ מִכֵּךְ
שֶׁצִּרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאֻזְנֵיךְ, סָבְרִי לָהּ כָּאֵן דְּאָמַר הַקְּרָא אֶת שְׁמַע
וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֻזְנֵיךְ.
הַגִּמְרָא מְבַרֵּרֶת אִם מַחְלוקַת רַבִּי וְחֻכְמִים תְּלוּיָה בְּעִינֵין אַחֵר. לִימָא
- הֵאֵם נֶאֱמַר שֶׁקָּבַר רַבִּי,

שְׁלֹא יִקְרָאָהָ לְמַפְרָע, כְּלוֹמֵר בְּסֹדֵר הַפּוֹךְ מִהַסּוֹף לְהַתְחַלָּה, שְׁאִינוּ
יֹצֵא יָד חוּבָה אִם לֹא קִרָּא לִפִּי הַסֵּדֵר הַכְּתוּב. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְרַבִּי,
שְׁלֹא יִקְרָאָהָ לְמַפְרָע, מְנַלָּה - מִדִּיכֵן הוּא לּוֹמֵד דִּין זֶה. עוֹנָה
הַגִּמְרָא, נִפְתָּא לִיָּה - הוּא דוֹרֵשׁ זֹאת מִ'דְּבָרִים' 'הַדְּבָרִים', שְׁהִיָּה
מִסְפִּיק לְכַתּוּב "וְהָיוּ דְּבָרִים הָאֵלֶּה" בְּלִי ה"א, וְנֶאֱמַר 'הַדְּבָרִים', לְלַמֵּד
שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּסֹדֵר הַפּוֹךְ. וּמִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא, וְרַבִּנָּן, שֶׁדְּרָשׁוּ שְׁלֹא יִקְרָא
לְמַפְרָע מִיּוֹדִי, וְלֹא דְרָשׁוּ זֹאת מִ'הַדְּבָרִים' כְּמוֹ רַבִּי, כִּי 'דְּבָרִים'
'הַדְּבָרִים' לֹא מְשַׁמַּע לָהֶן שׁוּה יִתּוֹר הֵיטֵן לְדוֹרֵשׁ. שׁוֹאֵלֶת
הַגִּמְרָא, וְרַבִּי נִמְי, הִתְכִּיב 'שְׁמַע', וּמְדוּר אִינוּ דוֹרֵשׁ מִזֶּה שֶׁאֲפָשֵׁר

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד א

רש"י

תוספות

ובין שניטבלו בו. בשפת מורחית בקניסון לחובו חזרו המים לאחוריהם, שלא היו יורדין מן הכתנים ולמשן אלא שם עומדים והמים הנאים תמיד נגבדים ועולין למעלה בדרכיהם קמו נד אחד, והכתנים עמדו שם עד שעברו בלם: כפה נקבה של פים. גרס: "ב מיל כגדר מנה ישראל. שהיו שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, והם עברו בתניתם רחב מתניהם עברו יחד כמות שהוא רחב שנים עשר מיל.

ובין שניטבלו רגלי כתנים במים חזרו המים לאחוריהם, שנאמר: "וכבוא נשאי הארון עד הירדן וגו' ועמדו המים הירדים מלמעלה קמו נד אחד" וכמה נזכרין של כים? שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, כגדר מנה ישראל, דברי ר' יהודה. אמר לו ר' אלעזר בר' שמעון: לדבריה, אדם קל או מים קלים? הוי אמר מים קלים. אם כן פאין מים ושוטפין אותן, אלא מולמד שהיו מים נגדשין ועולין פיפין על גבי פיפין, ותר מולש מאות מיל, עד שראו אותן כל מלכי מורה ומערב, שנאמר: "ויהי כששמע כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הפגנני אשר על הים את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם וימם לכבם ולא היה כם עוד רוח מפני בני ישראל", ואף רחב הונה אמרה לשלוחי יהושע "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף" ובתיב "ושמע וימם לכבנו ולא קמה עוד" וגו'. עודם בירדן, אמר להם יהושע: דעו על מה אתם עוברים את הירדן, על מנת שתורישו את יושבי הארץ מפניכם, שנאמר: "והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם" אם אתם עושין כן מוטב, ואם לאו, פאין מים ושוטפין אותיכם. מאי "אותיכם" אותי ואתכם. עודם בירדן, אמר להן יהושע: "הרימו לכם איש אגן אחת על שכמו למספר שכמי בני ישראל" ובתיב: "למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלון בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם" סימן לבנים שעברו אבות את הירדן. עודם בירדן, אמר להן יהושע: "שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכתנים הכין שתיים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם

נמצאו שלא שהו בעברן אלא מהלך שנים עשר מיל של ארך מתניהם עד שעלו אחרונים של סוף המתנה ונגדן נבדו המים: הוי אימר מים קלים. לררין מן האדם, ואיב שהמים לא נבדו אלא שנים עשר מיל וחזרו למקומם נמצא שעדיין לא הספיקו לעבור ובאין מים ושוטפין אותן. כפין. אולמות ארוכות: ואף רחב אמרה לשלוחי יהושע, קדם שעברו את הירדן שעל קריעת ים סוף היו מתפזרין עדיו: עודם בירדן אמר להן יהושע כי. בדרכיהם והכתנים נושאי הארון עומדים בתוך הירדן עד הם כל הדברים אשר קנה ה' את יהושע לדבר אל העם, וזהו הדבר דהכי כתיב במשה כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען והורשתם וגו'. כלומר כשיעברו את הירדן התנה עמכם על מנת להורישם: ושוטפין אותיכם. גרסין בקרייתא: הרימו לכם וגו'. הם האבנים שהקימו תחת מצב רגלי הכתנים לזכרון להיות סימן לבנים שעברו אבות את הירדן: שאו מזה מתוך הירדן ממצב וכו'. הם שהקימו בחר עיבל ונגז המזבח וקפלוס וקבעום בגלגל דמדלי איניש אבתיא. שהאדם עצמו מנבחה על כתפו ואין אתר מטינו: תילתא דטעוניה הוא. אינו אלא שליש משאו נושא כשמוטעו אתר, נמצא שהיה לא אחד מתוך נושא משא ק"ך סאין: ויבאן אתה מחשב. כמה היה באשכול ששאלוהו שמנה אגשים והיו מסייעין זה את זה באשכול ששאלוהו אותו על כתיבן: ממשמע שנאמר וישאלוהו איני יודע שבשנים: אמר רבי יצחק טורטני וטורטני דטורטני. משאו ומשאו תחת משאו, שהתחתונים מסייעין את העליונים, ובכל אחד היו שני מוטות, ביצה, שני מוטות והולכין זה אצל זה וארבעה נושאים אותם, ושני מוטות אחרים וארבעה בני אדם נושאים אותם והם באלכסון מתחת שנים העליונים. מוט אחד לראש האחד ומוט אחד לראש השני והולכין באלכסון. ורבי יצחק לא מקרא שמיע ליה, אלא דפשיטא ליה דרמון ותאנה סגי בשנים, והיושע וכלב לא נשאו כלום, פשו להו תמניא לאשכול, ואם לאו מדרש הראשון המלמנו דלאו מוט אחד קאמר קרא לא היינו יודעים לכוין שמנה בני אדם למשאו, אלא דשמעין מניה דשני מוטות היה, ואתא רבי יצחק לאשמעין דשני משאות היו שם וכל אחד שני מוטות: שלא היו באותה עצה. להביא אשכול משנה כזה, שהמרגלים לרעה נתכוונו: לומר כשם שפירזתיה משנים כך יושביה משנים וגבורים וגבורים: לדברי רבי יהודה. שאמר לא נבדו המים אלא שנים עשר מילין בארך מתניהם דרך חנייתם עברו בירדן כל רחב מתניהם עברו יחד, הלכך לא היה ארך העברה אלא שנים עשר מילין:

יותר משלש מאות מיל. חימה לר"י והא ליכא מעיבא לארעא אלא תלתא פרסי וי"ל שהיו נגדשין והולכין למעלה מן העננים ירושלמי רבי לוי אמר עד לבו של רקיע תמן אמרין עד בבל נאמר כאן הרחק ונאמר לחלן מארץ רחוקה מבבל: עורם בירדן אמר להם יהושע. וירושלמי אמר ריש לקיש בירדן קיבלו עליהן את הנסתרות אמר להן יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות דמים באין ושוטפין אתכם אמר רבי סימון בר זבדי ויאות תדע לך שהוא כן שהרי עכן חטא ורובם של סנהדרין נפלה בעי אמר ר' לוי ביבנה הותרה הרצועה יצתה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות:

גמירי כל טונא. ירושלמי לא דמי ההוא דטעין מן ארעא אל ארכבותיה ומן ארכבותיה לכתיפיה להווא דתלי ליה ומן ארעא על כתיפיה ולא דמי ההוא דתלי ליה להווא ודאחרן טעין ליה:

טורטני וטורטני דטורטני. פירש ר"ח דטורטני בלשון יון קנה של מאונס וכיצד נשאלוהו הביאו שני עמודים וסירגום בחבלים ונתנו האשכול על גבי חבלים ונתנו מוטות בחבלים בקצה העמודים המסורגים והאשכול נתן מוט א' מן הקצה מזה הראש וכיוצא בה בראש מקצה האחר נמצאו שתי מוטות בראש העמודים המסורגים בחבלים והאשכול נתון בחבלים ועל כל מוט מאלו המוטות שתי ישמעאל דו אמר מוט בראש זה ומוט בראש זה נמצאו ארבע מוטות בראשי שני מוטות הנתונים בראשי העמודים וכל מוט ומוט מאלו ד' מוטות היו טוענים אותן שני אנשים נמצאו שמנה סובלין את האשכול וזה פירוש טורטני וכו' כלומר מוטות ומוטות על מוטות ירושלמי כתיב איש אחד איש אחד למטה על דעתיה דרבי ישמעאל דו אמר לשונות ריבוי הן שנים עשר היו שמנה באשכול ארבעה בתאנים ורימונים ובנושאי כלים על דעתיה דרבי עקיבא דו אמר לשונות כפולים עשרים וארבעה היו ט"ז באשכול שמנה בתאנים ורימונים ונושאי כלים על דעתיה דרבי ישמעאל טורטני על דעתיה דרבי עקיבא טורטני:

בכתיבן

במלון אשר תלינו בו הלילה" יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: "אשר תלינו בו הלילה". אמר ר' יהודה: אבא חלפתא ור' אליעזר בן מתתיהו ונחניא בן חכנאי עמדו על אותן אבנים וישערום כל אחת ואחת שקולה כארבעים סאה. וגמירי דטעוניה דמדלי איניש לכתיפיה, תילתא דטעוניה הוי. ומבאן אתה מחשב לאשכול שנאמר "וישאלוהו במוט בשנים" מפשיטא שנאמר "במוט" איני יודע שבשנים? מה תלמוד לומר "בשנים"? בשני מוטות, אמר ר' יצחק: טורטני וטורטני דטורטני. הא ביצה? שמנה נשאו אשכול, אחד נשאו רימון, ואחד נשאו תאניה. יהושע וכלב לא נשאו כלום, אי בעית אימא משום דחשיבי, ואי בעית אימא שלא היו באותה עצה פליגי בה ר' אמי ור' יצחק נפחא; חד אמר: לדברי ר' יהודה, בכתיבן

וגבורים וגבורים: לדברי רבי יהודה. שאמר לא נבדו המים אלא שנים עשר מילין בארך מתניהם דרך חנייתם עברו בירדן כל רחב מתניהם עברו יחד, הלכך לא היה ארך העברה אלא שנים עשר מילין:

ולדברי

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לד עמוד ב

תוספות

רש"י

בחנייתן

עברו. י"ל הראשונים לעולם כשהיו מגיעין לשפת עבר השני לצד מערב היו הולכין למטה בירדן ועושין מקום מנוח לבאין אחריהם שהרי רוחב מנהג ישראל היה שנים עשר מיל ורוחב הירדן לא היה כ"א חמשים אמה ומיל הוא אלפים אמה וי"ל דרובא אחרך ורובא חנייתן נבנסו בירדן אבל לאחר שנבנסו בירדן נמשכו זה אצל זה

רצונמו עצמן שאם לא תאמר כן אלא כדרך

חנייתן עמדו בירדן אם כן לא עמדו כולם בירדן

בשעה שהתנה יהושע עמון שהרי אתה מוצא

ברוב שנים עשר מיל ת"פ רצועות רחבות

חמשים אמה כרוחב הירדן ואורך כל רצועה י"ב

מיל על רוחב נ"א אמה ואם היה לך להקפיד אותו

ת"פ רצועות מרת ארכן זו אצל זו היה אורכו

קרוב לאלף ות' (ומי) פרסאות כאורך הירדן

הירדן לא נכרת כי אם עד עיר הערבה וירצא הוא

ממערב פמיים שהוא חלק דן כדאינתא בפ'

מעשר בהמה (נכסות דף כ"ג) ואורך כל ארץ ישראל

לא היה כ"א ת' פרסאות ועוד דהיאך היה יכולין

לשמוע התנאים מפי יהושע אלא ע"כ בירדן לא

היו עומדים כדרך חנייתן אלא מצומצמן ותימה

לרי' נהי דדרך חנייתן עברו מימ' הלא עמדו

בירדן עד שנמר יהושע התנאים ונטלו האבנים

ולא רוח לאיתנו עד שעברו כולן א"כ אותם נ'

אמה של ירדן ושהות זה שעברו היו המים נגדשין

ועולין יותר על י"ב מיל וי"ל אותו גודש שהיה

מיותר על י"ב מיל לא הגיע לכלל גובה מים

ולחכי לא חשיב ליה: **בזה** אחר זה עברו. תימה

א"כ אמאי תלי ליה ר' אלעזר בקלות המים הלא

אינו תלוייה אלא בעיכוב העברתם וי"ל דברתי

פליגי על מה שמשוה קלות האדם לקלות המים

אמר זה אינו שאפילו אם היו עוברין דרך חנייתן

היו חסין נגדשין יותר מימ' הלא ודאי לא תמי

אלא י"ב ועוד שבוה אחר זה עברו ועל זה תמי

רבי אם בזה אחר זה עברו מה קצבה שייך דקאמר

ששל מאות שלפי חשבון גודל המים היו עוברים

ברוח חצי מיל שהוא אורך ג' מאות חסר י"ב

כיצד שתעשה י"ב רצועות מי"ב מיל על י"ב מיל

ובל רצועה ברוחב מיל ואורך י"ב מיל וכשתצרפם

זו אצל זו באורך יותר מקדי מיל על רוחב

מיל תחלוק רוחב הרצועות ותצרפנה לאורך יהיה

אורך רפ"ח מיל על רוחב חצי מיל והא מנא ליה

שכן עברו ונראה דלרי"א בר שמשון לא עברו

כלל דרך חנייתן שהרי בשעת חנייתן היו מפורדים

מפני שהיו נוטים אחליהם זה רוחק מזה כדרך

חניית שירות אבל כשעברו נמשכין כולן זה אצל

זה ושמן לא היה כל ישראל כי אם ברוחב חצי

מיל על חצי מיל וכשעברו זה אחר זה כדרך בני

אדם העוברים דרך שביל אחד בעשרה בני אדם

זה אצל זה יכול להיות כשיעור ס' ריבוא ששוחין

בהעברתן כל כך:

מר סבר אדם קל. נראה דה"פ אע"פ שהדבר

ידוע ששם קלים היינו קלים כשהיו יורדין

כדי דרך מרחצתן אבל כאן שהיו נגדשין ועולין

שיעור קלות מימ' ושיעור קלות אדם שוה:

אבותי בקשו עלי רחמים. וא"ת והאמר בפרק

מי שמתו (נכסות דף י"ח) דמית לא ידעין מיד

משמע במסגא ואפילו אבות העולם יש לומר

דעל ידי תפלה שוה מתפלל מודיעין לתן שכר

נתפלל דהכי אמר בפרק שני דתענית (דף כ"ז) למה

יזאצין לבית הקברות כדי שייבקשו עליהם מתים

רחמים וכן בפרק דחסידי עובדי דרבי מנא

דאשתחא אמתרתא דאבות: **ואמר** רב איא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא בכשים מחברין. אע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף י"ז) דלאקרובי אול מיהו שמעין מיתא דשמן

פחנייתן עברו. לדברי ר' אלעזר בר' שמעון, בזה אחר

זה עברו. וחד אמר: בין מר ובין מר, פחנייתן עברו.

מר סבר: אדם קל, ומר סבר: מים קלים. "שלח לך

אנשים". אמר ריש לקיש: "שלח לך" מדעתך, וכי

אדם זה בורר חלק רע לעצמו? והיינו דכתיב "ויטב

בעיני הדבר" ואמר ריש לקיש: "בעיני" ולא בעיני

של מקום. "ויתפרו לנו את הארץ" אמר ר' חייא

בר אבא: מרגלים, לא נתכוונו אלא לבוששתה של

ארץ ישראל. פתיב הכא: "ויתפרו לנו את הארץ"

וכתיב ה'הם: "והפרה הלכנה ובושה החמה". וא"ל

שמותם, למטה ראובן שמוע בן זכור", אמר ר' יצחק:

דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מרגלים על שם

מעשיהם נקראו, ואנו לא עלתה בידינו אלא אחרי:

"סתור בן מיכאל", "סתור" שפטר מעשיו של הקדוש

ברוך הוא, "מיכאל" שעשה עצמו קד. אמר ר' יוחנן:

אף אנו נאמר "נחבי בן ופסי", "נחבי" שהחביא

דבריו של הקדוש ברוך הוא, "ופסי" שפיסע על

מודותיו של הקדוש ברוך הוא. "ועלו בגגב ויבא

עד חברון" "ויבאו" מפעי ליה? אמר רבא: מלמד

שפירש כלב מעצת מרגלים, והלך ונשתחח על קברי

אבות, אמר להן: אבותי! פקשו עלי רחמים שאנצל

מעצת מרגלים. יהושע כבר בקש משה עליו רחמים,

שאמר: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע" יה

יושע מעצת מרגלים. והיינו דכתיב: "ועבדי כלב

עקב היתה רוח אחרת עמו". "ושם אחימן ששי

ותלמי", "אחימן" מיימן שבאחייו, "ששי" שמישים את

הארץ בשחתות, "תלמי" שמישים את הארץ תלמים

תלמים. דבר אחר: "אחימן" בנה ענת, "ששי" בנה

אלש, "תלמי" בנה תלבוש. "לידי הענק" שמעניקין

חמה בקומתן. "והכרון שבע שנים נבנתה", מאי

"נבנתה"? אילימא נבנתה מפוש, אפשר אדם בונה

בית לבנו קטן קודם לבנו גדול? דכתיב: "ובני חם

פוש ומצרים" וגו'! אלא שהיתה מבונה על אחד

משכבה בצוען. ואין לך מרגלים בכל ארץ ישראל

יתר מחברון, משום דקברי פה שכיבי. ואין לך מעולה

בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שאמר: "בגן ה'

פארץ מצרים". ואין לך מעולה בכל ארץ מצרים

יתר מצוען, דכתיב: "כי היו בצוען שריו" ואפילו הכי

חברון מבונה אחד משכבה בצוען. וחברון מרגלים

היו? והא פתיב: "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

אלהים ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אברהם

ולדברי ר"א בר שמעון. דאמר יותר משלש מאות מיל בזה אחר זה עברו איש אחר איש,

נמצאו ששהו הרבה לעבור, דאי פחנייתן עברו משום קולא דמים מאדם לא נגהין כל

קר: מים קלים. הרבה הם קלים מן האדם, ומר סבר אדם קל לרוץ כמו המים: מדעתך. אני

אני מצאו אותך, אבל ישראל הם אומרים לך דכתיב (דברים י"ז) ויתקרבו אלי כלכם וגו',

אני נמשך על דרך: כלום יש אדם. כלומר

אם הקדיש צוה כלום היה אומר לו לעשות דבר

שסופו לבא לידי תקלה: לבשתה של ארץ

ישראל. אותך (שאלה) ששאלו תחלה שלוח

המרגלים: ולא עלה דבריו. אין אנו יודעין

לדרוש: סתם דבריו. החביש ופשה שונאו ושל

הקב"ה בדאי שפשה שונאו של הקב"ה פה.

חלש, כדאמר לקמן אפלו בעל הבית אינו יכול

להוציא כליו משם: שהחביא דבריו. ולא אמרן

במות שהן: שפשה, דלג, שלא אמרן באשר הם:

יהושע, לא הצרך לילך, שפבר בקש עליו משה

רחמים: והיינו דכתיב ועבדי כלב וגו', והביאותיו

אל הארץ אשר בא שמה, והיא חברון דכתיב

(וישע י"ז) ויתן את חברון לכלב, ש"מ כלב הוא

דאזיל לחברון: קיטון. גבור שבהם, כמו שיד

הקמין חסובה מן השמאל: שעשה את הארץ

בשחיתות. שמוקם רגליו מעמיד בארץ מרב

כברו ונכר שם בגומא וכשחת. ולשון ששי לא

פורש לנו מאי דמי לשחיתות. ונראה לשון

עומדי שש, שהם קבריו ומקום מעמדם נכר:

תלמים. בתלם המחרישה שמעלה העפר ומעמיד

בארץ: שהיו פועלים את החפץ בקומתן. מרב

גבה קומתן דומין כאלו צארים נזקב וענק בגבם

שהחמה יוצאה בו לבנו קטן. כען קטן הבנים

של חם היה, ומצרים שני לבנים: כגנה. לשון

אנה ממנה (פסלמי ט"ז) כלומר מקבת בפירות

מרגלים. סלעים שאנו עושין פירות בארץ לחת:

דקברי פה שכיבי. לא גרסין מיט אלא ה"ק,

ותעד דתקשרין היא ואיתה ראינה לפירות ככל

שאר הארץ, לפיכך יתראה לקברות מתים: כי היו

בצען שריו. של מלך ישראל, ששולחים אל

פרעה לעזור לו על מלך אשור, אלקא פרעה

בצען ותיב ושם תולכין לבקשו: אלהב נא ואשלב

את נדרי. אלהב נא בחברון ואשלב הנדר

שנדרתי בגשור. דכתיב בהריה כי נדר נדר

עבדך בשכתי בגשור, ובחברון מאי בעי ואלא

לא היה שם המזבח כי אם בגבעה: להביא

בבשים לעולה. דאמר מר במס' מנחות בבשים

מחברון, אלקא ארץ מרגה היתה: פנה. כלומר

מתשובתך אתה מסיעני, שלא היתה חסובה

לזרע כשאר הארץ מאחר שהיא בת טרשים

כדאמר: בגבא מצינא בגשור (דף פ"ז) ואי

ארעא דמחוקא בגורניו והיא שריה משלמין:

דקלישא ארעא. עפר של טרשים דק וקלש

ומוצט הוא, ומתוך כך לא היו חורשים וזורעים

אותה תבואה שאכל אדם: ועבדך רעיא: מצמת

ומעלה עשבים ואוכלים הצאן: ושמן קניינא.

המקנה הצאן, שכן דרך הצאן להשביח בארץ

בקשה וטרשים יותר מארץ לחת:

ויטב

ואמר

רב איא ואיתימא רבה בר בר חנן שהלך להביא בכשים מחברין. אע"ג דמסיק בפרק שני דתמורה (דף י"ז) דלאקרובי אול מיהו שמעין מיתא דשמן

קניינא מדסלקא דעתך למימר שהלך להביא בכשים:

ביאורים למסכת סוטה דף לד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחרי הביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה' וגו', הרי
שהבטחה לו אותה הארץ שבא שמה, והיא חברון, וכן נתקיים כמו
שכתוב בספר יהושע 'ותן את חברון לכלב בן יפונה לחלחה'.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'ושם אחימן' ששי ותלמי' וגו' ילידי
הענק', דורשת הגמרא, 'אחימן' נדרש שהוא מיומן שפאחיו -
הגבור שבין הענקים, כמו שיד ימין חשובה מן השמאל. 'ששי' נדרש
שמשים את הארץ בששחיתות - שמחמת כובדו רגליו הם כעמודי
שש ושוקעים בארץ וניכר שם כגומא וכבור שחת. 'תלמי' נדרש
שמשים את הארץ תלמים תלמים - מחמת כובדו דורס בארץ
וחורץ בתלמי המחרישה. דבר אחר, אחימן בנה את העיר ענת,
ששי בנה את העיר אלעזר, תלמי בנה את העיר תלבוש. עוד יש
לדרוש המשך הפסוק שם 'ילידי הענק', למד נקראו 'ענק', על שם
שמעניקין חמה בקומתן - מרוב גובהם נראה כאילו החמה היא
ענק היינו שרשרת, סביב לצוארם.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'והכרוזן שבע שנים נבנתה לפני צוען
מצרים'. שואלת הגמרא, מאי 'נבנתה' מנסה הגמרא לבאר,
אלימא נבנתה ממש - אם נבאר הפסוק כפשוטו שהעיר חברון
נבנתה שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. דוחה הגמרא, וכי
אפשר אדם - היינו חם, בונה בית לבנו קמן - כנען, שחברון בארץ
כנען, קודם שבונה לבנו גדול - מצרים, ומביאה הגמרא ראיה
שמצרים היה יותר גדול מכנען, דכתיב 'וכני חם פוש ומצרים ופוט
וכנען' וגו'.
מבאר הגמרא, אלא, שהיתה חברון מכונה - מרובה ומיושבת
בפירות, על אחד משבועה - פי שבע מאשר כמות הפירות שבצוץ.
וכדי שנוכח כמה הריבוי בפירות שבארץ ישראל, מתארת הגמרא,
ואין לה מרשים - סלעים, שאינם עושים פירות כקרקע לחה, בכל
ארץ ישראל יתר מחברון, (משום) וזו הסיבה דקברי בה שייכבי -
שייחודה לקבורת מתים, כי אינה ראויה לפירות, ולעומת זאת, ואין
לה מעולה בכל הארצות יתר מארץ מצרים, שנאמר 'בנה ה'
בארץ מצרים, ואין לה מעולה בכל ארץ מצרים יתר מצוץ,
דכתיב 'כי היו בצוץ שריו' - שכל ישראל שלח שריו לצוץ
לבקש מפרעה לעזור לו להלחם נגד מלך אשור, אם כן רואים
שפרעה קבע מושבו בצוץ, ובדאי משום שהיתה המושבת ביותר,
ואפילו הכי - למרות שבחה העצום של צוץ, העיר חברון הפחות
משוכחת שבארץ ישראל, היא מכונה אחד משבועה - פי שבע
מאשר יש בצוץ.
שואלת הגמרא, וחברון מרשים תו - האם אכן חברון היא עיר עם
אדמת טרשים שאינה מצמחת פירות, והא כתיב 'ויהי מקץ
ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכנה נא ואשלם את
נדי אשר נדרתי לה' בחברון, כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור' וגו',
ואמר רב אחא ואיתימא רבה בר בר חנה, וכי בחברון זובחים, והרי
אין שם מזבח, אלא ודאי שהיה להביא כבשים מחברון לעולה, אם
כן רואים שחברון היא ארץ מרעה משוכחת. ונתנא - גם בברייתא
שונו, שאילים משוכחים לוקחים ממוזב, וכבשים משוכחים
לוקחים מחברון, הרי שחברון ארץ משוכחת היא, ולא טרשים.
מתרצת הגמרא, מנה - אדרבה משאלתך וראיתך אתה מסייעני
שחברון היתה אדמת טרשים ולא חשובה לצמיחת פירות, אידי
דקלישא ארעא - שכיון שהארץ חלשה ומועטת, לא היו זורעים
אותה להצמיח פירות למאכל אדם, אלא עברה רעא - מצמחת
מעצמה עשבים הראויים לצאן למרעה, ושמן קניינא - ובזה היה
הצאן משמין, שכן דרך הצאן להשביח יותר באדמה יבשה וטרשים
מאשר באדמה לחה.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וישובו בתור הארץ מקץ ארבעים יום

אם כן פהנייתן עברו - לא עברו את הירדן בזה אחר זה, אלא כמו
סדר חנייתן, ולדבר רבי אלעזר ברבי שמעון שגבהו המים יותר
משלש מאות מיל, חייבים לומר שבה אחר זה עברו, וארך זמן רב
והספיקו המים להערים זה על גבי זה כדלעיל לגובה כה עצום. וזה
- רבי אמי או רבי יצחק נפחא אמר, בין מר - רבי יהודה, ובין מר
- רבי אלעזר ברבי שמעון, סוברים שפנייתן עברו, אלא שר -
רבי יהודה סבר אדם קל לרוץ כמו המים, וכמו שעברו עם ישראל
מהלך שנים עשר מיל, כך גם נערמו המים לגובה שנים עשר מיל,
וקר - רבי אלעזר ברבי שמעון סבר מים קלים לרוץ יותר מן האדם,
ואף שעם ישראל עברו מהלך שנים עשר מיל בלבד, המים נערמו
באותו זמן לגובה רב של יותר משלש מאות מיל.
כיון שהזכירה הגמרא לעיל את מעשה המרגלים, ממשיכה לברר
ממעשי המרגלים, ואחר כך תחזור לעניני קריעת הירדן ומעבר
ישראל בו. נאמר בתחילת פרשת המרגלים 'שלח לה אנשים, אמר
ריש לקיש, מה שאמר לו ה' 'שלח לה', פירושו מדעתך, דהיינו אני
איני מצוה אותך, רק ישראל בקשו ממך כמו שאומר להם משה
בספר דברים 'ותקרבון אלי כולכם', ואני איני מעכב על ידך, ובדאי
שלא ציווה ה' על כך, והראיה ובי אדם זה בדרך חלק רע לעצמו
- והרי אדם לא בחר לעצמו דבר רע, ואם כן בודאי ה' לא היה
מצוה דבר שסופו לבוא לידי תקלה. ומבאר הגמרא, והיינו דכתיב
שאומר להם משה 'וייטב בעיני הדבר', ואמר ריש לקיש, יש לדייק
לשון הפסוק 'בעיני' ולא בעיניו של מקום.
עוד דורשת הגמרא מענין המרגלים, כתוב בהמשך הפסוק שם
'ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אמר רבי
הייא בר אבא, הבקשה שביקשו ישראל ממשה מלכתחילה שישלח
מרגלים, לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, ויש ללמוד
זאת מגזירה שוה, כתיב הקא 'ויחפרו לנו את הארץ' וכתיב הָתָם
'ויחפרה תלכנה ובושה תחמה' וגו', וכמו שם לשון 'וחפרה' הוא
לשון בושה, כפי שכתוב לגבי החמה, כך גם כאן 'ויחפרו' הוא לשון
בושה, שרצו לבייש את ארץ ישראל.
עוד כתוב בפרשת המרגלים, 'ואלה שמותם למטה ראובן שמע
בן זכור, אמר רבי יצחק, דבר זה מסודר בדינו מאבותינו,
מרגלים על שם מעשיהם נקראו - מכל שם של מרגל ושם אביו,
אפשר לדרוש את מהות מעשיהם, ואנו לא עלתה בדינו לדרוש
כל שמותם, אלא אחד בלבד, והוא 'סתור בן מיכאל', וכך דרשנו,
'סתור' שפטר מעשיו של הקדוש ברוך הוא - הכחיש את ה'
ועשאו כביכול בדאי, 'מיכאל' שעשה עצמו כה - עשה את ה'
כביכול חלש שאינו יכול להכניסנו לארץ. אמר רבי יוחנן, אף אנו
נאמר לדרוש עוד שם מהמרגלים, והוא 'נחבי בן ופסי', וכך
נדרשנו, 'נחבי' שהחביא דבריו של הקדוש ברוך הוא, ולא האמין
במה שהעיד על הארץ שהיא טובה, 'ופסי' שפסע על מדותיו של
הקדוש ברוך הוא - שדילג על מדותיו של ה' שנותן שכר טוב
למאמינים בו.
עוד נאמר בפרשת המרגלים 'וצלו מנחם ויבא עד חברון, ויש
להקשות, 'ויבא' מניין ליה, שהרי מדבר על המרגלים שהם רבים,
וכמו שהתחיל הפסוק 'ועלו'. אלא אמר רבא, מלמד שפירש כל
מצאת מרגלים, והלך ונשתתח על קברי אבות, אמר להן כלב
לאבות, אנא אבותי בקשו עלי רחמים שאנצל מצעת מרגלים,
ולכן אומר הפסוק 'ויבא עד חברון' בלשון יחיד, שרק כלב הלך לשם.
היושע לא הלך, משום שלא היה צריך לזה, שבקר בקש משה עליו
רחמים, שנאמר 'ויקרא משה להושע בן נון הושע, הוסיף לו י'
על שמו וקראו 'הושע', שהתפלל יה' וישעך מצעת מרגלים.
והיינו דכתיב 'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בַּחֲנֻכִּים, לְחַיִּי - מובן, שהרגישו בעצמם כחגבים, אֵלֶּא מִה שֶׁאִמְרוּ
 וְכֵן חֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם, מִנָּא הוּא יִדְעֵי - כיצד ידעו איך נראו בעיניהם
 של האמוריים, אלא ודאי שקרנים היו. דוחה הגמרא, וְלֹא הִיא - לא
 היו שקרנים בזה, שעל סמך מעשה אמרו כן, כִּי הוּא מִכְרִי אֲבִילִי -
 כשהיו האמוריים מברים את האבלים בסעודה בחזרתם מבית
 הקברות, תוֹתִי אֲרוֹן הוּא מִכְרִי - היו מברים אותם תחת עצי ארוים,
 וְכִי חִוּיָהוּ סָלְקוּ יִתְבִּי בְּאִילָנִי - כשראו המרגלים עלו וישבו על
 האילנות מרוב פחדם, שְׁמַעִי דְקֶאֱמָרִי - ושמעו המרגלים מראש
 האילן שהיו האמוריים אומרים, קְחוּנָי אִינְשֵׁי דְדְמוּ לְקִמְצֵי בְּאִילָנִי
 - ראינו בעצים אנשים שדומים לנמלים.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים וְתִשָּׂא כָל הָעֵדָה וְיִתְנוּ אֶת קוֹלָם
 וְיִכְבְּדוּ הָעַם בְּלִילָה הָאֵלֶּה. אֲמַר רַבָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אוֹתוֹ הַיּוֹם
 שֶׁחִזְרוּ הַמִּרְגְּלִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְכָל הָעֵדָה, [עֲרַב] תִּשְׁעָה בָּאֵב
 הָיָה, אֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הֵן כָּבוּ בְּכִיהָ שֶׁל חֲנַם, וְהָיָה אֶקְבֹּעַ
 לָהֶם יוֹם זֶה בְּכִיהָ לְדוֹרוֹת.
 עוד נאמר שם וְיִאֲמָרוּ כָל הָעֵדָה לְרִגְוֹם אוֹתָם בְּאֲבָנִים וּבְתִיב
 בַּחֲמֶשֶׁת הַפְּסוֹק "וְכָבוֹד ה' נִרְאָה בְּאֶחָל מוֹעֵד", אֲמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַ
 אֲבָא, מִלְּמַד שֶׁנִּמְלָאוּ אֲבָנִים וְזִרְקוֹם בְּלִפְנֵי מַעֲלָה, כְּבִיכּוֹל בִּטְעֵנָה
 גַּם כִּלְפֵי ה' יִתְבָּרַךְ, וּדְרָשׁוּ כֵן מִהֶסְמִיכוֹת "וְכָבוֹד ה'" לְלִרְגוֹם אוֹתָם
 בִּאֲבָנִים.
 עוד נאמר שם וְיִמְתּוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִיאֵי דְבֵית הָאֲרִזִּין רַעָה בְּמִנְפָּה,
 אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, שָׁמְתוּ מִיתָה מְשׁוּנָה, שְׁהָרִי כְּתוּב
 'בְּמִנְפָּה' וְלֹא 'בְּמִנְפָּה', מִשְׁמַע בְּמִנְפָּה מִיּוֹחֶדֶת וְרָאִינָה לָהֶם בְּמִדָּה
 כְּגוֹד מִדָּה. וּמִהֵּמָּתָה הַמְשׁוּנָה, אֲמַר רַבִּי חֵינָנִי בְּרַ פֶּפְסָא, דִּלְשׁ
 רַבִּי שִׁילָא אִישׁ כִּפּוּר הַמִּרְתָּא, מִלְּמַד שֶׁנִּשְׁתַּדְּבַב לְשׁוֹנָם מִתּוֹךְ
 פִּיהֶם, וְנִפְּלָ לְשׁוֹנָם עַל מִיבּוֹרָם, וְהָיוּ תוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מִלְּשׁוֹנָם
 שֶׁנִּפְלָה, וְנִבְנְסוֹת הַתּוֹלְעִים בְּמִיבּוֹרָם, וּמִמִּיבּוֹרָם גַּם יֵצְאוּ תוֹלְעִים
 וְנִבְנְסוֹת בְּלִשְׁוֹנָם שֶׁנִּפְלָה עַל טִיבּוֹרָם. וְרַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק אֲמַר,
 בְּאֶסְכְּרָה מִתּוֹ שְׁהִיא בָּאָה עַל לְשׁוֹן הָרַע.
 חזרת הגמרא ברייתא שעסקנו לעיל בענין בקיעת הירדן ומעבר
 בני ישראל בו, שהכניסו עמדם במקומם עד שעברו כל העם לצד
 מערב, וְכִיּוֹן שָׁעֵלָה הָאֲחִירָא שֶׁבִּישְׂרָאֵל מִן הַיַּרְדֵּן, שְׁבוּ הַכַּהֲנִים
 פְּסִיעָה לֵאחֲרֵיהֶם לְצַד מִזְרָה, וְתוֹרֵי מִיָּם לְמִקְוֵם, שְׁנֵאֲמַר "וְיָחִי
 בְּעֵלּוֹת וּבְעֵלּוֹת הַכַּהֲנִים נִשְׁאִי אִירֹן מִיָּת ה' מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן, נִתְּקוּ
 כְּפוֹת רִגְלֵי הַכַּהֲנִים אֶל הַחִרְבָּה וַיִּשְׁכּוּ מִי הַיַּרְדֵּן לְמִקְוֵם וַיִּלְכוּ
 כְּתוּמֹל שְׁלֹשׁ עַל כָּל דְּוָתָיו", נִמְצָא שֶׁאֲחֵר שֶׁחִזְרוּ הַכַּהֲנִים
 פְּסִיעָה לֵאחֲרֵיהֶם וְשָׁבוּ מִן הַיַּרְדֵּן כְּבַחֲחִילָה, כַּעַת אֲרִזִּין וְנִשְׁאִי
 וְכַהֲנִים מִצַּד אֶחָד - מִזְרָה, וְיִשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד - מִמַּעַרְב. וְאִם נִשָּׂא
 אֲרִזִּין אֶת נִשְׁאִי הַכַּהֲנִים וְעָבַר בְּאוֹר מֵעַל הַיַּרְדֵּן לְצַד הַשְּׂנִי לְשֹׁאֵר
 עַם יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר "וְיָחִי כְּאֲשֶׁר תֵּם כָּל הָעָם לְעֵבֹר, וַיַּעֲבֹר אִירֹן
 ה' וְהַכַּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם". וְעַל דָּבָר זֶה שֶׁלֹּא יֵדַע אוֹתוֹ עוֹזָא, נִעְנַשׁ
 עוֹזָא שְׁנֵאֲמַר "וַיָּבֹאוּ עַד גִּרְן כִּידָן וַיִּשְׁלַח עֹזָא אֶת יָדוֹ לְאַחֲזוֹת אֶת
 הָאֲרִזִּין כִּי שִׁמְטוֹ הִקְרָה", אֲמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹזָא, נִשְׁאִי
 נִשָּׂא אֲחֵר, וְכַדְלֵעִל, אֵת עֲצָמוֹ לֹא כָּל שֶׁבֶן שִׁכּוֹל לִישָׁא, וְעַל כֵּן
 טַעַם עוֹזָא שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ לֵאחֲזוֹת אֶת הָאֲרִזִּין.
 כיון שחזרו מעשה עוֹזָא, מִמְּשִׁיבָה הַגְמָרָה לְבַר כְּמָה פְּסוּקִים
 שֶׁנֶּאֱמָרוּ שֶׁם. "וַיַּחֲרֹ אֶף ה' בְּעוֹזָא וַיִּבְהוּ שָׁם עַל הַשֵּׁל" וְגו', רַבִּי
 יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלֵעָזָר נִחְלָקוּ בְּבִיאור 'עַל הַשֵּׁל'. חָד אֲמַר עַל עֶסְקִי שֶׁלֹּא
 - הַשְּׂגָה שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ לֵאחֲזוֹת בָּאֲרֹן, וְחָד אֲמַר שֶׁעָשָׂה צְרָכָיו בְּפָנָיו
 - ו"ש"ל" הוּא לְשׁוֹן דְּבַר הַמוֹטֵל מִלְּמַעַל לְמַטָּה.
 עוד כתוב בפרשת עוֹזָא, וְיָמָת שָׁם עִם אִירֹן הָאֱלֹהִים. אֲמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, אֵל תַּחֲשׁוּב שֶׁעוֹזָא אֵיבַר בְּחִטָּאוֹ אֶת חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם הָבָא, אֵלֶּא
 עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנֵאֲמַר 'עִם אִירֹן הָאֱלֹהִים', וְלֹמוֹדִים אֵת
 עוֹזָא מִהָאֲרֹן, מִה אֲרִזִּין לְעוֹלָם קָיָים, שְׁהָרִי נִגְנוּ עַל יְדֵי יֵאִשְׁהוּ
 הַמֶּלֶךְ, וְנִשְׁמַר לְעֵתִיד לְבָא, אֶף עוֹזָא בָּא לְעוֹלָם הָבָא.

וַיִּלְכוּ וַיָּבֹאוּ, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, תִּיבַת
 וְיִלְכוּ מִיּוֹתֶרָה, שְׁהָרִי כְּתוּב לִפְנֵי כֵן וַיִּשׁוּבוּ, אֵלֶּא מִקְּשֵׁי
 הַלִּיכָה לְבִיאָה - לומדים בהקש זה מזה, מִה בִּיאָה - כשָׁבֹאוּ
 הַמִּרְגְּלִים בְּחִזְרוֹתָהּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הָיוּ בְּעֵצָה רַעָה, אֶף הַלִּיכָה -
 כשיצאו מהמדבר לארץ ישראל, הָיוּ בְּעֵצָה רַעָה, שֶׁמִּתְחִילָה הִיָּתָה
 כוונתם להוציא דְּבָה עַל הָאֲרֶץ.
 עוד נאמר בפרשת המרגלים, וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֵנוּ אֶל הָאֲרֶץ
 אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זֹבַת חֶלֶב וְדִבְשׁ הִיא" וְגו', שִׁשִּׁיחוּ אֶת הָאֲרֶץ,
 וְכִתְּבִי אַחֲרָי כֵּן, שֶׁמִּמְשִׁיכִים לִסְפֵּר "אֲפֹס כִּי עַן הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּאֲרֶץ
 וְגו'", אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן (סִימָן אָמ"ת לְבָד"ו ל"ה) מִשּׁוֹם רַבִּי
 מֵאִיר, כָּל לְשׁוֹן הָרַע שָׁאִין בּוֹ דְּבַר אֲמַת בְּתַחֲלִילָתוֹ - שֶׁלֹּא
 מִתְחִיל הַמִּסְפָּר בְּדַבְרִים אֲמוֹתִים בְּתַחֲלִילָתוֹ, אִין מִתְקַיֵּים בְּסוּפּוֹ -
 שֶׁמִּתְחִילָה אוֹתוֹ הַשּׁוֹמְעִים כְּשֶׁקָּרָא, לְכֵן גַּם הַמִּרְגְּלִים פִּתְחוּ בִּשְׁבַח
 הָאֲרֶץ תַּחֲלִילָה.
 עוד נאמר בהמשך הפרשה שם וַיְהִי כָּל הָעָם אֶל מִשְׁהָ,
 שֶׁכָּל בֶּן יְפוּנָה הִשְׁתִּיק אֶת הָעָם 'אֵל מִשְׁה' דִּהֵינּוּ בְּדַבְרִים שְׁדִיבֵר
 עַל מִשְׁה, וְחִשְׁבוּ הַשּׁוֹמְעִים שְׁרוּצָה לִסְפֵּר בְּגִנוּתוֹ, וְכִפִּי שֶׁמְבָאֵר זֹאת
 מִיַּד רַבָּה, אֲמַר רַבָּה, שֶׁהִסְתִּין כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְשִׁיבוּ
 לְמִרְגְּלִים, בְּדִבְרֵיהֶם אַחֲרֵים פֶּתַח [דְּחִיזִיָּה] - רָאָה כָּל בֶּן יְפוּנָה,
 שֶׁהוֹשֵׁעַ דְּקָא מִשְׁתַּעִּי - שְׁרָצָה לְדַבֵּר, אֲמַר לֵיהּ הַמַּתְלוֹנְגִים, דִּין
 רֹאשׁ קְטִיעָה - זֶה שֶׁרָאִשׁוּ קְטוּעַ, שָׁאִין לוֹ בְּנִים לִיטוֹל חֶלֶק בִּירוּשָׁה
 הָאֲרֶץ, וְיִמְלֹל - יְדִיבֵר, בְּתַמִּיחָה, וְהִשְׁתִּיקוּהוּ בְּנוֹיָפָה. אֲמַר כָּל בָּלָב, בְּלָבוֹ
 אִי מִשְׁתַּעִּינָא - אִם אֲדַבֵּר, אֲמַרִּי בִּי מִיָּלְתָּא - יֹאמְרוּ גַּם עַל דְּבָרֵים,
 וְחִסְמִין לִי - וַיִּשְׁתִּיקוּ אוֹתוֹ, לְכֵן אֲמַר לָהֶן כֵּךְ, וְכִי זֶה בְּלָבָד עָשָׂה
 לָנוּ בֶּן עֲמָרָם, וְכִשְׁתַּחֲלִיל לְדַבֵּר בְּסִגְנוֹן זֶה, כְּכִי בְּגִנוּתֵיהֶּ קָא
 מִשְׁתַּעִּי - סִבְרוּ שְׁרוּצָה לְדַבֵּר בְּגִנוּת מִשְׁה, לְכֵן אִישְׁתִּיקוּ, וְאִם אֲמַר
 לָהֶן, אֲכַן לֹא זֶה בְּלָבָד עָשָׂה לָנוּ מִשְׁה, אֵלֶּא גַּם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם,
 וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְהֵאֱבִילָנוּ אֶת הַיָּם, וְלָכֵן אִם יֹאמְרוּ לָנוּ מִשְׁה
 עָשָׂה סוּלָמֹת וְעָלָה לְרִקְעָה, וְכִי לֹא נִשְׁמַע לוֹ, בְּתַמִּיחָה. וְזֶה מִה
 שֶׁהִמְשִׁיךְ כָּל "עֵלָה נִעְלָה וְיִרְשָׁנוּ אֲתָה" וְגו', שֶׁנֶּעֱלָה אֶף בְּסוּלָמֹת
 לְרִקְעָה אִם יֵצֵא אוֹתָנוּ. וּמִמְשִׁיךְ הַפְּסוֹק, וְהֵאֱנָשִׁים אֲשֶׁר עָלּוּ עִמּוֹ
 אֲמָרוּ לֹא נִכָּל לְעֵלּוֹת" וְגו'. אֲמַר רַבִּי חֵינָנִי בְּרַ פֶּפְסָא, דָּבָר גְּדוֹל
 דְּבָרֵי מִרְגְּלִים בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּדִּי לְסִתּוֹר דְּבָרֵי כָּל בָּלָב, וְכִנְאֵמֵר בַּחֲמֶשֶׁת
 הַפְּסוּקִים "כִּי חִזֶּק הוּא מִמֶּנּוּ", וְדוֹרִישׁ שֶׁלֹּא הִתְכַּוְּנוּ 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירוּשָׁה
 'מֵאִיתָנוּ', אֵלֶּא 'מִמֶּנּוּ' שְׁפִירוּשָׁה 'מֵאִיתוֹ', אֵל תִּקְרִי 'מִמֶּנּוּ' אֵלֶּא
 'מִמֶּנּוּ', כְּכִיכּוֹל רַצּוֹ הַמִּרְגְּלִים לִמְרַם שֶׁאִפִּילוּ בְּעַל הַכִּית אִינוּ יוֹכֵל
 לְהוֹצִיא בְּלִי מִשָּׁם - מִשֵּׁל לְמַפְקִיד אֲצֵל חֲבִירוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְקַחַת
 פְּקוּדוֹ, חֵס וְשִׁלּוֹם כְּכִיכּוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יַעֲלִיחַ לְהוֹצִיא
 הָאוֹמוֹת הַחוּקוֹת הָאֵלּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 עוד אמרו המרגלים 'אֲרִזִּין אוֹכְלֵת וַיִּשְׁבִּיהָ הִיא', דִּרְשׁ רַבָּה, אֲמַר
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִנִּי תִשְׁכַּחְתִּיהָ לְמוֹכָה - שֶׁהָרִאִיתִי לָהֶם כְּאִילוֹ
 הִיא אֲרֶץ אוֹכֵלֶת וַיִּשְׁבִּיהָ שְׁמֵתִים שֶׁם הִרְבָּה, וְהֵם - הַמִּרְגְּלִים תִּשְׁכְּבוּ
 לְרַעָה. וּמִבֵּאֶרֶת הַגְּמָרָה, אִנִּי תִשְׁכַּחְתִּיהָ לְמוֹכָה, דָּכָל הִיכָא דְּמִטּוֹ -
 כִּי מִקּוֹם שֶׁהִגִּיעוּ הַמִּרְגְּלִים, מֵת חֲשִׁבָא דִּירְהוֹ - מֵת אָדָם חָשׁוּב
 מִיּוֹשֵׁב הָאֲרֶץ, כִּי הִיכִי דְּנִיבְדִּירוֹ לֹא לְשִׁאֲלוֹ אֲבִתְרִיָּהוּ - כִּדִּי
 שִׁהִיוּ הָאֲמוּרִיִּים טְרוּדִים וְלֹא יִשְׁאָלוּ מִיָּהֶם הַמִּרְגְּלִים. וְאִיכָא דְּאֲמַרִּי
 אִיבּוֹב נַח נִפְשִׁיָּה - וַיִּשׁ אֹמְרִים שֶׁאִיבּוֹב מֵת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא
 תִּגַּן זְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, וְזֶה מִה שֶׁאִמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָל בְּסֵר צֶלֶם מַעֲלִיחָה.
 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָה, כִּיּוֹן שֶׁמָּתוּ הָאֲנָשִׁים דְּלַעֲלִי, וְאֲמַרְדּוֹ בּוֹלִי עֲלֵמָא
 בְּהִקְפִּידָא - וְהִתְעַסְקוּ כָּל הָאֲמוּרִיִּים בַּהֲסָפָה, וְהִיָּה הִרְבֵּה לְטוֹבָה
 מֵאֵת ה', אֶךְ הַמִּרְגְּלִים הֵם חֲשִׁבּוֹ לְרַעָה, שֶׁהִרְבָּה אֲנָשִׁים מֵתִים שֶׁם
 בְּכָל מִקּוֹם, לְכֵן אִמְרוּ 'אֲרִזִּין אוֹכְלֵת וַיִּשְׁבִּיהָ הִיא'.
 עוד תיארו המרגלים וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ בְּחֻנְכִּים וְכֵן חֵינּוּ בְּעֵינֵיהֶם
 וְגו', וּמִבֵּאֶרֶת הַגְּמָרָה, אֲמַר רַב מִשְׁרָשָׁא, הַמִּרְגְּלִים שֶׁקָּרִי הוּא -
 שֶׁקְרִינִים הִיוּ, וְהָרִאִיהָ הִיא, בְּשִׁכְמָא מִה שֶׁאִמְרוּ וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד א

רש"י

וילכו ויבאו. לא גרסינן ויתבי, ואלא וילכו ויתבי הוא פיון דכתיב וילעילו ויחשבו לא היה
 ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו' מקיש חליבתו, שהלכו לתור לביתו, אף חליבתו
 בעצה רעה. שמתחלה להוציא דבה נחבונה אינו מתקיים. שמתחילין אותן השומעין
 כבדאין, לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שיאמינו, ואף מרגלים לכך פתחו בשבח
 הארץ תחלה ויהם. שתקו: אל משה. בדרבנן.
 שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו
 רוצה לספר: שהסיתם בדרבנן. כדמפרש ואילו
 התיידי. קבל ליהושע שרצה לדבר ושתקוהו
 בנזיפה ואמר לו ראש חטאת דבר, מי שראינו
 קטוע שאין לו גנים לטול חלק בארץ הוא דבר
 בפנינו וחספין לי. משתקין אותי: עלה נעלה. אף
 לשמם אם נעלה עלינו: מפני. מן הקב"ה: אל
 תקרי. לא גרס. שאין הפרש קריה בין ממנו
 הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים
 שאומרים על עצמן: אינו יכול להוציא בליו. אם
 הפקדם שם: בעל הבית. ארון העולם: אינו
 חשבתיה למוצה. שהראיתיה להם כאוכלת
 יושביה שמותיהם ביה דתרי: שכיב איוב. שלא תגן
 וזכורו עליהם, והיית דקאמר קבל סר עצם
 מעליהם: ה"ו ולא היא כי הוה מכרי אבילי תותי
 ארון הוה מכרי. ולא הוה שגרנים בזאת (קלא הוה
 נראה ביה שגרנים) דאיתיה שמעניהו לאמוריים
 שריון אותן חגבים, דכי הוה אמוריים מכריזי
 אבליהם כשחזרין מן הקבר, כדאמר לעיל דכל
 היכא דמטו שכיב חשיבא מנייהו ומכריזי לאבלי
 סעודה לנחמנו תותי ארזי הוה מכרי להו:
 וכתוביהו. והם יראים לעמוד לפנייהם סלקו
 ותיב באילני וירקום בלפי מעלה. (שד"י ושרצו)
 לרגום אותם (וקאין) נמי אכבוד ה': כפניהם
 מדלא קרין במגפה משמע בפניחות וראיה
 להם במדה כנגד מדה: באסקרה פתח. שהיא
 באה על לשון הרע כדאמרין בבבא מדרקין
 (מגו דף נט): וכיון שעלה בו, סיפא דברייתא
 דלעיל היא, אלא אידי דתנא בה ומכאן אתה
 מחשב לאשכול נקט לה לקשר מרגלים הקא:
 שבו הפים למקומם. שהפנים עמדו במקומם
 26 פתכים" לחי, אלא "וכן היינו בעינינו", מנא הוה

וילכו ויבאו" אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
 מקיש חליבה לביתא, מה ביתא בעצה רעה, אף חליבה
 בעצה רעה. "ויספרו לו ויאמרו באנו" וכתבי: "אפם פי
 עו העם", אמר ר' יוחנן (סימן אמ"ת לבר"ו לוי"ה)
 משום ר' מאיר: כל לשון הרע שאין בו דבר אמת
 בתחילתו, אין מתקנים בסופו. "ויהם כלב את העם אל
 משה" אמר רבה: שהסיתו בדרבנן. פתח יהושע דקא
 משתעי, אמרי ליה: דין ראש קטיעה ימלך? אמר אי
 משתעינא, אמרי בי מילתא וחסמין לי. אמר להן: וכי
 זו בלבד עשה לנו בן עמרם? סברי בגנותיה קא
 משתעי, אישתיקו. אמר להו: הוציאנו ממצרים, וקרע
 לנו את היים, והאיכילנו את המן, אם יאמר "עשו
 סולמות ועלו לירקע" לא נשמע לו? "עלה נעלה
 וירשנו אותה". "האנשים אשר עלו עמו אמרו לא
 נוכל", אמר ר' חנינא בר פפא: דבר גדול דברו מרגלים
 באותה שעה. "פי חזק הוא מפנו" אל תקרי "מפנו"
 אלא מפנו, כביכול אפילו בעל הבית, אינו יכול להוציא
 בליו משום. "ארץ אכלת יושביה היא" דרש רבא, אמר
 הקדוש ברוך הוא: אני חשבתיה לטובה, והם חשבו
 לרעה. אני חשבתיה לטובה, דכל היכא דמטו, מת
 חשיבא דידהו, כי היכי דניסרדו ולא לשאלו אבתריהו.
 ואיכא דאמרי: איוב נח נפשיה, ואמריו פולי עלמא
 בהספידא. הם חשבו לרעה, "ארץ אכלת יושביה היא".
 "והיו בעינינו כחבבים וכן היינו" וגו'. אמר רב
 משרשיא: מרגלים שקרי הוו, בשלמא "והיו בעינינו
 כחבבים" לחי, אלא "וכן היינו בעינינו", מנא הוה

עד שעברו כל העם, וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל התקרה ונמשכו לאחוריהם
 פסיעה אחת, נמצאו הכהנים מצד זה כו'. ואע"ג דההוא קרא דיהי פאשר תם כל העם
 לעבור קדים, דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב, לא יהי הכי אלא אין
 מקדם ומאחר, דאי בסדרן כתיב נא נפקי להו מן הייחד דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים
 לפני העם והעם עלו, וכיון דארון והכהנים עלו
 ועברו אחריהם עד שבאו לפנייהם הרי יצאו מן
 הייחד ומאי חו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים
 לאמר עלו מן הייחד, אלא אין מקדם ומאחר
 והאי עלו מן הייחד דקאמר להו הכי קאמר להו
 סלקו רגליכם לאחוריהם ועודם בעבר
 המזרחית, וכתבי בתריה נתקו כפות רגלי
 הכהנים אל התקרה וישובו מי הייחד אל מקומם:
 נשא ארון את נשיאו וקרי. והיית קרא קמא
 דכתיב והי פאשר תם כל העם לעבור והעבורו
 ארון ה' וגו': על עסקי שלו. שגגה ששגג לאחור
 בו: שעשה צרכי. ושל לשון כי ישל ויתק. וקדים
 (כו) ובשלתה (סס) דבר המטל מלמעלה למטה:
 הארון קיים לעולם. שחרי נגנו כדאמר ביזמא וף
 (כז) שגגו יאשיהו: תדרה. עגה שאופק על פני
 החצלים: נענש דוד. שנות עזא על דה: וסירות
 היו לי חקין בבית מגורי. כשהייתי בורח מפני
 אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע לשון
 והיו לי ומירות לשעשעני: התעני. לחשן
 וכפול, ובפלת מתרגמין ותיעוף (מטו כז) שאם
 תכפיל ענין לסתום עין בהסתה הדעת מהסתכל
 ביה מיד ואינה לא נתן, עגלות משה לבני קהת
 לפי שיש עליהם לשאת בכתה, כי לא היו ממנים
 אלא על דבר קדשת הארון והשלשון והתמנהגה
 ומנחם ויהוה: כאנשי בית שמש. לא ביה
 הכאה דידהו כתיב אלא כשהביאיהו הקדוש
 מפלשים, ואידי דאיידי בארון נקט לה: משום
 דאיו. ונתחבלו בו ודך, בתמיה: קוצרין
 ומשתחווים היו. לא בטלו ממלאכתן לכבוד.
 והאי ראו לשון ביון, כמו אל תרגמי שאני
 שחרחרות (מכיל א)

מאן

ידעי? ולא היא, כי הוה מכרי אבילי, תותי ארזי הוה מכרי, וכי חוינהו, סלקו יתבי באילני, שמעי דקאמרי, קחוינן אינשי דדמו לקמצי
 באילני. "ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו" אמר רבה אמר ר' יוחנן: אותה היום ערב תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא:
 הן כבו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות. "ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים" וכתבי "וכבוד ה' נראה באהל מועד"
 אמר ר' חייא בר אבא: מלמד שנטלו אבנים וירקום בלפי מעלה, "וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה" אמר ר' שמעון בן
 לקיש: שמתו מיתה משונה. אמר ר' חנינא בר פפא, דרש ר' שילא איש כפר תמרתא: מלמד
 ששנתרבה לשונם ונפל על טיבורם, והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם, ומטיבורם
 ונכנסות בלשונם, ורב נחמן בר יצחק אמר: באסקרה מתו: וכיון שעלה האחרון שבישראל מן
 הייחד חזרו מים למקומן, שנאמר: "והיו בעלות הכהנים נשא ארון בריה ה' מתוך הייחד נתקו כפות רגלי הכהנים אל התקרה וישובו
 מי הייחד למקומם וילכו כחמול שלשום על כל גדותיו", נמצא ארון ונשיאו וכהנים מצד אחד, וישראל מצד אחר. נשא ארון את
 נשיאו וקרי, שנאמר: "והי פאשר תם כל העם לעבר ויעבר ארון ה' והכהנים לפני העם". ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: "ויבאו
 עד גרן בידן וישלח עזא את ידו לאחו את הארון" אמר לו הקדוש ברוך הוא: עוזא, נשיאו נשא, עצמו לא כל שכן? "ויחר אף ה'
 בעזה ויפהו שם על השל" ר' יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: על עסקי שלו, וחד אמר: שעשה צרכי בפניו, "וימת שם עם ארון האלהים"
 אמר ר' יוחנן: עוזא בא לעולם הבא, שנאמר: "עם ארון האלהים" מה ארון לעולם קיים, אף עוזא בא לעולם הבא. "ויחר לרוד על
 אשר פרץ ה' פרץ בעזה" אמר ר' אלעזר: שנשנתנו פניו בחררה. אלא מעתה, כל היכא דכתיב "ויחר" הכי נמי? היום פתח "אף"
 הכא לא כתיב "אף". דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה "ומירות", שנאמר: "ומרות היו לי חקין בבית מגורי"
 אמר לו הקדוש ברוך הוא: דברי תורה שכתוב בהן "התעורף עיניך בו ואיננו" אתה קורא אותן "ומירות"?! הריני מקשיך בדרך
 שאפילו תינזקות של בית רבן יודעין אותה, דכתיב: "ולכני קהת לא נתן פי עבדת הקדש" ואיהו איתיה בעגלתא. "ויחד באנשי בית
 שמש" כי ראו בארון, משום דראו "ויחד" ר' אבהו ור' אלעזר, חד אמר: קוצרין ומשתחווים היו, וחד אמר: מילי נמי אמור,

מאן

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לה עמוד ב

תוספות

שלשה

מיני אבנים היו. ירושלמי ג' מיני אבנים הן אבני המלון ואבנים שהניחום ידושה תחת כפות רגלי הכהן ואיסטילות שנתן להם משה אמר רבי יצחק פשוט לן ארבעה מיני אבנים הזה אמר ר' סימון בר זבדא ויאות אין תימר אבני המלון לשעה היו וגנונו אין תימר אבנים שהקים ידושה תחת כפות רגלי הכהנים משוקעת הן במים אין תימר איסטילות שנתן להן משה כבר נכנסו עמון לארץ אלא אם כן במה אנו קיימין באבנים שהקים ידושה להן על גב וידרין.

כיצד כתבו ישראל את התורה. בתוספתא רבי יהודה אומר על גבי המזבח כתובה אבל בירושלמי תני על אבני המלון נכתבו דברי ר' יהודה ר' יוסי אמר על אבני מזבח נכתבו מאן דאמר על אבני המלון בכל יום ויום אומות העולם היו משלחין ונשירין ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון מיד על אבני המזבח לא לשעה היו וגנונו ועוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בכל כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בע' לשון מיד על אבני המלון נכתבו נחא ושרת אותם בסיד אלא מאן דאמר על אבני המזבח (ונכתבו מאין) ושרת בסיד בין כל אבן ואבן:

ועל

דבר זה נחתם גור דינם לבאר שחת. ואם תאמר תיפוק ליה לבדעת מתן תורה החזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלו יד' דעונש זה גדול הוא שלאחר שהיתה כתובה בידם ולא רצו ללמוד ומידו תימה והאמר בפ"ק דמסכת ע"ז (ף ק) כ"ג דעירין יש להן פתחון פה שיאמרו כלום בפית עליון דר כגיגית כישראל וכל זמן שיש להן פתחון פה אין נחתם גור דינם: **לרבות** כנענים שבחוצה לארץ. תימה הדין קבלה לרחב שדרי היא היתה מכנענים שבתוכה כדאיתא בספרי בפרשת בהעלותך ומה אם מי שהיה מעם שנאמר בו לא תחיה כל נשמה ועל שקירבה עצמה כך קירבה המוקם וארחב קאי ואמרין נמי במס' מגילה (ף ק) שנתגיירה ונסבה חזשה והבא משמע דכנענים שבתוכה לדברי הכל שאין מקבלין אותן ושמוא על פי הדיבור היה ואין לומר שקודם שהתחילו במלחמה היו מקבלין שדרי כתיבת התורה על גבי האבנים היה קודם שהתחילו במלחמה ואפילו הכי לא היו מקבלין אלא היושבים חוץ לגבול ישראל כמו שפרשי' ואי היה מעיני למימר דאם היו חוזרין או בתשובה בשעה שכתבו את התורה אפילו כנענים שבתוכה היו מקבלין ואפילו לר' יהודה ולמען אשר לא ילמדו אתכם לעשות קאי נמי אשבעה אומות והכי משמע נמי לשון הספרי בפרשת שופטים ושטורים למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות (ומלמד) שאם עושה תשובה אין נדרגין אין מקבלין אותן לא קתני אלא כן נדרגין משמע אותם שצוה הקב"ה לא תחיה כל נשמה אין נדרגין ולא נאמר לא תחיה כל נשמה אלא לאחר שהתחילו ידושה במלחמה שדרי ידושה שלח שלש פרושטגנות הררצה להשלים ישלים להלחם ילחם אלמא אותן שהיו רוצין להשלים לא היה חורגן וצריך לומר אותן שהיו רוצין להשלים קודם שהתחילו במלחמה ראשונה ואף רחב קיבלה עליה קודם שהתחילו במלחמה ולא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון אלא באותן כנענים שחזין לגבולים אם מקבלין אותם לאחר דרבי שמעון לא איצטרך למימר הא למדת שאם חוזרים בתשובה מקבלין אותן אלא אכנענים שבחוצה לארץ ולאחר שהתחילו במלחמה שרים כדן (ושאר) אומות שמקבלין מן העולם:

רש"י

מאן אמרין דאיפריית. מי הכעיסך כשבעסת ולא הצלת את עצמך מן השבוי, ועתה מי מפיסך כשנחפייסת לבא מאלוהי וכתבי שבועה פרים ושבועה אילים. בדברי הימים, והכי רישיה דקרא. ויהי בעבור האלהים את הללו נשאי ארון ה', ויבחו שבועה פרים ושבועה אילים: **סלאת** כל ארץ וישראל כמות. מזבחות, דעל כל פסיעה מזבחת כתיב בידון. בדברי הימים כתיב ויבאו עד גרן בידון וישלח עזא וגו', ובשמואל כתיב גרן נבון. בתחלת כשבא הארון שם נעשה להם ככידון החורג שחרג עזא: **ולבסוף**. לאחר שנשתתה שם שהה חזקשים בבית עובד אדום נעשה כבן שחזין ביתו דכתיב (מלוא כו) ויבך ה' את עובד אדום (אשתו) ושמןה כלותיה (אשתו) של עובד אדום ושמןה כלותיה ילדו ששה ששה בכרס אחת, והיינו דכתיב פלעתי השמיני כי ברכו אלחי (ויס' כו) וכתבי אח"כ ששים ושנים לעובד אדום. ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חזקוני, גרן נבון הוא גרן ארונה הקיטסי, וא"כ הוא ה"ג. בתחלה נבון ולבסוף בידון על שם המזבח שתחלתו כניו וסופו חרב, וכידון לשון שבר וחרבן הוא כמו קרא ענינו בידו (ויס' כו) נמצאת. סיפא דקריאתא דלעיל הוא, אלא משום דתנא בה ועל דבר זה נעשה עזא אפסקיה בכל הני שהעמיד משה קאי תדרין בערבות מואב. ותנא דקריאתא בה קאי בארץ כנען קרי עבר המורה עבר הירדן, וכי קאי בערבות מואב או בשאר המסעות קרי ארץ כנען עבר הירדן והוא עבר המערבי: **גלגל**. לאחר שבנו מן המזבח בדר עיבל קבלום והביאום לגלגל וקבעום שם: **כיצד** קתבו. על המזבח בדר עיבל, היאך למדו אמות העולם. העתיקות תורה, הלא לא נעשו לכתבה בשבעים לשון אלא לבא וללמדה כל הרוצה, שלא יתא פתחון פה לאותם האמות לומר לא היה לנו מתקין ללמדה נטיירין שלהן. סופרים שלהם, והם קורין אותן נטיירין: **והשיאות**. והעתיקות, כלומר נטלוה משם ע"י העתיקה וכתבו מלפניהם. בסוף דרף למען אשר לא ילמדו עוד וגו'. לעיל מניה כתיב כי תהרס תהרסם, ודבר זה קתבו למשה להודיע לשבועה אמות היושבים חוץ מגבולי ישראל שלא נעשו להחרסם, אלא אותן שבתוך גבולם נעשו להחרסם כדי שלא ילמדו אותנו מעשיהם המקולקלים, אבל אתם היושבים חוצה לה אם אתם חוזרין בתשובה נקבל אתכם, ושבתוכה אין מקבלין שמחתם יראה עושיך, וה"ג לה כהניא בתוספתא (פ"ו) אם אתם חוזרין ככם אנו מקבלין אתכם: פ"ט דר"ש. דאמר על גבי סיד כתיבו: על עסקי סיד. שהתורה נכתבה עליו והיתה מגלה לפניהם ולא למדוה: **אלא שרפה**. גידתם, שכל זמן שאין מתגיירין והם קרוין עמים אין חלקם אלא בתשופות הסיד: ה"ג ושבית עמים לרבות כנענים שבחול. דקרא בחול כתיב, כי תצא למלחמה מארץ חוצה לארץ. והכי תנא בספרי, כי תצא למלחמה במלחמת הרשת הקתוב מדבר, דכי תצא משמע כשתעלה על דעתך לצאת. ושבית שבי, לרבות כנענים שבתוכה, בא הקתוב להחרי כנענים שבחוצה לארץ ולקיים מהם יפת תאר שלא יהיו בכלל לא תחיה כל נשמה. דהאי ושבית קרא יתרא הוא:

כמאן

כמאן

ביאורים למסכת סוטה דף לה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בהר עיבל, הוא אומר "וכתבת עליהן ועל האבנים את כל דברי
התורה הזאת באר היטב וגו'", ואתה - נלמד בגזירה שוה, 'באר'
'באר', כשם שלגבי 'באר' שבפרשת כי תבא, בענין האבנים שצוה
משה להקים בהר עיבל, מוזכר שם הקמת אבנים, כך לגבי 'באר'
שבתחילת ספר דברים, שהיה בארץ מואב היה שם הקמת אבנים.
ואחד שהקים יהושע בתוך הירדן, שנאמר "ושנים עשר אבנים
הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים נשאי ארון
הברית". ואחד שהקים יהושע בגלגל מאבני המזבח שבנו בהר
עיבל, שנאמר "ואת שנים עשר האבנים האלה אשר לקחו מן
הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'".
תנו רבנן, ביציבתו ישראל את התורה על המזבח בהר עיבל,
רבי יהודה אומר, על גבי אבנים כתובות, שנאמר "וכתבת על
האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וגו'", ואחר כך
סיד אותן בסיד, שנאמר "והקמת לך אבנים גדולות ושדת אותם
בשיר". אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, לרבך שסדו בסיד על
הכתב, היאך למדו אומות של אותו הזמן את התורה, ואיך
יקראוה שלא יהיה פתחון פה להם לומר לא היה לנו מהיכן ללמודה.
אמר לו רבי יהודה לרבי שמעון, בינה יתירה נתן בהם תקדוש
ברוך הוא לאומות, ושיגרו נוסחין - סופרים שלהן, וקילפו את
הסיד והשיאוה - והעתיקוה, ועל דבר זה נתחתם גור דינם של
האומות לרדת לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו. כך ענה
רבי יהודה לרבי שמעון. אך רבי שמעון חולק ואומר, על גבי סיד
מלכתחלה כתבוהו, ולא ממש על גבי האבנים, וכתבו להן עבור
אלה משבעה האומות שישבו מחוץ לגבול ישראל למטה בסוף הדף
"למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות בכל תועבתם אשר עשו
לאלהיהם וגו'". ומדייקת הגמרא, הא למדת, שאם היו האומות
שמחוץ לגבול ישראל חוזרין בתשובה, היו מקבלין אותן, שלא
נצטוונו להחרים אלא אותן שבתוך גבול ישראל כדי שלא ילמדונו
ממעשיהם הרעים, ואף אם ישבו בתשובה זהו רק מיראה.
אמר רבא בר שילא, מאי טעמא דרבי שמעון שאמר שכתובה על
גבי סיד, דכתיב 'והיו עמים משרפות סיד', ודורשים, 'והיו עמים'
משפופות שנגור דין העמים להשרף בגיהנם, על עסקי 'סיד', שהיתה
התורה כתובה על גבי סיד וגלויה לפניהם ולא למדוה. ורבי יהודה
לומד מן הפסוק הזה, כי סיד - כמו סיד, מה סיד אין לו תקנה אלא
שריפה, אף אותם הבויתים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם,
כל זמן שאינם מתגירים ממש, אך חזרתם בתשובה בעודם גויים
אינה מועילה, שגם על העומדים חוץ לגבולין נאמר 'לא תחיה כל
נשמה'.
שואלת הגמרא, במאן אזלא הא דתנא - כמי הולכת הברייתא
לדלהן, שנאמר "כי תצא למלחמה על אויבך וגו' ושבת שבינו
וראית בשביה אשת יפת תואר", ודורשים, לרבות פנענים שבחוצה
לארץ, שנוהג בהם דין אשת יפת תואר, שאם חוזרין בתשובה
מקבלין אותן, ולא נאמר עליהם 'לא תחיה כל נשמה',

מאן אמר (להא) דאמרית - מי הכעיסך כשכעסת ולא הצלת
את עצמך מן השבייה, ומאן אתה עלך דאפיסת - ועתה מי
מפיסך כשנתפייסת לבוא מאלוהיך, והיתה אמירה זו דרך זלזול
בביכול למה נתן ה' בידו פלשתים את הארון כשנלחמנו נגדם, ועתה
לפתע שחררו ללא מאמץ מצידנו.
והמשך הפסוק שם בהכאת אנשי בית שמש על חטאם, "וַיִּבֶן בָּעַם
שִׁבְעִים אִישׁ וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", ויש כאן לשון סותרת 'שבעים
איש' או 'חמישים אלף איש'. ובביאור הפסוק נחלקו אמוראים, רבי
אבהו ורבי אלעזר. חד אמר, באמת המתים במגפה שבעים איש
היו, ומה שכתוב 'חמישים אלף איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כחמישים אלף. וחד אמר, באמת המתים במגפה חמישים
אלף איש היו, ומה שכתוב 'שבעים איש' הוא משום וכל אחד ואחד
שקול כשבעים סנהדרין.
וחזרת הגמרא לפרשת עזא, אחרי מעשה עזא, הכניס דוד את
הארון לבית עובד אדום הגתי שלשה חדשים, ואחר כך העלתו
לאהל קבע בעיר דוד בשמחה גדולה מאד. שואלת הגמרא, בספר
שמואל נאמר "וַיְהִי כִּי יַעֲזֹב נֹשְׂאֵי אֲרוֹן ה' שֵׁשׁ יָעֲזָדִים, וַיִּזְבַּח
שׁוֹר וּמְרִיא", וכתוב בספר דברי הימים, שגם שם מופיע ענין זה,
"וַיְהִי בַעֲזֹר הָאֱלֹהִים אֶת הַלֵּוִיט נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה', וַיִּזְבְּחוּ שִׁבְעָה
פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים". הרי לנו סתירה, האם זבחו שור ומריא, או
שבעה פרים ושבעה אילים.
מתרצת הגמרא, אמר רב פפא בר שמואל, על כל פסיעה ופסיעה
שהתקדמו עם הארון, זבחו שור ומריא, ועל כל שש ושש פסיעות
שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה אילים. שואלת הגמרא, אמר
ליה רב חסדא לרב פפא, אם כן שהקריבו על כל פסיעה ופסיעה,
מילאת את כל ארץ ישראל במות - מזבחות, שעל כל פסיעה
ופסיעה עשו מזבח. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב חסדא, על כל
שש ושש פסיעות שהתקדמו, זבחו שור ומריא, ועל כל שש
סדרים של שש פסיעות שהתקדמו, זבחו שבעה פרים ושבעה
אילים.
שואלת הגמרא, בתיב בפסוק בדברי הימים במעשה עזא "ויבאו עד
גורן בידון וישלח עזא וגו'", וכתוב בפסוק בשמואל במעשה עזא
"ויבאו עד גורן נבון וישלח עזא". ואם כן יש סתירה מה שם המקום,
גורן 'בידון' או גורן 'נבון'. מתרצת הגמרא, אמר רבי יוחנן, בפתח
נקרא שמו 'בידון', לרמוז שנתקע בהם ככידון שהרג את עזא,
ולכפוף לאחר ששהה שלשה חדשים בבית עובד אדום הגתי, נקרא
שמו 'נבון', שהכין את ביתו, כמו שמכואר נבניא ובחז"ל כל הברכות
שבאו עליו.
כעת חזרת הגמרא לסוגיית בקיעת הירדן ומעבר בני ישראל בו,
שעסקנו לעיל. ממשכיה הברייתא דלעיל, נמצאת אתה אומר,
שלישה מיני אבנים היו, אחד שהקים משה בארץ מואב, שנאמר
בתחילת ספר דברים "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר
את התורה הזאת וגו'", וזהו בפרשת כי תבא, לגבי הקמת האבנים

לא לפרסם דבר בלתי רצוי אפילו על בעל-חי, ועל-אחת-כמה וכמה על מדבר, ועל-אחת-כמה וכמה על יהודי.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תשנ"א

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

הצרעה, וזרקתה בהן באיבים מרה לעברו המערבי של הירדן, וסימיתה עיניהן מלמללה, וסירסתן מלמטה, שנאמר "ואנכי השמרתי את האמורי מפניהם אשר בגובה ארזים נבחו וחמון הוא באלונים ואשמיר פתיו מפעל וישאיו מתחת וגו'", אך לא נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שתי צרעות הוא, חדא דמשה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה, וחדא דיהושע, צרעה דמשה לא עבר, וצרעה דיהושע עבר. שנינו במשנה, ששה שבטים עלו לראש הר גריזים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל כו', וכפי שנאמר בתורה "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר וחובלן דן ונפתלי". בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו, וכך נאמר שם, "וכל ישראל זקניו ושוטרים ושופטים עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאורח, חציו אל מול הר גריזים, והחציו אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה". שואלת הגמרא מאי ה'הציו' - למה נאמר 'והחציו' אל מול הר עיבל, ב'ה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע שהזכיר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אמר רב כהנא, בדרבך - כסדר זה שחלוקתן שבטי ישראל כאן בברכות וקללות, אלו בהר גריזים ואלו בהר עיבל, כך חלוקתן שמות שבטי ישראל, בסדר כתיבתן באבני אפוד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על האבן האחת, וששה על השנית. וזהו מה שנאמר 'והחציו', כלומר, אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד. יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך, שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולן דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מיתבי, שתי אבנים מובות היו לו לבית גדול על פתיפו, אחת מכאן, ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו, וששה על אבן זו, שנאמר "ששה משמותם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים, על האבן השנית כתולדותם וגו'", יש לנו ללמוד ממה שנאמר 'כתולדותם' רק באבן השנית, שבשניה נכתבו כתולדותם - כסדר שנולדו, גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין, ולא באבן הראשונה כתולדותם, מפני שהיה מוקדם - נכתב בה ראשון, אף שהיה רביעי לסדר תולדותם. ואחריו, ראובן שמעון לוי דן נפתלי, כסדר לידתם, וחמשים אותיות היו סך כל האותיות של שמות השבטים, עשרים וחמש על אבן זו, ועשרים וחמש על אבן זו. רבי חנינא בן גמליאל אומר,

ומבאר הגמרא, כמאן - כמי הולכת הברייתא הזו שאם יחזור אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. ברכי שמעון שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו 'הא למדת שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלין אותם'. ממשיכה הברייתא, בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום שעברו ישראל את הירדן. נס ראשון, עברו ישראל את הירדן בחרבה. נס שני, וכאן בקפיצת הדרך לחר גריזים ולחר עיבל יתר משהים מיל. נס שלישי, ואין כל בריה יכולה לעמוד על כרדו, נס רביעי, וכל העומד בפניהם מיד נתז - יוצאים צרכיו על כרדו, שנאמר "את אימתי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו'" ופירוש 'המותי' מלשון מהומה ועירבוב הגוף ומה שכתבו. ואומר בשירת הים "תפול עליהם אמתה ופחד וגו' עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית", ודורשים, 'עד יעבור עמך ה' זו בריה ראשונה - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, 'עד יעבור עם זו קנית' זו בריה שנייה - כשעלו ישראל מהגולה בימי עזרא, אם כן רואים שהשווה ביאה ראשונה וביאה שנייה, אומר מעתה ראויין היו ישראל לעשות להם גם בריה שנייה בריה ראשונה, שיעלו בזרוע נטויה ולא ישתעבדו לאומות, אלא שגם החמט של עם ישראל בימי בית המקדש הראשון וגזור עמך שלא יעלו אלא ברשות כורש. נס חמישי, ואחר כך הביאו את האבנים שהיו גדולות ארבעים סאה, וכן את הקופות, וסווחו בסידי, הכל כמבואר לעיל וכפי שנצטוו בתורה. נס ששי, וכתבו עליהם את כל דברי התורה הזאת באר היטב". ונס שביעי, שבאותו יום הספיקו והעלו עולות ושולמים, ואכלו ושתו ושמחו כמו שנצטוו, וברכו וקללו כמבואר לעיל במשנה, וקפילו את האבנים - קילפו את הסיד מעל האבנים, וכאן חזרו באותו יום ולנו - וישנו בגלגל, שנאמר "הכין שנים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון", ומבאר הברייתא, יכול בכל מלון ומלון - הייתי חושב הפסוק שם את האבנים לכל מקום שהלכו, תלמוד לומר בהמשך הפסוק שם 'אשר תלינו בו הלילה', דווקא למקום שישנו בו באותו הלילה, ודיכן ישנו, וכתוב "ואת שנים עשרה האבנים האלה אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל וגו'". הברייתא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ כנען. תנא, צרעה שגירשה האויבים בפניהם בימי משה, וכדלהלן, לא עברה עמה את הירדן לארץ כנען. מקשה הגמרא, ולא עברה עמם הצרעה את הירדן, בתמיחה, והא פתיב 'ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החיו את הכנעני ואת החתי מלפניך'. מתרצת הגמרא, אמר רבי שמעון בן לקיש, על שפת הירדן המזרחי עמדה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום חמישה ושלושים לעומר עמוד א

רק לפי שעה, לכן הריני מכשילך בדרך שאפילו תינזקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב "ולכני קחת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישא וגו'", שבני קחת נושאים את הארון והשלחן וההנומרה ומזבח הזהב) בכתף, ולא נתן להם משה עגלות, ואיהו אתיה בעגלתא - דודו הביא את הארון בעגלה. וכיון שדברנו על הקפדה בשמירה על הארון, מביאה הגמרא ממעשה הבאת הארון מפלשתים על ידי הפרות, בזמן שמואל הנביא, שם כתוב "וַיֵּן פֶּאֱנִישׁ בֵּית שֹׁמֵשׁ בִּי רֵאָו בְּאֶרֶץ הַיַּרְדֵּי וַיֵּן בָּעֵם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ", ומבאר הגמרא, משום ד'ראו' - בגלל שרק הסתכלו על הארון, נענשו ב'ויף' (אלהים) באנשי בית שמש. אלא, מבאר הגמרא, רבי אבהו ורבי אלעזר נחלקו על מה היה עונשם של אנשי בית שמש, חד אמר קוצרין ומשתחווים היו - שלא הפסיקו מלאכתם כשראו את הארון מגיע, וחד אמר מילי נמי אמור - הם אף דיברו שלא כהוגן,

עוד נאמר שם, "ויחר לך על אשר פרץ ה' פריץ בעזה", אמר רבי אלעזר, לשון 'יחר' הוא שנשתנו פניו של דוד בחררה - עוגה שאופין על פני גחלים. שואלת הגמרא, אלא מעתה לפי הביאור לעיל על 'יחר', כל היבא דכתיב 'יחר' הכי נמי - כל מקום שכתוב 'יחר', גם כן תפרש שנשתנו פניו בחררה. מתרצת הגמרא, ה'הם - בשאר מקומות בתנ"ך כתיב 'יחר אף', הקא לא כתיב 'אף'. עוד מענין מעשה עזרא, דרש רבא, מפני מה נענש דוד - בכך שמת עזרא על ידו, ומבאר רבא, מפני שקרא לדברי תורה ומירות, שנאמר 'ומירות היו לי חקד בבית מגורי', פירוש, כשבשרתי מאויבי ויגרתיה מהם, השתעשעתי בחוקך כומירות. אמר לו הקדוש ברוך הוא לדוד, דברי תורה שכתוב בהן "התעיה עיניך בו ואיננו" - שאדם רק סותם עינו בהיסח הדעת מלהסתכל בהם מיד אינם, אלה קורא אותן ומירות, בתמיחה, שהזמירות הוא בפי אדם

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

תוספות

במאן כ"ש. וא"ל דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר הוואיל והותרו שאר נבירות דהלכה למשה מסיני דקנאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ז (ק"ל) הותרו אפילו כנענים שבתורה לארץ במקום שדותרה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (ק"ל) איבעיא לכו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר

ושמואל אמר אסור בביתא ראשונה כ"ע לא פליגי דשרי שלא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ועוד אפילו ר"ש מה הוצרך לחתירה מאי שנא מבחן א"ע"ג דזונה היא לא איצטריך קרא למשרייה הוואיל ולא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע ויל כיון דלא התיר יפת תואר אלא במלחמות הרשות שבו הכתוב מדבר שמע מינה דגבי כנענים לא אמרינן לא דברה תורה אלא כנגד היצר הרע דא"כ יצר אמר לא תחיה אפילו במקום יפת תואר הלכך לרבי יהודה דאית ליה כנענים שבתורה לה נמי בכלל לא תחיה ואין מקבלין אותן לא היה תמיר במקום יפת תואר מיהו איכא למיתחיה לר"ש דאמר מקבלים אותם ואינם בכלל לא תחיה למה ל"י קרא ושבותי שבו לרבות יפת תואר ואבתי נימא איפכא דדוקא לרבי יהודה איצטריך וגו' וזוית הכתוב הוא גבי יפת תואר שבתורה לה א"ע"פ שכנענים אחרים שבתורה לה הם בכלל לא תחיה ויל דעיקר טעמא דר"ש אקרא ושבותי שבו סמך דאי מהדיא קרא למען אשר לא ילמדו איכא למימר כר' יהודה דאתא למשרייה או שאר אנומות או כנענים קודם שהתחילו במלחמה:

ואחר כך הביאו את האבנים. ה"ג בתוספתא (פ"ח) והביאו את האבנים שהעלו מן הירדן ובנו את המזבח והעלו עולות ושלמים ולא גרסינן וכתבו עליו את התורה:

מאי והחציו חציו של מול דהר גריזים מרובה מחציו של דהר עיבל. לשון הירושלמי מיושב יותר דגרסינן התם מה תלמוד לומר והחציו מלמד שמעוטין בהר גריזים ומרובין בהר עיבל למה שאין בשטל של לוי כולו שם שאם היה כל שטל לוי שם היו שוין ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אמר אילו היה כל שטל של לוי שם לא היו שוין למה שכתבנן נפלו משבט של שמעון עשרים וארבעה אלף בשטים א"ר יוסי בר בון אילו היה שם כל שטל של לוי היו שוין למה שלא בא משבט ראובן וגד אלא מ' אלף חלוצי

צבא והשתא אתי ספיר והחציו אל מול דהר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתדקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנזכי ט) לאחר שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) והבי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עורף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו לויים למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה אלף ותת"ל ויל דהא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שטל לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שטל לוי שם צריך לומר שעמדו לויים למטה תשע אלף או יותר אבל דהא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שטל של לוי לא היו שוין למה שכתבנן נפלו משבט של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי תנא דהר עיבל ואלה חציו המגפה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגד אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותשל"ש שהרי כל פקודי שבט וראובן לא היו כי אם מ"ג אלף ותשל"ש והיאך היו אותן ג' אלף ותשל"ש של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהבי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם משבט של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שחסרון מהן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחות וועל קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדברין כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותשל"ש משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אף חסר יותר מנ' אלף ותשל"ש אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמגפה היתה קודם למנין:

עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי והלא אינן אלא כ"ג מבאן וכ"ו מבאן פ"א לתנא דתני ההם כשחלוקין באבן כן בחלוקין באבני אפרד מקשה אי"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז וחבולין מלא ומשני א"ר יוחנן בנימין היה חצי מכן וז"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של דהר עיבל היה כתוב כ"ז ועל הראשונה ימ"ן א"ר ובידא יאיתא מי כתיב ששה שמונים לא כתיב אלא ששה משמונים משמונים ולא כל שמונים:

במאן כ"ש. דאמר שכתב להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, אלקא לא היו העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אב"ל לר' יהודה קלן בכלל לא תחיה: נתידי. מתקלקל מרעה ותפלות. לשון מהומה וערוב והנף ומה שבתוכו: ביאה ראשונה. בימי יהושע: ביאה שניה. בימי עזרא: לעשות להם נס. לעלות בירוע ולא יהיו משתעבדים למלכות, אלא שגרים חקאם של ישראל בימי בית ראשון ונגזר עליהם שלא יעלו אלא ברשות, כדכתיב כי בכם מקל עמו (ש"ל) א"ל פ"ד מ"פ"ל. ענין: ושרשיו מתחת. סוד: והעלו עולות ושלמים. שכן נעטו באותה פרשה, אבנים שלמות תבנה וגו' וזוה"ק ששלמים וגו': מאי והחציו. ביהושע הכי כתיב בהאי קרא דמתני:

וכן ישראל וגו' חציו אל מול דהר גריזים והחציו אל מול דהר עיבל. למה לי למכתב והחציו דמשמע או חציו המוקדש או חציו הנזקק במקום אחר: בדרך שחלוקין. השבטים בהר גריזים וד' עיבל כדכתיב (ק"ל) כ"ז אלה יעמדו לומר את העם וגו' ואלה יעמדו על הקללה, כך חלוקים באבני אפרד שאמור בהן ששה משמונים וגו'. הנה ששה דהר גריזים כתובים על האות ונשמה דהר עיבל כתובין על השנית, והנה דכתיב והחציו, אותו חציו החקוק באחת מן האבנים: בתולדותם. בסדר לידתן, ששה האחרונים בסדרן ג' ואשר יששכר וחבולין יוסף ובנימין וד' סדר לידתן, ונשמה ראשונים נכתבו בה ה' ה' ה' ראובן שמעון ולוי דן ונפתלי בסדר לידתן חוץ מיהודה: ועשרים ותשעה על אבן זו. לקמן פ"ד ששה אחרונים עשרים וארבעה הוא דהו: לא

שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה וסיפומה עיניהן מלמעלה, ויסרסרן מלמטה, שנאמר: "ואנכי השמדת את האמרי מפניהם אשר פגבה ארצו ובהו וחסן הוא באלונים ואשמיד פרו ממועל ושרשו מתחת". רב פפא אמר: שתי צרעות הווי, חדא רבמשה וחדא דיהושע, רבמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים עלו לראש הר גריזים כו': מאי "והחציו"? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין באבני אפרד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכהן גדול על פתפיו, אחת מכאן ואחת מכאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: "ששה משמונתם על האבן האחת", שניה בתולדותם ולא ראשונה בתולדותם, מפני שהיה מוקדם והמשים אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אמר:

צבא והשתא אתי ספיר והחציו אל מול דהר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו בשבטים ורובא בגברי ומיהו כשתדקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנזכי ט) לאחר שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאחר פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) והבי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עורף על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו לויים למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרטן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתק"ל ובפרטן של הר גריזים ג' מאות וששה אלף ותת"ל ויל דהא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שטל לוי היו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחותין והשתא שלא היו כל שטל לוי שם צריך לומר שעמדו לויים למטה תשע אלף או יותר אבל דהא דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן אילו היה שם כל שטל של לוי לא היו שוין למה שכתבנן נפלו משבט של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי תנא דהר עיבל ואלה חציו המגפה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עליו ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגד אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשארו משבט ראובן אלא ג' אלף ותשל"ש שהרי כל פקודי שבט וראובן לא היו כי אם מ"ג אלף ותשל"ש והיאך היו אותן ג' אלף ותשל"ש של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מיהו הא לא קשיא דאיכא למימר דהבי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במגפה אפילו היה שם משבט של לוי לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מועטין ולא שחסרון מהן עשרים וארבעה אלף משמעון ואלא ג' אלפים או פחות וועל קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדברין כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותשל"ש משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אף חסר יותר מנ' אלף ותשל"ש אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמגפה היתה קודם למנין:

תוספות

רע"י

לעשות צרכיו. נראה משום דהוציאיו בלשון ביאה ויבא הביתא קא דייק נמי דלעשות צרכיו נכנס: **באותה** שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הדרשן ואין איש מאנשי הבית ושם בבית דמשמע דוקא מאנשי הבית! לא היה שם מכלל דאיש אחר שלל מאנשי הבית כלומר חלקו ומופלג מתורת אנשי הבית היה שם חדר דמות דיוקנו של אביו ותימה קצת מנזל דביתא ולא בחלקו ושמה:

מיתכבד בבית דמשמע בבית לאוואבל בתלן חלקו: **איתשיל** נמי אידיוק ואע"ג דלא נחא ליה. ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדרו כי אם מדעתו של פרעה כמו שהוא מעשה דצוקיו ובוכדנצר מיתיי' התם מיהו נהגים כדכח: הוזהר

בפניו דאמר ב"ר' אליעזר בנדרים (ס"ה) המודר הלא מתברר אף למיחור לא אלא בפניו פי' בפניו ואפילו בעל כרחו ומיהו ותימה לומר דהגדר על דעת חבירו מחזירים לו שלא מדעת חבירו ושמה אוקימה במלתא דגזוזם בעלמא שנינונו כך מיהו לא היה יכול לישאל עליו אי לא נחא ליה

לפרעה:

לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים, חלוקין באבני
אפור, אלא בדרך שחלוקין בחומש שני. ביצר? בני
לאה כסידרן, בני רחל, אחד מִפֶּן ואחד מִפֶּאן, ובני
שפחות באמצע. ואֵלָא מֵאִי אֲנִי מְקִיִּים "בתולדותם"?
בשמותן שִׁקְרָא לָהֶן אֲבִיהֶן וְלֹא בִשְׁמוֹת שִׁקְרָא
לָהֶן מִשָּׁה. "ראובן", וְלֹא "ראובני", "שמעון", וְלֹא
"שמעוני", "דן", וְלֹא "הדני", "גֵּר" וְלֹא "הגֵּרִי". תִּיבְהָא
דִּרְבּ כְּהֵנָּה תִּיבְהָא! וְאֵלָא מֵאִי "ותחציו"? תֵּנָּה: חֲצִי
שֶׁל מוֹל הַר גִּרְיִים מְרֻבָּה מִחֲצִי שֶׁל הַר עֵיבֵל, מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא לְמִטָּה. אֲדַרְבָּה! מִפְּנֵי שֶׁלֹּא לְמִטָּה בְּצִירָא לְהוֹ!
הֲכִי קֹאמֵר: אֵפֶּי עַל פִּי שֶׁלֹּא לְמִטָּה, בְּנֵי יוֹסֵף עֲמֹהִם.

12 שְׁנָאֲמַר: "וַיִּדְבְּרוּ בְנֵי יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר מִדּוּעַ נִתְּתָה לִי נַחֲלָה גֹדֶל אֶחָד וְחֹבֵל אֶחָד וְאֵין
13 עִם רַב... וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ אִם עִם רַב אַתָּה עֲלֶה לְךָ תַּעֲרֹגָה". אָמַר לָהֶן: לָכוּ וְהִתְחַבְּרוּ
14 עִמָּכֶם בְּיַעֲרִים, שְׁלֹא תִשְׁלֹט בְּכֶם עֵין הָרַע. אָמְרוּ לֵיהּ, וַיַּעֲרֵה דְיוֹסֵף לֹא שְׁלֵמָא בֵּיהּ עֵינָא
15 בִּישָׁא, דְּכַתִּיב: "בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עַל עֵין" וַאֲמַר ר' אֲבָהוּ: אֵל תְּהִי קוֹרָא "עַל עֵין" אֱלֹא
16 "עַל עֵין". ר' יוֹסֵי בְר' חֲנִינָא אָמַר: מֵהֶבֶא "וַיִּדְגוּ לָרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ" מַה דְּגִים שְׂפִים, מִיָּם מִכְּסִין
17 עֲלֵיהֶן וְאֵין הָעֵין שׁוֹלֶמֶת בָּהֶן, אֲפִי וַרְעוּ שֶׁל יוֹסֵף אֵין הָעֵין שׁוֹלֶמֶת בָּהֶן. הֵינּוּ חֲמוּשִׁים אוֹתוֹתָיִת, חֲמוּשִׁים
18 נְכִי חֲדָא תְּוִינִי! אָמַר ר' יַחֲזָקִי: יוֹסֵף, הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת, שְׁנָאֲמַר: "עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ
19 בְּצִאתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם". מִתְקִיף לֵה רַב נַחֲמָן בְּר' יַחֲזָקִי: "כְּתוּלְדוֹתָם" בְּעֵינֶיךָ אֱלֹא, כָּל הַתּוֹרָה
20 כּוּלָּהּ "בְּנִימָן" כְּתִיב, וְהֵכָא "בְּנִימָן" שְׁלָם, כְּדַרְכֵּיהֶם: "וְאֵבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימָן". אָמַר רַב הֵנָּה פֶּר
21 בִּינָא אָמַר ר' שְׁמַעוֹן חֲסִידָא: יוֹסֵף שְׁקִידֵשׁ שֵׁם שְׁמוֹ בְּסִתְרָא, הוֹסִיפוּ עָלָיו אוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ שֶׁל
22 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּדָה שְׁקִידֵשׁ שֵׁם שְׁמוֹ בְּפִתְרֵהִי, נִקְרָא כּוּלּוֹ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
23 הוּא. יוֹסֵף, מַאי הֵיא? דְּכַתִּיב "וַיְהִי כִּהְיוֹם הַהוּא וַיָּבֵא הַבִּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ" אָמַר ר' יוֹהָנָן
24 מִלְּמַד שֶׁשְּׁנֵיהֶם לְדַבֵּר עֲבִירָה נִתְּכּוּנִי. "וַיָּבֵא הַבִּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ" רַב וּשְׁמוּאֵל: חַד אָמַר:
25 לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ מִמַּשֵּׁן, וְחַד אָמַר: לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ נִכְנֵם. "וַאֲיֵן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית" אֲפָשֶׁר בֵּית
26 דְּבֹל בְּבֵית שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעִי, לֹא הָיָה בּוֹ אִישׁ? תֵּנָּה דְּבִי ר' יִשְׁמַעֲלֵאל: אוֹתוֹ הַיּוֹם יוֹם חֲנֻם הָיָה,
27 וְהִלְכוּ כּוּלָּן לְבֵית עֲבֹדָה וְרַח שְׁלָהֶם, וְהָיָא אֲמֶרְהָ לָהֶן חוֹלָה הִיא, אֲמֶרְהָ: אֵין לִי יוֹם שְׁנוֹקֵק לִי
28 יוֹסֵף כְּיוֹם הַיּוֹם. "וְתִתְּכַשְׁתּוּ בְּכָנְדוֹ לֵאמֹר גּוֹ". בְּאוֹתָהּ שַׁעָה בְּאַתָּה דְּיוֹקֵנּוּ שֶׁל אֲבִיו וְגִרְאָתָהּ לוֹ
29 בַּחלוּן, אָמַר לוֹ: יוֹסֵף! עֲתִידִין אַחֲרֶיךָ שִׁיכְתְּבוּ עַל אֲבִי אֲפֹד וְאַתָּה בִּינֵיהֶם, רְצוּנָךְ שִׁימְחָה שְׂמֹךְ
30 מִבִּינֵיהֶם, וְתִקְרָא רֹעֵה זִנּוּת? דְּכַתִּיב "וְרֹעֵה זִנּוּת וַאֲבֹד הוּן", מִיָּד "וְתִשָּׁב בְּאַתָּן קִשְׁתּוֹ" אָמַר
31 ר' יוֹהָנָן מִשּׁוּם ר' מֵאִיר: שִׁשְׁבָּה קִשְׁתּוֹ לְאַתָּנּוּ, "וַיִּפְּזוּ וַחֲצִי דִּיּוֹ" נַעַץ יִדְּיו בְּפִרְקַע וַיִּצָּאָה שִׁכְבַּת
32 וַרְעוּ מִכֵּין צִיפּוּרְנֵי דִּיּוֹ. "מִיָּד אֲבִיר יַעֲקֹב" מִי גֵרָם לוֹ שִׁיחֶקֶק עַל אֲבִי אֲפֹד? אֱלֹא אֲבִיר יַעֲקֹב.
33 "מִשֵּׁם רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל" מִשֵּׁם, זָכָה וְנַעֲשֶׂה רֹעֵה שְׁנָאֲמַר: "רָעָה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נִהְיָ בְּצִאֵן
34 יוֹסֵף". תֵּנָּה הִיָּה רָאוּי יוֹסֵף לְצִאת מִמֶּנּוּ שְׁנֵים עָשָׂר שָׁבָטִים כְּדֶרֶךְ שִׁינָאוּ מִנַּעֲקֵב אֲבִיו, שְׁנָאֲמַר:

35 "אלה תלדות עקב יוסף" אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו. ואף על פי כן יצאו מבגדין אחיו, וכולן נקראו על שמו שגאמר
36 "ובני בגדין בלע ובכר ואשבל" "בלע" שגבלע בין האומות, "ובכר" בכור לאמו היה, "ואשבל" ששכבאו אל, "גרא" שגר באכסניות,
37 "ונעמן" שנעים ביותר, "אחי ראש" אחי הוא וראשי הוא, "מפים ופנים" הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו, "וארר" שרר
38 לבין אומות העולם. איבא דאמרי: "וארר" שפניו דומין לוורד. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף
39 "ובלעדיך לא ירים איש את ידו", אמרו איצטגניי פרעה: עבד שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשלחו עלינו? אמר להן: גנני מלכות אני
40 וראה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע בשבעים לשון! בא גבריאלי ולימדו שבעים לשון. לא הוה קנמר, הוסיף לו אות אחת משמו של
41 הקדוש ברוך הוא ולמד, שגאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" ולמחר כל לישאנא דאישתעי
42 פרעה בהדיה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא הוה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה, אנאמרי. אנאמריה, ולא גמר. אמר
43 ליה, אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. כי אמר ליה "אבי השביעני לאמר" אמר ליה: זיל איתשיל אשבעתך. אמר ליה: ואיתשיל
44 נמי אדידיך, ואף על גב דלא ניתא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אביך פאשר השביעך". יהודה, מאי היא? דתניא, היה ר' מאיר
45 אומר: בשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחלה לים, זה אומר: אני יורד תחלה לים, קפץ

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בשני יו"ד, דין, דקתיב 'ואביו קרא לו בנמינ', וזה משלים מספר
האותיות לעשרים וחמש.
אמר רב חנא בר בינא, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקידש
שם שמים בפתר במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם הערוד בטר, ו
ועמד בעצמו, וכבש את יצרה, הוסיפו עליו אות אחת אות ה',
שהיא אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכן נקרא יהוסף.
יהודה, שקידש שם שמים בפרהסיא, על ים סוף, כפי שיתבאר
להלן, נקרא פולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן
ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
מבאר הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו,
דקתיב 'יהי כהיום הזה, ויבא היתה לעשות מלאכתו', אמר
רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפגגו - שאף יוסף חשב
בתחילה לעבור עמה עבירה, ומלאכתו הכוונה לתשמיש. ויבא
הפיה לעשות מלאכתו, נחלקו בבאורו רב ושמאל, חד אמר,
לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש נכנס.
ואין איש מאנשי היתב שם בבית וגו', וכי אפשר שית גדול
בביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש.
תנא דבי רבי ושמעאל, אותו היום, יום חנם היה, והלכו בולן
לביט עבודת פובכים שלהם, והיא אמרה להן, חולה היא, ואינה
יכולה לילך עמדם, אמרה, אין לי יום שנינוק לי יוסף לתשמיש
כיום הזה. ונתפשוהו בנגדו לאמר וגו', באותה שעה, באתה
דיוקנו - צורת פניו של אביו יעקב, ונראתה לו בחלון, אמר לו,
יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד, ואתה ביניהם, וכי
רצונך שימחה שמך מביניהם, ותקרא רועה זונות, דקתיב 'רועה
זונות, ואבד חוץ' - שם טוב, שהוא יקר מכל הון. מיד, ויתשב
באתן קשתו, אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, ששבה קשתו
באתן קשתו, שהיא יורה כחץ מקשת לאיתנו - למקומו
כבראשונה. ומבאר הגמרא את המשך הפסוק, ויפגזו - ויפוצו,
מלשון נפצה ושפכה, שהיו"ן והצד"י מתחלפין, ורע' ידיו, מלמד
שנעץ ידיו בפרקע, ונשען עליהם, בכדי שיתייסר, ויהא טרוד
בצער, ועל ידי זה יעבור תוקף יצרו, ויצא שכתב ורעו מפין
ציפורי ידיו. בהמשך הפסוק כתוב, 'מידי אביר יעקב', פירושו, מי
גרים לו שחקק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב - מאבירותו
וחזקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנו, ומחמת זה נמנע מחטא.
משום רועה אבן ישראל, מפרשת הגמרא, 'משום רועה' משום וכה,
ונעשה רועה של ישראל, שנאמר 'רועה ישראל' - הקב"ה, שהוא
רועה ישראל האוהב, נוהג בצאן את יוסף' ויש לדרוש פסוק זה,
כאילו קוראים תיבות 'בצאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל,
הנוהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם
להיות באבן מאבני ישראל.
תניא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו
מיעקב אביו, שנאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף', תולדות שיצאו
מיעקב, כנגדן היה ראוי לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצא שכתב
ורעו מפין ציפורי ידיו, לכן לא זכה לכה, והפסיד עשרה בנים כנגד
עשר אצבעותיו, ואף על פי כן, יצאו אותם עשרה שהפסיד
מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו של יוסף, שנאמר 'ובני
בנימין, בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מופים וחופים
וארד וגו'.' בלע' שנכלע יוסף בן האמות, 'ובכר' בכור לאמו
היה, 'ואשבל' ששכב אל, 'גרא' שגן באכסניות - בארץ נכריה,
'ונעמן' שנעים ביותר, 'אחי' וראש אחי הוא וראשי הוא,
'מופים' וחופים' הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו,
'וארד' שירד לבין אומות העולם, איבד דאמר, 'וארד' שפניו
דימין לוודר.
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה
ליוסף, 'ובלעדיך לא ירם איש את ידו וגו'', שהשליטו על ארץ

לא בדרך שחלוקין בחוקש הפקודים, שמסדרין שם שמות נשיאי
ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר
הוא כך, ראובן שמעון יהודה יששכר וזבולן יוסף בנימין דן אשר גד
נפתלי, כך חלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שחלוקין בחוקש שני
ספר שמות, בתחילתו, ומפרשת הברייא ביצר, בני לאה בסידרן
- בסדר שנולדו, על אבן אחת, בני רחל אחד מבאן ואחד מכאן,
ובני שפחות באמצע - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות,
שהם דן נפתלי גד ואשר, באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר
שמות, על האבן השניה, והסדר הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה
יששכר וזבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף בשניה, ואלא
מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם', לומר שנכתבו בשמותן
שקרא להן אביתן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה בספר
במדבר בפרשת פנחס, דהיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
שמעוני, דן ולא דני, גד ולא גדני, הרי, שבין לתנא קמא, ובין
לרבי חנינא בן גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
הגמרא תיובתא דרב בהנא תיובתא.
שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדחו דברי רב כהנא, חוזרת שוב
השאלה מאי ותיבא, אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע.
מתרצת הגמרא תנא, חציו של מול הר גריזים, מרובה באנשים
מחציו של הר עיבל, מפני שליו - וקני שבת לוי למטה עם הארון,
בין שני ההרים, וזהו מה שנאמר 'והחציו אל מול עיבל, כלומר, אתו
חצי המיוחד במיעוט, המועט שמביניהם. וחוזרת הגמרא לפרש את
דברי הברייא, ומקשה, אדרבה, מפני שליו למטה, בציר להו -
נתמעטו להם אותם שבה גריזים, שהרי שבת לוי הוא מאותם
העומדים על הר גריזים. מתרצת הגמרא הכי קאמר, אף על פי
שליו למטה, אף על פי כן חציו של הר גריזים מרובה, מפני שבני
יוסף היו עמוס שהיו מרובים.
ומנין שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר 'וידברו בני יוסף את יהושע
לאמר, מרוע נתתה לי נחלה גדולה אחד וחבל אחד ואני עם רב,
ויאמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך היערה', הרי לנו
שהיו מרובים. ומבאר הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה
לך היערה' אמר להן, לבו והתבאר עצמכם ביצרים, מקום שאין
מצויים אנשים. בכדי שלא תשלוט בכם עין הרע, אמרו ליה בני
יוסף ליהושע, ורעה דיוסף, לא שלמא ביה עינא בישא - לא
שולטת בו עין רעה, דקתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי ציו',
ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי ציו, ואלא עולי צין - שעולים
על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי
ברבי חנינא אמר, מהכא - ממכרת עקב למנשה ואפרים, ניתן
ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם 'וידגו לרוב בקרב
הארץ' - כלומר, שיהיו כדגים, מה דגים שבים, מים מכסין עליהן,
ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
חוזרת הגמרא לבאר את דברי הברייא לעיל, שנינו בברייא
'חמשים אותיות היו בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות
האפוד, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת
הגמרא, וכי הני חמשים אותיות - בתמיה, הרי לפי החשבון
חמשים נבי - פחות תרא הוי"ן - דהיינו סך כל האותיות של שמות
השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין באבן השניה אלא עשרים
וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת
הגמרא אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אחת שמו,
שנאמר 'ערות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים', וכך נכתב
שמו גם על אבני האפוד יהוסף. מתקוף לה רב נחמן בר יצחק,
הרי 'בתולדותם' בעיני - שמשמעו שצריך לכתבן, כפי השמות
שקרא להם אביהם שהולידו, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
שמו על ידי אביו, ולא 'יהוסף'. חוזרת בה הגמרא מתירצו של רבי
יצחק, ומתרצת, אלא, כל התורה כולה בנימין כתיב חסר יו"ד,
וקא שצריך לכתבן כפי שקראם אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא,

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על החר, כפי שנאמר בתורה, שֶׁכֶּבֶד נֶאֱמַר בספר יהושע, שהיו
לְמִטָּה עִם הָאֲרוֹן. הָא בִּיזָד - איך יתישבו שני המקראות זה עם זה,
אלא צריך לפרש שזִקְנֵי בְּהוֹנָה וּלְיָהִי הָיוּ לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר שֶׁמִּבְנֵי
לוֹ, הָיוּ לְמַעְלָה. רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אֹמֵר לִישֵׁב הַפְּסוּקִים בְּאוֹפֶן אַחֵר,
שֶׁכֵּל בֵּן לֹי הָרָאִי לְשִׁרְתָּ בְּמִשְׁכַּן לִשְׁאֵת אֶת הָאֲרוֹן, דִּהְיוּ מִבֵּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֵּן חֲמִשִּׁים, הִיָּה לְמִטָּה, וְהַשָּׂאֵר לְמַעְלָה. רַבִּי
אֹמֵר, אֱלֹו וְאֵלֹו - כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַלּוּמִים, לְמִטָּה הֵן עוֹמְדִים בֵּין
הָהָרִים, חֲצִים מוֹל הָר גְּרִיזִים וְחֲצִים מוֹל הָר עֵיבֵל, וְהַלּוּמִים בִּינֵיהֶם,
וְלֹא עֲלוּ כָּלִל לְהָרִים, אֲלֵא שֶׁהִפְכוּ פָּנֵיהֶם כְּלָפִי הָר גְּרִיזִים, וּפְתָחוּ
בְּכִרְכָּתָה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן, הִפְכוּ פָּנֵיהֶם כְּלָפִי הָר עֵיבֵל, וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה.
שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא לְרַבִּי, אִם כֵּן מָאִי עָל - איך יתפרש לפי רבי מה
שנאמר בתורה עַל הָר גְּרִיזִים וְעַל הָר עֵיבֵל, שֶׁשִּׁמְעָה שֶׁהָיוּ צָרִיכִים
לְעִמּוּד עַל הָהָרִים מִמֶּשׁ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא, שֶׁלְרַבִּי הַמִּילָה עָל
מִתְפַּרֶשֶׁת בְּסֻמּוֹךְ - לִיד. וּמִבִּיָּאָה הַגִּמְרָא מִקּוֹם נוֹסֵף שֶׁמִּצָּנְנוּ שְׂרִי
מִפְּרֵשׁ כֵּךְ אֶת תִּיבַת עַל, בְּרִתְנִיָּא, וְנִתְּנָתָ עַל הַמַּעְרֶכֶת שֶׁל לַחֵם
הַפִּנִים, לְבֹנָה וְכָה, רַבִּי אֹמֵר, עָל פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמּוֹךְ - שֶׁהַלְבוּנָה
לֹא הִיָּתָה עַל מַעְרֶכֶת הַלַּחֵם מִמֶּשׁ, אֲלֵא עַל הַשְּׁלֹחַן בְּסֻמּוֹךְ לַלַּחֵם.
וּמִפְּרֵשׁ רַבִּי אֶת דְּבָרָיו, אִתָּהּ אֹמֵר שֶׁעָל פִּירוּשׁוֹ בְּסֻמּוֹךְ, אִו שִׁמָּא
אִינוּ אֱלֵא עָל מִשָּׁשׁ, אִי אִפְשָׁר לֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי בְּשִׁחּוּא אֹמֵר
וְסִכּוּתָ עַל הָאֲרוֹן אֶת הַפְּרוּכָת, הָיוּ אֹמֵר עַל כְּרוֹךְ שֶׁעָל הַכּוּוֹנָה
בְּסֻמּוֹךְ, שֶׁהָרִי הַפְּרוּכָת לֹא הִיָּתָה מִמֶּשׁ סִיכּוֹךְ עַל הָאֲרוֹן, אֲלֵא
מִחִיצָה הַמַּבְדֵּלֶת כְּנֻגָּה.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, הִפְכוּ פָּנֵיהֶם כְּלָפִי הָר גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בְּכִרְכָּתָה, בְּרוּךְ
הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה, וְאֵלֹו וְאֵלֹו עוֹנִין אִמֵּן. הִפְכוּ פָּנֵיהֶם
כְּלָפִי הָר עֵיבֵל וּפְתָחוּ בְּקִלְלָה, אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה,
וְאֵלֹו וְאֵלֹו עוֹנִין אִמֵּן כו'. תְּנוּ רַבֵּנָּה, בְּרוּךְ בְּכָלִל, בְּרוּךְ בְּפֶרֶט -
כָּל הַבְּרִית שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּהַר גְּרִיזִים, נֶאֱמָרוּ גַם בְּאוֹפֶן שְׁכּוֹלֵל אֶת כּוֹלֵם,
וְגַם בְּפִירוּשׁ כָּל אַחַת וְאַחַת, כִּשְׁאֲמָרוּ 'בְּרוּךְ אֲשֶׁר יִקֵּים אֶת דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת, נִכְלָלוּ בּוֹה כָּל הַבְּרִית, שֶׁהָרִי כּוֹלֵם קִיּוֹם דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הֵם, וְאִמְרוּ גַם כֵּן בְּפִירוּשׁ כָּל אַחַת וְאַחַת, 'בְּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר
לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה, הָרִי פֶרֶט, וְכֵן כּוֹלֵם. וְכֵן כָּל הָאֲרוּרִים אֲרוּר
בְּכָלִל אֲרוּר בְּפֶרֶט - נִכְלָלוּ כּוֹלֵם בְּאִמְרוֹם 'אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקֵּים אֶת
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, וְנֶאֱמָרוּ גַם כֵּן בְּפֶרֶט, כָּל אֲרוּר וְאֲרוּר בְּפִנִי בְּפִנִי עֲצֻמּוֹ.
וְכָל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּתּוֹרָה נֶאֱמָר עֲלֵיהֶם שְׁטַעוֹנִים אַרְבַּעַה דְּבָרִים, וְאֵלֹו
הֵן, לְלִמּוּד, וְלִלְמֹד, לְשִׁמּוּר, וְלַעֲשׂוֹת, תְּרִי

שֶׁכִּמּוֹ שֶׁל בְּנִימִין, וְיִרְדָּה לִים תְּחִילָה, שֶׁנֶּאֱמָר, שֶׁם בְּנִימִין צָעִיר
רֹדֵם, אֵל תִּכְרִי 'רֹדֵם' אֱלֵא יִרְדָּה, וְהָיוּ שְׂרִי הַיְּהוּדָה רֹדֵמִים
אוֹתָם בְּאִבְנִים, מִפְּנֵי שֶׁרָצוּ הֵם לִירֹד תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּק
'שְׂרִי הַיְּהוּדָה רֹדֵמִים', לְפִיכָךְ שִׁירַד בְּנִימִין תְּחִלָּה, וְכָה שִׁבְטוֹ שֶׁל
בְּנִימִין הַצָּדִיק, וְנִעֲשֶׂה אִישִׁיפּוֹכֶן - בַּעַל מִלּוֹךְ וְנִבְוִיָּה - לִשְׁכִּינָה,
שְׁבִית קוֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, שָׁבוּ שׁוֹרָה הַשְּׁכִינָה, בְּנוֹי בַּחֲלָקָה, שֶׁנֶּאֱמָר עַל
בְּנִימִין, וְכֵן בְּתַפְתִּי שֶׁכֵּן הַקֶּבֶד'.
אֹמֵר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לֹא כֵךְ הִיָּה הַמַּעֲשֶׂה, אֱלֵא כֵךְ הִיָּה, שִׁבְט זֶה
אֹמֵר אִין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִילָה לִים, וְזֶה אֹמֵר אִין אֲנִי יוֹרֵד תְּחִילָה
לִים, קִפִּין נִחְשׁוֹן בֵּין עֲמִינֵיב נְשִׂיא שִׁבְט יְהוּדָה, וְיִרְדָּה לִים תְּחִילָה,
שֶׁנֶּאֱמָר "סִכְכּוֹנִי בְּכַחַשׁ אִפְרִים וּבְמִדְרָמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - שִׁירָאוּ
לְסֻמוֹךְ עַל ה' יִתְבָּרַךְ, וְכַחַשׁוּ בְּאִמְוֹנָתָם בּו, וְיְהוּדָה עוֹד רָךְ עִם אֱלֹו
- אֲבֵל יְהוּדָה יִרֵד לִים, עַל יְדֵי שִׁבְטָם בּו יִתְבָּרַךְ. וְעָלִיו - עַל נַחֲשׁוֹן,
מִפְּרֵשׁ בְּקִלְלָה - בְּכַתּוּבִים, בְּסֶפֶר תְּהִלִּים, "הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִים כִּי כָּאוּ
מִיָּם עַד נַפְשִׁי, מִכְּעָתִי בִּינוּ - טִטוּ מִצִּילָה וְאִין מַעְמֵד בִּאתִי
בְּמַעְמָק מִיָּם וּשְׁכַלְתִּי - טִטוּ שֶׁטֶף חֲזוֹק שֶׁטַּפְתִּי וְגו', אֵל תִּשְׁמָעֵנִי
שְׁכַלְתִּי מִיָּם, וְאֵל תִּכְלַעֲנִי מִצִּילָה וְגו'", שֶׁכֵּשׁ מִהַקֶּבֶד שֶׁלֹּא
יִטַּבַּע בִּים. וְהוּא קִידוּשׁ הַשֵּׁם שֶׁהִיָּה אֲצֵל יְהוּדָה, שֶׁשִּׁמְשִׁבְטוֹ יִרְדּוּ תְּחִלָּה
לִים.
בְּאוֹתָה שְׁעָה, הִיָּה מִשָּׁה מֵאִירֵךְ בְּתַפְלָה, אֹמֵר לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא, יְדִידֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹכְעִים בָּיָם, וְאַתָּה מֵאִירֵךְ בְּתַפְלָה לְפָנֶי,
וְאִין זֶה שְׁעָה רְאוּיָה לְכָךְ, אֹמֵר לְפָנֶי, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה בְּרִי
לְעֲשׂוֹת, אֹמֵר לוֹ "דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ, וְאַתָּה הָרִם אֶת
מִטָּךְ וְנִטָּה אֶת יְדֶךְ עַל הֵים, וּבִקְעָה וְגו'". לְפִיכָךְ שִׁירַד שִׁבְט
יְהוּדָה תְּחִילָה לִים, וְכָה יְהוּדָה לְעֲשׂוֹת מִשָּׁלָה בְּיִשְׂרָאֵל - מַלְכוּת
בֵּית דוֹד, שֶׁנֶּאֱמָר, "הִתְּנָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ - שֶׁקִּדְשׁוֹ הַקֶּבֶד" שִׁבְט
יְהוּדָה, לְחִיּוֹת יִשְׂרָאֵל תַּחַת מַמְשְׁלוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה, מִהַ מַּעֲסֵם הִתְּנָה
יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ וְיִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו, מִשּׁוּם דִּ' הֵים רָאָה וְיִנֵּם שֶׁהֵים
רָאָה שֶׁקִּדְשׁוֹ שֵׁם שָׁמַיִם, לִירֹד תְּחִלָּה לִים, מִחַמַּת כֵּן נִס וְנִבְקַע
מִפְּנֵיהֶם, וְלֹא הִטְבִּיעֵם.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְעֵנִי הַבְּרִית וְהַקִּלּוֹת בְּהַר גְּרִיזִים הָרִי עֵיבֵל, תְּנִיָּא,
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן יַעֲקֹב אֹמֵר, אִי אִפְשָׁר לֹמַר שֶׁכֵּל בְּנֵי לֹי הָיוּ
לְמִטָּה עִם הָאֲרוֹן, בֵּין הָהָרִים, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמָר בְּסֶפֶר יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי שֶׁכֶּבֶד
נֶאֱמָר בְּתוֹרָה שִׁחִיָּה לְמַעְלָה עַל הָהָר, שֶׁשִּׁבְט לֹי הוּא מִבֵּין אֵלֹו
שֶׁנִּצְטָווּ לְעִמּוּד עַל הָר גְּרִיזִים, וְאִי אִפְשָׁר לֹמַר שֶׁהָיוּ כּוֹלֵם לְמַעְלָה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה ושלושים לעומר עמ' ב

לו יוסף.
לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שיניח לו לקיים מה
שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, בִּי אֹמֵר לִיָּה
יוסף לפרעה, "אֲבִי הַשְּׁבִיעִי לֹאֲמָר, בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כְּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ
כְּנַעַן שִׁמָּה תִקְבְּרֵנִי". אֹמֵר לִיָּה פֶרְעָה לְיוֹסֵף, וְלִי אִיתְשִׁיל אֲשִׁבְעֶתָךְ
- לָךְ וְהַשָּׂאֵל אֲצֵל הַחֲכָמִים עַל שְׁבוּעָתָךְ, וְהִתֵּר אוֹתָהּ. אֹמֵר לִיָּה
יוסף לפרעה, וְאִיתְשִׁיל נְפִי אֲדִידָךְ - אִם כֵּן, אֲשָׁאֵל גַּם עַל שְׁלָךְ,
שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי לָךְ שֶׁלֹּא אֶגְלָה שְׁאִנִּי מִכִּיר לִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, שְׁאִינִךְ מִכִּירָה.
וְכָךְ, וְאֵף עַל גֵּב דְּלֵא נִיחָא לִיָּה לפרעה, וְלֹא רָצָה בְּכֵךְ שִׁיעִלָה
יוסף לקבר את אביו, בַּעַל כְּרוֹךְ אֹמֵר לִיָּה פֶרְעָה לְיוֹסֵף, עָלָה
וּקְבֹר אֶת אֲבִיךָ בְּאֶשְׁרֵי הַשְּׁבִיעִי.
חוֹזֶרֶת הַגִּמְרָא לְפָרֶשׁ אֶת הַמִּימָרָא דְּלָעִיל, שִׁיְהוּדָה קִידֵשׁ שֵׁם שָׁמַיִם
בְּפִרְהִסָּא, מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא, וְיְהוּדָה מָאִי הִיָּא - מִהוּ קִידוּשׁ הַשֵּׁם
שֶׁהִיָּה בּו, דְּתִנִּיָּא, הִיָּה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּשִׁעְמָדוֹ וְיִשְׂרָאֵל עַל הֵים,
הָיוּ שֶׁכִּמּוֹסִים מִנְּצָחִים - מְרִיבִים זֶה עִם זֶה, זֶה אֹמֵר, אֲנִי יוֹרֵד
תְּחִלָּה לִים, וְזֶה אֹמֵר, אֲנִי יוֹרֵד תְּחִלָּה לִים, קִפִּין

מִצְרִים, אֹמֵר וְאִיִּמְנִינִי פֶרְעָה - חֲכָמִים הַחוּזִים בְּכּוֹכְבִים וְיוֹדְעִים
חֲכָמַת הַמּוֹזֵלוֹת, לְפִרְעָה, וְכִי עָבֵד שֶׁלְקָחוּ רַבִּי בְּעֲשָׂרִים כֶּסֶף -
שֶׁבְּמִחְרֵי נִמּוֹךְ כּוֹזָה מִכְרוּ אֶת יוֹסֵף לִישְׁמַעְיָאֵלִים, תְּמַשְׁלִיחוּ עָלֵינוּ.
אֹמֵר לָהֶן פֶּרְעָה, נְנִינִי - גּוֹנִי מַלְכוּת אֲנִי רֹאָה בּו, בְּחִכְמָה וּגְבוּרָה
וְיוֹפִי. אֹמֵר לוֹ, אִם כֵּן שְׂרָאוּ לְמַלְכוּת, יְהֵא יוֹדַע בְּשָׁבָעִים לִשׁוֹן,
בָּא גְבִירָאֵל, וְלִימָדוּ שְׁבָעִים לִשׁוֹן, לֹא הָיוּ קִנְיָם - לֹא עֲלָה בִיד
יוֹסֵף לְלַמְּדָם, הוֹסִיף לוֹ אוֹת אַחַת מִשְׁמֹו שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וְלֹמַר, שֶׁנֶּאֱמָר, "עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ - שֶׁשֵּׁם הַקֶּבֶד" אוֹת מִשְׁמֹו,
בְּשִׁמּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲדוּת לְיוֹסֵף שֶׁלֹּא חָטָא, בְּצִאָתָה עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם,
יִשְׁתָּה לֹא יִדְעִתִּי אֲשָׁמַע", שֶׁבְּתַחֲלִילָה לֹא יָדַע לְהַבִּין שְׁפוֹת, וְלִמְחָר,
כֵּל לִישְׁנָא דְּאִישְׁתִּיעִי - שֶׁסִּיפֵר פֶּרְעָה בְּהִירָה, אֲהִירָה לִיָּה - בְּכָל
לִשׁוֹן שֶׁפֶרַע דָּבַר עִמּוֹ, הַחוּזִיר לוֹ תְּשׁוּבָה בְּאוֹתוֹ לִשְׁוֹן. אִישְׁתִּיעִי
סִיפֵר אִיתּוֹ - יוֹסֵף בְּלִשׁוֹן הַקִּדְשׁ אֵל פֶּרְעָה, לֹא הָיוּ קָא יָדַע פֶּרְעָה
מָאִי הָיוּ אֹמֵר, אֹמֵר לִיָּה פֶּרַעַה לְיוֹסֵף אֲנִימִיר - לְמַדְנִי שִׁפָּה זֶה,
אֲנִימִירָה - לְמַדּוּ יוֹסֵף לִשׁוֹן הַקִּדְשׁ, וְלֹא נִמֵּר - לֹא עֲלָה בִיד פֶּרַעַה
לְלֹמְדָה, אֹמֵר לִיָּה לְיוֹסֵף, אִישְׁתַּבַּע לִי, דְּלֵא מְגִלִּית - הִישְׁבַּע לִי
שֶׁלֹּא תִגְלָה שֶׁאֲתָה יוֹדַע לִשׁוֹן שְׁאִינִי מִכִּירָה, אִישְׁתַּבַּע לוֹ - נִשְׁבַּע

אֹמְשִׁיכֶן לְבִנְיָהּ. שְׂבִית קָדְשִׁי הַקְדָּשִׁים בָּנִי בְחֻלּוֹ: בְּכֹתֶם אֲפָרִים. שְׂקִיאוּ לַסְמוּד
עָלָיו וּבְחֹשֶׁן אֲמָנוּתוֹ: דָּר עַם אֱלֹהִים יָרֵד בָּם עַל בִּשְׁטֹחַ הַבְּהֵמָה: יִשְׂרָאֵל מְשֻׁלּוֹתֶיהָ.
וַיְהִידְהָ. שְׁתַּקְדֵּשׁ לַמִּשְׁחָל בָּהֶן: שִׁבְכָר נֶאֱמָר לוֹ לַפְעֻלָּה. מִשָּׁה כָּתֹב בְּתוֹרָה אֵלֶּה
יַעֲמִדוּ לְקָרֶךְ וְגו' שִׁמְעוּן לוֹ וַיְהִידְהָ שִׁבְכָר נֶאֱמָר לוֹ לְמִטָּה. בִּסְפָר יְהוֹשֻׁעַ (ו) בְּדִכְתִּיב
וְכָל יִשְׂרָאֵל וְקָנְיוֹ עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרוֹן
וְגַם הַבְּתָנִים וְהָלוֹחִים, אֲלֵמָּה בְּתָנִים וְלוֹחִים
לְמִטָּה הָיָה הָרָאוּי לְשֵׁרֶת. לִשְׁלָתָה מִן הָאָרוֹן:
וַהֲיָנוּ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים וְעַד בֶּן מֵשִׁמֹּשׁ: לְמִטָּה.
אֶצֶל הָאָרוֹן: אֵלֹהֵי וְאֵלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלוֹחִים לְמִטָּה
הָיָה בְּדִכְתִּיב בִּסְפָר יְהוֹשֻׁעַ: עַל הָרִ גְּרִיזִים וְעַל
הָרִ עֵיבָל. שִׁכְבָּה מִשָּׁה בְּתוֹרָה עַל בִּסְמוּךְ
בְּמִקְרָשׁ וְאֵזוּל: עַל בִּסְמוּךְ. שְׁהָיָה מְזוּבֵּשׁ שָׁנִי
בְּדִכְיָ לְבוֹנֶה לִּי שָׁנִי הַקְדָּשִׁים: וְסִבּוֹת עַל
הָאֵזוּל. עַל בְּרִיךְ לֹא עַל מִמְשָׁה. וְהָיָה מִחוּצָה
וְהָיָה פֶּרֶכֶת וְלֹא הָיָה סִכָּה: בְּרוּךְ בְּכָלל בְּרוּךְ
בְּפָרֶט. כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַקְּלָלוֹת נֶאֱמָרוּ בְּהֵרָ
גְרִיזִים וּבְהֵר עֵיבָל בְּכָלל וּפְרֶט. בְּרוּךְ אִשֶּׁר יָקִים
אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲרוּר אִשֶּׁר לֹא יָקִים.
וְהָרִ בְּכָלל, וְכָל אַחַת וְאַחַת בִּפְרֶט בְּרוּךְ וְאֲרוּר,
בְּרוּךְ אִשֶּׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמוֹסַכָּה אֲרוּר אִשֶּׁר
יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמוֹסַכָּה, וְכֵן כָּל: לְלִמּוּד וְלִפְסֻד
לְשִׁמּוּר וְלַעֲשׂוֹת. כָּל הַמִּצְוֹת כָּלָן טַעֲמוֹת
אֲרֻבָּעָה אֵלֶּה, וּלְמַדְתָּם אוֹתָם וּשְׁמִרָתָם
לַעֲשׂוֹתָם, וּכְתִיב וּלְמַדְתָּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם
וְגו', הָרִ כָּאֵן אֲרֻבָּע מִצְוֹת לְכָל מִצְוָה, וְעַל
אֲרֻבָּעָתָן נִסְסוּ אֲרוּר וּבְרוּךְ בְּכָלל וּפְרֶט. בְּרוּךְ
אִשֶּׁר יִלְמְדוּ אֲרוּר אִשֶּׁר לֹא יִלְמְדוּ, וְכֵן לְלַמֵּד
וְכֵן לְשִׁמּוּר וְכֵן לַעֲשׂוֹת, כָּל אֶחָד אֲרֻבָּע
בְּרִיתוֹת. בְּרִית לְקָרֹב בְּכָלל בְּרוּךְ לְקָרֹב
בִּפְרֶט. בְּרִית לְאֲרוּר בְּכָלל בְּרִית לְאֲרוּר בִּפְרֶט:
(וַה שְׁכִיזֵי שֶׁן מַעַ"ה) אֲרֻבָּע וְאֲרֻבָּע. אֲרֻבָּע בְּרִיתוֹת
לְלַמּוֹד וְאֲרֻבָּע לְלַמֵּד הָרִי שְׁמוּנָה: שְׁמוּנָה
וּשְׁמוּנָה. הָאֵ אִיבָא עוֹד שְׁמוּנָה לְשִׁמּוּר
וְלַעֲשׂוֹת: וְכֵן בְּסִינִי. כִּשְׁאֲמָרוּ כָּל הַמִּצְוֹת
לְמִשָּׁה נִתְּנוּ כָּל בְּאֲרוּר וּבְרוּךְ בְּכָלל וּפְרֶט: וְכֵן
בְּעִבְרִית. מֹאֵב. כִּשְׁאֲמָרוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּדִכְתִּיב
(וְקִינִי ה) בְּעִבְרִית הָיָה בְּאֲרֵץ מֹאֵב הַחֹלִיב מִשָּׁה
וְגו': שְׁאֲמָר אֵלֶּה הַדְּבָרִים הַבְּרִית וְגו', כֵּתֵר
קָלָלוֹת וּבְרָכוֹת כְּתִיב מִלְכֵּד הַבְּרִית וְגו', אֲלֵמָּה
בְּרִית עֲרֹבֹת מֹאֵב בְּבָרְכוֹת וְקָלָלוֹת כֵּן בְּרִית
בְּחוּרֵב, וְהֵר גְּרִיזִים וְהֵר עֵיבָל לֹא אֵינְסֻרִיד
לְאִתְּמִי קָרָא, דְּעָלָה קָא וְכֵן אֵינְרִיד. וּשְׁמִרָתָם
אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת לֹא גֵרִס לִי הֵכָא:
אֲרֻבָּעִים

נֶאֱמָר: "שָׁם
א "רָד יָם".
שָׁרֵי יְהוּדָה
ה אֲשֶׁר־יִזְכָּר
לָר' יְהוּדָה:
וַיֵּרֶד תְּחִלָּה
קֶפֶץ נַחֲשׁוֹן
בְּכַחַשׁ
רָד עִם אֵל".
בְּכַחַשׁ מִיָּם עַד
אֵל תִּשְׁמַעֲנִי
וְהָ שָׁעָה הִיא
הוא: יִדְרִי
אָמַר לִפְנֵי:
ר לָ: "דָּבָר
יִשְׁמַע אֶת
לָהּ בְּיִשְׂרָאֵל
מִה
שְׁלוֹתֵיו".
מִשׁוֹם
תִּתִּי? מִשׁוֹם
ב אָמַר: אִי
הָ, וְאִי אֶפְשָׁר
בִּיצֵד? וְקָנִי
אֲשֶׁר־אָמַר:
רְבִי אָמַר:
שֶׁם בְּלִפִּי הָרַ
תַּחֲוָה בְּקִלְקֵלָה.
לִל הַמַּעֲרֵכֶת
אֶתָּה אָמַר
שֶׁהוּא אָמַר
הִפְכוּ בְּנֵיהֶם
בְּנֵי: "בְּרוּךְ"
הָרִי
אֲרָבֶּה

לחומה וכן בפרק תמיד נשחט (פסחים ק"ז ס"ג): השוחט הפסח על החמץ לא שייבא לחבא ונראה ל"ר דרבי מודה נמי על הכתוב היא וכדפרישית ובידעבד מכשר על בסמוך דומיא דההיא דפרק שתי הלחם (מנחות ק"ז ס"ג). דאם סידר מערכת לחם העליות כאלו אינן והא בעינן ונתת על המערכת לבונה מאי על בסמוך ורבי לטעמיה דאמר על בסמוך? וגבי חייבי לבונה על נמי לבתחילה בסמוך קאמר דהא שלא יפרס הלחם ועוד (דבי יחיב) בסמוך (והו' דרך כבוד טפי לפני מלך מלכי המלכים מזה (ט"ז ס"ג). גבי כבשי עצרת דכתיב והניף הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כבשים על גבי לחם תלמוד לומר גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חבינאי אומר מניח הלחם בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניף ומנצא אין עושין וכן לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניף זה בעיני ארר כר חסדא לרב המונהג דתניא וכו'.

1 וְכִּי שְׁנֵי בְרִייתָא בְּמִכְלִיתֵין מִשַּׁל לְמַה דְּחִבֵּר דּוּמַה
 2 יָבִים אַחֵר גְּדוּל וְאֶחָד קֵטָן אִמְרֵן לְקֵטָן הַעֲבִידֵין עִם הַגֶּן
 3 וְבֵא הַקֵּטָן לְהַעֲמִידוֹ עִם הַגֶּן הַחֲמָה וְלֹא הִנְחִידוֹ גְּדוּל
 4 וְהַקֵּטָן אִמְרֵן לֹא אִמְרֵי לִי אֵלָא עַד הַגֶּן הַחֲמָה מִתּוֹךְ
 5 שְׁהָיוּ עוֹמְדִים צְדוֹקִים בְּיָנֵינוּ אֲבִידוּן אִמְרֵן לֹא בְּנִי
 6 מִכָּל מִשְׁכָּן שְׂרִיבִים אֵל כִּינֻרָם אִמְרֵן לֹא לְכַבְּדֵי אֵין
 7 אֵין לֹא אִקְפָא אֵין שֶׁכֶרֶם מָה שֶׁכֶר נִטְלוֹ שְׂבִטוֹ
 8 שֶׁל בְּנִימִין שִׁרְדַּת תּוֹחֵלָה לִים שִׁשְׁרָתָה שְׂכִינָה
 9 בְּחֻקָּךְ שְׁנֵאמַר וְכִי וְמָה שֶׁכֶר נִטְלוֹ שְׂבִטוֹ שֶׁל
 10 יִיְהוּדָה זָכָה לְמַלְכוּת שְׁנֵאמַר שְׂרִי יִיְהוּדָה רִגְמָתָם
 11 אֵין רִגְמָתָם אֵין מַלְכוּת שְׁנֵאמַר בְּאֵרֶן אִמְרֵן
 12 בְּלִשְׁעֵר הַלְּהִיבִישׁוּ לְרֵגִילָא אִרְמוֹנָא וְהָלֹא כִּי
 13 אִפְשֵׁר לִזְמֹר לִי לְמִטָּה וְכִי וְיִרְשְׁלֵמִי רִישׁ
 14 אִתְמַר שְׁמַעוֹן וְלִי מָה שְׁמַעוֹן כּוֹלֵל לְמַעֲלָה
 15 אָף לִי כּוֹלֵל לְמַעֲלָה מָה אֵין מִקְדִּים הָדִין תְּנִיָּה
 16 נִגְדַּת הַכְּהֵנִים וְהַלֵּוִיִּם כְּדֹאמַר ר' יִישׁוּעָא בֶן לִי
 17 בְּעֵשִׂרִים וָאַרְבַּעַה מִקְדוּמַת הַכְּהֵנִים נִקְרָאוּ לֵהִם
 18 וְחָא אֶחָד מִזֵּהן הִקְדִּימוּ הַלֵּוִיִּם בְּנֵי צְדוֹק (יְצַחְקִי פ'י):
 19 **מֵאִי** דַּעַל בְּסַמּוֹן דְּחֵדְרָא בְּנִי אִמְרֵן וְכִי
 20 הָאֵי דַּעַל מִייתִי מִתְנַיֵּין בְּפֻרְק שְׁתִּי
 21 הַלָּחִם (מִתְנַהֵן פ'י) אַבָּא שְׂאוּל אִתְמַר שֶׁם הָיוּ
 22 נִתְחַנֵּן בִּיבִיכִי לְבוֹנָה שֶׁל לָחֶם הַפְּנִים וְאִתְפְּסִיִּים
 23 רִיחָא בְּאִמְצַעֵי יָקִי שְׁהָיוּ נִתְחַנֵּן בִּיבִיכִי לְבוֹנָה שֶׁל
 24 לָחֶם הַפְּנִים אִמְרֵן לֹא וְהָלֹא כְּבֵר נֵאמַר וְנִתַּת
 25 עַל הַמַּעֲרִיכִת לְבוֹנָה זָכָה אִמְרֵן לֹא הָלֹא כְּבֵר
 26 נֵאמַר וְעָלִיו מִשְׁרָה מִנְעָה יֵשׁ לְזִמְרָה שְׂבִיב
 27 דְּבִרְיִיתָא מִפְּרַשׁ הַבְּדִיָּא עַל בְּסַמּוֹן וְנִרְאָה אִפִּי
 28 רַבִּי מֵאִיר וְר' יִיְהוּדָה דְּפִלְגִי הָתָם אַבָּא שְׂאוּל
 29 וְאִמְרֵי עַל מִנְשׁ הַזֵּבִי שְׁמַעַת נִיגִי בְּהַקְדֻמָּין רַבָּה
 30 (פ'י ט) כֹּל הַיָּבִיב דִּיאֵכָא לְמִימֹר עַל מִנְשׁ
 31 דְּאִמְרִי [עַל מִנְשׁ] דְּבַעֵי שֶׁם רַבִּי יִצְחָק אִיבְרִים
 32 שְׂדוּרִין בְּצִידֵי מַעֲרִיכָה מִחוּ אֲלִיבָא דְנִמָּן אִמְרֵן
 33 עַל מִנְשׁ אֵל תְּחִיבֵיהֶן לֶךְ דַּעַל הָעֵצִים כְּתִיב
 34 (וְיִמִּין) הָכָא כּוֹלֵי עֲלֵמָא מִדּוּד דַּעַל בְּסַמּוֹן וְלֹא
 35 אִמְרִי הַמַּעֲרִיכִין עַל הָר גְּרִיזִים מִנְשׁ הַמַּקְלָלִים
 36 עַד הָר עֵיבֵל כְּדֹאמְרֵינִן בִּירְשְׁלֵמִי יִכּוֹל אֵלֹ
 37 שְׁבִדֹר גְּרִיזִים הָיוּ אִתְמֹרִים בְּרִכּוֹת וְאֵלֹ שְׁבִדֹר
 38 עֵיבֵל הָיוּ אִתְמֹרִים קָלִלוֹת לְזִמְרָה לִזְמֹר הַבְּרִכּוֹת
 39 הַקְּלָלוֹת אֵלֹ וְאֵלֹ הָיוּ אִתְמֹרִים בְּרִכּוֹת וְאֵלֹ
 40 וְאֵלֹ אִתְמֹרִים קָלִלוֹת יִכּוֹל אֵלֹ שְׁבִדֹר הָיוּ
 41 הָיוּ עוֹנִין אַחֵר הַבְּרִכּוֹת שְׂבִדֹר וְאֵלֹ שְׁבִדֹר עֵיבֵל
 42 הָיוּ עוֹנִין אַחֵר הַקְּלָלוֹת אִמְן תִּלְ וְעוֹ כֹּל הָעַם
 43 וְאִתְמֹר יִכּוֹל אֵלֹ וְאֵלֹ הָיוּ עוֹנִין אַחֵר הַבְּרִכּוֹת
 44 הַקְּלָלוֹת אִמְן הָאֵי כִיצֵד בְּשַׁעֲהָ אִתְמֹרִים
 45 בְּרִכּוֹת וְאֵלֹ הוֹפְכִים פְּעִידִים הָיוּ שְׁלֹחִין דְּרִבִּי
 46 יוֹחָן וְרִישׁ לְקִישׁ דְּפִלְגִי בְּפֻרְק הַתּוֹרָה (פ'י ט)
 47 (פ'י) הַשְׁחָטָה אֵלֹ הַתּוֹרָה לְפָנִים וְלַחֲמָה חוּץ

לחומה וכן בפרק תמיד נשחט (ספחים ק"ז ס"ג): השוחט הפסח על החמץ לא שייבא לחבא ונראה לר"י דרבי מודה נמי דכל על לכתחלה ולמצוה על ממש ושאינן הבא גדויות
והכותב היא וכפרשייתו ובריעבר מכשר על בסמון דומיא דהדיא דפרק שתי הלחם (מנחות ק"ז ס"ג) דאם סידר מערכת לחם חפנים שתיים של שבע שבע ואמר רבי'ן דואין את
העליזות כאילו אינן והא עינין נתת על המערכת לבונה מאי על בסמון ורבי'ן לטעמיה דאמר על בסמון'ן וגבי ביכוי לבונה טעמא נמי כיון דמשמע על בסמון אמרין'ן דהא
על נמי לכתחילה בסמון קאמר דהא שלא יפסדו הלחם ועוד ורבי'ן חייב'ן בסמון (דחין) דרך כבוד טפי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא דאמרין'ן בכל המנחות באת
מצה (ט"ז ס"ג) גבי כבשי עצרת דכתיב והנץ הכהן אותם על לחם הביכורים יכול יניח כבשים על גבי לחם תלמוד לומר על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לחם על
גבי כבשים תלמוד לומר על לחם הביכורים וכו' ר' חבינאי אומר מניח הלחם בין שתי יריכותיהם של כבשים ומניץ ומנצא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב"ו
אין עושין [וכן] לפני מלך מלכי המלכים עושין כן אלא מניח זה בצד זה ומניץ ודא עיני'ן על אמר רב חסדא לרב המנונא ואמרי' לה רב המנונא לרב חסדא רבי'ן לטעמיה
דנביא דכתיב:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

רש"י

תוספות

אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה בְּרִיתוֹת. לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה תִּלְתָּא וְיִמְנֵי מִ"ח הָיוּ: מוֹצֵיא הָרִי
גְּדִים. לִפִּי שֶׁלֹּא אָמַר: יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶן כִּל הַתּוֹרָה אֶלָּא מִצּוֹת שֶׁבִּפְרָשָׁה: וּבְכֵינִים אֶהְיֶה.
שֶׁלֹּא אֶחָד שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן נִדְבָר הַקֶּבֶץ עִם מֹשֶׁה בַּיּוֹשֻׁב וְלִמְדוֹ כִּל הַתּוֹרָה בְּרַכְיָהוּ וְדָבָר
ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֹאמַר (וַיִּקְרָא לוֹ) בְּלִילֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינִי. בְּסֻתָּם נֶאֱמָרָה תּוֹרָה בְּסִינִי וְלֹא

רבי שמעון מוציא דר גריות. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה רש אומר אין לך כל
דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקעו בריחות שנים עשרה בברוך ולא
ידענא אמאי י"ב ושמונה בריית כנגד כל שבע ושבע וי"ב בארור י"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ח
בריות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריחות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב
הרי תקעו בריחות:

וּנְשַׁתְּלוּ
בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב. וְאִתּ מֵאִי
אֵיצְטְרִיךְ לְמִימַר שְׁלִישִׁי
דְּעֶרְבוֹת מוֹאָב הוּא לֹא אֵיירִי ר' יִשְׁמַעְלֵא בְּעֶרְבוֹת
מוֹאָב כִּלִּי שֶׁ לִּימֹר מִשּׁוּם סִיפָא נִקֵּט לֹה דְּבִיעִי
לְמִימַר אִין כֹּךְ לֹה דְּבַר מִצְוָה וּמִצְוָה:
רבי שמעון בן יודנה אומר. ירושלמי עד כרון
דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו
ולא נפרטו ואמר ליתון בן אמר ר' יוחנן משום ר'
ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד
לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
כולו יצא אמר לו לא בדבר אחד דילמא בשני
דברים בתמיה והכא בשני דברים אנו קיימין אמר
ר' נחומא מכוין דכתיב בסוף אמר כמו שכולו
דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה
וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר
זה החזן שדוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר
זה הכית שמלטה דאמר רב דונא בר יודנה בשם
שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי
להקים ר' אחא בשם ר' נחום בר' חייא למד
והלימד שמר ועשה והיתה סיפקו בידו להחזיק ולא
החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי
חייא בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא
עשה ולא היתה סיפקו בידו להחזיק והחזיק הרי
זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא אי"ר ירמיה עתיד
הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי
תורה שנה' (קולא) כי בצל החכמה בצל הכסף
ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה (משל) ז)
אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא.
כמוזונה דהכי בעי למימר דלרש בן
יהודה קבל עליו כל אחד מישראל להתייג מצות
קצ"ח ריבוא ריבואות וחי אלפים ריבואות ותיג'
ריבואות ושבע אלפים וזאתים בריחות לשש
מאות אלף ושלושת אלפים וחמשים וחמש מאות
בשביל ערבותן אם יעברו עולות ולרבי אליבא
דדרי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלושת אלפים
ותקניה פעמים חשבון זה בריחות קיבלו עליהן:
ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול
משזוהי אומרים ברכות היו אומרים
קללות תלמוד לומר הברכה הברכה לקללה קללה
באחת וברכה באחת:
ונאמר

אֲרָבָע, אֲרָבָע וְאַרְבַּע הֲרִי שְׁמוֹנֶה, שְׁמוֹנֶה וּשְׁמוֹנֶה הֲרִי
שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה. וְכֵן בְּסִינִי, וְכֵן בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב, שְׁנֵאמַר:
"אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'."
וְכַתִּיב: "וַיִּשְׁמְרֵתֶם אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְגו'". נִמְצָא
אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה בְּרִיתוֹת עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה. ר'
שְׁמַעוֹן מוֹצִיא הֵר גְּרִיזִים וְהֵר עֵיבָל, וּמְכַנִּים אֶהְיֶה
מוֹעֵד שֶׁבַּמִּדְבָּר. וּבִפְלֹאֲתָא דְּהַנִּי תִנְאִי, דְּתִנְאִי ר'
יִשְׁמַעְלֵא אֹמֵר: בְּלִילֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינִי וּפְרָטוֹת בְּאֵהָל
מוֹעֵד. ר' עֲקִיבָא אֹמֵר: בְּלִילֹת וּפְרָטוֹת נֶאֱמָרוּ בְּסִינִי,
וְנִשְׁנוּ בְּאֵהָל מוֹעֵד, וְנִשְׁתַּלְּשׁוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב. וְאִין
לֹךְ כָּל דְּבַר מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁפְּתוּבָה בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא
נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה בְּרִיתוֹת. ר' שְׁמַעוֹן בֶּן
יְהוֹדָה אִישׁ כֶּפֶר עָפֹ כְּפֹר אָמַר מִשּׁוּם ר' שְׁמַעוֹן: אִין
לֹךְ מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁפְּתוּבָה בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ
אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה בְּרִיתוֹת שֶׁל שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. אָמַר רַבִּי: לְדָבָרֵי ר'
שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹדָה אִישׁ כֶּפֶר עָפֹ שֶׁאָמַר מִשּׁוּם ר'
שְׁמַעוֹן, אִין לֹךְ כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁפְּתוּבָה שֶׁלֹּא
נִכְרְתוּ עֲלֶיהָ אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה בְּרִיתוֹת שֶׁל שֶׁשׁ מֵאוֹת
אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. נִמְצָא
לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים. מֵאִי בִּינְיָהוּ? אָמַר
רַב מִשְׁרָשִׁיא: עֲרָבָא וְעֲרָבָא דְּעֲרָבָא, אֵיפָא בִּינְיָהוּ.
דְּרִשׁ ר' יְהוֹדָה בֶּן נַחֲמָנִי מְתוּרְמָנִיָּה דְּר' שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְשִׁי: כָּל הַפְּרָשָׁה כּוּלָּהּ לֹא נֶאֱמָרָה אֶלָּא בְּנוֹאֲף
וְנוֹאֲפָת, "אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמוֹסֵכָה" וְגו',
בְּ"אֲרוּר" סָגִי לִיָּה? אֶלָּא: זֶה הַכָּא עַל הָעֲוֹנוֹת וְהוֹלִיד
בֶּן וְהִלָּךְ לְבִין אֹמֹת הָעוֹלָם וְעַבְד עֲבוּדָה זָרָה,
אֲרוּרִין אֲבִיו וְאִמּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁקֵּד גְּרָמֵו לוֹ. תִּנּוּ רַבָּנִן:
"וְנִתְּתָה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִיזִים וְאֶת הַקְּלָלָה" וְגו',
מַה תִּלְמֹד לִימֹר? אִם לִלְמֹד שֶׁתִּהְיֶה בְּרָכָה עַל הַר
גְּרִיזִים וְקָלָלָה עַל הַר עֵיבָל, הֲרִי כֶּפֶר נֶאֱמַר "אֵלֶּה
יַעֲמְדוּ לְבָרֶךְ אֶת הָעָם עַל הַר גְּרִיזִים" וְכַתִּיב "וְאֵלֶּה

ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה. משה מושהו מתיג'. הכי גרסינן בפתגי, ברכת פתגי כיצד כי בפרושה אומר אותה שלש ברכות. שפסקינן ההפכי בן פסוק לפסוק וענין העצור
בקללה: בלשון הקדש. כדלפינן קול קול מושהו: מתיג'. הכי גרסינן בפתגי, ברכת פתגי כיצד כי בפרושה אומר אותה שלש ברכות. שפסקינן ההפכי בן פסוק לפסוק וענין העצור
אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק, והכי מפרש בגמרא:

רבי שמעון מוציא דר גריות. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה רש אומר אין לך כל
דבר ודבר מן התורה שאין כרות עליה תקעו בריחות שנים עשרה בברוך ולא
ידענא אמאי י"ב ושמונה בריית כנגד כל שבע ושבע וי"ב בארור י"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ח
בריות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב בריחות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב
הרי תקעו בריחות:
וּנְשַׁתְּלוּ
בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב. וְאִתּ מֵאִי
אֵיצְטְרִיךְ לְמִימַר שְׁלִישִׁי
דְּעֶרְבוֹת מוֹאָב הוּא לֹא אֵיירִי ר' יִשְׁמַעְלֵא בְּעֶרְבוֹת
מוֹאָב כִּלִּי שֶׁ לִּימֹר מִשּׁוּם סִיפָא נִקֵּט לֹה דְּבִיעִי
לְמִימַר אִין כֹּךְ לֹה דְּבַר מִצְוָה וּמִצְוָה:
רבי שמעון בן יודנה אומר. ירושלמי עד כרון
דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו
ולא נפרטו ואמר ליתון בן אמר ר' יוחנן משום ר'
ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד
לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
כולו יצא אמר לו לא בדבר אחד דילמא בשני
דברים בתמיה והכא בשני דברים אנו קיימין אמר
ר' נחומא מכוין דכתיב בסוף אמר כמו שכולו
דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה
וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר
זה החזן שדוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אמר
זה הכית שמלטה דאמר רב דונא בר יודנה בשם
שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי
להקים ר' אחא בשם ר' נחום בר' חייא למד
והלימד שמר ועשה והיתה סיפקו בידו להחזיק ולא
החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי
חייא בר' אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא
עשה ולא היתה סיפקו בידו להחזיק והחזיק הרי
זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא אי"ר ירמיה עתיד
הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי
תורה שנה' (קולא) כי בצל החכמה בצל הכסף
ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה (משל) ז)
אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא.
כמוזונה דהכי בעי למימר דלרש בן
יהודה קבל עליו כל אחד מישראל להתייג מצות
קצ"ח ריבוא ריבואות וחי אלפים ריבואות ותיג'
ריבואות ושבע אלפים וזאתים בריחות לשש
מאות אלף ושלושת אלפים וחמשים וחמש מאות
בשביל ערבותן אם יעברו עולות ולרבי אליבא
דדרי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלושת אלפים
ותקניה פעמים חשבון זה בריחות קיבלו עליהן:
ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול
משזוהי אומרים ברכות היו אומרים
קללות תלמוד לומר הברכה הברכה לקללה קללה
באחת וברכה באחת:
ונאמר

יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה בְּהַר עֵיבָל! אֶלָּא לְהַקְדִּים בְּרָכָה לְקָלָלָה. יְכוֹל וְהָיוּ כָּל הַבְּרָכוֹת
קוֹדְמוֹת לְקָלָלוֹת? תִּלְמֹד לִימֹר: "בְּרָכָה" ו"קָלָלָה" בְּרָכָה אַחַת קוֹדְמָה לְקָלָלָה, וְאִין כָּל
הַבְּרָכוֹת קוֹדְמוֹת לְקָלָלוֹת, וְלִהְיֶשׁ בְּרָכָה לְקָלָלָה, לִימֹר לֹךְ: מַה קָּלָלָה בְּלִיזִים, אִף בְּרָכָה
בְּלִיזִים. וְיִמָּה קָלָלָה בְּקוֹל רֶם, אִף בְּרָכָה בְּקוֹל רֶם. וְיִמָּה קָלָלָה בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אִף בְּרָכָה
בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ. וְיִמָּה קָלָלָה בְּכָל וּפְרָט, אִף בְּרָכָה בְּכָל וּפְרָט. וְיִמָּה קָלָלָה אֵלֹו וְאֵלֹו
עוֹנִין וְאֹמְרִים "אָמֵן", אִף בְּרָכָה אֵלֹו וְאֵלֹו עוֹנִין וְאֹמְרִים "אָמֵן": מִתְּנִי בְּרַכַּת פְּתִיגִים
כִּיִּצַּר, כִּיִּדְוִיָּה אֹמֵר אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת, וּבִמְקוֹדֶשׁ בְּרָכָה אַחַת. בִּמְקוֹדֶשׁ אֹמֵר אֶת הַשֵּׁם

אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק, והכי מפרש בגמרא:

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לקיום התורה, ואם כן, מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכתרו עם
כל אחד ואחד שהיו יקיים את המצוה, נכתרה עמו ברית על
ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש
להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלשת אלפים חמש
מאות וחמשים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.
אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר
משום רבי שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכתרה
עליה ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא, לכל אחד ואחד מישראל,
ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים. ומבאר הגמרא מאי בינייהו - בין רבי שמעון בן יהודה,
לרבי, אמר רב משרשיא, ערובא וערובא דערבא, איבא בינייהו -
שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד נעשה ערב על שמירת
המצוות של חבירו, אבל לא ערבותו של חבירו על כל ישראל, ואילו
לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חבירו לכל אחד מישראל.
דרש רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה - מתורגמן דרבי שמעון בן
קריש, כל הפרשה בולה של הארורים שנאמרו בהר גריזים וחר
עיבל, לא נאמרה אלא בגזאף וגזאפת - הבא על אשת איש.
וההוכחה לכך, שהרי נאמר שם 'ארור האיש, אשר יעשה פסל
ומסכה וגו'', ואם נפרשוהו כפשוטו על עבודה זרה, וכי פארוז סני
לית, והרי הוא כופר בעיקר. אלא, זה הבא על הערוה - אשת איש,
והוליד בן ממזר, וקלף אותו הבן לבין עובדי פוכבים מחמת בושותו
שאסור לבא בקהל, ועבד עבדית פוכבים, ארוזין אביו ואמו של
זה שפקד נרמו לו, וכן על דרך זה יתפרשו כל הארורים שבפרשה.
תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת ראה, 'ונתתה את הפרכה על הר
גריזים ואת הקללה על הר עיבל וגו'', מה תלמוד לומר, אם
ללמד שתהא פרכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר
נאמר בפרשת כי תבא 'אלה יעמדו לבדך את העם על הר גריזים,
וכתיב 'אלה יעמדו על הקללה בחר עיבל', אלא, להקדים בסדר
האמירה פרכה לקללה - שקודם כל ארוז יקדימו לומר ברוך. ויבול
יהי כל הפרכות קודמות לקללות - שקודם יגמרו כל הברכות עד
ברוך אשר יקים וגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארור, תלמוד לומר
'ראו אנכי נותן לפניכם היום פרכה וקללה, פרכה אחת קודמת
לקללה, ואין כל הברכות קודמות לקללות. ועוד למדנו מפסוק
זה, ולחקיש פרכה לקללה, לומר לה, מה קללה בלויים - נאמרה
על ידי הלויים, אף פרכה בלויים. ומה קללה נאמרה בקול רם, אף
פרכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף פרכה בלשון
הקודש. ומה קללה בקלל ופרט - שכוללים כל התורה בארור
אשר לא יקים, ומפרטים כל עבירה בפני עצמה, כמו שנתבאר, אף
פרכה בקלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על
כל קללה וקללה, אף פרכה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל
ברכה וברכה.
משנים. פרבת פהנים ששנינו שנאמרת רק בלשון הקודש, כיצד
נאמרת. פמדינה - מחוץ לבית המקדש, אומר אותה הכהן שלש
פרכות - שמפסיק בין פסוק לפסוק ועונים הקהל 'אמן, ובמקדש
שאינו בו עניית 'אמן', נמצא שאין הפסקה בין הפסוקים והרי היא
כפרכה אחת.
מביאה המשנה חילוק נוסף בין המקדש למדינה, שבמקדש אומר
הכהן את השם שבברכת כהנים

ארבע מצוות בכל מצוה ומצוה שבתורה, ואף הבריתות שנכתרו
עליהם, בארור וברוך, בכלל ובפרט, אף הם נכתרו על כל אחת ואחת
מהדברים הטעונים בכל מצוה ומצוה. ואם כן, יש לנו לחשב את
מספר הבריתות כן, ארבע בריתות, שהם, ברוך בכלל, וברוך בפרט,
ארור בכלל, וארור בפרט, בחלק המצוה של 'ללמוד', וארבע, בחלק
המצוה של 'ללמוד', הרי שמונה בריתות. ומסכמת הגמרא, שמונה
בריתות, שבכל מצוה, ללמוד וללמוד, שמונה בריתות נוספות, על
חלקי המצוה 'לשמור' ולעשות, הרי שש עשרה בריתות על כל
מצוה ומצוה בהר גריזים ובהר עיבל. וכן בסיני, כשנתנו המצוות
למשה בסיני, נתנו גם כן, בארור, וברוך, בכלל, ובפרט. וכן בערבות
מואב, כשאמר להם משה לישראל, את הברכות והקללות, גם כן
כרת עמכם ברית. ומפרשת הבריתא, מניין שאף בסיני נאמרו
ברכות וקללות, שנאמר בערבות מואב, לאחר פרשת הברכות
והקללות 'אלה דברי הברית, אשר צוה ה' את משה וגו', מלבד
הברית, אשר כרת עמם בחורב, הרי שגם בחורב כרת עמכם ברית
כמו הברית בערבות מואב, בברכות וקללות, בכלל ובפרט. (וכתיב
ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'), נמצא, ארבעים ושמונה
בריתות על כל מצוה ומצוה שבתורה. רבי שמעון היה מוציא
ממנין הבריתות, את הברית שבהר גריזים וחר עיבל, מפני שסובר
ששם לא אמר יהושע ארור וברוך על כל המצוות, אלא על מה
שנזכר בפרשה, ומכנים במקומן את הברית שנכתרה באהל מועד
שבמקדש, שלאחר שהוקם המשכן, דבר הקב"ה עם משה שם,
ולימדו כל התורה כולה, ואף שם כרת עמו ברית, בארור וברוך,
בכלל ובפרט.
הרי, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון, אם יש למנות במנין הבריתות
את הברית שנכתרה באהל מועד, אומרת הגמרא, ובפלוגתא דהני
תנאי - מחלוקת זו, תלויה במחלוקת אחרת של תנאים, דהנייא, רבי
ישמעאל אומר, בללות נאמרו בסיני - בסיני, נאמרו המצוות רק
באופן כללי, ופרטות באהל מועד - באהל מועד נתפרשו פרטי
המצוות, ולדוגמא, פרשת הקרבנות, נאמרה בסיני באופן כללי
וסתום, 'זוהי חוקת עולותיך ואת שלמיך', ולא נתפרשו שם
פרטי דיני הקרבנות, כמות דמיהם, וכיצד הקטרת אימוריהם, ושאר
הפרטים, ולאחר מכן, בספר ויקרא, ששנה באהל מועד, נתפרשו.
רבי עקיבא אומר, בללות ופרטות שניהם נאמרו בסיני, ואף
שהפרטות לא נתפרשו בתורה, אלא בספר ויקרא, מכל מקום, כבר
נאמרו למשה בסיני, וחזרו ונשנו מפי הקב"ה למשה באהל מועד,
ונשתלשו נאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל בערבות מואב.
תנא קמא סובר כרבי ישמעאל, שהתורה לא נשתנה באהל מועד,
אלא רק הושלמו שם פרטי המצוה שלא נאמרו בסיני, ואם כן, לא
היתה כריתת ברית נוספת באהל מועד, אלא היא אותה הברית
שהיתה בסיני. ורבי שמעון, סובר כרבי עקיבא, שהתורה כולה
נאמרה בסיני ונשתנה כולה באהל מועד, ואף היתה שם כריתת ברית
נוספת כמו בסיני, ולכן יש למנות בחשבון הבריתות גם את אהל
מועד. מסכמת הבריתא, ואין לך כל דבר מצוה ומצוה, שבתוכה
בתורה, שלא נכתרו עליה, ארבעים ושמונה בריתות.
רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון, אין
לך מצוה ומצוה שבתוכה בתורה, שלא נכתרה עליה עם כל אחד
מישראל, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה

ירמיה פרק-לד ח"ה

ח הַדְּבָר אֲשֶׁר-הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כִּרְתֹּת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת-כָּל-הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרָא לָהֶם דְּרוֹר: ט לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ הָעֶבְרִי וְהָעֶבְרִיָּה חֲפָשִׁים לְבָלְתִי עֲבָדֶכֶם בִּיהוּדִי אָחִיהוּ אִישׁ: י וַיִּשְׁמְעוּ כָּל-הַשָּׂרִים וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-בָּאוּ בְּכִרְתֹּת לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ חֲפָשִׁים לְבָלְתִי עֲבָדֶכֶם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיִּשְׁלָחוּ: יא וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵיכֶן וַיָּשׁוּבוּ אֶת-הָעֲבָדִים וְאֶת-הַשִּׁפְחֹת אֲשֶׁר שָׁלְחוּ חֲפָשִׁים (ויכבשום) וַיִּכְבְּשׁוּם לַעֲבָדִים וְלַשִּׁפְחֹת: יב וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: יג כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲנֹכִי כִרְתִּי בְרִית אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים לֵאמֹר: יד מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁלָחוּ אִישׁ אֶת-אֲחִיו הָעֶבְרִי אֲשֶׁר-יִמְכֹּר לָךְ וְעַבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְּךָ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הָטוּ אֶת-אָזְנוֹם: טו וַתָּשׁוּבוּ אֲתָם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת-הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי לִקְרָא דְרוֹר אִישׁ לְרַעְהוּ וַתִּכְרְתוּ בְרִית לִפְנֵי בְּרִית אֲשֶׁר-נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: טז וַתָּשׁוּבוּ וַתַּחֲלִלּוּ אֶת-שְׁמִי וַתָּשׁוּבוּ אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת-שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר-שָׁלַחְתֶּם חֲפָשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֲתָם לִהְיוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וְלַשִּׁפְחֹת: ז לִכֶּן כֹּה-אָמַר יְהוָה אֲתָם לֹא-שָׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרָא דְרוֹר אִישׁ לְאֲחִיו וְאִישׁ לְרַעְהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נָא: יח וְהָיָה אֲלֵי-הַחֶרֶב אֶל-הַדְּבָר וְאֶל-הָרֶעֱב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (לזועה) לְזֹעָה לְכָל מַמְלָכֹת הָאָרֶץ: יט וְנָתַתִּי אֶת-הָאֲנָשִׁים הָעֲבָרִים אֶת-בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא-הִקִּימוּ אֶת-דְּבַרִּי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִפְנֵי הָעֵגֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְשָׁנִים וַיַּעֲבְדוּ בֵּין בְּתָרָיו:

רש"י

לכם להציל ותהיו הפקר אל החרב ואל הרעב: (יח) העגל אשר כרתו לשנים. כשחזרו וכבשום כרתו כולם ברית למרוד במקום וכרתו העגל לשנים ועברו בין בתריו למרוד בו והיא היתה ברית חזקה וגמורה לאמר ככה יבחר ויחלק העובר עליה:

מצודת ציון

(ח) דרוור. ענין חירות וחפשי כמו וקראתם דרוור (ויקרא כח): (י) וישמעו. ענין קבלת דברים: (יא) ויכבשום. ענין התפיסה בחזקה כמו ויש מבנותינו נכבשות (נחמיה ה): (טז) ותחללו. מל' חילול: לנפשם. ענין רצון כמו אם יש את נפשכם (בראשית כג): (יז) לזעוה. ענין חרדה: (יח) העוברים. המבטלים: שם ענין. מל' קיום: בתריו. חלקיו כמו ואת הצפור לא בחר (שם טו):

וישמעו וישלחו. קיבלו על עצמן לשלוח וכן שלחום ולפי שארכו הדברים במה שאמר לשלח וכו' לכן חזר ואמר וישמעו וכן דרך המקרא: (יא) וישונו. אח"כ נתחרטו והחזירו את העבדים וכו', ותפשו בהם בחזקה להיות להם לעבדים ולשפחות: (יב) ויהי דבר ה'. זה הוא האמור בתחילת הענין הדבר אשר היה וכו' ולפי שארכו הדברים חזר לומר ויהי דבר ה': (יג) ביום הוציא. בעת הוציא וכו' ועל מעמד הר סיני יאמר שאז כרת ברית על כל המצוות בכללן: (יד) מקץ. ר"ל מתחילה כי הראש יקרא קצה כמו הסוף: שבע שנים. לימי עבודתו וכאשר יפרש אחריו ועבדך שש שנים ואחר כך תשלחו חפשי: ולא שמעו. אל המצוה ההיא וחללוה: (טז) ותשיבו. ואתם שבתם בתשובה היום וכו': לרעהו. לעבדו העברי: אשר נקרא שמי עליו. כי נקרא בית ה': (טז) ותחללו את שמי. בעברכם על שבועת הברית: ותשובו. והחזרתם לקחת איש את עבדו וכו': לנפשם. ללכת לרצונם: ותכבשו. ותפשתם בהם בחזקה: (יז) לקרא דרוור. ר"ל להתקיים קריאת הדרור: הנני קורא לכם דרוור. ר"ל אתן אתכם חפשים ממני להיות מופקרים אל החרב וכו' ולא אחיה עוד אדון עליכם למנוע אתכם מידיהם: לזעוה לכל ממלכות הארץ. ר"ל כולם יחזירו אתכם: (יח) אשר לא הקימו. כפל הדבר במ"ש: אשר כרתו לפני. וחזר ומפרש שכרתו העגל לשני חלקים ועברו בין החלקים כי כן היה דרך כורתי ברית וכמ"ש בברית בין הבתרים ויבחר אותם בתוך וכו' והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה (בראשית טו) והוא היה שלוחו של מקום:

מצודת דוד

(ח) לקרא להם דרוור. ר"ל לקרוא לעבדים ולשפחות דרוור וכאשר יפרש במקרא שלאחריו: (ט) לשלח. עכשיו יפרש למי יהיה הדרור ומה היא ואמר לשלח כל איש את עבדו וכו' חפשים, ולתוספת ביאור אמר לבלתי עבד במ ביהודי אחיהו איש והוא מקרא מסור ור"ל שום איש לא יעבוד עוד ביהודי אחיו אחר שעבדו שש שנים וכמשפט התורה: (י) וישמעו וכו'. רצה לומר, קיבלו על עצמן לשלח איש את עבדו וכו':

דניאל פרק ב'ג לט-מג

מד וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחפל ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסיף פל-אלין מלכותא והיא תקום לעלמא: מה פל-קבל די-חזית די מפורא אתגזרת אבן די-לא בידון ותדקת פרוזא נחשא חספא חספא ודהבא אלה רב הודע למלכא מה די להוא אחרי דנה ויציב חלמא ומחמון פשרה: (פ) מו פאדון מלכא נבוכדנצר נפל על-אנפיהו ולדניאל סגד ומנחה וניחחין אמר לנפכה לה: מו ענה מלכא לדניאל ואמר מן-קשט די אלהכון הוא אלה אלהין ומרא מלכין וגלה רזין די יכלת למגלא רזה דנה: מח אידון מלכא לדניאל רפי ומתנן רברבן שגיאן יהב-לה והשלמה על פל-מדינת בבל ורב-סגנין על פל-חפימי בבל: מט ודניאל בעא מן-מלכא ומני על עבדתא די מדינת בבל לשדרה מישך ועבד נגו ודניאל בתרע מלכא: (פ)

דניאל פרק ב'ג א-ג

א נבוכדנצר מלכא עבד צלם די-דלהב רומה אמין שתין פתיה אמין שות אקימה בבקעת דורא במדינת בבל:

רש"י

(מד) וביומיהון די מלכיא אנון. ביומיהון של מלכים הללו בעוד מלכותם של רומיים קיימת: יקים אלה שמיא. מלכות הקב"ה שלעולם לא תתחבל מלכו והיא מלכות מלך המשיח: תדק ותסף. תדק ותכלה כל אלו המלכויות: (מה) כל קבל די חזית. כל עומת שראית שנתפרקה אבן מן ההר שהדיקה כל הצלם זה פתרון שהמלכות החמישית תכלה ותרוצץ את כולם: מה די להוא אחרי דנה. מה שיהיה אחר זאת אחר מלכות זו שלך: ויציב חלמא. אמת הוא החלום: (מו) אמר לנפכה. רצה לעשותו אלוה: (מז) מן קשוט. באמת:

ומרא מלכין. אדוני האדונים: רוא דנה. סתר זה: (מח) לדניאל רבי. לדניאל גדל על כל השרים: (מט) ומני על עבדתא די מדינת בבל. ויפקד על כל צרכי הממלכות את חנניה מישאל ועזריה:

(א) עבד וגו'. מלאה לבו לעשות צלם של זהב: פתיה אמין שית אקימה וגו'. אם אין עביו אלא שש היאך יכול לעמוד בגובה אמין שתין אמר רב ביבי מעמידין אותו ונופל עד שהביאו כל זהב של ירושלים ושפכו דימוס על רגליו לקיים מה שנאמר (יחזקאל ז) וזהבם לנידה יהיה: בבקעת דורא. שם מקום:

מצודת ציון

(מח) סגנין. ענין שררה מה, כמו ויבא סגנים כמו חומר (ישעיה מא):

מצודת דוד

(מד) וביומיהון. וביומיהם של אלה המלכים והם מלכות יון ורומי גם היא תמשול ותמלוך בעת התפשטות מלכות רומי כמ"ש למעלה: יקים. יעמיד אלהי השמים מלכות אחת אשר לעולם לא תהיה נשחתה ולא תעזוב מלכותה לעם אחר: תדק. והיא תכתת ותכלה המעט מן המעט הנשאר מכשדים וממדי: והיא. המלכות ההיא תתקיים לעולם והיא מלכות המשיח שיגלה ב"ב: (מה) כל קבל. ר"ל הדבר הזה מרומז בעבור מה אשר ראית אשר מן ההר נכרת אבן מעצמה אשר לא בידי אדם וכתתה את הברזל וכו' כי כן תהיה מלכות המשיח שתבא לא בחיל ולא בכח כ"א מעצמה בהגעת הזמן והיא תכלה כל האומות אשר לא יקבלו עליהם עול המקום: אלה. אלוה הגדול הודיע למלך מה אשר יהיה אחרי זאת המלכות המושלת עתה מי ומי ימשול עד ימי עולם: ויציב. כמו שדבר החלום הוא אמת כי כזאת ראית כן נאמנה הפתרון כי כן יהיה: (מו) באדין. אז המלך נ"נ נפל על פניו והשתחוה לדניאל: ומנחה. מנחה ממש כי ארז"ל שחשב לעבדו עבודת אלהות: וניחוחין. יין הבא לנסכים ולנחת רוח אמר לנסך לפניו אבל באמת לא נסך לפניו כי לא רצה דניאל לקבל וכן אמרו רז"ל: (מז) ענה מלכא. כשלא רצה לקבל אמר לו המלך אל תחשוב שאני מכחש באלהי השמים לא כן הוא כי מן קשוט וכו' ר"ל באמת אשר אלהיכם הוא אלהים על כל האלהים וכאומר ואם אמנם כי אלהים אתה מ"מ הוא גדול ממך: ומרא. והוא מושל ושר על כל המלכים ולא כן אתה: וגלה. הוא מגלה סודות אשר יכלת לגלות הסוד הזה וכאומר הנה מה שגילה הסוד הזה הוא בעבור שאלהי השמים הוא מגלה הסודות והוא גילה לך א"כ גדול הוא מאוד ממך ואיך אכחש בו: (מח) אדין. אז גידל המלך את דניאל ומתנות גדולות ומרובות נתן לו והמשילו על כל מדינות בבל: ורב סגנין. עשהו שר השרים אשר היו על כל חכמי בבל ר"ל שהיה לשר על השרים וכו': (מט) בעא. ביקש מן המלך ליתן ממשלה מה לחבריו וקיצר בדבר המובן: ומני. והפקיד את חנניה מישאל ועזריה על מלאכת המלך אשר במדינת בבל: בתרע מלכא. היה יושב בתמידות בשער בית המלך והוא דבר גדולה וכבוד:

(א) עבד. עשה צורה של זהב קומתו היה ששים אמות ורחבו ו' אמות והעמידו בבקעת דורא וארז"ל על כי שמע בפתרון חלומו אשר ישראל ינחלו המלכות בא"י עד עולם, לכן עשה הצלם בחשבו להכשילם בעון עכו"ם למען לא ינחלו המלוכה:

פרק רביעי

א וְלֹד חֲטָאתָ, וְתִמְנוֹת חֲטָאתָ, וְחֲטָאת שְׁמִתוֹ בְּעֶלְיָהּ – יְמוֹתָיָהּ שְׁעִבְרָה שְׁנֵתָהּ, וְשִׁאֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם: אִם מִשְׁכַּפְרוֹ הַבְּעָלִים – תְּמוֹתָיָהּ, וְאֵינָה עוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ, לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין; אִם עַד שְׁלֹא כִפְרוּ הַבְּעָלִים – תִּרְעָה עַד שֶׁתִּסְתַּאֲבַר, וְתִמְכַּר, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ אַחֶרֶת, וְעוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ, וּמוֹעֲלִין בָּהּ.

ב הַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ וְאֲבָדָהּ, וְהַקָּרִיב אַחֶרֶת תַּחְתִּיהָ, וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָאת הָרְאשׁוֹנָה – תְּמוֹתָיָהּ. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאת וְאֲבָדוֹ, וְהַקָּרִיב חֲטָאת תַּחְתִּיהָ, וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָאוּ הַמַּעוֹת – יִלְכוּ לִים הַמֶּלֶךְ.

ג הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאתוֹ וְאֲבָדוֹ, וְהַפְרִישׁ מַעוֹת אַחֶרֶת תַּחְתִּיהָ, לֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חֲטָאתָ, עַד שֶׁנִּמְצָאוּ הַמַּעוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת – יָבִיא מֵאֱלוֹ וּמֵאֱלוֹ חֲטָאתָ, וְהִשְׁאֵר יָפְלוּ לְנִדְבָהּ. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאתוֹ וְאֲבָדוֹ, וְהַפְרִישׁ

פירוש ברטנורא

ד א וְלֹד חֲטָאתָ. שְׁעִבְרָה שְׁנֵתָהּ. לא חוּיָא לְהַקְרִיבָה חֲטָאתָ, דְּבַת שְׁנֵתָה כְּתִיב. מִיָּהּ מוֹשִׁים הָאֵי פְסוּלָא לְחִדּוּדָהּ אֵינָה מִתָּה, אֲלֵא תִרְעָה עַד שֶׁתִּסְתַּאֲבַר עַד דְּאִיכָא תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא, שְׁעִבְרָה שְׁנֵתָה וְאֲבָדָהּ, אוֹ שֶׁאֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם. וְהִכִּי מִתְרַץ לְמִתְנִיתִן בְּגִמְרָא, דְּהָאֵי וְשִׁאֲבָדָהּ דִּקְתָּנִי, עוֹלָה לִכְאֵן וְלִכְאֵן, וְהִכִּי קָאֵמֵר, שְׁעִבְרָה שְׁנֵתָה וְאֲבָדָהּ, וְשִׁאֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם: אִם מִשְׁכַּפְרוֹ הַבְּעָלִים. אִם אַחֲרֵי שֶׁנִּמְצָאתָ זֹאת כִּיפְרוּ הַבְּעָלִים בְּאַחֶרֶת: תְּמוֹתָיָהּ. וְאִפְּלוּ לְרִבְנָן דְּפִלְגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי לִקְמָן בְּפִרְקִין וְאֵמֵרִי דְּאֵין חֲטָאתָ מִתָּה אֲלֵא שֶׁנִּמְצָאתָ אַחֲרֵי שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים, כִּיָּא מוֹדוּ, הוּאֵל וְאִיכָא תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא, דְּעִבְרָה שְׁנֵתָה וְאֲבָדָהּ, אוֹ אֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם. אֲבָל אֲבָדָהּ לְחִדּוּדָהּ, הוּאֵל וְנִמְצָאתָ קוֹדֵם כְּפָרָה, אֵעִיף שְׁלֹאֲחֵר שֶׁנִּמְצָאתָ נִתְכַּפְּרוּ הַבְּעָלִים בְּאַחֶרֶת, אֵינָה מִתָּה אֲלֵא תִרְעָה: לֹא נִהְיִים. מִדְּרַבְנָן: וְלֹא מוֹעֲלִין. אִם נִהְיִי מִהֵן, פְּטוּרִים מִקָּרְבֵּן מַעֲלִיָּה. דְּכִיּוֹן דְּלֹא הָיָא וְלֹא דְמִיָּה קָרְבִּים, אֲלֵא קְדוּשָׁתָהּ: וְאִם עַד שְׁלֹא כִיפְרוּ הַבְּעָלִים. שְׁלֹא רָצוּ לְהִתְכַּפֵּר בְּאַחֶרֶת: תִּרְעָה עַד שֶׁתִּסְתַּאֲבַר. וְאֵעִיבֵר שְׁנֵתָה קָאֵי. דְּאִתָּהּ שֶׁאֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם, תִּמְכַּר מִיָּד וְיָבִיא בְּדַמְיָה אַחֶרֶת: וְעוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ. הוּאֵל וְדְמִיָּה עוֹמְדִים לְקִרְבָּה. דְּדִבְרֵי הַעוֹמֵד כְּדִי שִׂירְעָה וְיִסְתַּאֲבַר עוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ:

ב וְאַחֲרֵיכֶם נִמְצָאתָ הָרְאשׁוֹנָה תְּמוֹתָיָהּ. דְּהוּי חֲטָאתָ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעֶלְיָהּ בְּאַחֶרֶת: יִלְכוּ לִים הַמֶּלֶךְ. כֹּל הִיכָא דְּרָא הוּאֵי חֲטָאתָ הוּאֵי מִתָּה, מַעוֹת נְמִי אֲוִלִי לִים הַמֶּלֶךְ:

ג יָבִיא מֵאֱלוֹ וּמֵאֱלוֹ. יְעֹרְבֵם יַחַד. דְּכִיּוֹן דְּמִתְרוּוּיָהּ מִיָּתִי, לֹא הוּי חֲטָאתָ שֶׁנִּתְכַּפְּרוּ בְּעֶלְיָהּ בְּאַחֶרֶת. אֲבָל אִי הוּי מִיָּתִי מִחַד מִנִּיהוּ, מִדְּחוּ אַחֲרֵינִי, דְּהוּי

משניות מבוארות – קהתי

בארנו משנתנו לפי רש"י, שחטאת שעברה שנתה ואבדה, ואחר כך נמצאה, או חטאת שאבדה ונמצאה בעל מום, והואיל ויש בה שני צדדים גרועים ("תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא"), אף חכמים מודים בה שתמות, אף על פי שכיפרו בעליה באחרת לאחר שנמצאה. ומשמע לפי פירוש זה, שריבוי הריעותות מביא לידי מיתה. אבל התוספות כתבו להיפך, שאדרבא מהגמרא מוכח שריבוי הריעותות מביא לידי רעייה (שנתורה), ולא לידי מיתה, ולפיכך מפרשים הם משנתנו: אם משכיפרו הבעלים – אם נמצאה החטאת האבודה לאחר שכבר נתכפרו הבעלים באחרת, תמות – ובאה המשנה להשמיענו רבותא לדעת חכמים, שאף על פי שיש תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא ובשעה שנתכפרו הבעלים באחרת היתה החטאת האבודה דחיה לגמרי, שהרי עברה שנתה או שהיתה בעלת מום, מכל מקום הואיל ונמצאה לאחר שכיפרו הבעלים באחרת, לפיכך תמות. אבל אם נמצאה החטאת האבודה קודם שנתכפרו הבעלים באחרת, בכל אופן תרעה לדעת חכמים, וזהו ששינוי בסיפא של משנתנו: אם עד שלא כיפרו הבעלים – אם נמצאה החטאת קודם שנתכפרו הבעלים, תרעה עד שתסתאבב, ותימכר, ויביא בדמיה אחרת. כמו שביארנו לעיל (עין רמב"ם הל' פסולי המוקדשין ד, ח; ועין "כסף משנה" ו"לחם משנה" שם).

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה ללמד בחטאת שנתכפרו בעליה באחרת, שהיא מן החטאות המתות. **הַמִּפְרִישׁ חֲטָאתוֹ וְאֲבָדָהּ, וְהַקָּרִיב אַחֶרֶת תַּחְתִּיהָ, וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָאתָ הָרְאשׁוֹנָה, תְּמוֹתָיָהּ** – שזוהי חטאת שנתכפרו בעליה באחרת. **הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאתוֹ וְאֲבָדוֹ – המעות, וְהַקָּרִיב חֲטָאת תַּחְתִּיהָ, וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָאוּ הַמַּעוֹת** – שאבדו, **יִלְכוּ לִים הַמֶּלֶךְ** – כלומר למקום שאי אפשר להוציאן משם, שהואיל ואילו היתה חטאת במקום המעות היתה מתה, לפיכך אף המעות ילכו לים המלך.

יום שני

באור משנה ג

הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאתוֹ – לקנות בהן קרבן חטאת שחייב להקריב, **וְאֲבָדוֹ** – המעות, **וְהַפְרִישׁ מַעוֹת אַחֶרֶת תַּחְתִּיהָ** – במקום המעות שאבדו, **לֹא הִסְפִּיק לִקַּח בָּהֶן חֲטָאתָ** – במעות השניות, **עַד שֶׁנִּמְצָאוּ הַמַּעוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת** – שאבדו, **יָבִיא מֵאֱלוֹ וּמֵאֱלוֹ** – חטאת – יערב את כל המעות יחד, ויביא מהן חטאת, שהואיל והחטאת באה מהמעות המעורבות, אין כאן חטאת שנתכפרו בעליה

יום ראשון

באור משנה א

פרק זה דן בחמש החטאות המתות, וכבר בארנו ענין זה בהקדמתנו למשנה ב בפרק הקודם.

וְלֹד חֲטָאתָ, וְתִמְנוֹת חֲטָאתָ, וְחֲטָאת שְׁמִתוֹ בְּעֶלְיָהּ – יְמוֹתָיָהּ – כלומר שסוגרים אותם בפרט ומונעים מהם מזון עד שימותו ברעב. **שְׁעִבְרָה שְׁנֵתָה** – חטאת שעברה שנתה, שכן כבשה או שעירה לחטאת אינה כשרה אלא כשהיא בתוך שנתה; ומדובר כאן בחטאת שהופרשה בתוך שנתה ולא הספיקו בעליה להקריבה עד שעברה שנתה, **וְשִׁאֲבָדָהּ וְנִמְצָאתָ בְּעֶלְתָּ מוֹם** – בגמרא מבארים, שתיבת "ושאבדה" מוסבה גם לפיסקה שלפניה וגם לפיסקה שלאחריה: שעברה שנתה ושאבדה, או שאבדה ונמצאת בעלת מום. **אִם מִשְׁכַּפְרוֹ הַבְּעָלִים** – ויש גורסים: אם כיפרו הבעלים (רש"י; **שיטה מקובצת**), כלומר שכיפרו הבעלים באחרת לאחר שנמצאה החטאת הזאת (וכל שכן אם כיפרו קודם שנמצאה). **תְּמוֹתָיָהּ** – החטאת האבודה שנמצאה. ואף על פי שלהלן (משנה ג) חולקים חכמים על רבי וסוברים, שאין חטאת מתה אלא אם כן נמצאה לאחר שנתכפרו הבעלים באחרת, אבל אם נמצאה קודם כפרה, אף על פי שנתכפרו הבעלים באחרת לא תמות אלא תרעה, מכל מקום כאן, כשעברה שנתה ואבדה או כשאבדה ונמצאה בעלת מום, והואיל ויש בה שני צדדים גרועים ("תִּרְתִּי לְרִיעוּתָא"), אף חכמים מודים שתמות, אפילו כיפרו הבעלים לאחר שנמצאה (רש"י; ברטנורא). **וְאֵינָה עוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ** – שהואיל והיא עומדת למות, פרחת קדושה ממנה, הלכך אינה עושה תמורה; **לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין** – אסור לכתחילה ליהנות ממנה, אלא שאם נהנו ממנה, אין חייבים להביא קרבן מעילה, מהטעם שבארנו לעיל, שפרחה ממנה קדושתה. **אִם עַד שְׁלֹא כִפְרוּ הַבְּעָלִים** – שלא רצו הבעלים להתכפר באחרת (רש"י; ברטנורא). **תִּרְעָה עַד שֶׁתִּסְתַּאֲבַר** – שיפול בה מום, **וְתִמְכַּר, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ אַחֶרֶת** – פיסקה זו מכוננת ל"עברה שנתה ואבדה", שאילו אותה שאבדה ונמצאת בעל מום, אפשר למכרה מיד ולהביא בדמיה אחרת. **וְעוֹשָׂה תְּמוֹנָהּ** – שהואיל ודמיה עתידים להיקרב, הרי יש בה קדושה, הלכך עושה היא תמורה, **וּמוֹעֲלִין בָּהּ** – שאם נהנו ממנה חייבים להביא קרבן מעילה.

חטאת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי חטאת בעלת מום – תמכר, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה, לא הספיק לקח בהן חטאת עד שנמצאת חטאתו, והרי היא בעלת מום – תמכר, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה, והרי שתיהן בעלות מום – ימכרו, ויביא מאלו ומאלו חטאת, והשאר יפלו לנדבה. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה, והרי שתיהן תמימות – אחת מהן תקרב חטאת, והשניה תמות; דברי רבי. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה, אלא שנמצאת מאחר שפפרו הבעלים; ואין המעות הולכות לים המלח, אלא שנמצאו מאחר שפפרו הבעלים.

ד המפריש חטאתו, והרי היא בעלת מום – מוכרה, ויביא בדימיה אחרת. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: אם

פירוש ברטנורא

לחן דמי חטאת שכיפרו בעליה באחרת: והשאר יפלו לנדבה. דהו כשאר מותרות של חטאת דאולי לנדבה: וחרי חטאת בעלת מום. אבל אם חטאת תמימה, תיקרב היא והמעות ילכו לים המלח, הואיל וכיפרו הבעלים באחרת. וכל חק אליבא דרבי דאמר אבודה בשעת הפרשה כגון חק מעות דנמצאו קודם כפרה, אולי לים המלח: והשניה תמות דברי רבי וחכמים אומרים כו'. הכל מודים במתכפר בשאינה אבודה, שאבודה מתה. לא נחלקו אלא במתכפר באבודה, דרבי סבר המפריש לאבוד כאבוד דמי, כלומר המפריש תחת קרבן אבוד, דינו כאבוד. וכי היכי דאם נתכפר בשאינו אבוד, האבוד הנשאר כשימצא דינו שימות. הכי נמי כי נתכפר באחד מהן ואפילו באבודים, ילכו שאינן אבודים לים המלח. ורבנן סברי, לא אמרין המפריש לאבוד כאבוד דמי. ודוקא המתכפר בשאינה אבודה והאבודה נשארה, האבודה מתה ואע"פ שנמצאת קודם כפרה. אבל אם נתכפר באבודה ונשארה שאינה אבודה, אינה מתה, אלא תרעה עד שתסתאב. והלכה כחכמים:

ד מוכרה ויביא בדימיה אחרת. דמכי מכרה לאחר, חשיבה כאילו אינה בעולם. אבל כל זמן שהיא תחת בעלה בשעה שנתכפר באחרת, תמות. ורבי

משניות מבוארות – קהתי

מאחר שפפרו הבעלים – חטאת שכיפרו בעליה באחרת אינה מתה אלא אם כן היתה עדיין אבודה בשעה שהקריבו הבעלים את האחרת ונמצאה לאחר הכפרה; ואין המעות הולכות לים המלח, אלא שנמצאו מאחר שפפרו הבעלים – כדן החטאת עצמה. בגמרא נחלקו אמוראים בהסבר מחלוקתם של רבי וחכמים. רב הונא אומר בשם רב, שהכל מודים, שאם הקריב מדעתו אחת מהן, האחרת מתה, הואיל ודחה אותה בידים, שגילה דעתו שלא איכפת לו ממנה (וש"י); לא נחלקו רבי וחכמים אלא בבה להימלך איזו מהן להקריב; שלדעת רבי אומרים לו: לך התכפר בשאינה אבודה, והאבודה תמות; ולדעת חכמים אומרים לו להתכפר באבודה, ושאינה אבודה תרעה, וכך פירוש המשנה: אחת מהן תקרב – היינו זו שהפריש תחת האבודה תקרב, והשניה תמות – זו שאבדה ונמצאה, תמות; דברי רבי. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים – שבכגון זה שוב אין לה תקנה. אבל אם נמצאה קודם שכיפרו הבעלים, ובאים הבעלים להימלך, אומרים להם, שיקריבו את האבודה, והשניה תרעה עד שיפול בה מום ותימכר ויפלו דמיה לנדבה. ור' אבא אומר בשם רב, שהכל מודים שאם מתכפר בשאינה אבודה, האבודה מתה, לא נחלקו רבי וחכמים אלא במתכפר באבודה, שרבי סובר: המפריש לאבוד דינו כאבוד, וכשם שאם מתכפר בשאינה אבודה, האבודה מתה, כך כשמתכפר באבודה, שאינה אבודה מתה; וחכמים סוברים, שהמפריש לאבוד אין דינה כאבוד, ודווקא כשמתכפר בשאינה אבודה, האבודה מתה, אבל אם נתכפר באבודה, שאינה אבודה אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום. ולשון החכמים במשנתנו כך פירושו: אין חטאת מתה דא"א אלא שנמצאת מאחר שכיפרו הבעלים (עין ברטנורא שם פ"ר אבא; ועין "תוספות יום טוב"). ברם, הרמב"ם פוסק כחכמים לפי רב הונא (עין הל' פטורי המוקדשין ד, א).

באור משנה ד

המפריש חטאתו, והרי היא בעלת מום – שנפל בה מום לאחר שהפרישה, ונפסלה להקריבה, מוכרה, ויביא בדימיה אחרת – אבל אם לא ימכרנה ויתכפר באחרת, דינה כחטאת שכיפרו בעליה באחרת, ותמות. ברם, כשמכרה לאחר, ויצאה לחולין, הריהי נחשבת כאילו אינה בעולם (ברטנורא). רבי אלעזר ברבי שמעון אומר:

באחרת, והשאר – מה שנשאר מן המעות המעורבות, יפלו לנדבה – לתיבה שבבית המקדש שממעותיה מביאים עולות נדבה, כדן כל מותר חטאת, שנפל לשופר של נדבה. בגמרא מדייקים ממשנתנו, שאם לא יערב את המעות ויביא חטאתו מאחת מהן, דינן של המעות האחרות כדמי חטאת שנתכפרו בעליהן באחרת, שהולכות לים המלח. **המפריש מעות לחטאתו ואבדה, והפריש חטאת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות, והרי חטאת בעלת מום** – שנעשתה החטאת בעלת מום, והיא פסולה להקריבה, **תמכר – החטאת, ויביא מאלו ומאלו חטאת** – יערב את המעות כולן ויביא מהן חטאת, **והשאר יפלו לנדבה** – לשופר הנדבה שבמקדש, כמו שבארנו לעיל. בגמרא מדייקים ממשנתנו, שאילו החטאת היתה תמימה, היא תקרב, והמעות ילכו לים המלח; וכל זה לדעת רבי הסובר, שאם החטאת היתה אבודה בשעה שהפריש אחרת תחתיה, האבודה למיתה הולכת; והוא הדין במעות אלו שהיו אבודות בשעה שהפריש חטאת תחתיהן, שאף על פי שנמצאו קודם שכיפרו הבעלים, המעות ילכו לים המלח (וש"י; ברטנורא; ועין "תוספות יום טוב"). **המפריש חטאתו ואבדה, והפריש מעות תחתיה – כדי לקנות חטאת אחרת, לא הספיק לקח בהן חטאת עד שנמצאת חטאתו** – האבודה, והרי היא בעלת מום – ואינה כשרה להקריבה, **תמכר – החטאת, ויביא מאלו ומאלו חטאת** – יערב את המעות ויביא מהן חטאת, **והשאר יפלו לנדבה** – כמו שבארנו לעיל. **המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה** – החטאת האבודה, והרי שתיהן בעלות מום – ופסולות הן להקריבה, **ימכרו** – שתי החטאות, ויביא מאלו ומאלו חטאת – ומדמיהם המעורבים יביא חטאת, **והשאר יפלו לנדבה** – כמו שבארנו לעיל. **המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה, לא הספיק להקריבה עד שנמצאת הראשונה** – החטאת שאבדה, והרי שתיהן תמימות – וראויות להקריבה, אחת מהן תקרב חטאת, והשניה תמות; דברי רבי – שלדעתו, הואיל והחטאת הראשונה היתה אבודה בשעה שהפריש אחרת תחתיה, אף על פי שנמצאה קודם שהקריב את האחרת, מכל מקום משמתכפר באחת מהן תלך השנייה למיתה. וחכמים אומרים: אין חטאת מתה, אלא שנמצאת

קִרְבָּה שְׁנִיָּה עַד שְׁלֹא נִשְׁחַטָה הֶרָאוּשׁוֹנָה – תְּמוּתָה, שֶׁכֶּכֶר כִּפְרוּ הַבְּעָלִים.

פ ר ק ח מ י ש י

א כִּיצַד מַעְרִימִים עַל הַכֹּכֹר? מִבְּכֹרֶת שֶׁהִיתָה מְעַבְרֶת – אוֹמֵר: מָה שֶׁבִּמְעִיָּה שֶׁל זֶה, אִם זָכָר עוֹלָה – יִלְדָּה זָכָר, יִקְרָב עוֹלָה; וְאִם נִקְבָּה זָכָחִי שְׁלָמִים – יִלְדָּה נִקְבָּה, תִּקְרָב שְׁלָמִים; אִם זָכָר עוֹלָה, אִם נִקְבָּה זָכָחִי שְׁלָמִים – יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה: הַזָּכָר יִקְרָב עוֹלָה, וְהַנִּקְבָּה תִּקְרָב שְׁלָמִים.

ב יִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים – אֶחָד מֵהֶן יִקְרָב עוֹלָה, וְהַשֵּׁנִי יִמְכֹּר לַחֲבִיב עוֹלָה, וְדָמָיו חֲלוּץ. יִלְדָּה שְׁתֵּי נִקְבּוֹת – אֶחָת מֵהֶן תִּקְרָב שְׁלָמִים, וְהַשֵּׁנִי תִּמְכֹּר לַחֲבִיב שְׁלָמִים, וְדָמֶיהָ חֲלוּץ. יִלְדָּה טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹם – רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין קֹדֶשֶׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן.

פירוש ברטנורא

אלעזר בר ר' שמעון סבר, כל זמן שהיא בעולם לאחר שנתכפרו הבעלים באחרת, בין שהיא תחת בעלה בין ביד אחרים, תמות. ואין הלכה כרבי אלעזר ברבי שמעון:

ה א כִּיצַד מַעְרִימִין עַל הַכֹּכֹר. להפקיעו מכה ולהקריבו לחובתו: ילדה זכר יקרב עולה. דבכור לא קדש אלא ברחם, וכיון דמעיקרא אתפסיה בקדושה אחרתא, תו לא חיילא עליה קדושת בכורה: ואם נקבה זכחי שלמים. לאו במכירת מיירי, דאין הנקבה קדושה בבכורה דבעי לאערומי עולה. אלא בבחמת קדשים, דאם חטאת היא ונתעברה ורוצה להערים שלא ילך למיתה, דולד חטאת למיתה אויל, ישנהו לקדושה אחרת. [וקמשמע לן] ולדות קדשים בהוייתן קדושים ולא במעי אמן, וכיון דעדיין לא קדש קדושת אמן, מצי לארכובי עליוהו קדושה אחרת, דלכי מתוליד לא הוי חטאת:

ב ילדה שני זכרים. בבחמת חולין מיירי. דאי בבחמת קדשים, היאך דאקדשה עולה ליהוי עולה, ואידך קאי בקדושת דאמיה. אלא ודאי בבחמת חולין, ולפיכך האי דלא קדש דמיו חולין, ומיהו על שניהם חלה קדושת עולה, דהא אמר אם זכר עולה, ומשום דאיהו לא נדר אלא חרא, הלכך יקרב האחד לנדרו והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חולין: אין קדושה חלה עליהן. דולדות קדשים בהוייתן הן קדושים ולא במעי אמן, וכיון דהנך ביציאתן מן הרחם אינן ראויין להקדשה, לא קדשי. וחכמים פליגי על רבן שמעון בן גמליאל וסביר דולדות קדשים בקדושת אמן קיימי. ואין הלכה כרשב"ג:

משניות מבוארות – קהתי

ובאה המשנה להשמינו שאף על פי שאין משנים מקדושה לקדושה, מותר להערים על ולדה ולהקדישו בעודו בבטן האם לקרבן אחר, כגון אם היתה לו בהמת חטאת ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך הולד למיתה, שהרי ולד חטאת דינו שימות (כמו ששנינו בפרק הקודם). יכול הוא להתנות, שיהא הולד קרבן שלמים, שלדעת התנא של משנתנו ולדות קדשים בהוייתם (בלידתם) הם קדושים, ולא במעי אמן, וכיון שלא קדשו עדיין קדושת אמן, יכול הוא להקדישם, בעודם במעי אמן, בקדושה אחרת (דש"י; ברטנורא; "תפארת ישראל"). ברם, בגמרא מובאת ברייתא, החולקת על דעה זו וסוברת, שולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים, והרי שהם כקדושת אמן, ואין יכולים לשנותם לקדושה אחרת. וכך פוסק הרמב"ם (הל' תמורה ד, יג); **אם זָכָר עוֹלָה, אִם נִקְבָּה זָכָחִי שְׁלָמִים** – ואם אמר: אם תלד זכר יהיה לעולה, ואם נקבה לשלמים, **יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה: הַזָּכָר יִקְרָב עוֹלָה, וְהַנִּקְבָּה תִּקְרָב שְׁלָמִים** – כפי שהתנה עליהם, אף על פי שלא חשב שתלד תאומים.

באור משנה ב

יִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבחמת חולין מעוברת שבעליה אמרו: אם תלד זכר יהיה לעולה ואם נקבה לשלמים, וילדה שני זכרים, **אֶחָד מֵהֶן יִקְרָב עוֹלָה** – כפי נדרו, **וְהַשֵּׁנִי יִמְכֹּר לַחֲבִיב עוֹלָה** – למי שחייב להביא קרבן עולה, **וְדָמָיו חֲלוּץ** – לפי שהוא לא נדר אלא זכר אחד, אבל קדושת עולה חלה על שניהם, שהרי אמר: אם זכר עולה (דש"י; ברטנורא); ויש מבארים הטעם, שמי שיצא ראשון הרי הוא קדוש כפי דבריו, והשני הוא חולין גמור, שלא הקדיש אלא אחד, אך מפני שאין אנו יודעים, איזה מהם ראשון, לכן ימכר השני לחיבי עולה (הרש"ם). אבל בבחמת קדשים הדין הוא, שהשני קדוש כקדושת אמן; ומכאן בארנו לעיל על פי הגמרא שמדובר במשנתנו בבחמת חולין. **יִלְדָּה שְׁתֵּי נִקְבּוֹת, אֶחָת מֵהֶן תִּקְרָב שְׁלָמִים, וְהַשֵּׁנִי תִּמְכֹּר לַחֲבִיב שְׁלָמִים**, ודמיה חליץ – מאותם הטעמים שבארנו לעיל בענין הזכרים. **יִלְדָּה טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹם** – שאינם ראויים להיקרב על המזבח, רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: **אֵין קֹדֶשֶׁה חֲלָה עֲלֵיהֶן** – במפרשים מבואר (פ' הגמרא), שפיסקה זו חוזרת לדבר על בהמת קדשים מעוברת,

אם קִרְבָּה שְׁנִיָּה עַד שְׁלֹא נִשְׁחַטָה הֶרָאוּשׁוֹנָה – קודם שנשחטה הראשונה, **תְּמוּתָה** – אף על פי שכבר יצאה לחולין, והיא בידי אדם אחר, **שֶׁכֶּכֶר כִּפְרוּ הַבְּעָלִים** – והרי היא כחטאת שכיפרו בעליה באחרת; רבי אלעזר ברבי שמעון סובר, שאם לאחר שכיפרו הבעלים באחרת עדיין הראשונה בעולם, בין שהיא בידי בעליה ובין שהיא בידי אחרים, הרי זו תמות, כדין חטאת שכיפרו בעליה באחרת. ואין הלכה כרבי אלעזר ברבי שמעון.

יוס ש י ש י

באור משנה א

כבר למדנו (ערכין ח, ז), שכבדו בהמה טהורה אין להקדישו לשם קרבן אחר, שנאמר (ויקרא כז, כו): "אך בכור אשר יבוכר לה' בבמה לא יקדיש איש אותה". והוא הדין לכל שאר הקדשים, שאין משנים אותם מקדושה לקדושה (ענין רמב"ם הל' תמורה ד, יא). משנתנו באה ללמד, שהואיל והבכור אינו קדוש בקדושת בכורה אלא ביציאתו מן הרחם, לפיכך מותר להערים על הבכור ולהקדישו קודם יציאתו לקרבן עולה שבעליו חייבים בו. כן באה המשנה ללמד גם בולדות קדשים אחרים, אם מותר להערים עליהם ולהקדישם בעודם בבטן האם לקרבן אחר.

כִּיצַד מַעְרִימִים עַל הַכֹּכֹר – כיצד מותר להערים על הבכור, להפקיעו מן הכהן ולהקדישו לקרבן אחר שבעליו חייבים בו? **מִבְּכֹרֶת** – בהמה העומדת ללדת את ולדה הראשון, **שֶׁהִיתָה מְעַבְרֶת** – בזמן שהיתה מעוברת, **אוֹמֵר** – בעל המכורת: **מָה שֶׁבִּמְעִיָּה שֶׁל זֶה, אִם זָכָר עוֹלָה** – אם העובר שבמעייה הוא זכר הריני מקדישו לקרבן עולה. **יִלְדָּה זָכָר, יִקְרָב עוֹלָה** – שהואיל והקדישו לעולה קודם שפטר את הרחם, לא חלה עליו קדושת בכורה. הלכך נתפסה בו קדושת העולה, שנאמר (ויקרא כז, כו): "אך בכור אשר יבוכר לה' לא יקדיש איש אותה", ודרשו: משיבוכר לה' אי אתה מקדיש, אבל אתה מקדיש בבטן. ודווקא לעולה יכול להקדישו, משום שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שהבכור נאכל לכהנים, ועולה כליל לה'; אבל אסור להקדישו לשלמים, שקדושתם קלה מקדושת הבכור, שנאכלים הם לבעליהם, ואינם יכולים להפקיע את הבכור מקדושתו כדי ליהנות בו (רמב"ם); **וְאִם נִקְבָּה זָכָחִי שְׁלָמִים** – ואם אמר: אם תלד נקבה תהיה לקרבן שלמים, **יִלְדָּה נִקְבָּה, תִּקְרָב שְׁלָמִים** – בגמרא מבואר, שפיסקה זו אינה מדברת במכירת, שהרי נקבה אינה קדושה בקדושת בכורה, שיהא צורך להערים עליה, אלא מדבר היא בבחמת קדשים,

ג האומר: וְלָדָה שֶׁל זו עוֹלָה, וְהִיא שְׁלָמִים – דְּבָרָיו קִיָּמִים. הִיא שְׁלָמִים וְלָדָה עוֹלָה – הָרִי זוּ וְלָד שְׁלָמִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם לָכֵן נִתְּבָן מִתְחַלָּה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת פְּאֻחַת – דְּבָרָיו קִיָּמִים; וְאִם מִשְׁאָמֵר: הָרִי זוּ שְׁלָמִים, נִמְלָךְ וְאָמַר: וְלָדָה עוֹלָה – הָרִי זוּ וְלָד שְׁלָמִים.

ד הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה וְתְּמוּרַת שְׁלָמִים – הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם לָכֵן נִתְּבָן מִתְחַלָּה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת פְּאֻחַת – דְּבָרָיו קִיָּמִין; וְאִם מִשְׁאָמֵר: תְּמוּרַת עוֹלָה, נִמְלָךְ וְאָמַר: תְּמוּרַת שְׁלָמִים – הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה.

ה הָרִי זוּ תַּחַת זוּ, תְּמוּרַת זוּ, חִלּוּפָת זוּ – הָרִי זוּ תְּמוּרָה. זוּ מְחַלֶּלֶת עַל זוּ – אֵינָה תְּמוּרָה. וְאִם הָיָה הַקֹּדֶשׁ בְּעַל

פירוש ברטנורא

ג האומר. על ולדה של בהמה מעוברת: ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים. שהרי קדושת הולד קדמה. אבל אמר היא שלמים ברישא, לה ולכל דאית בה אקדשה, והוי במקדש שתי בהמות לשלמים, וכי הדר ואמר ולדה עולה, הוי הולד שלמים. והבא לא שייך למימר בהוייתו ובמעיו אמן, דכי אמרין בהוייתו ולא במעיו אמן, הני מילי בהקדישה ולבסוף נתעברה, דאיהו לא אתפסיה לעובר שום קדושה, אלא מקדושת אמה קא קדיש. אבל במקדש מעוברת, חשיב עובר לקבולי קדושה. ור' מאיר אית ליה תפוס לשון ראשון: אם לכך נתבונן מתחלה. כשאמר היא שלמים לא נתבונן לולדה: הוואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחת. שאין הפה יכולה לדבר שני דברים כאחת: דבריו קיימים. דאף בגמר דבריו אדם נתפס: נמלך ואמר ולדה עולה. אע"פ שחור בו תוך כדי דבור ואמר ולדה עולה, לא אמר כלום, הוואיל ובשעה שהקדיש אמו לשלמים לא נתבונן שיהיה הולד עולה. משום דקיימא לן כל תוך כדי דבור כדבור דמי, חזין ממקדיש ומימר ומגדף ועובר עבודה זרה ומקדש ומגדש, דהנך ששה אין תחורה מועלת בהן אע"פ שחור בו תוך כדי דבור. והלכה כר' יוסי:

ד תמורת עולה תמורת שלמים. גרסינן, ולא גרסינן תמורת שלמים: הרי זו תמורת עולה. דתפוס לשון ראשון: דבריו קיימים. וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים. והאי דלא קאמר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורה אתרווייהו, משום דסבר אי אמינא תמורת עולה ושלמים תהיה קדושה ולא קריבה, כדן האומר חציה עולה וחציה שלמים שהיא קדושה ואינה קריבה, וטעה בהכי וסבר אימר תמורה אבל חד וחד כי היכי דתהוי קדושה גמורה ליקרב, הלכך אע"פ דאמר כי האי לישנא. לתרווייהו אכיון, ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, ובהכי עסקינן כגון שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בהן. והלכה כר' יוסי:

ה תחת זו חליפי זו תמורת זו. כולן לשון תמורה הן: מחוללת. לשון חילול הוא. ולא אמר כלום, שאין בהמת קודש תמימה יוצאה לחולין: ואם היה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה וְתְּמוּרַת שְׁלָמִים – מי שהיו לו עולה ושלמים לפניו, ואמר על בהמת חולין שלו: הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים; ויש גורסים: תמורת עולה ותמורת שלמים. הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת, שתפוס לשון ראשון, וכיון שאמר בתחילה "הרי זו תמורת עולה" אינו יכול לחזור ולומר שתהא תמורת שלמים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם לָכֵן נִתְּבָן מִתְחַלָּה – מיד כשאמר: "הרי זו תמורת עולה" נתכוון להוסיף "ותמורת שלמים", הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת פְּאֻחַת – כמו שבארנו במשנה הקודמת, דְּבָרָיו קִיָּמִין – וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, ותרעה עד שיפול בה מום ותימכר, ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים. בגמרא מבואר, שאין להקשות על רבי יוסי: כיצד נאמינו שנתכוון מתחילה לעולה ולשלמים, והלא אם כן היה לו לומר: "הרי זו תמורת עולה ושלמים"? שיש לומר, שסבור היה, שאם יאמר "תמורת עולה ושלמים", לא תהיה ראויה להקרבה, כדן האומר על בהמתו: חציה עולה וחציה שלמים, ואילו כשיאמר "תמורת עולה תמורת שלמים" תחול עליה קדושה גמורה להיקרב על המזבח; הלכך סובר רבי יוסי, שאף על פי שאמר בלשון זה, אנו מאמינים לו שנתכוון מתחילה לשניהם. וְאִם מִשְׁאָמֵר: תְּמוּרַת עוֹלָה, נִמְלָךְ וְאָמַר: תְּמוּרַת שְׁלָמִים – שלא נתכוון בתחילה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר: תמורת שלמים, אף על פי שחזר בתוך כדי דיבור, הָרִי זוּ תְּמוּרַת עוֹלָה – בלבד, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שאין חזרה בהקדש, ואפילו בתוך כדי דיבור.

יוס' חמישי

באור משנה ה

משנתנו דנה בלשון של תמורה, איזה מועיל בה ואיזה אינו מועיל. האומר: הָרִי זוּ – היינו בהמת החולין, תַּחַת זוּ – בהמת הקדשים, כלומר שהוא מתפס את החולין בהקדש: תְּמוּרַת זוּ – או האומר:

שהתנו עליה בעליה כדלעיל, וילדה טומטום ואנדרוגינוס; וסובר רבן שמעון בן גמליאל, שולדות קדשים בהווייתם הם קדושים ולא ממעי אמם, וכיון שאלו ביציאתם מן הרחם אינה ראויה להקרבה, אין קדושה חלה עליהם, אבל חכמים חולקים על רבן שמעון בן גמליאל (בברייתא בגמרא), וסוברים: ולדות קדשים ממעי אמם הם קדושים, כמו שהבאנו כבר במשנה הקודמת, והרי, לדעתם, אף טומטום ואנדרוגינוס נתפסים בקדושת אמם.

יוס' רביעי

באור משנה ג

הָאֹמֵר – על בהמת חולין מעוברת: וְלָדָה שֶׁל זו עוֹלָה, וְהִיא שְׁלָמִים – הולד שבמעיה יחא עולה והבהמה עצמה שלמים, דְּבָרָיו קִיָּמִים – שהרי קדושת הולד קדמה לקדושת האם. ואם אמר: הִיא שְׁלָמִים וְלָדָה עוֹלָה – שהקדים הקדשת האם להקדשת הולד, הָרִי זוּ וְלָד שְׁלָמִים – הולד דינו כאמו, והוא מוקדש לשלמים, שמשאמר "היא שלמים" חלה קדושת שלמים עליה וגם על הולד, ושוב אינו יכול לחזור ולומר, שהוולד יהיה עולה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר – הסובר: תפוס לשון ראשון. וכאן לא שייך לומר: בהווייתם הם קדושים ולא ממעי אמם, שאין אומרים כן אלא כשהקדישה ולבסוף נתעברה, ולא כשהקדיש מעוברת, כפי שמדובר כאן (רש"י; ברטנורא). אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם לָכֵן נִתְּבָן מִתְחַלָּה – מיד כשאמר "היא שלמים" נתכוון להוסיף "וילדה עולה", הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְקָרוֹת שְׁנֵי שְׁמוֹת פְּאֻחַת – שאין הפה יכול לומר שני דברים כאחד, דְּבָרָיו קִיָּמִים – והולד עולה; שלדעת רבי יוסי אף בגמר דבריו אדם נתפס. וְאִם מִשְׁאָמֵר: הָרִי זוּ שְׁלָמִים, נִמְלָךְ וְאָמַר: וְלָדָה עוֹלָה – אף על פי שהיה זה בתוך כדי דיבור, הָרִי זוּ וְלָד שְׁלָמִים – שהוואיל ובשעה שהקדיש אמו לשלמים לא נתכוון להתפס את הולד בקדושת עולה, הרי נתפס בקדושת אמו, ושוב לא מועיל מה שחזר בו ואמר: "ולדה עולה", שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך כדי דיבור (גמרא; רמב"ם הל' מעשה הקרבנות טו, א).

מום – יוצא לחלין, וצריך לעשות דמים.

ו הרי זו תחת חטאת, ותחת עולה – לא אמר כלום. תחת חטאת זו, ותחת עולה זו, תחת חטאת ותחת עולה שיש לי בתוך הבית – הרי לו, דבריו קימין. אם אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום: הרי אלו עולה – לא אמר כלום. הרי אלו לעולה – ימכרו ויביא בדמיהם עולה.

פ ר ק ש ש

א כל האסורין על גבי המזבח – אוסרים כל שהן: הרובע, והנרבע, והמקצה, והנעבד, והאנתנן, והמחיר, והפלאים, והתרפה, ויוצא דפן. איזה הוא מקצה? המקצה לעבודה זרה. הוא אסור, ומה שעליו מתר. איזהו נעבד? כל שעובדין אותו. הוא ומה שעליו אסור. זה וזה מתרין באכילה.

פירוש ברטנורא

הקדש בעל מום יצא לחולין. אע"פ שאינו שוה כמו ההקדש בעל מום. דבר תורה אפילו הקדש שוה מאה מנה שחללו על שוה פרוטה, מחולל. ואע"פ שיצא לחולין מן התורה, צריך לעשות דמים מדרבנן, כלומר, להשלים הדמים שלא יתאנה ההקדש. אבל מן התורה אין אונאה להקדש, דכתיב (ויקרא כ"ה) אל תנו איש את אחיו, אחיו ולא הקדש:

ו תחת חטאת או תחת עולה. סתם ולא אמר תחת חטאת זו או עולה זו: לא אמר כלום. דכתיב (שם כ"ז) לא יחליפנו ולא ימיר אותו, עד שיהיה ההקדש ידוע ומיוחד כשממיר בו: תחת חטאת זו. והיתה חטאת עומדת לפניו: הרי אלו לעולה. משמע לדמי עולה. דאי אינהו גופיהו בעי לאקדו, הוה אמר הרי אלו עולה:

א כל האסורין לגבי מזבח. שהן פסולים להקדבה. וקחשיב להו ואולי: אסורין בכל שהן. ואפילו נתערבו אחד באלף כולן אסורים למזבח, אם אינו ניכר. וכולהו משכחת לה דאין ניכרים, חוץ מן הטריפה דלא משכחת לה שאינה ניכרת אלא כגון שנתערבה דרוסת הארי והואב בנקובת הקרן: הרובע והנרבע והמקצה והנעבד. פסולין למזבח. דאמר קרא (ויקרא כ"ב) כי משחתם בהם מום כס, ותניא, כל מקום שנאמר משחתם אינו אלא ערוה ועבודה זרה. ערוה, דכתיב (בראשית ו') כי השחת כל בשר את דרכו. עבודה זרה, דכתיב (דברים י') פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל. ורובע ונרבע דתנן במתניתין, כגון דרבע או נרבעה על פי עד אחד או על פי הבעלים, דאינה נסקלת בכך אבל פסולות הן לקרבן: מוקצה. בהמה שהקצה לעבודה זרה. ואינה פסולה להקדבה עד שיעשו בה מעשה לשם עבודה זרה, כגון שעבדו בו הכומרים אם הוא שור או גזוזו אם הוא אש: ונעבד. אינו אסור בהנאה אע"פ שעבדוהו, שאין בעלי חיים נאסרים בהנאה כשעובדים אותו, אבל נפסלים למזבח: ואתנן ומחיר. בהדיא פסליהו קרא (שם כ"ז) לא תביא אתנן וזונה ומחיר כלב:

משניות מבוארות – קהתי

– ואם אמר: הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה – שכן הלשון "לעולה" משמעו לדמי עולה, היינו למכרם ולקנות בדמיהם עולה.

י ו ש י

באור משנה א

משנתנו מונה איסורי מזבח, היינו בהמות הפסולים להקדבה על המזבח, והיא באה ללמד, שאם נתערבו בבהמות אחרות, אפילו אחת באלף, כולן אסורות למזבח, אם האיסור אינו ניכר, כמו שכבר שנינו במסכת זבחים (ח, א).

כל האסורין על גבי המזבח – שפסולים להקדבה על המזבח, כמפורט להלן, אוסרים כל שהן – שאם נתערבו בכשרים, אפילו אחד באלף, כולם פסולים להקדבה. ואלו הם האסורים על גבי המזבח: הרובע – כגון שור שרבע אשה, והנרבע – בהמה שנרבעה לאיש; בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שהעיד על כך עד אחד, או שהעידו על כך הבעלים, אבל אם העידו שני עדים, אסור גם להדיט; והמקצה – כגון שור המופרש לצורך עבודה זרה, והנעבד – שעובדים אותו לשם עבודה זרה, והאנתנן – כמפורש להלן במשנה ב, והמחיר – ומחיר כלב, כמפורש להלן במשנה ג, והפלאים – כגון הנולד מתיש ורחל, והתרפה – בגמרא (זבחים עד, ב) מבארים, כגון ולד טריפה, וכדעת רבי אליעזר הסובר, שולד טריפה לא יקרב על גבי המזבח, והרי בכגון זה אפשר שלא יהא ניכר; ויש מבארים בכגון שנתערבה דרוסת הארי בנקובת הקרן (עיין בגמרא שם), ויוצא דפן – שלא נולד דרך הרחם, אלא יצא דרך דופן האם שנחתכה, כל אלו אסורים הם על גבי המזבח. איזה הוא מקצה? המקצה לעבודה זרה – שהופרש לצורך עבודה זרה, כמו שבארנו לעיל. הוא אסור – המוקצה אסור בהקדבה על גבי המזבח, ומה שעליו – התכשיטים שעליו, מתר – שהרי עדיין לא נעבד; הלכך דמי התכשיטים שעליו מותרים לקרבנות המזבח. איזהו נעבד? כל שעובדין אותו – כעבודה זרה. הוא ומה שעליו אסור – למזבח. זה וזה – המוקצה והנעבד, מתרין באכילה – להדיט, שבעלי חיים שנעבדו אינם נאסרים להדיט.

הרי זו תמורת זו; חלופת זו – או האומר: הרי זו חלופת זו, הרי זו תמורה – שכל אלו לשון תמורה הן. אבל האומר: הרי זו מחללת על זו – הואיל ולא אמר בלשון תמורה אלא בלשון חילול, שהוא לשון פדיון, אינה תמורה – שלשון חילול היינו שיצא ההקדש מקדושה לחולין, ואין בהמת הקדש תמימה יוצאת לחולין, הלכך דינו כאילו לא אמר כלום. ואם היה הקדש בעל מום – אם בהמת ההקדש, שחיללה על זו, היתה בעלת מום, יוצא לחלין – יוצאת בהמת ההקדש לחולין, ואותה של חולין נתפסת בקדושתה, אף על פי שאינה שווה כמו בהמת ההקדש, שמן התורה אפילו הקדש שווה מאה מנה שחיללו על שווה פרוטה, הרי זה מחולל; וצריך לעשות דמים – אף על פי שיצא לחולין מן התורה, מכל מקום מדרבנן צריך לעשות דמים, כלומר לשום את ערכה של בהמת ההקדש בעלת המום, ואם היא שווה יותר מבהמת החולין שחיללה עליה, יוסיף להקדש את ההפרש מדמיו, כדי שלא יפסיד ההקדש (גמרא).

באור משנה ו

משנתנו מוסיפה ללמד בענין הלשון של תמורה.

הרי זו תחת חטאת – האומר על בהמת חולין שלו: הרי זו תחת חטאת. שלא אמר: תחת חטאת זו, אלא תחת חטאת סתם, ותחת עולה – או האומר: הרי זו תחת עולה סתם, לא אמר כלום – שנאמר בתמורה (ויקרא כ, י): "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", עד שיהיה ההקדש ידוע ומיוחד כשממיר בו, ואז עושה תמורתו (רמב"ם: ברטנורא). תחת חטאת זו ותחת עולה זו – ואם אמר: הרי זו תחת חטאת זו, והיתה החטאת עומדת לפניו, או שאמר: הרי זו תחת עולה זו, והיתה עולה עומדת לפניו, תחת חטאת ותחת עולה שיש לי בתוך הבית – או שאמר: הרי זו תחת חטאת שיש לי בביתי, או תחת עולה שיש לי בביתי, ואמננו היה לו – קרבן חטאת או קרבן עולה בביתי, דבריו קימין – והרי זו תמורה. אם אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום: הרי אלו עולה, לא אמר כלום – שהרי בהמות אלו אינן ראויות להקדבה; הרי אלו לעולה

ב איזהו אתנן? האומר לזונה: הא לך טלה זה בשכרך. אפילו מאה – פלן אסורין. וכן האומר לחברו: הא לך טלה זה, ותלן שפחתך אצל עבדי – רבי אומר: אינו אתנן; וחכמים אומרים: אתנן.
ג איזה הוא מחיר פלג? האומר לחברו: הא לך טלה זה תחת פלג זה. וכן שני שתפין שחלקו: אחד נטל עשרה, ואחד נטל תשעה וכלב – שפנגד הפלג אסורים, שעם הפלג מתרים. אתנן פלג ומחיר זונה – הרי אלו מתרים, שנאמר: "שנים", ולא ארבעה. ולדותיהן מתרים, שנאמר: "הן", ולא ולדותיהן.
ד נתן לה כספים – הרי אלו מתרין. ינות, שמנים, וסלתות, וכל דבר שפיוצא בו קרב על גבי מזבח – אסור.

פירוש ברטנורא

ובלמים. תיש הבא על הרחל: והטריפה. דכתיב במעשר (ויקרא כ"ז) כל אשר יעבור תחת השבט, פרט לטריפה שאינה עוברת, וקרבן מזבח יליף ממעשר בהמה: ויוצא דופן. שנקרעה אמו והוציאו העובר דרך הדופן. ומעמינן מקרא דכתיב (שם כ"ב) כי יולד, פרט ליוצא דופן: הוא אסור. למזבח: ומה שעליו מותר. דהא לא נעבד: הוא ומה שעליו אסור. הוא אסור למזבח, ומותר אפילו באכילה, כדלקמן בסמוך. ומה שעליו, תכשיטים שעליו, אסורין בהנאה שהרי נעבדו ויש בהן תפיסת ידי אדם: זה זה. המוקצה והנעבד:

ב האומר לזונה. אחת נכרית ואחת ישראלית, והוא שתהיה מחייבי לאוין ואין צורך לומר מחייבי כריתות ומיתות בית דין. אבל אתנן של פנויה והיא ישראלית אינו פסול למזבח, דאין זה אתנן זונה, שהרי לא נאסרה לכהונה בביתא זו. וכן אתנן שנתנה אשה לאיש, אינו פסול. אבל אתנן זכור, פסול: אפילו מאה כולן אסורין. התנה עמה לתת לה טלה אחד באתננה ושלח לה אפילו מאה, לא אמרין חד דאתני עמה הוי אתנן והנך אחרני כולם מתנה, אלא כולו חשיבי אתנן ואסורין: ותלן שפחתך אצל עבדי. בעבד עברי שאין לו אשה ובנים מייר, שאין רשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים כיון שלא היתה לו אשה מתחלה, הלכך אתננה אסור לדברי חכמים. ורבי דאמר לא הוי אתנן, לית ליה האי סברא, דרואי אפילו אין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית. אי נמי, אפילו אית ליה האי סברא, סבר הואיל ועבד עברי הותר מכללו בשפחה כנענית, לא חשיבי אתנן זונה. ואין הלכה כרבי:

ג אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה טלאים וכלב. כנגד העשרה טלאים שנטל חברו. העשרה טלאים שכנגד התשעה וכלב, כולם אסורים משום מחיר כלב. והתשעה שעם הכלב מותרים. ובגמרא פריך, אמאי שכנגד הכלב כולם אסורים, ניפוק חד להדי כלבא והנך כולוהו לישתרו. ומשני, הכא במאי עסקין כגון דמפי דמי כלב מחד מונייהו, שאין באותן שכנגדו טלה שוה דמי הכלב, דהשתא שייכי דמי הכלב בכולוהו. כגון שאותן שכנגדן שוין כל אחד דינר דהוי עשרה דינרין, ואותן תשעה שעמו שוין כל אחד דינר חסר מעה דהיינו תשעה דינרים פחות תשעה מעות, והכלב שוה דינר ותשעה מעות, נמצא באותן עשר שכנגד התשעה וכלב יש בהן תשעה, שבכל אחד מהן יש בו מעה מחיר כלב, והעשרי כולו מחיר כלב: שנים ולא ארבעה. שניהם דכתב קרא פלגינא ליה כאילו כתב שנים הן. שנים, אשמועינן דוקא אתנן זונה ומחיר כלב ולא ארבעה אתנן כלב ומחיר זונה. והן, משמע הן ולא ולדותיהן:

ד נתן לה כספים הרי אלו מותרים. לקנות מהן בהמה לקרבן וסולת למנחות: ינות שמנים וסלתות אסורים. אבל חטים ועשאו סולת ויתום ועשאו

משניות מברארות – קהתי

לחברו: הא לך טלה זה – שלי, תחת פלג זה – שלך; הרי טלה זה נקרא "מחיר כלב", והוא פסול להקרבה על המזבח. וכן שני שתפין שחלקו – נכסי השותפות ביניהם, אחד נטל עשרה – טלאים, ואחד נטל תשעה – טלאים, וכלב – כנגד עשרת הטלאים שנטל חברו, שפנגד הפלג – עשרת הטלאים שנטל האחד כנגד הכלב עם תשעת הטלאים שנטל חברו, אסורים – כולם להקרבה, משום "מחיר כלב". בגמרא מבואר, שאם בין עשרת הטלאים יש טלה אחד השווה כדמי כלב או יתיר על דמי הכלב, הריהו מוציא מן העשרה כנגד הכלב ונחשב כמחירו, ושאר הטלאים מותרים, אלא שבמשנתנו מדובר בכגון שכל אחד מעשרת הטלאים דמיו פחותים מדמי הכלב, ונמצא חלק מדמי הכלב בכל אחד מהטלאים, כגון שכל אחד מעשרת הטלאים שווה דינר, ואילו כל אחד מתשעת הטלאים שווה דינר פחות מעה, והכלב שווה דינר ותשע מעין, נמצא שבאותם עשרת הטלאים יש בהם תשעה טלאים שבכל אחד מהם יש בו מעה מחיר הכלב; הלכך כולם אסורים; שעם הפלג – תשעת הטלאים שנטל האחד עם הכלב, מתרים – למזבח. אתנן פלג – נתן טלה לחברו שיתן לו את כלבתו לרביעה, ומחיר זונה – שהחליף טלה בזונה, כגון שקנאה לשפחה במחיר הטלה, הרי אלו מתרים – הטלאים מותרים למזבח, שנאמר – באתנן זונה ומחיר כלב (דברים כג, יט): "שנים" – "כי תועבת ה' אלהיך גס שניהם", ומכאן שרק שנים אסורים, ולא ארבעה – ולא אתנן כלב ומחיר זונה, שאם לא כן, הרי כאן ארבעה, ולדותיהן – של אתנן זונה ומחיר כלב, מתרים – למזבח, שנאמר: "הן" – כלומר שהכנינו "הם" של תיבת "שניהם", המובאת לעיל, בא ללמד: הן ולא ולדותיהן – אתנן זונה ומחיר כלב עצמם אסורים למזבח, אבל ולדותיהם מותרים.

באור משנה ד

משנתנו מוסיפה ללמד בענין אתנן זונה ומחיר כלב.

נתן לה כספים – לזונה, והוא הדין אם נתן במחיר כלב, הרי אלו מתרין – לקנות בהם קרבן. ינות, שמנים, וסלתות – נתן לזונה

באור משנה ב

איזהו אתנן? האומר לזונה: הא לך טלה זה בשכרך – בשכר הביאה, אפילו מאה – בגמרא מבואר, שאם פסק עם הזונה ליתן לה טלה אחד באתננה, ונתן לה אפילו מאה טלאים, פלן אסורין – למזבח, ואין אומרים שמה שפסק עמה נחשב אתנן, והשאר כולם מתנה, אלא כולם נחשבים אתנן. בענין "זונה" האמורה כאן לדין אתנן מבארים בגמרא, שהכוונה לאשה שבא עליה בעבירה, כגון הבא על הנכרית או הבא על ישראלית שהיא אסורה לו, כגון שהיא עליו מחייבי לאוין, וכל שכן כשהיא מחייבי כריתות או מיתות בית דין, שאם נתן לה דבר בשכרה, הרי זה אתנן. אבל הבא על פנויה, אין אתננה פסול למזבח, שהואיל ולא נאסרה לכהן משום זונה, משום שאינה בעילת זנות, לפיכך אין זה אתנן זונה. וכן – בנוסח אחר אין חיבה זו: האומר לחברו: הא לך טלה זה, ותלן שפחתך – הכנענית, אצל עבדי – העברי (גמרא), רבי אומר: אינו אתנן; וחכמים אומרים: אתנן – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בעבד שאין לו אשה ובנים, ואין רשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים (עיי' גמרא קידושין כ, א) הלכך סוברים חכמים, שאתננה אסור, שהרי בא עליה בעבירה. אבל רבי סובר, שאפילו אין לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית, וכיון שאין כאן בעילת איסור, אין זה אתנן זונה (דש"י); ויש מפרשים בטעמו של רבי, שאמנם אף הוא סובר שדעם אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, אלא שלדעתו, הואיל ומותר מכללו, שאם יש לו אשה ובנים, הריהו מותר בשפחה כנענית, לפיכך אף בכגון שאין לו אשה ובנים, שהשפחה הכנענית אסורה לו, אין זה נחשב אתנן זונה (רמב"ם; ועיי' הרב מברטנורא, שמביא שני הסעמים).

שבת קודש

באור משנה ג

איזה הוא מחיר פלג – שהוא אסור על גבי המזבח? האומר

נתן לה מקדשין – הרי אלו מתרין; עופות – הרי אלו אסורין. שהיה בדין: מה אם המקדשין שהמום פוסל בהם, אין אתנן ומחיר חל עליהם – עופות שאין המום פוסל בהן, אינו בדין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם? תלמוד לומר (דברים כג, יט): "לכל-נדר" – להביא את העוף.

פירוש ברטנורא

שמן ענבים ועשאתן יין, הרי אלו מותרים, דדרשינן שניהם, הם ולא שנוייהו ולא ולדותיהו; נתן לה מוקדשים. כגון הפרש טלה על פסחו ולאחר זמן אמר לזונה הבעלי לי וחימני על פסחי באתנן. סלקא דעתך אמינא הואיל ואדם רשאי למנות אחרים על פסחו, ממוניה הוא, ואימא לחול עליה אתנן, קמשמע לן דלא. דאמר קרא לכל נדר, להוציא את הנדר כבד: עופות. של חולין; הרי אלו. פסולים להקרבה, שאתנן ומחיר חל עליהן; עופות שאין המום פוסל בהן. דאמר קרא (ויקרא כ"ב) תמים וכו' (בבבב) בכשבים, תמות וזכרות בבהמות, ואין תמות וזכרות בעוף; לכל נדר. כל, להביא את העוף, שאף הוא בא בנדר, שאתנן ומחיר חלים עליו:

משניות מבוארות – קהתי

נדר – פרט לדבר שכבר נדור. עופות – נתן לזונה או במחיר כלב עופות של חולין, כגון יונים, הרי אלו אסורין – להקרבה על המזבח. שהיה בדין – שאפשר היה לדרן בקל וחומר, שהעופות מותרים: מה אם המקדשין שהמום פוסל בהם – שאם נפל בהם מום נפסלים הם להקרבה, אין אתנן ומחיר חל עליהם – לפסלם להקרבה, כמו ששינונו לעיל, עופות שאין המום פוסל בהן – שנאמר (ויקרא כב, יט): "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", ולמדים מכאן: תמות וזכרות בבהמות ואין תמות וזכרות בעופות (עין קידושין כד, ב), אינו בדין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם – כלום אין זה קל וחומר? תלמוד לומר – באתנן ומחיר: "לכל-נדר" – ודרשו מתיבת "לכל", להביא את העוף – לרבות את העופות שאתנן ומחיר חל עליהם, הואיל ואף הם באים בנדר.

או במחיר כלב יינות או שמנים או סלתות, וכל דבר שפיצא בו קרב על גבי מזבח – שהוא ראוי להקרבה על המזבח, אסור – בהקרבה. ברם, אם נתן לה חטים ועשאתן סולת, ויתים ועשאתן שמן, ענבים ועשאתן יין, הרי אלו מותרים למזבח, שדורשים: "שניהם" ולא שנייהם (גמרא). נתן לה מקדשין – שכבר הוקדשו, הרי אלו מתרין – שאינם ממונו, ואינו יכול לאסור דבר שאינו שלו. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה ללמד אפילו בכגון שהפריש טלה לפסחו, ואחר כך המנה זונה על הפסח באתננה, שאפשר היה לומר, הואיל ויכול אדם להמנות אחרים על פסחו, והמעות שמקבל מהם בעד זה הן חולין גמורים, שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהם, אם כן הפסח ממונו הוא, ויש לחשוב שחל עליו איסור אתנן, לפיכך באה המשנה להשמיענו, שאף על פי כן הפסח מותר, משום שנאמר: "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך לכל נדר", ודרשו חכמים: לכל

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

26 שהיא קשה, ויש בה לחלוחית, ויש עליה צורה.
27 שנינו במשנה: הננות יוצאות בחושים שבאזניהן בשבת.
28 הגמרא מביאה כמה דברים שהקפיד בהם אביו של שמואל על
29 בנותיו, שהראשון שבהם הוא בענין זה: אבותי (אביו) דשמואל, לא
30 שביק להו לבנותיה דנפקי בחושים – לא הניח לבנותיו שיצאו
31 בחושים שבאזניהן, ולא שביק להו גניאן גבי הדרי – ולא הניח
32 לישון זו אצל זו בעודן בתולות, ויציב להו – ועשה להן מקנאות
33 של מי גשמים מכונסים לטבול בהם לטהרתן ביומי ניסן, ולא היה
34 מניחן לטבול בנהרות, וכן היה עושה להם מפסי – אריג של קנים
35 ביומי תשרי, שאז היו טובלות בנהר פרת, ונותנות את המחצלת
36 תחת רגליהן, כדי שלא ידבק טיט משפת הנהר ברגליהן ויחוצץ
37 בטבילה ביניהן למים.
38 הגמרא מבארת את טעם הנהגת אביו של שמואל בכל אחד
39 מדברים אלו: הדבר הראשון הוא, לא שביק להו יוצאות בחושים –
40 לא הניח לבנותיו לצאת בחושים שבאזניהן בשבת. מקשה הגמרא:
41 מדוע אסר להן, והאנן הנינו במשנתנו, הננות יוצאות בחושים
42 שבאזניהן בשבת. מתרצת הגמרא: החושים של בנותיה דאבות
43 דשמואל – בנותיו של אביו של שמואל דצבעונין היו – היו
44 צבעוניים, ולכן חשש שמא יסירותם להראותם לחברותיהן ויבואו
45 להביאם ברשות הרבים, ובמשנה מדובר בחושים שאינם
46 צבעוניים, שאין חשש זה ומותרות לצאת בהם.
47 והדבר השני הוא, לא שביק להו גניאן גבי הדרי – לא נתן לבנותיו
48 לישון יחד זו אצל זו. הגמרא סוברת שטעם הדבר הוא משום זנות,
49 ולכן מבררת: לימא – האם נאמר שדבר זה מפסיע ליה לרב הונא,
50 דאמר רב הונא, נשים המסוללות (מתחככות) זו בזו משום תאות
51 תשמיש,

1 עוד מוסיפה המשנה: פורפת – מחברת אשה בגד ברצועה על האפן
2 ועל האגוז ועל המטבע, ויוצאת כך בשבת, ובכלל שלא תפריח
3 עליהם לבתלה בשבת.
4 גמרא
5 שנינו במשנה: אשה יוצאה בסלע שעל הצינית בשבת.
6 מבררת הגמרא: מאי – מה היא 'צינית' האמורה במשנה. משיבה
7 הגמרא: פת ארעא – מכזה שתחת כף הרגל, וקושר בה מטבע של
8 סלע לרפואה.
9 הגמרא מבררת מדוע היו נותנים על מכה זו לרפואה דווקא מטבע
10 של סלע: ומאי שנא – ובמה שונה הסלע משאר דברים, שדווקא
11 אותו מניחים על המכה לרפואה, אילימא כל מידי דאקושא מעלי
12 לה – אם נאמר משום שכל דבר שהוא קשה מועיל לה, מפני שמגן
13 על המכה מקוצים ומיתדות המצויים בדרכים, ליעבד לה חספא –
14 תניח חתיכת חרס על המכה, שאף היא קשה ומגינה עליה. ואלא
15 נאמר שהסיבה שצריך דווקא מטבע של סלע להניח על המכה
16 היא, משום שובתא – לחלוחית היוצאת מן הכסף שמועילה
17 לרפואה, אם כן ליעבד לה חספא – תניח חתיכת כסף על המכה, שגם
18 בה יש לחלוחית זו, ומדוע צריך דווקא מטבע לכך. ואלא נאמר
19 שהסיבה שצריך דווקא מטבע היא, משום צורתא – הצורה
20 שעליה, שרק היא מועילה למכה ולא החלוחית, אם כן ליעבד לה
21 פולקא – תעשה לה עיגול של עץ ותיצור עליו צורה, ועיגול זה
22 תניח על המכה.
23 משיבה הגמרא: אמר אביי, שמע מינה – ממה שנקטה המשנה
24 דווקא מטבע של סלע מוכח, בולחו מעלין לה – שכל הדברים
25 הללו יחד מועילים למכה, ובמטבע של סלע יש את כולם יחד,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כו ע"ב: ברייתא בענין מכירת ספר תורה: **תָּנוּ רַבָּנָן, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם סֵפֶר תּוֹרָה, אֶפֶס עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיד לֹא כְּגֹן שִׁישׁ לוֹ אַחֵר. יִתֵּר עַל כֵּן אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן נְמְלִיאֵל, אִפִּילוּ אֵין לוֹ מָה יֹאכֵל, וּמִכַּר סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ בָּתוּ לִשְׁפָחוֹת, אֵינוּ רוֹאֶה בְּדַמְיָהּ סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם.**

שנינו במשנה: **וְכֵן בְּמוֹתֵרֶיהֶן.**

הגמרא מגבילה דין זה: **אָמַר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ** שגם בדמים שנשארו ממכירת דבר קדוש יש לקנות דבר שקדושתו גדולה יותר, **אֲלָא כְּשֶׁמִּכְרוּ וְקָנוּ וְהוֹתִירוּ** חלק מדמי המכירה שלא הוצרכו לשלם על הדבר שקנו, **אֲבָל** אם **נָבִי** מעות מן הציבור לקנות ספר תורה, **וְהוֹתִירוּ** מהן לאחר קנייתו, **מוֹתֵר** לקנות בהן דבר שקדושתו פחותה ממנו, שהרי עדיין לא השתמשו בהם לקדושה חמורה.

אב"י מקשה על דבריו: **אֵיתִיבֵיהּ אַבְיִי**, ששנינו בברייתא לגבי מכירת דבר קדוש, **בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים** שצריך להעלות דמיו לקדושה חמורה, דווקא **כְּשֶׁלֹּא הָתֵנוּ** שישתמשו בהן לדבר שקדושתו פחותה, **אֲבָל** אם **הָתֵנוּ** כך, **אִפִּילוּ** להשתמש בהם **לְדוּכְסוּסָא מוֹתֵר**. הגמרא מבינה שמוכרים לומר שמדובר במותר המעות, שהרי לגבי המעות עצמם שרוצים לקנות בהן מפורש במשנה שיש להעלותן לקדושה גדולה יותר, ואין מועיל על זה תנאי. ומבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמִי, אִילִימָא** שמדובר **כְּשֶׁמִּכְרוּ וְהוֹתִירוּ, כִּי הָתֵנוּ מַאי הָוִי**, הרי יש למעות דין קדושה כמבואר במשנה, **אֲלָא** ודאי מדובר **כְּשֶׁנָּבִי וְהוֹתִירוּ**, ומדויק מן הברייתא, **מַעֲמָא** שמותר לעשות בהם כרצונם, משום **דְּהָתֵנוּ, הָא לֹא הָתֵנוּ, לֹא**, וקשה על רבא שהתיר בכל אופן.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** מדובר בברייתא **כְּשֶׁמִּכְרוּ וְהוֹתִירוּ, וְהֵכִי קָאָמַר, בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, כְּשֶׁלֹּא הָתֵנוּ שְׂבָעָה מוֹכֵי הָעִיר כְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר, אֲבָל** אם **הָתֵנוּ שְׂבָעָה מוֹכֵי הָעִיר כְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר**, להשתמש בדמים הנותנים, **אִפִּילוּ לְדוּכְסוּסָא נָמִי מוֹתֵר**.

הגמרא מפרשת מהו 'דוכסוסא': **אָמַר לִיה אַבְיִי לְהַוּנָא מְרַבָּן דְּהָנָה מְסַדֵּר מְתִנִּיתָא** - אחד החכמים שסידר ברייתות קמיה **דְּרַב שְׁשֶׁת, מִי שְׁמִיעַ לָךְ מִרְבַּ** **שְׁשֶׁת מַאי פִּירוּשׁ 'דוּכְסוּסָא'.** **אָמַר לִיה, הֵכִי אָמַר רַב שְׁשֶׁת, פִּירוּשׁוֹ פְּרָשָׁא דְּמִתָּא** - רוכב סוס של העיר, ומזומן לאנשי העיר לשולחו למושל העיר בעת הצורך.

לימוד ממעשה זה: **אָמַר אַבְיִי** לאחר ששמע זאת, **הִלָּךְ, הָאִי צוֹרְבָא מְרַבָּן** - תלמיד-חכם צעיר **דְּשְׁמַע לִיה מִילָתָא** - דין מסוים **וְלֹא יָדַע פִּירוּשָׁא, לִישִׁילָה קַמִּיה דְּשִׁכִּיחַ קַמִּיה רַבָּן** - שישאל את המצוי תדיר לפני חכמים, **דְּלֹא אִפְשָׁר דְּלֹא שְׁמִיעַ לִיה** את פירושו הדבר **מִן גְּבָרָא רַבָּה**.

אגב דינו של רבא בגבו והותירו, מביאה הגמרא מאמר בענין זה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, בְּנֵי הָעִיר שְׁהִלְכוּ לְעִיר אַחֲרָת, וּפְסָקוּ עֲלֵיהֶן** אנשי אותה עיר **צָדָקָה, נִתְּנִין** אותה לגבאי צדקה של העיר אף שאינם דרים שם, שלא יחשדו שאינם נותנים צדקה שפסקו עליהם, **וּבִשְׁשֶׁן בָּאִין** לחזור לעירם, תובעים את הצדקה שנתנו **וּמִבִּיאִין אוֹתָהּ עִמָּהֶן, וּמִפְרָנְסִין בָּהּ עֲנִי עִירָן**.

ראיה מברייתא: **תֵּנִיא נָמִי הֵכִי, כְּמָה מִבְּנֵי הָעִיר שְׁהִלְכוּ לְעִיר אַחֲרָת וּפְסָקוּ עֲלֵיהֶן צָדָקָה, נִתְּנִין, וּבִשְׁשֶׁן בָּאִין** לעירם **מִבִּיאִין אוֹתָהּ עִמָּהֶן** ומפרנסים בה עניי עירם. **וְיַחֲדִי שְׁהִלְךְ לְעִיר אַחֲרָת וּפְסָקוּ עֲלֵיו צָדָקָה, נִתְּנָה, וּכְשָׁחֹזר לְעִירוֹ** אינו נוטלה להביאה לעירו, **אֲלָא הִתְּנֶן לְעֲנֵי אוֹתָהּ הָעִיר, שֶׁיַּחֲדִי בָטַל אֲצֵל הַמָּקוֹם, וְדִין צִדְקַת יַחֲדִי כְּשֶׁאֵר צִדְקוֹת שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁהִלֵּךְ אֵלֶיהָ**.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: **רַב הוּנָא גָזַר תַּעֲנִיתָא** על הציבור על צרה שהיתה בעירו. **עַל לְגַבִּיה רַב חֲנָה בֶּר חֲנִילָאִי** שהיה דר בעיר אחרת, **וְכָל בְּנֵי מִתְיָה** [-בני עירו], **וְרַמּוֹ** גבאי הצדקה **עֲלִייהו צָדָקָה, וְיַחֲבֹהוּ** להם. **כִּי בָּעוּ** רב חנה ובני עירו **לְמִיתִי** למקומם, **אָמְרוּ לִיה** לרב הונא, **נִתְּבָה לָן מָר** את הצדקה שנתקבלה מעמנו, **וְנִיּוּל וּנְפָרְנָם בָּה עֲנֵי מֵאִתָּן** [-עירנו]. **אָמַר לָהּ, תֵּנִינָא** בברייתא, **בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים** שבני העיר לוקחים הצדקה לעירם, **בְּשָׂאִין שָׁם**

חֶבֶר עִיר - תלמיד חכם המתעסק בצרכי ציבור, **אֲבָל** אם **יֵשׁ שָׁם חֶבֶר עִיר**, אף צדקה של בני עיר אחרת **תֵּינֶנָּה לְחֶבֶר עִיר** שיחלקה כראות עיניו, שדעתם היתה שיעשו בצדקה שנותרים כדעת החכם, **וְכָל-שֶׁבֶן** במעשה זה, **דְּעֲנֵי דִידִי וְדִידְכוּ** - של עירי ושל עירכם **עָלִי סְמִיכִי** לקבל צדקה, וודאי נדרתם על דעתי.

הגמרא מבארת לאיזה צורך פלפל וגרגיר מלח מועילים: פלפל
מועיל להסיר את ריח הפה, וגלגל ו-גרגיר מועיל לרפואת
דורשני - חולי השנינים.
שנינו במשנה: ויוצאת בכל דבר שנותנת לתוך פיה.
מבארת הגמרא: הדבר שמבואר במשנה שנותנת לתוך פיה להסיר
ממנו ריח רע הוא, ונגביל - אי נמי - אופן נוסף יש לומר,
שדבר זה הוא דריונות - קנינון.
שנינו במשנה: שן תוחבת שן של זהב, רבי מתיר לאשה לצאת בה
בשבת, וחקמים אוסרין.
הגמרא מבארת שנחלקו דווקא בשל זהב: אמר רבי יודא, לא שנו
במשנה שחקמים אוסרים, אלא בשן של זהב, כיון שחשובה היא,
ויש לחשוש שמא תסירנה להראותה לחברותיה, ומתוך כך תשכח
ותעבינה ברשות הרבים, אכל בשן של כסף, לדברי הכל ואף
לחקמים מותר לצאת בה, כיון שהיא אינה חשובה, לא תבוא
להסירה ולהראותה.
הגמרא מביאה ראייה לחילוק בין שן של זהב לשל כסף: תניא נמי
הכי בברייתא, בשן של כסף לדברי הכל מותר לאשה לצאת
בשבת, ובשן של זהב, רבי מתיר לה לצאת, וחקמים אוסרין.
מבואר במשנה ובברייתא, שרבי מתיר לצאת אף בשן של זהב,
כיון שגנאי הוא לה להראותה, כיון שחסרה לה שן. אביי מביא
כמה תנאים שסוברו כך: אמר רבי, ורבי אליעזר, ורבי שמעון
בן אלעזר, פולחו סבירא להו - כולם סוברים, דכל מידי דמינניא פיה
לא אתיא לאחוי - שכל דבר שהאשה מתגנה בו לא תבוא
להראותה לחברותיה. רבי מצינו שסובר זאת, לגבי הא דאמרין - מה
שאמרנו במשנה ובברייתא, שמתיר לצאת בשבת בשן של זהב,
ואינו חושש שמא תסירנה להראותה. ורבי אליעזר מצינו שסובר
כך, דתניא בברייתא, רבי אליעזר מפרש את היוצאת בשבת כבזבלת
קשר של חוטי זהב או כסף, שנתון בו סם בעל ריח טוב ששמו
פילון, שאשה שריחה רע תולה אותו עליה, וכן את היוצאת
בצלותיה של פליטון - שמן אפרסמון, ואף מתיר לצאת בהם
לכתחילה, משום שרק אשה שריחה רע יוצאת בתכשיטים אלו,
והיא לא תבוא להראותם ולגלות את גנותה (לעיל סב). ורבי שמעון
בן אלעזר מצינו שסובר כך, דתניא בברייתא, כלל אמר רבי שמעון
בן אלעזר, כל תכשיט שהיה מונח על האשה למפה מן הספקה -
מן הכיפה המכסה את שערותיה כגון כיפה של צמר (לעיל נא),
המונחת בין כיפתה לשערותיה, יוצאה בו, ואין חוששים שמא
תסירנה להראותה לחברותיה, שכיון שמונח על שיערה אם תסירנה
יתגלה שיערה ותתגנה בכך, וכל תכשיט שהוא למעלה מן הספקה,
ואין שיערה מתגלה בהסרתו, אינה יוצאה בו, כיון שחוששים שמא
תסירנה להראותה ותעבירו ברשות הרבים.

משנה

המשנה מביאה דברים נוספים שאשה מותרת לצאת בהם בשבת:
אשה יוצאה בשבת כמטבע של סלע, שמונחת לה על הצניית.
הקנות הקטנות יוצאות בשבת כחומין התחובים בנקב שבאזניהן
שניקבוהו לצורך נתינת נזמים, כיון שדרכן בכך ונחשב כתכשיט
ולא כמטא, ואפילו בקיטמין בנקב שפאניהם, שאינם תכשיט נוי
להן, מותרות לצאת בשבת, שכיון שדרכן בכך אינם נחשבים להן
כמטא. הערכיות - נשות ישראל הגרות במדינת ערב, יוצאות
בשבת כשהן רעולות - עטופות בראשן ובפניהן חוץ מעיניהן כדרך
הערביות, ומדינות - נשות ישראל הגרות במדינת מדי, יוצאות
בשבת כשהן רעולות - עטופות בבגד עד צוארם, שתולות רצועה
בשפתו האחת שכנגד צוארה, ובשפתו השנייה כורכות אבן או
אגוז, וקושרות הרצועה בדבר שכרכו, כדי שלא יפול הבגד
מעליהן.
מוסיפה המשנה: וכל אדם - כל הנשים מותרות לצאת באופנים
אלו, אלא שדבריו חקמים פהה - באופן הרגיל, שנשים אלו היו
רגילות לצאת באופנים אלו.

מי שנשירו בגדיה בדרך במי גשמים, שומקין בחמה ליבשם, אכל לא
בגדי העם, שלא יאמרו הרואים שביבסם בשבת, שדבר שנאסר
משום מראית העין, מותר במקום מוצנע שאין חשש זה. רבי
אליעזר ורבי שמעון אוסרין אף שלא כנגד העם, שדבר האסור
משום מראית העין אסור אפילו בחדרי חדרים. והברייתא לעיל
שהתירה לטילל בחצר בשבת עם בהמה שפעמון תלוי בצוארה,
סברה כתנא קמא שהתיר דבר הנאסר משום מראית העין, בחדרי
חדרים, ואילו רב פסק כרבי אליעזר ורבי שמעון שאסרוהו אף
בחדרי חדרים, ולכן לא קשה על דבריו מן הברייתא.
שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' ובמקום שפאניה.
הגמרא מביאה ברייתא שמבארת תנאי לכך: תני ו-שנה רבי
יחזקאל, והוא - מה שהתירו לאשה לצאת במקום שבאונה, היינו
באופן שהיה קשור לה בפאניה, שאם לא כן יש חשש שמא יפול מאונה,
ותבוא להעבירו בידה ברשות הרבים.
שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' ובמקום שפאניה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת תנאי גם זה: תני ו-שנה רבי
יחזקאל, והוא - מה שהתירו לאשה לצאת במקום שבסנדלה, היינו
באופן שהיה קשור לה בסנדלה, שאם לא כן יש חשש שמא יפול
מסנדלה, ותבוא להעבירו בידה ברשות הרבים.
שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' ובמקום שהתקנה לה לגדתה.
הגמרא מביאה שיש שחשבו גם כן להתנות היתר זה: סבר ו-חשבו
רבי רב חמא למימר, לומר, שאף כאן יש תנאי לכך, כפי ששנינו
בברייתא לגבי האופנים הקדומים, והוא - מה שהתירו לה לצאת
במקום שהתקנה לנדתה היינו רק באופן שקשורה לה בין יריבותיה
ו-רגליה, שאם לא כן יש חשש שיפול ותבוא להעבירו ברשות
הרבים.
רבא דוחה זאת: אמר רבא, במקום שהתקנה לנדתה מותרת לצאת
אף על פי שאינו קשור לה, בין דמאם לא אתיא לאיתוי - שכיון
שהוא מאוס לא תבוא ליטלו בידה ולהעבירו.
הגמרא דנה באופן שיכולה ליטול את המקור בידה ממקומו ללא
שתמאס: בעא מיניה ו-שאל רבי ירמיה מרבי אמא, באופן שעשתה
האשה לה - למוך שבמקום נדתה בית יד - דבר שאוחז אותו בו,
מהו - מה דינו לגבי יציאה לרשות הרבים, האם באופן זה אסורה
לצאת בו כיון שאינו מאוס יש חשש שמא תטלנו על ידי הבית יד
ותעבירו בידיה ברשות הרבים. אמר רבי אבא, גם באופן זה
מותר, כיון שגם לאוחזו בבית יד שלו מאוס לה.
הגמרא מביאה אמוראים נוספים שאמרו כך: איתמר [נמי] - גם
נאמר כך בבית המדרש, אמר רב נחמן בר אישאי, אמר רבי יוחנן,
עשתה לה - למוך שהתקנה לנדתה בית יד, מותר.
הגמרא מביאה הנהגה למעשה בענין מוך שבאוחז: רבי יוחנן נפיק
בהו לבי מדרשא - יצא במקום שבאוחז לבית המדרש דרך רשות
הרבים, וחלוקין עליו חכמי דביתר זה שנהג בו, מפני שיצא בו
לרשות הרבים כשאינו קשור בו.
הגמרא מביאה הנהגה נוספת בזה: רבי ינאי נפיק בהו - יצא במקום
שבאוחז ושבסנדלו לברמלית, שהוא מקום שאינו רשות הרבים
ואינו רשות היחיד, ואין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן, שסבר רבי
ינאי שלא גזרו חכמים לאסור לצאת במקום לשם אם אינו קשור,
וחלוקין עליו כל חכמי דורו, שהם סברו שלענין זה כרמלית חשובה
כרשות הרבים, וגם בה גזרו חכמים שלא לצאת במקום כשאינו
קשור בו.
מקשה הגמרא: כיצד יצא רבי יוחנן במקום שבאוחז כשאינו קשור,
והתני - והרי שנה רבי פר יחזקאל ברייתא, והוא שקשור לה בפאניה.
מתרצת הגמרא: לא שפא, הא - מה שרבי יוחנן יצא במקום
שבאוחז, מדובר דמיתקין - שהיה תוחב ומהדק באוחז יפה את
המוך, שלא היה חשש שמא יפול, ולכן לא היה צריך קשירה, והא
- הברייתא ששנה רבי בר יחזקאל ששנינו בה שהמוך צריך
קשירה, דיברה באופן דלא מיתקין - שאינו מהודק, וכיון שיש
חשש שמא יפול ויבוא להעבירו, הצריכו קשירה.
שנינו במשנה: יוצאה אשה וכו' בפלפל וגלגל מלח.

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סה עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריא רש"י תוספות

שֹׁטְחֹן בַּחֲמָה, מִי שֶׁנִּשְׁרֹו בְּלִיז בְּדֶרֶךְ בְּמִי גִשְׁמִים: אָבֵל לֹא כִנְגֵד הָעֵם, שְׁלֵא יֵאמְרוּ כִּבְסָן בִּשְׁבֹת – הָאִי תִנָּא סָבֵר דְּמִיָּדִי דְּמִשּׁוּם מֵרֵאשִׁית הָעֵין מוֹתֵר בַּחֲדָרִים: אוֹסְרִין. כִּרְבִּ: עֲשֵׂתָה לֹו בֵּית דִּי. לְמוֹךְ שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, מִדּוּ לְמִסְרִיהָ דִּילְמָא שְׁקָלָה וּמִמְטָא לָהּ בִּידֵים, דִּלְמָא מֵאִיס לֵאחֻזָּה בְּבֵית דִּי שְׁלָה: עֲשֵׂתָה לָהּ בֵּית דִּי מוֹתֵר. דִּלְמָא

שֹׁטְחֹן בַּחֲמָה, אָבֵל לֹא כִנְגֵד הָעֵם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹסְרִין. "וּבִמְוֹךְ שְׂבָאוֹנָה". תִּנּוּ רַבִּי בַר יִחְזַקְאֵל: וְהוּא שְׁקִישׁוֹר בְּאוֹנָה. "וּבִמְוֹךְ שְׂבָסְנִדְלָה". תִּנּוּ רַבִּי בַר יִחְזַקְאֵל: וְהוּא שְׁקִישׁוֹר לָהּ בְּסִנְדְלָה. "וּבִמְוֹךְ שְׂהַתְקִינָהּ לָהּ לְנִדְתָּהּ". סָבֵר רַבִּי בַר חֲמָא לְמִימֵר: וְהוּא שְׁקִישׁוֹרָה לָהּ בֵּין וְרִיבּוֹתֶיהָ. אֲמַר רַבָּא: אַע"פ שֶׁאֵינוֹ קִשּׁוֹר לָהּ – פִּינָן דְּמָאִיס – לֹא אֲתִיָּא לְאִיתוּיָי. בְּעָא מִיָּנִיָה רַבִּי יְרֵמְיָה מְרַבִּי אָבָא: עֲשֵׂתָה לָהּ בֵּית דִּי כַּוְהָא? א"ל מוֹתֵר. אִיתְמַר [נְמוּ], אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר אוֹשְׁעִיָא א"ר יוֹחָנָן: עֲשֵׂתָה לָהּ בֵּית דִּי מוֹתֵר. רַבִּי יוֹחָנָן נָפִיק בְּהוּ לְבִי מִדְּרָשָׁא, וְחִלּוּקִין עָלָיו חֲבֵרָיו. רַבִּי יִצְחָק נָפִיק בְּהוּ לְכַרְמְלִית, וְחִלּוּקִין עָלָיו כָּל דּוֹרוֹ. וְתִנּוּ רַבִּי בַר יִחְזַקְאֵל: וְהוּא שְׁקִישׁוֹר

לעיל **אמר** רב כל מקום שאסרו חכמים בו, י"מ דאין הלכה כרב. מדתני בחולין (דף מא.) אין שוֹטְחִין לתוך גומא ברשות הרבים, שלא יחקה האפיקורסים, ובחצר מותר. ומיהו: אין זה ראייה, דבחצר מותר, דאף הרואה אותו אומר לנכר חצרו הוא צריך, אבל בעלמא שאם יראה אדם הרואה יחשדנו – אפילו בחדרי חדרים אסור: **ליעבד** לה פולסא. פ"ה חתיכה של עץ, יצור עליה צורה, ולפירושו נידא מה שמקשים, דבעלמא אמר מאי אסימון – פולסא. ופ"ה חתם: היינו דבר שאין עליו צורה. וקשה, דהבא משמע דפולסא הוא דבר שיש עליו צורה ולפירש"י נידא, דפירש ליעבד פולסא בלא צורה, ויצור עליו הצורה, אבל לפיר"ת קשה, דפירש אסימון הוי של מתכת ויש עליו צורה, אבל אינה חשובה ואינה יוצאה, אם כן הבא, מאי איראא טלעא אפילו אסימון – ושמא י"ל דצורת טלע צריך: **ומפצי** ביומי תשרי. פ"ה מפני הטיוט, שלא ידחה חציצה, ונותנות המפץ תחת רגליהן. ורבינו תם פירש, שהיו נותנות מפצי זקופות, שלא יראו אותן העולם ויתביישו מהם ולא יטבלו היטב: פסולות

לָהּ בְּאוֹנָה! לֹא קִישָׁא, הָא – דְּמִיָּהֲדֵק, הָא – דִּלְמָא מִיָּהֲדֵק. "בְּפִלְפֵל וּבְגִלְגֵל מֶלַח". פִּלְפֵל – לְרִיחַ חֶפֶץ, גִּלְגֵל מֶלַח – לְדוֹרְשֵׁינִי. וְכָל דְּכֵר שְׁנוֹתָנָה לְתוֹךְ פִּיָּה – וְנִגְבִּילָא, אִי נָמוּ: דְּרִצּוֹנָא. "שֵׁן תוֹתְכָת שֵׁן שֵׁל זָהָב רַבִּי מַתִּיר וְחֲכָמִים אוֹסְרִין". א"ר יוֹרָא: לֹא שָׁנוּ אֱלָא שֵׁל זָהָב, אָבֵל בִּשְׁל כֶּסֶף – דְּכֵרִי תַּפֵּל מוֹתֵר. תִּנּוּא נָמוּ כֵּי: בִּשְׁל כֶּסֶף, ד"ה מוֹתֵר. שֵׁל זָהָב – רַבִּי מַתִּיר, וְחֲכָמִים אוֹסְרִין. אֲמַר אַבְיִי: רַבִּי, וְר' אֱלִיעֶזֶר, וְר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר כּוֹלְיוֹ סְבִירָא לְהוּ דְּכָל מִיָּדִי דְּמִנְיָנָא בִּיה – לֹא אֲתִיָּא לְאִיתוּיָי. רַבִּי – הָא דְּאִמְרֵהּ, ר' אֱלִיעֶזֶר – דִּתְנִיָּא, ר' אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּפוֹכֶלֶת וּבְעִלּוּחִית שֵׁל פְּלִיטוֹן. ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר – דִּתְנִיָּא, כָּלֵל אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר: כָּל שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הַסֶּבְכָּה – יוֹצֵאָה בּוֹ, לְמַעְלָה מִן הַסֶּבְכָּה – אֵינָה יוֹצֵאָה בּוֹ. מִתְנִי' יוֹצֵאָה בְּסֻלַּע שְׁעַל הַצִּינִית. הַבְּנוֹת קִטְנוֹת יוֹצֵאוֹת בְּחוּטִין, וְאִפִּי בְּקִיסְמִין שְׂבָאֲנִיָּהם. עֲרִבִּיּוֹת יוֹצֵאוֹת רְעוּלוֹת, וּמִדִּיּוֹת פְּרוּפוֹת, וְכָל אֶדָם – אֱלָא שְׂדֵבְרוֹ חֲכָמִים בְּהוּ. פּוֹרְפֵת עַל הָאֵבֶן, וְעַל הָאֲגוּז, וְעַל הַמְּטַבֵּעַ, וּבִלְבָד שְׁלֹא תִפְרֹף לְכַתְחֻלָּה בִּשְׂבֹתָ. גְּבִ' מֵאִי צִינִית – בַּת אֲרַעָא. וּמֵאִי שָׁנָא סֻלַּע? אִילּוּמָא כָּל מִיָּדִי דְּאִקוּשָׁא מַעְלִי לָהּ – לִיעְבֵד לָהּ חֲסָפָא! אֱלָא מִשּׁוּם שׁוֹכְתָא – לִיעְבֵד לָהּ טַסָּא! אֱלָא מִשּׁוּם צוֹרְתָא – לִיעְבֵד לָהּ פּוֹלְסָא! אֲמַר אַבְיִי: שְׁמַע מִיָּנִיָה, כּוֹלְיוֹ מַעְלִין לָהּ. "הַבְּנוֹת יוֹצֵאוֹת בְּחוּטִין". אָבוּה דְּשְׁמוּאֵל לֹא שָׁבִיק לְהוּ לְבִנְיָה דְּנִפְקִי בְּחוּטִין, וְלֹא שָׁבִיק לְהוּ גִּנְיָן גְּבִי הֲדָדִי, וְעֵבִיד לְהוּ מִקְנָאוֹת בְּיוֹמֵי נִסָּן, וּמִפְצִי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי. לֹא שָׁבִיק לְהוּ יוֹצֵאוֹת בְּחוּטִין, וְהָאֵין תִּנּוּ: הַבְּנוֹת יוֹצֵאוֹת בְּחוּטִין! בְּנִתִּיה דְּשְׁמוּאֵל דְּצִבְעוֹנִין הוּוּ. לֹא שָׁבִיק לְהוּ גִּנְיָן גְּבִי הֲדָדִי, לִיָּמָא מִסִּיעִי לִיה לְרַב הוֹנָא, דְּאִמַר ר"ה: נָשִׁים הַמְּסוֹלָלוֹת זֹו בּוֹז

קטנות. שמנקות אוננים. ואין עושין נזמים עד שיגדלו. ונותנין חוטין או קסמים באוננים שלא יסתמו אוננים – לוי"ה: ואפילו. רבנא קאמר, דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא – אורחא בהכי, ולא משאוי הוא. ויש מפרשי: חוטין ששולטת בהן שערך. דאסרין לגדולה ברש פרקין. ותם משום דשכיחא בהו טבילה, אבל קטנות דלא שכיחא בהו טבילה – שרי. ולשון ראשון הגון מזה. הדין: דקטנות נמי צריכות טבילה לטומאת מגע משום טהרות, ואף נדות נמי שכיחות בהו כדתנא (נדה לב.) מעשה שהיה והטבילה קודם לאמה. ועוד: מדקתני אפי' בקסמין – איכא למישמע דחוטין נמי אאוננים קרימי, דאי חוטי הראש, לא שייך למיתני אפי' בקסמין: ערביה. נשים ישראליות שבשער: יוצאות רעילות. דרך ערביה ליהות מעוטפות ראשן ופניהם חוץ מן העינים, וקר לה בלשון ערבי רעילות. היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשים בספר ישעיה (א.) מדיה. נשים ישראליות שבמדי: פרופות. שמעטפות בטלית, ותולה הרצועה בשפתה האחת כנגד צווארה, ובשפתה השנית כורכת אבן או אגוז, וקושרת הרצועה בכרך, ואין השלית נופל מעליה: פורפת. כמו קרסים, דמתרגמינן "פורפין". כל המתכנן בגד לחבירו קרי פריפה: ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת. ובגמ' פריך: והאמרת רישא פורפת: גמ' בת ארעא. מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה: דאקושיא. שהיא קשה ומגינה על המכה מקוצים ויתדות דרכים: שובתא. ליחלוחית היוצא מן הכסף, ובלע"ז רוי"ל דקף למכה. שובתא – כמו דשתך טע" דאלו מציאות" (ב"מ כו.). ר' משתכח כנחשת" דתרגית (דף ח.) ליעבד טסא. דכספא. טיבעא למח ליז אלא משום צורתא דטיבעא מעליא למכה, ולא שובתא: ליעבד פולסא. עגול של עץ, ויצור עליו: אמר אפי' ש"ט. מפתני' דקט טלע: כוליו בחדדי מעלו. לה. ולהכי נקט טלע, דאיתנהו בכלהא אקושא ושובתא וצורתא: לא שביק ליה לבנתיא בו, מפרש לקמן טעמא דכולהו: גניאן גבי חדדי. לישן זו אצל זו בעודן בתולות: מקנאות ביומי נסן. של מים מכונסין, או סמוך לנהר, וממשיך לתוכן מי הנהר וטבולות שם: ומפצי ביומי תשרי. שטובלות בפרת, ומפני הטיוט שלא יהא חציצה נותנת המפץ תחת רגליהן: דצבעונין. ותייש למישלף ואחויי: המסוללות. מתחככות משום תאות תשמיש:

פסולות לכהונה. פי' לכהונה גדולה, דלא בתולה שלימה היא – ואע"ג דכחן גדול בימי שמואל לא הוה – היה מחמיר. וי"מ משום זונה, ופסולות אף לכהן הדיוט. וכן משמע בפ' "הערל" (יבמות עו). דקאמר התם: לית הלכתא ולא כברא ולא כאבא, (ע"ד דקאמר) וקאמר: ואפילו לרבי אלעזר דאמר "פני הבא על הפניה שלא לשם אישות עשאה זונה כו" משמע דטעמא

משום זונה: **סהדא רבה פרת**. פי' הקונטרס: פרת מעיד, שהוא יורד מא"י לבבל וגדל ממי גשמים. ולא נהירא. שרדי בבל במורה א"י קאי, וכל הנהרות יורדים ממורה למערב לכך פרת: שהיו מכירים שירדו הגשמים לא"י ע"י שחרור פרת לאחוריו, על ידי גלילתו בא"י מתוך הגשמים: **שמא** ירבו הגשמים. פירוש: מי גשמים – על מי נהרות שהיו זוחלין, והיו להו מקוה, ואמרינן דאין מקוה מטהר בוחזלין כ"א באשבורן. דתנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה): הוחזלין כמעין, והנוטפין כמקוה. ותניא בת"כ: יכול מילא מים על כתפו ועשאו מקוה בתחילה יהא טהור – תלמוד לומר "מעין" מה מעין ביד שמים אף מקוה ביד שמים, אי מה מעין מטהר בוחזלין אף מקוה מטהר בוחזלין. פי' אף בוחזלין, וכ"ש באשבורן. תלמוד לומר: **אף** מעין מעין מטהר בוחזלין, ומקוה באשבורן. ומהו אשבורן – דקו וקיימי. יש מפרשים שלא היה רוצה להטביל בן משום דהוה ליה ספק זבות, וכן זבה טעונים מים חיים ושמן ירבו הנוטפין, והוה ליה מכותסין. ולא נהירא, כדאמר דמיט' עבד ליהוה מקואות: והא בעינן מים חיים

ועד: (רבי'כ) ודבטוספתא פ"ג דזבים) קאמר: חומר בזב מבזבה, שהוב טעון מים חיים, והזבה אינה טעונה מים חיים. וא"ת: ולשמואל דאמר אין המים מטהרין בוחזלין אלא פרת ביומי תשרי, וב דבעי מים חיים איך יטבול ביומי ניסן וי"ל: במעין מכוסה, שאין מי גשמים יורדין בתוכו. וא"ת: אמאי חיישינן שמא ירבו הנוטפים? לימא "קמא קמא בטיל", דאמר בפ"ה דמסכת ע"ז (דף ע"ג). המערה אין נסך לבור, אפילו כל היום כולו – כשר, דאמרינן: קמא קמא בטיל וי"ל: דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מבשיעור. והוא דין נסך דקאמר קמא קמא בטיל – היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתינת טעם בהיתר: **דאמר** שמואל נהרא מכיפיה מיתברך. פי' ממקומו ומסלעו. סלע מתרגם כיפה. מנביעתו מיתברך ולא ממי גשמים. וא"ת: והא קא חזינן שמתחת הגשמים הם גלילתו וי"ל: דאמר במסכת תענית (דף כה) שאין לך טעם יורד מלמעלה שאין טפחים עולים כנגדו מלמטה. ואור"ת: דהילכתא כוותיה דשמואל, ומיית' ראייה מפרק בתרא דבכורות (דף נה) דתניא: רבי מאיר אומר לא פרת שמו אלא יובל שמו, ולמה נקרא שמו פרת – שמימיו פרין ורבי, ולא דוקא נקט פרת, דה"ל לכל נהרות. והא דנקט פרת – משום שהוא גדול מכל נהרות. ולפי שהוא מא"י. וקאמר התם: מסייע ליה לשמואל, דאמר נהרא מכיפיה מיתברך. ועל זה סומכין לטבול בנהרות. אפילו אם גדלו מאד:

הקטע יוצא בקב שלו. פ"ה: קטע – שנקטעה רגלו, עושה כמין דפוס רגל חוקק בו מעט לשום ראש שוקו בתוכו ואינו ו"ס"א (הוא) נסמך עליו, ומש"ה יוצא בקב שלו – דמנעל דיריה הוא, ור' יוסי אוסר – דלאו תכשית הוא, ואינו מנעל, והוי משוי. והקשה רבינו תוב: דבמסכת חזקיה (דף ע"ז) משמע דלכ"ע מנעל הוא, ואסור לנעול בו ביה"כ. ולענן שבת בהא הוא דפליגי, דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי, ורבי מאיר לא גזר. וי"ל: דה"נ בהא פליגי, דטעמא דר' יוסי דכיון דלא הוי של עור – לא מידחק, ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי. אך קשה מהא דאמר בגמרא: חלצה בסנדל כו' – חליצתו פסולה. אינו ראויה להלך בו, ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול, דחליצתו פסולה. כדאיתא בפ' "מצות חליצה" (יבמות קג) משום ד"נעלו" כתיב – נעלו הראוי לו. וא"ת: דהיינו דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד, ואי נפיל לא יזוז ממקומו ואומר ר"י: דמיירי שנושא בידו מקל, ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל. והשתא, אי נמי מיפסיק – יוכל להלך. מכאן יש להחיר למי שכווצו גידו שוקיו ללכת במקלו בשבת. והרב פורת פ"י: דקטע יש לו סמך שקושר בכרו ומוגיע לארץ, והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב, להראות כמו שיש לו רגל. ובהא פליגי, ר' יוסי סבר: כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי באויר – חיישינן דילמא נפיל, ור"מ לא חייש. ולפי זה אין ראייה להחיר לקטע לצאת במקלו. אמנם, יש להחיר מסיפא דמתניתין, דאית' אוסר אלא סמוכות שלו – לפי ששוקיו תלויין באויר, ודילמא נפיל ואתי לאתויי. (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר, ואינהו הוו דומיא דמקל. וק"ל לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס. כיון שאינו נסמך עליו? ושמן כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו, ולכך עושה לו בית קבול כתיבתו שלא יזוז בקשר העץ שהוא יושב:

פסולות לכהונה! לא, סבר: פי' היכי דלא לילפן גופא נוכר'אה. ועבד ליהו מקוה ביומי ניסן, מסייע ליה לרבו, דאמר רב: מטר'א במערבא – סהדא רבה פרת. סבר: שלא ירבו הנוטפין על הוחזלין. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: נהרא מכיפיה מיתברך. ופליגא דיריה אירייה, דאמר שמואל: אין הפנים מטהרין בוחזלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד. "פורפת על האבן כו". והאמר'ת רישא 'פורפת! אמר אביי: סיפא אהאן למטבע. בעי אביי: אשה מהו שתערים ותפרוף על האגוז, להוציא לבנה קטן בשבת? תיבעי למ"ד 'מערימין', תיבעי למאן דאמר 'אין מערימין'. תיבעי למאן דאמר 'מערימין בדליקה' התם הוא – דאי לא שרית ליה אתי לכבויו, אבל הכא, אי לא שרית ליה – לא אתי לאפוקי. או דלמא: אפילו למאן דאמר 'אין מערימין בדליקה' התם – דרך הוצאה בכך, אבל הכא – אין דרך הוצאה בכך, אימא שפיר דמי? תיקו. מתני' הקטע יוצא בקב שלו, דברי ר' מאיר.

ורבי הוחזלין החיים, שטבול הוחזלין החיים בנוטפים, ואין תורת מעין עליהן לטהר בוחזלין אלא באשבורן. ועבד ליהו מקואות, דקו וקיימי. ואני קבלתי מרבינו הלוי: משום דספק זבות נינהו, וזבה טעונה מים חיים. ואי אפשר להעמיד שמעונו, משום דאמרנן: חומר בזב מבזבה – שהוב טעון מים חיים, וזבה אינה טעונה מים חיים. וחותני ובדקתי לפרשה, וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין בשאובין, ולא מילתא היא, דתנן: הנוטפין במקוה: דהוה ליהו שאובין. ל"ג: **מכיפיה** מיתברך. משפטו וממקומו ומסלעו. סלע מתרגמןן כיפה. מכיפיה מיתברך – ולא ממי הגשמים: ופליגא דיריה אירייה. דשמואל אשמואל: **אין הפנים מטהרין בוחזלין**. אין מטהרין אדם וכלים הנוטלין בן דרך וחילה, וצריך להמשיכין למקוה ולטבול במקוה: **אלא פרת ביומי תשרי**. שחזרו הגשמים, וירבו הוחזלין עליהם, ויש תורת מעין על נהרות המושכין. אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים. ואני שמעתי בבכורות: מטהרין בוחזלין – שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הוחזלין. ויתבטלו הנוטפין בן להיות זב וזבה טובלין בן בשביל הוחזלין: **והא אמרת'ת רישא פורפת**. והוא דאי לכתחלה קאמר בשבת, דאי מבעוד יום ולא שמענינן דיוצאה בו בשבת – הא תנא רישא "מדיות פרופות": **סיפא**. דקתני לא תפרוף: **אהאן למטבע**. דלאו בר טלטול הוא, אבל אבן שהקטע לכך ראויה לטלטול: **להוציא לבנה קטן**. לאוכלו: **תיבעי למאן דאמר**. פלוגתא ד'בבלי תבתי הקדש' (שבת קכ). לובש כל מה שיכול ללבוש – דברי ר' מאיר, ואפילו עשורה חלוקים זה על זה, רבי יוסי אומר: שמונה עשר פלים בדרך שהוא לובש בחול: **דרך הוצאה בכך**. כגון מוכר כסות מוציאן אותו דרך בלבוש:

מתני' הקטע. שנקטעה רגלו: **יוצא בקב שלו**. דמנעל דיריה הוא:

ור'

פסולות לכהונה. לכתן גדול, דלא הויא בתולה שלימה. דאע"ג דכחן גדול ביומיה לא הוה – הואיל ודרך זנות חשיב ליה, לאו אורח ארעא: **דלא לילפן גופא נוכר'אה**. ויתאוו לשכב עם איש: **מטר'א במערבא**. בארץ ישראל: **סהדא רבה פרת**. פרת מעיד בדרך, שהוא יורד מארץ ישראל לבבל, וגדל ממי הגשמים, וידעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל, ושמחים על אחיהם. ואבוא דשמואל נמי כבד סבירא ליה, דאמר פרת גדל ומימיו מתברכין ע"י גשמים: **סבר שפא** נוספים. היינו גשמים, על הוחזלין – הנוטפין, ותנן במסכת מקואות (פ"ה מ"ה): הוחזלין – כמעין, ונוטפין – כמקוה. ושינוי בת"כ: "אף מעין ובור מקוה מים", יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור – תל' "מעין", מה מעין ביד שמים, אף מקוה ביד שמים. אי מה מעין מטהר בוחזלין, אף מקוה מטהר בוחזלין – תלמוד לומר "אף מעין", המעין מטהר בוחזלין, ומקוה מטהר באשבורן. ומהו אשבורן – דקו וקיימי, לאפוקי שאם הטביל בו פלים בדרך וחזלו בישן נמשכין ויורדים למקוה – לא עלתה להם טבילה, ד"בור ומקוה" כתיב, דקו וקיימי, אבל נובעין – מטהרין כמו שהן ווחזלין ומושכין מנזבה לנמוך בדרך כל הנהרות. חלקך, ביומי ניסן שהנהרות גדלים ממי הגשמים של ימי החורף, ומהפשרת השליגים – תיש שקא ירבו הנוטפין על הוחזלין שניתוספו בנהר מן הגשמים על הוחזלין החיים, שטבול הוחזלין החיים בנוטפים, ואין תורת מעין עליהן לטהר בוחזלין אלא באשבורן. ועבד ליהו מקואות, דקו וקיימי. ואני קבלתי מרבינו הלוי: משום דספק זבות נינהו, וזבה טעונה מים חיים. ואי אפשר להעמיד שמעונו, משום דאמרנן: חומר בזב מבזבה – שהוב טעון מים חיים, וזבה אינה טעונה מים חיים. וחותני ובדקתי לפרשה, וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין בשאובין, ולא מילתא היא, דתנן: הנוטפין במקוה: דהוה ליהו שאובין. ל"ג: **מכיפיה** מיתברך. משפטו וממקומו ומסלעו. סלע מתרגמןן כיפה. מכיפיה מיתברך – ולא ממי הגשמים: ופליגא דיריה אירייה. דשמואל אשמואל: **אין הפנים מטהרין בוחזלין**. אין מטהרין אדם וכלים הנוטלין בן דרך וחילה, וצריך להמשיכין למקוה ולטבול במקוה: **אלא פרת ביומי תשרי**. שחזרו הגשמים, וירבו הוחזלין עליהם, ויש תורת מעין על נהרות המושכין. אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים. ואני שמעתי בבכורות: מטהרין בוחזלין – שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הוחזלין. ויתבטלו הנוטפין בן להיות זב וזבה טובלין בן בשביל הוחזלין: **והא אמרת'ת רישא פורפת**. והוא דאי לכתחלה קאמר בשבת, דאי מבעוד יום ולא שמענינן דיוצאה בו בשבת – הא תנא רישא "מדיות פרופות": **סיפא**. דקתני לא תפרוף: **אהאן למטבע**. דלאו בר טלטול הוא, אבל אבן שהקטע לכך ראויה לטלטול: **להוציא לבנה קטן**. לאוכלו: **תיבעי למאן דאמר**. פלוגתא ד'בבלי תבתי הקדש' (שבת קכ). לובש כל מה שיכול ללבוש – דברי ר' מאיר, ואפילו עשורה חלוקים זה על זה, רבי יוסי אומר: שמונה עשר פלים בדרך שהוא לובש בחול: **דרך הוצאה בכך**. כגון מוכר כסות מוציאן אותו דרך בלבוש:

מתני' הקטע. שנקטעה רגלו: **יוצא בקב שלו**. דמנעל דיריה הוא:

ור'

חליצתו פסולה. ר"מ הוא. משמע דל' יוסי – חליצתו פסולה. אינו ראויה להלך בו, ודמי לקטן שחלץ במנעל גדול, דחליצתו פסולה. כדאיתא בפ' "מצות חליצה" (יבמות קג) משום ד"נעלו" כתיב – נעלו הראוי לו. וא"ת: דהיינו דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד, ואי נפיל לא יזוז ממקומו ואומר ר"י: דמיירי שנושא בידו מקל, ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל. והשתא, אי נמי מיפסיק – יוכל להלך. מכאן יש להחיר למי שכווצו גידו שוקיו ללכת במקלו בשבת. והרב פורת פ"י: דקטע יש לו סמך שקושר בכרו ומוגיע לארץ, והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב, להראות כמו שיש לו רגל. ובהא פליגי, ר' יוסי סבר: כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי באויר – חיישינן דילמא נפיל, ור"מ לא חייש. ולפי זה אין ראייה להחיר לקטע לצאת במקלו. אמנם, יש להחיר מסיפא דמתניתין, דאית' אוסר אלא סמוכות שלו – לפי ששוקיו תלויין באויר, ודילמא נפיל ואתי לאתויי. (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר, ואינהו הוו דומיא דמקל. וק"ל לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס. כיון שאינו נסמך עליו? ושמן כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו, ולכך עושה לו בית קבול כתיבתו שלא יזוז בקשר העץ שהוא יושב:

ועל האגוז ועל המטבע, ויוצאת כך בשבת, ובלבד שלא תפרוק
עליהם לכתחילה בשבת.
מקשה הגמרא: כיצד מסיימת המשנה שלא תפרוק לכתחילה
בשבת, וְהָאֵמֶרֶת דִּישָׁא – והרי אמרה המשנה בתחילה שפּוֹרְפָת על
האבן וכו', ובודאי כוונתה להתיר זאת לכתחילה.
מתרצת הגמרא: אֵמֶר אֲבִי, בְּסִפָּא שאוסרת המשנה לפרוק
לכתחילה בשבת, אֵתָאן – באה ללמד דין זה רק לְמַטְבֵּעַ, שמוקצה
הוא ואסורה לטלטלו אף אם יחדתו לפרפה מערב שבת, אך אבן
או אגוז שיחדתו לכך, ראוי הוא לטלטול ומותרת לפרוק בו. וכך
כוונת המשנה לומר, פורפת על האבן ועל האגוז אפילו בשבת,
ואם היה פרוק על המטבע מערב שבת תצא בו, ובלבד שלא
תפרוק על המטבע לכתחילה בשבת.
הגמרא מביאה ספק בענין הערמה בהוצאה לרשות הרבים על ידי
פרופה: בְּעֵי – [ונסתפק] אֲבִי, אִשָּׁה מְהוּ שְׂתַעְרִים וְתַפְרוֹךְ – האם
מותר לאשה להערים ולפרוק את בגדה על הָאֵגוֹז, כדי להוציא
אותו לרשות הרבים לְכַנֵּה קָמָן שיאכלנו בְּשִׁבְתָּ. אביי מבאר את
הספק: תִּיבְעֵי – יש להסתפק בזה לְמָאן דְּאֵמֶר – לסובר שְׂמַעְרִימִין
ללבוש הרבה בגדים זה על זה כדי להצילם מפני הדליקה, ותִּיבְעֵי
– ויש להסתפק גם לְמָאן דְּאֵמֶר – לסובר שְׂאִין מְעַרְמִין להציל מפני
הדליקה. תִּיבְעֵי לְמָאן דְּאֵמֶר – הספק לסובר שְׂמַעְרִימִין בְּדִלְקָה
הוא, שיתכן דְּהִתָּם הוא – ששם דווקא התירו לו להערים ולהציל,
משום דְּאִי לֹא שְׂרִית לִיה אֲתִי לְכַבְּוֵי – שאם לא תתיר לו להערים,
מתוך שהוא בהול על ממונו יבוא לכבות את הדליקה, אֲכָל הָכָא
– כאן באשה שרוצה להערים ולפרוק על האגוז כדי להוציאו, אִי
לֹא שְׂרִית לִיה לֹא אֲתִי לְאִפְסוּקִי – אף אם לא תתיר לה לעשות כן,
לא תבוא להוציאו בידים. או דְּלָמָא – שמה נאמר, שְׂאִפִּילוּ לְמָאן
דְּאֵמֶר – לסובר שְׂאִין מְעַרְמִין בְּדִלְקָה, יש להסתפק, שמה הָתָם –
שם דווקא אסר להערים ולהוציא כיון שגם באופן שלובש כמה
בגדים זה על זה דְּרִיף הוֹצָאָה בְּכָךְ אצל אנשים מסוימים, כגון מוכרי
בגדים שמוציאים על עצמם כמה בגדים בדרך מלבוש, אֲכָל הָכָא
– כאן בפריפה על האגוז אִין דְּרִיף הוֹצָאָה בְּכָךְ בשום אופן, אלא
הוצאה כלאחר יד היא, ולכן אֵמֶר שְׂפִיד דְּמִי – אולי נאמר שמותר
לה להערים ולהוציאו. מסיקה הגמרא, תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו
בספק, שלא נפשטה.

משנה

המשנה עוסקת במי שנקטעו רגליו, אם מותר לו לצאת בשבת
בדברים שהוא נעזר בהם בחילוכו: הָקִימָע ו–אדם שנקטעה רגלו,
יוצא בשבת בְּכָךְ ו–דפוס של רגל עשוי מעץ, שחקוק בו מקום
להניח את ראש הרגל) שָׁלוּ, מפני שזהו מנעלו, דְּכָרִי רַבִּי מֵאִיר.

פְּסוּלוֹת שניהן לְכַהוּנָה – להנשא לכהן גדול, כיון שאינה נחשבת
בתולה שלימה, ואף שבימי אביו של שמואל כבר לא היה כהן
גדול, שהיה זמן רב לאחר החורבן, מכל מקום סבר שכיון שמצינו
שדבר כזה נחשב דרך נזות, לכן החמיר על בנותיו שלא לעשות
כן.
דוחה הגמרא: לֹא, אִין ראייה ממה שלא הניח לבנותיו לשכב זו
אצל זו, שסבר כרב הונא שפסולות לכהונה, אלא יתכן שפָּכְר
לאסור בִּי הִכִּי דְלֵא לִילָן גִּיפָא נִזְכְּרָא – כדי שלא יחושו מגע
גוף זה, ומתוך כך יתאוו לשכב עם איש.
הגמרא מבארת את הדבר השלישי שהקפיד עליו אביו של
שמואל: וְעָבִיד לְהוּ – ועשה להם מְקוֹה של מים מכונסים לטבול
בהם בְּיוֹמֵי נִיזָן, ולא הניחן לטבול בנהר. מבארת הגמרא, דבר זה
מְסִיעֵ לִיה לְרֵב – הוא ראייה לדברי רב, דְּאֵמֶר רַב, מְסָרָא מְעַרְכָּא
– כשיורדים גשמים בארץ ישראל הנמצאת ממערב לבבל, פְּהָרָא
רַבָּא – העד הגדול לכך הוא הנהר פְּרָת, היורד מארץ ישראל
לבבל, שהוא גדל ממי גשמים היורדים בארץ ישראל, וכשרואים
בני בבל שהנהר גדל, יודעים הם שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל,
ושמחים בשמחת אחיהם הנמצאים שם. ואביו של שמואל סבר
כרב, שמי פרת מתברכים על ידי גשמים, ולכן פָּכְר, שבימי ניסן
שהנהרות גדלים ממי הגשמים ומהפשרת השלגים, יש לחשוש
(שלא) [שָׁמָא] יִרְבּוּ בנהר הַנּוֹזֵקִין – מי הגשמים, על הַוּוּחָלִין – מי
הנהר הנובעים, ויתבטלו מי הנהר במי הגשמים, ומי גשמים אינם
מטהרים בדרך חזילה כמי הנהר, ולא תעלה להן טבילתן, ומשעם
זה לא הניח לבנותיו לטבול בנהר בימי ניסן שאז מי הגשמים
מרוכים בנהר ממי הגשמים ומהפשרת השלגים, אלא עשה להן
מקואות.
הגמרא מביאה דעה החולקת בזה: ופְּלִיגָא דְּשְׁמוּאֵל – ובכך שסבר
אביו של שמואל כרב שגדילת הנהר הוא מחמת הגשמים, חלק
על שמואל. דְּאֵמֶר שְׁמוּאֵל, נִהָרָא מְכִיפִיה מִכְּרָךְ – נהר משפתו
וממקורו ומסלעו הוא מתברך, כלומר המים המתרבים בו נובעים
ממקור הנהר עצמו, ולא ממי הגשמים. ואף כשהיה הנהר מתרבה
לא היה פוסלו, משום שסבר שהתרבה ממקורו.
הגמרא מביאה שמצינו ששמואל עצמו סותר את הדברים שאמר:
וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אִידִיהּ – ודברי שמואל אלו חולקים על דברים
אחרים שאמר, דְּאֵמֶר שְׁמוּאֵל, אִין הָמִים של הנהרות מְסָרִין אדם
וכלים הטובלים בהם בְּוּוּחָלִין – בדרך חזילתם, אֵלָא מי הנהר פְּרָת
שנובע תמיד ואינו מתמעט משיעורו אפילו בעת יובש, וּבְיוֹמֵי
תְּשִׁי בְלָכְר, שאז פסקו מי הגשמים מלבוא לנהר, והמים הנובעים
מהנהר רבים עליהם, ויש עליהם תורת מעין לטהר בדרך חזילה.
ומבואר מדבריו שהנהר גדל ממי הגשמים, ושלא כדבריו לעיל
שהנהר גדל ממקורו.
שנינו במשנה: פּוֹרְפָת – מחברת אשה בגד ברצועה על הָאֵגוֹז כו'

ידוע שסיבת הגלות היא ההנהגה ההופכית מאהבת ישראל.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תשנ"א

כדי לבטל סיבת הגלות – יש להוסיף ולהרבות באהבת ישראל, ובדרך ממילא מתבטלת הגלות ובאה הגאולה האמיתית והשלימה.
משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תשנ"א

מניין לנו שחזר בו: דתניא, סנדל של סידין – מוכרי סיד, שהוא של
 עץ, טמא מדרס, שאם נעלו זב, נטמא הסנדל בטומאת מדרס,
 ואשה חולצת בו, ויוצאין בו בשבת, דברי רבי עקיבא. ולא הוידו לו
 חכמים. (והתניא) [והתנין] – והקשו על כך ממה ששינוי במשנה
 (עדות פ"ב מ"ח) שהוידו לו חכמים לרבי עקיבא על סנדל של סידין
 שהוא טמא מדרס. ואמר רב הונא לתרין, מאן הוידו לו – מיהו התנא
 שהוידה לו לרבי עקיבא. רבי מאיר שאמר במשנתנו 'הקטע יוצא
 בקב שלו', שסבר שאף מנעל של עץ נחשב מנעל, ומאן לא הוידו
 לו – ומיהו התנא שלא הוידה לו, רבי יוסי שאוסר לקטע לצאת
 בקב של עץ, הרי שאף רב הונא קיבל לבסוף את גירסת רב.
 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על הסתירה מהמשנה לברייתא אם
 הוידו לו לרבי עקיבא: (אמר רב יוסף) [רב יוסף אמר], מאן לא הוידו
 לו – מיהו התנא שלא הוידה לו, רבי יוחנן בן נורי, דתני, פורת של
 קש ו-העשויה מקש, ויפסות של קנים – כלי קטן כעין סל העשוי
 מקנים, רבי עקיבא טמא, ורבי יוחנן בן נורי טמא. וטעם
 מחלוקתם הוא, שרבי יוחנן בן נורי סבר שכיון שאין רגילות
 לעשות כוורת מקש אלא מקנים אינה חשובה כלי ואינה מקבלת
 טומאה, ואף מנעל כיון שאין רגילות לעשותו מעץ אלא מעור,
 אינו נחשב מנעל, ואינו מקבל טומאה.
 הגמרא מקשה לדעת רבי עקיבא: אמר רב – הובא לעיל בברייתא,
 סנדל של סידין טמא מדרס. מקשה הגמרא: הא לאו להילוקא עבדי
 – הרי אין סנדל זה עשוי להילוך, רק לשמור מנעליו שלא ישרפו
 בסיד, ולמה הוא מקבל טומאת מדרס. מתרצת הגמרא: אמר רב
 אחא בר רב עזרא, טעם הדבר הוא שכן תפידי טמא בן אחר גמר
 עבודתו עד שמיניע לביתו, וכיון שכן נחשב שנעשה להילוך.
 שינוי במשנה: ואם יש לו [ל-קב] בית קיבול לביתו, טמא. הגמרא
 דנה איזה טומאה מקבל הקב: אמר אביי, קב זה טמא טומאת מת
 ואין טמא מדרס, כלומר, שהוא נעשה אב הטומאה אם נגע בו מת,
 אבל אינו מקבל טומאה במדרס, כיון שלא נעשה בשביל שיסמוך
 עליו הקטע. רבא אמר, אף טמא מדרס, כלומר, שהוא מקבל רבא
 טומאת מדרס, מפני שלפעמים הקטע נסמך עליו. ומוכיח רבא
 כדבריו, אמר רבא, מנא אמינא לה – מנין אני לומד דין זה, מיתני
 (ביצה כג), עגלה של קמח שעושים לו כדי לצחק בה וכדי לטלטלו
 עליה, טמא מדרס, כלומר, אם הקטן הוא זב, וישב בה, נעשית
 העגלה אב הטומאה, מפני שהיא עומדת לכך שישב עליה הקטן
 לפעמים, הרי, שכל משמש לפעמים למדרס, נטמא במדרס.
 הגמרא מבארת שניתן לדחות ראיה זו: ואביי אמר – יש לאביי
 לדחות ראיה זו ולומר, ה"ת – שם, העגלה טמאה מדרס מפני
 דסמך עילויה – שהיא עשויה אף כדי שישען הקטן עליה, אבל
 ה"ת – כאן, בקב הקטע, לא סמך עילויה – אין הקב עשוי כדי
 שישען עליו הקטע.
 ראיית אביי לדבריו: אמר אביי, מנא אמינא לה – מניין אני לומד
 דין זה, מיתניא, מכל של יקנים, שהם נעזרים בו בהליכתם, כהוד
 מכלום, כלומר, אינו מקבל טומאה כלל, שאינו מקבל טומאת
 מדרס משום שאינו עשוי לסמיכה, שהרי על רגליו הוא מוהלך, אף
 על פי שלפעמים הוא סומך עליו, ולא שאר טומאה משום שהוא
 'פשוטי כלי עץ' שאינם מקבלים טומאה, הרי, שדבר שעיקרו אינו
 עשוי למדרס, אף שסומכים עליו לפעמים, אינו טמא מדרס.
 שואלת הגמרא: ורבא כיצד מיישב הוא את דברי הברייתא הללו.
 משיבה הגמרא: לדעת רבא שונה דין מקל של זקנים מקב הקטע,
 דה"ת – שם, במקל של זקנים, הטעם שאינו טמא מדרס, הוא
 משום

ורבי יוסי אוסר, שסנדל של עץ אינו נחשב מנעל, ומשא הוא. ואם
 יש לו בית קיבול לביתו – ואם מלבד המקום להנחת ראש שוקו,
 נחקק בקב גם מקום להניח בו בגדים רכים ומוכים להניח ראש
 שוקו עליהם שלא יכאב לו, הרי הקב טמא – מקבל טומאה.
 קטע בשתי רגליו, שהוא מהלך על שוקיו וברכיו, כמובנת ש"ל –
 העורות שהוא נותן תחת שוקיו ונסמך עליהם, טמאין טומאת
 מדרס, אם הוא זב, ויוצאין בהן בשבת משום שתכשיט שלו הם,
 ונקנסין בהן כעצרת, שאין נחשבים מנעל.
 קטע בשתי רגליו שנתייבשו והתכווצו גידי שוקיו, שאפילו על
 ברכיו אינו יכול להלך, עושים לו כסא נמוך ויושב עליו, וקושרים
 אליו את הכסא, וכשרוצה לילך נסמך על ידיו בספסלים קטנים
 ונדרחף לפניו, וחוזר ונח על אחוריו. ועושים לראשי רגליו או שוקיו
 התלולים באויר, סמוכות מעור או מעץ, וכשהוא עוקר עצמו
 מלבד מה שהוא נשען על ידיו, הוא נשען אף על סמוכות אלו
 מעט, והכפא וסמוכות ש"ל יוצאין מדרס, ואין יוצאין בהן בשבת,
 שכיון ששוקיו תלולים הם ואינם מונחים על הקרקע, אפשר שיפלו
 הסמוכות מעל רגליו ויבא לטלטלם ברשות הרבים, ואין נקנסין
 בהן כעצרת כיון שמנעל הם.
 לוקמין – כמין פרצוף משונה שנותנים על הפנים להפחיד
 התינוקות, כהודין מלקבל טומאה, ואין יוצאין בהן בשבת.

גמרא

הגמרא דנה כיצד יש לגרוס במשנה: אמר ליה רבא לרב נחמן, היכי
 תנן – איך נאמרה המשנה, 'הקטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר
 ורבי יוסי אוסר' או להיפך 'אין הקטע וכו' דברי רבי מאיר ורבי
 יוסי מתייר, אמר ליה, לא ידענא – איני יודע. עוד שאל רבא את
 רב נחמן, הילכתא מאי – מהי ההלכה בנידון זה. אמר ליה רב נחמן,
 לא ידענא.
 הגמרא מביאה דברי אמוראים נוספים בשאלה זו: איתמר, אמר
 שמואל, גירסת המשנה היא אין הקטע וכו' ורבי יוסי מתייר, וכן
 אמר רב הונא שגירסת המשנה היא אין הקטע, אמר רב יוסף,
 הואיל ואמר שמואל שהגירסא הנכונה היא אין הקטע, וכן אמר רב
 הונא שגורסים אין הקטע, א"נ נמי יתני – אף אנחנו נשנה אין
 הקטע. תמחה הגמרא על דבריהם: מתקיף לה רבא בר שירא, לא
 שמינן להו הא – וכי לא שמעו אמוראים אלו דבר זה, דמתני ליה –
 ששנה לו רב חנן בר רבא לחיאי בר אבא רב קמיה דרב – לפני רב,
 בקימונא דבי רב – בחדר הקטן של בית מדרשו של רב, אין הקטע
 יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, ורבי יוסי מתייר, ומתני ליה רב אפיין
 – ועשה לו רב סימן שצריך הוא להפוך ולשנות 'הקטע יוצא וכו'
 ורבי יוסי אוסר. אמר רב נחמן בר יצחק, וסימנא – סימן לדבר
 לזכור מהי הגירסא הנכונה, סמך סמך, שכשגורסים 'רבי יוסי
 אוסר' שתי התיבות יש בהן אות סמך'.
 הגמרא מביאה שלבסוף כולם קיבלו גירסא זו: ואף שמואל הדר
 ביה – חזר בו, וגרס כדברי רב, ומבארת הגמרא מניין לנו ששמואל
 חזר בו: דתנן לגבי חליצה (יבמות קא), חליצה כסנדל שאינו ש"ל – של
 היבם, או כסנדל של עץ, או שנעל היבם סנדל של שמואל ב"מין
 וחליצה, חליצה כשירה היא. ואמרין מאן תנא – ושאלנו מיהו התנא
 ששנה משנה זו שחליצה כשירה בסנדל של עץ, ואמר שמואל, רבי
 מאיר היא שסובר שאף מנעל של עץ נחשב מנעל, דתנן – ששינוי
 במשנתנו, הקטע יוצא בקב שלו, דברי רבי מאיר, רבי יוסי אוסר,
 הרי מוכח שלבסוף קיבל שמואל את גירסת רב.
 ואף רב הונא הדר ביה – חזר בו וגרס כדברי רב. ומבארת הגמרא

עלידי לימוד פנימיות התורה, ובפרט כפי שנתגלתה בתורת החסידות, ועד לאופן דיפוצו מעיינותיך חוצה, נעשים תלמידיו ("חבריו") של רשב"י.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תנש"א

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
תוספות

וְיָוִסִי אוֹסֶר. דְּלֹא תִכְשִׁיט הוּא: וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית קִיבּוּל בְּתִיתָן. שֶׁנֶּחֱבַק בּוֹ כִּי קִיבּוּל בְּתִיתָן שֶׁל בְּגָדִים רַבִּין וּמוֹכִיז לְהַנִּיחַ רֹאשׁ שׁוֹקוֹ עֲלֵיהֶן: טָמֵא. מִקְבֵּל טוּמְאָת מִנֶּעַ. אֲבָל אֵם אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּית קִיבּוּל רֹאשׁ שׁוֹקוֹ, וְאִינוּ מֵנִיחַ שָׁם בְּתִיתָן – לֹא בֵּית קִיבּוּל לְטוּמָא, וְהוּא לִיהַ פִּשְׁטוּי כָּלִי עֵץ. וְדוֹמָא דְּשֶׁק בְּעֵינָן, שֶׁקִּיבּוּל שְׁלֹ עֵשׂוֹ

לִטְלֹטֵל עַל יָדוֹ מִזֶּה שֶׁנִּתְּנָה לְתוֹכוֹ. אֲבָל שׁוֹקוֹ אֵינוֹ מִטְלֹטֵל עַ"ה הִכְלִי: סְמוּכוֹת שָׁלוֹ. סְמוּכוֹת שֶׁל קִישֶׁע. שֶׁ קִישֶׁע בִּשְׁתֵּי רִגְלָיו מִחֶלֶף עַל שׁוֹקָיו וְעַל אֶרְבּוּבוֹתָיו, וְעוֹשֶׂה סְמוּכוֹת שֶׁל עוֹר לְשׁוֹקָיו: טָמֵא מִדֶּרֶס. אִם זָב הוּא, דְּהָא לְסְמִיכַת גּוֹפֵּי עֲבִיד, וּמִדֶּרֶס הֵב עוֹשֶׂה אֵב הַטּוּמָא: וְיוֹצֵאֵין בָּהֶן בִּשְׁבֶּת. לְתַכְשִׁיט דִּידֵיהּ הוּא: וְנִכְנְסִין בָּהֶן עֲשֻׁרָה. דְּאֵעִי' דְּהֵןן (בְּרֻכּוֹת נד.) לֹא יִכְנֹס אֶדָם לְכַר הַבֵּית בְּמִנְעָלוֹ – הֵינִי לֹא מִנְעָל נִינְהוּ, דְּלֹא בְּרֹאשׁ רִגְלוֹ הֵן: כְּפֹא. יֵשׁ קִישֶׁע שֶׁיִּבְשׁוּ וְכוּרָזוּ גִידֵי שׁוֹקָיו, וְאִפִּי עַל אֶרְבּוּבוֹתָיו אֵינוֹ יָכוֹל לִילֵךְ, וְעוֹשִׂין כְּמִין כְּפֹא נִמּוֹךְ וְיוֹשֵׁב בְּסִפְסָלִים טַעֲמִים, וְעוֹקֵר גּוֹפֵּי מִן הָאֶרֶץ וְנִדְחָךְ לִפְנֵיהֶן, וְחוֹר וְנָח עַל אֲחוֹרָיו וְהִסְכָּא קֶשֶׁר לוֹ מֵאֲחוֹרָיו: סְמוּכוֹת. שֶׁל אוֹתוֹ קִישֶׁע, עוֹשֶׂה לֵּה סְמוּכוֹת שֶׁל עוֹר אוֹ שֶׁל עֵץ לְרֹאשִׁי שׁוֹקָיו אוֹ רִגְלָיו הַחֲלָוִין, וְכִשְׁהוּא נִשְׁעָן עַל דִּידוֹ וְעוֹקֵר עֲצָמוֹ – נִשְׁעָן בָּם עַל רִגְלָיו קֶצֶת: וְאֵין יוֹצֵאֵין בָּהֶן בִּשְׁבֶּת. רְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים: מִפִּי שְׂאִינֵם צִרְכִּינוּ לוֹ כָּל כֶּךָ, וְלֹא הִתְרִיא לוֹ טַעְמָא. וְאִיכָא לְמִימְרֵי דְאִידִי דְחִלּוֹ וְלֹא מִנְחֵי אֶרְכָּא – זִמְנִין דְּמִשְׁתַּלְפִּי: וְאֵין נִכְנְסִין בָּהֶן עֲשֻׁרָה. דְּמִנְעָל נִינְהוּ: לֹא־מִסְמִין. טַלְמִשְׁקִיא, נִעְשִׂין לְשִׁחּוֹק לְהַבְעִית תִּינוּקוֹת: סְמוּכוֹת. מִלְּקַבֵּל טוּמָא, דְּאֵינוּ לֹא כָּלִי תִשְׁמִישׁ וְלֹא תִכְשִׁיט: גְּמִ' הִכִּי תֵּן. הַקִּישֶׁע יוֹצֵא, וְיָוִסִי אוֹסֶר. אִם אֵין הַקִּישֶׁע יוֹצֵא, וְיָוִסִי מִתִּיר: כִּי שִׂירָא: קִישׁוּמָא. דְּהָר קָטָן שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ: סִמֵּךְ סִמֵּךְ. ר' יוֹסִי אוֹסֶר, שְׁתֵּי תִיבוֹת שֶׁשֶׁ בֵּיתוֹ סִמֵּךְ סִמֵּךְ זֶה אֶצֶל זֶה: אוֹ שֶׁל שְׁמֹאל בְּיָמִין. סִנְדֵּל שֶׁל שְׁמֹאל נֶעַל בְּיָמִין לְחֻלְצָה, וְדִחְלִיצָה בְּיָמִין הוּא, דְּגִמְרָה גִּלְגֵּל נֶעַל מִמְצוּרֵי: מָאן תֵּנָא. סִנְדֵּל שֶׁל עֵץ חֲסִיד נֶעַל: סִנְדֵּל שֶׁל סִידֵּר. מוֹכֵר סִיד, וְכִשְׁמַתְעַסְקִין בּוֹ נוֹעֲלִין אוֹתוֹ, וְשֶׁל עֵץ הוּא, מִפִּי שֶׁהִסִּיד שׁוֹרֵף אֶת הָעוֹר: וְאִמֵּר רַב הוֹנָא גִרְסִי: מָאן הוֹדוּ לוֹ ר' מֵאִיר. דְּאִמֵּר: הַקִּישֶׁע יוֹצֵא בְּקַב שֶׁל: וְר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מִסְתַּהֵר. דְּלֹא אוֹרְחָא לַעֲשׂוֹת מִקֶּשׁ, אֶלָּא מִקְנִים. וְנִמְנָע לָנוּ לֹא אוֹרְחָה מִעַן, אֶלָּא מִעוֹר – זֶה לְשׁוֹן רְבוּתִי, וְלִי נִרְאֶה: סִנְדֵּל שֶׁל סִידִין שֶׁל קֶשׁ הוּא, וְר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מִסְתַּהֵר בְּכָלִי קֶשׁ – דְּלֹא עֵץ נִינְהוּ, וְר' עֲקִיבָא בְּעֵץ חֲשִׁיב לְהַז, דְּקָשִׁין חֵן: קֶשׁ. וְגִבּוֹת הַשְּׁבָלִים:

וְאֵין טָמֵא מִדֶּרֶס. דְּלֹא מִסְתַּמֵּךְ עֲלֵיהּ. הָא דִּקְדָּשׁ טוּמְאָת מֵת – הִ"ה לְכָל טוּמְאָת מִנֶּעַ, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִמֵּר "אֵין טָמֵא מִדֶּרֶס" שְׁתָּא, וְאִתְמַרָה, קָטָן נִמִּי טוּמְאָת מֵת. וְהִכִּי אִמֵּר: נִעְשֶׂה אֵב הַטּוּמָא עַ"י מֵת, דְּכָלִי עֵץ שֶׁשֶׁ לוֹ בֵּית קִיבּוּל הוּא, וּמִקְבֵּל כָּל טוּמָא מִנֶּעַ וְאֶהֱלֵ, וְעַל יָדֵי כָּל הַטּוּמְאָת הוּא נִעְשֶׂה רֹאשׁוֹן. וְעַל יָדֵי מֵת שְׁהוּא אֲבִי אֲבוֹת הַטּוּמָא – נִעְשֶׂה אֵב הַטּוּמָא, וְאֵין נִעְשֶׂה אֵב הַטּוּמָא עַ"י מִדֶּרֶס, דְּקִשְׁבֵּי: לֹא לְסְמִיכָה עֲבִידִי, אֶלָּא לְתַכְשִׁיט, וְאוֹמְרִים לוֹ "עֲמֹד וְנִעְשֶׂה מִלֵּאכְתֵּנוּ: עֲגֻלָּה שֶׁל קָטָן. לְצַחַךְ בָּהּ, וְלִטְלֹטֵלוֹ עֲלֵיהּ: טָמֵא מִדֶּרֶס. הוּאִיל פְּעִמִּים שִׁיוֹשֵׁב עֲלֵיהּ, וְהֵאֵין נִמִּי זִמְנִין דְּמִסְתַּמֵּךְ עֲלֵיהּ: טָמֵא מִכְּלֹם. לֹא מִדֶּרֶס וְלֹא שִׂירָא טוּמָא. לֹא מִטְמָא מִדֶּרֶס – מִשּׁוּם דְּלֹא לְסְמִיכָה עֲבִידִי, שְׁעַל רִגְלוֹ מִחֶלֶף, וְאֵעִי' דְּמִסְתַּמֵּךְ עֲלֵיהּ לְפָרְקִי, וְשֹׁאֵר טוּמָא נִמִּי לֹא – דְּפִשְׁטוּי כָּלִי עֵץ הוּא. אֲלֵמָא: אֵעִי' דְּזִמְנִין דְּמִסְתַּמֵּךְ עֲלֵיהּ, הוּאִיל וְעִיקָר עֲשִׂיתָהּ אֵינָה לְכָךְ – אֵינָה טָמֵא מִדֶּרֶס. וְאֵין לּוֹמֵר מִשּׁוּם דְּפִשְׁטוּ הוּא יֵהָא טָמֵא מִדֶּרֶס – דְּלֹא הוֹכֵרָה טָהֳרָת פִּשְׁטוּי כָּלִי עֵץ אֶלָּא לְטוּמָא מִנֶּעַ וְאֶהֱלֵ, דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאִיתְקַשׁ לְשַׁק הוּא, וְגַבִּי מֵת וְשִׁרְצִים הוֹרָא דְּהִיקָשָׁא:

סִנְדֵּל שֶׁל סִידִין. פִּי'ה: מוֹכֵרִי הִסִּיד, וְכִשְׁמַתְעַסְקִין בְּסִיד נוֹעֲלִין אוֹתוֹ, וְשֶׁל עֵץ הוּא מִפִּי שֶׁהִסִּיד שׁוֹרֵף אֶת הָעוֹר, זֶה לְשׁוֹן רְבוּתִי, וְלִי' סִנְדֵּל סִידִין שֶׁל קֶשׁ הוּא. וְכִפִּי' זֶה נִרְאֶה, דְּהִכִּי תֵּנִיא בְּתוֹסְפָתָא: סִנְדֵּל שֶׁל קֶשׁ ר' עֲקִיבָא מִטְמָא כִּי:

טָמֵא מִדֶּרֶס וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. וְאִתָּא: וְאִמֵּר לֹא הוֹדוּ לוֹ וְנִי גִרְע מִכּוֹפֵת שֹׁאֵר שִׁיחֹד לִישִׁיבָה, דְּקִיִּיל דְּטָמֵא מִדֶּרֶס. דְּגַבִּי מִדֶּרֶס לֹא בְּעֵינָן דּוּמִיא דְּשֶׁק – דְּכָל דְּבֵר הַמִּיחֹד לְמִדֶּרֶס טָמֵא מִדֶּרֶס וְיִלֵּל. דְּלִשְׁלֹשׁ שְׁפִירֵשׁ רִשִּׁי שֶׁל קֶשׁ הוּא – נִיחָא, דְּכִיּוֹן דְּלֹא בֵר קִימָא הוּא – אֵינוֹ טָמֵא, וְלֹא דְמִי לְכּוֹפֵת שֹׁאֵר שִׁיחֹד בֵּר קִימָא. וְהִכִּי אֲשַׁבְּחֵן בְּמִשְׁנֵי, דְּקִתְנֵי גַבִּי הָאֵלּוּן וְהָאֵנָה וְרִימּוֹן שֶׁחֲקִקּוֹם תִּינוּקוֹת לְמוֹד בּוֹן עֶפֶר – שֶׁמִּקְבֵּלִין טוּמָא, וְאִילוֹ גַבִּי לִפֶּת וְאֶתְרוֹג שֶׁחֲקִק – קִתְנֵי שֶׁאֵין מִקְבֵּלִין טוּמָא, לִפִּי שֶׁאֵין מִתְקִימִין. וְלִשְׁלֹשׁ שְׁפִירֵשׁ שֶׁסִּנְדֵּל הוּי שֶׁל עֵץ – קֶשֶׁה, שֶׁהִי רֹאיוֹ הוּא לְהַתְקִים כִּיּוֹן שְׁהוּא שֶׁל עֵץ וְשִׁמָּא יִלֵּל: דְּהִידֵינוּ טַעְמָא דְּמִסְתַּהֵר סִנְדֵּל – דְּלֹא חֲשִׁיב עֲבִיד לְהִלְכּוֹב מִזֶּה שֶׁמִּטְיִיל בּוֹ, הוּאִיל וְאֵין רִגִּילוֹת לַעֲשׂוֹת מִנְעָל לְהִלְכּוֹ בְּכּוֹתוֹ. דְּכוּתָהּ בְּשׁוּפֶרֶת – כִּיּוֹן שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לַעֲשׂוֹת מִקְנִים דִּף חֲשִׁיבָה כָּלִי, וְלֹא דְמִי לְכּוֹפֵה שְׁרִיגִילוֹת לַעֲשׂוֹת לִישִׁיבָה כְּמוֹתָהּ: כְּוֹרֵת. הַקֶּשׁ וְשׁוּפֶרֶת שֶׁל קִנִּים רִ"ע מִטְמָא, וְאֵם תֵּאמַר: דְּהִכִּי מִטְמָא (לְעֵינָן טָמֵא מֵת?) כִּיּוֹן דְּלֹא חוֹי לִישִׁיבָה לֹא מִטְמָא מִדֶּרֶס. וְלְעֵינָן טוּמָא מֵת הֵאֵל לֹא כְּתִיב בְּפִרְשֵׁי אֵלֹא כָּלִי עֵץ וְעוֹר רְבוּתִי וְשִׁקוֹ יִלֵּל: דְּקֶשׁ נִמִּי חֲשִׁיב שֶׁל עֵץ, כִּיּוֹן וְכּוֹתֵן דִּף מֵת. פִּרִּי שֶׁאֵבֵל אֹדֵם הִרְאִשׁוֹן חֲטָה הִיתָה, אִי נִמִּי הֵךְ טוּמָא דְּרִבְנָן הֵיא: וְרַבִּי יוֹחָנָן מִסְתַּהֵר. לְפִירוֹשׁ אֲדוּרָן שְׁפִי בְּקוֹטְרִס, דְּסִנְדֵּל שֶׁל קֶשׁ הוּא – מִדְּמִי שְׁפִיר כְּוֹרֵת לְסִנְדֵּל שֶׁל סִידִין, וְלֹאִידֵךְ פִּירוּשָׁא שְׁפִי דוּרֵת לְסִנְדֵּל שֶׁל עֵץ הוּא – צִיל דְּמִיתֵי הֵכִי: דִּף הִכִּי דְרִ' יוֹחָנָן מִסְתַּהֵר בְּכּוֹוֹרֵת שֶׁל קֶשׁ, לִפִּי שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לַעֲשׂוֹת מִקֶּשׁ – הֵכִי נִמִּי בְּמִנְעָל שֶׁל סִידִין, לִפִּי שֶׁאֵין רִגִּילוֹת לַעֲשׂוֹת מִנְעָל שֶׁל עֵץ – מִסְתַּהֵר:

וְהֵאֵל לֹא לְהִלְכּוֹב עֲבִיד. הִקְשָׁה הִרִיר אֲלֵיעוֹר מִמִּין לְרִשְׁבֵּא: מֵאֵין פִּרְקִי' וְהֵאֵל מִשְׁעַת מִלֵּאכְתוֹת הוּא מִחֶלֶף לוֹ, וְלִכְךָ הוּא נִעְשֶׂה וְתוֹרִץ לוֹ: דְּסִנְדֵּל שֶׁל סִידִין לֹא לְנַעֵל עוֹשִׂי, אֵלֹא אֶחָד מִכְּלֵי אוֹמֶנְתוֹ שֶׁל סִידִין הוּא, וְעוֹשִׂי כְּעֵץ סִנְדֵּל, וְיָכוֹל לְתַת רִגְלוֹ בְּתוֹכּוֹ לְנַעֵל. אֵךְ אֵין עוֹשִׂי רַק לְטוֹח בּוֹ אֶת הַבֵּית, וְעַמִּים שֶׁנּוֹעֵל בּוֹ מוֹטִיִּיל בּוֹ עַד שִׁיגִיעַ לְבִיתוֹ. וְלִכְּתִי פִּרְקִי: וְהֵאֵל לֹא לְהִלְכּוֹב כִּי, וְרִי' פִּירֶשׁ: הוּאִיל עוֹשִׂי כָּלִי לְנַעֵלָה, לֹא לְנַעֵלָה, לֹא לְשִׁחּוֹךְ מִנְעֵלָיו שֶׁלָּא יִשְׁרֹף בְּסִיד – לֹא לְהִלְכּוֹב עֲבִיד וּמִכֵּל מִקּוֹם מִשְׁנֵי לוֹ שֶׁכֵּן הִסִּיד כִּי: רַבָּא אִמֵּר אֵךְ טָמֵא טוּמְאָת מִדֶּרֶס. פִּי' הֵרֵב פּוֹרִית: הֵאֵל דְּלֹא קִתְנֵי בִּירִשָׁא דְּמִתְנִיתִין

"וְאִם יֵשׁ לוֹ בֵּית קִיבּוּל בְּתִיתָן טָמֵא מִדֶּרֶס" – מִשּׁוּם דְּרוּהוּ מִשְׁמַע אֲבָל אֵם אֵין לוֹ בֵּית קִיבּוּל – טָהוֹר מִן הַמִּדֶּרֶס אֲבָל טָמֵא טוּמְאָת מֵת. לֹא הֵיא, דְּהֵא פִּשְׁטוּי כָּלִי עֵץ הוּא. וְלִכְתִּי טָמֵא טָמֵא, דְּבִכְבִּי' גַבִּי אֵין לוֹ בֵּית קִיבּוּל בְּתִיתָן – טָהוֹר לְגִמְרִי. וְאִתָּא: לְמַד לִי בֵּית קִיבּוּל בְּתִיתָן: תִּיפּוֹק לִיהַ דְּכָל הַטּוּמָא מִדֶּרֶס טָמֵא טוּמְאָת מֵת וְיִלֵּל: דְּבֵית קִיבּוּל בְּתִיתָן עוֹשִׂין אוֹתוֹ רֹאיוֹ לְמִדֶּרֶס: עֲגֻלָּה שֶׁל קָטָן. פִּי'ה: עֲגֻלָּה שֶׁהֲקָטָן יוֹשֵׁב עֲלֵיהּ, וְלִי' דְּאִי'כִי מֵאִי קָמִיל' פִּשְׁטָא דֹאֵן לֶךְ מִיחֹד לְמִדֶּרֶס גִּדּוֹל מִזּוֹו לְכָךְ גִּיל: דְּהִידֵינוּ עֲגֻלָּה שֶׁעוֹשִׂין לְקָטָן לְהַתְלַמֵּד לְחֶלֶף, טָמֵא מִדֶּרֶס – דְּנִשְׁעָן עֲלֵיהּ:

קִישׁוּרִי
 אֵינָה
 גַבִּי
 לְתַרְוִי

לְתִירוּצֵי סוּגֵיָא. לְתַנן פְּסִיעוּתוֹ וְלִזְקוֹף קוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁרָגְלוֹ וְשׁוֹקוֹ רוֹתוּתוֹ, וְלֹא לְסִמִּיכַת בֶּן גּוֹפּוֹ; אֲנִי שׁוֹנֶה אִשָּׁה חוֹלָצַת בְּהֵן, אֶלְמָא: נַעַל קָרְיָא בֵּיהּ: חֲמֵרָא דְאַפְפָּא.
חֲמור הַיֵּשָׁא בְּכַתְּפֵיהֶם. הַלִּצְנִים עוֹשִׂין אוֹתוֹ, וְנִרְאָה כְּמִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו. וּבִמְקוֹמָהּ נִקְרָא אֲרִדְפִּיסִׁא: קִישוּרִי. אִשְׁקָצִישׁ, שֶׁמְהַלְכִין בָּהֶם בְּמִקּוֹם טֵיט. וְקָשָׁא לִי: נָהִי דְטְהוּרִין
מִטּוֹמָאֵת מִנֶּגַע, דְּפִשְׁטוּי כָּל עֵץ נִינְהוּ, אֲבָל מִן הַמִּדְרָס לִמַּה טְהוּרִין? פְּרָמִי. טַלְמוּסָא הַנֶּקֶשֶׁרֶת עַל הַפְּרוּצוֹת לְהַכְעִיז הַבְּנִים קִטְנִים: מִתְּנִי. בְּקִשְׁרִים. מִפְּרֵשׁ בְּגָמָרָא: בְּזִינִי.
אִישְׁקָלִישׁ שֶׁל זָהָב, לְנוֹי: גָּמִ' אִיָּא מֵרִי. כֶּר שְׂמוֹ: קִשְׁרִי פּוֹאֶה. גִּרְנָצ' אֶקוּשְׁרִים בְּקִשְׁרִים, וְתוֹלִין בְּצִנּוֹר לְרַפּוּאָה. וְלֹא יִדְעָתִי לֵאמֹר חוֹלִי: מוֹקְמִי. מַעֲמִידִין חוֹלִי שֶׁלֹּא
יִגְדֵּל: ה' קִשְׁרִים: מִסּוֹ. מִתְּרַפְּאִין: נִגְרִי.
פְּסִיעוּתוֹ: נִפְּל פּוֹרָא בְּבִירָא. נִפְּל רְפוּאָת
הַפְּרָאָה בְּבוֹר, דְּאִין אָדָם נוֹהֵר בְּכָל אֵלֹא: מֵאִי
אִירָא בְּנִים. לְרַב יְהוּדָה פְּרִירָה: אִי קִישוּרִין
דְּמִתְנִי לְרַפּוּאָת חוֹלִי נִינְהוּ, מֵאִי אִירָא בְּנִים?
נִעְנֻעִין. בְּרַמְדוּרִי, מִנְּעֻנֵג עָלָיו וְאִינוּ יָכוֹל
לִפְרֹד מִמֶּנּוּ. וְרַפּוּאָה זוֹ לֹא שִׁיבָא בְּנִקְבוֹת,
שְׂאִין הָאֵב מִחֻבָּב בֶּן כֶּר מִתְחַלְלֵתן שִׁידוֹ
מִנְּעֻנֵג עָלָיו: תְּפִילִין. שִׁדִּי יִמְנו קוּשְׁרִתוֹ
לְשִׁמְלָאוֹ, וְהוּא סִימֵן לְגִירָסָא: סִבְנָתָא. שְׁמֻנְעֻג
יֹתֵר מִדָּא: סְחֻפִי בְּקָא. כּוֹס שֵׁשׁ בּוֹ הִבֵּל,
בְּגוֹן שְׂעִירוֹ מִמֶּנּוּ מִים חֲמִין, וְכוּפְדוֹ עַל
הַסִּבּוּר לְמִי שֶׁחָשׁ בְּמִעֻזָּה, וְאוֹתוֹ הִבּוֹס אֶת
הַבֶּשֶׂר וּמוֹשֵׁךְ אֵלָיו אֶת הַמַּעֲשִׂים, וּמוֹשִׁיב
בְּמִקּוֹמָהּ: לְסוֹד. תְּפִילִין. דִּין וְרָגְלִיו: דְּרַב הוּנָא
מִבִּי. דְּהִקָּה בֵּא מִבִּי רַב שְׁוֹאֵר רַבָּה, וְכִנְרַב
מִבִּי ר' חִיָּא וְר' חִיָּא מִבִּי רַבִּי: מִכְּסָמִי. שְׂבוּרִין,
שְׂהִי מִשְׁקוֹן אֶת הַתְּלִמִּידִים. וְאֵלֹא מִפְּנֵי
שֶׁשְׂבוּרִין הֵן, הֵי עוֹשִׂין לָהֶן דְּרַב לְהַפֵּךְ אֶת
יָמֵן: לְגִיטָא דִּידִיחָה. תּוֹבִי דִּידִיחָה, דְּהִינֵי כּוֹף:
דְּצִיל. שְׁוֹלֵךְ וְנֻעֶשׂה צִלּוֹל כָּל שְׁעָה מִחוּס
הַבֶּשֶׂר: שִׁיעָא דְדָנָא. מְגוּפַת חֲתוּבִית: דְּצִיל תָּא
שִׁיעָא. מַחֲמַת הַמִּים: לִיחֻנְקִי. מִי שֶׁפִּרְקָה
חוֹלִיא שֶׁל מִפְּרָקָה צָאֲרָא (ג) וְנֹפֶלֶת בְּגִרוֹנוֹ,
תּוֹלִין אוֹתוֹ בְּרִאשׁוֹ, שִׁהָא צָאֲרָא נִפְשֵׁת
דְּרוּמָה לְחִנְקָה: לְפִיפִי. לְכוּרְכוֹ בְּבָרִים
וְקוּשְׁרוֹ בְּחִגְרָה רַחְבָּה, וּמִתְיַשְׁבִּין פִּרְקִי
אֲבָרֵי שֶׁנֶּהן רַכִּין וְנִשְׁמָטִין כְּחֻלִּי הַלֵּדָה,
וְקוּרִין אֲנַמְלִטוּרִי בְּלַעֲזוֹ: מִתְנִי בְּנִים. שְׂחִי
שְׁמוּעוֹת דְּאִירִי בְּקִטְנִים הֵיזָה שׁוֹנֶה בְּשֵׁם רַבִּי
(אֲבָא) בֶּר הוּנָא מִשְׁמִיהָ דְּרַב חָמָא בֶּר גּוּרְיָא:
בּוֹ. חִירָא שְׁמֻנְעָא דְּאִירִי בְּקִטְנִין מִתְנִי בְּשִׁמְיָה:
תְּרוּיָהוּ. נִעְנֻעִין וּלְפִיפִי: כָּל מִנְיָנִי. כָּל
לִדְשׁוֹת. וּמִפְּנֵי שְׂבוּלִין אוֹתוֹן, שֶׁ ג' פְּעָמִים
יֵשׁ יוֹתֵר – קָרִי לְהוּ מִנְיָנִי: בְּשִׁמְאָה דְּקָא.
פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי: דְּמִפְּרִישׁ. כָּל לְחָשִׁי
שֶׁמְפֹרֵשׁ מִנִּין כְּמוֹהַ פְּעָמִים שִׁאֲמֹר וְיִכְפֹּל
אוֹתוֹ: כִּי דְמִפְּרִישׁ. כּוֹפֵלִין אוֹתוֹ כְּפִי מִנְיָנִי.
וְלֹא מִפְּרִישׁ בָּהֶם – סִתָּם כְּפִילָתָן אֲרִכְעִין
וְחַד זִימְנִין: אֲבָן תְּקוּפָה. אֲבָן שְׁנוּשׂאוֹת
אוֹתָהּ נִשְׁמֵשׁ עוֹבְרוֹת שֶׁלֹּא יִפְּלוּ, וְקוּרִין לָהּ
קוּטְאִנָּא בְּלַעֲזוֹ: כְּמִשְׁקֵל. שׁוֹם דְּבָר
שֶׁשִּׁקְלָהוּ בְּנִגְדָה: וְלֹא שֶׁהִפִּילָהּ, וְלֹא חֲאֲמֹר
שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְצֹאת בָּהּ אֶלָּא לְאִשָּׁה
שֶׁעָלְהָ לְהַפִּיל עוֹבְרָה, שֶׁהִפִּילָהּ כְּבָר עוֹבֵר
אַחֵר: וְלֹא שֶׁעִיבְרָה. שִׁדְעוֹת לָהּ שֶׁהִיא
מַעֲבֹרֶת: וְהוּא דְּאִיבִין וְחָלָל. שְׁנִמְצָא
הַתֵּנֶף מֵאִלּוּ לְמִשְׁקֵל הָאֲבָן, וְלֹא שֶׁחִסְרוּ
מִמֶּנּוּ אוֹ הוֹסִיפוּ עָלָיו לְכוּנוֹ: בֵּת יוֹסָא.
שֶׁאֲחֻזּוֹ בְּכָל יוֹם: וְזוּא חִינוּרָא. צָרוּךְ וְחֻדָּשׁ:
לְמִלְחָמָא. לְמִקּוֹם שְׂרִיפַת הַמִּים, שְׁעוֹשִׂין
נִגְרִים עַל שִׁפְתַּי הֵימָּן לְהַמְשִׁיךְ מִים לְבִרְכּוֹת רַחְבוֹת הָעֲשׂוֹת לָכֶר, וּכְשֶׁנִּתְמַלְאוּ סוֹתֵם הַחֲרִיצִין וְהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹרֵף אֶת הַמִּים שֶׁמְלוּחִין הֵן, וְנִעֲשֶׂה מִלֵּךְ: בְּחִלְלָא דְּבִי צִאֲרָא.
תַּחַת גִּרְגּוֹנוֹ כִּנְגֵד מִפְּתָחֵי חִלּוֹק, לְשׁוֹן רַבִּינוּ הַלּוֹי: נִירָא בְּרָקָא. לִיצֵא שֶׁל שַׁעַר: פְּרָשֶׁת דְּרָכִים. מִקּוֹם שֶׁשְׁנֵי דְרָכִים מִתְּרַפְּשִׁים: שׁוּמְשֻׁמְנָא גְּמָלָא. נִמְלָה גְּדוּלָה: דְּרִי מִידִי.
שְׁטוּנָה בְּלוּם: לִישְׁקָלִיה. לְשׁוּמְשֻׁמְנָא: גְּבוּבָתָא דְּחָשָׁא. כְּמִין קָנָה שֶׁל נַחֲשָׁה: וְלִסְתִּמִּיָּהּ בְּאֲבָרָא. יִסְתּוּם פִּיָּה בְּעוֹפֶרֶת: גּוּשְׁפִּנְקִי. חוֹתוּמָתוֹ. וְלֹא דוּקָא שִׁתִּין נָקֵט, וְלֹא דוּקָא
חוֹתוּמָתוֹ שֶׁל צוּרָה. אֶלָּא חוֹתוּמָתוֹ הִרְבָּה זוֹ עַל זוֹ: שְׁעוּדָה עַל הָעוֹפֶרֶת, וְשׁוֹב וְפָת, וְשׁוֹב טוֹט: וְלִיכְרוּלִיה. יִנְעֻנֵג: וְלִידְרִיה. יִשְׁאָנָה: וְלִימָא לִיה. לְשׁוּמְשֻׁמְנָא: מְעוּנָה: עָלִי.
מִדֵּה שְׁהִיית נוֹשָׂא אֲשָׁאנָה: וְעוּנָא. הַחֹלִי שֶׁלִּי: אִינִישׁ אֲשַׁבְּחִיה וְאִיפְסִיק בֵּיהּ. חוֹלִי כּוֹה שֶׁזָּה עוֹשֶׂה, וְכִי אֲמֹר לִיה: מְעוּנָה עָלִי – וְהוּא חוֹלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ: בּוּזָא חֲדָתָא. כָּלִי חֲרָס
נִהָרָא, שְׁקוֹל מֵאִי דִּיהֲבֵת לִי, דְּאוּרְחָא דְּאִישְׁקָלָע לִי בְּיוֹמִיהָ אֲתָא בְּיוֹמִיהָ אֲזַל. אֲמֹר רַב הוּנָא:
לֹאשְׁתָּא

נִגְרִים עַל שִׁפְתַּי הֵימָּן לְהַמְשִׁיךְ מִים לְבִרְכּוֹת רַחְבוֹת הָעֲשׂוֹת לָכֶר, וּכְשֶׁנִּתְמַלְאוּ סוֹתֵם הַחֲרִיצִין וְהַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹרֵף אֶת הַמִּים שֶׁמְלוּחִין הֵן, וְנִעֲשֶׂה מִלֵּךְ: בְּחִלְלָא דְּבִי צִאֲרָא.
תַּחַת גִּרְגּוֹנוֹ כִּנְגֵד מִפְּתָחֵי חִלּוֹק, לְשׁוֹן רַבִּינוּ הַלּוֹי: נִירָא בְּרָקָא. לִיצֵא שֶׁל שַׁעַר: פְּרָשֶׁת דְּרָכִים. מִקּוֹם שֶׁשְׁנֵי דְרָכִים מִתְּרַפְּשִׁים: שׁוּמְשֻׁמְנָא גְּמָלָא. נִמְלָה גְּדוּלָה: דְּרִי מִידִי.
שְׁטוּנָה בְּלוּם: לִישְׁקָלִיה. לְשׁוּמְשֻׁמְנָא: גְּבוּבָתָא דְּחָשָׁא. כְּמִין קָנָה שֶׁל נַחֲשָׁה: וְלִסְתִּמִּיָּהּ בְּאֲבָרָא. יִסְתּוּם פִּיָּה בְּעוֹפֶרֶת: גּוּשְׁפִּנְקִי. חוֹתוּמָתוֹ. וְלֹא דוּקָא שִׁתִּין נָקֵט, וְלֹא דוּקָא
חוֹתוּמָתוֹ שֶׁל צוּרָה. אֶלָּא חוֹתוּמָתוֹ הִרְבָּה זוֹ עַל זוֹ: שְׁעוּדָה עַל הָעוֹפֶרֶת, וְשׁוֹב וְפָת, וְשׁוֹב טוֹט: וְלִיכְרוּלִיה. יִנְעֻנֵג: וְלִידְרִיה. יִשְׁאָנָה: וְלִימָא לִיה. לְשׁוּמְשֻׁמְנָא: מְעוּנָה: עָלִי.
מִדֵּה שְׁהִיית נוֹשָׂא אֲשָׁאנָה: וְעוּנָא. הַחֹלִי שֶׁלִּי: אִינִישׁ אֲשַׁבְּחִיה וְאִיפְסִיק בֵּיהּ. חוֹלִי כּוֹה שֶׁזָּה עוֹשֶׂה, וְכִי אֲמֹר לִיה: מְעוּנָה עָלִי – וְהוּא חוֹלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ: בּוּזָא חֲדָתָא. כָּלִי חֲרָס
נִהָרָא, שְׁקוֹל מֵאִי דִּיהֲבֵת לִי, דְּאוּרְחָא דְּאִישְׁקָלָע לִי בְּיוֹמִיהָ אֲתָא בְּיוֹמִיהָ אֲזַל. אֲמֹר רַב הוּנָא:
לֹאשְׁתָּא

מאתגגעות אליו. אמר על כך רב נחמן בר יצחק, ויסיקין – חסימן
שלך שתזכור אופן עשייתה, הוא התפילין של יד, שיד ימינו
קושרתם ליד שמאלו. מוסיפה הגמרא: ויחילופא – אם מחליף
וקושר רצועה של שמאל ביד ימין, ספקתא – סכנה היא, שגורם
שיתגעגע יותר מדאי.
הגמרא מביאה כמה דינים נוספים שאמר אבין בר הונא בשם רב
חמא בר גוריא בענין רפואה בשבת: אמר אבין בר הונא אמר רב
המא בר גוריא, סחיפי כסא אמרינן בשבתא – כפיית כוס שיש בו
הבל ועל ידי שעירו ממנו מים חמים על הטבור למי שחש במעיו,
בשבת, שפיר דמי – מותרת.
ואמר אבין בר הונא אמר רב המא בר גוריא, מותר לסוך בשמן ומלח
בשבת את כפות ידיו ורגליו של מי שהשתכר, כדי להפיג שכרותו,
וכי הא – כמון דרב הונא כשהיה בא מביית – מותר רב שהיה רבו,
ורב כשהיה בא מבי רבי חייא רבו, ורבי חייא כשהיה בא מבי רבי
רבו, כי הווי מופקטין – כשהיו שיכורים, מיתת מושקא ומילחא – היו
מביאים שמן ומלח, ושייפי להו לגויתא דידיהו ויגויתא דברעיהו
– ומשפשים להם את תוכי ידיהם ואת תוכי רגליהם, כלומר את
כפות ידיהם ורגליהם, להפיג שכרותם, ואמר – והיו אומרים כי
הכי דציל הא מישקא – כשם ששמן זה הולך ונעשה צלול מחום
הבשר, לצייל חמריה דפלגיא בר פלגיתא – כך יהא צלול יינו של
פלוגי בן פלוגית. ואי לא – ואם אין לו דברים אלו, או שעשו לו כך
ולא הועיל, מיתת שיעא דדגא – יביא מגופה לו – כיסוין של חזית,
ונשי ליה במיא – וישרה אותה במים, ואמר, כי הכי דליציל האי
שיעא – כשם שמגופה זו נעשית צלולה מחמת המים שהיא שורה
בתוכה, לצייל חמריה דפלגיא בר פלגיתא – כך יהא צלול יינו של
פלוגי בן פלוגית.
ואמר אבין בר הונא אמר רב המא בר גוריא, מותר לחנק בשבת –
מי שנתפרקה חוליה ממפרקת צוארו ונפלה בגרונו, מותר אף
בשבת לתלותו בראשו שיתפשט צוארו ויתרפא.
ואמר אבין בר הונא אמר רב המא בר גוריא, לפופי ינוקא בשבתא
– לכרוך בגדים בשבת סביב תינוק שנולד ולקושרם בחגורה
רחבה, כדי לסדר פרקי אבריו, שפיר דמי – מותר.
הגמרא מביאה מחלוקת האם גם הדין האחרון שמותר לכרוך
בגדים סביב תינוק בשבת, אמרו אבין בר הונא בשם רב חמא בר
גוריא, או לא: רב פפא מתני בנים – היה שונה בשם אבין בר הונא
שתי שמועות בענין בנים קטנים, רב יבדי, מתני בן – היה שונה
שמועה אחת בענין בן קטן בשמו. מבארת הגמרא: רב פפא מתני
בנים, פירוש, ותריוהו מתני להו – ואת שתי השמועות היה שונה
בשמו של אבין בר הונא, והן ההלכות שנאמרו לעיל, הראשונה
היא מה ששינוי שכן קטן המתגעגע לאביו קושר לו רצועה ממנעל
ימינו על יד שמאלו של הבה, והשניה היא הדין האחרון שמותר
לכרוך בגדים סביב תינוק בשבת. ורב יבדי מתני בן, פירוש, שרק
קפיתא – את השמועה הראשונה לגבי בן קטן המתגעגע לאביו
מתני – היה שונה בשמו של אבין בר הונא, והאי – ואילו את
שמועה זו האחרונה בענין כריכת בגדים סביב תינוק בשבת, מתני
לה – היה שונה בשמו של רבה בר רב הנה, דאמר רבה בר רב הנה,
לפופי ינוקא בשבתא – כריכת בגדים סביב תינוק בשבת שפיר דמי
– מותרת.
הגמרא חוזרת לרפואה מקשרים ומבארת כיצד מתרפאים
בלחשים וקשרים: אמר אבין אמר רבא, כל מניני – כל
הלחשים שעושים לרפואה, יש לאומרם בשמא דאיקא – בשם
האם, יש להזכיר את המתרפא בלחש עם שם אמו פלוגי בן
פלוגית, וכל קשרי – כל הקשרים שעושים לרפואה, יש לקושרם
בשמאלא – על יד שמאל. ואמר אבין אמר רבא, כל מניני –
כל הלחשים לרפואה דמפרישי – שנתפרש בהם מנין כמה פעמים
יאמרו את הלחש כדי שיועיל, דמפרישי – ואלו שלא נתפרש בהם מנין,
המנין המפורש בהם, ואלא מפרישי – ואילו שלא נתפרש בהם מנין,
יש לומר כל לחש דאריקין וחד ימני – ארבעים ואחת פעמים.
הגמרא חוזרת לענין יציאה עם דברים המועילים לרפואה בשבת,

דלחריצי סוגיא עבדיא – שהוא עשוי לתקן את פסיעותיו ולזקוף את
קומתו, ולא כדי להשעין עליו את כל גופו, אבל הקא – כאן, בקב
הקיסע, לסמוך עליו הוא דעבדיא – הוא עשוי כדי שיסמוך עליו
הקיסע לפעמים את כל גופו, וקמיר עליה – ואכן פעמים שהוא
נסמך עליו, לכך הוא מקבל טומאת מדרס.
שנינו במשנה: כסא וסמוכות שלו מטאין מדרס, ואין יוצאין בהן
בשבת, ואין נכנסין בהן לעזרה, משום שאסור להכנס במנעל
לעזרה. הגמרא דנה בגירסת המשנה: תני תנא קמיה דרבי יוחנן –
שנה אחד החכמים לפני רבי יוחנן, כסא וסמוכות נכנסין בהן
לעזרה. אמר רבי יוחנן לאותו חכם, אני שונה שאשה חולצת
בן – בסמוכותו, ומוכח שנחשב נעל, ואת אמרת – ואתה שונה
במשנה שנכנסין בהם לעזרה, תני – אלא יש לך לשנות, אין נכנסין
בהן לעזרה.
שנינו במשנה: לוקמטין מהורה. הגמרא מביאה שלש שיטות מהו
לוקמטין. לוקמטין: מאי לוקמטין. משיבה הגמרא: אמר רבי
אבהו, קמא דאכפא – דמות חמור הנישא על הכתפיים שעושים
הליצינים. קמא בר פפא אמר, קשרי – כלונסאות גבוהים שמהדק
לרגליו ומהלך בהם במקום טיט. קמא בר רב הונא אמר, פרימי –
צורת פרוצוף שנותנים על הפנים להבעית את הקטנים.
משנה
הבנים יוצאין בקשרים – מותר לבנים קטנים לצאת לרשות הרבים
בשבת עם קשרים התלויים בצוארם. ובני מלכים בוזגין – פעמונים
של זהב לנוי, וכל אדם מותר לצאת בהם, אלא שדבריו חכמים
בהנהיג – באופן הרגיל, שבני מלכים אביהם היה רגיל לעשות להם
תכשיטים כאלו.
גמרא
מבארת הגמרא את הדין הראשון במשנה שהבנים יוצאים
בקשרים: מאי – מה הם הקשרים שבהם דיברה המשנה. אמר אבא
מרי, אמר רב נחמן בר רביה, אמר רב אשי בר אבין, אמר רב יהודה,
קשרי פוהא – קשרים שהיו עושים מעשב ששמו פואה, ותולים
בצואר לרפואה.
הגמרא מבארת כמה קשרים היו צריכים כדי להתרפאות: אמר
אבין, אמר רבא, לי אב, תלתא – שלשה קשרים מוקמי – מעמידים
המחלה שלא תגדל, חמשה קשרים מסו – מרפאים אותה, שבעה
קשרים מפילי לבשמים מעלי – מועילים שלא יזיקו לו.
הגמרא מבארת באיזה אופן מרפאים קשרים אלו: אמר רבא
בר יעקב, והוא – קשר זה מועיל דווקא באופן דלא חוי ליה שמשא
וסיחרא – שלא נראו חלולה השמש והירח, ולא חוי מירא –
והחולה לא ראה גשם, ולא שמיץ ליה קול ברקא – ולא שמע קול
ברזל, וקל תרגולתא – וקול תרגולת, וקל ניגרי – וקול פסיעות.
אמר על כך רב נחמן בר יצחק, אם אכן צריך כל תנאים אלו, נפל
פוטא בקריא – נפלה רפואת הפואה בבור, כלומר לא תועיל לשום
חולה, שהרי אין אדם נוהר בכל אלו.
מקשה הגמרא על רב יהודה שביאר שקשרים אלו הם לרפואת
חולי: אם כן, מאי אריא – מדוע נקט התנא דווקא בנים, הרי מפילי
בנות נמי – גם צריכות קשרים אלו לרפואה, ועוד, מאי אריא
בנים – מדוע נקט התנא 'בנים' שמשמע שעוסק דווקא בקטנים,
הרי מפילי גדולים נמי וקוקים לרפואה זו. לכן חוזרת בה הגמרא
מפירוש זה: אמר מאי אריא, קשרים שאמרה המשנה, כוונתה כי הא
נ-כמון דאמר אבין בר הונא אמר רב המא בר גוריא, בן שיש לו
נענועין על אביו ואינו יכול להיפרד ממנו, נוטל האב רצועה ממנעל
של ימין שלו, וקושר לו – לכן בשמאלו – בידו השמאלית, ועל ידי
סגולה זו סרים הגעגועים מעליו. ורפואה זו שייכת רק בבנים
קטנים המתגעגעים לאביהם, ולא בגדולים, וכן אינה שייכת בבנות
קטנות נקבות, כיון שאין האב מחבבן בתחילתן כל כך עד שיהיו

ורבה, כך אתה השחין לא תפך ולא תרבה בגופיה – בגופו דפלוני
 בר פלוני.
 הגמרא מבארת רפואות על ידי לחש לדברים נוספים: לביפה –
 לרפואת אבעבועות, לימא הכי – יאמר כך, חרב שלופה, וקלע
 נמושה, לא שמייה יוכב חולין מקאזבין.
 לשידא לימא הכי – אם הזיקו שד יאמר כך, הוית דפקין דפקין
 הוית, לימא תביר ומשופת – מקולל ונשבר ומשומת יהא שד זה
 ששמו בר מיט, בר פמא, בר מינא, כמו ששמו מרינו ואיסממא.
 לשידא דבית הפסא – אם הזיקו שד של בית הכסא לימא הכי –
 יאמר לחש זה, אנפךפי דארי – בראש ארי הזכר, ואאופי דגורייתא
 – ובחוטם הלבאיה הנקבה, אנפךתון לשידא – מצאתי השד
 ששמו בר שיריקא פנדא, במישרא דכרתי תפסיה – בערוגת כרשין
 ו-מין ירקן הפלתי, פלוצא דתמרא תפסיה – ובלחי החמור
 הלכיתיו.
 שנינו במשנה: ובני מלכים יוצאים בגזין, וכל אדם יוצא בהם, אלא
 שדברו חכמים בהוה.
 מבררת הגמרא: מאן תנא – מי הוא התנא הסובר שכל אדם,
 ואפילו עני שבישראל, מותר לצאת בפעמונים העשויים לבני
 מלכים.
 משיבה הגמרא: אמר רבי אושעיא, רבי שמעון היא, דאמר במשנה
 (לקמן קא). שכל ישראל בני מלכים הם, ולכן פעמונים אלו ראויים
 גם לעני, ואינו מתנגה בכך שנראה כמתגאה בהם, שנחשוש משום
 כך שמא יסירו ויבוא להעבירים ברשות הרבים, וכן אינם חידוש
 אצלו, שנחשוש שמא מתוך כך יבוא להתפאר בהם ולהראותם
 לחבירו.
 ורבא אמר, משנתנו עוסקת פאופן שהפעמון אריג – אורג בקסות,
 שאינו מסירו להראותו, והמשנה דברי רבי היא, שלדברי הכל
 מותר לכל אדם לצאת בפעמון באופן זה, שאין חשש שיעבירו
 ברשות הרבים.

משנה

המשנה מביאה מחלוקת האם מותר לצאת לרשות הרבים עם
 דברים מסוימים לרפואה: יוצאין לרשות הרבים בשבת בביצת
 התרגול ו-מין חגב, ובשן של שועל, ובמקסר מן הצלוב – מסמר
 שתלו בו אדם על העץ, משום רפואה, דברי רבי מאיר. וחכמים
 אוקרין לצאת עם דברים אלו אף בחול, משום שרפואות אלו הן
 דרכי האמורי, ונאסרו מן התורה, שנאמר (ויקרא יא) ויבדקתיהם לא
 תלכו.

גמרא

הגמרא מבארת את המחלות שמתרפאות בדברים אלו שהוזכרו
 במשנה: יוצאין בביצת התרגול, דעברי לשיחלא – שעושים לרפואת
 כאב האוזן, ותולין אותה באזנו. ויוצאים בשן של שועל, דעברי
 לשינתא – שעושים לרפא את ענין השינה. ומבארת הגמרא: דהיינו
 – שן של שועל חי תולים למאן דניין – למי שישן הרבה ורוצים
 להקיצו, דמינתא – ושן של שועל מת תולים למאן דלא ניין למי
 שאינו יכול לישן, כדי שישן. ויוצאים במקסר מן הצלוב – מסמר
 שתולים בו אדם על העץ, דעברי לידפא – שעושים לרפא נפח של
 מכה, ומניחים אותו עליה.
 שנינו במשנה: יוצאים בביצת התרגול וכו' משום רפואה, דברי רבי
 מאיר, וחכמים אוסרים אף בחול משום דרכי האמורי.
 הגמרא מבארת באיזו רפואה יש איסור של דרכי האמורי ובאיזו
 לא: אבין ורבא דאמרי תרנייהו – אמרו שניהם, כל דבר שיש בו
 משום רפואה, כלומר שרפואתו ניכרת, כגון שתית כוס של משקה
 המרפא, והנחת תחבושת על המכה, אין בו משום דרכי האמורי.
 מקשה הגמרא: מדבריהם מדויק, הא – אבל דבר שאין בו משום
 רפואה כלומר שאין רפואתו ניכרת, כגון לחש, יש בו משום דרכי

לאשתא תילתא – לרפואת שחפת שלישית, כלומר שבאה על
 האדם כל שלשה ימים, לית שבעה סילין – יביא שבעה ענפים
 קטנים משבעה דיקלי – ודיקלים, ושבעה ציבי – וקיסמים משבעה
 כשוור – משבע קורות, ושבעה סיבי – ותידות משבעה גשוירי
 ו-גשוירים, ושבעה קטימי – ושבע מידות אפר משבעה תגורי
 ו-תגורים, ושבעה עפרי – ושבע מידות עפר משבעה סגרי – חורים
 שבמשקוף שציר הדלת סובב בהם, ושבעה כופרי – ושבע מידות
 ופת שמופתים בו את הספירות משבעה ארבי – משבע ספירות,
 ושבעה בוני פמוני – ו-גרעני כמון, ושבעה ביני – ושבע שערות
 מדיקא דכלבא סכא – מזקן כלב זקן, ולציריהו בחללא דבי צוארא
 – ויצרם בחלל בית הצואר תחת גרונו בגירא ברקא – בחוט של
 שער העגול כצורת ניר.

הגמרא מביאה רפואה לחולי הקדחת: אמר רבי יוחנן, לאשתא
 צמיתתא – לרפואת חולי הקדחת המחמם את הגוף, לישקל סבינא
 דכילא פירלא – יטול סכין שכולו ברזל, וליול להיבא דאיבא
 ויוריקא – וילך למקום שיש בו סנה, וליקטיר ביה גירא ברקא –
 ויקשור בו חוט שער העגול כצורת ניר, ויוקא קמא ליתרוק ביה
 פורקא – וביום הראשון יחרוץ בסנה מעט ולימא – ויאמר את
 הפסוק (שמות ג) 'וירא מלאך ה' אליו וגו' בלבת אש מתוך הסנה
 וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל, ולמחר ילך שוב
 וליחרוץ ביה פורקא – ויחרוץ בו מעט, ולימא – ויאמר את הפסוק
 הבא (שם פסוק א) 'ואמר משה אסירה נא ואראך את המראה הגדל
 הזה מדוע לא יבער הסנה, ואמר פסוק זה משום סופו מדוע לא
 יבער הסנה, כסגולה שלא תשלוט בו אש הקדחת, ולמחר ילך
 שוב וליחרוץ ביה פורקא – ויחרוץ בסנה מעט, ולימא – ויאמר את
 הפסוק הבא (שם ג) 'וירא ה' כי סר לאות וגו' ויקרא אליו אלהים
 מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני, שהלשון 'כי סר' מרמז
 בכך שיסור ממנו החולי.

הגמרא מביאה שאלה על כך: אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב
 אשי, ולימא – ויאמר בתוך ימים אלו גם את הפסוק (שם ג) 'וואמר
 אל תקרב הלום וגו' של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה
 עומד עליו אדמת קדש הוא, שהלשון 'אל תקרב הלום' מרמז
 שלא יקרב החולי אליו. הגמרא מקבלת את הדבר: אלא, לוימא
 קמא לימא – ביום הראשון יאמר את שני הפסוקים הראשונים
 'וירא מלאך ה' אליו וגו', 'ואמר משה' וגו', ולמחר ביום השני לימא
 – יאמר את הפסוק הבא 'וירא ה' כי סר לאות' וגו', ולמחר ביום
 השלישי יאמר את הפסוק הרביעי 'וואמר (ה') אל תקרב הלום' וגו'.
 הגמרא מבארת מה עושה בשבועות מחלתו: וכן פסק ריה –
 וכשהמחלה פוסקת ממנו, ליתתיה – ישפיל את הסנה אל סמוך
 לקרקע, ולפסקיה – ויחתכנה, ולימא הכי – ויאמר כך, הסנה הסנה,
 לאו משום דביתיה מכל אינני – לא משום שאתה גבוה מכל
 האילנות אשרי הקדוש ברוך הוא שכינתיה עלך – השרה הקדוש
 ברוך הוא שכינתו עליך, אלא משום דמינת מכל אינני – אלא
 משום שאתה שפל ונמוך מכל האילנות אשרי קודשא בריך הוא
 שכינתיה עלך – השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו עליך, וכן היכי
 דמינתא אשתא – וכמו שראתה האש לחנניה מישאל ועזריה,
 ועריקת מן קדמויה – וברחה מפניהם, כן תחמיניה אשתא – כן
 תראה האש לפלוני בר פלוני (ויאמר את שמו ושם אמו) ותעזרוק
 מן קדמויה – ותברח מפניו.

הגמרא מבארת רפואות על ידי לחש לחולה בשחין: לסיקמא –
 לרפואת פצעי שחין שבגופו, לימא הכי – יאמר כך, בז פוריה, מס
 סביא, פס פסיה, שרלא ואמרלא, אלן מלאכי דאישתלחו מארעא
 דסידם – אלו המלאכים שנשלחו מארץ סודם.
 ויאסא שחינא באיבין – ולרפואת שחינים כואבים, יאמר כך, בןך
 בוך פוכויה, מסמסיה פמן כמיה, עיניה בוך עינה בוך – מראיך בך,
 כלומר תעמוד במראיך ולא תאדים יותר, אהרין כך – מקומך בך,
 כלומר עמוד במקומך ולא תרחיבו, ועיך כקלום – וזעיך היא
 כאדם שנקלט זרעו בשרירי בטנו, שלא יוליד, ואף אתה לא תצא
 לחוץ, וכפדך דלא פרה ולא רבא – וכמו פרדה שאינה פרה

שבת. פרק שישי – במה אשה דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י
 תוספות

בני מלכים יוצאין בזוגין מאן תנא ר"ש היא פ"י. ר' הקונטרס: וליכא למיחש דילמא מחייבי בהו ואתו לאתווי. וא"ת: מכל מקום ליחוש דילמא איפסיק ואתי לאתווי, כדאמרין לעיל גבי עבר דלא יצא בחותם שבוצארו וי"ל: דהבא מיירי בתלום בשלשלת, דלא מיפסיק. ור"ב"א פירש: דבירושלמי מוקי לה בקטנים, דאפילו אי פסיק ומייתי לה – ליכא איסור. והכי איתא בירושלמי: ר' זעירא אומר בוגו שבוצארו, ומדו כל אדם דקטני במתניתין – בין קטנים עשרים, בין קטנים עניים. מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא: ולא בוגו שבוצארו. כאן בגדולים כאן בקטנים. פירוש: הווא דלא יצא בוגו שבוצארו – בגדולים, דלמא מיפסיק ואתי לאתווי. והא דשרי הבא – בקטנים, דליכא למיחש, כדפי'. מ"מ יש לדקדק, אמאי נקט בני מלכים? כיון דליכא חששא אי מייתי להו קטן בדימו וי"ל: דאי לאו בני מלכים – הוו מחייבי עליה בני מלכים כל שעה, ואי אפשר שלא ישמע אביו מעולם וטלם אביו בידו, ואתו לאתווי. אבל אי בני מלכים לא מחייבי – אם כן אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי להו אבהו, דלא שכחי שיחא אביו בצדו בשעה שיפסקו:

הדרן עלך במה אשה

וגו" **"ויאמר משה וגו"**. ולמחר לימא: **"ויאמר ה' כי סר לראות"**. ולמחר **"ויאמר ה' אל תקרב הלם"**. וכי פסק ליה – ליתמיה ולפסקי, ולימא הכי: **הסנה הפנה, לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך, אלא משום דמיכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך**. וכי היכי דתמימיה אשתא לחניה מישאל ועוריה וערקות מן קדמויה – פן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלוני ותיערוק מן קדמויה. לסימטא לימא הכי: **בו בוייה מס מסיא כס פסייה, שרלא ואמרלא, אלן מלאכי דאישתלחו מארעא דסרום ולאפסא שחינא פאיכין, בוך בוך פוכוך מסמסוך, פמון פמיה, עינד בוך עינד ביד, אהריך בך, ורעיך בקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא, כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלוני**. לכיפה לימא הכי: **חב שלופה וקלע נטושה, לא שמייה יוכב חולין מכאובין. לשידא לימא הכי: הוית דפקין דפקין הוית, לימא תבור ומשומת, בר טיט בר טמא בר טינא, כשמו מרינו ואיסטמאי. לשידא דבית הכפא לימא הכי: אןקפי דארי ואוסוי דגורייתא אשפתחו לשידאי בר שירקא פנא, במישרא דכרתי חבמיה, בלועא דחמרא חטרמיה**. **"ובני מלכים בוגין"**. מאן תנא: א"ר אושעיא: רבי שמעון היא, דאמר: **כל ישראל בני מלכים הם**. רבא אמר: באריג בכסותו, ודברי הכל. **מתני'** יוצאין בבצת החרגול, ובשן שועל, ובכסמור מן הצלוב משום רפואה, דברי ר"מ, וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי. **גמ'** יוצאין בבצת החרגול – דעבדי לשיחלא, ובשן של שועל – דעבדי לשינתא, דחייא – למאן דגיים, דמיתא – למאן דלא גיים, ובכסמור מן הצלוב – דעבדי לזירפא. **"משום רפואה דברי רבי מאיר"**. אפ"י ורבא דאמרי תרוייהו: **כל דבר שיש בו משום רפואה – אין בו משום דרכי האמורי**. הא אין בו משום רפואה – יש בו משום דרכי האמורי? ותתניא: **אילן שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותו) בסיקרא ומענו באבנים. בשלמא מענו באבנים – פי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעבדי? פי היכי דליחוייה אינשי וליקעו עליה רחמי. דרתניא: "וממא טמא יקרא" – צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים. אמר רבינא: כמאן תלינן כוכבי דביקלא, פי האי תנא. תני תנא בפרק אמוראי קמיה דר' חייא בר אבין, א"ל: כולוהו אית בהו משום דרכי האמורי, לבר מהני: מי שיש לו עצם בגורו מביא מאתו המין ומניח ליה על קדקדו, ולימא הכי: חד חד נחית בלע, בלע נחית חד חד – אין בו משום דרכי האמורי. לאדרא לימא הכי: נגעצתא פמחמ, נגעלתא פתרים, שייא שייא**. האומר:

כל השניות שם אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משום דרכי האמורי, אלא ככולן אתה שונה יש בו, לבר מהני ב' אלו שאפרש לך: **מי שיש לו עצם וכו'**, ולחש דנעצתא פמחמ – אלו ב' לבדם אין בהם: חד חד נחית. לחש הוא: לאדרא. עצם של דג שישב לאדם בנשט: שייא שייא. לחש הוא: דר דר:

לאשתא תילתא. שחפת שלישית, שבאה מג' ימים לג' ימים: סילי. ענבים (א) קטנים: **ושבעה ציבי**. קסמים: בשורי. קורות: **ושבעה סיבי**. יתדות, קיבל"ש בלע"ז: **משבעה גשורי**. גשמים: ו' סינרי. צנור הדלת, חור האסקופה שציר הדלת סוכב בו: בופרי. זפת שזופתין הספינות: ארבי. ספינות: **ושבעה בוני פמוני**. גרעיני פמון. ל"א: בוני

במון, גרסי, מלא אגרוף: **ושבעה בני מדיקנא דכלבא סבא**. שבעה נימי מקון כלב זקן: **אשתא צמירא**. חולי שמחממת וקודחת את הגוף: ודרינע. סנה: לחרוק, אישקרנ"ה, כמו דמבלע חזיקיהו ד"אלו טריפות" חולין דף (נט): **ויאמר משה**. משום סיפיה "מדוע לא יבער הסנה": כי סר. שסור החולי: אל תקרב הלום. שלא יקרב זה החולי אליו: ליתמיה ולפסקיה. סמון לקרקע. ליתמיה ישפיל: דמיכת. שאתה שפילה: דחמיא אשתא. שראית האש: לסימטא. שחין, קר"ג בלע"ז: **בגויה כסמסיה בכסמיה**. שמות המלאכים, על שם שקורעים וממססים ומכססים אותו. כו – לשון בוגא: **מארעא דסרום**. כך הוא הלחש, ולא מסרום באו: פוך ביד. אין לו משמעות, אלא כך הוא הלחש: עינד ביד. מראיך ביד, שלא תאדים יותר: אהריך ביד. שלא תרחיב: בקלוט. שנקלט וזרעו בשרייר בטנו, שלא יוליד: לכיפה. אנופוליש, אבקענות – כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם נ"ע. ולשון רבותי: לכיפה – למי שכופהו עד: לימא הכי. לחש בעלקא הוא: הוית דפקין דפקין הוית. לחש הוא: ליש תבור ומשומת. מקולל וגשבר ומשומת: יחא שד זה, ששמו בר טיט בר טינא: לשידא דבית הכפא. אם חזיק, לימא לחש זה: **אןקפי דארי**. בראש הארי זכר: **ואוסוי דגורייתא**. ובחוסם לביאה נקבה: **אשפתחא לשידאי בר שירקא פנא**. א"ר שמו: **במישרא דכרתי חבמיה**. בערגות כרשין הפלתי: **בלועא דחמרא חטרמיה**. בלחש התמור הקליתי: **מאן תנא**. דתני וכל אדם ואפילו עני שבישראל: **רבי שמעון**. בפרק "שמונה שרצים": **בני מלכים**. הלכך לעני נמי חזקא, ולא גנותא דידיה דליתתקיא כיהרא ושליק, אי נמי דמגו דחידוש הוא שליו ומחור: **באריג בכסותו**. דלא שליו ליה ומחור: **מתני'** דרכי האמורי. נידוש הוא, וכתוב "ובחוקותיהם לא תלכו" (ויקרא יח): **גמ'** לשיחלא. לכאב האוזן ותולין באגוז: **לשינתא**. יש שעצא ביד שישן, יש ביד שלא ישן: דתניא. של שן שועל ד: **לזירפא**. נפח מכה, דכל פרקלא זריף, וזאי מסי לזירפא: **שיש בו משום רפואה**. שגראית רפואת, כגון שתיתי כוס ותחבושת מכה. ופרכינן: הא אין בו כו', כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא – יש בו משום דרכי האמורי: בתמיה: **דליכחוש חיליה**. שעל ידי שהוא שמן וכו' רב – פירותיו נושרין: **דליחוייה אינשי**. ולסימטא עבדי ליה, לאודעי דמשיר פירותיו: **ממא טמא**. הוא עצמו אומר: טמא. רחוק מעלי: **כוכבי**. אשכול תמרים, וסימן הוא שמשיר פירותיו: **בפרק אמורא**. בפרק אחד ששני בתוספתא דמסכת שבת, בלחכות דרכי האמורי: **א"ל**. רבי חייא לתנא: כולוהו אית

ב' אלו שאפרש לך: **מי שיש לו עצם וכו'**, ולחש דנעצתא פמחמ – אלו ב' לבדם אין בהם: חד חד נחית. לחש הוא: לאדרא. עצם של דג שישב לאדם בנשט: שייא שייא. לחש הוא: דר דר:

בלל גדול. כל הידוע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת בר'. פירש בקונטרס:
אע"פ שלא נודע לו ביתנים, אמרין ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק, שאי אפשר
שלא שמוע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות. וקשה לה"ר אליעזר:
דאמר בגמרא (לקמן דף עא.) קצר וטחון כגורגרת בשגגת שבת ודון מלאכות, וחזר וקצר
וטחון כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות –

קצירה גוררת קצירה, וטחונה גוררת טחונה.
פירוש: ואינו חייב אלא אחת, ובשבת אחת.
איירי. דבשית שבתות היה חייב שתיים, דימים
שבתנים הוין ידיעה לחלק, אלמא: אע"פ
שנודע לו קדם קצירה אחרונה שאותו יום שבת
הוא, דהא בודון שבת קצר וטחון – אפי' הכי לא
הויא ידיעה, וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע
לו שחטא, שהרי סבור שהמלאכה מותרת.
וטעמא – משום דכתיב "או הדוע אליו חטאתו"
שיהיה לו ידיעת חטא. ועוד הקשה ריב"ם:
דבגמרא מפקינן לה מקרא, ואי ברפ"י בקונטרס
שאי אפשר שלא נודע לו – למה לן קרא? ועוד
קשה לר"י: דתנן בפרק אמרו לו (וכריתות דף
טז.) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר, העושה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה
בר', אמר ליה: חייב על כל אחת ואחת, ק"ו
מנדה בר'. ופליגי התם אמוראי בגמרא, הכי בעי
מיניה, וקאמר בסוף שמעתי: ולרב חסדא דאמר
שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבעא מיניה, אי
ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק או לא. נדה
מאי ימים שבתנים איכא? ומשני: שבא עליה
וטבלה וראתה, וחזר ובא עליה. ודחתם אפילו
איחרה כמה שנים ולא טבלה – חשיב הכל
העלם אחד. אלא כשטבלה ימי היתר שבתנים,
אע"פ דלא ידע – כמי שידע דמי. ה"נ גבי שבת,
אע"פ שלא שמע – ימי היתר שבתנים הוין
ידיעה לחלק, דגוררת הכותב היא שחטא שמירה
לכל שבת. ותימה: דהתם לית רבי אליעזר שבת
מנדה, ואדרבה בשבת כתיב קרא, ובנדה לא
כתיב ונראה לר"י: דהא דנפקא לן מקרא בגמרא
– היינו כרבי אליעזר כרבי שמעון דהתם, דאמר:
לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר, אלא
הבא על הנדה, והשיב לו רבי אליעזר דחייב על
כל אחת ואחת, ק"ו משבת:
וגבי

ותי' לפום רבנן, תי' וחקרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

הדרן עלך במה אשה

האומר: גר גדי וסניק לא אשפי ובושכי – יש בו
משום דרכי האמורי. ר' יהודה אומר: גר אינו אלא
לשון ע"ז, שנאמר "הערכים לגר שלחן". הוא בשמה
והוא בשמו – יש בו משום דרכי האמורי, "דונו
דגי" – יש בו משום דרכי האמורי, ר' יהודה אומר:
אין דין אלא לשון ע"ז, שנאמר "הנשבעים באשמת
שמונו ואמרו חי אלהיך דין", האומר לעורב "צרח"
ולעורבתא "שריקו והחירו לי ונביד לטובה" – יש
בו משום דרכי האמורי. האומר: שחטו תרנגול זה
שקרא ערבית, ותרנגולת שקראה גברית – יש בו
משום דרכי האמורי. אשתה ואותיר אשתה ואותיר
– יש בו משום דרכי האמורי. המבקעת ביצים בפותל
(ותחת) בפני האפרוחים – יש בו משום דרכי האמורי.
והמניס בפני אפרוחים – יש בו משום דרכי האמורי.
המקדחת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא
ימותו – יש בו משום דרכי האמורי. המקדחת לפותה,
והמשתקת לערשם, והמצוותת לגרסין – יש בו
משום דרכי האמורי. המשתנת בפני קדירתה בשביל
שתתבשל מהרה – יש בו משום דרכי האמורי. אבל
נותרין קיסם של תות ושברי זכוכית בפני השביל
שתתבשל מהרה, וחקמים אוסרין בשברי זכוכית מפני
הסכנה. תנו רבנן: נותרין בול של מלח לתוך הנהר
בשביל שתאיר ותדליק, ונותרין טיט וחרסית תחת
הנהר בשביל שתמתין ותדליק, אמר רב וזמרא: האי
מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא – קעבר
משום בל תשחית. "חמרא וחי' לפום רבנן" – אין
בו משום דרכי האמורי. מעשה ברבי עקיבא שעשה
משקה לבנו, ועל כל כוס וכוס שהביא אומר: חמרא
ותי' לפום רבנן, תי' וחקרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

בלל גדול. כל הידוע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת בר'. פירש בקונטרס:
אע"פ שלא נודע לו ביתנים, אמרין ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק, שאי אפשר
שלא שמוע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות. וקשה לה"ר אליעזר:
דאמר בגמרא (לקמן דף עא.) קצר וטחון כגורגרת בשגגת שבת ודון מלאכות, וחזר וקצר
וטחון כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות –

קצירה גוררת קצירה, וטחונה גוררת טחונה.
פירוש: ואינו חייב אלא אחת, ובשבת אחת.
איירי. דבשית שבתות היה חייב שתיים, דימים
שבתנים הוין ידיעה לחלק, אלמא: אע"פ
שנודע לו קדם קצירה אחרונה שאותו יום שבת
הוא, דהא בודון שבת קצר וטחון – אפי' הכי לא
הויא ידיעה, וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע
לו שחטא, שהרי סבור שהמלאכה מותרת.
וטעמא – משום דכתיב "או הדוע אליו חטאתו"
שיהיה לו ידיעת חטא. ועוד הקשה ריב"ם:
דבגמרא מפקינן לה מקרא, ואי ברפ"י בקונטרס
שאי אפשר שלא נודע לו – למה לן קרא? ועוד
קשה לר"י: דתנן בפרק אמרו לו (וכריתות דף
טז.) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר, העושה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה
בר', אמר ליה: חייב על כל אחת ואחת, ק"ו
מנדה בר'. ופליגי התם אמוראי בגמרא, הכי בעי
מיניה, וקאמר בסוף שמעתי: ולרב חסדא דאמר
שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבעא מיניה, אי
ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק או לא. נדה
מאי ימים שבתנים איכא? ומשני: שבא עליה
וטבלה וראתה, וחזר ובא עליה. ודחתם אפילו
איחרה כמה שנים ולא טבלה – חשיב הכל
העלם אחד. אלא כשטבלה ימי היתר שבתנים,
אע"פ דלא ידע – כמי שידע דמי. ה"נ גבי שבת,
אע"פ שלא שמע – ימי היתר שבתנים הוין
ידיעה לחלק, דגוררת הכותב היא שחטא שמירה
לכל שבת. ותימה: דהתם לית רבי אליעזר שבת
מנדה, ואדרבה בשבת כתיב קרא, ובנדה לא
כתיב ונראה לר"י: דהא דנפקא לן מקרא בגמרא
– היינו כרבי אליעזר כרבי שמעון דהתם, דאמר:
לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר, אלא
הבא על הנדה, והשיב לו רבי אליעזר דחייב על
כל אחת ואחת, ק"ו משבת:
וגבי

ותי' לפום רבנן, תי' וחקרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

האומר: גר גדי וסניק לא אשפי ובושכי. יום וליקח:
יש בו משום דרכי האמורי. וכן בכולן עד סוף פירקא גרסינן: דבר זה מדרכי האמורי,
וד"ג בתוספ': הוא בשמה ותיא בשמו. הוא ואשתו מתלפין שמויתקין זה בזה
בליקח, משום ניהוש: דני. דני. התחזקו בביתו: דן. אינו חק האמורי אלא ע"ז ממש,
ותיב משום קורא בשם עבודת גלולים:
האומר לעורב צרת. כשהוא קורא אומר לו
כן, מפני שהוא מבשר בשורות ולחוש לו לחש
זה: שקרא ערבית. איחר יותר משאר חבריו.
ול"נ שקרא כעורב: שקרא גברית.
כתרנגול, כמו קרא גברא (יומא דף כ): אשתה
ואותיר. כדי שתהא ברבה מצויה ביני:
המבקעת ביצים בפותל. ואית דגרסי ביצים
מקבעת. לאחר שקרא האפרוחים מחורת(ג)
ותקליפות במקל, וקובעתן בפותל לפנינה,
והו לנחש שלא ימותו: המקדחת לפותה.
כשעושה כותח מרקדת לפניו, והוא נחוש
שיתחזק: המשתקת לערשם. כשנותנת
בקדחה משתקת את כל העומדים, כדי
שיתבשל. ולגרסינן מצוותה: ד"ג אבל נותרין
קיסם של תות. ומרייר, חוקן הוא בחומץ,
ומועיל לבשל ואין זה לנחש: ד"ג אבל אסרו
חקמים בשברי זכוכית. אע"פ שמשום דרכי
האמורי אין בו, אסרו חקמים מפני הסכנה
שלא יבלע: בול של מלח. מלא אגרוף מלח,
בשביל שתאיר ותדליק, שאין זה ניהוש אלא
מסייע ממש. שהמלח צולל את השמן, וימשיך
אחר הפתילה: טיט וחרסית. מוצנץ את
השמן, ואינו דולק מהר: דמכסי שרגא
דמשחא. שעושה לו כיסור למעלה, ממהר
לידלק: נפטא. כשמוגלין אותו, האור הולך
ונמשך אליו ומבעיר: חמרא ותי'. כשמוגלין
ונותרין כוס אומר כן, לברכה בגלמא:

הדרן עלך במה אשה

בלל גדול. כל הידוע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת בר'. פירש בקונטרס:
אע"פ שלא נודע לו ביתנים, אמרין ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק, שאי אפשר
שלא שמוע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות. וקשה לה"ר אליעזר:
דאמר בגמרא (לקמן דף עא.) קצר וטחון כגורגרת בשגגת שבת ודון מלאכות, וחזר וקצר
וטחון כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות –

קצירה גוררת קצירה, וטחונה גוררת טחונה.
פירוש: ואינו חייב אלא אחת, ובשבת אחת.
איירי. דבשית שבתות היה חייב שתיים, דימים
שבתנים הוין ידיעה לחלק, אלמא: אע"פ
שנודע לו קדם קצירה אחרונה שאותו יום שבת
הוא, דהא בודון שבת קצר וטחון – אפי' הכי לא
הויא ידיעה, וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע
לו שחטא, שהרי סבור שהמלאכה מותרת.
וטעמא – משום דכתיב "או הדוע אליו חטאתו"
שיהיה לו ידיעת חטא. ועוד הקשה ריב"ם:
דבגמרא מפקינן לה מקרא, ואי ברפ"י בקונטרס
שאי אפשר שלא נודע לו – למה לן קרא? ועוד
קשה לר"י: דתנן בפרק אמרו לו (וכריתות דף
טז.) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר, העושה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה
בר', אמר ליה: חייב על כל אחת ואחת, ק"ו
מנדה בר'. ופליגי התם אמוראי בגמרא, הכי בעי
מיניה, וקאמר בסוף שמעתי: ולרב חסדא דאמר
שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבעא מיניה, אי
ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק או לא. נדה
מאי ימים שבתנים איכא? ומשני: שבא עליה
וטבלה וראתה, וחזר ובא עליה. ודחתם אפילו
איחרה כמה שנים ולא טבלה – חשיב הכל
העלם אחד. אלא כשטבלה ימי היתר שבתנים,
אע"פ דלא ידע – כמי שידע דמי. ה"נ גבי שבת,
אע"פ שלא שמע – ימי היתר שבתנים הוין
ידיעה לחלק, דגוררת הכותב היא שחטא שמירה
לכל שבת. ותימה: דהתם לית רבי אליעזר שבת
מנדה, ואדרבה בשבת כתיב קרא, ובנדה לא
כתיב ונראה לר"י: דהא דנפקא לן מקרא בגמרא
– היינו כרבי אליעזר כרבי שמעון דהתם, דאמר:
לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר, אלא
הבא על הנדה, והשיב לו רבי אליעזר דחייב על
כל אחת ואחת, ק"ו משבת:
וגבי

ותי' לפום רבנן, תי' וחקרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

הדרן עלך במה אשה

בלל גדול. כל הידוע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת בר'. פירש בקונטרס:
אע"פ שלא נודע לו ביתנים, אמרין ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק, שאי אפשר
שלא שמוע ביתנים שאותו יום שבת היה, אלא שלא נזכר במלאכות. וקשה לה"ר אליעזר:
דאמר בגמרא (לקמן דף עא.) קצר וטחון כגורגרת בשגגת שבת ודון מלאכות, וחזר וקצר
וטחון כגורגרת בודון שבת ושגגת מלאכות –

קצירה גוררת קצירה, וטחונה גוררת טחונה.
פירוש: ואינו חייב אלא אחת, ובשבת אחת.
איירי. דבשית שבתות היה חייב שתיים, דימים
שבתנים הוין ידיעה לחלק, אלמא: אע"פ
שנודע לו קדם קצירה אחרונה שאותו יום שבת
הוא, דהא בודון שבת קצר וטחון – אפי' הכי לא
הויא ידיעה, וחשיב העלם אחד כיון שלא נודע
לו שחטא, שהרי סבור שהמלאכה מותרת.
וטעמא – משום דכתיב "או הדוע אליו חטאתו"
שיהיה לו ידיעת חטא. ועוד הקשה ריב"ם:
דבגמרא מפקינן לה מקרא, ואי ברפ"י בקונטרס
שאי אפשר שלא נודע לו – למה לן קרא? ועוד
קשה לר"י: דתנן בפרק אמרו לו (וכריתות דף
טז.) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר, העושה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה
בר', אמר ליה: חייב על כל אחת ואחת, ק"ו
מנדה בר'. ופליגי התם אמוראי בגמרא, הכי בעי
מיניה, וקאמר בסוף שמעתי: ולרב חסדא דאמר
שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבעא מיניה, אי
ימים שבתנים הוין ידיעה לחלק או לא. נדה
מאי ימים שבתנים איכא? ומשני: שבא עליה
וטבלה וראתה, וחזר ובא עליה. ודחתם אפילו
איחרה כמה שנים ולא טבלה – חשיב הכל
העלם אחד. אלא כשטבלה ימי היתר שבתנים,
אע"פ דלא ידע – כמי שידע דמי. ה"נ גבי שבת,
אע"פ שלא שמע – ימי היתר שבתנים הוין
ידיעה לחלק, דגוררת הכותב היא שחטא שמירה
לכל שבת. ותימה: דהתם לית רבי אליעזר שבת
מנדה, ואדרבה בשבת כתיב קרא, ובנדה לא
כתיב ונראה לר"י: דהא דנפקא לן מקרא בגמרא
– היינו כרבי אליעזר כרבי שמעון דהתם, דאמר:
לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר, אלא
הבא על הנדה, והשיב לו רבי אליעזר דחייב על
כל אחת ואחת, ק"ו משבת:
וגבי

ותי' לפום רבנן, תי' וחקרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון.

הדרן עלך במה אשה

62 של החכמים, אין בו משום דרכי האמורי, שהרי אומר זאת לברכה
63 ולא לניחוש.
64 מביאה התוספתא מעשה בענין זה: מעשה ברבי עקיבא שעשה
65 משתה של נישואין לבנו, ועל כל בוס ובוס שהביא ומוז ונתן לפני
66 המסובים, אמר 'המרא והני לפום רבנן' – יין וחיים לפיהם של
67 החכמים, הני והמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון – חיים ויין
68 לפיהם של החכמים ולפי תלמידיהם.

הדרן עלך במה אשה

פרק שביעי - כלל גדול

70 כל מצות לא תעשה שהעובר עליה במזיד חייב כרת, אם עבר
71 עליה בשגגה, חייב להביא קרבן חטאת.
72 העובר בשוגג על כמה עבירות שחייבים עליהם חטאת, כגון
73 האוכל חלב ודם, חייב חטאת על כל עבירה ועבירה, ואפילו עשה
74 כמה עבירות במעשה אחד, חייב חטאת על כל עבירה. אולם
75 העושה עבירה אחת כמה פעמים אינו חייב אלא חטאת אחת.
76 ומכל מקום לענין מלאכות שבת למדנו מהפסוקים 'חילוק
77 מלאכות, כלומר, שהעושה הרבה אבות מלאכות בשוגג חייב
78 חטאת על כל לא מלאכה, אף על פי שכל המלאכות בכלל
79 האזהרה של 'לא תעשה כל מלאכה' (שמות כ י),
80 אינו חייב חטאת על עבירה בשוגג אלא אם כן נודע לו אחר כך
81 שחטא בודאי, שנאמר (ויקרא ד כח) 'או הודע אליו חטאתו אשר
82 חטא והביא קרבנו' וגו', שכשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר
83 מכן נודע לו שאיסור היה. הלכך אף על פי שהעובר עבירה אחת
84 בשוגג כמה פעמים בהעלם אחד (ולא נודע לו בינתיים שחטא)
85 אינו חייב אלא חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא, וכמעשה
86 אחד הוא חשוב וואינו דומה לעובר על כמה איסורים בהעלם
87 אחד שהוא חייב חטאת על כל מין עבירה, מכל מקום אם שגג בה
88 ואחר כך נודע לו, וחזר ושגג באותה עבירה עצמה, חייב חטאת
89 על כל אחת ואחת, שה'ידעה' שנודע לו שעשה איסור מחלקת
90 את המעשים, והרי הן כשתי שגגות.
91 וכמה מיני שגגות יש, א. אי ידיעת האיסור, כגון שאינו יודע
92 שאסור לזרוע בשבת וזרע. ב. אי ידיעת הסיבה הגורמת לאיסור,
93 כגון שאינו יודע ששבת היום ועשה מלאכה. המשנה להלן תבאר
94 באיזו שגגה מביא חטאת על כל מלאכה, ובאיזו שגגה אינו מביא
95 אלא חטאת אחת על כל המלאכות שעשה בכל השבתות או על
96 כל המלאכות שעשה בכל שבת ושבת. ג. כפי שיבואר בגמרא
97 להלן (סז) יש מקרה נוסף של שגגה והוא אי ידיעת חומר העונש,
98 כגון שלא ידע שהמחלל שבת דינו כרת ועשה מלאכה.
99

משנה

100 העושה אחת מהמלאכות האסורות בשבת במזיד בעדים
101 ובהתראה חייב סקילה. ובלא עדים או התראה חייב כרת, ובשוגג
102 חייב חטאת. משנה זו מבארת כמה חטאות צריך להביא אדם
103 שעשה כמה שגגות בשבת: כלל גדול אמרו בשבת, כל השוכה
104 עיקר שבת – שאינו יודע שיש איסור שבת בתורה, ומחמת כך עשה
105 מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת על כל
106 השבתות שחילל, מפני שהכל נקרא שגגה אחת.
107 חידוע עיקר שבת – שידוע שיש איסור שבת בתורה ושאסור
108 לעשות בה מלאכות, אבל שכח שהיום שבת, וכן היה כמה
109 שבתות ששכח שהיום שבת, ומחמת כך עשה מלאכות הרבה
110 בשבתות הרבה, ולא נודע לו בינתיים שחטא, חייב חטאת אחת על
111 כל שבת ושבת שחילל.
112 חידוע שהוא שבת, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, לפי שלא
113 ידע שמלאכות אלו אסורות, ועשאן כמה פעמים בכמה שבתות,
114 חייב חטאת אחת על כל
115

1 הגמרא מביאה מהתוספתא דברים נוספים האסורים משום דרכי
2 האמורי: האומר 'גד גדי' – התמול [ו-התגבר] מזלי וסגנו לא – ואל
3 תהא עיף אשכי ובושכי – ביום ובלילה, יש בו – באמירה זו משום
4 דרכי האמורי. דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, 'גד' אינו – אין
5 איסורו משום דרכי האמורי אלא לשון עבודה זרה, שנאמר (ישעיה
6 סה יא) 'העורכים לגד שלחן', והקורא בלשון זו חייב משום שקרא
7 בשם עבודה זרה.
8 איש ואשה המחליפים שמותיהם זה בזו בלילה, הוא נקרא בשמה
9 והיא נקראת בשמו, משום ניחוש, יש בו משום דרכי האמורי.
10 האומר 'דינו דני' – התחזקו בחיותי, יש בו משום דרכי האמורי.
11 דעה החולקת בזה: רבי יהודה אומר, אין אמירת 'דן' אלא לשון
12 עבודה זרה ממש, שנאמר (עמוס ח יד) 'השקעים באשמת שומרון
13 ואמרו חי אלהינו דן', ויש לדרוש מכך שידן הוא לשון עבודה זרה,
14 והקורא בלשון זו חייב משום שקרא בשם עבודה זרה.
15 האומר לעורה את הלחש 'צרח' כשהוא קורא, ולעורכתא – ולעורב
16 נקבה כשהיא קוראת אומר 'שדקי' ו-תשרקי' והחזירי לי זנבך
17 למזכה, יש בו משום דרכי האמורי.
18 האומר 'שחטו תרנגול זה משום שקרא ערבית – שקרא כעורב,
19 והאומר 'שחטו תרנגולת זו משום שקרא נבית – כתרנגול זכר',
20 יש בו משום דרכי האמורי.
21 האומר 'אשטה ואיתיר אשטה ואיתיר', כדי שתהא ברכה מצויה
22 בינו, יש בו משום דרכי האמורי.
23 המבקעת ביצים בבוהל – המבקעת בכותל קליפות ביצים שיצאו
24 מזון אפרוחים, (והטח) בפני האפרוחים שיצאו מזון, ועושה כן
25 לניחוש שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי. וכן המגיס – מערב
26 לזבן ביצה בקערה בפני אפרוחים, יש בו משום דרכי האמורי.
27 המרקת לפני האפרוחים, והמזנה שבעים ואחד אפרוחים, ועושה כן
28 לניחוש בשביל שלא ימותו, יש בו משום דרכי האמורי. המרקת
29 לבוהת – לפני הכותח בעת עשייתו, לניחוש כדי שיתחזק,
30 והמבקעת לערשים – המשתקת את העומדים סביבה בעת שנותנת
31 עדשים בקדירה כדי שיתבשלו מהר, והמצווחת לגריסין – בשעה
32 שנותנת גריסים בקדירה כדי שיתבשלו מהר, יש בו – בכל אחד
33 ממעשים אלו משום דרכי האמורי. וכן המששתת בפני הנריתה
34 בשביל שתתבשל מהרה, יש בו משום דרכי האמורי.
35 הגמרא מביאה ברייתא מתוספתא דבר שאין בו משום דרכי
36 האמורי ומותר: אבל נותנין קסם של עץ הנותן החזק כחומץ
37 ומועיל לבישול, וכן שברי זבובים המועילים לבישול בפדירה,
38 בשביל שתתבשל מהרה, כיון שאין זה ניחוש אלא שתכונת דברים
39 אלו למהר את הבישול. וחכמים אסרין בשברי זבובים להניחם
40 בקדירה, מפני הסכנה, דהיינו שחששו שמא תשאר הזכוכית
41 בקדירה ויבלענה באכילתו ויסתכן.
42 הגמרא מביאה שיש דברים הנראים כסגולה, אך אין בהם משום
43 דרכי האמורי ומותרים: תנו רבנן, נותנין – מותר לתת מידת בול
44 [מלא אגרוף] של מלח לתוך הנר – הכלי שבו השמן והפתילה
45 הדולקת, בשביל שתתגבר הלהבה בפתילה ותאיר ותדליק יותר,
46 שאין בכך ניחוש, אלא הוא מעשה טבע גמור, שהמלח עושה את
47 השמן צלול יותר, ונמשך יותר אחר הפתילה. וכן נותנין – מותר
48 להניח מים [עפר ומים מעורבים] ותקטית [לבינה כתושה] תחת
49 הנר, בשביל שתמתין ותדליק – שתמתין מלדלוק, כלומר שידלק
50 זמן רב יותר ולא יסתים מהר. שהטיט והחרסית מצננים את השמן,
51 ואינו נמשך כל כך אחר הפתילה.
52 הגמרא מביאה דין בענין זה: אמר רב וזמרא, האי גזא דמיכסי
53 שריא במשחא – המסכה את הנר של שמן, ובכך גורם שימשך
54 השמן אחר הפתילה וידלק מהר יותר, ומגלי נפטא – וכן המסיר
55 את הכיסוי מהנר של נפט, ובכך גורם שהאש נמשכת אחריו
56 ובוערת יותר, ודולקת מהר יותר, קעבר – עובר בכך משום איסור
57 'כל תשחית' (דברים כ ט), שהרי בכך הוא גורם שיתכלו השמן והנפט
58 מהר יותר מכפי הצורך.
59 הגמרא חוזרת להביא מהתוספתא בענין דרכי האמורי, ומביאה
60 דבר נוסף שאין בו משום דרכי האמורי: האומר בעת שמוזג ונותן
61 את הכוס לפני המסובים, 'המרא והני לפום רבנן' – יין וחיים לפיהם

חַיִּיב בְּפִיָּאָה.

מבארת הגמרא מה באה המשנה למעט בכללים אלו: 'אוֹכֵל' לְמַעוּטֵי סְפִיחֵי [סְפִיחִין של] סְטִים וְקוֹצֵה הַמַּשְׁמִשִּׁים לְצַבִּיעֵת בגדיהם. 'וְנִשְׁמֵר' לְמַעוּטֵי הַפֶּקֶר. 'וְגִידוּלֵי מִן הָאָרֶץ' לְמַעוּטֵי בְּמִיתוּן וּפְטוּרֵי שְׁאִינָם יוֹנָקִים מִזִּקְרָקֶע אלא מִהִלְחֻלּוּחִית שְׁבִיִּיר. 'וְלִקְיֻטָּתוֹ בְּפִתָּה' לְמַעוּטֵי תַּאֲנָה שְׁאִין מִלְקָטִים פִּירוּתִיהָ בַּפֶּעַם אחת. 'וּמִכְנִיסוֹ לְקִיּוֹם' לְמַעוּטֵי יָרֵק, כְּגוֹן לֶפֶת וּקְפֻלְטוֹת שְׁאִינָם מִתְקִימִים זֶמֶן רַב.

וְאִילוּ לִנְפִי מַעֲשֵׂר תִּנֵּן בַּמַּשְׁנָה (מַעֲשֵׂרוֹת פ"א מ"א), כָּלֵל אֲמָרוּ בְּמַעֲשֵׂר, כֵּל שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְנִשְׁמֵר, וְגִידוּלֵי מִן הָאָרֶץ, חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר. וְאִילוּ מִה שֶׁשֵּׁנִיו לִגְבֵי פֶּה שֶׁצִּירָךְ שֶׁתִּהְיֶה לְקִיּוּטָּהּ בְּפִתָּה וּמִכְנִיסוֹ לְקִיּוֹם לֹא תִּנֵּן לִגְבֵי מַעֲשֵׂר, וְאִם כֵּן תִּתְּנָה שְׁאִין לְקִיטָּתָה כֹּאחַת וִירֵק שְׁאִינָה נִשְׁמֵר חַיִּיבִים בַּמַּעֲשֵׂר וּפְטוּרִים מִפֶּה, נִמְצָא שֶׁמַּעֲשֵׂר חֲמוּר מִפֶּה.

שֵׁנִיו בַּמַּשְׁנָה (לַעֲלֵי טו) 'הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָיו שֶׁבֶת וְעָשָׂה מִלֵּאכּוּת הֶרְבֵּה בִּשְׁבָתוֹת הֶרְבֵּה אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת'. הַגְּמָרָא דִּנָּה בַּחֲלָכָה זֶה: רַב וְשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תְּרִיּוּחֵיהוּ – אִמְרוּ שְׁנֵיהֶם, מִתְּנִיתִין – מִשְׁתַּנְתּוּ הָאוֹמֵרִת בְּכָלֵל הָרֵאשׁוֹן שֶׁהַשּׁוֹכֵחַ עֵינָיו שֶׁבֶת אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת מִדְּבַרֵּת בְּתִינּוֹק שֶׁנִּשְׁכָּף לְבִין הַנֶּכְרִים, וְגַר שֶׁנִּתְּנִייר וְהֵלֶךְ לְבִין הַנֶּכְרִים, שֶׁלֹּא יֵדְעוּ מַעוֹלָם שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת בַּתּוֹרָה. אֲכָל אִם הִכִּיר שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת וְלִבְסוֹף שֶׁכָּח שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁכָּח וְשֶׁכָּח, מִפְּנֵי שֶׁדִּינוֹ כִּידוּעַ עֵינָיו שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח שֶׁהֵיוּם שֶׁבֶת, שֶׁשֵּׁנִיו בַּמַּשְׁנָה שֶׁחַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁבֶת.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: תִּנֵּן – שֵׁנִיו בַּמַּשְׁנָה בְּכָלֵל הָרֵאשׁוֹן, הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָיו שֶׁבֶת וְעָשָׂה מִלֵּאכּוּת הֶרְבֵּה בִּשְׁבָתוֹת הֶרְבֵּה, אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת. וּמִדִּיּוּקֵי הַגְּמָרָא מִכָּךְ שֶׁאִמְרוּ הַתָּנָא 'הַשּׁוֹכֵחַ', לֹא מִכָּלֵל דְּהִיּוּא לִיָּה יִדְעָה מַעֲשֵׂרָא – הָאִם אֵין לְהוֹכִיחַ מִלְשׁוֹן זֶה שֶׁמְדוּבָר שֶׁמִּתְחִילָה יֵדַע שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת וְלִבְסוֹף שֶׁכָּח, וּמִכָּל מִקּוֹם אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁמַּשְׁמַע מְדַבְּרֵי רַב וְשְׁמוּאֵל שֶׁבִּאֲדוּן זֶה חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁבֶת.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: לֹא, אֵין לְהוֹכִיחַ כֵּן, וְכֵּן כּוֹנֵנָה הַתָּנָא שֶׁשֵּׁנָה בְּכָל הַשּׁוֹכֵחַ עֵינָיו שֶׁבֶת, דְּהִיּוּתָהּ שֶׁכּוֹנֵן מִכְּנֵי עֵינָיָה שֶׁל שֶׁבֶת מַעוֹלָם, וְלִכֵּן אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת, אֲבָל אִם יֵדַע עֵינָיו שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח חַיִּיב עַל כָּל שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח.

חֲזוּרָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: מִכָּךְ שֶׁהַעֲמִידוֹ רַב וְשְׁמוּאֵל אֵת הַמַּשְׁנָה שֶׁשֵּׁנִיו שֶׁחַיִּיב חֲטָאֵת אחת עַל כָּל הַשְּׁבָתוֹת בִּאֲדוּן שֶׁלֹּא יֵדַע מַעוֹלָם שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת, מַשְׁמַע שֶׁדוּקָא בִּאֲדוּן זֶה אִינוֹ חַיִּיב אלא חֲטָאֵת אחת, אֲכָל אִם מִתְחִילָה הִכִּיר שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת וְלִבְסוֹף שֶׁכָּח, מֵאִי – מִה יֵהִיָּה דִּינוֹ, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁכָּח וְשֶׁכָּח, אִם כֵּן קָשָׁה, אֲדָתֵנִי – עַד שֶׁשֵּׁנָה הַתָּנָא בְּכָלֵל הַשְּׁנִי שֶׁהִידוּעַ עֵינָיו שֶׁבֶת אלא שֶׁשֵּׁכַח שֶׁהֵיוּם שֶׁבֶת וְעָשָׂה מִלֵּאכּוּת הֶרְבֵּה בְּשֶׁבָתוֹת הֶרְבֵּה, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁכָּח וְשֶׁכָּח, לִיתֵּנִי – הִיָּה לוֹ לִשְׁנוֹת שֶׁאִם הִכִּיר שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת וְלִבְסוֹף שֶׁכָּח שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח, וְגַדַּע שֶׁכָּל שֶׁכָּח – דִּין זֶה שֶׁהִידוּעַ עֵינָיו שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח שֶׁהֵיוּם שֶׁבֶת, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח.

מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: מֵאִי כּוֹנֵנָה הַתָּנָא בְּמַה שֶּׁשֵּׁנָה 'הִידוּעַ עֵינָיו שֶׁבֶת', כּוֹנֵנָה, מִי שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ עֵינָיָה שֶׁל שֶׁכָּח, וְשֶׁכָּחָהּ, וְעַכְשִׁיו אִינוֹ יוֹדֵעַ כָּלֵל שֶׁישׁ אִיסוּר שֶׁבֶת, וְאִם כֵּן בִּאֲמַת הַשְּׁמִיעוֹן הַתָּנָא שֶׁבִּאֲדוּן שֶׁשֵּׁכַח עֵינָיו שֶׁבֶת חַיִּיב חֲטָאֵת עַל כָּל שֶׁבֶת וְשֶׁכָּח.

אֲב מִלֵּאכָה וּמִלֵּאכָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּל מִלֵּאכָה נִחְשָׁבַת כְּשִׁגְגָה אַחַת. הַעֲוִיָּה מִלֵּאכּוּת הֶרְבֵּה מִעֵין מִלֵּאכָה אַחַת, שֶׁעָשָׂה כְּמֵה מִלֵּאכּוּת שֶׁהָיָה לְתוֹלְדוֹת שֶׁל אֶב אֶחָד, אוֹ שֶׁעָשָׂה אֶב מִלֵּאכָה וְתוֹלְדָה שֶׁלֹּא, אִינוֹ חַיִּיב אֶלָּא חֲטָאֵת אחת עַל כָּל הַמִּלֵּאכּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשָׁב כְּמוֹ שֶׁחֲזוּר וְעָשָׂה עֲבִירָה אַחַת כְּמֵה פְעָמִים.

גמרא

שֵׁנִיו בַּמַּשְׁנָה 'כָּלֵל גְּדוֹל אִמְרוּ בִּשְׁבָת' וכו'. הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת אֵת הַלְשׁוֹן 'כָּלֵל גְּדוֹל'. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי מַעֲמָא תִּנָּא – מִה הַסִּיבָה שֶׁשֵּׁנָה הַתָּנָא 'כָּלֵל גְּדוֹל', אִילִּימָא מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְמִיתֵּנִי – אִם נִאֲמָר שֶׁמִּשּׁוּם שֶׁרָצָה לִשְׁנוֹת לְהִלָּךְ (ע"ה) 'עוֹד כָּלֵל אַחֵר', וְלֹא כָּלֵל בּוֹ אלא שְׁנֵי פְרָטִים וְכֵּן כָּלֵל אַרְבַּעַה פְּרָטִים, לִכְךָ תִּנָּא כֵּן 'כָּלֵל גְּדוֹל' כִּיּוֹן שֶׁהוּא כּוֹלֵל יוֹתֵר פְּרָטִים, וְתִאֲמַר שֶׁלִּנְפִי שְׁבִיעִית נָמִי – גַּם שֵׁנָה הַתָּנָא (שְׁבִיעִית פ"ו מ"א) 'כָּלֵל גְּדוֹל אִמְרוּ בִּשְׁבִיעִית', מִשּׁוּם דְּקָבְעֵי לְמִיתֵּנִי – שֶׁרָצָה לִשְׁנוֹת 'עוֹד כָּלֵל אַחֵר' (שם מ"ב), וְלִכְךָ תִּנָּא – שֵׁנָה בְּרִישָׁא 'כָּלֵל גְּדוֹל' כִּיּוֹן שֶׁהוּא כּוֹלֵל יוֹתֵר פְּרָטִים. וְהָא [וְהָרִין] לִנְפִי מַעֲשֵׂר דְּקָבְעֵי – שֵׁנָה הַתָּנָא (מַעֲשֵׂרוֹת פ"א מ"א) 'עוֹד כָּלֵל אַחֵר', וְלֹא תִּנֵּי (שם) בְּכָלֵל הָרֵאשׁוֹן 'כָּלֵל גְּדוֹל' אִף שֶׁגַּם שֶׁם הָרֵאשׁוֹן כּוֹלֵל יוֹתֵר פְּרָטִים, וְאִם כֵּן חֲזוּרָה דְּקוֹשִׁיא מִדּוּעַ כֵּן שֵׁנָה הַתָּנָא 'כָּלֵל גְּדוֹל'. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמָר רַבִּי יוֹסִי בְּרַ אֲבִין, לִגְבֵי שֶׁבֶת וְשְׁבִיעִית, דְּאִיתִּי בְּהוּ – שֶׁישׁ בְּהוּ אֲבוֹת וְתוֹלְדוֹת, תִּנָּא 'כָּלֵל גְּדוֹל', אֲבָל לִגְבֵי מַעֲשֵׂר דְּלִיתִּי בְּהוּ – שְׁאִין בְּהוּ אֲבוֹת וְתוֹלְדוֹת, לֹא תִנָּא 'כָּלֵל גְּדוֹל'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִכְךָ נִקְרָא דְּתִנֵּי שֵׁנָה בַּתּוֹסַפְתָּא שֶׁל 'כָּלֵל גְּדוֹל' גַּם בְּמַעֲשֵׂר, קָשָׁה, מֵאִי אֲבוֹת וּמֵאִי תוֹלְדוֹת אִיכָּא – אִיזִיה אֲבוֹת וְאִיזִיה תוֹלְדוֹת יֵשׁ בַּמַּעֲשֵׂר, וּמִכָּךְ שֶׁאִמְרוּ 'כָּלֵל גְּדוֹל' לִגְבֵי מַעֲשֵׂר מוֹכַח שֶׁאִמְרוּרִים 'כָּלֵל גְּדוֹל' אִף בַּדְּבָרִים שְׁאִין בְּהוּ תוֹלְדוֹת.

הַגְּמָרָא מִבְּאֵרֶת טַעַם אַחֵר מִדּוּעַ שֵׁנָה הַתָּנָא 'כָּלֵל גְּדוֹל': אֶלָּא לֹא הִיּוּנִי מַעֲמָא – לֹא זֶה הַטַּעַם שֶׁהַתָּנָא שֵׁנָה 'כָּלֵל גְּדוֹל' לִגְבֵי שֶׁבֶת וְשְׁבִיעִית מִשּׁוּם שֶׁישׁ בְּהוּ אֲבוֹת וְתוֹלְדוֹת, אֲלֵא הוּא שֵׁנָה כֵּן בְּמִקּוֹם שֶׁעוֹנְשׁוֹ גְּדוֹל מְדַבֵּר אַחֵר, וְלִכֵּן לִגְבֵי שֶׁבֶת שֵׁנָה הַתָּנָא 'כָּלֵל גְּדוֹל' מִשּׁוּם שֶׁגְּדוֹל עוֹנְשׁוֹ שֶׁל שֶׁבֶת יוֹתֵר מִשְׁלֵי שְׁבִיעִית – שֶׁאִיסוּר שֶׁבֶת חֲמוּר מֵאִיסוּר שְׁבִיעִית, דְּאִילוּ אִיסוּר שֶׁבֶת אִיתָא בֵּין בְּתָלוּשׁ – דְּבָרַב שֶׁנִּתְּלַשׁ לִפְנֵי שֶׁבֶת, כְּגוֹן אִיסוּר טוּחוֹן וְלֵשׁ, וּבֵין בְּמַחוּבָּר – דְּבָרַב שֶׁהִיָּה מַחוּבָּר בְּכִנְיִתָּה הַשְּׁבֶת, וְאִילוּ אִיסוּר שְׁבִיעִית, בְּתָלוּשׁ לִיתָא בְּמַחוּבָּר אִיתָא – אִינוֹ בְּתָלוּשׁ אלא רַק בְּמַחוּבָּר, שְׁאִין קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית חֲלָה אלא עַל פִּירוּת שֶׁהִיָּה מַחוּבָּרִים לְקִרְקַע בְּכִנְיִתָּה הַשְּׁבֶת הַשְּׁבִיעִית. וְלִגְבֵי שְׁבִיעִית שֵׁנָה 'כָּלֵל גְּדוֹל' מִשּׁוּם שֶׁגְּדוֹל עוֹנְשָׁה שֶׁל שְׁבִיעִית יוֹתֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר – שֶׁאִיסוּר שְׁבִיעִית חֲמוּר מִמַּעֲשֵׂר, דְּאִילוּ אִיסוּר שְׁבִיעִית אִיתָא – יֵשׁנוּ בֵּין בְּמַאֲכָל אֲדָם וּבֵין בְּמַאֲכָל בְּהֵמָה, וְאִילוּ מַעֲשֵׂר בְּמַאֲכָל אֲדָם אִיתָא, בְּמַאֲכָל בְּהֵמָה לִיתָא.

וְלִכְךָ נִקְרָא דְּתִנֵּי 'כָּלֵל גְּדוֹל' גַּם בְּמַעֲשֵׂר יֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְבָאֵר שֶׁגְּדוֹל עוֹנְשׁוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר יוֹתֵר מִשְׁלֵי פִּיָּאָה, דְּאִילוּ מַעֲשֵׂר אִיתָא – יֵשׁנוּ אִף בְּתַאֲנָה וְיִרְק מְדַרְבָּנָן, וְאִילוּ פִּיָּאָה לִיתָא – אִינֵה נוֹהֲגַת בְּתַאֲנָה וְיִרְק. וּמִבִּינָא הַגְּמָרָא רֵאזִיה מִהַמַּשְׁנִיּוֹת שֶׁישׁ חִילּוֹק בֵּין מַעֲשֵׂר לִפֶּהָ לִגְבֵי תַּאֲנָה וִירְק: דְּתִנֵּן בַּמַּשְׁנָה (פֶּה פ"א מ"ד), כָּלֵל אֲמָרוּ בְּפִיָּאָה, כֵּל דְּבַר שֶׁהוּא אוֹכֵל וְנִשְׁמֵר – שֶׁאִינוֹ מוּפְקָר וּבַעֲלִיו שוֹמְרִים אוֹתוֹ, וְגִידוּלֵי מִן הָאָרֶץ, וְלִקְיֻטָּתוֹ בְּפִתָּה – שֶׁמִּלְקָטִים אֵת כָּל הַפִּירוֹת שֶׁבִּשְׁדָּה בְּזֶמֶן אֶחָד, וּמִכְנִיסוֹ לְקִיּוֹם – שִׁיכּוֹל לְהַתְקִים יָמִים רַבִּים,

ענייני המיוחד של רשב"י הוא – תורה, "תורתו אומנתו", ובתורה עצמה – חיבור נגלה דתורה עם פנימיות התורה גם יחד.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תשנ"א

שבת. פרק שביעי - כלל גדול דף סח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
רש"י
תוספות

אב מלאכה דנקט, לאו למעוטי תולדות, דה"ה לתולדות, ובלבד שיהיו תולדות דשני אבות. אלא למעוטי היכא דהו"ב תולדות דאב אחר, או אב ותולדה שלו. דאינו חייב אלא אחת. כדקתני ספא: העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. שתי תולדות של אב אב אחר - אינו חייב אלא חטאת אחת. דהרי הוא בעושה חזרו ויעושה בהעלם אחר. ואין חילוק חטאות

בהעלם אחר אלא בגופי עבירה שאינן דומין, או בחילוק שבתות לענן שגנת שבת: **גמ'** עוד כלל אחר. לקמן בפירקין (דף עה): ולא כלל בו אלא ב' דברים: כל הכשר להצניע, וכל שאינו כשר להצניע. וכאן כלל יותר, ומשום הכי קרי ליה גדול: וגבי שביעית. בפרק (בנות שה): גבי מעשר. בפ"ס דמסכת מעשרות: אית ביה אבות. ארבעים חסר אחת שהוצרכו למשכן, ותולדות הדומות לכל אחת הוקא תולדות ידיה. אבות דשביעית - זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דחתיבן, תולדות - שאר עבודות שבשדה וחרס. כדאמרין במועד קטן בפ"ס (דף ג): ולבר קפרא דתנא. בתוספתא ידיה דהעושה: אבות כו': אלא לאו היינו טעמא. משום אבות ותולדות, אלא אב שגאמר בו כלל ועונשו גדול מדבר אחר שגאמר בו כלל - תני ביה "כלל גדול": שבת איתא. לאיסור ידיה בין בדבר שהיה תלוש מבעוד יום, כגון טוחן וזל, בין בדבר שבהו ממשקד היום: ואילו שביעית - בדבר שהיה מחובר משקשה שביעית - איתא, אבל בדבר שהיה תלוש לפני שביעית - ליתא: שביעית. נמי איתיה במאכל בהמה. דכתיב "ולבהמתך ולחיה" וגו' (ויקרא כז). מעשר ליתיה במאכל בהמה - דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב, ורגנן תקון פירות האילן וירק דמאכל אדם, כדקתני "כל שהוא אוכל" כו': איתיה בתאנה וירק. מדרבנן: כל שהוא אוכל כו'. דגבי פאה קציר כתיב, מה קציר מיוחד שיש בו כל אלו: למעוטי ספיחי סטים וקוצה. שעומדים לצבע. להכי נקט ספיחים - דאין דרך ללוקטן בשנה שנוצרים אלא לסוף ד' חו' שנים. שהשרשין מתפשטין בארץ ומשבידיו, ושרש שדלן עיקר. ואתא דנקט הני ולא נקט שאר מינים שאינן ראויין לאכילה - משום דאידיד דגבי שביעית תני להו. דיש לן שביעית - נקט הכא דכפיהא ומעשר ליתנהו, לשון רבינו הלוי. סטים = ויש"ר. אר. קרץ. ורצנא: ומכניסו לקיום למעוטי ירק. כגון לזקפותות: ואילו מכניסו לקיום ולקטיתו פאה לא תנן. דכי תקון רגנן אדידהו, לא פלוג בפירות האילן ובירק בין מין למין: סתמייתו. דפטר בחד חטאת: כתיב "שנשבע" ולא ידע שבת מעולם: אבל הכיר ולבסוף שבת. הוה ליה שכוח שהיום שבת, ויודע עיקר שבת, וחייב על כל שבת ושבת: שכוחה שכוחה מעולם: לתני הכיר ולבסוף שבת. דחייב, ואע"ג דליקא למימר ימים שבינתיים הווין ידיעה לחלק, וכ"ש הא, דאיכא למימר שמים שבינתיים הווין ידיעה לחלק:

וגבי שביעית נמי כו'. הכי תנן בשביעית (פ"ז מ"א): כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם, ומאכל בהמה, וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ. פירוש: שכלה לחיה - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור. ועוד כלל אחר אמרו דקתני, כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וכו', ומתקיים בארץ - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, ואין לו ולדמיו ביעור. דכלל הראשון גדול, דיש לו ביעור. ואחרון אין לו ביעור, ואע"ג דקתני בהבבא אחרייתא: כלל גדול אמרו בשביעית ולא קתני בתריה כלל אחר, כיון דקתני כלל קטן קמיה - שייך למתני בתריה כלל גדול: **והא** גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו כו'. תימה: למה ישנה בראש כלל גדול, כיון דאבות גדול מן השני? וצ"ע!

דאית ביה אבות ותולדות. ואילו לרבא דאמר במועד קטן (דף ה) גבי שביעית: אבות אסר רחמנא, תולדות לא אסר רחמנא - מ"מ מדרבנן מידא אית ביה אבות ותולדות. וא"ת: במעשר איכא נמי אבות ותולדות, דמדאורייתא דגן ותירוש ויצהר, ומדרבנן כל מילין וילי. דלא שייך להוכיח אבות ותולדות במילין דלית ביה איסור מלאכות. וא"ת: ובכלל אחר דשבת ושביעית, ליתני נמי "כלל גדול" מהאי טעמא ויש לומר: דלא צריך למיתני, דאכלל גדול קמא קאי, והיך עוד כלל גדול אחר אמרו:

גדול עונשו של שבת משל שביעית. לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש ערבת שבת וקודם שביעית - משמע שרוצה לפרש שביעית במחזור איתא - היינו במחזור ערב שביעית, ונתלש בשביעית, ומייד באיסור פירות שביעית לאכילה. וקשה לר"י דלפי לא הוה ליה למימר אלא "גדול עונשו של שבת ושביעית משל מעשר" דאיתנהו במאכל בהמה, מה אין כן במעשר. ולמה ליה למימר כלל גדול עונשו של שבת משל שביעית? אלא נראה לר"י דבמדי דאכילה דלא שייכא לענן שבת - לא שייך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר. ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר. אלא קאמר: גדול שבת משביעית, ואיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש בין מחובר, דאילו איסור מלאכות דשביעית במחזור איתא בתלוש ליתא. וכן משמע בירושלמי, דקתני: שהשבת חלה על הכל, ושביעית לא חלה אלא על עבודת הארץ בלבד: **ולבר** קפרא דתני כלל גדול במעשר כו'. נראה לרשב"א דאחרים לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן. אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית - מדאורייתא, וכן של שביעית משל מעשר: **ואילו** פאה ליתא בתאנה וירק. לאו דוקא תאנה. דהא רוב אילנות אין לקטתן כאחא, ואין רק ח' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה (מיה) דחייב בפאה. אלא נקט תאנה - משום דנקלטת כמה פעמים, כדאמרין ב"חזקת פסחים" (כ"ב דף כה): אבל ג' פריי בחד יומא, כגון תאנה כו'. ואומר ר"ת: דמדאורייתא לא מייחב בפאה

אלא בדגן ותירוש ויצהר, דסתם קציר דכתיב גבי פאה הוא דגן, ובתיב "כי תבטו ויתר" כ"י בתצור כרמך". והא דררש בתיב: יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהיו חייבים אסמכתא היא, דהתם נמי דריש מעשר ירק מקרא, אע"ג דהוי מדרבנן. ומה שלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודמיה, כמו שתקנו מעשר מלח - אמר ר"ת: משום דאין לקטתן כאחד דבר מועט הוא פאה ידיה, ויש הפסד לעניים בה יותר מן הריות. שמתבטלין לפי שאין ידיעם זמן לקטתן, דבר שאין מכניסו לקיום נמי לא חשיב. ויפסידו יותר ממה שיריחו במקום אחר: **ספ"ח** טיטס וקוצה. הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל, אלא נקט הני - אמר ר"י: משום דקצת הם ראויים לאכילה. וקמ"ל: דאפילו הכי אין פאה נהוגת בהן, וכן מצא רש"י בתשובת רש"י. והא דנקט ספיחים - משום דשמא טיטס וקוצה עצמם אינם ראויים לכל לאכילת אדם, ולא הוה חדוש. או שמא הן אוכל גמור, ולא ממעטין:

גר שנתגיר בין הגוים. בפני ג', ולא הודיעהו מצות שבת. דאי נתגיר בינו לבין עצמו - לא הוי גר, כדאמרין "דחולץ" (יבמות דף מז):

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה. תימה לר"י: מנא ליה למידק? הכי אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה. אלא על כל שבת ושבת כמו בהכירי ולבסוף שבת. ותנא הכירי ולבסוף שבת וב"ש הא כדפריי. ומה שפי בקונטרס: דרייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא בייל להו אהרדי: מי שידע עיקר

שבת ושכחה, והיודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת, דהוה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה, אכן נראה לר"י, דאיכ' חייב פריך לעיל: לתני הכירי ולבסוף שבת וכל שכן הא. דמשמע דהא לא איצטריך למיתני, והא נמי איצטריך לאשמעינן, דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י: דלעיל דקאמר "ליתני הכירי ולבסוף שבת וב"ש הא" – לא בעי למימר דלא "ליתני" כלל במשנה, אלא ה"פ: מדרקתני "חייב על כל שבת ושבת" ולא קתני "אינו חייב אלא על כל שבת" דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה – משמע דעיקר מתניתין חיובא אתא לאשמעינן, דחייב על כל שבת ושבת, ולא פטורא, דאינו חייב על כל מלאכה, ואם כן: ליתני הכירי ולבסוף שבת, דהוי רבואת טפי, וב"ש הא חייב על כל שבת, ולא הוה צריך למתניהי בבאי בבא, אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבבא אחריית: היודע עיקר שבת – אינו חייב אלא על כל שבת ושבת, לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה, והשתא דייק שפיר: אבל לא שכחה מאי – חייב על כל מלאכה ומלאכה, מדלא יתני בבבא אחריית: דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת:

ליתני היודע עיקר שבת וב"ש הא. תימה לר"י: לרבא דאמר בכריתות בסוף פרק "אמרו לו" (דף טז:) דבדוק שבת ושגגת מלאכות לא מיחייב אבל שבת ושבת, ודייק ממתניתין דהא דלא קתני "חייב על כל אב מלאכה ומלאכה של כל שבת" ושבת ולרדיתא דחייב פריך הכא ליתני היודע עיקר שבת? הא לא מצי למיתני הכי, דאם כן הוה משמע דלא מיחייב היודע עיקר שבת אבל שבת ושבת ותירץ, דחייב פריך: דליתני היודע עיקר שבת דחייב אפשר דא מלאכה של כל שבת ושבת, ורש"אי: מנא דאי הוה תני בהדיא "היודע עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה" – ליכא למידק דלא מיחייב אבל שבת, מדלא קתני "חייב על כל אב מלאכה של כל שבת" דלא צריך למיתני, דמרישא שמעינן ליה דקתני בהכירי ולבסוף שבת דחייב על כל שבת ושבת – כ"ש יודע עיקר שבת, כדאמר לעיל: **וב"ש**

האי. ה"נ לא בעי למימר דלא "ליתני" כלל במשנה – דאם כן הוה אימא דחייב נמי על כל שבת ושבת. ואינו כן לרבה דכריתות. אלא, ליתני בבא אחריית: היודע שהוא שבת – אינו חייב על כל שבת:

כ הכירי ולבסוף שבת דמי. פירש בקונטרס: דלכא לא תנא במתניתין שבת מעיקרו – דהיינו תינוק שנשבה, דלא תימא דהכירי ולבסוף שבת חייב על כל שבת. וקשה לר"י: דמ"מ ליתניה, וליתני נמי בתר הכי: הכירי ולבסוף שבת – אינו חייב אלא אחת. דכ"ז פריך לעיל: ליתני הכירי ולבסוף שבת, וב"ש הא – כדפרישית. ונראה לר"י: דהאי אי הוה תני "חייב חטאת", דהוה אתי לאשמעינן חיובא – הוה שייך למיפך דליתני תינוק שנשבה, דהוי רבואת טפי. אבל השתא דקתני "אינו חייב אלא אחת" דפטורה אתא לאשמעינן – נקט הכירי ולבסוף שבת, דהוי רבואת טפי. ומיהו קשה לר"י: דמ"מ ליתני תינוק שנשבה, דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן ורש לקיש, והדר ליתני הכירי ולבסוף שבת:

אבל תינוק שנשבה פטור. פירש בקונטרס: דקסברי אומר מותר – אנוס הוא. ואין נראה, דטעמיהו כמובנא, כדאמר בסמוך. וטעמא דמובנא מפרש לקיש דיליף מקרא. והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ה) גבי גלות: בשגגה פרט למזיד, ומפרש (אביי) וצ"ל רבא) פרט לאומר מותר. ופריך ליה (רבא) וצ"ל אביי: אומר מותר אנוס הוא? ודא דקאמר אנוס, דבכל מקום מחייבין ליה, אלא לגבי גלות דוקא ממעט (אביי) וצ"ל רבא) אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם. דהא בפירקין מחייבי אומר מותר בע"ז ובחבל, אע"ג דכתיב בהן בשגגה. (ורבא) וצ"ל ואביי פריך ליה: אומר מותר אנוס הוא – ולא הוה ליה למיתני בכריתא בשגגה פרט למזיד, אלא פרט לאנוס, דיותר דמי וקורב לאנוס מלמזיד: **וחי"ב** על הדם אחת. אע"ג דמילתא דפשיטא היא. דאבל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות, וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אבל דם ודם אינו חייב אלא אחת. אינו אומר ר"י: דמיידי דאפי' אכלן בכמה תמחויין, דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד, ובתניוק שנשבה אינו חייב אלא אחד. אך קשה לרש"אי: דמאי איצטריך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד?

כל שכן שהוספת. כדפריש בקונטרס: דאף בוז מחיב, ומחייב נמי כי ליכא ידיעה בשעת מעשה. דהא רבי יוחנן ורש לקיש סברי כמובנא, ומחייבי הכירי ולבסוף שבת ותניא נמי לקמן שגג בוז ובוז – וזו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמובנא. והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איתקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה, דאדרבה: שוגג משמע דלית ליה ידיעה בשעת מעשה, ולא אתא דקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה. ומיהו, קשה לר"י: דהא פטרי מדיקשא תינוק שנשבה, מהאי טעמא נמי יפטור הכירי ולבסוף שבת!

אבל לא שְׁכַחַהּ. לעיקר שבת, אלא ששכח שהיו שבת, מאי: חייב על כל אב מלאכה. דע"כ אי הוה סביקא ליה דאינו חייב אלא אחת לכל שבת ושבת – הוה(א) ליה למיכרך ולמיתני חכמי מי שידע עיקר שבת ושכחה, וכן היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה – חייב על כל שבת ושבת: ליתני היודע עיקר שבת. דהוה שגגת שבת חזון

מלאכות הרבה – חייב על כל מלאכה, אע"ג דבכל שבת שבת אלא אלא חזון שגגה, וב"ש שגגת מלאכות חזון שבת, דאיכא שגגות הרבה: כהכירי ולבסוף שבת דמי. ומתניתין איצטריך למינקט הכירי ולבסוף שבת, דלא תימא חייב על כל שבת ושבת: פטור. דקסברי ר' יוחנן ור"ל: אומר מותר – אנוס הוא, ולא שגגה היא: וחייב על הדם. שאכל כל ימיו אחת. וכן על כל דבר כרת שבתורה: מויד קרוי חוטא. דכתיב (ויקרא ה) בשבועת העדות נָשָׁב כִּי תִּשָּׁא וְשָׁמַעְתָּ וְגו', וְלֹא כִּתִּיב בִּיה 'וְנִעַלְס': הריני מוסיף על דברך. כלומר: אם כך באת לדרוש ג"ש ללמד שוגג ממזיד, בא אוסוסים הם אָני על דברך עוד, ובה תראה אם יעמידו דברך: אף שוגג שהיה לו ידיעה בשעת מעשה. תחייבוהו גם כזו חטאת: כ"ש שהוספת. על דבר ודאי אתה מסמיני, וגם כזו אָני אומר שהוא חייב ולקמן מפרש במאי שגג: קתני מיהא. רישא "תינוק שנשבה לבין הגוים חייב: בשלמא לרב ושלמא לרב: דאינוהו נמי דמיחייב, ואיכא לאוקמי דהוה הדין לחייב ולבסוף שבת כי מתניתין. וברייא דקתני תינוק – היא גופא איצטריך לאשמעינן פלוגתא דמונב ורבנן: מאי טעמא דמונב? אבנן אב ודאי לא סמיך למיעבד שוגג דמויא דמזיד, דהאי שוגג חלופ דמזיד, וליכא דלמזיניה. דהאי חייב ודאי פטור: פקיש שוגג. לענין חטאת, למזיד לענין כרת. ואף על גב דלא דמי – ע"כ הקישן הכתוב: ורבנן. הך הקישא בעיא לכדריי יהושע ב"ל: תורה אחת ויהיה לך. גבי קרבן ע"ז כתיב, כפרשת "שלח לך אָנָּשִׁים":

וכי דאמרין כמובנא. מאי טעמא דמונב? דכתיב "תורה אחת ויהיה לך לעשה בשגגה" וסמיך ליה "והפסח אשר תעשה ביד רמה" הקיש שוגג למזיד, מה מויד שהיה לו ידיעה, אף שוגג שהיה לו ידיעה. ורבנן, האי 'תורה אחת' מאי עבדי ליה? מיבעי להו לכדמקרי ליה ר' יהושע בן לוי לבריה: "תורה אחת ויהיה לך לעשה בשגגה" וכתיב "וכי

האי. ה"נ לא בעי למימר דלא "ליתני" כלל במשנה – דאם כן הוה אימא דחייב נמי על כל שבת ושבת. ואינו כן לרבה דכריתות. אלא, ליתני בבא אחריית: היודע שהוא שבת – אינו חייב על כל שבת:

כ הכירי ולבסוף שבת דמי. פירש בקונטרס: דלכא לא תנא במתניתין שבת מעיקרו – דהיינו תינוק שנשבה, דלא תימא דהכירי ולבסוף שבת חייב על כל שבת. וקשה לר"י: דמ"מ ליתניה, וליתני נמי בתר הכי: הכירי ולבסוף שבת – אינו חייב אלא אחת. דכ"ז פריך לעיל: ליתני הכירי ולבסוף שבת, וב"ש הא – כדפרישית. ונראה לר"י: דהאי אי הוה תני "חייב חטאת", דהוה אתי לאשמעינן חיובא – הוה שייך למיפך דליתני תינוק שנשבה, דהוי רבואת טפי. אבל השתא דקתני "אינו חייב אלא אחת" דפטורה אתא לאשמעינן – נקט הכירי ולבסוף שבת, דהוי רבואת טפי. ומיהו קשה לר"י: דמ"מ ליתני תינוק שנשבה, דלא נטעה לומר דפטור כרבי יוחנן ורש לקיש, והדר ליתני הכירי ולבסוף שבת:

אבל תינוק שנשבה פטור. פירש בקונטרס: דקסברי אומר מותר – אנוס הוא. ואין נראה, דטעמיהו כמובנא, כדאמר בסמוך. וטעמא דמובנא מפרש לקיש דיליף מקרא. והא דאמר בפ"ב דמכות (דף ה) גבי גלות: בשגגה פרט למזיד, ומפרש (אביי) וצ"ל רבא) פרט לאומר מותר. ופריך ליה (רבא) וצ"ל אביי: אומר מותר אנוס הוא? ודא דקאמר אנוס, דבכל מקום מחייבין ליה, אלא לגבי גלות דוקא ממעט (אביי) וצ"ל רבא) אומר מותר משום דטובא בשגגה כתיב התם. דהא בפירקין מחייבי אומר מותר בע"ז ובחבל, אע"ג דכתיב בהן בשגגה. (ורבא) וצ"ל ואביי פריך ליה: אומר מותר אנוס הוא – ולא הוה ליה למיתני בכריתא בשגגה פרט למזיד, אלא פרט לאנוס, דיותר דמי וקורב לאנוס מלמזיד: **וחי"ב** על הדם אחת. אע"ג דמילתא דפשיטא היא. דאבל מה שאכל דם אינו חייב אלא אחת כיון שאין בדם חילוק איסור כמו שיש בשבת חילוק מלאכות, וכל אדם נמי בלא תינוק שנשבה אבל דם ודם אינו חייב אלא אחת. אינו אומר ר"י: דמיידי דאפי' אכלן בכמה תמחויין, דלר"י (לקמן דף עא.) אדם אחר חייב על כל תמחוי אפי' בהעלם אחד, ובתניוק שנשבה אינו חייב אלא אחד. אך קשה לרש"אי: דמאי איצטריך תו לאשמעינן ולמתני ועל החלב אחד?

כל שכן שהוספת. כדפריש בקונטרס: דאף בוז מחיב, ומחייב נמי כי ליכא ידיעה בשעת מעשה. דהא רבי יוחנן ורש לקיש סברי כמובנא, ומחייבי הכירי ולבסוף שבת ותניא נמי לקמן שגג בוז ובוז – וזו שוגג האמור בתורה ומוקמינן לה כמובנא. והיינו טעמא משום דסברא הוא דלא איתקש שוגג למזיד לאפוקי ליה ממשמעות שגגה, דאדרבה: שוגג משמע דלית ליה ידיעה בשעת מעשה, ולא אתא דקשא אלא לחייב נמי כי אית ליה ידיעה בשעת מעשה. ומיהו, קשה לר"י: דהא פטרי מדיקשא תינוק שנשבה, מהאי טעמא נמי יפטור הכירי ולבסוף שבת!

שבת דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רכה

וְגַר שְׁנֵתִיגִיד וְהֵלֵךְ לְבֵין הַנְּקָרִים, וְעָשָׂה מִלְאכּוֹת הַרְבֵּה בְּשָׁבוֹת
הַרְבֵּה, אֵינּוּ חַיִּיב אֱלָא הֵמָּנָה אַחַת. וְחַיִּיב עַל הָרֶם שֶׁאֵכָל כָּל יָמֵי
חֻטְאָתָא אַחַת, וְעַל הַחֶלֶב שֶׁאֵכָל כָּל יָמֵי חֻטְאָתָא אַחַת, וְעַל עֲבֻדָּה וְרָא
שֶׁעָבַד כָּל יָמֵי חֻטְאָתָא אַחַת.
הַבְרִייתָא מְבִיאָה דַּעַה הַחוּלְקִיתָ: וּמוֹנְקוּ חוֹלֵק עַל חֻכְמִים, וּפְּזִיר
אוּתוֹ מִחֻטְאָתָא. וְכִּף הֵיךְ מוֹנְקוּ דֵּן לְפָנֵי רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוּ, הוּאִיל
וְהַעוֹשֶׂה עֲבִירָה בְּמִיד קְרוֹי חוֹטֵא, וְהַעוֹשֶׂה עֲבִירָה בְּשׁוֹנֵג גַּם הוּא
קְרוֹי חוֹטֵא, לִכֵּן יֵשׁ לְלַמֵּד שֶׁזֶּה מוֹדָה, וְכִּי יֵשׁ לְדַרְשׁ, מַה מִּיד מְדוּבָר
שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה, שֶׁהָיָה אִם לֹא יָדַע אֵינּוּ מוֹזִיד, אִם שׁוֹנֵג מְדוּבָר
שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה קוֹדֵם שֶׁשָּׂכַח וְחֻטְא, אֲבָל תִּינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח לְבִין
הַנְּקָרִים וְגַר שְׁנֵתִיגִיד וְהֵלֵךְ לְבֵין הַנְּקָרִים שֶׁלֹּא הִיתָה לָהֶם יְדִיעָה
מֵעוֹלָם אֵינִם נִקְרָאִים חוֹטֵאִים, וְאֵינִם חַיִּיבִים קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתָם.
אִמְרָ לִי רַבִּי עֲקִיבָא, הִרְנִי מוֹסִיף עַל דְּבָרֶיךָ – לִפִּי דְּבָרֶיךָ שִׁישׁ
לְלַמֵּד שׁוֹנֵג מִמּוֹזִיד, אֲנִי אוֹסִיף עַל דְּבָרֶיךָ עוֹד, וְתֵרָאֵה אִם יַעֲמִידוּ
דְּבָרֶיךָ, אִי – אִם נֶאֱמַר שִׁישׁ לְדַרְשׁ כֵּךְ, נִלְמַד גַּם מִה מִיד מְדוּבָר
שְׁהִיתָה הִרְדֵּעָה בְּשִׁעַת מַעֲשֶׂה הַעֲבִירָה, שֶׁהָיָה אִם לֹא כֵן אֵינּוּ מוֹזִיד,
אִם שׁוֹנֵג נֶאֱמַר שֶׁחַיִּיב חֻטְאָתָא גַּם בְּאוֹפֵן שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה בְּשִׁעַת
מַעֲשֶׂה, וְעַל כְּרַחֲךָ אִי אִפְשָׁר לומר כֵּן, שֶׁהָיָה אִם יָדַע בְּשִׁעַת מַעֲשֶׂה
אֵינּוּ שׁוֹנֵג אֱלָא מוֹזִיד, וְאִם כֵּן מוֹכַח שֶׁאֵין לְלַמֵּד שׁוֹנֵג מִמּוֹזִיד. אִמְרָ
לִי מוֹנְבֵז, הֵן – אֲכֵן אֲנִי מַחַיִּיב חֻטְאָתָא אִף בְּאוֹפֵן שֶׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה
בְּשִׁעַת שִׁחֻטָא, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁהוֹסֵפֶת עַל דְּבָרֵי, וְהָיָה אִתָּה מַסִּיעָה לִי.
אִמְרָ לִי רַבִּי עֲקִיבָא, לְרַבֵּיךָ שֶׁחַיִּיב חֻטְאָתָא אִף אִם הִיתָה לוֹ יְדִיעָה
בְּשִׁעַת שִׁחֻטָא, קִשְׁהָ שֶׁהָיָה אֵין זֶה קְרוֹי שׁוֹנֵג אֱלָא מוֹזִיד.
מַסִּיעִיתָ הַגְמָרָא אֶת הַקּוֹשִׁיָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְשִׁישׁ:
קִתְּנִי מוֹיָהָ – מִכָּל מָקוֹם שֶׁנִּינוּ בְּבְרִיתָא בְּדְבָרֵי חֻכְמִים, בְּצִיד –
בְּאִיזָה אוֹפֵן נֶאֱמַר הִדִּין שֶׁהִשְׁכַּח עֵיקַר שֶׁבֶת אֵינּוּ חַיִּיב אֱלָא חֻטְאָתָא
אַחַת, בְּתִינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח. בְּשִׁלְמָא לְרַב וְשִׁמְעוֹנָל הַסּוֹבְרִים שְׁתִּינוּק
שֶׁנִּשְׁכַּח חַיִּיב חֻטְאָתָא, נִיחָא – אֵין עֲלֵיהֶם קוֹשִׁיָא מִהַבְרִיתָא שֶׁשִּׁנִּינוּ
בִּה שְׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח חַיִּיב חֻטְאָתָא, אֱלָא לְרַבִּי יוֹחָנָן וְלְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לִקְשִׁישׁ הַסּוֹבְרִים שְׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח אֵינּוּ חַיִּיב חֻטְאָתָא. קִשְׁיָא, שֶׁהָיָה
בְּבְרִיתָא שֶׁנִּינוּ שֶׁחַיִּיב חֻטְאָתָא.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אִמְרִי לָךְ – יֵאֱמָרוּ לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי לִקְשִׁישׁ, לֹא מִי
אִיכָּא – וְכִי אֵין בְּבְרִיתָא אֶת שִׁטַּת מוֹנְקוּ דְּפִסְמִי תִינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח
מִחֻטְאָתָא, אֲנִן דְּאִמְרִינֵן – אֲנַחְנוּ שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁתִּינוּק שֶׁנִּשְׁכַּח פְּטוֹר
מִחֻטְאָתָא סְבָרְנוּ בְּמוֹנְקוּ.
שִׁנִּינוּ בְּבְרִיתָא שֶׁמוֹנְבֵז מַחַיִּיב חֻטְאָתָא אִף אֶת הַשׁוֹנֵג שֶׁהִיתָה לוֹ
יְדִיעָה בְּשִׁעַת מַעֲשֶׂה. הַגְמָרָא מְבִאֵרָתָא אֶת טַעְמוֹ שֶׁל מוֹנְבֵז. מְבִרְרָתָא
הַגְמָרָא: מִאי מַעֲשֶׂה דְּמוֹנְבֵז – מַה טַּעְמוֹ שֶׁל מוֹנְבֵז. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא:
דְּכִתְבִּי לְגַבִּי חֻטְאָתָא שֶׁל שִׁגְגָתָא עֲבֻדָּה זָרָה (בַּמִּדְוָר טו כט) 'מִוְרָה אַחַת
וְהָיָה לָכֶם לְעוֹשֶׂה בְּשִׁנְיָה, וְסִמְיָה לִיָּה – וְסִמְיָה לִיָּה לְגַבִּי מוֹזִיד כְּתוּב
(שם פסוק ל) 'וְהִנֵּפֶשׁ אִשְׁרֵי תַעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה, הִקִּישׁ הַכְּתוּב שׁוֹנֵג לְגַבִּי
חֻטְאָתָא לְמוֹזִיד לְגַבִּי כְּרַת, מַה מִּיד שֶׁחַיִּיב כְּרַת מְדוּבָר שְׁהִיתָה לוֹ
יְדִיעָה, אִם שׁוֹנֵג שֶׁחַיִּיב חֻטְאָתָא מְדוּבָר שְׁהִיתָה לוֹ יְדִיעָה.
שׁוֹאֵלָתָא הַגְמָרָא: וְרַבֵּן הַחוּלְקִים עַל מוֹנְבֵז, הֵא – הִקִּישׁ זֶה מִהַפְּסוּק
'מִוְרָה אַחַת, מִאי עֲבָדִי לִיָּה – מַה הֵם דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ. מְשִׁיבָה
הַגְמָרָא: מִיכָּד לָהּ – הוּא נִצְרָךְ לָהֶם לְכַדְמָקְרִי לִיָּה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לִי לְבָרִיָּה – לְדַרְשָׁה שְׁלִימָד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִי אֶת בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
'מִוְרָה אַחַת וְהָיָה לָכֶם לְעוֹשֶׂה בְּשִׁנְיָה, וְכִתְבִּי קוֹדֵם לִכֵּן בְּתַחֲלִיל
הַעֲנִין (שם פסוק כב)

מקשה הגמרא: מכך שהעמידנו את מה ששנינו במשנה שחייב
חטאת על כל שבת ושבת במי ששכח עיקר שבת, משמע שדווקא
משום כך אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, אכל אם לא
שכחה, את עיקר שבת אלא שכח שהיום שבת, מאי חייב חטאת
על כל מלאכה ומלאכה, שאם היה התנא סובר שאינו חייב אלא
חטאת אחת על כל שבת, היה לו לערב את שני הדינים ולשנות
כך, מי שידע עיקר שבת ושכחה, וכן היודע עיקר שבת אלא
ששכח שהיום שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב
חטאת על כל שבת ושבת, ומכך שלא עירבם משמע שדווקא אם
שכח עיקר שבת אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, אבל אם
יודע עיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת חייב על כל מלאכה
ומלאכה, אם כן אדתי – עד ששנה התנא בכלל השלישי שהיודע
שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב חטאת על
כל מלאכה ומלאכה, ליתני – היה עליו לשנות שהיודע עיקר שבת
ושכח שהיום שבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, שזה
חידוש גדול יותר שחייב על כל מלאכה אף שאין כאן אלא שגגה
אחת ששכח שהיום שבת, ונדע שכל שכן הא – דין זה שיוודע
שהיום שבת ועשה מלאכות הרבה, שחייב חטאת על כל מלאכה,
שהרי יש כאן שגגות הרבה.
מסיקה הגמרא שדברי רב ושמואל נאמרו באופן שונה: אלא רב
ושמואל העמידו את מותנתין – משנתנו ששנינו בכלל הראשון
שהשוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו
חייב אלא חטאת אחת, בשכחה שיש איסור שבת ולבסוף שבת,
ולא כמו שסברנו בתחילה שהעמידו את המשנה במי שלא ידע
מעולם שיש איסור שבת, ודרב ושמואל – והאופן שבו דיברו רב
ושמואל, דהיינו תינוק שנשבה לבין הגויים או גר שנתגייר, נמי –
גם כן דינו כהקרי שיש שבת ולבסוף שבת דמי, והכי איתמר – וכך
נאמרו דבריהם, רב ושמואל דאמרי תרוניהו, אפילו תינוק שנשבה
בין הנקרים וגר שנתגייר לבין הנקרים, כהקרי שיש איסור שבת
בתורה ולבסוף שבת דמי, וחייב חטאת, כלומר, שרב ושמואל לא
באו לפרש את דברי התנא, אלא להוסיף על דבריו, שהתנא שנה
כלל זה באופן שידע שיש איסור שבת ושכח, כדי להשמיענו
שאנו חייב אלא חטאת אחת על כל השבתות, ואין אומרים
שחייב חטאת על כל שבת ושבת, ורב ושמואל הוסיפו שאף אם
לא ידע מעולם שיש איסור שבת חייב חטאת אחת, ואין אומרים
שפטור לגמרי.
הגמרא מביאה אמוראים החולקים על רב ושמואל: ורבי יוחנן ורבי
שמעון בן לקיש דאמרי תרוניהו – אמרו שניהם, מה ששנינו
שהשוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו
חייב אלא חטאת אחת, הוא דוקא אם הקרי שיש איסור שבת
בתורה ולבסוף שבת, אכל תינוק שנשבה בין הנקרים וגר שנתגייר
והלך לבין הנקרים, שלא ידעו מעולם שיש איסור שבת בתורה,
פטור מחטאת, משום שהוא סבור שדבר זה מותר, והאומר על
דבר איסור שהוא מותר אינו חייב חטאת, שאינו נחשב כשוגג
אלא כאנוס, והאנוס אינו חייב חטאת.
הגמרא מקשה על רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: מיתבי הקשו
בני הישיבה על דברי רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, שנינו
בברייתא, כלל גדול אמרו בשבת, כל השוכח עיקר שבת, ועשה
מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת. ביצד
– באיזה אופן נאמר דין זה, הרי שהיה תינוק שנשבה לבין הנקרים,

המשך מעמוד רנז

וכאוות בורא עולם ית' ויתעלה.
והיו ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש משתוקק לראות
בטובם ברו"י בן מורס ורבים.

רחמי אל עלינו, על ההולכים ומשתדלים לילך בדרכי
אבות העולם, כי יהי האל הטוב בעזרם וישפיע למו שפע
ברכה בכל מעשה ידיהם ואשר יוכל לעבוד עבודתם בתורה
תפלה וקיום המצות בעבודת זיכך ותיקון המדות כרצון

– ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו (שם ע"ב), **מִיָּנָא לְמָהּ לִי** – מדוע
צריך התנא לפרש את מנין המלאכות, הרי בהמשך פירט את
כולם, ואנו נמנה לבד כמה מלאכות הן. **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, התנא בא
להשמיענו במנין זה, **שָׁאֵם עֲשָׂאָן לְכָל הַמְּלָאוֹת בְּיוֹלָן בְּהֶעֱלֵם אַחֵר**
– שלא נודע לו בינתים שחטא, חייב חטאת על כל אחת ואחת,
ולא די לו בחטאת אחת משום חילול שבת. ומסיימת הגמרא את
הראיה: **חֵיבִי מִשְׁפַּחַת לָהּ** – היכן אתה מוצא דין זה שיהיה חייב
חטאת על כל אחת ואחת, **בְּדוֹן שָׁבֶת וְשִׁנְתָּ מְלָאוֹת** – שידע שיום
זה הוא שבת אבל לא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת, וזדון
שבת היינו שידע שיש לפחות מלאכה אחת האסורה בשבת, ואם
כן **בְּשִׁלְמָא** – מובן הדבר לרבי יוחנן דאמר שבין ששגג בברית אף
על פי שהויר בלאו חייב חטאת, **מִשְׁפַּחַת לָהּ** – אתה מוצא אופן
שהיה זדון שבת ושגגת מלאכות, **בְּדוֹן דִּידַע לָהּ לְשִׁבְתָּ בְּלָאוּ** –
שידע שהעושה מלאכה אלו עובר בלאו, אבל לא ידע שחייב
כרת, וזה נחשב זדון שבת כיון שעבר על הלאו בזדון, וחייב
חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון שהיה שוגג בכרת. **אֵלָּא לְרַבִּי**
שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמַר שאין חייב חטאת עד שישגוג בלאו ובכרת,
דִּידַע לֵיהּ לְשִׁבְתָּ בְּמָא – במה נקרא זדון שבת כששגג בכל הלויט
מלאכות, הרי הוא סבור שכל המלאכות מותרות ואינו יודע שיש
חילוק בין שבת לשאר הימים.
מתרצת הגמרא: לריש לקיש יש לומר שדובר **דִּידַע** בתחומין –
שידע שיש איסור למצוא בשבת מחוץ לתחום, שזהו איסור שאין
חייבים עליו קרבן, וזשנתו זו ששנינו שהשוגג בכל המלאכות חייב
חטאת, שנויה **אֵלָּא דְרַבִּי עֲקִיבָא** – לשיטת רבי עקיבא הסובר
שאיסור תחומין הוא מן התורה, ולכן נחשב זדון שבת כיון שהוא
יודע שיש חילוק בין שבת לשאר הימים.
התבאר לעיל שלמונו שגגת קרבן שמה שגגה, ולרבנן אינה
שגגה. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה. שואלת הגמרא: **מָאֵן תֵּנָּא**
לְהָא דְתַנּוּ דְרַבְּנָן – מי שנה ברייתא זו ששנינו בה, **שֶׁנֶּה בְּהָ וּבְהָ** –
עשה מלאכה בשגגת שבת ושגגת מלאכות, שלא ידע שהיום
שבת וגם לא ידע שמלאכות אלו אסורות, וזהו **שֶׁנֶּה בְּהָ וּבְהָ** בתורה
– זה ודאי נקרא שוגג, וחייב חטאת. ואם **חֵיד בְּהָ וּבְהָ** – עשה
מלאכה בזדון שבת וזדון מלאכות, שידע שהיום שבת וגם ידע
שמלאכות אלו אסורות, זו היא **מִיד הָאִמּוּר בְּתוּרָה** – זה ודאי
נקרא מזיד ואינו מביא חטאת. **שֶׁנֶּה בְּשִׁבְתָּ וְחֵיד בְּמִלְּאוֹת** – שלא
ידע שהיום שבת אבל ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת, או
שֶׁשֶׁנֶּה בְּמִלְּאוֹת וְחֵיד בְּשִׁבְתָּ, שלא ידע שמלאכות אלו אסורות
בשבת אבל ידע שהיום שבת, או **שֶׁאֵמַר יוֹדַע אֵינִי שֶׁמִּלְּאָכָהּ** זו
אִסוּרָה אֲבָל אֵינִי יוֹדַע שְׁחֵיבִין ו-האם חייבים עליה קרבן או לא,
במקרים אלו נקרא שוגג וחייב חטאת. **בְּמָאֵן** – כשיטת מי שנויה.
משיבה הגמרא: **בְּמִוְנָה** הסובר ששגגת קרבן שמה שגגה, ולכן גם
באופן השלישי שלא ידע אם חייבים עליה קרבן הוא נחשב שוגג.
לעיל נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדעת חכמים, אם שגג בכרת
והויד בלאו אם נחשב שוגג וחייב חטאת. הגמרא מבארת שיש
מקרה שבו מודה רבי יוחנן לריש לקיש: **אָמַר אַבְיִי, חֶבֶל מוֹדִים**
בְּשִׁבְעֵת בִּיטוּי, שְׁאִין חֵיבִין עֲלֶיהָ קֶרְבֵּן, עד שישגוג בלאו שָׁבָה, כגון
שנשבע שלא יאכל ושכח שנשבע, ואכל.
מקשה הגמרא: **חֶבֶל מוֹדִים מָאֵן** – למי התכוין אביי במה שאמר
הכל מודים, על כרחך לרבי יוחנן, ואם כן קשה שהרי **פְּשִׁימָא** –
פשוט הדבר שמודה רבי יוחנן בשבועת ביטוי, שהרי **כִּי קָאָמַר רַבִּי**
יוֹחָנָן שְׁחֵיב קֶרְבֵּן אִף אִם לֹא שָׁגַג בְּלָאוּ, היינו דווקא **חֵיבִי דְאִיבֵי**
– במקום שיש ברת ושגג בכרת, **אֲבָל חֵבִי דְלִיבֵי** – כאן שאין ברת,
לא אמר שנחשב כשוגג אף אם לא שגג בלאו, שהרי אם היה מזיד
בלאו אם כן במה היה שוגג.
מתרצת הגמרא: **סְלִקָא דְעֶתְקָה אֲמִינָא** – היית מעלה על דעתך
לומר, **הוּאִיל וְזֶה שְׁחֵיב קֶרְבֵּן** על שבועת ביטוי חידוש הוא, **דְּכָבֵל**
הַתּוּרָה בּוֹלָה לֹא אֲשַׁכְּחִין ו-לא מצאנו לאו שאין בו ברת דמִיבִי
עֲלֶיהָ – שצריך להביא עליו קרבן, ו**חֵבִי מִיָּיִת** – וכאן מביא קרבן
אף שהוא לאו שאין בו ברת, לכן מודים חכמים שאף כי הויד בלאו
ושָׁגַג בְּקֶרְבֵּן נִמְי לִיחֵיב חטאת,

יְכִי תִשְׁנֶה וְלֹא תִעָשֶׂה אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, ובהמשך הפרשה נאמר
(במדבר טו כד–כו) שמביאים חטאת על שגגה זו, וכל המצות היינו
עבודה זרה השקולה כנגד כל המצוות, דהיינו שחייבים חטאת על
שגגת עבודה זרה, וכתוב בסוף הפרשה לגבי העובד עבודה זרה
במזיד (שם טו לו), **וְהִנֵּפֶשׁ אִשָּׁר תִּעָשֶׂה בְּיַד רָמָה** וגו' ונכרתה הנפש
ההיא מקרב עמו, הרי שהעובד עבודה זרה במזיד חייב כרת
ובשוגג חייב חטאת, ומכך שכתוב בפרשה זו (שם טו כט) **וְתוֹרָה אֶת**
יְהִי לְכֶם לְעֹשֶׂה בְּשִׁגָּגָה, שדין זה נהג בכל השגגות שבתורה,
וְהִקְשׁוּ בּוֹלָם – כל העבירות על שגגות של כל עבירות שבתורה
לקרבן שגגת עבודה זרה, מה להלן – בשגגת עבודה זרה, דְּכָר
שְׁחֵיבִים עַל יְדוּנָה בְּרַת וְשִׁנְתָּ חֲטָאֵת – התורה מחייבת להביא
חטאת רק על עבירה גמורה שאם עשאה במזיד חייב עליה כרת,
אִף כָּל – שאר עבירות שבתורה, דְּכָר שְׁחֵיבִין עַל יְדוּנָה בְּרַת וְעַל
שִׁנְתָּ חֲטָאֵת – אינו חייב חטאת אלא על עבירה שאם עשאה
במזיד חייב עליה כרת. וחכמים דורשים את סמיכות הפסוקים כרבי
יהושע בן לוי, ולא כמונו שלמד מסמיכות הפסוקים שהשוגג חייב
חטאת אף אם היתה לו ידיעה בשעת מעשה.
שנינו בברייתא (לעיל סח) שלמונו אף אם היתה לו ידיעה בשעת
מעשה נחשב כשוגג, הגמרא מבארת במה שגג. מקשה הגמרא:
וְאֵלָּא מִוְנָה שִׁנְתָּ בְּמָא, כלומר, כיון שידע בשעת מעשה שהוא
חוטא במה הוא נחשב שוגג.
מתרצת הגמרא: **בְּדוֹן שֶׁשֶׁנֶּה בְּקֶרְבֵּן** – שידע שעשה איסור שבמזיד
חייבים עליו כרת, אבל לא ידע שבשוגג חייב עליו קרבן חטאת.
וְדַבְּרִין ו-רבי עקיבא החולקים על מונו סוברים ששִׁנְתָּ קֶרְבֵּן לֹא
שָׁמָּה שִׁנְתָּ, ואינו חייב חטאת אלא אם היה שוגג בעבירה עצמה
וכפי שיבואר להלן.
מבררת הגמרא: **וְדַבְּרִין** הסוברים שצריך להיות שוגג בעבירה
עצמה, **שִׁנְתָּ בְּמָא** – במה צריכה להיות השגגה, האם צריך
שהיה שוגג בכל העבירה, שלא ידע כלל לא מהלאו ולא מהכרת,
או שאפילו אם ידע שעובר בלאו אלא שלא ידע שחייבים עליו
כרת הוא נחשב שוגג.
מביאה הגמרא: נחלקו בזה אמוראים, **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, **בִּין שֶׁשֶׁנֶּה**
בְּכָרַת, אִף עַל פִּי שְׁחֵיד בְּלָאוּ, נחשב שוגג. **וְרִישׁ לָקִישׁ אָמַר**, אינו
נחשב כשוגג עד שישגוג בלאו וְכָרַת.
הגמרא מבארת את טעמו של ריש לקיש: **אָמַר רַבָּא, מָאִי מַעֲמָא**
דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ הסובר שאינו חייב חטאת עד שיהיה שוגג
בלאו וכרת. **אָמַר קְרָא** – נאמר בפסוק לענין שיש חטאת (ויקרא ד
כב), **אִשָּׁר נִשְׂאִי יִחְטֹא וְעָשָׂה אֶת מִצְוַת ה' אֱלֹהֵי אִשָּׁר לֹא**
תִּעָשֶׂה בְּשִׁגָּגָה וְאִשָּׁם, ומשמע שאינו חייב חטאת עד שישגוג בלאו
וְכָרַת שָׁבָה, שבפסוק כתוב שעשה את המצוות שלא תעשינה,
דהיינו לאו, בשוגג.
שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן** הסובר שאף אם הויד בלאו חייב
חטאת, **הָאִי קְרָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מָאִי עָבִיד לֵיהּ** – מה ישיב
על דרשה זו.
משיבה הגמרא: **מִיָּעֵי לֵיהּ** – פסוק זה נצרך לו לְכַדְתִּינָא בברייתא,
נאמר לענין יחיד שחטא (שם טו כז), **יָאֵם נָפֶשׁ אֶת תְּחֻטָּא בְּשִׁגָּגָה**
מִעַם הָאֲרִיזִין, ומכך שכתוב 'מעם' במ"ם משמע שלא כל עם הארץ
מביאים חטאת, ויש למעט פָּרָם לְמוֹטָר לעבור עבירה במזיד,
שאינו מתכפר בחטאת אף אם עבר עליה בשוגג. **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן**
אֱלִיעֶזֶר אָמַר משום רבי שְׁמַעוֹן, דין זה שהמומר אינו מתכפר בקרבן
נלמד ממה שנאמר לענין נשיא שחטא (שם ד כב), **אִשָּׁר לֹא תִעָשֶׂינָה**
בְּשִׁנְתָּה וְאִשָּׁם, ובסמוך כתוב (שם ד כב) **אִו הוֹדַע אֱלֹו חֲטָאוֹתָ אִשָּׁר**
חֲטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנָהּ, משמע שאם מחמת השגגה עבר את
האיסור חייב קרבן, ויש ללמוד מכך שחֵיב מִיָּדִיעָתָה – שאילו היה
יודע שיש איסור במעשה זה היה נמנע מלעשותו, **מִבִּיִּי קֶרְבֵּן עַל**
שִׁנְתָּה, אך אם לא שָׁב מִיָּדִיעָתָה – שאף אילו היה יודע שיש איסור
במעשה זה לא היה נמנע מלעשותו, אינו מביא קֶרְבֵּן עַל שִׁנְתָּה.
ורבי יוחנן סובר כרבי שמעון בן אלעזר שפסוק זה בא למעט מומר.
הגמרא מקשה על שיטת רבי שמעון בן לקיש: תָּנַן במשנה (להלן
ע"א) **אֲבוֹת מְלָאכֵת הָאִסוּרוֹת בִּשְׁבֹת, אֲרַבְעִים חֲסֵר אֶחָד, וְחֵיבִין בָּהּ**

שבת. פרק שביעי – כלל גדול דף סט עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רש"י
תוספות

1 וְכִי תִשְׁנֶה וְלֹא תִעָשֶׂה אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה. וְלִפְנֵיכֶם בְּהוֹרִית (דף ח.) זו ע"ז ש'היא
2 שְׂקוּלָה כָּכָל הַמִּצְוֹת. וְחִבְתִּי 'תוֹרָה אַחַת' - כָּל הַתּוֹרָה בְּמִשְׁמַע: הִקְשֹׁו. קֶרְבָּנוֹת
3 שֶׁל שְׁגָגוֹת שֶׁל כָּל עֲבִירוֹת לִשְׁל ע"ז: מִה ע"ז קֶרְבֵּן שְׁלָה אֵינוֹ בֹּא אֱלָא עַל עֲבִירָה
4 גְּמוּרָה, שְׁחִיב עַל זְדוּנוֹ בְּרָח, וְסִמְיָן לִיה 'וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בִיד רְמָה וְנִכְרַתְד':

"יְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה" וְכִתְּבִי
 "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ רְמוּה" הוֹקִישׁוּ בִּזְמַן לַעֲ"ה,
 מִה לַחֲלֹן - דִּבֶּר שְׁתִּיכִיבִים עַל יְדוּנֹה פֶּרֶת וְשִׁנְגָּתוֹ
 חֲטָאתָ, אָף כָּל דִּבֶּר שְׁתִּיכִיבִין עַל יְדוּנֹה פֶּרֶת וְעַל שִׁנְגָּתוֹ
 חֲטָאתָ. וְאַל מוֹנֵב, שִׁנְגָּה בְּמֵאי? כְּגוֹן שִׁשְׁנֵי קֶרֶן.
 וְרֶבֶן - שִׁנְגָּת קֶרֶן לֹא שְׁמָה שִׁנְגָּה. וְרֶבֶן, שִׁנְגָּה
 בְּמֵאי? רִבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: בֵּינָן שִׁשְׁנֵי בִּכְרֹת, אָף עַל
 פִּי שְׁהוּיד בָּלֹא. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: עַד שִׁשְׁנֵי שִׁנְגָּה בָּלֹא
 וְכֶרֶת. אָמַר רַבָּא: מֵאי טַעְמָא דְרַשְׁבִּי"ל - אָמַר קֶרֶא
 "אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ (בְּשִׁנְגָּה) וְאֲשֶׁם" - עַד שִׁשְׁנֵי שִׁנְגָּה
 בָּלֹא וְכֶרֶת שְׁפָה. וְרִבִּי יוֹחֲנָן, הָיָא קֶרֶא דְרַשְׁבִּי"ל מֵאי
 עָבִיד לִיה? מִיִּכְעִי לִיה לְכַדְתֵּינָא: "מַעַם הָאֲרִיז" -
 פֶּרֶם לְמַשְׁמֹד. רִבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רִבִּי
 שְׁמַעוֹן: "אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ (בְּשִׁנְגָּה) וְאֲשֶׁם" הִשְׁבִּי
 מִיִּדְעִיתוֹ - מִכִּיָּא קֶרֶן עַל שִׁנְגָּתוֹ, לֹא שֶׁב מִיִּדְעִיתוֹ
 - אֵינֹה מִכִּיָּא קֶרֶן עַל שִׁנְגָּתוֹ. תֵּנּוּ: "אֲבוֹת מְלָאכֹת
 אֲרַבְעִים חֲסֵר אַחַת", וְהוֹיִנּוּ בָּהּ: מִנֵּינָה לָמָּה לִּי? וְאָמַר
 ר' יוֹחֲנָן: שְׂאֵם עֲשָׂאן בְּזוֹלָן בְּהַעֲלֵם אֶחָד - חַיִּיב עַל כָּל
 אַחַת וְאַחַת. הִיכִי מִשְׁכַּחְתָּ לָּהּ - בְּזוֹדוֹן שְׁכַת וְשִׁנְגָּת
 מְלָאכֹת. בְּשִׁלְמָא לְרִבִּי יוֹחֲנָן, דְּאָמַר בֵּינָן שִׁשְׁנֵי בִּכְרֹת
 אַע"פ שְׁהוּיד בָּלֹא - מִשְׁכַּחְתָּ לָּהּ כְּגוֹן דִּידַע לָהּ לִשְׁכַת
 בָּלֹא, אֲלֵא לִר"ש ב"ל, דְּאָמַר עַד שִׁשְׁנֵי שִׁנְגָּה בָּלֹא וּבִכְרֹת
 - דִּידַע לִיה לִשְׁכַת בְּמֵאי? דִּידַעָה בְּתַחֲמוּמִין, וְאֵלִיָּא
 דְר"ע. מֵאֵן תֵּנָּה לָהּ, דִּתְנֹה רֶבֶן: "שִׁשְׁנֵי בִּזּוֹה וּבִזּוֹה -
 וְזוֹ שִׁנְגָּה הָאֲמֹר בְּתוֹרָה, הוּיָד בִּזּוֹה וּבִזּוֹה - זֶה הָיָא
 מוּיָד הָאֲמֹר בְּתוֹרָה. שִׁנְגָּה בְּשִׁכְתָּהּ וְהוּיָד בְּמְלָאכֹת, או
 שִׁשְׁנֵי בְּמְלָאכֹת וְהוּיָד בְּשִׁכְתָּהּ, או שְׂאֵמֶר: יוֹדַע אֵינִי
 שְׂמִלְאָכָה זֶה אֲסוּרָה אֲבָל אֵינִי יוֹדַע שְׁתִּיכִיבִין עָלֶיהָ
 קֶרֶן אוֹ לֹא - חַיִּיב", כְּמֵאן - כְּמוֹנֵב. אָמַר אַבְיִי:
 הֲכַל מוֹדִים בְּשִׁבְעָה בִּישׁוּי שְׂאִין תִּיבִין עָלֶיהָ קֶרֶן,
 עַד שִׁשְׁנֵי שִׁנְגָּה בָּלֹא שְׁפָה. הֲכַל מוֹדִים מֵאן - ר' יוֹחֲנָן,
 פְּשִׁימָא: כִּי קֹא"ר יוֹחֲנָן - הִיכָא דְאִיָּבָא פֶּרֶת, אֲבָל
 הִכָא דְלִיָּבָא פֶּרֶת - לֹא! סד"א: הוּאֵל וְהִיב קֶרֶן
 חִידוּשׁ הוּא, דְּכָכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה לֹא אֲשַׁכַּח לֹא דְמִיִּיתִי
 עָלֶיהָ קֶרֶן, וְהִכָא מִיִּיתִי, כִּי שִׁנְגָּה בְּקֶרֶן - גַּמִּי לִיחִיב,

אָפּ כּל תּוֹדוֹתָי אֵין מֵבִיאִין חֲסֵאת אֱלֹא עַל
דָּבָר שֶׁזָּדוּנוֹ בָּרָא: וְאֵילָּא מוֹנֵבֵי: דָּאָמַר לְעִיל
 דְּמִי שֶׁהִתְהַלֵּךְ לוֹ יָדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה חַיִּיב
 חֲסֵאת: **דְּשֵׁנֵי בְּמֵאָה:** אֵין גָּבִי חֲסֵאת שִׁנְיָה
 כְּתִיב: **שִׁנְיָה בְּקָרְבָן:** יָדוּעַ עֲשִׂיבֵי עַל יְדוּנוֹ
 בָּרָא: אֲבָל אֵינוֹ יוֹדַע תְּשִׁיבָה עֲלֵיהֶּ חֲסֵאת: **לֹא**
שָׁמָּה שִׁנְיָה: עַד שֶׁשָּׁנֵי בְּעִבְרָה עֲצֻמָּה:
וְרָבֵן: דְּבָעוּ שָׁנֵי בְּעִבְרָה עֲצֻמָּה: שָׁנֵי
 מֵבִיאִי קָאָמְרִי: שִׁנְיָה בְּכוֹלָה מִלֵּיתָא בְּלֹא
 וְכֵרֶת, אוּ בְּכֵרֶת לְחֻדְיָה? **בִּין שְׁנֵי** כְּכֵרֶת
אֵיזָנָה שְׁחִירִי שְׁחִירִי: שָׂא הֲקֵרָב עַל חֲבֵרָה
 עוֹבָא בָּא: דְּבִאָמַר **לְעוֹשֵׂה שְׁנֵי שָׁנֵי:** וְסִמְרִי
 לֵיה **וְהַפֶּשֶׁת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:** וְגו': **לֹא תַעֲשֶׂה:**
 חֵינֵי לֹא: **מִנְיָנָא לָמָּה לִי:** לִיתֵּנִי "אֲבוֹת
 מְלָאכֹת חוֹזְרֵי וְהַחֹרֵשׁ" בִּי, לָמָּה לִי
 לְמִיחָנָא "אֲרָבָעִים חֹסֵר אַחַת"? לִיתֵּנִיהָ:
 וְאָנֹכִי דְּעֵינִן דְּמִי חֹסֵר אַחַת אֵיכָא: **שָׂאם צִאָן**
 בְּכוֹן בִּי, וְיִסְמֵנָּה בְּעֻלְמָא אֲשִׁמְעִינִי, לִידַע
 מִלָּא חֲסֵאת וְחַיִּיב עַל חִילוּל שְׁבֵת: אַחַת:
 חַיִּיב **מִשְׁבַּחָתָהּ לָהּ:** דְּמִיחָיִיב עֵיב לֹא
 מִשְׁכַּחַת לָהּ אֱלֹא בְּדוּדֵן שְׁבֵת - יָדוּעַ שְׁהוּא
 שְׁבֵת, וְשִׁנְיָה מְלָאכֹת - דָּאִינוּ יוֹדַע
 שְׁהַמְלָאכֹת חִלְלוּ אִסּוּרוֹת: דָּאִי בְּדוּדֵן
 מְלָאכֹת וְשִׁנְיָה שְׁבֵת, יָדוּעַ שְׁהוּ אִסּוּרוֹת
 בְּשֵׁבֶת אֲבָל שְׁכַח שְׁחִירִים שְׁבֵת - אֵין חָסֵן
 דָּאִינוּ חַיִּיב אֱלֹא אַחַת לְכָל שְׁבֵת וְדוּדֵן שְׁבֵת
 לֹא הָיָא אִיזָנָה יוֹדַע אַחַת מִזְּהַלְכוּתֵיהָ, דָּאִי לֹא
 יָדַע בְּחָדָא מִיִּנְיָה - אֵין שְׁבֵת חִלּוּל לֹא
 מִשְׁאֵר יָמִים: וְחָה שְׁשָׁנֵי בְּכוֹלֵן - אֵין כָּאֵן דָּוֵן
 שְׁבֵת: **בְּשִׁלְמָא לִרִי:** וְיִחָנֵּן, דָּאָמַר שִׁנְיָה כְּרַת
 שְׁמָה שִׁנְיָה: **מִשְׁבַּחָתָהּ לָהּ:** דָּוֵן שְׁבֵת -
 בְּלֹאֵין, וְשִׁנְיָה מְלָאכֹת - בְּכִרְיֻתוֹת: יוֹדַע
 לָהּ לִשְׁבֵת שֶׁחֹזֶר עַל חֵלְקֵינָא, אוּ שֶׁל בּוֹלֵן
 אוּ שֶׁל אַחַת מִקֵּין: **יָדִיעַ לָהּ לִשְׁבֵת מֵבִיא:**
 הֵילָּא בְּכוֹלֵן שָׁנֵי, כְּסִדּוֹר שְׁכָל יִרְמִי מְלָאכֹת
 מִתְּרוֹת: **בְּתוֹחִינִי:** דָּאִינוּ בְּקֵרֵן: **וְאֵילָּא**
דָּרִי צִקְרָא: דָּאָמַר בְּמִסְכַּת סוֹטָה(א) תַּחֲמוּן
 אֲדוּרְיָאִין נִנְהָר: דָּבָסְתָּ בִּי בּוֹים דְּרִיבִי
 עֲקֵבָא: "מִתּוֹמֹת מִחוּץ לְעִיר" כִּי: וְהוּא שִׁנְיָה
הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה: כְּלוּמַר: הֵיכִיא דְּשִׁנְיָה בְּשֵׁבֶת
 וּבְמִלָּאכֹת - אֵין כָּאֵן לֹא דִין וְלֹא דִין
 לְקִבְרָה, וְאֵין לָהּ שִׁנְיָה כּוּה: **חֵידִי בּוּה בּוּה:**
 אֵין לָהּ מִיידִי כּוּה: **שִׁנְיָה בְּאַחַת מִקֵּין:** אָף הוּא
 שִׁנְיָה, וְחֵידִיב עֲלֵיהֶּ קֵרָב: **שְׁבוּעַת מִיִּי:**
 "אֲלוֹכִי" - אֵילָּא אֲלוֹכִי, "שְׁאֲבָלָתִי": **וְלֹא**
 "אַחַת" - חַיִּיב עֲלֵיהֶּ קֵרָב, וְחַיִּיב בִּיה

51 "וְעַל־סֵם", דְּהִינּוּ שׁוּגָג. הִכַּל מוֹדִים בְּשׁוּגָג שֶׁלָּה דָאֵם נִשְׁבַּע "שְׁלֹא אוֹכֵל" – וְאָכַל –
52 אִינוּ חֵיב אֲלֵא אִם בֶּן שִׁכַּח שְׁבוּעָתוֹ בְּשָׂאֵכֵל. דִּקְשָׁתָא שֶׁנֶּג בִּלְאוּ בִּקְשָׁה: **חִבֵּל מוֹדִים**
53 **מֵאֵן** ר' יוֹהָנָן. כְּלוּמַר: עַל כִּרְחֻץ אֲמִי לֹא אִפְלוּגָתָא דְּמוֹנֵב וּרְגֵנָן קָאִי. דְּלִישְׁמַעִינָן
54 מוֹדֵד מוֹנֵב בְּהָא (דְּהָא) שִׁנְגָּה לְקָרְבָן לֹא חֵיב, שִׁנְגָּה, דְּמַחֲבִיק תִּיתִי? וְהָא ק"ו
55 הִיא, הֶקְשָׁתָא בְּכָל הַתּוֹרָה לִדְבָרֵי חִידוּשׁ דְּלִישְׁמַעִינָן דִּירוּהוּ אָמַר מוֹנֵב מִשְׁמִיתֵיב
56 בְּשִׁנְגָּה בְּהָא, חֵיב דִּחִידוּשׁ הוּא. דְּאִין בַּהּ כֶּרֶת וּמִכְבִּיר קָרְבָן לִעֲלִיָּה – לֹא בִישׁ, אֲלֵא
57 לִרְגֵנָן אָמַר, וְאִפְלוּגָתָא דְּר"י וְר"ל קָאִי. וְזִמְנָן "חִבֵּל מוֹדִים" – ר"י, דָּאֵף עַל גִּב
58 דְּבַעֲלֵמָא אָמַר אֵף עַל פִּי שְׁחִיד בִּלְאוּ – הֵבָא בְּעֵינָן שִׁישְׁבּוּג בִּלְאוּ: **מִשְׁמִיתָא**. כִּיּוֹן
59 דְּלִישְׁמַעִינָן דְּרַבֵּנָן אִפְלִיעִי, דְּרִישִׁי אָמַר ר' יוֹהָנָן קָרְבָן לֹא שִׁנְגָּה הִיא. אִי בִלְאוּ שֶׁלָּה חִיד –
60 בְּמִשְׁמִיתָא שֶׁנֶּג? דְּעִיבֵיב, דְּקָאֵמַר ר' יוֹהָנָן מִבְּמִסֵּס כֶּרֶת, דְּשִׁנְגָּה בְּכִרְתָּ: **סֵלֶכָא**
61 **דְּמִשְׁמִיתָא** בְּשׁוּבָתָא בִּישׁוּר נִמְי קָאִי ר' יוֹהָנָן. דְּהוּאִיל חִידוּשׁ – מוֹדוּ בִּיהּ רַבֵּנָן.
62 דְּהָא אָמַרְנָן אֵל בְּמִשְׁמִיתָא – שֶׁנֶּג קָרְבָן, דְּהוּאִיל חִידוּשׁ – מוֹדוּ בִּיהּ רַבֵּנָן.

קמ"ל

ז' מ' הקשא דשווג למודי למה ל? דאפילו לא
 תעשה ביד רמה" ילפינן שפיר מעו' שחיבי על
 עו' אלא במאי דכתיב הוהאי פרשה, כדמשמע
 אחייניו הכא "והנפש אשר תעשה", תדע, דהא לא
 ילפינן מעו' דנביעי על דהונו סקילה כעו' -
 למען אלא כתיב סקילה הוהאי פרשה, אלא
 ברת. והא דממעטין בריש פרק בתרא דמכות
 (דף יג) פסח מילה מקרבן, אע"פ שיש בוק ברת
 משום דמה עו' דאמר רחמנא - לא תעביד, והני
 - קום עשה ניהו. היינו נמי משום דכתיב
 "והנפש אשר תעשה ביד רמה" דמשמע: מה
 שצויתו שלא לעשות. ואיך רבנן דרבותא?
 עקיבא, דף קא עקבא את הל' פ"ב כדביתא (דף
 ז) דהאי קרא דמגדף במגברך את השם כתיב
 וי'ל: דלשנא דנקט הכא "הוקשה כל התורה
 כולה לעו" - נקט אליבא דרבנן דרבי עקיבא,
 אבל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה
 כולה למברך את השם. ואית ללמוד, דהי
 דרבי יודן יחושע בן לוי מנא ליה? ואומר ר"י
 דנפקא ליה כדדרשי רב פ"ב דבימות (ט. ט.)
 ובפ"ב דהוריות (דף ת. ט.) נאמר כאן "ונודעה
 החטאת אשר חטאו עליה" וגאמ' "ואשה אל
 אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה":
אלא לתובנן שגגה במאי. לא מצי למימר
 ששגג בלאו הוידי בקרבן - דאין סברא לחייבי
 בקרבן, דלא שב מדיעתה הויא. וטעמא נמי
 למימר שגג בלאו וקרבן - דסברא הווא, דכיון
 דמקשי למודי - אפי' מיד בכל דבר ושווג רק
 דביר אחד דהיינו בקרבן - שי לנו לחייבוא.
 ומיהו, היכא דאיכא סקילה - בעינן שיהא שווג
 גם בסקילה. דאי הוה מויד בסקילה - אין לחייבי
 בקרבן, דכיון דרמינן שב מסקילה פשיטא שאפילו
 היה יודע שחיבי גם וקרבן של שווג, ולא שב
 מדיעתה הווא. ואע"ג דבדחוי בברת חשיב ליה
 שב מדיעתה וקרבן - היינו משום דברת אפשר
 בתשובה, וקרבן לא אפשר בתשובה. ועוד: ודבי
 ברת שייך שפיר למימר אם היה יודע שחיבי
 ברת גם הקרבן היה: שב: כגון ששגג במכות
 ארבע שחיבי בלאו. וטעמא דר' יוחנן - דתנן -
 דלא כתיב לאו בהקדש דר' יהושע, אלא כתיב
 אלא כתיב בההיא ענינא. ולהכי בעי' מיט דריש
 לקשי, ולא בעי' מיט דר' יוחנן. וצ"ל דרבי יוחנן
 מיייר אליבא דרבנן, דאית ליה דהקשא דרבי
 יהושע בן לוי. אבל לרבי דנפקא ליה מגו'ש
 "ועליה" - מודה ר' יוחנן דבעי עד שישנוג
 בלא וברת. דהא כתיב לאו בההוא קרא "ואשה
 אל אחותה לא תקח וגו'":

אמר קרא אשר לא תעשיתה בשגגה. קשה
 לרי: מנא ליה לריש לקיש דרבנן דרשי
 הכי ובעו שגגת לאו וליבא למימר דמשמע
 אי ליה דאין: סברא דלדורש בן דהא איתו סבר
 גגת לאו אלא שגגת קרא גרידא. בעהדי תני
 אסורא: אבל אינו יודע אם חייבים עליו קרא
 וקרא לא: **ידע** על החלומים. אי אמי
 חייב טעמא. כדפירשתי בפרק קמא (דף ב"ה)
 קאמר ידע לה לשבת בעשה דחייב 'וביום'
 חייב גמי 'ושמרתם את השבת' (שם לא):
 שלא יאכל ואכל, ובשעת אכילה שבח איסור
 נשעת שבועה שנשבע היה יודע היטב איסור
 כהו דמיון לעבור על שבועתו. ורש"י פירש:
 אור דאין זה קרי שגג בלאו שבה, במה שאינו
 נשבע:

הא מני מונבו היא. פירש בקונטרס: אבל לרבנן דפליגי אמתוב לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר, וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דאינו חייב אלא על העתיד לבא. והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבו רבי עקיבא. ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות ופ': וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות

בפ"ג (דף כה) דאמר: בעא מיניה רבא מרב נחמן: איחוד שגגת ביטוי לשעבר? אמר ליה: כגון דאמר יודע אני ששבועת זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו. ופרקי ליה: כמאן - כמוןבו? ומשני: אפילו תימא רבנן, אינ"ש דבכל התורה כולה לית להו שגגה בקרבן כו'. ומה שהקשה בקונטרס: מאי פשיטא, הא קמ"ל אף על גב דבעלמא (ג) הוי שגגה - הכא לאו שגגה היא, משום ד"האדם בשבועת" בעינן. לאו פירכא היא, דאי משום הא איצטרך ליתני בהדיא "האדם בשבועת" - פרט לאנוס" אלא משמע דשגגת קרבן אחא לאשמעינן ששמה שגגה. ומיהו, קשה: דבלאו הכי ברייתא דהוה מצי למיפיר לאביי ממתניתין דשבועות, דמחייב ר"ע שבועת ביטוי לשעבר, ולא משכחת לה אלא אם כן הויד בלאו. על כן נראה כפירוש רבינו שמואל שהשיב: לרבנן, דשגגת קרבן לאו שמה שגגה - משכחת שגגת שבועת ביטוי לשעבר, כגון שיודע ששבועת זו אסורה אבל אינו יודע שיש בה לאו, אבל סבור שיש בה איסור עשה, וחשיב שפיר "האדם בשבועת" בעינן וכן. וכן מוכח בשבועות (שם) דמ"האדם בשבועת" לא מבעט אלא כסבור בשעת שבועת שבאמת נשבע, כגון תלמידי דרב דמר משתבע דהכי אמר רב כו'. הלכך, הא מני - מונבו הוא, דלרבנן הוה ליה למיתני "ואינו יודע אם חייבין עליה לאו". וההוא דשבועות דבעא מיניה רבא מרב נחמן - פליגא אדאביי: עושה כד פירשנו. אבל להלך יכול כל מה שירצה, רק ביום שמשמרו. דאי לאו הכי - לא יגיע לעולם ליישוב. והא דקאמר "במאי מינכר" - משום דאין זה הויכח שבת במה שיושב ואינו הולך. אי נמי, אפי' ביום שמשמרו הולך כמו שרצה, והשתא לא מינכר אלא בקידושא. הרב פורת: אם

קמ"ל. מיתבי: איחוד שגגת שבועת ביטוי לשעבר - שאם אמר "יודע אני ששבועת זו אסורה, אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן או לא" - חייב! הא מני - מונבו היא. (לישנא אחרת: מני? אי לימא מונבו - פשיטא, השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר שגגת קרבן שמה שגגה, הכא דחידוש הוא לא כ"ש? אלא לאו - רבנן היא, ותיובתא דאביי! תיובתא). ואמר אביי: הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה. הכל מודים מאן - רבי יוחנן, פשיטא! כי אמר רבי יוחנן - היכא דאיכא פרת, היכא דליכא פרת - לא! מהו דתימא: מיתה במקום פרת עומדת, וכי שגג במיתה - נמי ליחייב, קמ"ל. רבא אמר: מיתה במקום פרת עומדת, וחומש במקום קרבן קאי. אמר רב הונא: היה מהלך בדרך (או) במדבר, ואינו יודע אימתי שבת - מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. חייא בר רב אומר: משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמיפלגי? מר סבר: בכריתו של עולם, ומר סבר כאדם הראשון. מיתבי: היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת - משמר יום אחד ומונה ששה. חייא בר רב! תיובתא. אמר רבא: בכל יום ויום עושה לו פרי פרנסתו, [בר מההוא יומא]. וההוא יומא לימות? דעביד מאתמול שתי פרנסות. ודילמא מאתמול שבת הוא! אלא: כל יום ויום עושה לו פרנסתו, אפילו ההוא יומא. וההוא יומא מינכר ליה - בקידושא ואבדלתא. אמר רבא: אם היה מכיר מקצת היום שיעצא בו - עושה מלאכה כל היום כולו. פשיטא! מהו דתימא: פיון דשבת לא נפיק, במעלי שבתא [נמי] לא נפיק, והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק - לשתתי ליה למיעבר מלאכה תרי יומי, קא משמע לן: זימנין דמשפח שירתא, ומקרי ונפיק. "היודע עיקר שבת". מנהגי מילי? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: תרי קראי כתיבי, "ושמרו בני ישראל את השבת" וכתב "ואת שבתותי תשמרו". הא פיצא? "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לשבתות הרבה, "ואת שבתותי תשמרו" - שמירה אחת לכל שבת ושבת. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: אדרבה, איכא מסתברא "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת, "ואת שבתותי תשמרו" שמירה אחת לשבתות הרבה. "היודע שהוא שבת".

מאי

שהיום יום שלשי ליציאתו או רביעי ליציאתו, ומתוך כך ידע שמונה ליציאתו, עושה מלאכה כל יום ח', וכן לעולם. ודאי ודו יום שיעצא בו, וקיס ליה דבשבת לא יצא, שהרי בישב לא שכח את השבת: במעלי שבתא נמי לא נפיק. דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת, ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו לשתת. דליכא לספוקיהו בשבת: מנא הני מילי. שיש מחלל בשבתות הרבה ותיב אחת על כולן. ויש מחללן ותיב על כל שבת: הכי גרסינן: הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמרו שמירה לכל שבת ושבת. דקרא קמא ודא שבת הוא דחשיב, משמע שאינו מקפיד אלא על האחת. והכא כתיב "את שבתותי" - אכולהו קפיד, ולא מקור אלא לחכמים, להודיען מסבגא. האי - בשבכ עיקר שבת, דקרא שגגה היא. והאי בשבכ שהיום שבת, אכל יודע עיקר שבת - דאיכא למימר ימים שבינתיים והיון ידעה לחלק: איכא מסתברא. "ושמרו בני ישראל את השבת" - משמע שמירה אחת לשבת אחת. ואת שבתותי תשמרו - ב' שבתות, ואינו מזהיר אלא על שמירה אחת. ובין רב נחמן ובין רב יצחק לא פליגי אלא במשמעותא, מאי דלף מר מהאי קרא ילף מר מאידך:

שבת דף סט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רכט

וּמִשְׁמַע לָן – מִשְׁמַעֵנוּ אַבִּי שֶׁאֵין הֶדְרָב כֵּן, וְגַם כֵּאֵן סוֹבְרִים רַבֵּן
שְׁאִינוּ נִקְרָא שׁוֹגֵג אִם שֶׁגַּג בִּקְרָבָן, וְלִכֵּן מוֹדֵה רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִינוּ חֵיִיב
קֶרֶבֶן עַד שִׁישׁוּג בִּלְאֹו.
הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל אַבִּי: מִיִּתִּיבִי – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה עַל דְּבָרִי
אֲבִי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, אִיִּזְהוּ שְׁנֵי שְׁבֻעֹת בִּיטוּי לְשִׁעְבֵּר – אִיךְ שִׁיךְ
שִׁיחִיה אָדָם חֵיִיב חֲטָאת עַל שְׁבֻעַת בִּיטוּי לְשַׁעֲבֵר, שֶׁאֵם נִשְׁבַּע עַל
לֹהָבָא, כְּגוֹן שְׁבֻעָה שְׁלָא אוֹכֵל, מוֹבֵן שִׁיש מִקְרָה שְׁנִקְרָא שׁוֹגֵג,
נִשְׁבַּע עַל לְשַׁעֲבֵר, כְּגוֹן שְׁבֻעָה שֶׁאֵכְלָתִי, הוּא לֹא אֵכֵל, קִשָּׁה אִיךְ
שִׁיךְ שִׁיחִיה שׁוֹגֵג, הִרִי אִם בְּשַׁעָה נִשְׁבַּע שֶׁאֵכֵל הִיָּה סִבּוֹר
שֶׁאֵכֵל, אֲנוֹס הוּא וְאִינוּ חֵיִיב קֶרֶבֶן. מִבְּאֵרֶת הַבְּרִיִּיתָא: כְּגוֹן שֶׁאֵם
אִמֵּר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשְׁבֻעָה זוֹ אֶפְסוּרָה, אֲבָל אֲנִי יוֹדֵעַ אִם חֵיִיבִין עָלַיָּה
קֶרֶבֶן אוֹ לֹא, זוֹהִי שְׁבֻעַת בִּיטוּי לְשַׁעֲבֵר שֶׁחֵיִיב עָלֶיהָ חֲטָאת. וּמוֹכַח
שֶׁשִּׁגְגַת קֶרֶבֶן שֶׁמָּה שִׁגְגָה, וְלֹא כִּאֲבִי שֶׁאֲמַר הֵכֵל מוֹדִים בְּשֻׁבֹּעַת
בִּיטוּי שֶׁאֵין חֵיִיבִים עָלֶיהָ קֶרֶבֶן עַד שִׁישׁוּג בִּלְאֹו שֶׁבָּה.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הָא מְנִי – בְּרִיִּיתָא זוֹ בְּשִׁיטָה מִי הִיא שְׁנוּיָה,
בְּשִׁיטָה מוֹנֶכֶז הִיא, הַסּוֹבֵר בְּכֵל מִקּוֹם שֶׁשִּׁגְגַת קֶרֶבֶן שֶׁמָּה שִׁגְגָה,
אֲבָל לְדַעַת חֲכָמִים הַסּוֹבְרִים בְּכֵל מִקּוֹם שֶׁשִּׁגְגַת קֶרֶבֶן אֵינָה שִׁגְגָה,
גַּם בְּשֻׁבֹּעַת בִּיטוּי אֵינָה שִׁגְגָה.
(הַגְמָרָא מְבִיאָה מִימָרָא זוֹ בִּלְשׁוֹן אַחֲרָת: לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא – לְשׁוֹן
אַחֵר, מְנִי – כְּדַעַת מִי שְׁנוּיָה בְּרִיִּיתָא זוֹ שְׁבֻשְׁבֻּעַת בִּיטוּי חֵיִיב
חֲטָאת עַל שִׁגְגַת קֶרֶבֶן, אִילִּישָׁא – אִם נִאֲמַר שֶׁזֶּהֱיָא כְּדַעַת מוֹנֶכֶז, אִם
כֵּן פְּשִׁיטָא – פִּשְׁטוֹת הֶדְרָב שֶׁחֵיִיב קֶרֶבֶן, תְּשַׁמָּה – עַכְשָׁיו שֶׁכֵּכֵךְ
הַתּוֹרָה דְּלֹא חִידוּשׁ הוּא שֶׁחֵיִיב קֶרֶבֶן עַל שִׁגְגָתוֹ, אִמֵּר מוֹנֶכֶז שְׁנֵי
קֶרֶבֶן שְׁמָה שְׁנֵי, הֵכָא בְּשֻׁבֹּעַת בִּיטוּי, דְּחִידוּשׁ הוּא שֶׁחֵיִיב קֶרֶבֶן
אִף שֶׁהוּא לֹא שֶׁאֵין בּוֹ כֶּרֶת, הָאֵם לֹא כֵּל שֶׁכֵּן שֶׁחֵיִיב חֲטָאת אִף
עַל שִׁגְגַת קֶרֶבֶן, וּמִדּוּעַ הוּצָרָה הַבְּרִיִּיתָא לְשִׁנּוֹת דִּין זֶה. אֲלֵא לֹא
עַל כִּרְחָק צִרִיךְ לִזְמַר שֶׁבְּרִיִּיתָא זוֹ כְּדַעַת דְּכֵן הִיא, וְאִף שֶׁבִּכֵּל
הַתּוֹרָה סוֹבְרִים רַבֵּן שֶׁשִּׁגְגַת קֶרֶבֶן אֵינָה שִׁגְגָה, בְּשֻׁבֹּעַת בִּיטוּי
שִׁישׁ בְּהָ חִידוּשׁ שֶׁחֵיִיב קֶרֶבֶן אִף שֶׁהוּא לֹא שֶׁאֵין בּוֹ כֶּרֶת, מוֹדִים
רַבֵּן שֶׁשִּׁגְגַת קֶרֶבֶן שֶׁמָּה שִׁגְגָה. וְתִיבְקָתָא דְּרַבִּי – וּפִירְכָּא הִיא עַל
דְּבָרִי אֲבִי שֶׁאֲמַר שֶׁהֵכֵל מוֹדִים בְּשֻׁבֹּעַת בִּיטוּי שֶׁאֵין חֵיִיבִים עָלֶיהָ
קֶרֶבֶן עַד שִׁישׁוּג בִּלְאֹו שֶׁבָּה. מְסִיקָה הַגְמָרָא: תִּיבְקָתָא – אֲכַן
פִּירְכָּא הִיא. וְנִדְחוּ דְּבָרֵינוּ.
הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת שִׁישׁ אֹפֶן נוֹסֵף שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן הַסּוֹבֵר שֶׁאֵם שִׁגַּג רַק
בְּכֶרֶת חֵיִיב חֲטָאת מוֹדֵה לְרִישׁ לְקִישׁ הַסּוֹבֵר שְׁדוּקָא אִם שִׁגַּג גַּם
בִּלְאֹו חֵיִיב חֲטָאת: וְאִמֵּר אֲבִי, הֲכֵל מוֹדִים כֹּר שֶׁאֵכֵל תְּרִיקָה
בְּשׁוֹגֵג, שֶׁאֵין חֵיִיבִין עָלֶיהָ חֻמָּשׁ עַד שֶׁשִּׁשְׁנוֹן בִּלְאֹו שְׁבָּה – שִׁיחִיה
סִבּוֹר שֶׁהִיא חוֹלִין וְאִין עוֹבֵר בִּלְאֹו בִּאֲבִילָתוֹ.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הֲכֵל מוֹדִים מָאֵן – לְמִי הַתְּכוּיִן אֲבִי בְּמָה שֶׁאֲמַר
הֵכֵל מוֹדִים, עַל כִּרְחָק לְרַבִּי יוֹחָנָן, וְאִם כֵּן קִשָּׁה שְׁהָרִי פְּשִׁיטָא –
פִּשְׁטוֹת הֶדְרָב שֶׁמּוֹדֵה רַבִּי יוֹחָנָן בְּתִרּוּמָה, שְׁהָרִי בִּי אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן
שֶׁחֵיִיב קֶרֶבֶן אִף אִם לֹא שִׁגַּג בִּלְאֹו, דּוּקָא הֵכָא דְּאִיקָא – בְּמִקּוֹם
שִׁישׁ חֵיִיב כֶּרֶת וְשׁוֹג בְּכֶרֶת, אֲבָל הֵכָא דְּלִיקָא – בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין חֵיִיב
כֶּרֶת לֹא אֲמַר שֶׁנִּחְשַׁב כְּשׁוֹגֵג אִף אִם לֹא שִׁגַּג בִּלְאֹו, שְׁהָרִי אִם הִיָּה
מִיָּד בִּלְאֹו אִם כֵּן בְּמָה שִׁגַּג.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מָהוּ דְּתִיבָא – שְׁמָא תִּהְיֶה סִבּוֹר לִזְמַר שְׁמִיתָה בִּידִי
שְׁמִים בְּמִקּוֹם כֶּרֶת שֶׁל שֶׁאֵר עֲבִירוֹת עוֹמְדָה, וְכִי שְׁנֵי בְּמִיתָה –
שְׁהִיָּה סִבּוֹר שֶׁאֵין עַל זֶה חֵיִיב מִיתָה בִּידִי שְׁמִים, נְמִי לִיחֵיִיב – גַּם
יִתְחִיֵּב חוֹמֶשׁ כְּמוֹ אִם שִׁגַּג בְּכֶרֶת, קָא מִשְׁמַע לָן – מִשְׁמַעֵנוּ אַבִּי
שְׁמִיתָה בִּידִי שְׁמִים אֵינָה כְּכֶרֶת, וְאִינוּ נִחְשַׁב שׁוֹגֵג לְהִתְחִיֵּב
בְּחוֹמֶשׁ עַד שִׁיחִיה שׁוֹגֵג בִּלְאֹו.
הַגְמָרָא מְבִיאָה דַּעָה הַחֲלֻקֶּת עַל אַבִּי: רָבָא אִמֵּר, מִיתָה בִּידִי
שְׁמִים בְּמִקּוֹם כֶּרֶת עוֹמְדָה, וְחוֹמֶשׁ בְּמִקּוֹם קֶרֶבֶן קָא – עוֹמֵד, וְלִכֵּן
סוֹבֵר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁכְּמוֹ שֶׁחֵיִיבִים קֶרֶבֶן עַל שִׁגְגַת כֶּרֶת, כֵּךְ חֵיִיבִים
חוֹמֶשׁ עַל שִׁגְגַת מִיתָה בִּידִי שְׁמִים.
הַגְמָרָא דְּנָה מַה יַּעֲשֶׂה מִי שֶׁשִּׁכַּח אֶת חֲשׁוֹבֵן הַיָּמִים וְאִינוּ יוֹדֵעַ מַתִּי
שֶׁבָּת: אִמֵּר רַב הוֹנָא, הֵיךְ מְחַלֵּף (בְּפִדְדָא אוֹ) בְּמִדְּבָר וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִמֵּר
שְׁבָּת, מוֹנֶכֶז שֶׁשֶּׁה יָמִים מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁשֵּׁם אֵל לִיבּוֹ אֶת שִׁכְחָתוֹ,

וּמִשְׁמַע יוֹם אֶחָד – אֶת הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁם שֶׁבָּת. הֵיכָא כֵּר רַב אֹמֵר,
מִשְׁמַע יוֹם אֶחָד, דְּהֵיִינוּ אֶת הַיּוֹם שֶׁאַחֵר הַיּוֹם שְׁעוֹמֵד בּוֹ, וּמוֹנֶה
לְאַחֲרָיו שֶׁשֶּׁה יָמִים כִּימוֹת הַחוּל.
מִבְּאֵרֶת הַגְמָרָא: בְּמָא קְמִיפְלִי – בְּמָה נִחְלָקוּ רַב הוֹנָא וְחִיָּיא בִּר
רַב. מִר – רַב הוֹנָא קָבֵר, שִׁיש לֹו לְמִנּוֹת בְּכִרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, שִׁימִי
הַחוּל נִמְנָו תַּחֲלִילָה. וְכִר – חֵיָּיא בִּר רַב קָבֵר, בְּאֶדָם תְּרַאשׁוֹן, שִׁנְבָרָא
בְּעֵרֶב שֶׁבָּת, יוֹם הַרְאָשׁוֹן לְמַנְיָה הִיָּה שֶׁבָּת.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא עַל חֵיָּיא בִּר רַב: מִיִּתִּיבִי – הִקְשׁוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה עַל
דְּבָרִי חֵיָּיא בִּר רַב, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, הֵיךְ מְחַלֵּף בְּפִדְדָא וְאִינוּ יוֹדֵעַ
אִמֵּרִי שְׁבָּת, מִשְׁמַע יוֹם אֶחָד לְשֶׁשֶׁה. מָא – מַהִי כוּנֹת הַבְּרִיִּיתָא,
לֹא – הָאֵם אֵין הַכוּנָה שְׁמוֹנֶה שֶׁשֶּׁה יָמִים כִּימוֹת הַחוּל וּמִשְׁמַע יוֹם
אֶחָד, שֶׁכֵּן מִשְׁמַע הַלְשׁוֹן "יוֹם אֶחָד לְשֶׁשֶׁה" יוֹם אֶחָד אַחֵר שֶׁשֶׁה
יָמִים.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא, כוּנֹת הַבְּרִיִּיתָא הִיא שֶׁמִּשְׁמַע יוֹם אֶחָד לְשֵׁם
שֶׁבָּת, וּמוֹנֶה אַחֲרָיו שֶׁשֶּׁה יָמִים כִּימוֹת הַחוּל.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִי הֵכֵ – אִם כֵּן שֶׁהַכוּנָה מִשְׁמַר יוֹם אֶחָד וּמוֹנֶה
אַחֲרָיו שֶׁשֶׁה יָמִים, מִדּוּעַ שֶׁנָּה הִתְנָא מִשְׁמַע יוֹם אֶחָד לְשֶׁשֶׁה,
שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁמִּשְׁמַר יוֹם אֶחָד לְשֵׁם שֶׁבָּת אַחֵר שֶׁשֶׁה יָמִים, מִשְׁמַע יוֹם
אֶחָד וּמוֹנֶה שֶׁשֶׁה מִיִּפְעִי לִיָּה – הִיָּה צִרִיךְ הִתְנָא לְשִׁנּוֹת. וְעוֹד קִשָּׁה,
תִּנְיָא בְּבִרְיִיתָא, הֵיךְ מְחַלֵּף בְּפִדְדָא אוֹ בְּמִדְּבָר, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִמֵּרִי שְׁבָּת,
מוֹנֶה שֶׁשֶּׁה וּמִשְׁמַע יוֹם אֶחָד, וּמִשְׁמַע שֶׁלֹא כְּחֵיָּיא בִּר רַב הַסּוֹבֵר
שֶׁמוֹנֶה קוֹדֵם יוֹם אֶחָד לְשֵׁם שֶׁבָּת. אֲוֹמֶרֶת הַגְמָרָא: תִּיבְקָתָא –
לְכֹאֲרָה דְּבַר זֶה הוּא פִּירְכָּא (דְּרַב חֵיָּיא) [דְּחֵיָּיא] כֵּר רַב. מְסִיקָה
הַגְמָרָא: תִּיבְקָתָא – אֲכַן פִּירְכָּא הִיא, וְנִדְחוּ דְּבָרֵינוּ.
הַגְמָרָא דְּנָה עוֹד בַּעֲנִין זֶה: אִמֵּר רָבָא, כֵּכֵל יוֹם וְיוֹם מִשְׁשֶׁת הַיָּמִים
שֶׁנּוֹהֵג בָּהֶם כִּימוֹת הַחוּל, אִינוּ עוֹשֶׂה לֹו אֵלֵּא כִּי פְּרִנְסָתוֹ – כְּמָה
שֶׁצִּרִיךְ לְמַחֲיִיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם, מִפְּנֵי פִיקוּק נֶפֶשׁ, [כֵּר מְחֵהוּא יוֹמָא]
שֶׁמִּשְׁמַר לְשֵׁם שֶׁבָּת, בְּשִׁימֵם זֶה אִינוּ עוֹשֶׂה מִלֵּאכָה.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָוּא יוֹמָא לִימוֹת – וְכִי בֹאוֹתוֹ יוֹם עֲלִיו לְמוֹת,
הֵלֵא לֹו הַתִּירוֹ לֹו לַעֲשׂוֹת בְּכֵל יוֹם אֵלֵּא לְצוֹרֵךְ אוֹתוֹ יוֹם, וְאִם כֵּן
בְּיוֹם זֶה שֶׁאִינוּ עוֹשֶׂה כְּלוֹם מִמָּה יִחִיָּה.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: דְּעִבְדִּי – עוֹשֶׂה מִאֲתָמּוֹל – בְּיוֹם שֶׁלִּפְנֵי אוֹתוֹ יוֹם
שֶׁהוּא מִשְׁמַר לְשֵׁם שֶׁבָּת מִלֵּאכָה בְּשִׁיעוֹר שְׁתֵּי פְּרִנְסוֹת.
חֲזוֹרֶת הַגְמָרָא וּמִקְשָׁה: וְדִילְמָא מִאֲתָמּוֹל שְׁבָּת הוּא – שְׁמָא יוֹם
הַאֲתָמּוֹל שֶׁבָּת הוּא, וְאִם עוֹשֶׂה בּוֹ מִלֵּאכָה בְּשִׁיעוֹר שְׁתֵּי פְּרִנְסוֹת
נִמְצָא שֶׁעוֹשֶׂה מִלֵּאכָה בְּשֶׁבֶת שֶׁלֹא לְצוֹרֵךְ פִיקוּק נֶפֶשׁ.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: אֲלֵא צִרִיךְ לִזְמַר שֶׁכֵּל יוֹם וְיוֹם עוֹשֶׂה לֹו מִלֵּאכָה
בְּשִׁיעוֹר פְּרִנְסָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם, וְאִפְּלִי בְּתֵּימָא יוֹמָא שֶׁמִּשְׁמַר לְשֵׁם
שֶׁבָּת.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְהָוּא יוֹמָא בְּמָא מִיִּפְעִי לִיָּה – בְּמָה הוּא נִיכֵר
שֶׁמִּשְׁמַר לְשֵׁם שֶׁבָּת, הִרִי עוֹשֶׂה בּוֹ מִלֵּאכָה כְּבִשְׂאֵר הַיָּמִים.
מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: בְּקִידוּשָׁא וְאֲבָדְלָתָא שְׁעוֹשֶׂה בְּכִנְסוֹתוֹ וּבִצִּיאָתוֹ.
הַגְמָרָא דְּנָה עוֹד בַּעֲנִין זֶה: אִמֵּר רָבָא, אִם הֵיך מְכִיר מְקָצָה הַיּוֹם
שֶׁיִּצָּא בּוֹ – שֶׁאִינוּ יוֹדֵעַ בִּאִיָּה יוֹם שְׁבֻעָה יֵצֵא לְדֶרֶךְ אֲבָל יוֹדֵעַ
כְּמָה יָמִים עֲבָרוּ מִיּוֹם שִׁיִּצָּא לְדֶרֶךְ, עוֹשֶׂה מְלָאכָה כֵּל אוֹתוֹ הַיּוֹם
כֹּלֹו – יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לִיצִיאָתוֹ, וְכֵן בְּכֵל שְׁבֻעָה
עוֹשֶׂה מִלֵּאכָה בֹאוֹתוֹ יוֹם, שְׁהָרִי וְדֹאִי שֶׁלֹא יֵצֵא לְדֶרֶךְ בְּשֶׁבֶת.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא – פִּשְׁטוֹת הֶדְרָב שֶׁיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה
בֹאוֹתוֹ יוֹם.
מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מָהוּ דְּתִיבָא – שְׁמָא תִּהְיֶה סִבּוֹר לִזְמַר כֵּיִן דְּשֶׁשֶׁת
לֹא נְפִיק – שֶׁבְּשֶׁבֶת וְדֹאִי לֹא יֵצֵא לְדֶרֶךְ, בְּמִעֲלִי שְׁבָּתָא [נְמִי] לֹא
נְפִיק – גַּם עֲבֵרֵב שֶׁבָּת וְדֹאִי לֹא יֵצֵא, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְצֵאת לְדֶרֶךְ בְּעֵרֵב
שֶׁבָּת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשְּׁבָת, וְהָא – אִם זֶה, אִי נְמִי בְּחֻמְשָׁה בְּשֶׁבָּתָא
נְפִיק לִישְׁתְּרִי לִיָּה לְמִעֲבָר מְלָאכָה תְּרִי יוֹמִי – אִף אִם יֵצֵא לְדֶרֶךְ
בְּיוֹם חֲמִישִׁי יֵהָא מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה שְׁנֵי יָמִים, כְּלוֹמֵר שִׁיחִיה
מוֹתֵר לֹו לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לִיצִיאָתוֹ, שֶׁהוּא אוֹתוֹ יוֹם
בְּשֻׁבֹּעַ שֶׁבּוֹ יֵצֵא לְדֶרֶךְ, וּבְיוֹם הַתְּשִׁיעִי לִיצִיאָתוֹ, שְׁהָרִי אִף אִם יֵצֵא
לְדֶרֶךְ בְּיוֹם חֲמִישִׁי בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא הַיּוֹם הַסּוֹמֵךְ בִּיּוֹתֵר לְשֶׁבֶת שִׁיכּוֹל
לְצֵאת בּוֹ לְדֶרֶךְ, יוֹם הַתְּשִׁיעִי אִינוּ שֶׁבָּת. קָא מִשְׁמַע לָן רָבָא, דְּוִימְנִין

הגמרא מבארת מה החילוק בין הרישא לסיפא, שואלת הגמרא: **מאי שנא רישא** – במה שונה הרישא שלא ידע ששבת היום ויודע אלו מלאכות אסורות בשבת שאינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, ו**מאי שנא סיפא** – ובמה שונה הסיפא שידע ששבת היום אלא שלא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת שחייב חטאת על כל מלאכה.

משיבה הגמרא: **אמר רב ספרא, כאן** – ברישא ששכח שהיום שבת, **מידעת שבת הוא פורש** – על ידי שיאמרו לו שהיום שבת יפרוש ולא יעשה המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן שגגת שבת היא, ועל השבת הוא מביא חטאת, הלכך אינו מביא אלא חטאת אחת על כל שבת. ו**כאן** – בסיפא שידע שהיום שבת אלא שלא ידע שמלאכות אלו אסורות, **מידעת מלאכה הוא פורש** – על ידי שיאמרו לו שמלאכה זו אסורה בשבת יפרוש ולא יעשה המלאכה ומכיר שחטא, ועל כך הוא מביא קרבן, ואם כן שגגת מלאכה היא, ועל המלאכה הוא מביא חטאת, הלכך מביא חטאת על כל מלאכה ומלאכה.

דוחה הגמרא: **אמר ליה רב נחמן, כלום פריש משבת אלא משום מלאכות** – וכי מה שפורש מלעשות המלאכה כשאומרים לו שבת היום אינו משום שעל ידי כך נודע לו שמלאכה זו אסורה כיון ששבת היום, ו**כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת** – וכן מה שפורש מלעשות המלאכה כשאומרים לו מלאכה זו אסורה, וכי אינו משום שעל ידי כך נודע לו שבעשיית מלאכות אלו הוא מחלל את השבת, ואם כן מה שפרש ולא יעשה את המלאכה הוא על ידי ידיעת שניהם.

הגמרא מביאה ביאור אחר בחילוק בין הרישא לסיפא: **אמר רב נחמן, קרבן דחייב דחנקא אמאי** – על מה חיובה התורה להביא קרבן, **אשננה, ולכן חנק** – שם ברישא שנעלם ממנו שהיום שבת אינו חייב אלא חטאת אחת על כל שבת, **לפי שהקרא שנגה** – שגגה אחת היא, אבל **הקא** – כאן בסיפא שנעלם ממנו שמלאכות אלו אסורות חייב חטאת על כל מלאכה, **לפי שמוכא שנגות הוון** – יש כאן הרבה שגגות, שכל מלאכה נעלמה ממנו בפני עצמה.

שנינו במשנה: הודיע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, **חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה**. הגמרא מבארת מניין שחייב על כל מלאכה, מבררת הגמרא: **חילוק מלאכות מנלן** – מנין שחייב חטאת על כל מלאכה בפני עצמה אף אם עשה את כולן בהעלם אחד.

משיבה הגמרא: **אמר שמואל, אמר קרא לגבי המחלל את השבת** (שמות לא ד), **מחלליה מות יומת**, ומכך שכתוב **מות יומת**, יש ללמוד שהתורה דבחה מיתות הרבה על חילול אהר, והיינו כשעשה הרבה מלאכות בהעלם אחד.

מקשה הגמרא: **האי במזיד קתיב** – הרי פסוק זה נאמר לגבי המחלל שבת במזיד שחייב סקילה, ואיך נלמד ממנו לעושה מלאכה בשוגג שהוא חייב חטאת.

מתרצת הגמרא: **אם אינו ענין** – אם אינו נצרך למחלל שבת במזיד ללמד שהוא חייב מיתה, **דקתיב בו** (שמות לה א) **כל העושה בו מלאכה יומת**, ואין צריך פסוק נוסף ללמדנו שהמחלל שבת במזיד במיתו, **תנהו ענין לשונא, ומאי** – ומה כוונת הלשון **יומת** שבפסוק אם אכן מדובר בשוגג, **יומת במזון**, שצריך להביא הרבה קרבנות, ועולה לו ממנו רב.

מקשה הגמרא: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק מלאכות ממות יומת, ו**תפיק ליה** – והרי יכול היה ללמוד דין חילוק מלאכות מהיקא דנפקא ליה לרבי נתן – מהיכן שלמד רבי נתן דין זה. **דתניא בברייתא, רבי נתן אומר, נאמר** (שם לה א) **לא תבצעו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, מה תלמוד לומר** – מה בא הפסוק ללמדנו, הרי לא נצרך ללמדנו שאסור להבעיר אש, שכבר נאמר (שם כ) **לא תעשה כל מלאכה**, ואף הבערת אש מלאכה היא,

אלא **לפי שנאמר** (שם לה א) **וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְגו', ששית ימים תעשה מלאכה**, ומכך שכתוב **דבריים** בלשון רבים יש ללמוד ששני דברים בכלל, ומכך שכתוב **דבריים** בה'א יש לרבות עוד אחד, הרי שלשה, ומכך שכתוב **אלה הדבריים**, באה תיבת 'אלה' שהיא בגימטריה ל"ו לרבות עוד שלושים וששה, הרי שלושים ותשע, **אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני**, יכול היית לומר שאם עשיתם לכל המלאכות כולן כהעלם חייב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, לכך תלמוד לומר (שם לו כא) **בְּחֻרְשׁ וּבְקִצְרֵי תִשְׁבּוֹת**, ציוה הכתוב על החרישה בפני עצמה ועל הקצירה בפני עצמה, כדי ללמדנו שחייב חטאת על כל מלאכה. ממשיכה הברייתא, ו**עדיין אני אומר שיש להשיב על לימוד זה**, שמפסוק זה יש ללמוד שעל חרישה ועל הקצירה חייב שתים אף אם עשאו בהעלם אחד, שהוציאם הכתוב מכלל שאר המלאכות ופירט כל אחת בפני עצמה, ועל כולן – אבל על שאר המלאכות אינו חייב אחד אלא חטאת אחת, שהרי כלל הכתוב את כל המלאכות בלאו אחד, לכך תלמוד לומר **לא תבצעו אש**, ולכאורה קשה, הרי הקצירה בכלל המלאכות עליהן נאמר **לא תעשה כל מלאכה חיתה, ולמה יצאת להיכתב בפני עצמה**, אלא להקיש אליה שאר מלאכות שהיו עמה בכלל של **לא תעשה כל מלאכה**, ולומר לה, מה מצונו בהקצירה שהיא אב מלאכה, והייבין עליה חטאת בפני עצמה, שהרי נכתבה בפני עצמה, **אף כל שהוא אב מלאכה, הייבין עליה חטאת בפני עצמה**. וקשה, מדוע לא למד שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.

מתרצת הגמרא: הטעם ששמואל הוצרך ללמוד שחייב על כל מלאכה שעשה בהעלם אחד בפני עצמה מ'מחלליה' ולא מ'לא תבערו' הוא מפני שקרבן לה בריבי יוסי. **דאמר הקצירה ללא יצאת** – שהבערה נכתבה בפני עצמה כדי ללמד שאין חייבים עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות, אלא רק עובר בלאו. **דתניא בברייתא, הקצירה ללא יצאת, דברי רבי יוסי**. רבי נתן אומר **לחלק יצאת** – ללמד שחייבים חטאת על כל מלאכה ומלאכה אף שעשאו בהעלם אחד.

מוסיפה הגמרא ומקשה: מדוע הוצרך שמואל ללמוד דין חילוק מלאכות ממות יומת, ו**תפיק ליה** – והרי יכול היה ללמוד לחילוק מלאכות מהיקא דנפקא ליה לרבי יוסי – מהיכן שלמד רבי יוסי דין זה. **דתניא בברייתא, רבי יוסי אומר**, נאמר לגבי החוטא בשוגג (ויקרא ד א) **נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה**. מכך שלא כתוב **ועשה אחת**, ומ"ם מחיבת 'מאחת' מיותרת, וגם תיבת **מהנה** מיותרת, יכול ללמוד שיש פעמים שחייבים חטאת אחת על כולן – על כל העבירות שעשה בהעלם אחד לפי שאינן חשובות אלא 'אחת', ויש פעמים שחייבין חטאת על כל אחת ואחת בפני עצמה, לפי שהעבירות שעשה נחשבות 'הנה', כלומר עונות רבים. **שהנה' הוא לשון רבים**.

ואמר רבי יוסי בריבי חנינא, מאי טעמא דרבי יוסי – איך דורש רבי יוסי את הפסוק, הרי עדיין מ"ם של 'מהנה' ומ"ם של 'מאחת' מיותרות, ומבאר רבי יוסי בריבי חנינא, שהיה יכול לכתוב **אחת** וכתב **מאחת**, וכן היה יכול לכתוב **הנה' וכתב 'מהנה'**, ולכך יש לדרוש גם את התיבה עצמה, וגם את המ"ם המיותרת, שאת התיבות **אחת' והנה'** יש לדרוש כך, בא הכתוב ללמד שיש אחת – חילול של שבת אחת, **שהיא 'הנה'** – שחייבים עליו כמה חטאות, כגון שעבר על מלאכות רבות באותה השבת, שהולכים אחר המלאכות, ויש **הנה'** – כמה מלאכות, **שהיא אחת** – שאין חייבים עליהם אלא חטאת אחת. ואת המ"ם המיותרת שבשניהם יש לדרוש כך, שאם היה כתוב **אחת'** הייה משמע שאם נתכוין לכתוב **שמועין'** אינו חייב אלא אם כתב את כל התיבה, ומכך שכתב **מאחת'** במ"ם משמע שחייב אף אם עשה מקצת המלאכה,

שבת. פרק שביעי – כלל גדול דף ע עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלא תוספות

אם אינו ענין למייד דהא כתיב כו'. ואם תאמר, ולימא: אם אינו ענין למייד, משום דאטו בתרי קטלא קטלת ליה ויל: דאי לאו קרא אחרינא דמיית – הוה מוקמינן ליה להאי קרא במייד, ומות יומת – דברה תורה כלשון בני אדם. אבל השתא דלא איצטרך למייד – מוקמינן ליה ע"כ בשוגג, ולחייב קרבן על כל א': **יבול** שאם עשאן כולם בהעלם אחד כו'. תימא: א"כ מניינא דקרא

דברים הדברים אלה הדברים למא, ל' כיון דלא אתא לחלק: ויש לומר: דצריך למניינא דלא משום מלאכות שאנין חשבות, ואיצטרך מניינא לאשמעינן דכולהו חזין מלאכות להתחייב עליהן, ומיהו, ממתניין דמי מלאכות דייק שפיר, דבהעלם אחד חייב על כל אחת, דלא הוה צריך למניינא, כיון דמני כולוהו בהדיא. ומיהו, קשה לר"י דלקמן ב"חורק" (דף צו) משמע דהאי מניינא – אתיא לחלק, דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב, והתניא רבי אומר: דברים הדברים אלה הדברים כו'. ופי' בקנטרס התם דהכי פריך: והאיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק טעות, ואי ס"ד דמחייב אתולדה במקום אב – טובא ה"ל למיתני! ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשבות מלאכות להתחייב עליהם, לא הוה פריך מיהו! ונראה לר"י דגרס הכא כמו במכילתא, דתניא התם, רבי נתן אומר: "לא תבערו אש" למה נאמר! לפי שנאמר ויקחל משד" שומע אני שלא יתא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות, תלמוד לומר "בחרש ובקציר וכו'". והשתא אי לאו "לא תבערו" – ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת או שתיים עד שיעבור כל ל"ט, וביון דכתיב "לא תבערו" דילפינן מניה דחייב על כל אחת בפני עצמה – אם כן מניינא אתא למימר דאל"ט דוקא הוא דחייב על כל אחת ואחת, אבל אתולדה במקום אב – לא, והשתא מוכח שפיר ב"חורק" דרבי אב מחייב אתולדה במקום אב, ואינו נמי שפיר להאי גירסא, דקתני: לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו'. דמשמע דמתוך קרא ד"הדברים" הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן, וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר "לא יראה לך" יכול יטמין ויחבל קדרותן מן הגרים. אבל לגירסת הספרים מאי קאמר "לפי שנאמר" בלאו קרא נמי הוה אמרין הכי, כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: **על** חרישה וקצירה חייב שתיים, וא"ל: מנא ליה דחייב שתיים? נימא דלא מיחייב אתרייהו אלא אחת! ויל: משום דכתיב "בחרש ובקציר" דמשמע תרי מיילי, מדלא כתב "בחרש ובקציר: ועל כולן חייב אלא אחת, פירש

בקנט: משום דהוי ליה כלל בלא תעשה, ופרט בעשה. וקשה: דכללא נמי כתיב בעשה "וביום השביעי תשובו" ועוד: דגבי כלל ופרט דוקא הוא דאמרין בפרק קמא דמו"ק (דף א) דלא דידינן כשאין חבול כלשון הפרט. אבל לגבי דבר שהוא יצא מן הכלל – לא אשכחן בשום מקום. ועוד: דבמועד קטן איבא למ"ד דנין. ונראה כפי' אחרון שפי' בקנט: דלא ילפינן מחריש וקציר משום דהוה שני כתובים הבאים כאחד. וכדא' אמרין בפרק "ל' מיתות" (פסחין סו): אב וידעני בכלל כל הממשפ"ם דכו', ופריך: וליהי אב וידעני שני כתובים הבאין כא'! ואם תאמר: והכי יליף מלא תבערו? כל שכן דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדן לכ"ע! וכ"ת דחריש וקציר אתא לכדדרשין בריש מו"ק (ד' ד.) מה דריש רשות כו', אם כן הכי הוה בעי למילף מניה מעיקרא הא לא אתי להכי! ואומר ר"י: דלא הו' ג' כתובים מדלא כתבינוהו או כולוהו בלאו, או כולוהו בעשה, ולחכי ילפינן מהבערה. ומהשתא אייתר ליה חריש וקציר לכדדרשין במרק: **הבערה** ללאו יצאת. וא"ת: הא איצטרך למיכתב "לא תבערו" משום סיפא דקרא, דכתיב "בכל משבותיך מניה בימות (דף ו) ובסנהדרין (דף לה:) דאין יצאת

דוחה שבת ויל: דהוה מצי למיכתב בלישנא אחרינא, ולא לכתוב "לא תבערו", ומשום דדרשין בפ"ק (דף כ.) "אבל אתה מבטיר כו" – לא הוה צריך למיכתב לא תבערו: **מאי** טעמא דר' יוסי. פי' בקנט: כלומר, דאכתי מ"ס דמאחת ומזהה למא ל"ו ולשון מאי טעמא אינו משמע כן. ונראה לר"י דה"פ: מ"ס דר' יוסי? והא איצטרך קרא לשם משמען ולאבות ולתולדות, ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת? ומפרש דמאחת – שם משמען, מהנה – לאבות ותולדות. ומ"מ, מרסמכיהו להדיד – דרשין "אחת שהיא נזה וזנה שהיא אחת": שם

מאי שנא רישא. דשגגת שבת ודון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת, וסיפא ודון שבת ושגגת מלאכות – חייב על כל מלאכה ומלאכה: **כאן מדיעת שבת הוא פורש**. רישא, כי אמרו ליה "שבת הוא" – פורש מן המלאכה, ומכיר שקטא, ועל כך הוא מביא קרבן. הלכך, שגגת שבת היא, ועל השבת הוא צריך להביא: **כאן מדיעת מלאכות הוא פורש**.

כי אמרי ליה "שבת הוא" – לא פריש, דקא נמי דע. וכי אמרי ליה "מלאכה חשובה היא" – לא פריש, דהלכך על מנין המלאכות ביאי: **כלום פריש משבת אלא משום**. דכי אודיעה שבת הוא הכיר שקטא על המלאכות, וכלום פריש ממלאכה, כלומר: ע"י דיעת המלאכות אלא משום שבת. דכי אמרו ליה "מלאכות הן" – הכיר שחילול שבת: **חילוק מלאכות**. שגפי מלאכות מתחלקין לחטאות, ואע"פ שבהעלם אחד: **מות יומת**. מיתות הרבה: **במזון**. לאפוש קרבנות: **מה ת"ל**. והלא כבר נאמר "לא תעשה כל מלאכה" דקריים. משמע תרי, ד' לרבות חד, תרי שלשה. "אלה" בגמטריא ל"ו, דרי ל"ט: **ה"ל תבערו**. ובקציר תשבות כלומר, בלאו "לא תבערו" הוה לן למילף מהאי, אם לא שיש להשיב: **ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתיים**. אם עשאן בהעלם אחד, שדרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתיים, ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחריש לעצמה: **ועל כולן אחת**. דבכחא מלאכה בקציר תשבות כלומר, ובדבר שהיה בכלל וקצא מן הכלל למד לא ללמד כו' – לא דיינינן ליה, דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה, ואין דנין אותו בכלל ופרט. אי נמי: הוי חריש וקציר שני כתובין הבאין כאחד, ואין מלמדן, דהוה ליה למיכתב חד: **ה"ל לא תבערו כו'**. וחרש וקציר לדרשה אחרינא, אי בר' עקיבא דדרש ליה בעצמא (ר"ה דף ט.) לענין תוספת שביעית, אי בר' ישמעאל – לענין שבת: מה דריש רשות – אף קציר רשות, למד על קציר העומר שדוחה שבת: **בכלל היתה**. ד"ל תעשה כל מלאכה: **להקיש אליה**. כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל. שזו מדה בתורה: **כל דבר שהיה בכלל וקצא מן הכלל למד, לא למד על עצמו קצא כו'**. **ללאו**. שאין חייבין עליה ברת וסקילה כשאין מלאכות, אלא מה שאמר בה: **תלפל**. דאמר: מה הבערה מיתדת: **ועשה מאחת מהנה**. האמור לענין חטאות, הוה ליה למכתב "ועשה אחת" ולישתוק, אייתר ליה שאר, מ"ם ד"מאחת"

וכל חיתב "מהנה" לדרשה. ודרוש הכי: פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת, ופעמים שהוא קרי "מהנה" – לשון רבים: וא"י יוסי בר' חנינא מ"ס דר' יוסי. כלומר: מאי דריש ביה? דאבתי מ' ד"מהנה" ומ' ד"מאחת" למאי אתא? **אחת מאחת**. אחת הוה ליה למכתב, וכתיב "מאחת"; וכן נמי "הנה" ד"ל למכתב (הנה) ולמדרש, פעמים שהוא הנה, וכתב "מהנה". ודרוש אחת והנה בלא מ"ם, הכי: פעמים אתר שהוא הנה; שבת אחת! כלבו הוא מחלל, ויש כאן חטאות הרבה, דאזלי בתר מלאכות. ופעמים הנה שהיא אחת – מלאכות הרבה עשה, ואינו חייב אלא אחת. דבהנה תרי גונוי איבא למשמע: ועשה אחת וחייב הנה, ואיבא למימר נמי הכי: ועשה אחת הנה – עשייתו הוי אחת, אע"פ שהן הנה ודחייב א'. ומ"ם יתיירא ודרוש הכי: לרבות שהכותב שם משמען, דאע"ג שנתפון לעשות חיבה גדולה, הואיל ושתי אותיות הראשונות שם במקום אחד הן – חייב. והיינו "מאחת" – מקצת המלאכה ולא כולה, יביא חטאת:

מהנה דוחה שבת ויל: דהוה מצי למיכתב בלישנא אחרינא, ולא לכתוב "לא תבערו", ומשום דדרשין בפ"ק (דף כ.) "אבל אתה מבטיר כו" – לא הוה צריך למיכתב לא תבערו: **מאי** טעמא דר' יוסי. פי' בקנט: כלומר, דאכתי מ"ס דמאחת ומזהה למא ל"ו ולשון מאי טעמא אינו משמע כן. ונראה לר"י דה"פ: מ"ס דר' יוסי? והא איצטרך קרא לשם משמען ולאבות ולתולדות, ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת? ומפרש דמאחת – שם משמען, מהנה – לאבות ותולדות. ומ"מ, מרסמכיהו להדיד – דרשין "אחת שהיא נזה וזנה שהיא אחת": שם

שבת. פרק שביעי – כלל גדול דף ע עמוד ב – מותר מהדורות "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

שם משמעון. האי ליטנא לא הוה צריך למימר, בין דאליבא דר' יוסי קאי, דסבר ב' "הבונה" (לקמן ד' קג) דאפי' שריטה אחת על שני נסרים, או שני שריטות על נסר אחד חייב. אלא ניהא ליה למנטק לישנא דמתי' ד"הבונה" (שם) א"ר יהודה: מצניו שם קטן משם גדול, שם משמעון:

לא משמע ליה. שמואל דלא כר' נתן ודלא כר' יוסי! וצ"ל דמקבלה קים ליה לשמואל הכי:

העלם זה וזה בידו מהו. אומר ר"י: דאפי' לא ידע לשבת בשום מלאכה – חשיב ליה העלם זה וזה, כדמוכח בסמוך, דקאמר ר"י: אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב כו', אלמא: אפי' דלא ידע לשבת במידי – חשוב העלם זה וזה. וצריך לחלק בין זה לשוכח עיקר שבת, דהכא אינו שכוח כל כך, דכי מדבריו עיקר – מוכרח, אבל שכח עיקר שבת – היינו כעין תינוק שנשבה לבין הגרים:

אמר ליה הרי העלם שבת בידו כו'. בשבועות בפ"ב (ד' יט.) בעא מיניה רבא מרב נחמן: העלם זה וזה בידו מהו? א"ל: הרי העלם טומאה בידו, וחייב, והתם בפ"ג (דף כו.) גמי הסיב: הרי העלם שבוועה בידו, וחייב. – התם שפיר, דמהדר ליה לחומרא. והא דמהדר ליה הכא לפטור – משום דקסבר שגגת שבת עיקר, דעיקר המצוה היא משום שבת: חזונו! אי משום שבת קא פריש כו'. פי' בקונטרס: שאמרו לו "שבת היום" ופירש. וקשה: דשמא כי הוה אמרי ליה נמי "מלאכה היא" היה פורש, אפי' לא זכירוהו שבתו אלא נראה לר"י, דה"פ: אי משום שבת קא פריש, שאומר בעצמו דאי הוה מודעי ליה אשבת לבד – היה פורש, ואי הוה מודעי ליה אמלאכות – לא היה פורש, א"כ העלם שבת עיקר, שהוא היה שכוח יותר. ואי משום מלאכות פריש, דשילולין ליה ואומר: דאי הוה מודעי ליה אמלאכות – לא הוה צריך לאודועיה אשבת, ואי הוה מודעי ליה אשבת – הוה צריך לאודועיה אמלאכות, הרי העלם מלאכות עיקר, וחייב על כל אחת ואחת. אבל כשנישם שכוחות בשוה – מזה לא פשט כלום. ולא בא רב אשי אלא לפשות מצאת הבעיא, כלומר: לפעמים נזכר להתבון איזו העלמה עיקר. ולי' מה שכתוב בספרים "ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו כו'" דלפי מה שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרוש, וכי מודעת ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת. אלא גרסי: ואי משום מלאכות קא פריש כו' וקאמר רבינא: כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כו', כלומר: כיון ששניהם שכתובים – במה שזה שכוח יותר מזה לא נפקא מינה מידי, אלא לא שנה, ותריוויהו תבעי. ורשב"א מקיים גרסת הספרים, ומפרש: דרב אשי בא לפשות דהעלם זה וזה חייב, אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר –

שם משמעון. 'הנה' – אבות, 'מהנה' – תולדות, "אחת שהיא הנה" – וזו שבת ושגגת מלאכות. "הנה שהיא אחת" – שגגת שבת וזו מלאכות. ושמואל? אחת שהיא הנה, והנה שהיא אחת לא משמע ליה. בעא מיניה רבא מרב נחמן: העלם זה וזה בידו מהו? א"ל: הרי העלם שבת בידו, ואינו חייב אלא אחת. אדרבה, הרי העלם מלאכות בידו, וחייב על כל אחת ואחת! אלא אמר רב אשי: חזונו, אי משום שבת קא פריש – הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת, ואי משום מלאכה קפריש – הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת. א"ל רבינא לרב אשי: כלום פריש משבת – אלא משום מלאכות, כלום פריש ממלאכות – אלא משום שבת! אלא, לא שנה. תנן: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והיונן בה: מנינא למה ל' ואמר ר' יוחנן: שאם עשאון פולן בהעלם אחד – חייב על כל אחת ואחת. אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו – חייב על כל אחת ואחת – שפיר. אלא אי אמרת: העלם שבת בידו, אינו חייב אלא אחת היכי משפחת לה – בידו שבת ושגגת מלאכות. הניחא אי סבר ליה פרבי יוחנן, דאמר ביון ששגג בכרת אע"פ שהיחיד בלאו – משפחת לה דידע ליה שבת בלאו, אלא אי סבר לה פרבי שמעון בן לקיש, דאמר: עד שישגוג בלאו וברת, דידע ליה שבת במאי? דידע לה בתחומין, ואליבא דרבי עקיבא. אמר רבא: קצר וטחן בגרוגרת בשגגת שבת וזו מלאכות, וחזר וקצר וטחן בגרוגרת בידו שבת ושגגת מלאכות, ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזו מלאכות, וחזר ונודע לו על קצירה ועל טחינה של וזו שבת ושגגת מלאכות, קצירה

מהנה לרבות תולדות. כלומר, היוצאות מהן מן האבות: אחת שהיא הנה. דאמרן: פעמים שחייב על כל אחת ואחת, מאי היא – כגון שעשאון בידו שבת ושגגת מלאכות, דאיבא שגגת טובא. והנה שהיא אחת – דאמרן: פעמים שחייב אחת על כולן, מאי היא – כגון שגגת שבת וזו מלאכות, דידע שהמלאכות אסורות בשבת, אבל שכח ששבת היום: לא משמע ליה. דמיבעיא ליה כוליה לשם משמעון ולתולדות: זה וזה, שבת ומלאכות: מהו. חייב אחת על כולן, או על כל אחת ואחת? וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף סט.) שגג בזה וכן זה שוגג האמור בתורה, מהו לחייב תרין או לא לחייב אכולהו. וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת – לא שמעינן ליה. דהשוכח עיקר שבת – חזא שגגה היא. וכי מבעיא לן – ביודע עיקר שבת, אבל מלאכות הללו אינו יודע שאסורות. ועוד נעלם ממנו שהיום שבת, דאיבא למיתלי שגגה אבל מלאכה ומלאכה, הואיל וידע עיקר שבת. ואיבא למיתלי אהעלם שבת, וחדא שגגה היא: אי משום שבת קא פריש, זה שפירש שבת העבירה וקא להתכפר, אי משום שבת היתה, שאמרו לו "שבת היום" ופירש, אישתכח דמשום העלם שבת היה עושה: ח"ו! ואי משום מלאכות הללו קא פריש שאמרו לו "מלאכה היא זו" ופירש – הרי העלם מלאכה בידו, וזיל בתר מלאכות: כלום פריש משבת אלא משום מלאכות. כשאמרו לו "שבת היום" – הבין שהמלאכות הללו אסורות, דאי לא אסורות – למה הווקעו לומר "שבת היום": אלא לא שנה ואינו חייב אלא אחת: עשאון בלולין, היינו העלם זה וזה בידו, דהא לא ידע שבת במידי. כיון דכל הלכותיה נעלמות ממנו – אין חילוק היום משאר ימים: אמר כו' חייב משפחת לה. דנחייב אינש אבל קדא, ע"כ בידו שבת ושגגת מלאכות הוא דמשפחת לה. והכא מאי וזו שבת איבא? הניחא ל' ויהנן כו'. משפחת ליה שלא נעלמו ממנו אלא הקבירות וידע הלאוין, והיינו וזו שבת: בגרוגרת פריש: עיור הוא לכל איסורי מלאכות של שבת באוקלים: קצרי. בגרוגרת וטחן בגרוגרת שבת וזו מלאכות, דלא מייחב אלא קדא: וחזר וקצרי בגרוגרת, וטחן בגרוגרת, שבת ושגגת מלאכות דמחייב תרתי, ולא נודע לו ביתנים שקטא: ונודע לו. אחר כן על הקצירה ועל הטחינה. כלומר: או על זו או על זו, וכ"ש על שתיקן: (על) שגגת שבת וזו מלאכות. והפריש טטאת וטטאת זו מכפרת על שתיקן, דהא קדא הוא דמייחב עליה:

קצירה

בגרוגרת, וטחן בגרוגרת, שבת ושגגת מלאכות דמחייב תרתי, ולא נודע לו ביתנים שקטא: ונודע לו. אחר כן על הקצירה ועל הטחינה. כלומר: או על זו או על זו, וכ"ש על שתיקן: (על) שגגת שבת וזו מלאכות. והפריש טטאת וטטאת זו מכפרת על שתיקן, דהא קדא הוא דמייחב עליה:

קצירה

העלם שבת בידו, ואי כי מודעת ליה אשבת אכתי צריך לאודועי אמלאכות – אפילו אי כי נמי מודעת ליה אמלאכות צריך לאודועיה אשבת, דהוי העלם זה וזה חשיב כהעלם מלאכות, וחייב. וכן מוכח, מדנקט לעיל "אי משום שבת קא פריש" והכא נקט "אי כי מודעת ליה אשבת כו'". והא דקאמר "כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת" – ה"פ: אלא משום שבת, ותהא שגגת שבת עיקר, ולא מייחב אלא חזא. דבענן אחר לא הוה פריך מידי. כיון דבשניקן שוה חייב על כל אחת:

נודע לו על הקצירה והטחינה של שגגת שבת וזו מלאכות. פי' רבינו שמואל: שנודע לו, והפריש קרבן, וקודם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות, אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה – אין נגנרין, וצריכין שתי חטאות. דלכ"ע כפרה מחלקת. והוקא הפריש קרבן, אבל אם לא הפריש קרבן, וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת מלאכות – יביא איזה שריצה, דבו תליא מילתא. אם ירצה – פירש חטאת אחת על שגגת שבת, ונגרין של שגגת מלאכות עמה. או אם ירצה – פירש ב' קרבנות על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות, ויגררו עמך של שגגת שבת. כדאמר רבא בסמוך: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן כו' – הביא קרבן על הראשון כו'. אלמא אפי' נודע לו על הראשון תחלה, והאיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו – אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי, אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן. וא"ת: והשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות, מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת, והיינו כריש לקיש. ורבא גופיה לא פסיק בזה ב"החולץ" (יבמות לו.) אלא בג' מקומותיו ומיהו, מתוך פי' ר"ח שפירש: ההלכות כרבה רבו של אביי, משמע דגריס רבה. וכן משמע, שמוכירו לפני אביי. וכן בסמוך, דקאמר: מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי, ואפי' גרסי רבא – ו"ל: דלא איירי ביבמות אלא בדבריהם הנהוגים בזמן הזה. מיהו, תימה לר"י לקמן, דמבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא – תפשוט דבהפרשות פליגי, דאי בידועות פליגי, אבל הפרשות מחלקות לכ"ע – א"כ רבה ואביי דסביר רבא דאין הפרשות מחלקות, במאן ור"י: דאיבא למדרי, דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות. והא דנקט "ונודע לו על שגגת שבת" – היינו כלומר שלכסוף הפריש על שגגת שבת:

1 מלכאות האסורות בשבת, ארבעים חסר אחת. ומונה המשנה שם
2 את כל אבות המלאכות. ויחזיק בה – ונשאנו ונתנו (שם ע"ב) בדברי
3 משנה זו, מנינא למה לי – מדוע הוצרך התנא לפרש את מנין
4 המלאכות, והרי בהמשך פירט את כולם, ואנו נמנה לבר כמה
5 מלאכות הן. ואמר רבי יוחנן, התנא בא להשיענו במנין זה, שאם
6 עשאו לכל המלאכות כולן פהעלם אחד – שלא נודע לו ביתנים
7 שחטא, חייב חטאת על כל אחת ואחת, ולא די לו בחטאת אחת
8 משום חילול שבת. מסיימת הגמרא את הקושיא: אי אמרת בשלמא
9 – אם תאמר שהעלם זה וזה בידו חייב חטאת על כל אחת ואחת,
10 שפיר – מובן מה שלמדנו מהמשנה שחייב על כל מלאכה
11 ומלאכה, שזה שנעלמו ממנו כל המלאכות הרי העלם זה וזה
12 בידו, אלא אי אמרת שבאופן שהעלם זה וזה בידו, כיון שהעלם
13 שבת בידו אינו חייב חטאת אחת וכמסקנת רבינא, אם כן חייב
14 משפחת לה – היכן אתה מוצא דין זה שחייב חטאת על כל אחת
15 ואחת, דווקא בידו שבת ושגגת מלאכות – שידע שיום זה הוא
16 שבת אבל לא ידע שמלאכות אלו אסורות בשבת, וזדון שבת היינו
17 שידע לכל הפחות שיש מלאכה אחת האסורה בשבת, הניחא אי
18 סבר ליה – מובן הדבר אם הוא ורבינא שפשוט שהעלם זה וזה
19 אינו חייב אלא חטאת אחת סובר רבי יוחנן דאמר (לעיל סט), כיון
20 ששגג בקרבן אף על פי שהיה בלאו – שאפילו אם עשה מלאכה
21 וידע שעובר בלאו אלא שלא ידע שחייבים על מלאכה זו כרת
22 נחשב שוגג, וחייב חטאת, משפחת לה – אתה מוצא אופן שהיה
23 זדון שבת ושגגת כל המלאכות, כגון הדיע ליה שבת בלאו – שידע
24 שהעושה את כל המלאכות עובר בלאו, אבל לא ידע שחייב כרת,
25 וזה נחשב זדון שבת כיון שידע ששבת היום ושהעובר על מלאכות
26 שבת עובר בלאו, וחייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה כיון שהיה
27 שוגג בכרת. אלא אי סבר ליה – אבל אם סובר רבינא רבי שמעון
28 בן לקיש, דאמר שאין חייב חטאת עד שישגג בלאו וקרבן, אבל אם
29 ידע שישנו לאו במלאכות שבת אינו נחשב שוגג, הדיע ליה שבת
30 במא – במה נקרא זדון שבת כששגג בכל הל"ש מלאכות, הרי הוא
31 סובר שכל המלאכות מותרות ואינו יודע שיש חילוק בין שבת
32 לשאר הימים. ואם כן אין אופן שחייב חטאת על כל אחת ואחת
33 אלא בהעלם זה וזה בידו, ולא כדברי רבינא.
34 מתרצת הגמרא: אף אם סבר רבינא כריש לקיש יש אופן של זדון
35 שבת ושגגת כל המלאכות שחייב על כל אחת ואחת, כגון הדיע ליה
36 בתחומין – שידע שיש איסור לצאת בשבת מחוץ לתחום, שזהו
37 איסור שאין חייבים עליו קרבן, ומשנה זו ששינו שהשוגג בכל
38 המלאכות חייב חטאת, שנויה אליבא דרבי עקיבא – לשיטת רבי
39 עקיבא הסובר שאיסור תחומין הוא מן התורה, וזה נחשב זדון
40 שבת כיון שהוא יודע ששבת היום ויודע שיש חילוק בין שבת
41 לשאר הימים.
42 הגמרא מבארת דין העושה מלאכה בשגגת שבת וחזר ועשה
43 בשגגת מלאכות: אמר רבא, קצר וסתח בשבת תבואה בשיעור
44 בגוונתה, בשגגת שבת וזדון מלאכות – שידע שמלאכות אלו
45 אסורות בשבת אבל שכח שאלו היום הוא שבת, שאינו חייב אלא
46 חטאת אחת על שתי המלאכות, וקור' וקצר וסתח נוספת
47 שיעור בגוונתה בידו שבת ושגגת מלאכות – שנוכר שהיום שבת
48 אבל שכח שמלאכות אלו אסורות, שחייב חטאת על כל מלאכה
49 ומלאכה, וקודם שקצר וסתח בפעם השניה לא נודע לו שחטא
50 כשקצר וסתח בפעם הראשונה, ולבסוף נודע לו על קצירה וסתח
51 של שגגת שבת וזדון מלאכות שעשה בפעם ראשונה, והפריש
52 חטאת אחת על שתי מלאכות אלו, וקודם שנתכפר בחטאת זו קור'
53 ונודע לו על קצירה ועל סתחיה של חטאת שגגת מלאכות שעשה
54 בפעם השניה קודם שהפריש את החטאת,

1 דהיינו שכתב אותיות 'שם' מתיבת 'שמעון', שאותיות אלו אפשר
2 להתחייב עליהן בפני עצמן משום שתיבה בפני עצמה היא במקום
3 אחר. ואם היה כתוב 'הנה' היה משמע שחייב רק על אבות
4 מלאכות, ומכך שכתב 'מהנה' במ"ם יש לרבות שחייב אף על
5 התולדות היוצאים מ'הנה', דהיינו מהאבות.
6 ממשיך רבי יוסי ברבי חנינא לבאר את דרשת רבי יוסי: ומה שדרש
7 רבי יוסי את התרבות 'אחת' ו'הנה', שבא הכתוב ללמד שיש אופן
8 שחייב על חילול של שבת אחת כמה חטאות, ויש אופן שחייב על
9 כמה מלאכות חטאת אחת, כוונתו כך, מה שדרשנו אחת שהיא
10 הנה – שחייב כמה חטאות על חילול של שבת אחת, היינו בידו
11 שבת ושגגת מלאכות – שידע שהיום שבת אבל לא ידע שמלאכות
12 אלו אסורות בשבת, שאז נחשב שעשה הרבה שגגות. ומה
13 שדרשנו הנה שהיא אחת – שחייב חטאת אחת על כמה מלאכות,
14 היינו בשגגת שבת וזדון מלאכות – ששכח שהיום שבת אבל ידע
15 שמלאכות אלו אסורות בשבת, שאז הכל בגדר שגגה אחת.
16 וקשה, מדוע לא למד שמואל חילוק מלאכות מדרשה זו.
17 מתרצת הגמרא: ושמואל לא דרש את דרשת רבי יוסי הנזכרת
18 אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת משום שלא משמע ליה לדרוש
19 כן, וסובר שכל הפסוק בא ללמדנו שחייב על 'שם' מ'שמעון',
20 ושחייבים גם על התולדות.
21 הגמרא מסתפקת במי שגג וגם בשבת וגם במלאכות: קצא מיניה
22 – שאל ממנו רבא מרב נחמן, העלם זה וזה בידו – מי שעשה בשבת
23 אחת כמה מלאכות ונעלם ממנו שהיום שבת ונעלם ממנו גם
24 שמלאכות אלו אסורות בשבת, מהו דינו, האם חייב חטאת אחת
25 על כולן כיון שנעלם ממנו שהיום שבת, או חייב חטאת על כל
26 מלאכה ומלאכה כיון שנעלם ממנו שמלאכות אלו אסורות
27 בשבת.
28 משיבה הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרבא, הרי העלם שבת בידו,
29 ושבת היא עיקר המצוה, וכיון שנעלם ממנו שהיום שבת אינו חייב
30 אלא חטאת אחת משום שגגת שבת.
31 דוחה רבא: אדרבה, הרי העלם מלאכות בידו וצריך להיות חייב על
32 כל אחת ואחת, שכיון שבהעלם מלאכות חייב על כל מלאכה, לא
33 מסתבר לומר שמחמת שנעלם ממנו גם שהיום שבת יהא נשכר,
34 ויותר מסתבר שהתורה פטרה אותו מלהביא חטאת על כל
35 מלאכה רק בשגגת שבת שאין עמה שגגת מלאכות.
36 פושטת הגמרא את ספקה באופן אחר: אלא אמר רב אשי, חזון –
37 אנו רואים מחמת מה פרש אותו אדם מלעשות המלאכה ובה
38 להתכפר, אי משום שאמרו לו 'שבת היום' קא פריש, אם כן הרי
39 העלם שבת בידו – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם ממנו
40 שהיום שבת, ואינו חייב חטאת אחת משום שגגת שבת. ואי
41 משום שאמרו לו 'מלאכה זו אסורה' קפריש (פרש), אם כן הרי
42 העלם מלאכות בידו – מוכח שעשה את המלאכה משום שנעלם
43 ממנו שמלאכה זו אסורה, וחייב חטאת על כל אחת ואחת
44 מהמלאכות.
45 מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי, כלום פריש משפחת אלא
46 משום מלאכות – וכי מה שפרש מלעשות המלאכה כשאמרו לו
47 ששבת היום אינו משום שהבין שמלאכה זו אסורה. וכלום פריש
48 מלמלאכות אלא משום שבת – וכן מה שפרש מלעשות המלאכה
49 כשאמרו לו שמלאכה זו אסורה, וכי אינו משום שהבין ששבת
50 היום, ואין ראיה ששגגת שבת או שגגת מלאכות בידו ממה
51 שראינו שפירש מחמתו. אלא לא שגג – בין אם פירש מחמת
52 שאמרו לו ששבת היום או שפירש מחמת שאמרו לו שמלאכה זו
53 אסורה, אינו חייב אלא חטאת אחת.
54 הגמרא מקשה על מסקנתו של רבינא: הנה במשנה (לחלק ע"ג), אבות

ל"ג בעומר הוא 'יום טוב' ויום שמחה – יום שמחתו של רבי שמעון בן יוחאי, שהודיע והכריז ופרסם שיום זה הוא יום שמחתו, וציווה שכל בני ישראל ישמחו ביום שמחתו.

משיחת ליל ל"ג בעומר ה'תנשא'

הודה לו.

הגמרא מביאה אמוראים שהסתפקו אם שגגת מלאכות מצטרפת לשגגת שבת להתכפר בחטאת אחת: מילתא דפשיטא להו – הדין שהיה פשוט לאבוי ורבא, ששגגת מלאכות מצטרפת לשגגת שבת להתכפר בחטאת אחת, מבעיא לבי וירא – רבי זירא הסתפק בו, דבעי – ששאל רבי וירא מרבי אסי, ואמר לה – ויש אומרים, בעא מיניה – שאל רבי ירמיה מרבי וירא, קצר וסחן – קצר או סחן שיעור חצי גרוגרת בשגגת שבת וידון מלאכות, וסחן וקצר וסחן – קצר או סחן שיעור חצי גרוגרת בידון שבת ושגגת מלאכות, ולא נודע לו בינתיים שחטא, מהו שיעור שיעור גרוגרת ויתחייב חטאת, והספק הוא האם נחשב כהעלם אחד ושתי המלאכות מצטרפות או שאינו נחשב כהעלם אחד, כיון שהאחת היתה בשגגת שבת והשניה היתה בשגגת מלאכות, ואינן מצטרפות.

משיבה הגמרא: אמר ליה רבי אסי, חלוקין הם לחטאות, שאם קצר או סחן בשיעור גרוגרת בכל פעם, מביא חטאת על כל אחת בפני עצמה, ולכן אם קצר או סחן בשיעור חצי גרוגרת בכל פעם לא מצטרפין לשיעור גרוגרת להתחייב חטאת.

חזר רבי זירא ושאל: וכל חיוב – וכי בכל מקום דחלוקין לחטאות לא מצטרפין לחיוב חטאת שתלה המשיב את דינים אלו זה בזה, וסחן – והרי שנינו במשנה (כריתות יא), אכל כזית חלב וסחן ואכל כזית חלב נוסף, ושניהם בהעלם אחד, אף על פי שהפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס ונתחשב כל כשתי אכילות, אינו חייב אלא חטאת אחת, מפני שאכל את שניהם בהעלם אחד. אבל אם אכל כזית חלב וכזית דם וכזית גוהר וכזית פגול, שהם ארבעה מיני איסורים, בהעלם אחד, חייב חטאת על כל אחת ואחת. זו – דין זה ששנינו הוא חזק – הדבר החמור שמצינו באוכל מאכלי איסור ממין הרבה יותר מבאוכל מאכלי איסור ממין אחד, וזו – והדין שיתבאר להלן, הוא חזק שיש באוכל מאכלי איסור ממין אחד, יותר מבאוכל מאכלי איסור ממין הרבה, שאם אכל חצי זית, וסחן ואכל חצי זית בהעלם אחד, ולא שהיה מתחילת אכילת הראשון עד שגמר אכילת האחרון יותר מכדי אכילת פרס, ושניהם היו ממין אחד, הרי הם מצטרפים לכזית וחייב חטאת, שהרי אכל כזית ממין האסור, אבל אם אכל שיעור שני חצאי זיתים משני מינין, אינם מצטרפים ופסח, שסוף סוף לא אכל מאק מאכלי איסור כזית וממשיכה הגמרא, וסחן – ונשאנו ונתנו בדברי משנה זו (שם יב), וכי דין זה שאם אכל שיעור שני חצאי זיתים ממין אחד חייב, צריך למימר – הוצרך התנא להשמיענו, הרי פשוט שמצטרפים כיון שאכילה אחת היא, שהרי אכל את שניהם בכדי אכילת פרס. ואמר ריש לקיש משום – ומשמו של ר' תנאי – שם חכם, והא במואי עסקינן – כאן, במשנה זו, במה המדובר, כגון שאכלו לכזית זה משני תמחויין – בשני מיני תבשילים, כגון חצי זית צלי וחצי זית מבושל, ומשנה זו בשיטת רבי יהושע היא, דאמר במשנה (כריתות טו), האוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין, תמחויין מחלקין וחייב שתי חטאות, ובאה המשנה לחדש שמהו דמיא – שמה תהא סבור לומר שמה שאמר רבי יהושע שתמחויין מחלקין הוא בין לקולא בין לחומרא, וכמו שאנו מחמירים על האוכל ומחייבים אותו שתי חטאות על אכילת שני זיתים בשני תמחויין אף שאכלם בהעלם אחד, כך גם לענין חצי שיעור נקל עליו ולא יצטרפו שני חצאי זיתים שאכל בשני תמחויין לחיוב חטאת, קא משמע לן – משמיעה לנו המשנה דלקולא לא אמר שאין מצטרפים, אלא רק לחומרא קאמר, והשמיענו שלענין חצי שיעור שני תמחויין מצטרפים, ואם אכל שני חצאי זיתים בשני תמחויין חייב חטאת. מסיימת הגמרא את הקושא: והא קא דחלוקין לחטאות – והרי כאן במשנה זו שאכילה משני תמחויין לשיטת רבי יהושע חלוקה לחטאות, ואם אכל שני זיתים בשני תבשילים בהעלם אחד מביא חטאת על כל כזית, ומכל מקום קא מצטרפי שני חצאי זיתים משני תבשילים לשיעור כזית, ומדוע לגבי שבת אמרת שכוין ששגגת שבת ושגגת מלאכות חלוקים לחטאות, אין מצטרפים שני חצאי גרוגרת לשיעור גרוגרת להתחייב חטאת.

הקצירה הראשונה גוררת את הקצירה השניה להתכפר עמה בחטאת אחת, וסחנה הראשונה גוררת את הסחנה השניה להתכפר עמה בחטאת אחת, כיון שנעשו שתיהן בהעלם אחד, ונמצא שמתכפר בחטאת אחת על ארבע המלאכות אף על פי שהקצירה והסחנה השניות נעשו בזדון שבת ושגגת מלאכות וללא הקצירה והסחנה הראשונות היה חייב עליהן שתי חטאות. אכל אם נודע לו תחילה על הקצירה האחרונה של ידון שבת ושגגת מלאכות, והפריש עליה חטאת, הקצירה השניה גוררת את הקצירה הראשונה להתכפר עמה, כיון שנעשו שתיהן בהעלם אחד, וגוררת גם את הסחנה שעתה, דהיינו את הסחנה שעשה עם הקצירה הראשונה, שאף היא מתכפרת בקרבן הקצירה השניה, מפני שעל הקצירה והסחנה הראשונות שעשה בשגגת שבת היה צריך להביא רק קרבן אחד, ואין כפרה לזו בלא זו. וסחנה שעתה, דהיינו הסחנה שעשה עם הקצירה השניה, במקומה עומדת, ואינה מתכפרת בחטאת שמביא על הקצירה השניה, מכיון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות וחייב חטאת על כל אחת ואחת, וגם אין אומרים שהסחנה הראשונה מפני שהסחנה הראשונה עצמה מתכפרת על ידי גרידה ואין אומרים גרידה לגרידה, אלא כשיודע לו שחטא בסחנה השניה יביא עליה קרבן אחד.

הגמרא מביאה דעה החולקת: אבוי אמר, הסחנה הראשונה נמי – וגם גוררת את הסחנה השניה, לפי ששם סחנה אחת היא, ומביא חטאת אחת על ארבע המלאכות שעשה, ואף על פי שהסחנה הראשונה אינה מתכפרת אלא מדין גרידה, גוררת גם את השניה, שאומרים גרידה לגרידה.

הגמרא מקשה סתירה בדברי רבא: היאך אמר רבא שהסחנה הראשונה נגררת עם הקצירה הראשונה ומתכפרת באותו קרבן אף שהקרבן הופרש על הקצירה השניה, ופי' אית ליה לרבא – וכי סובר רבא דין גרידה כלל, והא איתמר – והרי נאמר בבית המדרש, אכל שיעור שני זיתי חלב שהוא שיעור חיוב שני קרבנות בהעלם אחד, ונודע לו על אחת מהן, דהיינו על הראשון, וסחן ואכל כזית שלישי בהעלם של שני – קודם שנודע לו על הכזית השני, ונמצא שהראשון והשני היו בהעלם אחד, וגם השני והשלישי היו בהעלם אחד, אבל הראשון והשלישי לא היו בהעלם אחד, אמר רבא, אם הביא קרבן על כזית ראשון שאכל, ראשון ושני מתבשרין, מפני שהיו בהעלם אחד, אבל שלישי אינו מתבשר, מפני שלא היה בהעלם אחד עם הראשון, ואין אומרים שהשני יגרור את השלישי להתכפר עמו כיון שהיה עמו בהעלם אחד. וכן אם הביא קרבן על השלישי, שלישי ושני מתבשרין, לפי שהיו בהעלם אחד, אבל ראשון אינו מתבשר, לפי שלא היה בהעלם אחד עם השלישי, ואין אומרים שהשני יגרור את הראשון להתכפר עמו כיון שהיה עמו בהעלם אחד. אבל אם הביא קרבן על האמצעי, מתבשרו כולם, לפי שגם הראשון וגם השלישי היו בהעלם אחד עם השני. אבוי אמר, אפילו הביא קרבן על אחד מהן, מתבשרו כולם, לפי שהשני גורר את זה שהיה עמו בהעלם אחד, ואם הפריש על הראשון נתכפר עמו השני, והשני גורר את השלישי, וכן אם הפריש על השלישי נתכפר עמו השני, והשני גורר את השלישי. ומוכח שרבא אינו סובר דין גרידה כלל, וסותר את דבריו לעיל שאמר דין גרידה.

מתרצת הגמרא: אכן בתחילה לא סבר דין גרידה וכמבואר בדבריו לגבי חלב, אמנם בתר דשמעה – לאחר ששמע רבא מאבוי שחלק עליו בדין חלב, וסבר שיש דין גרידה, סברה – הודה לדבריו, וגם הוא סובר שאומרים דין גרידה, ומשום כן בסוגייתו לגבי קצירה וסחנה אמר דין גרידה.

מקשה הגמרא: אי' קיי שהודה רבא לאבוי, סחנה ראשונה נמי תגרר לסחנה שניה ותתכפר עמה, ומדוע אמר רבא שסחנה שניה במקומה עומדת.

מתרצת הגמרא: גרידה אית ליה, גרידה דגרידה לית ליה – אמנם הודה רבא לאבוי שאומרים גרידה, אולם בגרידה לגרידה לא

שבת. פרק שביעי - כלל גדול דף עא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלה תוספות

קצירה גוררת קצירה. שנה בכפרה, וטחנה גוררת את הטחנה השניה, ונתכפרו כולן. דקיימא לן: אבל שני זיתי חלב בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת. וזה שעשה שתי קצירות בהעלם אחד, שלא נודע לו בין קצירה לקצירה שקטא, ואע"פ שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה - סוף סוף העלם אחד הוא, ודלא נודע לו חטאו ביניהם, וידעיות חטאו הוא

גרידה דגרידה לית ליה, ומה שגוררת קצירה וטחנה שעמה - לא חשיב גרידה דגרידה כדפי' בקנט', דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרידה, כיון דהוי בהעלם אחד. אבל טחנה שכנגד חשיבא גרידה, משום דקצירה של ודון שבת אינה גוררת טחנה של שגגת שבת אלא על ידי הקצירה שעמה היא גוררת, שיעקר קרבן אינה בשבילה. ולר"י נראה: דקצירה חשיבא

גרידה, מדקאמר "קצירה גוררת קצירה" אבל הדיא וטחנה - לא חשיבא גרידה דגרידה, שאינו יכול לכפר על הקצירה אלא"כ תכפר הטחנה עמה. ואע"ג דשני זיתי חלב בהעלם אחד לא חשיבא גרידה, מ"מ קצירה וקצירה שאני. שהאחת בשגגת שבת, והאחת בודון שבת, וטעמא דמאן דאמר בסמוך דקצירה וקצירה אין מצטרפין - היינו משום דלית ליה גרידה, וקשה לרשב"א: לפי זה הוה מצי למצוא פלוגתא דיהוה דאבי ורבא אפילו בשלשה קצירות, כגון שקצר בשגגת שבת ודון מלאכות, וחזר וקצר בודון שבת ושגגת מלאכות, ונודע לו דהראשונה, וחזר וקצר בשגגת שבת ודון מלאכות. דלרבא, הביא קרבן על הראשון - שני נתכפר, שלשני לא נתכפר. ולאבי - גם שלש נתכפר. **במזין** אחד חייב פשיטא. ומה מצי לשנויי: הא מני - רבן גמליאל היא, כדאמרין בסמוך:

אנן אסיפא מתניין לה, אפילו ארישא הוה מצי לשנויי: כגון שאכלו בשני תמחויין, ולאפוקי מרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא, אלא דנזחא ליה לאוקמי כר' יהושע: **משני** מינין פשיטא. אף על גב דלענין מלקות מצטרפין, כדאמרין בפרק בתרא דמס' ע"ז (דף סו.) ובמס' מעילה (דף יז.) לענין קרבן פשיטא ליה דאין מצטרפין: מכלל

בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת. זו חומר במינין הרבה מין אחד; וזו חומר במין אחד ממינין הרבה: שאם אכל חצי זית, וחזר ואכל חצי זית ממינין אחד - חייב, משני מינין - פטור. והיונין בה: מין אחד חייב, צריכא למימר? ואמר ריש לקיש משום בר תומכי: הכא במאי עסקינן - בגון שאכלו בשני תמחויין, ורבי יהושע היא, דאמר תמחויין מחלקין. מהו דתימא: אמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא, קא משמע לן: דלקולא - לא אכר, לחומרא - קאמר. והא הכא, דחלוקין לתפאות וקא מצטרפין! אמר ליה: **מר** - ארישא מתני לה וקשיא ליה, אנן - אסיפא מתנינן לה, ולא קשיא לן. משני מינין פטור צריכה למימר? ואמר ריש לקיש משום בר תומכי: לעולם ממינין אחד. ואמאי קרי ליה שני מינין - שאכלו בשני תמחויין, ור' יהושע היא, דאמר: תמחויין מחלקין. והא קא משמע לן - דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא. מדיסיפא מין אחד ושני תמחויין, מכלל

אמר כו', דאית ליה גרידה: בתי דשמייעי. רבא מאביי, דאמר: אפילו הביא קרבן על אחד מהם - נתכפרו כולם, דאית ליה גרידה, חדר ביה איהו ואמר להדיא דלעיל, דמיכפרה טחנה שעמה בגרידה: **אי הכי**, דכאביי סבירא ליה, דאמר גרידה: טחנה, שעמה דאיכפרה בגרידה, תגורר נמי לטחנה שכנגדה, משום שני זיתי חלב בהעלם אחד: גרידה דגרידה, כי קר, וטחנה קמיינת לא איכפרה אלא בגרידה, דלא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן, אלא דאגריי בהדי קצירה, הלכך לא הדרה גרידה לבתרייתא משום שם טחנה: **מילתא דפשיטא** להו, דודון שבת ושגגת מלאכות, ודון מלאכות ושגגת שבת אין חלוקין לתפאות, כדאמרין דה מתכפר בקרבנו של זה, ולא אמרינן בשני העלמות נינהו, ויחייבי חד אודון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת ודון מלאכות. ואע"ג דחד גופא דעבירה היא, מספקא ליה כו': קצר וטחן. קצר או טחן: **תו** וקצר כו', ולא נודע לו ביניהם על חטאו: **מהו** שיעטור? קצירה וקצירה לכשיעור ויחייבי, מי הוי העלם אחד ומצטרפין, או דילמא בשני העלמות נינהו, ולא מצטרפין: חלוקין לתפאות. אי הוי כשיעור לכל חד - אין אחד מהן מתכפר בקרבן הכא על חברו. הלכך, לא מצטרפין: **הכי** גריסין: וכל היכא דחלוקין לתפאות לא מצטרפי וקא תנן כו': **חלב** ו**חלב**. שני זיתים, והפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס, דהוה להו שתי אכילות: **שאם** **אכל** חצי זית וחזר ואכל חצי זית, באותו העלם, ובגון שלא שקה מתחילתו של ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מכדי אכילת פרס, ממין אחד מצטרפין: **צריכא** למימר. הא חדא אכילה היא, דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: **ותמיני**. שם חכם: שני תמחויין, שני מיני תבשיל, אחד צלי ואחד שלוק: ור' יהושע היא, בכריתות, דאמר: תמחויין מחלקין, לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחיבו שתי חטאות. ואיצטריכא לשמעין דלענין חצי שיעור מצטרפי, דמהו דתימא: בין לקולא כי הכא, בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר ר' יהושע דחלוקין הן. וגבי שני חצאי שיעור פטור - והיינו קולא, וגבי שני זיתים שלימים - חייב שתיים, והיינו חומרא: **ארישא** מתני, להא דריש לקיש: **אסיפא** מתנינן לה, ולא איתמר הכי:

מבבל דרישא מין אחד ותמחו אחד כו'. לעיל לא בעי למפרך: מכלל דסיפא משני
מנין ושני תמחיין צריכא למימר? - שלא חש להאריך, כיון דלא קאי הכי: מאן
דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה. פי' בקונטרס: דאיכא פלוגתא דר' עקיבא
ורבי טרפון בפרק "דס שחיטה" בכריתות (דף כב). וליתא, דהא תנן הוה דדוקא במעילה
מרובה קאמר ר"ע שמביא שתי אשמות, משום
דטוב לו שיביא שתי אשמות, משיביא אשם
אחד ויתנה שאם לא יוודע לו תהא מעילתו
נדבה. אבל במעילה מועטת - מודה ר"ע
שמביא אשם אחד ויתנה, ונזח לו שיתן מעילה
מועטת על הספק, משיביא שתי אשמות.
וקאמרין בגמ': מדברי שניהם נלמדאן אשם
ודאי לא בעי ידיעה בתחלה, ואם תאמר: רבי
טרפון דקאמר "מה לזה מבאי שתי אשמות"
משמע דעצה טובה קמ"ל, אדרבה, כיון
דבמעילה מרובה פליגי - אם כן טוב לו שיביא
שתי אשמות כדאמר ר' עקיבא, משיביא אשם
אחד ומעילתו, ויתנה, כדפרישיתו יש לומר דר'
טרפון לאו עצה טובה קאמר, אלא לעולם אינו
יורא מדי עבירה בשתי אשמות אלא שיביא
אשם ומעילתו, ויתנה. ואם תאמר: ולרבי
עקיבא, אמאי מבאי שתי אשמות במרובה,
ובמעוטה אשם ומעילה? יביא לעולם אשם
אחד ויתנה, וכשיודע אז יביא מעילתו ויש
לומר: משום דאמר "המביא אשמו עד שלא
הביא מעילתו - לא יצא":
בעל

מבבל דרישא מין אחד ותמחו אחד, מין אחד
ותמחו אחד צריכא למימר? אמר רב הונא: הכא
במאי עסקינן - בגזון שהיתה לו ידיעה בינתיים,
ורבן גמליאל היא, דאמר: אין ידיעה לחצי שיעור.
איתמר, אבל שני ויתי חלב בהעלם אחד ונודע לו
על הראשון, וחזר ונודע לו על השני. ר' יוחנן אמר:
חייב שתיים, וריש לקיש אמר: אינו חייב אלא אחת.
רבי יוחנן אמר: חייב, "על חטאתו והביא". וריש
לקיש אמר: פטור, "מחטאתו ונסלח לו". וריש לקיש,
הכתיב "על חטאתו והביא"! ההוא לאחר כפרה.
ולרבי יוחנן גמי, הכתיב "מחטאתו ונסלח לו"! הכא
במאי עסקינן - בגזון שאכל פזית ומחצה, ונודע לו
על פזית, וחזר ואכל כפזית וזית אחר בהעלמו של
שני, מהו דתימא - ליצטרפן, קמ"ל. א"ל רבינא
לרב אשי: דאיתידע ליה קודם הפרשה פליגי, ובהא
פליגי, דמר סבר: ידיעות מחלקות, ומר סבר הפרשות
מחלקות. אבל לאחר הפרשה - מודי ליה ריש

מבבל דרישא. דאמר חייב: מין אחד ותמחו אחד. בתמיה: שהיתה לו ידיעה. בין
שני חצאי שיעור. ואיצטרפן לאשמעין ליצטרפן, דס"ד אמנא: הואיל ובשיעורין
שלמים חלוקין לחטאות - הכא גמי לא ליצטרפן, קמ"ל דהוה ידיעה. אבל
ידיעת חצי שיעור - לאו ידיעה היא: רבן גמליאל היא דאמר. לקמן בפרק
"הבונה" אין ידיעה לחצי שיעור: וחזר ונודע
לו. לקמן בעי ליה אי קודם שהפריש קרבן
על ידיעה ראשונה, וקסבר ידיעות מחלקות
לחטאות, ואע"פ שלא היתה ידיעה בין
אכילה לאכילה. או לאחר הפרשה, וקסבר:
הפרשות מחלקות. והא דאבי ורבא דאמרי
לעיל "ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל"
כו', אלמא דהךא הוא דמתייבא, אי סביקא
לזה פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בקודם
הפרשה - איננה דאמור ברש לקיש. אי נמי:
סביקא לזה דלאחר הפרשה פליגי, ואיננה
דאמור קודם הפרשה נודע על השני, ודבר
הכל אין חלוקין לחטאות: על חטאתו
והביא. והביא קרבנו שיעיר עזים תמימה
נקבה על חטאתו אשר חטא" (ויקרא ד)
משמע: על כל חטאת וחטאת יביא: מחטאתו
ונסלח לו. אפי' לא הביא אלא על מקצת
חטאתו - ונסלח לו" כולו: קמ"ל. כיון דהאי
חצי וזת עם וזת קמא שייך ביה ידיעה
קמיתא. וזוהו כאלו נודע לו על הכל.
דהא אי הוה מייית קרבן - הוה מיכפר
בזריה וזיתו בלא שום ידיעה, דפחות
מבשעור לא חשיב. אבל כזית לא מיכפר
בלא ידיעה. הלכך, כי לא איתידע ליה
בזריה אלא זה אחר זה - הוה ידיעות
מחלקות: דאיתידע ליה. על השני קודם
שהפריש קרבן על ידיעה הראשונה, פליגי:
אדמוקים לאחר כפרה. כי פרכינן לעיל
לריש לקיש: הא כתיב "על חטאתו והביא",
ואוקמינא שיטתיה דתלמודא בלאחר כפרה
- לזקמא בלאחר הפרשה. אבל השתא
דאוקמינא בלאחר כפרה - ש"מ דפשיטא
לבני הישיבה שסדרו הגמ' דלאחר הפרשה
גמי פטר ריש לקיש: הכי גרסינן בפרס
ישנים: ודילמא ספוקי מספקא לזה ואת"ל
קאמר, אם תמצא לומר קודם הפרשה פליגי
ר' יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בבזית ומחצה.
את"ל אחר הפרשה פליגי ר"ל, היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה. והכי פירושא: ודילמא לבני תלמודא גמי מספקא לזה פלוגתא דר"י ור"ל במאי, כי היכי דמספקא
ליה לדידי אי בקודם אי בלאחר אי בתרווייהו. וכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן גמי "והא כתיב מחטאתו ונסלח לו", ומשני ליה: בבזית ומחצה - בלשון את"ל פריך ליה
ומשני ליה. והכי קאמר: אי הוה פשיטא לן דלאחר הפרשה הוא דמתייבא ור"י תרתי, אבל בקודם הפרשה מודה ולר"ל - לא הוה קשאי לן מדי. דאוקמינא "מחטאתו
ונסלח לו" בקודם הפרשה. אבל השתא, קשיא לן. את"ל בהך בעיא דרבנא דבקודם הפרשה גמי פליגי, וא"ר יוחנן חייב שתיים, ר' יוחנן היכי מוקי ליה לקרא ד"מחטאתו
ונסלח לו". ושני ליה: בבזית ומחצה. והכי קמשני: אפילו את"ל דקודם הפרשה לחודא פליגי, אי נמי בתרווייהו פליגי - איכא לאוקמא בבזית ומחצה. ולר"ל גמי, כי פריך
ליה תלמודא, הכתיב על חטאתו והביא. ושני ליה בעל התלמוד בלאחר כפרה - לעולם ספוקי מספקא ליה במאי פליגי, כלדידי. ובאת"ל פריך ומשני. והכי קאמר: את"ל
בלאחר הפרשה גמי פליגי, דבלאחר הפרשה פטר ליה בחד קרבן, דהשתא ליכא לאוקמא לקרא דמתייבא בלאחר הפרשה, ר"ל היך מוקי ליה להאי קרא? כלומר: במאי
מוקי ליה? ושני ליה: אפילו אם תמצא לומר בלאחר הפרשה פליגי, איכא לאוקמא בלאחר כפרה. ורוב התלמידים שגו בשטות, וזו דיימו דהאי היכי מוקי לה לקרא
בבזית ומחצה וחברו היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה לשון קשיא הוא. ודפריש' כמו מ"ט, ודחצרכו לשבש את הספרים, ולמחוק דה"ר ואת"ל (ג) קמא ולהגיה
קאמרין, ולהגיה על "קודם" "לאחר", ועל "לאחר" "קודם", ואין שיטת התלמוד כפי סוגיותם: למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה. פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות בפרק
"דס שחיטה" (דף כב). ר"ע מתייב על ספק מעילות אשם תלוי. ופי' הו' לקנין שתי חתיכות, א' של קרש וא' של חולין, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל - ספק
אשם תלוי. ומודה ר"ע שאינו מבאי את מעילתו. כלומר: אינו משלם קרן וחומש עד שידע לו, וביא עמה אשם מעילות ודאי. כי היכי דאשם תלוי דאין עבירות דמביא
כרת אינו מכפר כפרה גמורה, וכשידע לו דודאי חטא מבאי חטאת - אף זה כשידע לו יחזור ויביא אשם ודאי. ר"ט אומר: מה לזה מבאי שתי אשמות? ולא דמי לאשם
תלוי דספק חטאת, דהתם ספיקו - איל, ודאי - נקבה. הלכך, כי מתיידע ליה - בעי לאתני נקבה. אבל זה, ששנינים מין אחד, כדאמר התם שממין שמביא על הודיע
מביא על לא הודיע, שזה איל וזה איל - יביא קרן וחומש, ויביא איל. ואמר: אם ודאי מעלתי - זו מעילתי וזו אשמי, ואם ספק שלא עתידי ספיקי להודיע לי - אשם זה
יהיה אשם תלוי, והקדש זה לנדבה. ולכי מתיידע ליה - לא בעי לאתני אשם אחרניא. אלמא: לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הכאת כפרתו, דהא לא איתידע
ליה כי אתי, ומכפר עליה: אשם ודאי. כל אשמות קרין אשם ודאי, חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודיע. וכן שלשה הבאין על חטא: אשם מעילות, אשם גילול, ו
אשם שפחה דרופה:

מִכְּלָל דְּרִישָׁא – משמע שברישא באוכל שני חצאי זיתים ממין אחד
 שחייב מדובר שהיו שניהם מין אחד ותמחוי אחד, ואם כן קשה, מין
 אחד ותמחוי אחד צריכא למימר – וכי צריך התנא להשמיענו
 שבמקרה זה מצטרפים.
 מתרצת הגמרא: אמר רב הונא, הקא במאי עסקינן – כאן, במשנה,
 במה מדובר, בגזון שהיתה לו דיעה ביתיים – שנודע לו שחטא בין
 שני חצאי הזיתים, ומשנה זו בשיטת רבן נגליאל היא, דאמר (להלן
 קה) אין דיעה מחלקת לחצי שיעור, ולא אומרים שכמו שידעה בין
 אכילת שני שיעורים שלמים מחלקת כך גם ידיעה בין שני חצאי
 שיעור מחלקת, אלא מה שנודע לו שחטא לאחר שאכל את החצי
 זית הראשון אינו נחשב כידיעה לחלק ביניהם, ולכן שתי האכילות
 מצטרפות לשיעור כזית.
 הגמרא מבארת מה דין העושה שתי שגגות בהעלם אחד ונודע לו
 בזה אחר זה: אייתמר – נאמר בבית המדרש, אכל שיעור שני זיתי
 חלב בהעלם אחד, ונודע לו על הראשון לאחר שאכל את השני,
 והוה נודע לו על השני לאחר זמן, רבי יוחנן אמר, חייב שתיים – שתי
 חטאות, מפני שמיד כשנודע לו שאכל את הראשון נתחייב חטאת,
 ולאחר מכן כשנודע לו על השני צריך להביא חטאת נוספת, וריש
 לקיש אמר, אינו חייב אלא חטאת אחת, מפני שידעה לבדה אינה
 מחלקת לחטאות, והרי זה כמו שנודע לו בבת אחת שאכל את
 שניהם, שאינו מביא אלא חטאת אחת כיון שאכלם בהעלם אחד.
 הגמרא מבארת מהדין למדו דין זה: רבי יוחנן אמר, חייב שתיים,
 שנאמר בפרשת חטאת (ויקרא ד ב) וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ אֶשֶׁר חָטָא
 פָּר בֶּן בְּקָר וּגְו' וְהִבִּיא אֶת הַפֶּה, ו'על חטאתו והביא' משמע שצריך
 להביא חטאת על כל חטא בפני עצמו. וריש לקיש אמר, פטור
 מלהביא חטאת אחרת על האכילה השניה, שנאמר (שם ד כו) וְכִפֹּר
 עָלָיו בַּכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ, ו'ומחטאתו' משמע שאפילו לא
 הביא אלא על מקצת חטאתו, נסלחה לו כל חטאתו.
 הגמרא מבארת כיצד יישב כל אחד את הפסוק שהביא השני.
 שואלת הגמרא: וריש לקיש הסובר שאינו חייב אלא חטאת אחת,
 הקתיב – הרי כתוב 'על חטאתו וְהִבִּיא', משמע שצריך להביא
 חטאת על כל חטא, ואיך ידרוש פסוק זה.
 משיבה הגמרא: ההוא לאחר בפרה – ריש לקיש יעמיד פסוק זה
 במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני לאחר שכבר הקריב את
 החטאת על הכזית הראשון, שאז ודאי שצריך להביא חטאת
 נוספת על הכזית השני.
 שואלת הגמרא: ולרבי יוחנן הסובר שחייב שתיים, נמי – גם קשה,
 הקתיב הרי כתוב 'מחטאתו וְנִסְלַח לוֹ', משמע שאפילו אם הביא
 על מקצת חטאתו נסלחה לו כל חטאתו, ואיך ידרוש פסוק זה.
 משיבה הגמרא: הקא במאי עסקינן – כאן, בפסוק, במה מדובר, בגזון
 שאכל בזה וימחזה חלב, ונודע לו על בזה, והוה ואכל בחצי זית
 אחר בהעלם של שני – קודם שנודע לו שחטא באכילת חצי זית
 הראשון, מהו דתימא ליצטרפו – שמה תאמר שיצטרפו שניהם
 לכזית לחיבו חטאת אחרת כיון שאכלם בהעלם אחד, קא משמע
 לן – משמענו הפסוק 'מחטאתו' שאין הדבר כן, אלא החטאת
 שביא על הכזית הראשון מכפרת גם על החצי זית שאכל עמו,
 ולכן אינו מצטרף עם החצי זית שאכל אחר כך, ואינו מביא חטאת
 על אותו חצי זית.
 הגמרא דנה באיזה מקרה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש: אמר ליה
 רבינא לרב אשי, רבי יוחנן וריש לקיש שנחלקו באכל שני זיתי חלב
 בהעלם אחד, דאיתנידע ליה קודם הפרשה פליגי – האם נחלקו
 במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני קודם שהפריש קרבן על
 הכזית הראשון, ובהא פליגי – ובזה נחלקו, דמר – שרבי יוחנן כבר,
 דיעות מחלקות – ידיעת החטא מחלקת בין העבירות, לפי
 שהידיעה נחשבת כאילו הביא קרבן, ומיד כשנודע לו על אכילת
 כזית הראשון נחשב כאילו הביא קרבן, ואינו מכפר על הכזית
 השני שעדיין לא נודע לו, הלכך צריך להביא שתי חטאות. ומר –
 וריש לקיש כבר, הפרשות מחלקות – דווקא הפרשת הקרבן
 מחלקת בין העבירות, אבל הידיעה לחלק ביניהם, ולכן שתי האכילות

לו על אכילת הכזית השני קודם שהפריש חטאת על הכזית
 הראשון מביא חטאת אחת על שניהם, ואינו נחשב כאילו נתכפר
 על מה שנודע לו, אכל אם נודע לו אכילת הכזית השני לאחר
 הפרשה, מויד ליה ריש לקיש לרבי יוחנן דחייב שתיים, כיון
 שהפרשות מחלקות. או דילמא דאיתנידע ליה – או שמא במקרה
 שנודע לו אכילת הכזית השני לאחר הפרשה פליגי – נחלקו רבי
 יוחנן וריש לקיש, ובהא פליגי – ובזה נחלקו, דמר – שרבי יוחנן כבר,
 הפרשות מחלקות – הפרשת הקרבן מחלקת בין העבירות,
 וכשהפריש קרבן על אכילת הכזית הראשון קודם שנודע לו
 אכילת הכזית השני, אינו מכפר על הכזית השני, הלכך צריך
 להביא שתי חטאות. ומר – וריש לקיש כבר, בפרשות מחלקות –
 דווקא כפרת החטא מחלקת בין העבירות, אבל הפרשת הקרבן
 אינה מחלקת, הלכך אם נודע לו אכילת הכזית השני קודם
 שהקריב את החטאת על הכזית הראשון, מכפרת היא לו על
 שניהם, אכל אם נודע לו שאכל את הכזית השני קודם הפרשה,
 מויד ליה רבי יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא חטאת אחת. או
 דילמא – או שמא, בין בזה ובין בזה מחלקות – בין במקרה שנודע לו
 קודם הפרשה ובין במקרה שנודע לו לאחר הפרשה, שרבי יוחנן
 סובר שאפילו ידיעות מחלקות, וריש לקיש סובר שאפילו
 הפרשות אינן מחלקות.
 אמר ליה רב אשי לרבינא, מסתברא בין בזה ובין בזה מחלקות וכד
 השלישי של הספק, דאי סלקא דעתך קודם הפרשה פליגי – שאם
 היה עולה בדעתך לומר שנחלקו רק במקרה שנודע לו קודם
 הפרשה, אכל לאחר הפרשה מודה ליה ריש לקיש לרבי יוחנן דחייב
 שתיים וכד הראשון של הספק, אם כן אדמוקים ליה קרא לאחר
 בפרה – עד שהעמידה הגמרא לדברי ריש לקיש את הפסוק 'על
 חטאתו והביא' משמע שצריך להביא שתי חטאות במקרה
 שנודע לו אכילת הכזית השני אחר שכבר הקריב את החטאת על
 הכזית הראשון, לוקמייה – יכלו להעמיד שמדובר במקרה שנודע
 לו אכילת הכזית השני לאחר הפרשה, שאז מודה ריש לקיש
 שצריך להביא שתי חטאות. ואי – ואם נאמר שרק בנודע לו אחר
 הפרשה פליגי, אכל אם נודע לו קודם הפרשה מודה ליה רבי יוחנן
 לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת וכד השני של הספק, אם כן
 אדמוקי ליה קרא – עד שהעמידה הגמרא לדברי רבי יוחנן את
 הפסוק 'מחטאתו ונסלח לו' משמע שאינו צריך להביא אלא
 חטאת אחת במקרה שאכל בזה וימחזה, ונודע לו על כזית ואחר
 כך אכל עוד חצי זית קודם שנודע לו אכילת חצי זית הראשון,
 שאז אם הביא על מקצת חטאתו נתכפר לו, לוקמייה – יכלו
 להעמיד שמדובר במקרה שנודע לו קודם הפרשה, שאז מודה רבי
 יוחנן שמביא חטאת אחת על שני הכזיתים. ומכך שבני הישיבה
 ססידו את הגמרא לא פירשו כן, מוכח שהיה פשוט להם שרבי
 יוחנן וריש לקיש נחלקו בין במקרה שנודע לו קודם הפרשה ובין
 במקרה שנודע לו לאחר הפרשה וכד השלישי של הספק.
 רבינא דוחה את הכרעתו של רב אשי: אמר רבינא לרב אשי,
 ודילמא פפיקי מספקא ליה – שמא בני הישיבה שביארו את
 מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש הסתפקו באיזה מקרה נחלקו
 כמו שאני הסתפקתי, ובדרך אם תימצא לומר קאמר, וכך ביארה,
 אם תימצא לומר שקודם הפרשה פליגי בה – אפילו אם נאמר שרבי
 יוחנן וריש לקיש נחלקו במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני
 קודם שהפריש קרבן על הכזית הראשון וכד הראשון של הספק,
 ובמקרה זה סובר רבי יוחנן שחייב שתיים, מכל מקום לא קשה לו
 מהפסוק 'מחטאתו ונסלח לו' שממנו דורש ריש לקיש שאינו חייב
 אלא חטאת אחת, שרבי יוחנן חייב מוכי ליה לקרא – איך הוא
 מעמיד פסוק זה, במקרה שאכל בזה וימחזה, ונודע לו על כזית
 ואחר כך אכל עוד חצי זית קודם שנודע לו אכילת חצי זית
 הראשון, שאז מודה הוא שחייב רק חטאת אחת. ואם תימצא לומר
 שלאחר הפרשה פליגי – ואפילו אם נאמר שרבי יוחנן וריש לקיש
 נחלקו במקרה שנודע לו אכילת הכזית השני לאחר שהפריש
 קרבן על הכזית הראשון וכד השני של הספק, ובמקרה זה סובר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ד אסור לקנות יח או למכור יח וכן לשפור 38 או להשפיר בשבת, גזרה שמה יכתוב יח, בין שמוכר או

ביאורי הלכה

מזן אסור לקנות - אין להכנס לחנות של נכרי בשבת משום חשד, אך לצורך מצוה - מותר³⁵.
יח או למכור - מותר לקנות או למכור בימות החול, אף אם מתנים ביניהם שהמכירה תחול בשבת³⁶, והוא בשבת³⁹.

ציונים והוספות

אמירה לנכרי מותר לומר לו שיקנה בשבת (שבות דשבות) לדבר מצוה, אבל מצד איסור מקח וממכר אסור גם לדבר מצוה כדלהלן סי"ד).
ראיה נוספת מהא שלשיטת שו"ע לא התירו איסור מקח וממכר בקניית בית מנכרי בא"י, אבל התירו אמירה לנכרי (ראה להלן סעיף כד), ואם היה איסור במקח וממכר החל בשבת היה לנו לאסור גם כשנעשה באמצעות נכרי, ואין לפרש שליישוב א"י התירו דבר הדומה למקח וממכר (ראה שו"ת בצל החכמה ח"ג סי' קג הו"א לפרש כך על המג"א) דבשו"ע מדגיש שהתירו איסור אמירה לנכרי בלבד.

ומוכח כדעת כל האחרונים שהתירו בזה ולא הסכימו עם הרע"ק א (ונמנו כולם בשו"ת בצל החכמה שם).
ולכך מותר להגיש הצעת קניה למכירה פומבית וכיו"ב המתקיימת בשבת, או לתת הוראה למחשב שבמדיה שמחירי המניות יהיו באופן מסויים יקנה או ימכור באופן אוטומטי.

37 דווקא באופן אוטומטי, ועל פי המבואר בהערה הקודמת שאין בזה גזירה שמה יכתוב, והוא הדין על ידי נכרי שאינו מקבל ואינו צריך על כך הוראה מיוחדת (כגון הגשת הצעת מחיר במשך השבוע למכירה פומבית שזמנה נקבע לשבת ומנהל המכירה מאשר בשבת את הצעת המחיר והעיסקה), אך אין למנות לכך שליח נכרי, משום שהשליח מחוייב לבצע את הקניה או המכירה בשבת דווקא (ראה שו"ת אגרות משה (שם) ושו"ת בצל החכמה (שם)).
ולעיל על סי' רנב אות ד נתבאר דין אתרי מסחר או מכונות אוטומטיות לממכר מזון.

38 ראה לקמן סי' שפב ס"ח (איסור שכירות בשבת): משום שדומה למקח וממכר שנותן לו דמים בעד החפץ ששוכר כמו שהלוקח נותן בעד המכר. וראה גם לקמן סי"א שאיסור שכר שבת הוא משום גזירת שכירות בשבת (והותר לדבר מצוה).

39 איסור מקח וממכר בשבת נתבאר גם לקמן סי' תקיז סי' (לגבי יו"ט): מקח וממכר איסורו מפורש בכתוב בנחמיה. ולעיל סי' רסא סוף ס"ב: לא התירו לקנות קנין אפילו בבין השמשות ולצורך מצוה והפסד מרובה, ששבות זה לקנות קנין הוא חמור משאר כל השבותים, שאיסורו מפורש בדברי קבלה בנחמיה סי' יג.

פרטי איסור זה נזכרו ונתבארו גם לקמן סעיף ו (לשלוח משהו לקנות לאחר השבת לצורך מצוה), בסי' שכג ס"א

35 שו"ת מחזה אברהם (הרב אברהם מנחם הלוי שטיינברג אבד"ק בראדי (ג.י. תשל"ב)) או"ח סי' יב: שאלה באחד שצריך לילך בשבת לקאפע-הויז לדבר עם איש אחד הנמצא שם לצורך מצוה לעשות טובה לאיש אחד, אם רשאי ליכנס בשבת שלא יחשדוהו שהולך שמה לצורך איזה מסחר כי שם המקום שמתאספים הסוחרים. ונראה לפשוט זה ממג"א סי' צ' סקכ"ו שכתב דמוטב שיחשדוהו מלבטל הוא עצמו מלשמוע קדושה או קדיש (וכן בשו"ע סי' צ סי"ג).

והנכנס לחנות ביום טוב על מנת לתקוע בשופר וכיוצא בזה טוב אם ייכנס באופן שכוונתו ניכרת.

36 בשו"ת רע"ק א סי' קנט כתב בתחלה להתיר על פי התה"ד שהובא במג"א סי' שלט ס"ק ח, שם משמע שמצד איסור מקח וממכר בשבת היה מותר לתת מעות לכהן בערב שבת, ולפדות את הבן בשבת אם לא מצד שלא יוכלו לברך על כך בשבת, ולאחר מכן פסק לאסור על פי הירושלמי, אמנם לא ביאר מדוע אין ללמוד להתיר מתה"ד והמג"א, ובשו"ת כת"ס חאו"ח סי' מ"ו (ומעין זה גם בשו"ת אגרות משה ח"ג סי' מד) חילק שהמג"א התיר לעניין פדיון הבן משום שאינו מקח וממכר ממש, אלא שדומה למקח וממכר והותר לדבר מצוה, אמנם בשו"ע סי' שלט ס"ו פסק כמג"א שמצד איסור "מקח וממכר" בשבת היה מותר לעשות פדיון הבן ולשלם לכהן קודם השבת, ומאידך להלן סי"ד פסק לאסור גם דבר הדומה למקח וממכר ואפילו לדבר מצוה, ואם כן אין לומר שההיתר בפדיון הבן בשבת הוא מחמת שאינו מקח וממכר גמור, ועוד שהרע"ק א עצמו כתב לדמות מקח וממכר גמור לפדיון הבן אלא שהוסיף שיש להוכיח זאת מש"ס, ועוד להעיר על אג"מ הנ"ל שכתב שאינו מקח וממכר גמור שהוא "מעשה המוציא מרשות לרשות", הנה לשו"ע, אדרבא, הוצאה מרשות לרשות דומה בלבד ל"מקח וממכר" (כדלהלן אות יט) ו"מקח וממכר" גמור הוא הדיבור אודות מכירה ונתינת מעות.

וראה להלן על סעיף ה סברא לאסור קניין החל בשבת משום "ממצוא חפצין", אמנם נתבאר (שם) שלעולם אין "ממצוא חפצין" דבר שקודם השבת אלא אם הוא מצטרף לאיסור אמירה לנכרי או אחר,

ועוד משמע להתיר בזה מסיום הסעיף: "ואפילו על ידי נכרי אסור לקנות בשבת" והוא (ראה המובא להלן הערה זו משו"ע ר ומשו"ת אדה"ז) מאיסור אמירה לנכרי ולא מחמת הקניין הנעשה בשבת (ונפק"מ אם הותר לדבר מצוה, שמצד

- 1 שְׁמוֹשֵׁפִיר בִּפְהַ בְּלִבְדִּיט, בֵּין שְׁמוֹסֶר לֹ הַיּוֹם אֶת הַחֶפֶץ כו.
- 2 (וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ קוֹצֵץ עִמּוֹ דְּמֵי הַמִּקְחָ וְהַשְׁכִּירוֹת, וְאֵפִלּוֹ אִינוֹ מוֹכִיר לֹ שֶׁם דְּמִים כָּלָל, אֶלָּא שְׁאוֹמֵר לֹ לְשׁוֹן מְכִירָה כא) או שְׁכִירוֹת 43. וְאֵפִלּוֹ צָרִיךְ לָקַח מֵאֲכָלִים לְשֶׁבֶת כב) - לֹא יֹאמֵר "מְכֹר לִי", אֶלָּא "תֵּן לִי",
- 4 כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר בְּסֶמֶן ש"ג 46. וְאֵפִלּוֹ עַל יְדֵי נִכְרֵי אֲסוּר לְקִנּוֹת בְּשֶׁבֶת כדכח, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר בְּסֶמֶן תקי"ז 49
- 5 וְש"ה 50 עֵין שָׁם):

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת טע"ף ד

ביאורי הלכה

בשבת תמונות וכרטיסים וכיו"ב, אף אם משתמשים בלשון קניה ומכירה⁴².
 כב) מאכלים לשבת - שהוא נחשב לדבר מצוה⁴⁴, וכל-שכן שיש לומר "תן לי" כשהוא לדבר הרשות⁴⁵.
 כג) לקנות בשבת - אסור גם למכור בשבת על ידי נכרי⁴⁷.
 כד) לקנות בשבת - שהוא שבות דשבות האסורה בשבת⁴⁸.

ציונים והוספות

לומר לחבירו לעשות דבר לאחר השבת, יזהר שלא להזכיר לו לשון שכירות.
 (44) אלא אם כן יש לו כבר את כל המאכלים ללא דוחק, ראה סי' רסא קו"א ס"ק א.
 (45) ראה להלן על סעיף ז אם מותר לומר 'תן לי' לדבר הרשות ממש כשאינן שום צורך לשבת.
 (46) סעיף א: מותר לומר לחבירו בשבת מלא לי כלי זה משקה פלוני והשקני ואשלם לך אחר השבת (וראה שם אם מותר להזכיר ולדקדק בדמים ומדות, ועד"ז שם בסעיף ג לגבי האומר לחבירו תן לי ביצים ואגוזים במניין).
 (47) ראה שו"ת רבינו סי' ב: להודיע לכל בית ישראל עדת עם הקודש גודל חומר עון איסור שבת דדשו ביה רבים פה קהלתנו ונעשה להם היתר, שמחזיקין מחיה בשבת ועוברים על כמה איסורין איסור מדידה ומקח וממכר וחישוב סכום מנין ועוד כמה וכמה איסורים. הגם שיש איזה היתרים אם שאינו מזכיר לו שם מדה ואינו מודד לו מלא, היינו דווקא כשנותן לו בלא מעות, דאז הוי כשאלה, משא"כ כשמוכר בעד מעות דהוי משא ומתן גמור. ואפילו ע"י נכרי אסור, אם לא באופן שיתבאר למטה. וראה גם לעיל סי' רמג ס"ג (במוסגר) שאסור לנכרי לגבות שכר המרחץ עבור הישראל. (48) ולעניין עשיית דבר האסור משום "ממצוא חפצך" על ידי נכרי, ראה לקמן סי' שז ס"ו: כל דבר שאסור לעשות בשבת מן הדין אסור לומר לנכרי אפילו מבעוד יום לעשותו בשבת אפילו אינו צריך לדבר זה עד לאחר השבת כגון שאומר לו קודם השבת לשכור לו פועלים בשבת שיעשו לו מלאכה אחר השבת אבל דבר שאינו אלא חומרא בעלמא לישראל עצמו יכול לומר לנכרי בשבת לעשותו.
 (49) סעיפים רז. לגבי דברים שהותר לקחת מן הנכרי ביום-טוב: ואסור לשלם לו המעות ביום-טוב עצמו... ואפילו ע"י נכרי אחר אסור לשלם לו דכל שהמעות מגיעין ליד המוכר ביום-טוב ניכר הדבר שהוא מקח וממכר שאיסורו מפורש בכתוב בנחמיה ולא התירו אלא כשאינו נותן לו מעות דאזי אין נראה כמקח וממכר אלא כשאלה.
 (50) מסעיף ו ואילך נתבאר שאסור לבקש או ליהנות ממלאכה שעשה נכרי עבור ישראל ואפילו בדבר האסור

יט) כפה בלבד - עצם המסחר אסור בשבת אף אם מסירת החפץ תיעשה בזמן אחר, ואדרבה עיקר ה'מסחר' הוא בדיבור⁴⁰, ולהלן סעיף טו נתבאר שגם העברת החפץ מרשות לרשות על ידי קניין או מתנה דומה ל'מסחר' ואסורה בשבת.
 כ) את החפץ - שאז השלים את פעולת המסחר⁴¹.
 כא) לשון מכירה - מותר לקטנים להחליף ביניהם

ובסי' תקי"ז סעיף ו (הובא להלן).
 וישנן פעולות האסורות משום שדומות ל'מקח וממכר' אף שאינם "מסחר": לקמן סעיף טו (הקניין אסור בשום דרך מדרכי ההקנאה ואין צריך לומר בקנין סודר). סי' שז ס"ב (אסור להניח משכון בשבת שלא לצורך השבת מפני שדומה למקנה קנין בשבת). סי' שלט ס"ה: (אין מייבמין ולא כונסין אשה לחופה מפני שעל ידי כך קונה אותה ליורשה ואסור לקנות קנין בשבת... וראה שם לגבי מי שאין לו אשה ובנים, ובסעיף ח לגבי ביאה ראשונה לאלמנה בשבת). סי' שפ ס"א (ביטול רשות בלא אחד מבני החצר לשאר בני החצר אינו נקרא קניין ומותר בשבת). סי' תקכד ס"א (לענין יו"ט: אין קניין קנין אפילו בחזקה או בקנין סודר ואין נותנין מתנה שאין בה צורך שבת), ולעיל סי' רמד ס"ב לגבי לקבל מכס מן הנכרי, לכאורה אין איסורו משום מקח וממכר כלל אלא שיש בזה משום "ממצוא חפצך" בלבד וכמציין לעיל על סעיף א, ודלא כפי שביארנו בסי' רמד שם.

(40) בתהל"ד סק"י פירש כן בדברי הרמב"ם, אך בשו"ע הוא מוכרח הן מתוספת המילה "בלבד" (על הרמב"ם ושאר פוסקים), והן מהא דלהלן (סעיף טו) נתבאר שעשיית קניין כל שהוא או העברת חפץ לרשות של אחר רק "דומה" למקח וממכר.

(41) אבל מסירת חפץ בפני עצמה שלא במסגרת ה'מסחר' - מותרת, אלא אם כן נעשה בו קניין המוציא אותו מרשות אחת לרשות אחרת שאז הוא נכלל בגדר "מסחר" אף אם לא נאמרו בו "קניה, מכירה או קציצת דמים".

(42) שו"ת מגדנות אליהו (הרב אלטר אליהו רובינשטיין גאב"ד אנטווערפן (ירושלים ה'תשס"ז) ח"ב סי' מ"ח): שקטן אינו יכול להקנות גם מדרבנן ללא אביו או אפוטרופוס, וא"כ הרי הקטן שנותן התמונה לילד אחר אינו נותן מתנה כלל שהרי אין האחר קונה אותה כלל ונשאת של הראשון, והוי רק נתינת רשות להשתמש בה שמותר גם בשבת... וכעין זה כתב הגאון בעל המנחת יצחק צ"ל (ח"ה סי' ס"ה) לגבי לכם בלולב עיי"ש.

(43) עד"ז לקמן סי' שז סט"ו (מוסגר הב') שגם כשהתירו

ציונים והוספות

שיום השוק הוא בשבת אסור ליתן מעות לנכרי מערב שבת שיקנה לו חפץ פלוני... וכן הדין לענין כל דברים אלו בנותן כלים לנכרי למכור (ראה שם התנאים בזה).
ובסי' רמז ס"ב שאסור לקבל את המכס בשבת אפילו על ידי נכרי (וראה לעיל סוף הערה לט אם איסור זה משום מקדחוממכר או "ממצוא חפצין", וראה סי' ש"ז ס"ו).

מדברי סופרים, וראה שם סעיף טז: ועכשיו נהגו העולם היתר אפילו לכתחלה לומר לנכרי להביא שכר או שאר דברים שהם צורך השבת דרך כרמלית ויש שלמדו עליהם זכות לומר שצרכי שבת חשובים הם כדבר מצוה שהתירו בו שבות דשבות.

עוד מדיני "מקח וממכר" על ידי נכרי: ראה שו"ת אדמו"ר הזקן סי' ב שהובא לעיל הערה מז, סי' שז ס"ט: במקום

שולחן-ערוך רבנו הזקן הלכות ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

מגונה וצריך להזכיר שבחה של ארץ ישראל שהיא ארץ 36
חמדה טובה ורחבה מפני שמצינו שנשתבחה בזה הלשון 37
שנאמר אל ארץ טובה ורחבה וגו' ואומר ואתן לך ארץ 38
חמדה וגו' ובבונה ירושלים צריך להזכיר מלכות בית דוד 39
מפני שע"י דוד נתקדשה ירושלים. 40

ואם חיסר אחד מכל אלה שלא אמר ארץ חמדה טובה 41
ורחבה או שלא הזכיר ברית או תורה בברכת הארץ או 42
מלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו 43
ומחזירים אותו לראש ברכת המזון כמ"ש בסי' קפ"ח 44
(הואיל ושינה המטבע שטבעו הנביאים אבל הודאה תחלה 45
וסוף אינה מעכבת כיון שחתם בא"י על הארץ וכו'). 46

ובברכת הזן אפי' אמר בריך רחמנא מלכא מאריה דהאי 47
פיתא בריך רחמנא דון כולה יצא שכיון שפתח וחתם בברוך 48
אע"פ שדילג כל השאר אין זה משנה ממטבע שטבעו 49
חכמים לבד מהתיבות שהזכירו חכמים שיש בהם הקפדה 50
כגון אלו שנתבאר וכו' שנתבאר בסי' ס"ו וס"ח. 51

ומכל מקום לכתחלה צריך לומר כל המטבע כתיקונה אם 52
לא לקטנים פחותים משמנה שנים שמחנכין אותם בברכת 53
המזון מעט מעט (מכל ברכה עד שידעו לברך כל ברכה 54
כתיקונה) וכן בשעת הדחק שהוא נחפו ולא יוכל לברך 55
בכוונה אם יצטרך לברך כל ברכה ארוכה כתיקונה יכול 56
לקצר ולדלג בברכת הארץ ובבונה ירושלים מה שאינן 57
מעניני הברכה ואצ"ל בברכה רביעית שההוספה שבה אינו 58
אלא מנהג לבד ולא מטופס הברכה אבל בברכת הזן אין 59
לדלג בה (הואיל וכולה מעין הברכה): 60

* * *

ה יש נוהגים לומר ברוך משביע לרעבים בא"י אמ"ה הזן 62
כו' ואין לאומרו שאינו ממטבע הברכה והמוסיף גורע 63
ולא יאמר כי לעולם חסדו עמנו כי חסדיו הם עם כל חי: 64

ו בברכת הארץ לא יאמר על שהנחת לאבותינו ארץ 65
חמדה טובה ורחבה ברית ותורה שהרי אומר על ברייתך 66
שחתמת בבשרינו ועל תורתך שלמדתנו ודי בפעם אחת ומה 67
שאמרו שצריך להזכיר ברית ותורה לא התיבות ממש אלא 68
הענין: 69

ז יש אומרים שהנשים אין להם לומר על ברייתך שחתמת 70
בבשרינו ונשים ועבדים אין להם לומר ועל תורתך 71
שלמדתנו שהרי אין מצווים על תלמוד תורה ועכשיו נהגו 72

ד וכל זה שנשים וקטנים מוציאים אחרים ידי חובתן הוא 1
כשאחר אינו יודע לברך בעצמו אבל היודע לברך 2
בעצמו אינו רשאי לצאת בשמיעה אפילו מהמחויב כמותו 3
אלא ע"י זימון בשלשה ונשים וקטנים אין מזמנין עליהם 4
כמ"ש בסי' קצ"ג שהם אין מברכין בזימון: 5

חלק א' סימן קפ"א נשים וקטנים חייבים בברכת המזון:

א סדר ברכת המזון ראשונה ברכת הזן שניה ברכת הארץ 6
שלישית בונה ירושלים ושלשתן מן התורה שנאמר 7
ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן שהיא על אכילה 8
ושביעה על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו ירושלים כמ"ש 9
ההר הטוב הזה והלבנון: 10

ב מן התורה יכול לאומרה באיזה מטבע שירצה כל אחד 11
כפי דעתו והרחבת לשונו ובאו משה ויהושע ודוד 12
ושלמה ותקנו המטבע לכל ברכה וברכה בזמנם לפי מה 13
שנתוסף טובה לישראל: 14

ג כיצד משה תקן מטבע ברכת הזן בשעה שירד המן 15
לישראל יהושע תיקן מטבע ברכת הארץ כיון שנכנסו 16
לארץ שקודם כיבוש הארץ היו אומרים במטבע אחרת ודוד 17
ושלמה תקנו מטבע ברכת בונה ירושלים דוד תקן על 18
ישראל עמך ועל ירושלים עירך (שקודם לכן היו מבקשים 19
סתם על המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם) ושלמה תקן 20
על הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו ואנו אין אנו 21
אומרים ברכת הארץ ובונה ירושלים באותו המטבע ממש 22
כי הם היו מבקשים להמשיך שלות הארץ והמלכות והבית 23
ואנו מבקשים להחזירם לנו בקרוב: 24

* * *

ד כל המשנה ממטבע שטבעו (חכמים) לא יצא ידי חובתו 26
ומחזירין אותו. 27

ועיקר המטבע המעכב בברכת הזן היא פתיחת הברכה 28
וחתימתה לבד ובברכת הארץ צריך לומר בה הודאה תחלה 29
וסוף וברית ותורה באמצע שע"י ברית ניתנה הארץ לאברהם 30
בפרשת מילה ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו וגו' 31
ובזכות התורה והמצות ירשו את הארץ שנאמר למען תחיון 32
ורבייתם ובאתם וירשתם את הארץ וגו' ואומר ויתן להם 33
ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו וגו' והפוחת 34
לא יפחות מהודאה אחת וכל הפוחת מהודאה אחת ה"ז 35

46 וחותם בונה ירושלים או מנחם ציון בבנין ירושלים ואע"פ
47 שפתח ברחם וחותם במנחם אין לחוש ולומר שהחתימה
48 אינה מענין הפתיחה לפי שעיקר החתימה כפתיחתה ממש
49 הכל ברחמים.

50 ובין בשבת ובין בחול יש לומר נוסח אחד ולא כאותם
51 שאומרים בחול בלשון רחמים ובשבת בלשון נחמה לפי
52 שאין מבקשים רחמים ותחנונים בשבת וטעות הוא בידם
53 שגם נחמנו הוא בקשת רחמים ותחנונים כמו רחם ואין
54 לחוש שהרי אומרים פרנסנו וכלכלנו ואין חוששין לאיסור
55 שאלת צרכיו לפי שטופס הברכה כך היא וגם כל הרחמן
56 יכול לומר בשבת אע"פ שאינן מטופס הברכה שתקנו
57 חכמים שכיון שנהגו הכל לאמרם בכל פעם שמברכין ברכת
58 המזון נעשה להם כטופס ברכה ואין בהם משום שאלת
59 צרכיו בשבת:

60 ה' יש אומרים רעינו הרי"ש בשב"א שהוא לשון בקשה
61 וי"א רוענו בחולם שהוא שם התואר על שם ה' רועי.

62 אבל זוננו לדברי הכל אומרים במלאפר"ם הזי"ן שהוא
63 לשון בקשה כמו שובנו אלהי ישענו ולא בחול"ם זוננו בשם
64 התואר:

65 ו' בשבת ויום טוב וחולו של מועד וראש חודש צריך
66 להזכיר קדושת היום בברכת המזון שגם ראש חודש יש
67 בו קדושה שהרי יש בו קרבן מוסף ונוסח ההזכרה בשבת
68 רצה והחליצנו וכו' וביום טוב ובחולו של מועד ובראש
69 חודש יעלה ויבא.

70 ולפי שההזכרה היא בקשת רחמים קבעוה בברכת בונה
71 ירושלים שהיא ג"כ בקשת רחמים ולא בברכת הארץ כמו
72 על הנסים בחנוכה ופורים שהיא הודאה ואם הזכיר בברכת
73 הארץ לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהזכיר בבונה
74 ירושלים.

75 ואם חל יום טוב או חולו של מועד או ראש חודש בשבת
76 אומרים תחלה רצה ואח"כ יעלה ויבא מפני שהשבת תדיר
77 ומקודש מהם.

78 ואינו מזכיר של יום טוב או חולו של מועד או ראש חודש
79 ברצה והחליצנו ולא של שבת ביעלה ויבא אף לדברי
80 האומרים שבתפלה מזכיר של שבת ביעלה ויבא לפי
81 שבתפלה לא נסתיים עדיין ענין של שבת קודם יעלה ויבא
82 שהרי עתיד לחתום בשל שבת אבל בברכת המזון כבר
83 נסתיים ענין של שבת ברצה והחליצנו:

* * *

84 ז' טעה ולא הזכיר של שבת ונוצר אחר שחתם ברכת בונה
85 ירושלים קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אומר ברוך
86 אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן שבתות למנוחה לעמו
87 ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת:

88 ח' ואם טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר בא"י אמ"ה
89 אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את
90 יום חג פלוני הזה בא"י מקדש ישראל והזמנים.

91 ומי שאינו יודע נוסח ברכה זו צריך לחזור לראש ברכת
92 המזון כיון שאינו יודע לתקן מה שעוית אך אם יודע

1 לומר הכל לפי שכיון שאין נקרא אדם אלא כשיש לו אשה
2 כמו שנאמר זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם הרי
3 הזכר ונקבה הם גוף אחד לפיכך יכולות לומר על ברית
4 הזכרים שחתמת בבשרנו וכן תורתך שלמדנו על למוד
5 הזכרים ועוד שגם הנשים צריכות ללמוד מצות שלהן לידע
6 האיך לעשותן והאיך ליהרהר מכל לא תעשה שבתורה שהן
7 מזהירות בהן כאנשים כמו שנתבאר בס' מ"ז:

8 ח' בחנוכה ופורים אומרים בברכת הארץ על הנסים ואם
9 לא אמרו אין מחזירין אותו כמו שיתבאר בס' תרפ"ג
10 ותרצ"ה ומכל מקום יכול לומר בתוך הרחמן שיאמר הרחמן
11 הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים
12 ההם בזמן וכו' וכן יש לנהוג:

13 ט' יש נוהגים לומר לא הִסַר לנו ואל הִסַר לנו ויש נוהגים
14 לומר לא הִסַר ואל הִסַר.

15 בפ' כל חי ולא בפ' לפי שהוא סמוך לכל חי:

חלק א' סימן קפ"ד דיוקים בנוסח ברכת המזון:

* * *

16 א' אחר שחתם בונה ירושלים יענה אמן אחר ברכת עצמו
17 מפני שהוא סיום הברכות של תורה ואף לפי מנהג
18 מדינות אלו שאין עונין אמן אחר ברכת עצמו אפילו בסיום
19 ברכות כאן צריך לענות כדי לחלק בין ג' ברכות של תורה
20 לרביעית שהיא מדברי סופרים:

21 ב' אמן זו יאמרנה בלחש כדי שלא ירגישו שברכה רביעית
22 אינה מן התורה ויזלזלו בה ובמדינות אלו המנהג
23 לאומרו בקול רם ויש מישבין המנהג לומר שלא חששו
24 שיזלזלו בברכה רביעית אלא בימיהם שהיו הפועלים
25 הולכים למלאכתם כששומעים אמן שאחר בונה ירושלים
26 שלא חייבו חכמים בברכה רביעית מפני ביטול מלאכתו של
27 בעל הבית לכך היו עונין אמן בלחש כדי שלא ישמעו
28 הפועלים (ויכירו שברכה רביעית אינה מן התורה) ויבואו
29 לזלזל בה (אף שלא במקום ביטול מלאכת בעל הבית) אבל
30 עכשיו שגם הפועלים מברכים ד' ברכות כמ"ש בס' קצ"א
31 אין לחוש לזה:

32 ג' בבונה ירושלים כיון שנזכר בה מלכות דוד אין להזכיר
33 בה מלכות שמים שאינו דרך כבוד להשוותן יחד והאומר
34 מלכותך ומלכות בית דוד משיחך טועה וכן אין לומר בה
35 אבינו מלכנו.

36 ויש אומרים שאין לומר ג"כ מלך חנוך ורחים בסיום יעלה
37 ויבא ולא נהגו כן כי לא חששו מלהזכיר מלכות שמים אצל
38 מלכות דוד אלא בסמוך לה דהיינו באותו ענין שמבקש על
39 מלכות בית דוד אין להזכיר מלכות שמים סמוך לו קצת
40 (כל אותו ענין) על כן אין לומר אבינו מלכנו שהוא ג"כ
41 סמוך לו כי ועל הבית כו' הוא ענין אחד עם מלכות בית
42 דוד שזה תלוי בזה אבל יעלה ויבא הוא ענין בפני עצמו
43 ואינו מענין זה:

* * *

44 ד' נוסח ברכה זו פותח רחם ה' אלהינו או נחמנו ה' אלהינו

וקראת לשבת עונג וביום טוב נאמר ושמחת בחגך ואין עונג
ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם
הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקרא על שם הלחם (ומיני
לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם
כשיעור קביעות סעודה) ואז הוא חייב לברך ברכת המזון
כמ"ש בסי' קס"ח.

ומכל מקום אם נזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב
בראש חודש אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן
ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון וספק הוא אם הוא חותם
בא"י מקדש ישראל וראשי חדשים אם לאו וספק ברכה
להקל ולא יחתום ואפילו בלילה שבתפלה אינו חוזר אם לא
אמר יעלה ויבא בעבודה אע"פ שזוכר קודם שהתחיל ברכה
שלאחריה בברכת המזון צריך לומר בא"י אמ"ה שנתן וכו'
לפי שבתפלה כיון שאף שלא נזכר עד שהתחיל מודים לא
הצריכוהו לחזור לעבודה להזכיר של ראש חודש במקום
שתקנו חכמים לפי שאין מקדשין החדש בלילה אין לו
להזכיר ג"כ בין עבודה למודים משום הפסק בתפלה אבל
בברכת המזון אחר שחתם בונה ירושלים נסתיימה ברכת
המזון של תורה ואין לחוש להפסק אם יברך אשר נתן כו'
קודם שיתחיל הטוב והמטיב ואף שאין מחזירים אותו
משום הזכרת ראש חודש בלילה מכל מקום זו אינה חזרה
אלא הוספת ברכה שתקנו להוסיף במקום שאין לחוש בה
להפסק:

יא וכן בחולו של מועד אומר בא"י אמ"ה אשר נתן
מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה את חג פלוני
הזה ואינו חותם.

ובראש השנה אומר בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו
ישראל את יום הזכרון הזה ואינו חותם ואינו אומר לששון
ולשמחה.

וחולה שאכל ביום הכיפורים אומר בא"י אמ"ה אשר נתן
ימים קדושים לעמו ישראל את יום הכיפורים הזה ואינו
חותם ואם לא נזכר עד שהתחיל ברכת הטוב והמטיב אינו
חוזר שהרי אין ברכת המזון חובה לו מחמת קדושת היום
אלא מחמת חליו.

חלק א' סימן קפח נוסח ברכה ג' ודיני ברכת המזון בשבת והטועה
בברכת המזון:

הפתיחה והחתימה אף שאינו יודע שאר הנוסח כראוי א"צ
לחזור לראש בשביל זה כיון שהוא אומר עיקר הברכה
שהוא להזכיר שבת או יום טוב בברכה בשם ומלכות
בפתיחה ובשם לבד בחתימה.

ואם חל יום טוב בשבת כוללן יחד ואומר בא"י אמ"ה שנתן
שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים
טובים לששון ולשמחה את יום חג פלוני הזה בא"י מקדש
השבת וישראל והזמנים:

ט וכל זה כשנזכר קודם שהתחיל ברכת הטוב והמטיב
שכיון שמזכיר קדושת היום מיד אחר סיום בונה
ירושלים קודם שפתח בברכה שלאחריה הרי זה כאלו הזכיר
קודם סיום ברוך בונה ירושלים שכל שלא פתח בברכה
שלאחריה לא נקרא סיום ברכה לענין דברים שמחזירים
אותו כמו שנתבאר בסימן קי"ד אלא שבתוך בונה ירושלים
די בהזכרה לבדה בלא ברכה כיון שמזכיר בתוך הברכה מה
שאין כן כשמזכיר אחר החתימה צריך להזכיר בברכה בשם
וגם במלכות מפני שאינה ברכה הסמוכה לחברתה שאינה
קבועה וסמוכה לה לעולם אלא באקראי כשטעה.

אבל אם נזכר אחר שהתחיל הטוב והמטיב אפילו לא אמר
אלא תיבת ברוך בלבד אין לו תקנה בהזכרה כאן שהיא
שלא במקומה וצריך לחזור לראש ברכת המזון שג' ברכות
של ברכת המזון חשיבות כברכה אחת.

ובכל מקום שטעה בהן טעות שמחזירים אותו חוזר לראש
ברכת המזון אבל ברכה רביעית שהיא מדברי סופרים היא
ברכה בפני עצמה ואם טעה בה טעות שמחזירים אותו אינו
חוזר אלא לראשה:

* * *

י וכל זה בשבת ויום טוב של שלש רגלים אבל בחולו של
מועד וראש חודש וראש השנה אם לא נזכר עד שהתחיל
ברכת הטוב והמטיב אינו חוזר מפני שברכת המזון בימים
אלו היא רשות שאם רוצה אוכל פירות וכיוצא בהם כדי
שלא יתענה ובראש השנה יש מתיירין אפי' להתענות ואף
שאין דבריהם עיקר מכל מקום יש לחוש לדבריהם שלא
לכנוס לספק ברכה לבטלה אם יחזור לראש.

משא"כ בשבתות וימים טובים של שלש רגלים שהוא חייב
לאכול פת שמברכין עליו ברכת המזון שבשבת נאמר

'לקוטי תורה' פרשת בחוקותי - הפרשה החסידית

בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטָּה לֶחֶם:

הֵם קָלִלוֹת, אֲבָל לִפִּי הָאֱמֶת אֵינָם רַק בְּרִכּוֹת. וְלִהְיֵין זֶה,
הוא על דרך מה שאמר בזהר:
תֵּלֶת דְּרָגִין מִתְקַשְׁרָאן דָּא בְּדָא: קוּדְשָׁא בְּרִיךְ־הוא,

"בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטָּה לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר
אֶחָד וְהִשְׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקָל כו'" (פרשתנו כו, כו);
הנה ידוע, שאף שלפי הנראה דברי התוכחות אלו

באור התורה ויקרא פרק ד עמוד א'קפג - בשינויים ובהגהות אחרות. דבור
המתחיל "בשבירי" תקצט - הנחת רבי הלל מפאריטש - נמצא בכתב יד ולא

1. (נאמר שבת קדם 'שבועות ופרשת בהר בחוקותי, מברכים החדש סיון, כו אגרו'
תקנ"ה. נוסח אחר מהמאמר נמצא בכתב יד ולא נדפס לעת עתה.

1 (ענין מקום רוחני; יש לומר, דהיינו ו' קצוות עליונים, שהם
2 שרש הו' קצוות גשמיים – צפון ודרום כו', שהוה בחינת המקום.
3 וכן נתבאר במקום אחר (תורה אור נה, ב) על פסוק "נאך אל
4 אברהם כו'", בפירוש וענין "שהוא אחד בשבעה רקיעים והארץ,
5 ו' רוחות העולם כו'", עיין שם.⁸
6 ובפרשת בראשית (תורה אור א, א), בדבור המתחיל "השמים
7 כסאי": עולם נקרא בחינת אש ומים כו', דהיינו המדות עליונות
8 כפודע. וכן הוא ב"פרדס", בערכי הכינויים ערך מקום. ולמעלה
9 מבחינת מקום רוחני – היינו חכמה ובינה כו', וכל שכן למעלה
10 יותר כו'.
11 אכן בזהר חלק א', ויצא דף קמ"ז מבואר דבחינת מלכות
12 נקרא מקום.⁹
13 והנה אורייתא – גם כן "סתים וגליא". פירוש: בענין
14 "הקללות האלה" (תבוא כח, טו), שלפי הנראה ומושג,
15 בחינת "גליא", אינו מדבר בישראל. כמו שכתוב (נצבים ל,
16 ו): "ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך וגו'".
17 והיינו בחינת עשו, שהוא בחינת "אלה" – לשון רבים,
18 "טורי דפרודא"¹⁰, כמו שכתוב¹¹: "נפשות עשו"¹².
19 אבל "ואתה תשוב ושמעת בקול ה' וגו'" (נצבים ל, ח). כי
20 הפנימית בבחינת סתום, בהמשכות החיות מן הסתום אל
21 הגליא. וזהו "בקול גו'", והם בחינת הברכות שבקללות,
22 ¹³) והנה ברכות אלו הוא על דרך מה שכתוב בגמרא
23 פרק קמא דמועד קטן דף ט' עמוד ב': "הנה בולחו ברכתא
24 גינהו כו"¹⁴, והיינו שהברכה היא מבחינת סתום.
25 ומהרש"א שם פירש: "והם עשו בן לחדודי כו'". ויותר
26 נראה כפשוטו, לפי שהברכה באופן זה היא מבחינת סתום)
27

1 אורייתא וישראל וכו', בולחו דרגא על דרגא סתים
2 וגליא.² (בפרשת אחר, דף ע"ג עמוד א').
3 וביאור ענין בחינת "סתים", היינו מה שאינו נראה
4 ומושג ואינו מתלבש במקום כלל. ונקרא "סתים" דכל
5 סתים³, פירוש: אפילו מן הסתים הוא סתום ונעלם,
6 ו"לית" מחשבה דלהון, תפיסא ביה כלל⁵.
7 ובחינת "גליא"⁶ – הוא מה שאנו רואים עולם הגשמי,
8 בחינת מקום בעל ששה קצוות – מעלה ומטה וד' רוחות
9 העולם.
10 ולכאורה לא יתכן לומר על בחינת גשמיית שהוא
11 בחינת אלהות.
12 אבל באמת, הענין הוא כן, כי "אין עוד מלבדו" (ואתחנן
13 ד, לה) כתיב, "ומלכותו בכל משלה" (תהלים קג, יט). וכל מה
14 שאנו רואים בדומים צומח חי מדבר שבעולם הזה, יש
15 בכל גשמי מגשמיים הנ"ל חיות רוחני המחיה אותו
16 תמיד. והוא גם כן נקרא בחינת "מקום", כמו שכתוב
17 (תשא לג, כא): "הנה מקום אתי", שיש גם כן בחינת מקום
18 למעלה וכו'.
19 ופירוש "מקום", שהחיות רוחני בחינת מקום הוא,
20 ונקרא גם כן "גליא", ובטל הוא לבחינת סתום שלמעלה
21 ממנו, מן בחינת מקום, בענין ביטול אותיות המחשבה
22 בשכל, כידוע, ואינו מתלבש בו כלל.
23 וזהו "ברוך המקום": כי "ברוך" הוא לשון המשכה,
24 להמשיך מן למעלה מן המקום לבחינת מקום. על דרך
25 האמור ב"ברכת השנים", להמשיך מן למעלה מן הזמן
26 לבחינת זמן. וזהו "ברוך ה' כו', מן העולם ועד העולם"
27 (תהלים קו, מת. דברי הימים א טו, לו).

11. (ראה רש"י על הפסוק (ויגש מו, כו) "כל הנפש ליעקב": מצאתי בויקרא
רבה (ד, ו): עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן (וישלח לו, ו): "נפשות
ביתו", לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו
והכתוב קורא אותן "נפש", לפי שהיו עובדים לאל אחר).
12. ועיין בזהר חלק א', ויחי, דף רכ"ז עמוד ב'.
13. עיין במה שנתבאר על פסוק "כי תשמע בקול וגו'" בפרשת ראה
(לקמן ראה כג, ב).
14. (ויקרא (ובפירוש רש"י): "רבי שמעון בן חלפתא אפטר מיניה דרב. אמר ליה
(אבוה): דיל לנביה דליברכך. אמר ליה: יהא רעא דלא תבייש ולא תתבייש (לא
תיבוש אחרני כד' שלא תתבייש, שלא תבא לידי כך פן תתבייש).
אתא גבי אבוה אמר ליה: מאי אמר לך? אמר ליה: מילין בעלמא הוא דאמר
לי.
אמר ליה: ברכך ברכתא דברכך קדושא בריך הוא לישראל ותנא בהו! (ושנה בה
לא יבוש עמי לעולם, והיינו "לא תבייש ולא תתבייש" דכתיב: וְאֶכְלֶתֶם אֲבוֹל
וְשִׁבוּעַ וְהִלַּתֶם וגו' ולא יבוש עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני וגו'
ולא יבוש עמי לעולם". נזכר לעיל צו, ד ו' שם נסמן בהנהגה).

נדפס לעת עתה.

וראה אגרת הרב יצחק אייזיק מהומיל בסוף ספר חנה אריאל: "ואני הכותב האב
מקיא גיווען חלב שניקתי ממעי אמי על אמונה זו, שבחינת הקטנות הנ"ל נטע
אדמיר נשמתו עין בקרבי בתורה ואפוא לחמכם בתנור אחר".
2. (שלהם דריגות מתקשרים זה בזה: הקדוש ברוך הוא, התורה וישראל וכו',
ובולם דריגה על דריגה, סתום וגלוי).
3. (זהר חלק ב, פט, א).
4. (ואין המחשבה שלהם תופסת בו כלל. על פי תקוני זהר בהקדמה יו, א).
5. ועיין בספר "הדרת מלך" דף קי"א עמוד א'.
6. (ראה לקמן נצבים מו, א).
7. (נוסח הגדה של פסח).
8. ועיין מזה גם כן בפרשת בשלח, על פסוק "ויאמר משה אכלוהו
היום כו'" (תורה אור סה, ב).
9. וכן הוא בזהר בשלח דף ס"ג סוף עמוד ב'. ועיין בזהר ויקהל, דף
ר"ז עמוד א'. ועיין ב"ספר של בינונים", חלק ב', פרק ז'.
10. (הרים של פירוד. זהר חלק א, כנה, א).

אָבֵל כְּשֶׁהַתּוֹרָה אָפְיָה אֶצֶל הָאָדָם, הִיא נִבְלָעַת בְּכָל
רמ"ח אַבְרִיּוֹ וְהִיוּ לְאַחֲדִים מִמֶּנּוּ כנ"ל.
וְהָיוּ שְׂאֵמָרוֹ חז"ל²⁰ עַל פֶּסוּק "עֲרוּכָה בְּכָל וְשִׁמּוּרָה"
(שְׁמוֹנֶה-עָרֵי כנ"ל): אִם עֲרוּכָה בְּכָל רמ"ח אַבְרִיּוֹ, הִיא שְׁמוּרָה
וְכנ"ל.²¹
וְלִהְיוֹת עֵינֵי הָאָפְיָה, הוּא עֵינֵי אִמְרָם ז"ל²², כִּי
"הַתּוֹרָה נִתְּנָה אֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה".
(וְעֵינֵי בְּהֶרֶם"וּ פֶּרֶשֶׁת עֵקֶב דָּף ער"ב סוף עמוד ב': פִּירוּשׁ "אֵשׁ
שְׁחוּרָה" - חֲכָמֵי-סֵתִימָאָה, "עַל גְּבִי אֵשׁ לְבָנָה" - הוּא אָבָא.
וְאִם כֵּן, פִּירוּשׁ וְעֵינֵי "אֵשׁ שְׁחוּרָה" הוּא עַל דֶּרֶךְ "יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ
סִתְרוּ"²³ (תְּהִלִּים יח. יב)).
וְהִנֵּה עֵינֵי "אֵשׁ שְׁחוּרָה" הוּא אֵשׁ מְסוּתֶרֶת וְנִעְלָמָה
בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּאַהֲבָה וְתִשְׁוָקָה לְדִבְקָה
בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁאֵף שֶׁהוּא טָרוּד בְּעֶסְקֵי הַגִּשְׁמִיִּים, כִּי לְבֹ
בּוֹעֵר תְּמִיד לְאַהֲבַת ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיכָּה ב. יח): "צֶעֶק
לִבִּי אֶל אֲדֹנָי, כִּי הִלֵּב צוֹעֵק בְּהֶעֱלֵם וְהִסְתֵּר לְדִבְקָה בּוֹ
יִתְבָּרֵךְ. וְנִקְרָא "חֹלֶת אֶהְבָּה", וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב.
ח): "סִמְכוֹנִי בְּאִשִּׁישׁוֹת וְגו' כִּי חֹלֶת אֶהְבָּה אֲנִי". (וְהָיוּ עֵינֵי
אֲנִי יִשְׁנָה" (שִׁם ד. ב), וְאֵף עַל פִּי כֵן "וְלִבִּי עַר"²⁴ (שִׁם)).
וּבְאַהֲבָה זוֹ הַמְּסוּתֶרֶת וּבּוֹעֵרֶת, אֲשֶׁר "רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי
אֵשׁ שֶׁלֹּהֶבֶת י"ה" (שִׁיר הַשִּׁירִים ח. ו), שֶׁמִּתְלַהֵב וּבּוֹעֵר תְּמִיד
לְדִבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, בְּזֶה יוֹכֵל הָאָדָם לֵאמֹר "לֶחֶם חֹטֵה",
שֶׁהִיא הַתּוֹרָה. וְכִשְׂפִּיפָה הָאָדָם אֶת הַתּוֹרָה בְּשִׁלְהֶבֶת
הָאֶהְבָּה אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, בְּזֶה יוֹבְלָעוּ דְּבָרֵי תּוֹרָה בְּמַעֲוִי וְהִיוּ
לְאַחֲדִים עֲמוֹ. וְהָיוּ "וְאִפּוֹ לְחִמְכֶם" - פִּירוּשׁ: הַתּוֹרָה.
"בְּתַנּוּר אֶחָד" - פִּירוּשׁ: בְּחִמְיָמוֹת הָאֶהְבָּה הַבָּאָה
מִהַתְּבוֹנְנוֹת שֶׁל "אֶחָד" - "יְחֻדּוֹ שֶׁל עוֹלָם"²⁵.
וְעֵינֵי "עֶשֶׂר נְשִׁים" הוּא: שֶׁבִּפְשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד
מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ עֶשֶׂר בְּחִינוֹת: "שֶׁלֹּשׁ אֲמוֹת וְשֶׁבַע
כְּפוֹלוֹת"²⁶. וּבְעֶשְׂרֵה דְּבָרִים אֵלּוּ יִהְיֶה הָאָפְיָה הַנִּלְכָּד. וְהִיוּ
בְּחִינוֹת אֵלּוּ בְּחִינַת נִיקְבָּא - שֶׁיֵּדַע שֶׁבְּאֵמֶת אֵין הֶטוֹב
שֶׁלּוֹ. דְּהֵינּוּ הַתִּשְׁוָקָה לְדִבְקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֵינוֹ מֵעַצְמוֹ
וְעִבּוּדוֹתָיו, רַק בַּעַל הָאֵמֶת²⁷ נוֹתֵן לוֹ הָאֵמֶת.

וְהִנֵּה יָדוּעַ¹⁵, שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת "לֶחֶם", וְהִיא מְחִיָּה אֶת
הַנִּשְׁמָה בְּמִזוֹן הַגִּשְׁמִי שֶׁמְחִיָּה אֶת הַגּוּף. אֵף שֶׁהִלָּחַם
הוּא בְּחִינַת צוּמָח וְהָאָדָם הוּא בְּחִינַת חֵי-מִדְבָּר, וְהוּא
נֶגֶד הַשֶּׁכֶּל לְכַאוּרָה, שֶׁהִיא הַחֵי-מִדְבָּר נִיזוֹן וּמִקְבֵּל חַיִּית
מִן דְּבָר שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמֶּנּוּ בְּמִדְרָגָה.
אֵף אִמְרָם הַעֵינֵי הוּא, שֶׁבְּאֵמֶת, תְּבוּאָת הָאָרֶץ, שֶׁרֶשׁ
חַיִּוֹתָם הוּא מִמְּקוֹם גְּבוּהָ מְאֹד, אֲלָא שֶׁנִּפְלֹו בְּשִׁבְרִיהָ
לְהַצְמִיחַ הַחֹשֶׁה.
וְכֵן בְּעֵינֵי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא לֶחֶם וּמִזוֹן לְהַנְשִׁמָּה, הוּא
גַּם כֵּן עַל דֶּרֶךְ הַנִּלְכָּד, שֶׁסּוּדוֹת הַתּוֹרָה נִשְׁתַּלְשְׁלוּ בְּדְבָרִים
גִּשְׁמִיִּים - אִיסוּר וְהִיתָר, טוֹמָאָה וְטִהָרָה כו'¹⁶.
וְכָל זֶה מִפְּנֵי שֶׁנִּפְלֹו בְּשִׁבְרִיהָ. פִּירוּשׁ: מִחֲמַת שִׁבְרִית
לְחוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, שֶׁהִיוּ מִתְחַלֵּה חִירוֹת מִמֶּלֶאךָ הַמָּוֶת¹⁷,
וּמִחֲמַת שִׁבְרִיתָן נִתְלַבְּשָׁה הַתּוֹרָה בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים. (וְכְמוֹ
שֶׁכָּתוּב ב' "לְקוֹשֵׁי תוֹרָה" (לְהַאֲרִיץ) פֶּרֶשֶׁת תִּשָּׁא, שֶׁסּוּד שִׁבְרִית
לְחוֹתוֹת הֵיךְ כְּעֵינֵי שִׁבְרִית הַכֹּלִים כו', עֵינֵי שִׁם¹⁸).
וְהָיוּ "בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטָּה לֶחֶם" (פֶּרֶשֶׁתנו כו. כו): "מִטָּה
לֶחֶם" הוּא "עֵץ הַחַיִּים" - בְּחִינַת סֵתִים. וּבְשִׁבְרִית "עֵץ
הַחַיִּים", שֶׁהוּא שִׁבְרִית לְחוֹתוֹת, נִפְלָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה
בְּדְבָרִים גִּשְׁמִיִּים כו'.
ב. "וְאִפּוֹ עֶשֶׂר נְשִׁים" (שִׁם):
פִּירוּשׁ "וְאִפּוֹ": כִּי הִנֵּה הַתּוֹרָה נִקְרָאת "לֶחֶם חֹטֵה",
שֶׁהוּא כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּמִנֵּי חט"ה¹⁹.
וְהַעֲנֵן: כִּי הָאוֹכֵל עִיסָה שֶׁלֹּא נֶאֱפִיֶּת עֲדִיין - אֵינָה
מִתְעַבֶּלֶת בְּמַעֲוִי כָּלָל. וְאֵינָה נִבְלָע בְּאַבְרִיּוֹ לְהִיּוֹת מִמֶּנָּה
דָּם הַנֶּפֶשׁ. אֲבָל הָאוֹכֵל אַחֵר אֶפְיָתוֹ - הוּא מִתְעַבֵּל
בְּמַעֲוִי וְנִבְלָע בְּאַבְרִיּוֹ לְהִיּוֹת מִמֶּנּוּ דָּם הַנֶּפֶשׁ וְהִיוּ
לְאַחֲדִים מִמֶּנּוּ.
וְכֵן הַעֲנֵן בְּמִזוֹן הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, שֶׁכְּשֶׁאֵינָה
אָפְיָה אֶצֶל הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן, אֵף אִם הוּא
אָדָם שְׁלֹמֵד תּוֹרָה הֶרְבֵּה, אֵינָה מִתְאַחֲדָת עֲמוֹ, אֲלָא
הִיא עֵינֵי בְּפָנֶי עֲצָמוֹ וְהוּא בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל חַיִּית
כָּל מִמֶּנָּה, כְּעֵינֵי הַלֶּחֶם הַגִּשְׁמִי שֶׁלֹּא נֶאֱפֶה עֲדִיין כָּלָל.

22. (יְרוּשְׁלַמִּי שְׁקִלִים פֶּרֶק ה. הִלְכָה א.).

23. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה גַם כֵּן בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "שְׁחוּרָה אֲנִי וְנִאֲוֹר",
עֵינֵי שִׁם (לְקַמָּן שִׁיר הַשִּׁירִים ד. ב וְאִילָךְ).

24. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פֶּסוּק "צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה" (לְקַמָּן דְּבָרִים א.
ב"א).

25. (לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ פְּסִיקְטָא זוֹטְרָתָא (לֶקַח טוֹב) וְרָאָה סִימָן יח.).

26. (סִפְרֵי יִצְרִיָּה פֶּרֶק ה מִשְׁנָה א.).

27. (בְּעֵל הָאֲמוֹת: שֶׁלֹּהֶ מִסְכַּת פְּסִתִּים פֶּרֶק תּוֹרָה אִוֵּר קִט. רָאָה גַם תּוֹרָה אִוֵּר
הוֹסֵפוֹת כִּי תִשָּׂא קִיא, א.).

15. (תְּהִינִי יד. א. בְּרִאשִׁית רַבָּה מִג. ז.).

16. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה עַל פֶּסוּק "וְיִדְבֹר מִשָּׁה אֶל רֵאשִׁי הַמְּטוֹת"
(לְקַמָּן מְטוֹת פֶּא. ב וְאִילָךְ).

17. (לְחוֹתוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת . חִירוֹת מִמֶּלֶאךָ הַמָּוֶת - שְׁמוֹת רַבָּה לֵב. א.).

18. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִעֵינֵי "חִירוֹת עַל הַלְחוֹת" - ב' בִּיאִוֵּר עַל פֶּסוּק
אִם בְּחֻקֹּתֶיךָ (לְעִיל מִדָּה ד וְאִילָךְ).

19. (תְּהִינִי זֶה תִּקּוֹן סֵט עֲמוּד קִיד. ב. ד. וְרָאָה זֶה חֶלֶק ג קִפּוּחַ. ב.).

20. (עִירוּבִין נד. א.).

21. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פֶּסוּק "וְשִׁבְתָּהּ הָאָרֶץ" (לְעִיל בְּהַר מ. גִּיד - עֵינֵי
הָאָפְיָה).

12 הָרִים, וְנִקְרָא "מִתְקָלָא" ³¹ בְּזֶהָרִי. ³²
 13 "וְאַכְלֵתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ" (פְּרָשְׁתִּנוּ שָׁם): עַל דֶּרֶךְ "אוֹהֵב
 14 כֶּסֶף כו" ³³ – בֵּן "בְּאַהֲבָתָה תִּשְׁגֶּה תְּמִיד" (מִשְׁלֵי ה', יט) –
 15 לְחֹזֵר פְּעָמִים רַבּוֹת אֵין מִסְפָּר, וּבְכָל פַּעַם יִהְיוּ בְּעֵינָיו
 16 כְּחֹדָשִׁים מִמֶּשֶׁ, וְלֹא יִשְׁבַּע נִפְשׁוֹ בָּהֶם לְעוֹלָם, וּכְמוֹ
 17 שִׁכְתוּב (מִשְׁלֵי כג, כב): "אֵל תְּבוֹז כִּי זָקְנָה אִמְךָ" ³⁴.
 18 וְגַם שְׁלֹא יִהְיֶה בְּבַחֲנֵינָה זָקְנָה ³⁵. וּכְמֵאמֶר רַז"ל: "וּמִי
 19 אֵיכָא זָקְנָה קְמִיָּה? כו" ³⁶ – שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ לְמַעַלָּה מִהַזְמָן,
 20 וְאֵין הַזְמָן מוֹשֵׁל בּוֹ לְהַזְקִינוֹ. אֲבָל בְּלֹא הַכִּי אֵינוֹ מְקַבֵּל
 21 חַיּוֹת מִן הַתּוֹרָה, כִּי "וּבִבְדוּדִי לֹאֲחֹר לֹא אֶתֵּן כו" (יִשְׁעִיָּה מו,
 22 ח. מו, י).

1 וְזֶהוּ "הִיָּה בְּעֵינֶיךָ פְּרָשֶׁע" ²⁸: אֲפִילוּ אִם אֶחָד לּוֹמֵד
 2 תְּמִיד תּוֹרָה וּמִתְפַּלֵּל תְּמִיד, מְכַל מְקוֹם "הִיָּה בְּעֵינֶיךָ
 3 פְּרָשֶׁע", אֲבָל הָרַע בְּעַצְמוֹ שְׁעוֹשָׂה – שְׁלֹו הוּא, כִּי הוּא
 4 מֵעַצְמוֹ.
 5 וְזֶהוּ "שְׁלֵהֲבַת י"ה": כִּי הַשְׁלֵהֲבַת לֹאֲהַבַת ה' הוּא מִן
 6 י"ה. וּכְשִׁיִּהֶיָּה בְּעַצְמוֹ בַּחֲנִינָה מְקַבֵּל לְבָד, וְלֹא בַּחֲנִינָה יֵשׁ
 7 בְּפָנֶי עַצְמוֹ, יוֹכֵל לְבֹא לְיַדִּי אֲפִיָּה הַנ"ל ²⁹.
 8 "וְהַשִּׁיבוּ לְחֻמְכֶם בְּמוֹשָׁקֵל" (פְּרָשְׁתִּנוּ שָׁם): פִּירוּשׁ: שִׁיִּשִּׁיב
 9 הַתּוֹרָה עַל יְדֵי אֲפִיָּה הַנ"ל מִמַּטָּה לְמַעַלָּה – בְּבַחֲנֵינָה
 10 "מִשְׁקָל", כְּמוֹ שִׁכְתוּב (יִשְׁעִיָּה מ, יב): "וּשְׁקָל בְּפֶלֶס ³⁰ הָרִים",
 11 שֶׁהוּא בְּבַחֲנֵינָה שְׁלֵמַעַלָּה מְבַחֲנֵינָה "הָרִים" – שָׁבוּ שׁוֹקֵל

שׁוֹקֵל" (תּוֹרָה אור שְׁמוֹת נג, ב). וְכֵן שִׁנְתָּבָאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אַתֶּם
 נְבָרִים", בְּעֵינֵי "וּשְׁקָל בְּפֶלֶס" (לְקַמֵּן נְבָרִים מִזֶּה, א). וְעֵינֵי מִזֶּה שִׁנְתָּבָאָר
 בְּעֵינֵי תְּנוּפֹת שְׁתֵּי הַלָּחֶם – עַל פְּסוּק "וְהִנֵּי הִכְהֵן אוֹתָם" (לְעִיל אֲמוֹר
 לו, ב).

33. ("לֹא יִשְׁבַּע כֶּסֶף". קִהְלָה, ט).

34. (בְּאַהֲבָתָה תִּשְׁגֶּה . . זָקְנָה אִמְךָ: רֹאה יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי מִשְׁלֵי רָמֵן תַּתְקַלֹּז).

35. (רֹאה גַם לְעִיל בְּשִׁלַח סוה, ג).

36. (וְכִי יֵשׁ זָקְנָה לְפָנֶיךָ יִכְמוֹת טו, ב עַל הַפְּסוּק "נָעַר דִּיִּיתִי גַם זָקְנָתִי").

28. (נִדָּה ל, ב. וְרֹאה תִנְיָא פֶּרֶק א. וּבִ"מֵרֵאִי מְקוֹמוֹת הַהוֹת וְהַעֲרוֹת קִצְרוֹת").

29. וְעֵינֵי מִזֶּה שִׁנְתָּבָאָר סוֹף דְּבִיּוֹר הַמִּתְחִיל "שִׁימְנִי כְּחוֹתֶם" (לְקַמֵּן שִׁיר
 הַשִּׁירִים מִזֶּה, גִּיד).

30. ("כֵּן נִקְרָא מִשָּׁה הַמִּשְׁקָל הַמִּסְקָל לְדַעַת מִשְׁקָל הַדָּבָר הַנִּשְׁקָל". – מִצְוֹת
 צִיּוֹן).

31. (מִשְׁקָל).

32. (בְּפֶרֶשֶׁת תְּרוּמָה, קע"ו, ב'. הַאֲזִינוּ, דָּף ר"צ עמוד א'.

וְעֵינֵי מִזֶּה שִׁנְתָּבָאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "לִבְךָ יִהְיֶה אִמָּה, אִיָּה סוֹפֵר אִיָּה

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמוֹר"ר מֵרֵנָא וּרְבִנָּא דּוֹבְעֵר – אַדְמוֹר"ר הָאֻמְצַעִי

תּוֹרַת חַיִּים

19 יֵמָּא רַבָּא בְּרַגַּע א' כו' וְכך נִשְׁמָוֹת הַיּוֹתֵר נַעֲלָה שֶׁנֶּק' ¹⁹
 20 לוֹיֹתֵן וְהֵיִינוּ כְּנ"ל בְּכָלל שֶׁשֶׁט בִּסְנִפִּירֵיו וְעוֹשׁ תְּלָמִים
 21 בִּים כִּי שֶׁט בְּכָל הַיָּם בְּרַגַּע א' אֲבָל כ"ז שֶׁנֶּק' נוֹנִי יֵמָּא
 22 רַבָּא הִרִי הֵם מוֹבִלְעִים בִּים הַחֲכָמָה הַקְּדוּמָה בְּתוֹךְ תּוֹכוֹ
 23 וְכָל יִנִּיקַת חַיּוֹתֶם שֶׁם הוּא. אֵךְ לַעֲתִיד יִתְעַלּוּ הַנִּשְׁמָוֹת
 24 הַלְלוּ בַּמְּדִירִיגָה הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנָה הֵיִינוּ בִּשְׂרַשׁ הָרָאשׁוֹן
 25 שֶׁבַעֲצָמוֹ א"ס מִמֶּשׁ דִּלְתַּבּוֹנָתוֹ אֵין מִסְפָּר וְלֹא שִׁיךְ שֶׁם
 26 בַּח' וְעֵנִין ים וּמִים כָּלל כִּי נִבְדַּל בַּעֲרֹךְ מִבַּח' מ"ע
 27 דַּח"ע כִּי מְדִירִיגָתוֹ הוּא בַּמַּח' הַעֲצָמִי מִמֶּשׁ ע"כ א' שֶׁהֵן
 28 שְׁטִין אַז ע"פ הַמִּים מִלְּמַעַלָּה כְּעוֹף הַפּוֹרֵחַ וְשֶׁט ע"פ
 29 מִים בְּשִׁיט' א' וְלֹא שְׁמוּבִלֵּעַ בְּמִים כְּדַגַּת הַיָּם כו'. וְהֵיִינוּ
 30 לְמַעַלָּה מִמְּדִירִיגַת לוֹיֹתֵן שֶׁהִרִי יַעֲשֶׂה לְצַדִּיקִים סַעוּדָה מִן
 31 הַלוֹיֹתֵן וְשׁוֹר הַבֵּר. וְעֵנִין זֶה שֶׁשְׁטִין ע"פ הַמִּים מִלְּמַעַל'
 32 הֵיִינוּ שֶׁהו' בַּבַּח' אִיָּה מִקִּיף מִלְּמַעַל' שֶׁמְקִיף וְסוֹבֵב
 33 הַכָּל כֹּא' מִפְּנֵי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַגְבֵּלַת דְּבַר מִזֶּה בְּאוֹ"כ
 34 כָּלל עַד"מ הַיְּדוּעַ בְּעֵינֵי הַשְׁכָּלָת שֶׁכָּל דְּמִי שֶׁהוּא גְּדוֹל
 35 וְשֶׁכָּל עֲמוֹק יוֹתֵר מִן דְּבַר הַמוֹשְׁכָל וּמוֹשֵׁג בְּכָלִי שֶׁכָּל
 36 הִרִי אַז כַּח שֶׁכָּל הַעֲצָמִי שֶׁט ע"ג הַמוֹשְׁכָל בַּבַּח' מִקִּיף

1 (כג) וְזֶהוּ שְׂרַמְז ר"ע בְּמָה שֶׁאִמֵּר כִּשְׁתַּגִּיעוּ לְאִבְנֵי שִׁישׁ
 2 טַהוֹר פִּי' אֲבָן א' ב"ן דְּהֵיִינוּ בַּח' ב"ן דְּמָה
 3 דַּחֲכָמָה לְאַחַר שֶׁבַחֲכָמָה אֲתַבְּרִירוֹ שֶׁנֶּק' אֲבָן שִׁישׁ טַהוֹר
 4 כְּמוֹ מִי יֵתֵן טַהוֹר מִטְּמֵא כו' וְנִדְּמָה לְעֵינֵי שֶׁאֵינוֹ אֲבָן רַק
 5 מִים פְּשוּטִים מַעֲצוּם הַהִזְדַּכְכוּת בְּאִבְנִים שֶׁחֲקוֹ מִים
 6 וְכַהֲכַאת הַצּוֹר וְהִ' לְמִים כְּמ"ש וִיךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמַטְהוֹ
 7 כו'. שׁוֹזֵהוּ כַּח הַבִּירוֹר וְהוּא הַפְּלִפּוֹל דַּחֲכָמָה כִּידוּעַ וְרִמּוֹ
 8 לְהֵם שֶׁלֹּא יֵאֻמְרוּ מִים הַלִּיּוֹתוֹ אַחֵר הַבִּירוֹר לְמַעַלָּה
 9 מִבַּח' מִים כְּנ"ל. וְגַם לֹא יֵאֻמְרוּ ב"פ מִים שֶׁלֹּא יֵצֵא
 10 לְחֵלֶק בֵּין מ"ע לְמַח' כִּי מִתְאַחֲדִים בִּיחַד בַּעֲלוֹתוֹ
 11 לְמַעַלָּה כְּנ"ל וְד"ל. וְזֶהוּ שְׁטִין ע"פ הַמִּים פִּי' כְּעוֹף
 12 שֶׁשֶׁט עַל הַמִּים וְלֹא כְּדָגִים שֶׁבִים שֶׁשְׁטִין בּוֹ אֲבָל
 13 מוֹבִלְעִים הֵמָּה בְּתוֹךְ הַמִּים וְאֵין יִנִּיקָתָם רַק מִן הַמִּים
 14 כו'. דִּהְנֶה גַם עֵתָה יֵשׁ נִשְׁמָוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁנֶּק' נוֹנִי יֵמָּא
 15 רַבָּא גַם בִּים הַקְּדוּמוֹנִי שֶׁשְׁטִין כָּל הַיָּם מִרְאֲשׁוֹ לְסוֹפוֹ
 16 בְּפַעַם א' וְהֵיִינוּ שְׁטִין בְּכַח הַשְּׁגָתָם הַנַּעֲלָה בְּכָל עֲמָקִי
 17 הַחֲכָמָה שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה כּוֹלָה שֶׁהוּא ים הַקְּדוּמוֹנִי מִרְאֲשׁוֹ
 18 לְסוֹפוֹ בְּשִׁיטָה א'. וְכַמ"ש בּוֹזֵהֵר עַל ר"ה סָבָא שֶׁשֶׁט

1 למעלה בסקירה א' מצד קוטן וצמצום המושכל לגבי
2 גדולת כח שכלו שגדול הרבה מזה המושכל (בל"א ער
3 נעמט דעם קליין שכל א רום תיכף אין איין בלייז) וכל
4 שאינו חכם אינו תופסו להקיפו בשיטה א' אבל מעט
5 מעט לחלקים בערך ב' וג' שיטות כו'. אבל מי ששכלו

קטן הרבה מגוף של דבר המושכל שמושכל זה עמוק
מכח שכלו הרבה הרי כח שכלו מובלע ונכלל באותו
עומק השכל כו' רק שיכול להלך מראשו לסופו כו'.
וזהו משל לדגים שבים שמובלעים בו ושטין בו מראשו
לסופו כנ"ל ולא ע"פ המים וד"ל:

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

1 (שע"ט) לשאת¹ הפהנים הארון על הפתח שנאמר:
2 "כי עבודת הקדש עליהם בפתח ושאו"³.
3 וענין זאת המצוה פירש הרמב"ם, פרק ב' מהלכות כלי
4 המקדש, הלכה י"ב י"ג וזה לשונו:
5 בעת שמוליכים הארון ממקום למקום, אין מוליכין
6 אותו לא על ההמה ולא על העגלות, אלא מצוה
7 לנוטלו על הפתח. ולפי ששכח דוד ונשא על העגלות,
8 נפרץ פרץ בעזא' כו'. בשנושאים אותו על הפתח,
9 נושאים פנים פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים.
10 עד כאן לשונו:
11 הנה להבין כל זה יש לבאר תחלה מעלת הלוחות
12 שהיו מונחים בארון, שהיו 'כתובים משני עבריהם'⁵.
13 ומבואר בירושלמי דשקלים פרק ו', הביאום הרב
14 עובדיה ברטנורא ותוספות יום טוב פרק ה' דאבות
15 משנה ו': שהיו נקראים מכל הארבע צדדים. וסיים שם
16 התוספות יום טוב בשם הרמ"ע: "שהיה זה מעשה

אלקים בלתי משוער בשכלינו כו". והיינו שלא היתה
בהן בחינת פנים ואחור, עיין שם:
וזהבין ענינם, הוא בהקדים מאמר רבותינו וזכרונם
לברכה: "נובלות חכמה שלמעלה – תורה"⁸. שלכאורה
אינו מובן אמרם ז"ל שהתורה היא בחינת "נובלות"
בלבד, דהא בתיב: "ואהיה אצלו כו' שעשועים כו"⁹ –
"אצלו" דייקא; "משחקת לפניו" – "לפניו" דייקא, הרי
שהיא אמיתית שעשועים של הקדוש ברוך הוא בכבודו
ובעצמו ולא "נובלות" לבד, שהנובלות הוא בחינת
אחוריים וחיצוניות לבד.
אף הענין דשניהם אמת: דמה שאמרו "נובלות חכמה
שלמעלה – תורה", קאי על התורה שניתנה לנו, שגם
בחינת חכמת האלקות ברוך הוא המלוכשת בה, וכפי
מה שהשיג משה רבנו עליו השלום נקרא בחינת
"אחוריים דחכמה", וכמו שנאמר במשה: "וראית את
אחורי"¹⁰, שהוא בחינת "אחוריים דאבא"¹¹; "ופני לא

אל עגלה חדשה . . ונא ואחיו בני אבינך נהגים את העגלה חדשה . . וישלח
ענה אל ארון האלקים ויאמרו בו כי שמתו הבקר. ויחר אף ה' בענה ויבחו שם
האלקים על השל וימת שם עם ארון האלקים. ויחר לדוד על אשר פרץ ה'
פרץ בענה ויקרא למקום ההוא פרץ ענה עד היום הזה. וראה לקמן פרק ב.

5. תשא לב, טו.

6. הלכה א. וראה שבת קד, א.

7. רבי מנחם עזריה מפאנו בספרו עשרה מאמרות, מאמר חיקור דין חלק ב
פרק ב.

8. בראשית רבה פרשה יו, ה. ובפירוש מתנות כהונה: "נובלות – דוגמא ודמיון,
מעין אותו דבר שנדמה לו". ובפירוש מהר"ו: כשנאצלים דברים קטנים וקלים,
מדברים גדולים ובכדים – נקראים 'נובלות' וכמו שכתוב (ישעיה לז, ד) 'כנבל
עלה מגפן'.

9. משלי ח, ל: "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום משחקת לפניו בכל
עת".

10. תשא לג, כג: "וראית את אחרי ופני לא יראו".

11. ראה שער הפסוקים (לאר"ל) פרשת שמני (על הפסוק 'והקחו בני אהרן').
לקוטי תורה לאר"ל פרשת תשא ופרשת ויקרא.

1. מצות טשא הארון בכתב: לקוטי תורה פרשת במדבר דבור המתחיל "ואהיה
אצלו אמון" – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

מיוסד על תניא, קונטרס אחרון סימן ו דבור המתחיל "דוד ומירות". דבור
המתחיל "ואהיה אצלו אמון" – לקוטי תורה במדבר יז, ד. בנוסח אחר – מאמרי
אדמו"ר הקדש כתובים חלק א עמוד ר. ובאריכות – מאמרי אדמו"ר האמצעי
במדבר כרך ב עמוד תקב ואילך. נהבאר ברבים ממאמרי רבותינו נשיאינו –
ראה ספר המאמרים תרנ"ד עמוד כה ואילך. המשך תער"ב חלק א עמוד שמו
ואילך. וראה בנסמן בתניא עם מראי מקומות ליקוט פירושים ושינוי נוסחאות
קונטרס אחרון דבור המתחיל "דוד ומירות". וראה גם לקוטי שיחות חלק כה
עמוד 49 ואילך – ביאר ענינה של מצוה זו על פי נגלה וחסידות ופרטי ההלכה
ברמב"ם.

2. נשא ז, ט.

3. אם נשיאת הארון בפתח נמנית במנין המצות – ראה אריכות השקלא וטריא
בפירוש הרב יהודה ירוחק פישל פערלא לספר המצות לרס"ג בסופו פרשה נב.
וראה גם לקוטי שיחות שם. ובנסמן בהערות שם. אגרות קודש כבוד קדושת
אדמו"ר חלק כג עמוד קצה.

4. שמואל"ב ו, ביה. דברי הימים"א יג, ייא: "והם ויהי דוד וכל העם אשר
אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלקים . . וירכבו את ארון האלקים

כַּאֲזַי לִגְבִי בַחֲנִינָה "פְּנִימִיּוֹת" הַמְּיוֹחָד בַּמַּאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא, 31
 ד' כּוֹלָא קָמִיָּה בְּלֹא חֲשִׁיב"14, וְהַשְׁפָּעָה לְכָל הַנִּבְרָאִים 32
 כּוֹלֵם, שֶׁהֵם בְּעָלֵי גִבּוֹל וְתַכְלִית, נִחְשָׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם 33
 כְּבִיכּוֹל לִגְבִי הַמַּאֲצִיל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – עַל דֶּרֶךְ 34
 מִשָּׁל כְּמוֹ שֶׁנִּחְשָׁבֶת יְרִידָה וְצִמְצוּם לִשְׁכַּל הָאָדָם 35
 הַמְּצוּמָצֵם בְּאִיזָה עֲשִׂיָּה גְשְׁמִיּוֹת וְחוֹמְרִיּוֹת מִמֶּשׁ. 36
 וְלִכֵּן מִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁהִשִּׁיג עַד אַחֲרָיִים 37
 דְּחֻכְמָה זָכָה שֶׁתִּנָּתַן עַל יְדוֹ הַתּוֹרָה, שֶׁהֵם "נוֹבְלוֹת 38
 חֻכְמָה שְׁלֹמַעֲלָה", פִּירוּשׁ: מַה שֶּׁנּוֹבֵל וְיוֹרֵד לְמִטָּה 39
 וּמִתְלַבֵּשׁ בַּתּוֹרָה גְּשְׁמִיּוֹת שֶׁלָּנוּ, שֶׁעִיקָרָהּ וְתַכְלִיתָהּ הוּא 40
 קִיּוּם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֶׂה בְּפוּעַל וּמַעֲשֶׂה, כְּמֵאמְרָ: 41
 "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם"16, וְ"גִדּוֹל תִּלְמוּד שֶׁמְבִיא לְיָדִי 42
 מַעֲשֶׂה"17, וְ"הַלּוּמֵד שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת נּוֹחַ לוֹ שֶׁנֶּחֱפָכָה 43
 שְׁלִיתּוֹ וְכוּ"18, וְכָל אָדָם מוּכְרָח לְהַתְגַּלְגֵּל עַד שִׁיָּקִיִּים 44
 כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת בְּפוּעַל מִמֶּשׁ19. עַד כֵּאֵן לְשׁוֹנוֹ. 45
 וּמוֹכֵן מִזֶּה, שְׁדוּקָא בַחֲנִינָה "טַעֲמֵי תּוֹרָה" שֶׁנִּתְגַּלּוּ 46
 לְמִשָּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שֶׁעַל זֶה כִּינּוּ בְּאוֹמְרוֹ: "חֻכְמַת 47
 אֱלֹהִים בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלוּבָשׁ בַּתְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה כּוּ" – 48
 הוּא שֶׁנִּקְרָא בַחֲנִינָה "אַחֲרָיִים", "נוֹבְלוֹת דְּחֻכְמָה", שֶׁהוּא 49
 מַה שִׁיכּוֹל לְהַתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה בַּתְּחִתּוֹנִים בְּעָלֵי גִבּוֹל, וּמִשָּׁה 50
 רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּכָלֵל. אֲבָל עִיקָר טַעֲמֵי הַתּוֹרָה, כְּמוֹ 51
 שֶׁהֵן בִּידִיעַת עֲצָמוֹ כְּבִיכּוֹל, זֶהוּ פְּנִימִיּוֹת הַחֻכְמָה וְעַל זֶה 52
 נֶאֱמַר "וּפְנִי לֹא יֵרָאוּ". 53
 (כִּי "פְּנִימִיּוֹת אֲבָא הוּא פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק יוֹמִינִ", כְּמוֹ 54
 שֶׁכְּתוּב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים20, וּמוֹבָא בְּמִקּוֹם אַחֵר – עַל פְּסוּק 55
 "כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה" בְּבִיאוֹר ג' תַּסֵּ"ה21. וּבַחֲנִינָה עֵתִיק 56
 יוֹמִינִ הוּא בַחֲנִינָה "שֶׁעֲשׂוּעַ הַמֶּלֶךְ בְּעֲצָמוֹתוֹ"22, וְ"אֶהְיֶה 57
 אֲצִלּוֹ שֶׁעֲשׂוּעִים" "וְנִעְלָמָה מֵעֵינֵי כָל חַי"23) 58
 וְיִלְמַד הַסְתָּוִם מִן הַמְּפֹרָשׁ בְּכַתֵּב יָד קֹדֶשׁ בְּמִקּוֹם 59
 אַחֲרָיִ, עַל פִּי מֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּה25 "דָּוִד, 60
 זְמִירוֹת" קֶרִית לְהוֹ? כּוּ": 61

יֵרָאוּ", שֶׁהוּא בַחֲנִינָה "פְּנִימִיּוֹת אֲבָא", שֶׁשֵּׁם לֹא הִיָּה 1
 לְמִשָּׁה שׁוֹם הַשָּׂגָה. וְהָרִי זֶה לְמַעַלָּה מִחֻכְמַת אֱלֻקוֹת 2
 שֶׁנִּתְגַּלָּה לְמִשָּׁה, שֶׁזֶּהוּ סוֹד הַתּוֹרָה שְׁלֹפְנִינוּ. וּמִכָּל מִקּוֹם 3
 הָרִי שֵׁם דּוּקָא, בְּפִנִּימִית אֲבָא, שֶׁרָשׁ הַתּוֹרָה וְתַכְלִיתָהּ 4
 וְעִיקָרָהּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְ"אֶהְיֶה אֲצִלּוֹ כּוּ" שֶׁעֲשׂוּעִים כּוּ". 5
 וּבִיאוֹר הָעֵנִינִי, נַעֲתִיק לְשׁוֹן הַזֶּהב ב' אֲגַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ" עַל 6
 פְּסוּק "עוֹטָה אֹר בְּשִׁלְמָה"12, דָּף ט"ו13 וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: 7
 וְהִנֵּה, בַחֲנִינָה חֻכְמַת אֱלֹהִים בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלוּבָשׁ 8
 בַּתְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָא בְּשֵׁם בַחֲנִינָה "אַחֲרָיִים 9
 דְּחֻכְמָה". כִּי כָּל "אַחֲרָיִים" שֶׁבְּסִפְרֵי הֵן מְדִרְיָנוֹת 10
 הַחִיצוֹנוֹת וְהַתְּחִתּוֹנוֹת בְּמַעַלָּה שֶׁבְּסִפְרָהּ זֶה – מַה שִׁיכּוֹל 11
 לְיָרֵד וְלְהַתְפַּשֵּׁט לְמִשָּׁה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּבִרְוֵאִים לְהַחֲיוֹתָם, 12
 וּבַחֲנִינָה פְּנִים הִיא הַסִּפְרָה עֲצָמָה הַמְּיוֹחָדָת בַּמַּאֲצִילָה 13
 בְּרוּךְ־הוּא בַּתְּכִלִּית הַיְּחִיד. 14
 כְּגוֹן דֶּרֶךְ מִשָּׁל סִפְרֵי הַחֻכְמָה, שֶׁהִיא מִיְּחֻדָּת 15
 בַּמַּאֲצִילָה אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בַּתְּכִלִּית הַיְּחִיד, כִּי הַקְדוּשׁ 16
 בְּרוּךְ־הוּא וְחֻכְמָתוֹ אֶחָד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל. וְמַה 17
 שֶׁמֵּאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט מִחֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְמִטָּה בַּתְּחִתּוֹנִים, 18
 שֶׁהֵם בְּעָלֵי גִבּוֹל וְתַכְלִית, וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם נִקְרָא 19
 "אַחֲרָיִים", וְנִקְרָא גַם כֵּן בַחֲנִינָה "עֲשִׂיָּה שְׁבֹאֲצִילוֹת". 20
 פִּירוּשׁ: 21
 עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵדָם הַתְּחִתּוֹן שִׁישׁ בְּנִשְׁמָתוֹ ה' 22
 מְדִרְיָנוֹת זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, שֶׁהֵן: בַחֲנִינָה הַשְּׁכָל וּמִדּוֹת, 23
 וּמִחֻשְׁבָּה וְדִיבּוּר וּמַעֲשֶׂה, וְהַמַּעֲשֶׂה הִיא הַתְּחִתּוֹנָה 24
 שֶׁבְּכוֹלֵם; שֶׁהַחֲיוֹת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהִנְשָׁמָה וּמְלוּבָשׁ בָּכָּח 25
 הַמַּעֲשֶׂה הוּא כֵּאֵין לִגְבִי הַחֲיוֹת הַמִּתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה וּמְלוּבָשׁ 26
 בָּכָח הַדִּיבּוּר, שֶׁהוּא כֵּאֵין לִגְבִי הַחֲיוֹת הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמְלוּבָשׁ 27
 בְּמִחֻשְׁבָּה וּמִדּוֹת וְשִׁכּוֹל; 28
 כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה מִמֶּשׁ הוּא בַחֲנִינָה חֻכְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ, מַה 29
 שִׁיכּוֹל לְהַתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה לְהַשְׁפִּיעַ בַּתְּחִתּוֹנִים כּוֹלֵם, הֵם 30

וְרֵאָה בְּהַעֲרָה הַבָּאָה.

12. תְּהִלִּים קד, ב.

13. תְּנִיָא, אֲגַרְתָּ הַקֹּדֶשׁ סִימָן יט. דָּף טו בְּדִפּוּס שְׁתִּיָּה לִפְנֵי הַצִּמְחָ צֶדֶק – שְׁקֵלֵאוֹ
 תַּעֲקִיד. וּבְדִפּוּס שֶׁלָּנוּ דָּף קכח, א.

14. הַכָּל חֲשׁוֹב לִפְנֵי בְּלֹא (כֵּאֵין). עַל פִּי דְּנִיָּאל ד, לב. וְזֶה חֵלֶק א יא, ב.

15. בְּתִנְיָא שֵׁם: "הָאָדָם הַמְּשִׁכִּיל".

16. וְאֶתְחַנֵּן ז, א. וְרֵאָה עֲבֻדָּה זָרָה ג, א.

17. קְדוּשִׁין מ, ב.

18. יְרוּשְׁלַמִּי בְּרִכּוֹת פֶּרֶק א הֶלְכָּה ב.

19. סֵפֶר הַגִּלְגּוּלִים פֶּרֶק ד. וְעוֹד (רֵאָה הֶלְכוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה לְאִדְמוֹר'ר הֶזְקֵן פֶּרֶק
 א הֶלְכָּה ד בְּצִיּוּנִים שֵׁם).

20. רֵאָה פִּרֵּי עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַקְּרִיאַת שְׁמַע פֶּרֶק טו. אִדּוּת הַמְּקוֹר וְהַפִּירוּשׁ שֶׁל
 בִּישׁוּי זֶה – רֵאָה לְקוּשִׁי תּוֹרָה נֶצְבִּים מֵט, ד. אֹר הַתּוֹרָה נֶצְבִּים (דְּבָרִים כרך ג)
 עֲמוּד א' עֶרֶה. הָעֶרֶת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אִדְמוֹר'ר בְּסִפֶּר הַמַּאֲמָרִים ש"ת עֲמוּד 49.

21. נִדְפֵס בְּמֵאֵמֶרֶי אִדְמוֹר'ר הֶזְקֵן תַּסֵּ"ה חֵלֶק ב עֲמוּד תַּתְּסָה. וְשֵׁם (בְּנוֹסְחָא
 הַשְּׁנִיָּה): הִנֵּה נִזְכָּר בְּעֵץ חַיִּים בְּשֵׁם מוֹרִי וְזָכוּנוֹ לְחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא (וְהוּא הָאֲרִיז'ל)
 שֶׁפְּנִימִית אֲבָא הוּא פְּנִימִית עֵתִיק וְאִינוּ זָכָר (וְהָרֵב חַיִּים וְיִטְאֵל) הַשְּׁעֵם וְאִינוּ יוֹדֵעַ
 הֶבְנֵתוֹ כּוּ" וּבְפָרִי עֵץ חַיִּים שֵׁם: "לֹא הִבְנֵתִי דְּבָרִי".

וּבִיאוֹר הַתּוֹרָה נִשָּׂא עֲמוּד רַנּוּ מְבִיא אֶת דְּבָרֵי הַרְח"ו הַנִּז'ל וּמוֹסִיף: "וּפִירֵשׁ רַבִּינוּ
 ז"ל וְאִדְמוֹר'ר הֶזְקֵן שֶׁהִעֲנִין, שֶׁהוּא אִינוּ מוֹשֵׁג הַשְּׁעֵם כָּלֵל כּוּ" (כֵּן אֵמֶר כְּמָה
 פְּעָמִים, וּמִכָּלֵן בְּבִיאוֹר ג' עַל פְּסוּק "כִּי תֵצֵא גו" וְתַסֵּ"ה הַנִּז'ל). וְרֵאָה בִּיאוֹר
 הָעֵנִינִי בְּאִרְכּוֹת הַמִּשְׁךָ תַּרְס"ו עֲמוּד ככו וְאִילָךְ. וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת.

22. רֵאָה עֵמֶק הַמֶּלֶךְ שֶׁעַר א. וְרֵאָה לְקוּשִׁי תּוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים כו, סוף עֲמוּד א.
 23. אִיּוֹב כח, כא.

24. תְּנִיָא, קוֹנְטֵרס אַחֲרֵן סִימָן י דף קס, א וְאִילָךְ.

25. סוּטָה לֵה, א הוּבָא לְקָקֵן 28.

9 נקראים מכל צדדיהם בשוה, אלא מחמת גילוי בחינת
10 פנים העליון בהם.
11 ולכן נצטוונו לשאת הארון על הכתף – "לחבר
12 וליחד את הכתפים, שהן בחינת אחרונים אל "עבודת
13 הקדש", היא חכמה עילאה, בבחינת "פנים"²⁷, שמשם
14 נמשכו הלוחות שבארון". עד כאן תוכן דבריו שם :

מצות משא הארון בכתף, פרשת נשא

1 "מעלתה זו כו', מבחינת אחרונים כו', נובלות חכמה
2 כו'. אבל פנימיות שבעומק, שהוא פנימיות התורה, היא
3 מיוחדת לגמרי באור אין סוף ברוך הוא כו'". יעוין שם.
4 והנה הלוחות שבארון נמשכו מבחינה פנימית (ובזאת
5 מעלתם יתירה על התורה שלפנינו הכתובה בידי בשר
6 ודם, פי בלוחות פתיב: "והמכתב מכתב אלהים כו"²⁶).
7 ולכן לא היתה בהן בחינת פנים ואחור גם בגשמיות,
8 שהיו נגד השכל להיות "כתובים משני עבריהם", ויהיו

27. תניא שם.

26. תשא לב, טו.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 ג"כ בהרצון דוקא, שכפי הרצון כך יומשך כח השכל
15 לאורך ורוחב בהרחבת וביאור הענין והשכלת הדבר
16 על בוריו כו', ולכן ארו"ל ע"פ כי אם בתורת ה' חפצו
17 (ע"ז די"ט א') לעולם ילמד אדם מה שלבו חפץ, והיינו
18 מפני כי המשכת השכל תלוי בחפץ הלב שבד"כ הוא
19 בחי' הרצון (שבכאן אין מחלקים בין חפץ לרצון
20 ושניהם נק' רצון בחי' כתר בכלל כו'), שהרצון הוא
21 למעלה גם מכת השכל, והוא המחבר וממשיך
22 מעצמיות הנפש לכל כחות הנפש, ולמעלה הרצון הוא
23 כתר שכולל בעצמו ע"ס, והם ע"ס שברצון והם
24 מקורים לע"ס שבאצ"י, כי הכתר הוא המחבר המאציל
25 א"ס ב"ה עם ע"ס דאצ"י, ונמצא מובן מה שאנו
26 אומרים שהמשכיל מקבל מהרצון.

קרוב ה' לכל קוראיו כו' (2)

בס"ד, ש"פ פנחס.

1 **ולהבין** בחי' זו בעבודה בנפש האדם, הנה באדם יש
2 כמה בחי', דבור, מחשבה, מדות, ושכל
3 ורצון, וכל דבר שלמטה במדרגה לוקח חיות
4 משלמעלה ממנו, עד"מ הדבור בלא מחשבה נחשב
5 ללא כלום שאין לו שום חיות כלל, והשכל מקבל
6 מהמשכיל היינו כח ומקור שכל הגלוי, והמשכיל מקבל
7 מהרצון, וכמשנ"ת במ"א ע"פ מאמר הזח"ב ר"פ שמות
8 ד"ג בענין תשורי מראש אמנה, שהרי אנו רואים
9 שכאשר יש לאדם רצון לעסוק ולהתייגע בעיון באיזהו
10 חכמה אזי יפעול בכלי מוח חכמתו וישכיל החכמה
11 בטוב, ואם אין לו רצון וחשק לעיין ולהתייגע בחכמות
12 ומושכלות, הנה הגם שכלי שכלו הם בטוב והוא חכם
13 בעצם מ"מ לא ישכיל כ"כ, א"כ תלוי אור כח השכל

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

6 דנפש האלקית והתגברות הכחות הנפש הבהמית כנ"ל,
7 ועל כן ראשית כל דבר הוא לקבל עליו עול מלכות
8 שמים, לעזוב עניניו שמורגל בהם מצד הטבעית, וליתן
9 את עצמו לאלקות, לעבוד אותו יתברך בכל מיני עבודת
10 עבד.

1 **ועל כן**, החפץ בחי' נפשו, להאיר נפשו האלקית באור
2 חי החיים בעבודה שבלב, ולהתגבר על כחותיו
3 הטבעיים, לבררם ולזככם, אי אפשר לו להתחיל בעבודה
4 שעל פי טעם ודעת, היינו בהשגות אלקות ובהתעוררות
5 בלב כו', מאחר שאינו כלי לזה, מפני התעלמות הכחות

וההנהגה הזאת מכשירתו להיות מוכשר ומסוגל לכל
עבודה, היינו להעבודה במוח ולב, וגם זה יסוד מוסד
להעבודה במדריגות היותר נעלות כו'.
וזהו שכתוב "זה השער לה"⁵⁵: דקבלת עול מלכות
שמים, והוא ענין היראה, היא השער והפתח לעלות אל
ה' כו'. וכמו שכתוב "בזאת"⁵⁶ לבוא אהרן אל הקדש"⁵⁷,
"בזאת" דוקא, בחינת יראה תתאדה, "דא תרעא
לאעלאה"⁵⁸, לבוא אל הקדש פנימה בעילוי אחר עילוי
כו' :
קיצור. זאת ודאי שצריך להיות גם יראה, ואדרבא, היא
מוכרחת ואי אפשר להיות בלעד. והיינו בחינת יראה תתאדה
וקבלת עול מלכות שמים, להגדיר עצמו בכל החושים שלו
מצד קבלת עול מלכות שמים ויראת אלקים שבו. והיינו
בהחושים דראיה ושמיצה ודיבור. (ונתבאר איך שההגדרה
בראיה נוגע מאד וכל אחד ואחד מחויב בזה). וכן ההגדרה
במחשבות, שלא יהרהר הרהור רע ברצון ושאט נפש – מצד
יראת אלקים שבו (ועל ידי זה ממילא לא יפלו לו הרהורים
רעים). ויראה זו היא התחלת העבודה ויסודה (וכמו שכתוב
בספר של בינונים פרק מ"א "שהיא ראשית העבודה ועיקרה
ושרשה"), והוא לעזוב הרגילות שלו וליתן עצמו לאלקות
כו' :

ו(ולכאורה, הרי העזיבה יכולה להיות על ידי התגברות על
עצמו גם בלי קבלת עול. אך באמת צריך להיות העזיבה מצד
שזה נגד רצון ה'. ותתקיים ביותר כאשר היא מצד הרגש איהו
אור בנפשו.
וכאשר כבר סיפרתי⁵⁰ מאחד מהחסידים הגדולים, אשר
בהכניסה הראשונה לכבוד קדושת אדמו"ר זכר צדיק
וקדוש לברכה לחיי העולם הבא, נשמתו עדין, זכותו יגן
עליו⁵¹, פעל בעצמו שכל מה שרוצה מצד הטבעי לא
יעשה (אז וואס ער וויל זאל ער ניט טאן⁵²). ולכל הפחות
יהיה זה מההרגש הנעלם דקבלת עול מלכות שמים).
ובעזיבה זו ניטל החומריות דנפש הבהמית, שאינו
מעלים ומסתיר כל כך על הנפש האלקית. והנתינה
שנותן עצמו לאלקות היא המכשירתו אל העבודה
שכלב בהשגה והתבוננות, שישגי ענין אלקי ויתקבל
בנפשו היטיב, שיאיר אור נפשו האלקית ותתגבר על
החומריות כו'.
וכמו שנתבאר במקום אחר⁵³, ונזכר גם בן לעיל⁵⁴,
דהודאה הראשונה באמרו "מודה אני לפניך כו'" היא
יסוד העבודה דכל היום; בן יותר מכן הוא בקבלת עול
מלכות שמים – שזהו יסוד כל העבודה, כי הביטול

55. תהלים קיח, ב.

56. בזאת כו' ידאה תתאדה זהר חלק ג קח, א ויראה גם שם נו, ב.

57. אחרי טז, ג.

58. דא תרעא לאעלאה זהר חלק א ח, א וזהו השער להכנס. וראה גם שם יא, ב.

50. ספר המאמרים עת"ר עמוד ס ופד.

51. הכונה על אדמו"ר הזקן. הסיפור בפרטיות ראה: שיחת י"ג תמוז תרצ"א (בקונטרס טו ולקוטי דיבורים חלק ד תשמד, ד. ספר השיחות תרצ"א עמוד 1259). קונטרס ח"י אלול ה'תש"ג שיחה ו' | ספר השיחות תש"ג עמוד 175.

52. אשר מה שהוא רוצה הוא לא יעשה.

53. המושך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו עמוד תמ ותקעט.

54. פרק א.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

הרבה חושים ועקצים יש אשר עוקצים ודוקרים אותו
בכמדרות של ברזל, ומלעיגים ושוחקים ממנו,
וכדרשת רז"ל⁸ על הפסוק (איכה ג, יד) "גנינתם כל היום
– מאחר שהן יושבין ואוכלין ושותין ומשתכרין, הן
יושבין ומשיחין בי ומלעיגים בי". ועוד קשה יותר, כי
גם פחותי צריך פראי אדם מלעיגים ממנו, גלמים אשר
אין בהם לא שכל ולא טעם, אשר מעולם לא נסתה

(ב) והנה מזמן לזמן נעשה עבודת התורה ומצוות עוד
קשה יותר לקים, כי בזמן הבית וכל שכן בזמן
משה רבנו עליו השלום לא היה קשה כל כך לקים
התורה ומצוות, אך אחר כך בזמן הגלות נעשה ההעלם
וההסתור יותר, עד שבדורותינו אלה בעקבי משיחא
החשך יכסה ארץ, אלביש שמים קדרות חשך כפול
וימכפל, ומי שהוא ירא שמים ומקנים תורה ומצוות,

42 שהוא ריק גם מפל דבר חכמה איזה שתהיה שהוא
43 כבהמה ממש, והאדם פאשר הוא עושה מעשה בהמה
44 הרי הוא גרוע מן הבהמה, דבהמה אין לה דעת והאדם
45 הרי יש לו דעת בטבע תולדותיו, והגלם הלזה גם הוא
46 מלעיג מירא אלקים ולומד תורה, זה קשה מאד לסבל.
47 ובאמת הסבה האמתית היא החצפא והגסות אשר
48 נתרכה פעת מאד מאד בצוונותינו הרבים, ואין איש
49 מפיר את מקומו כלל כו', וכמאמר רז"ל במשנה (סוטה
50 פרק ט משנה טו) "בעקבות משיחא (כסוף הגלות, לפני
51 ביאת המשיח, רש"י) חצפה רגלי, נערים (הנערים מן
52 הדעת) פני זקנים (שקנו חכמה) ילבינו".
53 קצור. מזמן לזמן נעשה קשה יותר לקיים התורה
54 ומצוות מפני רב המלעיגים, אשר גם פחותי
55 ערך שוחקים מיראי אלקים ולומדי תורה, והוא מפני
56 החצפא שבעקבות משיחא.
57 ג) והנה בגמרא איתא (כתבות מז, א) "לפום גמלא
58 שיחנא", ופרש רש"י ז"ל: "לפי כח הגמל
59 יטעינוהו משא", דהלא אין הקדוש ברוך הוא בא
60 בטרחות עם בריותיו, ואינו בא על האדם אלא לפי
61 כחו, ומאחר דבזמן הגלות הינו בעקבות משיחא, הנה
62 מפני החוחים והקוצים קשה מאד לקיים את התורה
63 ומצוות, אשר משום זה הנה גם בין היראי אלקים
64 ולומדי תורה נמצאו באלה האומרים אשר בזמן הנה
65 ובעת הזאת, אשר החשף יכסה ארץ, ומיום אל יום
66 רחמנא לצלל יורדים מדחי אל דחי, וכאמור (איכה א)
67 "ידו פרש צר על כל מחמדיו", על כן נופלים ברוחם
68 לומר כי הזמן יכריח למצא דרכים ונתיבות באפנים
69 שונים לקרב הלכות אל התורה והמצוות, אבל האמת
70 אינו כן, הרי אלקים אשר קדשנו במצותיו, ונתן לנו
71 תורת אמת, התורה הלזאת נצחית היא, וכאשר על
72 דורותינו אלה עלה גורל מר הגלות, להיות נרדפים באף
73 וחמה, עלינו לדעת כי מפי עליון לא תצא הרעות,
74 ובודאי הוא לפי כחנו, כי אין הקדוש ברוך הוא בא
75 בטרחות עם בריותיו, ואינו נותן עליהם אלא לפי כחם,
76 ודבר ודאי הוא אשר עתה ישנו בישאל הכח לעמד
77 נגד כל מוצע ומעבב מלקים את התורה והמצוות ביתר
78 שאת ויתר עז מקמו שהיה בזמן הבית, והוא כח
79 המסירת נפש שיש בזמן הגלות יותר מקמו בזמן הבית.
80 ויובן זה על פי משל גשמי, הננו רואים במוחש
81 שהאדם, עם כי כל אברי גופו שוים אצלו בהשוואה
82 גמורה כל אחד ואחד לפי ענינו, ומכל מקום בנקל לו

1 נפשו להחזיק באיזה דקות (אין קיין איידעלע זאך), וכל
2 מהותם הוא רק שהם בעלי תאנה, אוכלים כזוללים
3 ושותים כסובאים, ועושים מה שלבם חפץ בשארי
4 תאוות ותענוגים בשוים, משחתי המדות אשר בהפקרא
5 ניחא להו, מזהמים כבהמות וחתיו יער, גם המה ילעיגו
6 על יראי אלקים ולומדי תורה. ואף גם המבחרים שבהם
7 הקוראין עצמן בשם "משפילים" לא הועילה להם
8 חכמתם לזכך המדות, וכל שכן בענין הגאון שמדמה
9 בנפשו אשר הוא אחד בעולם, וכל ההשפלה והחכמה
10 שלו הוא, וכל האנשים הנמצאים בעולם כלם כאין נגדו,
11 ואינו עולה על דעתו לחשב אולי חברו יותר חכם ממנו,
12 וכל זה הוא מפני הגאון והגסות הנעשה בנפשו על ידי
13 חכמתו והשפלתו שידע איזה דבר. והמשל בזה, כמו
14 איש עני ביותר אשר מעולם לא היה לו אף מנה שלו,
15 ולכסוף השתכר מאה מנה, אשר אז יתנשא בהתנשאות
16 גדולה ויבטל את כל העשירים שבעולם ומלואו, ולכבו
17 ירום והולך בקומה זקופה, כן הוא האיש הזה, אשר
18 מפני חכמתו הקלה, מתנאה בגאון והתנשאות, אשר
19 באמת? מי שהוא חכם באמת צריך להיות הפופו מזה,
20 להשפיל את עצמו לפני כל אחד וללמד ממנו, וכמאמר
21 הכתוב (תהלים קיט, צט) "מכל מלמדי השכלתי", דמי
22 שרוצה לידע איזה דבר חכמה לאמתתה צריך ללמד
23 מכל אחד ואחד מהחכמים, ולחשב ולהתבונן ולחקר
24 בדבריהם היטב בלי שום פניה כו', ואז דוקא יתברר לו
25 האמת, ומכל שכן שלא להתגאות על בני אדם, דמדת
26 הגאון היא גרועה[ה] ביותר משאר המדות, והיא מקור
27 למקור לכל המדות הגרועות הם הקנאה והתנאה
28 והפכוד. וכאשר אנו רואין אשר אלו הקוראים עצמם
29 בשם "משפילים" הנה לא הועילה להם חכמתם שלא
30 להמשיך אחר התנאה ותענוגי הגוף, וההשפלה אצלם
31 ענין בפני עצמו, והתנאה ענין בפני עצמו, ער קצו זיך
32 ניט אפהאלטין פון דעם וואס די הארץ גילוסטי, אשר
33 באמת [ב]התגברות המדות הוא מאבד את השכל,
34 והתגברות השכל צריך לדחות התגברות המדות וכידוע
35 לכל משפיל, ואם אינו עומד נגד מדותיו איה חכמתו,
36 כי הלא זה כל האדם רק לברר המדות שלא יהיה
37 כבהמה, אשר זה יתרון האדם על הבהמה שהוא בעל
38 שכל, כי מדות הלא יש גם בבהמה וניה גם כן, ויתרון
39 האדם הוא בשכלו המתגבר על מדותיו ותאוותיו,
40 וכאשר אינו יכול להעמיד על עצמו מבלי להמשיך אחר
41 המדות הטבעיים, איה הוא חכמתו? ומכל שכן מי

9) ראה גם כן קונטרס ומעין מאמר טו-טז.

בְּכָל הַגּוֹיָה בְּשׁוּהָ, וְלִכְנָן הָעֲנָג וְהָרָצוֹן אֵין לָהֶם אֲכָרִים 39
 פְּרָטִיִּים בְּהַגּוֹיָה לֹמֵר אֲשֶׁר בָּאֵלוּ הָאֲכָרִים הוּא מִשְׁפָּן 40
 הָעֲנָג וְהָרָצוֹן, אֲשֶׁר הָאֲכָרִים הָאֵלֵּי הֵם הַכְּלִים אֲשֶׁר בָּהֶם 41
 דְּוָקָא זְמַצְאוֹן כַּחוֹת אֵלֹו, כִּי הָעֲנָג וְהָרָצוֹן הֵם כַּחוֹת 42
 מְקִיפִים, וּכְמוֹ הָרָצוֹן שְׁאֵנוּ רוֹאִים בְּמוֹחַשׁ שֶׁהוּא מְקִיף 43
 כָּל הַגּוֹיָה בְּשׁוּהָ, וְלִכְנָן הוּא פּוֹעֵל עַל הַרְגֵּל וְעַל הַמּוֹחַ 44
 שֶׁבְּרָאשׁ בְּשׁוּהָ, דְּכָשֶׁם דְּכָאֲשֶׁר עוֹלָה בְּרָצוֹנוֹ לְנַעֲנֵעַ 45
 בְּרָגְלוֹ הוּא מְנַעֲנֵעַ כְּלִי שׁוֹם שֶׁהִיּוֹת זְמַן כָּלָל (אֲשֶׁר מִזָּה 46
 מוֹכַח דְּהָרָצוֹן נִמְצָא גַם בְּרָגְלָא, דָּאֵם לֹא כֵן הָרִי הִיָּה עוֹבֵר 47
 שֶׁהִיּוֹת זְמַן מַעַת שְׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ לְנַעֲנֵעַ בְּרָגְלוֹ עַד אֲשֶׁר 48
 יַעֲשֶׂה פֻּעַל הַתְּנוּעָה לְנַעֲנֵעַ בְּרָגְלוֹ, וְכָאֲשֶׁר אָנוּ רוֹאִים 49
 אֲשֶׁר חֲכָף וּמִיד כָּאֲשֶׁר עוֹלָה בְּרָצוֹנוֹ לְנַעֲנֵעַ בְּרָגְלוֹ הוּא 50
 מְנַעֲנֵעַ, מִזָּה מְכַרַּח שֶׁהָרָצוֹן נִמְצָא גַם בְּרָגְלָא, וְלִכְנָן פּוֹעֵל 51
 עַל הַרְגֵּל. הֵנָּה כָּשֶׁם שֶׁפּוֹעֵל עַל הַרְגֵּל), הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן 52
 פּוֹעֵל עַל חֲמֵר הַמּוֹחַ שֶׁבְּרָאשׁ, דְּכָאֲשֶׁר עוֹלָה בְּרָצוֹנוֹ לִידַע 53
 אוֹתוֹ שְׂכָל הָרִי יוֹדֵעַ אוֹתוֹ, וְלִכְנָן אָמְרוּ רַ"ל (עֲבוּדָה זָרָה 54
 יט, א) "אֵין אָדָם לֹמֵד תּוֹרָה אֲלֹא בְּמָקוֹם שְׁלֹבוֹ חֲפִץ, 55
 שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים א) כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֲפָצוֹ", בְּאוֹתוֹ 56
 שְׁאָדָם חֲפִץ, רַש"י, וְלִכְנָן יַעֲצוּ חו"ל (שם) "לְעוֹלָם לִלְמֹד 57
 אָדָם תּוֹרָה בְּמָקוֹם שְׁלֹבוֹ חֲפִץ", וְהֵגַם דְּתוֹרָה הִיא שְׂכָל 58
 וְחֻכְמָה, וְשְׂכָל וְחֻכְמָה הָרִי זֶה לְכַאוּרָה בְּכָל אָדָם לְפִי 59
 הַתּוֹלְדָה שְׁלֹו, דִּישׁ שֶׁהֵם בְּעָלֵי שְׂכָל בְּטִבְעַת תּוֹלְדָתָם, וְיֵשׁ 60
 שֶׁהֵם אֵינִם בְּעָלֵי שְׂכָל בְּטִבְעַת תּוֹלְדָתָם, וּכְמוֹ שְׁנֵאמַר 61
 בְּמוֹחַשׁ דִּישׁ שֶׁהֵם בְּעָלֵי מַחִין גְּדוֹלִים גַּם בְּקִטְנוּתָם, וְיֵשׁ 62
 שֶׁהֵם בְּעָלֵי מַחִין בִּינְיָנִים וּמִמְצָעִים גַּם בְּהִיּוֹתָם גְּדוֹלִים, 63
 וְלְכַאוּרָה מִזֶּה מוֹעִיל הָרָצוֹן עַל הַשְּׂכָל, אֲבָל הָאֵמֶת הוּא 64
 כִּי הָעֵקֶר הוּא הָרָצוֹן, דְּכָאֲשֶׁר יֵשׁ הָרָצוֹן אֲזַ פּוֹעֵל עַל 65
 הַשְּׂכָל, כִּי גַם מִי שֶׁהוּא בְּעַל מַחִין בִּינְיָנִי הוּא רַק בְּכַחַ 66
 הַשְּׂכָל הַגָּלוּי, אֲבָל מִצַּד הַנֶּפֶשׁ הָרִי כַח שְׂכָלוֹ חִזֵּק כְּמוֹ 67
 הַבְּעָלִי שְׂכָל הִיּוֹת גְּדוֹלִים, עַל כֵּן כָּאֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ רָצוֹן 68
 אֲמַתִּי בְּהַלְמוּד אֲזַ הָרִי הָרָצוֹן קוֹרָא (רוֹפֶט אַרְוִיסִי) אֶת 69
 הַשְּׂכָל, כְּמֵאמָרָם ו"ל (גִּטִּין סז, א) "חֲכָם לְכַשְׁיָרְצָה", 70
 לְהִיּוֹת שֶׁהָרָצוֹן פּוֹעֵל עַל הַשְּׂכָל. וְטַעַם הַדְּבָר, לְהִיּוֹת 71
 הָרָצוֹן הוּא כַח מְקִיף, אֲבָל הַכַּחוֹת שְׂכָל וּמַדּוֹת הֵם 72
 נִקְרָאִים "כַּחוֹת פְּנִימִיִּים", שֶׁהֵם מִתְּלַבְּשִׁים כָּל אֶחָד 73
 בְּכָלִי, הַשְּׂכָל מִשְׁפָּנוּ בְּמַחַ שֶׁבְּרָאשׁ, וְהַמַּדּוֹת מִשְׁפָּנוּ 74
 בְּלֵב, וְכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ כְּלִי מִיְּחֻדָּה, כִּי בַּשְּׂכָל יֵשׁ ג' כַּחוֹת 75
 – חֻכְמָה, בִּינָה, דַּעַת, וְיֵשׁ לָהֶם ג' כְּלִים – מַחַ הַחֻכְמָה, 76

לְהַכְנִיס הָעֵקֶב בְּמִים רוֹתְחִים מִלֵּת רֹאשׁוֹ בְּמִים 1
 רוֹתְחִים, וְהֵנָּה אֲנִשִּׁי הָעוֹלָם אוֹמְרִים הִטַּעַם עַל זֶה, מִפְּנֵי 2
 שֶׁהָעֵקֶב אֵינוֹ מְרָגִישׁ כָּל כֶּף כָּאֵב כְּמוֹ הָרֹאשׁ, דְּהָרֹאשׁ 3
 מְרָגִישׁ יוֹתֵר כָּאֵב מִכְּמוֹ הָעֵקֶב. אָמְנָם זֶה גּוֹפֵא אֵינוֹ 4
 מוֹכֵן, מִפְּנֵי מִזֶּה הָעֵקֶב אֵינוֹ מְרָגִישׁ כָּאֵב כָּל כֶּף כְּמוֹ 5
 הָרֹאשׁ, אִם נֹאמֵר שֶׁהִטַּעַם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָעֵקֶב אֵין בּוֹ 6
 חִיּוּת כָּל כֶּף מִהֶנֶפֶשׁ, אֵינוֹ כֵּן¹⁰, שֶׁהָרִי הָעֵקֶב הוּא חִי 7
 מִהֶנֶפֶשׁ כְּמוֹ שֶׁהָרֹאשׁ חִי מִהֶנֶפֶשׁ, וְכִדְאִיתָא בְּתַנְיָא פֶּרֶק 8
 נֹא, וְכָל אֲבָר מְקַבֵּל חִיּוּת וְכַח הָרֹאשׁ לוֹ לְפִי מִזְגוֹ 9
 וְתַכּוּנָתוֹ, הָעֵין לְרֹאשׁוֹ וְהָאֵזֶן לְשִׁמְעַת וְהַפֶּה לְדַבֵּר 10
 וְהָרְגֵלִים לְהִלּוֹךְ, דְּהָרִי חִיּוּת הֶנֶפֶשׁ הַמְּחִיָּה אוֹתוֹ 11
 מִתְּפַשֵּׁט בְּכָל הַגּוֹיָה בְּשׁוּהָ, בְּהָעֵקֶב כְּמוֹ בְּהָרֹאשׁ, דְּכְמוֹ 12
 שֶׁבְּרָאשׁ אֵינוֹ נִמְצָא חֵלֶק בִּשְׂרַח מַח אוֹ עֵצִים בְּלֹא חִיּוּת, 13
 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן בְּהָעֵקֶב אֵין חֵלֶק בִּשְׂרַח וְעֵצִים בְּלֹא חִיּוּת, 14
 וְיִדְוַע¹¹ דְּמִזֶּה שֶׁהַגּוֹיָה חִי מִהֶנֶפֶשׁ אֵין זֶה שֶׁהֶנֶפֶשׁ מִתְּעַסֵּק 15
 לְהַחֲיוֹת אֶת הַגּוֹיָה, כִּי אִם שֶׁהֶנֶפֶשׁ הוּא חִי בְּעֵצִים, עַל כֵּן 16
 כָּאֲשֶׁר עַל פִּי גִזְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֶנֶפֶשׁ מִתְּלַבֵּשׁ 17
 בַּגּוֹיָה הָרִי הַגּוֹיָה חִי מִמֶּנּוּ. וְהַמְּשָׁל בְּזֶה, כְּמוֹ הַמִּתְּכּוֹת 18
 הַמִּתְּחַמֵּם בְּהַמְצָאוֹ בְּקְרוֹב אֶל הָאֵשׁ, הָרִי אֵין לֹמֵר 19
 שֶׁהָאֵשׁ עֲסָקוֹ שִׁמְחָמָם אֶת הַמִּתְּכּוֹת, אֲלֹא כִּי הָאֵשׁ 20
 הַטְּבִיעַ בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טִבֵּעַ הַחֵם, וְהַמִּתְּכּוֹת 21
 הַטְּבִיעַ בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טִבֵּעַ הַהִתְחַמָּמוֹת, עַל כֵּן 22
 כָּאֲשֶׁר הַמִּתְּכּוֹת בְּקְרוֹב אֶל הָאֵשׁ הוּא מִתְּחַמֵּם, כֵּן הֶנֶפֶשׁ 23
 הַטְּבִיעַ בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טִבֵּעַ הַחִיּוּת לְהַחֲיוֹת, עַל 24
 כֵּן בְּגִזְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַגּוֹיָה חִי מִהֶנֶפֶשׁ בְּרָרָה 25
 מִמִּילָא, אֲשֶׁר מִזָּה מוֹכֵן אֵיךְ שְׁאֵינוֹ שִׁיף לְחֵלֶק בְּחִיּוּת 26
 שִׁמְחָתָהּ אֶת הַגּוֹיָה בֵּין הָעֵקֶב לְהָרֹאשׁ, וְאִם כֵּן יוֹקֵשָׁה 27
 לְמָה בְּנִקְל יוֹתֵר לְהַכְנִיס הָעֵקֶב בְּמִים רוֹתְחִים מִכְּמוֹ לְתַת 28
 מִים רוֹתְחִים עַל רֹאשׁוֹ, וְלְמָה הָעֵקֶב אֵינוֹ מְרָגִישׁ כָּל כֶּף 29
 כְּמוֹ הָרֹאשׁ. 30

קְצוּר. לְפִיכָּה גִּמְלָא שִׁיחֲנָא. וּבְאֲשֶׁר בְּגוֹרְלָנוּ עָלָה מֵר 31
 הַגְּלוּת, בְּיֹדָאֵי יֵשׁ לָנוּ כַּחוֹת לְהַתְּגַבֵּר עַל זֶה, כִּי 32
 מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הָרַעוּת. 33

ד) אָמְנָם הָעֵינִין הוּא, דְּהֵנָּה בְּהָאֶרֶת הֶנֶפֶשׁ הַמִּתְּלַבֵּשֶׁת 34
 בְּהַגּוֹיָה הָרִי יֵשׁ ב' מַדְרָגוֹת¹² בְּכַחוֹת הֶנֶפֶשׁ, 35
 הָא' הֵם הָעֲנָג וְהָרָצוֹן, וְהַב' הֵם שְׂכָל, חוּשִׁים מַדּוֹת, 36
 (מִתְּשַׁבֵּה דְּבּוֹר וּמִעֲשֶׂה הֵם רַק לְבוּשִׁים הַמְּשַׁרְתִּים אֶת 37
 הַכַּחוֹת). וְהֵנָּה הַמְּדֻרְגָּה הָא', הָעֲנָג וְהָרָצוֹן, הֵם נִמְצָאִים 38

(בספר המאמרים [ה'ש"ת עמ' 11] עמוד יג). דיבור המתחיל חייב אינש תש"ח (קונטרס נד).

(12) ראה גם כן ספר המאמרים קיץ ה'ש"ת עמוד קסד, קכח (1264 ואילך).

(10) צריך עיון קצת בניזיר נא, א. וראה גם כן אבות דרבי נתן סוף פרק לא, שו"ת צפנת פענח (להגאון הרגזובי) חלק א סימן לד.

(11) ראה [מאמר] דיבור המתחיל כי עמך מקור חיים ה'ש"ת

הפלי שהוא חמור בדיקות יותר, ולכן הנה חמור הראש
 הוא בדיקות יותר מחמור הלב, והחמור שבמח הוא דק
 יותר מהחמור הדק שבשעין, וחמור אברי הנשימה בדיקות
 יותר מחמור הרגל, עד שהעקב שהוא סוף הרגל הוא
 חמור גם ועב יותר. אמנם זה כלל ידוע¹³: "כל הגבה
 ביותר יורד למטה ביותר"; וכמו על דרך משל, האבן
 שהוא בראש החומה, כשנופל לארץ הרי הוא נופל
 למקום רחוק יותר מכתל החומה מכמו האבן שנופל
 ממקום גבוה מהחומה, דאז האבן נופל בקרוב אל כתל
 החומה. וכן בשכל, הנה מי שהוא בעל שכל גדול הוא
 יכול להסביר את השכל גם לבעל שכל קטן, אבל מי
 שהוא בעל שכל ממצע יכול להסביר את השכל רק
 להדומה, אבל לקטן לא יכול להסביר; וכן הוא בכחות
 הנפש, דמאחר שהרצון הוא גבה מהשכל, לכן הוא
 יורד למטה מטה, והוא בכל האברים בשוה, שפועל על
 הרגל ועל הראש כאחד. אמנם הראש הוא חמור דק,
 ויש בו אור שכלי, לכן אינו נפר כל כך פעלת הרצון,
 ואינו נשמע כל כך אל הרצון כמו הרגל שאין בו שכל.
 דהנה כשם שבחמור הראש הרי יש בו מעלה על חמור
 הרגל והעקב, שהם¹⁴ דקים יותר, ולכן מאיר אור השכל
 בהם ביותר, כן יש מעלה בהפח שברגל על החמור
 שבראש, דמעלת חמור הראש הוא, שהוא כלי אל
 השכל, דשכל הוא אור פנימי, אבל מעלת כח הרגל
 הוא שבו נשמע הרצון יותר, דהרצון הוא למעלה
 משכל, שהוא כח מקיף וחקיק ביותר. וכנה יוכן מה
 שיותר נקל לאדם להכניס עקבו במים ורתחים מכמו
 לתת מים ורתחים על ראשו, ולמה העקב מרגיש פחות
 מכמו הראש אף שחיות הנפש הוא בשניהם בשוה,
 וטעם הדבר הוא מפני שהעקב הוא סוף הרגל והוא
 חמור גם ועב יותר, לכן האור פנימי שבשם הוא רק
 הארה היותר אחרונה ונעלמת ביותר, ומשום זה הנה
 פעלת הרצון שהוא כח מקיף וחקיק שם הוא ביותר
 מכמו בראש, לכן פאשר עולה ברצונו להושיט עקבו
 במים ורתחים חקיק ומיד הוא נשמע לרצונו כלי שום
 ענוב כלל.

קצור. בכחות פנימיים שהאור מתלבש בכלי, לכן
 הפלי היא לפי אפן הפח. חמור המח דק יותר
 מכמו חמור העין או הלב. אבל בזה יש יתרון העקב על
 הראש, שבו דקא מתגלה יותר הפח היותר חקיק דרצון.

מח הבינה, ומח הדעת. וכן הראיה בעין, השמיעה באזן,
 והחלוף ברגל, אם כן הנה בהכחות האלו הרי יש
 התחלקות מדרגות, וכל אחד הוא בהפלי שלו, וכמו
 השכל מתלבש במח שבראש מפני שחמור המח ממזג
 באפן בזה שהוא כלי לקבל בתוכו אור השכל, וכן הלב
 הוא מקום משפן המדות, שהאור בערך הפלי ומתלבש
 בתוכו בפנימיותו, וצריך שיהיה הפלי ממזג באפן בזה
 שיוכל לקבל, ומאחר שהשכל ומדות הם כחות
 המתלבשים בפלים בפנימיות, ממילא מוכן שהם
 בהתחלקות ואינו שוה אפן התגלותם בפלים, ולכן כח
 השכל שהוא כח היותר נעלה (בכחות פנימיים) הרי
 עקרו שורה במח שבראש, אשר שם דוקא מאיר בגלוי,
 אבל בהגוף אינו מאיר בגלוי, והמאיר בגוף גלוי יותר
 הם המדות, וכמו שנגרעה במוחש דכאשר האדם באהבה
 ורצוי (עו איז אויפגילייגט) או בכעס ורגז הרי זה נרגש
 בגופו, והמדות הן נמוכים מהשכל, שהם רק תולדות
 השכל, לכן הם מאירים בגוף, אבל השכל אינו מאיר
 בגוף בגלוי.

קצור. בכחות הנפש יש ב' מדרגות, הא' ענג ורצון, הם
 כחות מקיפים שאין להם אברים מיוחדים, ולכן
 פועלים על כל הכחות בשוה, והב' שכל ומדות שהם
 כחות פנימיים, ויש להם אברים מיוחדים, השכל במח
 והמדות בלב.

ה) אמנם צריכים להבין, דהלא מצינו דאור השכל
 מאיר גם באברי הגוף, דנמצא כח השכל
 ביד כמו האמן יד בציור, או שנמצא כח השכל ברגל
 הידוע לרקד בשכל והדומה, הנה זה רק הארת השכל
 בלבד, ולכן הרי יש בזה כמה טעמים, הא' שזה רק
 עשיה שבשכל, שהוא מדרגה היותר אחרונה שבשכל,
 הב' שהעקר הוא השפלת השכל, והיד או הרגל
 מביאים רק לידי פעל, והג' דגם זה שהיד והרגל
 מביאים לידי פעל הוא רק על ידי אמצעות המדות
 דוקא, אשר מכל זה מוכן דבגוף אינו מאיר גלוי השכל,
 ועקר גלוי השכל הוא במח שבראש, אבל בשארי
 האברים רק לפי ערך ענינם, בהלב לפי אפן קבלת
 המדות מן השכל, בידים לפי אפן העשיה, ברגלים לפי
 אפן פעלתם שהיא הארה היותר אחרונה, ולהיות
 דכחות שכל ומדות הם פנימיים, לכן הפלים הם לפי
 אפן האור, ובכל מקום שהאור מאיר בגלוי יותר, שם

(14) חומרי הג' מוחין חכמה בינה דעת.

(13) נתבאר בארוכה בשערי אורה – לאדמו"ר האמצעי –
 דיבור המתחיל יביאו לבוש פרק יב ואילך, פרק לב ואילך.

39 "ולבי ער", דבחינת המסירת נפש הוא בזמן הגלות בנקל
 40 הרבה יותר מבזמן הבית, וכמו שבנקל יותר להכניס
 41 העקב במים רותחים מלתת מים רותחים על ראשו,
 42 דעכשיו בנקל יותר לכל אחד ואחד מישראל לעורר
 43 בנפשו האהבה לאלקות שלמעלה מטעם ושכל אנושי
 44 במסירות נפש בפעל ממש, דעצם נקדת הלב ישנו גם
 45 בזמן הגלות, ובאה בהתגלות על ידי המנגד דוקא,
 46 דכאשר יש מנגדים המונעים את קיום התורה והמצוות,
 47 הנה אז מתעורר עצם נקדת הלב, והוא האמונה פשוטה
 48 שיש לכל אחד ואחד מישראל בה' אחד, ולהיות סור
 49 מרע בתכלית, ולדבקה בו יתברך על ידי קיום התורה
 50 ומצוות בפעל ממש. ועל פי זה יוכן דגם עכשו שיש
 51 חושים וקוצים המונעים ומעכבים קיום התורה ומצוות
 52 הרבה יותר מבזמן הבית, מפל מקום יכול כל אחד לקיים
 53 התורה ומצוות, והינו בכח דמסירות נפש שיש עכשו
 54 יותר מבזמן הבית. ובה' יוכן מעלת אנשים פשוטים
 55 שהם הם דוקא יש בהם כח יותר למסור נפשם לה', והינו
 56 להיות סור מרע ועשה טוב בפעל ממש למעלה מטעם
 57 ודעת ואינו מתפעל משום דבר, רק יודע שצריכים
 58 להתפלל בצבור, לאמר תהלים, לקיים המצוות בתמימות,
 59 לחנך בניו בדרכי התורה ומצוות, ולחזק ידי יראי אלקים
 60 ולומדי תורה בגופו וממונו, אשר זה יקר מאד בעיני ה'.
 61 אף גם האנשים בעלי מחין הנמצאים עתה צריכים
 62 להניח שקלם, ולא לילף אחרי הטעם ודעת, כי יכולים
 63 להטות חס ושלום על פי שקלם לפי רוח הזמן והמקום
 64 לומר שצריכים עתה להתנהג באופן כזה, וביני לבני
 65 יכול לנטות חס ושלום מהדרך האמת מעט מעט, עד כי
 66 חס ושלום מרה יהיה באחרונה. ולזאת צריכים לעמוד על
 67 נפשם במסירות נפש ממש שלא לנטות חס ושלום מן
 68 השלחן ערוך אפלו בקוצו של יו"ד. כי התורה היא
 69 נצחית בכל עת ובכל זמן, ולא יבוש²¹ מן המלעיגים
 70 עליו, הם החושים, הקוצים העוקצים את השושנה,
 71 ויעמד חזק בדרך ועוד סלקא²² ריחא יותר, והם יכלו
 72 והוא יעמד לעד, וזה העקר בזמן הזה, בעקבות
 73 דמשיחא, שלא לילף אחרי השכל והטעם ודעת, כי אם
 74 לקיים התורה ומצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלקי
 75 ישראל, להיות כי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם
 76 בריותיו, אלא אדרבה, כל הבא²³ לטהר מסיעין לו בסייע

1 ו' והנה ככל אריכות המשל הזה דכחות הנפש, יוכן
 2 בעבודת ישראל בירידת הנשמה למטה,
 3 דכתיב (ישעיה כז, ו) "הבאים ישרש¹⁵ יעקב יצין ופרח
 4 ישראל ומלאו פני תבל תנובה", דקאי על זמן הגלות
 5 כמאמרם ז"ל (שבת קמה, ב) "הבאים ישרש וגו' – אותן
 6 של יעקב שיבואו לבבל, רש"י – אלו תלמידי חכמים
 7 שבבבל שעושין ציצין ופרחין לתורה". ובאור הענין
 8 הוא, דהנה כתיב (שיר השירים ה, ב) "אני ישנה ולבי ער"
 9 וגו', ואיתא בזהר¹⁶ "אני ישנה בגלותא", שהגלות נמשל
 10 לישנה, דאדם הישן הרי הוא חי בכל האברים כמו
 11 בהקיץ, אלא שבשעה שהוא ישן הכחות פנימיים דשכל
 12 ומדות אינם מאירים בגלוי, ואז הוא חולם חלום,
 13 דהחלומות הם כמה דברים הפכים בנושא אחד, וכן הוא
 14 הגלות נדמה לישנה. דהנה בזמן הבית היה מאיר גלוי
 15 אור בעולם, וכל ישראל היו במדרגה עליונה, וכמו
 16 שכתוב (שמות לד, כג) "שלוש פעמים בשנה יראה כל
 17 זכורך את פני האדון ה'", שהיו רואין אלקות במוחש,
 18 וכמו עשרה נסים¹⁷ שנעשו לאבותינו בבית המקדש, וכן
 19 הנסים פריטים, והיו בעלי השגה גדולה בידיעת התורה
 20 ובעלי מדות טובות. אבל בזמן הגלות נתמעטו המחזות
 21 והלכבות, ומעט מזעיר המה העוסקים בתורה ועבודה,
 22 ורבים כולם הוא רק בכח המדמה בלבד וכמו שכתוב
 23 (תהלים קכו, ב) "היינו כחלמים"¹⁸, כמו שהחלום הוא
 24 צרופי אותיות או ענינים הפכים, כמו כן הוא בזמן
 25 הגלות, אשר בעת התפלה אומרים "שמע ישראל ה'
 26 אלקינו ה' אחד", דאחד הוא¹⁹ אשר ד' רוחות העולם
 27 וזהו רקיעים והארץ בטלים ומיחדים אל הא' שהוא אין
 28 סוף אלוף של עולם, ומלא כל הארץ כבודו, ותכף ומיד
 29 כשפותח עיניו²⁰ הרי היה כלא היה ומחשב מחשבות
 30 זרות אשר לא לה' המה בתכלית, ומפל שפן לאחר
 31 התפלה שחולף ועובר לגמרי, הינו כשנכנס בעניני
 32 העולם, נשכח מלבו לגמרי ההתפעלות והבטול שהיה
 33 לו בעת אמירת "אחד", ולפעמים הרי הוא נופל בישות
 34 וגסות, זה מחדושו בתורה, וזה בגבהות לב מעניני
 35 הגשמיים וכו', שהוא הפך הבטול לגמרי, ובשעה ההיא
 36 שוכח על האלקות לגמרי ומרגיש רק ישות עצמו
 37 וגסותו, דזהו פדגמת החולם חלום דיכול להיות ב'
 38 הפכים בנושא אחד, וזהו "אני ישנה בגלותא". אבל

(19) סמ"ק הובא בבית יוסף אורח חיים סימן סג.

(20) ראה אגרת הקודש סימן ט.

(21) טור חלק אורח חיים בתחילתו, רמ"א שם.

(22) ראה זוהר חלק ב קפט, ב. אור התורה - להצמח צדק

שמות עמוד סז ואילך.

(23) שבת קד, א.

(15) ראה גם כן תורה אור שמות על פסוק זה. אור התורה שם.

(16) חלק ג צה, א. וראה בכל זה ספר המאמרים קיץ ה'ש"ת בתחילתו.

(17) אבות פרק ה משנה ה. וראה יומא כא, א: נסי דבראי כו'.

(18) ראה גם כן תורה אור וישב כח, ג.

לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך, ולילה בעמוד
אש להאיר להם ללכת יומם ולילה".
קצור. "אני ישנה בגלותא", אבל לבי ער בהמסירות
נפש והתקף שבזמן הגלות יותר מבזמן הבית.
וכל אחד נחו עמו, והבא לטהר הני' מאיר לו.

[יוס] ג' [פרשת] אמור, י"א אייר, תרפ"ה

רב להצליחו בעבודת האלקים ובכל אשר לו בכרכה
מרבה, כדאיתא במדרש רבה (במדבר פרשה כא)
"כשבקש מהם לא בקש אלא לפי כחן – ואתה תצוה את
בני ישראל ויזכוו אליך שמן וזית וך פתית למאור להעלת
גר תמיד; וכשהאיר להם הוא לפי כחו – והני' הלך

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

הפסוקים¹¹ "מי כמוכה באלים ה'", ו"לשועתך קויתי
ה"¹².
ביעקב כתוב¹³ "ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז
וערמוך". "מקל" הוא מוט בו מכים את הכלב,
כמאמר¹⁴ "מה דרכו של כלב ללקות במקל". "לח
ולוז"¹⁵ הם חסד וגבורה. "לבנה" הוא שורש ומקור
החסד, וזהו בחינת חכמה. "מחשוף הלבן" זה
ההתכללות, וזהו רחמים – תפארת, וכן עניינם
בעבודה, "מקל" הוא הענין של "מבטשין ליה" ליצר
הרע שהוא ציור הרע, וענין הרחמים הוא על הנפש
הבהמית שהיא רק כוח המתאווה, ו"משה" הוא ענין
של 'דעת עליון', היינו ש'דעת עליון' יאיר ב'דעת
תחתון' ועל-ידי שתי עבודות אלו הוא קריעת ים-
סוף, היינו להרגיש בכל דבר אלקות בפנימיות.
פ. בשיעור "תניא" היומי¹⁶ כפי שחולק בקובץ
"היום יום", אומר הרבי: "לכל אחד ואחד יש אוצר
של יראת שמים, אבל הוא בפנימיותו וצריכים
לגלותו, ולכן נקרא בשם אוצר הטמון בארץ". היסוד
לדברים אלה הוא מהבעל-שם-טוב ז"ל¹⁷. הן אמת
שישנו בזה מדרגות, יש מי שמיד שמתבונן כו' מיד
תגיע אליו היראה כו' ויש נפש שפלה בטבעה
ותולדתה ולא תוכל למצוא במחשבתה האלקות כו'
אם בקושי ובחזקה, ובפרט אם הוטמאה בחטאת-
נעורים, מכל-מקום בקושי ובחזקה כו' באומץ
וביגיעה רבה כו' להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה,
בוודאי תגיע אליו על-כל-פנים ה'יראה תתאה'.
וענין "שעה גדולה" אין הכוונה בזמן, כי-אם
באיכות, כמו שאנו רואים בגשמיית בענין שנוגע אליו
מאד, אין נפקא-מינה בזה אם הוא חושב בו הרבה
זמן או מעט זמן, העיקר הוא איכות המחשבה. וכן

עח. בכל דבר ישנו הענין עצמו והסדר של הענין.
כך בתורה, ישנם דברים הכתובים במפורש בתורה,
ודברים שאינם כתובים במפורש בתורה, כמו
שהטעם על מסירות נפש – אינו מוזכר בפירוש
בתורה. תורה היא חכמה ושכל, ושכל אינו מחייב
מסירות-נפש. אך, שכל מחייב את ענין האמונה.
השכל אומר: ככל מה שהשכל יכול להשיג, צריכים
להטריח ולייגע את כוח השכל להבין, ובמה שאין
השכל משיג – צריכה להיות אמונה. ואמונה – הרי
לא זו בלבד שהיא מחייבת מסירות נפש, אלא היא
גם מכריחה למסור את הנפש על מה שמאמינים
באמונה שלימה.
"בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים". אמונה
היא לא אמונה סתמית כפי שאומרים אני מאמין, יש
לי לב יהודי. אמונה משמעה להאמין במה שעושים.
ועל-ידי הפעולה, למרות שלא יודעים ולא מבינים
בהשגה – נעשה הדבר בפועל, כמו בתפילין –
המשכת ד' מוחין, וכן בענין מצה והדומה, ועל-ידי
האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, מפני שבני ישראל
בהיותם בגלות מצרים, האמינו ודיברו כל הזמן בענין
הגאולה.
עט. בקריעת ים-סוף, כתוב⁷ "ויולך ה' את הים
ברוח קדים עזה", ומאידך הרי כתוב⁸ "ויאמר ה' אל
משה גו' ונטה את ידך". לכאורה, סותרים פסוקים
אלה זה את זה. אלא הענין הוא, קריעת ים-סוף
היתה על-ידי שני הדברים, כפי שכתוב בזהר⁹ ש"רוח
קדים" דא רוח יעקב, וקריעת ים-סוף היתה על-ידי
יעקב ועל-ידי משה. וכתוב¹⁰ "כי במקלי עברתי את
הירדן". ובשל"ה איתא, שהרבה שמות יוצאים
מהפסוק "כי במקלי עברתי", ומונה השמות של

(13) בראשית ל, לו.

(14) שמות רבה פ"ט, ב.

(15) ראה זח"א קסא, ב. אור התורה – להצ"צ – ע"פ זה.

(16) פמ"ב: והשנית היא (ע' 811) – ואזין שומעת כו' (ע' ס').

(17) ראה תורת הבעש"ט ע"פ כי תהיו אתם ארץ חפץ ("היום יום"

ע' נד. קובץ מכתבים שני ע' ה).

(7) שמות יד, כא.

(8) שם, יד, ט"ז.

(9) ח"ג קנא, ב.

(10) בראשית לב, יא.

(11) שמות טו, יא.

(12) בראשית מט, יח.

16 שהורגל בה במשך זמן רב, ולאחר מכן צריכים
17 לחפור בעומק יותר, היינו ביגיעה הגדולה ביותר, עד
18 שמתגלה האוצר של יראת שמים, הצפון במצפוני
19 בינת הלב שלמעלה מהזמן. ומדייק בלשונו "בינת
20 הלב" ולא "בינת המוח", מפני שהמדות בכלל הן
21 בהגבלה, ועל זה אומר "ממצפוני בינת הלב" שהוא
22 למעלה מהזמן.
23 ובזה יובן הדיוק שאומר "למצוא במחשבתה
24 האלקות", שלכאורה איזו שייכות יש כאן לענין
25 מציאות האלקות, כשמדבר בענין יראת שמים,
26 דלכאורה הרי זה כענין מאמר רז"ל¹⁹ זימן שחורים
27 ומצא לבנים, לבנים ומצא שחורים. ועל-פי האמור
28 יובן, כי זוהי האלקות שבנפש שלמעלה מהזמן, והוא
29 האוצר של יראת שמים, וזאת גופא צריכים להביא
30 לידי מעשה בפועל ממש בזמן ממש.

סעודת יום שביעי של פסח ה'תש"ג

1 הוא ברוחניות, העיקר הוא שלא תכבד עליו העבודה,
2 ויעמיק דעתו בקשר אמיץ וחזק. ועל זה הביא
3 הפסוק¹⁸ "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה,
4 אז תבין יראת ה'", פירוש: כדרך שאדם מחפש
5 מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ שחופר אחריו
6 ביגיעה עצומה, כך צריך לחפור ביגיעה עצומה לגלות
7 אוצר של יראת שמים.
8 והנה בענין החפירה יש ב' ענינים: הא' הוא
9 להסיר את העפר התיחוח שנתקבץ ומכסה עליו
10 במשך זמן רב, ועל זה ישנם כלים מיוחדים כמו מרא
11 וכחאי גוונא, ואחר-כך צריך לחפור גם בעפר הקשה
12 שתחתיו, וגם על זה יש כלים מיוחדים. ועל-ידי יגיעה
13 רבה מתגלה האוצר והמטמון. וכן הדבר ברוחניות,
14 כדי לגלות את האוצר של יראת שמים, צריכים
15 מתחילה להסיר את עפר התיחוח, היינו הרגילות

(19) ביצה י, ב.

(18) משלי ב, ד.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"ד – עוז יהודי

1 באחד הערבים, כשברוך היה לבדו בפרדס, נפתחה לפתע דלת אהלו, ולהפתעתו עמד לפניו
2 בן הפריץ. הפריץ הצעיר פתח ב"ערב טוב" צוהל, והסביר שאביו שלחו על מנת להזמין את
3 ברוך לביתם לבלות את הערב. זאת, כדבריו, "כדי להוציאו מבדידותו", זאת מתוך השתתפות
4 כל בני המשפחה בתחושת הבדידות שלו.

5 ברוך הבין שהדבר לא יביא תוצאות טובות, וניסה להתחמק: "אני מופקד על שמירת הפרדס,
6 ואיני יכול להשאירו ללא השגחה". הצעיר הלך, כשברוך חושב שכבר נפטר ממנו, אך כעבור
7 זמן קצר חזר עם שני גברתנים מלווים בכלבי שמירה גדולים, בהצהירו: "הבאתי אותם כדי
8 לשמור על הפרדס כשתבלה אתנו".

9 ברוך נקלע למבוכה גדולה. תחילה חשב לדחות את ההזמנה האדיבה, אך מיד התבונן
10 שהדבר עלול להרגיז את הפריץ והלה ישפוך את חמתו על יהודי ליאזנא. אהבת ישראל
11 ומידת-האחריות עמדו אצלו מעל לכל, כך שברוך החליט שעליו, למגינת ליבו, להיענות להזמנה.
12 לעצמו לא חשש מדחיית ההזמנה, אפילו במחיר זעם הפריץ, אבל לגרום נזק לאחרים לא רצה,
13 גם אם לשם כך עליו לעשות צעד שאינו לרוחו. ברם, בליבו החליט לא לגלות שום ביטוי של
14 פחד וכניעה בביקורו אצל הפריץ, ושכביקור זה יופיע בהדגשת הכבוד היהודי, ברוח התורה.

15 באחוזת הפריץ התקבל ברוך בידידות רבה, דבר שהיה למורת רוחו. כבר בכניסתו לבית
16 הוכיח ברוך את עוז רוחו, בכך שלא הסיר את כובעו. בפולנית צחה הסביר את סירובו להתהלך

1 גלוי ראש, על יסוד הפסוק "כל הנשמה תהלל י-ה", שעליו דרשו חכמינו ז"ל: "על כל נשימה
2 ונשימה תהלל". מאחר שבכל רגע צריכה להיות הרגשה של עמידה לפני ה' והילולו על כל
3 נשימה - איך אפשר להישאר רגע בגילוי ראש?

4 תקיפותו והחלטיותו של ברוך, יחד עם הסברתו הבהירה והנאה, השאירו רושם עז על הפריץ
5 ומשפחתו. יתכן שהיתה זו הפעם הראשונה בחיי הפריץ ששמע מפי יהודי דיבורים החלטיים
6 ותקיפים. הן הפריץ והן בני משפחתו לא היו רגילים להסתכל על יהודי באופן שונה מאשר על
7 אנשים נכנעים ורועדים. הם הופתעו לראות ביטוי כזה של כוח ועוז רוח אצל בחור יהודי פשוט
8 המשמש כשומר בפרדס. הפריץ רחש הערכה רבה לברוך, עד כדי כך שהוא עצמו חבש לראשו
9 את כובעו שלו.

10 ברוך פיתח שיחה מעמיקה על חשיבותם של המנהגים היהודיים, ורמז אגב כך על אי הצדק
11 שבהפרעת מנהגי הדת של הזולת. בדבריו השתמש ברוך רבות בפסוקים ומאמרי חכמינו ז"ל
12 שתרגמם לפולנית, והסבירם בצורה מרתקת, להתפעלותם הגדולה של מאזיניו. בהמשך שיחתו
13 תיאר שני עולמות מנוגדים, את עולם החומריות, שהוא העולם הגויי, ואת עולם הרוחניות, שהוא
14 העולם היהודי. הפריץ ישב ושתה בצמא את דבריו רבי התוכן של ברוך, שהיו משובצים בידע
15 רב בתחומים שונים.

16 ברם, ילדי הפריץ לא היו שבעי רצון מן הצורה שקיבל הביקור. הם הביעו דעתם שנושאים
17 כאלה מתאימים לדיון מיוחד בהשתתפות הכומר. על כן הודיעו שמחר יבואו הם לבדם לפרדס
18 ויבלו עם ברוך בשיחות על נושאים קלילים יותר.

19 ברוך נדהם. הוא ראה סכנה בהתפתחות הידידות מצד משפחת הפריץ, והחליט לשים קץ
20 לידידות זו. מוחו פעל בקדחתנות בטיכוס עצה כיצד למנוע את הביקור הצפוי של הצעירים,
21 וכאשר הביע הפריץ את צעריו על כך שרק עתה, בסוף הקיץ הכיר את ברוך - שמח ברוך דוקא
22 לעובדה שהקיץ עומד לפני סיומו. בינתיים הוזמן ברוך לחדר האוכל לארוחה שהוכנה מדברים
23 המותרים באכילה. ברוך החליט לא לטעום דבר, למרות הכשרות, אך ורק כדי לגלות החלטיות
24 ולהימנע מהגברת הידידות.

25 ההסברה שהכין ברוך להימנעותו מאכילה - שוב לא היתה דרושה, משום שברגע האחרון
26 נרעד האוויר מצריחת אימים של ילד קטן, הצעיר בילדי הפריץ, שנכווה במים רותחים. בבית
27 נעשה רעש, ומיד פנו הכל לטפל בילד. ברוך נשאר זמן מה בבית, אך נוכח לדעת כי טוב יעשה
28 אם יעזוב מיד את המקום. הוא חזר לפרדס, ושני השומרים וכלביהם חזרו לאחוזת הפריץ.

29 אותו לילה לא ישן ברוך. שרוי היה בדאגה מן הערב הבא, כאשר יבואו בני הפריץ לבקרו.
30 הוא החל באמירת תהלים. כל הלילה נישא קול בכי של פסוקי תהלים מאוהל השומר בפרדס.

31 למחרת הופיעו, כרגיל, לפרדס ר' אברהם ור' עזריאל ושאר העובדים, וברוך עזר בעבודה.
32 מן האחוזה הגיעה הידיעה על מות ילדו של הפריץ, דבר שגרם לברוך כאב, אך ברוך לא הביע
33 בפני איש רחשי ליבו. עם פנות היום חש ברוך אי-נוחות ודאגה מביקור בני הפריץ. הוא הבין
34 שלא יוכל לשוחח איתם בעניינים רציניים ולהשפיע עליהם לטובה כפי שעשה זאת לגבי הפריץ
35 עצמו. כך אין שום סיכוי שתצמח טובה כלשהי מן הביקור. הוא החליט לכן לקיים שיחה רצינית
36 עם ר' אברהם. הוא סיפר לר' אברהם את כל אשר אירע, והודיע שהגיע למסקנה שאסור לו ללון

- 1 בפרדס, ר' אברהם הביע ספק, אם לאור האסון, יקיימו בני הפריץ את ביקורם המתוכנן, אך ברוך
- 2 עמד על דעתו.
- 3 ר' אברהם נענה לברוך, ואותו ערב באו הוא ושותפו לשמור בפרדס. ר' אברהם הסביר
- 4 לשותפו שברוך אינו חש בטוב ולא יוכל לשמור הערב. כלילה נוכח ר' אברהם שחששותיו של
- 5 ברוך היו מוצדקים; בנו ובתו של הפריץ הופיעו לפתע באהל. מובן שכאשר נוכחו להיעדרו של
- 6 ברוך אוכזבו קשות וחזרו כלעומת שבאו.
- 7 כאשר נסתיימה העבודה בפרדס - קיבל ברוך שכרו מן השותפים, וחזר לשבת בבית המדרש
- 8 על התורה ועל העבודה, הכסף שהשתכר הספיק לו כדי מחייתו לתקופה ממושכת, שכן צרכיו
- 9 היו מועטים ביותר: ימי שני וחמישי היו לדידו ימי צום, גם בשאר ימי החול הסתפק בלחם צר
- 10 ומים לחץ שהשביעו את רעבונו. היום היחיד בשבוע שבו הרשה לעצמו ארוחה ממשית היה יום
- 11 השבת. כל זמנו היה מוקדש לתורה ולעבודת ה'. ברוך הקדיש מזמני לימודו גם ללימוד ספרי
- 12 מוסר, שהנחו לו את דרכו בחיים.
- 13 לילות החורף הארוכים, שהגיעו לאחר החגים, אִפְּשְׁרוּ לוֹ לשמור על תדמיתו כנער פשוט
- 14 הרחוק מלהיות יודע ספר, שכן באותם לילות ארוכים ישב משך כל שעות הלילה לבדו בבית
- 15 המדרש והתעמק בתורה בכל להט נפשו. גם ביום הצליח איך שהוא להתנהג בדרכו מבלי
- 16 שימשוך אליו תשומת לב.
- 17 באחד הלילות, כשהיה שקוע בסוגיה עמוקה, הופיע לפניו לפתע ר' אברהם, מי שהיה
- 18 בעל-הבית שלו בקיץ. "דע לך" - פנה אליו ר' אברהם - "שכל הזמן עקבתי אחרך. לא רציתי
- 19 עד עתה לגלות לך כי יודע אני סודך, וכי לא פעם שמעתי ממחבואי בפרדס את לימודך. לא
- 20 גיליתי לאיש את סודך, ואיני חושב לעשות זאת בעתיד, אך באתי בבקשה שנקבע שנינו זמן
- 21 לשיעור יומי משותף ב'שולחן-ערוך' חושן-משפט".
- 22 ברוך התלבט קשות, ולא ידע אם להיענות להצעה, ובכך להודות בעובדת היותו בן-תורה,
- 23 או לא.

אגרות קודש

[אמצע סיון תרפ"א]

- 11 ונכון הדבר כי יתקבצו יחדיו לעתים קרובים להתדבר, א
- 12 חסידיתו פארבריינגער, לקרב הלבבות ולחיותם כי זקני
- 13 החסידים סיפרו לנו אשר כה וכה התנהגו בימי קדם,
- 14 להתרועע יחדיו בשבת ובמועד, ובוה ראו פרי טוב
- 15 בעזהש"י בהתעוררות הלב, אשר זהו עיקר ותכלית
- 16 הלימוד, המתגלה ומתגדל בעבודת התפלה, ובשיחת
- 17 חסידים.
- 18 ואבינו שבשמים בזכות הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
- 19 זצוקלה"ה נגבי"מ זי"ע אשר כל מעינו הי' להרים מצב
- 20 החסידים ברו"ג והתרפס לפני האלקים בתחינה ותפילה,
- 21 כי יושיע להם בגו"ר, הנה גם עתה לא יפונה כי מעורר

- 1 וכי יעזרינו האל הטוב התחזק בדרך התורה והעבודה.
- 2 ועתה יואילו נא הודיעוני מהנעשה אתם בגשמיות
- 3 ורוחניות, איך הוא מצב הפרנסה יברכם האל, והאם יש
- 4 להם קביעות עתים לתורה, ובמה הם עוסקים, מי ומי הם
- 5 המתחברים יחדיו ללמוד באגודת חבירים, ואם עד עתה
- 6 אין להם כזאת, אפשר יכולים ליסד אגודת לומדים
- 7 בקביעות בזמנים מוגבלים הן שיעורי נגלה ובפרט לימוד
- 8 חסידות תניא לקו"ת וכתבים, ולהשתדל אשר בש"ק הנה
- 9 מלבד אשר ילמדו בפנים, במה וכמה שיחליטו, הנה עוד
- 10 יחזור א' דרוש בע"פ ויחזור בטוב טעם ובשפה ברורה.

פרשת בהר

כה * וידבר יהוה אל-משה בהר סיני לאמר:
 ב דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו
 אל-הארץ אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ
 שבת ליהוה: ג שש שנים תזרע שדך ושש שנים
 תזמור פרמך ואספת את-תבואתה: (לוי) ד ובשנה
 השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה
 שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור: ה את ספיח
 קצירך לא תקצור ואת-ענבי גידך לא תבצר
 שנת שבתון יהיה לארץ: ו והיתה שבת הארץ
 לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך
 ולתושבך הגרים עמך: ז ולבחתך ולחיה אשר
 בארצך תהיה כל-תבואתה לאכל: ס (ישאל)
 ח וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע
 פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע
 וארבעים שנה: ט והעברת שופר תרועה בחודש
 השביעי בעשור לחודש ביום הפפים תעבירו
 שופר בכל-ארצכם: י וקדשתם את שנת
 החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל-ישיבה
 יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל-אחוזתו
 ואיש אל-משפחתו תשבּו: יא יובל הוא שנת
 החמישים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא
 תקצרו את-ספיחיה ולא תבצרו את-גזריה: יב כי
 יובל הוא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו
 את-תבואתה: יג בשנת היובל הזאת תשבּו איש
 אל-אחוזתו: (ע"כ בחול) יד וכי-תמכרו ממכר לעמיתך
 או קנה מיד עמיתך אל-תונו איש את-אחיו:
 טו במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך
 במספר שני-תבואת ימכר-לך: טז לפי י רב
 השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט
 מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: יז ולא
 תונו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך כי אני
 יהוה אלהיכם: יח ועשיתם את-חקתי ואת-

משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על-
 הארץ לבטח:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוודויות תשמ"ח ח"ג ע'

(345

וידבר ה' אל משה בהר סיני (כה, א)

מה שמטא נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני,
 אף בלן נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני (רש"י)
 בזמן מן תורה קיימה של מצות שמטא היה רחוק
 ביותר - לאחר הפניסה לארץ, לאחר כבוש וחלוקת הארץ,
 ולאחר שש שנים של עבודת אדמה, רק אז מגיעה קיום
 מצות שמטא. לכן דוקא במצוה זו מדגישים שנאמרה בהר
 סיני על כל כללותיה, ופרטותיה, אף שבנוגע לקיימה יעבר
 זמן רב. וממנה לומדים קל-וחמר לשאר המצוות, שקיימם
 נוגע למעשה מיד.

שני י ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע
 וישבתם לבטח עליה: כ וכי תאמרו מה-נאכל
 בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את-
 תבואתנו: כא וצויתי את-ברכתי לכם בשנה
 הששית ועשית את-התבואה לשלש השנים:
 כב וזרעתם את השנה השמינית ואכלתם מן-
 התבואה ישן עד י השנה התשיעית עד-בוא
 תבואתה תאכלו ישן: כג והארץ לא תמכר
 לצמחת כ"ל הארץ כ"גרים ותושבים אתם
 עמדי: כד ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו
 לארץ: ס כ"כ ימוך אחיד ומכר מאחוזתו ובא
 גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו: ט ואיש
 כי לא יהיה לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי
 גאלתו: טז וחשב את-שני ממכרו והשיב את-
 העדף לאיש אשר מכר לו ושב לאחוזתו:
 כז ואם לא-מצא ידו די השיב לו והיה ממכרו
 ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב
 לאחוזתו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי-שיחות ח"א ע' 275)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

במצות השמטא יש מעלה על מצות השבת. בשבת נאסר
 על האדם לעסוק בכל עניני חל, האדם נמצא במצב נעלה

וּלְמַעַל מִן הָעוֹלָם, אָבֵל הוּא מִנְתֵּק לְגִמְרֵי מַעֲנִי הָעוֹלָם. לְעַמֵּת זֹאת בְּמַצּוֹת שְׁמִיטָה, לֹא נֶאֱסְרוּ לְגִמְרֵי עֲנִי חַל, הָאֵדָם יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ לַעֲסֵק בְּעֲנִי הָעוֹלָם, וּבִיחַד עִם זֶה הָעוֹלָם נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל "שְׁבֹת לֵה", הָאֵדָם עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ מִמְשִׁיךְ בְּעוֹלָם שֵׁם "הַגִּי".

שְׁלִישִׁי כִּי יִמְכֹּר בֵּית-מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וְהִיתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד-תָּתֵם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תְּהִיָּה גְּאֻלָּתוֹ: וְאִם לֹא-יִגְאָל עַד-מְלֵאת לוֹ שְׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר-בְּעִיר כְּתִיב אֲשֶׁר-לֹא קָרִי אֲשֶׁר-לוֹ חֹמָה לְצִמְיֹתָ לְקַנְה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בִּיבֹל: וּבְתֵי הַחֲצִירִים אֲשֶׁר אֵין-לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל-שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תְּהִי-לוֹ וּבִיבֹל יֵצֵא: וְעַרְי הַלְוִיִּם בְּתֵי עַרְי אֲחוֹתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם תְּהִיָּה לְלוִיִּם: וְאֲשֶׁר יִגְאָל מִן-הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בֵּית וְעִיר אֲחוֹתוֹ בִּיבֹל כִּי בְּתֵי עַרְי הַלְוִיִּם הוּא אֲחוֹתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְיִשְׁדֶּה מִגְרֵשׁ עֲרֵיהֶם לֹא יִמְכֹּר כִּי-אֲחוֹת עוֹלָם הוּא לָהֶם: ס וְכִי-יִמְכֹּר אַחִיד וּמִטָּה יָדוֹ עִמָּךְ וְהַחֲזַקְתָּ בּוֹ גֵּר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמָּךְ: אֲלֵתִּקַּח מֵאֹתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ וְחֵי אַחִיד עִמָּךְ: אֲתֶ-כֶּסֶףךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבִמְרִבִּית לֹא-תִתֵּן אֶכְלָךְ: וְאִנִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטרשיחות ח"א ע' 275)

ושבטה הארץ שבת לה' (כה, ב)

שְׁבֹת לֵה - לְשֵׁם ה', כִּשֶׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּשֹׁבֵת בְּרֵאשִׁית (רש"י) ע"פ באור הַסִּידוֹת, נִתֵּן לְהַסְבִּיר אֵת פְּרוּשׁ רש"י: הִנֵּה מְקוֹם לְחֹשֶׁב שֶׁהַתָּאֵר "שְׁבֹת לֵה" מְתָאִים רַק לְשֹׁבֵת, שֶׁאֵד הָאֵדָם פּוֹרֵשׁ לְגִמְרֵי מִכָּל עֲנִי הָעוֹלָם, וְתָאֵר זֶה אֵינוֹ שֶׁיֵּךְ לְשֹׁבֵת הַשְּׁמִיטָה, שֶׁאֵד לָאֵדָם מִתֵּר לַעֲסֵק בְּכָל עֲנִי הָעוֹלָם - לְמַעַט בְּעֲבוֹדַת הָאֵדָמָה. וְזֶהוּ חֲדוּשׁ הַכְּתוּב שֶׁשְׁנַת הַשְּׁמִיטָה הִיא גַם "שְׁבֹת לֵה", כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבֹת הִיא שְׁבֹת לֵה, עַל-דֶּרֶךְ זֶה כִּשֶׁהָאֵדָם מְבַרֵּר אֵת הַנְּצוּצוֹת בְּעוֹלָם - עַל יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ בְּעֲנִי הָעוֹלָם. הוּא הוֹפֵךְ אֵת הָעוֹלָם לְ"שְׁבֹת לֵה".

רְבִיעִי כִּי יִמְכֹּר אַחִיד עִמָּךְ וְנִמְכַּר-לָךְ לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֵד: כ כִּשְׁכִּיר כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: מא וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשֵׁב אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל-אֲחוֹת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: מב כִּי-עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרָת עָבֵד: מד לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ: מה וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ-לָךְ מֵאֵת הַגִּוִּים אֲשֶׁר סְבִיבְתֶיכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עָבֵד וְאִמָּה: מו וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרֶצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֲחוֹת: מז וְהִתְנַחֲלָתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֲחוֹתָ לְעַלְמָם כֹּהֵם תַּעֲבֹדוּ וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֲחִיו לֹא-תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶךְ: ס וְכִי תִשְׁיֹג יָד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָךְ אַחִיד עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תוֹשֵׁב עִמָּךְ או לְעַקֵּר מִשְׁפַּחַת גֵּר: מח אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תְּהִי-לוֹ אַחַד מֵאֲחָיו יִגְאָלְנוּ: מט אוֹ-דָדוֹ אוֹ בֶן-דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ-מִשְׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ-הַשְּׂנִיָּה יָדוֹ וְנִגְאָל: נ וְחֹשֶׁב עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנֵת הַמִּכְרָו לוֹ עַד שְׁנַת הַיָּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים בֵּימֵי שְׁכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: נא אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיחֵן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: נב וְאִם-מְעַט נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיָּבֵל וְחֹשֶׁב-לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ: נג כִּשְׁכִּיר שְׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא-יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ: נד וְאִם-לֹא יִגְאָל בְּאֵלָה וַיֵּצֵא בְּשְׁנַת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ: נה כִּי-לִי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִי הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא-תַעֲשׂוּ לָכֶם אֵילִלִם וּפֶסֶל וּמִצְבֵּה לֹא-תִקְמוּ לָכֶם וְאִבָּן מִשְׁפָּת לֹא תִתְּנוּ בְּאֶרֶצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה

אֱלֹהֵיכֶם: ^ד אֶת־שְׁבֹתַתִּי תִשְׁמְרוּ וּמִקֻּדְשֵׁי תִירָאוּ
אֲנִי יְהוָה: פפפ

נ"ו פסוקים, חט"ל סימן, לאחור"ה סימן.

פרשת בחוקותי

אִם־בְּחֻקְתִּי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתִי תִשְׁמְרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: ^ה וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה
הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פֵּרוֹ: ^ו וְהָשִׁיג לָכֶם
דִּישׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יִשְׁיג אֶת־זֶרַע וְאִכְלִיתֶם
לַחֲמֶכֶם לְשֹׁבַע וַיִּשְׂבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם:
^ז וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בְּאֶרֶץ וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאִין מִחֲרִיד
וְהַשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן־הָאָרֶץ וְחֹרֵב לֹא־תַעֲבֹר
בְּאַרְצְכֶם: ^ח וּרְדַפְתֶּם אֶת־אִיְבֵיכֶם וּנְפְלוּ לַפְּנִיכֶם
לְחֹרֵב: ^ט וּרְדָפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם
רַבְּבָה יִרְדָּפוּ וּנְפְלוּ אִיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְחֹרֵב:
^י וּפְגִיתִי אֱלֵיכֶם וְהַפְּרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי
אֶתְכֶם וְהִקִּימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בְּחֻקְתִּי תֵּלְכוּ (כו, ג)

הַמִּצְוֹת בְּכָל־ל נְחָלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה סוּגִים: עֲדוֹת, מִשְׁפָּטִים
וְחֻקִּים. הַתּוֹרָה כָּאֵן מְכִלִּילָה אֶת כָּל הַמִּצְוֹת תַּחַת הַסּוּג
חֻקִּים, וּבִקְדָּף מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁאֵת מִצְוֹת הַחֻקִּים
עוֹשִׂים לֹא עַל פִּי טַעַם וְהַבְנָה, אֲלָא מִצַּד צוּרֵי הַקְּבָ"ה בְּלִבָּד
- בְּקִבְּלַת עַל. כֵּךְ גַּם אֶת שְׁאֵר הַמִּצְוֹת - עֲדוֹת וּמִשְׁפָּטִים -
צָרִיךְ לָקֵם מִצַּד צוּרֵי הַקְּבָ"ה בְּקִבְּלַת עַל, לְמִרּוֹת שֶׁהֵם
מוֹבְנִים עַל פִּי שִׁכְל.

חֲמִישִׁי וְאִכְלִיתֶם יִשָּׁן נוֹשָׁן וַיִּשָּׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ
תּוֹצִיאֻ: ^א וְנָתַתִּי מִשְׁפְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל
נַפְשִׁי אִתְּכֶם: ^ב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם: ^ג אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִהָיְתָ לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מִמֶּת עֲלֵכֶם וְאוֹלָד
אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: ^ד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא
תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: ^ה וְאִם־בְּחֻקְתִּי
תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתִי לְהַפְרֹכֶם אֶת־

בְּרִיתִי: ^ו אֲפֹ־אֲנִי אַעֲשֶׂה־זֹאת לָכֶם וְהַפְּקַדְתִּי
עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְׁחָפָה וְאֶת־הַקְּדַחַת
מִכְלֹת עֵינַיִם וּמִדִּבְכַת נַפֶּשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק
זֶרְעֶכֶם וְאִכְלִיתֶם אִיְבֵיכֶם: ^ז וְנָתַתִּי פְנִי בָכֶם
וּנְגַפְתֶּם לִפְנֵי אִיְבֵיכֶם וּרְדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם
וְנִסְתֶּם וְאִין־דֶּרֶךְ אִתְּכֶם: ^ח וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא
תִשְׁמְעוּ לִי וַיִּסְפַּתִּי לִסְפָּרָה אֶתְכֶם שִׁבְעַ
עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^ט וְשִׁכַּרְתִּי אֶת־גִּזְאוֹן עֲזוֹכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם כְּבָרוֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם
כְּנַחֲשָׁה: ^י וְתֵם לְרִיק כְּחֹכֶם וְלֹא־תִתֵּן אֶרְצְכֶם
אֶת־יְבוּלָה וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פֵּרוֹ: ^{יא} וְאִם־
תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹו לְשִׁמְעַ לִי וַיִּסְפַּתִּי
עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבְעַ כְּחַטָּאתֵיכֶם: ^{יב} וְהִשְׁלַחְתִּי
בָכֶם אֶת־חֵית הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתִהָ
אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמֹו
דְּרִכֵיכֶם: ^{יג} וְאִם־כָּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם
עִמִּי קָרִי: ^{יד} וְהִלַּכְתִּי אֲפֹ־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי
וְהִבִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שִׁבְעַ עַל־חַטָּאתֵיכֶם:
^{טו} וְהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם חֹרֵב נִקְמַת נִקְמַת־בְּרִית
וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל־עֲרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָּבָר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתְתֶם בִּיד־אוֹיֵב: ^{טז} בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטַּה־לֶּחֶם
וְאָפֹו עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֶכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבֹו
לַחֲמֶכֶם בְּמוֹשְׁקָל וְאִכְלִיתֶם וְלֹא תִשְׁפְּעוּ: ^{יז} ס
וְאִם־כְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:
^{יח} וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם כְּחַמַּת־קָרִי וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם
אֲפֹ־אֲנִי שִׁבְעַ עַל־חַטָּאתֵיכֶם: ^{יט} וְאִכְלִיתֶם בִּשָּׂר
בְּנִיכֶם וּבִשָּׂר בְּנֵיכֶם תֹּאכְלוּ: ^כ וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בְּמִתֵּיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְּנִיכֶם וְנָתַתִּי אֶת־
פְּגִרֵיכֶם עַל־פְּגִרֵי גְלוּלֵיכֶם וְגִעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם:
^{כא} וְנָתַתִּי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרָפָה וְהִשְׁמֹוֹתִי אֶת־
מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: ^{כב} וְהִשְׁמַתִּי
אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוּ עֲלֶיהָ אִיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים
בָּהּ: ^{כג} וְאַתְּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם

מקטיבה רגילה בשני דברים: א. חקיקה דורשת מאמץ ועמל
מִיָּדָה. ב. על-ידי החקיקה נעשים האותיות חלק בלתי נפרד
עם מה שהם חקוקים בו. כמו כן הוא בלמוד התורה, למוד
התורה צריך להעשות - א. על-ידי עמל ויגיעה מחדשים. ב.
חלק ודבר אחד עם האדם הלומד את התורה.

שישי כז * וידבר יהוה אל-משה לאמר:
דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי
יִפְלֹא נָדָר בְּעַרְפּוֹ נִפְשָׁת לַיהוָה: וְהָיָה
עַרְפּוֹ הַזֶּכֶר מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן-שְׁשִׁים
שָׁנָה וְהָיָה עַרְפּוֹ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף בַּשָּׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ: וְאִם-נִקְבְּהָ הוּא וְהָיָה עַרְפּוֹ שְׁלֹשִׁים
שָׁקֶל: וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֲשָׂרִים
שָׁנָה וְהָיָה עַרְפּוֹ הַזֶּכֶר עֲשָׂרִים שָׁקֶל
וְלִנְקֻבָּה עֲשָׂרֶת שָׁקֶל: וְאִם מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד
בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עַרְפּוֹ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה
שָׁקֶל כֶּסֶף וְלִנְקֻבָּה עַרְפּוֹ שְׁלֹשֶׁת שָׁקֶל
כֶּסֶף: וְאִם מִבֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה וְעַד אִם-זָכָר
וְהָיָה עַרְפּוֹ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלִנְקֻבָּה עֲשָׂרָה
שָׁקֶל: וְאִם-מֶלֶךְ הוּא מִעַרְפּוֹ וְהָעֵמִיד לִפְנֵי
הַכֹּהֵן וְהָעֵרִיד אוֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁוֶה
יָד הַנָּדָר יַעֲרִיכּוּ הַכֹּהֵן: ס * וְאִם-בִּהְמָה אֲשֶׁר
יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ
לַיהוָה יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ: לֹא יִחְלִיפוּ וְלֹא-יִמָּוֶר אוֹתוֹ
טוֹב בָּרַע אוֹרֶע בָּטוֹב וְאִם-הֵמֶר יָמִיר בְּהֵמָה
בְּבִהְמָה וְהָיָה-הוּא וּתְמוֹרָתוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ: * וְאִם
כֹּל-בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא-יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָן
לַיהוָה וְהָעֵמִיד אֶת-הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:
י * וְהָעֵרִיד הַכֹּהֵן אוֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעַרְפּוֹ
הַכֹּהֵן כֵּן יִהְיֶה: י * וְאִם-גָּאֵל יִגְאֻלָּהּ וַיִּסַּף
חֲמִישָׁתוֹ עַל-עַרְפּוֹ: י * וְאִישׁ כִּי-יִקְדֹּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ
קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעֵרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
כָּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אוֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: ט * וְאִם-
הִמְקִדִּישׁ יִגְאֹל אֶת-בֵּיתוֹ וַיִּסַּף חֲמִישִׁית כֶּסֶף-
עַרְפּוֹ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

חֲרֹב וְהָיְתָה אֶרְצְכֶם שְׂמֵמָה וְעָרִיכֶם יִהְיוּ
חָרְבָה: * אִזְּ תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת-שְׁבַת־תִּיהָ כֹּל יְמֵי
הַשָּׂמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אֲיִיבִיכֶם אִזְּ תִשְׁבַּת הָאָרֶץ
וְהָרַצְתָּ אֶת-שְׁבַת־תִּיהָ: * כָּל-יְמֵי הַשָּׂמָה תִשְׁבַּת
אֶת אֲשֶׁר לֹא-שְׁבַתָּה בְּשְׁבַת־תִּיכֶם בְּשְׁבַת־כֶּם
עָלֶיהָ: * וְהִנְשֹׂאֲרִים בְּכֶם וְהִבְאֵתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם
בָּאֶרֶצַת אֲיִיבֵיהֶם וְרַדְף אֹתָם קוֹל עָלָה נִדְף וְנָסוּ
מִנִּסְת־חֲרֹב וּנְפְלוּ וְאִין רִדְף: * וְכִשְׁלוּ אִישׁ-
בְּאֵחָיו כַּמִּפְגֵּי-חֲרֹב וְרַדְף אֵין וְלֹא-תִהְיֶה לְכֶם
תְּקוּמָה לִפְנֵי אֲיִיבִיכֶם: * וְאִבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם
וְאִכְלָה אֹתְכֶם אָרֶץ אֲיִיבִיכֶם: * וְהִנְשֹׂאֲרִים
בְּכֶם יִמְקוּ בַּעֲוֹנֹם בָּאֶרֶצַת אֲיִיבִיכֶם וְאַף בַּעֲוֹנַת
אֲבֹתְכֶם אֹתָם יִמְקוּ: * וְהִתְוֹדוּ אֶת-עֲוֹנֹם וְאֶת-עֲוֹן
אֲבֹתָם בְּמַעַלֵם אֲשֶׁר מַעֲלוּ-בִי וְאַף אֲשֶׁר-חָלְכוּ
עִמִּי בְּקָרִי: * אֶף-אֲנִי אֶלְךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבְאֵתִי
אֹתָם בָּאָרֶץ אֲיִיבֵיהֶם אוֹ-אִזְּ יִפְנֹעַ לְבָבְכֶם הָעָרֹל
וְאִזְּ יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנֹם: * וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
יַעֲקֹב וְאַף אֶת-בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת-בְּרִיתִי
אַבְרָהָם אֲזָכָר וְהָאָרֶץ אֲזָכָר: * וְהָאָרֶץ תַּעֲזוֹב
מֵהֶם וְתִרֶץ אֶת-שְׁבַת־תִּיהָ בְּהַשְׂמָה מֵהֶם וְהֵם
יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנֹם יַעֲזוּ וְכִיעֲזוּ בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ
וְאֶת-חֻקֹּתִי גָעַלָה נַפְשָׁם: * וְאַף גַּם-זֹאת
בְּהִיוֹתְכֶם בָּאָרֶץ אֲיִיבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסָתִים וְלֹא-
גַּעַלְתִּים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אֹתָם כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: * וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רְאשִׁימָה
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לַעֲנִי
הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה:
* אֵלָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן
יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי

בִּיד-מִשָּׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות חז"ל ע' 318)

אם בחקתי תלכו (כז, ג)

שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

"בחקתי" הוא גם מלשון "חקיקה". חקיקה שונה

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 117)

ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ד)

"גשמיכם" הוא מלשון גשמייות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמייות לבני ישראל - "בעתם", רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

שביעי כו ואם | משנה אחתו יקדיש איש ליהוה והיה ערפך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף: ואם-משנת היכל יקדיש שדהו בערפך יקום: ואם-אחר היכל יקדיש שדהו וחשב-לו הפהן את-הכסף על-פי השנים הנותרת עד שנת היכל ונגרע מערפך: ואם-גאל יגאל את-השדה המקדיש אתו ויסף חמשיית כסף-ערפך עליו וקם לו: ואם לא יגאל את-השדה ואם-מכר את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד: והיה השדה בצאתו ביכל קדש ליהוה בשנה החרם לפהן תהיה אחתו: ואם את-שדה מקנתו אשר לא משנה אחתו יקדיש ליהוה: וחשב-לו הפהן את מכסת הערפך עד שנת היכל ונתן את הערפך ביום ההוא קדש ליהוה: בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחות הארץ: וכל-ערפך יהיה בשקל הקדש עשרים גרה יהיה השקל: ואד-בכור אשר יבכר ליהוה בבחמה לא-יקדיש איש אתו אם-שור אם-שה ליהוה הוא: ואם בבחמה הטמאה ופרה בערפך ויסף חמשתו עליו ואם לא יגאל ונמכר בערפך: בה אף כל-חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל-אשר-לו מאדם ובחמה ומשדה אחתו לא ימכר ולא יגאל כל-חרם קדש-קדשים הוא ליהוה: כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת: וכל-מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה

הוא קדש ליהוה: לא ואם-גאל יגאל איש ממעשרו חמשייתו יסף עליו: וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש ליהוה: לא יבקר בין-טוב לרע ולא ימירנו ואם-המר ימירנו והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש לא יגאל: אלה המצות אשר צוה יהוה את-משה אל-בני ישראל בהר סיני:

חזק חזק ונתחזק

★ ★ ★

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וכיומיכון ובחיי דכל בית ישראל, בענגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מביד לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חז"ל ע' 326. ע"פ באורי

החומש)

ונתתי פני בכם (כו, יז)

פונה אני מפל עסקי להרע לכם (רש"י)

ביחס לברכות כותב רש"י "אפנה מפל עסקי לשלם שכרכם" (בלשון עתיד) ואלו פה משנה וכותב "פונה אני מפל עסקי להרע לכם" (לשון הווה). ויש לפרש שנוי זה: לשון הווה - יכול להתפרש לרגע אחד בלבד, לרגע אחד פונה הקב"ה מעסקיו כדי להרע לישראל, אבל מיד לאחר מכן חוזר לעסקיו, כביכול. לשון עתיד, לעומת זאת, מתפרש על טווח העתיד כלו - כל עוד בני ישראל מקימים את מצוותיו של הקב"ה, ממשיך הקב"ה לפנות מעסקיו כדי להיטיב ולשלם את שחרם.

מפטיר לב וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-יעבר תחת השבט העשירי יהיה-קדש ליהוה: לא יבקר בין-טוב לרע ולא ימירנו ואם-המר ימירנו

לְכַאוֹרָה תָּמוּתָה, וְכִי הִגְאוּלָה תְּלוּיָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ?
וְהָרִי הַדָּבָר בְּיַד הַקֶּבֶד. וְיֵשׁ לוֹמַר: בְּסִפּוֹר יִצְיָאָת מִצְרַיִם
נֶאֱמַר "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ
אֶת אֲבֹרָהֶם אֶת יֶחֱזֶק וְאֶת יַעֲקֹב", מִשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ צִרְף בְּפַעֲלָה
מִיִּחְדָּת כְּדִי לַעֲזֹר, כְּכִכּוֹל, אֶת זְכוּרָנוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד. ה. וְלִכְנֹן
רִשְׁ"י מִפְּרָשׁ - שֶׁיַּעֲקֹב לָקַח "עֲרֹבֹן" מֵאֱלֹהֵינוּ, בְּמִטְרָה
שֶׁאֱלֹהֵינוּ יִזְכִּיר, כְּכִכּוֹל, לַקֶּבֶד אֶת בְּרִיתוֹ עִם הָאֲבוֹת, וּבְכָךְ
יָבִיא אֶת הַגְּאֻלָּה.

ע"ח פסוקים, עז"א סימן.

וְהָיָה־הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
לֹא אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בהר"ב תשכ"ח. ע"פ ביאורי החומש)

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֶת יַעֲקֹב (כו, מב)
בְּחֻמְשָׁה מְקוֹמוֹת נִכְתָּב מָלָא, וְאֵלֶּיָּהּ - חֶסֶד בְּחֻמְשָׁה
מְקוֹמוֹת. יַעֲקֹב נִטַּל אוֹת מִשְׁמוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ, עֲרֹבֹן שֶׁיָּבִיא
וְיִבְשֹׁר גְּאֻלַּת בְּנֵי (רש"י)

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵי־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיָּה דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מְוֹכִיִּם וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

י"ט) עֵזִי וּמַעֲזִי, עֵזִי חֲזָק. וּמִנּוּסִי, לְשׁוֹן מְנוּס וּמִפְּלֵט. אֱלִיד גִּוִּים יָבֹאוּ, חֲרִי סוֹף הַדָּבָר וְהָיָה שְׁתֵּנוֹס מִקְצוֹת הָאָרֶץ יָבֹאוּ אֵלֶיךָ

הפטרה לשבת פרשת בהר־בחוקותי
לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד

תרגום בירמיה פרק מז

עטרת מרים

י"ט יְהוָה עֵזִי וּמַעֲזִי חֲזָק וּמִנּוּסִי לִי בְּיוֹם מִחְסָה לִי וּמִנּוּסִי מִקּוֹם מְנוּס לִי בְּיוֹם צָרָה אֱלִיד גִּוִּים יָבֹאוּ בִּימֹת הַמָּשִׁיחַ מֵאֲפִסְרָאָרָץ לָשׁוּב אֵלֶיךָ

מז י"ט יְהוָה עֵזִי וּמַעֲזִי וּמִנּוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֱלִיד גִּוִּים יָבֹאוּ מֵאֲפִסְרָאָרָץ וַיֹּאמְרוּ

עטרת מרים

שי למורא

וַיֹּאמְרוּ וְגו'. (ב) הַיַּעֲשֶׂה וְגו', וְכִי רָאוּ שְׂאֵדִים בַּמַּעֲשֶׂה יָדְיוּ וַעֲשֶׂה לַעֲצָמוֹ אֱלֹהִים. וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים, הֲלֹא בְּנֵי אָדָם עֲצָמִים אֵינֶם אֱלֹהִים, וְאִיד וְהָיוּ מַעֲשֶׂה יָדֵיהֶם מוֹכִיחַ מֵהֶם. (כא) בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְגו', בְּהִנָּה הַעֲתִידָה, אֹדִיעִים אֶת בֶּן יְדִי וְאֶת גְּבוּרָתִי. (א) חֲטָאת יְהוּדָה וְגו', מוֹסֵב לַמַּעֲלָה,

לומר, הנה בסוף גם האמות יעזבו עבודת האלילים ויאמינו בה, והנה יהודה עדין עתה חטאתם שמורה בלבם כאלו כתובה שמה בקולמוס מפורל ובצפרן של שמיר (= מין מתכת קשה מאד המשמשת לחריטה). חרושה, חרותה בעסק כמו בחרושה. על לוח לבם, על דפן חלב. כלומר, שאינם שוכחים עבודת-יהודה שלהם. ולקרנות מזבחותיכם, וגם בפעולות מעשיות, שהם זורקים שם דם וזבחים. (ב) כזכר בנייהם מזבחותם, הם זוכרים את מזבחותיהם כמו שהם זוכרים את בנייהם. ואשריהם על עץ רענן, ואת אשריהם אשר אצל עץ רענן. (ג) חררי בשדה, יושב החר בשדה. והפנה ליושב ירושלים שהוא בחר המישור. ולשון "חררי", יושב החר, כמו "ערכי" על שם שיושב בערכה. חילק כל אוצרותיך, כמתוך ממונו וכל אוצרותיך. כמתוך בחטאת וגו', בגלל כמותיך העשויות בחטא לעבודת-יהודה, ואשר הם ככל גבולך. (ד) ושמטתה, מעוב את האדמה מלעברה בחרשה וזריעה. ובך מנחלתך, כלומר, לא מרצונך הטוב תשמיט את הארץ, אלא כך תהיה העובדה, כי תהיה נעוב מנחלתך. הכערתם, עד עולם תוקד, כלומר, זמן מרבה. (ה) אשר יבטח באדם, לפי שהיו ישראל בוסתים במצרים ובאשור, לפיכך אמר להם דבר זה.

ומן ה' יסור לבו, כי אם לא יסור לבו מזה אינו רע אם יבטח שבענות האל יוכל האדם לעורר, לא וולתו. (ו) והיה כערער בערכה, הבטח באדם והיה כערער בערכה (= מין צמח קוצי הגדל במדבר). ולא יראה כי יבוא טוב, אינו רואה כשאם טובה בעולם, והם הנשמים, כלומר לא

עליו יהיו הנשמים. ושכן חררים, במקום שהוא חררים, במקום שלא וכל שם מרוב חרם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרוב חמימות. כמו "עצמי חרה מני חרב" (איוב 2.2). ארץ מלחה ולא תשכ, ארץ שעפרה מליח ואינה מישבת. (ז) והיה ח' מבטחו, אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועורו,

ולעבדה, ויאמרו אד-שקר הם האלילים אשר נחלו אבותינו הם הבל ואין-בם מועיל ותועלת: כ היעשה-לו אדם אלהים והמה בני אדם עצמם לא אלהים ואיד היתה עולה על דעתם זאת האמונה: כא אמר לו האל לכן הנני מודיעם לאלה שאינם רוצים לשוב, בפעם הזאת

אד-שקר נחלו אבותינו הבל ואין-בם מועיל: כ היעשה-לו אדם אלהים והמה לא אלהים: כא לכן הנני מודיעם בפעם הזאת אודיעם את-ידי ואת-גבורתי וידעו כי-שמי יהוה: יז א חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר חרושה על-לוח לבם ולקרנות מזבחותיכם: כ כזכר בנייהם על אשריהם ואשריהם על גבועות הגבוהות: ג חררי בשדה חילק כל-אצרותיך לבו אתן במתיך בחטאת בכל-גבולך: ד ושמטתה ובך מנחלתך אשר נתתי לך והעברתיך את-איביך בארץ אשר לא-ידעת כי-אש קדחתם באפי עד-עולם תוקד: ה כה א אמר יהוה ארור הגבול אשר יבטח באדם ושם פשר זרעו ומן-יהוה יסור לבו: ו והיה כערער בערכה ולא יראה כי-יבוא טוב ושכן חררים במשנות מרוב חמימות במדבר והיא ארץ מלחה שעפרה מליח ולא תשכ ואינה מישבת: ז פרוך הגבול אשר יבטח ביהוה ותהיה יהוה

יראה כי-יבוא טוב הנשמים, כי לא עליו יהיו הנשמים ושכן חררים במשנות מרוב חמימות במדבר והיא ארץ מלחה שעפרה מליח ולא תשכ ואינה מישבת: ז פרוך הגבול אשר יבטח ביהוה ותהיה יהוה

עליו יהיו הנשמים. ושכן חררים, במקום שהוא חררים, במקום שלא וכל שם מרוב חרם. "חררים" ענינו שרפה ודלקה מרוב חמימות. כמו "עצמי חרה מני חרב" (איוב 2.2). ארץ מלחה ולא תשכ, ארץ שעפרה מליח ואינה מישבת. (ז) והיה ח' מבטחו, אם יבטח בו, הוא יהיה מבטחו ועורו,

עטרת מרים

שי למורא

מבטחו לו למבטח ולעזרה: ה' והיה פֶּעַץ | שְׁתוּל עַל-מִים
וְעַל-יּוֹבֵל מָקוֹם וְכֹל וּפְרִי אֶצֶל פִּלְגֵי מַיִם יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה לֹא
יִפְתָּר כִּי-יָבֹא חֵם וְהָיָה עָלָיו רַעַנָּן וְיִבְרֵא וּבִשְׁנַת בִּצְרָתוֹ שֶׁל
מִנְעֵת גִּשְׁמִים לֹא יִדָּאָג לֹא יִזְקַק לוֹ וְלֹא יִמָּשׁ לֹא יִסּוּר מִמַּעֲשֵׂי פְרִי וְכֵן

וְלֹא יִירָא מִכָּל רָע. (ח) עַל מַיִם, שֶׁלֹּא יִצְמָא לְעוֹלָם. בְּלוֹמֶר, וְהָיָה מִקְלָא
בְּטוֹב. וְעַל יוֹבֵל, וְעַל פִּלְגֵי מַיִם. יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו, שֶׁאֵפְלוּ שְׁרָשָׁיו שִׁתְּפִשְׁטוּ
בְּמִקְוֵם רְחוֹק וְהָיוּ עַל פִּלְגֵי מַיִם. וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא חֵם, בְּלוֹמֶר, אֵפְלוּ
כִּשְׂתִּיתָה חֵם בְּעוֹלָם, לֹא יִחוּשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי עַל מַיִם הוּא שְׁתוּל וְלֹא יוֹכֵל תַּחֲסֵם

וְלִבְשׁוֹ. וְהָיָה עָלָיו רַעַנָּן, וְאֵפְלוּ
עָלָיו יְהִיָּה רַעַנָּן, שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּשֹׂאֵר
עֲצִים שׁוֹבְכִים עֲלֵיהֶם בִּימֵי הַגִּשְׁמִים.
וּבִשְׁנַת בִּצְרָתוֹ לֹא יִדָּאָג, כִּי
אֵפְלוּ בִשְׁנַת בִּצְרָתוֹ וְהָיָה בְּלַחְתּוֹ וְיִתֵּן
פְּרִי בְּעֵתוֹ. וְכֵן הָאֲדָם אֲשֶׁר יִבְטַח
בָּהּ, וְלִמְדּוֹ כִּי אֲדָם מִמֶּנּוּ חִקְרָתוֹ
וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְהָעֵלָה הוּא מִשָּׁל עַל
מִמּוֹנוֹ וְעִשְׂרוֹ, שִׁיתֵּנוּ כִּי אֲדָם מִמֶּנּוּ.
(ט) עֶקֶב חֶלֶב מִבָּל, אֶרֶץ-עַל-פִּי
שֶׁלֶב הָאֲדָם הוּא מִעֵקֶם וּמַעֲשֵׂי יוֹתֵר
מִכָּל אִיבָרָיו. וְאָנֹשׁ הוּא גּוֹי, וְיֵשׁ
לוֹ מִבְּאֻכַּח חֹק, בְּלוֹמֶר, דַּעְתָּ רָעָה
לְחַשֵּׁב מִי הוּא הַיּוֹדֵעַ תַּעֲלֹמוֹת לְבוֹ
אִם הוּא בּוֹטָח בָּהּ בְּאֵמֶת אוֹ לֹא.
(י) אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב גּוֹי, אֲכַל
אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב הָאֲדָם וּבִחוֹן
מִחֻשְׁבוֹת וּמַעֲשֵׂי הַבְּלִיּוֹת. וְלִתְּת
לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו, לִתֵּת לְכָל אִישׁ
בְּדַרְכֵי לְבוֹ. בְּפָרִי מַעֲלָלָיו, כִּפִּי
הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי חֶלֶב.
(יא) קִרְא דָּגֵר וְלֹא יִלְד, כִּמּוֹ
הַעוֹף שֶׁנִּקְרָא "קִרְא", כִּשְׁהוּא דוֹגֵר
(= רוֹבֵץ) עַל בִּיצִים לְחַמְמֵם שִׁנְצָאוּ
מִתּוֹן אֶפְרוֹחִים) עַל בִּיצֵי עוֹף אַחֵר, תִּרִי

מבטחו: ה' והיה פֶּעַץ | שְׁתוּל עַל-מִים
וְעַל-יּוֹבֵל יִשְׁלַח שְׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה
כִּי-יָבֹא חֵם וְהָיָה עָלָיו רַעַנָּן וּבִשְׁנַת
בִּצְרָתוֹ לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּשׁ מִמַּעֲשֵׂי
פְּרִי: ט עֶקֶב חֶלֶב מִבָּל וְאָנֹשׁ הוּא מִי
יִדַּעְנּוּ: י אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בְּחוֹן בְּלִיּוֹת
וְלִתְּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו כִּפְרִי מַעֲלָלָיו:
יֹא קִרְא דָּגֵר וְלֹא יִלְד עֲשֵׂה עֲשֵׂר וְלֹא
בְּמִשְׁפָּט בְּחֻצֵי יָמָיו יַעֲזֹכְנוּ וּבִבְחֻרֵיתוֹ
יְהִיָּה נָבֵל: יב כִּפְסָא כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן
מְקוֹם מְקֻדָּשָׁנוּ: יג מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה
כָּל-עֲזוּבֵיךָ יִבְשׁוּ וְסוּרֵי בְּאֶרֶץ יִכָּתְבוּ כִּי
עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם-חַיִּים אֶת-יְהוָה:
יד רַפְּאֵנִי יְהוָה וְאֶרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי
וְאוֹשִׁעָה כִּי תַּחֲלִתִּי אֶתָּה:

לְכַשְׁבִּיקֵנוּ בִּיצִים וְיִצְאוּ הָאֶפְרוֹחִים לֹא יְהִי כִּמּוֹ כִּנּוֹי שֶׁלְכּוֹ אַחֲרָיו, אֵלֹא
יַעֲזוּבוּהוּ וְלֹא יִכְרוּהוּ. כִּכָּה גַם הִרְשַׁע שֶׁעָשָׂה עֲשֵׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט, בְּחֻצֵי יָמָיו
יַעֲזוּבּוּהוּ גּוֹי. וְלֹא בְּמִשְׁפָּט, וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הִישֵׁר, כִּי אִם בְּעֶרְמַת חֶלֶב. בְּחֻצֵי
יָמָיו יַעֲזוּבְנוּ, אוֹ שִׁמּוֹת הוּא וְיַעֲזוֹב אֶת עֲשָׂרוֹ לְאַחֲרִים, אוֹ יֹאבֵד הָעֵשֶׂר
מִיָּדוֹ בְּחֻצֵי יָמָיו. יְהִיָּה נָבֵל, חֲפוּת וּנְכוּתָה, וְנִקְרָא רָשָׁע. (יב) כִּפְסָא כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן,
עַל מִצִּיאֹתָיו וְעַל כְּבוֹדוֹ, כֵּן מְקוֹם מְקֻדָּשׁוֹ מְעִיד וּמוֹרָה עַל עַצְמוֹ מִצִּיאֹתָיו שֶׁהִשְׁכִּין אֹרֹחוֹ וּכְבוֹדוֹ בְּמִקְדָּשׁ, וְכֹא לְהוֹרֹת שֶׁהִקְבִּיחַ מִשְׁנֵית גַּם בְּעוֹלָם הַשְּׁפָלָה הַזֶּה,
וּמַעֲשֵׂי הִרְשָׁעִים עַל רָשָׁעִים. (יג) מְקוֹה יִשְׂרָאֵל ה', לֵכֵן רָאוּ שֶׁתִּקְנֵת יִשְׂרָאֵל תִּתֵּן אֵל ה'. כָּל עֲזוּבֵיךָ יִבְשׁוּ, כָּל הָעוֹזְבִים אוֹתְךָ וּבּוֹטְחִים בְּכִנּוֹי אֲדָם,
רָאוּ הוּא שֶׁיִּבְשׁוּ. וְסוּרֵי, כָּל הַסְּרִים מִה: בְּאֶרֶץ יִכָּתְבוּ, יִכָּתְבוּ לְרֹדֶת בְּתַחֲמוֹת הָאָרֶץ, בְּעִמְקֵי הַשְּׂאוֹל. אֵת ה', שֶׁמִּשְׁפִּיעַ הַטּוֹבָה בְּכָל עַת כִּמּוֹ מְקוֹר
מַיִם חַיִּים. (יד) רַפְּאֵנִי ה' וְאֶרְפָּא, תְּנִיבֵי אִמְרָה מִבְּקֵשׁ מִחֻבָּה, שֶׁיִּדְרָאָהּ מִן הַמִּפְקָה וְהַקָּבָה. וְכִנּוּתָהּ עַל הַבּוֹי וְהַקְלָלָה שֶׁהִצִּיקוּ לוֹ אֲנָשִׁים, כִּפִּי שֶׁאִמַּר
בְּהִשְׁעִי "הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשִׁעָה". כִּי תַּחֲלִתִּי אֶתָּה, כֵּן אֲנִי מִתְּהַלֵּל וּמִתְפָּאֵר, לוֹמֵר שֶׁאִתָּה מוֹשִׁיעִי וְתַחֲלִתִּי.

מְקוֹר מַעֲשֵׂי מַיִם-חַיִּים אֶת-יְהוָה: יד רַפְּאֵנִי יְהוָה מִן הַמִּפְקָה וְהַקָּבָה
וְאֶרְפָּא אֶתָּה נִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי מִן חֲסִמִּים עַל וְאוֹשִׁעָה וְאוֹ אֶתָּה נִשְׁעֵ - אֵין
כִּיד מִי לְהוֹשִׁיעַ לִי וּלְתֵד כִּי תַּחֲלִתִּי אֶתָּה אֲנִי מִתְּהַלֵּל כֵּן שֶׁתְּצִילֵנִי מִיָּד:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מְלִךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנִּצָּמֵן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,

אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. פרוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך אתה יי, מקדש השבת:

עטרת מרים

וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלּוּם דָּדֶךָ בָּא יְבוֹא אֵלֶיךָ עַל פִּי הַדְּבַר לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה אִם מִכְרַתִּי לְאַחֵר, לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִד כְּדָבַר יְהוָה לִירְמְיָהוּ אֶל־חֲצֵר

הַמְּטָרָה בֵּית הָאִסּוּרִים וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֹתוֹת אֲשֶׁר בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הִירְשָׁה כִּי אֵין לִי קְרוֹב מִמֶּךָ וְלֶךְ הַגָּאֵלָה קִנְיָה־לְךָ כִּי יִשָּׂאֵר שְׂדֶךְ לְעוֹלָם וְלֹא תִשּׁוּב בְּיָדֶךָ אֶל הַיּוֹדְשִׁים וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְיָה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִד אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ מִסְרִי לוֹ בַּמִּשְׁקָל אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאָכְתָּב בַּסֶּפֶר דְּבַר הַמִּקְנָה וְאֶחָתָם הַסֶּפֶר בְּיָדֶךָ וְאָדַע עֲדִים שְׁמַנְתִּי וְהָיוּ חֻתְמִים בַּסֶּפֶר הַמִּקְנָה וְאֶשְׁקַל הַכֶּסֶף שְׁנֵית לִפְנֵי הָעֲדִים בְּמֵאזְנִים: יא וְאָקַח אֶת־הַסֶּפֶר הַמִּקְנָה שֹׁמֵר הַקֶּנֶן אֶת־שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף:

שי למורא

ז חֲנַמְאֵל בֶּן שַׁלּוּם דָּדֶךָ, שְׁלָם הֵיךְ דִּדְךָ שֶׁל יְרֵמְיָהוּ, אֲחִי אֲבִי, בָּא אֵלֶיךָ, הוֹלֵךְ לְבֹאֵא אֵלֶיךָ. ח) כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הִירְשָׁה וְלֶךְ הַגָּאֵלָה, כְּלוּמַר, הוֹאִיל וְאֵין לִי קְרוֹב מִמֶּךָ וְאֶתָּה רְאוּי לְרִשְׁתָּ אוֹתָהּ, לְכֵן גָּאֵל אוֹתָהּ בְּקִנְיָה עַכְשָׁיו, כְּדִי שְׁלֹא תִבָּא לִידֵי אַחֲרִים שִׁקְנוּ אוֹתָהּ. וְאָדַע וְגו', כְּלוּמַר, הַשְׁכַּלְתִּי בְּדַעְתִּי שְׂדֶכְךָ ח' הוּא לְקִנְיֹת בְּפֻעַל אֵת הַשָּׂדֶה, וְעַל כֵּן הוֹדִיעַ לִי שִׁבּוֹא חֲנַמְאֵל אֵלַי. ט) שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף, שִׁבְעָה מְנִים (מֵאוֹת) שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה סְלֻעִים שֶׁל כֶּסֶף. יא) אֵת סֶפֶר הַמִּקְנָה, שֹׁמֵר הַקֶּנֶן. אֵת הַחֻתּוּם, עִם הַחֻתְמָה שְׂבוּ. הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים, כִּפִּי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שֶׁהָיוּ נְהוּגִים אִתּוֹ וְאֵת הַגְּלוּי, קִיּוֹם הַשֹּׁמֵר בְּבֵית־דָּוִד

הפטרה לפרשת בהר לשמו"ת

בירמיה פרק לב

לב וַיֹּאמֶר יְרֵמְיָהוּ הִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: זֶה הֵנָּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלּוּם דָּדֶךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קִנְיָה לְךָ אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הַגָּאֵלָה לְקִנְיֹת: ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִד כְּדָבַר יְהוָה אֶל־חֲצֵר הַמְּטָרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קִנְיָה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנֹתוֹת אֲשֶׁר בְּנִימִין כִּי לְךָ מִשְׁפָּט הִירְשָׁה וְלֶךְ הַגָּאֵלָה קִנְיָה־לְךָ וְאָדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ט וַאֲקַנְיָה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִד אֲשֶׁר בַּעֲנֹתוֹת וַאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וְעֵשְׂרֵה הַכֶּסֶף: י וְאָכְתָּב בַּסֶּפֶר וְאֶחָתָם עֲדִים וְאֶשְׁקַל הַכֶּסֶף שְׁנֵית לִפְנֵי הָעֲדִים בְּמֵאזְנִים: יא וְאָקַח

הַחֲתֻמֹּת מִיַּד בַּעַל הַשָּׂדֶה הַנַּעֲשֶׂה כְּפִי הַמִּצְוָה וְהַחֲקִים שֶׁהֵיוּ נִהְיִים בְּיָמֵינוּ הָאֵלֶּה וְאֵת שֵׁטֶר הַגָּלוּי שֶׁחֹבֵב בּוֹ שֶׁחֲמִידָה נַעֲשֶׂתָה בְּגִלּוּי וּבְפָרְסוֹם: יב וְאַתָּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה עִם סֵפֶר הַגִּלּוּי אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה בֶּן־מַחֲסִיָּה לְעִינֵי הַנִּמְאָל דָּדִי וְלְעִינֵי הַעֲדִים הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה שֶׁחֲתֻמוֹ בּוֹ שָׂמֹם לְעֹדוֹת לְעִינֵי כָל־

הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה: יג וְאַצִּוְהָ אֶת־בְּרוּךְ לְעִינֵיהֶם לֵאמֹר: יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹחַ אֶת־הַסֵּפֶרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתֻמֹּת עִם הַחֲמִידָה שֶׁבּוֹ וְאֵת סֵפֶר הַגִּלּוּי הַזֶּה וְנִתְּנָם הַסֵּפֶרִים הָאֵלֶּה בְּכָל־חֵרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמִדוּ יָמֵינוּ וְיִתְקַיֵּמוּ יָמֵינוּ רַבִּים עַד שׁוּב הַגּוֹלָה שָׁאוּ תִּתְּנֵם נִבְאוֹת עוֹד וְקֵנוּ: טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנֶנּוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְלֹא תִהְיֶה הָאֶרֶץ בַּדִּי הַפְּשׁוּיִים כִּי יִחְוֲרוּ וְיִשְׁכְּבוּ הָהֵם: טז וְאַתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה אֲחֵרֵי תַתִּיל אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה עִם סֵפֶר הַגִּלּוּי אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה לֵאמֹר: יז אֲהִיָּה צִעֲקַת יִלְלָה אֲדִנִּי יְהוָה הִנֵּה אֶתְּהַ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשְּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחְךָ הַגָּדוֹל וּבִכְרַעַךְ הַנְּמוּיָה לֹא־יִפְלֹא אִישׁ מִכּוֹסָה מִמֶּנּוּ כָּל שׁוֹם דִּבְרַר יוֹדֵעַ אֲתָה שֶׁפּוֹנֵנוּ לְגִלּוֹת וּלְקַח אֶמְרֶת לִי לְקַנּוֹת שָׂדֶה: יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִיִּם וּמִשְׁלָם עֲזֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אֲחֵרֵיהֶם בְּשִׂאוֹתֵינוּ מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ בִּידֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט יִשְׁגָּל הַעֲצָה עֲצוֹת גְּדוֹלָה וְחִשּׁוֹבָה וְרַב הַעֲלִילָה הַמַּעֲשֵׂה, כְּלוּמָר: מַעֲשִׂיו מְרֻבִּים, כִּי כָּל אִשֶּׁר יִחְפֹּץ יַעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פִּקְחוֹת פְּתוּחוֹת לְהַשְׁגִּיחַ עַל־כָּל־דְּרָכֶיךָ בְּנִי אֲדָם כִּי לֹתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכֶיךָ וּכְפָרִי מַעֲלָלֶיךָ הַדְּבָרִים הַרְעִים הַנִּמְשָׁכִים

עַל פִּי עֲדִיו, וְכִתְבוּ וְחֲתֻמוּ הַדִּנִּים אֲשׁוּר, לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר גָּלוּי וּמִפָּרְסָם, כֵּן יִמְנוּ הַעֲדִים. יב) לְעִינֵי הַנִּמְאָל דָּוִד, נִקְרָא כָּאֵן דָּוִד, אֲבָל הָיָה בֶּן דָּוִד, כְּאִמּוֹר לְעִיל וְכֵן נִמְרָר "אֵת לוֹט אֲחִיו" (בְּרַאשִׁית יד, טז) וְהָיָה בֶּן אֲחִיו. אִלּוּ שֶׁחֲנִמְאָל זֶה הָיָה אֲדָם אַחֵר שֶׁהָיָה דָּוִד שֶׁל יִרְמְיָהוּ, וְאִינוּ חֲנִמְאָל שֶׁכָּבַר לוֹ אֵת הַשָּׂדֶה. בְּחֶצֶר הַמִּטְרָה,

בֵּית כְּלָא שֶׁהָיָה יִרְמְיָהוּ כְּלוֹא שָׁם, כְּכֹתוֹב בְּפָרֶק זֶה לְעִיל בְּפָסוֹק ב'. וְנִקְרָא "מִטְרָה" מִלְשׁוֹן נְמִירָה וּמִשְׁמֶר, שְׁשׂוּמִים שָׁם עַל הָאִסּוּרִים. יג) וְאַצִּוְהָ אֶת בְּרוּךְ, הוּא הָיָה הַמַּשְׁפִּיד לְלַמֵּד תּוֹרָה אַחֲרֵי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא. יד) לְמַעַן יַעֲמִדוּ יָמֵינוּ רַבִּים, כִּי כָּל חֶרֶם מִשְׁמֶר דְּבַר הַנִּתּוֹן בּוֹ. יז) אֲהִיָּה, צִעֲקַת יִלְלָה וְצַעַר. יט) וְרַב הַעֲלִילָה, אֲדוֹן כָּל הַמַּעֲשִׂים. וּכְפָרִי מַעֲלָלֶיךָ, הֵם הַדְּבָרִים הַנִּמְשָׁכִים מִמַּעֲשִׂיו, מִתְּשֵׁלָה הַיְּהִיָּה כְּנִתּוֹ בְּיַחֲוִד עֲלֵיהֶם, כִּי גַם עֲלֵיהֶם יָבִיא בְּמִשְׁפָּט. כ) וּבִאֲדָם, וּבִשְׂאֵר בְּנֵי אֲדָם. שָׁם, פָּרְסוֹם שָׁם לְשִׁבְחָה. כא) וּבְאֲזוּרָע, כְּמוֹ "וּבְאֲזוּרָע", וְהָאֵלֶּף נִסְפָּתָה.

יִקְנֶנּוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת: טז וְאַתְּפִלֵּל אֶל־יְהוָה אֲחֵרֵי תַתִּיל אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה לֵאמֹר: יז אֲהִיָּה אֲדִנִּי יְהוָה הִנֵּה אֶתְּהַ עֲשִׂיתָ אֶת־הַשְּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחְךָ הַגָּדוֹל וּבִכְרַעַךְ הַנְּמוּיָה לֹא־יִפְלֹא מִמֶּנּוּ כָּל־דִּבְרַר: יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֵלִיִּם וּמִשְׁלָם עֲזֹן אֲבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם אֲחֵרֵיהֶם הָאֵל הַגָּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: יט יִשְׁגָּל הַעֲצָה וְרַב הַעֲלִילָה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פִּקְחוֹת עַל־כָּל־דְּרָכֶיךָ בְּנִי אֲדָם לֹתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכֶיךָ וּכְפָרִי מַעֲלָלֶיךָ: כ אֲשֶׁר שְׁמַתְּ אֱלֹהִים וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבִישְׂרָאֵל וּבִאֲדָם וְתַעֲשֶׂה־לָּךְ שָׁם כְּיוֹם הַזֶּה: כא וְתַצֵּא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֲזוּרָע נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל: כב וְתַתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לֹתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ:

מִמַּעֲשִׂיו גַּם עַל זֶה יָבִיא בְּמִשְׁפָּט: כ אֲשֶׁר שְׁמַתְּ אֱלֹהִים וּמִפְתִּים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֵם יְדוּעִים בְּכֵנֵי אֲדָם, וּבִישְׂרָאֵל שְׁמַתְּ אוֹתוֹת וּבִאֲדָם בְּשִׂאֵר אוֹמוֹת כְּעִבּוֹר יִשְׂרָאֵל וְתַעֲשֶׂה־לָּךְ שָׁם פָּרְסוֹם לְשִׁבְחָה כְּיוֹם הַזֶּה שֶׁאֲתָה הַמּוֹרָא וְהַמַּשְׁגִּיחַ וְלֹךְ תִּכּוֹלֵת וְתִקְבְּחָה וְתִרְצֵן: כא וְתַצֵּא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֵתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבְאֲזוּרָע נְטוּיָה וּבְמוֹרָא גָּדוֹל: כב וְתַתֵּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתָם לֹתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבֶת חֶלֶב אֲשֶׁר תִּתֵּן מִדֵּי הַבְּהֵמוֹת כִּי יִרְעוּ מִרְעָה שָׂמֹן וְתִלָּכֶם רַב וְדִבְשׁ וּמִתְקָרִים נִטְפֵּי דִבְשׁ:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
א וידבר יהוה אל־משה במדבר סיני
באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית
לצאתם מארץ מצרים לאמר: ד שאו את־ראש
כל־עדת בני־ישראל למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות כל־זכר לגלגלתם: ג מבן
עשרים שנה ומעלה כל־יצא צבא בישראל
תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: ד ואתכם
יהיו איש איש למטה איש ראש לבית־אבתיו
הוא: (לוי) ה ואלה שמות האנשים אשר יעמדו
אתכם לראובן אליצור בן־שדיאור: ו לשמעון
שלמיאל בן־צורישדי: ז ליהודה נחשון בן
עמינדב: ח ליששכר נתנאל בן־צוער: ט לזבולן

אליאב בן־חלן: י לבני יוסף לאפרים אלישמע
בן־עמיהוד למנשה גמליאל בן־פרהצור:
יא לבנימין אבירן בן־גדעני: יב לדן אחיעזר בן־
עמישדי: יג לאשר פגעיאל בן־עכרן: יד לגד
אליסף בן־דעואל: טו לנפתלי אחירע בן־עינן:
טז אלה כתיב קריאי קרי קרואי העדה נשיאי מפות
אבותם ראשי אלפי ישראל הם: (ישראל) זי ויקח
משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו
בשמות: ח ואת כל־העדה הקהילו באחד
לחדש השני ויתילו על־משפחתם לבית
אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה
לגלגלתם: ט באשר צוה יהוה את־משה
ויפקדם במדבר סיני: ס

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה מ"ג ניסן, שנתקבל באיחור זמן קצת, ובה היא מודיעה אשר הציעו לה כמה ענינים בשידוכים ואינה יכולה להחליט בעצמה מחוסר שביעת רצון כדבעי, וכן בנוגע להצעה עתה שכבר עשו בזה ראשי פרקים.

הנה כשהייתי על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבגי"מ זי"ע הזכרתי לברכה בהמצטרך לה, ובטח יעורר רחמים שתתברך בהסתדרות המתאימה בקרוב ממש.

בנוגע לספקותי, בטח תשים אל לבך בנין בית גשמי איך הוא, אשר אף שמייפס אותו גם בחיצוניותו, אבל העיקר הוא שיהי' בנוי על יסוד חזק ומחמרים חזקים שיתאים לצרכי האנשים שצריכים לדור בו, ולא למראה עיני העוברים ברחוב.

ועל אחת כמה וכמה שכן צריך להיות בבנין בית בישראל, שהעיקר הוא שיהי' בנוי על יסוד חזק הוא התורה ביראת שמים, אשר תורתנו נקראת תורת חיים, תורת חיים גם כפשוטו שהיא מורה דרך בחיים היום יומיים. וחווה דעת ה"עוברים ברחוב" על דבר ה"יופי" החיצוני, הנה אף שמטבע בני אדם שזה מודד את השמח בחלקו או ח"ו להיפך, אבל בכ"ז אין זה אלא טפל לגבי חלק העקרי הנ"ל.

בהיותה בת משפחת חסידים, אשר בטח נתחנכה ג"כ ברוח זה, בודאי אך למותר להאריך ולהטעים את הדברים האלה, אשר בטח ידועים הם לה מכבר. וההתבוננות בהם בודאי תבהיר גם לעצמה את עמדתה וחווה דעתה על הנכבדות המדובר עמה, והשי"ת ינחה בדרך הישר לבנות בית בישראל על יסודי התורה והמצוה כפי שנתבארו והוארו בתורת החסידות.

אקוה שתבשרני בשורות טובות מהנעשה אתה.

בברכה.

פרק ה' משנה ה'

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבּוֹתֵינוּ בְּמִצְרִים וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה מִכּוֹת הַבֵּיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים
בְּמִצְרִים וְעֲשֶׂה עַל הַיָּם. עֲשֶׂה נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת נְסִינּוֹת
עֲשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שְׁמָעוּ בְּקוּלִי:

נקודות משיחות קודש

של שבת, כמבואר בתניא⁸ לגבי חטא המרגלים (האחרון מבין עשרת הנסיונות⁹):

בתחילה לא רצו ישראל להיכנס לארץ בטענה "כי חזק הוא ממנו"¹⁰, שלא האמינו ביכולת הקב"ה (חסידו שלם) לכבוש את הארץ. אך לבסוף שינו את דעתם ואמרו "הננו ועלינו"¹¹. ומקשה שם (בתניא) - כיצד חזרה אליהם לפתע האמונה ביכולת ה' והרי לא הראה להם משה רבינו שום אות ומופת חדשים שיוכיחו את יכולת ה' לכבוש את הארץ?

ומבאר, שישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ורק שה"סטרא אחרא" אשר נתלבשה בגופם, הגביהה את עצמה "בחוצפה בלי טעם ודעת". אך כאשר שמעו דברים קשים, שקצף ה' עליהם "והרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - "נכנע ונשבר לבם בקרבם", "וממילא נפלה הסטרא-אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישראל עצמן מאמינים בני מאמינים". זוהי אפוא הסיבה לשינוי שהתחולל אצל בני-ישראל שאמרו לפתע "הננו ועלינו".

משמעות הענין היא: כאשר מופיעה אצל יהודי הנהגה בלתי-רצויה אין זה דבר טבעי; אדרבה, מצד טבע נפשו קשור היהודי עם תכלית הטוב; ענין חיצוני בלבד הוא שמונע אותו מלקיים את רצון ה'. לכן, כאשר דבר חיצוני זה מתבטל ונעלם (בחטא המרגלים היה זה על ידי "שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש"), ממילא מתגלה טבעו ורצונו האמיתי של היהודי.

מעתה נבין את דברי התנא - המביא גם את הסיפא של הפסוק, "ולא שמעו בקולי" - למעלותא:

הסיבה שבני-ישראל ניסו את הקב"ה לא היתה שהם לא הכירו, חלילה, במציאות ה' (בדוגמת פרעה, להבדיל, שאמר "לא ידעתי את ה'"); אלא מפני ש"לא שמעו בקולי": בני ישראל ידעו שזהו "בקולי", קולו של הקב"ה, רק שהיה חסר אצלם ה"שמעו" ("ה'דערהעין") "שמיעה מלשון הבנה וקליטה"¹².

לכן, כאמור, ברגע ש"הרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - מיד "נכנע ונשבר לבם בקרבם" כי נתגלה רצונם האמיתי.

עשרת הנסים שנעשו לאבותינו במצרים הם מה שבני ישראל לא נפגעו מעשר המכות שבאו על המצרים, וכדכתיב: "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", וכן², "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל"³. וקשה⁴ אם כן, מדוע הקדימה המשנה "עשרה נסים שנעשו לאבותינו" ל"עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"; היה לה, לכאורה, לכתוב את הדברים כסדר התרחשותם, תחילה המכות ולאחר מכן הנסים שנעשו לאבותינו? ויש לומר בביאור הדברים:

מצד הנהגת העולם על-פי טבע ("סדר ההשתלשלות") לא היה מקום לחלק בין המצרים לבין בני-ישראל ("נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵). ואמנם, זו היתה טענתה של "מידת הדין" - הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה!⁶

כדי שבכל-זאת תתאפשר הבדלה זו בין המצרים לבני-ישראל היה צורך בהתגלות אור נעלה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות. הארה זו היא היסוד לעשרת הנסים שנעשו לאבותינו - "נס" מלשון הרמה⁷. הקב"ה הגביה את ישראל למעלה מסדרי הטבע, ולכן המכות לא פגעו בהם.

הגבהה זו שהגביה ה' את בני-ישראל, היא ההכנה ליציאת מצרים, שענינה העיקרי הוא "שבירת" קליפת מצרים ועל-ידי זה - ביטול שיעבוד מצרים.

לפי זה, מובן מדוע הקדים התנא "עשרה נסים" ל"עשר מכות": בכדי שהמכות שהביא הקב"ה על המצרים אכן ימלאו את יעודן, צריך היה להקדים להן את ה"נסים", דהיינו להגביה ולהעלות את ישראל למעלה מהטבע; רק אז יכלו המכות לפגוע במצרים (ולא בישראל), "לשבור" את המצרים ולפרוק את עולם מעל צוארם של בני-ישראל.

(לקוטי-שיחות, כרך ד, עמ' 1220)

יש להבין: כדי להוכיח מהפסוק ש"עשרה נסיונות ניסו אבותינו וכו'", די היה לתנא להביא את חלקו הראשון של הפסוק ("וינסו אותי זה עשר פעמים") ולשם מה הביא גם את סיומו ("ולא שמעו בקולי") המבליט את היפך שבחן של ישראל?

ויש לומר שאדרבה, סיום הפסוק אינו ענין של גנאי אלא

(תורת מנחם - התועדויות תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1704)

(1) וארא ט, ד. (2) בא יא, ז. (3) כן פירשו הרמב"ם, רבינו-יונה ומדרש-שמואל. (4) תויו"ט. (5) זוהר חלק-ב לו, א. (6) ראה זוהר שם קע, ב. מכילתא בשלח יד, כח. (7) תורה-אור יתרו ע, ד. (8) פרק כט. (9) ראה פירוש רע"ב. (10) שלח יג, לא. (11) שם טו, מ. (12) ראה רש"י מקץ מב, כג.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהר-בחוקותי - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ק)	05:48	05:44	08:33	08:30	09:11	09:09	10:21	10:20	13:11	13:12	19:26	19:31	19:55	19:59	19:10	20:11
חיפה (ק)	05:45	05:40	08:30	08:27	09:09	09:06	10:19	10:18	13:11	13:11	19:32	19:36	19:57	20:02	19:05	20:14
ירושלים (ק)	05:46	05:41	08:30	08:28	09:09	09:07	10:19	10:18	13:10	13:10	19:31	19:35	19:54	19:59	18:54	20:10
תל אביב (ק)	05:47	05:43	08:32	08:29	09:10	09:08	10:21	10:19	13:11	13:12	19:28	19:32	19:57	20:01	19:12	20:13
אוסטריה, וינה (ק)	05:21	05:13	08:06	07:59	09:04	09:00	10:21	10:19	13:28	13:29	20:21	20:29	21:00	21:09	20:10	21:27
אוסטרליה, מלבורן (ח)	07:09	07:14	09:03	09:05	09:41	09:43	10:34	10:36	12:47	12:47	17:25	17:19	17:53	17:48	17:02	18:00
אוקראינה, אודסה (ק)	05:29	05:22	08:15	08:09	09:10	09:06	10:26	10:23	13:31	13:31	20:18	20:26	20:56	21:04	20:07	21:20
אוקראינה, דונייצק (ק)	04:56	04:48	07:41	07:34	08:39	08:35	09:56	09:53	13:03	13:03	19:55	20:03	20:34	20:43	19:43	21:00
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	05:06	04:58	07:51	07:43	08:49	08:45	10:06	10:04	13:14	13:14	20:07	20:15	20:47	20:56	19:56	21:13
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	05:25	05:17	08:08	08:00	09:12	09:07	10:30	10:27	13:40	13:40	20:39	20:48	21:21	21:31	20:28	21:49
אוקראינה, קייב (ק)	05:17	05:08	08:00	07:51	09:04	09:00	10:22	10:19	13:32	13:33	20:32	20:41	21:14	21:24	20:22	21:43
איטליה, מילאנו (ק)	05:59	05:51	08:45	08:39	09:37	09:34	10:53	10:50	13:56	13:57	20:44	20:51	21:18	21:26	20:32	21:41
אקוודור, קיטו (ח)	06:07	06:07	08:37	08:37	09:07	09:07	10:09	10:09	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:37	07:41	09:35	09:37	10:11	10:14	11:06	11:07	13:20	13:20	18:04	17:59	18:31	18:27	17:42	18:38
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:42	08:48	10:30	10:32	11:10	11:13	12:02	12:04	14:12	14:12	18:41	18:35	19:12	19:07	18:18	19:19
ארה"ב, בולטימור (ק)	05:57	05:52	08:44	08:40	09:28	09:25	10:41	10:39	13:38	13:39	20:09	20:15	20:41	20:47	19:56	21:00
ארה"ב, ברוקלין (ק)	05:43	05:37	08:30	08:26	09:16	09:13	10:29	10:27	13:28	13:28	20:02	20:07	20:34	20:41	19:48	20:54
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	05:44	05:38	08:30	08:26	09:16	09:13	10:30	10:28	13:28	13:29	20:02	20:08	20:35	20:41	19:49	20:55
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:16	06:09	09:02	08:58	09:50	09:47	11:04	11:02	14:05	14:05	20:42	20:48	21:16	21:23	20:29	21:37
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:31	06:27	09:15	09:13	09:53	09:51	11:02	11:01	13:52	13:52	20:06	20:10	20:32	20:37	19:51	20:48
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	05:54	05:50	08:40	08:37	09:19	09:17	10:30	10:29	13:23	13:23	19:43	19:47	20:12	20:17	19:29	20:29
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:38	06:34	09:20	09:18	09:56	09:54	11:04	11:03	13:51	13:51	19:57	20:01	20:24	20:27	19:42	20:38
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	05:38	05:32	08:24	08:20	09:11	09:08	10:25	10:23	13:24	13:24	19:59	20:05	20:32	20:39	19:46	20:53
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:08	06:02	08:55	08:50	09:40	09:37	10:54	10:52	13:52	13:53	20:25	20:31	20:58	21:04	20:12	21:18
ארה"ב, שיקגו (ק)	05:35	05:29	08:22	08:17	09:09	09:06	10:23	10:21	13:23	13:23	19:59	20:06	20:33	20:40	19:47	20:54
בוליביה, לה-פס (ח)	06:47	06:49	09:05	09:06	09:36	09:37	10:35	10:36	12:59	12:59	18:11	18:09	18:35	18:33	17:51	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	05:59	05:50	08:40	08:31	09:47	09:42	11:06	11:03	14:17	14:18	21:20	21:29	22:03	22:13	21:09	22:32
בלגיה, בריסל (ק)	06:00	05:51	08:42	08:33	09:48	09:43	11:06	11:03	14:17	14:18	21:18	21:27	22:01	22:11	21:08	22:30
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:31	06:34	08:43	08:44	09:15	09:17	10:12	10:13	12:33	12:33	17:39	17:36	18:00	17:57	17:19	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:18	06:21	08:30	08:32	09:03	09:04	10:00	10:01	12:21	12:21	17:24	17:21	17:49	17:46	17:03	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	05:16	05:07	07:57	07:47	09:05	09:00	10:23	10:20	13:35	13:36	20:41	20:50	21:22	21:33	20:33	21:52
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:16	05:06	07:52	07:38	09:09	09:04	10:29	10:26	13:44	13:45	20:55	21:05	21:42	21:54	20:49	22:15
גרמניה, ברלין (ק)	05:18	05:08	07:57	07:45	09:09	09:04	10:28	10:25	13:42	13:42	20:50	21:00	21:34	21:45	20:40	22:05
גרמניה, פרנקפורט (ק)	05:46	05:37	08:29	08:21	09:32	09:28	10:50	10:47	14:00	14:00	20:59	21:07	21:40	21:50	20:48	22:08
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:36	06:39	08:45	08:46	09:18	09:19	10:14	10:15	12:34	12:34	17:38	17:35	17:57	17:54	17:17	18:04
הודו, מומבאי (ח)	06:06	06:04	08:46	08:44	09:18	09:17	10:25	10:24	13:07	13:07	19:04	19:06	19:29	19:32	18:48	19:42
הודו, פונה (ח)	06:03	06:00	08:42	08:41	09:15	09:14	10:22	10:21	13:03	13:04	18:59	19:02	19:24	19:27	18:43	19:37
הונגריה, בודפשט (ק)	05:13	05:05	07:58	07:52	08:55	08:51	10:11	10:09	13:17	13:18	20:08	20:16	20:46	20:55	19:57	21:12
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:47	04:41	07:34	07:30	08:20	08:17	09:34	09:32	12:33	12:33	19:07	19:13	19:40	19:46	18:54	20:00
יוון, אתונה (ק)	06:19	06:14	09:05	09:02	09:48	09:46	11:01	10:59	13:57	13:57	20:24	20:30	20:56	21:01	20:11	21:14
מולדובה, קישינב (ק)	05:35	05:28	08:21	08:14	09:16	09:13	10:33	10:30	13:38	13:39	20:28	20:35	21:05	21:14	20:16	21:30

רעא

לוח זמנים לשבוע פרשת בהריבחות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:02	06:00	08:42	08:41	09:15	09:14	10:22	10:22	13:05	13:05	19:02	19:05	19:27	19:30	18:46	19:40
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	07:36	07:43	09:16	09:18	09:59	10:02	10:49	10:51	12:56	12:56	17:15	17:08	17:49	17:42	16:51	17:56
נפאל, קטמנדו (ח)	05:18	05:14	08:01	07:58	08:37	08:35	09:46	09:45	12:34	12:34	18:43	18:46	19:10	19:14	18:28	19:25
סין, בייג'ין (ח)	05:04	04:58	07:51	07:46	08:35	08:33	09:49	09:47	12:46	12:47	19:18	19:23	19:50	19:56	19:03	20:10
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:56	09:26	09:26	09:56	09:56	10:59	10:59	13:31	13:31	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	04:49	04:39	07:28	07:17	08:39	08:34	09:58	09:55	13:11	13:12	20:17	20:27	21:02	21:13	20:07	21:33
פרו, לימה (ח)	06:17	06:18	08:38	08:39	09:09	09:09	10:09	10:09	12:35	12:35	17:52	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליוון (ק)	06:15	06:08	09:01	08:55	09:54	09:51	11:10	11:08	14:14	14:14	21:00	21:07	21:37	21:45	20:48	22:00
צרפת, פריז (ק)	06:15	06:07	09:00	08:52	09:59	09:55	11:17	11:14	14:25	14:25	21:21	21:30	22:00	22:09	21:10	22:26
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:43	08:16	08:15	08:46	08:46	09:50	09:49	12:24	12:24	18:02	18:03	18:26	18:27	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	05:57	05:51	08:44	08:39	09:34	09:31	10:49	10:46	13:50	13:51	20:34	20:41	21:06	21:13	20:21	21:28
קנדה, מונטריאול (ק)	05:29	05:22	08:15	08:10	09:08	09:04	10:24	10:21	13:27	13:28	20:14	20:21	20:49	20:57	20:02	21:13
קפריסין, לרנקה (ק)	05:46	05:41	08:32	08:28	09:12	09:10	10:23	10:22	13:17	13:17	19:38	19:43	20:08	20:13	19:24	20:25
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:58	04:47	07:27	06:53	08:54	08:48	10:15	10:11	13:32	13:33	20:48	20:59	21:38	21:51	20:39	22:14
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:27	04:16	06:48	06:26	08:25	08:19	09:47	09:43	13:06	13:07	20:30	20:41	21:17	21:31	20:21	21:56
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	04:51	04:44	07:37	07:30	08:33	08:29	09:49	09:46	12:55	12:55	19:45	19:52	20:23	20:31	19:33	20:48
שווייץ, ציריך (ק)	05:55	05:48	08:41	08:34	09:37	09:33	10:54	10:51	13:59	14:00	20:55	21:02	21:28	21:37	20:43	21:53
טאילנד, בנגקוק (ח)	05:53	05:51	08:30	08:29	09:02	09:01	10:07	10:07	12:46	12:46	18:36	18:38	19:00	19:02	18:20	19:12

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00732
10/05/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

